

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_202217

UNIVERSAL
LIBRARY

KARNATAKA-KAVI-CHARITE

ಕರ್ನಾಟಕ ಕವಿಚರಿತೆ

VOLUME I

(To the end of the 14th Century)

ಪ್ರಥಮ ಸಂಪುಟ

(14 ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯವರೆಗೆ)

BY

Praktana Vimarsa Vichakshana, Rao Bahadur

R. Narasimhacharya, M.A., M.R.A.S.

Honorary Correspondent of the Government of India

Archaeological Department

Late Director of Archaeological Researches in Mysore

Author of

Karnataka-Kavi-Charite, Volumes II and III, Nitimanjari

Parts I and II, Sasana Padya Manjari, Nagegadalu, &c.

Revised Edition

ತಿದ್ದಿದ ಮುದ್ರಣ

Bangalore :

PRINTED AT THE BANGALORE PRESS

1924

Copyright Registered.

[Price Rs. 4

CONTENTS.

I. ವಿಷಯ ಸೂಚಿಕೆ.

I. Alphabetical List of Poets.

ಈ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಕರ್ಣಾಟಕ ಕವಿಗಳ ವರ್ಣಾನುಕ್ರಮವಾದ ಹೆಸರುಗಳು.

* ಈ ಗುರುತಿರುವ ಕವಿಗಳು ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಹೆಸರು	ಕಾಲ	ಪುಟ	ಹೆಸರು	ಕಾಲ	ಪುಟ
ಅಂಬಿಗರ ಚೌಡಯ್ಯ	ಸು. 1160	191	ಅದಿಪಂಪ	941	30
ಅಗ್ನಿ	1189	284	ಅಯತವರ್ಮ	ಸು. 1400	440
* ಅಚರಾಜ	1104	116	ಅಯ್ಯಕ್ಕಯ್ಯ ಮಾರಯ್ಯ	ಸು. 1160	191
ಅಜಗಣ್ಣ	ಸು. 1160	193	ಅರಸೇನ	ಸು. 1331	409
ಅತಿರಸಿಕ ಕರ್ಣಾಭರಣ			ಇತರ ವಚನಕಾರರು		201
ಬುಧವರ	ಸು. 1165	250	* ಈಶ್ವರಾರ್ಯ	1275	396
ಅಭಿನವಚಂದ್ರ	ಸು. 1400	444	ಉದಯ		11
ಅಭಿನವಪಂಪ	ಸು. 1100	100	ಉದಯಾದಿತ್ಯ	ಸು. 1150	159
ಅಭಿನವಮಂಗರಾಜ	1398	438	ಉದ್ಭಟ		223
ಅಭಿನವಶ್ರುತಮುನಿ	ಸು. 1365	422	ಉರಿಲಿಂಗದೇವ	ಸು. 1170	265
ಅಮುಗಿದೇವಯ್ಯ	ಸು. 1160	194	ಉರಿಲಿಂಗ ಪೆದ್ದಿ	ಸು. 1180	275
ಅಮೃತನಂದಿ	ಸು. 1300	408	ಎಕೋರಾಮಿ ತಂದೆ		215
ಅರಿವಿನ ಮಾರಿತಂದೆ	ಸು. 1160	206	ಎಚಮ	1041	74
ಅರ್ಪದ್ವಾಸ	ಸು. 1300	400	ಎಲೇಶ್ವರದ ಕೇತಯ್ಯ	ಸು. 1150	203
ಅವಸರದ ಕೇರಣ್ಣ	ಸು. 1160	208	ಕಂಕಿ	ಸು. 1100	110
ಅಷ್ಟಭಾಷಾ ಕವೀಶ್ವರ			ಕನಕಚಂದ್ರ	ಸು. 1300	408
ಶಿವದಾಸ	ಸು. 1165	252	* ಕಪ್ಪಣಭಟ್ಟ	1032	74
ಅಸಗ	ಸು. 945	39	ಕಮಲಭವ	ಸು. 1235	361
ಅಂಡಯ್ಯ	ಸು. 1235	366	* ಕಮಲಾದಿತ್ಯ	978	50
ಅಚಣ್ಣ	ಸು. 1195	299	ಕರ್ಣಪಾರ್ಯ	ಸು. 1140	139
ಅಡಯ್ಯ	ಸು. 1150	203	* ಕರ್ಪೂರಸ	1084	96

ಹೆಸರು	ಕಾಲ	ಪುಟ	ಹೆಸರು	ಕಾಲ	ಪುಟ
* ಕಲ್ಪಯ್ಯ	1206	328	ಕೇಶಿಯಣ್ಣ	ಸು. 1200	319
ಕಲ್ಯಾಣದ ವಚನ ಭಂಡಾರಿ			ಕೇಶಿರಾಜ	ಸು. 1260	385
ರಾಂತರಸ	ಸು. 1160	207	ಕೊಂಡಗೂಳಿ ಕೇಶಿರಾಜ	ಸು. 1160	185
ಕಲಿದೇವಯ್ಯ	ಸು. 1160	194	ಕೋಲಶಾಂತಯ್ಯ	ಸು. 1160	192
ಕವಿಕಾಮ	ಸು. 1200	305	ಗಜಾಂಕುಶ	ಸು. 1000	72
ಕವಿಕಾಳಿದಾಸ	1147	157	ಗಜೇಶ ಮಸಣಯ್ಯ	ಸು. 1160	195
ಕವಿತಾನಿಲಾಸ	ಸು. 1100	113	ಗುಣನಂದಿ	ಸು. 900	22
* ಕವಿನಾಗದೇವ	1224	345	ಗುಣವರ್ಮ. ವಿಚಾರಂ		23
ಕವಿಸರಮೇಸ್ವರಿ	ಸು. 550	4	ಗುಣವರ್ಮ I	ಸು. 900	23
ಕವಿಪುಟ್ಟಣಾಂಕ ಪಂಡಿತ	ಸು. 1380	426	ಗುಣವರ್ಮ II	ಸು. 1235	356
* ಕವಿಮಲ್ಲ	1057	78	ಗುಪ್ತಮಂಚಣ್ಣ	ಸು. 1160	209
ಕವಿಮಲ್ಲ	ಸು. 1400	443	ಗುರುದೇವ	ಸು. 1350	413
* ಕವಿರಾಜ ರಾಜ	930	29	ಗೌರಾರ್ಯ	ಸು. 1270	390
* ಕವಿರಾಜ ಸಂಕಣ್ಣ	1287	399	ಘಟ್ಟಿವಾಳಯ್ಯ	ಸು. 1160	189
ಕವಿರಾಮ	ಸು. 1170	198	ಚಂದ್ರ		15
ಕವಿವ್ಯಾಸ	ಸು. 900	26	ಚಂದ್ರಕೀರ್ತಿ	ಸು. 1400	442
ಕವೀಶ್ವರ		14	ಚಂದ್ರಭಟ್ಟ	1067	82
ಕಾಳವೈ	ಸು. 1160	196	ಚಂದ್ರಭಟ್ಟ	ಸು. 1000	73
ಕೀರ್ತಿವರ್ಮ	ಸು. 1125	129	ಚಂದ್ರರಾಜ	ಸು. 1079	39
* ಕುಪ್ಪಟೂರ ಚಿಮ್ಮರ			ಚಕ್ರಪಾಣಿರಂಗನಾಥ	ಸು. 1195	296
ವಾಸುದೇವ	1189	288	ಚಾವಣ	ಸು. 1180	268
ಕುಮಾರ ಪದ್ಮರಸ	ಸು. 1180	277	ಚಾವುಂಡರಾಯ	978	46
ಕುಮುದೇಂದು	ಸು. 1275	392	ಚಾವುಂಡರಾಯ	ಸು. 1150	163
ಕೆರೆಯಪದ್ಮರಸ	ಸು. 1165	245	* ಚಿದಾನಂದಕವಿ	1234	354
ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ ಕನ್ನಡ			ಚೆನ್ನಬಸವ	ಸು. 1160	177
ಕವಿಗಳು		250	ಚೆನ್ನರೆಯ ಅಲ್ಲಾಳಬುಧ	1249	380
ಕೇಶವದೇವ	1189	288	ಚೌಂಡರಸ	ಸು. 1300	403
ಕೇಶವರಾಜ	ಸು. 1180	268	ಜಗದ್ಗುಳ ಸೋಮನಾಥ	ಸು. 1150	164
ಕೇಶವರಾಜ ಚಮೂಪ	ಸು. 1195	297	ಜಗದಾರಾಧ್ಯ ನಾಗಿದೇವ	ಸು. 1165	251
ಕೇಶವವರ್ಣಿ	1359	415	* ಜನ್ನ	1209	328
ಕೇಶಿದಂಡನಾಯಕ	ಸು. 990	62	ಜಯಬಂಧು		12

ಹೆಸರು	ಕಾಲ	ಪುಟ	ಹೆಸರು	ಕಾಲ	ಪುಟ
ಜಯಬಂಧುನಂದನ	ಸು. 800	16	ನಾಗವರ್ಮ, ವಿಚಾರಂ		52
ಜಯವರ್ಮ	ಸು. 1250	381	ನಾಗವರ್ಮ I	ಸು. 990	54
ಜಿನಾಚಾರ್ಯ	ಸು. 1400	447	ನಾಗವರ್ಮ II	ಸು. 1145	144
ಜೇಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ	ಸು. 1040	201	ನಾಗವರ್ಮಾಚಾರ್ಯ	ಸು. 1070	87
ಡಕ್ಕೆಯ ಬೊಮ್ಮಣ್ಣ	ಸು. 1160	208	ನಾಗಾರ್ಜುನ		11
ತಿಪ್ಪಣ್ಣೋಜ	1169	252	ನಾಚಿರಾಜ	ಸು. 1300	406
* ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತ	1188	283	ನಾರಾಯಣಭಟ್ಟ	ಸು. 1040	74
ತುರುಗಾಹಿ ರಾಮಣ್ಣ	ಸು. 1160	209	ನಿಂಬಾಣದ ಗಣೇಶ್ವರ	ಸು. 1160	198
* ದಾಮರಾಜ	1085	98	ನಿಜಗುಣದೇವ	ಸು. 1160	193
ದಾಮೋದರ	1249	380	ನೀಲಕಂಠನಾಚಾರ್ಯ	ಸು. 1400	444
ದಾವರಸ	ಸು. 1165	252	ನೀಲಮ್ಮ	ಸು. 1160	198
ದಾಸೋಹದ ಸಂಗಣ್ಣ	ಸು. 1160	209	ನುಲಿಯಚಂದಯ್ಯ	ಸು. 1160	193
ದಿನಾಕರಣಂದಿ	1062	79	ನೃಪತುಂಗನು ಹೇಳುವ		
ದುರ್ಗಸಿಂಹ	ಸು. 1145	149	ಫೂರ್ವದ ಕನ್ನಡಕವಿಗಳು		10
ದುರ್ವಿನೀತ	ಸು. 600	12	ನೃಪತುಂಗ	814-877	17
ದೇವಕವಿ	ಸು. 1200	314	* ನೃಸಿಂಹಕವಿ	1382	426
* ದೇವಪಾರ್ವ	1174	267	ಸೇಮಿಚಂದ್ರ	ಸು. 1170	255
* ದೇವಭದ್ರಮುನಿ	1161	216	ಪಂಡಿತ		14
ದೇವರಸಪಂಡಿತ	ಸು. 1165	251	ಪಂಡಿತಾರಾಧ್ಯ		215
ದೇವೇಂದ್ರ ಮುನಿ	ಸು. 1200	320	ಪದ್ಮಣಾಂಕ	ಸು. 1385	433
ದೊಡ್ಡರನಾಚಯ	1189	288	ಪದ್ಮಪ್ರಭ	ಸು. 1300	407
ದೋರಾಂಬುಧಿಯ			ಪ್ರಭಾಚಂದ್ರ	ಸು. 1300	408
ರಾಮಣ್ಣ	ಸು. 1165	250	ಪ್ರಭುದೇವ	ಸು. 1160	180
ನಗೆಯ ಮಾರಿತಂದೆ	ಸು. 1160	207	ಪ್ರಸಾದಿ ಭೋಗಣ್ಣ	ಸು. 1160	206
ನಯವರ್ಮ	ಸು. 1250	381	ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆ ಸೋಮನಾಥ	ಸು. 1195	291
ನಯಸೇನ	1112	117	* ಪಾರ್ಶ್ವಪಂಡಿತ	1205	322
ನರಹರಿತೀರ್ಥ	1281	396	ಫುಷ್ಪದಂತ	ಸು. 1350	414
ನವಿಲ್ಕುಂದದಮಾದಿರಾಜ	ಸು. 1300	408	ಫೂಜ್ಜವಾದ	ಸು. 600	5
ನಾಗಚಂದ್ರ	ಸು. 1100	99	ಫೋನ್ನ	ಸು. 950	39
ನಾಗದೇವ	1217	338	ಫೋಲಾಳ್ವದಂಡನಾಥ	ಸು. 1224	344
ನಾಗರಾಜ	1331	409	ಬಂಧುವರ್ಮ	ಸು. 1200	309

ಹೆಸರು	ಕಾಲ	ಪುಟ	ಹೆಸರು	ಕಾಲ	ಪುಟ
ಬಳಭದ್ರದೇವ	ಸು. 1067	82	ಮರುಳು ಸಿದ್ಧ		215
ಬಸವ	ಸು. 1160	173	ಮರುಳುದೇವ	ಸು. 1160	197,200
ಬಹುರೂಪಿ ಚೌಡಯ್ಯ	ಸು. 1160	210	ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ	ಸು. 1245	369
ಬ್ರಹ್ಮ	ಸು. 1079	89	ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ		
ಬ್ರಹ್ಮದೇವ	1320	409	ಪಂಡಿತಾರಾಧ್ಯ	ಸು. 1160	213
ಬ್ರಹ್ಮಶಿವ	ಸು. 1125	131	* ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಭಟ್ಟ	1102	114
* ಬಾಚಣ್ಣ	1188	283	* ಮಲ್ಲದೇವ	1104	116
ಬಾಚಿಕಾರ್ಯಕದಬಸವಪ್ಪ	ಸು. 1160	196	* ಮಲ್ಲಿನಾಥ	1062	80
ಬಾಲಚಂದ್ರ	ಸು. 1170	253	ಮಲ್ಲಣ		223
ಬಾಲಚಂದ್ರ (?)	1282	397	ಮಹಾದೇವಭಟ್ಟ	1144	144
* ಬಾಳಚಂದ್ರ ಕವಿಕಂದರ್ಪ	1204	321	ಮಹಾದೇವಿ	ಸು. 1160	190
ಬಾಳಚಂದ್ರ ಪಂಡಿತ	1273	390	ಮಹಾದೇವಿಯಕ್ಕ	ಸು. 1160	187
ಬಾಹುಬಲಿ ಪಂಡಿತ	1352	414	ಮಹಾಪ್ರಭು ಕೇಶಿರಾಜ	1124	129
ಬಾಹೂರ ಬೊಮ್ಮಣ್ಣ	ಸು. 1160	205	ಮಹಾಬಲಕವಿ	1254	381
ಬಿಜ್ಜಯನಾಯಕ	1172	265	ಮಾದರ ದೂಳಯ್ಯ	ಸು. 1150	205
ಬಿಜ್ಜಳದೇವಿ	ಸು. 1160	196	ಮಾದಿರಾಜ	1123	128
ಬಿಬ್ಬ ಬಾಚಯ್ಯ	ಸು. 1150	202	* ಮಾದಿರಾಜ	1229	247
ಬೊಚಿರಾಜ	1173	266	ಮಾದಿರಾಜಮುನಿ	ಸು. 1140	144
ಬೇರೆ ಅಂಕಿತಗಳು		210	* ಮಾಲೆಯ	1192	289
ಬೊಪ್ಪಣಪಂಡಿತ	ಸು. 1180	279	* ಮುಖ್ಯಪಂಡಿತ	1147	157
ಭಲ್ಲಟ		224	ಮುನಿಚಂದ್ರ	1229	346
ಭೀಮಕವಿ	1369	423	ಮೆರೆಮಂಡಯ್ಯ	ಸು. 1100	202
ಮಂಗರಾಜ. ವಿಚಾರಂ		416	ಮೇಘಚಂದ್ರ	1148	159
ಮಂಗರಾಜ I	ಸು. 1360	417	ಮೈದುನರಾಮಯ್ಯ	ಸು. 1160	197
ಮಡುವಳ ಮಾಚಯ್ಯ	ಸು. 1160	182	ಮೋಳಿಗೆಯ ಮಾರಯ್ಯ	ಸು. 1160	189
ಮಧುರ	ಸು. 1385	427	ಮೌಕ್ತಿಕಕವಿ	ಸು. 1120	128
* ಮಧುಸೂದನದೇವ	1147	155	ಯಶಶ್ಚಂದ್ರ	ಸು. 1300	407
ಮನಸಂದಮಾರಿತಂದೆ	ಸು. 1160	206	ರಟ್ಟಕವಿ	ಸು. 1300	400
ಮನಸಿಜ	ಸು. 1000	72	ರನ್ನ	993	62
ಮನುಮುನಿಗುಮ್ಮಟ			* ರವಿನಾಗಭಟ್ಟ	929	28
ದೇವ	ಸು. 1160	196	ರಾಘವಾಂಕ	ಸು. 1165	235, 250

ಹೆಸರು	ಕಾಲ	ಪುಟ	ಹೆಸರು	ಕಾಲ	ಪುಟ
* ರಾಜವಲ್ಲಭ	1067	82	ಶೀಲವಂತಯ್ಯ	ಸು. 1160	199
ರಾಜಾದಿತ್ಯ	ಸು. 1120	122	ಶ್ರೀಧರಾಚಾರ್ಯ	1049	75
* ರಾಮದೇವ	ಸು. 1180	276	ಶ್ರೀಪತಿಪಂಡಿತ	ಸು. 1160	212
ರುದ್ರಭಟ್ಟ	ಸು. 1180	269	ಶ್ರೀವರ್ಧದೇವ	ಸು. 650	7
ರೇಚಣಮಂತ್ರಿ	1174	268	ಶ್ರೀವಿಜಯ		13
ರೇಣುಕಾಚಾರ್ಯ		215	ಶ್ರೀವಿಜಯದಂಡನಾಥ	ಸು. 915	27
ರೇವಣಸಿದ್ಧ		215	* ಶ್ರೀ ವಿಜಯರ್ ದಶ		
ರೇವಾಕೋಟ್ಯಾಚಾರ್ಯ	ಸು. 1180	282	ಕೀರ್ತಿದೇವರ್	1234	353
ಲೋಕಪಾಲ		15	ಶುಭಚಂದ್ರ	ಸು. 1200	321
* ವಜ್ರ	1393	438	ಸುಕಲೇ ಶಮಾದರಸ	ಸು. 1150	166
ವಾದಿ ಕುಮುದಚಂದ್ರ	ಸು. 1100	113	ಸಗರದ ಬೊಮ್ಮಣ್ಣ	ಸು. 1160	208
ವಾಸುದೇವ	ಸು. 1200	320	ಸಮಂತಭದ್ರ	ಸು. 400	1
ವಿಮಲ		11	ಸಮುದಾಯದ ಮಾಘ		
ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಾಚಾರ್ಯ		216	ಣಂದಿ	ಸು. 1260	388
ವಿಷ್ಣು ದಂಡಾಧಿಪ	1130	137	ಸ್ವಯಂಭುರುದ್ರ	ಸು. 1200	320
ವೀರಣಂದಿ	1153	168	* ಸರಣ	ಸು. 1195	299
ವೀರಶೈವಪಂಡಿತತ್ರಯ		211	* ಸಾಂತಮಹಂತ	1137	137
ವೀರಶೈವಾಚಾರ್ಯಪಂಚಕ		214	ಸಿಂಗದೇವ	1197	305
ವೃತ್ತವಿಲಾಸ	ಸು. 1160	169	ಸಿದ್ಧರಾಮ	ಸು. 1160	183
ಶಂಕರವಿಬುಧ	1150	163	ಸಿಮ್ಮಲಿಗೇಯ ಚೆನ್ನಯ್ಯ	ಸು. 1160	195
ಶಂಖವರ್ಮ	ಸು. 1100	99	ಸುಂಕದ ಬಂಕಣ್ಣ	ಸು. 1160	210
ಶರಣಕವಿ	ಸು. 1165	252	ಸುಕರಸುಕವಿಕಂಠಾಭರಣ	ಸು. 1145	155
ಶಾಂತಿನಾಥ	1068	83	ಸುಮನೋ ಬಾಣ	ಸು. 1150	161
* ಶಾಂತಿನಾಥ	1165	217	ಸೇನಬೋವ ಮಾದಿ		
ಶಾಂತಿವರ್ಮ	ಸು. 1160	168	ಮಯ್ಯ	1098	99
ಶ್ಯಾಮಕುಂದಾಚಾರ್ಯ	ಸು. 650	10	ಸೈಗೊಟ್ಟಿ ಶಿವಮಾರ	ಸು. 800	17
* ಶಾರದಿನಾಥಪಂಡಿತ	1174	268	ಸೊಡ್ಡಳ ಬಾಚರಸ	ಸು. 1160	187
ಶಿವಕವಿದೇವ	ಸು. 1340	413	* ಸೋಮನಾಥಪಂಡಿತ	1234	352
ಶಿವಯೋಗಿದೇವ	ಸು. 1160	199	ಸೋಮರಾಜ	1222	338
ಶಿವಲಿಂಗಮಂಚಣ್ಣ	ಸು. 1160	212	ಹಂಪೆಯ ಮಾದಿರಾಜ	ಸು. 1100	113
ಶಿಶುಮಾಯಣ	? 1233	349	ಹಂಪೆಯ ರಾಮಿತಂದೆ	ಸು. 1165	251

ಹೆಸರು	ಕಾಲ	ಪುಟ	ಹೆಸರು	ಕಾಲ	ಪುಟ
* ಹಂಸದೇವ	1161	216	ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರರಾದಿಗಳು ಸ್ತುತಿ		
ಹಂಸರಾಜ	ಸು. 1140	139	ಸುವ ಪೂರ್ವಕವಿಗಳು		222
ಹಡಪದ ಅಪ್ಪಣ್ಣ	ಸು. 1160	196	ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ	ಸು. 1165	224
ಹರಭಕ್ತ	ಸು. 1250	381	ಹಲಾಯುಧ		224
ಹರಿಪಾಲ	ಸು. 1140	138	ಹಸ್ತಿಮಲ್ಲ	1290	399
* ಹರಿಯುಣ್ಣ	1075	88	ಹಾವಿನಹಾಳ ಕಲ್ಲಯ್ಯ	ಸು. 1150	204
* ಹರಿಹರಸೂರಿ	1194	290	ಹುಲಿಗೇರೆಯಮಾಯಿದೇವ	ಸು. 1165	250
ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರರಾದಿಗಳು. ವಿಚಾರಂ		219			

CONTENTS.

II. ವಿಷಯ ಸೂಚಿಕೆ.

II. Alphabetical List of Works.

**ಈ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಕರ್ಣಾಟಕ ಗ್ರಂಥಗಳ ವರ್ಣಾನು
ಕ್ರಮವಾದ ಹೆಸರುಗಳು.**

ಹೆಸರು	ಪುಟ	ಹೆಸರು	ಪುಟ
ಅಕ್ಕಗಳ ಪೀಠಿಕೆ	187	ಕಬ್ಬಿಗರಕಾವ	367
ಅಕಾರಾದಿ ವೈದ್ಯನಿಘಂಟು	408	ಕರಣಹಸುಗೆ	178
ಅಜಿತಪುರಾಣ	65	ಕರ್ಣಾಟಕಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕ	165
ಅಂಜನಾಚರಿತ್ರೆ	350	ಕರ್ಣಾಟಕಭಾಷಾಭೂಷಣ	147
ಅನಂತನಾಥಪುರಾಣ	334	ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ	18
ಅನಾಮಯಸ್ತೋತ್ರ ಟೀಕೆ	413	ಕಾದಂಬರಿ	59
ಅಭಿನವ ದಶಕುಮಾರಚರಿತೆ	404	ಕಾರ್ತಿಕೇಯಾನುಪ್ರೇಕ್ಷಾ ಟೀಕೆ	321
ಅಭಿನವ ನಿಘಂಟು	439	ಕಾಲಜ್ಞಾನ 179, 185, 187, 189, 197, 198	
ಅಮರಕೋಶ ಟೀಕೆ	406	ಕಾಲಜ್ಞಾನವಚನ	176, 180
ಅಮಿತಗತಿಶ್ರಾವಕಾಚಾರಟೀಕೆ	416	ಕಾವನಗಲ್ಲ	367
ಅರ್ಥಸೇನಿ	263	ಕಾವ್ಯರತ್ನ	119
ಅಶ್ವಶಾಸ್ತ್ರ	445	ಕಾವ್ಯಸಾರ	371
ಅಷ್ಟಾವರಣಸ್ತೋತ್ರದ ತ್ರಿವಿಧಿ	185	ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನ	146
ಆಚಾರಸಾರಟೀಕೆ	168	ಕಿರಾತ	385
ಆತ್ಮಲಿಂಗಪ್ರಣವಸಂಯೋಗಶ್ಲೋಕದ ತ್ರಿವಿಧಿ	199	ಕುಮುದೇಂದುರಾಮಾಯಣ	383
ಆದಿಪುರಾಣ	33, 399	ಕುಸುಮಾವಳಿ	315
ಇಷ್ಟಲಿಂಗಸ್ತೋತ್ರ	213	ಕ್ಷೇತ್ರಗಣಿತ	127
ಉದಯಾದಿತಪ್ರಾಂಕಾರ	160	ಖಗೋದ್ರಮಣಿದರ್ಪಣ	418
ಉದ್ಭಟಕಾವ್ಯ	340	ಗಜಶಾಸ್ತ್ರ	17
ಉದ್ಯೋಗಸಾರ	397	ಗಣಸಹಸ್ರನಾಮ	214
ಕಂತಿಹಂಪನ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು	110	ಗತಪ್ರತ್ಯಾಗತ	40
ಕನ್ನಡಗೀತಿಗಳು	197	ಗದಾಯುದ್ಧ	63
ಕನ್ನಡರತ್ನಕರಂಡಕ	441	ಗಿರಿಜಾಕಲ್ಯಾಣ	227

ಹೆಸರು	ಪುಟ	ಹೆಸರು	ಪುಟ
ಗುಮ್ಮಟಸ್ತುತಿ	432	ತತ್ವಾರ್ಥತಾತ್ಪರ್ಯವೃತ್ತಿ	255
ಗುರುಸ್ತೋತ್ರ	199	ತತ್ವಾರ್ಥಸೂತ್ರವೃತ್ತಿ	80
ಗುಹೇಶ್ವರವಚನ	181	ತ್ರಿಪುರದಹಸನಾಂಗತ್ವ	352
ಗೊಮ್ಮಟಸಾರಟೀಕೆ	416	ತ್ರಿವಿಷ್ಟಲಕ್ಷಣಮಹಾಪುರಾಣ	47
ಗೊಮ್ಮಟಸ್ತುತಿ	280	ತ್ಯಕ್ತೋಕ್ತಚೂಡಾಮಣಿಸ್ತೋತ್ರ	136
ಗೋವೈದ್ಯ	130	ದೀಕ್ಷಾಬೋಧೆ	247
ಘಟಚಕ್ರದವಚನ	177	ದ್ರವ್ಯಸಂಗ್ರಹಸೂತ್ರಟೀಕೆ	390
ಚಕ್ರೇಶ್ವರ ಚರಿತ್ರೆ	62	ಧರ್ಮನಾಥಪುರಾಣ	415, 429
ಚಂದ್ರಚೂಡಾಮಣಿ ಶತಕ	88	ಧರ್ಮಪರೀಕ್ಷೆ	170
ಚಂದ್ರನಾಥಾಷ್ಟಕ	128, 360	ಧರ್ಮಾಮೃತ	119
ಚಂದ್ರಪ್ರಭಾಚರಿತೆ	75	ನಾಚಿರಾಜೀಯ	406
ಚಂದ್ರಪ್ರಭಪುರಾಣ	13, 285	ನಿರ್ಗುಣಾನಂದಲೀಲೆ	198
ಚಾರಿತ್ರ್ಯಸಾರಟೀಕೆ	408	ನಿರ್ವಾಣಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿನಕ್ಷತ್ರಮಾಲಿಕೆ	281
ಚಾವುಂಡರಾಯಪುರಾಣ	47	ನೀತಿಕಂದಗಳು	281
ಚಿತ್ರಹಸುಗೆ	127	ನೂರೊಂದುಪಾದಗದ್ಯ	390
ಚಿಂತಾಮಣಿ ಪ್ರತಿಪದ	438	ನೇಮಿನಾಥಪುರಾಣ	141, 262, 383
ಚೂಡಾಮಣಿ	7	ಪಂಚತಂತ್ರ	152
ಚಿನ್ನಬಸವಸ್ತೋತ್ರದ ರಗಳೆ	295	ಪಂಚಪರಮೇಷ್ವಿಗಳ ಬೊಲ್ಲಿ	391
ಚೋಳಪಾಲಕಚರಿತ	385	ಪಂಚರತ್ನ	295
ಭತ್ತೀಸರತ್ನಮಾಲೆ	136	ಪದಮಂತ್ರಗೋಪ್ಯ	179
ಭಂದೋಂಬುಧಿ	56	ಪದಾರ್ಥಸಾರಟೀಕೆ	389
ಜಗನ್ನಾಥವಿಜಯ	272	ಪದ್ಮರಾಜಪುರಾಣ	434
ಜಾತಕತೀಲಕ	76	ಪಂಪರಾಮಾಯಣ	105
ಜ್ಞಾನಸಾರ	88	ಪಂಪಾಶತಕ	231
ಚತೇಂದ್ರಮಾಲಾಟೀಕೆ	416	ಪರಮಾಗಮಸಾರ	442
ಜನಸಂಹಿತಾಟೀಕೆ	113	ಪರಮಾತ್ಮಪ್ರಕಾಶಿಕಾಟೀಕೆ	253
ಜನಸ್ತುತಿ	254	ಪರಶುರಾಮಚರಿತ	62
ಜನಾರ್ಕರಮಾಲೆ	45	ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಕಲ್ಪಟೀಕೆ	113
ಜೀವಸಂಬೋಧನೆ	312	ಪ್ರಬೋಧಚಂದ್ರ	385
ಜೈನಗಣಿತಸೂತ್ರೋದಾಹರಣ	127	ಪ್ರಸಾದಸಂಪಾದನೆ	198
ತತ್ವರತ್ನಪ್ರದೀಪಿಕೆ	255	ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥಪುರಾಣ	324

ಹೆಸರು	ಪುಟ	ಹೆಸರು	ಪುಟ
ಪ್ರಾಭೃತ	10	ಮಾಘಾಂದಿಯ ಶ್ರಾವಣಾಚಾರ	889
ಪ್ರಾಭೃತಕತ್ರಯಟೀಕೆ	253	ಮಾಳವೀಮಾಧವ	189
ಪುಣ್ಯಾಸ್ತ್ರವ	411	ಮಿಶ್ರಸ್ತೋತ್ರದ ತ್ರಿವಿಧಿ	184
ಪುರಾಣಚೂಡಾಮಣಿ	43	ಮಿಶ್ರಾರ್ಪಣ	178
ಪುರಾಣತಿಲಕ	65	ಮುಡಿಗಿಯ ಅಷ್ಟಕ	234
ಪುಷ್ಪದಂತಪುರಾಣ	357	ಮೋಕ್ಷಪ್ರಾಭೃತಟೀಕೆ	408
ಬಸವಗೀತೆ	213	ಯಶೋಧರಚರಿತೆ	332
ಬಸವಪುರಾಣ	424	ಯೋಗಾಂಗತ್ರಿವಿಧಿ	188
ಬಸವಸ್ತೋತ್ರದ ತ್ರಿವಿಧಿ	184	ರಕ್ಷಾಶತಕ	224,451
ಬಾಲಗ್ರಹಚಿಕಿತ್ಸೆ	320	ರಟ್ಟಮತ	402
ಬೆಡಗಿನವಚನ	182	ರಟ್ಟಸೂತ್ರ	402
ಭಕ್ತಾನ್ಯಂದಲೀಲೆ	198	ರನ್ನಕಂದ	71
ಭರತಕಾಸ್ತ	75	ರಸಕಲಿಕೆ	269
ಭಾರತ	27,36	ರಸವಿವೇಕ	308
ಭೀಮಕವೀಶ್ವರರಗಳೆ	423	ರಾಜಯೋಗದ ವಚನ	177
ಭುವನೈಕರಾಮಾಭ್ಯುದಯ	40	ರಾಮಕಥೆ	40
ಭೃಂಗಿದಂಡಕ	423	ರಾಮಚಂದ್ರಚರಿತಪುರಾಣ	105
ಭೃಂಗಿಸ್ತವಟೀಕೆ	413	ರಾಮಾಯಣ	114
ಮಂಗಾಭಿಧಾನ	439	ರುದ್ರಭಾರತದ ಸೃಷ್ಟಿ	179
ಮದನತಿಲಕ	91	ಲೀಲಾವತಿ	127,258
ಮದನವಿಜಯ	367	ಲೋಕೋಪಕಾರ	163
ಮಂತ್ರಗೋಪ್ಯ	177,179,181,183	ವಚನಗಳು	167,183-84,187-196,201-210, 212,214,265,275
ಮಂತ್ರಮಹತ್ವದಕಂದ	186	ವರ್ಧಮಾನಪುರಾಣ	268,301
ಮಂತ್ರಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ	180	ವಸ್ತುಕಬಸವಪುರಾಣ	413
ಮನ್ಮಥವಿಜಯ	443	ವಸ್ತುಕೋಶ	148
ಮರುಳುದೇವರಕಂದ	200	ವ್ಯವಹಾರಗಣಿತ	124
ಮರುಳುದೇವರ ವಚನ	200	ವ್ಯವಹಾರರತ್ನ	127
ಮಲೆಯರಾಜಸ್ತೋತ್ರಟೀಕೆ	413	ವಿಂಶತಿಪ್ರರೂಪಣೀಟೀಕೆ	407
ಮಲ್ಲಿನಾರಾಧಪುರಾಣ	108	ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನವಿಜಯ	36
ಮಲ್ಲಣಸ್ತೋತ್ರಟೀಕೆ	413	ವೀರಭದ್ರವಿಜಯ	296
ಮಹಿಮ್ನ ಸ್ತೋತ್ರಟೀಕೆ	413		

ಹೆಸರು	ಪುಟ	ಹೆಸರು	ಪುಟ
ವೀರೇಶಚರಿತ	139	ಸಮಾಧಿಶತಕಟೀಕ	159
ವೀರೇಶ್ವರಚರಿತ	235	ಸಹಜಾತ್ಮಪ್ರಕಾಶಟೀಕೆ	408
ವೇದಭಾಷ್ಯ	381	ಸಹಸ್ರಗಣನಾಮ	294
ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಶನ	386	ಸ್ತನಶತಕ	305
ಶರಣುಬಸವರಗಳೆ	296	ಸ್ಮರತಂತ್ರ	328
ಶರಭ ಚಾರಿತ್ರ	235	ಸ್ವಯಂಭುರುದ್ರರ ವಚನ	320
ಶರಭ ಲೀಲೆ	296	ಸಾನಂದಚರಿತ್ರ	277
ಶಾಂತಿಪುರಾಣ	43	ಸಾರತ್ರಯಟೀಕೆ	416
ಶಾಂತೀಶ್ವರಪುರಾಣ	363	ಸಾಹಸಭೀಮವಿಜಯ	68
ಶಾಸ್ತ್ರಸಾರ	173	ಸಿಂಹಸ್ತ್ರಾಯೋಪಗಮನ	319
ಶಾಸ್ತ್ರಸಾರಸಮುಚ್ಚಯಟೀಕೆ	389	ಸಿದ್ಧರಾಮಪುರಾಣ	243
ಶಿಖಾರತ್ನವಚನ	176	ಸಿದ್ಧಾಂತಸಾರಟೀಕೆ	408
ಶಿವಗಣದರಗಳೆಗಳು	232	ಸುಕುಮಾರಚರಿತ	84
ಶಿವಮೂರಮತ	17	ಸುಭದ್ರಾಹರಣ	385
ಶಿವಾಕ್ಷರಮಾಲೆ	224	ಸೂಕ್ತಿಸುಧಾರ್ಣವ	370
ಶೀಲವಂತಯುನಕ್ತಿವಿಧಿ	199	ಸೂಪಶಾಸ್ತ್ರ	16
ಶೀಲಸಂಪಾದನೆ	293	ಸೃಷ್ಟಿಯವಚನ	182, 188
ಶ್ರೀಚಿತ್ರಮಾಲೆ	385	ಸೊಬಗಿನಸುಗ್ಗಿ	367
ಶ್ರೀಪದಾಶೀತಿ	304	ಸೋಮನಾಥಚರಿತೆ	241
ಶೂದ್ರಕ	24	ಸೋಮಾರಾಧ್ಯಶತಕ	293
ಶೂನ್ಯಸಂಪಾದನೆ	181	ಸೋಮೇಶ್ವರಶತಕ	293
ಶೃಂಗಾರರತ್ನಾಕರ	308	ಯಯಾಶಾಸ್ತ್ರ	90
ಶೃಂಗಾರಸಾರ	340	ಹರಲೀಲೆ	223
ಷಟ್ಸ್ಥಲಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರ	180	ಹರಿಚಾರಿತ್ರ	344
ಷಟ್ಸ್ಥಲವಚನ	175, 177	ಹರಿವಂಶ	23
ಷಡಕ್ಷರಕಂದ	186	ಹರಿವಂಶಾಭ್ಯುದಯ	310
ಸಂಸ್ಕೃತಸಹೋದರಿ	367	ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯ	238
ಸಗುಣಲೀಲೆ	198	ಹರಿಹರಮಹತ್ವ	235
ಸಜ್ಜನಚಿತ್ತವಲ್ಲಭಟೀಕೆ	422	ಹಲಾಯುಧಸ್ತೋತ್ರಟೀಕೆ	413
ಸದ್ಗುರುರಗಳೆ	295	ಹಾಡುಗಳು	397
ಸಮಯಪರೀಕ್ಷೆ	133		

Introduction.

The Dravidian Languages.

Kannada belongs to the group of languages known as the Pancha-Drāviḍa, the other languages included in this group being Tamil, Telugu, Malayāḷam, and Tulu. Indian Pandits have included Mahrāṭhi and Gujarāṭi* in the Pancha-Drāviḍa ; but philologists, recognizing that they, like other Indo-Aryan vernaculars of the North such as Bengālī and Sindhi, are mainly derived from Sanskrit, place them in the Gauḍa group of languages.

The term Drāviḍa is very old, being found in such ancient works as the Mahābhārata and those of Parāśara, Manu, Varāhamihira and Kumārila-Bhaṭṭa.

The region where the Dravidian languages are spoken is the whole of Peninsular India from the Vindhya mountains and the river Narmadā in the north to Cape Comorin in the south, excluding Orissa in the east and the Gujarāṭi and the Mahrāṭhi Districts in the west, and the northern half of Ceylon. Further to the north Dravidian dialects are spoken by small tribes in the Central Provinces and Chōṭa Nagpur, and even up the banks of the Ganges at Rājmahāl. Finally there is a Dravidian dialect in the far north-west, in Baluchistan.

Philologists include in the group of Dravidian languages not only the five languages of Southern India mentioned

* This is probably due to a few special points of similarity between these languages and the Dravidian group

“ In Northern vernaculars the masculine and neuter genders have been confounded, and in some, such as Bengālī and Oriyā, the difference between masculine and feminine nouns is also blotted out. In Mahrāṭhi and Gujarāṭi, on the other hand, three genders are distinguished and the neuter is a living gender just as in Dravidian tongues.

Northern Indo-Aryan vernaculars have developed in a country where the home speech was Kolarian, while the substratum over which Gujarāṭi and Mahrāṭhi have spread, was Dravidian. ”—Dr. Sten Konow.

above but also Kuḍagu, Tuda, Kota, Baḍaga, Gōṇḍi, Kui, Kurukh and Malto or Rājmahāli. They have thus extended the general signification of the term Dravida, as also the territorial limits of the Dravidian languages as far north as the confines of Bengal. They also recognize Dravidian affinities in the Brāhūī, a language of Baluchistan, outside India itself, and trace the Dravidian race beyond the Indus—thus proving that the Dravidians entered India from the north-west just like their successors, the Aryans.

The total number of speakers of these languages is, in round numbers, about sixty-four millions.

The Dravidian languages have to be looked upon as an isolated family. The attempt to connect them with other linguistic families outside India is now generally recognized as a failure. The same is the case with the attempts made to show a closer connection of these languages with the Indo-European family.

The following are the main characteristics of the Dravidian forms of speech which distinguish them from the languages of the Indo-European family :—

“ In the Dravidian languages all nouns denoting inanimate substances and irrational beings are of the neuter gender. The distinction of male and female appears only in the pronouns of the third person, in adjectives formed by suffixing the pronominal terminations, and in the third person of the verb. In all other cases the distinction of gender is marked by separate words signifying ‘ male ’ and ‘ female ’. Dravidian nouns are inflected, not by means of case-terminations, but by means of suffixed postpositions and separate particles. Dravidian neuter nouns are rarely pluralized. Dravidian languages use postpositions instead of prepositions. Dravidian adjectives are incapable of declension. It is characteristic of these languages in contradistinction to Indo-European, that wherever practicable, they use as adjectives the relative participles of verbs, in preference to nouns of quality or adjectives properly so called. A peculiarity of the Dravidian dialects is the existence of two pronouns of the first person plural, one inclusive of the person addressed, the other exclusive. The Dravidian languages have no passive voice, this

being expressed by auxiliary verbs signifying 'to suffer', etc. Unlike the Indo-European, they prefer the use of continuative participles to conjunctions. The Dravidian verbal system possesses a negative as well as an affirmative voice. It is a marked peculiarity of the Dravidian languages that they make use of relative participial nouns instead of phrases introduced by relative pronouns. These participles are formed from the various participles of the verb by the addition of a formative suffix. Thus 'the person who came' is in these languages literally 'the who came'. Finally, in the Dravidian languages the governing word is invariably placed after the word governed, in consequence of which the nominative always occupies the first place in the sentence, and the one finite verb the last."

Of the Dravidian languages of Southern India, Tamil, Kannada, Telugu and Malayāḷam are cultivated in the sense of having alphabets, grammars and literatures of their own; while the remaining dialects, *viz.*, Tuḷu, Kuḍagu, Tuda, Kota and Baḍaga are uncultivated, inasmuch as these have not even an alphabet of their own. All these uncultivated dialects are closely related to Kannada and may be looked upon as dialects of that language.

Of the cultivated languages, *viz.*, Tamil, Kannada, Telugu and Malayāḷam, the claim of Malayāḷam to be considered as a distinct member of the Dravidian group is questioned by some philologists. Dr. Caldwell regards Malayāḷam as a very ancient offshoot of Tamil. Of the remaining languages—Tamil, Telugu and Kannada—which are all related to one another by essential and distinctive grammatical characteristics, the affinities between Tamil and Kannada are closer and far more deep-seated than those between Tamil and Telugu. It is true that many of the roots and grammatical forms in Tamil and Telugu are identical; but they are so disguised, altered and corrupted by inflexional and dialectic changes peculiar to Telugu that they require the ingenuity of a clever philologist to discover their original and common form. On the other hand, the coincidences in the vocabularies and grammars of Tamil and Kannada are so great that in most cases words and grammatical forms of the one language may, without the least change, be transferred to the other. A few examples are given below to make this statement clear :—

<i>Tamil</i>	<i>Kannada</i>	<i>Telugu</i>	
ivar	ivar	vīru	These persons
āgādu	āgadu	kādu	It is not
ural	orai	rōlu	Mortar
ul	ol	lō	In (locative suffix)

The Kannada Language.

The region in which the Kannada language is now spoken comprises the west of the Nizam's Dominions, parts of Central Provinces and Berar, the southern Districts of the Bombay Presidency, the whole of Mysore and Coorg, and the Madras Districts bordering these countries on the north, west and south. Kannada dialects are spoken in the Nilgiris, and the language has been taken by immigrants to Madura.

The numbers of the races speaking Kannada and its dialects are estimated at about eleven millions.

As regards the range and principal seats of the language in the 9th century we learn from Nripatunga's *Kavirājamārga* that Kannada was spoken and cultivated in the portion of the country extending from the Kāvēri as far as the Godavari and that the seat of pure Kannada was the region lying within Kisuvolal, Kopaṇa, Puligere and Onkunda.

The derivation of Karnāṭa and Kannada is uncertain. Dr. Gundert proposed *Kar Nāḍu*, "the black country", as the original form of Karnāṭa, in allusion to the black cotton soil which characterises the plateau of the Southern Dekhan in which the language is spoken. Other scholars have suggested that Karnāṭa is derived from *Karu Nāḍu* "the elevated country", with reference to the height of the plateau above the sea level. Indian grammarians have expressed the opinion that Kannada is a *tadbhava* or corrupt form of Karnāṭa, though it is more likely that the latter is a Sanskritised form of the original Kannada.

The name Karnāṭa occurs as early as the sixth century in Varāhamihira's *Bṛihat-samhitā*, and its mention in Sōmadēva's *Kathāsaritsāgara*, probably due to its being mentioned in his source, *viz.*, the *Paiśāchi Bṛihat-kathā* of Guṇāḍhya, carries it further back to the earliest centuries of the Christian era. It

also occurs in the form Kannaḍar in the Tamil poem, named *Ṣilappadikāram* which is supposed to go back to the second century A.D., and in the form Karunāḍagan in the Vēļvikuḍi plates (c. 770) of the Pāṇḍya king Śaḍaiyan Parāptaka. The Sanskrit poet Rājaśēkhara (c. 900) refers in his *Kāvya-mīmāṃsā* to the mannerisms of the Karnāṭas in reading their books.

According to Caldwell, the term Karnāṭaka was at first a generic denomination of the plateau of the Southern Dekhan. He goes on to remark—

“Karnāṭaka has now got into the hands of foreigners who have given it a new and entirely erroneous application. When the Muhammadans arrived in Southern India, they found that part of it with which they first became acquainted—the country above the Ghats, including Mysore and part of Telingāna—called the Karnāṭaka country. In course of time, by a misapplication of terms, they applied the same name, the Karnātak or Carnatic, to designate the country below the Ghats, as well as that which was above. The English have carried the misapplication a step further, and restricted the name to the country below the Ghats, which never had any right to it whatever. Hence the Mysore country, which is properly the Carnatic, is no longer called by that name by the English, and what is now geographically termed ‘the Carnatic’ is exclusively the country below the Ghats on the Coromandel Coast, including the whole of the Tamil country and the District of Nellore only in the Telugu country.”

The Kannada country and language are of great antiquity. The Kannada country was once under the rule of such ancient dynasties of kings as the Maurya, the Andhra, the Kadamba and the Ganga. According to Jaina accounts, when a great twelve years’ famine occurred during the reign of the Maurya Emperor Chandragupta, the Jaina community under the leadership of the Śrutakēvali Bhadrabāhu migrated to the Punnāṭa kingdom in the south of Mysore; and the emperor Chandragupta, having abdicated, accompanied Bhadrabāhu as his disciple to Śravaṇa Belgōla where, on the death of his preceptor, he lived for some years. Three inscriptions of the time of Aśōka, the grandson of Chandragupta, are found in the Chitaldrug District of the Mysore State. Banavāsi, the ancient capital of the Kadambas, to the

north-west of Mysore, is mentioned in the Ceylonese Buddhist Chronicle *Mahāvanso* as a city to which a Buddhist missionary was sent in the third century B.C. Both this city and Punnāṭa are named by Ptolemy in the second century A.D. A few more points about the antiquity of the Kannada country have already been mentioned when speaking of the term Karnāṭa.*

With regard to the antiquity of the Kannada language, one or two points may be mentioned. According to Jaina tradition, Brāhmi, the daughter of Ṛishabhadēva, the first Tirthankara, invented eighteen alphabets, including, among others, Kannada. Recently a curious inscription of about the ninth century was found in a Jaina temple in the Deoghar Fort containing specimens of different alphabets mostly Dravidian.† Among the papyri belonging to the second century A.D., discovered at Oxyrhynchus in Lower Egypt, there is one which contains a Greek play or farce, based upon the story of a Greek girl carried off to the coast of India and rescued by her brother, in which there occur some Indian words which, according to Dr. Hultsch, are Kannada.‡

The Alphabet.

The written character which is common to Kannada and Telugu and which spread over the south and was carried even to Indo-China and Java is derived from the Brāhmi, the parent of all the modern alphabets of India. As most of the Brāhmi letters agree with the northern Semitic characters of the early part of the ninth century B.C., some scholars are of opinion that it is likely that Hindu traders, about 800 B.C., borrowed north-Semitic letters to write their own language, and that Hindu scholars arranged and developed them into alphabetical systems suitable to express the requirements of the Sanskrit speech. There are likewise some scholars who, on the other hand, think that the Brāhmi alphabet is a national invention of very great antiquity.

The Kannada alphabet, like those of the other Dravidian languages, contains a few characteristic letters which are not

* For further details see Introduction to Vol. II, pp. 1-4.

† *Report on the Hindu and Buddhist Monuments*, Northern Circle, for 1918, p. 19.

‡ *Mysore Archaeological Report* for 1904.

found in the Sanskrit alphabet. These are short e (२) and o (७); i (४), r (८) and l (९). Of these, r and l are still in use in Tamil and Malayālam, as also in the Baḍaga dialect. i disappeared from Kannada literature about the thirteenth century and from Telugu literature a few centuries earlier, while r was disused in Kannada after the eighteenth, though still in use in Telugu. In Kannada the places of २ and ८ have now been taken by i (४) and r (८) respectively. The regular use of these now obsolete letters in manuscripts helps us to some extent in fixing the age of Kannada works.

The Vocabulary.

Kannada, in common with the cognate languages of the South, recognizes four classes of words as in current use for literary purposes—*tatsama*, pure Sanskrit words; *tadbhava*, Sanskrit words changed to suit the language; *dēśya*, indigenous words; and *grāmya*, provincialisms. To these, a later classification adds *anyadēśya*, foreign words. The *dēśya* class alone represents the pure language of the country, the real Kannada as distinguished from what has been imported from Sanskrit or other sources.

The Kannada vocabulary, though pretty sufficient for ordinary purposes, has to borrow from Sanskrit for expressing abstract ideas of philosophy, science and religion. Several of the Jaina authors, who were advocates of purism in the use of Kannada, have condemned the practice of introducing unnecessary Sanskrit words into Kannada composition. They denounce the practice as the mark of an imperfect education. Nripatunga compares it to an unnatural union with an old woman; Nayasēna to the mixing up of ghee and oil; and Nāgavarma to the stringing of pearls along with peppercorns. There were even a few authors who attempted to write works in Kannada without the admixture of Sanskrit words in order to show that the use of Sanskrit is not indispensable for Kannada composition. Yet later poets continued the indiscriminate introduction of pure and corrupt forms of Sanskrit words, so that we now find a large percentage of Sanskrit words in the Kannada language.

The Three Stages of the Language.

There are three stages or periods of the language, viz., Pūrvada Halagannada or the Primitive Old Kannada, Halagan-

nada or Old Kannada, and Hosagannada or Modern Kannada. This Primitive Old Kannada is said to have been the language of Banavāsi and to have continued in use to the end of the seventh century. This appears to answer to the 'Palagannada' of Nripatunga. This was succeeded by Halagannada which remained in use to about the 14th century, being followed in its turn by Hosagannada. These three stages are not separated from one another by hard and fast lines of demarcation: their boundaries may and do overlap one another. Yet each period is characterized by certain grammatical peculiarities which are not commonly found in others. Geographical separation of the Kannada-speaking communities and contact with people speaking various non-Dravidian languages have given rise to dialectic peculiarities such as are found in what are called Dharwar Kannada, Mangalore Kannada and Mysore Kannada.

Antiquity of the Literature.

Kannada literature is of considerable antiquity. The earliest work extant is a treatise on poetics called *Kavirājamārga* by Nripatunga or Amoghavarsha, the Rāshtrakūṭa king who ruled from 814 to 877. But there are references in this work which enable us to place the rise of Kannada literature much farther back. Nripatunga mentions many Kannada authors that preceded him, one of these being Durvinīta, most probably the Ganga king of that name who ruled at the close of the sixth century. Kannada inscriptions make their appearance from about the sixth century. Besides the authors named by Nripatunga, Śyāmakundāchārya appears to have written in Kannada in about 650. Bhaṭṭākalanka mentions a voluminous Kannada commentary named *Chūḍāmaṇi*, containing 96,000 *gran̥thas*, on the *Tattvārthamahāśāstra*. From inscriptions we learn that the author of this work was Śrīvardhadeva and that he was praised by Dandi, who probably lived at the close of the seventh century. This voluminous work of the seventh century presupposes the existence of an earlier literature and a wide-spread cultivation of the language. Further, Amritasāgara, a Jaina Tamil poet, who flourished before the eleventh century, states in his *Yāpparungalak-kārigai*, a work on prosody, that there existed in the Kannada language a work on prosody named *Guṇagāṅkiyam* and that the Tamil work adopted some of its characteristics, one of which

was addressing the rules to a woman. Unfortunately the name of the author is not given, nor has the work come down to us. It is very probable that this author dedicated his work to the Eastern Chālukya king Vijayāditya III (844-888) who had the distinctive epithets Guṇaga, Guṇagāṅka and Guṇake-nalla. This would be the earliest work on prosody in Kannada. It will thus be seen that the literature of Kannada is of far greater antiquity than that of any other Indian vernacular, except perhaps that of Tamil.

Classes of Poets.

Kannada poets may be roughly classed as Jainas, Vīraśaivas and Brāhmanas. There are also authors of other sects, but their number is comparatively small. The earliest cultivators of the language for literary purposes were the Jainas and down to the twelfth century, we have, with very few exceptions, only Jaina authors. For about three centuries after that period, we have along with them a few Brāhmana writers and a pretty large number of Vīraśaiva authors, and from about the 15th century date numerous Brāhmanical and Vīraśaiva works. There were, however, during these later periods, some compositions by the Jainas, but most of the literature of later times originated with the other sects. The leading characteristic of the Jaina earlier works is that they are *chamṇu-kāvya*s, or poems in a variety of composite metres interspersed with paragraphs in prose, though in works of a later period the *sāṅgatyā* and *shaṭpadi* metres are largely used as in Brāhmanical and Vīraśaiva works. The earlier Vīraśaiva works are mostly in the form of *vachana* or poetical prose and occasionally in the *ragaḷe* and *tripadi* metres. The most recent compositions of all the sects are mostly in the form of *yakshagāṇas* or rustic dramas interspersed with songs and some in prose only. There were also some female authors such as Kanti, Mahādēviyakka, Śṛīṅāramma, Honnamma, etc.

Extent and Range of the Literature.

Kannada literature is of vast extent and range. Bhaṭṭāka-lanka (1604) in his introduction to the *Śabdānuśāsana* remarks that in Kannada are written numerous works on *śabdāgama*, *yuktyāgama* and *paramāgama* as well as numberless books of poetry, the drama, rhetoric and the fine arts. A survey of

Kannāda literature brings to view not only *kāvya*s, works on poetics, prosody and grammar, and lexicons, but also works bearing on biography, local history and philosophy, and a respectable number of works on medicine, veterinary science, mathematics, astrology, and other sciences and arts. Besides, there are innumerable Kannāda inscriptions written in excellent *kāvya* style.

Patronage of the Language and Literature.

From the earliest times Kannāda language and literature have prospered under the fostering care of kings and nobles. Among the patrons may be mentioned the Gangas, the Rāshṭrakūṭas, the Western and Eastern Chālukyas, the Hoysaḷas, the Kākatiyas, the Raṭṭas of Saundatti, the Śīlāhāras of Karāḍ, the Kongāḷvas, the Changāḷvas, the Tuḷuva kings, the Chauṭas, and the kings of Vijayanagara and Mysore; as also the Pālegārs or chiefs of Ummattūr, Nuggehalli, Sugaṭur, Piriyaṭṭaṇa, Hadināḍu, Bēlūr, Chikkanāyakanhalli, Mudigere, Bijjavara, Ikkēri, and Kaḷale. Besides these kings and chiefs, ministers, generals and other officers subordinate to them and many minor chiefs have also encouraged literary men. It is also worthy of note that not a few of the above-mentioned kings, chiefs and high personages have themselves written works in Kannāda and have thus enriched the stock of Kannāda literature.*

The Karnataka-Kavicharite or Lives of Kannāda Poets.

As stated in the Introduction to the previous edition of this volume (p. 6), the method adopted in treating of the poets is as follows :—

Generally, in the life of each poet the following details are given :—his name; the names of his works; details of his life with reference to his country, parentage, caste, religion, spiritual preceptor, patron, titles, etc.; his time with discussion where necessary; the poets who mention him; the poets mentioned by him; the verses in which his poetical skill, etc., are referred to; detailed examination of his works with occasional literary criticisms; and illustrative extracts from the works.

* For detailed information see Introduction to Vol. II, pp. 8-15.

The First Volume.

The first volume of the Kaṛṇāṭaka-Kavicharite was published so far back as 1907. As the copies had been exhausted, it was thought desirable to issue a new edition with corrections and additions. Accordingly the work of revision was undertaken more than a year ago and this improved and enlarged edition has been brought out. Besides several new authors, those mentioned in Appendix I of the first edition and in the first forty-two pages and Appendix III of the second volume have been included in the present work. A number of works not noticed before, such as the *Sukumāracharite* of Śāntinātha (p. 83), the *Muḍigeya-aṣṭaka* of Hariṣvara (p. 234), the *Śrīpadāsītī* of Āchaṇṇa (p. 304) and so forth, has been added. Several Vīra-śaiva authors of *vachanas*, not known before, have been included (pp. 201-210), as also a pretty good number of them noticed imperfectly in volume II (pp. 183-200). The number of poets dealt with in the previous edition is about 230, while that in the present edition is about 280. Among the poets, about 40 are composers of inscriptions. According to sects about 95 of the poets are Jainas, 90 Vīraśaivas, 45 Brāhmanas, and 50 others. It is worthy of notice that six of the authors are women. The Introduction, too, has been revised and enlarged. The Supplement to the previous edition has been left out as the majority of the authors and works mentioned in it has been included in volumes II and III. Whatever is left over will appear as a Supplement to the third volume.

Several gentlemen have very kindly helped me with criticisms and notes in the revision of the work. The help rendered by M^r. Santavirarya of the Nisani-maṭha of Davangere, however, deserves special mention. With very few exceptions, Vīraśaiva authors of *vachanas* do not give their names but only *ankitas* or dedicatory words consisting of the names of their favourite deities. Consequently it is not possible to make out the authors of particular *vachanas* unless we know definitely that such and such authors used such and such *ankitas*. Mr. Santavirarya was fortunate in coming across a palm-leaf manuscript of 3222 *vachanas*, copied in 1747, which gives the names of the authors along with their *vachanas*, as also, in most cases, the number of the *vachanas* composed by each. With the help of this manuscript, kindly

lent by him, it has been possible to make several corrections and additions in the portion relating to Vachanakāras (pp. 189-210). I am also obliged to Mr. Chennamallappa, Halasangi, Bijapur District, for having brought to my notice the Bijapur inscription noticed on page 449, which was probably composed by the poet Nāgachandra who, as we know, was connected with Bijapur.

A few words have to be said about other criticisms that have appeared in some journals and papers. In the Kannada *Parishat-patrike* for January 1922 (pp. 280-282) Mr. B. N. Krishna Murti states that the name of Guṇasēna-panḍita, who appears to have been a Kannada scholar also, is not found in both the volumes of the Karnāṭaka-Kavicharite. His name has not been included simply because there is no evidence to show that he wrote in Kannada. There has been a long controversy in the issues of the same journal about the author of the *Kāvīrājamārga* in which Mr. N. S. Rajapurohit has taken a leading part. But it has not produced any useful result. This is not the place to enter into an examination of the merits and demerits of the controversy; this much may, however, be said about it. It is inexplicable why a Jaina king, Nripatunga, should be so particular about appropriating the words occurring in a verse of the Bhagavadgītā for his titles (Journal for July 1923, p. 124). Mr. Rajapurohit's statement that Nripatunga had the title Śrīvijaya has no basis to stand upon. The verse, Kāvyaśāloka 78, on which he relies for proof, does not help him, inasmuch as the title Śrīvijaya does not occur in it, the meaning of the first portion, *vīraśrī vijayana key-sāre* being "on the goddess of victory coming into the possession of Arjuna (Vijaya)". Pandit T. N. Subbaraya Sastri has in the *Prabuddha-Karnāṭaka* (Dipavali issue of the year Dundubhi, pp. 5-16) tried to prove that Kumāra-vyāsa was a contemporary of Hariśvara (c. 1165), relying on certain statements made in the modern work *Chōrabasavacharite* (1763). But this single statement made in it that Rāghava (c. 1165), Bhīmakavi (1369), the minister Lakkapa (1428) and Hariśvara (c. 1165) were seated together at Hampi is quite enough to show how much credence can be given to the work for chronological purposes. The Vīraśaiva editors of the *Vibhākara* (30th June 1922) and the *Vīraśaivadharmaprakāśike* (July 1922) have made some ungracious remarks about me, no doubt, under a misapprehension. They attribute motives to me

and are pleased to say that being a man of a different faith I suppressed the names of Vīraśaiva authors of *vachanas* simply because I was envious of their fame. I can only say that the question of faith has no place in the republic of letters and that no Vīraśaiva writer has worked as hard as myself for revealing to the world the wealth of Vīraśaiva literature in Kannada. I did not give the names of some Vachanakāras because I did not know them, but I did not omit to give their *ankitas*. If I had come across the manuscript obtained by Mr. Santavirarya at the time of writing the second volume, I should have very gladly given the names.

Lastly, I would make a remark about Mr. Tirumalatatacharya's article in the *Parishatpatrike* for October 1922 (pp. 171-184) where he seems to think that the word *baredam* (wrote) at the end of an inscription refers to the composer. This is not necessarily so, unless we have some further clue as to his authorship. *Baredam* by itself simply refers to the writer or copyist. Consequently Gurubhakta-Rāchayya, Rāvapayya and Pratikantha-Kāmarāja, mentioned as authors, are mere copyists.

I am fully conscious that this edition is not quite free from mistakes; but I have endeavoured to make it as accurate as possible. I now offer it as a tribute to the Kannadigas with the hope that it will meet with their appreciation and support. I earnestly hope that the third volume, which is still in the press, will be out soon.

I have to express my deep debt of gratitude to His Highness the Maharaja of Mysore for gracious permission to dedicate this work to him.

It only remains for me to express my thanks to scholars and the press for their appreciative notices of the Second Volume of the Lives of Kannada Poets, and to the authorities of the Mysore University for sanctioning a grant-in-aid of Rs. 500 towards the printing charges of this revised edition.

I have also to thank the Superintendent of the Bangalore Press for the promptness and care with which the Volume has been printed.

BANGALORE,)
1st March 1924.)

R. NARASIMHACHARYA.

ಅ ವ ತ ರ ಣ ಿ ಕೆ .

ಪಂಚದ್ರಾವಿಡ.

ಕನ್ನಡಭಾಷೆ ಪಂಚದ್ರಾವಿಡವೆಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾಗಿರುವ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಈ ಭಾಷಾವರ್ಗಕ್ಕೆ ತಮಿಳು, ತೆಲುಗು, ಮಲೆಯಾಳ. ತುಳು ಇವೂ ಸೇರಿವೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಪ್ರಾಚೀನಪಂಡಿತರು ಮರಾಠಿ, ಗುಜರಾತಿ ಎಂಬ ಭಾಷೆಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ ದ್ರಾವಿಡಭಾಷಾವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ಭಾಷೆಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತಜನ್ಯವಾದುದರಿಂದ ಈಗಿನ ಭಾಷಾತತ್ವಜ್ಞರು ಇವುಗಳನ್ನು ಏತ ಜ್ಞಾತೀಯವಾದ ಬಂಗಾಳಿ, ಸೈಂಧವಿ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಗೌಡಭಾಷಾವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ದ್ರಾವಿಡಭಾಷೆಗಳ ಪ್ರಾಚೀನತೆ.

ದ್ರಾವಿಡಭಾಷೆಗಳು ಬಹಳ ಪುರಾತನವಾದುವು. ದ್ರಾವಿಡ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ಮನು. ಪರಾಶರ, ವರಾಹಮಿಹಿರ, ಕುಮಾರಿಲಭಟ್ಟ ಇವರುಗಳ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ. ಪೂ. 6 ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಬಹಿಸ್ತಾನ್ ಶಾಸನದ ಭಾಷೆ ವ್ಯಾಕರಣ ಮರ್ಯಾದೆಯಲ್ಲಿ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೋಲುವುದೆಂದು ಕೆಲವರು ಸಾಶ್ವತ್ಯ ಪಂಡಿತರು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ದ್ರಾವಿಡಭಾಷೆಗಳು ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳು.

ಮರಾಠಿ. ಗುಜರಾತಿ, ಓಢ್ರ ಈ ಭಾಷೆಗಳು ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುವ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದಿಂದ ಕನ್ಯಾಕುಮಾರಿಯವರೆಗೆ ಇರುವ ಉಳಿದ ಭಾಗ; ಮಧ್ಯಪ್ರಾಂತ; ಚೋಟಾನಾಗಪುರ; ಗಂಗಾತೀರದ ರಾಜಮಹಾಲ್; ಬೆಲಾಚಿಸ್ಥಾನ; ಸಿಂಹಳದ್ವೀಪದ ಉತ್ತರಾರ್ಧ—ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗಳು ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿವೆ.

ಪಂಚದ್ರಾವಿಡಗಳಲ್ಲದ ಇತರ ದ್ರಾವಿಡಭಾಷೆಗಳು.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಪಂಚದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲದೆ ಈ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಕೊಡಗು, ತುದ, ಬಡಗ, ಕೋತ ಮುಂತಾದ ಕೆಲವು ಕ್ಷುಲ್ಲಕಭಾಷೆಗಳೂ ದಕ್ಷಿಣ ಹಿಂದೂದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿವೆ. ಇವಲ್ಲದೆ ಹಿಂದೂದೇಶದ ಉತ್ತರ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಗೋಂಡಿ, ಕುಹ, ಕುರುಖ್, ಮಲ್ತೋ

ಅಥವಾ ರಾಜಮಹಾಲಿ ಎಂಬ ಭಾಷೆಗಳೂ ಬೆಲೂಚಿಸ್ಥಾನದ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಎಂಬ ಭಾಷೆಯೂ ದ್ರಾವಿಡಭಾಷಾವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದುವೆಂದು ಭಾಷಾತತ್ವಜ್ಞರು ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. ದ್ರಾವಿಡರು ಆರ್ಯರಂತೆ ವಾಯವ್ಯದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಹಿಂದೂದೇಶಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿದರು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಭಾಷೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ ಎಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ದ್ರಾವಿಡಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಅಡುವವರ ಸಂಖ್ಯೆ.

ದ್ರಾವಿಡಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಮಾತನಾಡುವ ಜನರ ಸಂಖ್ಯೆ ಸುಮಾರು ಆರು ಕೋಟಿಯೂ ನಾಲ್ಕತ್ತು ಲಕ್ಷವೆಂದು ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ.

ದ್ರಾವಿಡರ ನಾಗರಿಕತೆ.

ದ್ರಾವಿಡರು ಆರ್ಯರ ಆಗಮನಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ನಗರಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ರಾಜ ತಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿಪುಣರಾಗಿ, ಕೃಷಿವಾಣಿಜ್ಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು, ಹಡಗುಗಳ ಮೇಲೆ ಇತರ ದೇಶೀಯರೊಡನೆ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತ ಇದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಇವರಿಗೆ ಎಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ನಾಗರಿಕತೆ ಇದ್ದಿತೆಂಬುದನ್ನು ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ದ್ರಾವಿಡ ಗೌಡ ಭಾಷಾವರ್ಗಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಭೇದಗಳು.

ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗಳು ಇತರ ಭಾಷಾವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಭಾಷಾವರ್ಗವಾಗಿವೆ ಎಂದೂ, ಈ ವರ್ಗಕ್ಕೂ ಹಿಂದೂದೇಶದ ಹೊರಗಣ ಭಾಷಾವರ್ಗಗಳಿಗೂ ಹಾಗೆಯೇ ಸಂಸ್ಕೃತವೇ ಮೊದಲಾದ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಒಳಕೊಂಡಿರುವ ಇಂದೋಯೂರೋಪಿಯಾ ಭಾಷಾವರ್ಗಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಫಲಕಾರಿಯಾಗಿಲ್ಲ ಎಂದೂ, ಕೆಲವರು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯಸಂಹಿತರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ.

ದ್ರಾವಿಡಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಂಸ್ಕೃತಪದಗಳೂ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷಾನುಸಾರವಾದ ಕೆಲಕೆಲವು ಪ್ರಯೋಗವಿಶೇಷಗಳೂ ದೊರೆತರೂ, ಭಾಷೆಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಲು ಮುಖ್ಯಸಾಧನವಾದ ವ್ಯಾಕರಣವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ನೋಡಿದಲ್ಲಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷಾಮಾರ್ಗಕ್ಕೂ ದ್ರಾವಿಡಭಾಷಾಮಾರ್ಗಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮರಾಠಿಯೇ ಮೊದಲಾದ ಗೌಡಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಜನ್ಯವಲ್ಲದ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವತಂತ್ರಶಬ್ದಗಳಿದ್ದರೂ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಶಬ್ದಗಳೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಯಿಕವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತಜನ್ಯವಾಗಿಯೇ ಇವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಆ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗನಿರ್ಣಯ, ಸಂಧಿ, ಪ್ರತ್ಯಯಸಂಯೋಜನ ಇವೇ ಮುಂತಾದ ವ್ಯಾಕರಣಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು

ಸಂಸ್ಕೃತ ವ್ಯಾಕರಣ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿವೆ. ದ್ರಾವಿಡಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಾದರೋ ಹೀಗಿಲ್ಲ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಜನ್ಯವಾದ ಕೆಲಕೆಲವು ಶಬ್ದಗಳು ಸೇರಿದ್ದರೂ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಶಬ್ದಗಳು ಪ್ರಾಯಿಕವಾಗಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ವ್ಯಾಕರಣಮರ್ಯಾದೆಯೂ ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ಬಹಳಮಟ್ಟಿಗೆ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ— ಈ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗವು ಅರ್ಥವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತದೆ; ಸಂಧಿಕ್ರಮವು ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ; ನಾಮಪದಗಳಲ್ಲಿ ಏಕವಚನ ಬಹುವಚನವೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೇ ವಿಧವಾದ ವಿಭಕ್ತಿಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಸೇರುತ್ತವೆ; ಗುಣವಾಚಕಗಳಿಗೆ ತರತಮ ಭಾವವಿಲ್ಲ; ಸಂಬಂಧಾರ್ಥಕ ಸರ್ವನಾಮವಿಲ್ಲ; ಕರ್ಮಣಿ ಪ್ರಯೋಗವು ವಿಶೇಷವಾಗಿಲ್ಲ; ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ನಿಷೇಧರೂಪವಿದೆ; ಕೃತ್ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಬೇರೆಯಾಗಿವೆ. ಉತ್ತಮವುರೂಪದ ಸರ್ವನಾಮಕ್ಕೆ ಇದಿರಲ್ಲಿರುವವರನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮತ್ತು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳದ ಎರಡು ಬಗೆಯ ಬಹುವಚನಗಳಿವೆ.

ದಕ್ಷಿಣ ಹಿಂದೂದೇಶದ ದ್ರಾವಿಡಭಾಷೆಗಳು.

ದಕ್ಷಿಣ ಹಿಂದೂದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುವ ತಮಿಳು, ತೆಲುಗು, ಕನ್ನಡ, ಮಲೆಯಾಳ, ತುಳು, ತುದ, ಬಡಗ, ಕೋತ, ಕೊಡಗು ಎಂಬ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ತಮಿಳು, ತೆಲುಗು, ಕನ್ನಡ ಮಲೆಯಾಳ—ಈ ನಾಲ್ಕು ಭಾಷೆಗಳಿಗೂ ವರ್ಣಮಾಲೆಗಳೂ, ವ್ಯಾಕರಣಗಳೂ ಗ್ರಂಥಗಳೂ ಇವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಇವುಗಳನ್ನು ಗ್ರಾಂಥಿಕಭಾಷೆಗಳು ಎನ್ನಬಹುದು. ಉಳಿದ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ವರ್ಣಮಾಲೆಗಳು ಕೂಡ ಇಲ್ಲ. ಅವು ಕೇವಲ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಭಾಷೆಗಳಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಭಾಷೆಗಳ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಇತರ ದ್ರಾವಿಡಭಾಷಾ ಲಿಪಿಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆವ ಮತ್ತು ಮುದ್ರಿಸುವ ಪದ್ಧತಿಯಿದೆ. ಈ ಭಾಷೆಗಳೆಲ್ಲಾ ಕನ್ನಡದ ಆಭಾಸಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ.

ಗ್ರಾಂಥಿಕ ದ್ರಾವಿಡಭಾಷೆಗಳು.

ತಮಿಳು, ತೆಲುಗು, ಕನ್ನಡ, ಮಲೆಯಾಳ ಎಂಬ ಗ್ರಾಂಥಿಕ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಲೆಯಾಳವು ತಮಿಳಿನ ಆಭಾಸವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬಹಳ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಯೇ ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾಷೆಯಾಯಿತೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಉಳಿದ ಮೂರು ಭಾಷೆಗಳೂ ಶಬ್ದರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಕರಣಮರ್ಯಾದೆಯಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶೇಷವಾದ ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿವೆ. ಆದರೂ ಕನ್ನಡಕ್ಕೂ ತಮಿಳಿಗೂ ಇರುವಷ್ಟು ಹೋಲಿಕೆಗಳು ಕನ್ನಡಕ್ಕೂ ತೆಲುಗಿಗೂ ಇಲ್ಲ. ಅನೇಕ ಶಬ್ದಗಳೂ ಅನೇಕ ವ್ಯಾಕರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳೂ ಕನ್ನಡ ತಮಿಳುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಆಗಿವೆ. ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಸಾಮ್ಯಗಳು ಕಡಮೆ. ಈ ಭಾಷೆಗೆ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಅಕ್ಷರಪಲ್ಲಟವೇ

ಮುಂತಾದ ಮಾರುಪಾಡುಗಳಿಂದ ಅನೇಕ ಸಂಧರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತುಗಳ ಸ್ವರೂಪ ವನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡುವುದೇ ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಯಂಶವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟಿವೆ:—

ತಮಿಳು	ಇವರ್	ಆಗಾದು	ಉರಲ್	ಉಳ್	ಅದೈ
ಕನ್ನಡ	ಇವರ್	ಆಗದು	ಒರಲ್	ಒಳ್	ಅದಂ
ತೆಲುಗು	ವೀರು	ಕಾದು	ರೋಲು	ಲೋ	ದಾನಿ

ಕನ್ನಡಭಾಷೆ.

ತಮಿಳರು ತಮ್ಮ ಭಾಷೆಯ ಹೆಸರಾದ ತಮಿಳ್ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಮಧುರ ಎಂಬ ಅರ್ಥವುಳ್ಳದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ತೆಲುಗರೂ ತೆನುಗು ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಮಾಧುರ್ಯವಾಚಿಯೆನ್ನುವರು. ಕನ್ನಡಶಬ್ದದ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ ಮುಂದೆ ವಿವರಿಸಲ್ಪಡುವುದು. ತಮಿಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಸ್ಥಮುಷಿಗಳೂ, ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣುಮುಷಿಗಳೂ ಅದಿ ಕವಿಗಳಾಗಿ ಗ್ರಂಥ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದಂತೆ ಪ್ರತೀತಿಯಿದೆ. ಆದರೆ ಕನ್ನಡಿಗರು ತಮ್ಮ ಭಾಷೆಗೆ ಅವ ಮುಷಿಯೂ ಪ್ರವರ್ತಕನಾಗಿದ್ದಂತೆ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ.

ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯ ಪ್ರಚಾರದ ಹಿಂದಣ ಮತ್ತು ಈಗಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳು.

ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಕಾವೇರಿಯಿಂದ ಗೋದಾವರಿಯವರೆಗೂ ಪಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದಿತೆಂದೂ ಕಿಸುವೊಳ್‌ಲ್, ಕೊಪ್ಪಣನಗರ, ಪುಲಿಗಿರೆ, ಒಂಕುಂದ ಇವುಗಳ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶವೇ ತಿರುಳುಗನ್ನಡದ ನೆಲೆಯೆಂದೂ ನೃಪತುಂಗನ (814-877) ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಿಂದ¹ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ ಅದಿ ಪಂಪನು (941) “ಪುಲಿಗೆಟ್ಟಿಯ ತಿರುಳ ಕನ್ನಡದೊಳ್” ತನ್ನ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದುದಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ

ಈಗ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ—ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನ, ಕೊಡಗು, ಮುಂಬಯ್ ಅಧಿಪತ್ಯದ ದಕ್ಷಿಣ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು, ಹೈದರಾಬಾದ್ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪಶ್ಚಿಮಭಾಗ. ಮೈಸೂರು ಕೊಡಗು ಇವುಗಳ ಉತ್ತರ ಪಶ್ಚಿಮ ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಮದರಾಸ್ ಅಧಿಪತ್ಯದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು, ಮಧ್ಯಪ್ರಾಂತ ಬೀರಾರ್ ಇವುಗಳ ಕೆಲಭಾಗಗಳು, ದಕ್ಷಿಣಮಧುರಾ ಜಿಲ್ಲೆ—ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದೆ. ಕನ್ನ

1. ಕಾವೇರಿಯಿಂದಮಾ ಗೋದಾವರಿವರೆಮಿಸರ್ಗ ನಡದಾ ಕನ್ನಡದೊಳ್ ||

ಭಾವಿಸಿದ ಜನಪದಂ ನಸು | ಧಾಸಳಯನಿಲ್ಲೆನನಿರದನಿಷದ ನಿಶೇಷಂ ||

ಅದಜಿಜುಳಗಂ ಕಿಸುವೊಲಲಾ | ವಿದಿತಮಾಕೊಪ್ಪಣನಗರದ ಪುಲಿಗೆಟ್ಟಿಯಾ ||

ಸದಭಿಸ್ತುತಮುಪ್ಪೊಂಕುಂ | ದದ ನಡುಪಣ ನಾಡೆ ನಾಡೆ ಕನ್ನಡದ ತಿರುಳ್ ||

ಡದ ಆಭಾಸಗಳಾದ ತುದ, ಬಡಗ, ಕೋತ ಎಂಬ ಉಪಭಾಷೆಗಳು ನೀಲಗಿರಿ ಯಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿವೆ.

ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಅಡುವನರ ಸಂಖ್ಯೆ.

ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಮಾತನಾಡುವ ಜನರ ಸಂಖ್ಯೆ ಸುಮಾರು ಒಂದು ಕೋಟಿಯೂ ಹತ್ತು ಲಕ್ಷವೆಂದು ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ.

ಕರ್ಣಾಟ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ.

ಕರ್ಣಾಟ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯ ಗಳಿವೆ. ಕೇಶವವರ್ಣಿ (1359) ಎಂಬ ಜೈನಚಂಡಿತನು ಭೇದನಾರ್ಥಕವಾದ ಕರ್ಣಧಾತುವಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿತೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ದಿವ್ಯಭಾಷೆಯಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿರುವ ಭಾಷೆಯಾದ ಕಾರಣ ಇದಕ್ಕೆ ಕರ್ಣಾಟ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ವಿಶ್ವಗುಣಾಸರ್ಪ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದ ವೆಂಕಟಾಧ್ವರಿ (ಸು. 1700) ಕರ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಅಟನ ಮಾಡುವುದರಿಂದ (ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲರ ಕೆವಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬಿದ್ದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದರಿಂದ) ಇದಕ್ಕೆ ಕರ್ಣಾಟ ಎಂಬ ಹೆಸರುಂಟಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ಎರಡು ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಗಳೂ ಕವಿಕಲ್ಪನೆಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು ಡಾಕ್ಟರ್ ಗುಂಡರ್ಬ್ ಎಂಬವನು ಈ ಶಬ್ದವು ಕರ್ + ನಾಡು (ಕರಿಯ-ಮಣ್ಣುಳ್ಳ ದೇಶ) ಎಂಬ ಪದಗಳಿಂದ ಬಂದಿರ ಬೇಕೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾನೆ ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಕರು + ನಾಡು (ಎತ್ತರ ವಾದ ದೇಶ) ಎಂಬ ಪದಗಳಿಂದ ಬಂದಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಕೇಶಿರಾಜನೂ ಭಟ್ಟಾ ಕಳಂಕನೂ ಕನ್ನಡ ಎಂಬುದು ಕರ್ಣಾಟ ಎಂಬುದರ ಅಪಭ್ರಂಶವೆಂದು ಹೇಳಿ ದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಕರ್ಣಾಟ ಎಂಬುದು ಕನ್ನಡ ಎಂಬ ಮೂಲಪದದ ಸಂಸ್ಕೃತ ರೂಪವೆಂದು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವುಂಟು.

ಕರ್ಣಾಟ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಪೂರ್ವಪ್ರಯೋಗಗಳು.

ಆರನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆದಿಭಾಗದಲ್ಲಿದ್ದ ವರಾಹಮಿಹಿರನು ತನ್ನ ಬೃಹ ತ್ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ಣಾಟ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ ಸೋಮದೇವನ ಕಥಾ ಸರಿತ್ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಈ ಶಬ್ದವು ಬರುವುದರಿಂದ ಅವನ ಮೂಲಗ್ರಂಥವಾದ ಗುಣಾ ಡ್ಯನ ಬೃಹತ್ಕಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅದು ಇದ್ದಿರಬೇಕು. ಹಾಗಿದ್ದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಈ ಶಬ್ದದ ಪ್ರಯೋಗವು ಕ್ರಿಶ್ತಶಕ ಒಂದನೆಯ ಅಥವಾ ಎರಡನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ದಂತಾಯಿತು. ಸುಮಾರು ಎರಡನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ತಿಲಪ್ಪದಿ ಗಾರಂ ಎಂಬ ತಮಿಳು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡರ್ ಎಂಬ ಶಬ್ದವೂ ಶಡೈರ್ಯ ಪರಾಂ

ತರ್ಕ ಎಂಬ ಪಾಂಡ್ಯರಾಜನು ಸುಮಾರು 770 ರಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟ ವೇಲ್ವಿಕುಡಿ ತಾಮ್ರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಕರುನಾಡರ್ಗ (ಕರ್ಣಾಟಕ) ಎಂಬ ಶಬ್ದವೂ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಸುಮಾರು 900 ರಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಜಶೇಖರನೆಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತಕವಿ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯವಿಾಮಾಂಸೆ ಯಲ್ಲಿ ಕರ್ಣಾಟರು ಓದುವ ರೀತಿಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಕರ್ಣಾಟಕ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ವಿಪರೀತಾರ್ಥ.

ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕರ್ಣಾಟಕ ಎಂಬುದು ದಕ್ಷಿಣ ಹಿಂದೂದೇಶದ ಎತ್ತರವಾದ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾಗಿದ್ದಿತು. ಈಚೆಗೆ ವಿದೇಶಿಗಳ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ವಿಪರೀತಾರ್ಥ ವನ್ನು ಹೊಂದಿತು. ಮಹಮ್ಮದೀಯರು ಮೊದಲು ಮೊದಲು ದಕ್ಷಿಣ ಹಿಂದೂ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಮೈಸೂರು, ತೆಲುಗುದೇಶದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಭಾಗ ಇವುಗಳನ್ನು ಒಳ ಕೊಂಡ ಘಟ್ಟದ ಮೇಗಣ ದೇಶಕ್ಕೆ ಕರ್ಣಾಟಕ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಇದ್ದಿತು. ಕಾಲ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅವರು ಈ ಹೆಸರನ್ನು ಘಟ್ಟದ ಕೆಳಗಣ ದೇಶಕ್ಕೂ ಕೊಟ್ಟರು. ತರುವಾಯ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಕರ್ಣಾಟಕ್ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಆ ಹೆಸರಿಗೆ ಸಂಬಂಧವೇ ಇಲ್ಲದ ಘಟ್ಟದ ಕೆಳಗಣ ದೇಶಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಇಟ್ಟರು. ಈಗ ಕರ್ಣಾಟಕ್ ಎಂಬುದು ಪೂರ್ವದ ಅರ್ಧವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ತಮಿಳುದೇಶ ತೆಲುಗುದೇಶದಲ್ಲಿ ನೆಲ್ಲೂರು ಜಿಲ್ಲೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಒಳಕೊಂಡು ಪೂರ್ವಸಮುದ್ರತೀರದಲ್ಲಿರುವ ಘಟ್ಟದ ಕೆಳಗಣ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ.

ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಪ್ರಾಚೀನತೆ.

ಕನ್ನಡನಾಡು ಬಹುಕಾಲಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಯೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯಬರು ತ್ತದೆ. ಇದು ಹಿಂದೆ ಮೌರ್ಯರು, ಆಂಧ್ರರು, ಕದಂಬರು, ಗಂಗರು ಮೊದಲಾದ ಪುರಾತನ ರಾಜವಂಶಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಅರಸುಗಳ ಆಳಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದಿತು. ಮೌರ್ಯ ರಾಜನಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ದ್ವಾದಶವಾರ್ಷಿಕ ಕ್ಷಾಮವುಂಟಾಗಲು ಶ್ರುತಕೇವಲಿಯಾದ ಭದ್ರಬಾಹುವೆಂಬ ಜೈನಗುರು ಜೈನಸಂಘದೊಡನೆ ಮೈಸೂರು ದೇಶದ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿರುವ ಪುನ್ನಾಟರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿದಾಗ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಭದ್ರಬಾಹುವಿಗೆ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿ ಅವನೊಡನೆ ತಾನೂ ಹೊರಟು ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳೂಳಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಗುರು ಗತಿಸಲು ತಾನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತು ತಪಸ್ಸುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದು ಕೆಲವು ಕಾಲದಮೇಲೆ ಸತ್ತನೆಂದು ಜೈನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಮಮ್ಮಗನಾದ ಅಶೋಕನ ಮೂರು ಶಾಸನಗಳು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅಶೋಕನು ಕನ್ನಡನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕದಂಬರಾಜರ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿದ್ದ ಬನವಾಸಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಬೌದ್ಧಮತೋಪದೇಶಕನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದಂತೆ ಘಡಾವಂಶವೆಂಬ ಬೌದ್ಧ

ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದೆ. ಕ್ರಿಸ್ತಶಕ ಎರಡನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಟಾಲಮಿ ಎಂಬ ಪಂಡಿತನು ಪುನ್ನಾಟ, ಬನವಾಸಿ ಇವುಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳು ಕರ್ಣಾಟ ಶಬ್ದದ ಪೂರ್ವಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆಯೇ ಉಕ್ತವಾಗಿವೆ.¹

ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯ ಪ್ರಾಚೀನತೆ.

ಕನ್ನಡನುಡಿ ಬಹಳ ಪುರಾತನವಾದುದು. ಪ್ರಥಮತೀರ್ಥಂಕರನಾದ ಋಷಭದೇವನ ಕುಮಾರಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಿ ಎಂಬವಳು ಕನ್ನಡವೇ ಮೊದಲಾದ ಹದಿನೆಂಟು ಲಿಪಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದಂತೆ ಜೈನರಲ್ಲಿ ಇತಿಹಾಸವಿದೆ. ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಹಿಂದೆ ದೇವಘಡದ ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಜಿನಾಲಯದಲ್ಲಿ ದ್ರಾವಿಡಲಿಪಿಗಳನ್ನೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಒಳಕೊಂಡ, ಸುಮಾರು ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ, ಒಂದು ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಶಾಸನವು ಸಿಕ್ಕಿತು.² ಕೆಳಗಣ ಈಜಿಪ್ಟಿನಲ್ಲಿಯು ಆಕ್ಸಿರಿಂಕಸ್ ಎಂಬ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಕ್ರಿಸ್ತಶಕ ಎರಡನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಒಂದು ಗ್ರೀಕ್ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕನ್ನಡಶಬ್ದಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.³

ಕನ್ನಡದ ವರ್ಣಮಾಲೆ.

ಹಿಂದೆ ಕನ್ನಡಕ್ಕೂ ತೆಲುಗಿಗೂ ಹುದ ವಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣ ಹಿಂದೂದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಇಂದೋಚೈನ, ಯವದ್ವೀಪ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ ಈ ಲಿಪಿ ಹಿಂದೂದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಈಗಿನ ಎಲ್ಲಾ ಲಿಪಿಗಳಂತೆಯೇ ಮಾತೃಕೆಯಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಿಲಿಪಿಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಿಲಿಪಿಯ ಹಲವು ಅಕ್ಷರಗಳು ಕ್ರಿಸ್ತ ಪೂರ್ವ ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರ ಸೆಮಿಟಿಕ್ ಅಕ್ಷರಗಳೊಡನೆ ಹೋಲುವುದರಿಂದ, ಸುಮಾರು ಕ್ರಿಸ್ತಪೂರ್ವ ಎಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ ವರ್ತಕರು ತಮ್ಮ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬರೆವುದಕ್ಕೆ ಆ ಸೆಮಿಟಿಕ್ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರಬಹುದೆಂದೂ, ತರುವಾಯ ಆ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಹಿಂದೂ

1. ಪುಟ 5. ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಪೀಠಿಕೆಯೊಂದರ ರೀತಿಯಿಂದ ಒಟ್ಟು ಅವತರಣಿಕೆಯ 1-4 ಪುಟಗಳನ್ನು ನೋಡಿ.

2. *Report on the Hindu and Buddhist Monuments, Northern Circle, for 1918, p. 19.*

3. ಡಾಕ್ಟರ್ ಹುಲ್ಸ್ ಎಂಬ ಪಂಡಿತನು ಆ ನಾಟಕದ ಕೆಲವು ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಒದ ತ್ತಾನೆ—ಬೇರೆ ಕೂಂಚ ಮಧುಕಾತ್ರಕ್ಕೆ ಹಾಕಿ; ಕನನಂ ಬೇರೆತ್ತಿ ಕಟ್ಟಿ ಮಧುವಂ ಬೇರೆತ್ತನಿಸ್. *Mysore Archaeological Report, 1904.*

ಘಂಡಿತರು ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯನ್ನು ಬರೆಯಲು ಅನುಕೂಲಿಸುವಂತೆ ತಿದ್ದಿ ಕ್ರಮ ಪಡಿಸಿ ವರ್ಣಮಾಲೆಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿರಬಹುದೆಂದೂ, ಕೆಲವರು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಘಂಡಿತರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಬ್ರಾಹ್ಮೀಲಿಪಿ ಹಿಂದೂದೇಶದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಹಿಂದುಗಳಿಂದಲೇ ನಿರ್ಮಿತವಾದುದು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ದ್ರಾವಿಡ ಲಿಪಿಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡವೂ ತೆಲುಗೂ, ಹಾಗೆಯೇ ತಮಿಳೂ ಮಲೆಯಾಳವೂ ಬಹಳಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೋಲುತ್ತವೆ. ಈಗ ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಗೂ ತಮಿಳು ಲಿಪಿಗೂ ಸಂಬಂಧವಿರುವಂತೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಎರಡು ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ಈ ಎರಡು ಲಿಪಿಗಳಿಗೂ ಇರುವ ಸಾದೃಶ್ಯವು ವಿಶದವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ದ್ರಾವಿಡ ಲಿಪಿಗಳು ಒಂದೊಂದೂ ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ರೂಪಾಂತರವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತ ಬಂದು ಈಗಿನ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿವೆ ಎಂದು ಶಾಸನಗಳಿಂದ ನಿರ್ಣಯಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ದ್ರಾವಿಡ ವರ್ಣಮಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ, ಸಂಸ್ಕೃತ ವರ್ಣಮಾಲೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಎ, ಒ, ಳ, ಱ, ಟ ಎಂಬ ಐದು ಅಕ್ಷರಗಳುಂಟು. ಈ ಐದಕ್ಕಿಂತಲೂ ತಮಿಳು, ಮಲೆಯಾಳ ಈ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿವೆ. ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿ ಟ ಕಾರವು ಬಹಳ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಯೇ ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ; ಱ ಕಾರವು ಮಾತ್ರ ಈಗಲೂ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಟ ಕಾರವು ಸುಮಾರು 13 ನೆಯ ಶತಮಾನದವರೆಗೂ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದು ತರುವಾಯ ನಷ್ಟವಾದಂತೆಯೂ ಅದರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಳಕಾರವು ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಬಂದಂತೆಯೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಱ ಕಾರವು ಸುಮಾರು 18 ನೆಯ ಶತಮಾನದ ವರೆಗೂ ಇದ್ದಿತು. ಬಳಿಕ ಅದರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ರೇಫವು ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು.

ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಾಚೀನ ವ್ಯಾಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಐಬಿ, ಕುಳ, ಕ್ಷ¹ ಎಂದು ಳಕಾರದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಭೇದಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಇವು ಪ್ರಾಸಕ್ಯಾ ಯಮಕಕ್ಯಾ ಸಲ್ಲವು ಎಂದು ನಿರ್ವಿಧಿಸಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅದರೂ 12 ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲೆಯೇ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರು ಕವಿಗಳು² ಈ ನಿಯಮವನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿ ಗ್ರಂಥಂಚನೆ ಮಾಡಿದುದಾಗಿ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. 13 ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕೇಶಿರಾಜನು ಈ ನಿಯಮ ಭಂಗವು ದೋಷವೆಂದು ಹೇಳಿ ಸ್ವಯೋಗಾನುಕೂಲ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಳಕಾರವಿರುವ ಶಬ್ದಗಳ ಒಂದು ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ ಭಟ್ಟಾಕಳಂಕನು (1604)

1. ನೋಡುವುದೊಂದಕ್ಕರಮದಾ ಮೂಡ ವೊಡುಜ್ಜ ರಣಗರಿದು ಮೂಜುಂ ತೆಜನಂ |

ಕೂಡೆ ಕವಿತತಿ ವಿಚಾರಿಸಿ | ಬೇಡದಜುಂ ಜಟಕಗಳ್ಪಳಂಗಳನಿದಜಿಜುಂ ||

ಈ ನಿಯಮವು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದುದೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಉಕಾರ ರೇಫಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಂದಣ ಮೈಯಾಕರಣರು ಈ ನಿಯಮವನ್ನು ವಿಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆಧುನಿಕನಾದ ಭಟ್ಟಾಕಳಂಕನು ಮಾತ್ರ ಈ ನಿಯಮೋಲ್ಲಂಘನವು ದೋಷವಹವಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಪೂರ್ವಕವಿಗಳು ಪ್ರಾಯಿಕವಾಗಿ ಉಪಕುಳಕ್ಷಗಳ ಮತ್ತು ರೇಫಉಕಾರಗಳ ಪ್ರಾಸನಿಯಮವನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿಲ್ಲ. ಆಧುನಿಕ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವರು ಈ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಬಹಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಉಕಾರ ಉಕಾರಗಳ ಕ್ರಮವಾದ ಪ್ರಯೋಗವು ಗ್ರಂಥಗಳ ಕಾಲವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವಟ್ಟಿಗೆ ಸಹಕಾರಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಕನ್ನಡ ಶಬ್ದಗಳು.

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಸಾಕಾಗುವಷ್ಟು ದೇಶ್ಯಶಬ್ದಗಳು ಇವೆ. ಆದರೂ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅಚ್ಚಗನ್ನಡ ಪದಗಳಿಂದಲೇ ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ; ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದಗಳ ಸಹಾಯವು ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಪೂರ್ವಕಾಲದ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯವಾದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳನ್ನು ಮಿತವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಕವಿಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳನ್ನು ಅವಶ್ಯವಿಲ್ಲದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ವಿಲೇವಾರಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದುದರಿಂದ ಅಂಥ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ಅಕ್ಷೇಪಣೆಗೆ ಗುರಿಯಾದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ನಯಸೇನನು—ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲಾರಂಭಿಸಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳನ್ನು ತುಂಬುವುದು ತಪ್ಪು; ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಬರೆದುದಾದರೆ ಆ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಬರೆಯಬೇಕು; ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಬೆರಸುವುದು ಘೃತವನ್ನೂ ತೈಲವನ್ನೂ ಬೆರಸಿದಂತಾಗುವುದು—ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.¹ ಕನ್ನಡವನ್ನೂ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನೂ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಬೆರಸುವುದನ್ನು—‘ಮುತ್ತುಂ ಮೆಲಿಸಂ ಕೋದಂತಿರೆ’ ಎಂದು ನಾಗವರ್ಮನು ದೂಷಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥರಚನೆ ಮಾಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆಂಡಯ್ಯನು ಕಬ್ಬಿಗರಕಾವನನ್ನು ಬರೆದಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ತಡೆವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ ಹೋಯಿತು; ಈಚೆಯ ಕವಿಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳನ್ನು ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಾಗಿ ಉಪ

1. ಪೂರ್ವಕನ್ನಡದಿಂದ ವ್ಯಾಸಂಗಿಸುವಂ ಸತ್ಯತಿಯನೆಂದ. ಕನ್ನಡಮಂ ಚಿಂ.

ಶಿ ಕೂಡಲಾಪದಕ್ಕಟ. ಮಿಸುಕದ ಸಕ್ಕದಮನಿಕ್ಕುವವನುಂ ಕವಿಯೇ.

ಸಕ್ಕದಮಂ ಸೇಟಿಕ್ಕೂಡೆ ನೆಟಿ. ಸಕ್ಕದಮಂ ಸೇಟಿಕ್ಕೂಡೆ ಸುದಗನ್ನಡದೊಳ್ ತಂ.

ವಿಕ್ಕುವುದೇ ಸಕ್ಕದಮಂ. ತಕ್ಕದೆ ಬೆರಸಲ್ಕೆ ಘೃತಮುಂ ತೈಲಮುಂ.

ಯೋಗಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ತೆಲುಗು, ಮಲೆಯಾಳ ಈ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೆಯೇ ಇರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ; ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪ್ರಯೋಗವು ಇಷ್ಟೊಂದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿಲ್ಲ.

ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದಗಳು ವಿಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಅವು ವಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿ ತದ್ಭವಗಳೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೂ ಹೇರಳವಾಗಿ ಬಂದು ಸೇರಿವೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದಗಳು ತದ್ಭವರೂಪಗಳನ್ನು ಪಡೆವಾಗ ಆಗುವ ವಿಕಾರಗಳು ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಈ ವಿಕಾರಗಳು ಪ್ರಾಕೃತ ವ್ಯಾಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತವು ಅಪಭ್ರಂಶವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ವಿಧಿಸಿರುವ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಬಹಳಮಟ್ಟಿಗೆ ಅನುಸರಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ತದ್ಭವ ರೂಪಗಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿವೆ; ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ವಿಶೇಷವಾಗಿಲ್ಲ.

ಸಾಮಾನ್ಯ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ದೇಶ್ಯಶಬ್ದಗಳು ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಏಕರೂಪವಾಗಿವೆ. ಅದರೂ ಸಮಾನಾರ್ಥಕವಾದ ತೆಲುಗು ಕನ್ನಡ ಪದಗಳಿಗೆ ಇರುವ ಹೋಲಿಕೆಗಳು ಅಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ; ಕನ್ನಡ ತಮಿಳು ಭಾಷೆಗಳ ಸಮಾನಾರ್ಥಕ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚುಕಡಮೆ ಅರ್ಥ ಪಾಲು ಏಕರೂಪವಾಗಿದೆ; ಇನ್ನು ಕಾಲುಪಾಲು ಏಕದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ವಿಕಾರ ವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದಗಳು ವಿಧಿಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ವಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿ ತದ್ಭವ ಗಳಾಗಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಬಂದಂತೆ ಹಳಗನ್ನಡ ಶಬ್ದಗಳು ಕೂಡ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಅದೇ ವಿಧಿ ಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ವಿಕರಿಸಿ ಹೊಸಗನ್ನಡ ಶಬ್ದಗಳಾಗಿವೆ.

ದ್ರಾವಿಡಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದಗಳೂ ಪ್ರಾಕೃತ ಶಬ್ದಗಳೂ ಬಂದು ಸೇರಿರುವಂತೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಗೂ ಕೆಲಕೆಲವು ದ್ರಾವಿಡ ಶಬ್ದಗಳು ಹೋಗಿ ಸೇರಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳೆಂದೇ ಭಾವಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆಯೆಂದೂ ಅಂಥ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಲಿಕ್ಕಾಗದಿರುವುದೇ ಮೊದಲಾದ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಅವು ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲವೆಂದೂ ಕೆಲವರು ವಾಶ್ಚಾತ್ಯಪಂಡಿತರು¹ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುತ್ತಾರೆ.

ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಅವಸ್ಥಾಭೇದಗಳು.

ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗೆ ಪೂರ್ವದ ಹಳಗನ್ನಡ. ಹಳಗನ್ನಡ, ಹೊಸಗನ್ನಡ ಎಂಬ ಮೂರು ಅವಸ್ಥೆಗಳಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ನೃಪತುಂಗನು ತನ್ನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ

1. ಡಾಕ್ಟರ್ ಕಾಲ್ಡವೆಲ್, ಕೆಟ್ಟಲ್. ಗುಂಡರ್ಫ್ ಮುಂತಾದವರು.

ಹಳಗನ್ನಡವೆಂಬ ಭಾಷೆಯಿದ್ದಂತೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಪೂರ್ವದ ಹಳಗನ್ನಡವು ಕದಂಬರ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಬನವಾಸಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆಯೂ 8 ನೆಯ ಶತಮಾನದ ವರೆಗೆ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದಂತೆಯೂ ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ತರುವಾಯ ಹಳಗನ್ನಡವು 14 ನೆಯ ಶತಮಾನದ ವರೆಗೂ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದಿತು. ಅಲ್ಲಿಂದೀಚೆ ಹೊಸಗನ್ನಡವು ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದಿತು. ಈ ಅವಸ್ಥಾಭೇದಗಳು ಇಂಥಿಂಥ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಆರಂಭವಾಗಿ ಇಂಥಿಂಥ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಮುಗಿದುವೆಂದು ಹೇಳಲಿಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಆ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಾಣಬರುವ ರೂಪಭೇದಗಳಿಂದ ಅವಸ್ಥಾಭೇದಗಳನ್ನು ಸ್ಥೂಲಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಹೀಗೆ ನಿರೂಪಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಹಳಗನ್ನಡ ವ್ಯಾಕರಣಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸೂತ್ರಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಸದ. ಸಂದಾನ್, ಬಂದೊನ್, ಒಕ್ಕಲುಳ್, ಕೆಡುಗ ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದರೂಪಗಳ 8 ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಅದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೂ ಹುಟ್ಟಿರುವ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಈ ರೂಪಗಳು ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ರೂಪಗಳನ್ನು ಹೋಲುತ್ತವೆ. ಇಂಥ ಶಬ್ದರೂಪಗಳ ಪ್ರಯೋಗಪ್ರಚಾರವು ಪೂರ್ವದ ಹಳಗನ್ನಡಕ್ಕೆ ಒಂದು ಗುರುತಾಗಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಹಳಗನ್ನಡಕ್ಕೂ ಹೊಸಗನ್ನಡಕ್ಕೂ ಇರುವ ಭೇದವು ವಿವಿಧವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಹೀಗೆ ಕಾಲಭೇದದಿಂದ ಕನ್ನಡಭಾಷೆಗೆ ಅವಸ್ಥಾಭೇದವುಂಟಾದಂತೆ ದೇಶಭೇದದಿಂದಲೂ ಕೆಲಕೆಲವು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಉಂಟಾಗಿವೆ. ನೃಪತುಂಗನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಮಾರ್ಗ. ದಕ್ಷಿಣಮಾರ್ಗ ಎಂಬ ಎರಡು ಭೇದಗಳು ಉಂಟೆಂದು ಹೇಳಿ ಆ ಮಾರ್ಗಗಳಿಗೆ ಕೆಲವು ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ನಾಗವರ್ಮ ಭಟ್ಟಾಕಂಕರೂ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.¹ ಕನ್ನಡ ದೇಶವು ಬಹಳ ಕಾಲದಿಂದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರಾಜಾಂಗಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದು ರಿಂದಲೂ ಕನ್ನಡಭಾಷೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಷೆಗಳ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಹೊಂದಿದುದರಿಂದಲೂ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಬಂದು ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ದೇಶಭೇದ ಸೂಚಕವಾದ ಧಾರ್ವಾಡದ ಕನ್ನಡ, ಮಂಗಳೂರು ಕನ್ನಡ, ಮೈಸೂರು ಕನ್ನಡ ಎಂಬಿವೇ ಮೊದಲಾದ ಅವಾಂತರ ಭೇದಗಳು ಹುಟ್ಟಿವೆ.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಾಚೀನತೆ.

ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಯೇ ಗ್ರಂಥರಚನೆ ಆರಂಭವಾದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ನಮಗೆ ಗ್ರಂಥರೂಪವಾಗಿ ದೊರೆತಿರುವುದರಲ್ಲಿ 9 ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿರುವ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗವೇ ಮೊದಲನೆಯದು. ಅದರೂ

1. ದ್ವಿತೀಯ ಸಂಪುಟದ ಅವತರಣಿಕೆಯ 23—28 ಪುಟಗಳನ್ನು ನೋಡಿ.

ನೃಪತುಂಗನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಯೇ ಅನೇಕ ಕವಿಗಳು ಪದ್ಯಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಗದ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ರಚಿಸಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಾಚೀನಕವಿಗಳಲ್ಲಿ 6ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಗಂಗರಾಜನಾದ ದುರ್ವಿನೀತನ ಹೆಸರು ಹೇಳಿರುವಂತಿದೆ. ಸುಮಾರು 6 ನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಶಾಸನಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಕವಿಗಳಲ್ಲದೆ ಶ್ಯಾಮಕುಂದಾಚಾರ್ಯನು ಸುಮಾರು 650 ರಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥರಚನೆಮಾಡಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಭಟ್ಟಕವಿಕನು (1604) ತತ್ವಾರ್ಥಮಹಾಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನರೂಪವಾದ 96,000 ಗ್ರಂಥಸುಮಿತಿಯುಳ್ಳ ಚೂಡಾಮಣಿಯೆಂಬ ಜೈನಗ್ರಂಥವು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ಚೂಡಾಮಣಿಯನ್ನು ಬರೆದವನು ಶ್ರೀವರ್ಧದೇವನೆಂದೂ ಇವನು ದಂಡಿಯಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವನೆಂದೂ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈತನು 7ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಅಪಾರವಾದ ಗ್ರಂಥವು ಹುಟ್ಟಬೇಕಾದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಕಾಲ ಹಿಂದೆಯೇ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥರಚನೆ ಆರಂಭವಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಇವಲ್ಲದೆ 11 ನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಅವೃತ ಸಾಗರನೆಂಬ ಕವಿಯಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಯಾಸ್ವರುಂಗಲಕ್ಷಾರಿಹೈ ಎಂಬ ತಮಿಳು ಭಂಡೋಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಗುಣಗಾಂಕಿಯಂ ಎಂಬ ಒಂದು ಭಂಡೋಗ್ರಂಥವು ಇದ್ದಂತೆಯೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಕವಿ ತನ್ನ ವಿನಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿರುವಂತೆಯೂ ಇದೇ ರೀತಿಯನ್ನು ತಮಿಳು ಗ್ರಂಥಕಾರನೂ ಅನುಸರಿಸಿರುವಂತೆಯೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.¹ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದ ಕವಿಯ ಹೆಸರು ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಅವನು ತನ್ನ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಗುಣಗ, ಗುಣಗಾಂಕ, ಗುಣಕೆನಲ್ಲ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣಗಳುಳ್ಳ 3ನೆಯ ವಿಜಯಾದಿತ್ಯನೆಂಬ (844-888) ಮೂಡಣಚಾಲುಕ್ಯರಾಜನಿಗೆ ಅಂಕಿತ ಮಾಡಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವು ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ 6ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಗ್ರಂಥರಚನೆ ಆರಂಭವಾದುದು ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿ ಹೊರತು ಮತ್ತಾವ ದ್ರಾವಿಡಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳು.

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥರಚನೆಮಾಡಿರುವ ಕವಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಜೈನರು, ವೀರಶೈವರು, ವೈಷ್ಣವರು ಎಂಬ ಮೂರು ಪಂಗಡವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು. ಈ ಮೂರು ಪಂಗಡದವರಲ್ಲದೆ ಇತರರೂ ಕೂಡ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು

1. ಗುಣಗಾಂಕಿಯೆನ್ನುವ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ಮೇಲೆ ಪೀಠ ಮಂಡೂಮುನಿಶೈಯುಡೈತ್ತಾಯ್ ಅಪ್ಪೆಯಡಕ್ಕಮುಡೈತ್ತಾಯ್.

ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಅವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಕಡಮೆ. ಈ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಜೈನರೇ ಕನ್ನಡಭಾಷೆಗೆ ಆದಿಕವಿಗಳು. 12 ನೆಯ ಶತಮಾನದ ವರೆಗೆ ಜೈನಕವಿರಚಿತವಾದ ಗ್ರಂಥಗಳೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಇವರ ಗ್ರಂಥಗಳೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಯಿಕವಾಗಿ ಚಂಪೂ ರೂಪದಲ್ಲಿವೆ. ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚತ್ತಾಣ, ಬೆದಂಡೆ, ಮೆಲ್ವಾಡು ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಬಂಧವಿಶೇಷಗಳು ರಚಿತವಾದಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ಪ್ರಬಂಧಗಳಾವುವೂ ಈಗ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಈ ಜೈನಕವಿಗಳಿಗೆ ಗಂಗರು, ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು, ಚಾಲುಕ್ಯರು, ಬಲ್ಲಾಳರು ಈ ರಾಜರೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಕರಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಕನ್ನಡಭಾಷೆ ಉತ್ತಮಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದು ಹಲವು ಉದ್ಗ್ರಂಥಗಳು ಹುಟ್ಟಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು.

12 ನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದೀಚೆಗೆ 15 ನೆಯ ಶತಮಾನದ ವರೆಗೆ ವೀರಶೈವಕವಿಗಳು ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಬಸವ, ಚೆನ್ನಬಸವ, ಸಿದ್ಧರಾಮ ಮೊದಲಾದ ವೀರಶೈವರು ಮತಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೇ ಬರೆದುದರಿಂದ ಈ ಭಾಷೆಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಅವಕಾಶವುಂಟಾಯಿತು. ವೀರಶೈವಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಚಂಪೂರೂಪವಾಗಿದ್ದರೂ ಪ್ರಾಯಿಕವಾಗಿ ಎಲ್ಲವೂ ವಚನ, ರಗಳೆ, ಷಟ್ಪದಿ, ತ್ರಿಪದಿ, ಸಾಂಗತ್ಯ-ಈ ರೂಪದಲ್ಲಿವೆ.

ತರುವಾಯ ವೈಷ್ಣವಕವಿಗಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹೇರಳವಾಗಿ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಈ ಕವಿಗಳ ಗ್ರಂಥಗಳು ಪ್ರಾಯಿಕವಾಗಿ ಷಟ್ಪದಿ, ಪದ, ಸುಳಾದಿ, ಕಥೆ ಈ ರೂಪವಾಗಿವೆ.

ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮತದ ಕವಿಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗ್ರಂಥ ರಚನೆಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕಾಲವಿಭಾಗಮಾಡಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಜೈನರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶೈವ ವೈಷ್ಣವ ಗ್ರಂಥಗಳೂ ಶೈವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೈಷ್ಣವ ಜೈನ ಗ್ರಂಥಗಳೂ ವೈಷ್ಣವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶೈವ ಜೈನಗ್ರಂಥಗಳೂ ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಬಾರದು. ಜೈನರು, ವೀರಶೈವರು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಇವರುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇತರರಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವರು ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಕೂಡ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಕಂತಿ, ಮಹಾದೇವಿಯಕ್ಕ, ಚೆಲುವಾಂಜಿ, ಸಂಚಿಯ ಹೊನ್ನಮ್ಮ, ಶೃಂಗಾರಮ್ಮ, ಹೆಳವನಕಟ್ಟಿ ಗಿರಿಯಮ್ಮ ಇವರೇ ಮುಖ್ಯವಾದವರು.

ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಗಳು.

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಗ್ರಂಥಗಳು ಹುಟ್ಟಿವೆ. ಭಟ್ಟಾಕಳಂಕನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮತಗ್ರಂಥಗಳು, ಶಾಸ್ತ್ರಗ್ರಂಥಗಳು, ಕಾವ್ಯ, ನಾಟಕ, ಅಲಂಕಾರ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಬಹು ಗ್ರಂಥಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಕರ್ಣಾಟಕಗ್ರಂಥ

ಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾನೆ¹. ಜೈನರೂ, ವೀರಶೈವರೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂ ಕೆಲ ಕೆಲವು ಕೇವಲ ಲೌಕಿಕ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದರೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮತಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ ಜೈನರ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಿಕವಾಗಿ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಚರಿತ್ರವೂ ತತ್ತ್ವವಿಚಾರವೂ ಹೇಳಿವೆ ವೀರಶೈವರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರನ ಚತುರ್ವಿಂಶತಿಲೀಲೆಗಳೂ ಅರುನತ್ತುಮೂವರ ಮತ್ತು ಪುರಾತನರ ಚರಿತಗಳೂ, ಏಕೋತ್ತರಶತಸ್ಥಲಿ ನೊದಲಾಗ ತತ್ತ್ವವಿಷಯಗಳೂ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಗ್ರಂಥಗಳು ರಾಮಾಯಣ, ಭಾರತ, ಭಾಗವತ ಇವೇ ನೊದಲಾದ ಪುರಾಣಕಥೆಗಳನ್ನೂ ವೇದಾಂತವಿಚಾರಗಳನ್ನೂ ಒಳಕೊಂಡಿವೆ.

ಭಟ್ಟಕಳಂಕನು ತನ್ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡನಾಟಕಗಳು ಇದ್ದಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಾಚೀನನಾಟಕಗಳು ಅವುಗಳೂ ಈಗ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕರ್ಣಪಾರ್ಯನು ಬರೆದುದಾಗಿ ತಿಳಿದು ಬರುವ ಮಾಳವೀಮಾಧವನೂ ಕೇಶಿರಾಜನು ಬರೆದಿರುವಂತೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವ ಸುಭದ್ರಾಹರಣನೂ ಪ್ರಬೋಧಚಂದ್ರನೂ ನಾಟಕಗಳಾಗಿರಬಹುದು. ರತ್ನಾಂಕುಷ್ಮಂತನಾಟಕವೂ ಭಾಷಾಂತರವಾದ ಸಿಂಗರಾರ್ಯಕೃತ ಮಿತ್ರವಿಂದಾಗೋವಿಂದವೆಂಬ ನಾಟಕವೊಂದೇ ಈಗ ದೊರೆತಿದೆ. ಇದು 17 ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದೆ.

ಅಲಂಕಾರಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ನೃಪತುಂಗನ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗವೇ ಪ್ರಾಚೀನವಾದುದು. ಅಲ್ಲಿಂದೀಚೆಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ನಾಗವರ್ಮನ ಕಾವ್ಯಾಲೋಕನದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಾರ್ಥಾಲಂಕಾರಗಳೂ ಕವಿಸಮಯವೂ ಕವಿಕಾಮನ ಶೃಂಗಾರರತ್ನಾಕರ, ಸಾಳ್ವನ ರಸರತ್ನಾಕರ, ತಿಮ್ಮನ ನವರಸಾಲಂಕಾರ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ರಸಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೂ ಶಾರದಾವಿಲಾಸದಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೂ ಉಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಇವಲ್ಲದೆ ದಂಡಿಯ ಕಾವ್ಯದರ್ಶನದ ಸರಿವರ್ತನರೂಪವಾದ ಮಾಧವಾಲಂಕಾರವೂ ಚಂದ್ರಲೋಕದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಹುಟ್ಟಿರುವ ಅಪ್ರತಿಮವೀರಚರಿತ, ನರಪತಿವಿಜಯ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಗಳೂ ಕರ್ಣಾಟಕ ಕುವಲಯಾನಂದನೂ ಇನ್ನು ಜೇರೆ ಕೆಲವು ಗ್ರಂಥಗಳೂ ಇವೆ.

ಭಂದಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಗುಣಗಾಂಕಿಯವೆಂಬ ಒಂದು ಪ್ರಾಚೀನಗ್ರಂಥವು ಇದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಅದು ಈಗ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ನಾಗವರ್ಮನ ಭಂದೋಂಬುಧಿಯಲ್ಲಿ ಭಂದಶಾಸ್ತ್ರದ ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗಗಳೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೇಳಿವೆ. ಇದೇ ವಿಷಯವಾಗಿ ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನ, ಭಂದಸ್ಸಾರ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಗಳು ಇರುವುದಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಗ್ರಂಥಗಳು ಇದ್ದಂತೆ ಊಹಿಸಲು ಕಾರಣವಿದೆ.

1 ಶಬ್ದಾಗಮಯುಕ್ತಾಗಮ ಸರಮಾಗಮ ವಿಷಯಾಣಾಂ ತಥಾ ಕಾವ್ಯನಾಟಕಾಲಂಕಾರ ಕಲಾಶಾಸ್ತ್ರವಿಷಯಾಣಾಂ ಚ ಬಹುನಾಂ ಗ್ರಂಥಾನಾಮಪಿ ಭಾಷಾಕೃತಾನಾಮುಪಲಭ್ಯಮಾನತ್ವಾತ್.

ವ್ಯಾಕರಣಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ನಯಸೇನಕೃತವಾದ ಒಂದು ವ್ಯಾಕರಣವಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅದು ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಶಬ್ದಸ್ಮೃತಿ, ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣ ಇವೆರಡು ಗ್ರಂಥಗಳೂ ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಭಾಷಾಭೂಷಣ, ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನ ಎಂಬಿವೆರಡೂ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯೂ ಇವೆ.

ನಿಘಂಟುಗಳಲ್ಲಿ ರನ್ನಕಂದವೇ ಪ್ರಾಚೀನವಾದುದು. ಶಬ್ದಸಾರ, ಕರ್ಣಾಟಕನಿಘಂಟು, ಚತುರಾಸ್ಯನಿಘಂಟು, ಕರ್ಣಾಟಕಶಬ್ದಮಂಜರಿ, ಕಬ್ಬಿಗರ ಕೈಪಿಡಿ, ಕವಿಕಂಠಹಾರ, ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಂಜೀವನ ಮೊದಲಾದುವು ಹಳಗನ್ನಡ ಪದಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತವೆ. ವಸ್ತುಕೋಶ, ಮಂಗಾಭಿಧಾನ, ನಾನಾರ್ಥರತ್ನಾಕರ ಮೊದಲಾದುವು ಸಂಸ್ಕೃತಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡಪ್ರತಿಪದಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತವೆ. ಇವಲ್ಲದೆ ಅನುರ, ಹಲಾಯುಧ ಮೊದಲಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಕೋಶಗಳಿಗೆ ಟೀಕೆಗಳೂ ವೈದ್ಯನಿಘಂಟುಗಳ ಟೀಕೆಗಳೂ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

ಭಾಷಾವೃತ್ತಿಗಾಗಿ ಸಹಕಾರಿಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲದೆ ಲೋಕವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಗ್ರಂಥಗಳೂ ಜೀವನವೃತ್ತಾಂತಗಳೂ, ಚರಿತ್ರಗಳೂ ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

ವೈದ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಜಗದ್ವಿಖ್ಯಾತವಾದ ಮನುಷ್ಯಕೃತವಾದ ಕರ್ಣಾಟಕ ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕವೇ ಪ್ರಾಚೀನವಾದುದು. ಖಗೇಂದ್ರಮಣಿದರ್ಪಣದಲ್ಲಿ ವಿಷವೈದ್ಯವು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಶ್ರೀಧರದೇವ, ಸಾಫ್ತ, ಚಿಕುಸಾಧ್ಯಾಯ, ವೀರರಾಜ, ನಂಜರಾಜ. ನೃಸಿಂಹಭಟ್ಟ, ಬ್ರಹ್ಮ ಮೊದಲಾದವರು ಹಲವು ವೈದ್ಯಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ವ್ರಣವೈದ್ಯ, ಸ್ತ್ರೀವೈದ್ಯ, ಬಾಲವೈದ್ಯ ಇವುಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿಯೂ ಗ್ರಂಥಗಳು ಹುಟ್ಟಿವೆ. ಚಂದ್ರರಾಜ, ಅಭಿನವಚಂದ್ರ, ರಾಮಚಂದ್ರ, ಪದ್ಮಣಸಂಧಿತ ಮೊದಲಾದವರು ಅಶ್ವವೈದ್ಯವನ್ನೂ ಚಾಲುಕ್ಯರಾಜನಾದ ಕೀರ್ತಿವರ್ಮನು ಗೋವೈದ್ಯವನ್ನೂ ವೀರಭದ್ರರಾಜನು ಪಾಲಕಾಸ್ಯಕೃತಹಸ್ತ್ರಯುರ್ವೇದಕ್ಕೆ ಟೀಕೆಯನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಸಾಕಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಜಯಬಂಧುನಂದನನ ಗ್ರಂಥವೇ ಪ್ರಾಚೀನವಾದುದು. ಮಂಗರಸ ಮುಂತಾದವರು ರಚಿಸಿದ ಗ್ರಂಥಗಳೂ ಇವೆ.

ಜ್ಯೋತಿಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಧರಾಚಾರ್ಯಕೃತ ಜಾತಕತಿಲಕವೇ ಪ್ರಾಚೀನವಾದುದು. ಇದಲ್ಲದೆ ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಲೋಕೋಪಕಾರ, ರಟ್ಟಮತ, ರಟ್ಟನ ಜಾತಕ, ನರಸಿಂಗಲಿ, ಮಾರ್ಕಂಡೇಯಪುರಾಣ, ರಕುನಪ್ರಸಂಜ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳೂ ಸೂರ್ಯಸಿದ್ಧಾಂತವೇ ಮೊದಲಾದ ಕೆಲವು ಸಂಸ್ಕೃತಗ್ರಂಥಗಳ ಟೀಕೆಗಳೂ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

ಗಣಿತಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರಗಣಿತ, ಕ್ಷೇತ್ರಗಣಿತ, ಬೀಜಗಣಿತ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳೂ ಕೆಲವು ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥಗಳ ಟೀಕೆಗಳೂ ಇವೆ.

ಕಾಮಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಮದನತೀಲಕವೇ ಪುರಾತನಗ್ರಂಥವು. ಇದಲ್ಲದೆ ಸ್ಮರತಂತ್ರ, ಮನ್ವಥವಿಜಯ, ಜನವಜ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳೂ ವಾತ್ಸ್ಯಾಯನ, ಕೊಕ್ಯೋಕ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳ ಟೀಕೆಗಳೂ ಇವೆ.

ಇವುಗಳಲ್ಲದೆ ಸ್ವರಶಾಸ್ತ್ರ, ರತ್ನಶಾಸ್ತ್ರ, ಸಾಮುದ್ರಿಕಶಾಸ್ತ್ರ, ಬಾಣಗಾರಿಕೆ ಮೊದಲಾದುವುಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿಯೂ ಗ್ರಂಥಗಳು ಹುಟ್ಟಿವೆ.

ಜೀವನವೃತ್ತಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜನೃಪವಿಜಯ, ಕಂಠೀರವನರಸರಾಜವಿಜಯ, ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜವಿಜಯ ಮುಂತಾದ ಗ್ರಂಥಗಳೂ ಚರಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರರಸುಗಳ ಪೂರ್ವಾಭ್ಯುದಯ, ಕೆಳದಿನೃಪವಿಜಯ, ಬಿಳಗಿಯರಸರ ವಂಶಾವಳಿ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳೂ ಇವೆ.

ಅಲ್ಲದೆ ಕಾವ್ಯಸರಣಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ಪ್ರೌಢವಾದ ಬಂಧದಿಂದ ಉದ್ವಾಮ ಕವಿಗಳು ರಚಿಸಿರುವ ಅನೇಕ ಕನ್ನಡಶಾಸನಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಇವು 7 ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮೊದಲುಗೊಂಡು 17 ನೆಯ ಶತಮಾನದ ವರೆಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಗ್ರಂಥಗಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುವಷ್ಟು ಪ್ರೌಢವಾಗಿವೆ.

ಕನ್ನಡಭಾಷೆಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ.

ಕರ್ಣಾಟಕಭಾಷೆಯೂ ಕವಿತೆಯೂ ಪೂರ್ವಕಾಲದಿಂದಲೂ ರಾಜರುಗಳ ಮತ್ತು ಮಂಡಲಿಕರ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು, ಗಂಗರು, ಚಾಲುಕ್ಯರು, ಕಾಕತೀಯರು, ಹೊಯ್ಸಳರು, ಸೌಂದತ್ತಿಯರಸರು, ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರು, ಮೈಸೂರರಸರು, ತುಳುವ ರಾಜರು, ಚೌಟರು ಇವರೇ ಮೊದಲಾದ ರಾಜರುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಸ್ವತಃ ಕವಿಗಳಾಗಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ ಅನೇಕರು ಕರ್ಣಾಟಕಕವಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹರಾಗಿದ್ದು ವಿಶೇಷ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನಂಟುಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ರಾಜರುಗಳೇ ಅಲ್ಲದೆ ಇವರ ಕೈಯ ಕೆಳಗೆ ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಪದವಿಗಳನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದ ಅನೇಕ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಗ್ರಂಥರಚನೆ ಮಾಡಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಹಲವರು ಕವಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಕರಾಗಿ ಹಲವು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇವರೇ ಅಲ್ಲದೆ ಉಮ್ಮತ್ತೂರು, ಕೆಳದಿ, ಸುಗಟೂರು, ಬೇಲೂರು, ನುಗ್ಗಹಳ್ಳಿ, ಪಿರಿಯಪಟ್ಟಣ, ಹದಿನಾಡು, ಚಿಕ್ಕನಾಯಕನಹಳ್ಳಿ, ಮುದಿಗೆರೆ, ಬಿಜ್ಜವರ, ಕಳಲೆ ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳಗಳ ಪಾಳೆಯಗಾರರೂ ಕವಿ

ಪೋಷಕರಾಗಿದ್ದರು. ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸುತ್ತೇವೆ¹. ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ನೃಪತುಂಗನು ಸ್ವತಃ ಕವಿಯಾಗಿದ್ದು ದಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ಕನ್ನಡಕವಿಗಳಿಗೆ ಅವಲಂಬವಾಗಿದ್ದನು. ಗಂಗರಾಜರಿಂದ ಪೋಷಿತರಾಗಿ ಚಾವುಂಡರಾಯ, ನಾಗವರ್ಮ I, ಗುಣವರ್ಮ I ಮೊದಲಾದವರು ಉದ್ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಚಾಲುಕ್ಯರಾಜರ ಪೋಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಆದಿಪಂಪ, ಪೊನ್ನ, ರನ್ನ, ಚಂದ್ರರಾಜ, ದುರ್ಗಸಿಂಹ, ಕೀರ್ತಿವರ್ಮ, ನಾಗವರ್ಮ II ಮೊದಲಾದ ಕವಿಗಳು ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಹೊಯ್ಸಳರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಭಿನವಪಂಪ, ಕಂತಿ, ರಾಜಾದಿತ್ಯ, ಸುಮನೋಬಾಣ, ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ, ರುದ್ರಭಟ್ಟ, ಜನ್ನ, ಹರಿಹರ, ಕೆರೆಯಪದ್ಮರಸ, ಕುಮಾರಪದ್ಮರಸ, ಕೇಶಿರಾಜ ಮೊದಲಾದವರು ಗ್ರಂಥರಚನೆಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಕರ್ಣಪುರಾಣ, ನೇಮಿಚಂದ್ರ, ಮುನಿಚಂದ್ರ ಮೊದಲಾದ ಕವಿಗಳು ಸೌಂದರ್ಯರಸರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಮಧುರ, ಮಂಗರಸ I, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ, ಕುಮಾರವಾಲ್ಮೀಕಿ, ನಿತ್ಯಾತ್ಮಶುಕ, ಕಲ್ಲರಸ, ಲಕ್ಷ್ಮಣದೇವೇಂದ್ರ, ಚಾಮರಸ, ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಮುಂತಾದವರು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತುಳುವರಾಜರ ಪೋಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಳ್ವ, ರತ್ನಾಕರವರ್ಣ ಇವರೇ ಮೊದಲಾದವರು ಗ್ರಂಥರಚನೆಮಾಡಿದರು. ಮೈಸೂರರಸರ ಪೋಷಣೆಯಲ್ಲಿ ತಿರುಮಲಾರ್ಯ, ಸಿಂಗರಾರ್ಯ, ಚಿಕ್ಕಪುಷ್ಪಾಯ, ತಿಮ್ಮರಸ, ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಸಂಜಿಯ ಹೊನ್ನಮ್ಮ, ಕಳಲೆ ನಂಜರಾಜ ಮುಂತಾದವರು ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜಒಡೆಯರವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಳಿಯ ಲಿಂಗರಾಜ, ದೇವಲಾಪುರದ ನಂಜುಂಡ, ಕೆಂಪುನಾರಾಯಣಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಸೀತಾರಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿ ಮೊದಲಾದವರು ಅನೇಕ ಗದ್ಯಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಯಕ್ಷಗಾನ ಪ್ರಬಂಧಗಳನ್ನೂ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನೇಕಕವಿಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದಲೂ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಿಂದಲೂ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಪರಿವರ್ತಿಸಿ ನಾಗರಿಕರಿಗೆ ಹೃದಯಂಗಮವಾಗುವಂತೆ ಅಭಿನಯಿಸಿ ತೋರಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಹಾಗೆ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ಣಾಟಕಕವಿತೆ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗೋದಾವರಿ ತೀರದಲ್ಲಿ ಕೆಸುಪೊಳಲೇ ಮೊದಲಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಅನಂತರ ದಕ್ಷಿಣಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹೊರಟು ಚಾಲುಕ್ಯರಿಂದ ಪೋಷಿತವಾಗಿ ಬಳಿಕ ಹೊಯ್ಸಳರ ಕೈಸೇರಿ ತರುವಾಯ ವಿಜಯನಗರದಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಕಾವೇರಿ ತೀರದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರರಸರ ಪರಿಪಾಲನೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಹಾಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

1. ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕಾದರೆ ವ್ಹಿತ್ತೀಯ ಸಂಪುಟದ ಅನಂತರಣಿಕೆಯು

ಕರ್ಣಾಟಕ ಕವಿಚರಿತೆ.

ಹಿಂದಣ ಮುದ್ರಣದ ಅವತರಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ (ಪುಟ 15) ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಕವಿಯ ಚರಿತೆಯೂ ಪ್ರಾಯಿಕವಾಗಿ ಈ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದೆ:—

ಮೊದಲು ಕವಿಯ ಹೆಸರೂ ಅದರ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ವರ್ಷ ಸಂಖ್ಯೆಯೂ ಕೊಟ್ಟಿವೆ. ವರ್ಷ ಸಂಖ್ಯೆಗಳೆಲ್ಲಾ ಕ್ರಿಶ್ತಶಕೆಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಈ ವರ್ಷಸಂಖ್ಯೆ ಪ್ರಾಯಿಕವಾಗಿ ಗ್ರಂಥರಚನಾಕಾಲವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಕಡೆ ಈ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಹಿಂದೆ ಸುಮಾರು ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಸು. ಎಂಬ ಅಕ್ಷರವು ಬರೆದಿದೆ. ಬಳಿಕ ಆ ಕವಿಯಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಗ್ರಂಥಗಳ ಹೆಸರು ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಕವಿ ಬರೆದುದಾಗಿ ಇತರಕಾರಣಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯ ಬರುವ ಗ್ರಂಥಗಳ ಹೆಸರೂ ಸೇರಿಸಿದೆ. ತರುವಾಯ ಕವಿಯ ದೇಶ, ವಂಶ, ಮತ, ಗುರು, ಪೋಷಕ, ಬಿರುದುಗಳು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಅವನ ಜೀವನವೃತ್ತಾಂತದ ಅಂಶಗಳು ಹೇಳಿವೆ. ಅನಂತರ ವಿಚಾರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕಾಲನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಿದೆ. ಆ ಮೇಲೆ ಆ ಕವಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಇತರಕವಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಕೊಟ್ಟಿವೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಆ ಕವಿ ಸ್ಮರಿಸುವ ಪೂರ್ವಕವಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಹೇಳಿವೆ. ಅನಂತರ ಆ ಕವಿ ತನ್ನ ಕವಿತಾಚಾತುರಿ, ಗುಣಗಳು ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಪದ್ಯಗಳು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆದಿವೆ. ಬಳಿಕ ಕವಿಕೃತನಾದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅದರದರ ಸ್ವರೂಪ, ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಿಷಯ, ಕಥಾಗರ್ಭ, ಅಶ್ವಾಸ ಸಂಖ್ಯೆ, ಇಷ್ಟದೇವತಾಸ್ತುತಿ, ಗುರುಪರಂಪರೆ, ಗ್ರಂಥ ರಚನೆಗೆ ಕಾರಣ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಬಳಿಕ ಆಶ್ವಾಸಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆವ ಗದ್ಯಗಳು ಅನುವಾದಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಅನಂತರ ಗ್ರಂಥದ ಬಂಧದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಒಂದೆರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಕವಿತೆಯ ಧೋರಣಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳು ಉದಾಹೃತವಾಗಿವೆ.

ಪ್ರಾಯಿಕವಾಗಿ ಈ ಕ್ರಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಕವಿಗಳ ಚರಿತೆ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ ನೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದ ಅಂಶಗಳೆಲ್ಲಾ ತಿಳಿದುಬಾರದಿರುವ ಕೆಲವರು ಕವಿಗಳ ಚರಿತೆ ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ಸಂಕ್ಷೇಪಿಸಿ ಬರೆದಿದೆ.

ಪ್ರಥಮ ಸಂಪುಟ.

ಕರ್ಣಾಟಕಕವಿಚರಿತೆಯ ಪ್ರಥಮ ಸಂಪುಟವು ಹಲವು ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಹಿಂದೆ, 1907 ರಲ್ಲಿ, ಮುದ್ರಿತವಾಯಿತು. ಆ ಮುದ್ರಣದ ಪ್ರತಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಮುಗಿದು ಹೋದುದರಿಂದ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ ಮತ್ತೊಂದು ಮುದ್ರಣವನ್ನು ಕೈಗೊ

ಳ್ಳುವುದು ಉಚಿತವೆಂದು ತೋರಿತು. ಅದೇ ಮೇರೆಗೆ ತಿದ್ದುವ ಕೆಲಸವು ಒಂದೂವರೆ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಯೇ ಆರಂಭವಾಗಿ ಪುಸ್ತಕವು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಸಂಪುಟದ ಹಿಂದಣ ಮುದ್ರಣದ 1 ನೆಯ ಪರಿಶಿಷ್ಟದಲ್ಲಿಯೂ ದ್ವಿತೀಯ ಸಂಪುಟದ ಮೊದಲು 42 ಪುಟಗಳು, 3 ನೆಯ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿರುವ ಕವಿಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಹಲವರು ಹೊಸಕವಿಗಳ ಚರಿತೆಯೂ, ಶಾಂತಿನಾಥನ ಸುಕುಮಾರಚರಿತೆ (ಪುಟ 88) ಹರಿಶ್ಚರನ ಮುಡಿಗೆಯ ಅಷ್ಟಕ (ಪುಟ 234) ಆಚಣ್ಣನ ಶ್ರೀಪದಾಶೀತಿ (ಪುಟ 304) ಇನೇ ಮೊದಲಾದ ಹಿಂದೆ ದೊರೆಯದ ಹಲವು ಹೊಸಗ್ರಂಥಗಳೂ ಸೇರಿಸಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ವೀರಶೈವವಚನಕಾರರಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ತಿಳಿಯದೆ ಇದ್ದ ಕೆಲವರ ಚರಿತೆಯನ್ನು ಬರೆದಿರುವುದಲ್ಲದೆ ದ್ವಿತೀಯ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾಗಿ ಬರೆಯದೆ ಇದ್ದ ಹಲವರು ವಚನಕಾರರ ಚರಿತೆ ತಿದ್ದಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ (ಪುಟಗಳು 189-210). ಹಿಂದಣ ಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಕವಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಸುಮಾರು 230 ; ಇದರಲ್ಲಿಯ ಕವಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಸುಮಾರು 280 ಈ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 40 ಮಂದಿ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಮತಗಳ ಪ್ರಕಾರ ವಿಂಗಡಿಸಿದರೆ ಸುಮಾರು 95 ಮಂದಿ ಜೈನರೂ 90 ಮಂದಿ ವೀರಶೈವರೂ 45 ಮಂದಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂ 50 ಮಂದಿ ಇತರರೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ 6 ಮಂದಿ ಹೆಂಗಸರು. ಅವತರಣಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ ತಿದ್ದುಪಾಡುಗಳು ಮಾಡಿವೆ. ಹಿಂದಣ ಮುದ್ರಣಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿದ್ದ ಅನುಬಂಧದಲ್ಲಿಯ ಕವಿಗಳೂ ಗ್ರಂಥಗಳೂ ಬಹಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ದ್ವಿತೀಯ ತೃತೀಯ ಸಂಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಅನುಬಂಧವು ಈ ಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಉಳಿದಿರುವ ಕವಿಗಳ ಮತ್ತು ಗ್ರಂಥಗಳ ಪಟ್ಟಿ ತೃತೀಯ ಸಂಪುಟಕ್ಕೆ ಅನುಬಂಧವಾಗಿ ಕೊಡಲ್ಪಡುವುದು.

ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಮಹನೀಯರು ಆದರ ದಿಂದ ಸಹಾಯಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇವರೊಳಗೆ ದಾವಣಗೆರೆ ನಿಶಾನಿಮಲದ ಶ್ರೀಮಾಢ ಶಾಂತವೀರಾರ್ಯರು ಮಾಡಿದ ಸಹಾಯವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಸತಕ್ಕದಾಗಿದೆ. ವೀರಶೈವ ವಚನಕಾರರು ಪ್ರಾಯಿಕವಾಗಿ ತಮ್ಮ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟದೇವತೆಯ ಅಂಕಿತವನ್ನು ಹೇಳುವರೇ ಹೊರತು ತಮ್ಮ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ಇಂಥಿಂಥ ವಚನಕಾರರು ಇಂಥಿಂಥ ಅಂಕಿತಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂಬಂಶವು ತಿಳಿದ ಹೊರತು ಅವುವಾದರೂ ವಚನಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ತತ್ತ್ವತ್ರ್ಯಗಳು ಇಂಥವರು ಎಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಶ್ರೀಮಾಢ ಶಾಂತವೀರಾರ್ಯರಿಗೆ ಅದೃಷ್ಟವಶಾತ್ ಸಿಕ್ಕಿದ ಒಂದು ಓಲೆಯ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಚನಕಾರರ ಹೆಸರೂ ಅವರ ವಚನಗಳೂ ಆ ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯೂ ಕೊಟ್ಟಿವೆ. ಈ ಪುಸ

ಕವು 1747 ರಲ್ಲಿ ಬರೆದುದು; ಇದರಲ್ಲಿ 3222 ವಚನಗಳಿವೆ. ಅವರು ಕೊಟ್ಟ ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಪ್ರತಿಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ವಚನಕಾರರ ವಿಷಯವಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುವುದಕ್ಕೂ ಹೊಸವಚನಕಾರರನ್ನು ಸೇರಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ಆದರೂ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ವಚನಕಾರರ ಹೆಸರು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ (ಪುಟ 211). ಬಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸೇರಿದ ಹಲಸಂಗಿಯ ಶ್ರೀಮಾ ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಪ್ಪ ನವರೂ 449 ನೆಯ ಪುಟದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಬಿಜಾಪುರದ ಶಾಸನದ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಸಹಾಯಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಶಾಸನವು ಬಿಜಾಪುರದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳ ನಾಗಚಂದ್ರನಿಂದ ರಚಿತವಾಗಿರಬಹುದೋ ಎಂಬ ಊಹೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿದೆ.

ಇನ್ನು, ಕೆಲವು ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಕವಿಚರಿತೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿಯೂ ನನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿಯೂ ಬರೆದಿರುವ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಒಂದೆರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಪಂಪಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ (ಜನವರಿ 1922, ಪುಟಗಳು 280-282) ಶ್ರೀಮಾ ಬಿ. ಎ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಗಳು “ಗುಣಸೇನಸಂಹಿತನ ಹೆಸರು ಕವಿಚರಿತೆಯ ಎರಡು ಸಂಪುಟಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ; ಈತನಿಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ಪಾಂಡಿತ್ಯವಿದ್ದಂತೆ ತೋರುವುದು” ಎಂದು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಈತನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಅವ ಆಧಾರವೂ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಇವನ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಸರಿಯಾದ ಆಧಾರವು ಸಿಕ್ಕಿದರೆ ಇವನ ಹೆಸರನ್ನು ಸೇರಿಸಲು ಅವ ಅಡ್ಡಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಇದೇ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಇತರ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ಕರ್ತೃವಿನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅನೇಕ ವಾಗ್ಯುಧಗಳು ನಡೆದಿವೆ. ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅಸ್ವಯಿಸುಸ ರಕ್ತಿ ನನಗಿಲ್ಲ. ಶ್ರೀಮಾ ನಾರಾಯಣ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ರಾಜಪುರೋಹಿತರು ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಸ್ವಯಿಸಿ ಹಲವು ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಜಳಪಿಸಿದ್ದಾರೆ ಆದರೆ ಇದರಿಂದ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಯೋಜನವಾದಂತೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ವಾದದ ಗುಣಾವಗುಣಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಮಾಡಲು ಇಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ; ಇಷ್ಟು ಮಟ್ಟು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಬಹುದು: ಜೈನನಾದ ನೃಪತುಂಗನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಭಗವದ್ಭೀತಿಯ

ಯತ್ರ ಯೋಗೇಶ್ವರಃ ಕೃಷ್ಣೋ ಯತ್ರ ಪಾರ್ಥೋ ಧನುರ್ಧರಃ |

ತತ್ರ ಶ್ರೀವಿಜಯೋ ಭೂತಿಧ್ರುವಾ ನೀತಿರ್ಮತಿರ್ಮಮ ||

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾದ ಕೆಲವು ಪದಗಳನ್ನೇ ತನಗೆ ಬಿರುದುಗಳಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಕುತೂಹಲಿಯಾದುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವು ಗೋಚರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಶ್ರೀವಿಜಯ ಎಂಬ ಬಿರುದು ನೃಪತುಂಗನಿಗೆ ಉಂಟೆಂದು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಮಾ ರಾಜಪುರೋಹಿತರು

ವೀರಶ್ರೀ ವಿಜಯನ ಕೆ | ಯಾರೆ ಸುರಾಂಗನೆಯರೊಸೆದು ಪರಸುವ ರವಮುಂ |
ಛೋರೊಡಸಗುವ ಕುಸುಮಾ | ಸಾರವ ಬಲ್ಲರಿಯುಮೆಸೆದುಂಬರತಳದೊಳ್ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ (ಪರಿಷತ್ಪತ್ರಿಕೆ, ಜುಲೈ 1923). ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀವಿಜಯ ಎಂಬ ಬಿರುದೇ ಇಲ್ಲ. ವೀರಶ್ರೀ ಎಂಬುದು ಕರ್ತೃ. ವಿಜಯ ಎಂದರೆ ಅರ್ಜುನ. ವೀರಲಕ್ಷ್ಮಿ ಅರ್ಜುನನ ಕೈಸೇರಲು ಸುರಾಂಗನೆಯರು ಹರಸಿದರು, ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿಯಾಯಿತು—ಎಂಬುದು ಈ ಪದ್ಯದ ಅರ್ಥವು. ಶ್ರೀಮಾನ್ ಟಿ. ಎ. ಸುಬ್ಬರಾಯಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕದಲ್ಲಿ (ದುಂದುಭಿ ವರ್ಷದ ದೀಪಾವಳಿ ಸಂಚಿಕೆ, ಪುಟಗಳು 5-16) 1763 ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಜೋರಬಸವಚರಿತ್ರೆ ಎಂಬ ಆಧುನಿಕಗ್ರಂಥದ ಕೆಲವು ಹೇಳಿಕೆಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನು ಚಾಮರಸನ ಸಮಕಾಲದವನಾದ ಹರಿಶ್ಚರನ (ಸು. 1165) ಸಮಕಾಲದವನೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕಿಂತ ಸುಮಾರು 100 ವರ್ಷ ಹಿಂದೆ ಹುಟ್ಟಿರುವ ಭೈರವೇಶ್ವರಕಥಾಸೂತ್ರರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢರಾಯ (1419-1446). ಜಕ್ಕಣಾರ್ಯ, ಚಾಮರಸ, ವೀರಣ್ಣೋಡಿಯ, ಕರಸ್ಥಲದನಾಗಿದೇವ, ಕಲ್ಲುವರದ ಪ್ರಭು ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಸಮಕಾಲದವರೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಹರಿಶ್ಚರನಿಗೆ ಹರಿಹರ ಶಿವಾಚಾರ್ಯ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಜೋರಬಸವಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರತು ಇನ್ನಾವ ವೀರಶೈವ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ತಿಳಿವುದಿಲ್ಲ. ಕಾಲನಿರ್ಣಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ನಂಬಬಹುದು ಎಂಬಂವು ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಅನುವಾದ ಮಾಡಿರುವ ಈ ಒಂದು ವಾಕ್ಯದಿಂದಲೇ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ (ಪುಟ 7) :—

“ಹಂಪೆಯಲ್ಲಿ ರಾಘವ, ಭೀಮಕವಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣಮಂತ್ರಿ ಮೊದಲಾದ ಶಿವ ಭಕ್ತ ಕವಿಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿದ್ದ ಹರಿಹರ ಶಿವಾಚಾರ್ಯನೆಡೆಗೈತಂದು ಚಾಮರಸನು ಅವನೊಡನೆ ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು.”

ಇಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಂತೆ ಹೇಳಿರುವವರಲ್ಲಿ ಹರಿಶ್ಚರನ ಮತ್ತು ರಾಘವನ ಕಾಲ ಸುಮಾರು 1165 ; ಭೀಮಕವಿಯ ಕಾಲ 1369 ; ಲಕ್ಷ್ಮಣಮಂತ್ರಿಯ ಕಾಲ 1428.

ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮಪ್ರಕಾಶಿಕೆ (ಜುಲೈ 1922), ವಿಭಾಕರ (ಜೂನ್ 30, 1922) ಈ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಭ್ರಮಿಸಿ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಕೆಲವು ದೋಷಗಳನ್ನು ಆರೋಪಿಸಿವೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತುಗಳು ಹೇಳಿವೆ :—“ಶ್ರೀಮದ್ವೀರಶೈವಮತದಮೇಲೆ ಕರ್ಣಾಟ ಕವಿಚರಿತ್ರೆಯ ಕರ್ತರು ಪರಮತದವರಾದಕಾರಣ ವಿಷವನ್ನು ಕಾರಿರುವರೆಂದು ವೇ. ಶಾಂತವೀರಯ್ಯ, ನಿಶಾನಿಮತ ಇವರು ತುಂಬಾ ಪ್ರಮವಹಿಸಿ ಶೋಧಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿರುವ ವಿಷಯ

ಗಳನ್ನು ಓದಿದ ಎಂಥವರಿಗಾದರೂ ತಿಳಿಯದೆ ಇರಲಾರದು. ಇವರು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಪುರಾತನ ತಾಳವಾಲಿ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸಿ ಪರಮತದವರು ನಮ್ಮ ಮತದ ಮೇಲೆ ಕಾರಿರುವ ವಿಷಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಔಷಧವನ್ನು ತಯಾರುಮಾಡುತ್ತಿರುವರು.” ನಾನು ಕೆಲವರು ವೀರಶೈವ ವಚನಕಾರರ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಕಠಿನೋಕ್ತಿಗಳು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿವೆ. ದ್ವಿತೀಯ ಸಂಪುಟವನ್ನು ಬರೆದಾಗ ನಾನು ಸಾವಿರಾರು ಓಲೆಯ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸಿದೆನು. ಆದರೆ ಶ್ರೀಮಾಘ ಶಾಂತ ವೀರಾರ್ಯರಿಗೆ ಸುಯೋಗದಿಂದ ಸಿಕ್ಕಿದಂತೆ ನನಗೂ ವಚನಕಾರರ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳುವ ಒಂದು ಪುಸ್ತಕವು ಸಿಕ್ಕಿದ್ದರೆ ಒಂದು ಹೆಸರನ್ನಾದರೂ ಬಿಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ‘ಅನ್ಯಮತ’, ‘ವಿಷಕಾರು ವುದು’ ಎಂಬ ನುಡಿಗಳು ನನಗೆ ಬಹಳ ಖೇದಕರವಾಗಿವೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಮತ, ವರ್ಣ, ಸಿರಿ, ಬಡತನ ಮುಂತಾದ ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ಎಡೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ವೀರಶೈವ ಕವಿಗಳ ಚರಿತೆಯನ್ನು ಬರೆವುದರಲ್ಲಿ ನಾನು ತೋರಿಸಿರುವ ನಿಷ್ಪಕ್ಷ ಪಾತತೆಗೆ ಅನೇಕ ವೀರಶೈವ ಮಹನೀಯರು ಅನಂದಿಸಿ ತಮ್ಮ ಮೆಚ್ಚಿಕೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಿಭಾಕರರಲ್ಲಾದರೋ ಈ ಮಾತುಗಳು ಹೇಳಿವೆ:—“ರಾ. ನರ ಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರು ತಮಗೆ ಸಂಬಳವು ದೊರೆಯುವದೆಂದು ಪರಿಶ್ರಮಿಸಿ ಶೋಧ ಮಾಡಿದರು ಮತ್ತು ಆ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರ (ವಚನಕಾರರ) ಹೆಸರು ಬರೆಯೋಣ ವೆಂದರೆ ವೀರಶೈವ ಶರಣರ ಕೀರ್ತಿಯು ಹೆಚ್ಚು ಬಹುದಂತಲೋ ಏನೋ ಕಾರಣ ದಿಂದ ಬಿಟ್ಟಿರಬಹುದು” ಈ ವಿಷಬಾಣ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ನಾನು ಸರ್ವಾತ್ಮನಾ ಪಾತ್ರವಲ್ಲ. ಕವಿಚರಿತೆಯನ್ನು ನಾನು ಸರಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಬಳವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಬರೆಯಲಿಲ್ಲ; ಭಾಷಾಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಉತ್ಕಟೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಶ್ರಮ ಪಟ್ಟು ಸ್ವಂತ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ವ್ಯಯಮಾಡಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದೆನು. ವಚನಕಾರರ ಅಂಕಿತ ಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ: ಹೆಸರು ಆಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟುಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಮತ್ತರಗ್ರಸ್ತನೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಉಚಿತವೇ? ವೀರಶೈವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಅವ ವೀರಶೈವನೂ ನನ್ನಷ್ಟು ಶ್ರಮಪಟ್ಟಿಲ್ಲ ಎಂದು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಬಲ್ಲೆನು.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಪರಿಷತ್ತಿನ ಕೆಯಲ್ಲಿ (ಅಕ್ಟೋಬರ್ 1922, ಪುಟಗಳು 171-184) ಶ್ರೀಮಾಘ ತಿರುಮಲ ಶಾಂತಾಚಾರ್ಯರು ಬರೆದಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ಆಡುವುದು ಉಚಿತವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಇವರು ಶಾಸನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ‘ಬರೆದಂ’ ಎಂಬುದು ಆ ಶಾಸನವನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಕವಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಬೇರೆ ಅವ ವಿಧವಾದ ಸೂಚನೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಸುಮ ನೆ ಬರೆದಂ ಎಂದಿದ್ದರೆ ಅದು

ಲೇಖಕನಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದೇ ಹೊರತು ಕವಿಗಳಲ್ಲ. ಕವಿಯಾದರೆ ಒರೆದಂ, ಪೇಳ್ವಂ ಎಂಬುವೇ ಮೊದಲಾದ ಪದಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಅದುದರಿಂದ ಅವರು ಕವಿಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸಿರುವ ಗುರುಭಕ್ತರಾಜಯ್ಯ, ರಾವಪಯ್ಯ, ಪ್ರತಿಕಂಠಕಾಮ ರಾಜ ಎಂಬವರು ಲೇಖಕರೇ ಹೊರತು ಕವಿಗಳಲ್ಲ.

ಈ ಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿ ಲೋಪಗಳಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಲಾರೆನು, ಸಾಧ್ಯವಾದ ಮಟ್ಟಿಗೂ ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿದ್ದೇನೆ ಎಂದು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಬಲ್ಲೆನು. ಇದನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಇದು ಅವರ ಮೆಚ್ಚಿಕೆಯನ್ನೂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನೂ ಪಡೆದರೆ ನನ್ನ ಶ್ರಮವು ಸಾರ್ಥಕವೆಂದು ಭಾವಿಸುವೆನು. ಈಗ ಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿರುವ ತ್ವತೀಯ ಸಂಪುಟವೂ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಹೊರಬೀಳಬೇಕೆಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ತಮಗೆ ಅರ್ಪಿಸಲು ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಿದುದ ಕೃಪೆಗೆ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜರವರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ದ್ವಿತೀಯ ಸಂಪುಟದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಸವಳಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ ಮಹನೀಯರುಗಳ, ಐದನೂರುರೂಪಾಯಿ ಸಹಾಯ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಈ ಮುದ್ರಣಕ್ಕೆ ಸಹಕಾರಿಗಳಾದ ವೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ, ಉಪಕಾರವು ಚಿರಸ್ಮರಣೀಯವಾಗಿದೆ.

ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಜಾಗೃತಿಯಾಗಿಯೂ ಜಾಗರೂಕತೆಯೊಡನೆಯೂ ಮುದ್ರಿಸಿದ ಬೆಂಗಳೂರು ಮುದ್ರಣಾಲಯದ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಉಪಕಾರವು ಸ್ಮರಿಸತಕ್ಕದ್ದಾಗಿದೆ.

ಮುನ್ನಂ ಕ್ಲೃತರತ್ನಂಗಳ | ಸೆನ್ನರುಮರ್ದಯಲ್ ಭರಿಸುವನ್ನಂ ಪೆ.ಒಬ್ಬಾ |

ಕನ್ನಡಕವಿಗಳ ಚರಿತಂ | ಕನ್ನಡಿಗರ ಬಗೆಗೆ ಮುದಮನೊದವಿಸುಗನಿಶಂ ||

ಶ್ರೀರಾಮಾನುಜಪದಸರ | ನೀರುಪಪ್ಪಟವನನಂದದೇಶಿಕವಂಶಂ |

ನಾರಾಯಣಾರ್ಪಿತನುಭವ | ನೋರಂತೊರೆದಂ ಸ್ವಸಿಂಹಕವಿಯಾಕ್ಷತಿಯಂ

Bangalore, 1
1st March, 1924.

ರಾ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯ.

ಶ್ರೀ: ಕರ್ಣಾಟಕ ಕವಿಚರಿತೆ.

ಪ್ರಥಮ ಸಂಪುಟ.

ಸಮಂತಭದ್ರ, ಕವಿಪರಮೇಷ್ಠಿ, ಪೂಜ್ಯಪಾದ, ಎಂಬ ಮೂವರು ಜೈನ ಕವಿಗಳನ್ನು, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವ ಪ್ರಬಲರಾದ ಜೈನಕವಿಗಳೆಲ್ಲಾ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಗಳ ಆದಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾರೆ:—

ಶ್ರೀಮತ್ಸಮಂತಭದ್ರ | ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಜಗತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧಕವಿಪರಮೇಷ್ಠಿ |
ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಪೂಜ್ಯಪಾದ | ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಪದಂಗಳೇಗಿ ರಾಶ್ವತಪದಮಂ ||

ಆದಿಪಂಪ.

*** ಸಮಂತಭದ್ರ | ಬ್ರಹ್ಮತರ ಪದಪಾಂಸು ಕಿಡಿಸುಗಘಪಾಂಸುಗಳಂ ||
ಕವಿಪರಮೇಷ್ಠಿಗಳ ಗುಣ | ಸ್ತವನಂಗಳ್ ಪೂಜ್ಯಪಾದಯತಿಪತಿಯ ಗುಣ |
ಸ್ತವನಂಗಳೊರ್ಮೆ ನಾಲಗೆ | ಗೆ ವಂದ ಮಾನವನ ವಾಙ್ಮಲಂ ನಿಂದವುದೇ ||

ಅಭಿನವಪಂಪ.

ಸಮನಿಕೆ ಮನ್ಮಾನಸದೊಳ್ | ಸಮಂತಭದ್ರಾಂಘ್ರನಖರಕಾಂತಿಜಳಂ ಮ |
ತ್ತಮಳಿನಕವಿಪರಮೇಷ್ಠಿ | ಕ್ರಮಕಮಳಂ ಪೂಜ್ಯಪಾದಪದನಖಕುಮುದಂ ||

ಅಗ್ಗಳ.

ಹೀಗೆಯೇ ಹೊನ್ನ, ನಯಸೇನ ಮೊದಲಾದವರೂ ಹೊಗಳಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಮೂವರು ಕವಿಗಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವರೋ ಇಲ್ಲವೋ ತಿಳಿಯದು. ಆದರೂ ಇವರನ್ನು ಅನೇಕ ಕರ್ಣಾಟಕಕವಿಗಳು ಸ್ತುತಿಸುವುದರಿಂದ ಇವರ ವಿಷಯವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಆವಶ್ಯಕವು.

ಸಮಂತಭದ್ರ. ಸು. 400.

ಈತನನ್ನು ಜಿನಸೇನನು (783) ತನ್ನ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಆದಿಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ¹ ಚಾವುಂಡರಾಯನು (978) ತನ್ನ “ಚಾವುಂಡರಾಯ” ಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೆ—

1. ನಮಸ್ತುಸಮಂತಭದ್ರಾಯ ಮುಂತೇ ಕವಿವೇಧಸೇ !

ಯದ್ವಚೋವಜ್ರಪಾತೇನ ನಿರ್ಭಿನ್ನಾಃ ಕುಮತಾದ್ರಯಃ ||

ಆಭಿಮತವಾಗಿರೆ ತತ್ತಾ. ಧರ್ಮಭಾಷ್ಯಮಂ ತರ್ಕರಾಶ್ತ್ರಮಂ ಬರೆದು ವಚೋ |

ವಿಭವದಿನಿಳಿಗೆಸೆದ ಸಮಂ | ತದದ್ರದೇವರ ಸಮಾನರೆಂಬರಮೊಳರೇ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇದಲ್ಲದೆ, ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳೂಳದ 67 ನೆಯ ¹ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ (1129) ಈತನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಈ ಸಂಗತಿಗಳು ತಿಳಿಯಬರುತ್ತವೆ :—ಈತನು ಭಸ್ಮಕರೋಗವನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸದ್ವ್ಯಾವತೀದೇವಿಯಿಂದ ಉದಾತ್ತನಾದ ಪದವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಮಂತ್ರರಕ್ಷೆಯಿಂದ ಚಂದ್ರಪ್ರಭುನೆನನ್ನು ಆಹ್ವಾನಮಾಡಿ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಜನ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದನು. ವಾದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಪಾಟಲೀಪುತ್ರ ನಗರ, ಮಾಳವದೇಶ, ಸಿಂಧುದೇಶ, ತಕ್ಕದೇಶ, ಕಾಂಚೀಪುರ, ವಿದಿಶೆ, ಕರಹಾಟಕ ದೇಶ, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರ ಮಾಡಿದನು. ಇವನು ವಾದಕ್ಕೆ ನಿಂತರೆ ಈರ್ಪರನಿಗೂ ನಾಲಗೆ ಒಳಕ್ಕೆ ಎಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು. ²

ಇವನ ವಿಷಯವಾಗಿ ದೇವಚಂದ್ರನು ³ ತನ್ನ ರಾಜಾವಳಿಕಥೆಯಲ್ಲಿ (1838) ಹೀಗೆ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.—

ಕಾಂಚೀಪುರಿಯೊಳು ಶಿವಕೋಟಿಮಹಾರಾಜನೆಂಬಾತನನುಜಂ ಶಿವಾಯನಂ ಬೆರಸು ರಾಜ್ಯಂಗೆಯ್ಯುತ್ತೆ ಕೋಟಿಲಿಂಗಸ್ಥಾಪನೆಗೆಯ್ದು ಅವಜೊಳು ಭೀಮಲಿಂಗದ ಗುಡಿಯೊಳು ದಿನವೊಂದಕ್ಕೆ ದ್ವಾದಶಖಂಡುಗತಂದುಲದ ಅನ್ನವಂ ವಿನಿಯೋಗಂಮಾಡಿಸುತ್ತಿರ್ಪಿನಮಿತ್ರ ಭೀಮರಥೀ ಕೃಷ್ಣವೇಣೀ ತೊಲಿಗೆಳ ಮಧ್ಯವಿಷಯದಲ್ಲಿರುವ ಉತ್ತಲಿಕಾಗ್ರಾಮದೊಳುಧ್ವ ವಿಸಿದ ಸಮಂತಭದ್ರಾಚಾರ್ಯರೆಂಬ ಯತಿಪತಿಗಳು ಮಣುವಕಹಳ್ಳಿಯೊಳನಶನಾವಿತಪದಿಂ

1. ಈಸಂಖ್ಯೆಗಳು ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳೂಳದ ಶಾಸನಗಳ ಹೊಸಮುದ್ರಣಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆ.

2. ವಂದ್ಯೋ ಭಸ್ಮಕಭಸ್ಮಸಾತ್ಯತಿಪಟುಃ ಸದ್ವ್ಯಾವತೀದೇವತಾಃ |

ದತ್ತೋದಾತ್ತಪದಃ ಸಮಂತ್ರವಚನವ್ಯಾಹೂತಚಂದ್ರಸ್ಪರ್ಶಃ ||

ಅಚಾರ್ಯಸ್ಯ ಸಮಂತಭದ್ರಗಣಭ್ಯದ್ಯೇನೇಹಕಾಲೇ ಕಲಾ |

ಜೈನಂ ವರ್ತು ಸಮಂತಭದ್ರಮುಭವದ್ಭದ್ರಂ ಸಮಂತಾನ್ಮಹಂ. ||

ಯಶ್ಯೈವಂ ವಿಧಾ ವಾದಾರಂಭ ಸಂರಂಭ ವಿಜ್ಯಂಭಿತಾಭಿಷ್ಯಕ್ತಯಸ್ಸುಕ್ತಯಃ--

ಪೂರ್ವಂ ಪಾಟಲೀಪುತ್ರಮಧ್ಯನಗರೇ ಭೇರೀ ಮಯಾ ತಾಡಿತಾ |

ಪಶ್ಚಾನ್ಮಾಳವಸಿಂಧುತಕ್ಕದೇಶಯೇ ಕಾಂಚೀಪುರೇ ವೈದಿರೇ ||

ಸ್ವಾಪ್ನೋಹಂ ಕರಹಾಟಕಂ ಬಹುಭಟಂ ವಿದ್ಯೋತ್ಕಟಂ ಸಂಕಟಂ |

ವಾಮಾರ್ಥೀ ವಿಚರಾವ್ಯಾಹಂ ನರಪತೇ ರಾದರ್ಗಲವಿಶ್ರೀಡಿತಂ ||

ಅವಟುತಟಮುಟತಿ ಧುಟತಿ ಸ್ಪುಟಪಟುವಾಚಾಟಿಧೂರ್ದಟೀರಸಿ ಜಿಹ್ವಾ |

ವಂದಿನಿ ಸಮಂತಭದ್ರೇ ಸ್ಥಿತವತಿ ತವ ಸದಸಿ ಭೂಪ ಕಾಸ್ತುನೈಷಾಂ ||

3. ಈತನು 1838 ರಲ್ಲಿ ರಾಜಾವಳಿಕಥೆಯೆಂಬ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಗದ್ಯಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಜೈನವ ತತ್ವ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹಲವು ಇತಿಹಾಸಗಳೂ, ಅನೇಕರಾಜರ ಚರಿತ್ರೆಗಳೂ, ಕೆಲವು ಕವಿಗಳ ವಿಷಯಗಳೂ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

ಕ್ರಿಯಾಯುಕ್ತರಾಗಿರಲೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಭಸ್ಮಕವ್ಯಾಧಿ ಪುಟ್ಟಿಯದಕ್ಕೆ ಪ್ರತೀಕಾರವಿಲ್ಲ
ದುಡಲುಂ ಸ್ವಗುರುವ ಸಮಾಪನವೆಂಬುದು—

ಉಪಸರ್ಗೇ ದುರ್ಭಿಕ್ಷೇ ಜರಸ ರುಜಾಯಾಂ ಚ ನಿಷ್ಪ್ರತೀಕಾರೇ |

ಧರ್ಮಾಯ ತನುವಿವೋಚನಮಾಯಸ್ವಲ್ಲೇಯನಾಮಾರಾಃ ||

ಎಂದು ಸಲ್ಲೇಖನವಂ ನೀಡುತ್ತದೊಂದು ಗುರುಗಳೆಂದರಾ—ನಿಮ್ಮಿಂದಂ ಮುಂದೆ ಧರ್ಮೇ
ದ್ವಾರಮುಪ್ಪದಲೊಂದಿಲ್ಲದೊಂದು ತೃಪ್ತಿಯುಂಟುಂ ಭುಂಜನ ರೋಗೋಪಶಮವಾಗೆ
ಪುನರ್ವಿಶ್ವಗೋಚ್ಛದೊಂದುಂ ಕಾಂಜೀದ್ವಾ ಮನೆಯ್ವಿ ನಿವಕೋಟಿಮಹಾರಾಜನಂ
ಕಂಡಂನಾರ್ಥದೊಂದುಂ ಅವರ ಶರೀರದ ಭದ್ರಕಾರಮಂ ಪಾಗ್ವಾಲಮಂ ನೋಡಿ
ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗ ನಿವಸಂದೇ ಬಗೆಸು ನಮಸ್ಕರಿಸ, ನೀಂ ಮೊಟ್ಟ ಧರ್ಮಮೆನೆಯಿದುಂ, ತನ್ನ
ನಿವಭಕ್ತ ನಿವಾಚಾರಮಂ ಕೋಟಿಂಗಳಾರಾಧನೆಯಂ ಭೀಮಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟು ಪಡಿತರ
ಮಂ ಪೇಟೆ, ಸನ್ನ ಧರ್ಮಮನುಕೂಲಿಯಂ ನಿವಾರಣಂ ಮಾಡ್ವೆನೆಂದು ಪನ್ನೆರಡು
ಖಂಡುಗದಕ್ಕೊಂದುಕ್ಕ ತಕ್ಕ ವ್ಯವಸರದಾರ್ಥವನಿಕ್ಕೊ ಕವಾಟಂಧಮಂ ಮಾಡಿ ಘೋಗ
ವೇಲ್ಲು ತಾನುಮಾಭಕ್ತಪಲ್ಲಮನೊಂದಗುಲುಬಾಯದಂತೆ ತನ್ನದರಾಗಿ ಗಾಹುತಿಗೊಟ್ಟು
ತಣಿವೆ ಕದಮಂ ತೆಜುಮಲತಾರ್ಥರೈಂಬಟ್ಟು ಮೂದಿವಸಂ ರಾಶಿಯೊಳಾರ್ಥಾಶದೊಳೊಂ
ದಂಶಮುಟದೊಡೆ ಇವೇಕುಟದೊಂದೆಂದು ಬೆಸಗೊಳೆ, ದೇವರ ಪ್ರಸಾದಶೇಷಾನ್ನಮ
ನಿರಿಸಿದರೆನೆ, ಬೆಳಗಿನೊಳು ನಾಲ್ಕುಜೊಳೊಂದಂಶಮುಟಾಯೆ ಪರೀಕ್ಷಿಸಲಾರಯ್ದು ನೋಡಿ
ತಿಳಿದು ವಿದನೆಯ ದಿವಸಂ ಚತುರಂಗಬಲಂ ಬೆರಸರಸಂ ಮೂವಳಸು ಸುತ್ತಿ ಬಾಗಿಲಂ
ತಟಿವುದೆಂದು ಕಲಕಲರವಂ ಪೊಣ್ಣೆ ತರುಪಸರ್ಗಂ ಪಿಂಗುವನ್ನಮಾಹಾರಶರೀರನಿವೃತ್ತಿ
ಗೆಯ್ದು ವಸ್ತುಸ್ತನಾದಿ ತ್ರಿವಿಧ ಸ್ತೋತ್ರಮನೇಕಚಿತ್ತದಿಂ ವೃಷಭಾದಿ ಇಪ್ಪತ್ತುನಾಲ್ಕುಗಂ
ನಾನಾಜಾತಿವೃತ್ತಪದ್ಯಂಗಳೆಂ ಪೇಟುತೊಡಗಿಯಷ್ಟಮತೀರ್ಥಕರ ಚಂದ್ರಪ್ರಭಸ್ವಾಮಿ
ಗೈದುಸ್ತುತಿಯಂ ಪೇಟ್ಟು ಭೀಮಲಿಂಗಮನೀಕ್ಷಿಸುವುದುಂ, ಜನರಾಸನದೇವಿಯಿಂದ ಲಿಂಗ
ದೊಳೆ ಮೂಲುಪುರುಷಪ್ರಮಾಣದ ಸುವರ್ಣಮಯ ಚಂದ್ರಲಾಂಛನಮಪ್ಪರ್ಥಧಟ್ಟಾ
ರಕಪ್ರತಿಮೆ ಯಕ್ಷಯಕ್ಷೀಪ್ರತಿಮೆಯಿಂದಷ್ಟಮಹಾಪ್ರಾತಿಹಾರ್ಯದೊಡನೆ ಜಾಜ್ವಲ್ಯ
ಮಾನವಾಗೆ ಸೂರೋದಯಮಾದಂತೆಯುಧ್ಧವಿಸಿತೋಜುವುದುಂ, ಮುನೀಶ್ವರಂ ಬಾ
ಗಿಲಂ ತಟಿದುಟದವೀತರಾಗರ ನುತಿಗೆಯ್ಯುತ್ತೆ ನಿಂದಿಪುದುಂ, ಆ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಾ
ಶ್ಚರ್ಯವಾಗೆ ನಿವಕೋಟಿಮಹಾರಾಜಂ ಭವ್ಯನಪ್ಪದಲೊಂ ನಿಜಾನುಜಂ ಬೆರಸಾಮುನಿ
ಮುಖ್ಯರ ಶ್ರೀಪಾದಕ್ಕಂ ಪೊಡೆವಟ್ಟಿಪುದುಂ, ಮಹಾವೀರವರ್ಧಮಾನಪರ್ಮಂತಂ ನುತಿ
ಗೆಯ್ದು ಕೈಯಿತ್ತಿಕೊಂಡು ಪರಸೆ ಆ ಸದ್ಧರ್ಮ ಸ್ವರೂಪಮಂ ಸವಿಸ್ತರಂ ಕೇಳ್ವು ಸಂಸಾರ
ಶರೀರಭೋಗನಿವೇಗದಿಂ ಶ್ರೀಕಂಠನೆಂಬ ಸುತಂಗೆ ರಾಜ್ಯಮನಿತ್ತು ನಿವಾಯನಂಗೊಡಿ ಆ
ಮುನಿವರಲ್ಲಿಯೇ ಜನದೀಕ್ಷೆಯನಾಂತು ನಿವಕೋಟ್ಯಾಚಾರ್ಯರಾಗಿ ರತ್ನಮಾಲಾದ್ಯನೇಕ
ಶಾಸ್ತ್ರಸ್ರವರ್ತಕರಾದರ. ಆ ಭಾವಿತೀರ್ಥಕರರಪ್ಪ ಸಮಂತಭದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳು ಪುನರ್ವೀಕ್ಷೆ

ಗೊಂಡು ತಪಸ್ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಚತುರಂಗುಲಚಾರಣತ್ವಮಂ ಪಡೆದು ರತ್ನಕರಂಡಕಾದಿಜಿನಾ ಗಮಪುರಾಣಮಂ ಪೇಟಿ ಸ್ಯಾದ್ವಾದವಾದಿಗಳಾಗಿ ಸಮಾಧಿವಡೆದರು.

ಈತನನ್ನು ಜಿನಸೇನನು (783) ಸ್ತುತಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಇವನು ಅವನಿಗಿಂತ ಹಿಂದಣವನೆಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಈತನು ಶಕ 60 ರಲ್ಲಿ—ಎಂದರೆ ಕ್ರಿ.ಪೂ. ಶಕ 138 ರಲ್ಲಿ—ಇದ್ದಂತೆ ಜೈನರಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀತಿಯಿದೆ¹ ಅವರ ಕ್ರಿ.ಪೂ. ಶಕ 1 ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಇದ್ದನೆಂದು ಇವರು ಹೇಳುವ ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯನಿಂದ ಸಮಂತಭದ್ರನು 7. 8 ತಲೆ ಈಚೆಯವನಾದುದರಿಂದ ಇವನ ಕಾಲವು 138 ಕ್ಕಿಂತ ಈಚೆ ಇದ್ದಿರಬೇಕು. ಪೂಜ್ಯಪಾದನು (ಸು. 600) ತನ್ನ ಜೈನೇಂದ್ರ ವ್ಯಾಕರಣದಲ್ಲಿ ಈತನ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಇವನು ಅವನಿಗಿಂತ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದವನು ಎಂಬುದಂತೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಇದೆ: ಸುಮಾರು 400 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರ ಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಈತನು ಮುಣುವಕಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸುಮಾಡಿದಂತೆ ರಾಜಾವಳಿಕಥೆ ಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಇವನು ಕರ್ಣಾಟಕದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೆಲವುಕಾಲ ವಾಸಮಾಡಿ ದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು. ಇವನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆಯೇ ಇಲ್ಲವೋ ತಿಳಿಯದು. ಈತನ ಸಂಸ್ಕೃತಪ್ರಾಕೃತಗ್ರಂಥಗಳಿಗೆ ಹಳಗನ್ನಡದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು ದೊರೆತಿವೆ.

ಕವಿಪರಮೇಷ್ಠಿ. ಸು. 550.

ಇವನನ್ನು ಆದಿಪಂಪನೂ (941) ನಯಸೇನನೂ (1112) “ಜಗ ತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧ” ಎಂದು ಹೊಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಪಾರ್ಶ್ವಪಂಡಿತನು (1205)—

ನಿಷ್ಕಾಪರತ್ವದಿಂದ ಪರಮೇಷ್ಠಿ ಸ್ತವನಮನನೂನಮಂ ಮಾಡಿ ಗುಣ |

ಜ್ಯೇಷ್ಠನೆನಿಸಿರ್ಪ ಕವಿಪರಮೇಷ್ಠಿ ಗುಣಸ್ತವನಮಮಿಗೆ ದಲಾ ಕರಣೀಯಂ ||

ಎಂದೂ, ಎರಡನೆಯ ಗುಣವರ್ಮನು (ಸು. 1235) ತನ್ನ ಪುಷ್ಪದಂತ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ—

ನಿರುಪಮಸರಸ್ವತೀಸುಂ | ದರಚತುರಾಸನನಶೇಷವಿಬುಧಸ್ತತ್ಕಂ |

ಪರಮಬ್ರಹ್ಮನೆನಲ್ ಕವಿ | ಪರಮೇಷ್ಠಿ ಪುರಾಣಪುರುಷನೆಂಬುದು ಪುನಿಯೇ ||

ಎಂದೂ, ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಚಾವುಂಡರಾಯನು (978)—

1. ಡಾಕ್ಟರ್ ಭಂಡಾರ್ಕರವರ “ಸಂಸ್ಕೃತಕೋಶಸಂಗ್ರಹ” ದ ರಿಪೋರ್ಟ್ 1883-1884, ಪುಟ 320.

ಚರಿತಪುರಾಣದೊಳೊಂದನೆ | ಬರೆದರ್ ಬರೆದಿಕ್ಕಿದರ್ ತ್ರಿಷಷ್ಟಿಶಲಾಕಾ |
ಪುರುಷರ ಪುರಾಣಮಂ ಕವಿ | ಪರಮೇಶ್ವರರಂತೆ ಜಸಕೆ ನೋಂತರುಮೊಳರೇ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ, ನೇಮಿಚಂದ್ರನು (ಸು. 1170) ನೇಮಿನಾಥಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯು—

ಜನರ ಪುರಾಣಂಗಳೊಳೊಂದನೆ | ಬರೆದೊಡೆ ಬರೆದೆಂಬರಿಭುವನಂ ಜೀ |
ಯೆನೆ ಬರೆದಿರಿಸಿದರಿಸರ್ | ತುನಾಲ್ಕುನುಂ ಪೊಗಟ ಸುಕವಿಪರಮೇಶ್ವರಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ, “ಕವಿಪರಮೇಶ್ವರ” ಎಂಬ ಕವಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ನೇಮಿಚಂದ್ರನು ಈ ಪದ್ಯದ ಹಿಂದಣ

ಸುಕವಿಪರಮೇಷ್ಟಿಗಳ ನಾ | ಟಕಮೆನಿಸಿದ ಭುವನವಂದ್ಯವರವಿದ್ಯಾತೀ |
ಧರಕರತ್ನಪುಣ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ | ಸಕಲಶ್ರುತದೇವಿ ಯಕ್ಕಿ ಯಕ್ಕಂ ಬ್ರಹ್ಮಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಕವಿಪರಮೇಷ್ಟಿ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ “ಕವಿಪರಮೇಶ್ವರ” ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಉಂಟೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆದಿ ಪಂಪನು (941) ಈತನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವುದರಿಂದ ಇವನು ಅವನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹಿಂದಣವನೆಂಬುದಂತೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಚಾವುಂಡರಾಯನು ಈ ಕವಿಯ ತ್ರಿಷಷ್ಟಿಶಲಾಕಾಪುರುಷಪುರಾಣದ ಆಧಾರದಿಂದ ಜಿನಸೇನನು (788) ಆದಿಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆದುದಾಗಿ ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಇವನು ಜಿನಸೇನನಿಗೆ ಹಿಂದಣವನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈತನ ಹೆಸರು ಜೈನಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶಃ ಸಮಂತಭದ್ರನ ಹೆಸರಿಗೆ ಮುಂದೆಯೂ ಪೂಜ್ಯಸಾದನ (ಸು. 600) ಹೆಸರಿಗೆ ಹಿಂದೆಯೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಇವನು ಸಮಂತಭದ್ರನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಈಚೆಯೂ ಪೂಜ್ಯಸಾದನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಆಚೆಯೂ ಇದ್ದವನೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಸುಮಾರು 550 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಪೂಜ್ಯಪಾದ. ಸು. 600.

ಈತನನ್ನು ಚಾವುಂಡರಾಯನು (978)—

ಸುಕವಿಪ್ರಸುತರ್ ವ್ಯಾಕರ | ಣಕರ್ತೃಗಳ್ ಗಗನಗಮನಸಾಮರ್ಥ್ಯರ್ ತಾ |
ಕಿಂಕತಿಳಕರೆಂದು ಪೊಗಟ್ಟಿದು | ಸಕಲಜನಂ ಪೂಜ್ಯಸಾದಭಟ್ಟಾರಕರಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ, ವೃತ್ತವಿಲಾಸನು (ಸು. 1160)—

ಭರದಿಂ ಜೈನೇಂದ್ರಮಂ ಭಾಸುರಮೆನತೊರೆದಂ ಪಾಣಿನಿಯಕ್ಕೆ ಟೀಕಂ |
ಬರೆದಂ ತತ್ಪಾರ್ಥಮಂ ಟಿಪ್ಪಣದಿನಜುಪಿದಂ ಯಂತ್ರಮಂತ್ರಾದಿರಾಸ್ಮಿಂ ||

ತ್ವರಮಂ ಭೂರಕ್ಷಣಾರ್ಥಂ ವಿರಚಿಸಿ ಜಸಮಂ ತಾಳ್ವಿದಂ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾ ।
ಭರಣಂ ದೇವಾಂಗನಾರಾಧಿತಪದಕಮಳಂ ಪೂಜ್ಯಪಾದವ್ರತೀಂದ್ರಂ ॥

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ, ನೇಮಿಚಂದ್ರನು (ಸು. 1170) —

*ಪೂಜ್ಯಪಾದ । ಸ್ವಾಮಿಯ ವಾಣೀವಿಲಾಸಮಿಗಭಿಮತಮಂ ॥

ಎಂಬ ಪದ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ, ಸಾರ್ವಪಂಡಿತನು (1205) —

ಸಕಲೋರ್ವೀನುತಪೂಜ್ಯಪಾದಮುನಿವಂ ತಲಂ ಪೇಟ್ಟು ಕಲ್ಯಾಣಕಾ ।
ರಕದಿಂ ದೇಹದ ದೋಷಮಂ ವಿತವಾಚಾದೋಷಮಂ ಶಬ್ದಸಾ ॥
ಧಕಚ್ಛೇನೇಂದ್ರದಿನೀಜಗಜ್ಜನದ ಮಿಥ್ಯಾದೋಷಮಂ ತತ್ತ್ವಜೋ ।
ಧಕತತ್ತ್ವಾರ್ಥದ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಕಳೆದಂ ಕಾರುಣ್ಯದುರ್ಗಾರ್ಣವಂ ॥

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ, ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಬರುವ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲದೆ, ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳೂಳದ ಶಾಸನಗಳಿಂದ¹ ಈತನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಈ ಸಂಗತಿಗಳೂ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತವೆ :— ಈತನಿಗೆ ಮೊದಲು ದೇವನಂದಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಇದ್ದಿತು. ತರುವಾಯ ಬುದ್ಧಿಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದಿಂದ ಜಿನೇಂದ್ರಬುದ್ಧಿ ಎಂಬ ನಾಮಧೇಯವು ಉಂಟಾಯಿತು. ಬಳಿಕ ವನದೇವತೆಗಳಿಂದ ಇವನ ಪಾದಗಳು ಪೂಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದರಿಂದ ಪೂಜ್ಯಪಾದ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಈತನು ವೈದ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣನಾಗಿದ್ದನು. ಈತನ ಪಾದಾರ್ಪಣಸ್ವರ್ಶದಿಂದ ಕಬ್ಬಿಣವು ಚಿನ್ನವಾಯಿತು. ಈತನು ಪೂರ್ವ ವಿದೇಹಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಜನದರ್ಶನಮಾಡಿದನು.

ಇದೂ ಅಲ್ಲದೆ ರಾಜಾವಳಿಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಈತನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಬರೆದಿರುವ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ :—

ಶಕವರ್ಷ 300 ಸಂದಂದು ಕರ್ಣಾಟಕದೊಳು ಕೊಳ್ಳಾಗಲಮೆಂಬ ಪುರದೊಳು ಮಾಧವಭಟ್ಟನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಹೆಂಡತಿ ಶ್ರೀದೇವಿಯೆಂಬವಳಿಗೆ ಗರ್ಭಂ ಬಳೆದು ನವಮಾಸಂ ನೆಲೆಯೆ ಶ್ರವಣನಕ್ಷತ್ರದೊಳ್ ಪುತ್ರೋತ್ಪತ್ತಿಯುಂಟುಂ ಜಾತನಾಮಕರ್ಮಾದಿಗಳಂ ಮಾಡಿ ಪೂಜ್ಯಪಾದನೆಂದು ವೆಸರಿಟ್ಟು ಸಲಹಿದೊಡೆ, ಜೈನಶಾಸ್ತ್ರಂಗಳೊಳ್ ಬಲ್ಲಿದನಾಗಿ ಬಾಲಕಾಲದೊಳೆ ಜನದೀಕ್ಷೆಯಂ ತಾಳಿ ದಕ್ಷಿಣದಿಗ್ಭಾಗದ ಶಿಲೋಚ್ಚಯದೊಳ್ ತಪಂ

1. ಶಾ. 64. ಯೋ ದೇವನಂದಿಪ್ರಥಮಾಭಿಧಾನೋ । ಬುದ್ಧ್ಯಾ ಮಹತ್ಯಾ ಸ ಜಿನೇಂದ್ರಬುದ್ಧಿಃ ।

ಶ್ರೀಪೂಜ್ಯಪಾದೋಜನ ದೇವತಾಭಿ । ರೈತ್ಯಜ್ಞಜಿತಂ ಪಾದಯುಗಂ ಯದೀಯಂ ॥

ಶಾ. 254. ಶ್ರೀಪೂಜ್ಯಪಾದ ಇತಿ ಜೈನ ಬುದ್ಧೈಃ ಪ್ರಚರ್ಯೈ । ಯತ್ಪೂಜಿತಃ ಪದಯುಗೇ ಪನದೇವ
[ತಾಭಿಃ ॥

ಶಾ. 258. ಶ್ರೀಪೂಜ್ಯಪಾದಮುನಿರಪ್ರತಿಮೌಷಧಿಃ । ಜೀಯಾದ್ವಿದೇಹಜನದರ್ಶನಪೂತಗಾತ್ರಃ ।

ಯತ್ಪಾದಧೌತಜಲಸಂಸ್ಕಾರಶಪ್ತಭಾವಾತ್ । ಕಾಲಾಯಸಂ ಕಿಲ ತದಾ ಕನಕೀಚಕಾರ ॥

ಗೆಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದಂ. ಮುಡಿಗುಂಡವೆಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ದ್ವ ತನ್ನ ಸೋದರದ ಮಾವನಾದ ಪಾಣಿ ನ್ಯಾಚಾರ್ಯನಿಗೆ ವ್ಯಾಕರಣಮಂ ಪೂರ್ತಿಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವಸಾನಕಾಲಂ ಬರೆ ಆತನು ಪೂರ್ತಿಮಾಡೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು ಪೂಜ್ಯಪಾದಂ ಪೂರ್ತಿಮಾಡಿದಂ. ಜೈನೇಂದ್ರವ್ಯಾಕರಣ ಸೂತ್ರಮಂ ರಚಿಸಿದಂ. ಬಹುಕಂ ಪಾಣಿನಿಸೂತ್ರವೃತ್ತಿಯಂ ರಚಿಸಿದಂ.

ಈ ಕಥೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಪೂಜ್ಯಪಾದನು ಕರ್ಣಾಟಕದೇಶದಲ್ಲಿ ಶಕ ೩೦೦ ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದನೆಂದು ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಎಷ್ಟರವಟ್ಟಿಗೆ ನಿಜವೋ ಹೇಳಲಿಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಪಾಣಿನಿಯ ವಿಷಯವು ಸುತರಾಂ ನಂಬುಗೆಗೆ ಅರ್ಹವಾದುದಲ್ಲ.

ಮತ್ತು ರಾಜಾವಳಿಕಥೆಯಲ್ಲಿ:—

ಪೂಜ್ಯಪಾದಯುತೀಂದ್ರಂ ಪದಿನಾಡಿನೊಳು ತಪಂಗೆಯ್ಯುತ್ತ ತೀರ್ಥವಂದನೆಯಂ ಮಾಡಲೆಂದು ಅಂಧ ಕರ್ಣಾಟ ಚೋಳ ಪಾಂಡ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲಾ ದೇಶಂಗಳಂ ವಿಹಾರಿಸಿ ಕಾಂಗೇಯಶೈಲಕ್ಕಂ ಬಂದು ಜನಾಗಮಂ ಕೆಲವು ನೋಡಿ ತೀರದುಪದೇಶಂಮಾಲ್ತುವ ರಿಲ್ಲದೆ ಕೆಲವು ಸಿದ್ಧಾಂತಂ ಮಜಿಗರೆದಿದ್ದು ದಲಿಂ ಸಂದೇಹಗ್ರಸ್ತನಾಗಿ ಪೂರ್ವವಿವೇಹಕ್ಕೆ ಪಾದಲೇಪಾಪಧಿಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂ ಪೋಗಿ ಸಮವಸರಣದೊಳಿರ್ದ ಶ್ರೇಷ್ಠನಪತಿಗಳಂ ವಂದಿಸಿ ತತ್ತ್ವಮಂ ನಿಸ್ಸಂದೇಹಮಾಗಜದಲ್ಲಿಯೆ ಪುಸ್ತಕದೊಳ್ ಬರೆದುಕೊಂಡು ದೈವಾಯತ್ತದಿಂ ಭರತಕ್ಷೇತ್ರಮನೆಯ್ಲಿವಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಕಿರಣೋಷ್ಣದಿಂ ದೃಷ್ಟಿ ಪೋಗಿ ಬಂಕಾಪುರವೆಂಬುದಕ್ಕಿರ್ಲಿ ಕಾಂತೀಶ್ವರರಂ ವಂದಿಸಿ ಶಾಂತ್ಯಷ್ಟಕಮಂ ಪೇಟಿ ದೃಷ್ಟಿಯಂ ಪಡೆದು ಬಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತಮಂ ಶಿಷ್ಯಪ್ರಶಿಷ್ಯಗಮುಪದೇಶಂಗೆಯ್ದು ಲೌಕಿಕಪರಮಾರ್ಥಂಗಳಂ ರಚಿಸಿ ಸದ್ಗತಿ ಪ್ರಾಪ್ತರಾದರ್—ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಈತನ ಜೈನೇಂದ್ರವ್ಯಾಕರಣದ ಹೆಸರನ್ನು ಜಿನಸೇನನು ತನ್ನ ಹರಿವಂಶದ (783) ಆದಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಈ ವ್ಯಾಕರಣದ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಅಕಳಂಕದೇವನು (ಸು. 750) ತನ್ನ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥರಾಜವಾರ್ತಿಕದಲ್ಲಿಯೂ ಜಯಾದಿತ್ಯ ವಾಮನರು ಕಾಶಿಕಾವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ (ಸು. 700) ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಪೂಜ್ಯಪಾದನು ಸುಮಾರು 600 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು. ಈತನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ತಿಳಿಯದು.

ಶ್ರೀವರ್ಧದೇವ. ಸು. 650.

ಈತನು ಜೈನಕವಿ. ದೇವಚಂದ್ರನ ರಾಜಾವಳಿಕಥೆಯಲ್ಲಿ—

ಮತ್ತಂ ತುಂಬುಲೂರಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟಿದ ತುಂಬುಲೂರುನಾಮಾಚಾರ್ಯರ್ ಪ್ರಾಕೃತ ಸಂಸ್ಕೃತಕರ್ಣಾಟಾದಿಭಾಷೆಗಳಿಂ ಸಿದ್ಧಾಂತಪ್ರಬಂಧಕರ್ತೃಗಳ್ ಚೂಡಾಮಣಿವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಚತುರಶೀತಿಸಹಸ್ರಗ್ರಂಥರಚನೆಯಂ ಮಾಡಿದರ್

ಎಂದು ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ,

ತುಂಬುಲೂರುನಾಚಾರ್ಯರ ಎಂಬತ್ತುನಾಲ್ಕುಸಾವಿರ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃಗಳಾಗಿ ಕರ್ಣಾಟಕಭಾಷೆಯುಂ ಚೂಡಾಮಣಿವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮುಂ ಮಾಡಿದರಂ

ಎಂದು ಮತ್ತೊಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಬರೆದಿದೆ.

ಚಾವುಂಡರಾಯನು (978) ತೆಂಬುಲೂರಾಚಾರ್ಯನೆಂಬ ಗುರುವನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಭಟ್ಟಕಳಂಕನು (1604) ತನ್ನ ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಕರ್ಣಾಟಕಭಾಷೆಯ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ—ಈ ಕರ್ಣಾಟಕಭಾಷೆ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಅನುಸಯುಕ್ತವಾದುವಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ತೊಂಬತ್ತಾರುಸಾವಿರ ಗ್ರಂಥಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ ಚೂಡಾಮಣಿ ಎಂಬ ತತ್ವಾರ್ಥಮಹಾಶಾಸ್ತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ¹—ಎಂದು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ದೇವಚಂದ್ರನು 84,000 ಗ್ರಂಥವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ; ಭಟ್ಟಕಳಂಕನು 96,000 ಗ್ರಂಥವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಗ್ರಂಥಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅವನ ಹೇಳಿಕೆಗೂ ಇವನ ಹೇಳಿಕೆಗೂ 12,000 ದಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚುಕಡಮೆ ಇದೆ. ಈ 12,000 ಗ್ರಂಥವು ಸಂಗ್ರಹರೂಪವಾಗಿಯೇ ಅವತರಣಿಕೆಯ ರೂಪವಾಗಿಯೇ ಇರಬೇಕೆಂದೂ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿದುದಲ್ಲವೆಂದೂ ಜೈನರಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀತಿ ಇರುವಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಇಂದ್ರನಂದಿ ತನ್ನ ಶ್ರುತಾವತಾರದಲ್ಲಿ ತುಂಬುಲೂರಾಚಾರ್ಯನು 84,000 ಗ್ರಂಥಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ ಚೂಡಾಮಣಿವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆದನೆಂದೂ ಆರನೆಯ ಖಂಡಕ್ಕೆ 7,000 ಗ್ರಂಥಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ ಪಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಪುನಃ ಮಾಡಿದನೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.² ಇವನ ಹೇಳಿಕೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಗ್ರಂಥಸಂಖ್ಯೆ 91,000 ಆಗುತ್ತದೆ. ಐದುಸಾವಿರ ಗ್ರಂಥಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ ಮತ್ತೊಂದು ಪಂಚಿಕೆಯಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು. ಆದುದರಿಂದ ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ನಾವು ಗಣನೆಗೆ ತರಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ಇಂದ್ರನಂದಿ ದೇವಚಂದ್ರರು ಗ್ರಂಥಕರ್ತನ ಹೆಸರು ತುಂಬುಲೂರಾಚಾರ್ಯನೆಂದು ಕಂಠೋಕ್ತವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ; ಭಟ್ಟಕಳಂಕನು ಹೆಸರು ಹೇಳಿಲ್ಲ.

1. ನಚೈಷಾ (ಕರ್ಣಾಟಕಭಾಷಾ) ಶಾಸ್ತ್ರಾನುಪಯೋಗಿನೀ ತತ್ವಾರ್ಥಮಹಾಶಾಸ್ತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನಸ್ಯ ಷಣ್ಮುತಿಸಹಸ್ರಶ್ರುತಿಗ್ರಂಥಸಂದರ್ಭರೂಪಸ್ಯ ಚೂಡಾಮಣಿಭಿಧಾನಸ್ಯ ಮಹಾಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಯ * * * ಉಪಲಭ್ಯಮಾನತ್ವಾತ್

2. ಅಥ ತುಂಬುಲೂರನಾಮಾಚಾರ್ಯೋಭೂತತುಂಬುಲೂರಸದ್ಭ್ರಾತೇ |

ಷಷ್ಠೇನ ವಿನಾ ಖಂಡೇನ ಸೋ (ಪಿ) ಸದ್ಭ್ರಾತೃಯೋರುಭಯೋಃ ||

ಚತುರಧಿಕಾರೀತಿಸಹಸ್ರ ಗ್ರಂಥ ರಚನಯಾ ಯುಕ್ತಾಂ | (")

ಕರ್ಣಾಟಕಭಾಷಾಯಾಕ್ರತ ಮಹರ್ಷಿಂ ಚೂಡಾಮಣಿಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಂ ||

ಸಶ್ರುತಸಹಸ್ರಗ್ರಂಥಾಂ ಷಷ್ಠಸ್ಯ ಚ ಪಂಚಿಕಾಂ ಪುನರಕಾಕ್ಷೀತ್ ||

ಆದರೆ ಗ್ರಂಥದ ಹೆಸರು ಚೂಡಾಮಣಿ ಎಂದೂ ಗ್ರಂಥವು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದೆ ಎಂದೂ ಮೂವರೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇದೂಅಲ್ಲದೆ ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳೂಳದ 67 ನೆಯ ಶಾಸನದಿಂದ (1129) ಚೂಡಾಮಣಿಯೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದವನು ಕವಿಚೂಡಾಮಣಿಯಾದ ಶ್ರೀವರ್ಧದೇವನೆಂದೂ¹ ಈತನನ್ನು ದಂಡಿ ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆಂದೂ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ತುಂಬಲಾರಾಚಾರ್ಯ, ಶ್ರೀವರ್ಧದೇವ, ಎಂಬ ಎರಡು ಹೆಸರುಗಳೂ ಒಬ್ಬನಿಗೇ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆ ಎಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂದ್ರನಂದಿ ದೇವಚಂದ್ರರೂ ಭಟ್ಟಕಳಂಕನೂ ಹೇಳಿರುವ ಚೂಡಾಮಣಿಯೆಂಬ ಹೆಸರೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿದೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ “ಚೂಡಾಮಣಿಕಾವ್ಯ” ವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಅದುದರಿಂದ ಶಾಸನಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಚೂಡಾಮಣಿಗ್ರಂಥವೂ ಇಂದ್ರನಂದಿ ಭಟ್ಟಕಳಂಕ ದೇವಚಂದ್ರರು ಹೇಳುವ ಚೂಡಾಮಣಿಗ್ರಂಥವೂ ಒಂದೇ ಆಗಿರಬಹುದೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ಸಂಶಯವು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಬಹುದು. ಆದರೆ ಗ್ರಂಥವು ಕೇವಲ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಲ್ಲದೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಶಬ್ದವು ಅನುಚಿತವಲ್ಲ.

ಈ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವಾದ ಶ್ರೀವರ್ಧದೇವನು ದಂಡಿಯಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದರಿಂದ ಈತನು ದಂಡಿಗೆ ಹಿಂದೆಯೋ ಅಥವಾ ಸಮಕಾಲದಲ್ಲಿಯೋ ಇದ್ದಿರಬೇಕು. ದಂಡಿಯ ಕಾವ್ಯಾದರ್ಶದಲ್ಲಿ ಉದಾಹೃತವಾದ ಹಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ನೃಪತುಂಗನು (814—877) ತನ್ನ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಿ ಬರೆದಿರುವುದರಿಂದ² ದಂಡಿ ನೃಪತುಂಗನಿಗಿಂತ ಬಹಳ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದಿರಬೇಕು. ಈತನು 7 ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿದ್ದನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಆಧಾರಗಳಿವೆ.³ ಚಾವುಂಡರಾಯನು (978) ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಗುರುಸರಂಪರೆಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ತೆಂಬುಳೂರಾಚಾರ್ಯನು ಅಥವಾ ಶ್ರೀವರ್ಧದೇವನು ಜಿನಸೇನನಿಗೆ (783) ಬಹಳ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅದುದರಿಂದ ದಂಡಿಯಿಂದ ಸ್ತುತನಾದ ಶ್ರೀವರ್ಧದೇವನು ಸುಮಾರು 650 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು.

1. ಚೂಡಾಮಣಿ: ಕವೀನಾಂ ಚೂಡಾಮಣಿನಾಮಸ್ಯ ಕಾವ್ಯಕವಿ |

ಶ್ರೀವರ್ಧದೇವ ಸುಮ ಹಿ ಕೃತಪುಣ್ಯಃ ಕೀರ್ತಿಮಾಹತುರ್ಗಂ ||

ಯ ಏವಮುಪಶ್ಲೋಕಿತೋ ದಂಡಿನಃ. —

ಜತ್ತೋಃ ಕನ್ಯಾಂ ಜಟಾಗ್ರೇಣ ಬಭಾರ ಪರಮೋತ್ತರಃ |

ಶ್ರೀವರ್ಧದೇವ ಸಂಘಶ್ಲೇ ಜಿಹ್ವಾಗ್ರೇಣ ಸರಸ್ವತೀಂ ||

2. ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ಉಪೋದ್ರೃತ, ಪುಟ 18—20.

3. *Indian Antiquary*, XLI, 92.

ಈತನ ಗ್ರಂಥವು ಇನ್ನೂ ಎಲ್ಲಿಯೂ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಭಟ್ಟಾಕಳಂಕನು (1604) “ಸಮುಪಲಭ್ಯಮಾನತ್ವಾತ್” ಎಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಅವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಇದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. 7 ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಇಂಥ ಅಸಾರವಾದ ಗ್ರಂಥವು ಹುಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಯೂ ಅನೇಕ ಕರ್ಣಾಟಕಗ್ರಂಥಗಳು ಇದ್ದಿರಬೇಕು ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಅವು ಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೂ ದೊರೆಯದೆ ಇರುವುದು ಶೋಚನೀಯವಾದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ.

ಶ್ಯಾಮಕುಂದಾಚಾರ್ಯ. ಸು. 650.

ಈತನು ಜೈನಕವಿ. ಇವನು ಪ್ರಾಭೃತವನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವುದಾಗಿ ಇಂದ್ರನಂದಿಯ ಶ್ರುತಾವತಾರದಲ್ಲಿಯೆ

ಕಾಲೇ ತತಃ ಕಿಯತ್ಸುಪಿ ಗತೇ ಪುನಃ ಶ್ಯಾಮಕುಂದಸಂಜ್ಞೀನ |

ಪ್ರಾಕೃತಸಂಸ್ಕೃತಕರ್ಣಾಟಭಾಷಯಾ ಪದ್ಧತಿಃ ಪರಾ ರಚಿತಾ ||

ಎಂಬ ಭಾಗದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಚಾವುಂಡರಾಯನು (978) ತನ್ನ ಪುರಾಣದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಗುರುಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಈತನು ತುಂಬುಲೂರಾಚಾರ್ಯನ ಅಥವಾ ಶ್ರೀವರ್ಧದೇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಅಥವಾ ಅವನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಂದೆಯೇ ಇದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇವನ ಗ್ರಂಥವು ದೊರೆತಿಲ್ಲ.

ನೃಪತುಂಗನು(814—877) ಹೇಳುವ ಪೂರ್ವದ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳು.

ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರಾಜರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ ನೃಪತುಂಗನು (814—877) ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗವೆಂಬ ಒಂದು ಅಲಂಕಾರಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಕರ್ಣಾಟಕಗದ್ಯಪದ್ಯಗ್ರಂಥಕರ್ತೃಗಳಾದ ಕೆಲವುಮಂದಿ ಕವಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು—

ಮಿಗೆ ಕನ್ನಡಕಬ್ಬಂಗಳೊ | ಳಗಣಿತಗುಣಗದ್ಯಪದ್ಯಸಮ್ಮಿಶ್ರಿತಮಂ |

ನಿಗದಿಸುವರ್ ಗದ್ಯಕಥಾ | ಪ್ರಗೀತಿಯಂ ತಚ್ಚಿರಂತನಾಚಾರ್ಯಕರ್ತೃ ||

ಗದ್ಯಗ್ರಂಥಕರ್ತೃಗಳ್ :—

ವಿಮಲೋದಯನಾಗಾರ್ಜುನ | ಸಮೇತಜಯಬಂಧುದುರ್ವಿನೀತಾದಿಗಳೀ |

ಕ್ರಮದೊಳ್ ನೆಗಟ್ಟು ಗದ್ಯಾ | ಶ್ರಮಪದಗುರುತಾಪ್ರತೀಯಂ ಕೆಯ್ಯೊಂಡರ್ ||

ಪದ್ಯಗ್ರಂಥಕರ್ತೃಗಳ್ :—

ಪರಮಶ್ರೀವಿಜಯಕವೀ | ಶ್ವರಪಂಡಿತಚಂದ್ರಲೋಕಪಾಲಾದಿಗಳೀ |

ನಿರತಿಶಯವಸ್ತುವಿಸ್ತರ | ವಿರಚನೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಂ ತದಾಧ್ಯಕಾವ್ಯಕ್ಕೆಂದುಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಬ್ಬರು ನೃಪತುಂಗನ ಸಮ ಕಾಲದವರಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ನೃಪತುಂಗನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಯೇ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಗದ್ಯಗ್ರಂಥಗಳು ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಎಂಬುದು ಜ್ಞಾಪಕದಲ್ಲಿ ಇಡತಕ್ಕ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ.

ಈ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವರ ವಿಷಯವು ನಮಗೆ ತಿಳಿಯದು. ಆದರೂ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ನನ್ನು ಕುರಿತು ಒಂದೆರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ.

I. ಗದ್ಯಗ್ರಂಥಕರ್ತೃಗಳು:—

ವಿಮಲ.

ವಿಮಲನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಶ್ವೇತಾಂಬರಜೈನಕವಿ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶೋತ್ತರ ಮಾಲೆ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿರುವಂತೆ ಆ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಆ ವಿಮಲನು ಇವನಾಗಿರಲಾರನು ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಶ್ರ. ಬಿ. ಶಾ. 67 ರಲ್ಲಿ (1129) ವಿಮಲಚಂದ್ರನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ದಿಗಂಬರಜೈನಕವಿಯನ್ನು ವಾದಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂದು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಿದೆ. ಆತನು ನೃಪತುಂಗನಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದವನೆಂತೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ದುಂಡು ನಿರ್ಗುಂದಯುವರಾಜನ ಗುರುವಾದ ಒಬ್ಬ ವಿಮಲಚಂದ್ರನು 777 ರಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.¹ ಅವನೇ ಇವನಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಉದಯ.

ಸೋಮನಾಥನೆಂಬ ಚೋಳರಾಜನ ಮಗನಾದ ಉದಯಾದಿತ್ಯನು ಉದಯಾದಿತ್ಯಾಲಂಕಾರವೆಂಬ ಒಂದು ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಉದಯ ಎಂದೂ ಬರೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಈತನು ಸುಮಾರು 1150 ರಲ್ಲಿ² ಇದ್ದಂತೆ ತಿಳಿವುದರಿಂದ ಇವನು ನೃಪತುಂಗನು ಹೇಳುವ ಉದಯನಲ್ಲ.

ನಾಗಾರ್ಜುನ.

ಈ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಒಬ್ಬನು ವೈದ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ನಿಪುಣನಾಗಿ ನಾಗಾರ್ಜುನ ಕಲ್ಪವೇ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನೆಂದೂ ರಸವಾದದಲ್ಲಿ ಪಾರಂಗತನಾಗಿ ಬೆಟ್ಟಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬಂಗಾರಮಾಡಿದನೆಂದೂ ಪ್ರತೀತಿಯಿದೆ.

1. *Ind. Ant.*, II ; Nāgamangala 85.

2. ಉದಯಾದಿತ್ಯನ ಚರಿತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ.

ರಾಜಾವಳಿಕಥೆಯಲ್ಲಿ—ನಾಗಾರ್ಜುನನು ಪೂಜ್ಯಪಾದನ ಸೋದರದಳಿಯನೆಂದೂ ಪೂಜ್ಯ ಪಾದನ ಉಪದೇಶಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಇವನು ಬಂಗಾರಮಾಡುವುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ದೇಶಾಟನಮಾಡುತ್ತ ಯಂತ್ರಮಂತ್ರತಂತ್ರಾದಿಗಳಂ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಸಿದ್ಧನಾಗಾರ್ಜುನನೆಂಬ ಕೀರ್ತಿ ದಿಗಂತವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿರಲು ಶ್ರೀಶೈಲವನ್ನೆದಿ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗೈದು ಉತ್ತರ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಒಂದೆರಡು ವಿಟ್ಟಮಂ ಚಿನ್ನಮಂ ಮಾಡಲು ಯತ್ನಿಸಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಇಬ್ಬರು ಸ್ತ್ರೀಯರು ಇವನನ್ನು ಕೊಂದರೆಂದೂ—ಹೇಳಿದೆ.

ನಾಗಾರ್ಜುನಕಕ್ಷಪುಟವೆಂಬ ಒಂದು ವೈದ್ಯಗ್ರಂಥವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ನಂದಿಸೂತ್ರಗಳ ಮತ್ತು ಆವಶ್ಯಕಸೂತ್ರಗಳ ಆದಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ನಾಗಾರ್ಜುನನನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಿರುವಂತೆ¹ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ.

ಇವರಲ್ಲಿ ನೃಪತುಂಗನು ಹೇಳುವ ನಾಗಾರ್ಜುನನು ಒಬ್ಬನಾಗಿರಬಹುದೋ ಏನೋ ತಿಳಿಯದು.

ಜಯಬಂಧು.

ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಚ್ಯಕೋಶಾಲಯದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ದೊರೆತ ಚಂಪೂರೂಪವಾದ ಒಂದು ಸೂಪಶಾಸ್ತ್ರಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ “ಜಯಬಂಧು ನಂದನ” ಎಂದಿದೆ. ಆ ಗ್ರಂಥದ ಶೈಲಿ ಪೂರ್ವಕಾಲದ ಜೈನಕವಿಗಳ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದೆ. ನೃಪತುಂಗನು ಹೇಳುವ ಜಯಬಂಧುವಿನ ಮಗನೇ ಆ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿರಬಹುದೋ ಏನೋ ತಿಳಿಯದು.

ಅರ್ಹದ್ವಾಸನು (ಸು. 1300) ಬರೆದಿರುವ ರಟ್ಟಮತವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅವನ ಬಂಧುವಾದ ಕುಂಚತೇಜನೆಂಬ ಅಪರನಾಮಧೇಯವುಳ್ಳ ಒಬ್ಬ ಜಯಬಂಧುವಿನ ಹೆಸರು ಹೇಳಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಜಯಬಂಧು ಅರ್ಹದ್ವಾಸನ ಸಮಕಾಲದವನು ಎಂದು ಊಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿದೆ.²

ದುರ್ವಿನೀತ. ಸು. 600.

ಗಂಗರಾಜರಲ್ಲಿ ಈ ಹೆಸರಿನವನೊಬ್ಬನಿದ್ದನು. ಕೆಲವು ತಾವ್ರಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಈತನಿಗೆ “ಶಬ್ದಾವತಾರಕಾರಃ,” “ದೇವಭಾರತೀನಿಬದ್ಧಬೃಹತ್ಕಥಃ,” “ಕಿರಾತಾರ್ಜುನೀಯಪಂಚದಶಸರ್ಗಟೀಕಾಕಾರಃ” ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣಗಳಿರುವುದರಿಂದ

1. *Ind. Ant.*, XVIII, 181.

2. ಅರ್ಹದ್ವಾಸನ ಚರಿತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ

ಈತನು ಶಬ್ದವತಾರವನ್ನು ರಚಿಸಿದಂತೆಯೂ, ಗುಣಾಧ್ಯನ ಬೃಹತ್ಕಥೆಯನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಿದಂತೆಯೂ, ಭಾರವಿಕ್ಯತ ಕಿರಾತಾರ್ಜುನೀಯದ 15 ನೆಯ ಸರ್ಗಕ್ಕೆ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಬರೆದಂತೆಯೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅವಂತಿಸಂಧರೀ ಕಥಾಸಾರ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಈತನು ಸ್ತವರಾಜನಾದ ಸಿಂಹವಿಷ್ಣುವಿನ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವದೇಶದ ಚಾಳುಕ್ಯರಾಜನಾದ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ (I) ಸಮಕಾಲದವನೆಂದೂ ಭಾರವಿ ಇವನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ತಲ್ಪಿಕಾಲ ಇದ್ದನೆಂದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.¹ ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಇವನ ಕಾಲವು ಸುಮಾರು 600 ಆಗಿರಬಹುದು. ನೃಪತುಂಗನು ಹೇಳುವ ಕನ್ನಡಕವಿ ಈತನೇ ಆಗಿರಬೇಕು. ನೃಪತುಂಗನು ಕರ್ಣಾಟಕಗದ್ಯಗ್ರಂಥಕರ್ತೃಗಳಲ್ಲಿ ಇವನ ಹೆಸರನ್ನು ಸೇರಿಸಿರುವುದರಿಂದ 6 ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಗದ್ಯಗ್ರಂಥಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿದ್ದವು ಎಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಷಯವು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಹೃದಯಂಗಮವಾಗದೆ ಇರಲಾರದು.

II. ಪದ್ಯಗ್ರಂಥಕರ್ತೃಗಳು :—

ಶ್ರೀವಿಜಯ.

ಈತನು ಜೈನಕವಿ. ಇವನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಪ್ರಭವುರಾಣವನ್ನು ಚಂಪೂ ರೂಪವಾಗಿ ಬರೆದನೆಂದು ಮಂಗರಸನು (1508) ತನ್ನ ನೇಮಿಜಿನೇಶಸಂಗತಿಯಲ್ಲಿ—“ಕನ್ನಡದೊಳು ಚಂಪೂಕಾವ್ಯವ ನೆಜೆ ಪೇಟ್ಟಿ | ಸನ್ನತಸತ್ಯವೀ ಶ್ವರರ” ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಎಂದಾರಂಭಿಸಿ “ದೇವಚಂದ್ರಪ್ರಭರನು ಕೊಂಡಾಡಿದ | ಶ್ರೀವಿಜಯರ” ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಮತ್ತು ಪಿರಿಯಪಟ್ಟಣದ ದೊಡ್ಡೆಯನು (ಸು. 1550) ತನ್ನ ಚಂದ್ರಪ್ರಭಸಾಂಗತ್ಯದಲ್ಲಿ “ಚಂದ್ರಪ್ರಭವುರಾಣವ ನೇಟ್ಟಿ ವಿಜಯಕವೀಂದ್ರ” ಎಂದು ಈತನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಕವಿಯನ್ನು ದುರ್ಗಸಿಂಹನು (ಸು. 1145) ತನ್ನ ಪಂಚತಂತ್ರದಲ್ಲಿ “ಶ್ರೀ ವಿಜಯರ ಕವಿಮಾರ್ಗಂ | ಭಾವಿಪ ಕವಿಜನದ ಮನಕೆ ಕನ್ನಡಿಯುಂ ಕೆ | ಯ್ವೀವಿಗೆಯುನಾದುವದಜುಂ | ಶ್ರೀವಿಜಯರ್ ದೇವರವರನೇವಣ್ಣಿವುದೋ ||” ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ. ಕೇಶಿರಾಜನು (ಸು. 1260) ತನ್ನ ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣದಲ್ಲಿ ಇತರಕವಿಗಳೊಡನೆ ಶ್ರೀವಿಜಯನನ್ನೂ ಹೇಳಿ ಇವರುಗಳ “ಸುಮಾರ್ಗವಿದಜೊಳೆ ಲಕ್ಷ್ಯಂ” ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಶ್ರ. ಬಿ. ಶಾ. 67 ರಿಂದ (1129) ಒಬ್ಬ ಶ್ರೀವಿಜಯನು ಆವನೋ ಒಬ್ಬ ಗಂಗರಾಜನಿಗೆ ಗುರುವಾಗಿದ್ದಂತೆಯೂ ಹೇಮಸೇನನು ಬಹುಕಾಲ ಕಷ್ಟ

1. Mysore Archaeological Report for 1921, 28.

ಪಟ್ಟು ಸಾಧಿಸಿದ ವಿದ್ಯೆಯೂ ತಪಸ್ಸೂ ಈತನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಕ್ರಮಿಸಿದುವು ಎಂದು ವಾದಿರಾಜದೇವನು ಸ್ತುತಿಸಿದಂತೆಯೂ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಬೇಲೂರು 17 ನೆಯ ಶಾಸನದಿಂದ ಈ ಗಂಗರಾಜನು ಬೂತುಗನೆಂದು (938—953) ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಸುಮಾರು 915 ರಲ್ಲಿ ಅನುಸಮಕವಿ ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಶ್ರೀವಿಜಯದಂಡನಾಥನು ಇದ್ದುದಾಗಿ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ.¹ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ನೃಪತುಂಗನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಈಚೆಯವರು. ಆದುದರಿಂದ ಚಂದ್ರಪ್ರಭವುರಾಣಕರ್ತೃವಾದ ಶ್ರೀವಿಜಯನೇ ನೃಪತುಂಗನು ಹೇಳುವ ಕವಿಯೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಈತನು ನೃಪತುಂಗನ “ಸಭಾಸದ” ನಾಗಿದ್ದಂತೆಯೂ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಾಲಂಕಾರವನ್ನು ನೃಪತುಂಗನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದಂತೆಯೂ ಊಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಈಯಂಶವು ನೃಪತುಂಗನ ಚರಿತೆಯಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಿದೆ.

ದುರ್ಗಸಿಂಹನೂ ಕೇಶಿರಾಜನೂ ಈತನನ್ನು ಹೊಗಳಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಈತನು ಪ್ರೌಢಕವಿಯಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕೆಂದು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಈತನ ಚಂದ್ರಪ್ರಭಚಂಪು ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಈತನು ಮತ್ತಾವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆಯೋ ತಿಳಿಯದು.

ಕವೀಶ್ವರ.

ಇದು ಬಿರದೇ ಹೊರತು ಹೆಸರಲ್ಲ. ಈ ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದವನಾರೋ ತಿಳಿಯದು. ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ದ್ವಿತೀಯಪರಿಚ್ಛೇದದ ಕೊನೆಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ “ಕಾವ್ಯದಿಂ ಶ್ರೀವಿಜಯಪ್ರಭೂತಮುದಮಂ ತನಗಾಗಿಸಿದಂ ಕವೀಶ್ವರಂ” ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ನೃಪತುಂಗನು ಹೇಳುವ ಕವೀಶ್ವರನು ಇವನೇ ಆಗಿರಬಹುದು ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಪದ್ಯದ ಅಧಾರದಿಂದಲೂ ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಕಾರಣಗಳಿಂದಲೂ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗವು ನೃಪತುಂಗನ ಆಶ್ರಿತನಾದ ಕವೀಶ್ವರನೆಂಬವನಿಂದ ರಚಿತವಾಯಿತೆಂದು ಡಾಕ್ಟರ್ ಫ್ಲೀಟ್ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.²

ಪಂಡಿತ.

ಇದೂ ಬಿರುದಿನಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆಯೇ ಹೊರತು ಹೆಸರಿನಂತೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಶ್ರ. ಬಿ. ಶಾ. 254 ರಲ್ಲಿ (1398) ಪಂಡಿತಾರ್ಯ ಎಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಒಬ್ಬ

1. ಇವನ ಚರಿತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ.

2. *Ind. Ant.*, XXXIII, 258.

ಯತಿಯನ್ನು ವಾಗ್ಮಿಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂದು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕೊಂಡಾಡಿದೆ. ಆದರೆ ಈತನು ಆಧುನಿಕನಾದುದರಿಂದ ನೃಪತುಂಗನು ಹೇಳುವ ಪಂಡಿತನು ಬೇರೆ ಅಲ್ಲ.

ಚಂದ್ರ.

ಕೇಶಿರಾಜ (ಸು. 1260), ರುದ್ರಭಟ್ಟ (ಸು. 1180), ರಟ್ಟಮತವನ್ನು ಬರೆದ ಅರ್ಹದ್ವಾಸ (ಸು. 1300), ಇವರುಗಳು ಚಂದ್ರಭಟ್ಟನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಕವಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ದುರ್ಗಸಿಂಹನೂ (ಸು. 1145) ಒಬ್ಬ ಚಂದ್ರಭಟ್ಟನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಚಂದ್ರಭಟ್ಟನು ಸುಮಾರು 1000 ದಲ್ಲಿಯೇ ಅದಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಯೇ ಇದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ¹ ನುತ್ತೇಬ್ಬ ಚಂದ್ರಭಟ್ಟಕವಿ 1067 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.² ಚಂದ್ರರಾಜನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಕವಿ ಮದನತಿಲಕನೆಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಈತನು 1079 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತೆ ಊಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿದೆ.³ ಜಾತಕತಿಲಕವನ್ನು ಬರೆದ ಶ್ರೀಧರಾಚಾರ್ಯನು (1049) ಒಬ್ಬ ಚಂದ್ರಕವಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅಭಿನವದಶಕಮಾರಚರಿತವನ್ನು ಬರೆದ ಚೌಂಡರಸನು (ಸು. 1300) ಚಂದ್ರನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಕವಿಯನ್ನು ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ. ನೃಪತುಂಗನು ಹೇಳುವ ಚಂದ್ರನು, ಶ್ರೀಧರಾಚಾರ್ಯನು ಹೇಳುವ ಚಂದ್ರನಾಗಿರಬಹುದೋ ಏನೋ ತಿಳಿಯದು.

ಲೋಕಪಾಲ.

ಈತನ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಮಗೇನೂ ತಿಳಿಯದು. ಇವನು ನೃಪತುಂಗನ ಸಾಮಂತ ಬಂಕರಸನ ಮಗನಾದ ಲೋಕಾದಿತ್ಯನಾಗಿರಬಹುದೆಂದು, ಮೆ. ರೈಸ್ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.⁴ ಆದರೆ ಲೋಕಾದಿತ್ಯ, ಲೋಕಪಾಲ, ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳಿಗೆ ಬಹಳ ಭೇದವಿದೆ. ಒಂದುವೇಳೆ ಎರಡೂ ಒಬ್ಬನ ಹೆಸರೇ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದರೂ ನೃಪತುಂಗನು ತನ್ನ ಸಾಮಂತನ ಮಗನನ್ನು ಪುರಾಣಕವಿಗಳ ಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ ಹೇಳುವುದು ಅಸಂಭವವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ.

ನೃಪತುಂಗನು ಹೇಳಿರುವ ಕನ್ನಡಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀವಿಜಯನು ಚಂದ್ರಪ್ರಭಪುರಾಣವನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಚಂಪೂರೂಪವಾಗಿ ಬರೆದನೆಂದು, ಮಂಗರಸ,

1. ಚಂದ್ರಭಟ್ಟನ ಚರಿತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ.

2. ಇವನ ಚರಿತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ.

3. ಚಂದ್ರರಾಜನ ಚರಿತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ.

4. ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನ, ಉಪೋದ್ಘಾತ, ಪುಟ 22.

ದೊಡ್ಡೆಯ, ಇವರ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಉಳಿದವರು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವರೋ ತಿಳಿಯದು. ಇವರ ಗ್ರಂಥಗಳೆಲ್ಲಾ ದೊರೆತರೆ ನೃಪತುಂಗನಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಕವಿಗಳು ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು, ಅವನ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಹಿಂದಣಕಾಲಕ್ಕೂ ಭಾಷಾಶೈಲಿಯಲ್ಲಿಯೂ ರಚನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಕರಣಮರ್ಯಾದೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅವ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿದ್ದುವು ಎಂಬ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದು. ನೃಪತುಂಗನು ಹಳಗನ್ನಡದ ವದಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗದು ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಹಳಗನ್ನಡದ ಸ್ವರೂಪವೆಂದೋ ತಿಳಿಯದು. ಅವನು ಹೇಳಿರುವ ಕವಿಗಳ ಗ್ರಂಥಗಳು ಪ್ರಾಯಶಃ ಆಕಾಲದ ಹಳಗನ್ನಡದಲ್ಲಿರಬಹುದು. ಅವು ದೊರೆತರೆ ಆಕಾಲದ ಹಳಗನ್ನಡದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧನಸಂಪತ್ತಿ ಉಂಟಾಗುವುದು.

ಜಯಬಂಧುನಂದನ. ಸು. 800.

ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಚ್ಯಕೋಶಾಲಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸೂಪಶಾಸ್ತ್ರವು ದೊರೆತಂತೆಯೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ “ಜಯಬಂಧುನಂದನ” ಎಂಬ ಹೆಸರು ಇರುವಂತೆಯೂ ಹಿಂದೆಯೇ ತಿಳಿಸಿದೆಯಷ್ಟೆ.¹ ಈ ಜಯಬಂಧುನಂದನನು, ನೃಪತುಂಗನು ತನ್ನ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದಹಾಗೆ ಹೇಳುವ ಜಯಬಂಧುವಿನ ಮಗನಾಗಿರಬಹುದು. ಪೂರ್ವದ ಜೈನಶೈಲಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವ ಇವನ ಬಂಧವೂ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಉಪಸ್ಥಂಭಕವಾಗಿದೆ. ಈ ಕವಿಯ ನಿಜವಾದ ಹೆಸರು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಹೆಸರನ್ನಾಗಲಿ ಬಿರುದನ್ನಾಗಲಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ವಾಡಿಕೆಯುಂಟು: ಮಂಗರಾಜ, ಅರ್ಹದ್ವಾಸ, ಸುಜನೋತ್ತಂಸ ಮೊದಲಾದ ಕವಿಗಳ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಈ ವಿಷಯವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಈ ಸೂಪಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ‘ಜಯಬಂಧುನಂದನ’ ಎಂಬುದೂ ಕವಿಗೇ ಅನ್ವಯಿಸಬಹುದು.

ಈ ಸೂಪಶಾಸ್ತ್ರವು ಚಂಪೂರೂಪವಾಗಿದೆ; ಅದರೂ ಗದ್ಯಭಾಗವೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಕಾಸಿದ ಪಾಲೊಳಿಕ್ಕೆ ಮೊಸರಂ ನೆಱ್ ಪೊಱ್ ಸೆವಂತಮತ್ತೆಯಂ |

ಕಾಸಿ ಪೃತಾನ್ವಿತಂ ಕಳಮಚೂರ್ಣಮನಿಕ್ಕೆ ಬಱ್ ಕೈ ನೀರೆಯೊಳ್ ||

ಮಾಸರಮಾಗೆ ಸೇವಿಯನೊತ್ತಿ ಸಿತೋಡಕದಿಂದೆ ಮತ್ತೆ ಸಂ |

ವಾಸಿಸಿ ಫಾಲ್ಗುಣ ಲಡ್ಡುಗೆಯನೀತಜದಿಂದ ಜಯಬಂಧುನಂದನಾ || 1 ||

ಅರೆದುರ್ದಿನ ಬೇಳೆಯನೊಂ | ದಿರೆ ಮೊಸರದಿ (?) ನೀರೊಳಿಂಗು ಜೀರಗೆ ಕೊತ್ತುಂ |

ಬರಿ ಮೆಣಸಲ್ಲಂ ಬೆರಸಿ | ಧೂರಿಗೆಯನಡೆ ಕಂಪನಿಂಪುಮಂ ತಳಿದಿರ್ಕುಂ || 2 ||

ತುಜುವೆಯ ಬೇರನಿಕ್ಕಿ ತರುಹೇಯ ದುಗ್ಧಮನರ್ಥಮಪ್ಪಿನಂ |

ಮಜುಗಿಸಿ ಬಂಧಮಾಗಿ ಘೃತಮಂ ಬೆರಸಿಟ್ಟು...ಮತ್ತದಂ ||

ವೆಜವಜೊಳೇಂ ತ್ರಿಜಾತಕದೊಳೊಂದಿರೆ ವೇದಿಸಿ ಕಮ್ಮಿತಾಗೆ ಪಾಂ |

ಗಜಾದಮೃತೋಪಮಾನಮಿದು ತಾನೆನೆ ಮಾಡುಗೆ ಪಾಲೊಳುಂಡೆಯಂ || 3 ||

ಸೈಗೊಟ್ಟ ಶಿವಮಾರ. ಸು. 800.

ಈ ಗಂಗರಾಜನು ಶಿವಮಾರಮತಮೆಂಬ ಒಂದು ಗಜಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಮಾಡಿ ದಂತೆ ನಗರದ 35 ನೆಯ ಶಾಸನದ ಈ ಭಾಗದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ:—

ಶಿವಮಾರದೇವಂ ಸೈಗೊಟ್ಟನೆಂಬೆರಡನೆಯ ವೆಸರಂ ತಾಳ್ವಿ ಶಿವಮಾರ ಮತಮೆಂದು ಗಜಶಾಸ್ತ್ರಮಂ ಮಾಡಿ ಮತ್ತಂ—

ಏವೇಲ್ವುದೊ ಶಿವಮಾರಮ | ಹೀವಳಯಾಧಿಪನ ಸುಭಗಕವಿತಾಗುಣಮಂ |

ಭೂವಳಯದೊಳ್ ಗಜಾಸ್ವಕ | ಮೋವನಿಗೆಯುಮೊನಕೆವಾಡುಮಾದುದೆ ವೇಲ್ವುಂ ||

‘ಒನಕೆವಾಡಾದುದು’ ಎಂಬುದರಿಂದ ಇದು ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯಲ್ಲಿದ್ದಿರಬಹುದು.

ನೃಪತುಂಗ. 814—877.

ಈತನು ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ; ಇನ್ನಾವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆಯೋ ತಿಳಿಯದು.

ಇವನು ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟವಂಶದ ದೊರೆ; 814 ರಿಂದ 877 ರವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯಭಾರಮಾಡಿದನು. ಈತನಿಗೆ ಅಮೋಘವರ್ಷ, ಅತಿಶಯಧವಳ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳೂ ಉಂಟು. ಈತನು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಆದಿಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆದ ಜಿನಸೇನನ (783) ಶಿಷ್ಯನೆಂದು ಗುಣಭದ್ರನ (898) ಉತ್ತರಪುರಾಣದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.¹

1. ಯಸ್ಯ ಪ್ರಾಂಶುನಖಾಂಶುಜಾಲವಿಸರದ್ಧಾರಾಂತರಾವಿಭವ |

ತಪ್ತದಾಂಭೋಜರಜಃಪಿಶಂಗಮಕುಟಪ್ರತ್ಯಗ್ರರತ್ನದೃತಿಃ ||

ಸಂಸ್ಕೃತಾ ಸ್ವಮಮೋಘವರ್ಷಸ್ಯ ಶತಃ ಪೂತೋಹಮದ್ವೇತ್ಯಲಂ |

ಸ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಜಿನಸೇನಪೂಜ್ಯಭಗವತ್ಪಾದೋ ಜಗನ್ಮಂಗಳಂ ||

ಈತನ ರಾಜಧಾನಿ ಮಾನ್ಯಖೇಟಪುರ; ಇದು ಈಗ ಹೈದರಾಬಾದು ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮಾಲ್‌ಖೇಡ್ ಎಂಬುದೇ. ನೃಪತುಂಗನು 62 ವರ್ಷಗಳು ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಿದನು. ಬಳಿಕ ತಾನೇ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಂತೆ ಅವನು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಪ್ರಶೋತ್ತರಮಾಲೆಯೆಂಬ ಗ್ರಂಥದ ಅಂತ್ಯಶ್ಲೋಕದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.¹

ಇವನ ತಂದೆ ಅತಿಶಯಧವಳನೆಂದು, ಮೆ. ರೈಸ್ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.² ಆದರೆ ಅತಿಶಯಧವಳ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಇವನದೇ ಎಂಬುದು ರಾಸನಗಳಿಂದಲೂ ಇವನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ “ಅತಿಶಯಧವಳೋಕ್ತಕ್ರಮದೆ”, “ಅತಿಶಯಧವಳೋರ್ವಿಶೋದಿತಾಲಂಕೃತಿ”, “ಆಗದೇಂದನತಿಶಯಧವಳಂ”, “ಅತಿಶಯಧವಳಧರಾಧಿಪಮತದಿಂದಂ” ಎಂಬ ಪದ್ಯಭಾಗಗಳಿಂದಲೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ, “ನರಲೋಕಚಂದ್ರಮತದಿಂ”, “ಕೃತಕೃತ್ಯಮಲ್ಲವಲ್ಲಭಮತದಿಂ”, “ಪರಮಸರಸ್ವತೀರ್ತಿರ್ಧಾವತಾರನ್ಯಪತುಂಗದೇವ” ಎಂಬುದಾಗಿ ಇವನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ದೊರೆವುದರಿಂದ ಈತನಿಗೆ ಅತಿಶಯಧವಳ ಎಂಬುದಲ್ಲದೆ ನರಲೋಕಚಂದ್ರ, ಕೃತಕೃತ್ಯಮಲ್ಲವಲ್ಲಭ, ಪರಮಸರಸ್ವತೀರ್ತಿರ್ಧಾವತಾರ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳೂ ಇದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಇವನ ಗ್ರಂಥ

ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ.

ಇದು ಅಲಂಕಾರಗ್ರಂಥ. ನಮಗೆ ದೊರೆತಿರುವ ಕನ್ನಡಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ಇದೇ ಪುರಾತನವಾದುದು. ಈ ಗ್ರಂಥವು ಮೂರು ಪರಿಚ್ಛೇದಗಳಾಗಿ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ:—(1) ದೋಷಾನುವರ್ಣನನಿರ್ಣಯ, (2) ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರ, (3) ಅರ್ಥಾಲಂಕಾರ. ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ “ನೃಪತುಂಗ” ಎಂದೂ ಎರಡನೆಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ “ಅತಿಶಯಧವಳ” ಎಂದೂ ತನ್ನ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಶ್ಲೇಷೆಯಿಂದ ವಿಷ್ಣುಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಬಳಿಕ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನೂ ಕವೀಶ್ವರರನ್ನೂ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನೂ ಹೊಗಳಿ, ಗದ್ಯಪದ್ಯಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ, ಇವುಗಳಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯರೂಪವಾಗಿ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕರ್ಣಾಟಕಕವಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಸಂಸ್ಕೃತಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾದಂಬರಿಹರ್ಷಚರಿತಗಳೆಂಬ ಗದ್ಯಕಾವ್ಯಗಳ ಕರ್ತೃವಾದ ಬಾಣನನ್ನೂ

1. ವಿನೇಕಾತ್ಮಕ್ರರಾಜ್ಯೇನ ರಾಜ್ಯೇಯಂ ರತ್ನಮಾಲಿಕಾ |

ರಚಿತಾವೇಘವರ್ಷೇಣ ಸುಧಿಯಾ ಸದಲಂಕೃತಿಃ ||

2. ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನ, ಉಪೋದ್ಭೂತ, ಪುಟ 23.

ಪದ್ಯಕಾವ್ಯಕರ್ತೃಗಳಾದ ಗುಣಸೂರಿ ನಾರಾಯಣ ಭಾರವಿ ಕಾಳಿದಾಸ ಮಾಘಾದಿಗಳನ್ನೂ ಸ್ಮರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕನ್ನಡಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಗದ್ಯಪದ್ಯಕಾವ್ಯಕರ್ತೃಗಳೆಂದು ಈತನು ಹೇಳಿರುವವರ ವಿಷಯವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ತಿಳಿಸಿದ್ದೇನೆ.¹

ಆಮೇಲೆ ಕನ್ನಡಭಾಷೆ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶವನ್ನೂ ಆ ಭಾಷೆ ಉಚ್ಛ್ರಾಯದಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನೂ ಆ ಸ್ಥಳದವರು ಆ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿದ್ದರು ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನೂ ಸೂಚಿಸಿ, ತನ್ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಳಗನ್ನಡವೆಂಬ ಭಾಷೆಯಿದ್ದಿತೆಂದೂ, ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರಶೈಲಿಗಳೆಂಬ ಎರಡು ಭೇದಗಳು ಉಂಟೆಂದೂ, ಬೆದಂಡೆಚಿತ್ತಾಣಗಳೆಂಬ ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಪದ್ಯಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಪುರಾತನಕವಿಗಳು ಒಡಂಬಟ್ಟಿದ್ದಾರೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ತರುವಾಯ ಕಾವ್ಯದೋಷಗಳಲ್ಲಿ ದಿಕ್ಪದರ್ಶನಾರ್ಥವಾಗಿ ಕೆಲವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿ ಪ್ರಥಮಪರಿಚ್ಛೇದವನ್ನು ಮುಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಎರಡನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆವುದಕ್ಕೆ ಕಷ್ಟವಾದ ಏಕಾಕ್ಷರದ್ವ್ಯಕ್ಷರಶ್ಲೋಕಗಳಿಗೂ ಚಿತ್ರಯಮಕಾದಿಗಳಿಗೂ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಮೂರನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 35 ಅಲಂಕಾರಗಳಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರತಿ ಪರಿಚ್ಛೇದದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿಯೂ “ನೃಪತುಂಗದೇವಾನುಮತಮಪ್ಪ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದೊಳ್” ಎಂದಿದೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳು ಭಂದೋಂಬುಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಶಬ್ದಮಣಿ ದರ್ಪಣದಲ್ಲಿಯೂ ಉದಾಹೃತವಾಗಿವೆ.²

ಯದ್ಭವಿ ಈ ಗ್ರಂಥವು ನೃಪತುಂಗಕೃತವೆಂದು ಪ್ರತೀತಿಯಿದ್ದರೂ ಶ್ರೀವಿಜಯ ಕೃತವೋ ಎಂದು ಸಂದೇಹಪಡುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಪ್ರಥಮಪರಿಚ್ಛೇದದ ಅಂತ್ಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ “ಶ್ರೀವಿಜಯಪ್ರಭೂತಮನಿದಂ ಕೆಯ್ಯಿಳ್ಳುದಿಮಾಲ್ವಕ್ಕಿಯಿಂ” ಎಂದೂ, ದ್ವಿತೀಯ ಪರಿಚ್ಛೇದದ ಕಡೆಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ “ಕಾವ್ಯದಿಂ ಶ್ರೀವಿಜಯಪ್ರಭೂತಮುದಮಂ ತನಗಾಗಿ ಸಿದಂ ಕವೀಶ್ವರಂ” ಎಂದೂ, ಮೂರನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದದ ಕೊನೆಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ “ಪರಮಶ್ರೀವಿಜಯಪ್ರಭೂತಿಯರಸ್ತ್ರೀಬಾಲವೃದ್ಧಾಹಿತಂ” ಎಂದೂ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರತಿ ಪರಿಚ್ಛೇದದ ಕೊನೆಯ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ “ನೃಪತುಂಗದೇವಕೃತ” ಎನ್ನದೆ “ನೃಪತುಂಗದೇವಾನುಮತಮಪ್ಪ” ಎಂದಿದೆ. ಮೂರು ಪರಿಚ್ಛೇದಗಳ ಕೊನೆಯ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ “ಶ್ರೀವಿಜಯಪ್ರಭೂತ” ವೆಂದಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮೊದಲನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದದ ಕಡೆಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ‘ಶ್ರೀವಿಜಯನು ಇದನ್ನು ಮಾಡಿದನು’ ಎಂಬರ್ಥವು ತೋರುವುದರಿಂದಲೂ ಗ್ರಂಥದ ಅಂತ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ “ಆಶ್ರಿತ ಮಹಾನೃಪತುಂಗಸಭಾಸದಂ..... ಕೂಡ

1. ಪುಟ 10.

2. ಭಂದೋಂಬುಧಿ, ಪುಟ 18, 19, 20, 21. ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣ, ಪುಟ 71, 98.

ವೇಟ್ಟು ನುತಕಾವ್ಯಂ” ಎಂದಿರುವುದರಿಂದಲೂ “ನೃಪತುಂಗಾನುಮತಮಪ್ಪ” ಎಂಬುದರಿಂದಲೂ ಒಂದು ವೇಳೆ ನೃಪತುಂಗನು ಪೂರ್ವಕವಿಗಳ ಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಶ್ರೀವಿಜಯನೇ ಆತನ ಆಸ್ಥಾನಕವಿಯಾಗಿದ್ದು ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿ ನೃಪತುಂಗನ ಅಂಕಿತದಿಂದ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು. ಹಿಂದೆ¹ ಅನುವಾದಿಸಿರುವ ಶ್ರೀವಿಜಯಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ದುರ್ಗಸಿಂಹನ “ಶ್ರೀವಿಜಯರ ಕವಿಮಾರ್ಗಂ” ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿಯ ‘ಕವಿಮಾರ್ಗಂ’ ಎಂಬುದು ‘ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ’ ಎಂಬ ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಾದರೆ ಇದು ಶ್ರೀವಿಜಯ ಕೃತವೆಂಬ ಊಹೆಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆಯೇ ಸರಿ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದುವೇಳೆ ನೃಪತುಂಗನಿಗೆ ಶ್ರೀವಿಜಯ ಎಂಬ ಬಿರುದೂ ಇದ್ದಿರಬಹುದು ಎಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ಆವ ಆಧಾರವೂ ಸಿಕ್ಕುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಗ್ರಂಥವು ನೃಪತುಂಗನ ಆಶ್ರಿತನಾದ ಕವೀಶ್ವರನಿಂದ ರಚಿತವಾಯಿತು, ಎಂಬ ಡಾಕ್ಟರ್ ಫೀಟರ್ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಹಿಂದೆಯೇ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.²

ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅನೇಕಪದ್ಯಗಳು ಉದಾಹೃತವಾಗಿವೆ. ಇವು ಪ್ರಾಯಶಃ ನೃಪತುಂಗನಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಕವಿಗಳ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಉದ್ಭೂತವಾಗಿರಬಹುದು. ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ರಾಮಾಯಣದ ಕಥೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುವು ಕೆಲವಿವೆ. ಇದರಿಂದ ಈಗ ನಮಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲದ ಆವುದೋ ಒಂದು ರಾಮಾಯಣವು ಆಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ರಾಮಾಯಣದ ಪದ್ಯಗಳು ನಾಗವರ್ಮನ (ಸು. 990) ಛಂದೋಂಬುಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಉದಾಹೃತವಾಗಿವೆ. ನೃಪತುಂಗನು ತನಗೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಹಳಗನ್ನಡವೆಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದಲೂ ಇವನು ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ಪದ್ಯಗಳ ಬಂಧಗೌರವದಿಂದಲೂ ಇವನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಗ್ರಂಥರಚನೆ ಆರಂಭವಾಗಿ ಕನ್ನಡವು ಉತ್ತಮಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಿತೆಂದು ಊಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿದೆ.

ಇವನು ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ದೋಷಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಿ ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

(1) ಅರಸುಕುಮಾರನನಾಯತ | ತರಕಡೆಗಣ್ಣೆಂದೆ ನೋಡಿ ಕೆಳದಿಸಮೇತಂ |

ಪರಿಗತನಗೆಯಿಂದಿರ್ವಂ | ಗುರುನಾಣ್ಣರದಿಂದಮೇಷಗಿ ಮುಖತಾವರೆಯಂ ||³

ಅಶುದ್ಧ

ನರಪತಿತನಯನನಾಯತ | ತರಳಾಪಾಂಗದೊಳೆ ನೋಡಿ ಕೆಳದಿಯರೊಡನಾಂ |

ಪರಿಗತಹಾಸ್ಯದೊಳಿರ್ವಂ | ಗುರುಬಜ್ಜಾ ಭರದಿನೆಷಗಿ ಮುಖಸರಸಿಜಮಂ || ಶುದ್ಧ

1. ಪುಟ 13.

2. ಪುಟ 14.

3. ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣ, ಪುಟ 98.

- (2) ಬಹಿರಂತರುಪವನಂಗಳೊ | ಆಹರಹಮಾಪರಭೃತಂಗಳುಲಿವ ರವಂಗಳ್ |
 ಸಹಸಾ ತಳಮಳಗೊಳಿಸಿದು | ವಹೊಂಮನಂಗಳನಿತ್ತತಂ ವಿರಹಿಗಳಾ || ಅಶುದ್ಧ
 ಬಹಿರುದ್ಯಾನಂತರದೊಳ್ | ಸಹಸೊಂದಿತಮತ್ತಕೊಂಕಿಲೊಚ್ಚೈರ್ಧ್ವಾನಂ |
 ಮುಹುರಾಕರ್ಣಿಸೆ ಪಡೆದ | ತ್ತುರ್ನಶಂ ಪೆರ್ಚನಂತರಂಗಳ್ಕನ್ನಾ || ಶುದ್ಧ
- (3) ಬರಿಸಿ ಕ್ಷಿತಿಪತಿಯಂ ಸೈ | ತರಿಸಿ ಪ್ರಿಯಕುಶಲವಾರ್ತೆಯಂ ಬೆಸಗೊಂಡು |
 ಸ್ಥಿರಮಿದುರ್ ಪ್ರಭು ನುಡಿಯೆ | ಪ್ರರೂಢಮುದನಾದನಾತನೆಂಬುದು ದೂಷ್ಯಂ ||¹
 ಅಶುದ್ಧ
 ಕ್ಷಿತಿಪತಿಯಂ ಬರಿಸಿ ಜಗ | ನ್ನುತನಂ ಸಂತ್ಯೆಸಿ ಕುಶಲವಾರ್ತಾಂತರಮಂ |
 ಮಿತವಚನಂ ಬೆಸಗೊಂಡತಿ | ವಿತ್ತೀರ್ಣಮುದನಾದನಾತನೆಂಬುದುಮಾರ್ಗಂ || ಶುದ್ಧ

ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರವನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಎರಡನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದದಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

² ಮುನ್ನಂ ತನ್ನಂ ತಾನೆ ತಾನೇ | ಕೆನ್ನಂ ಕೆನ್ನಂ ನಿರಾತರಂ |
 ಬಿನ್ನಂ ಬಂದಿರ್ಪನಂತಿನ್ನುಂ | ತನ್ನಿಂ ತನಗಮೇವಳೋ || 4 ||

ನಿನ್ನಿಂ ನಿನ್ನನೆನೇ ನಿನ್ನಾ | ನಾನಾನನನನ್ನನಂ |
 ನೀನೇ ನನ್ನನ್ನನಾನಾನಾ | ನಿನ್ನೀನೇನನನೂನನಂ || 5 ||

ಮಾನಿನೀ ಮುನ್ನಮಾಂ ನೀನೇ | ನೀನಾನಿನ್ನನುಮಾನಮೇಂ |
 ಮಾನಮಾನಾನೆಮುನ್ನನ್ನೆ | ಮಾನಮಾನನಮುನ್ನಿನಾ || 6 ||

ಕಿಡಿಪಂ ಬಾರಗೇ ಮೆಯ್ಯಂ | ಕಿಡಿಪಂ ಕಿಡಿಪಂತೆ ಮುಂ |
 ಕಿಡಿಪಂ ಪೋಕುಮೇ ತಾಮುಂ | ಕಿಡಿಸಲ್ ಸುಡಿಸೋಲಮೇ || 7 ||

ಇವನ ಬಂಧವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಎರಡು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಕುಜವಂತು ಪೆಜಿರ ಬಗೆಯಂ | ತೆಜದಿರೆ ಪೆಜರ್ಗಜುಪಲಾರ್ಪವಂ ಮಾತಜವಂ |
 ಕಿಜದಜುಳಿ ಪಿರಿದುಮರ್ಧಮ | ನಜಸಲ್ ನೆಜಿವಾತನಾತನಿಂದಂ ನಿಪುಣಂ || 8 ||

ನುಡಿಯಂ ಛಂದದೊಳೊಂದಿರೆ | ತೊಡರ್ಚಲಜವಾತನಾತನಿಂದಂ ಜಾಣಂ |
 ತಡೆಯದೆ ಮಹಾಧ್ಯಕ್ಷತಿಗಳ | ನೊಡರಿಸಲಾರ್ಪತನೆಲ್ಲರಿಂದಂ ಬಲ್ಲಂ || 9 ||

1. ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣ, ಪುಟ 71.

2. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ತಪ್ಪು ಬಿದ್ದಿರುವಹಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ; ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಗುಣನಂದಿ. ಸು. 900.

ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನು (ಸು. 1245) ತನ್ನ ಸೂಕ್ತಿಸುಧಾರ್ಣವವೆಂಬ ಕರ್ಣಾಟಕಪದ್ಯಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಗುಣನಂದಿಯ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆದಿರುವಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಕೇಶಿರಾಜನು (ಸು. 1260) ಪೂರ್ವದ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳ ಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಇವನ ಹೆಸರನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ನಂಜುಂಡನು (ಸು. 1525) ತನ್ನ ಕುಮಾರರಾಮಕಥೆಯಲ್ಲಿ—

ಇಂಪುವಡೆದ ಕವಿತಾರಸಲಹರಿಯ | ಸೊಂಪಿಸಿಂ ವಾದಿಗಳೆರ್ದೆಗೆ |

ಕಂಪನವನು ಪುಟ್ಟಿಸುವ ಗುಣನಂದಿಯ | ನಾಂ ಪೊಗಲುವೆ ಬಲಗೊಂಬೆ ||

ಎಂದು ಈತನನ್ನು ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ. ಅದುದರಿಂದ ಈತನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣದಲ್ಲಿ¹—

ಚುರ್ಚಿದಪೊಲ್ ಬಿಸಿಲಳುರೆ ಕಿ | ಮುಲ್ಲಿದ ತಳಿರಂತೆ ನೊಂದು ಗುಣನಂದಿ * * *

ಎಂಬ ಕಂದಭಾಗವು ಉದಾಹರಿಸಿದೆ. ಇದು ಗುಣನಂದಿಕೃತವಾದ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ತೆಗೆದುದೋ ಇಲ್ಲವೇ ಅವನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿರುವ ಬೇರೆ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ತೆಗೆದುದೋ ತಿಳಿಯದು.

ಈತನು ಪೂಜ್ಯಪಾದನ ಜೈನೇಂದ್ರವ್ಯಾಕರಣಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನರೂಪವಾಗಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾವತಾರ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಭಟ್ಟಾಕಳಂಕನು (1604) ಈತನ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳುವಾಗಲೆಲ್ಲಾ “ಭಗವಾನ್ ಗುಣನಂದಿ” ಎಂದು ಗೌರವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈತನನ್ನು ಭಾಮನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಸೂತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಇವನು ತರ್ಕವ್ಯಾಕರಣಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತನೆಂದೂ, ಸಾಹಿತ್ಯವಿದ್ಯಾಪತಿಯೆಂದೂ, ಈತನಿಗೆ ಮುನ್ನೂರುಜನ ಶಿಷ್ಯರಿದ್ದರೆಂದೂ, ಅವರಲ್ಲಿ ದೇವೇಂದ್ರ ಮುನಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾದವನೆಂದೂ ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳೂಳದ 66, 117, 127 ನೆಯ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ.² ಈ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ 127 ನೆಯದು 1115 ರಲ್ಲಿ

1. ಪುಟ 39.

2. ತಚ್ಛಿಷ್ಯೋ ಗುಣನಂದಿಪಂಡಿತಯಶಿಶ್ವಾರಿತ್ರಚಕ್ರೇಶ್ವರಃ |

ತರ್ಕವ್ಯಾಕರಣಾದಿಶಾಸ್ತ್ರನಿಪುಣಸ್ಸುಹೃತ್ಯವಿದ್ಯಾಪತಿಃ ||

ಮಿಥ್ಯವಾದಿಮದಾಂಧಸಿಂಧುರಘಟಾಸಂಘಟ್ಟಕಂಠೀರವೋ |

ಭವ್ಯಾಂಭೋಜದಿವಾಕರೋ ವಿಜಯತಾಂ ಕಂದರ್ಪದರ್ಶಾಪಃ ||

ತಚ್ಛಿಷ್ಯಪ್ರಶತಾ ವಿನೇಕನಿಧಯಶ್ಯಾಸ್ತುಬ್ಧಿಪಾರಂಗತಾಃ |

ತೇಷಾಂಕೃತ್ಯಪ್ತಮಾ ದ್ವಿಸಪ್ತತಿಮಿತಾಃ ಸಿದ್ಧಾಂತಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಕಃ ||

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ ಶಬ್ದಪೋ ವಿಚಿತ್ರಚರಿತಾಸ್ತೇಷು ಪ್ರಸಿದ್ಧೋ ಮುನಿಃ |

ನಾನಾನೂನನಯಪ್ರಮಾಣನಿಪುಣೋ ದೇವೇಂದ್ರಸ್ಯದ್ಭಾಂತಿಕಃ ||

ಹುಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದಲೂ ದೇವೇಂದ್ರ ಮುನಿಯಿಂದೀಚೆಗೆ ಈ ಶಾಸನದ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಗುರುಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಏಳುಜನವಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುವುದರಿಂದಲೂ ಈ ದೇವೇಂದ್ರಮುನಿ ಆದಿಪಂಪನ (941) ಗುರುವಾದ ದೇವೇಂದ್ರಮುನಿಯೇ ಆಗಿರಬೇಕು. ಈತನ ಗುರುವಾದ ಗುಣನಂದಿ ಬಹುಶಃ 900 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು.

ಗುಣವರ್ಮ.

ವಿಚಾರಂ.

ಈ ಹೆಸರಿನವರು ಇಬ್ಬರು ಜೈನಕವಿಗಳಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಹರಿವಂಶವನ್ನು ಬರೆದವನು ಒಬ್ಬ ಗುಣವರ್ಮನು; ಪುಷ್ಪದಂತಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆದವನು ಮತ್ತೊಬ್ಬನು. ಪುಷ್ಪದಂತಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆದ ಗುಣವರ್ಮನು ಪೂರ್ವಕವಿಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ

ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಕೂಡ ಗುಣವರ್ಮನ ಮೊಯ್ದರಿ ಪಂಪನೊಬ್ಬನೇ ಸೇರಿ |

ನ್ನನ ಪೂಸವೇಸೆ ರನ್ನನ ಗುಣೋನ್ನತಿಯುಳ್ಳನೆೊಳ್ಳು ನಾಗವ ||

ಮೃನ ಬಹುರೀತಿ ನೇಮಿಯ ಚಮತ್ಕೃತಿ ಜನ್ನಿಗನಿಂಪು ನಾಗಚಂ |

ದ್ರುನ ರಸವತ್ತಿ ರಂಜಿಸುಗೆ ನಿರ್ಣಯಮೆನ್ನಯ ನಮೃಕಾವ್ಯದೊಳ್ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಗುಣವರ್ಮನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವುದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಒಬ್ಬ ಗುಣವರ್ಮನೆಂಬ ಕವಿ ಇದ್ದನೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಈತನು ಆಗ್ಗಳನನ್ನೂ (1189) ಜನ್ನನನ್ನೂ (1209) ಸ್ತುತಿಸುವುದರಿಂದ ಆ ಕವಿಗಳಿಗಿಂತ ಈತನು ವನಾಗಿರಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನು (ಸು. 1245) ಇವನ ಪುಷ್ಪದಂತಪುರಾಣದಿಂದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದಿರಬೇಕು. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಈತನು ಸುಮಾರು 1235 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು. ಹಿಂದಣ ಗುಣವರ್ಮನನ್ನು ನಯಸೇನನು (1112) ಸ್ತುತಿಸುವುದರಿಂದ ನಯಸೇನನಿಗಿಂತ ಆತನು ಹಿಂದಣವೆಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತು ನಯಸೇನನಿಂದ ಸ್ತುತನಾದ ಗುಣವರ್ಮನಿಗೂ ಜನ್ನನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಗುಣವರ್ಮನಿಗೂ ಅವ ಸಂಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ ಇರಲಾರದು.

ಗುಣವರ್ಮ I. ಸು. 900.

ಕೇಶಿರಾಜನು (ಸು. 1260) 118 ನೆಯ ಸೂತ್ರದ ಕೆಳಗೆ—“ಓಲ್ ಪರಮಾದಲ್ಲಿಯುಂ ದೀರ್ಘಮುಂಟು” ಎಂದು ಹೇಳಿ, “ಈಂದ ಪುಲಿಯಾವೊಲಿ ದರ್ಘ—ಎಂದು ಗುಣವರ್ಮನ ಹರಿವಂಶಪ್ರಯೋಗಂ” ಎಂಬುದರಿಂದ ಈತನು ಹರಿವಂಶವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿರುವಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ—

ಗುಣವರ್ಮಂ ಸತ್ಕವಿತಾ | ಗುಣಮುಂ ಭವ್ಯತ್ವಗುಣಮುಮಾತ್ಮಯಶೋರ |

ಕ್ಷಣಮೇನೆ ಮೆಜಿದಂ ವೆಸರಿಂ | ಪ್ರಣೂತಮೇನೆ ಪೇಟ್ಟು ನೇಮಿನಾಥಾನ್ವಯಮಂ ||

ಎಂಬ ಪಾರ್ಶ್ವಪಂಡಿತನ (1205) ಪದ್ಯದಿಂದಲೂ ಈತನು ನೇಮಿನಾಥ ಪುರಾಣವನ್ನು—ಎಂದರೆ ಹರಿವಂಶವನ್ನು—ಬರೆದನೆಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಅಭಿನವನಾದಿವಿದ್ಯಾನಂದನ (1533) ಕಾವ್ಯಸಾರದಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರಕ ವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವು ಗುಣವರ್ಮನಿಂದ ರಚಿತವಾದುದೆಂದು ಕೆಲವು ಕಡೆ ಹೇಳಿ ಆ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಪದ್ಯಗಳು ಉದಾಹೃತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಈತನು ಶೂದ್ರಕವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನೂ ಬರೆದಿರಬೇಕು. ನಾಗವರ್ಮನು II (ಸು. 1145) ಭಾಷಾ ಭೂಷಣದಲ್ಲಿ—

ಅನಿತ್ತನಿತ್ತಂಬುಜಪತ್ರನೇತ್ರಿಯಾ | ಭನಸ್ತನಂಗ್ ಬಳಿಗುಂ ಕಿರಾತಿಯಾ |

ಅನಿತ್ತನಿತ್ತಂ ವನದೋಳ್ ವನೇಚರಂ | ತನತ್ತು ಬಿಲ್ಲಾ ನದನೆತ್ತ ಕೀಸುಗುಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿ “ಗುಣವರ್ಮಕವೇರ್ಭುವನೈಕವೀರಸ್ಯ ಪ್ರಯೋಗಃ” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ಪದ್ಯವು ಈತನ ಆವ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಉದ್ಭೂತವಾಗಿದೆಯೋ ತಿಳಿಯದು. ನಾಗವರ್ಮನು ಹೇಳುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಇವನಿಗೆ ಭುವನೈಕವೀರ ಎಂಬ ಬಿರುದೂ ಇದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ನಾಗವರ್ಮನು II ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನದಲ್ಲಿ ಅಧ್ವನ್ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ—

ಪ್ರಣುತಗುಣರನಿಪ ವಿಬುಧಾ | ಗ್ರಣಿಗಲ್ ಕೆಯ್ಯೊಂಡು ಪೋಗಲ್ ಸಲನೆಗಲ್ಪುವು ಧಾ |

ರಿಣಿಯೊಳಗೆ ನಾಗವರ್ಮನ | ಗುಣವರ್ಮನ ಶಂಖವರ್ಮನಧ್ಯಾನಂಗ್ ||

ಎಂದು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಈ ಗುಣವರ್ಮನು ಲಕ್ಷಣಗ್ರಂಥಕಾರನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ನಯಸೇನನು (1112)—‘ಗುಣವರ್ಮನ ಜಾಣ್ ನೆಲಸಿಕೆ ಮತ್ಯತಿಯೋಳ್’ ಎಂದೂ ರುದ್ರಭಟ್ಟನು (ಸು. 1180)—‘ಗುಣ ವರ್ಮನ ಬಂಧಗೌರವಂ ಇರ್ಕೆ ಮತ್ಯತಿಯೋಳ್’ ಎಂದೂ ಇತರಕವಿಗಳು ಬೇರೆಬೇರೆ ವಿಧವಾಗಿಯೂ ಈತನ ಕವಿತಾಚಾತುರಿಯನ್ನು ಹೊಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಈತನು ಬಹಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧಕವಿಯಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು; ಶೂದ್ರಕಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕಾವ್ಯ ಸಾರದಲ್ಲಿ ಉದಾಹೃತವಾಗಿರುವ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನ (ಸು. 1245) ಸೂಕ್ತಿಸುಧಾರ್ಣವದಲ್ಲಿಯೂ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕವಿ ಮಹೇಂದ್ರಾಂತಕ, ಗಂಗಚಕ್ರಾಯುಧ, ಗಂಗರಜುನ, ಕಾಮದ ಎಂಬುವೇ ಮೊದಲಾದ ಬಿರುದುಗಳುಳ್ಳ ಒಬ್ಬ ಗಂಗರಾಜನನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಿ

ಶೂದ್ರಕರಾಜನಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಗಂಗರಾಜರಲ್ಲಿ ಮಹೇಂದ್ರಾಂತಕ, ಕಾಮದ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳುಳ್ಳವನು 886 ರಿಂದ 913 ರ ವರೆಗೆ ಆಳಿದ ಎರೆಯುಪ್ಪನು ಒಬ್ಬನೇ ಆದುದರಿಂದ ಕವಿ ಈ ರಾಜನ ಅಶ್ರಿತನಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಆದುದರಿಂದ ಇವನ ಕಾಲವು ಸುಮಾರು 900 ಆಗಿರಬಹುದು.

ಶೂದ್ರಕದಿಂದ ಕಾವ್ಯಸಾರದಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಿಸಿರುವ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಸಮುದ್ರ.

ಗಂಭೀರಸ್ಥಾರವೇಲಾಬಹುಲಪರಿವೃತ್ತೋಲ್ಲೋಲಕಲ್ಲೋಲಮಾಲಾ |
 ರಂಭಪ್ರೋಡ್ವೀನಫೇನಪ್ರಬಲಜಲಚರೋಲ್ಲೂರಪಾರೀನಶುಂಭ ||
 ತ್ತುಂಭೀರಾಭೀಳನಕ್ರಪ್ರಕರಮಕರನೀರೇಭರತ್ಪ್ರವಾಳೋ |
 ಜ್ವಂಭತ್ಯೋದ್ಭಾಸಿವೀಚೀನಿಚಯಘನಘನಾರಾವರೌದ್ರಂ ಸಮುದ್ರಂ || 10 ||
 ಮಿಳಿವರ್ತುಣಧ್ವಜಂಗಳ ನೆಲ್ಲಗಳನೆಂದೆರೆಗೆತ್ತು ವಾರ್ಧಿಯೋಳ್ |
 ಪೊಳಿವೆಳವಾಳಿಗಳ್ ಕರ್ದುಕೆ ಬಾಳಿಗಳಂ ತಿಮಿ ನುಂಗೆ ನುಂಗಿದಾ ||
 ಗಳಿ ತಿಮಿಯಂ ತಿಮಿಂಗಳನಡಂಗುವಿನಂ ತವೆ ನುಂಗೆ ತತ್ತಿಮಿಂ |
 ಗಿಳಿಸುಮನಾತಿಮಿಂಗಳಿಗಳಂ ನೆಜ್ಜಿ ನುಂಗುವುದೊಂದು ತಾಣದೊಳ್ || 11 ||

ನದಿ.

ಪೆಜಗನಿತಾಗಿ ಮುಂತಗಲಿತಪ್ಪುದಜಿಂದೆ ಧರಾತಳಂದಗು |
 ಳ್ಳಿಜಪುದಜಿಂದೆ ಕೊಂಕಿ ಪರಿಯುತ್ತಿರವಿದೆ ಕೊಲಲ್ತೆಮೊಕ್ಕಳಂ ||
 ನೆಜ್ಜಿವುದಜಿಂದೆ ಸಪ್ತಮುಖದಿಂದೆ ವಿಷೋನ್ನತಿಯಿಂದೆ ಭೋಗದೊಳ್ |
 ತುಲುಗಿರವಿದೆ ಪೋಲ್ತುದು ಮಹಾನದಿ ರುದ್ರಘನೇಂದ್ರರಾಜನಂ || 12 ||

ಸೂರ್ಯೋದಯ.

ಫುದಿದು ಕವಿಡಿದಿತಮದೂ| ಧ್ವದಿವಿ ನಮೋಮೋದಲೋಕರ್ಧ ಕಲ್ಪವೆಯಸನಿಪೋಲ್ |
 ಕದಿಗಳೊಳಿ ತುಲುಗಿ ಮೂಡಿದ | ನುದಯಾದ್ರಿಯೊಳರುಣತರುಣಕಿರಣಪ್ರಸರಾ
 ಸೂರ್ಯಾಸ್ತ. || 13 ||

ಕಿರಣಂಗಳೆ ಕಾವುಗಳೆನೆ | ಹರಿದ್ರಂಗಳೆ ಪಸುರ್ತ್ತ ಪಸುರೆಯೆನೆ ತೋ |
 ಪರ್ವರುಣದಿನಮಣಿ ಬಯಲ್ಪಾ | ವರೆಯನೆ ಪೋಲ್ತಿದ್ವನಪರಗಿರಿವರಶಿರದೊಳ್ || 14 ||
 ಮುಂದಾಗಿ ದಿನಪನುದಯಾ | ನಂದದೊಳಸ್ತಮಯಸಮಯದೊಳ್ ಸಂಜೆ ಕರಂ |
 ಪಿಂದುಟ್ಟುದುದಂತೆ ಕೆಲರೊಡ | ವಂದಾದುದಯದೊಳಿ ಸಾರ್ವರೆಡರೊಳಗಲ್ಪರ್

ಚಂದ್ರ.

|| 15 ||

ಒಡನೆ ಸುರಾಸುರರ್ ಕನಕಪರ್ವತಮಂ ಕಡೆಗೋಲ ಮಾಡಿ ಮೇಣ್ |
 ಪೆಡೆ ಪಲವಪ್ಪ ವಾಸುಕಿಮಹೋರಗನಂ ಕಡೆಗಣ್ಣಿ ಮಾಡಿ ಪಾ ||

ಲ್ಲದಲನುಪಾಯದಿಂ ಕಡೆಯೆ ರಾಹುಗೆ ವಾಯುಪಥಾಗ್ರಮೆಂಬ ಪೆ |
ಮೃಗಕೆಯೊಳಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ ಪೊಸಬೆಣ್ಣೆ ಪೊಲಿದುರ್ದು ಚಂದ್ರಮಂಡಲಂ ||

|| 16 ||

ಅಮಾತ್ಯಲಕ್ಷಣ.

ಕರಿಯಪೊಲಪ್ಪು ದಾಳ್ದನರಸರ್ಕ ? ಗಿವಲ್ಲಿ ನರೇಂದ್ರನರ್ಥಮಂ |
ಪೊರೆದಿರವಲ್ಲಿ ಪಂಕರುಹಪತ್ರದ ನೀರಪೊಲಪ್ಪು ದೆಲ್ದಿ ಸು ||
ಟ್ಟುರೆಯಪೊಲಪ್ಪು ದರ್ಥಮನುಪಾರ್ಜಿಸುವಲ್ಲಿ ನಿಜಾಭಿಮಾನಮಂ |
ಧರಿಯಿಸುವಲ್ಲಿ ಚಾದಗೆಪೊಲಪ್ಪು ದು ತಪ್ಪದಮಾತ್ಯಲಕ್ಷಣಂ ||

|| 17 ||

ನೀತಿ.

ಒಡನೆ ದರಿದ್ರರೆಲ್ಲ ಮುಖಮಾನಿಗಳಪ್ಪೊಡಮಾಳ್ವನಿಚ್ಚೆಯಂ |
ನುಡಿವವರೆಲ್ಲ ಮಾತನೆಡರೊಳ್ ನಿಲಲಾರ್ಪೊಡಮರ್ಥರಾಶಿಯಂ ||
ಪಡೆವವರೆಲ್ಲ ಮೋಗಡಿಸದಿಪೊಡಮಾಜಿಯೊಳುರ್ಚಿ ಕೆಯ್ದುವಂ |
ಪಿಡಿವವರೆಲ್ಲ ಮುಣ್ಣು ಪೊಡವಿಯುಗಮೇಕೆ ಕನಿಪ್ಪಮಪ್ಪುದೋ ||

|| 18 ||

ಕಾಡು.

ಗಿರಿಯಿದು ಕರಿಯಿದು ಕರಿಯಿದು | ಗಿರಿಯಿದು ಗಿರಿಯಿಲ್ಲ ಕರಿಯಿದಲ್ಲ ಕರೀಂದ್ರಂ |
ಗಿರಿವರವಿದು ಕರಿವರಮಂ | ದರಿದ್ರಜಾಲಂ ಗಡನದೊಳಗೆ ಗಿರಿಯಂ ಕರಿಯಂ ||

|| 19 ||

ಸೂಕರ

ನುಜುಗುವ ದಾಡೆಯಿಂದಣೆದು ಪೆರ್ದರಿಯಂ ತರದಿಂದಮೆತ್ತುತುಂ |
ತುಜುತುಜುತೀಂಬ ಕಂಧರಮನೊತ್ತರಗೊಂಡು ಮಹಾಮಹೀಜದೊಳ್ ||
ತಟತಟನಾಗೆ ಮಾಜುಜುಸುತುಂ ಮಲೆಯುತ್ತುಲೆಯುತ್ತುಮಲ್ಲಿಕೇಯ್ |
ಪಜುವ ಗಜೇಂದ್ರನಂತೆ ಬರುತಿರ್ದುದು ಭೀಕರನೊಂದು ಸೂಕರಂ ||

|| 20 ||

ಸೌಂದರ್ಯ.

ಸಣ್ಣಂನಡು ತಿಣ್ಣಂ ಮೊಲೆ | ಬಣ್ಣಂ ಪಸುವೆಸಜ ಬಣ್ಣಮಧರಂ ಮಧುರಂ |
ಕಣ್ಣಲಗಣ್ಣೆಮೆ ಮಂದಂ | ಬಣ್ಣೆಸಲರಿದಬ್ಬಜಂಗಮಾಕೆಯ ರೂಪಂ ||

|| 21 ||

ಶೂದ್ರಕನ ಬೇಟೆ.

ತುಂಗಗಿರಿಶಿಖರದಿಂದಂ | ಲಂಘಿಸಿ ಶೂದ್ರಕನ ಪೊಳೆವ ಸುರಗಿಯ ನೊನೆಯೊಳ್ |
ಪೊಂಗಿ ಸೊಡಗುಡಿಯ ಮೇಲೆ ಪ | ತಂಗಂ ಪಾಯ್ವಂತೆ ಪಾಯ್ವು ಬಿಟ್ಟುದು ಸಿಂಗಂ ||

|| 22 ||

ಕವಿವ್ಯಾಸ. ಸು. 900.

ಆದಿಹಂಪನು (941) ತನ್ನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ—ವ್ಯಾಸಮುನೀಂದ್ರರುಂದ್ರ
ವಚನಾವ್ಯಾಸವಾರ್ಧಿಯನೀಸುವೆಂ ಕವಿವ್ಯಾಸನೆಂಬ ಗರ್ವಮೆನಗಿಲ್ಲ—ಎಂದ.

ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಕವಿವ್ಯಾಸನೆಂಬ ಗರ್ವಮೆನಗಿಲ್ಲ ಎಂಬುದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಅವನೋ ಒಬ್ಬ ಕವಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾರತವನ್ನು ಬರೆದು ಕವಿವ್ಯಾಸನೆಂಬ ಹೆಸರಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಂತೆ ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ತನಗೆ ಹಿಂದೆ ಅನೇಕರು ಭಾರತವನ್ನು ಬರೆದಿರುವಂತೆ ಪಂಪನೇ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಈ ಕವಿವ್ಯಾಸನೂ ಒಬ್ಬನಾಗಿರಬಹುದು. ಇವನೇ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನೆಂದು ಕೆಲವರು ಭ್ರಮಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನು ಆಧುನಿಕನು; ಸುಮಾರು 1430 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದನು. ಕವಿವ್ಯಾಸನ ಕಾಲವು ಸುಮಾರು 900 ಆಗಿರಬಹುದು.

ಶ್ರೀವಿಜಯದಂಡನಾಥ. ಸು. 915.

ಕಡಪಾ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್ ದಾನವುಲಪಾಡು ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಈತನನ್ನು 'ಅನುಪಮಕವಿ' 'ಅಱಿವಿಂಗೋಜ' ಎಂದು ಹೊಗಳಿದೆ. ಈತನು ಕವಿಯಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು; ಆವ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆಯೋ ತಿಳಿಯದು. ಈತನು ಜೈನನು, ಬಳಿಕುಲದವನು. ಇವನು ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರಾಜನಾದ ಇಂದ್ರ III (915-917) ಎಂಬವನಲ್ಲಿ ದಂಡನಾಯಕನಾಗಿದ್ದಂತೆಯೂ ಬಹಳ ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದಂತೆಯೂ ಕೊನೆಗೆ ಸನ್ಯಾಸನವಿಧಿಯಿಂದ ನಿರ್ವಾಣವನ್ನು ಪಡೆದಂತೆಯೂ ಮೇಲಣ ಶಾಸನದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನದಿಂದ ಇವನ ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಪತಿಯು ಬೆಸದಿಂದಮಹಿತರ | ನತಿಕೋಪದಿನಿಕ್ಕಿ ಗೆಲ್ಲು ಪರಿಪಾಳಿಸಿದಂ |

ಚತುರುದಧಿವಲಯಮೆಲ್ಲಮು | ನತಿರಥನೀದಂಡನಾಯಕಂ ಶ್ರೀವಿಜಯಂ || 23 ||

ತುರಗದಲಿಂಗಗಳನೊಡ್ಡಿದ | ಕರಿಘಟೆಯಂ ಪಿರಿಯ ನೆರವಿಯಂ ಬಲ್ಲಣಿಯಂ |

ಧುರದೆಡೆಯೊಳಿಜಿದು ಗೆಲ್ಲಂ | ಕರದಸಿ ಕರಮರಿದು ರಣದೊಳನುಪಮಕವಿಯಾ || 24 ||

ಅಟ್ಟವಿಧಕರ್ಮಮೆಲ್ಲಮು | ನಟ್ಟುಂಬರಿಗೊಂಡು ಕಿಡಿಪೆನೆಂಬುದೆ ಬಗೆಯಿಂ |

ಫುಟ್ಟಿದನುದಾತ್ತಸತ್ತಂ | ನೆಟ್ಟನೆ ವಿಬುಧೇಂದ್ರವಂದ್ಯನಜ್ಜಿವಿಂಗೋಜಂ || 25 ||

ತಾನಜಿದು ತೊಜಿದು ನೆಟ್ಟನೆ | ಮಾನಸವಾಲ್ಮೀವುದೆಂದು ಸನ್ಯಾಸನದೊಳ್ |

ಮಾನಸಕೆಗಿಡದೆ ಕೊಂಡೊನ | ನೂನಸುಖಾಸ್ತದಮನಲ್ಪಾಯೊಳ್ ಶ್ರೀವಿಜಯಂ || 26 ||

ರವಿನಾಗಭಟ್ಟ: 929.

ಈ ಕವಿ ಧಾರ್ವಾಡಜಿಲ್ಲೆಯ ನರುಗುಂದದ ಸಮಾಪದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಶಾಸನವನ್ನು¹ ಬರೆದುಹಾಕಿ ಆ ಶಾಸನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ

ಬರೆದೊಂದಂ ಶ್ರೀವಿಜಯಂ | ನೆರೆದಿನ್ನೂರಿಪದಿಂಬರುಂ ಪೇಱ್ಪನೆ ತಾಂ |

ಪರಿಣತನಿಕಬ್ಬಂಗಳ | ನೊರೆದಂ ರವಿನಾಗಭಟ್ಟನತ್ತಾದರದಿಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನವು ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರಾಜನಾದ 3 ನೆಯ ಪ್ರಭೂತವರ್ಷನ (4 ನೆಯ ಗೋವಿಂದನ) ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಶಕ 841 ರಲ್ಲಿ ಬರೆದುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಕಂಠಮಗೆರೆಗೆ ಕೆಲವರು ಭೂಮಿಯನ್ನೂ ಆಯವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟಂತೆ ಹೇಳಿದೆ. ರವಿನಾಗಭಟ್ಟ ಎಂಬಹೆಸರನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಈತನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ನಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಹಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಈತನೇ ನಮಗೆ ತಿಳಿದು ಬಂದಿರುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಆದಿಕವಿ. ಇವನು ಆದಿಪಂಪನ (902-941) ಸಮಕಾಲದವನು. ಶಾಸನದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಈತನು ಪ್ರೌಢಕವಿಯೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕವಿಯ ಬಂಧವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಶಾಸನದ ಬಹಳ ಭಾಗವನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಸ್ವಸ್ತಿಪ್ರಭೂತವರ್ಷಂ | ವಿಸ್ತೃತಕುವಳಯಮನುತ್ತರೋತ್ತರವಿಭವ |

ಪ್ರಸ್ತುತ್ಯತೆಯಿಂ ರಕ್ಷಿಸ | ವಿಸ್ತರದಂದೆಂಟುನೂಜನಾಲ್ವತ್ತವು ತಾಂ || 27 ||

ಶಕಕಾಲಂಗಳ್ ವರ್ಷಂ | ಪ್ರಕಟಂ ಪೆಸರಿಂ ಪ್ರಮಾಧಿ ವರ್ತಿಸೆ ದಿನಪಂ |

ಮಕರಕ್ಕೆ ವರ್ಷ ಸಂಕ್ರಮ | ಐಕಾಲದೊಳ್ ಕೂಡೆ ಬಂದ ಪೌಷದ ತಿಥಿಯೊಳ್ || 28 ||

ಪನ್ನಿಮೃತ್ತರ್ ಕೆಯ್ಯಂ | ಮಾನ್ಯಂಗುಡುಗೆಂದು ಪೇಱ್ಪೋ (?) ರನ ಬೆಸದೊಳ್ |

ನನ್ನಿವೆಡೆಗಂ ಲಿಂಗಮ್ ? | ತನ್ನೆಲ್ಲೆಯ ಕೊಟ್ಟು ಕೆಜಿಗೆ ಯಶಮಂ ಪಡೆದಂ || 29 ||

ವಿಸ್ತರ ವಿವಾಹಮೂರೊಳ | ಗಪ್ಪನಿತಜ್ಜಿಳೆಲ್ಲ ಮೊಸಗದ್ರಮ್ಮಂ ಮೂಜಂ |

ತಪ್ಪದೆ ಮಾಣಿಯೊಳೆರಡಂ | ಕೆಪ್ಪಿದರೀಶೂದ್ರಗಣದ ಮುದುವೆಯೊಳೊಂದಂ || 30 ||

ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತನಿಮಿತ್ತದೊ | ಛಾಯದ ಪಣಮನಿತನಿತ್ತುಮೂರೊಳ್ ಸಹಿರ |

ಣ್ಣಾಯದ ಪಣಮುಂ ಪೆರ್ಗೇಜ್ | ಗಾಯಮಿದೆಂದೊಸೆದು ಕೊಟ್ಟೊರೀದ್ವಿಜಮುಖ್ಯರ್ || 31 ||

ನೆಜೆಯ ಗುಣಾಡ್ಯರ್ ಕಂಠಮ | ಗೆಜ್ಜಿಗಿನಿತುಂ ದ್ರವ್ಯದಾಯಮಂ ಕೊಟ್ಟವರ್ಗಳ್ |

ತಜ್ಜಸಂದೀಶಾಸನಮಂ | ನಿಜಿಸಿದರಾಚಂದ್ರತಾರಕಾಂತಂಬರೆಗಂ || 32 ||

ಮಾತಿನೊಳೀನೀಸ್ಥಿತಿಯಂ | ಘಾತಿಸಿ ಕಿಡಿಸಿದ ನರಂ ಚಿರಂ ಪಂಚಮಹಾ |

ಪಾತಕನ ಪೋದ ಲೋಕ | ಕ್ಷಾತಂ ತಾಂ ಪೋಕುಮೆಂದೊಡದುವೇಂ ಪಿರಿದೇ || 33 ||

ಕವಿರಾಜರಾಜ. 930.

ಈತನು ಧಾರ್ವಾಡಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಳಸದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಶಾಸನವನ್ನು¹ ಬರೆದು
ದಾಗಿ ಆ ಶಾಸನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ

ಕವಿರಾಜರಾಜವಿಬುಧ | ಪ್ರವರಂ ಶ್ರೀಕಾಡಿಯೂರನಲ್ಲಿಯ ಕಮಲೋ |

ಧ್ಯವಂಶಪೋತ್ತಮರಂ | ನವೀನವರ್ಣ ನೆಯಿಸೆಯಲಭಿವರ್ಣಿಸಿದಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನವು ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರಾಜನಾದ
ಗೊಜ್ಜಗದೇವನ ಅಥವಾ 4 ನೆಯ ಗೋವಿಂದನ (918—933) ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ
ಬರೆದುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ರೇವದಾಸದೀಕ್ಷಿತ, ವೀಸೋತ್ತರದೀಕ್ಷಿತ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು
ದಂಡನಾಯಕರಿಗೆ ದೊರೆ ಎರೆಯನಕಾಡಿಯೂರಿಂಬ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಸರ್ವ
ನಮಸ್ಯವಾಗಿ ಶಕ 851 ರಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಂತೆ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಶಾಸನದಿಂದ ಕೆಲವು
ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ :—

ಗೊಜ್ಜಗದೇವ.

ನಗರಾಜಂ ಧೈರ್ಯದೊಂದೇಬ್ಬಿಯನವನಿತಳಂ ಕ್ಷಾಂತಿಯೊಂದುವರ್ಣಂಭೋ |

ಧಿ ಗಭೀರೊಂದ್ವಾನಿಯೊಂದುನ್ನತಿಯಿಸೆವಿನಂ ತಾಳ್ವಿದತ್ತೊಳ್ಳಿನಿಂ ಗೊ ||

ಜ್ಜಗದೇವಂ ಕೊಟ್ಟೊಡೆಂದುತ್ತಮಣಿಬುಧನಂ ತಮ್ಮದೊಂದವ್ವಿಟುಂದಂ |

ಪೊಗಲ್ಲಲ್ ಬಾಪ್ಪಪ್ಪಕೆಯ್ದಂ ನೃಪಗುಣಗಣಮಂ ರಟ್ಟಕಂದರ್ಪದೇವಂ || 34 ||

ಚಿಸೆದೊಡೊಸೆದೊಡೆ ಕೊಳಲ್ ರ | ಕ್ಷಿಸಲಂತಕರಾಜನಬ್ಬ ಸಂಭವನೆನಲೇ |

ವಸುಧಾತಳದೊಳ್ ಕೋಪ | ಪ್ರಸಾದಮಂ ಪೊಗಲ್ಲಲಾರ್ಪರಾರ್ ಗೊಜ್ಜಗನಾ || 35 ||

ಎರೆಯನಕಾಡಿಯೂರು.

ತುಜುಗಿ ಕವಲ್ಪ ಕತ್ತಲಿಪ ಚೂತಕುಜಂಗಳೊಳೊಂದಿ ಕಂಪಿನೊಳ್ |

ನೆಜಿದು ರಸಂಗಳಂ ತಳೆದ ಪಣ್ಣೊಲಿಯಂ ಗಿಳಿವಿಂಡು ಚಂಚುವಿಂ ||

ದಿಟದೊಡೆ ಸೋರ್ವ ಸೋನೆಯೊಳೆ ದಾಂಗುಡಿಯಿಂದಸೆದಿಪ್ಪೊಳ್ಳಿನಿಂ |

ದೆಜಿಯನಕಾಡಿಯೂರ ಲತವಳ್ಳಿಯುಮಲ್ಲಿಯ ನಾಗವಳ್ಳಿಯುಂ || 36 ||

ಪೊಪ್ಪೊಲ್ಲೊಳ್ ಪೊದಲ್ಪು ನವನಂದನಬೃಂದದಿನೊಳ್ಳನಾಳ್ಳ ಪೆ |

ಗೊಜ್ಜಗೊನೊಲ್ಪು ಗಾವರಿಸುತಿರ್ಪ ಮದಾಳಿಯನೆಯ್ದೊ ಪೂವ ಕಿ ||

ಕ್ಕಿಜಿ ನಿಮಿದಿದರ್ ಪಾದರಿಯಿನೊಡುವ ತೆಂಬಿಲರಿಂ ಬೆಡಂಗುವೆ |

ತ್ತಜಿಯನಕಾಡಿಯೂರ್ ಬಯಸಿ ನೋಲ್ವುರ ಕಣ್ಣೆಸೆದೊಪ್ಪಿ ತೋಜುಗುಂ || 37 ||

ಆದಿಪಂಪ. 941.

ಈತನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಆದಿಪುರಾಣ, ಭಾರತ ಅಥವಾ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ ವಿಜಯ, ಎಂಬ ಎರಡು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ದುಂದುಭಿ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದುದಾಗಿ ಆದಿಪುರಾಣದಲ್ಲಿರುವ

ದುಂದುಭಿಗಭೀರನಿನದಂ ದುಂದುಭಿಸಂವತ್ಸರೋದ್ಭವಂ

ಎಂಬ ಪದ್ಯಭಾಗದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಅದೇಗ್ರಂಥದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿರುವ

ಶಕವರ್ಷಮೆಂಟುನೂಱಿ | ಕೆಳ ಕಡೆಯೊಳಿಹುವತ್ತುಮೂಳು ಸಂದಂದು ಜಗ |

ತೃಕಟಪ್ಲವಸಂವತ್ಸರ | ದ ಕಾರ್ತಿಕಂ ಮುದಮುನೀಯ ನಂದೀಶ್ವರದೊಳ್ ||

* * * ನೆಗಲ್ಲುದಂದೀ | ಕೃತಿ ಜಗದೊಳ್ ಪುದಿದು ಸಾಗರಾಂತಂಬರಿಗಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಆ ಗ್ರಂಥವನ್ನು, ಶಕ 863 ನೆಯ ಪ್ಲವಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ— ಎಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 941 ರಲ್ಲಿ—ಬರೆದಂತೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ದುಂದುಭಿವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದಂತೆ ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಪ್ಲವವರ್ಷದಿಂದ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ದುಂದುಭಿಯವರಿಗೆ ಲೆಕ್ಕವಾಡಿದರೆ ಇವನು ಕ್ರಿ. ಶ. 902 ನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದಂತೆ ತಿಳಿಯ ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಾಗ ಇವನಿಗೆ 39 ವರ್ಷವಾಗಿದ್ದಿತು.

ಭಾರತದ ಅಂತ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಈತನು ತನ್ನ ವಂಶಾವಳಿಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ :—ವೆಂಗಿಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ವೆಂಗಿಪಳುವಿಗೆ ಸೇರಿದ ವಸಂತ, ಕೊಟ್ಟೂರು, ನಿಡುಗುಂದಿ, ವಿಕ್ರಮಪುರ ಎಂಬ ಅಗ್ರಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯನಾಗಿ ವತ್ಸಗೋತ್ರೋದ್ಭವನಾದ ಮಾಧವಸೋಮಯಾಜಿಯೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿದ್ದನು. ಅವನ ಮಗ ಅಭಿಮಾನಚಂದ್ರ; ಆತನ ಮಗ ಕೊಮರಯ್ಯ; ಅವನ ಮಗ ಅಭಿರಾಮದೇವರಾಯ. ಈತನು ಮತಗಳೊಳಗೆಲ್ಲಾ ಜೈನಮತವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವೆಂದು ತಿಳಿದು ಜಿನಧರ್ಮವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದನು. ಇವನ ಮಗನೇ ಆದಿ ಪಂಪನು.

ಈತನು ಜೈನಕವಿ; ಕೊಂಡಕುಂದಾನ್ವಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನೆಂದು ಹೇಳಿ ಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಈತನಿಗೆ ಕವಿತಾಗುಣಾರ್ಣವ, ಪುರಾಣಕವಿ, ಸುಕವಿಜನ ಮನೋಮಾನಸೋತ್ತಂಸಹಂಸ, ಸರಸ್ವತೀಮಣಿಹಾರ, ಸಂಸಾರಸಾರೋದಯ— ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಈತನ ಗುರು ದೇವೇಂದ್ರಮುನಿ. ಈ ಮುನಿ ರಾಜಪೂಜಿತನೆಂದೂ, ಭಾರತೀಭಾಷಪಟ್ಟನೆಂದೂ ಶ್ರ. ಬೆ. 66 ನೆಯ ಶಾಸನದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.¹ ಈ ಕವಿ ಪುಲಿಗೆರೆಯ ರಾಜನಾದ ಚಳುಕ್ಯ

1. ಅಜನಿ ಮಹಿಪಚೂಡಾರತ್ನರಾರಾಜಿತಾಂಘ್ರಿ | ವಿಜಿತಮಕರಕೇತೂದ್ವಂದದೋದ್ಗಂಧಗರ್ವಃ |

ಕುನಯನಿಕರಭೂಧ್ರಾನ್ವೀಕದಂಭೋಳಿದಂಡ | ಸಜಯತುಮಿಬುಧೇಂದ್ರೋ ಭಾರತೀಭಾಷಪಟ್ಟಿ ||

ವಂಶೋತ್ಪನ್ನನಾದ ಅರಿಕೇಸರಿಯ ಆಸ್ಥಾನಪಂಡಿತನಾಗಿದ್ದನು ; “ ಚತುರಂಗಬಳಿ ಭಯಂಕರಣಂ ” ಎಂದೂ, “ ಜೋಳದಪಾಟು¹ ನಿಜಾಧಿನಾಥನಾಹವದೊಳರಾತಿನಾಯ ಕರಪಟ್ಟವೆ ಸಾರಿಸೆ ಸಂದವೆಂಪು ಸಂದನೇಂ ಕಲಿಯೊ ” ಎಂದೂ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಅರಿಕೇಸರಿಯಲ್ಲಿ ದಂಡನಾಯಕನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದಿರಬಹುದು. ತನ್ನ ಪೋಷಕನಾದ ಈ ಅರಿಕೇಸರಿಯ ವಂಶಾವಳಿಯನ್ನು ಭಾರತದ ಆದಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ :—

ಚಳುಕ್ಕವಂಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ದೊರೆ ಯುದ್ಧಮಲ್ಲ. ಇವನು ಸಪಾದಲಕ ಕ್ಷೀತಿರ. ಇವನ ಮಗ ಅರಿಕೇಸರಿ. ಈತನ ಮಕ್ಕಳು ನರಸಿಂಹ, ಭದ್ರದೇವ. ನರಸಿಂಹನ ಮಗ ದುಗ್ಗುಮಲ್ಲ. ಇವನ ಮಗ ಬದ್ಧಗ. ಈತನ ಮಗ ದುಗ್ಗುಮಲ್ಲ. ಇವನ ಮಗ ನರಸಿಂಹ. ಈತನು ಘೋರರಾಜನನ್ನು ಜಯಿಸಿ “ ಗಂಗಾವಾರ್ಧಿಯೊಳಾತ್ಮತುರಂಗಮು ಮಂ ಮಿಸಿದಂ.” ಈತನ ಯೆಂಡತಿ ಜಾಕವೈ. ಇವರ ಮಗನೇ ಕವಿಯು ಪೋಷಕನಾದ ಅರಿಕೇಸರಿ. ಈ ರಾಜನು ಸಮಧಿಗತಪಂಚಮದಾರಬ್ಬ ಎಂಬ ಪ್ರರಸ್ತಿಯುಳ್ಳ ಸಾಮಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠನು.

ಕವಿ, ಈ ದೊರೆಗೆ ಅರಿಗ, ಹರಿಗ, ಗುಣಾರ್ಣವ, ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಹಲವು ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅರಿಕೇಸರಿಯನ್ನು ಆರ್ಜುನನಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿ ಅವನ ಪರಾಕ್ರಮಾದಿಗಳನ್ನು ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಂತೋಷಿಸಿ ಅರಿಕೇಸರಿ ಕವಿಗೆ ಬಚ್ಚೆಸಾಸಿರದಲ್ಲರಿವ ಧರ್ಮಪುರವೆಂಬ ಶಾಸನದಗ್ರಹಾರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

ಕವಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಲೌಕಿಕವನ್ನೂ ಆದಿಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಜಿನಾಗಮವನ್ನೂ “ ಸಮಸ್ತಭೂತಳಿಕೆ ಬೆಳಗುವಂತೆ ” ಯೂ ಒಂದನ್ನು ಆರುತಿಂಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ಮೂರುತಿಂಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತಾನು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮುಗಿಸಿದಂತೆಯೂ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು “ ರಾಜಸುಧಾನಿಯ ಪುಟವಹ ಸಾಜದ ಪುಲಿಗೆಱಿಯ ತಿರುಳ ಕನ್ನಡದೊಳ್ ” ಬರೆದಿರುವಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳು “ ಮುನ್ನಿನ ಕಬ್ಬಮನೆಲ್ಲಮಿಕ್ಕಿ ಮೆಟ್ಟಿದುವು.” ನಾಗವರ್ಮ, ಕೇಶಿರಾಜ ಮೊದಲಾದ ಲಕ್ಷಣಗ್ರಂಥಕಾರರೆಲ್ಲಾ ಇವನ

1 ಈ ಪದವನ್ನು, ಮೆ. ರೈಸ್ ಜೋಳರಾಜ್ಯವೆಂದು ಭ್ರಮಿಸಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಬುಣ ಅಥವಾ ಕಂಗು ಎಂಬುದು ಅರ್ಥವೆಂದು ಈ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ :—

ಜೋಳದಪಾಟಿಯು ಬಗೆದುದಿಲ್ಲದ್ದೋಣನುಂ ದ್ರೋಣಿಯುಂ |— ರನ್ನ.

ಜೋಳದಪಾಟಿಗೆನ್ನ ಸುವನಿತ್ತಾಖ್ಯಾತಿಯುಂ ತಾಳುವೆಂ ||— ಕರ್ಣಪಾರ್ಥ.

ಸಲಹಿದೊಡೆಯನ ಜೋಳವಾಟಿಗೆ |

ತಲೆಯ ಮಾಣುವದೊಂದು ಪುಣ್ಯ ||— ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ.

ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಇವನಿಂದೀಚೆಗೆ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆದಿರುವ ಜೈನಕವಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಯಶಃ ಇವನ ಹೆಸರನ್ನು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಗಳ ಆದಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಗೌರವಪುರಸ್ಕರವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:—

ಚತುರಚಮತ್ಕೃತಿಯುದ್ಧಾ | ಟಿತರಮಣೀಯಂ ದಿಟಕ್ಕೆ ಪಂಪನ ಕೃತಿ ಮಿ |
ಕ್ಕಿತರರ ಕೃತಿತತಿಯವಿಚಾ | ರಿತರಮಣೀಯಂ ವಿದಗ್ಧರಂ ಮೆಚ್ಚಿಕುಮೇ ||

[ಪಾರ್ಶ್ವಪಂಡಿತ. (1205)]

ಪಸರಿಸ ಕನ್ನಡಕ್ಕೊಡೆಯನೊರ್ವನೆ ಸತ್ಯವಿ ಪಂಪನಾವಗಂ |
ವಸುಧೆಗೆ ಚಕ್ರಿಯಂತಮರಛಿಮಿಗೆ ವಾಸವನಂತೆ ಸಂತತಂ ||
ರಸೆಗುರಗೇಂದ್ರನಂತೆ ಗಗನಕ್ಕೆ ವಿಕರ್ತನನಂತೆ ಧಾತ್ರಿಯೊಳ್ |
ಪೆಸರ್ವಡದಿದರ್ ನೀಗಳೆಮಗ್ನಿಗೆ ತದೀಯವಚೋವಿಳಾಸಮಂ ||

[ನಾಗರಾಜ. (1331)]

ಆದಿಕವಿ ಪಂಪನೆಂದನು | ವಾದಿಸಿ ವಾದಿಸಿ ವಿರೋಧಿ ವಿಪರೀತತೆಯುಂ |
ದೋದೆ ವಿಲೋಮದೆ ಪೆಸರಂ | ಮೇದಿನಿಯೊಳಗವನ ಪೆಸರೆ ಪೆಸರ್ವಡೆದೆಸಗುಂ ||

[ಮಧುರ. (ಸು. 1385)] ಇತ್ಯಾದಿ.

ಈತನು ತನಗೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಆವ ಕನ್ನಡಕವಿಯನ್ನೂ ಸ್ಮರಿಸಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಅದ್ವಿತೀಯವಾದ ಕವಿತಾಪ್ರೌಢಿಯನ್ನೂ ಬಿರುದುಗಳನ್ನೂ ಅವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನೂ ಇತರವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಕೆಳಗಣ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:—

ಕ್ಷಿತಿಗೆ ಸಮಸ್ತ ಭಾರತಮುಮಾದಿಪುರಾಣಮುಮಿಗಳೊಂದಳಂ |
ಕೃತಿಯವೊಲಿದುರ್ವೇಕಜಾಯ ಫೋದವರಾದವರೊಳ್ ಸರಸ್ವತೀ ||
ಮತಿ ಕವಿತಾಗುಣಕ್ಕೆ ಪದೆದೆಯ್ದೆವರಕ್ಕೆ ಕವೀಂದ್ರರಾರ್ ಸರ |
ಸ್ವತಿಗೆ ವಿಳಾಸಮಂ ಫೊಸತುಮಾಡುವ ಪಂಪನ ವಾಗ್ವಿಳಾಸಮಂ ||
ವತ್ಸಕುಲತಿಲಕನಭಿಜನ | ವತ್ಸಲನಭಿಮಾನಮೂರ್ತಿ ಸುಕವಿಯಶೋನಿ |
ಮರ್ತ್ಯರನವ್ಯತಮಯೋಕ್ತಿಶ | ರತ್ನಮಯಸುಧಾಂಶುವಿಶದಕೀರ್ತಿವಿತಾನಂ ||
ವಿದಿತಂ ಪ್ರಾತೀತಿಕಂ ಕೋಮಳಮತಿಸುಭಗಂ ಸುಂದರಂ ಸೂಕ್ತಿಗರ್ಭಂ |
ಮೃದುಸಂದರ್ಭಂ ವಿಚಾರಕ್ಷಮಮುಚಿತಪದಂ ಶ್ರವ್ಯನವ್ಯಾತುಲಂ ವ್ಯಾ ||
ಪ್ರದಿಗಂತಂ ಕಾವ್ಯಮೆಂದನ್ನಿತಸುಕವಿಜನಂ ಮೆಚ್ಚಿ ನಿಚ್ಚಂ ಮನಗೊ |
ಳ್ಳುದಜಿಂದಂ ನೆಟ್ಟನೀತಂ ಸುಕವಿಜನಮನೋಮಾನಸೋತ್ತಂಸಹಂಸಂ ||
ಇದು ನಿಚ್ಚಂ ಫೊಸತರ್ಣವಂಬೊಲತಿಗಂಭೀರಂ ಕವಿತ್ತಂ ಜಗ |
ಕ್ಕದಜಿಂದಂ ಕವಿತಾಗುಣಾರ್ಣವನಿಳಾಲೋಕೈಕವಿಖ್ಯಾತನ ||
ಭೃದಯಪ್ರಾಪ್ತಿನಿಮಿತ್ತಮುನ್ನತಯಶಂ ಸಂಸಾರವೋಳ್ ಸಾರಮು |
ಪ್ಪದಜಿಂ ಧರ್ಮಮದಂ ನಿಮಿರ್ಚುವುದಜಿಂ ಸಂಸಾರಸಾರೋದಯಂ ||

ಆತಿಸುಭಗೆಗೆ ಸಂದ ಸರ | ಸ್ತುತಿಗೀತನ ಲಲಿತವಾಗ್ನಿಗಳಾಸಮೆ ಸದಲಂ |
 ಕೃತಿಯುಪೊಲಿಸೆದಪುರು ಜಗ | ತ್ವತೀತನೀತನಿ ಸರಸ್ತುತೀಮಣಿಹಾರಂ ||
 ಕದಕೇರ್ಧರಾಮಂ | ಮೃದುಕುಟಲಿಲಿರೋರುಹಂ ಸರೋರುಹವದನಂ |
 ಮೃದುಮಧ್ಯಮತನು ಹಿತಮಿತ್ರ | ಮೃದುವಚನಂ ಲಲಿತಮಧುರಸೌಂದರವೇಷಂ ||

ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ

1. ಆದಿಪುರಾಣ.

ಈ ಕಾವ್ಯವು ಆದಿತೀರ್ಥಕರನಾದ ಪುರುದೇವನ ಚರಿತವು : ಚಂಪೂ ರೂಪವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಕಾವ್ಯರಚನೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯಗ್ರಂಥವೆನಿಸುತ್ತೆ ಬರೆದುದಾಗಿ—

ಇದುವೆ ಸುಕವಿಪ್ರಮೋದ | ಪ್ರದಮಿದುವೆ ಸಮಸ್ತಭವ್ಯಲೋಕಪ್ರಮುದ |
 ಪ್ರದಮೆನೆ ನೆಗಬ್ಬಾ ದಿಪುರಾ | ಇದೊಳಿರುವುದು ಕಾವ್ಯಧರ್ಮಮಂ ಧರ್ಮಮುಮಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಗ್ರಂಥವು 16 ಅಶ್ವಾಸಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಆದಿಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬಳಿಕ ಸಿದ್ಧರನ್ನೂ ಆಚಾರ್ಯರನ್ನೂ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರನ್ನೂ ಸಾಧುಗಳನ್ನೂ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಿಯನ್ನೂ ವೃಷಭಯಕ್ಷನನ್ನೂ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನೂ ನುತಿಸಿ ಅಮೇಲೆ ಸಮಂತಭದ್ರನು ಮೊದಲು ಗೊಂಡು ಅಕಳಂಕದೇವನ ವರೆಗೆ ಗುರುಗಳನ್ನು ಪರಿವಿಡಿಯಿಂದ¹ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ತರುವಾಯ ತನಗೆ “ಬುಧಸಮೂಹಂ” ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿರುವ² ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು “ಇದಂ ಪೇಱಿಕೆಂದೆನೆ ಪೇಱಿಲ್ವಾಂ ಮನಂದಂದೆ” ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಈ ಕಥೆ “ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ವಿಶ್ರುತವೀರಸೇನಜಿನಸೇನಾಚಾರ್ಯಪರೈಂತಮಾಗಿರೆ ಬಂದುದು” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ನಾಭಿನಂದನನಾದ ವೃಷಭನು ಸಿಂಹಾಸನಾರೂಢನಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ಭರತನು ಕೇಳಲು ವೃಷಭಸೇನಗಣಾಗ್ರಣಿ ಈ ಆದಿಪುರಾಣವನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ವಿಪುಲಾದ್ರಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ಧಮಾನಜಿನಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಗೌತಮನು ಮಗಧನಾಯಕನಿಗೆ ಅದನ್ನೇ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿದನು. ಆ ಕಥೆಯನ್ನೇ “ಅಪರಿಮಿತಭಕ್ತಿಯಿಂದ ವಿರಚಿಸುವೆಂ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕಥೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಶ್ವಾಸಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ—

1. ಸಮಂತಭದ್ರ, ಕವಿಪರಮೇಷ್ಠಿ, ಪೂಜ್ಯಸಾದ, ಗೃಹಪಿಂಛಾಚಾರ್ಯ, ಜಟಾಚಾರ್ಯ, ಶ್ರುತ ಕೀರ್ತ್ಯಾಚಾರ್ಯ, ಮಲಧಾರಿಸಿದ್ಧಾಂತಮುನೀಶ್ವರ, ದೇವೇಂದ್ರಮುನಿ, ಜಯನಂದಿಮುನಿ, ಅಕಳಂಕದೇವ.

2 ಪುಟ 30.

ಇದು ದೇವೇಂದ್ರಮುನೀಂದ್ರವಂದ್ಯಪರಮಜನೇಂದ್ರಮುಖಚಂದ್ರವಾಕ್ಯಂದ್ರಿಕಾ
ಪ್ರಸರಪ್ರಸಾದೋದೀರ್ಣ ಸೂಕ್ತಿಕಲ್ಲೋಲಮಾಲಾಕೀರ್ಣ ಕವಿತಾಗುಣಾರ್ಣವಪ್ರಣೀತಮ
ಪಾದಿಪುರಾಣದೊಳ್

ಎಂಬ ಗದ್ಯವಿದೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಕವಿ ಉತ್ಕೃಷ್ಟಭಾಷಾಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಪದದ
ಜೋಡಣೆ ಕಿವಿಗಿಂಪಾಗಿಯೂ ಲಲಿತವಾಗಿಯೂ ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿಯೂ
ಇದೆ. ಪದಗಳು ಮುತ್ತಕೋದಂತೆ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗಿವೆ. ಬಂಧವು ಗಂಭೀರ
ವಾಗಿಯೂ ಭಾವಗರ್ಭಿತವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಇವನ ವಾಗ್ಗೋರಣೆ ಪ್ರಾಯಃ
ಇತರ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯಲಾರದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಮಗಳಿಗೆ ತಂದೆತಾಯಿಗಳು ಹೇಳುವ ಬುದ್ಧಿವಾದ.

ಮನಮಜುಂಜಿ ಬಿರ್ಚಿ ಬೆಸಕೆಯು ನಿಜವಲ್ಲ ಭನೇನನೆಂದೊಡಂ |

ಕಿನಿಸದಿರೊಂದಿದಗ್ರಮಹಿಷೀಪದದಲ್ಲಿ ಪದಸ್ಥೆಯಾಗು ನಂ ||

ದನರನಗಣ್ಯಪುಣ್ಯಧನರಂ ಪಡೆಯೆಂದಮರ್ದಪ್ಪಿಕೊಂಡ ತ |

ತ್ತನುಜಿಯುಗಲ್ಕೆಯೊಳ್ ನೆಗಪಿದರ್ ಬರಮಲ್ಲದ ಬಾಷ್ಪವಾರಿಯಂ || 38 ||

ಅಳಿಯನಿಗೆ ಅತ್ತೆಮಾವಂದಿರು ಹೇಳುವ ಹಿತೋಕ್ತಿ.

ಬಗೆದುಂ ನಿನ್ನನ್ನವಾಯೋನ್ನತಿಯನಿವಳತಿಸ್ನೇಹಸಂಬಂಧಮಂ ನೀಂ |

ಬಗೆದುಂ ಸಂದೆಮ್ಮ ನಣ್ಣಂ ಬಗೆದುಮಜಾಯದೇನಾನುಮೆಂದಾಗಳುಂ ಮೆ ||

ಲ್ಲಗೆ ನೀಂ ಕಲ್ಪಿಪ್ಪುದೆಮ್ಮಂ ನೆನೆದೆರ್ಡೆಗಿಡದಂತಾಗೆ ಪಾಲಿಪ್ಪುದಿಂತೀ |

ಮೃಗಶಾಬೇಕ್ಷಾಕ್ಷಿಯಂ ಮನ್ನಿಸುವುದಿನಿತನಾಂ ಬೇಡಿದೆಂ ವಜ್ರಜಂಘಾ || 39 ||

ಅಗಲಿಕೆ.

ಪೊಡಮಡುವಸ್ತಿಕೊಳ್ಳ ನೆನೆಯುತ್ತಿರಿಮೆಂಬ ಸಮಸ್ತವಸ್ತುವಂ |

ಕುಡುವ ಪಲರ್ಮೆಯುಂ ಪರನಿ ಸೇಸೆಯನಿಕ್ಕುವ ಬುದ್ಧಿವೇಟ್ಟ ಕೆ ||

ಯ್ಯೆಡೆ ನಿಮಗೊಂದೊಡಂಬಡಿಸ ನಲ್ಲರಗಲ್ಕಿಗೆ ಕಣ್ಣ ನೀರಗಳಂ |

ಮಿಡಿಸ ಬಹುಪ್ರಕಾರಜನಸಂಕಟಮೊಪ್ಪಿದುದಾಪ್ರಯಾಣದೊಳ್ || 40 ||

ಪರ್ವತ ಪ್ರಾಂತ.

ಬಳನೀರೊತ್ತಿ ನೊಳೊತ್ತಿ ಬರ್ಪ ಪೊನಲೊಳ್ ಸಾಂದ್ರೇಂದುಕಾಂತೋಪಲೋ |

ಚ್ಚಳಿತಾಚ್ಚಾಚ್ಚ ಜಳಪ್ರನಾಹಭರದೊಳ್ ಮಂದಾನಿಲಾಂದೋಳನಾ ||

ಕುಳಿತಾರಾಮಫಲಾಮೃತೋಪಮರಸಸೋತ್ರೇತಂಗಳೊಳ್ ಸಾಲ್ವಿಸಂ |
ಬೆಳೆದೋರಂತೊಜಗಿದ್ ಶಾಲಿವನದಿಂ ಸೇವ್ಯಂ ನಗೋಪತ್ಯಕಂ || 41 ||

ಮಾವು.

ತಳಿರೊಳ್ಳೊಂಬಿನೊಳೊಳ್ ಕೋಕಿಲಕುಲಂ ಪೂಗೊಂಬಿನೊಳ್ ಪಾಡುತಿ |
ಪಳಿವ್ಯಂದಂ ತುಜುಗಿದ್ ಬಲ್ಮಿದಿಯ ತೂಗುಂಗೊಂಬಿನೊಳ್ ಪಾಯ್ವು ಬಂ |
ದುಳಿಸುತ್ತಿರ್ಪ ಶುಕಾಳಿ ತಮ್ಮ ಬೆಸದಿಂ ತಂತಮ್ಮ ರಾಣಾಂತರಂ |
ಗಳೊಳಿದ್ಗಂಗಳತಂತ್ರದಂತಸೆವಿನಂ ಚೆಲ್ಲಾದುವಿಮ್ಮಾವುಗಳ್ || 42 ||

ತಳಿರೊಳ್ ನೀನೆ ಬೆಡಂಗನ್ನೆ ನನೆಗಳೊಳ್ ನೀಂ ನೀಜನ್ನೆ ಪುಷ್ಪಸಂ |
ಕುಳದೊಳ್ ನೀನೆ ವಿಳಾಸಿಯೈ ಮಡಿಗಳೊಳ್ ನೀಂ ಚೆಲ್ಲನ್ನೆ ಪಣ್ಣ ಪ |
ಣ್ಣನೋಪೋ ಪೆಜತನೊ ನೀನೆ ಭುವನಕ್ಕಾರಾಧ್ಯನೆ ಭೃಂಗಕೋ |
ಕಿಳಿಕೀರ್ಮಿಯ ಚೂತರಾಜ ತರುಗಳ್ ನಿನ್ನಂತೆ ಚೆನ್ನಂಗಳೇ || 43 ||

ಮಂದಾನಿಲ.

ಅಳಿನದದ ಮದಕೋಕಿಳ | ಕಳಿನದದ ಜತಿಯೊಳಭಿನಯಂ ನೆಗಲ್ಪ್ಪನೆಗಂ |
ಲತಮನೇನಾಡಿಸಿದನೊ | ಮಳಯಾನಿಳನರ್ತಕಂ ಲತಾನರ್ತಕಿಯಾ || 44 ||

ಸುರಹೊನ್ನೆ.

ಎಸಲ್ಗಿಳನೆಯ್ವೆ ಕಂಡರಿಸಿ ಮುತ್ತಿನೊಳಲ್ಲಿ ಸುಪರ್ಣಚೂರ್ಣಮಂ |
ಪಸರಿಸಿ ಕೇಸರಾಕೃತಿಯೊಳಲ್ಲಿಗೆ ಕರ್ಣಿಕೆಯಂದಮಾಗೆ ಕೀ |
ಲಿಸಿ ಹೊಸತಪ್ಪ ಮಾಣಿಕದ ನುಣ್ಣರಲಂ ಮಧು ಮನ್ಮಥಂಗೆ ಬ |
ಣ್ಣಿಸಿ ಸಮೆದಂತೆ ತೋಜುವುದು ಪೂಗಳೊಳೇಂ ಸುರಹೊನ್ನೆ ಚೆನ್ನನೋ || 45 ||

ವಸಂತ.

ಎಳವಿಸಿಲೇಗಳೇಗಳೆ ಮುದಿದ್ದುದು ಚೂತಕುಜಾತವಿಗಳೇ |
ಗಳೆ ನನೆದೋಜುತಿದೊಳದಿನುಣ್ಣಿದ ಪಟ್ಟದವ್ಯಂದವಿಗಳೇ ||
ಗಳೆ ಮೊರೆದತ್ತು ಚಂದನದ ತಳ್ಳಬಲಾನಿಕರಕ್ಕದೀಗಳೇ |
ಗಳೆ ನೆಗಲ್ಪ್ಪತ್ತಲೇ ಪುಗಿಲದಾಗಲಿ ವೇಡ ವಸಂತರಾಜನಾ || 46 ||

ಚಂದ್ರೋದಯ.

ಅದೊಂದಿನಿಸು ಬೇಗದಿಂ ಸವಜವಾಪ್ರಸೂನಾಭಮಾ |
ಯ್ದೊಂದಿನಿಸು ಬೇಗದಿಂ ಕನಕಕುಂಭದಂತಾಯ್ತು ಮ |
ತ್ತದೊಂದಿನಿಸು ಬೇಗದಿಂ ಮೃದುಮೃಣಾಳಸಂಕಾಶಮಾ |
ಯ್ದೊಂದಿಂ ಬಲ್ಲಾಕೆ ಬಿಂಬದುಜ್ಜಳಿಕೆಯೋ ಸುಧಾಸೂತಿಯಾ || 47 ||

ಚಂಪಕ.

ಪಡೆದೊಡೆ ಕಂಪಂ ಬಣ್ಣಂ | ಬಡೆಯವು ಬಣ್ಣಮನೆ ಪಡೆದುವಪ್ಪುಡೆ ಕಂಪಂ |

ಪಡೆಯವು ಲ್ಲಿದಲರ್ಗಲೆರಡುಮ | ನೊಡವೆಳೆದೀಚಂಪಕಕ್ಕೆ ಪೂಗಂ ದೊರೆಯು || 44 ||

2. ಭಾರತ ಅಥವಾ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನವಿಜಯ.

ಈ ಗ್ರಂಥವು ಚಂಪೂರೂಪವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಕವಿ ಪಾಂಡವರ ಜನನದಿಂದ ಕೌರವನವಧಿಯವರೆಗೆ ಭಾರತಕಥೆಯನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಹೇಳಿ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವಾದಂತೆ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ತನ್ನ ಪೋಷಕನಾದ ಅರಿಕೇಸರಿಯೆಂಬ ಚಾಳುಕ್ಯರಾಜನನ್ನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಅರಿಕೇಸರಿಯ ಅಪ್ಪಣೆಯಮೇರೆಗೆ ಬರೆದುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಗ್ರಂಥವು 14 ಅಶ್ವಾಸಗಳಾಗಿ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಅರಿಕೇಸರಿಯನ್ನು ವಿಷ್ಣುವಿಗೂ ಪರಮೇಶ್ವರನಿಗೂ ಸೂರ್ಯನಿಗೂ ಮನ್ಮಥನಿಗೂ ಹೋಲಿಸಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮಂಗಳಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಬಳಿಕ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನೂ ವಿನಾಯಕನನ್ನೂ ನುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ತರುವಾಯ—ಹಿಂದೆ ಅನೇಕರು ಭಾರತಕಥೆಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಅವ ಸಂಗತಿಯನ್ನೂ ಬಿಡದಂತೆ ಕ್ರಮವಾಗಿಯೂ ಮನೋಹರವಾಗಿಯೂ ಬರೆವುದಕ್ಕೆ ಇನ್ನಾರೂ ಸಮರ್ಥರಿಲ್ಲ—ಎಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು “ಪೇಟಲೊಡರ್ಚಿದನೀಪ್ರಬಂಧಮಂ” ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಆಮೇಲೆ ತನ್ನ ಪೋಷಕನ ವಂಶಾವಳಿಯನ್ನು ಹೇಳಿ ಕಥೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಶ್ವಾಸಗಳ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ—

ಇದು ವಿವಿಧಬುಧಜನವಿನುತಜನಪದಾಂಘೋಜವರಪ್ರಸಾದೋತ್ಪನ್ನ ಪ್ರಸನ್ನಗಂಭೀರ
ವಚನರಚನಚತುರ ಕವಿತಾಗುಣಾರ್ಣವವಿರಚಿತಮಪ್ಪ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನವಿಜಯದೊಳ್
ಎಂಬ ಗದ್ಯವಿದೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದ ಬಂಧವು ಆದಿಪುರಾಣದ ಬಂಧದಷ್ಟು ಲಲಿತವಾಗಿಲ್ಲ; ಪ್ರೌಢವಾಗಿಯೂ ಭಾವಗರ್ಭಿತವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಪದಗಳು ಹೆಚ್ಚು; ಇದರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಪದಗಳು ಹೆಚ್ಚು.

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ.—

ರಾಜಧರ್ಮ (ಅರ್ಜುನೋಕ್ತಿ).

ಒತ್ತಿ ತಪ್ಪುಂ ಬಿ ನಿಂದ ರಿಪುಭೂಜನಮಾಜದ ಬೇರ್ಗಲೆಂ ನಭ |

ಕೈತ್ತದೆ ಬಂದು ತನ್ನ ಮಜಿಪೊಕ್ಕೊಡೆ ಕಾಯದೆ ಚಾಗಮೊಳ್ಳಿನ ||

ಚೊತ್ತದೆ ಪುಣ್ಣುಬಾಟ್ಟ ಪುಲುವಾನಸನೆಂಬನಜಾಂಡಮೆಂಬದೊಂ |

ದತ್ತಿಯ ಪಣ್ಣೊಳರ್ಪ ಪುಲುವಲ್ಲದೆ ಮಾನಸನೇ ಮುರಾಂತಕಾ || 49 ||

ಸತ್ತವರಿಗಾಗಿ ದುಃಖಿಸುವುದು.

ಕಲ್ಪದರ್ವಗಲ್ಲು ದಲ್ಲೊಡವರೇಲ್ಲೊಡಮಂತವರಿಂ ಬಲ್ಲಾಕ್ಕೆ ತಾ |
ಮುಲ್ಲಾಪೊಡಮೇಲ್ಲರಂತವರಣಂ ತಮಗಂ ಬಲ್ಲುಕಿಲ್ಲ ಧರ್ಮಮಂ ||
ಗಲ್ಲಾಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುದೊಂದೆ ಚದುರಿಂತುಟು ಸಂಸ್ಕೃತಿಧರ್ಮಮೇಕೆ ಬಾ |
ಯಲ್ಲಾವುದದೇಕೆ ಚಿಂತಿಸುವುದೇಕೆ ಪಲುಂಬುವುದೇಕೆ ನೋವುದೋ || 50 ||

ಧನಮದ.

ನುಡಿ ತಡವಪ್ಪುದೊಂದು ಮೊಗಮೊಳಂ ಮುಜುಕಂ ಮೊರೆಕೊಳ್ಳುದೊಂದು ನಾ |
ಣ್ಣೆಡೆಗುಡದಿಪ್ಪುದೊಂದು ನುಡಿಗಳ್ ಮೊಜಿಯಂ ಮಜಿಯಿವ್ವುದೊಂದು ಕ ||
ಳ್ಳುಡಿದವರಂದಮಿಂತು ನಿರಿ ಸಾತರ್ಗೆ ಸಾವುರದದರ್ಕೆ ಸಂದೆಯಂ |
ಬಡದೆ ಜಲಕ್ಕನೀಗಳಜಿದಂ ನಿರಿ ಕಳ್ಳೊಡವುಟ್ಟಿತೆಂಬುದಂ || 51 ||

ಅರ್ಜುನನ ವಿರಹ.

ಅಲರಲರ್ಗಾ ಮುಗುಳ್ ನಗೆ ಮದಲ್ ತೊಡೆ ತುಂಬಿ ಕುರುಳ್ ತಳಿರಾ ತಳಂ |
ಗೊಲೆ ಮೊಲೆ ಕಂಪು ಕಂಪು ಕೊನೆ ಸೆಳ್ಳುಗುರ್ಗಾ ಕುಡಿ ತೋಳ್ ನಯಂ ನಯಂ ||
ನೆಲೆ ನೆಲೆ ಭಂಗಿ ಭಂಗಿ ಪದವಾ ದೆಳೆವಾರ್ಯ ವೆಜಿತಲ್ಲಿದಂತೊ ಕೋ |
ಮಲಲತ ಪೆಲ್ಲಮೆಸುನಿಯಳಂ ಮಜಿಗೊಂದಾಮೊ ಸೊಜಿಗೊಂಡುಮೋ || 52 ||

ನಂದನ.

ಕವಿವ ಮದಾಳಿಯಿಂ ಮಸುಳನಾಗಿ ವಯೊ ಜರಜಂಗಳೊಳ್ ಕವಿ |
ಲ್ಲವಿಲನುಮಾಗಿ ಬಂದ ಮಲಯಾನಿಲನೊವೆ ತರಳ್ ಚೂತವ ||
ಲ್ಲವದ ತರಳ್ಗೆ ತದ್ವನವಿಲಾನಿನಿಯುಟ್ಟ ದುಕ್ಕೊಲದೊಂದು ಪ |
ಲ್ಲವದ ತರಳ್ಗೆಯಂತಸೆಯೆ ಕಣ್ಣೆಸದಿದುಳವು ನಂದನಾಳಿಗಳ್ || 53 ||

ಮಿದಿದೊಡೆ ತನಿಗುರ್ಗ ರಸಂ | ಬಿಡುವುವು ಬಿರಿಮೊಂದು ಮುಗುಳ ಕಂಪಿನೊಳೆ ಮೊಗಂ |
ಗಿಡುವುವು ತುಂಬಿಗಳಲ್ಲ ಮೆ|ವಡುವುವು ಕುಡಿದೊಂದು ಪಲ್ಲ ರಸಮೊಳ್ ಗಿಳಿಗಳ್ || 54 ||

ವರ್ಷಾಕಾಲ.

ಮೆಸೆ ಪಸುರೇಜು ಪಚ್ಚೆಯೊಳೆ ಮುಚ್ಚಿ ಮುಸುಂಕಿದ ಮಾಲ್ಕಿಯಾದುದಾ |
ಗಸಮಳಿನೀಳಿನೀಳಿಗಳಕಂ ಲತಮಾಳವಿನೀಳಿನೀರದ ||

ಪ್ರಸರವಿಭಾಸಿಯಾದುದು ಸವಾರನುದಾರಕದಂಬಕೇತಕೀ |

ಪ್ರಸರರಜಸ್ವರಪ್ರಕಟಪಾಂಸುಳವಾದುದು ಮೇಘಕಾಲದೊಳ್

|| 55 ||

ಪೊಳೆವಮರೇಂದ್ರಗೋಪದ ಪಸುರ್ತ್ತಳವುಲ್ಲ ತಳ್ತ ಕಾರ್ಮುಗಿ |

ಲ್ಲಳ ಕಿಜುಗೊಂಕುಗೊಂಕಿದ ಪೊನಲ್ಲ ಕೆಂಪು ಪಸುರ್ವ ಕರ್ಪು ಬಿ ||

ಳ್ಳೊಳಕೊಳೆ ಶಕ್ತಕಾರ್ಮುಕವಿಳಾಸಮನೇನೆರ್ಡೆಗೊಂಡು ಬೀಟಿದ |

ತ್ತಳಗಮನುಂಟುಮಾಡಿದುದೊ ಕಾಮನ ಕಾರ್ಮುಕದಂತೆ ಕಾರ್ಮುಕಂ || 56 ||

ಶರತ್ಕಾಲ.

ಕಡವಿನ ಕಂಪಡಂಗಿದುದು ಜಾದಿಯ ಸೊಂಪೆಸೆದತ್ತು ಸೋಗೆಯು |

ಕೂಡುಗಿದುದುಂಚೆಯುಕು ಪೊಸತಾಯ್ತು ಮುಗಿಲ್ಲಳ ನೀಳ್ವ ಕರ್ಪುಮೋ ||

ಗಡಿಸಿದುದಿದುಮುಂಡಳದ ಕರ್ಪೆಸೆದತ್ತು ಘನಾಗಮಂ ಮೊದ |

ಲ್ಲಿದೆ ಶರದಾಗಮಂ ನೆಜೆಯ ಪರ್ಚೆ ಗಮಸ್ತಮಹೀವಿಭಾಗಮಂ || 57 ||

ಅಳಿ ಬಿರಿದಿದ್ ಜಾದಿಯೊಳೆ ಪಲ್ಲೊರೆಯುತ್ತಿರೆ ಹಂಸೆ ಪೂತ ಪೂ |

ಗೊಳದೊಳೆ ರಾಗಿಸುತ್ತಿರೆ ಶುಕಾವಳಿ ಬಂಧುರಗಂಧಪಾಳೆ ||

ಕುಳದೊಳೆ ಪಾಯ್ತು ಪಾಯ್ತು ನಲೆಯುತ್ತಿರೆ ಸಾರೆ ಚಕೋರಮಿಂದುಮಂ |

ಡಳಗೇತಾಮೃತಾಸವಮನುಂಡುಸಿರುತ್ತಿರೆ ಚೆಲ್ಲು ಶಾರದಂ || 58 ||

ಭೀಷ್ಮಶರತ್ಕಲ್ಪ.

ತಿಂತಿಣಿಯಾಗಿ ನಟ್ಟ ಕಣೆಯೊಳ್ ನೆಲಮುಟ್ಟಿದ ಮೆಯ್ಯೊಳತ್ತಮಿ |

ತ್ತಂ ತೆಜೆದಿದ್ ಪುಣ್ಣಳಿಸೆವಕ್ಕರದಂತಿರೆ ನೋಡಿ ಕಲ್ಲಿಮೆಂ ||

ಬಂತೆಪೊಲಿದ್ ನಟ್ಟವಣೆಗೊಲ್ಲಳ ಮೇಲೆಸೆದಿದ್ ವೀರಸಿ |

ದ್ವಾಂತದ ಶಾಸನಂಬರೆದ ಪೊತ್ತಗೆಯಂತಮರಾಪಗಾತ್ಮಜಂ || 59 ||

ರಾಜಸೇವೆ.

ಕೊಯನೆ ಸಂದೆನಾಲ್ವ ಕಡುವಂದೆಯನೊಳ್ಳಲಿಮಾಲ್ವ ತಕ್ಕನಂ |

ಪೊಲೆಯನ ಮಾಲ್ವ ಮುಂ ಪೊಲೆಯನಂ ನೆಜೆ ತಕ್ಕನ ಮಾಲ್ವ ತಮ್ಮೊಳ ||

ಗ್ಗಲಿಸಿ ಪೊದಲ್ವು ಪರ್ವದವಿನೇಕಿತೆಯಂ ನೃಪಚಿತ್ತವೃತ್ತಿ ಸಂ |

ಚಲಮದಕುಂದಪೋಲಗಿಸಿ ಬಾಲ್ವುದೆ ಕಷ್ಟಮಿಳಾಧಿನಾಧರಂ || 60 ||

ಪ್ರೀಶೋಕ.

ಇಜುವ ಪಿಣಿಲ್ ತರಳ್ಪೊಜೆವ ಕಣ್ವನಿ ಮಾಗದೆ ಮೋದೆ ಶೋಕದ |

ಚ್ಚಿಜುವಪೊಲಿದ್ ಬಾಸುಲನಲ್ವ ಕಲ್ವೆ ಬಲ್ವ ಜೋಲ್ವ ಮೆಯ್ ||

ಮಜುಗುವ ಬೇಗದೊಳೊಗಮಣಂ ದಸೆಗಾಣದ ನೋಟಮಾರುಮಂ |

ಮಜುಗಿಸೆ ಬಂದುದುದು ಕರುಣಂ ಬರೆ ನೈರಿನ್ಯಪಾಂಗನಾಜನಂ || 61 ||

ದುರ್ಯೋಧನ ಪ್ರಲಾಪ.

ಒಡಲೆರಡೊಂದೆ ಜೀವಮಿವರ್ಗಂಬುದನೆಂಬುದು ಲೋಕಮಿಗಳಾ |

ನುಡಿ ಪುಸಿಯಾಯ್ತು ನಿನ್ನಸು ಕಿರೀಟಿಯ ಶಾತಶರಂಗಳಿಂದೆ ಪೋ ||

ಪೊಡಮೆನಗಿನ್ನು ವೀಯೊಡಲೊಳಿದುರ್ದು ನಾಣಿಲಿಜೀವಮೆಂದೊಡಾ |
ವೆಡೆಯೊಳೆ ನಿನ್ನೊಳೆನ್ನ ಕಡುಗೂರ್ಮೆಯುಮುಟ್ಟುಜುಮಂಗವಲ್ಲಭಾ

|| 62 ||

ಬನವಾಸಿ ದೇಶ.

ತಂಕಣ ಗಾಳಿ ಸೋಂಕಿದೊಡಮೊಳ್ಳು ತಿಗಿಯೊಡಮಿಂಪನಾಳ್ವ ಗೇ |
ಯಂ ಕಿವಿಪೊಕ್ಕೊಡಂ ಬಿರಿದ ಮಲ್ಲಿಗೆಗಂಡೊಡಮಾದ ಕೆಂದಲಂ ||
ಪಂ ಕೆಳಗೊಂಡೊಡಂ ಮಧುಮಹೋತ್ಸವಮಾದೊಡಮೇನನೆಂಬಿನಾ |
ರಂಕುಸಮಿಟ್ಟೊಡಂ ನೆನೆವುದೆನ್ನ ಮನಂ ಬನವಾಸಿದೇಶಮಂ

|| 63 ||

ಅಸಗ. ಸು. 945.

ಪೊನ್ನನು (ಸು. 950) ತನ್ನ ಶಾಂತಿಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಈ ಕವಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿ ತಾನು “ಕನ್ನಡಕವಿತೆಯೊಳಸಗಂ | ಗನ್ನೂರ್ಮಡಿ” ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ನಯಸೇನನು (1112) ತನ್ನ ಧರ್ಮಾಮೃತದಲ್ಲಿ—“ಅಸಗನ ದೇಸೆ” ಎಂದು ಈತನ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ದುರ್ಗಸಿಂಹನು (ಸು. 1145) ಈತನನ್ನು ಮನಸಿಜ, ಚಂದ್ರ, ಇವರ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ

ಪೊಸತನಿಸಿ ದೇಸೆಯಿಂ ನವ | ರಸಮೆಸೆಯಲ್ಪೊಳ್ಳುವೆತ್ತ ಮಾರ್ಗದಿನಿಳಿಗೇ |

ನೆಸೆದುಪೊ ಸುಕವಿಗಳೆನೆ ಸಿಗ | ಲ್ಪಿಸಗನ ಮನಸಿಜನ ಚಂದ್ರ [ಭಟ್ಟನ ಕೃತಿಗಳ್||]

ಎಂದು ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ. ಕೇಶಿರಾಜನೂ (ಸು. 1260) ಪೂರ್ವಕವಿಗಳ ಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಈತನನ್ನು ಸೇರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈತನು ಪ್ರೌಢಕವಿಯಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಇವನು ಅವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆಯೋ ತಿಳಿಯದು.¹ ಪೊನ್ನನು (ಸು. 950) ಈತನ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಈತನು ಅವನಿಗಿಂತ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದನೆಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ: ಸುಮಾರು 945 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಪೊನ್ನ ಸು. 950.

ಈತನು ಶಾಂತಿಪುರಾಣವನ್ನೂ ಜಿನಾಕ್ಷರಮಾಲೆಯನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಶಾಂತಿಪುರಾಣದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ

ಪ್ರಕಟಂ ಲೋಕೋತ್ತರಲಾ | ಕಿಂಕಪರಿಣತಿ ಪೊನ್ನಿಗಂಗೆ ಶಾಂತೀಶ್ವರರಾ |

ಮಕಥಾಪ್ರಶಸ್ತಿಯಿಂದಾ | ದ ಕೃತಿಗಳ್ ||

ವಿದಿತಭುವನೈಕರಾಮಾ | ಭೃದಯಕ್ಕಂ ಬಿಲೆಗಮಾವು ದಂತರಮಿಂತೀ |

ಪದಿನಾಲ್ಕುಂ ಭುವನಂಗಳ್ | ಪದಿನಾಲ್ಕಾ ಶ್ವಾಸರಚನೆಗಂ ಬಿಲೆಯಕ್ಕುಂ ||

1. ಇವನು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ವರ್ಧಮಾನಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಎಂಬ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಈತನು ಹದಿನಾಲ್ಕುಶ್ವಾಸವುಳ್ಳ ರಾಮಕಥೆ ಅಥವಾ ಭುವ
ನೈಕರಾಮಾಭ್ಯುದಯ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನೂ ಬರೆದಿರುವಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ.
ಅಲ್ಲದೆ “ ಸಂದ ಗತಪ್ರತ್ಯಾಗತಮಂದೀಕೃತಿಯೆಂದಿವರ್ಕೆ ” ಎಂಬುದರಿಂದ ಶಾಂತಿ
ಪುರಾಣವೆಂಬ “ ಈಕೃತಿ ” ಯಲ್ಲದೆ “ ಗತಪ್ರತ್ಯಾಗತ ” ವಾದ ಮತ್ತೊಂದು
ಕೃತಿಯೂ ಈತನಿಂದ ರಚಿತವಾಗಿರಬೇಕು. ಈ ರಾಮಕಥೆಯೂ ಗತಪ್ರತ್ಯಾಗತ
ಕೃತಿಯೂ ನಮಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣದಲ್ಲಿ—

ಉದಯಾಸ್ತೋನ್ನತಶೈಲಸೇತುಹಿಮವತ್ಕುತ್ಸಿಲಪರ್ಯಂತಸಂ |
ಪದೆಯಂ ವಾರ್ಧಿಪರಂ ಗರಂ ಗನಿಸದತ್ಪಾಂಚೀಕಲಾಪಾಂಚಿತಾ ||
ಸ್ವದೆಯಂ ಸಾಧಿಸಿ ಕಬ್ಬಿಗಂಗೆ ನೆಲಸಂ ನಿರ್ವಾಜದಿಂದಂ ನಿಮಿ |
ಚಿದ ಗೆಲ್ಲಂ ಭುವನೈಕರಾಮಮಹಿಪಂಗಕ್ಕುಂ ಪೆಜರ್ಗಕ್ಕುಮೇ ||¹
..... ಆನೆಯ ಮೇಲೆಯುವಾಳ ಮೇಲೆಯುಂ |
ಕುದುರೆಯ ಮೇಲೆಯುಂ ಪರಿದುಡೊಂದೆ ಗಜಂ ಭುವನೈಕರಾಮನಾ ||²

ಎಂಬ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಭುವನೈಕರಾಮ ಎಂಬ ಒಬ್ಬ ರಾಜನ ಹೆಸರು ಹೇಳಿದೆ.
ಒಂದು ವೇಳೆ ಇದು ಪೊನ್ನನ ಭುವನೈಕರಾಮಾಭ್ಯುದಯದ ಪದ್ಯವಾಗಿದ್ದರೂ
ಇರಬಹುದು. ಇವನ ಗತಪ್ರತ್ಯಾಗತಕೃತಿ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯಲ್ಲಿರಬಹುದೆಂದು
ತೋರುತ್ತದೆ. ಇವನು ಒಂದು ಅಲಂಕಾರಗ್ರಂಥವನ್ನೂ ಬರೆದಿರುವುದಾಗಿ ಕೆಲ
ವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಈತನು ಜೈನಕವಿ. ಇವನಿಗೆ ಪೊನ್ನ, ಪೊನ್ನಿಗ, ಪೊನ್ನಮಯ್ಯ, ಸವಣ,
ಕುರುಳ್ಳ ಸವಣ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳುಂಟು; ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ, ಉಭಯಕವಿಚಕ್ರ
ವರ್ತಿ, ಸರ್ವದೇವಕವೀಂದ್ರ, ಸೌಜನ್ಯಕಂದಾಂಕುರ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳೂ ಉಂಟು.

..... ಕವಿತಾರಸಮಂ ಸದರ್ಭವಾ ||
ದಿತ್ವಮನಿಂದ್ರನಂದಿಮುನಿಯುಂ ಪಡೆದೊಂ ದೊರೆಯಾರ್ ಕವಿತ್ವವಾ |
ದಿತ್ವಫಲಂ ಹಿ ಶಾಸ್ತ್ರಮನಿಪುನ್ನತಿಯುಂ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯೋಳ್ ||

ಎಂಬುದರಿಂದ ಈತನ ಗುರು ಇಂದ್ರನಂದಿ³ ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಭುವನದ ಕನ್ನಡಸಕ್ಕದ | ಕವಿಗಳ್ ಸಲಿ ಸಾಲಿ ಸೋಲಿ ಸವಣಂಗಿತ್ತಂ |
ಸವಿನೇಕಮುಭಯಕವಿಚ | ಕ್ರವರ್ತಿವೆಸರಂ ನಿಜಾಹಿತೋಷ್ಣಂ ಕೃಷ್ಣಂ ||

1. ಪುಟ 188.

2. ಪುಟ 146.

3. ಈ ಹೆಸರಿನ ಒಬ್ಬ ಜೈನಗುರು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಸಮಯಭೂಷಣವೆಂಬ ಒಂದು ಗ್ರಂಥವನ್ನು
ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನೇಯೋ ಏನೋ ತಿಳಿಯದು.

ಕವಿತಾವಿಳಾಸಮಂ ಚ | ಕ್ರವರ್ತ ತಾನಿದುರ್ ಮೆಚ್ಚೆ ವೆಸಗೊಂಡರಡುಂ |

ಕವಿತಯೊಳಮುಭಯಕವಿಚ | ಕ್ರವರ್ತಿಯೆನೆ ನೆಗಲ್ಲು ನೀಕುರುಳ್ಳಳ ಸವಣಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಈತನಿಗೆ ಕೃಷ್ಣರಾಜನು ಉಭಯಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯೆಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಕೊಟ್ಟಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಜನ್ನನೂ (1209) ತನ್ನ ಯಶೋಧರಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿಯೂ—

ಕನ್ನರನಾದ ದಿಂ ಕುಡೆ | ಹೊನ್ನಂ ಮನಮೊಸೆದು ತೈಲಪಂ ಕುಡೆ ರನ್ನಂ | .

ಮನ್ನಿಸಿ ಬಲ್ಲಾಳಂ ಕುಡೆ | ಜನ್ನಂ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತವೆಸರಂ ತಳೆದಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಅಂಶವನ್ನೇ ದುರ್ಗಸಿಂಹನು

(ಸು. 1145)

.....ಪಡೆದಂ ವಿಶ್ವಾ |

ವನಿಪಾಲಂ ಕೃಷ್ಣನರೇಂ | ದ್ರನಿಯೆ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತವೆಸರಂ ಪೊನ್ನಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ರನ್ನನು (993) ಈ ಕವಿಯನ್ನು ಹೊಗಳುವುದರಿಂದ ಈತನು ಅವನ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದಿರಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ ಈತನಿಂದ ಶಾಂತಿಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆಯಿಸಿದ ಮಲ್ಲಪ. ಪುನ್ನಿಮಯ್ಯ, ಎಂಬವರು ಮುಂದೆ ತೈಲಪನ ಚಮೂಪತಿಗಳಾದಂತೆ ರನ್ನನ ಅಜಿತಪುರಾಣದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ತೈಲಪನು 973 ರಿಂದ 997ರ ವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದನು. ಆದುದರಿಂದ ಕವಿಗೆ ಉಭಯಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯೆಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ರಾಜನು 939 ರಿಂದ 968ರ ವರೆಗೆ ಆಳಿದ ಕನ್ನರ ಎಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟವಂಶದ 3 ನೆಯ ಕೃಷ್ಣರಾಜನಾಗಿರಬೇಕು. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಪೊನ್ನನು ಸುಮಾರು 950 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು.

ಈತನು ಬಹಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಕವಿ. ಇವನನ್ನು ಅನೇಕ ಕವಿಗಳು ಹೊಗಳಿದ್ದಾರೆ:—

ಚದುರರೆನಿಸಿರರ ಚಿತ್ತ | ಕ್ಷಿರು ಪೊಸತೆನಿಸಿದ ರೀತಿಯಂ ನಿರ್ವಹಿಪ |

ಗ್ಗದ ಬಳ್ಳಿ ಬಗೆಯ ತನಗ | ಲ್ಲದೆ ಪೆಜರ್ಗಿಲ್ಲ ನಿಪ ಪೊನ್ನನಂ ಪೊಗಲಿದರಾರ್ |

[ಪಾರ್ಶ್ವಪಂಡಿತ (1205)]

ಹೀಗೆಯೇ ನಯಸೇನ (1112), ನಾಗವರ್ಮ II (ಸು. 1145), ರುದ್ರಭಟ್ಟ (ಸು. 1180), ಕೇಶಿರಾಜ (ಸು. 1260), ಮಧುರ¹ (ಸು. 1385) ಮೊದಲಾದ ಕವಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈತನ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ನಾಗವರ್ಮಕೇಶಿರಾಜಾದಿ ಬಹುಗ್ರಂಥಕಾರರು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪಂಪ, ಪೊನ್ನ,

1. ರನ್ನನ ಚರಿತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ

ರನ್ನ, ಈ ಮೂವರೂ “ರತ್ನತ್ರಯ” ವೆನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಂತೆ ರನ್ನನ ಅಜಿತ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯು—

ಕವಿಜನದೊಳ್ ರತ್ನತ್ರಯ | ಪವಿತ್ರರೆನೆ ನೆಗಟ್ಟು ಪಂಪನುಂ ಪೊನ್ನಿಗನುಂ |

ಕವಿರತ್ನ ಸುಮಾಮೂವರ್ | ಕವಿಗಳ್ ಜನಸಮಯದೀಪಕರ್ ಪೆಜಿರೊಳರೇ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಈ ಕವಿ ಪಂಪನಂತೆಯೇ ಅವ ಹಿಂದಣ ಕವಿಯನ್ನೂ ಸ್ಮರಿಸಿಲ್ಲ. ಆದರೆ—

ಕನ್ನಡಕವಿತೆಯೊಳಸಗಂ | ಗನ್ನೂರ್ಮಡಿ ರೇಖೆಗಗ್ಗಲಂ ಸಕ್ಕದದೊಳ್ |

ಮುನ್ನುಳ್ಳ ಕಾಳಿದಾಸಂ | ಗನ್ನೂರ್ಮಡಿ ರಚನೆಯೊಳ್ ಕುರುಳ್ಳಳಸವಣಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಕನ್ನಡಕವಿಯಾದ ಅಸಗನನ್ನೂ ಸಂಸ್ಕೃತಕವಿಯಾದ ಕಾಳಿದಾಸನನ್ನೂ ಹೇಳಿ ಅವರಿಗಿಂತ ತಾನು ಚತುರನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಈತನು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ತನಗಿರುವ ಪ್ರೌಢಿಯನ್ನೂ ಅದ್ವಿತೀಯಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನೂ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ:—

ದೊರೆಯಿಲ್ಲೆನೆ ಪೊರೆಯಿಲ್ಲೆನೆ | ನೆರವಿಲ್ಲೆನೆ ಸಮಂಜಿ ಸಕ್ಕದಂ ಕನ್ನಡಮಂ |

ಬೆರಡುಂ ಕವಿತೆಯನಮಳ್ಳೆ | ತ್ತರಂತಿರೊಡನಡವಿದಂ ಕುರುಳ್ಳಳಸವಣಂ ||

ಇದಿರ್ಗಿ ಬರೆ ಪೊನ್ನಿಗಂ ಕಿಡಿ | ಸದಿರಂ ಕವಿಗಮಕಿವಾದಿವಾಗ್ನಿಗಳ ಕವಿ |

ತ್ವದ ಗಮಕಿತ್ವದ ವಾದಿ | ತ್ವದ ವಾಗ್ನಿತ್ವದ ಪೊಡಪುರಮಂ ದರ್ಪಮುಮಂ ||

ನೆಂದಿದುವನಿಬೆರಡುಂ ಕವಿ | ತಾರಸವಾಸವಣನೊರ್ವನೊಳ್ ನೆಲನಿದುವಿ |

ನ್ನಾರಾರ ಕವಿತ್ವಮುಮವಿ | ಚಾರಿತರಮಣೀಯಮಲ್ಲಿ ಪುರುಳಜಿಸುವುದೇ ||

ಎರಡೆಡೆಗೆ ವರ್ಪನುಂ ಮ | ಚ್ಚರಿಸುವನುಂ ನುಡಿಗೆ ಸಕ್ಕದಂ ಕನ್ನಡಮಂ |

ಬೆರಡುಂ ಕವಿತೆಯ ಬಲ್ಲೆಗೆ | ಬೆರಲೆತ್ತಿದನಿಳಿಯೋಳುಕುರುಳ್ಳಳಸವಣಂ ||

ಜನಮಡಿಗಿಡೆ ಪಜಿರಂ ಪೇ | ಬ್ರಹ್ಮದ ವಸರ್ ವಜರವನಿ ಪೆಜಿರಂದಂ ಸೋ |

ದಿಸದ ಪೆಜಿಂಗಿನೆಡೆಗುಡ | ದಸಹಾಯಕವೀಶ್ವರಂ ಕುರುಳ್ಳಳಸವಣಂ ||

ನೋಡಿದ ವೇಲ್ಯ ಮೂಱುವರೆ ¹ ಭಾಷೆಗಳ ಪೆಜರರ್ಥಮಂ ಪೆಜರ್ |

ಮಾಡಿದ ದೇಸೆಯಂ ಪೆಜರ ಬಿನ್ನಗಮಂ ಪೆಜರೋಜಿಯಂ ಕಡಂ ||

ಮಾಡುವ ಕಳ್ಳ ಕೊಳ್ಳ ಬಿಳರಿಕೆಮ ಕಬ್ಬಿಗಗ್ಗರೆಂದು ಕೂ |

ಸಾಡಿಸಲಾಗದಕ್ಕರದ ರಾಜ್ಯದೊಳೀಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾ ||

ಕಂಡೊಡನಾಡಿದಕ್ಕರಿಗನಕ್ಕರಿಗಂ ಗೆಡೆಗೊಂಡ ಪಂಡಿತಂ |

ಪಂಡಿತನೆಯ್ವಿ ಕಲ್ತ ಚದುರಂ ಚದುರಂ ಸಭೆಗುಕ್ತಿ ಮಂಡನಂ ||

1. 1 ನೆಯ ನಾಗವರ್ಮನ ಚರಿತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ.

ಮಂಡನಮಟ್ಟಿಯಂ ಕಿಡಿಸದಾಳ್ ನೃಪಂ ನೃಪನಿರ್ದ ಮಂಡಲಂ |

ಮಂಡಲಮೆಂದೊಡೆಯ್ದಲರಿದುನ್ನತಿಯಂ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾ ||

ಈತನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ

1. ಶಾಂತಿಪುರಾಣ.

ಇದು 16 ನೆಯ ತೀರ್ಥಕರನಾದ ಶಾಂತಿನಾಥನ ಚರಿತವು ; ಚಂಪೂ ರೂಪವಾಗಿದೆ ; ಹನ್ನೆರಡು ಅಶ್ವಾಸಗಳಾಗಿ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಕವಿ ಪುರಾಣಚೂಡಾಮಣಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿಟ್ಟಿರುವಂತೆ—

ಶಾಂತಿಜನಜನ್ಮ ಜಲಧಿಗೆ | ಶಾಂತಿಪುರಾಣಮೆ ಪರಾರ್ಥರತ್ನಮಿದಂ ಪೇ |

ಚ್ಚಿಂತು ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯೆ | ನೋಂತಂ ವೆಸರಿಂ ಪುರಾಣಚೂಡಾಮಣಿಯಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅಶ್ವಾಸಗಳ ಕೊನೆಯ ಗದ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:—

ವೆಂಗಿವಿಷಯದಲ್ಲಿಯ ಕಮ್ಮಿನಾಡಿನ ಪುಂಗನೂರೆಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಕಾಂಡಿನ ಗೋತ್ರೋದ್ಭವನಾದ ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯರ್ದೃಶನಾದ ನಾಗಮಯ್ಯನೆಂಬ ಜೈನಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿದ್ದನು. ಆತನಿಗೆ ಮಲ್ಲಪನೆಂದೂ ಪುನ್ನಮಯ್ಯನೆಂದೂ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು. ಇವರು ತಮ್ಮ ಗುರುವಾದ ಜಿನಚಂದ್ರದೇವನ ಪರೋಕ್ಷವಿನಯಪ್ರದರ್ಶನಾರ್ಥವಾಗಿ ಒಂದು ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆವಂತೆ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು ಕವಿ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದನು.

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿನಾಥನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬಳಿಕ ಸಿದ್ಧಾಚಾರ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯಸಾಧುಗಳನ್ನೂ ಯಕ್ಷ ಯಕ್ಷಿಗಳನ್ನೂ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ನುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ತರುವಾಯ ಜಿನಚಂದ್ರಮುನಿಯ ಗುರುಪರಂಪರೆಯನ್ನು¹ ಕೊಟ್ಟು ಆ “ಜಿನಚಂದ್ರನಂ ಶಾಂತೀಶ್ವರಕಥಗೆ ಪತಿಯೆನಲ್ವೆ ಸೇಬ್ಬೆಂ ಕೃತಿಯಂ” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆಯಿಸಿದ ಮಲ್ಲಪಯ್ಯ ಪುನ್ನಮಯ್ಯರ ವಂಶಾವಳಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಕಥೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಶ್ವಾಸಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ—

ಇದು ಜಿನೇಂದ್ರಚರಣಸರಸೀರುಹಶಿಲೀಮುಖಾಯಮಾನ ಶ್ರೀಮದುಭಯಕವಿಚಕ್ರ ವರ್ತಿನಿರ್ವರ್ತಿತಮುಂ | ಅಮ್ಮನಭಿಕ್ತಾಭಿಧಾನವಿದ್ಯಾನಿಧಾನಮಲ್ಲಪಾರ್ಯ ತದನುಜಾತಾಭಿ ಜಾತಸಾರಸ್ವತಪುನ್ನಮಾರ್ಯಕಾರಿತಮುಮಪ್ಪ ಪುರಾಣಚೂಡಾಮಣೀರ್ಥ

ಎಂಬ ಗದ್ಯವಿದೆ.

1. ಕಾನೂರ್ಗಿನ ಅರ್ಹದ್ವಲಿ ಯತಿಯ ಶಿಷ್ಯ ಅರ್ಹಣಂದಿಯೇಗಿ; ಆತನ ಶಿಷ್ಯ ವೀರಣಂದಿ ಮುನಿ; ಅವನ ಶಿಷ್ಯ ಬಿಟ್ಟದ ರಾಮಣಂದಿ; ಆತನ ಶಿಷ್ಯ ಚಂಡಿನಂದಿ; ಅವನ ಶಿಷ್ಯನೇ ಕಥೆಗೆ ಪತಿಯಾದ ಜಿನಚಂದ್ರಮುನಿ; ಈತನು ಒಂದು ಪೂಜ್ಯಪಾದಚರಿತವನ್ನು ಬರೆದಿರುವಂತೆ ಕವಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಇವನ ಬಂಧವು ಪ್ರೌಢವಾಗಿದೆ. ಈ ಪುರಾಣದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಪ್ರಭಾತ.

ದೇಸೆಗಳ್ ಮೃಗಮದಕರ್ದಮ | ದೇಸಕವಿನನ್ನೆಕ್ಕಿ ಪಾಲೊಳೋಲಾಡಿದಪೋಲ್ |
ಎಸೆದಿರ್ದುಪೊಯ್ಯನೊಯ್ಯನೆ | ಮಸುಳ್ಳುವು ತಾರಗೆಗಳೊಣಗಿದಗೆಗಳ ತೆಜದಿಂ || 64 ||

ಚಂದ್ರೋದಯ.

ಉದಯಕ್ಕಾಂಧ್ರತ್ತಟಂ ರಂಗಮನುದುತತಿ ಪುಷ್ಪಾಂಜಲಿಕ್ಷೇಪಮಂ ಸ |
ವಿದಗುವರ್ಪಪ್ಪಂಧಕಾರಂ ನವಯವನಿಕೆಯಂ ನಾಲ್ಕುಜಾವಂಗಳುಂ ತ ||
ಪ್ಪದೆ ನಾಲ್ಕಂಕಂಗಳಂ ಪೋಲ್ತಮದಿರೆ ಹಿಮಕ್ಕನ್ನಾಟಿಕಾಸೂತ್ರಧಾರಾ |
ಭೃದಯಪ್ರಾರಂಭಮಿಂದ್ರಾಶೋಳನೆಯನೆ ಚೆಲ್ಲಾಯ್ತು ಶೀತಾಂಶುಬಿಂಬಂ || 65 ||

ಮಾವು.

ಪುದಿದಳಗಾಯ್ ಬಸಂತದ ಮೊದಲ್ ನೆರೆದೊವ್ವುವ ದೊರೆಗಾಯ್ ಬಸಂ |
ತದ ನಡು ವರ್ ಬಸಂತದ ಸೆಜಂಗಿನೆ ತನ್ಮಯಮುನ್ನಿನಂ ಬಸಂ ||
ತದ ನಿವಿದಾರ್ದಿ ಮಧಮವಸಾನಮೊದಂಬದೆ ತನ್ನೊಳಂ ಬಸಂ |
ತದೊಳಮದೊಂ ಬಸಂತದವಗುಂತಿಗೆ ಬಾಜೊದಲಾಯ್ತೊ ಮಾಮರಂ || 66 ||

ಸರಸ್ವ.

ವಿದಳಿತಹೇಮತಾಮರಸಸಾಂದ್ರಲಸನ್ಮಕರಂದಸಿಕ್ತಪ |
ಟ್ಟದತತಿ ಪಾಯ್ ಪಾಯ್ ಸರಸೀರುಹದಿಂ ಸರಸೀರುಹಕ್ಕೆ ಪೋ ||
ಲ್ತದು [ಮಧುವುಂ] ಮನೋಭವನುಮಿತ್ತಯೊಳಾಡುವ ಪೊನ್ನ ಬಟ್ಟನೆೊ |
ಮೊದಲೆ ಮನೋಜಕಾಂತೆ ಮುಳಿಸಿಂ ದೆಸೆಗೋವದೆ ಸೂಸುವಂದಮಂ || 67 ||

ವನ.

ಮೆಯ್ಯಸಮೊಂದೆ ಪೂವಿನೊಳೆ ಪೋಗೆ ತೆಜಂದಿರದಳ್ಳೆಗೊಂಬಿನೊಳ್ |
ಪಾಯ್ ಪುದುವೊಂದೆ ಪಣ್ಣ ರಸಮಂ ಸವಿಗಾಣದೆ ಚಂಚುವಂ ನೆಲ ||
ಕ್ಕುಯ್ಯುದುವೊಂದೆ ಕೋರಕದೊಳಿಟ್ಟಮೆವಟ್ಟವಚತ್ತು ಲಂಘನಂ |
ಗೆಯ್ಯುದುಮಾದಾಮಧುಪಕೀರಪಿಕಾಳಿಗೆ ನಂದನಂಗಳೊಳ್ || 68 ||
ನಯಮಳವಟ್ಟ ಪಚ್ಚೆ ಸಹಕಾರಮೊಳಿಂಗುಳಿಕಂ ತಳಿರ್ತಶೋ |
ಕೆಯೊಳೊದಾಳಮುಳ್ಳಲರ್ದ ಸಂಪಗೆಯೊಳ್ ಕಡುಗರ್ಪು ಭೃಂಗಕೋ ||
ಟಯೊಳೆಸದಿರ್ದ ನೀಲ್ಲಿಗಿರಿಮಲ್ಲಿಗೆಯೊಳ್ ಸಮನಾಗೆ ಚೀರಫ |
ಟ್ಟಿಯ ಬರೆದಿಟ್ಟ ಚಿತ್ರವ ಬನಕ್ಕೆಣಿಯಾಯ್ತು ಬಸಂ ವಿದೇಹದೊಳ್ || 69 ||

ವಸಂತ.

ಸಕಲಮಧುವ್ರತಪ್ರಚಯಮೆಂಬ ಪಿಕಾವಳಿಯೆಂಬ ಸದ್ಭಜ |
 ಶುಕ್ತಕುಳಮೆಂಬ ಮೆಚ್ಚಿಸಿದ ಗಾಯಕಸ್ತುತಿಹಾರವೃತ್ತಪಾ ||
 ರಕತತಿಗಿತ್ತನಗ್ಗಳದ ಮಾವಿನ ಪೂವಿನ ಮಾವಿನಂಕುರ |
 ಪ್ರಕರದ ಮಾವಿನೊಳ್ಳಿಡಿಯ....ಜೀವಿತಮಂ ಬಸಂತದೊಳ್ || 70 ||

ಅಶೋಕ.

ಭ್ರಾಜಿತಧೂಮಮಾಳೆ ಮಧುಪಾವಳಿ ಕೇಸುರಿ ಕೆಂದಳಿರ್ ತದು |
 ವೀಜಮುದಗ್ರವಹ್ನಿಯೆನೆ ಯಾತ್ರೆಯೊಳಂಗಜನಿಕ್ಕು ಚಾವನುಂ ||
 ವಾಜಿನಿ ವಿನಾಕೇತನಮನರ್ಚಿಸಿ ವಾಜಿಯನಾಜಿಗೊಂದು ನೀ |
 ರಾಜಸುಲಂದು ಘೋತ್ತಿಸಿದ ದೀಪ್ಯಮೆನಿಪ್ಪುವು ತಳ್ತರೋಕಗರ್ || 71 ||

ಮಲ್ಲಿಗೆ.

ಕುಸುಮಕುಲಕ್ಕೆ ನಿನ್ನರಸೆ ನಿನ್ನ ವಿಳಾಸಮೆ ನಿನ್ನ ಚೆಲ್ವೆ ನೀ |
 ನ್ನೆಸಕಮೆ ನಿನ್ನ ಸಲ್ಲಿ ಮಧುಲಕ್ಷ್ಮಿಯೊಳಾಮಲಯಾನಿಲೊಂದುಗರ್ ||
 ಪೊಸಯೆನೆ ನಿನ್ನ ಸೌರಭಮನೆಂದಭಿಷೇಕಪುರಸ್ಕರಂ ಸ್ತುರಂ |
 ನಸುವಿದಿದರ್ ಮಲ್ಲಿಗೆಗೆ ಕಟ್ಟಿದನಂಕದ ರಾಜ್ಯಪಟ್ಟಮಂ || 72 ||

2. ಜಿನಾಕ್ಷರಮಾಲೆ.

ಇದು ಜಿನಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ಗ್ರಂಥವು; ಇದರಲ್ಲಿ 39 ಕಂದಪದ್ಯಗಳಿವೆ. ಈ ಪದ್ಯಗಳು ಕಕಾರದಿಂದ ಆಕಾರದ ವರೆಗೆ ವರ್ಣಾನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಅರಂಭಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ಅಂತಾದಿಯಾಗಿಯೂ ಇವೆ.

ಳಾಂತಂಬರಂ ಬುಧರ್ ಪೊಗ | ಟ್ವಂತಕ್ಕರಮಾಲೆಯಂ ಜಿನಸ್ತವದೊಳಗೋ |

ರಂತಿರೆ ಪೇಲ್ವೊಂ ಹಿಮಸೇ | ತ್ವಂತವರಂ ಪರಿವಿನಂ ಕುರುಳ್ಳನವಣಂ ||

ಎಂಬ ಕೊನೆಯ ಪದ್ಯದಿಂದ ಗ್ರಂಥರಚನಾಕ್ರಮವೂ ಕವಿಯ ಹೆಸರೂ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತವೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಘನದುಷ್ಕೃತಬಳನಿರ್ವೇ | ದನಕರಚಾರಿತ್ರ ಚಿತ್ರಮಾಗಿರೆ ಪೊಗಲ್ವೊಂ |

ಜಿನನಾಥ ಭವದ್ಗುಣಮಂ | ವಿನತೋರ್ವೀಜನಮನಂತ ಮತ್ಪತಿಸದ್ವಾ || 73 ||

¹ ಜವನಂ ಭಾವಲಯಂ ಸಿಂ | ಹವಿಷ್ವರಂ ಚಮರಮಮರತೂರ್ಮಮುಖೋಕಂ |

ಧವಳಚ್ಚತ್ರಂ ಸುರಪು | ಪ್ಪವೃಷ್ಟಿ ಜಿನನಾಥ ನಿಮ್ಮೊಳಿಸೆವುದು ನಿಚ್ಚಂ || 74 ||

ಝಷಕುಲಿಶಾಂಕಿತಪದಯುಗ | ವೃಷಭಧ್ವಜ ವೃಷಭನಾಥ ಸುಚರಿತ್ರ ಗಜ |
 ದ್ವಿಷವಿಷ್ಣುರ ಪೊಗಟಲ್ ಮ | ದ್ವಿಷಯಮೆ ನಿನ್ನಮಲಗುಣಗಣಂ ಸರ್ವಜ್ಞಾ || 75 ||
 ಜಿಬ್ಬಿ ನ ಸೊಡರಿಂ ಚರುವಿಂ | ಚಿಬ್ಬಂ ಬೊಯ್ದೆ ಲಿಯಿನಲರಿನಕ್ಷ ತೆಯಿಂದಂ |
 ಮೆಬ್ಬರಿಸಿ ನಿನ್ನನರ್ಚಿಸಿ | ನಿಬ್ಬರಮಾರ್ಗದ ನರಕಗತಿಯೊಳ್ ಬೀಟಿಂ || 76 ||

ಚಾವುಂಡರಾಯ. 978.

ಈತನು ಚಾವುಂಡರಾಯ ಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ—

ನವಶತಸಂಖ್ಯೆಯಾಗಿ ಶಕಕಾಲಸಮಂ ನೆಗಚ್ಚೋಶ್ವರಾಬ್ಬಮು |
 ತ್ಸವಕರಮಾಗೆ ಫಾಲ್ಗುಣಸಿತಾಷ್ಣಮಿ ರೋಹಿಣಿ ಸೋಮವಾರಮು ||
 ಬಿವು ಶುಭದಂಗಳಾಗೆ ಪರಮೋತ್ಸವದಿಂ ಗುಣರತ್ನ ಘೋಷಣಂ |
 ಕವಿಜ್ಞೇವಿರಂ ಬರೆದು ಪುಸ್ತಕಕೇಜುಸಿದಂ ಪುರಾಣಮು ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ಈ ಪುರಾಣವು ಶಕ 900 ನೆಯ ಈಶ್ವರ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ—
 ಎಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 978 ರಲ್ಲಿ—ಹುಟ್ಟಿದಂತೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ
 ಈತನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳು ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ:—ಇವನು ಬ್ರಹ್ಮಕ್ಷೇತ್ರ
 ಯವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು. ಇವನಿಗೆ ಅಜಿತಸೇನಾಚಾರ್ಯಶಿಷ್ಯನಾದ “ಗಂಗ
 ಕುಲಾಬ್ಧಿಚಂದ್ರ, ಗಂಗಕುಲಚೂಡಾನುಣಿ, ಜಗದೇಕವೀರ, ಧರ್ಮಾವತಾರ,
 ನೊಳಂಬಕುಲಾಂತಕದೇವ” ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳುಳ್ಳ ರಾಜಮಲ್ಲನು (974-984)
 ‘ಪರಮಸ್ವಾಮಿ.’ ಈ ರಾಜಮಲ್ಲನಲ್ಲಿ ಈತನು ಸೇನಾನಾಯಕನಾಗಿಯೂ ಮಂತ್ರಿ
 ಯಾಗಿಯೂ ಇದ್ದನು. ಇವನೂ ಅಜಿತಸೇನಾಚಾರ್ಯನ ಶಿಷ್ಯನು. ಈತನು
 ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳೂಳದಲ್ಲಿ ಅಪರಮಿತವಾಗಿ ಧನವ್ಯಯಮಾಡಿ ಗೊಮ್ಮಟೇಶ್ವರಪ್ರತಿಷ್ಠೆ
 ಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು. ರಾಜಮಲ್ಲನು ಇವನ ಔದಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿ “ರಾಯ” ಎಂಬ
 ಬಿರುದನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಶ್ರ. ಬೆ. 345 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯ—“ಸ್ಥಿರಜಿನ
 ಶಾಸನೋದ್ಧರಣರಾದಿಯೊಳಾರೆನೆ ರಾಜಮಲ್ಲಭೂ | ವರವರಮಂತ್ರಿ ರಾಯನೆ
 ಬಜ್ಜಿಕ್ಕೆ ***” ಎಂಬ ಪದ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಇವನಿಗೆ “ರಾಯ” ಎಂಬ ಹೆಸರು
 ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈತನಿಗೆ “ಅಣ್ಣ” ನೆಂದೂ ಒಂದು ಹೆಸರು ಇದ್ದಂತೆ
 ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈತನು ಗೋವಿಂದರಾಜನನ್ನು ಬೆಂಕೊಂಡು ರಾಜಯನನ್ನು
 ಕೊಂದು ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದಂತೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ; ಬಹಳ ಪರಾಕ್ರಮ
 ಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ತನಗೆ ಇದ್ದ ಬಿರುದುಗಳನ್ನೂ ಅವಕ್ಕೆ
 ಕಾರಣಗಳನ್ನೂ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:—

ಅಳ್ವನ ಬಿಸದಿಂ ಬೇಡಗಕಾಳೆಗದೊಳ್ ವಜ್ರಳದೇವನಂ ಗೆಲ್ಲ ಸಾಹಸದಿಂ ಸಮರ
ಧುರಂಧರಂ ; ಗೋನೂರ ಬಯಲೊಳ್ ಬಂದೊಡ್ಡಿದ ನೊಳಂಬರ ಕಾಳೆಗದೊಳ್ ಜಗದೇಕ
ವೀರನ ಮುಂತೆತನ್ನ ಬಲಮಂ ಮೆಜಿದುದಜಾಂ ವೀರಮಾರ್ತಾಂಡಂ ; ಉಚ್ಚಂಗಿಯ ಕೋಟಿ
ಯೊಳ್ ರಾಜಾಯ್ತನೊಳ್ ಒರ್ವನೆ ರಣಮಂ ಮೆಜಿದುದಜಾಂದೆ ರಣರಂಗ ಸಿಂಗಂ ;
ಬಾಗೆಯೂರ ಕೋಟಿಯೊಳ್ ತ್ರಿಭುವನವೀರನಂ ಕೊಂದು ಗೋವಿಂದರನಂ ಪುಗಿಸಿದುದಜಾಂ
ವೈರಿಕುಲಕಾಲದಂಡಂ ; ನೃಪಕಾಮನ ಕೋಟಿಯೊಳ್ ಪೆಣೆವಿಜಿದುದಜಾಂ ಭುಜವಿಕ್ರಮಂ ; ತನ್ನ
ತಮ್ಮನಂ ನಾಗವರ್ಮನಂ ಕೊಂದ ಪಗೆಗೆ ಚಲದಂಕಗಂಗನುಂ ಗಂಗರ ಭಟನುಮೆನಿಸಿದ
ಮುದುರಾಚಯನಂ ಕೊಂದುದಜಾಂ ಸಮರಸರಶುರಾಮಂ , ಜಟ್ಟಿಗರನಟ್ಟಿದ ದಂಡಿನೊಳೆ
ಸಿಂಹಟಕಂ ಮಾಡಿದುದಜಾಂ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷರಾಕ್ಷಸಂ ; ವೀರಭಟಕೋಟಿಯಂ ತವೆ
ಕೊಂದುದಜಾಂ ಭಟಮಾರಿ ; ನಿಶ್ಶಂಕಾದಿಗುಣಪರಿರಕ್ಷಣೈಕಕಾರಣನಪ್ಪುದಜಾಂ ಗುಣವಂ
ಕಾವಂ ; ಸತ್ಯತ್ಯಾಗಾದಿಸಮನ್ವಿತನಪ್ಪುದಜಾಂ ಸಮೃದ್ಧೈರತೃಪ್ತಕರಂ ; ಪರಾಂಗನಾಪರದ್ರವ್ಯ
ಪರಾಯ್ತುಪನಪ್ಪುದಜಾಂ ಶೌಚಾಭರಣಂ , ಪರಿಹಾಸದೊಳಂ ಸೂನೃತವಚನನಪ್ಪುದಜಾಂ
ಸತ್ಯಮುಧಿಸ್ವರಂ ; ಅತಿಪ್ರಚಂಡವೀರಮಾಂಡಲಿಕಶಿಖಿಂಡಮಂಡನಮಣಿಯಪ್ಪುದಜಾಂ ಸುಭಟ
ಚೂಡಾಮಣಿ.

ವೀರಮಾರ್ತಾಂಡನೆಂಬ ತನ್ನ ಬಿರುದನ್ನು—

ಚಂಡಪ್ರತಾಪರೂರ್ಜಿತ | ಮಂಡಲರಶ್ರತಿಮತೇಜರೆಂದೆದೆ ಭಯಂ |

ಗೊಂಡಜಗುಗುಂ ಜನಂ ಮಾ | ತಾರ್ತಾಂಡಂಗೆ ನೆಗಟ್ಟಿ ವೀರಮಾರ್ತಾಂಡಂಗೆ ||

ಎಂಬ ಸದೃಶದಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಶ್ರ. ಬಿ. 281 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ
(ಸು. 983) ಈತನ ವಿಜಯಗಳೂ ಬಿರುದುಗಳೂ ಹೇಳಿವೆ. ಈತನಿಗೆ 'ಗುಣ
ರತ್ನಭೂಷಣ' 'ಕವಿಜನಶೇಖರ' ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳೂ ಇದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.
ಈತನು ಕವಿರನ್ನನಿಗೆ (993) ಪೋಷಕನಾಗಿದ್ದನೆಂದು ಅಜಿತಪುರಾಣದಿಂದ
ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಈತನ ಗ್ರಂಥ

ಚಾವುಂಡರಾಯಪುರಾಣ ಅಥವಾ ತ್ರಿಷಷ್ಟಿಲಕ್ಷಣ
ಮಹಾಪುರಾಣ.

ಇದು ಚತುರ್ವಿಂಶತೀರ್ಥಕರರ ಚರಿತವು. ಈ ಮಹಾಪುರಾಣವನ್ನು
ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಚೆಭಟ್ಟಾರಕನೂ ನಂದಿಮುನೀಶ್ವರನೂ ವಿರಚಿಸಿದರು. ಅನಂತರ
ಕವಿಸರಮೇಶ್ವರನು ತ್ರಿಷಷ್ಟಿಶಲಾಕಾಪುರುಷಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆದನು. ಅದನ್ನೇ
ಜನಸೇನ ಮುನೀಶ್ವರನು "ಭವ್ಯಾಳಿಗೆ ಪೇಟ್ಟು ಮಾಣೆ ಗುಣಭದ್ರಮುನೀಶ್ವರಾ

ತ್ರಿಷಷ್ಟಿಪುರುಷಪ್ರತಿಬಂಧಪುರಾಣ” ವನ್ನು ಬರೆದರು. ಅದನ್ನೇ ಚಾವುಂಡರಾಯನು “ಭವ್ಯಕೋಟಿಗೆ ಅಜ್ಜಾಪಿದೆಂ” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ವ್ಯುಪಭಜನೇಂದ್ರಾದಿಚತುರ್ವಿಂಶತಿ ಜಿನರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಬಳಿಕ ಗೃಧ್ರಪಿಂಭಾಚಾರ್ಯನು ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಅಜಿತಸೇನಾಚಾರ್ಯನ ವರೆಗೆ ಗುರುಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ.¹ ತರುವಾಯ (1) ಋಷಭ (2) ಅಜಿತ (3) ಶಂಭವ (4) ಅಭಿನಂದನ (5) ಸುಮತಿ (6) ಪದ್ಮಪ್ರಭ (7) ಸುಪಾರ್ಶ್ವ (8) ಚಂದ್ರಪ್ರಭ (9) ಪುಷ್ಪದಂತ (10) ಶೀತಲ (11) ಶ್ರೇಯಾಂಸ (12) ವಾಸುಪೂಜ್ಯ (13) ವಿಮಲ (14) ಅನಂತ (15) ಧರ್ಮ (16) ಶಾಂತಿ ನಾಥ (17) ಕುಂಭ (18) ಅರ (19) ಮಲ್ಲಿ (20) ಮುನಿಸುವ್ರತ (21) ನಿಮಿ (22) ನೇಮಿ (23) ಪಾರ್ಶ್ವ (24) ವರ್ಧಮಾನ, ಎಂಬ ಚತುರ್ವಿಂಶತಿ ತೀರ್ಥ ಕರರ ಚರಿತವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಗ್ರಂಥದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಕೇವಲಿಗಳು, ಕೇವಲಿಗಳು, ದಶಪೂರ್ವಧರರು, ಏಕಾದಶಾಂಗಧರರು, ಆಚಾರಾಂಗಧರರು, ಪೂರ್ವಾಂಗದೇಶದೇಶಧರರು, ಇವರುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನೂ ಹೆಸರುಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿ, ಅನಂತರ ಅರ್ಹದ್ವಲಿ, ಮಾಘಣಂದಿ, ಭೂತಬಲಿ, ಪುಷ್ಪದಂತ, ಶ್ಯಾಮಕುಂದಾಚಾರ್ಯ, ತೆಂಬುಳೂರಾಚಾರ್ಯ, ಸಮಂತಭದ್ರ, ಶುಭನಂದಿ, ರವಿನಂದಿ, ಏಲಾಚಾರ್ಯ, ವೀರಸೇನ, ಜಿನಸೇನ, ಇವರನ್ನು ಹೇಳಿ—

ಇಂತಯ್ಲ ತೊಂಬಜನಮುನಿ | ಸಂತತಿಯಿಂದಂ ಶ್ರುತಾವತಾರಂ ಧರೆಗೋ |

ರಂತ ನಿಮಿದ್ ದೆವದರ್ಗಳ | ಸಂತತಿಯೊಳ್ ನೆಗಟ್ಟಿರಜಿತಸೇನಾಚಾರ್ಯರ್ ||

ಎಂದು ತನ್ನ ಗುರುಗಳ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಗ್ರಂಥದ ಅಂತ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ—

ಇದು ಸಕಲಭುವನವಂದ್ಯಮಾನ ಸಂಯಮಸಮಾಧಾನವಿಜಿತದುರಿತಾರಾತಿಸೇನ ಶ್ರೀಮದಜಿತಸೇನಭಟ್ಟಾರಕಪಾದಪದ್ಮಪ್ರಸಾದಾಸಾದಿತರತ್ನತ್ರಯಾಲಂಕೃತ ಧರ್ಮವಿಜಯ ಶ್ರೀಮಚ್ಚಾವುಂಡರಾಯವಿರಚಿತಮಪ್ಪ ತ್ರಿಷಷ್ಟಿಲಕ್ಷಣಮಹಾಪುರಾಣದೊಳ್

1. ತತ್ಪಾರ್ಶ್ವಸೂತ್ರವನ್ನು ಬರೆದ ಗೃಧ್ರಪಿಂಭಾಚಾರ್ಯ; ಕವಿತಾಚತುರನಾದ ಸಿದ್ಧಸೇನಾಚಾರ್ಯ; ತತ್ಪಾರ್ಶ್ವಭಾಷ್ಯವನ್ನೂ ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನೂ ಬರೆದ ಸಮಂತಭದ್ರ; ರತ್ನತ್ರಯವೆನಿಸಿದ ಸಮಂತಭದ್ರತ್ರಯ; ವ್ಯಾಕರಣಕರ್ತೃವೂ ಗಗನಗಮನಸಾಮರ್ಥ್ಯನೂ ತಾರ್ಕಿಕತಿಳಕನೂ ಆದ ಪೂಜ್ಯಪಾದಭಟ್ಟಾರಕ; ಚರಿತಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನೂ ತ್ರಿಷಷ್ಟಿಶಲಾಕಾಪುರುಷರ ಪುರಾಣವನ್ನೂ ಬರೆದ ಕವಿಪರಮೇಶ್ವರ; ವೀರಸೇನಭಟ್ಟಾರಕ; ಜಿನಸೇನಭಟ್ಟಾರಕ; ಗುಣಭದ್ರದೇವ; ಸರ್ವಸಾಧುಭಟ್ಟಾರಕ; ಧರ್ಮಸೇನಾಚಾರ್ಯ; ಮುಳ್ಳುಂದದೊಳ್ ಸನ್ಮುಸನವಂ ಮಾತಪೋಗಿ ಬಳಿಕ ಕೊನಣ್ಣಾದಿಯಲ್ಲಿ ಮುಡಿಸಿದ ಸುಕುಮಾರಸೇನಮುನಿ; ನಾಗಸೇನ ವೀರಸೇನ ಚಂದ್ರಸೇನ ಮುನಿಪುಂಗವರು; ಆಡ್ಯನಂದಿಮುನಿ; ನಯಸೇನಮುನಿಶಿಷ್ಯನೂ ತನ್ನ ಗುರುವೂ ಆದ ಅಜಿತಸೇನಾಚಾರ್ಯ.

ಎಂಬ ಗದ್ಯವಿದೆ. ಅದರೆ ಉಳಿದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ—

ಇದು ಸಕಲಶಾಸ್ತ್ರ ಸಂಯಮಸಂಪನ್ನ ಶ್ರೀಮದಜಿತೇನಭಟ್ಟಾರಕಚರಣಕಮಲ
ಚಂಚರೀಕ ಧರ್ಮವಿಜಯ * * * ಪುರಾಣದೋಳ

ಎಂದಿದೆ.

ಚಾವುಂಡರಾಯಪುರಾಣವು ಪ್ರಾಯಃ ಗದ್ಯರೂಪವಾಗಿದೆ. ಆದ್ಯಂತಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳಿವೆ. ಗ್ರಂಥವ ಮಧ್ಯದಲ್ಲೆಯೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಪದ್ಯಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಇತರ ಕವಿಗಳು ಬರೆದಿರುವ ಜನಪುರಾಣಗಳು ಹೀಗಿಲ್ಲ; ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗದ್ಯಗಳಿದ್ದರೂ ಪದ್ಯಗಳೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿವೆ. ನೃಪತುಂಗನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಯೇ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಗದ್ಯಗ್ರಂಥಗಳು ಹುಟ್ಟಿದುದಾಗಿ ತಿಳಿಯ ಬರುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅವುದೂ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಈಗ ದೊರೆತಿರುವ ಗದ್ಯಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಚಾವುಂಡರಾಯಪುರಾಣವೇ ಅತಿಪುರಾತನವಾದುದು. ಈ ದೊಡ್ಡ ಗದ್ಯಗ್ರಂಥವು ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಭಾಷಾಶೈಲಿಯನ್ನು ತಿಳುವುದಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಉಪಯೋಗವಾದ ಸಾಧನವಾಗಿದೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಒಂದೆರಡು ಪದ್ಯಗಳನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಗದ್ಯಭಾಗವನ್ನೂ ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ—

ಚಾವುಂಡರಾಯನ ಕೀರ್ತಿ.

ಸುರಶೈಲಂ ಪಿರಿದಲ್ತು ವಾರ್ಧಿ ಪಿರಿದಲ್ತು ಮೇರುಗಂ ವಾರ್ಧಿಗಂ |

ಪಿರಿದುರ್ವೀತಳಮಲ್ತು ಮೇರುಗಿರಿಗಂ ವಾಗಾಶಿಗಂ ಧಾತ್ರಿಗಂ ||

ಪಿರಿದಾರಾಂತರಮಲ್ತು ಮಂದರಸಮುದ್ರೋರ್ವೀದಿಗಂತಂಗಳಿಂ |

ಪಿರಿದುಗ್ರಾಂಜಯಾರ್ಜಿತೋರ್ಜಿತಯಶಂ ಶ್ರೀವೀರನಾರ್ತಾಂಡನಾ

|| 77 ||

ವಸಂತ.

ಕಳಕಂಠೀನಾದಮಾದಂ ಬಗೆಗೊಳೆ ಲಲಿತಾಶೋಕಧಾತ್ರೀರುಹಂ ಕ |

ಣ್ಣೊಳೆ ಚೇತೋಹಾರಿಚೂತದ್ರುಮಮವನಿಜನಸ್ತ್ರೇಮಮಂ ಶೋಭೆಯಿಂದೀ ||

ಛೊಳೆ ಕಾವಂ ಪೂವಿನಂಬಂ ತೆಗೆದುಕೊಳೆ ಮುಗುಳ್ಳಲ್ಲಿ ಕಾಮಾಲೆ ಚಿತ್ತಂ |

ಗೊಳೆ ಬಂದತ್ತಂದು ಮಾದ್ಯನ್ತ ಧುಕರಕುಳರ್ಯುಂಕಾರಕಾಂತಂ ವಸಂತಂ

|| 78 ||

ಸೀತಾಪಹಾರ.

ರಾವಣಂ ಶೂರ್ಪನಖಿಯ ಮಾತಂ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಮಾರಿಂಚೆಂಬೆರಸು ಪುಷ್ಪಕವಿಮಾ
ನಾರೂಢನಾಗಿ ನಭಸ್ಥುಲಕ್ಕೊಗೆದು ಚಿತ್ರಕೂಟೋದ್ಯಾನವನಮನೆಯ್ವು ಮಾರಿಂಚನಂ
ಪರಾರ್ಥಮಣಿಹರಿಣಿಪೋತಕಂಮಾಡಿ ಸೀತೆಯ ಮುಂದೆ ಸುಲಯಲ್ಪೀಛೊಡದಂ

ಸೀತೆ ಕಂಡರಸಂಗೆ ತೋಜಿ ವಿಚಿತ್ರವರ್ಣಮೃಗಮಿದು ರಾಜಭವನಯೋಗ್ಯಮೆಂಬುದು
ಮರಸನಾಕೆಯಲ್ಲಿಯಂ ತೀರ್ಚಲೆಂದು ಮೃಗದ ಬಲ್ಯಾಯಂ ತಗುಳ್ಳೊಡದು ದೂರಮು
ಮಾಸನ್ನಮುಮಲ್ಲದಾಸೆದೋಜಿ ಕಿಜಿದೆಡೆಯನುಯ್ಯಾಕಾಶಕ್ಕೆ ಪಾಟುವುದುಮದಜಿ
ಪೋಬಲ್ಯಾಯನಜಾಯದೆ ಮಗುಲ್ಪುನನ್ನೆಗಮಿತ್ತ ರಾವಣಂ (ರಾಮ) ವೇಷಧರನಾಗಿ
ಸೀತೆಯಲ್ಲಿಗೆ ವಂದು, ಮಣಿಮೃಗಪೋತಕಮಂ ಪಿಡಿದು ಪೊಲ್ಲುಟ್ಟದೆನೀಗಲಸ್ತಮಯ
ಸಮಯವಾದುದು ಪೊಲ್ಲೆ ಪೋಸಂ ಸಿಬಿಗೆಯನೇಜಿಂದು ಶಿಬಿಕಾಕಾರವಾಗಿದರ್
ಪುಷ್ಪಕವಿಮಾನಮನೇಜಿಸಿ ಸಿಬಿಗೆಯ ಕೆಲದೋಳ್ ತಾನುಂ ತುರಗಾರೂಢನಾಗಿ ಬರ್ಪಂ
ದಮಂ ಮಾಯೆಯಂ ಮಾಡಿ ತನಗೆ ಮೃತ್ಯುದೇವತೆಯನುಯ್ಯಂತುಯ್ಯು ಲಂಕೆಯ
ನೆಯ್ಯು ಪೋಪೊಲ್ಲಲೊಳಿದುರ್ ಮಾಯಾವಿಧಿಯಂ ಪಿಂಗಿಸಿ ತನ್ನ ತಂದಾವೃತ್ತಾಂತಮನ
ಜಿಪಿ ಹರಿಸಿಲೋಜ್ಜ್ವಲವರ್ಣಮಪ್ಪ ನಿಜರೂಪಮಂ ತೋಜಿ, ಜನಕಾತ್ಮಜೆ ಲಜ್ಜೆ
ಯೊಳಂ ಭಯದೊಳಂ ರಾಮನ ವಿರಹದೊಳಂ ಮೂರ್ಛಾಗತೆಯಾಗಿ, ಶಿಲವತಿಯಪ್ಪ
ಸೀತೆಯ ಕೋಗುಲಾಂಗಸ್ವರ್ಗನದಿನಾಕಾರಗಾಮಿಸಿದಿದ್ಯಾವಿನಾರಮಕ್ಕುಮೆಂಬ ಭಯ
ದಿಂ ಮುಟ್ಟಲಂಜ ವಿದ್ಯಾಧಿಯುರಂ ಬರಿಸಿ ಶಿಲವತಿಯಿಗಲಂ ಸೀತೆಯನೇಲ್ಪಿಜಿಸಿ
ದೊಡಿದಾವ ಪ್ರವೇಶಮೆನೆ, ಲಂಕಾಪುರಬಹಿರುದ್ಯಾನವಿಪ್ರವೇಶಮಿಲ್ಲಿಗೆ ನಿನ್ನಂ ರಾವಣಂ
ತಂದನಾತಂಗೆ ನಿಂ ಮಹಾದೇವಿಯಾಗಿ ಶಿಲವತಿಯುರ್ದಳಂ ಸುಖಮಿರ್ಪುದು ನೆಜಿದಂ
ಬಗೆಯದಿರೆಂಬುದುಮದಂ ಕೆಳ್ಳು ಶೋಕಾಕುಲಿಯಾಗಿ ವಿನಶ್ಚರಾತ್ಮಕಮಪ್ಪೋಲಿಗ
ಮಸುಗಮೆನ್ನ ಶಿಲಮಂ ಕಿಡೆ ನೆಗಲ್ಪಿನಲ್ಲಿ ನೆನ್ನರಸನಂ ಕಾಣ್ಪನೆಗಮಾರೊಳಂ ನುಡಿ
ವೆನಲ್ಲಿನಾತನ ಕ್ಷೇಮನಾರ್ತೆಯಂ ಕೆಳ್ಳನ್ನೆಗಮಾನುಣಸಲ್ಲಿನಾತಂಗೆ ಪೊಲ್ಲದಾದುದು
ಬಾಹ್ಯಾಭ್ಯಂತರಗ್ರಂಥಿಸರಿತ್ತಾಗದಿಂ ಸನ್ದ್ಯಸನಂಗೆಯ್ಯು ಸಾವೆನೆಂದು ಪರಿಚ್ಛೇದಂಗೆಯ್ಯು
ದಿವವಾ (?) ಲಕ್ಷಗಮಪ್ಪ ಕೇವಲಾಭರಣಂಗಳನಿರಲಿತ್ತುಲ್ಲಿದುವನೆಲ್ಲಮಂ ಕಳೆದು ನೀಮಿ
ನ್ನೆನ್ನಂ ಮುಟ್ಟದಿರೆಂದು ಬೇಜಿರಿಯುರಂ ಬಾರಿಸಿ ಮಾನವ್ರತದಿಂದಿರ್ಪಿನಂ ಲಂಕೆ
ಗೊಳನೇಕಮುತ್ಪಾತಂಗಳಾಗಿ ಚಕ್ರರತ್ನವಾಯುಧಾಗಾರದೊಳ್ ಪುಟ್ಟಿ ತದುತ್ಪಾತಂ
ಗಳಂ ಕಂಡು ಬೆಜಿಗಾಗಿ ಪುರೋಹಿತಾದಿಗಳ್ ಬಂದ ಸೀತೆಯಂ ತಂದು ಪೊಲ್ಲಕೆಯ್ಪಿ,
ನಿನಗಿಹಿತಮುಮಪಖ್ಯಾತಿಯುಮಪ್ಪಂತು ಮಾಡಿದೆಯಂ ಮಗುಲ್ಪಿ ಕುಡುವುದೊಳ್ಳಿತನೆ,
ರಾವಣಂ ಸೀತೆಯಂ ತಂದ ಕಾರಣದಿನೆನಗೆ ಸಕಲಭುನಾಧಿಪತ್ಯಮಂ ಮಾಲ್ಪಿ ಚಕ್ರಂ
ಪುಟ್ಟಿದುದದಜಿಂ ನಿಮಿದರ್ಕೆ ವಾಕೋಳ್ಳದಿರೆಂದು ಬಾರಿಸಿದಂ || 79 ||

ಕಮಲಾದಿತ್ಯ. 978.

ಈತನು ಬೆಳ್ಳಂ ಡಿಸ್ಪ್ರಿಕ್ಟಿನಲ್ಲಿಯ ಸೊಗಲ್ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲೀರವ
ಒಂದು ಶಾಸನವನ್ನು ¹ ಬರೆದುದಾಗಿ ಆ ಶಾಸನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ

1. *Epigraphia Indica*, XVI, 3

ಭ ವನಂ ವನನಿಧಿ ಸುರಗಿರಿ | ದಿವಕುಳಮಿನಚಂದ್ರರುಳ್ಳಿನಂ ಧರ್ಮಮಿದು |
ಧ್ವವಮಾಗಿ ನಡೆಗೆ ಶಾಸನ | ಕವಿ ಕಮಳಾದಿತ್ಯರಚಿತಕಾವ್ಯಾದೇಶಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇವನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕವಿಯೆಂದು ತೋರು
ತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಚಾಳುಕ್ಯರಾಜನಾದ ನೂರ್ಮಡಿ ತೈಲನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ
ಕಂಚಿಯಬ್ಬಿ ಸುವರ್ಣಾಕ್ಷಿ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ 978 ರಲ್ಲಿ ದತ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಂತೆ
ಹೇಳಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ:—

ಸುವರ್ಣಾಕ್ಷಿ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಪ್ರದೇಶ

ಸಂಕಷಪಂಡದಿಂದೆಸೆನ ನೆಮ್ಮಲ ಪೂಗೊಳದಿಂದ ತಳಿತ ಮ |

ವಿಂ ಕುಸುಮೋದಿತಂ ಕೊಡಗು ಪಾದರಿ ನೇಣಿಲಶೋಕೆ ಬಾಣಿಯೆಂ ||

ಬಂಕದ ವೃಕ್ಷ ಜಾತಿಗಳಿಸಿಂಚರದಿಂದ ಪುಗಲೆಂಬ ಕೋಕಿಲಾ |

ಳಂಕೃತದಿಂದ ಸಾಲ ಬನಮೊಪ್ಪುವುದೀವಿಷಯಾಂತರಾಳದೊಳ್ || 80 ||

ಪುಲಿಗಳ್ ಧರ್ಮಶ್ರವಣಮ | ನೆಲೆ ಮಿಡುಕದೆ ಕೇಳುತ್ತಿಪ್ಪವರಗಿಗಳ್ ನಿ |

ಮೃಗಮುನಿಪರೋದುಪ್ಪಾದಂ | ಚಳವಾವಡೆಯಿಡಿದು ಪೇಟ್ಟುವಿರುಳುಂ

ಸಗಲುಂ || 81 ||

ಪಾಪಿ ಪುಗಲ್ ಪುಗಲುಗ್ರದ | ಕೋಪಿ ಪುಗಲ್ ಪುಗಲಶೇಷಧರ್ಮದೊಳದ |

ವ್ಯಾಪಾರಿ ಪುಗಲ್ ಪುಗಲೆಂ | ದಾಪೊಟ್ಟುಂ ಕೋಕಿಲಂಗಳಲಿಗುಂ ಬನದೊಳ್ || 82 ||

ಗಟ್ಟಪುರಗಿಳಿಯ ಕುಕಿಲುವ | ಕಳಹಂಸೆಯ ಗಾವರಿಪ್ಪ ವೆಣ್ಣುಂಬಿಯ ಬಾ |

ವಳಿಸುವ ಪುರುಳಿಯ ಕೋಡಂ | ಗಳ ನಗಿಸುವ ರವಮೆ ನಗದ ನಾಲ್ಕುಂದೆಸೆಯೊಳ್

ಕಂಚಿಯಬ್ಬಿ

|| 83 ||

ಹರಚರಣಾಬ್ಜಭೃಂಗಿ ಕಪಟೋದಯವರ್ಜಿತ ನಿರ್ಮಲಾಂಗಿ ಭಾ |

ಸುರತರಮೂರ್ತಿ ನಿರ್ಮಳಿನಕೀರ್ತಿ ದಯಾಪರೆ ದಾನಧರ್ಮತ ||

ತ್ವರಗುಣಯುಕ್ತ ದೇವಗುರುಭಕ್ತ ಸುಗೋತ್ರಪವಿತ್ರೆಯೆಂದು ವಿ |

ಸ್ತರದೊಳೆ ಕೀರ್ತಿಕುಂ ವಸುಧೆ ಸಂತಸದಿಂದಮೆ ಕಂಚಿಕಟ್ಟಿಯಂ

|| 84 ||

ಫಲಸ್ತುತಿ

ಮೇಳಿಸಿ ನಾಯದಗಂ ಚಂ | ಡಾಳಿ ಕಮಳದೊಳೆ ಕಳ್ಳನೆಣಿದಡುತುಂ ತ |

ತ್ಯಾಳದೆ ಕೆಪಿಗಂ ಮುಚ್ಚಿಸ | ಮಾಳೋಕದೊಳಿಂದ್ರನಾಕೆಯಂ ಬೆಸಗೊಂಡಂ ||

ದೇವಸ್ಸಂ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ತಮ | ನಾವು ದ ಪಾತಕನ ಪಾದರಜಂ |

ಭಾವಿಸಲಭೋಜ್ಯಮೆನಲಾ | ದೇವಸ್ತಮನಣಿವನಿಂ ನಿಕ್ಕೃಷ್ಟರುಮೊಳತೇ ¹ || 85 ||

1. ಇಂದ್ರ ಸ್ತುತಿ ಚಂದ್ರಾಲೀಲಂ ಕಿಮಿದಂ ಪಚ್ಚತೇ ಸ್ತಯಾ |

ಶ್ವರಾಂಸಂ ಸುರಯಾ ಸಿಕ್ತಂ ನೃಕಪಾಲೇ ಚಿತಗ್ನಿನಾ ||

ದೇವಬ್ರಾಹ್ಮಣವಿತ್ತಾನಿ ಬಲಾದಪಹರಂತಿ ಯೇ |

ತೇಷಾಂ ಪಾದರಜೋಭೇತ್ಯ ಚರ್ಮಣಾ ಪಿಹಿತಂ ಮಯಾ ||

ನಾಗವರ್ಮ.

ವಿಚಾರಂ.

ಈ ಹೆಸರಿನವರು ಇಬ್ಬರು ಕವಿಗಳು ಇದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಛಂದೋಂ ಬುಧಿಯನ್ನೂ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನೂ ಬರೆದವನು ಒಬ್ಬ ನಾಗವರ್ಮನೆಂದೂ, ಕಾವ್ಯ ವಲೋಕನ ವಸ್ತುಕೋಶ ಕರ್ಣಾಟಕಭಾಷಾಭೂಷಣಗಳನ್ನು ಬರೆದವನು ಬೇರೊಬ್ಬ ನಾಗವರ್ಮನೆಂದೂ ನಿರ್ಧರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಕಾದ ಕಾರಣಗಳಿವೆ.

ಮೆ| ಕಿಟ್ಟಲ್ ಅಚ್ಚು ಹಾಕಿಸಿರುವ ಛಂದೋಂಬುಧಿಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಾದಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮಂ ಗಳಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ಕಾಲವೇ ಮೊದಲಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಹ ಕಾರಿಯಾದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿವೆ. ನಾವು ನೋಡಿದ ನಾಲ್ಕು ಹಿಲೆಯು ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ—

ಅರಳಂ ರಕ್ತಸಗಂಗಂ | ಗುರುಗಳ್ ನೆಗಟ್ಟಜಿತಸೇನದೇವರ್ ಗಯಿಯಂ |
ಪೊರೆವ ನೃಪನಣ್ಣನೆನೆ ಮ | ಚ್ಚರಿಸುವರಾರ್ ನಾಕಿಯಿರುಳೊಳೇಂ ಪುಟ್ಟಿದನೇ ||
ಗಂಡರ ಮೂಕುತಿಯೆನಿಸಿದ | ಮಾಂಡಳಿಕರ ಮಂತ್ರಿ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹ ರಾಯಂ |
ಕೊಂಡಾಡಿ ಪೊರೆದನೆನೆ ಧರೆ | ಕೊಂಡಾಡದೆ ಕೊಂಡುಕೊನೆಯದೇ ನಾಕಿಗನಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಈ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಛಂದೋಂಬುಧಿಯನ್ನು ಬರೆದ ನಾಗವರ್ಮನ ಕಾಲವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸುವುದಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಬಹುದು :

1. (1) ರಕ್ತಸಗಂಗಂ.—ಈ ರಾಜನು ರಾಚಮಲ್ಲನ (974—984) ತಮ್ಮನೆಂದೂ ಆತನ ಕಾಲವಾದಮೇಲೆ ಸುಮಾರು 984 ರಿಂದ ರಾಜ್ಯಭಾರಮಾಡಿದನೆಂದೂ ರಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. (2) ಅಜಿತಸೇನದೇವ.—ಇವನು ರಾಚಮಲ್ಲನಿಗೂ ಆತನ ಮಂತ್ರಿ ಯಾದ ಚಾವುಂಡರಾಯನಿಗೂ ಗುರು. (3) ಅಣ್ಣ ; ರಾಯ.—ಈ ಹೆಸರುಗಳು ಚಾವುಂಡರಾಯನಿಗೆ ಉಂಟೆಂದು ಅವನ ಚರಿತೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ನಾಗವರ್ಮನು ರಕ್ತಸಗಂಗನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಾವುಂಡರಾಯನಿಂದ ಪ್ರೇಷಿತನಾಗಿಯೂ ಅಜಿತಸೇನದೇವನ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದನೆಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಬಿರಲಾರದು.

ಅಲ್ಲದೆ ಕಾದಂಬರಿಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು “ಸತ್ಕೃತಿವನತಿಗಿದೌಚಿತ್ಯ ಮಂದಿತ್ರನತ್ಯುತ್ಪವದಿಂ ವಿದ್ವತ್ಸಭಾಮಂಡಲಿ ತಣಿವಿನೆಗಂ ಭೋಜರಾಜಕ್ಷಿತ್ಯೀಶಂ” ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಧಾರಾಪುರದ ಭೋಜರಾಜನು 10 ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯಭಾಗ ದಲ್ಲಿ ಆಳುವುದಕ್ಕೆ ಆರಂಭಿಸಿದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಮೇಲಣ ಪದ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ ರುವ ಭೋಜರಾಜನು ಇವನೇ ಆಗಿರಬಹುದು. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಈ ನಾಗ ವರ್ಮನು ಸುಮಾರು 990 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬೇಕು.

ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನದಲ್ಲಿ —

ಪ್ರಣತಗುಣರೆನಿಸಿ ವಿಬುಧಾ | ಗ್ರಣಿಗಳ್ ಕೆಯ್ದೊಂದುಪೊಗಟು ಸಲೆ ನೆಗಲ್ಲುವುಧಾ |
ರಿಣಿಯೊಳಗೆ ನಾಗವರ್ಮನ | ಗುಣವರ್ಮನ ಶಂಖವರ್ಮನಧ್ಯಾನಂಗಳ್ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯವು ಉದಾಹೃತವಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವಾದ ನಾಗವರ್ಮನಿಗೆ ಹಿಂದೆಯೇ ಬೇರೆ ಒಬ್ಬ ಲಕ್ಷಣಗ್ರಂಥಕಾರನಾದ ನಾಗವರ್ಮನು ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾಗಿದ್ದನೆಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನವನ್ನು ಬರೆದ ನಾಗವರ್ಮನಿಗೆ ಅದೇ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯೆ—

ಅಭಿಮತಶಬ್ದಸಂಸ್ಕರಣದಿಂ ಜನನುಂ ತಿಳಿವಂತುಮಾಡಿ ನಾ |

ಗ್ನಿಭವಮದಪ್ರತರ್ಕ್ಯಮೆನೆ ಸಂದೆಸಕಂ ದೆಸೆಯಂತನೆಯ್ಪಿ ತ ||

ತ್ವಭಿಯೊಳಗಗ್ರಪೂಜೆವಡೆದೊಂದು ಮಹಾಮಹಿಮಾನುಭಾವದಿಂ |

ದಭಿನವಶರ್ವವರ್ಮನಿವನೆಂದಪುದುರ್ವರೆ ನಾಗವರ್ಮನಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ಅಭಿನವಶರ್ವವರ್ಮನೆಂಬ ಬಿರುದಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಜನ್ನನು ಅನಂತನಾಥಪುರಾಣದಲ್ಲಿ—ಜನನಾಥಂ ಜಗದೇಕನಲ್ಲಿ ಕಟಿಕೋಪಾಧ್ಯಾಯನಾಗವ | ಮೃನಿದಾನೀಂತನಶರ್ವವರ್ಮನೆ ಗಡಂ ಜನ್ನಂಗುಪಾಧ್ಯಾಯಂ *—ಎಂಬುದರಿಂದ ಇದಾನೀಂತನಶರ್ವವರ್ಮನೆನಿಸಿದ ನಾಗವರ್ಮನು ಜನ್ನನಿಗೆ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನಾಗಿದ್ದಂತೆಯೂ ಜಗದೇಕನಲ್ಲಿ ಕಟಿಕೋಪಾಧ್ಯಾಯನಾಗಿದ್ದಂತೆಯೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ನಾಗವರ್ಮನೇ ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನವನ್ನು ಬರೆದವನಾಗಿರಬೇಕು. ಚಾಳುಕ್ಯರಾಜರಲ್ಲಿ ಜಗದೇಕಮಲ್ಲ ಎಂಬವನು 1138 ರಿಂದ 1150 ರ ವರೆಗೆ ಆಳಿದ ಹಾಗೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಅದುದರಿಂದ ಈ ನಾಗವರ್ಮನು ಸುಮಾರು 1145 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬೇಕು. ಜನ್ನನು 1209 ರಲ್ಲಿ ಯಶೋಧರಚರಿತವನ್ನೂ 1230 ರಲ್ಲಿ ಅನಂತನಾಥಪುರಾಣವನ್ನೂ ಬರೆದಂತೆ ಆ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬರುವುದರಿಂದ ಈ ನಾಗವರ್ಮನು ಜನ್ನನಿಗೆ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನಾದಾಗ ಬಹಳ ವೃದ್ಧನಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು.

- II. (1) ಭಂದೋಂಬುಧಿಯನ್ನು ಬರೆದ ನಾಗವರ್ಮನು ತನ್ನ ತಂದೆ ವಣ್ಣಮಯ್ಯನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಎರಡನೆಯ ನಾಗವರ್ಮನು ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ “ವೇಲ್ಲಿದಂ ದಾಮೋದರತನಯನೀವಚೋಲಂಕೃತಿಯಂ” ಎಂದೂ ವಸ್ತುಕೋಶದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ “ದಾಮೋದರಪ್ರಿಯಸುತಂ” ಎಂದೂ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. (2) ಮೊದಲನೆಯ ನಾಗವರ್ಮನಿಗೆ ನಾಕೆ, ಸಯ್ಯಡಿಯಾತಂ, ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳು ಇದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನಾದಿಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಹೆಸರುಗಳು ಸಿಕ್ಕುವುದಿಲ್ಲ. (3) ಮೊದಲನೆಯವನಿಗೆ “ಕವಿರಾಜಹಂಸ” ಎಂಬ ಬಿರುದುಂಟು; ಎರಡನೆಯವನಿಗೆ “ಕವಿತಾಗುಣೋದಯ” ಎಂಬ ಬಿರುದಿದೆ. (4) ಮೊದಲನೆಯವನು ಭಂದೋಂ

ಬುಧಿಯ ಆದಿಭಾಗದ ಸ್ತೋತ್ರದಿಂದಲೂ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಆದಿಪದ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಕೆಲವು ಓಲೆಯ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಅಧಿಕಾರಾಂತ್ಯದ ಗದ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಕಾದಂಬರಿಯ ಆವಿಶ್ಲೋಕದಿಂದಲೂ ಜೈನನೋ ಅಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ಸಂದೇಹವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ತನ್ನ ಗುರು ಅಜಿತಸೇನಾಚಾರ್ಯನೆಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಜೈನನೇ ಆಗಿರಬೇಕು. ಚಾವುಂಡರಾಯಪುರಾಣದಿಂದ ಚಾವುಂಡರಾಯನಿಗೆ ನಾಗವರ್ಮನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ತಮ್ಮನಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.¹ ಮೇಲೆ ಬರೆದಿರುವ “ಅರಸಂ ರಕ್ತ ಸಗಂಗಂ” ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪೋಷಕನು “ಅಣ್ಣ” ನೆಂಬುದರಿಂದ ಇವನೇ ಅವನ ತಮ್ಮನಾಗಿರಬಹುದೋ ಎಂಬ ಸಂದೇಹವು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ತಾನು ವೆಣ್ಣುಮಯ್ಯನ ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಪುತ್ರನೆಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಇವನು ತದ್ವಿನ್ನನೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಎರಡನೆಯವನು ಜೈನನೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ. ಈ ವಿಷಯವು ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನ, ವಸ್ತುಕೋಶ, ಕರ್ಣಾಟಕಭಾಷಾಭೂಷಣ, ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆದಿಭಾಗದ ಸ್ತುತಿಪದ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಅಂತ್ಯಭಾಗದ ಗದ್ಯದಿಂದಲೂ ಜನ್ನನು ಜೈನಪುರಾಣಕರ್ತೃಗಳಲ್ಲಿ ಇವನನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ ಹೇಳುವುದರಿಂದಲೂ ದೃಢಪಡುತ್ತದೆ.

ಈಯೆಂಬರು ನಾಗವರ್ಮರಲ್ಲದೆ ಬೇರೊಬ್ಬ ನಾಗವರ್ಮನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಚಂದ್ರಚೂಡಾಮಣಿಶತಕವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.²

ನಾಗವರ್ಮ I. ಸು. 990.

ಇವನು ಛಂದೋಂಬುಧಿಯನ್ನೂ ಕರ್ಣಾಟಕ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಛಂದೋಂಬುಧಿಯಿಂದ ಈತನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಈಯಂಶಗಳು ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ:—ವೆಂಗಿವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸಪ್ತಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಮನೋಹರವಾದ ವೆಂಗಿವಳುವಿನಲ್ಲಿ ಕೌಂಡಿನೈಗೋತ್ರೋದ್ಭವನಾದ ವೆಣ್ಣುಮಯ್ಯನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿದ್ದನು. ಅವನ ಪತ್ನಿ ಕೌಂಡಿಕಬ್ಬೆ; ಮಗ ದಾಮಮಯ್ಯ. ಇವನ ಹೆಂಡತಿ ಕುಂದಕಬ್ಬೆ; ಜ್ಯೇಷ್ಠಪುತ್ರ ವೆಣ್ಣುಮಯ್ಯ; ಇವನ ಹೆಂಡತಿ ಪೋಳಕಬ್ಬೆ; ಜ್ಯೇಷ್ಠಪುತ್ರ ನಾಗವರ್ಮ I. ಈತನಿಗೆ ಕವಿರಾಜಹಂಸ, ಬುಧಾಬ್ಜವನಕಳಹಂಸ, ಕಂದಕಂದರ್ಪ, ನೆಗಟ್ಟೆಗೋಜ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ನಾಕಿ, ಸಯ್ಯಡಿಯಾತ³ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳೂ ಇದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. “ಬೀರಸಿರಿಯಕ್ಕೆ ಭುಜಾಸಿಗೆ ನಾಗವರ್ಮನಾ” ಎಂದೂ, “ಕುಂತೀಪುತ್ರಂ ಪೂಣರ್ಧ ರಣದೊಳ್” ಎಂದೂ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಈತನು ಯುದ್ಧವೀರನಾಗಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

1. ಪುಟ 47. 2. ನಾಗವರ್ಮಾಚಾರ್ಯನ ಚರಿತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ.

3. ಸಯ್ಯಡಿಯೆಂಬುದು ಕರ್ಣಾಟಕ ದೇಶದ ಕಿಸುಕಾಡುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಗ್ರಹಾರವೆಂದು ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ—ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಸಂಚಿತಂತ್ರ, ಪುಟ 8

ಈತನ ಕಾಲವೇ ಮುಂತಾದ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳು ಹಿಂದಣ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿವೆ. ತನ್ನ ಕವಿತಾಚಾತುರ್ಯವನ್ನೂ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ:—

ನವರಸಮುಣೈ ಮಾತು ಪೊಸತಾಗಿರೆ ದೇಸೆಯ ದೇಸೆವೆತ್ತುದಂ |
ಬವೊಲಿರೆ ಜಾಣ್ ಮನಂಗೊಳಿಸೆ ಪೂಣ್ಡಿರದರ್ಥಕ್ಕತಿಪ್ರಬಂಧಮಂ ||
ಕಿವಿಗಿನಿದಾಗೆ ಪೊಚ್ಚುಪೊಸತಾಗೆ ಮನೋಹರಮಾಗೆ ವೇಟ್ಟು ಸ |
ತ್ವವಿ ಕವಿರಾಜಹಂಸನೆನೆ ಪೇಟಲೊಡರ್ಚಿದನೀಪ್ರಬಂಧಮಂ ||

ರಚಿತಪದಪ್ರಸನ್ನಪರಿಪೂರ್ಣರಸಾವಹಮರ್ಥಯುಕ್ತಮಾ |
ಗುಚಿತಪುರಾಣಮಾರ್ಗಪದಪದ್ಧತಿಬಂಧುರಬಂಧಮೆಂಬಿಗಂ ||
ರಚಿಯಿಸೆ ವಾಚ್ಯವಾಚಕ ವಿಶೇಷ್ಯವಿಶೇಷಣ ಲಕ್ಷ್ಯಲಕ್ಷಣ |
ಪ್ರಚುರತೆ ಕಾಳಿದಾಸನುಮನೇಳಿಸಿತೀಕವಿರಾಜಹಂಸನಾ ||

ಹರಹಾಸಕ್ಕೊಂದರಲು ದಿಕ್ಕರಿರದನಕೆರಟ್ಟು ನಾಕಾಧಿನಾಥ |
ದ್ವಿರದಕ್ಕಂ ಮೂಱುನಾಲ್ಕಿಂದುವಿನ ರುಚಿಗೆ ನಾಲ್ಕಯ್ವು ದುಗ್ಧಾಬ್ಧಿಗಯ್ಯಾ ||
ಜರವಿಂದಕ್ಕತ್ತಲಾಱೀಮರನದಿಗಮೇಱಿಂಟು ಕೈಲಾಸಧಾತ್ರೀ |
ಧರಕೆಂಟೊಂಬತ್ತು ಪತ್ತೆಂದೆನೆ ಪಸರಿಸಿದಂ ಕೀರ್ತಿಯಂ ನಾಗವರ್ಮಂ ||

ಕುಂತೀಪುತ್ರಂ ಪೊಣರ್ದ ರಣದೊಳ್ ಪದ್ಮಜಂ ಶಾಸ್ತ್ರದೊಳ್ ಶ್ರೀ |
ಕಾಂತಾಕಾಂತಂ ಪಿರಿಯ ನಿರಿಯೊಳ್ ನಿಂಧುಜಂ ಶೌಚದೊಳ್ ಕ ||
ಣಂ ತಪ್ಪಿಲ್ಲೆಂದನಿಪ ನುಡಿಯೊಳ್ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನಾತೋ |
ರಂತೀನಾ ದಾರತೆಯೊಳಿಸೆದಂ ಕಂದಕಂದರ್ಪನೆಂದುಂ ||

ತನುವಿಂದೊಂದು ಗುಣಂಗಳೆಂದರದು ಸಾಹಿತ್ಯಂಗಳೆಂ ಮೂಱು ಮೇಣ್ |
ಮನದಿಂ ನಾಲ್ಕುಮುಳೆತ್ತದೊಸ್ತನೆ ಸುಚಾರಿತ್ರಂಗಳೆಂದಾಱು ಸ ||
ಜ್ಞಾನದಿಂದೆಱು ಸುತತ್ವದಿಂದೆ ತಳೆದೆಂಟಂಗಂ ಭುಜದ್ವಂದ್ಯದೊಳ್ |
ತನಗಿನ್ನಾರ್ ಸರಿ ನಾಗವರ್ಮನೊಳೆ ದಾಸರ್ ಕಾಳಿದಾಸಂಬರಂ ||

ಮತಿವಂತರ್ ಸಮನೆಂಬುದಾವುದದಱೊಳ್ ಮತ್ತೊವರಲ್ಲಬ್ಧಿವೆ |
ಷ್ವಿತಫೂಚಕ್ರದೊಳೆಂತು ಮೇರುಗಿರಿಯು ಮತ್ತೊಂದು ಶೈಲೇಂದ್ರಮು ||
ನ್ನತಮಿಲ್ಲಂತುಟೆ ನಾಕೆಗಂಗನುತುಮಾಮತ್ತೇಭವಿಕ್ರೀಡಿತಂ |
ಪ್ರತಿವಸ್ತುಪಮೆಯುಂ ತಗುಳ್ಳು ಪೊಗಟ್ಟುಂ ವಿಶ್ವಂಭಗಾಮಂಡಲಂ ||

ಜತವಾಣಂ ಹರಿಯಂತಧಾಕೃತಮಯೂರಂ ತಾರಕಾರಾತಿಯಂ |
ತತಿಮಾಘಂ ಶಿಶಿರಾಂತ್ಯದಂತೆ ಸುರಪಪ್ರೋಚ್ಚಂಡಕೋದಂಡದಂ ||

ತೆ ತಿರೋಭೂತಗುಣಾಧ್ಯನಬ್ಬವನದಂತಾವಿರ್ಭವದ್ದೆಂದಿ ಭಾ |

ರತದಂತಾತ್ಮಧನಂಜಯೈಕವಿಭವಂ ವಾಗ್ಗುಂಫದೋಳ್ ನಾಕಿಗಂ ||

ಕೊನೆಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ಲೇಷೆಯಿಂದ ತನಗೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಸಂಸ್ಕೃತಕವಿಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕುಕವಿಗಳನ್ನು ನಿಂದಿಸುತ್ತಾನೆ:—

ಹಜಗವಿಗಳ ಕಬ್ಬಂಗಳ | ಪೊಜಗೊಳಗಕ್ಕರದ ಪೊಳ್ಳೆ ಬಿರ್ಚಿದೊಡಲ್ಲಂ |

ಬಜತಾಜಗಬಿಜಗವೆ | ತ್ತಜತತ್ತಜವೆಕ್ಕಸಕ್ಕಮಸ್ತವ್ಯಸ್ತಂ ||¹

ಮಲಿಯಲ್ಲದೆ ಪೊಯ್ಸುಂರಿಂ | ಬೆಳಗುಮೆ ಧರೆ ಮಜುಗಿ ಕುದಿದು ಶಾಸ್ತ್ರದ ಬಲದಿಂ |

ದಳಸಿಂ ಸೋಜ್ಜಿಡಮದು ಕೋ | ಮಳಮಕ್ಕುಮೆ ಸಹಜಮಿಲ್ಲದಾತನ ಕಬ್ಬಂ ||

ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ—

1. ಭಂದೋಂಬುಧಿ.

ಇದು ಭಂದಶ್ವಾಸ. ಕನ್ನಡಭಂದಸ್ವಿಗೆ ನಮಗೆ ದೊರೆತಿರುವ ಲಕ್ಷಣಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಇದೇ ಪುರಾತನಗ್ರಂಥವು. ಈಶ್ವರನು ಉಮೆಗೆ ಉಪದೇಶಮಾಡಿದ ಭಂದಸ್ವ ಸಿಂಗಳನಿಂದ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತೃತವಾದಂತೆಯೂ ಅದನ್ನು ತಾನು ಕಲಿತು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಉಪದೇಶಮಾಡಿದಂತೆಯೂ ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಈ ಕವಿ ಸಿಂಗಳನನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತಸಿಂಗಳ, ಪ್ರಾಕೃತ ಸಿಂಗಳ, ಎಂದು ಇಬ್ಬರು ಸಿಂಗಳರು ಇದ್ದಂತೆ ಕೆಲವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಒಬ್ಬ ಸಿಂಗಳನೇ ಸಂಸ್ಕೃತಭಂದಸ್ವನ್ನೂ ಪ್ರಾಕೃತಭಂದಸ್ವನ್ನೂ ಬರೆದಂತೆ ಪ್ರತೀತಿಯಿದೆ. ಈ ಕವಿ ಈಯರಡುಲಕ್ಷಣಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಅನುಸರಿಸಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅನುಪೂರ್ವಿಯಲ್ಲಿಯೂ ವೃತ್ತಗಳ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸಿಂಗಳ ಭಂದಸ್ವಿಗೂ ಇವನ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೂ ಬಹಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ. ವೃತ್ತರತ್ನಾಕರ, ಶ್ರುತ ಬೋಧ, ಈ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿರುವಂತೆಯೇ ವೃತ್ತದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳುವ ಪದ್ಯವೇ ಆ ವೃತ್ತಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವು ಆರು ಆಶ್ವಾಸಗಳಾಗಿ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಪೀಠಿಕಾನಂತರ (1) ಸಂಜ್ಞಾಧಿಕಾರ—ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸಗಳ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಪ್ರಾಯಶಃ ನೃಪತುಂಗನ ಉದಾಹರಣಪದ್ಯಗಳನ್ನೇ ತೆಗೆದು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಭಾಷೆಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ

ಸಂಸ್ಕೃತಂ ಪ್ರಾಕೃತಮಸಭಂಶಂ ಪೈಶಾಚಿಕಮೆಂಬ ಮೂಜುವರೆ ಭಾಷೆಗಳೊಳ್
ಪುಟ್ಟುವ ದ್ರವಿಡಾಂಧ್ರಕರ್ಣಾಟಾದಿಷಟ್ಪಿಂಚಾಶತ್ಪರ್ವವಿಷಯಭಾಷಾಜಾತಿಗಳಕ್ಕುಂ
ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಅನಂತರ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅಸಾಧಾರಣವಾಗಿರುವ “ಜಾತಿ”
ಗಳನ್ನು—

1. ಈ ಪದ್ಯವು ಹರಿಹರನ ಗಿಜಾಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿಯೂ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

2. ವೃತ್ತಮುಕ್ತರಸಂಖ್ಯಾತಂ ಜಾತಿಮೂರ್ತಾತ್ಯತಾ ಭವೇತ್ |

ಮದನವತಿಯಕ್ಕರಂ ಚೌ | ಪದಿ ಗೀತಿಕೆಯೇಳೆ ತಿವದಿಯುತ್ತಾಹಂ ಪ |

ಟ್ರದಿಯಕ್ಕರಿಕೆ ಕರಂ ಚಿ | ಲ್ಲೊದವಿದ ಭಂದೋವತಂಸಮಜ್ಜದಳಾಕ್ಷೀ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. (2) ಸಮವೃತ್ತವಿವರಣೆ: ಇದರಲ್ಲಿ ಉಕ್ತಿಯಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ವರೆಗೆ 26 ಭಂದಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಮೂರನೆಯ ಆಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿ ಇತರ ಸಮವೃತ್ತಗಳನ್ನೂ ಅರ್ಧಸಮವೃತ್ತವಿಷಮವೃತ್ತಗಳನ್ನೂ ಮಾತ್ರಾಚ್ಛಂದಗಳನ್ನೂ ಮಾತ್ರಾಗಣಚ್ಛಂದಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ನಾಲ್ಕನೆಯ ಆಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿ ಇತರ ಮಾತ್ರಾಗಣಚ್ಛಂದಗಳನ್ನೂ ಐದನೆಯದರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಮಾತ್ರಾಗಣಚ್ಛಂದಗಳನ್ನೂ ಆರನೆಯದರಲ್ಲಿ ಸಪ್ತತ್ವಯಗಳನ್ನೂ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆಶ್ವಾಸಗಳ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೆ || ಕೆಟಲ್ ಅಚ್ಚುಹಾಕಿಸಿರುವ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ

ಇದು ಸಮಸ್ತಸುರಾಸುರೇಂದ್ರಮುನೀಂದ್ರಮಣಿಮಕುಟಘಟಿತ್ರೀಮಧ್ಯಗವದರ್ಪತ್ವರಮೇಶ್ವರಚಾರುಚರಣಾರವಿಂದದ್ವಂದ್ವಮಕರಂದಮತ್ತಮಧುಕರಾಯಮಾನ ವಿಬುಧಜನಮನಃಪದ್ಧಿ ಸೀರಾಜಹಂಸ ಶ್ರೀಮತ್ಕವಿರಾಜಹಂಸ ನಾಗವರ್ಮ ನಿರ್ಮಿತಮಪ್ಪ ಭಂದೋಂಬುಧಿಯೋಳ್

ಎಂಬ ಗದ್ಯವಿದೆ. ಅದರೆ ನಾವು ನೋಡಿದ ಕೆಲವು ಓಲೆಯ ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಗದ್ಯವು—ಇದು ಪರಮೇಶ್ವರಚರಣಾರವಿಂದಮರಂದಮಧುಕರಾಯಮಾಣ—ಎಂದು ಆರಂಭಿಸುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ—ಇದು ಭಗವದ್ಭವಾನೀವಲ್ಲಭಸಾದಾರವಿಂದ—ಎಂದು ಆರಂಭಿಸುತ್ತದೆ.

ಮೆ || ಕೆಟಲ್ ಅಚ್ಚುಹಾಕಿಸಿರುವ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ—ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿರುವ ಮಂಗಳಶ್ಲೋಕಗಳೂ ಆಶ್ವಾಸಗಳ ಆದಿಯಲ್ಲಿರುವ ದೇವತಾಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ಪದ್ಯಗಳೂ ಗ್ರಂಥದ ಅಧ್ಯಂತಗಳಲ್ಲಿರುವ ಕವಿವಿಷಯಕವಾದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳೂ ಬಿಟ್ಟಿವೆ. ಈಕವಿಯ ರಚನೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಈ ಬಿಟ್ಟಿರುವ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಮಂಗಳಶ್ಲೋಕಗಳು.

ವಿಷ್ಣು.

ಶ್ರೀವಧುವಂ ಪಯೋಧಿಮಥನೋದ್ಭವವಸ್ತುಸಮೂಹದೋಳ್ ಮಹಾ |

ದೇವಸಮೇತಮಿದರ್ಗುರರುಂ ಸುರರುಂ ಕುಡೆ ತನ್ನ ಮೆಚ್ಚುಗೊಂ ||

ಡಾವನಶೇಷಭೂಭುವನಮಂಡಲವಲ್ಲಭನಾದ ದೇವನೀ |

ಗಾವಗಮೆಮ್ಮ ಬೆಂಟು ವರದುನ್ನತಿಯಂ ಸುಕವೀಂದ್ರವಲ್ಲಭಂ

|| 86 ||

ಶಿವ.

ಜಡಗಳ ಬಂಬಲೊಪ್ಪುವಳಕಾವಳಿ ಭೀಷಣಮಪ್ಪ ಪಾವಿನೊ |

ಳ್ವೂಡಿಗಿ.ಪೊದಟ್ಟು ಪೊಂದುಡಿಗಿ ಶಕ್ತಿ ವಿರಾಜಪ ಶಕ್ತಿ ಶೂಲಮಾ ||

ಪಿಡಿದ ಕರಾಸಿ ಗೌರಿ ನಿಜವಲ್ಲ ಭಯಾಗಿರೆ ಮಿಕ್ಕ ನಾಕಿ ಸ |
ಯ್ದಡಿಯ ಪಿನಾಕಿ ಕೂರ್ತು ನಮಗೀಗೆ ವರಂಗಳನುತ್ಸವಂಗಳಂ

|| 87 ||

ಪಾರ್ವತಿ.

ನಗೆಮೊಗಮಂ ಪೊದಟ್ಟಿ ಪೊಸಜವ್ವನಮಂ ಮಿಗಿಲಪ್ಪ ಗಾಡಿಯಂ |
ಸೊಗಯಿಪ ಮುದ್ದುಗೆಯ್ತು ಮನೊಜಲ್ದಿನಿಸಂ ಮನವಾಜಿ ನೋಡಿ ತೊ ||
ಟ್ಟಿಗೆ ಕೊಳೆ ಮೇಲೆ ವಾಯ್ತು ಮಹಿಷಾಸುರನಂ ತವೆ ಕೊಂದಳಾವಳಾ |
ಭಗವತಿ ಕೂರ್ತು ಬೀರಸಿರಿಯಕ್ಕೆ ಭುಜಾಸಿಗೆ ನಾಗವರ್ಮನಾ

|| 88 ||

ವಿನಾಯಕ.

ಸಕಳಕಳಾಗಮಾಭರಣನೀಶ್ವರತತ್ತ್ವಸಮಸ್ತವಸ್ತುರೂ |
ಪಕನಕಲಂಕನಭ್ಯುದಯಕಾರಣವಾರಣವಕ್ತ್ರನಾಪ್ತಲಾ ||
ಕಿ ಕಮತನನ್ವಿತಾಗಮಪದಾರ್ಥಪರಂಪರನಾದನಾವಿನಾ |
ಯಕಗಣನಾಯಕಂ ಕೃತಿಗೆ ನಾಯಕನಕ್ಕೆ ನೆಗಟ್ಟಿಗೋಜನಾ

|| 89 ||

ಸೂರ್ಯ.

ಒದವಿದ ಕೌಮುದಂ ಮುಗಿಯೆ ಧಾರಿಣಿಯಂ ಕಡುಮಂದಮಾಗಿ ಪ |
ವಿದ ತಮಮೆಲ್ಲ ಮೋಸರಿಸೆ ತನ್ನನೆ ಕೀರ್ತಿಪ ಶಿಷ್ಟಕೋಟಿಗ ||
ಭ್ಯುದಯಮನಾವಗಂ ನಿಜಕರಂ ದಯೆಗೆಯ್ದರೆ ತಾನೆ ದೇವನಾ |
ದುದಯದಿವಾಕರಂ ಕರಮಲರ್ಚನೆಗೆ ನನ್ಮು ಮುಖಾರವಿಂದಮಂ

|| 90 ||

ಸರಸ್ವತಿ.

ಅತಿಮಧುರವ್ರಸನ್ನ ಪರಿಪೂರ್ಣರಸೋಚಿತರಂಜಿತಾರ್ಥಸಂ |
ಯುತೆ ಸಕಲಾಗಮೋಕ್ತಿಯುತೆ ಲಕ್ಷಣಲಕ್ಷ್ಯಸಮಸ್ತವಸ್ತುಸಂ ||
ಯುತೆ ಸರಸೋಜಗರ್ಭನ ಮುಖಾಂಬುಜದಿಂದಮಗಲ್ಪು ಬಂದು ವಾ |
ಕ್ಷತಿ ಸಲಿಸರ್ಕ ಕೂರ್ತು ಮುಖಪಂಕಜಮೋಳ ಕವಿರಾಜಹಂಸನಾ

|| 91 ||

ಮೂರನೆಯ ಆಶ್ವಾಸದ ಮೊದಲನೆಯ ಪದ್ಯ.

ಶ್ರೀರಮಣನವಿಳನುರವಿ | ಸ್ತಾರಕನಮರೇಂದ್ರಮಕುಟತಾಟಚರಣಾಂ |
ಭೋರುದನಶೇಷತತ್ತ್ವಾನ್ | ಗಾರಂ ದಯೆಗೆಯ್ಗೆ ನಾಗವರ್ಮಂಗೆೊಳ್ಳಂ

|| 92 ||

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಆಶ್ವಾಸದ ಮೊದಲನೆಯ ಪದ್ಯ.

ಶ್ರೀರಮಣೇರಮಣಂ ಕವಿ | ತಾರಮಣೀರಮಣನಧಿಕಸೌಭಾಗ್ಯದ ಗೌ |
ರೀರಮಣೀರಮಣಂ ಕುಡು | ಗಾರೋಗ್ಯಾಯುಷ್ಯವೃದ್ಧಿಯಂ ನಾಕಿಗನೋಳ್ || 93 ||

ಕನ್ನಡಚಂಪೂಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ದೊರೆತ ಪದ್ಧಿಧವೃತ್ತಗಳನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದವಕ್ಕೆ ಸುಲಭೋಪಾಯವನ್ನು ಹೇಳುವ ಈ ಪದ್ಯವನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಗುರುಷೋದಾದಿಯೊಳುತ್ತಲಂ ಗುರು ಮೊದಲ್ದೊ ಜಾಗೆ ಶಾರ್ದೂಲಮಾ ।

ಗುರು ನಾಲ್ಕಾಗಿರಲಂತು ಸ್ತಗ್ಧರೆ ಗುರುದ್ವಂದ್ವಂ ಲಘುದ್ವಂದ್ವಮಾ ॥

¹ ಗರೆ ಮತ್ತೇಭಮದೊಂದೆ ನಾಲ್ಕು ಲಘುವಿಂದಾಚಂಪಕಂ ಮತ್ತಮಾ ।

ಹರಿಣೀವೃತ್ತಮದಕ್ಕು ಮಯ್ಯುಲಘುವಿಂ ಪಂಕೇಜಪತ್ನೀಕ್ಷಣೇ ॥

॥ 94 ॥

ಒಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಪದ್ಯವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ:—

ಗಿರಿಬಾಣಾನಲಚಂದ್ರದಿಗ್ಗಜಖರಾಂಭೋರಾಶಿಯುಗ್ಮಂಗಳಂ ।

ಬರೆದಟ್ಟಲ್ ತೆಗೆದಾಗಳಬ್ಬಿ ಗುಣರತ್ನಾದ್ರಿದ್ವಯಂ ದ್ರವ್ಯಭೂ ॥

ಶರಮಂಜೀಕ್ರಮದಿಂದಮೋಜಿಯೊಳೆ ಕೇಳ್ ಪಚ್ಚಕ್ರಮಂ ತಪ್ಪದಿಂ ।

ತಿರದೋದಲ್ ಸಲೆ ಗೂಢಲೇಖನಮಿದುಂ ಪಂಕೇಜಪತ್ನೀಕ್ಷಣೇ

॥ 95 ॥

2. ಕಾದಂಬರಿ.

ಇದು ಬಾಣಕೃತವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಕಾದಂಬರಿಗೆ ಚಂಪೂರೂಪವಾದ ಕರ್ಣಾಟಕಭಾಷಾಂತರವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶಃ ಸಂಸ್ಕೃತಗ್ರಂಥದ ಅನುಪೂರ್ವಿಯೇ ಅನುಸರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ ವರ್ಣನಾಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿವೆ. ಕವಿ ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ:—

ಸತ್ಕೃತ ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದೆ ಜ | ಗತ್ಕೃತಕವನಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಕರ್ಣಾಟದೊಳಂ ।

ಸತ್ಕವಿಸಿವವಂ ಪೊಗಲ್ ಚ | ಮತ್ಕೃತಿಯಂ ಪಡೆರು ಸೊಬಗುವದೇದತ್ತೀಗ್ ॥

ಇದು ಚೋದ್ರಂ ಕವಿಹೃದ್ಯತಂ ಸವರಸಂ ನಿರ್ದೋಷಮಿಂದೀಗಕಾ ।

ದುದು ಕಾದಂಬರಿ ಸೇವ್ಯಮಾದುದನಿತುಂ ತಾನೆಯ್ವೆ ಭೂಭಾಗದೊಳ್ ॥

ವಿದಿತತ್ರಿಕವಿನಾಗವರ್ಮನ ವಚಸ್ಸಂದೋಹದಿಂ ಮೋಷಮೊಂ ।

ಏದಳಂಕಾರದ ವಸ್ತುಬಂಧಮಿದು ತಾನೇಂ ಮಾಡದೇಂಗೆಯ್ಯದೋ ॥

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರಶಿರೋಮಣಿಯಾದ ಚಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ ಬಳಿಕ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನೂ ಬಾಣಕವಿಯನ್ನೂ ಹೊಗಳಿ ಕಥೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದಾನೆ.

1 ಗರೆ ಮತ್ತೇಭ ಲಘುದ್ವಯತ್ರಿಗುವಿಂದಕ್ಕುಂ ಮಹಾಸ್ತಗ್ಧರಂ ।

ಹರಿಣಾಕ್ಷೀ ಲಘುನಾಲ್ಕು ಚಂಪಕಮಿನಾಟುಂ ಮೃತಕರ್ಣಾಟಕಂ ॥ ಎಂಬ ಪಾಠವೂ ಇದೆ.

ಗ್ರಂಥದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ

ಶ್ರೀನಾಗವರ್ಮವಿರಚಿತಮಪ್ಪ ಕರ್ಣಾಟಕಾದಂಬರಿಯೊಳ್
ಎಂದಿದೆ.

ಈ ಕವಿಯ ಬಂಧವು ಲಲಿತವಾಗಿಯೂ ಮಧುರವಾಗಿಯೂ ಭಾವಗರ್ಭಿತವಾಗಿಯೂ ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಇವನ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಗಿಳಿ.

ಜಳಜದ ಮೊಗ್ಗಿಯಂತೆ ಮುಗುಳಂತೆಳೆಯೈರ್ಕೆಯ ಕಾಯ್ಕಳಂತೆ ೨೩ |

ಲೃಳಿಕುಸುಮಂಗಳಂತೆ ತರುನೀಡನಿಕ್ಕಾಯದಿನೆಲ್ಲ ಮಾಗಳಾ ||

ಗಳಿ ಗಜಪೊಯ್ವ ಕಣ್ಣಿಜಿವ ತುಪ್ಪುಟೊಡಚುವ ಕೆಂಪನಾಳ್ ಕೋ |

ಮಳರುಕರಾಬಕಪ್ರಕರಮಂ ತೆಗೆದಂ ದಯೆಗೆಟ್ಟು ಉಬ್ಬಕಂ

|| 96 ||

ಅಳುವುದು.

ನಸುಜಿವಿಯುತ್ತ ಮಿದ್ಧ ಪೊಸಮುತ್ತಿನ ಸಿಂಪಿನ ಸಂಪುಟಿಂಗಳಿಂ |

ನುಸುಳ್ಳು ಸುಪಾಣಿಯಾಗಿ ಪೊಜಪೊಣ್ಣುವ ಮುತ್ತಿನ ಮಾಲೆಯಂದದಿಂ ||

ಮಿಸುಗಿ ನಿರಂಜನಂಗಳೆನಿಸುಕ್ಕಿ ಪುಟಾಂತರದಿಂದಮೇಕೆ ಪೇರ್ಪು |

ಪಸರಿಸಿ ನೀಳ್ವ ಪೊಣ್ಣಿದುವು ಕಣ್ಣಿನಿಗಳ್ ತರಳಾಯತೇಕ್ಕಣೇ

|| 97 ||

ಕುದುರೆ.

ಮೊಗದಿಂದಂ ನೇರ್ಪನಾಳ್ವಂತುರದಿನಗಲಿತಾದಂತೆ ಪಾರ್ಶ್ವಂಗಳಿಂ ನೂ |

ಲೈಗದತ್ತೆಂಬಂತೆ ವಾರ್ತಾತ್ವದೆ ಸವಡಿಸಿತೆಂಬಂತಿರುದ್ಧೀವದಿಂ ಪ ||

ವುಗವೆತ್ತಂತಂಗಳಕಾಂತಿಪ್ರಕರದ ಪಸರಿಸ್ಪಂತೆ ಮುಂಗಾಲ್ಕಳಿಂದಂ |

ಮುಗಿಲಂ ಮುಟ್ಟಿಪ್ಪುದೆಂಬಂತಜವಮಿದಿರೊಳ್ ಬಂದುದಿಂದ್ರಾಯುಧಾಶ್ವಂ || 98 ||

ಸಜ್ಜನರು.

ಜನಪತಿಗಳ್ ನುಡಿಯಲ್ ಮಾ | ವರ್ಣಿಯಂತನುವದಿಸಿ ಬರ್ದುಕಲೊಲ್ಲದೆ ಮಾಕೊಂ |

ಡನುಚಿತಮಿದೆಂದು ಮಾಣಿಪ | ಮನುಜೋತ್ತಮರೆಲ್ಲಿಯಾನುಮಿರ್ಪರ್ ಜಗದೊಳ್

[|| 99 ||

ಲಕ್ಷ್ಮಿ.

ಸುರೆಯಿಂ ಸೊರ್ಕಂ ಸುರೋರ್ವಿರುಹಕಿಸಲಯದಿಂ ರಾಗಮಂ ಕಾಸ್ತುಭಪ್ರ |

ಸ್ವರದಿಂ ನೈಋತ್ಯಮಂ ದುರ್ವಿಷಮವಿಷದಿನುನ್ನೋಹಮಂ ಮುಗ್ಧದೋಷಾ ||

ಕರನಿಂ ವಕ್ರತ್ವಮಂದುಶ್ಚೈವನನ ಹಯದಿಂ ವೇಗಮಂ ತಾಳ್ವಿ ನೀರಾ |

ಕರದಿಂದೇಟ್ಟುದಳಂತಾಸಿರಿ ಸಹಭವರಂ ಪೋಲ್ವುದೇಂ ಚೋದ್ಯಮಾಯ್ತೇ || 100 ||

ಶ್ರುತಮಂ ಕೆಯ್ಯೊಳ್ಳಳಾಚಾರಮನವಧರಿಸಳ್ ಸತ್ಯಮಂ ಬಾಲ್ಯೈಗೆಯ್ಯಳ್ |
ಮತಿಯಂ ಬಿಪ್ಪಂಡಿವಳ್ ಲಕ್ಷಣಮನೆಣಿಸಳ್ ದಾರ್ಯಮಂ ಚಿಂತಿಸಳ್ ಸಂ ||
ಗತಿಯಂ ವಿಶ್ವಾಸಿಸಳ್ ಸುಂದರತರವಪುಷಂ ನೋಡಳೆಂತುಂ ವಿಲೇಷ |
ಜ್ಞತೆಯಂ ತಾನೇತಕೆಂಬಳ್ ನಿರಿಯನಪುಯುತುಂ ಬಣ್ಣಿವಂ ಗಾಂಪನಲ್ಲೇ || 101 ||

ನೃಪರು.

ಮೊದಲೊಳ್ ತಮ್ಮನೆ ನೋಡಲಿತ್ತ ಪದದೊಳ್ ಕೆಯ್ಯೊಡವರ್ ತಾಮೆ ನೋ |
ಡಿಮೊಡೋರಂತುಪಕಾರಮಂ ಮೆಱಿದವರ್ ಮಾತಾಡಿದಂದರ್ಥರಾ ||
ಜ್ವದ ಪಂಪಂ ದಯೆಗೆಯ್ಯವ್ ದೆಸನಿದಂದಾಗಳ್ ವರಂಗೊಟ್ಟವರ್ |
ಪದಪಿಂ ಮುಟ್ಟಿದೊಡೆಯ್ ರಕ್ಷಿಸಿಗವರ್ ಭೂಪರ್ ಧರಾಚಕ್ರದೊಳ್ || 102 ||

ಪುಂಡರೀಕನು ಮೃತನಾದಾಗ ಕಪಿಂಜಳನ ಪ್ರಳಾಪ.

ಪರಿಜಯಮಿಲ್ಲ ಕಂಡಜಾಯಯೊ ಸಖ ತೊಟ್ಟಿನಲಿಂತು ಬಿಟ್ಟು ಪೋ |
ಪರೆ ಕರಿನಾತ್ರ ನಾದೆ ನೆರವಾರೆನಗಿದಪರೆತ್ತ ಪೋದೆನೊ ||
ವರುಮೆನಗಾಸೆಯಿಲ್ಲ ದೆಸೆ ಪಾಲ್ಪಿಸಗಿದಪುಷಂಧನಾದೆನಾರ್ |
ಶರಣೆನಗೆನ್ನ ಬಾಲ್ಯೈಯ ನಿರರ್ಥಕಮೆಂದೆನುತುಂ ಪಲುಂಬಿದಂ || 103 ||
ಒಡನುಂಡೊಡನಿದೊಡವಳೆ | ದೊಡನಾಡಿಗಳಾಗಿ ನೃತ್ಯಗೀತಂ ಮೊದಲಾ |
ಗೊಡನೊಡನೆ ಕಲ್ಪ ಕಲೆಗಳ | ನೆಡವಿದದಿವರ್ಗಮಾಯ್ತು ಪರಮಪ್ರೇಮಂ || 104 ||

ಸಂಧ್ಯೆ.

ದೆಸೆದೆಸೆಯೊಳ್ ಪಸರಿಸುತಿರೆ | ಪೊಸ ತೊಂಡೆಯ ಪಣ್ಣಿ ಬಣ್ಣಮಂ ಮಸುಕಪ ಕೆ |
ಬಿಸಿಲ ಮಿಸುಪಿನಿಸು ಪಡುವಣ | ದೆಸೆಗವಲಂಬಿಸಲೊಡರ್ಚಿದತ್ತಿನಬಿಂಬಂ || 105 ||

ಹಾರ.

ಪೊಳೆವೆಳದಿಂಗಳೊಳ್ಳು ಟಿಗಳಿಂ ಸುರಸಿಂಧುವ ಶೀಕರಂಗಳಿಂ |
ಜಳನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಪೊಳೆವ ತಾರೆಗಳಿಂ ಸಮದಂತೆ ಶಾರದಂ ||
ಗಳ ಜಸದೇಲ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಮುಗುಳ್ಳಗೆ ಜೊನ್ನದ ಬಾಲ್ಯೈ ರತ್ನಸಂ |
ಕುಳದಧಿವೈವಮೆಂದೆಸೆದುದುಜ್ಜಳಮಾಕ್ತಿಹಾರಮಂಡಳಂ || 106 ||

ಮಹಾಶ್ವೇತೆ.

ಕಡೆದರೊ ಶಂಖದಿಂ ತೆಗೆದರೋ ಸವಮಾಕ್ತಿಕದಿಂ ಮೃಣಾಲದಿಂ |
ಪಡೆದರೊ ದಂತದಿಂದೆಸೆಯೆ ಮಾಡಿದರೋ ರುಚಿರೋಜ್ಜ್ವಲಾಂಗಮಂ ||
ಬಿಡದಮೃತಾಂಶುರಶ್ಮಿಗಳ ಕುಂಚಿಗೈಯಿಂದಮೆ ಕರ್ಚಿ ಪಾರದಂ |
ದೊಡೆದರೊ ಪೇಲಿನಲ್ ಕರಮೆ ಕಣ್ಣಿಗಿದಿರ್ಬುದು ರೂಪು ಕಾಂತಯಾ || 107 ||

ಕೇಶಿದಂಡನಾಯಕ. ಸು. 990.

ಈತನು ರನ್ನನ (993) ಸಾಹಸಭೀಮವಿಜಯವನ್ನು ತಿದ್ದಿದಂತೆ ಆ ಗ್ರಂಥದ—

ವಸರುಹಭವನಿಸಿದ ದಂ | ದನಾಯಕಂ ಕೇಶಿ ತರ್ದ ಪೇಲ್ವಿಂ

ಎಂಬ ಪದ್ಯಭಾಗದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಕೇಶಿದಂಡನಾಯಕನಾರೋ ತಿಳಿಯದು. ರನ್ನನ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ತಿದ್ದಬೇಕಾದರೆ ಈತನು ದೊಡ್ಡ ಪಂಡಿತನಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಈತನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಇನ್ನೇನೂ ತಿಳಿಯಬಂದಿಲ್ಲ.

ರನ್ನ. 993.

ಈತನು ಅಜಿತಪುರಾಣವನ್ನೂ ಸಾಹಸಭೀಮವಿಜಯವನ್ನೂ ರನ್ನಕಂದವೆಂಬ ಒಂದು ನಿಘಂಟುವನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಅಜಿತಪುರಾಣದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ—

ಕರಮೆಸಿದುವು ರತ್ನತ್ರಯ | ಪರಿಕಲ್ಪಿದೆ ಪರಶುರಾಮಚರಿತಂ ಚಕ್ರೇ |

ಶ್ವರಚರಿತಮಜಿತತೀರ್ಥೇ | ರ್ನ ಚರಿತಂ ರತ್ನಸಿಂಹ ಭುವನತ್ರಯದೂಳ್ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ಈತನು ಪರಶುರಾಮಚರಿತ, ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತ, ಎಂಬ ಬೇರೆ ಎರಡು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಸಹ ಬರೆದ ಹಾಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಸಾಹಸಭೀಮವಿಜಯದಲ್ಲಿಯ “ಗಂಗಮಂಡಲಚಕ್ರೇಶ್ವರಕಟಿಕೋತ್ತಮನಾಯಕವಿರಚನೆಯಿನನರ್ಘ್ಯ ರತ್ನಮಾದಂ ರತ್ನಂ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಈತನ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತೆ ಗಂಗರಾಜನ ಸೇನಾನಾಯಕನಾದ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಪೋಷಕನಾದ ಚಾವುಂಡರಾಯನ ವಿಷಯವಾದ ಗ್ರಂಥವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಪರಶುರಾಮಚರಿತವೂ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತವೂ ನಮಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ.

ಈ ಕವಿಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಈ ಸಂಗತಿಗಳು ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ:—

ಈತನು ಜೈನಕವಿ; ಬೆಳುಗರೆ ನಾಡಿನಲ್ಲಿರುವ ಬೆಳುಗಲಿ ಐನೂರಿನಲ್ಲಿಯ ಜಂಬುಖಂಡಿ ಎಷ್ಟುತರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಮುದುವೋಲಲ್ಲಿ ಸೌಮ್ಯಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ (949) ಹುಟ್ಟಿದನು; ಬಳೆಗಾರಕುಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು. ಈತನ ತಾಯಿ ಅಬ್ಬಲಬ್ಬೆ; ತಂದೆ ಜಿನವಲ್ಲಭೇಂದ್ರ; ಸಹೋದರರು ದೃಢಬಾಹು, ರೇಚಣ, ಮಾರಯ್ಯ; ಹೆಂಡತಿಯರು ಜಕ್ಕಿ, ಶಾಂತಿ; ಮಗ ರಾಯ; ಮಗಳು ಅತ್ತಿಮಬ್ಬೆ. ಇವನ ಗುರು ಅಜಿತಸೇನಾಚಾರ್ಯ¹; ಸ್ವಾಮಿ ಚಾವುಂಡರಾಯ. ಇವನಿಗೆ ತೈಲಪನು (973-997)

1. ಈತನೇ ಚಾವುಂಡರಾಯನಿಗೂ ಮೊದಲನೆಯ ನಾಗವರ್ಮನಿಗೂ ಗುರು.

ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯೆಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.¹ ಈತನು ಮೊದಲು ಸಾಮಂತ ರಲ್ಲಿಯೂ ಮಂಡಲೇಶ್ವರರಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದು ಬಳಿಕ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನಲ್ಲಿ (997-1009) “ಉದಯಪರಂಪರೆಯ” ನ್ನು ಹೊಂದಿದನು; ಕನಕದಂಡ, ಚಾಮರ, ಅನೆ, ಭತ್ರ ಮೊದಲಾದ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದನು. ಅಜಿತಪುರಾಣವನ್ನು ಶಕ 915 ನೆಯ ವಿಜಯನರ್ಷದಲ್ಲಿ—ಎಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 993 ರಲ್ಲಿ—ಬರೆದನು.

ಈತನಿಗೆ ಕವಿರತ್ನ, ಅಭಿನವಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ, ಕವಿಕುಂಜರಾಂಕುಶ. ಕವಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿ, ಉಭಯಕವಿ, ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳುಂಟು. ಅಲ್ಲದೆ—

ಕವಿಮುಖಚಂದ್ರಂ ಕವಿಚ | ಕ್ರವರ್ತಿ ಕವಿರಾಜಶೇಖರಂ ಕವಿರಾಜಂ |

ಕವಿಜನಚೂಡಾರತ್ನಂ | ಕವಿತೀಲಕಂ ಕವಿಚತುರ್ಮುಖಂ ಕವಿರತ್ನಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಇತರ ಬಿರುದುಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಈತನು ತನಗೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಪನನ್ನೂ ಹೊನ್ನನನ್ನೂ ಹೊಗಳಿ ಅವರ ವಿಷಯವಾಗಿಯೂ ತನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿಯೂ ಹೀಗೆ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ — ಪಂಪ ಸಿಂದ ‘ವಾಗ್ವಿಭವೋನ್ನತಿ ನೆಗೆಟ್ಟುದು.’ ‘ಅವನ ಗುಣದೊಳಗೆಸೆದಿದ್’ ಉಭಯ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿಗೂ (ಹೊನ್ನ) ಅಭಿನವಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿಗೂ (ತಾನು) ಸಮಾನ ರುಂಟೇ? ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಕವಿತಾಗುಣಾರ್ಣವ (ಪಂಪ), ಕವಿರತ್ನ, ಇವರಿಬ್ಬರೇ ಪುಣ್ಯ ವಂತರು; ಇವರಿಬ್ಬರೇ ಕೃತಾರ್ಥರು. ಆದಿಪುರಾಣವನ್ನು ರಚಿಸಿದುದರಿಂದ ಪಂಪ ನು ದ್ವಿಜವಂಶಧ್ವಜವಾದನು. ಅಜಿತಪುರಾಣವನ್ನು ರಚಿಸಿದುದರಿಂದ ರನ್ನನು ವೈಶ್ಯವಂಶಧ್ವಜವಾದನು. ಹಿಂದೆ ಪಂಪನೂ ಪೊನ್ನನೂ ರಟ್ಟರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತರಾದರು; ಉಭಯಕವಿಯಾದ ಕವಿರತ್ನನು ಚಾಳುಕ್ಯರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತ ನಾದನು.

ಈ ಕವಿಯನ್ನು ಅಭಿನವಪಂಪ (ಸು. 1100), ನಯಸೇನ (1112), ಪಾರ್ಶ್ವ (1205), ಮಧುರ (ಸು. 1385), ಮಂಗರಸ (1508), ಮೊದಲಾದ ಕವಿಗಳು ಹೊಗಳಿದ್ದಾರೆ. ನಾಗವರ್ಮಕೇಶಿರಾಜರು ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಈತನು ಸಂಸ್ಕೃತಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ರಾಮಾಯಣಭಾರತಕರ್ತೃಗಳಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ವ್ಯಾಸರನ್ನೂ ಪದ್ಯರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಖ್ಯಾತನಾದ ಕಾಳಿದಾಸನನ್ನೂ ಗದ್ಯರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಖ್ಯಾತನಾದ ಬಾಣನನ್ನೂ ಕನ್ನಡಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಪಪೊನ್ನರನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ.

1. ಪಡೆಯೆಡೆಯ ಕಡೆಯ ಬಡವಂ | ಕುಡೆ ಪಡೆದನೊ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೊಳ್ ತೈಲಪನೊಳ್ |

ಪಡೆದಂ ಮಹಿಮೋನ್ನತಿಯಂ | ಪಡೆದಂ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿನೆವಂ ರನ್ನಂ ||

ಇನ್ನನೂ ಈಯಂಶವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಇನ್ನನ ಚರಿತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ.

ಇವನು ಕ್ಲಿಷ್ಟಕವಿತೆಯನ್ನು—

ಕಾರಕಪೂರಕವಸ್ತುವಿ | ಚಾರಕನಿಸ್ತಾರಕರ್ಕಳೋಳಿಯೆ ಸಭೆಗೊ |
 ಟ್ಟೋರಂತೆ ನಾಲ್ವರಿದುರ್ವಿ | ಚಾರಂಬೇಲ್ವಂತೆ ಪೇಲ್ವಿ ಕೃತಿಯುಂ ಕೃತಿಯೇ ? ||
 ದರವುರಮುಮಂಟಸುಂಟಿಯು | ಮರಿಪೂರಕನುಮೆನಿಸಿ ತರತರಂ ನುಡಿದು ಸಭಾಂ |
 ತರದೋಳ್ ರಂಜಿಪುದೆ ರಸಾಂ | ತರಂಗಳಂ ಮುಟ್ಟಿ ನುಡಿದು ರಂಜಿಸವೇಡಾ ||
 ಸರಸತಿಯನಬಲೆಯಂ ಗೋ | ಗ್ನುರಿಗೊಂಡರ್ಥಕ್ಕೆ ಕುದಿದು ನೋಯಿಸುವವನ |
 ಕ್ಕರಿಗನೆ ಪಾತಕನಾತನೆ | ಸರಸ್ವತೀದ್ರೋಹನವನನಾರ್ ಮುಟ್ಟುವರೋ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿಂದಿಸಿ, ತನ್ನ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಉಭಯಕವಿತಾಚಾತು.
 ರ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ :--

ಕೊಂಡಾಟದ ಸಾಮಂತರ | ಮಂಡಲಿಕರ ಸಕಲಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ ಸಭಾ |
 ಮಂಡಲದೊಳುಭಯಕವಿಮುಖ | ಮಂಡನಮಾಗರ್ವ ರತ್ನವೀಕವಿರತ್ನಂ ||
 ವಸುಧೆಯೊಳಗೊಂದು ರತ್ನಮಿ | ದಸದಿದುರ್ವು ಪಲವು ರತ್ನಮಿಲ್ಲೆಂಬಿನಮೇಂ |
 ಮಸುಳಿಸಿದನೊ ಬಹುರತ್ನಾ | ವಸುಂಧರಾ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಮಂ ಕವಿರತ್ನಂ ||
 ಆರಾತಿಯಕವಿಪುಂಗವ | ರಾರುಂ ಮುನ್ನಾರ್ತರಿಲ್ಲ ವಾಗ್ದೀವಿಯ ಭಂ |
 ಡಾರದ ಮುದ್ರೆಯನೊಡೆದಂ | ಸಾರಸ್ವತಮನಿಪ ಕವಿತೆಯೋಳ್ ಕವಿರತ್ನಂ ||
 ಕನ್ನಡಮೆರಡಲುನೂಜಿ | ಕನ್ನಡಮಾತಿರುಳ ಕನ್ನಡಂ ಮಧುರವೋ |
 ತನ್ನಂ ಸಂಸ್ಕೃತಮೆನೆ ಸಂ | ಪನ್ನಂ ನೆಗಲ್ವು ಭಯಕವಿತೆಯೋಳ್ ಕವಿರತ್ನಂ ||
 ರತ್ನಪರೀಕ್ಷಕನಾಂ ಕೃತಿ | ರತ್ನಪರೀಕ್ಷಕನೆಂದು ಘನಿಪತಿಯ ಘಣಾ |
 ರತ್ನಮುಮಂ ರನ್ನನ ಕೃತಿ | ರತ್ನಮುಮಂ ಪೇಲ್ವಿ ಪರೀಕ್ಷಿ ಪಂಗೆಂಟೆದೆಯೇ ? ||
 ರಸಮಂ ಭಾವಮುಮಂ ಕಾ | ಆಸಮಂ ಕುಣಿಕೆಯುಮನುಡಿದು ಕವಿರಾರ್ಗದೊಳಂ |
 ಪೊಸದೇಯ ನುಡಿಗಳೊಳಂ | ಪೊಯಿಪ ಬಲೈಗೆ ಚತುರ್ಮುಖಂ ಕವಿರತ್ನಂ ||
 ಅವನಿಪರೋಳ್ ನಿಜಭುಜಚ | ಕ್ರವರ್ತಿ ರಣಜಯಕ್ಕೆ ತೈಲನೆಂತಸಹಾಯಂ |
 ಕವಿಗಳೊಳಮಂತೆ ಕವಿಚ | ಕ್ರವರ್ತಿ ಕವಿರತ್ನನಂತು ಕೃತಿಗಸಹಾಯಂ ||
 ಮತಿ ಕೋಶಂ ಪದವಿದೈ ಕಂಠಿಕೆ ಜಸಂ ಶ್ಲೇತಾತವತ್ತಂ ಸರ |
 ಸ್ತುತಿ ಮಾದೇವಿ ಪದೋಕ್ತಿ ಭೇರಿ ಕಳಿತಂ ನಿಂಹಾಸನಂ ಸಂದಲಂ ||
 ಕೃತಿ ಚಂಚಚ್ಚಮುರೀಜಮಾಗೆ ಕವಿತಾಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಮಂ ತಾಳ್ವಿದು |
 ಸ್ತುತಿಯಿಂದಂ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿವೆಸರೇಂ ರನ್ನಂಗೆ ಮೆಯ್ಯಿತ್ತುದೋ ||

ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ—

1. ಅಜಿತಪುರಾಣ.

ಇದು ಎರಡನೆಯ ತೀರ್ಥಕರನಾದ ಅಜಿತನಾಥನ ಚರಿತೆ; ಚಂಪೂರೂಪವಾಗಿದೆ; 12 ಅಶ್ವಾಸಗಳಾಗಿ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಪುರಾಣಕ್ಕೆ ಕವಿ 'ಕಾವ್ಯರತ್ನ,' 'ಪುರಾಣತೀಲಕ' ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಇದರ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯನ್ನು—

ಇನಿತುಪಪತ್ತಿಯಿಲ್ಲಿ ನಿತು ಬಿನ್ನಣಮಿಲ್ಲಿ ನಿತರ್ಥದೃಷ್ಟಿಯಿ |

ಲ್ಲಿ ನಿತುಚಿತೋಕ್ತಿಯಿಲ್ಲಿ ನಿತಳಂಕೃತಿಯಿಲ್ಲಿ ನಿತಾಗಮಾರ್ಥಮಿ ||

ಲ್ಲಿ ನಿತುವರಂ ಪ್ರಬೋಧಮಣಮಿಲ್ಲಿ ಪೆಜಿಗ್ಗಿದು ಕಾವ್ಯರತ್ನಮಂ |

ಡನಮೆನೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಬಣ್ಣಿಸದರಾರ್ ಕವಿರತ್ನನ ಕಾವ್ಯರತ್ನಮಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.¹

ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:—

ಪೊನ್ನಿಂದ ಶಾಂತಿಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆಯಿಸಿದ ಮಲ್ಲಪನೂ ಪುನ್ನಮಯ್ಯನೂ ತೈಲಪನ (973-997) ಚಮೂಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಪುನ್ನಮಯ್ಯನು ಗೋವಿಂದರನೆಂಬ ದ್ರೋಹಿಯೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಕಾವೇರಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ಮೃತನಾದನು. ಮಲ್ಲಪನು ತೈಲಪನ ಕಾಲವಾದಮೇಲೆ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದ, ಇಜುವೆಡೆಂಗ ಎಂಬ ಬಿರುದುಳ್ಳ, ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನ (997-1009) ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಈತನಿಗೆ ಐವರು ಗಂಡುಮಕ್ಕಳೂ ಮೂವರು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳೂ ಇದ್ದರು. ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಅತ್ತಿಮುಚ್ಚಿ, ಗುಂಡಮುಚ್ಚಿ ಎಂಬಿಬ್ಬರನ್ನು ಚಾಳುಕ್ಯಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಮಹಾಮಂತ್ರಿಯಾದ ದಲ್ಲಿಪನ ಮಗ ನಾಗದೇವನಿಗೆ ವಿವಾಹಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು. ಈ ಅತ್ತಿಮುಚ್ಚಿಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪಡೆವಳ ತೈಲ ಎಂಬ ಬಿರುದುಳ್ಳ ಅಣ್ಣಿಗವೇವನೆಂಬ ಪುತ್ರನು ಜನಿಸಿದನು. ಹೀಗಿರುತ್ತಿರಲು ನಾಗದೇವನು ಕುಮರರ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸಾಹಸವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಮಹಾರಾಜನನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸಿ ಸೇನಾಪತಿಪದವಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದನು. ಅನಂತ ಪಂಚಲನನ್ನು ಜಯಿಸಿ ಕರಹಡದೇರ ದಿಂದ ಮಲ್ಲಮನನ್ನು ಹಿಡಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಜಯವನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊನೆಗೆ ಮೃತನಾದನು. ಆಗ ಅವನ ಕಿರಿಯ ಹಂಡತಿ ಗುಂಡಮುಚ್ಚಿ ತನ್ನ ಅಕ್ಕನಾದ ಅತ್ತಿಮುಚ್ಚಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ—“ನೀನು ಪುತ್ರಪತಿಯಾದುದರಿಂದ ಮಗನನ್ನು ಪರಾಮರಿಸಿ ಕೊಂಡಿರು. ನಾನು ಪತಿಯೊಡನೆ ನಹಗಮನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಪತಿಯೊಡನೆ ದೇವತ್ಯಾಗಮಾಡಿದಳು. ಬಳಿಕ ಅತ್ತಿಮುಚ್ಚಿ ಪ್ರತನಿಷ್ಕಳಾಗಿ ಸಾವಿರಾರು

1. ಈ ಕವಿಯ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪಾರ್ಶ್ವಪಂಡಿತನು (1205)——

ರತ್ನಕೃತಿಪದಕವಂ ನುತ | ನೂತ್ನಾರ್ಥವ್ಯಕ್ತಿಯುಕ್ತಮಂ ಸತ್ಯತಿಯಂ |

ಯತ್ನದೆ ಸುಜನರ್ ವಿಜಿತಸ | ಪತ್ನಮನತಿಪ್ರಭುಳುಕೃದಯದೋಳ್ ತಳೆಯದಂ ||

ಎಂದು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಮಣಿಕನಕಮಯಜನಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ವಿಶೇಷಪ್ರಖ್ಯಾತಿಹೊಂದಿ ತನ್ನ ತ್ಯಾಗದಿಂದ ಜಗವೆಲ್ಲಾ ದಾನಚಿಂತಾಮಣಿ ಎಂದು ತನ್ನನ್ನು ಹೊಗಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದಳು. ಆಕೆಯ ಇಷ್ಟಾನುಸಾರವಾಗಿ ಕವಿ ಈ ಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆದನು.

ಗ್ರಂಥಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಅಜಿತಜಿನನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬಳಿಕ ಸಿದ್ಧಾದಿಗಳನ್ನು¹ ಸ್ತುತಿಸಿ, ಮಲ್ಲಪ, ಪುನ್ನಿಮಯ್ಯ ಇವರ ವಂಶಾದಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ. ದಾನಚಿಂತಾಮಣಿಯೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಳಾಗಿದ್ದ ಅತ್ತಿಮುಬ್ಬೆಯನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೊಗಳಿ,² ತರುವಾಯ ಕಥೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆಶ್ವಾಸಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ—

ಇದು ಸಕಲಮುನೀಂದ್ರವೃಂದವೃಂದಾರಕ ಶ್ರೀಮದಜಿತಜಿನಭಟ್ಟಾರಕಶ್ರೀಪಾದ ಪದ್ಮಪ್ರಸಾದಾನಾದಿತರತ್ನತ್ರಯಾಲಂಕೃತ ಶ್ರೀಮದಭಿನವಕವಿಕೃತವರ್ತಕ ಕವಿರತ್ನ ಸರ್ವಿತ ಶ್ರೀಮದಾನಂತಾಮಣಿಸರ್ವಾಸಿತ ಶ್ರೀಮದಜಿತಜೀರ್ಣಕರಪುರಾಣಾಲಂಕಾರಮೋಕ್ಷಂ

ಎಂಬ ಗದ್ಯವಿದೆ.

ಈಕವಿ ಬಹಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧನು. ಇವನ ಬಂಧವು ಸರಸವಾಗಿಯೂ ಪ್ರೌಢವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಇವನ ಪದಸಾಮಗ್ರಿಯೂ ರಚನಾಶಕ್ತಿಯೂ ಬಂಧಗೌರವವೂ ಅಚ್ಚರ್ಯವಹವಾಗಿವೆ. ಪದ್ಯವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರೆ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವತಡೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಪ್ರವಾಹರೂಪವಾಗಿಯೂ ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿಯೂ ಪದಗಳು ಹೊರಡುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಮಧುರನು (ಸು. 1385) ಧರ್ಮನಾಥಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೊನ್ನ ರನ್ನ ಇವರ ಚಾತುರಿಯನ್ನು

ಬಿನ್ನಹದ ಕುಸುರಿ ವಸರಿಸು | ವನ್ನಂ ಗುಣಜಾಲಬಂಧಮಳವಡ ಸೆಗಟ್ಟು ||

ಪೊನ್ನಂ ರನ್ನಂ ಕೂಡಿದೊ | ಡಿನ್ನಂ ನಾಗಧುಗೆ ಭೂಷಣಂ ಪಜತುಂಟೆ ||

ಎಂದು ಚಮತ್ಕಾರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಈ ಪುರಾಣದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ. —

ವಸಂತ.

ಎಳವೆಹರಿ ದಾದೆ ಕಂದಳರೆ ನಾಲಗೆ ಮಾದುಂ ದಲ್ಲಗೊಂಬಿನೊಳೆ |

ಮಿಳವಗುವೆ ದಾಲಮುಂಬೊಳಂಗೆಳೆ ಕನಸಮಂ ಬಿಸಂ ಮನಂ ||

1. ಸಿದ್ಧರು, ಅಚಾರ್ಯರು, ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು, ಸಾಧುಗಳು; ಕಾಶನಗೇವಿಯರು ತನ್ನ ಗುರುವಾದ ಅಜಿತಜಿನನನ್ನು, ಆರ್ಕಪ್ರಿದ್ಧನಾಥನುಗ ಜಿನಾಗಮ, ಗಣಧರಸೇನಾನಾಯಕನಾದ ಸಿಂಹಸೇನ, ಸರಸ್ವತಿ, ಯಕ್ಷಿಯಕ್ಷರು, ಧರ್ಮಚಕ್ರ.

2. ಈಕೆಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವಾಗ—ದಾನಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಬೀತುಗ, ನೊಣಂಬಾಂತಕ, ಚಾವುಂಡರಾಯ, ಶಂಕರಗಂಡ, ಇವರು ಪ್ರಸಿದ್ಧರು. ಇವರಿಗಿಂತ ಈಕೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧಳು—ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಗೊಳಿ ಮಧುವಾಸಕೇಸರಿ ವಿವೋಗಿಗಳೆಂಬ ಮೃಗಂಗಳಂ ಭಯಂ |
ಗೊಳಿಸಿದುದುತ್ಕ ಕೀರಮದಕೋಕಿಲಗರ್ಜಿತರ್ಜಿತಂಗಳಿಂ ¹

|| 108 ||

ನವಸದಕಾರದಂಕುರದಿನಂಕುರಿಸಿತ್ತು ಪೊದಟ್ಟು ನೀಳ್ವ ಪ |
ಲ್ಲವತಿಯಿಂದೆ ಪಲ್ಲವಿಸಿತುನ್ಮದಭೃಂಗಕುಳಕ್ಕೆ ಕಂಪುವೀ ||
ಜುವ ಕುಸುಮಂಗಳಂ ಕುಸುಮಿಸಿತ್ತು ರುಕವ್ರಜಮುತ್ತುಕತ್ಪದಿಂ |
ಸವಿವ ಫಲಂಗಳಂ ಫಲಿತಮಾಯ್ತು ಮನೋಜಮನೋರಥದ್ರುಮಂ

|| 109 ||

ಚಂದ್ರ.

² ಜಗದಾಲೋಕನದರ್ಶನಂ ಪ್ರಥಮದಿಕ್ಪಾಂತಾನನಂ ಕಂತುರಾ |
ಜಗಜೋದ್ವಿವನಸಿಂಹಮಂಬರಸರಸ್ಪತ್ತಂಸದಂಸಂ ವಿವೋ ||
ಗಿಗಣಾಕೂತಕುಲಂಗಳೋತಭಯಕೃತ್ಕುಂಠೀರವಂ ಚೋದನೆ |
ತೊಗದತ್ತರ್ಗವವೀಚಿಸರ್ತನನಟಂ ಬಿಂಬಂ ಸುಧಾಸೂತಿಯಾ

|| 110 ||

ಚಂದ್ರಿಕೆ.

² ಬಿಲಗಸದಿಗಿಡಕೊಂಡು ಕುಡಿಯಲ್ ಮೊಗೆಯಲ್ ಕೊಡಗೊಂಡು ತರ್ದಿ ಬ |
ಚ್ಚಲನಳಮೋಟಮೊಳಾ ಪರಿಯಿಸಲ್ ಪಜಿಗೋಲ್ಲಳನಿಕ್ಕಿ ಪಾಯಿಸಲ್ ||
ನೆಲೆಯಿಸಿಸೆಂದು ನೋದಲೊಳನೊಕ್ಕು ಧುಡುಮಿಜಿದಾಡಲೀಸಲ |
ಗ್ಗಲಿಸಿದಲಂಪಿನಂ ಬಗೆದುಂದು ಜನಂ ಘನಚಂದ್ರಿಕಾಂಬುವಂ

|| 111 ||

ಸೂರ್ಯೋದಯ.

ನಾಸವದಿಕ್ಪಟಂ ಸಮದ ಮೂಷ ತಮಂ ಸುಂದಿರ್ವಲಬ್ಧನಂ |
ವಾಸಿ ಸಮೀರನೇರಗೇಗನಾಗ ಗದಾಘದ ದೀಪ್ತಿವರ್ತಿಯೊಳ್ ||
ಕಾಸೆ ತರಳ್ವ ಪಿಂಜರಿಯಪೋಲಾ ಕುಸುಮಂಜೆ ತರಳ್ವನಂ ಪದಂ |
ಗಾನಿನ ನೊನ್ನ ಗಟ್ಟಿಯಪೊಲೊಪ್ಪಿ ಮುದುಡ್ಗಲಭಾಸುಮಂಜಲಂ

|| 112 ||

ಪ್ರಭಾತ.

ಕೇಳ್ವನಜಾನನೇ ರಘರಲೋಚನೇ ವದ್ವಿ ಸದ್ವಯಾಂಧನಂ |
ಬಳ್ಳಳನೀಡಿದಂ ಕರಸಹಸ್ರಮನೆಂದು ಕಳನ್ನನಂ ಮಾನಂ ||
ಗೊಳ್ಳಿಸೆಗಂ ಕಳಕ್ಕಲಿಸಿ ಸಂತಸವಾತಿನ ಪೂರ್ಣಪಾತ್ರಮಂ |
ಕೊಳ್ಳಪೊಲೀಲ್ಪುಕೊಂಡುವಳಿಗಲ್ ಸುಮನೋಮಕರಂವಗಂಧಮಂ

|| 113 ||

1. ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಉದಾಹೃತವಾಗಿದೆ—ಪು. 91

2. ನಾಗವರ್ಮನ ಕಾವ್ಯವಲೋಕನದಲ್ಲಿ ಉದಾಹೃತವಾಗಿದೆ.

ಸ್ತ್ರೀಜನ.

ವಿಳಸಿತಪುಂಡರೀಕಚರಣಂ ಕುಮುದೇಕ್ಷಣಕಾಂತಮಂಜನಾ |
 ಕುಳಿತವಿಲೋಚನಂ ಸ್ವಗತನಾಮಗಮಸ್ವಿತಸುಪ್ರತೀಕಮು ||
 ಜ್ವಲತರಪುಷ್ಪಗಂತಮಮರೇಭಗತಂ ಗೃಹಸಾರ್ವಭೌಮಮು |
 ಗ್ಗಲಮಸೆದತ್ತು ದಿಗ್ವಿಲಯದಂತ ನಿಶಾಂತದೊಳಂಗನಾಜನಂ || 114 ||

ಸ್ತ್ರೀಲೋಕ.

ಪದಪದವಾಯ್ ಮೆಲ್ಲೆ ದೇಗಲಂ ಕರಯುಗ್ಮದಿನೋತ್ತಿ ಕಣ್ಣ ನೀ |
 ರಡಿಗಡಿಗುಣ್ಣಿ ಪಾಯ್ತರೆ ಮುಖೇಂದು ಬಿಗುರ್ತಿರೆ ಸುಯ್ಯ ಬಿಂಕೆಯಾ ||
 ನಿಡುಪಮಳುಂಬಮುಪ್ಪಿನೆಗವಿಶನದೆಲ್ಲಿ ದನೆತ್ತವೋದನಾ |
 ವೆಡೆಯನಧೀಶನೆಂದು ಪಲವಾಡಿ ದರಂದಜಿತಾಂಗನಾಜನಂ || 115 ||

ವಿರಕ್ತಿ.

ಸಾರವ ಸಾರಮಪ್ಪ ಜನಧರ್ಮಮನಾತ್ರನಸಾರಮಪ್ಪುದಂ |
 ಸಾರವಿದುಂದು ನಂಬಿ ತನಗಲ್ಲದುದಂ ತನಗಪ್ಪುದುಂದು ಕೇ ||
 ದಾರವಿಹಾರಸೋದರಕೃತೋದರಸುಂದರದಾರದಾರಕೋ |
 ದಾರವಿನೋಹದೊಳ ತೊಡರ್ದು ದಾರುಣದುಃಖಮನೆಯ್ದದಿರ್ಕುಮೇ || 116 ||

2. ಸಾಹಸಭೀಮವಿಜಯ ಅಥವಾ ಗದಾಯುದ್ಧ.

ಈ ಗ್ರಂಥವು ಚಂಪೂರೂಪವಾಗಿದೆ; 10 ಅಶ್ವಾಸಗಳಾಗಿ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ—ಭೀಮನು ದ್ರೌಪದಿಯ ಮುಂದೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದಂತೆ ದುರ್ರೋಧನನ ಮಕುಟವನ್ನೂ ತೊಡೆಗಳನ್ನೂ ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಭಂಗಿಸಿ ಅವನನ್ನು ಕೊಂದು ಪಟ್ಟಾಭಿಷಿಕ್ತನಾದನು—ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಇಜುವ ಬೆಡೆಂಗ, ಸಾಹಸಭೀಮ, ಚಾಳುಕ್ಯನಾರಾಯಣ, ಅಕಳಂಕಚರಿತ, ಅಮ್ಮನ ಗಂಧವಾರಣ, ಸಾಹಸಾಂಕ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳುಳ್ಳ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನ (997—1009) ಸಾಹಸಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸ ಬೇಕೆಂದು ತನಗೆ ಆಶೆ ಹುಟ್ಟಿದುದರಿಂದ ಈ ರಾಜನನ್ನು ಕಥಾನಾಯಕನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ “ಭೀಮನೊಳ್ ಪೋಲಿಸಿಪೇಜ್ಜಿನೀಗದಾಯುದ್ಧಮಂ” ಎಂದು ಕವಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ರಾಜನು “ನರಪತಿತ್ವೈಲಪಂ ಬೆಸಸೆ ಘೋರ್ಜರಸೇನೆಗೆ ಸೂಚಿ ಯಾನೆಯಂ ಪರಿಯಿಸಿ ಗೆಲ್ಲಂ” “ಕೊಂಕಣೇಶ್ವರನನಿರ್ದರ್ಶಿ ಸಾಧಿಸಿದಂ” “ಬಲವತ್ತುಂಗಕಳಿಂಗರಾಜಮದವನ್ಮಾತಂಗಸಿಂಗಂ” ಎಂದೂ, “ಸರ್ವಗ್ರಾಸಂ ಗೊಂಡತ್ತಪರಾದಿತ್ಯನ ಮಂಡಲಮಂ ಬಾಹುರಾಹು ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನಾ” ಎಂದೂ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನ ವಂಶಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ:—

ಅವರ ಪೂರ್ವಜರಪ್ಪರಸುಗಳೊಳಗೆ ಅಯೋಧ್ಯಾಪುರಪರಮೇಶ್ವರನುಂ ದಿಶಾದಂತಿ ಪ್ರಕಟಪ್ರಭಾವನುಮಪ್ಪ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯವಲ್ಲಭನಿಂ, ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನಾಪರನಾಮಧೇಯನಿಂ, ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟಗಜಘಟಾವಿಘಟನಸಿಂಹನೆನಿಸಿದ ಜಯಸಿಂಹದೇವನಿಂ, ಅತಿಪ್ರಬಲರಣರಾಮ ನೆನಿಸಿದ ರಣರಂಗಸಿಂಹನಿಂ, ವಾತಾಪಿಪುರವರೇಶ್ವರನೆನಿಸಿದ ಪುಲಕೇಶಿದೇವನಿಂ, ಪರಿ ರಕ್ಷಿತಪವಿತ್ರವರ್ಮನೆನಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿವರ್ಮನಿಂ, ತತ್ತನಯನಪ್ಪೆರಡನೆಯ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯದೇವನಿಂ, ಅವನ ಕಿಜಾಯ ಮಗನಪ್ಪ ಮಂಗಳಾರ್ಣವನಿಂ, ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನಪ್ಪೆರಡನೆಯ ಸತ್ಯವ್ರತಿಯಿಂ, ತತ್ತನಯನಪ್ಪಾದಿತ್ಯವರ್ಮನಿಂ, ತದಪತ್ಯನಪ್ಪ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನಿಂ, ತತ್ಪುತ್ರನಪ್ಪ ದುರ್ಧರಮ ಲ್ಲನಿಂ, ತನ್ನಂದನನಪ್ಪ ನಿರವದ್ಯಾಪರನಾಮಧೇಯನಪ್ಪ ವಿಜಯಾದಿತ್ಯಭಟ್ಟಾರಕನಿಂ, ತತ್ಪೂನು ಮಿತ್ರನಪ್ಪ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಣವನೆನಿಸಿದ ಕೊಂಕಣವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನಿಂ, ತತ್ಪೂನುಮಿತ್ರನಪ್ಪ ಕೀರ್ತಿ ವರ್ಮನಿಂ, ಆತನ ಕಿಜಾಯ ಮಗನಪ್ಪ ಭೀಮಪರಾಕ್ರಮೇನಿಂ, ತಜ್ಞಾತನಪ್ಪೆರಡನೆಯ ಕೀರ್ತಿವರ್ಮನಿಂ, ತತ್ಪೂನುಮಪ್ಪ ಪಿರಿಯ ತೈಲಪನಿಂ, ಆತನ ಮಗನಪ್ಪ ಮುಕುಂದಿಯ ಕೊಂದ ಕುಂದಿಯ ಭೀಮನಿಂ, ಆತನ ಮಗನಪ್ಪ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯದೇವನಿಂ, ಆತನ ಮಗ ನಪ್ಪ ರಣರಂಗಮಲ್ಲನೆನಪ್ಪಯ್ಯಣದೇವನಿಂ, ಆತನ ಮಗನುತ್ತುಂಗಮಲ್ಲನೆನಿಸಿದ ವಿಕ್ರ ಮಾದಿತ್ಯನಿಂ, ಚಾಳುಕ್ಯಕುಲೋದ್ಭವನಪ್ಪ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯದೇವಂಗಂ ಚೈದ್ಯಕುಲೋದ್ಭವೇಯಪ್ಪ ಬೊಂಕಾದೇವಿಗಂ ಪುಟ್ಟಿದ ಕುರುಟಭಯಂಕರಂ, ಪಲ್ಲಿಕೋಟೋಲ್ಲಂಘನಂ, ಭದ್ರಕವಿವ್ರಾ ವಣಂ, ಕೊಂಕಣಭಯಂಕರಂ, ಯಾದವಕುಲಾಂಬರದ್ವುಮಣಿ, ರಣರಂಗಭೀಷಣಂ, ಸಾಮಂತ ಮೃಗಶಾದೂಲ, ರಣರಂಗರಾಕ್ಷಸ, ಅಕಲಂಕರಾಮ, ತಳವರ್ಗತಳಪ್ರಹಾರ, ಅರಿಷ್ಟಘ ರಟ್ಟ. ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟಕಾಳಕೂಟಂ, ಪಾಂಚಾಲಮದೇಭಪಂಚಾನನಂ, ಉತ್ಪಕ್ರಮಲ್ಲಂ, ಶ್ರೀಮನ್ನೂ ಮೃದಿತೈಲಪನೆನಿಸಿದಾಹವಮಲ್ಲದೇವನಿಂ ಚಾಳುಕ್ಯವಂಶಮುದಿತೋದಿತಮಾ ದುದು.

ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು 'ವನರುಹಭವನೆನಿಸಿದ ದಂಡನಾಯಕಂ ಕೇಶಿ ತೀರ್ಥ ಪೇಜ್ಜಿಂ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ಕೇಶಿದಂಡನಾಯಕನಾರೋ ತಿಳಿಯದು. ಕವಿ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಕಥೆಯನ್ನೆಲ್ಲಾ "ಸಿಂಹಾವಲೋಕನಕ್ರಮ" ದಿಂದ ತಿಳಿಸಿರುವಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಶ್ಲೇಷೆಯಿಂದ ಚಾಳುಕ್ಯ ನಾರಾಯಣನನ್ನು ನಾರಾಯಣನಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿ ವಿಷ್ಣುಸ್ತುತಿಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಬಳಿಕ ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಈಶ್ವರನನ್ನೂ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನೂ ಸೂರ್ಯನನ್ನೂ ಮನ್ಮಥನನ್ನೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಿ ಅನಂತರ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನೂ ಗಣನಾಯಕನನ್ನೂ ಸ್ತುತಿ ಸಿದ್ದಾನೆ. ಆಶ್ವಾಸಗಳ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ--

ಇದು ಸಮಸ್ತಭುವನವಲ್ಲಭ ಶ್ರೀಮದಾಹವಮಲ್ಲದೇವ ಶ್ರೀಪಾದಕಲ್ಪಪಾದಪಸ ದಾಶ್ರಯಾಸನ್ನವರ್ತಿ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ ಕವಿರನ್ನ ವಿರಚಿತಮಪ್ಪ ಚಾಳುಕ್ಯಚಕ್ರವರ್ತಿ ಶ್ರೀಸಾಹಸ ಭೀಮವಿಜಯದೊಳ

ಎಂಬ ಗದ್ಯವಿದೆ.

ನಮಗೆ ದೊರೆತ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರತಿಗಳೆರಡರ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿಯೂ—

ಶಕಸಮಗತಿಋತುಯುಗಶಶಿ | ನಿಕರಾಂಕಂ ಚಿತ್ರಭಾನು ಕಾ |

ತಿರಕಸಿತಸಪ್ತಮಿ | ಸುಕರಂ ಬುಧಸೇವ್ಯವಾಯು ರನ್ನನ ಕಾವ್ಯಂ ||

ಎಂಬ ಅಸಮಗ್ರವಾದ ಪದ್ಯವಿದೆ. ಈ ಪದ್ಯದ ಅರ್ಥವು ವಿಶದವಾಗಿಲ್ಲ. ವರ್ಷಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ನಾಲ್ಕು ಅಂಕಗಳು ಇರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಶಕವರ್ಷ ಸಾವಿರವೂ ಚಿಲ್ಲರೆ ಯಾದರೆ ಅಜಿತಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆದ ಶಕ 915 ಕ್ಕೂ ಇದಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವೇ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. 'ಶಶಿ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಎಂಬ ಸಂಕೇತವುಂಟು. ಆದರೆ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿರುವ "ಶಶಿನಿಕರ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ವ್ಯಸರ್ಥವೋ ತಿಳಿಯದು. ಈ ಪದ್ಯವು ಸಮಗ್ರವಾಗಿಯೂ ಸುಬದ್ಧವಾಗಿಯೂ ದೊರೆತ ವರೆಗೆ ಇದರ ಅರ್ಥವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಚಿತ್ರಭಾನುವರ್ಷ ಎಂಬುದರಿಂದ ಅಜಿತಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆದ ವಿಷಯವರ್ಷದಿಂದ ಈಚೆಯ ಚಿತ್ರಭಾನು ಎಂದು ಊಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಆ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದ 49 ವರ್ಷಗಳ ಮೇಲೆ, ಕವಿಗೆ 93 ವರ್ಷಗಳಾಗಿದ್ದಾಗ, ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ; ಅಲ್ಲದೆ ಆಕಾಲದ ರಾಜನೇ ಬೇರೆ; ಆದುದರಿಂದ ವಿಷಯವರ್ಷಕ್ಕೆ ಹಿಂದಣ ಚಿತ್ರಭಾನುವಿನಲ್ಲಿ—ಎಂದರೆ, ಶಕ 905 ರಲ್ಲಿಯೇ (982)—ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿರಬೇಕು.

ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಕವಿ ತನ್ನ ವಾಕ್ಪ್ರಾಥಮ್ಯದ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದಾನೆ; ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವೀರರಸವನ್ನು ಬಹಳಶ್ಲಘ್ಯವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ದುರ್ಯೋಧನವಧಾನಂತರ "ಇದುವರೆಗೂ ಕುರುಮಹೀಪತಿಯೋಳ್ ನೆಲಸಿ ದೇನೀಗಳುತ್ತಮವುರುಷೋತ್ತಮಂ ಬಯಸೆ ಪಾಂಡವರೋಳ್ ನೆಲಸಲ್ವೆ ಪೋದನೆ" ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ಕ್ತಿ—

ಕಲಿ ಪಂದೆಯೆಂದು ಬಗೆಯದೆ | ಕುಲಜಂ ಕುಲಹೀನನೆಂದು ಬಗೆಯದೆ ತರುಣಂ |

ಸಲೆ ವೃದ್ಧನೆಂದು ಬಗೆಯದೆ | ನೆಲಮನೆ ನಿನ್ನಂ ನಿಕ್ಕಪ್ಪರೆಂಬರುಮೊಳರೇ || 117 ||

ಇಜಾಯಸುವೆ ತಂದೆಮಕ್ಕಳ | ನಿಜಾಯಸುವಯ್ ಸೋದರರ್ಕಳಂ ತಮ್ಮೊಳ್ ತ |

ಓಜಾಯಸುವಯ್ ಗುರುಶಿಷ್ಯರ | ಸಜಗುಲಿ ನಿನ್ನಂತು ಕಷ್ಟಯಾದರುಮೊಳರೇ || 118 ||

ಪೊಡಮದೆ ಪರಸದೆ ಬಿನ್ನವಿ | ಪೊಡ ಕೇಳದೆ ಮುಂದೆ ನಿಂಗರಂ ಕಾಣದೆ ತ |

ಕೈಡಯೊಳ ಕಡೆಗಣಿಸುವ ನೃಪ | ನಿಡಂಬಿಮಿವು ಲಕ್ಷ್ಮಿ ನಿನ್ನ ದೂಸಜಿನಲ್ತೆ || 119 ||

ಗುಣಿಗಳ ನೆರೆಪೂರ್ವದ ನಿ | ಗುಣಗುಣ ಪೊರವ ವಿಸಿಷ್ಟರಂ ಮುಷ್ಕರೊಳಂ |

ಗಣೆಯೊಸಿ ಸಮಸೆಂಬವಗುಣ | ಗಣಂಗಳವು ಲಕ್ಷ್ಮಿ ನಿನ್ನ ದೂಸಜಿನಲ್ತೆ || 120 ||

ಭೀಮಸೇನನು ಕೊಳದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ್ದ ದುರ್ರೋಧನನನ್ನು
ಮೊದಲಿಸುವುದು.

ಹರಿ ಸಂಧಾನಕ್ಕೆ ವಂದಂಧವಘಡಿಸಿದಹಂಕಾರಮೆಲ್ಲಿ ತೊ ಕೃಷ್ಣಾಂ |
ಬರಕೇಶಾಕೃಷ್ಣಿಯಂ ಮಾಡಿಸಿದ ಮದಮದೆಲ್ಲಿ ತೊ ಕಾಂತೇಯರಂ ಮ ||
ಚ್ಚರದಿಂ ಕಾಂತಾರದೊಳ್ ತಿಜ್ರನೆ ತಿರುಪಿದ ಸೊರ್ಕೇಗಳೇನಾದುದೆಂದಾ |
ಕುರುವಂಶಾಧೀಶನಂ ಮೊದಲಿಸಿದನಡಟಂ ಭೀಮನುದ್ಧಾಮಭೀಮಂ || 121 ||

ಭೀಮನ ಗದಾಪ್ರಹಾರ.

ಇದು ಲಾಕ್ಷ್ಮಿಗೇಹದಾಹಕ್ಕೆ ರು ವಿಷಮವಿಷಾನ್ನಕ್ಕೆ ದಾನಾಡ ಜೂದಿಂ |
ಗಿದು ಪಾಂಚಾಲೀಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ದು ಕೃತಕಸಭಾಲೋಕನಭ್ರಾಂತಿಗಿಂದೋ ||
ವದೆ ಪೊಯ್ವಂ ಕಾಲ್ಗಳಂ ತೋಳ್ಗಳನಗಲ್ಲುರಮಂ ಕೆನ್ನೆಯಂ ನೆತ್ತಿಯಂ ಕೋ |
ಪದಿನಯ್ಯಂ ದುರ್ಣಯಕ್ಕಯ್ಯಿಡೆಯನುರುಗದಾದಂಡದಿಂ ಭೀಮಸೇನಂ || 122 ||

ದುರ್ರೋಧನನು ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ವೃತನಾದ ಕರ್ಣನನ್ನು ನೋಡಿ
ಪ್ರಲಾಪಿಸುವುದು.

ಕಳೆಯಂಗಾಯ್ತು ಸುಮೋಕ್ಷಮಾಗದನಗಂ ಬಾಷ್ಪಾಂಬುಮೋಕ್ಷಂ ಧರಾ |
ತಳಮಂ ಕೊಟ್ಟಿನವಂ ಜಳಾಂಜಳಯುಮಂ ನಾಂ ಕೊಟ್ಟಿನಿಲ್ಲ ನೃಮಂ ||
ಡಳಮಂ ಸುಟ್ಟಿನವಂ ಪ್ರಕೋಪಶಿಖಿಯಿಂದಾನೀತನಂ ಸತ್ಕ್ರಿಯಾ |
ನಳನಿಂ ಸುಟ್ಟಿನುಮಿಲ್ಲ ಮತ್ತಿಯತಮಂ ಕರ್ಣಂಗಿದೇಕೂರ್ತನೋ || 123 ||

ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ವೃತನಾದ ದುಶ್ಯಾಸನನನ್ನು ನೋಡಿ ದುರ್ರೋಧನನು
ಪ್ರಲಾಪಿಸುವುದು.

ಜನನಿಸ್ತನ್ನಮನುಂಡೆನಾಂ ಬಲಿಕೆ ನೀಂ ಸೋಮಾಮೃತಂ ದಿವ್ಯಭೋ |
ಜನಮೆಂಬಿಂತವನುಂಡೆನಾಂ ಬಲಿಕೆ ನೀಂ ಬಾಲತ್ಪದಿಂದೆಲ್ಲಿಯುಂ ||
ವಿನಯೋಲ್ಲಂಘನಮಾದುದಿಲ್ಲ ಮರಣಕ್ಕೆ ನಿಂದೆ ನೀಂ ಮುಂಚಿದಯ್ |
ಮೊನೆಯೊಳ್ ಸೂರ್ಯ ತಡವಾಯ್ತಿದೊಂದೆಡೆಯೊಳಂ ಹಾ ವತ್ಸ ದುಶ್ಯಾಸನಾ || 124 ||

3. ರನ್ನಕಂದ.

ನಮಗೆ ದೊರೆತ ಈ ನಿಘಂಟುವಿನ ಒಂದು ಅಸಮಗ್ರ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ 12 ಕಂದ
ಗಳಿವೆ. ಇವು ಪ್ರಾಯಿಕವಾಗಿ “ಕವಿರತ್ನ” ಎಂದು ಮುಗಿಯುತ್ತವೆ. ಇವು
ಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತೇವೆ :—

ಸಣ್ಣದನಲ್ ಕಿಪ್ಪಿದಕ್ಕುಂ | ಸಣ್ಣನೆ ಮಾಡೆಂಬವಾಚಿ ಬಲೆಯಿಸಿ ವರಂ |
ಎಣ್ಣನೆ ಲೆಕ್ಕಿಪುದುಂ ಬಿಡು | ಗಣ್ಣನೆನಲ್ ಗೊರವನವು ಪಲೆ ಕವಿರತ್ನಾ || 125 ||

ಕೋನಿಕನಲ್ ಪೋಣಿಸಿದುದು | ಸೂನಿದುವೆನೆ ತುಳ್ಳುಕೆಂಬುದುಂ ಪರಿಮಳಮುಂ |
ವಾಸಿತಮೆನೆ ಕಂಪುಂ ಮಿಗೆ | ಸಾಸವಮೆನೆ ಸಮುದಾರ್ಥಮೆಲೆ ಕವಿರತ್ನಾ || 126 ||

ಗಜಾಂಕುಶ. ಸು. 1000.

ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನು (ಸು. 1245) ಸೂಕ್ತಿಸುಧಾರ್ಣವದಲ್ಲಿ “ಗಜಾಂಕುಶರಾಜನ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿ” ಎಂದು ಈತನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ ಈತನ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿರುವಂತೆ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಈತನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರಬೇಕು. ನಯಸೇನನು (1112) ಧರ್ಮಾಮೃತದಲ್ಲಿ “ಗಜಾಂಕುಶನೊಳ್ಳುವೆತ್ತು ರಂಜಿಸುವ ಸದರ್ಥವೃಷ್ಟಿ” ಎಂದು ಈ ಕವಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ದುರ್ಗಸಿಂಹನು (ಸು. 1145) ಈತನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ—

ಶ್ರೀಜಗನ್ನಾಥನಾಗ್ನಿಭವದಿ | ನಜಂಗೆ ನೂರ್ಮಡಿಯೆನಿಪ್ಪ ಪೆಂಪಂ ತಳೆದಂ |

ವಿಜತಾರಿ ದಂಡನಾಯಕ | ಗಜಾಂಕುಶಂ ಕುಶಲವಾಂಛಿತಪ್ರಿಯಾಶಾರ್ಯಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ಈತನು ದಂಡನಾಯಕನಾಗಿಯೂ ದೊಡ್ಡ ಕವಿಯಾಗಿಯೂ ಇದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈತನಿಗೆ ಗಜಗ¹ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಉಂಟು. ಶ್ರೀಧರಾಚಾರ್ಯನು (1049) ತನ್ನ ಜಾತಕತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಇವನ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಈತನು 1049 ಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದಿರಬೇಕು. ಸುಮಾರು 1000 ದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸುತ್ತೇವೆ; ಇನ್ನೂ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು. ಈ ಕವಿಯನ್ನು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದವರಲ್ಲದೆ ರುದ್ರಭಟ್ಟ, ಅಂಡಯ್ಯ, ಕೇಶಿರಾಜ, ಕುಮುದೇಂದು, ವಾಣೀವಲ್ಲಭ ಮೊದಲಾದ ಕವಿಗಳೂ ಹೊಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಈತನು ಪ್ರೌಢಕವಿಯಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳು ಆವುಳೂ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣದಲ್ಲಿ ಉದಾಹೃತವಾದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಕಡೆ ಗಜಗ ಎಂಬ ಹೆಸರು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಪದ್ಯಗಳು ಇವನ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಉದ್ಧೃತವಾದುವೋ ಎನ್ನೋ ತಿಳಿಯದು.

ಮನಸಿಜ. ಸು. 1000.

ಶ್ರೀಧರಾಚಾರ್ಯನು ತನ್ನ ಜಾತಕತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ (1019) ಈ ಕವಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ದುರ್ಗಸಿಂಹನು (ಸು. 1145) ಈತನನ್ನು ಅಸಗ, ಚಂದ್ರ [ಭಟ್ಟ], ಈ ಕವಿಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿಸಿ—

1 ರತ್ನರೇಖರಚರಿತವನ್ನು ಬರೆದ ಪಂಪಾಭಿರಾಮನು (ಸು. 1725) ಪೂರ್ವಕವಿಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವಾಗ ಗಜಗ, ಗಜಾಂಕುಶ ಎಂಬವರನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಹೆಸರುಗಳು ಬೇರೆಬೇರೆ ಇಬ್ಬರು ಕವಿಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವಂತೆ ಈತನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನಮಗೆ ದೊರೆತ ಅವ ಜೈನಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇಂಥ ತಿಳಿವಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಗಜಗ ಎಂಬುದು ಗಜಾಂಕುಶ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾದ ರೂಪವು. ಜನ್ನಿಗ, ಜನಾರ್ದನ; ನಾಕಿಗ, ನಾಗವರ್ಮ; ಜಾಜಿಗ, ಭಾಸ್ಕರ; ಎಂಬವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಈ ವಿಷಯವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪೊಸತನಿಸಿ ದೇಸೆಯಿಂ ನವ | ರಸಮೆಸೆಯಲೊಳ್ಳು ವೆತ್ತಮಾರ್ಗದಿನಿಗಳೇ |

ನೆಸೆದುಮೊ ಸುಕವಿಗಳನೆ ನೆಗ | ಲ್ಲದಸಗನ ಮನಸಿಜನ ಚಂದ್ರ [ಭಟ್ಟನ ಕೃತಿಗಳ್] ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. **ರುದ್ರಭಟ್ಟ** (ಸು. 1180), **ಕೇಶಿರಾಜ** (ಸು. 1260) ಇವರೂ ಈ ಕವಿಯನ್ನು ಹೊಗಳಿದ್ದಾರೆ. **ಕವಿಕಾಮನು** (ಸು. 1200) ಶೃಂಗಾರವನ್ನು ಬರೆದ ಕವಿಗಳನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ “ಮನಸ್ಸಂಜಾತ” ಎಂಬ ಒಬ್ಬ ಕವಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ಮನಸ್ಸಂಜಾತನು ಈ ಕವಿಯೇ ಆಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಈತನು ಅವುದೋ ಒಂದು ಶೃಂಗಾರಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿರುವಂತೆ ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ **ಶ್ವರಕವಿ** (ಸು. 1500) ತನ್ನ ಕವಿಜಿಹ್ವಾ ಬಂಧನದಲ್ಲಿಯೆ—

ಚಿತ್ತಜನಾಗವರ್ಮಸುಧಿಯಂ ಕವಿಕೇರವರನ್ನಮುಖ್ಯರಂ |

ಚಿತ್ತದೊಳಿಟ್ಟು ಪೇಲ್ಪಿ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ “ಚಿತ್ತಜ” ಎಂಬವನು ಈ ಕವಿಯೇ ಆಗಿರಬಹುದು. ಶ್ರೀಧರಾಚಾರ್ಯನು ಇವನ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಈತನು 1049 ಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದಿರಬೇಕು. ಎಷ್ಟು ಹಿಂದೆ ಇದ್ದನೋ ತಿಳಿಯದು; ಸುಮಾರು 1000 ದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸುತ್ತೇವೆ. ಇವನು ಬರೆದಿರುವ ಗ್ರಂಥಗಳು ಅವುಮೂ ದೊರೆತಿಲ್ಲ.

ಚಂದ್ರಭಟ್ಟ. ಸು. 1000.

ರುದ್ರಭಟ್ಟನು (ಸು. 1180) ಪೂರ್ವಕವಿಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವಾಗ “ಚಂದ್ರಭಟ್ಟನ ಜತಿ ಮತ್ಯತಿಯೊಳರ್ಕೆ” ಎಂದೂ, **ಕೇಶಿರಾಜನು** (ಸು. 1260) ಇತರಕವಿಗಳೊಡನೆ ಇವನನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ “ಚಂದ್ರಭಟ್ಟನ ಸುವಾರ್ಗಮದಜೊಳೆ ಲಕ್ಷ್ಯಂ” ಎಂದೂ ಈ ಕವಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ಗೌರವ ಪುರಸ್ಕರವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಈತನು ಅವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆಯೋ ತಿಳಿಯದು. **ರಟ್ಟಕವಿ** (ಸು. 1300) ತನ್ನ ರಟ್ಟಮತದಲ್ಲಿ “ಚಂದಿರಭಟ್ಟರ ದಯೆಯಿಂ ಸಂದೆಯಮಣಮಿಲ್ಲದಂತು ಕಲ್ಪದು ಮುಚಿಯಂ” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. **ರುದ್ರಭಟ್ಟಕೇಶಿರಾಜರು** ಹೇಳುವ ಚಂದ್ರಭಟ್ಟನೂ ರಟ್ಟನು ಹೇಳುವ ಚಂದಿರಭಟ್ಟನೂ ಒಬ್ಬನೇ ಆಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಈತನು ಒಂದು ವೃಷ್ಟಿಶಾಸ್ತ್ರಗ್ರಂಥವನ್ನೂ ಬರೆದಿರಬೇಕು. **ದುರ್ಗಸಿಂಹನೂ** (ಸು. 1145) ಈ ಕವಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಶ್ರೀಧರಾಚಾರ್ಯನು (1049) ತನ್ನ ಜಾತಕ

ತಿಲಕದಲ್ಲಿ ಅಂಬುಜಾರಿ (ಚಂದ್ರ) ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿರುವ ಕವಿ ಈತನೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು. ಹಾಗಿದ್ದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಇವನ ಕಾಲವು ಸುಮಾರು 1000 ಆಗ ಬಹುದು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಇನ್ನೂ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು.

ಕಪ್ಪಣಭಟ್ಟ. 1032.

ಸೊರಬದ 184 ನೆಯ ಶಾಸನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ—ಶ್ರೀಮತ್ಕವಿರಾಜವಲ್ಲಭಂ ಕಪ್ಪಣಭಟ್ಟರ ಲಿಖಿತಂ—ಎಂದಿದೆ. ಈತನನ್ನು “ಶ್ರೀಮತ್ಕವಿರಾಜವಲ್ಲಭಂ” ಎಂದು ವಿಶೇಷಿಸಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಇವನು ಕವಿಯಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ‘ಲಿಖಿತಂ’ ಎಂಬುದರಿಂದ ಈ ಶಾಸನವು ಏತದ್ರಚಿತವೋ ಅಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಇದು ಚಾಳುಕ್ಯರಾಜನಾದ 1 ನೆಯ ಜಯಸಿಂಹನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆಂಗೀರಸ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ (1032) ಹುಟ್ಟಿದುದು.

ನಾರಾಯಣಭಟ್ಟ. ಸು. 1040.

ಪೂರ್ವದೇಶದ ಚಾಳುಕ್ಯರಾಜನಾದ ರಾಜರಾಜನ (1022-1063) ಆಸ್ಥಾನಕವಿಯಾದ ನನ್ನಯ್ಯಭಟ್ಟನಿಗೆ ತೆಲುಗುಭಾರತವನ್ನು ಬರೆವುದರಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕನಾಗಿದ್ದ ನಾರಾಯಣಭಟ್ಟನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ಕವಿಯಾಗಿದ್ದಂ ತೆಯೂ ಕವೀಭವಜ್ಞಾಂಕುಶ ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಂತೆಯೂ ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ—

ಯಸ್ಸಂಸ್ಕೃತ ಕರ್ಣಾಟ ಪ್ರಾಕೃತವೈರಾಚಿಕಾಂಧ್ಯಭಾಷಾಸು |

ಕವಿರಾಜಶೇಖರ ಇತಿ ಪ್ರಥಿತಸ್ಸುಕವಿತ್ವವಿಭವೇನ ||

ಕವೀ ಮನೀಷಾಲವದರ್ವಿಧಗ್ಧಾ ಮನೋಹರಾಭಿನಿಜಸೂಕ್ತಿಭಿರ್ಮು |

ಕುರ್ವನ್ಮಗರ್ವಾ ಪಟುಭಿರ್ಬಿಭರ್ತಿ ಕವೀಭವಜ್ಞಾಂಕುಶನಾಮ ಸಾರ್ಥಂ ||

ಈತನ ಕಾಲವು ಸುಮಾರು 1040 ಆಗಿರಬಹುದು. ಇವನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಆವಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆಯೋ ತಿಳಿಯದು.

ಏಚನು. 1041.

ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಚ್ಯಕೋಶಾಲಯದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ದೊರೆತ ಶಕ 963 ರಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಒಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಇವನನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಿ ಈತನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಈ ಪದ್ಯವು ಬರೆದಿದೆ—

ಭರತನೊಳಂ ಮೇಣ್ ನಾರದ | ಗೊರವನೊಳಂ ಭೋಜಭವನೊಳಂ |

ಕುರಿಸಿದ ಭರತಾಗಮಲತೆ | ಧರೆಯೊಳ್ ಪಲ್ಲವಿಸಿತೀಗಳೇಚಮನಿಂದಂ ||

ಇದರಿಂದ ಈತನು ಒಂದು ಭರತಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬರೆದಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಶ್ರೀಧರಾಚಾರ್ಯ. 1049.

ಈತನು ಜಾತಕತೀಲಕವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಚಂದ್ರಪ್ರಭಚರಿತೆಯನ್ನೂ ಬರೆದಿರುವಂತೆ ಜಾತಕತೀಲಕದ ಅಂತ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ

ಸುಭಗವಚಂ ಕಾವ್ಯಕವಿ | ತ್ವಭೂಷಣಂ ಶ್ರೀಧರಾರ್ಯರಚಿತಂ ಚಂದ್ರ |

ಪ್ರಭಚರಿತಂ ಶಾಸ್ತ್ರಕವಿ | ತ್ವಭೂಷಣಂ ಧರೇಗೆ ನೆಗಟ್ಟಿ ಜಾತಕತೀಲಕಂ ||

ಅದಿದ್ದನ್ನದೆ ಜಾತಕತೀಲ | ಕದೊಳಜಾವುದು ಗಣಿತಧರ್ಮಮಂ ಸಕಳಜಗ |

ದ್ವಿದಿತಂ ಚಂದ್ರಪ್ರಭಚರಿ | ತದೊಳಜಾವುದು ಕಾವ್ಯಧರ್ಮಮಂ ಬುಧನಿವಹಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ಗ್ರಂಥವು ನಮಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ.

ಇವನು ಜೈನಕವಿ. ಇವನ ಸ್ಥಳ ಬಿಳುವಲನಾಡಿನಲ್ಲಿರುವ ನರಿಗುಂದ. “ವಿಪ್ರಕುಲೋತ್ತಮಂ” ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. “ಇದುವರೆಗೂ ಆರೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿಷವನ್ನು ಬರೆದಿಲ್ಲ; ನೀನು ಜಾತಕತೀಲಕವನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕು” ಎಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹೇಳಲು ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಂತೆ ಕವಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿಷವನ್ನು ಬರೆದವರಲ್ಲಿ ಇವನೇ ಪ್ರಥಮ ಕವಿಯೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈಯಂಶವನ್ನು ಬಾಹುಬಲಿ (ಸು. 1560) ತನ್ನ ನಾಗಕುಮಾರಕಥೆಯ ಆದಿಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ದೃಢೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ—

ಜ್ಯೋತಿಷವಿದ್ಯೆಗೆ ಮೊದಲಿಗ ಸಲೆ ವಾದಿ | ಪ್ರಾತಭಯಂಕರನೇನಿಪ |

ಖ್ಯಾತಿಗೆ ನೆಲೆಯಾದ ಶ್ರೀಧರಾಚಾರ್ಯರ | ಪ್ರೀತಿ ಕೈಮಿಗೆ ಬಲಗೊಂಜಿ ||

ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು “ಧರಣಿಗಿರಿನಿಧಿಶಕಾಂಕಂ ವಿರೋಧಿಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ” ಎಂದರೆ ಶಕ 971 (1049) ರಲ್ಲಿ ಬರೆದಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಗ್ರಂಥಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ “ಧಾತ್ರಿಯನಾಹವಮಲ್ಲಭೂಮಿಪಾಳಕನೆಸೆದಾಳ್” ಎಂಬುದರಿಂದ ಕವಿ ಚಾಳುಕ್ಯ ರಾಜನಾದ ಆಹವಮಲ್ಲನ (1042-1068) ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಈ ಕವಿಗೆ ಗದ್ಯಪದ್ಯವಿದ್ಯಾಧರ, ಬುಧಮಿತ್ರ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳುಂಟು. ತನ್ನ ಗುಣಾದಿಗಳನ್ನೂ ಕವಿತಾಪ್ರಾಧಿಯನ್ನೂ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ:—

ವಿಧುವಿಶದಯಶೋನಿಧಿ ಕಾ | ವೃಧರ್ಮಜನಧರ್ಮಗಣಿತಧರ್ಮಮಹಾಂಭೋ |
 ನಿಧಿಯೆನೆ ನೆಗಲ್ಪಂ ಜಗದೊಳ್ | ಬುಧಮಿತ್ರಂ ನಿಜಕುಲಾಂಬುಜಾಕರಮಿತ್ರಂ ||
 ರಸಭಾವಸಮಸ್ತಿತನೆ | ದು ಸುಭಗನೆಂದಖಿವೇದಿಯೆಂದಸ್ತಿತನೆ |
 ದು ಸಮಗ್ರನೆಂದು ಸಲೆ ಬ | ಣ್ಣಿಸುವುದು ಧರೆ ಗದ್ಯಪದ್ಯವಿದ್ಯಾಧರನಂ ||
 ಅನವದ್ಯಂ ಕವಿತಾಗುಣಾರ್ಣವನಿಳಾದೇವಾನ್ವಯಾಬ್ಧ್ಯಂಭುಜಾ |
 ರಿನಿಭಂ ಪ್ರೌಢವಿಳಾಸಿನೀಮನಸಿಜಂ ಶ್ರೀಶೀಲಭದ್ರಂ ದ್ವಿಷ ||
 ಜ್ಞನದುವಾರಗಜಾಂಕುಶಂ ಸುಜನರತ್ನಂ ತಾನೆನಲ್ಕೀಂ ಕೃತಾ |
 ಧನೋ ಕರ್ಣಾಟಕವೀಂದ್ರಸದ್ಗುಣ ? ಗುಣಾಂಜ್ಞಾಧರಂ ಶ್ರೀಧರಂ ||

ಕೊನೆಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಅದಿಪಂಪ(ಕವಿತಾಗುಣಾರ್ಣವ), ಚಂದ್ರ ಅಥವಾ ಚಂದ್ರ
 ಭಟ್ಟ (ಅಂಬುಜಾರಿ), ಮನಸಿಜ, ? ಗುಣವರ್ಮ (ಶೀಲಭದ್ರ), ಗಜಾಂಕುಶ,
 ರನ್ನ ಎಂಬ ಪೂರ್ವಕವಿಗಳ ಹೆಸರನ್ನೂ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾನೆ.¹

“ ಧರಣೀಸ್ತುತಾರ್ಯಭಟನಂ | ನಿರತಿಶಯೋಜ್ವಲಯಶಃಪ್ರಕೋರಕನಂ ಶ್ರೀ |
 ಕರಣ” ಎಂಬ ಅಸಮಗ್ರವಾದ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಆರ್ಯಭಟನ ಹೆಸರು ಹೇಳಿದೆ.

ಇವನ ಗ್ರಂಥ—

ಜಾತಕತಿಲಕ

ಇದು ಜ್ಯೋತಿಷಗ್ರಂಥ ; ಕಂದವೃತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದೆ ; 24 ಅಧಿಕಾರ
 ಗಳಾಗಿ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅಧಿಕಾರಗಳ ಹೆಸರು—ಸಂಜ್ಞಾ, ಬಲಾಬಲ, ಗರ್ಭ,
 ಜನ್ಮ, ತಿರ್ಯಗ್ಜನ್ಮ, ಅರಿಷ್ಟ, ಅರಿಷ್ಟಭಂಗ, ಆಯುರ್ವಿಧಿಯ, ದಶಾಂತರ್ದಶಾ,
 ಅಷ್ಟಕವರ್ಗ, ಜೀವ, ರಾಜಯೋಗ, ನಾಭಿಸಂಯೋಗ, ಚಂದ್ರಯೋಗ, ದ್ವಿತ್ರಿ
 ಯೋಗ, ದೀಕ್ಷಾಯೋಗ, ರಾಶಿ, ಲಗ್ನಭಾವ, ದ್ರೇಕ್ಷಾಣ, ದೃಷ್ಟ, ಅನಿಷ್ಟ, ಸ್ತ್ರೀ
 ಜಾತಕ, ನಿರಾಣ, ನಷ್ಟಜಾತಕ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಕವಿ ಈ ಪದ್ಯ
 ಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ :-

ಪದಪೂರಣಮನಣಂ ಪುಗಿ | ಸದೆ ಕುದಿದು ವೃಥಾಕ್ಷರಂಗಳಂ ಪ್ರಾಸದೊಳಿ |
 ಕೃದ್ ರಾಸ್ತದರ್ಥಮಂ ಬಿಸು | ಡದೆ ಪೂಣೈಯಿನೋದುಮೇಲ್ಪೊಡಾರ್ ಮೆಚ್ಚರಿದಂ ||
 ಅಮಿತಾರ್ಥಂ ಸಕಲಾಚಾ | ರ್ಯಮತಾಂತಸ್ಸಾರಮತಿಗಭೀರಂ ಹೃದಯಂ |
 ಗಮಮನ್ಯಪಾಸ್ತನಿರವೇ | ಕ್ಷಮೆಂಬಿನಂ ಖ್ಯಾತಮಾಯು ಜಾತಕತಿಲಕಂ ||
 ಸುಕರಮುಚಿತಕ್ರಿಯಾಕಾ | ರಕಮಪಶಬ್ದಪ್ರದೂರಮಪನೇಯಂ ಸಾ |
 ಧರ್ಷಕಪದವಿನ್ಯಾಸಂ ಜಾ | ತಕತಿಲಕಮಿದೆಂದು ಕೊಂಡುಕೊನೆಯದರೊಳರೇ ||

1 ಇದರಿಂದ ಈ ಕವಿಗಳೆಲ್ಲಾ 1049 ಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದವರೆಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಲಲಿತವಚೋಲಲನಾನನ | ತಿಲಕಂ ದೈವಜ್ಞವದನತಿಲಕಂ ವಿದ್ವ |

ತ್ಫುಲಮುಖತಿಲಕಂ ಜಾತಕ | ತಿಲಕಂ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯತಿಲಕಮಿದು ಕೇವಲಮೇ ||

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಜಿನಸ್ತುತಿಯೂ ಸರಸ್ವತೀಸ್ತುತಿಯೂ ಇವೆ. ಅಧಿಕಾ
ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಗದ್ಯವಿದೆ—

ಇದು ಭಗವದರ್ಹತ್ವರಮೇಶ್ವರಚರಣಸರಸಿರುಹಷಟ್ಪದಾಯಮಾನಂ ಸರಸಪ್ರಸನ್ನಂ
ವಚೋಲಕ್ಷ್ಮೀಧರಂ ಗದ್ಯಪದ್ಯವಿದ್ಯಾಧರಂ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀಧರಾಚಾರ್ಯಪ್ರಣೀತಮಸ್ವ ಜಾತಕ
ತಿಲಕದೊಳ್

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ—

ಜ್ಯೋತಿಷದ ಪ್ರಯೋಜನ

ಭವಬದ್ಧಶುಭಾಶುಭಕ | ಮರ್ವಿಪಾಕದ ಫಲಮನಜ್ಞಪುಗುಂ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಞಾ |

ನವದಂತೆನೆ ಕತ್ತಲೆವನೆ | ಯ ವಸ್ತುವಂ ತೋರ್ಪ ಸೊಡರ ಬೆಳಗಿನ ತೆಲದಿಂ ||127||

ಗ್ರಹಬಲ

ಶನಿಯಿಂದಂ ಮಹಿಜಾತನಾಮಹಿಜನಿಂದಂ ಸೌಮ್ಯನಾಸೋಮನಂ |

ದನನಿಂದಂ ಗುರುವಾಸುರೇಂದ್ರಗುರುವಿಂದಂ ಶುಕ್ರನಾಶುಕ್ರನಿಂ ||

ವನಜಾತಾಹಿತನಾವನೇಜರಿಪುವಿಂ ಪಂಕೇಜಮಿತ್ರಂ ಬಳಾ |

ಧೈನಿಕಕ್ಕುಂ ಕ್ರಮದಿಂದಮೀಗ್ರಹಬಲಂ ನೈಸರ್ಗಿಕಂ ನಾಮದಿಂ ||128||

ಸ್ತ್ರೀಪುಂಜನನ

ಅಸಮಾಲಯದೊಳ್ ನಿಲೆ ಸೂ | ರೈಸುರೇಜ್ಯರ್ ಬಳಯುತರ್ ನರಂ ಪುಟ್ಟುಗುಮಾ |

ಅಸಿತೇಂದುಗಳತಿಬಳರಾ | ಗಿ ಸಮದೊಳರೆ ರಮಣಿ ಪುಟ್ಟುಗುಂ ಬುಧಮಿತ್ರಾ ||129||

ಪ್ರಸವದಿನ

ವಿದಿತಂ ಕಾಂತೆಗೆ ಪೊಟ್ಟುತೀವಿದುದು ಪೇಟಿನಾ ವುದಕ್ಕುಂ ಪ್ರಸೂ |

ತದಿನಂ ತಾನೆನೆ ಚಂದ್ರನಾವ ಗೃಹದೊಳ್ ತತ್ಕಾಲದೊಳ್ ನಿಂದನಾ ||

ಸದನದ್ವಾದಶಭಾಗಮಂತೆನಿತು ಸಲ್ಲುಂ ಮುಂತೆ ತತ್ಸಂಖ್ಯೆ ಗೇ |

ಹದಿನತ್ತಲ್ ? ನಿಶಚಂದ್ರಮಂ ಪ್ರಸವಕಾಲಂ ಕಾಂತೆಗಂತಾದಿನಂ ||130||

ಅರಿಷ್ಟನಾಶ

ಪಿರಿದು ಪಳಾಳದೊಳೇಂ ಸುರ | ಗುರುಪೂರ್ವನೆ ವೀರ್ಯವಂತನುಂ ಕಾಂತನುಮಾ |

ಗಿರೆ ಜನ್ಮಲಗ್ನದೊಳ್ ಸಂ | ಹರಿಸುಗುಮುಘಮಂ ಕರೀಂದ್ರಮಂ ನಿಂದದವೋಲ್

||131||

ಶಿಶುಮರಣ

ಬರೆ ಕನ್ಯಾಲಗ್ನಂ ಭಾ | ಸ್ವರನಲ್ಲಿರೆ ಮೀನದೊಳ್ ಶನೈಶ್ವರನಿರೆ ಸುಂ |
ದರಿ ಸಾಗುಮುದಯದಯ್ದನೆ | ಯ ರಾಶಿಯೊಳ್ ಭೂಜನಿರೆ ತನೂಜಂಸಾಗುಂ

||132||

ನಕ್ಷತ್ರವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದುದು

ಸಮಸಿದ ಪೃಚ್ಛಕನ ಪಸ | ರ ಮಾತ್ರೆಯೊಳ್ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಭಾಯಾಂಗುಳಿಮಾ |
ನಮನಿರ್ಪತ್ತೇಟಿಜನೆ | ತ್ತ ಮಿಕ್ಕುದಕ್ಕುಂ ದನಿಪ್ಪೆ ಮೊದಲಿನೆ ಭಗದುಂ ||133||

ದೀರ್ಘಾಯು

ತ್ರಿದಶಾಧೀಶ್ವರಮಂತ್ರಿ ಶೀತಕರರೆಂಬೀಯವರ್ರುಂ ಕರ್ಕಗೇ |
ಹದೊಳಿದಂದು ರಶಾಂಕಸೂನುಸಿತರೆಂಬೀಯವರ್ರುಂ ಕೇಂದ್ರಗೇ ||
ಹದೊಳಿದಂದು ರಿಪುತ್ರಿಲಾಭಗೃಹದೊಳ್ ಮಿಕ್ಕ ನೃಪಿದಂದು ಪು |
ಟಿದ ಮತ್ಸ್ಯಗೆ ಚಿರಾಯು ಸಂಭವಿಸುಗುಂ ಸಂಯಕ್ತ ಸ್ವರತ್ನಾಕರಾ ||134||

ಕವಿಮಲ್ಲ. 1057.

ಈತನು ಹೆಗ್ಗಡದೇವನಕೋಟಿ 18 ನೆಯ ಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆದುದಾಗಿ ಆ
ಶಾಸನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ—

ಮಜುವರ ಚಕ್ರಂ ದ್ವಿಜರೋಳ್ | ಕಜಮಜಿಯಲ್ಲಿನಿವ ಕುಜಬನಾದಿತ್ಯಂ ಸಂ |
ದಜಕೆಯವಗಾದ ಮಲ್ಲಂ | ಜಜುಚದ ಕವಿ ರಾಜಬಾಂಧವಂ ಬರೆದನಿದಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನವು ರಾಜೇಂದ್ರದೇವನ
ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಶಕ 979 ನೆಯ ಹೇಮಲಂಬಿಯಲ್ಲಿ—ಎಂದರೆ 1057 ರಲ್ಲಿ—ಬರೆ
ದುದು. ಇದರಲ್ಲಿ—ಜೋಳಿರಾಜನಲ್ಲಿ ಮಂಡಳಿಕನಾಗಿಯೂ ನುಗುನಾಡಧಿಪ
ನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ರವಿಗನು ತನ್ನ ಮಗಳಾದ ದೇಕಬ್ಬೆಯನ್ನು ನವಿಲಿನಾಡಧಿಪತಿ
ಯಾದ ಏಚನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆಮಾಡಿದ್ದಂತೆಯೂ ಈ ಏಚನು ತನ್ನ ದಾಯಿ
ಗರನ್ನು ಕೊಂದುದರಿಂದ ರಾಜನು ಇವನನ್ನು ತಲೆಕಾಡಿಗೆ ಒಯ್ದು ಕೊಲ್ಲಿಸಲು,
ದೇಕಬ್ಬೆ ಪತಿಯೊಡನೆ ಸಹಗಮನವನ್ನು ಮಾಡಿದಂತೆಯೂ ಅವಳ ಜ್ಞಾಪಕಾರ್ಥ
ವಾಗಿ ರವಿಗನು ಈ ಶಿಲಾಸ್ತಂಭ ಶಾಸನವನ್ನು ನಡಿಸಿದಂತೆಯೂ ಹೇಳಿದೆ. ಈ
ಶಾಸನದಲ್ಲಿರುವ ವೃತ್ತ ಕಂದ ಅಕ್ಷರ ಇವುಗಳ ಬಂಧವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಬರೆದ
ವನು ಪ್ರೌಢಕವಿಯೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು
ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ರವಿಗ.

ರವಿಗಂ ಪುಟ್ಟಿದನೊಡನು | ಧ್ವನಮಾಯ್ತವವನೊಡನೆ ಪುಟ್ಟಿದುದಾಯಂ |
ಸವಸಂದಾಯದೊಡಂ ಸಂ | ಭವಮಾದುದು ಚಾಗಮಿಂತುಟುಂ ಬಿರುದುಂಟೇ

|| 135 ||

ಕಡಲ ಕಡೆವರಮುಜಾಂಡದ | ಕುಡಿವರಮಾರಾಗಜೇಂದ್ರದಂತುವರಂ ತ |
ಳ್ತೊಡನೊಡನೆ ಪರ್ವ ಬಳಿದುದು | ಕುಡಿಯರ ವಲ್ಲಭನ ಕೀರ್ತಲತ ಕೋಮಳದಿಂ

|| 136 ||

ಕುಡಿಯರ ವಲ್ಲಭಂ ಕುಡಿಯರಾಭರಣಂ ನುಗುನಾಡ ರಾಮನೆಂ |
ದೊಡ ಕಲಿಕಾಲಕರ್ಣನ ವಿನೋದದ ಚಾಗದ ಬೀರದಾರ್ಪನೇ ||

ಗಡಿನ ಸಿಕ್ಕಪ್ಪನಿಗುಣನಿಕ್ಕಪ್ಪನಿರಾಚರಣೇಟವೀಟರೊಳ್ |

ಕಡುಜಡರೆಂತು ಪೋಲಿಪರೊ ಧನ್ಯನೆನಿಪ್ಪ ವಚೋಗ್ರಗಣ್ಯನಾ

|| 137 ||

ದೇಕಬೈ.

ತಂದೆಯುಮಬ್ಬಿಯು ಮೊಡನೆಯೆ | ಬಂಧುಗಳುಂ ಬಂದುಮಗಳೆ ಸಾಯದೆ ಮಾರ್ಗನೇ |
ನೆಂದೆಲ್ಲಂ ಕಾಲ್ಪಿಡಿದೊಡ | ನಿಂದಿತೆ ದೇಕಬೈ ಮುನಿದು ಬಗ್ಗಿನಿ ನುಡಿದಳ್ ||138||

ನುಗುನಾಡಧಿಸತಿ ರವಿಗನ | ಮಗಳಾಗಿಯುಮಂತೆ ನವಿನಾಡಧಿಸತಿಗಾಂ |

ನೆಗಲ್ಪೆ ನತಿಯಾಗಿ ಬಾಲ್ಪುದು | ಬಗೆದರ್ಪನೆ ಕೊಟ್ಟು ಕೊಂಡ ಮನೆಯಸಮಾ
[ಬಯಲ್ ||139||

ನೆರೆದೆಲ್ಲಂ ಬೇಡ ಮಾರ್ಗಂದೊಡೆ ನುಡಿಯದಿರಿಂ ಪೋಗಿಮಾಂ ಮಾರ್ಗನೆಂದಾ |

ದರದಿಂದಂ ಭೂಮಿ ಪೋ ಪುಟ್ಟಿಗೆ ವಸು ಧನಮಂ ನೀಡುತುಂ . . . ದೇ ||

ವರ ದೇವಂಗಲ್ಪಿಯುಂ ಕೆಯ್ಯುಗಿದುರಿಪುರಿಯಂ ಪೋಕ್ಕು ದೇಕಬೈ ತನ್ನಂ |

ಧರೆಯೊಂ ಮೆಚ್ಚಿ ನಿಚ್ಚಿ ಪೋಗಲ್ಪೆ ನೆಗಲ್ಪುತುಂ ದೇವಲೋಕಕ್ಕೆ ಪೋದಳ್

|| 140 ||

ದಿನಾಕರಣಂ. 1062.

ಈತನು ತತ್ಪಾರ್ಥಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡವೃತ್ತಿಯನ್ನ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಈ ವಿಷಯವು ನಗರದ ೧7 ನೆಯ ಶಾಸನದ ಈ ಪದ್ಯದಿಂದಲೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ:--

ಜದರುಂ ಬಾಳಕರುಂ ಬುಧನ್ಯಕರಮುಂ ತತ್ಪಾರ್ಥಮಂ ಕಲ್ಪಘಂ |

ಕಿಡೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಮನೆಯ್ವಿ ಸವ್ತಪರಮಸ್ಥಾನಾಪ್ತಿಯಂ ನಿಶ್ಚಯಂ ||

ಪಡೆಯಲ್ ಮಾಡಿದರೊಪ್ಪೆ ರ್ ತತ್ಪಾರ್ಥಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಕ |

ನ್ನಡದಿಂ ವೃತ್ತಿಯನೆಲ್ಲಿಗಂ ನೆಗಲ್ಪುನಂ ನಿದ್ಧಾಂತರತ್ನಾಕರರ್ ||

ಈತನಿಗೆ ಉಭಯಸಿದ್ಧಾಂತರತ್ನಾಕರ ಎಂಬ ಬಿರುದಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಈತನ ಗುರು ಚಂದ್ರಕೀರ್ತಿ ಭಟ್ಟಾರಕ. ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯೂ ಶಕ 984 ರಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಸೊರಬದ 58 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯೂ ಈತನನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಿದೆ. ಈತನು ಪಟ್ಟಣಸ್ವಾಮಿ ನೊಕ್ಕನಿಗೆ ಗುರುವೆಂದೂ ಸಕಲಚಂದ್ರನು ಈತನ ಶಿಷ್ಯನೆಂದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ಈತನ ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ಒಂದು ಪದ್ಯವನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಚಾರುಚರಿತ್ರರೀದೊರೆಯಾರಾರಿನಿಷ್ಕೃತ ಚಂದ್ರಕೀರ್ತಿಭ |

ಟ್ಟಾರಕರಗ್ರಶಿಷ್ಯರಘಹಾರಿಗಳಾರ್ಹತತತ್ವವಸ್ತುವಿ ||

ಸ್ತಾರಕರಂ ಗಜಾರಿಗಳಶೇಷವಿಶೇಷಗುಣಾವಳೀಮನೋ |

ಹಾರಿಗಳೆಂಬಿನಂ ನೆಗಟ್ಟಿರಲ್ತೆ ದಿವಾಕರಣಂದಿಸೂರಿಗಳ್ ||

ಈತನ ತತ್ವಾರ್ಥಸೂತ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ತತ್ವಾರ್ಥಸೂತ್ರಾನುಗತಕರ್ಣಾಟಕಲಘು ವೃತ್ತಿ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಮೂಲವು ಗೃಧ್ರಸಿಂಭಾಚಾರ್ಯಕೃತ. ವೃತ್ತಿಯ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ನತ್ವಾ ಜಿನೇಶ್ವರಂ ವೀರಂ ವಕ್ಷ್ಯೇ ಕರ್ಣಾಟಭಾಷಯಾ | ತತ್ವಾರ್ಥಸೂತ್ರಸೂತ್ರಾರ್ಥಂ ಮಂದಬುದ್ಧ್ಯನುರೋಧತಃ ||

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕವೂ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ

ಇದು ಸಕಲಾಗಮಸಂಪನ್ನ ಶ್ರೀಮಚ್ಚಂದ್ರಕೀರ್ತಿಭಟ್ಟಾರಕ ಪದ್ಮನಂದಿ ಸಿದ್ಧಾಂತ ದೇವ ಶ್ರೀಪಾದಪ್ರಸಾದಾಸಾದಿತಸಮಸ್ತಸಿದ್ಧಾಂತಾಮೃತಪಾರಾವಾರ ಶ್ರೀಮದ್ಧಿವಾಕರ ಣಂದಿಭಟ್ಟಾರಕಮುನೀಂದ್ರವಿರಚಿತ ತತ್ವಾರ್ಥಸೂತ್ರಾನುಗತ ಕರ್ಣಾಟಕಲಘುವೃತ್ತಿಯೇಳ್

ಎಂಬ ಗದ್ಯವೂ ಇದೆ. ಪ್ರಕರಣ 10.

ಮಲ್ಲಿನಾಥ. 1062.

ಇವನು ನಗರದ 57 ನೆಯ 58 ನೆಯ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಬರೆದುದಾಗಿ ಆ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. 58 ನೆಯ ಶಾಸನವು ಶಕ 984 (1062) ರಲ್ಲಿ ಬರೆದುದು.

ಈತನು ಪಟ್ಟಣಸ್ವಾಮಿಯಾದ ನೊಕ್ಕನ ಮಗ; ದಿವಾಕರಣಂದಿ ಶಿಷ್ಯ ನಾದ ಸಕಲಚಂದ್ರನ ಗುಡ್ಡ. ತನ್ನನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ:—

ಸುಜನಜನಕುಮುದಚಂದ್ರನ | ಸುಜನಜನಾನನವಿಲೋಕನುಣಿಮಕುರನನಾ |

ಸುಜನಜನವನಜಹಂಸನ | ಸುಜನಜನಂ ಪೊಗಟ್ಟಿ ಮಲ್ಲಿನಾಥಂ ನೆಗಟ್ಟಿ ||

ಈ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಚಾಳುಕ್ಯರಾಜನಾದ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಮಲ್ಲನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬೀರಸಾಂತರದೇವನ ಪಟ್ಟಣಸ್ವಾಮಿ ನೊಕ್ಕನು ದಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದಂತೆ ಹೇಳಿದೆ.

ಈ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ದಿವಾಕರಣಂದಿಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ಒಂದು ಪದ್ಯವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಬರೆದಿದ್ದೇವೆ.¹ ಇನ್ನು ಕೆಲವನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ನೊಕ್ಕ.

ಹರಿಸಂಘಾತದ ಕಟ್ಟುವೆತ್ತ ಬಡವಜ್ಞಾಳಾಳಿಯಿಂ ಬೆಂದ ಭಿ. |

ಕರಪಾಲೇನತಿಮಿಂಗಿಳಾಳಿಯಿನತಿಕ್ನೋಭಕ್ಕೆ ಸಂದಿದ ಗ ||

ಸ್ತುರಿನಪ್ರಾಶನಕೆಯ್ವ ವಾರದತಿತೀಕ್ಷ್ಣ ಕ್ಷಾರವಾರಿಪ್ರಭಂ |

ಗುರವಾರಾಶಿಯೊಳೆಂತು ಪೋಲಿಪುದೊ ಪೇಱ್ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಾರಾಶಿಯಂ || 141 ||

ನಿರಿಗಾವಾಸಮನೇಕರತ್ನ ನಿಚಯೋತ್ಪತ್ತಾಶ್ರಯಂ ಭೀರುರ |

ಕ್ಷರತಂ ಚಂದ್ರಕಳಾಪ್ರವರ್ಧನಮುದಂ ಪೀಯೂಷಪಿಂಡಾಸ್ತದಂ ||

ವರವೇಳಾವಳಯಾವೃತಂ ಸಮತೆಯಿಂ ವಾರಾಶಿ ಪೋಲ್ತುಂ ಮನೋ |

ಹರದಾನತ್ವದಿನೆಯ್ವ ಪೋಲದೆ ವಲಂ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಾರಾಶಿಯಂ || 142 ||

ಪುದಿದ ತಮಸ್ತಮಃಪಟಲಮೊಂದಿದ ಚಿಂತೆ ತಗುಳ್ಳು ತಳ್ಳು ಪ |

ತ್ತಿದ ರುಜಿ ಪೆರ್ಚಿ ಸಾರ್ಚಿದ ದರಿದ್ರತೆ ಬಟ್ಟಿಯೊಳಾದ ಸೇದೆ ಪಿಂ ||

ಗಿದಪುದು ಕಂಡ ಕಾಣ್ಕೆಯೊಳೆ ತಪ್ಪದು ಪಟ್ಟಣಸಾಮಿ ನೊಕ್ಕನಿ |

ಲ್ಲದೊಡೆ ಬಲ್ಲಲ್ಲ ಬಂದ ಬುಧಮಂಡಳಿಗೀಮಲೆ ಶೂನ್ಯವಾಗದೇ || 143 ||

ಬಲ್ಲಲನಪ್ಪ ಪೆರ್ಬುಸಿಯ ಬಯ್ಕೆಗೆ ಭಾಜನಮಾದ ದೊಳ್ಳೆ ಬೀ |

ಱಲ್ಲರಿವಂತೆ ನೇಲ್ದ ನರೆಗಡ್ಡದ ದೊಡ್ಡರ ಬೆಲ್ಲವಾತುಗಳ್ ||

ಕೊಲ್ಲುವವರ್ಕೆ ಕೆಮ್ಮ ನಡೆಯಾಡದಿರೋವೆಲೆ ಶಿಷ್ಟ ಬೇಡಿಕೊ |

ಳೊಲ್ಲೊಡೆ ನಮ್ಮ ಧರ್ಮದ ತವರ್ಮನೆ ಪಟ್ಟಣಸಾಮಿನೊಕ್ಕನಂ || 144 ||

ಬೀರಸಾಂತರ.

ಧುರದೊಳನಿಲತೆಯನುಚಿದೊ | ಡರಿನೃಪಯುವತಿಯರ ಮುಗುಳಕಂಕಣದಾ ಕೀಲ್ |

ತರತರದಿನುಚಿದುವು ನಿಜ | ಕರಖಡ್ಗಮವರ್ಕೆ ಕೀಲೆ ಶಾಂತರನೃಪತೀ || 145 ||

ಸ್ವಗುರು ಸಕಲಚಂದ್ರ.

ಸಕಳಚಂದ್ರಮುನಿನಾಥರುರ್ವರಾ | ಸಕಳದೊಳ್ ಪರಮಯೋಗ್ಯರೆಂಬುದಂ |

ಕಕ್ಕುಭದಂತಿಗಳ ದಂತದೊಳ್ ಕರಂ | ಪ್ರಕಟಮಾಗೆ ಬರೆದಂ ಪಿತಾಮಹಂ || 146 ||

ಚಂದ್ರಭಟ್ಟ. 1067.

ಈತನು ಧಾರ್ವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿಯ ಹೊಟ್ಟೂರು ಗ್ರಾಮದ ಒಂದು ಶಾಸನವನ್ನು¹ ಬರೆದ ರಾಜವಲ್ಲಭನ ಕವಿತೆಯನ್ನು “ವಿಸ್ತರಿಸಿ ತಿರ್ದಿದಂತೆ” ಆ ಶಾಸನದ ಕೊನೆಯ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನವು 1067 ರಲ್ಲಿ ಬರೆದುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಭಟ್ಟನಿಗೆ ‘ವಾಕ್ಪತಿ’ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವು ಹೇಳಿದೆ. ಇವನು ಕವಿಯಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಶ್ರೀಧರಾಚಾರ್ಯನು (1049) ತನಗೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಒಬ್ಬ ಚಂದ್ರಕವಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಈತನು ತದ್ವಿನ್ನನಾಗಿರಬೇಕು.

ಬಳಭದ್ರದೇವ. 1067.

ಇವನು ಧಾರ್ವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿಯ ಹೊಟ್ಟೂರು ಗ್ರಾಮದ ಒಂದು ಶಾಸನವನ್ನು¹ ಬರೆದ ರಾಜವಲ್ಲಭನ ಕವಿತೆಯನ್ನು “ವಿಸ್ತರಿಸಿ ತಿರ್ದಿದಂತೆ” ಆ ಶಾಸನದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನವು 1067 ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದುದು. ಬಳಭದ್ರದೇವನು ಕವಿಯಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ.

ರಾಜವಲ್ಲಭ. 1067.

ಈತನು ಧಾರ್ವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿಯ ಹೊಟ್ಟೂರೆಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಶಾಸನವನ್ನು¹ ಬರೆದುದಾಗಿ ಆ ಶಾಸನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ “ಸ್ಫುರಿತವರ್ಜೋವಿಭಾಸಿ ಚಟುವಾಣಿಯ ಸತ್ಯವಿರಾಜವಲ್ಲಭಂ | ವಿರಚಿಸಿದಂ ವಿವೇಕನಿಧಿ” ಎಂಬ ಪದ್ಯಭಾಗದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅದೇಪದ್ಯದ “ವಿಸ್ತರಿಸಿ ತಿರ್ದಿದರ್ವಾಕ್ಪತಿ ಚಂದ್ರಭಟ್ಟರುಂ ಗುರುಬಳಭದ್ರದೇವರುಂ” ಎಂಬ ಭಾಗದಿಂದ ಚಂದ್ರಭಟ್ಟ, ಬಳಭದ್ರದೇವ ಎಂಬವರು ಇವನ ಕವಿತೆಯನ್ನು ತಿರ್ದಿದಂತೆಯೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಚಾಳುಕ್ಯರಾಜನಾದ ಶೈಲೋಕ್ಯಮಲ್ಲನ ಮಹಾಸಾಮಂತ ಜೋಯಿಯರಸ ಮೊದಲಾದವರು ಕೇಶಿಗಾವುಂಡನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಕೇಶವೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ 1067 ರಲ್ಲಿ ದತ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಂತೆ ಹೇಳಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಒಂದೆರಡು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ :—

1. *Epigraphia Indica*, XVI, 83.

ಮಾರಗಾವುಂಡ.

ಕುಡುವರ್ ಬೇಡಿದೊಡರ್ಥಿ ಗರ್ಭಚಯಮಂ ಶ್ರೀಮಂತರುಂತೇನುಮಂ |
 ಕುಡರೀಲೋಕದೊಳೊಂದಪೂರ್ವಮೆನಿಸಲ್ ಕಾಲಿಲ್ಲದರ್ ಬೇಡಿ ಬಂ ||
 ದೊಡೆ ಕಾಲಂ ನಿಜಶಕ್ತಿಯಂ ಪಲರ್ಗೆ ಕೊಟ್ಟಂ ಮಾರಗಾವುಂಡನೆಂ |
 ದೊಡೆ ತತ್ತ್ವದ ತತ್ತ್ವದುನ್ನತಿಯನಂತಿಂತುಂತನಲ್ಪಕುಮೇ || 147 ||

ಕೇಶಿಗಾವುಂಡ.

ಜಳನಿಧಿಯೊಳುಡುಪನುದಯಾ | ಚಳದೊಳನಂ ಪುಟ್ಟುವಂತಪೋಲ್ ಗೋದುವಸ |
 ತ್ತುಳದೊಳುದಯಿಸಿ ಸುಪುತ್ರಃ | ಕುಳದೀಪಕ ಎನಿಸಿ ಕೇಶಿ ಜಸಮಂ ಪಡೆದಂ || 148 ||

ಶಾಂತಿನಾಥ. 1068.

ಈತನು ಸುಕುಮಾರಚರಿತವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಈ ವಿಷಯವು ಷಿಕಾರಿಪುರದ 136 ನೆಯ ಶಾಸನದಿಂದಲೂ (ಶಕ 990 ಕೀಲಕ) ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಕವಿ ಭುವ ನೈಕಮಲ್ಲನ (1068—1076) 'ಪಸಯಿತ' ನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀನೃಪನ ಕೈಯಕೆಳಗೆ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ "ಬನವಸೆ ಪನ್ನಿರ್ಭಾಸಿರಕ್ಕಮರ್ಥಾಧಿಕಾರಿಯುಂ ಕಾರ್ಯಧುರಂ ಧರನುಂ ತದ್ರಾಜ್ಯಸಮುದ್ಧರಣನುಂ" ಎನಿಸಿದ್ದನು. ಈತನು ಜೈನಕವಿ. ಇವನ ಗುರು ನರ್ಥಮಾನನೃತಿ; ತಂದೆ ಗೋವಿಂದರಾಜ; ಅಣ್ಣ ಕನ್ನಪಾರ್ಯ; ತಮ್ಮ ನಾಗ್ಭೂಷಣನಾದ ರೇವಣ; ಸ್ವಾಮಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀನೃಪ. ಈತನನ್ನು 'ದಂಡನಾಥ ಪ್ರವರಂ' 'ಪರಮಜಿನಮತಾಂಭೋಜನೀರಾಜಹಂಸಂ' 'ಸರಸ್ವತೀಮುಖ ಮುಕುರಂ' 'ಸಹಜಕವಿ' 'ಚತುರಕವಿ' 'ನಿಸ್ಸಹಾಯಕವಿ' ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ವಿಶೇಷಿಸಿ ಹೇಳಿದೆ. ಇವನ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಈತನು ಪ್ರಾಥಕವಿ ಯಾಗಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈತನ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮೀನೃಪನು ಬಳಿಗ್ರಾಮ ದಲ್ಲಿ ಶಾಂತೀರ್ಥೇಶ್ವರನ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಶಿಲಾಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು. ಕವಿಯ ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಈ ಶಾಸನದಿಂದ ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಕವಿತಾಚೂತಾಂಕುರಶ್ರೀಮದಕಲಕಲಕಂಠೋಪಮಂ ಕಾವ್ಯಸೌಧಾ |
 ಣವವೇಳಾಪೂರ್ಣಚಂದ್ರಂ ಸಮವಿಷಮಮದಾಕಾವ್ಯವಲ್ಲಿಲತಾಂತೋ ||
 ತ್ವವಚಂಚಚ್ಚಂಚರೀಕಂ ವಸುಧೆಗೆಸೆದನುಮೀನುತಂ ದಂಡನಾಥ |
 ಪ್ರವರಂ ಶ್ರೀಶಾಂತಿನಾಥಂ ಪರಮಜಿನಮತಾಂಭೋಜನೀರಾಜಹಂಸಂ ||
 ಕುನಯಂಗಳ್ ಜೈನಮಾರ್ಗಮೃತದೊಳಿರೆ ಜಲಕ್ಕೀರದಂತಲ್ಲಿ ಸದ್ವಾ |
 ಕೈನಶಾತೋಚ್ಚಂಚುವಿಂದಂ ಕುಮತಕಲುಷಪಾನೀಯಮಂ ತೂಳ್ವಿ ಜೈನಾ ||

ನನನಿರ್ದತ್ತತ್ವದುಗ್ಧಾಮೃತಮನಖಿಳಭವೋತ್ಕರಂ ಮೆಚ್ಚಲಾಸ್ತಾ |
 ದನೆಗೆಯ್ಯೊಳ್ಳಿದಮಾದಂ ಪರಮಜನಮತಾಂಭೋಜನೀರಾಜಹಂಸಂ ||
 ಸಹಜಕವಿ ಚತುರಕವಿ ನಿ | ಸ್ವಹಾಯಕವಿ ಸುಕವಿ ಸುಕರಕವಿ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಾ |
 ಪಹಕವಿ ಸುಭಗಕವಿ ವಿನುತ | ಮಹಾಕವೀಂದ್ರಂ ಸರಸ್ವತೀಮುಖಮುಕುರಂ ||
 ಸುಕರರಸಭಾವದಿಂ ವ | ಣಕದಿಂ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥನಿಬಂಧಿಂ ಸೂಕ್ತಮೆನಲ್ |
 ಸುಕುಮಾರಚರಿತಮಂ ಪೇ | ಟ್ವ ಕವೀಂದ್ರಾಗ್ರಣಿ ಸರಸ್ವತೀಮುಖಮುಕುರಂ ||
 ಅಸಹಾಯನಾಗಿಯುಂ ಸುಜ | ನಸಹಾಯಂ ಮದವಿಹೀನನಾಗಿಯುಮರ್ಥಿ |
 ಪ್ರಸೋತ್ತಮದಾನಾಧಿಕ | ನಸದೃಶವಿಭವಂ ಸರಸ್ವತೀಮುಖಮುಕುರಂ ||
 ಹರಹಾಸಾಕಾರಗಂಗಾಜಳ ಜಳರುಹನೀಹಾರ ನೀಹಾರಧಾತ್ರೀ |
 ಧರ ನೀಹಾರಾಂಶುತಾರಾವನಿಧರ ಶರದಂಭೋಧರ ಕ್ಷೀರನೀರಾ ||
 ಕರ ತಾರಾಭಾರತೀದಿಗ್ರದನಿರದನ ನೀಯೂಷಡಿಂಡೀರಮುಕ್ತಾ |
 ಕರಕುಂದೇಂದ್ರೇಭವಂಸೋಜ್ಜ್ವಲವಿಶದಯಶೋವಲ್ಲಭಂ ಶಾಂತಿನಾಥಂ ||
 ಒದವೆಯನೊಳ್ಳಿನಿಂ ಪಡೆದು ಪುಂಜನಿ ಪೂಜನಿ ಕೋಣತಾಣದೊಳ್ |
 ಮಡಗದೆ ಶಿಷ್ಯರಿಟ್ಟಿಡೆಗೆ ಬಂಧುಗಳಿಲ್ಲ ಮೆಗಪ್ಪದೆಂದುಮೆ ||
 ನ್ನೊಡಮೆ ರರೀರಮೆನ್ನದು ನಿಯೋಗದ ಪರ್ವಮಿದನ್ನದೆಂದು ಮೆ |
 ಳ್ವಡದಿರಿಮೆಂದು ಗೋಸಣಿ ತೊಟಲ್ವದು . . . ಶಾಂತಿನಾಥನಾ ||

ಈತನ ಗ್ರಂಥ

ಸುಕುಮಾರಚರಿತೆ

ಇದು ಚಂಪೂರೂಪವಾಗಿದೆ; 12 ಆಶ್ವಾಸಗಳಾಗಿ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವಂತೆ
 ತೋರುತ್ತದೆ. ನಮಗೆ ದೊರೆತ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಆದ್ಯಂತಗಳಲ್ಲಿ ಓಲೆಗಳು ಹೋಗಿರು
 ವುದಲ್ಲದೆ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಹಲವು ಕಡೆ ಓಲೆಗಳು ಶಿಥಿಲವಾಗಿಯೂ ಲುಪ್ತವಾ
 ಗಿಯೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಗ್ರಂಥದ ಅನುಪೂರ್ವಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದೆ
 ಇದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸೂರದತ್ತರಾಜನಿಗೂ ಯಶೋಭದ್ರನಿಗೂ ಹುಟ್ಟಿದ ಸುಕುಮಾರ
 ನೆಂಬ ರಾಜಕುಮಾರನ ಚರಿತ್ರವು ಹೇಳಿದೆ. ಈತನು ಯಶೋಭದ್ರಾಚಾರ್ಯರ
 ಉಪದೇಶದಿಂದ ಪೂರ್ವಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ವೈರಾಗ್ಯದಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿಯೇ ದೀಕ್ಷೆ
 ಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಕೊನೆಗೆ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಆಶ್ವಾಸಗಳ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಗದ್ಯವಿದೆ—

ಇದು ಸಮಸ್ತವಿನೇಯಜನನಿಮಿತ ಶ್ರೀವರ್ಧಮಾನಮುನೀಂದ್ರವಂಶ್ಯಪರಮಜನೀಂ
 ದ್ರಶ್ರೀಪಾದಪದ್ಮವರಪ್ರಸಾದೋತ್ಪನ್ನ ಸಹಜಕವೀಶ್ವರ ಶ್ರೀಶಾಂತಿನಾಥಪ್ರಣೀತಮಪ್ಪಸುಕು
 ಮಾರಚರಿತದೊಳ್

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ :—

ಮುನಿ

ಮುನಿವರರುಂ ಕೂರ್ಸವರುಂ | ಮುನಿಸುಂ ಕೂರ್ಮಯುಮನುಂಟುಮಾಡುವ

ಪದದೊಳ್ |

ಮುನಿಯದ ಕೂರದ ಮುನಿಸದ | ಮುನಿಪತಿ ಭಾವಿಪೊಡೆ ತಾನೆ ಜನಪತಿಯತ್ತಿ || 149 ||

ಉದ್ಯಾನ (ಆದ್ಯಂತಪ್ರಾಸದ ರಗಳೆ)

ಆನಿರುಸಮಗೃಹಬಿರುದ್ಯಾನಂ | ತಾನೆಸೆದೊಪ್ಪುಗುಮಪ್ರತಿಮಾನಂ |

ನಾಗಲತಾವಿಸ್ತೀರ್ಣಮದಪ್ಪುದು | ಪೂಗದ್ರಮಸಂಕೀರ್ಣಮೆನಿಪ್ಪುದು |

ಬನದೊಳಿತ್ತಲುಂ ಸುಲುವರಗಿಳಿಗಳೆ | ಜನುಗಿ ರಾಗದಿಂದಂ ಮೊರೆವಳಿಗಳೆ |

ಪೋ ಪುಗಿಲ್ ಪುಗಿಲ್ ನಿಲ್ಲೆನುತ ಕರಂ | ಕಾಪುಗೊಂಡು ಜಡಿವುದು ಪಿಕನಿಕರಂ

|| 150 ||

ವಿವಾಹಗೇಹ (ಲಲಿತರಗಳೆ)

ಮರಕತಭಿತ್ತಿಗಳಿಂ ಭಿತ್ತಿವೆತ್ತು | ಪೊಸದೇಸೆಯೊಳಿತ್ತಂ ಭಂಗಿವೆತ್ತು |

ವಜ್ರದ ಕಂಭಂಗಳ ಕಾಂತಿ ಮಿಂಚಿ | ಪರಭಾಗಂಬಡೆದವಜ್ರೋಳ್ ಪಳಂಚಿ |

ಪೊಂಗಳಸಂಗಳ್ ತಳತಳನೆ ತೊಳಗೆ | ಕಪ್ಪುರದ ಸೊಡರ್ಗಳೊರಂತೆ ಬೆಳಗೆ |

ಪೊಂದಳಿರ್ಗಳ ತೋರಣದೊಳಗೆ ಪೊಣಗೆ | ಕಂದಳಿರ್ಗಳ ಮಾಲೆಗಳೆಣಗಿ ತುಣುಗೆ |

ಭಾವಿಸುವಂದದು ಪುಣ್ಯಾವತಾರ | ಮಾರಯ್ಯಂದದು ಸಂಸಾರಸಾರ |

ಈ ಲೋಕದೊಳದೊಂತಪ್ಪುವಿಲ್ಲ | ಬಣ್ಣೆಸಲದನಾವನುಮಜ್ಜದನಿಲ್ಲ || 151 ||

ಊಟ

ಎಳಮಾವಿನ ಮಿಡಿ ಮಾಗುಳಿ | ಮೆಳಸಿನ ಕರೆ ಬೆತ್ತಲಟ್ಟಿಯಾಳೆಯ ಗೊಲೆಯಂ |

ದಳವಟ್ಟರೆ ಲಾವಣಕಂ | ಗಳನಿಕ್ಕಿದರಾಗಳಲ್ಪಯಿಂದಂಗೆನೆಯರ್ || 152 ||

ಇದು ಬಾಳೊತ್ತರಿದು ಕಳಲಿಂ | ತಿದು ರುಚಿವೆತ್ತಿದ್ದು ಪಾನಮಿದು ಮಜ್ಜಿಗೆ ತಾ |

ನಿದು ಶಿಖರಿಣಿಯೆನುತುಂ ತಿಂ | ಬಿ ತಿಂಬಿ ತಂದೆಜ್ಜಿದರಬಲೆಯರ್ ನಿರ್ಪುಗಳಿಂ

|| 153 ||

ಜನಸ್ತುತಿ

ಕಿವಿಗಳ್ ನಿನ್ನ ಮೃದೂಕ್ತಿಯಂ ಬಯಸಿ ಕೇಳುತ್ತಿಕ್ಕೆ ಕಣ್ಣು ಮಹೋ |

ತ್ವವದಿಂ ನಿನ್ನನೆ ನೋಡುತ್ತಿಕ್ಕೆ ಸಲೆ ಕೆಯ್ಯಳ್ ನಿನ್ನ ಪಾದಾರವಿಂ ||

ದವನೋತರ್ಚಿಸುತ್ತಿಕ್ಕೆ ಸಂದ ಮನಮೆಂದುಂ ನಿನ್ನ ದಿವ್ಯಸ್ವರೂ |

ಪವನಾರಾಧಿಸುತ್ತಿಕ್ಕೆ ವಿಶ್ವತವಿನೇಯಸ್ವಾರ್ಥಜಿತಾಮಣಿ

|| 154 ||

ಜಿನಸ್ತುತಿ (ಪದ್ಯ)

ಜಯಜಯ ಭುವನತ್ರಯಪರಮದೇವ | ದೇವೇಂದ್ರಾಭ್ಯರ್ಚಿತಚರಣಕಮಲ |
 ಕಮಲವಿರಹಿತನಿರುಪಮದೇಹ | ದೇಹಾಶ್ರಿತರುಫಲಕ್ಷಣವಿನೂತ |
 ನೂತನಸಂಗತಕ್ಕೆವಲ್ಯಬೋಧ | ಬೋಧಪ್ರಕಾಶವಸ್ತುಸ್ವರೂಪ |
 ರೂಪಾತಿಶಯಾನ್ವಿತ ವಿತತವಿಭವ | ಭವನಿವಹಪಟಲನಿರ್ಮುಕ್ತಜೀವ || 155 ||

ಸುಕುಮಾರನ ಭೋಗ

ಮಾಸರಮೊಕ್ಕ ಕತ್ತುರಿಯ ಪಂಕಮನಲ್ಲದೆ ಪಂಕಮಂ ಕರಂ |
 ಬೀಸುವ ಚಾರುಚಾಮರದ ಗಾಳಿಯನಲ್ಲದೆ ಗಾಳಿಯಂ ಮನೋ ||
 ಭಾಸುರಮಪ್ಪ ಕಪ್ಪುರದ ದೂಳಿಯನಲ್ಲದೆ ದೂಳಿಯಂ ನಿಜಾ |
 ವಾಸದೊಳಿಂತುಟೆಂದಜಿಯನಿಂತುಟು ಪುಣ್ಯಮಗಣ್ಯಮಾತನಾ || 156 ||

ನಾಗಶ್ರೀಯ ವರ್ಣನೆ (ರಗಳೆ)

ಸುದತಿಯ ತೋಳಗುವ ತೋಳ ಮೊದಲ್ಗಳ್ | ಮದಕವಿಲಾಸದ ಮೊತ್ತಮೊದಲ್ಗಳ್ |
 ಲಲನಾರತ್ನದ ಬಾಹುಯುಗಂಗಳ್ | ಲಲಿತಲತಾರಾಮಾಸದ್ವರಂಗಳ್ |
 ಸುರುಚಿರವ್ಯ ದುತರನಲ್ಲವದಂತಿರೆ | ಕರತಳಮೊಪ್ಪುಗುಮಸದೋರಂತಿರೆ |
 ಕರಲಾಲೆಗಳತನುಕ್ಕುರದಂದಂ | ಕರನಖಮವು ಕೇದಗೆಯಿಸಲ್ಪಂದಂ |
 ನೋಡೆ ಕುಮಾರಿಯ ಬಳ್ಳುವ ಮಧ್ಯಂ | ನಾದೆ ಮನೋಜ್ಞಂ ಪೊಗಟಲಕಾಧ್ಯಂ |
 ಲಾವಣ್ಯಂಬುರಸದ್ರವರೂಪಂ | ಭಾವಿಪೊಡಾಕೆಯ ನಾಭೀಕೂಪಂ |
 ಜಲಜದಳಾಕ್ರಿಯ ಕಣ್ತುಲರಂದಂ | ಪೊಳೆವೆಳವಿಾಂಗಳ ಪೋಣರ್ಗಳ ಚಂದಂ |
 ಅಗಣಿತಗುಣೆಯಂ ವಿಬುಧನಿಕಾಯಂ | ಪೊಗಬ್ಬಲ್ ಸೆಜಿವರೆ ನಾಗಶ್ರೀಯಂ || 157 ||

ನಾಗಶ್ರೀಯ ಪಾಂಡಿತ್ಯ

ಪ್ರತಿಭಾಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂ ಸಲಕ್ಷಣತರಂಗೋಪಾಂಗದಿಂ ವಿಶ್ವವಿ |
 ಶ್ರುತವರ್ಣಾರ್ಥದಿನರ್ಥದೃಷ್ಟಿಯಿನಳಂಕಾರೋಕ್ತಿಯಿಂ ನಿರ್ಣಯೋ ||
 ಚಿತ್ರವಿನ್ಯಾಸದಿನತು ದಾತ್ತರಸದಿಂದಾಕನ್ನೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಪರ |
 ಸ್ತುತಿ ತಾನೆಂಬಿನಮೇಂ ಪ್ರಭಾವಿಸಿದಳೋ ನಾನಾಕಳಾಳಾಪಮಂ || 158 ||

ನೆರೆದಾರಾಜಸಭಾಂತರಾಳದೊಳುದಾತ್ತಾರ್ಥೋಕ್ತಿಯಿಂ ತನ್ನೊಳಾರ್ |
 ದೊರೆಯೆಂಬನ್ನೆ ಗಮುಗ್ಧತಪ್ರಥಿತಶಬ್ದಾರ್ಥೋಕ್ತಿಯಿಂ ವ್ಯಕ್ತಮಾ ||
 ಗಿರೆ ವಕ್ಷ್ಯಾಣಿಸಿ ತದ್ವಿದರ್ ಪೊಗಲ್ಪುದಿ ಬಾಪ್ಪೆಂಬನ್ನೆ ಗಂ ತತ್ವತಿಂ |
 ವರೆ ವೇದಾದಿಕಳಾಕಳಾಪಮನಶೇಷಾಳಾಪದಿಂದೋದಿದಳ್ || 159 ||

ಸಕಲವ್ಯಾಕರಣಾರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರನಿಪುಣರ್ ಮಾರ್ಕೊಂಡರಿಲ್ಲಕ್ಕಿ ತಾ |

ಕಿರ್ಕರೊಟ್ಟಿಸಿದರಿಲ್ಲ ಸತ್ಯವಿಗಳಡ್ಡಂಬಂದರಿಲ್ಲಂತ ಭುಂ ||

ಭುಕವಿಲೋಕದೊಳಾರೊಳಂ ಜನಿಯಿಸಿತ್ತಿಲ್ಲಿಂಬಿನಂ ವಿಪುಕ |

ನೈಕೆ ವಿದ್ವಜ್ಜನದಿಂದಮಂದು ಪಡೆದಳ ಪಾಂಡಿತ್ಯಸಾಂದರ್ಭಮಂ

|| 160 ||

ನಾಗವರ್ಮಾಚಾರ್ಯ. ಸು. 1070.

ಈತನು ಚಂದ್ರಚೂಡಾಮಣಿಶತಕವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯು

ಉದಯಾದಿತ್ಯನ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿಲಲಾಮಂ ನಾಗವರ್ಮಂ ಸಮಂ |

ಉದಯಾದಿತ್ಯನ ರಾಯಭಾರಿಯೆನಿಸಿದಾರ್ತಾಗ್ರಜಂ ಭಾಸ್ಕರಂ ||

ಮೊದಲಾದೀಶ್ವರಭಕ್ತರನ್ನಿವರ್ಗ ಪೇಜ್ಜೋಜ್ಞಾನಸಾರಂ ಸುಖಾ |

ಸ್ವದಮೊಲೋದಿಗೆ ಭುಕ್ತಿಮುಕ್ತಿಫಲಮಂ ಶ್ರೀಚಂದ್ರಚೂಡಾಮಣೀ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ಈತನು ಉದಯಾದಿತ್ಯನಲ್ಲಿ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿಯಾಗಿದ್ದಂತೆಯೂ ಉದಯಾದಿತ್ಯನಲ್ಲಿ ರಾಯಭಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ತನ್ನ ಅಣ್ಣ ಭಾಸ್ಕರ ಮೊದಲಾದ ವರಿಗೋಸ್ಕರ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಹೇಳಿದಂತೆಯೂ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ.

ವಿಕಾರಿಪುರದ 129 ನೆಯ ರಾಸನದಿಂದ (1071) ಚಾಳುಕ್ಯರಾಜನಾದ ಭುವನೈಕಮಲ್ಲನಲ್ಲಿ (1069—1076) “ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾಪ್ರಧಾನಂ ಹಿರಿಯ ಸಂಧಿ ವಿಗ್ರಹಿ ಮನಿವೇರ್ಗಡೆ ದಂಡನಾಯಕಂ ಬ್ರಹ್ಮಕ್ಷತ್ರತೀರಾಮಣಿ ರಾಜಾಧಿರಾಜಂ ಕೋಳಾಳಪುರವರೇಶ್ವರಂ ಸಂದಿಗಿರಿನಾಥಂ” ಆದ ಉದಯಾದಿತ್ಯನು “ಬನವಸೆ 12000, ಸಾಂತಳಿಗೆ 1000, ಮಂಡಳಿ 1000, ಪದಿನೆಂಟಗ್ರಹಾರಂ” ಇವುಗಳನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೂ ಅವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಅದ್ವೈತಿ ಗುಣಗಳ್ಳ ನಾಗವರ್ಮಾಚಾರ್ಯನೆಂಬವನೊಬ್ಬನು ಇದ್ದಂತೆಯೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ನಾಗವರ್ಮನೇ ಕವಿಯಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸುತ್ತೇವೆ. ಹಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಇವನು ಸುಮಾರು 1070 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬೇಕು. ಈ ಕವಿಗೆ ಗುಣಗಳ್ಳನೆಂಬ ಬಿರುದಿದ್ದಂತೆಯೂ ಈತನು ಅದ್ವೈತಿಯಾಗಿಯೂ ಮೊಡ್ಡ ಪಂಡಿತನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದಂತೆಯೂ ಮೇಲಣ ಶಾಸನದ ಈ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ:—

ಆನಂದಾದ್ವೈತಶತ್ಯ | ಜ್ಞಾನಮಯರ್ ನೆಗಟ್ಟಿರಖಿಳದೊಳ ನಿಸ್ಕಳನಾ |

ದಾನಂದರ್ ತನ್ನಾಮಾ | ಧೀನರ್ ಗುಣಗಳ್ಳನಾಗವರ್ಮಾಚಾರ್ಯರ್ ||

ಶ್ರೀಮನ್ಮುಕ್ತಿವಧೂಲೀ | ಲಾಮಂಗಳತಿಳಕನೆಸೆದನದ್ವಯಮಹಿಮೋ |

ದ್ವಾಮಂ ಸಂಪೂರ್ಣಂ ವಿ | ದ್ಯಾಮೂರ್ತಿ ಜಿತಾತ್ಮನಕ್ಷರಂ ಗುಣಗಳ್ಳಂ ||

ತ್ರಿ || ನುಡಿವ ತತ್ವದ ಮಾತಂ ಬಿಡಲಾರನೇನುಮಂ |

ನುಡಿವಳಿಯಂತೆ ನಡೆವಳಿಯೆನಿಸಿದಂ | ನುಡಿದಂತೆ ಗಂಡಂ ಗುಣಗಳ್ಳಂ ||

ಈತನು ಬಲಿಪುರದಲ್ಲಿ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನೂ ಮುತ್ತೂರೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧತೀರ್ಥವನ್ನೂ ಮಾಡಿಸಿದಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ.

ಇವನ ಗ್ರಂಥ

ಚಂದ್ರಚೂಡಾಮಣಿಶತಕ.

ಇದು ಮತ್ತೇಭವೃತ್ತದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾದ ವಿಷಯವು ವೈರಾಗ್ಯವು. ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾನಸಾರವೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ; ಬಂಧವು ಲಲಿತವಾಗಿಯೂ ಗಂಭೀರವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಇದರಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ:—

ದೇಸೆಯಂ ನುಂಗಿಯುಮರ್ಬಿಯಂ ನೊಣೆದುಮಂಭೋರಾಶಿಯಂ ಪೀರ್ದುಮಾ |

ಗಸಮಂ ತಳ್ಳಡರ್ಪೇಷಿಯುಂ ದಣಿಗುಮೇ ಮತ್ತೆಯ್ದಿದಿರ್ಪಲ್ಲಿಗೆ ||

ಯ್ದಿಸುತಿರ್ಕುಂ ಚಲದಿಂದೆ ತೃಷ್ಣೆ ನೆಗಜ್ಜಾತ್ಯಷ್ಟಾಗ್ನಿಯಂ ಕೂಡೆ ಮ |

ಒಗ್ಗಸಲಕ್ಕುಂ ನಿಜತತ್ವಮೆಂಬವೃತ್ತದಿಂ ಶ್ರೀಚಂದ್ರಚೂಡಾಮಣೀ || 161 ||

ನರೆಯಿಂದಂ ತರೆಯಿಂದಮಾದ ಸರೆಯಿಂದಂ ಮುಪ್ಪಿನೋಳ್ ಚೆಲ್ವಿಗೆ |

ಟ್ಟಿರುತುಂ ವ್ಯಾಧಿಯೊಳಾಗಳುಂ ನಮೆಯುತುಂ ತಳ್ಳಿದ್ ದಾರಿದ್ರ್ಯದೊಳ್ ||

ಪೊರಳುತ್ತಿದುರಮದೆಂತುಮಿಂತುಮಳಿಪೆಂತುಂ ಪೋಗದಾಕುತ್ತಮಂ |

ಹರಿಪೊಂದೊಪ್ಪಿಯಂ ಸಮಂತು ದಯೆಗೆಯ್ ಶ್ರೀಚಂದ್ರಚೂಡಾಮಣೀ || 162 ||

ಪೆಜನುಂಡಂ ಪೆಜನುಟ್ಟಪಂ ಪೆಜನತರ್ಕ್ಕೈಶ್ವರ್ಯಮಂ ತಾಳ್ಳಿದಂ |

ಪೆಜನುದ್ವಾಮಪರಾಕ್ರಮಕ್ಕೆ ನೆಲೆಯಾಗಿದ್ಪನ್ನೆಂದಾಗಳುಂ ||

ಕಜುಪಿಂದಂದಶನಕ್ಕೆ ಮೇಲೆ ಸಲವೆಂದೋರಂತೆ ತನ್ನಂತೆ ತಾಂ |

ಪೆಜರಂ ಭಾವಿಸೆ ತತ್ತ್ವಮಿಂತುಟಿ ವಲಂ ಶ್ರೀಚಂದ್ರಚೂಡಾಮಣೀ || 163 ||

ಹರಿಯಣ್ಣ. 1075.

ಈತನು ಸೊರಬದ 262 ನೆಯ ಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆದುದಾಗಿ ಆ ಶಾಸನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ “ಬಮ್ಮರ ಹರಿಯಣ್ಣ ಹೇವ್ವಿ ಶಾಸನ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈತನು ಜೈನಕವಿ.

ಈ ಶಾಸನವು ಕದಂಬರಾಜನಾದ ಕೀರ್ತಿದೇವನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಶಕ 997 ರಲ್ಲಿ ಬರೆದುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿ ದೇವನ ಮಹಿಷಿಯಾದ ಮಾಳಲದೇವಿ ಕುಸ್ಪು

ಟೂರ ಬ್ರಹ್ಮಜಿನಾಲಯಕ್ಕೆ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಂತೆ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಶಾಸನದಿಂದ ಒಂದೆರಡು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ :—

ಕುಸ್ಪಟೂರು

ಬೆಳೆದ ಸುಗಂಧಿಶಾಲಿವನದಿಂದೊಳಗೊಪ್ಪುವ ನಾಳಿಕೇರಕಾ |

ದಳನವಪೂಗನಾಗಲತಿಕಾವನದಿಂದ ಪರಿ...ಳದಿಂ ||

ವಳಯಿಕವಾಗಿ ವಿಪ್ರಸುರಚಿತ್ರನಿಕೇತನಮಾಲೆಯಿಂದೆ ಕ |

ಣ್ಣೊಳಿಪುದು ಕುಸ್ಪಟೂರ್ ಸಕಳವಿದ್ಯೆಗೆ ತಾನೆನೆ ಜನ್ಮಭೂತಳಂ || 164 ||

ಪದ್ಮನಂದಿ

ಶಾಂತರಸಂ ಪೊನಲ್ವರಿದು ಸಂಯಮವಲ್ಲಿ ಮಡಲ್ತು ಪರ್ಬಿ ತೋ |

ಪ್ರಂತೆ ಚರಾಚರವ್ರಜಮನಾತ್ಮವಚೋಮೃತದಿಂದ ವಿನೇಯರಾ ||

ಸ್ವಾಂತರಜೋಮಳಂ ತೊಳೆದು ಪೋಯ್ತೆನೆ ಪೇಟು ಬುಧಪದ್ಮನಂದಿಸ್ತೆ |

ದ್ವಾಂತಿಕಚಕ್ರವರ್ತಿಯನದಾರ್ ಪೊಗಟರ್ ಗುಣಶೀಲಮೂರ್ತಿಯಂ || 165 ||

ಬ್ರಹ್ಮ. ಸು. 1079.

ಮದನತಲಿಕವನ್ನು ಬರೆದಿರುವ ಚಂದ್ರರಾಜನು (ಸು. 1079) ತನ್ನ ಗ್ರಂಥವನ್ನು “ತರ್ದಿ ಬರೆದವಂ ಬ್ರಹ್ಮಂ” ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಬ್ರಹ್ಮನು ಕವಿಯಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಇವನ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಮಗಿನ್ನೇನೂ ತಿಳಿಯದು.

ಚಂದ್ರರಾಜ. ಸು. 1079.

ಈ ಕವಿ ಮದನತಲಿಕವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಅಲ್ಲದೆ

ಸಕಲವ್ಯಾಕರಣಾರ್ಥರಾಸ್ಯಗಣಿತಾಲಂಕಾರಸತ್ಯಾವ್ಯಾಸಾ |

ಟಿಕವಾತ್ಸ್ಯಾಯನಸೃತ್ತಗೀತಹಯರಾಸ್ರಾದ್ವೈತಗಾಂಧರ್ವತಾ ||

ಕರ್ಕವೀಂದ್ರಾಗಮವೈದ್ಯವಾದ್ಯರಕುನೋದ್ಯದ್ವೈದ್ಯವಿದ್ಯಾಕದಂ |

ಬಕಮಂ ಚಂದ್ರಕವೀಂದ್ರನೋರ್ವನೆ ವಲಂ ಬಲ್ಲಂ ಪಜಿರ್ ಬಲ್ಲರೇ ||

ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಇತರ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಬರೆದಿರಬಹುದು. ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕವಿ (ಸು. 1400) ಅಭಿನವಚಂದ್ರನೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಒಂದು ಹಯಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಮೇಲಣ ಪದ್ಯದಿಂದ ಚಂದ್ರರಾಜನು ಹಯಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅಭಿನವಚಂದ್ರ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ನೋಡಿದರೆ

ಹಿಂದೆ ಒಬ್ಬ ಚಂದ್ರನು ಹಯಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬರೆದಂತೆ ಊಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಅದುದರಿಂದ ಈ ಕವಿ ಒಂದು ಹಯಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನೂ ಬರೆದಿರಬಹುದು. ಇವನ ಇತರ ಗ್ರಂಥಗಳು ಅವುಗಳೆಲ್ಲ.

ಇವನು 'ವಿಪ್ರಕುಲಲಲಾಮಂ' 'ದ್ವಿಜಾಂಭೋಧಿರಾಜಂ' 'ಮನು ಮುನೀಂದ್ರಾಚಾರಂ' ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇವನು ವಾಜಿಗೋತ್ರದವನು 'ಸುರಂಜಿತಧರಾಧೀಶಂ' ಎಂಬುದರಿಂದ ರಾಜರ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈತನಿಗೆ ಶ್ರೀಕವಿತಾಮಹಿಮಾರ್ಣವ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕಂದರ್ಪ, ಅಬ್ಜಾನನಚಂದ್ರ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳು ಇದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಚಾಳುಕ್ಯರಾಜ ಜಯಸಿಂಹದೇವನ ಮಹಾಸಾಮಂತನಾದ ಮಾಚನು ತನಗೆ ಪೋಷಕನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಇವನನ್ನು ಅನೇಕ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಸಾಗರ 109 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ (1079) ಚಾಳುಕ್ಯರಾಜನಾದ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ತಮ್ಮ ಜಯಸಿಂಹನ ಕೈಯಕಳಗೆ ಒಬ್ಬ ಮಾಚಿರಾಜನು ಸಾಂತಳಿಗೆ ನಾಡ ರಾಜಾಧ್ಯಕ್ಷದ ಪದವಿಯನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನು (ಸು. 1245) ಈ ಕವಿಯ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆದಿರುವುದರಿಂದ ಇವನು 1245 ಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದನೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಂದೇಹವಾಗಿದೆ. 1245 ಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಜಯಸಿಂಹನೆಂಬ ರಾಜನ ಕೈಯ ಕಳಗೆ ಮಾಚಿರಾಜನೆಂಬವನಿದ್ದು 1079 ರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೆಂದು ತಿಳಿಯಬರುವುದರಿಂದ ಶಾಸನೋಕ್ತನಾದ ಈ ಮಾಚಿರಾಜನೇ ಕವಿಯ ಪೋಷಕನಾಗಿರಬೇಕು. ಅದುದರಿಂದ ಕವಿಯ ಕಾಲವು ಸುಮಾರು 1079 ಆಗಬಹುದು. ಮರ್ಗಸಿಂಹನು (ಸು. 1145) ಅಸಗ ಮನಸಿಜರ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಚಂದ್ರ [ಭಟ್ಟ] ನನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಇವನೇ ಆಗಿರಬಹುದೋ ಏನೋ ತಿಳಿಯದು. ಅಭಿನವದಶಕಮಾರ ಚರಿತವನ್ನು ಬರೆದ ಚೌಂಡರಸನು (ಸು. 1300) 'ಸುಗಮಾರ್ಥಸ್ಫುಟಶಬ್ದ ಸುಂದರಕಿರದ್ವಾಕ್ಸಂದ್ರನಂ ಚಂದ್ರನಂ' ಎಂದು ಇವನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಈತನು ತನಗೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಆವ ಕನ್ನಡಕವಿಗಳ ಹೆಸರನ್ನೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ.

ತನ್ನ ಕವಿತಾಚಾತುರಿಯನ್ನೂ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ:—

ಸಕಲಕಲಾಗಮಕೋವಿದ | ನಕಲಂಕಚರಿತ್ರನುಡ್ಧಗುಣಗಮಣಿ ವಿ |

ಪ್ರಕುಲಲಲಾಮಂ ಲೋಕ | ಪ್ರಕಟೀಕೃತಕೀರ್ತಿ ನೆಗಬ್ಬ ಚಂದ್ರಕವೀಂದ್ರಂ ||

ಅಸತೀಸಂಕುಲದೂರನಂ ಮನುಮುನೀಂದ್ರಾಚಾರನಂ ಶ್ರೀವಧೂ |
 ಲನಿತೋರಸ್ಥಲನಂ ವಿಶುದ್ಧಕುಲನಂ ದಿಕ್ಕಾಮಿನೀಗೇಯಮಾ ||
 ನಸಮುದ್ಭಾಸಿತವರ್ಣನಂ ಬಹುಕಲಾಸಂಪೂರ್ಣನಂ ಧಾತ್ರಿ ಬ |
 ಣ್ಣಿಸುಗುಂ ಚಂದ್ರನನರ್ಥಿಕೀರಪರಪುಷ್ಪಾನಂದಮಾಕಂದನಂ ||
 ಪರಹಿತನೆಂಬ ಸತ್ಯನಿಧಿಯೆಂಬ ಮಹಾಕವಿಯೆಂಬ ದೀನಭಾ |
 ಸುರಸುರಭೂಜನೆಂಬ ಗುಣಿಯೆಂಬ ಗುಣಾನ್ವಿತನೆಂಬ ಲೋಕದೊಳ್ ||
 ಪರಹಿತನೆಂಬ ಸತ್ಯನಿಧಿಯೆಂಬ ಮಹಾಕವಿಯೆಂಬ ದೀನಭಾ |
 ಸುರಸುರಭೂಜನೆಂಬ ಗುಣಿಯೆಂಬ ವೇಜರ್ ನರರಾರ್ ಧಾತ್ರಿಯೊಳ್ ||
 ಶಿವಶೀಲಂ ಪುಣ್ಯಶೀಲಂ ವಿಬುಧವಿಬುಧರಾಲಂ ಗುಣಾನೀಕರಾಲಂ |
 ಸುವಿನೀತಂ ಬಂಧುನೀತಂ ಸುಕೃತಸುಕೃತಜಾತಂ ಸುವಿಸ್ತಾರಿಜಾತಂ ||
 ಕವಿಭಾವಂ ಸುಪ್ರಭಾವಂ ವಿರದವಿರದಭಾವಂ ಮಹಾಭಾವಭಾವಂ |
 ಭವತೇಜಂ ಚಂದ್ರರಾಜಂ ಕರಕರಣರಾಜಂ ದ್ವಿಜಾಂಘೋಧಿರಾಜಂ ||

ಇವನ ಗ್ರಂಥ

ಮದನತಿಲಕ.

ಇದು ಚಂಪೂಗ್ರಂಥವು. ತನ್ನ ಪೋಷಕನಾದ ಮಾಚಿರಾಜನು ಅವನ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಕಾಮತತ್ತ್ವವನ್ನು ಈ ಗ್ರಂಥರೂಪವಾಗಿ ಬರೆದಂತೆ—

ಅಗಣಿತಗುಗಮಾಚಿನ್ಯವಂ | ಮೃಗನಯನೆಗೆ ಪೇಟ್ಟಿ ಕಾಮತತ್ತ್ವಮಾಸಿಂಪಾ |
 ವಗಮೊದವೆ ಪಲವುಳಂದದೊ | ಳೊಗೆದಂಭೋಜಾನ್ಯಚಂದ್ರನಭಿವರ್ಣಿಸಿದಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಗ್ರಂಥದ ಆದಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಈ ಗದ್ಯವಿದೆ :—

ಚಂದ್ರರಾಜಂ ಆಗಮಲಾಕಿಕವಿರೋಧಮಂ ಕಳೆದು ಸಾರಾಂಶಮಂ ಕೂಂಡು
 ಪಲವುಮತಂಗಳನ್ನೊಂದುಮಾಡಿ ವದಿನೆಂಟಿಧಿಕರಣಂಗಳಿಂದಲಂಕಾರಾಲಂಕೃತಮಾಗೆ ನಾನಾ
 ಚ್ಚಂದ್ರನಯ್ನೊಜುಗದ್ಯಪದ್ಯಂಗಳಂ ವಿರುತ್ತಂಮಾಡಿ ಪೇಟ್ಟುಂ.

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಮನ್ಮಥನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬಳಿಕ ಚಾಳುಕ್ಯ ಜಯಸಿಂಹರಾಜನನ್ನೂ ತನ್ನ ಪೋಷಕನಾದ ಮಾಚಿನೃಪನನ್ನೂ ನಿಶೇಷವಾಗಿ ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದಾನೆ. ತರುವಾಯ ಕಾಮಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬರೆದಿರುವ ಪೂರ್ವಕವಿಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿ ಅವರಿಗಿಂತ ತಾನು ಅಧಿಕನೆಂದು ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:—

ಅನಕಂ ಕುಂಡಲಿ ಬಾಭ್ರವೀರ್ಯನತಿಲಾಲ್ಯಂ ಕೂಬರಂ ಕಾತರಂ |
 ಕಿಸಿಪಂ ಭದ್ರನರೂಪಿ ಕೇತು ಕುವಿಟಂ ವಾತ್ಸ್ಯಾಯನಂ ಗೋಣಿಕಾ ||
 ಪನಯಂ ನಿರ್ದಯನಲ್ಪವೀರ್ಯನಿಪಂ ಚಾರಾಯಣಂ ಚತ್ತಕಂ |
 ತನುಹೀನಂ ದೊರೆಯಲ್ಪರಿಂತಿನಿಬರುಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕಂಧರ್ವನೊಳ್ ||

ಎನೆ ನೆಗಟ್ಟು ಚಂದ್ರನಬ್ಬಾ | ನನಚಂದ್ರಂ ಶ್ವೇತಕೇತುಜತ್ತಕವಾತ್ಸ್ಯಾ |
ಯನಸಾಂಚಾಳಾದಿಮಹಾ | ಮುನಿಮತಮನೆ ಪೇಟ್ಟಿನೆಸೆಯೆ ಪೊಸಗನ್ನಡದಿಂ ||

ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:—

ಅಧರೇಕೃತವಾತ್ಸ್ಯಾಯನ | ಮಧಿಗತಕವಿಮಾರ್ಗಮಖಿಳನಾಚ್ಛಂದ |
ಕೃಧಿಕೃತಮಿದೆಂದು ಪೇಟ್ಟಿದ್ದು | ಬುಧಮಂಡಲಿ ನಚ್ಚಿಮೆಚ್ಚಿ ಚಂದ್ರನಕೃತಿಯಂ ||
ಕೃತಿಸತಿ ಮಾಚನ್ನಸಂ ಕವಿ | ಪತಿ ಚಂದ್ರಂ ತಿರ್ದಿ ಬರೆದವಂ ಬ್ರಹ್ಮಂ ಸ |
ತ್ಕೃತಿ ಮದನತಲಕಮಿದು ಕಾ | ಮತತ್ತ್ವಮೆನೆ ನಚ್ಚಿ ಮೆಚ್ಚಿ ಪೊಗಟದರೊಳರೇ ||

ಅಧಿಕರಣಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ—

ಇದು ಚಂದ್ರರಾಜವಿರಚಿತಮಪ್ಪ ಮದನತಲಕದೊಳ

ಎಂದಿದೆ.

ಇವನ ಗ್ರಂಥವು ಚಿಕ್ಕದಾದರೂ ಪ್ರತಿಪದ್ಯವೂ ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರಚಿತ್ರಿತವಾಗಿಯೂ ರಚನಾಕೌಶಲವ್ಯಂಜಕವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಅನೇಕ ಪದ್ಯಗಳು ಚಿಕ್ಕಾದಿಬಂಧರೂಪವಾಗಿವೆ. ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ನಾನಾಬಂಧಗಳೂ ವೃತ್ತಗಳೂ ಉದ್ಭೂತವಾಗುತ್ತವೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಚಿತ್ರಕವಿತೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿಲ್ಲ. ಚಿತ್ರಕವಿತೆಯಾದರೂ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಲಾಲಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ರಸಪುಷ್ಪಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅವಿಧವಾದ ಕೊರತೆಯೂ ಕಾಣಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಈತನ ಕವಿತಾಶಕ್ತಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವಹವಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು “ ಪೇಟ್ಟಿನೆಸೆಯೆ ಪೊಸಗನ್ನಡದಿಂ ” ಎಂಬುದರಿಂದ ಈತನು ಆ ಕಾಲದ ಹಳಗನ್ನಡವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊಸಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರಬಹುದು.

ತನ್ನ ಪೋಷಕನನ್ನೂ ತನ್ನನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಸುವ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳು ಚಿತ್ರಬಂಧರೂಪವಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಇತರಪದ್ಯಗಳೊಡನೆ ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:

ಜಯಸಿಂಹ

ಬಳವದ್ವಿಟ್ಟಮವರ್ತಿ ಕಂ(ಟ) ಕುರೋವೃತ್ತೀತಿ ಸಂಯಗ್ರಿತಾ |
ಖಿಳಪೃಥ್ವಿವರಲಾಭಪೂರ್ತಿ ಮಗಧೋರ್ವೀಪಾಳಲೀಲಾರ್ತಿ ಕುಂ ||
ತಳದೇಶೋದ್ಭವಚಕ್ರವರ್ತಿ ಭುವನಶ್ರೋತ್ತೀತಿ ಲುಪ್ತಪ್ರಜಾ |
ಕುಳವಿಶ್ವಾರ್ತಿ ಮುಕುಂದಮೂರ್ತಿ ನೆಗಟ್ಟುಂ ತ್ರೀಕೀರ್ತಿವಿದ್ಯಾಧರಂ || 166 ||

ಚೋಳಕುಲವಿಳಯಕಾಳಂ | ಕಾಳಮುಖಪ್ರಾಸಿತೋದ್ಧತಾಹಿತಮಾಳಂ |
ಮಾಳವರೂಪಕಶೂಳಂ | ಶೂಳಾಯುಧಚರಣಕಮಳಭೃಂಗಂ ಸಿಂಗಂ || 167 ||

ಮಾಚೆ

ಮಳಯಾಂಧ್ರಾ ಬುರಿದಮಾಗಧದ್ರವಿಡವೆಂ ಗೀವಂ ಗನೇಪಾಳಕೇ |
 ರಳಪಾಂಚಾಳಕಳಿಂ ಗಕೋಂಕಣಸುರಾಷ್ಟ್ರಾಭೀಳಕಾಶ್ಮೀರಕೋ |
 ಸಳಲಂಪಾಕತುರುಷ್ಕಗೌಳಕಸಕಾಮಾಕ್ಷೀಂದ್ರಕಾಂಭೋಜನಿಂ |
 ಹಳದೇರಾಧಿಪರಂ ಭಯಂಗೆೊಳಿಸಿದಂ ವಿಕ್ರಾಂತದಿಂ ಮಾಚೆಗಂ || 168 ||

ಅಭಿನವಭಗದತ್ತಂ ಭೋಗಮೋಳ್ ಚಾರುದತ್ತಂ | -
 ಸ್ವಭುಜವಿಜಯಸಾರ್ಥಂ ಮಂಡಿತಾರಾತಿಪಾರ್ಥಂ ||
 ಸುಭಟನಿಕಟಸಾಮಂತಾವಸಂ ಘನಾಂಸಂ |
 ವಿಭವಜತಬಿಡಾಜಂ ಮಾಚೆಕಾಂತಾಮನೋಜಂ || 169 ||

ಗತಿಮಾಗಂ ಶ್ರುತಿ ದೇಸೆನುಣ್ಣು ಗಮಕಂ ಬಂಧಂ ಕ್ರಮಂ ಕೂಕುಳಂ |
 ಕೃತಿಯರ್ಥಂ ಲಯತಾಳಸೌಸವಗುಣಂ ಬಣ್ಣಂ ಕ್ರಿಯಾಕಾರಕಂ ||
 ಯತಿತಾಳಂ ರಸಭಾವಮಿಂಪಭಿನಯಂ ಪ್ರಾಣಂ ನದಂ ಛಂದಮಾ |
 ನತಿರಾರೀರಮನಿಪ್ಪಗೀತದೆಡೆಯೋಳ್ ಮಾಚಂ ಸರೋಜಾಸನಂ || 170 ||

ಸುರಹಿತನಲ್ಲದೆಯುಂ ತಾಂ | ಸುರಹಿತಕರನರಸನಲ್ಲದರಸಂ ಕಮಳಾ |
 ಕರನಲ್ಲದೆಯುಂ ಕಮಳಾ | ಕರನೆಸಿಕುಂ ಮಾಚನ್ನಪತಿ ವಿಶ್ವಂಭರೆಯೋಳ್ || 171 ||

ಚಕ್ರವೃತ್ತಂ

ಗಂಗಾಚಂದ್ರಹಿಮಾಚಲಾಭಯರನುತ್ಪಸ್ತೋಗ್ರರಾಜಪ್ರಭಂ |
 ಗಂಗೋದ್ಯತ್ಸಿಂಹರಶಕ್ರನಪ್ರಿಯತನೋಮಿತ್ರಂ ದಿನಾಕೃತ್ಸಮು ||
 ತ್ತುಂಗಾರಾಜತಸದ್ವಿಪನ್ನಯವಿದಂ ದುರ್ಗಾಭ್ರವಾತದ್ರವಂ |
 ವಂಗಾಂಗಾಂಧ್ರಕಳಿಂಗಪಾರ್ಜುನತುನಾಭಂ ಮಾಚಿಮಂತೋದ್ಭವಂ || 172 ||

[ಈ ಶ್ಲೋಕವು ತಪ್ಪಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಚಂದ್ರರಾಜಕೃತ-ಚಕ್ರವೃತ್ತಮಿದು-
 ಮಾಚೆಶ್ಲೋತ್ರ-ಎಂದು ಉದ್ಧಾರವಾಗುತ್ತದೆ.]

ಅನೇಕವೃತ್ತಗಳೂ ಬಂಧಗಳೂ ಉದ್ಧಾರವಾಗುವ ಪದ್ಯ :-

ಅಂಗನೃಪಾಯತಿತುಂಗಭುಜಂ ಕಲಿಯಂಗಿತಶಿಕ್ಷಿತನಿಂದುಯಶಂ |
 ಪಿಂಗಜದೊಂಗಳತಪ್ಪಂಗಳಚಂ ಕಲಿ ಮಂಗಳಲಕ್ಷಣಯುಕ್ತನಿವಂ ||
 ಸಂಗರಕೇಸರಿ ಸಂಗಗುಣಂ ಬಲಿ ಭೃಂಗರದಕ್ಷನುವಾಯುತನುಂ |
 ಸಂಗದಸನ್ನತಿ ರಂಗವಹಂ ಸಲಿಭಂಗಿಯನೀಕ್ಷಿಸಿ ಮಾಚನ್ನಪಂ || 173 ||

“ಇದುವೆ ಎಡೆಯಕ್ಕರಮುಂ, ಕಿಣಿಯಕ್ಕರಮುಂ, ಚೌಪದಿಕೆಯುಂ, ಎರಡು
 ಪಟ್ಟಿದಿಯುಂ, ತ್ರಿಪದೋನ್ನತಿಯುಂ, ನಲ್ಲಮುಖಿಯುಂ, ತ್ರೋಟಿಕಮುಂ, ಚಿತ್ರ

ಪದಕಮುಂ, ಕಮಳಮುಂ, ಚಂದ್ರಿಕೆಯುಂ, ಇಂದುಮುಖಿಯುಂ, ಮೊದಲಾಗೆ 84
ವೃತ್ತಮುಂ, ಪಾದಮುರಜಬಂಧಮುಂ, ಗೋಮೂತ್ರಕೆಯುಮಕ್ಕುಂ ”

ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಪ್ಪುಗಳಿವೆ. ಕೆಲವು ವೃತ್ತಗಳನ್ನು ಉದ್ಧಾರ
ಮಾಡಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:--

(1) ಕಮಳಪೃತ್ತಂ

ಶಿಕ್ಷಿತನಿಂದುಯಶಂ | ಲಕ್ಷಣಯುಕ್ತನಿವಂ |
ದಕ್ಷನುವಾಯುತನುಂ | ನೀಕ್ಷಿಸಮಾಚನ್ಯಪಂ ||

(2) ತೋಟಕಂ

ಕಲಿಯಂಗಿತಶಿಕ್ಷಿತನಿಂದುಯಶಂ | ಕಲಿಮಂಗಳಲಕ್ಷಣಯುಕ್ತನಿವಂ ||
ಬಲಿಭೃಂಗರದಕ್ಷನುವಾಯುತನುಂ | ಸಲಿಭಂಗಿಯನೀಕ್ಷಿಸಮಾಚನ್ಯಪಂ ||

(3) ಸೌಂದರಂ

ತುಂಗಭುಜಂ | ಭೃಂಗಕಚಂ | ಸಂಗಗುಣಂ | ರಂಗವಹಂ ||

(4) ಚಿತ್ರಪದಂ

ಅಂಗನೃಪಾಯತಿತುಂಗಭುಜಂ | ಪಿಂಗಜದೊಂಗತಭೃಂಗಕಚಂ |
ಸಂಗರಕೇಸರಿಸಂಗಗುಣಂ | ಸಂಗದಸನ್ಮತಿರಂಗವಹಂ ||

(5) ‘ಅಂಗಿತಶಿಕ್ಷಿತ’ ಎಂದು ಆರಂಭಿಸಿದರೂ ಇದೇ ವೃತ್ತವಾಗುತ್ತದೆ

(6) ತ್ರಿಪದೋನ್ನತಿ

ಪೂರ್ವಾರ್ಧವೂ ನಾಲ್ಕನೆಯ ವಾದವೂ ಮೇಲಣ ಚಿತ್ರಪದದಂತೆಯೇ. ಮೂರನೆಯ
ವಾದವು ಮಾತ್ರ

“ ಸಂಗರಕೇಸರಿಸಂಗಗುಣಂ ಬಲಿ ” ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ.

(7) ಮತ್ತು (8) ಶರಪಟ್ಟದಿ

ಪೂರ್ವಾರ್ಧವೂ ಉತ್ತರಾರ್ಧವೂ ಒಂದೊಂದು ಶರಪಟ್ಟದಿಯು ಪದ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

(9) ಜಗದ್ವಂದಿತಂ

ತುಂಗಭುಜಂ ಕಲಿಯಂಗಿತಶಿಕ್ಷಿತನಿಂದುಯಶಂ |
ಭೃಂಗಕಚಂ—ಇತ್ಯಾದಿ.

(10) ಈಗಿರುವ ಪದ್ಯವೇ ಪನಮಂಜರಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಕವಿವಿಷಯ.

ಶ್ರೇಷ್ಠಿಯ ಕಂದಂಗಳ್.

ವೃತಗೋಮಂ ಸಕಲಕಲಾ | ನಿತ್ಯತನಮೃತಮಯಂ ವಿಶುದ್ಧವಿಧ್ವಂ ಪರಿವೇ |
ಸ್ವಿತಸನ್ನಿವಹಂ ಕುವಲಯ | ಹಿತನೇನ ಸಂಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನೋಳ್ ದೊರೆಚಂದ್ರಂ || 174 ||

ಬಸದಿನಿಸಂ ವಿಬುಧರ್ ಸೇ | ವಿಸೇಷೋಡಶಕಳಿಗೆ ಕುಂದುವಾಚಂದ್ರನಿನೇ |
ನಿಸೆದನೊ ನಾಲ್ವಡಿ ಮಿಗಿಲಿನೆ | ಮಿಸುಪ ಚತುಷ್ಟಸ್ವಿಕಲೆಗಳಿಂ ಕವಿಚಂದ್ರಂ || 175 ||

ಇದು ಪಣವಬಂಧಮುಂ ಗೋಮೂತ್ರಿಕೆಯುಮಕ್ಕುಂ :—

ಅಜಚೈತ್ರಕರಂ ಧೀರಂ | ರಾಜತಂ ಚಂದ್ರನೂರ್ಜಿತಂ |
ವಾಜಿಗೋತ್ರಂ ಸ್ಥಿರಂ ಧೀರಂ | ಪೂಜಿತಂ ಚಂದ್ರನೂರ್ಜಿತಂ || 176 ||

ಅರ್ಧಪಾದಗತಪ್ರತ್ಯಾಗತವಿಷಮಚಕ್ರಪದ್ಯಂ.

ಸಾಹಸಾಮದಯಾಹಾಸ | ಸಹಾಯಧರಿತೋಪರಿ |
ನಿಹತೋರಯಸೋಹೇಮ | ಮಹಿಸೋಯಮಸಾಹಸಂ || 177 ||

ಇದುನೆ ಮುರಜಪಣವಬಂಧಮುಂ ಗೋಮೂತ್ರಿಕೆ ಮೊದಲಾದ ಪಲ
ವುಂತೆಜದ ಬಂಧಮುಂ ಜತ್ತರಟ್ಟಮೆಂಬೆರಡು ವೃತ್ತಮುಮಕ್ಕುಂ :—

ಕವಿರಾಜಸಮಾನಮೃ | ಕವಿರಾಜಸಮಾನಸಂ |
ಕವಿರಾಜಸಮಾನಂ ತಾಂ | ಕವಿರಾಜಸಮಾನಕಂ || 178 ||

ಇದು ಆದ್ಯಂತಪ್ರಾಸಯಮಕಮುಂ ಜತ್ತರಟ್ಟಮುಮಕ್ಕುಂ :—

ಪೂಜಿತವಿಬುಧಸಮಾಜಂ | ಯೋಜಿತಸಮವಿದ್ಯನಮಲಗುಣಕವಿರಾಜಂ |
ರಾಜಿತರೂಪಮನೋಜಂ | ವಾಜಿತಮೋರಹಿತನಂಬುಜ . . . ತೇಜಂ || 179 ||

ಇತರ ಪದ್ಯಗಳು.

ಏಕಾಕ್ಷಂ

ನಿನ್ನನ್ನಂ ನಿನ್ನನ್ನೆ | ನಿನ್ನಾಂನುನನ್ನನಿನ್ನನನ್ನೆಂ ನಿನ್ನಂ |
ನಿನ್ನನ್ನಾಂ ನಾಂ ನೀನಿನೆ | ನಿನ್ನೆನ್ನಂ ನನ್ನಿ ನಿನ್ನನಾನಿನೆನ್ನೆಂ || 180 ||

ದ್ವ್ಯಾಕ್ಷಂ

ದನುಂದನನಿನನಂದನ | ನಿನನಂದನನಿನನನಂದನನ ನಂದನನಂ |
ದಿನನಂದನನಂದನುದಿನ | ದನನಿನನಾನನ್ನನಾದೆನಾಂದಂ ನಿನ್ನಂ || 181 ||

ತೃಕ್ಷರಿ

ದಾನನಂ ದನಂ ಮಾನಾ | ಮಾನಂ ಮಾನಿನೀಮನೋಮದನಂ |

ಮಾನಿನಂ ನಾನಾನಾಮಾನಂ ದನನುದ್ವಾಮಾನಿನಿದಂದಾಮಂ (?)

|| 182 ||

ಅಕಾರಾಂತಕಂದಂ

ಹರಹಾಸಧವಳಕಮಳಾ | ಕರರಧವಳಾಭ್ರಹಾರತಾರಾಚಳಪಾಂ |

ಡರಪತ್ರಖಂಡತಾರಾಂ | ಬರರಂಗಾಚಳಶರಾಂಕಶಂಕರವಲಯಂ

|| 183 ||

ನಿರೋಷ್ಠಕಂದಂ

ಇದುವೆ ಜತ್ತರಟ್ಟಮುಮಕ್ಕುಂ.

ಖರಕಿರಣನ ತನಯನ ಖರ | ಕಿರಣನ ದಶರಥನ ನಳನ ಜಲಜಜನ ಧರಾ |

ವರನ ಶಶಧರನ ಶಕ್ರನ | ಚರಿತೆಯೆ ನಿಜಚರಿತವೆನಿಸಿದಾತನನೊಲ್ಲಂ

|| 184 ||

ಓಕಾರಾಂತಪದ್ಯ

ಓಪೋ ಪೋಲ್ಲೋ ತೋಪೋ ಪೋಪೋ |

ಪೋಪೋ ನೋಪೋ ಪೋಯ್ಯೋಳ್ಳೋಲೋ ||

ಕೋಪೋಲ್ಲೋಯ್ಯೋ ಸೋಪೊಂಕೊಳ್ಳೋಳ್ |

ಗೋಪೊಂ ನೊಂದೋ ನೋಪೋ ಪೋಪೋ

|| 185 ||

ಓಕಾರಾಂತಮುನೇಕಾರಾಂತಮುನೋಡಗೂಡಿದುದಕ್ಕೈ

ಒಲೆದೊರೆಪೋಳೆಪೊರೆಲಿತೂತೂ ಪೋಗೆಂಬೊಡವೋಡೆಂದೊಡವೋ ಬೆಳ್ಳೆಲಿಗೊಲೆಪೋ
ನೆಳ್ಳೊಡೆಪೊರೆಪೊರೆಪೋಕೆಂದೊಳ್ಳೆ ಕೊಳೆನೋಡೊಪೊಂಬೆಳ್ಳೊಂ

|| 186 ||

ವೇಶ್ಯಾಚರ್ಯ

ಕಿಚ್ಚಂ ನೀರಂ ಪೊಕ್ಕುಂ | ನಿಚ್ಚಂ ಕಾಲ್ವಿಡಿದು ಮತ್ತೆ ಲಲ್ಯೆಸಿ ಕರಂ |

ಬಿಚ್ಚನೆ ಸುಯ್ಯುಂ ನಂಬಿಪ | ರಚ್ಚರಿಯೇ ವೇಶ್ಯೆಯರ್ಕಳೆಂತವ್ವರುಮಂ || 187 ||

ಕರ್ಪರಸ. 1084.

ಈತನು ಧಾರ್ವಾಡಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿಯ ನರುಗುವದ ಸಮಾಪದಲ್ಲರಿವ ಹದ
ಳಿಯ ಶಾಸನವನ್ನು¹ ಬರೆದಂತೆ ಆ ಶಾಸನದ ಕೊನೆಯ—

ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾಸಂಧಿವಿಗ್ರಹ ದಂಡನಾಯಕಂ ಕಾಳಿದಾಸಭಟ್ಟರಳಯಂ ಕವಿತಾ
ಮನೋಹರಂ ಕವಿತಳರ ಕರ್ಪರಸಂ ಬರೆದಂ

1. Ind. Ant., XIII, 91.

ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನವು 1084 ರಲ್ಲಿ ಬರೆದುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಚಾಳುಕ್ಯರಾಜನಾದ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ (1076—1126) ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇವಶಕ್ತಿಪಂಡಿತನ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಪಂಡಿತನು ಹದಳಿಯ 400 ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮುಂದೆ ಗೌರೀಶ್ವರದೇವರಿಗೆ ದತ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಂತೆ ಹೇಳಿದೆ.

ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿರುವ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಈತನು ಒಳ್ಳೆಯ ಕವಿಯಾಗಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಇವನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕವಿ. ಇವನ ತಂದೆ ಚಂದ್ರ, ತಾಯಿ ಚಾಮಾಂಬಿಕೆ, ಮಾವ ಕಾಳಿದಾಸಭಟ್ಟ—ಎಂಬ ಅಂಶಗಳು—

ಜನಕಂ ವಿಪ್ರಕುಲಾಂಬರದ್ಯುಮಣಿ ಚಂದ್ರಂ ತಾಯ್ ಸದಾಚಾರವ |

ರ್ತಿನಿ ಚಾಮಾಂಬಿಕೆ ನಿರ್ಮಲೋರ್ಜಿತಯಶಂ ಶ್ರೀಕಾಳಿದಾಸಂ ಧರಾ ||

ವಿನುತಂ ಮಾವನುಮಾವರಂ ಸಕಲಲೋಕಾರಾಧ್ಯನಾರಾಧ್ಯನಂ |

ದು ನಿತಾಂತಂ ಧರೆ ಬಣ್ಣಿಕುಂ ಬುಧಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಸ್ಪರ್ಶಂ ಕರ್ಪನಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಮದನಶಿಲಕವನ್ನು ಬರೆದ ಚಂದ್ರರಾಜನು (ಸು. 1079) ಈ ಕವಿಯ ತಂದೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು.

ಈ ಶಾಸನದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಹದಳಿಯ ನಾನೂರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು.

ಶರಣೆನೆ ಕಾವರೀವರೆರೆದರ್ಥಿಗೆ ವಿಪ್ರಕುಲಪ್ರದೀಪರೀ |

ಶ್ವರಚರಣಾಬ್ಜಭೃಂಗರಧಿಕರ್ ಸಚಿ ಧರ್ಮದ ಮೇರುಗಳ್ ದಿಶಾಂ ||

ತರಯರರುತ ಮರ್ ಗುಣಿಗಣಾಗ್ರಣಿಗಳ್ ಸರಸೀಜಜಾತನೋಳ್ |

ದೊರೆಯೆನೆ ಲೋಕದೊಳ್ ನೆಗಟ್ಟು ಪಟ್ಟುಲ ಸದ್ವಿಜರೇಂ ಕೃತಾರ್ಥರೋ || 188 ||

ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಪಂಡಿತ.

ವರವೇದಾಗಮಶಾಸ್ತ್ರದ | ಪರಿಣತಿಯೊಳಜಂಗೆ ತಾಮೆ ದೊರೆ ಪದ್ಮಭವಂ |

ದೊರೆತಮಗೆ ಪೆಣರೊಳಾವನೊ ದೊರೆ ವಿಪ್ರಕುಲಪ್ರದೀಪರೋವಸುಮತಿಯೊಳ್ || 189 ||

ಸ್ಮರಪರಿತಾಪಮಂ ತೊಡಿದನಶ್ರಮದಿಂ ವಿಷಯಂಗಳೆಲ್ಲಮಂ |

ಹರಿಸಿದನೆಂದು ಲೋಕಮನಿತುಂ ನೆಣಿ ಕೀರ್ತಿಪುದಿಂತಿದೇಕೆ ವಾ ||

ಕ್ತರುಣಿಗೆ ಸೋಲ್ಲು ಮುಕ್ತಿವಧುಗಾಟಪನೆಂದೊಡೆ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿದೇ |

ವರ ಚರಿತಂ ಚರಾಚರದೊಳಂ ಬಗೆವಂಗೆ ವಿಚಿತ್ರಮೆಲ್ಲಿಯುಂ || 190 ||

ಸೆರಗಿಲ್ಲದೀವ ದಾನದೊ | ಳರವಿಂದಪ್ರಿಯತನೂಜನುಂ ಶುಚಿತನದೊಳ್ |

ಮರುತಾತ್ಮಜನೆಂಬಿವರೊಳ್ | ದೊರೆ ಪಂಡಿತಪುಂಡರೀಕವನಮಾರ್ತಂಡಂ || 191 ||

ದಾಮರಾಜ. 1085.

ಈತನು ಶಿವಮೊಗ್ಗ 10 ನೆಯ ಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆದಂತೆ ಆ ಶಾಸನದ ಕೊನೆಯ “ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿ ದಾಮರಾಜಂ ಸಾಸನಗಚ್ಛಮಂ ಪೇಟ್ಟು ಬರೆದಂ ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇವನು ಜೈನಕವಿ ; ಆರಲ್ಲಿ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿ ಯಾಗಿದ್ದನೋ ತಿಳಿಯದು. ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಚಾಳುಕ್ಯರಾಜನಾದ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ (1076--1126) ಸಾಮಂತ ಗಂಗಪರ್ಮಾನಡಿಯ ಮಹಾಪ್ರಧಾನ ಹೆಗ್ಗಡೆ ನೊಕ್ಕಯ್ಯನು ಬಸದಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದಂತೆಯೂ ಈ ಬಸದಿಗಳಿಗಾಗಿ ಗಂಗಪರ್ಮಾನಡಿ 1084 ರಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಂತೆಯೂ ಹೇಳಿದೆ. ದಾಮರಾಜನು ಈ ನೊಕ್ಕಯ್ಯನ ಆಶ್ರಿತನಾಗಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ : ಅವನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಶಾಸನದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಇವನು ಒಳ್ಳೆಯ ಕವಿಯೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ.

ಈ ಶಾಸನದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ :—

ಗಂಗಪರ್ಮಾನಡಿ.

ನುಡಿದುದೆ ನನ್ನಿ ಮಾಡಿದುದೆ ಶಾಸನಮಿತ್ತುದೆ ರಾಮರೇಸು ಮಾ |

ರ್ಪಿಡಿದುದೆ ವಜ್ರಲೇಪಮುಽದಿಲ್ಲಿದೆ ಮೃತ್ಯು ಪರೋಪಕಾರದೊಳ್ ||

ನಡೆದುದೆ ಬಟ್ಟೆ ಷಡ್ಗುಣಮೆ ಮೆಯ್ಯನೆ ಧರ್ಮದೊಳೊಂದಿ ನಿನ್ನ ಪೋಲ್ |

ನಡೆವ ನೃಪೇಂದ್ರನಾವನಲಿಳಾವನಿಯೊಳ್ ಕಲಿಗಂಗಳೊಪತಿ |

|| 192 ||

ಸ್ಥಿರನೇ ಮೇರುಗಿರೀಂದ್ರದೊಳ್ ಸೆಣಸುವಂ ಗಂಭೀರನೇ ವಾರ್ಧಿಯೊಳ್ |

ಪುರುಡಿಪ್ಪಂ ಕಲಿಯೇ ಸುರೇಂದ್ರಸುತನಂ ಮೆಚ್ಚಂ ಮಹಾದಾನಿಯೇ ||

ಸುರಭೂಷಣೊಗಟ್ಟವಂ ಚದುರನೇ ಪಾಂಚಾಲನಿಂ ಮಿಕ್ಕನೆಂ |

ದಿರದೀಗಳ್ ಧರೆ ಬಣ್ಣೆಕುಂ ರಣಜಯಪೋತ್ತುಂಗನಂ ಗಂಗನಂ

|| 193 ||

ನೊಕ್ಕ.

ಪಾರ್ಥಿವರಂ ನಿರಾಕರಿಸಿ ದಾನಗುಣೋಕ್ತಿಯನರ್ಥಿಗಳರ್ಥಮಂ |

ಪ್ರಾರ್ಥಿಸದೀವ ಕಾರಣದೆ ಪೆರ್ಗದೆ ನೊಕ್ಕುಣನೀಪರೋಪಕಾ ||

ರಾರ್ಥಮಿದಂ ಶರೀರಮನಿಪೊಂದು ಪುರಾಣವಚೋಕ್ತಿಯಿಂದಮು |

ಪ್ರಾರ್ಥಿತದಾನದಿಂದೆ ನೆಗಟ್ಟುನ್ನತಿ ಸಂದುದಿಳಾತಳಾಗ್ರದೊಳ್

|| 194 ||

ಮಾರ್ಗದೊಳೊಳ್ಳಿನೊಳ್ ಗುಣದೊಳಣ್ಣಿನೊಳಾರ್ಪಿಸೊಳಾದದೊಂದು ಪೆಂ |

ಪಾರ್ಗಮಸಾಧ್ಯಮಿಂತಿಜಿವ ಕಾವ ಗುಣಂಗಳೆ ಸಾಜಮೆಂದು ಕೇ ||

ಳ್ಳರ್ಗಿಡೆಗೊಂಡು ಜೀಂಕರಿಸೆ ರಾಜಗುಣಕ್ಕಳವಟ್ಟ ನೊಕ್ಕನಂ |

ಪೆರ್ಗಡೆಯೆಂಬುದೇ ಧುರಕೆ ಮಾರ್ಗಡೆಯಂ ಪತಿಗೇಕಸಾಧನಂ

|| 195 ||

ಪೆರ್ಗಡೆತನಮಂ ಬಲ್ಲರ್ | ಬಿಟ್ಟು ಮನಣಮುಜಾಯರುಟ್ಟಿದಮಾತ್ಯರ್ ನೊಕ್ಕಂ |

ಪೆರ್ಗಡೆ ಗಂಗರ ಮನೆಯೊಳ್ | ಮಾರ್ಗಿಡೆ ಸಂಗರದ ಮೊನೆಯೊಳಿನೆ ಮೆಚ್ಚಿದರಾರ್ || 196 ||

ಸೇನಬೋವ ಮಾದಿಮಯ್ಯ. 1098.

ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಚ್ಯಕೋಶಾಲಯದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ದೊರೆತ 1098 ರಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಒಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಈತನನ್ನು “ಕಾವ್ಯನಾಟಕಕಾರ” ಎಂದು ವಿಶೇಷಿಸಿ ಹೇಳಿದೆ. ಇವನು ಅವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆಯೋ ತಿಳಿಯದು.

ಶಂಖವರ್ಮ. ಸು. 1100.

ಈ ಕವಿಯ ಹೆಸರು ಎರಡನೆಯ ನಾಗವರ್ಮನ (ಸು. 1145) ಕಾವ್ಯಾ ವಲೋಕನದಲ್ಲಿ ‘ಅಧ್ವನ್’ ಶಬ್ದದ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ತೋರಿಸುವಾಗ—

ಪ್ರಣುತಗುಣರಿಸಿ ಪ ವಿಬುಧಾ | ಗ್ರಣಿಗಳ್ ಕೆಯ್ಯೊಂಡು ಪೊಗಟ್ಟಿ ಸಲೆ ನೆಗಟ್ಟುವು ಧಾ |
ರಿಣಿಯೊಳಗೆ ನಾಗವರ್ಮನ | ಗುಣವರ್ಮನ ಶಂಖವರ್ಮನಧ್ವಾನಂಗಳ್ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಈತನು ಈ ನಾಗವರ್ಮನಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದನೆಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ; ಅಲ್ಲದೆ ಲಕ್ಷಣಗ್ರಂಥಕಾರನಾಗಿದ್ದಂತೆಯೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಕವಿಯನ್ನು ರುದ್ರಭಟ್ಟನು (ಸು. 1180) ‘ಸಂದ ಶಂಖವರ್ಮನ ಬಗೆ’ ಎಂದು ಹೊಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಈತನು ಪ್ರಸಿದ್ಧಕವಿಯಾಗಿಯೂ ಇದ್ದಿರಬೇಕು. ಈತನ ಕಾಲವು ಸುಮಾರು 1100 ಆಗಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸುತ್ತೇವೆ; ಇನ್ನೂ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು. ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳು ಅವುಗಳ ನಮಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ.

ನಾಗಚಂದ್ರ. ಸು. 1100.

ಈತನು ರಾಮಚಂದ್ರಚರಿತಪುರಾಣ (ಪಂಪರಾಮಾಯಣ), ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣ ಎಂಬ ಎರಡು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಜಿನಮುನಿತನಯ, ಜಿನಾಕ್ಷರಮಾಲೆ ಮೊದಲಾದ ಇತರ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ ಈತನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ದೇವಚಂದ್ರನು ರಾಜಾವಳಿಕಥೆಯಲ್ಲಿ (1838) ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಈಗ ಅಚ್ಚಾಗಿರುವ ಜಿನಮುನಿತನಯ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವು ಈ ಕವಿಯಿಂದ ರಚಿತವಾದುದೆಂಬ ಪ್ರತೀತಿಯಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಗ್ರಂಥದ ರಚನೆಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಇದಕ್ಕೂ ನಾಗಚಂದ್ರನ ಗ್ರಂಥಗಳಿಗೂ ಅವ ವಿಧವಾದ ಹೋಲಿಕೆಯೂ ಇರುವಂತೆ ತೋರು

ವುದಿಲ್ಲ. ಆಧುನಿಕನಾದ ಅವನೋ ಒಬ್ಬ ಸಾಧಾರಣಕವಿಯಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥವು ರಚಿತವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ನಮಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಓಲೆಯ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ—

ಕೇಳುವ ಭವ್ಯರ ಪುಣ್ಯಂ | ಪೇಟುವ ಕವಿನೂತನಾಗಚಂದ್ರನ ಭಾಗ್ಯಂ |

ಸಾಲಿಪ ಜನೇಂದ್ರಧರ್ಮನ | ನೇಳಿಸದಿರು ಮೋಕ್ಷಗಾಮಿ ಜನಮುನಿತನಯಾ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯವು ಇದೆ. ‘ಕವಿನೂತನಾಗಚಂದ್ರ’ ಎಂಬುದರಿಂದ ಜನಮುನಿತನಯವನ್ನು ಬರೆದವನು ‘ಅಭಿನವನಾಗಚಂದ್ರ’ ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ಹಾಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ‘ಕವಿನೂತನಾಗಚಂದ್ರ’ ಎಂಬುದನ್ನು ‘ಕವಿವಿಢುತನಾಗಚಂದ್ರ’ ಎಂದು ಅಚ್ಚುಹಾಕಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥವು ನಾಗಚಂದ್ರಕೃತವೆಂಬ ಭ್ರಮೆಗೆ ಅವಕಾಶವುಂಟಾದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಜಿನಾಕ್ಷರಮಾಲೆ ಎಂಬ ಒಂದು ಗ್ರಂಥವು ಪೊನ್ನನಿಂದ ರಚಿತವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ತಿಳಿಸಿದ್ದೇವೆ.¹ ನಾಗಚಂದ್ರನೂ ಒಂದು ಜಿನಾಕ್ಷರಮಾಲೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆಯೋ ಅಥವಾ ದೇವಚಂದ್ರನೇ ಭ್ರಮಿಸಿದ್ದಾನೆಯೋ ತಿಳಿಯದು.

ಈ ಕವಿಯ ದೇಶ, ಕಾಲ, ವಂಶ ಮುಂತಾದುವಾವುದೂ ಈತನ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ತಿಳಿವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೆ

ನಿಜವಿಭವೋದಯಂ ಸಫಲಮಾಯ್ತಿನಿ ಮಲ್ಲಿಜನೇಂದ್ರಗೇಹಮಂ |

ವಿಜಯಪುರಕ್ಕಲಂಕರಣಮಾಗಿರೆ ಮಾಡಿಸಿ ತಚ್ಚರಿತ್ರಮಂ ||

ಸುಜನಸಭಾವತಂಸಮನಿ ಪೇಲ್ವುದಿತ್ತೋದಿತಮಾಗೆ ಮಾಡಿದಂ |

ನಿಜಕವಿತಾ ಗುಣೋದಯಮದೆಂಬಿನಮಾಕೃತಿ ನಾಗಚಂದ್ರನಾ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಈತನು ವಿಜಯಪುರದಲ್ಲಿ ಮಲ್ಲಿನಾಥಜಿನಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆದಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ವಿಜಯಪುರವು ಈಗಿನ ಬಿಜಾಪುರವಾಗಿರಬಹುದು; ಇದೇ ಇವನ ಊರಾಗಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು. “ನಿಜವಿಭವೋದಯಂ ಸಫಲಮಾಯ್ತು” ಎಂಬುದರಿಂದ ಇವನು ಐಶ್ವರ್ಯವಂತನಾಗಿ ಉನ್ನತಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈತನಿಗೆ ಅಭಿನವಪಂಪ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಉಂಟು; ಮತ್ತು ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ—ಭಾರತೀಕರ್ಣಪೂರ; ಕವಿತಾ ಮನೋಹರ; ಸಾಹಿತ್ಯವಿದ್ಯಾಧರ; ಚತುರಕವಿಜನಾಸ್ಥಾನರತ್ನಪ್ರದೀಪ; ಸಾಹಿತ್ಯಸರ್ವಜ್ಞ; ಸೂಕ್ತಿಮುಕ್ತಾವತಂಸ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳೂ ಇದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಈತನ ಗುರು ಬಾಲಚಂದ್ರಮುನಿ.

ಈ ಕವಿಯ ಕಾಲವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ:—

(1) ಎರಡನೆಯ ನಾಗವರ್ಮನು (ಸು. 1145) ಭಾಷಾಭೂಷಣದಲ್ಲಿ 'ದ್ವಿತೀಯಾರ್ಥೇ ಚತುರ್ಥೀ' ¹ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದ ಕೆಳಗೆ "ಬಹುತಾಪಕ್ಕೆ ಬಿಗುರ್ತು ವಿಷ್ಣು ಪಡೆದಂ ಮತ್ಸ್ಯಾವತಾರಕ್ಕೆ" ಎಂಬ ಪದ್ಯಭಾಗವನ್ನು ಪಂಪರಾಮಾಯಣದಿಂದ ² ತೆಗೆದು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದರಿಂದ ನಾಗಚಂದ್ರನು ನಾಗವರ್ಮನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಯೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕೆಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ; ಒಂದು ತಲೆಯಾದರೂ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದಿರಬೇಕೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. (2) ದುರ್ಗಸಿಂಹನು (ಸು. 1145) ಪೂರ್ವಕವಿಗಳ ಗೋಸ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ ಸ್ತುತಿಸಿರುವ ಕರ್ಣಪಾರ್ಶ್ವನು ತನ್ನ ನೇಮಿನಾಥಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ—

ಅದ್ಭುತನಾಗಿಯುಂ ನೆಗ | ಲ್ಪಾದ್ಯರ ದೊರೆಯೆನಿಸಿ ಮೆಚ್ಚಿದು ಸಾಹಿತ್ಯಕಳಾ |

ದೃಢತೆಯೆನೇದನಾನಿರ | ವದ್ಯಗುಣಂ ಸಂದ ನಾಗಚಂದ್ರಕವೀಂದ್ರಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾಗಚಂದ್ರನನ್ನು ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ. "ಅದ್ಭುತನಾಗಿಯುಂ" ಎಂಬುದರಿಂದ ಕರ್ಣಪಾರ್ಶ್ವನಿಗೆ (ಸು. 1140) ಸುಮಾರು ಒಂದು ತಲೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದಿರಬಹುದು.

(3) ಮೇಘಚಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ "ಮುನಿನಾಥಂ ದಶಧರ್ಮಧಾರಿ" ³ ಎಂಬ ಪಂಪರಾಮಾಯಣಪದ್ಯವು, ಆ ಮೇಘಚಂದ್ರನು 1115 ರಲ್ಲಿ ಗತಿಸಿದುದಾಗಿ ತಿಳಿಸುವ ಸುಮಾರು ಅದೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳೂಳದ 127 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಪಂಪರಾಮಾಯಣವು ಈ ಶಾಸನ ಹುಟ್ಟಿದ 1115 ಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. (4) ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರಾಚ್ಯಕೋಶಾಲಯದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ದೊರೆತ, 1105 ರಲ್ಲಿ ಬರೆದ, ಒಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಚಂಪಕವಿಯ ಹೆಸರು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಕವಿ ನಾಗಚಂದ್ರನೇ ಆಗಿರಬಹುದು.

ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ನಾಗಚಂದ್ರನು ಸುಮಾರು 1100 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬೇಕೆಂದು ಊಹಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಕಂತಿ ⁴ ಯೆಂಬ ಪ್ರಖ್ಯಾತಳಾದ ಒಬ್ಬ ಕಬ್ಬಿಗಿತಿ ದ್ವಾರಸಮುದ್ರದ ಬಲ್ಲಾಳರಾಯನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತನಾಗಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಕಂತಿಹಂಪನ ಸಮಸ್ಯೆಗಳೆಂದು ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಈ ಕಂತಿಗೂ ನಾಗಚಂದ್ರನಿಗೂ ಸಂವಾದಗಳು ನಡೆದಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ⁵ ಇದೇ ವಿಷಯವಾಗಿ ದೇವಚಂದ್ರನೂ ಹೀಗೆ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ:—'ದೋರರಾಯಂ ಆಸ್ಥಾನದ ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಮಹಾಕವಿಗಧಿಪಂ ಪಂಪಕವಿಯಂ ಕಳುಹಲ್ ಆತಂ ಬಂದು ವಿದ್ಯೆಯಂ ಸಾವಿರಪ್ರಶ್ನೆಯಂ ಕೇಳಲ್ ಆಕೆ (ಕಂತಿ)

1. ಸೂತ್ರ 93 2. ಅಶ್ವಾಸ 7, ಪದ್ಯ 98 3. ಅಶ್ವಾಸ 1, ಪದ್ಯ 20. 4. ಕಂತಿಯ ಚರಿತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ. 5. "ಉಸರಿದಾಗುಣಕಂತಿಕೆ | ಗಸಮಸಮಸ್ಥೆಯನೆ ಕೊಟ್ಟನಭಿನವಪಂಪಂ"

ಉತ್ತರಮಂ ಕುಡಲ್ ಆಕೆಯಂ ರಾಜಸಭೆಗೆಯ್ದು ಸೆ ವಿದ್ವತ್ಸಮೂಹದೊಳಧಿಕಕವೀಶ್ವರಿಯಾಗಿ ದರ್ಶ್.¹ ಈ ಹೇಳಿಕೆ ನಿಜವಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಾಗಚಂದ್ರನು 1100 ರಿಂದ 1106 ರವರೆಗೆ ಆಳಿದ ಹೊಯ್ಸಳರಾಜನಾದ 1 ನೆಯ ಬಲ್ಲಾಳನ ಆಸ್ಥಾನಪಂಡಿತನಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು.

ಮೆ|| ರೈಸ್—ನಾಗಚಂದ್ರನ ಗುರುವಾದ ಬಾಲಚಂದ್ರನು ಸುಜನೋತ್ತಮನ ಸಮ ಕಾಲದವನೆಂದೂ ಪ್ರಾಭೃತತ್ರಯವ್ಯಾಖ್ಯಾಕಾರನೆಂದೂ ಸುಮಾರು 1140ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದನೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ¹; ಅಲ್ಲದೆ ಮೆ|| ಪಾಠಕರು “ ಮೇಘಚಂದ್ರನು ಪೂಜ್ಯಪಾದಕೃತವಾದ ಸಮಾಧಿಶತಕಕ್ಕೆ ‘ ವಿತತಯಶೋನಿಧಿ ಪಂಪನ ಸುತಂಗೆ ತಿಳಿವಂತು ಪೊಚ್ಚ ಪೊಸಗನ್ನಡದಿಂ ’ ಒಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು 1148 ರಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ” ಎಂದು ಹೇಳುವ² ಆಧಾರದಿಂದ ನಾಗಚಂದ್ರನು ಸುಮಾರು 1145 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಬಾಲಚಂದ್ರ ಎಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಇಬ್ಬರು ಜೈನಗುರುಗಳು ಇದ್ದಂತೆ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಸುಜನೋತ್ತಮನ ಸಮಕಾಲದವನೂ ಪ್ರಾಭೃತತ್ರಯವ್ಯಾಖ್ಯಾಕಾರನೂ ಆತ ಬಾಲಚಂದ್ರನಿಗೆ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಬಾಲಚಂದ್ರ³ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಈತನು 1176 ರಲ್ಲಿ ಗತಿಸಿದ ನಯಕೀರ್ತಿಯ ಶಿಷ್ಯನೆಂದೂ⁴ 1181 ರಲ್ಲಿ ಬದುಕಿದ್ದನೆಂದೂ⁵ ಪುಸ್ತಕಗಚ್ಚದವನೆಂದೂ⁶ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇವನು ಬೇರೆ ನಾಗಚಂದ್ರನ ಗುರುವಾಗಿರಲಾರನು. ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಬಾಲಚಂದ್ರ ಮುನಿ 1115 ರಲ್ಲಿ ಗತಿಸಿದ ಮೇಘಚಂದ್ರನ ಸಧರ್ಮನೆಂದೂ⁷ ವಕ್ರಗಚ್ಚಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನೆಂದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ನಯಕೀರ್ತಿಯ ತಂದೆಯಾದ ಗುಣಚಂದ್ರನೂ ಈ ಮೇಘಚಂದ್ರನ ಸಧರ್ಮನೆಂದು ಶ್ರ. ಬಿ. 66 ನೆಯ ಶಾಸನದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ವಕ್ರಗಚ್ಚದ ಬಾಲಚಂದ್ರನೂ ಮೇಘಚಂದ್ರನೂ ನಯಕೀರ್ತಿಯ ತಂದೆಯಾದ ಗುಣಚಂದ್ರನೂ ಸಮಕಾಲದವರೆಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ನಯಕೀರ್ತಿಯ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಪುಸ್ತಕಗಚ್ಚದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಬಾಲಚಂದ್ರನಿಗೂ ನಯಕೀರ್ತಿಯ ತಂದೆಯ ಸಧರ್ಮನಾದ ವಕ್ರಗಚ್ಚದ ಬಾಲಚಂದ್ರನಿಗೂ ಅವ ಸಂಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ವಕ್ರಗಚ್ಚದ ಬಾಲಚಂದ್ರನೇ ನಾಗಚಂದ್ರನ ಗುರು. ಈತನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಸುಮಾರು 1100 ರಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಶ್ರ. ಬಿ. 69 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ—

ನಿದ್ಧಾನ್ತಾದ್ಯವಿಳಾಗಮಾರ್ಥನಿಪುಣವ್ಯಾಖ್ಯಾನಸಂಶುದ್ಧಿಯಿಂ |

ಶುದ್ಧಾಧ್ಯಾತ್ಮಕತತ್ತ್ವನಿರ್ಣಯವಚೋವಿನ್ಯಾಸದಿಂ ಪೌಂಡ್ರಿಸಂ ||

ಬದ್ಧವ್ಯಾಕರಣಾರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರಭರತಾಲಂಕಾರಸಾಹಿತ್ಯದಿಂ |

ರಾದ್ಧಾಂತೋತ್ತಮಬಾಳಚಂದ್ರಮುನಿಯಂತಾರ್ ಖ್ಯಾತರೇಲೋಕದೊಳ್ ||

1. ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನ, ಉಪೋದ್ಭೂತ, ಪುಟ 33 2. *Ind. Ant.*, XII, 20. 3. ಇವನ ಚರಿತವನ್ನು ನೋಡಿ 4. ಶ್ರ. ಬಿ. ಶಾ. 66 5. ಶ್ರ. ಬಿ. ಶಾ. 327 6. ಶ್ರ. ಬಿ. ಶಾ. 254. 7. ಶ್ರ. ಬಿ. ಶಾ. 69.

ಎಂಬ ಪದ್ಯವಿದೆ. ಈತನೂ ಕನ್ನಡಕವಿಯಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು. ನಾಗಚಂದ್ರನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಮೇಘಚಂದ್ರನೇ ಬೇರೆ; ಸಮಾಧಿಶತಕವ್ಯಾಖ್ಯಾಕಾರನಾದ ಮೇಘಚಂದ್ರನೇ ಬೇರೆ. ಮೊದಲನೆಯವನು 1115 ರಲ್ಲಿ ಗತಿಸಿದುದಾಗಿ ಹೇಳುವ ಶ್ರ. ಬಿ. 127 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯೇ ಅವನ ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ “ಮುನಿನಾಥಂ ದಶಧರ್ಮಧಾರಿ” ಎಂಬ ಪದ್ಯವು ಇದೆ. ಎರಡನೆಯವನು ಸಮಾಧಿಶತಕವ್ಯಾಖ್ಯೆಯನ್ನು 1148 ರಲ್ಲಿ ಬರೆದುದಾಗಿ ತಿಳಿಯಬರುವುದರಿಂದ ಈತನಿಗೂ 1115 ರಲ್ಲಿ ಗತಿಸಿದವನಿಗೂ ಏನೇನೂ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ. ಈತನು ಶ್ರ. ಬಿ. 66ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ನಯಕೀರ್ತಿಯ ಶಿಷ್ಯನೆಂದು ಹೇಳಿರುವ ಮೇಘಚಂದ್ರನಾಗಿರಬಹುದು. “ವಿತ್ತತಯಶೋನಿಧಿ ಪಂಪನ” ಎಂಬುದು ನಾಗಚಂದ್ರನಿಗೆಯೇ ಅನ್ವಯಿಸುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅವನ ಕಾಲವಾದಮೇಲೆ ಅವನ ಮಗನಿಗಾಗಿ ಎರಡನೆಯ ಮೇಘಚಂದ್ರನು ಸಮಾಧಿಶತಕವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಬರೆದಿರಬಹುದು.

ನಾಗಚಂದ್ರನು ಸ್ತುತಿಸುವ ವಿಂರಣದಿಸೈದ್ಧಾಂತಿಕನು ಸಮಾಧಿಶತಕವ್ಯಾಖ್ಯಾಕಾರನಾದ ಮೇಘಚಂದ್ರನ ಮಗನೆಂದು ಮೆ|| ಪಾರಕರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ.¹ ಆದರೆ ಈತನು ಮೊದಲನೆಯ ಮೇಘಚಂದ್ರನ ಮಗನೆಂಬುದು ಶ್ರ. ಬಿ. 140 ನೆಯ ಶಾಸನದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ನಾಗಚಂದ್ರನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಶುಭಕೀರ್ತಿ, ನಾಗಚಂದ್ರನ ಗುರುವಾದ ಬಾಲಚಂದ್ರನ ಮಗನೆಂದು ಅದೇ ಶಾಸನದಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಕವಿ ತನ್ನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸುವ ಮೊದಲನೆಯ ಮೇಘಚಂದ್ರನೂ ಅವನ ಮಗ ವಿಂರಣದಿಸಿದ್ಧಾಂತಿಯೂ ತನ್ನ ಗುರು ಬಾಲಚಂದ್ರನೂ ಇವನ ಮಗ ಶುಭಕೀರ್ತಿಯೂ ಕವಿಯು ಸಮಕಾಲದವರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು; ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿಯೂ ಸಮಕಾಲದವನಾಗಿರಬಹುದು.

ಈ ಕವಿಯನ್ನು ಕರ್ಣಪಾರ್ಶ್ವ (ಸು. 1140), ಮರ್ಗಸಿಂಹ (ಸು. 1145), ಪಾರ್ಶ್ವ (1205), ಜನ್ನ (1209), ಮಧುರ (ಸು. 1385), ಮಂಗರಸ (1508) ಮೊದಲಾದವರು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾರೆ:—

ಮಾರ್ಗದ್ವಯಪರಿಣತಕವಿ | ಮಾರ್ಗಮನೋಹಾರಿಯಾದುದೆಂದಖಿಳಬುಧರ್ |

ನಿರ್ಗವರಾಗಿ ಪಂಪನ | ಗೀರ್ಗುಂಫದ ಪೆಂಪನಾಗಳುಂ ಬಣ್ಣಿಸುವರ್ ||

ಮರ್ಗಸಿಂಹ.

ಇಂಪೆಸೆಯಿ ವಿಪಂಚಿಯ ದನಿ | ಯಂ ಪೊಲ್ಲಿರೆ ಸುಕರಸರಸಸೂಕ್ತಿವಿಲಾಸಂ |

ಪಂಪನೆ ನುಡಿವಂ | ಬಲ್ಲಕ್ಕೆ ಕಳಕಂರನಪೋಲ್ ||

ಪಾರ್ಶ್ವ.

ಘಳಿಲನೆ ವಿಬುಧರ್ ತುಷ್ಟಿಯ | ನೊಳಕೆಯ್ವು ಮನಃಪ್ರಸಾದಮಂಪಡೆವುದೆಲಂ |

ಕಳೆಯಂ ಚಂದ್ರಂ ಕವಿತಾ | ಕಳೆಯಂ ಕವಿನಾಗಚಂದ್ರನಾಂತುಡೆ ಸಫಲಂ ||

ಮಧುರ.

* * * * * ರಘು | ಕಾಂತನ ಮಲ್ಲಿತೀರ್ಥಕರ |
ಸಂತಸದಿಂ ವರ್ಣಿಸಿದ ನಾಗಚಂದ್ರನ | ಸಂತತಮುಭಿಸುತಿಸುವೆನು ||

ಮಂಗರಸ.

ಈತನ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ನಾಗವರ್ಮ ಕೇಶಿರಾಜಾದಿ: ಲಕ್ಷಣಗ್ರಂಥಕಾರರು
ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಈತನು ತನಗೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಪ, ಪೊನ್ನ, ರನ್ನ ಇವರುಗಳನ್ನು—

ಮನ್ನಿಸುಗೆ ಕೃತಿಗೆ ಸೌಭಾ | ಗೋಪ್ತಿಯಂ ಸುಕವಿಪಂಪನಾದಿಪುರಾಣಂ |
ಪೊನ್ನನ ಶಾಂತಿಪುರಾಣಂ | ರನ್ನನ ಕೃತಿರತ್ನಮೆನಿಸಿದಜಿತಪುರಾಣಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ತನ್ನ ಕವಿತಾಚಾತುರಿಯನ್ನೂ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ
ಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ—

ಪದರಚನೆ ಸಜ್ಜನಶ್ರವ | ಉದೋಳಂಚೆಯು ತುಪ್ಪುಲಿಂಚಿಯುಂ ತಿರಿಸಿದಮೋಲ್ |
ಮೃದುವೆನೆ ಪೊಸಬಗೆ ರಸಭಾ | ವದೋಳೋಕುಳಿಯಾಡೆ ಪೇಲ್ವಿನ್ನಭಿನವಪಂಪಂ ||
ಬಗೆ ಚೇತೋಬಂಧು ಬಂಧಂ ಶ್ರವಣಸಹಚರಂ ಕಾಂತಿ ಕಾಂತಾಕಟಾಕ್ಷಾ |
ನುಗಮರ್ಥವ್ಯಕ್ತಿ ವಾಣೀಮಣಿಮಯಮುಕುರಂ ಶ್ಲಿಷ್ಟಮಕ್ಲಿಷ್ಟಮಧ್ಯಂ ||
ಸುಗಮಂ ಭಾವಂ ಪ್ರಸನ್ನಂ ರಸಮನವಧಿ ಮಾಧುರ್ಯಮಾತ್ಮರೈವೇಂದೀ |
ಜಗಮೆಲ್ಲಂ ಮೆಚ್ಚಿ ಪೇಲ್ವಿಂ ಚತುರಕವಿಜನಾಸ್ಥಾನರತ್ನಪ್ರದೀಪಂ ||
ಫುಲ್ಲಶರಂ ಬಸಂತದ ಪುಗಿಲ್ ನೆಜ್ಜಿಂಗಳ ತಣ್ಣಿಸಿಲ್ ಮುಗು |
ಳ್ಳಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಮಾವಲೆವ ತೆಂಕಣ ಗಾಳಿ ವಿಪಂಚಿಯಾಂಚರಂ ||
ನಲ್ಲಳ ಲಲಿ ಕೋಗಿಲೆಯ ಬಗ್ಗಣೆ ತುಂಬಿಯ ಗೇಯಮೆಂಬಿನಂ |
ಬಲ್ಲವರಂ ಮನಂಗೆೊಳಿಸುಗುಂ ಕೃತಿ ಸತ್ಕೃತಿ ನಾಗಚಂದ್ರನಾ ||
ಜನಪತಿಸಭೆಯೊಳ್ ಪೂಜ್ಯಂ | ಮುನಿಪತಿಸಭೆಯೊಳ್ ಪದಾರ್ಥನಿಪುಣಂ ವಿದ್ವ |
ಜ್ಞನಸಭೆಯೊಳ್ ಮಾನ್ಯಂ ಸ | ಜ್ಞನಸಭೆಯೊಳ್ ಚಾರುಚರಿತನಭಿನವಪಂಪಂ ||

ಕುಕವಿಗಳನ್ನು ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಂಧಿಸುತ್ತಾನೆ :—

ಆರಯ್ಯದೆ ಸದ್ಭಾವಮ | ನಾರಯ್ಯದೆ ಪದಪದಾರ್ಥಮಂ ದೆಸೆಬಿದ್ದಂ |
ನೀರುಡುವಿನಡವಿಯಂತಿರೆ | ನೀರಸಮನೆ ಕೇಳ್ವರಲಸೆ ಪೇಲ್ವಿಂ ಕವಿಯೇ ||
ಪೆಟರ ನುಡಿ ಪೆಟರ ಮಾರ್ಗಂ | ಪೆಟರರ್ಥಂ ಪೆಟರ ದೇಸೆ ಪೆಟರೋಚಿಯೆನಲ್ |
ಪೆಟರ ಬಟ್ರಸಂದು ತನ್ನಂ | ಮೆಟ್ರವಂ ಕವಿಯಲ್ಲ ಮಾರಟಕಾಟರ ಜೋಹಂ ||

ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ—

1. ರಾಮಚಂದ್ರಚರಿತಪುರಾಣ ಅಥವಾ ಪಂಪರಾಮಾಯಣ.

ಈ ಗ್ರಂಥವು ಚಂಪೂರೂಪವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಜೈನಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ರಾಮಾಯಣದ ಕಥೆ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಕವಿ—ವಿಪುಳಾಚಳದಲ್ಲಿ ವೀರಜಿನಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿ ಗಣಾಗ್ರಣಿ ಗೌತಮನು ಮಗಧಾಧಿಪನಿಗೆ ಹೇಳಿದ ರಾಮಕಥೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ—ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ರಾಮಕಥೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ದೇವಚಂದ್ರನು ತನ್ನ ರಾಮಕಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ (1797) ಹೀಗೆ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.—

ಈ ರಾಮಕಥೆಯು ಮುನ್ನಂ ಆದಿದೇವನ ಸಮವಸರಣದೊಳ್ ಆದಿಚಕ್ರಿಯಪ್ಪ ಭರತೇಶ್ವರಂಗಂ ಪುರುಪರಮೇಶ್ವರಂ ಮೃದುಮಧುರಶ್ರಾವ್ಯನವ್ಯದಿವ್ಯಭಾಷೆಯುಂ ನಿರೂಪಿಸಿದುದು, ಪರಂಪರಾತೀರ್ಥಸಂತಾನದಿಂ ಬರೆ, ಪಶ್ಚಿಮತೀರ್ಥಂಕರಪ್ಪ ಶ್ರೀವೀರವರ್ಗಮಾನಸ್ವಾಮಿ ಸರ್ವಭಾಷಾಸ್ವಭಾವದಿಂ ಶ್ರೇಣಿಕಮಹಾಮಂಡಲೇಶ್ವರಂಗಜ್ಞಯಪೇಲ್ಪುದುಂ, ಅದು ಅನುಕ್ರಮದಿಂ ಗುರುಪರಂಪರೆಯುಂ ವ್ಯಕ್ತಮಾಗುತ್ತುಂಬರೆ ಕೂಟಭಟ್ಟಾರಕರುಂ ನಂದಿಮುನಿವರರುಂ ಕವಿಪರಮೇಷ್ಟಿಗಳುಂ ರವಿಷೇಣಾರ್ಯರುಂ ವೀರಸೇನಸಿದ್ಧಸೇನರುಂ ಪದ್ಮನಂದೀಶರುಂ ಗುಣಭದ್ರರುಂ ಸಕಲಕೀರ್ತಿಗಳೆಂದಿವರಾದಿಯಾಗಿ ಪೇಲ್ಪುದುಂ ಚಾವುಂಡರಾಯ ನಾಗಚಂದ್ರ ಮಾಘಣಂದಿಸಿದ್ಧಾಂತಿ ಕುಮುದೇಂದು ನಯಸೇನಾದಿಗಳ್ ಪುರಾಣದೊಳಂ ರಾಮಚರಿತ್ರದೊಳಂ ಕುಮುದೇಂದುರಾಮಾಯಣದೊಳಂ ಪುಣ್ಯಾಸ್ರವಕಥಾಸಾರದೊಳಂ ವೇಬ್ಬಿರ್.

ಇವರಿಂದ ಗುರುಪರಂಪರಾಗತವಾಗಿ ಉಪದಿಷ್ಟವಾದ ರಾಮಚರಿತೆ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಎಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಗ್ರಂಥವು 16 ಅಶ್ವಾಸಗಳಾಗಿ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ವಿಷಯವಾಗಿ ದೇವಚಂದ್ರನು—

ಶ್ರೀಮೂಲಸಂಘ ಬಲೋತ್ಕಾರಗಣ ಶ್ರೀಮಾಘಣಂದಿಸಿದ್ಧಾಂತಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಸುತ ಚತುರ್ವಿಧಪಾಂಡಿತ್ಯ ಶ್ರೀವಾದಿಕುಮುದಚಂದ್ರಪಂಡಿತದೇವ ¹ ರಚಿತರಾಮಾಯಣ ಮಾನವಾದ ಶ್ರೀಮದಭಿನವಪಂಪರಚಿತ ರಾಮಾಯಣ.

ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಗ್ರಂಥದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯನ್ನೂ ತನ್ನ ಕವಿತಾಪ್ರೌಢಿಯನ್ನೂ ಕವಿ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ.—

ವಿರದೆನಿಸಿದ ರಾಮಕಥೆಯುಂ ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಗಿರೆ ದೇಸೆ ಮಾರ್ಗಮೆಂ |

ಬೆರಡಜ್ಜೊಳಂ ರಸಂಬಡೆದು ಪಂಡಿತಮಂಡಲಿ ಮೆಚ್ಚಿ ನೇರ್ಪುವೆ ||

ತ್ರಿಲವಿರೋಧವಾಗೆ ಕೃತಿವೇಲ್ಪದ ಸತ್ಯವಿ ನಾಗಚಂದ್ರನಂ |

ತಿರೆ ವೆಣರಾರ್ ಸರಸ್ವತಿ ಕುಡಲ್ ಪಡೆದರ್ ವರಮಂ ಕವೀಶ್ವರರ್

ಕೃತವಿದ್ಯರ್ ಸಮಚಿತ್ತರಾಗಿ ಪದಸಿಂದಾರಯ್ಯ ಕರ್ಣಾಟಸಂ |
 ಸ್ತುತಕಾವ್ಯಂಗಳೊಳರ್ಥದಿಂ ರಚನೆಯಿಂ ನೀರ್ಪಟ್ಟ ವಿದ್ವಾಂಸಮ ||
 ತ್ವತ್ತಿಯಪ್ಪಂತಿರೆ ನಾಗಚಂದ್ರವಿಬುಧಂ ಪೇಲ್ಪಿದ್ದಂದಿಂದಾದ್ಯರ |
 ದೈತನರ್ ಪೇಲ್ಪಿದ್ಧಿರಾಮರಾಮಕಥೆಯೇಂ ಸಯ್ಯಂಗದರ್ಪಕ್ಕುಮೇ ||

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಕವಿ 20 ನೆಯ ತೀರ್ಥಕರನಾದ ಮುನಿಸುವ್ರತನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬಳಿಕ ಸಿದ್ಧಾದಿಗಳನ್ನೂ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಸಿ ತರುವಾಯ-
 ಅನುಬದ್ಧಕೇವಲಿಗಳು ಮೊದಲುಗೊಂಡು ವೀರಣಂದಿಸೈದ್ಧಾಂತಿಕನವರೆಗೆ ಗುರು
 ಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ.¹ [ಈ ಗುರುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಈ ಗ್ರಂಥದ
 ಪದ್ಯಗಳು ಶ್ರ. ಬಿ. ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.²] ಬಳಿಕ ನಾಮ
 ನಿರ್ದೇಶಮಾಡದೆ ಪೂರ್ವಕವಿಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ ಅಮೇಲೆ ಜೈನಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕನು
 ಸಾರವಾಗಿ—

ಜಗಮಂ ಯುಗಮಂ ಮನ್ವಾ | ದಿಗಳಂ ಕಾಲಸ್ವರೂಪಮಂ ಜನರಂ ಚ |

ಕ್ರಗಳಂ ಹಲಧರಕ್ಕಷ್ಟಾ | ದಿಗಳಂ ಶ್ರೀರಾಮಚರಿತದೊಳ್ ವರ್ಣಿಸುಮಂ ||

ಎಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿ ಅದೇ ಮೇಲೆಗೆ ಹಲಧರಕೃಷ್ಣರವರೆಗೆ ಸೂಚಿತವಾಗಿರುವ
 ವಿಷಯವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೇಳಿ ಮೂರನೆಯ ಆಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿ ದಶರಥನ ಕಥೆಯನ್ನು ಉಪ
 ಕ್ರಮಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕೊನೆಯ ಆಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಜಿನದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕ
 ರಿಸಿ ನಿರ್ವಾಣವನ್ನು ಐದಿದಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆಶ್ವಾಸಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ—

ಇದು ಪರಮಜನಸಮಯಕುಮುದಿನೀಶರಚ್ಚಂದ್ರಬಾಲಚಂದ್ರಮುನೀಂದ್ರ ಚರಣ
 ನಖಿಕಿರಣಚಂದ್ರಿಕಾಚಕೊಂರಂ ಭಾರತೀಕರ್ಣಪೂರಂ ಶ್ರೀಮದಭಿನವ ಪಂಪವಿರಚಿತಮಪ್ಪ
 ರಾಮಚಂದ್ರಚರಿತಪುರಾಣದೊಳ್

ಎಂಬ ಗದ್ಯವಿದೆ.

1. ಅನುಬದ್ಧಕೇವಲಿಗಳು, ಶ್ರುತಕೇವಲಿಗಳು, ದಶಪೂರ್ವಧರರು, ವಿಕಾರಾಂಗಧಾರಿಗಳು,
 ಭೂತಬಲಿ, ಪುಷ್ಪದಂತ, ಜಿನಸೇನ, ವೀರಸೇನ, ಸಮಂತಭದ್ರ, ಕವಿಸರಮೇಷ್ಟ್ರಿ, ಪೂಜ್ಯಪಾದ, ಕೊಂಡ
 ಕುಂದ, ಅಕಲಂಕ, ವರ್ಧಮಾನಭಬ್ಬರಕ, (ಸ್ಮಗುರು) ಬಾಲಚಂದ್ರ, (ತತ್ಪುಷ್ಪಂ) ಮೇಘಚಂದ್ರತ್ಯೈ
 ವಿದ್ಯ, (ಬಾಲಚಂದ್ರಪುತ್ರ) ಶುಭಕೀರ್ತಿ, ವಾಸುಪೂಜ್ಯ, ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿ, (ಮೇಘಚಂದ್ರಪುತ್ರ) ವೀರಣಂದಿ.

2. ಮೇಘಚಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ “ಮುನಿನಾಥಂ ದಶಧರ್ಮಧಾರಿ” (1. 20) ಶ್ರ. ಬಿ.
 ಶಾ. 127 ರಲ್ಲಿ (1115): ಇವನನ್ನೇ ಸ್ತುತಿಸುವ ಈ ಪದ್ಯವೂ “ಮುವತ್ತಾಜುಂಗುಣದಿಂ” (1. 19)
 ಎಂಬ ಪದ್ಯವೂ, ಇವನ ಮಗ ವೀರಣಂದಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ “ಗಣಧರರಂ ಶ್ರುತದೊಳ್” (1.26)
 “ಹರಿಹರಕಿರಣಕರ್ಭ” (1. 27) ಎಂಬ ಪದ್ಯಗಳೂ, ಶ್ರ. ಬಿ. ಶಾ. 140 ರಲ್ಲಿ (1145): ಶ್ರುತ
 ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ “ಅಪೊಂವಾದಿಕಥಾತ್ರಯ” (1.24) “ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿತ್ವೈವಿದ್ಯ” (1. 25)
 ಎಂಬ ಪದ್ಯಗಳು ಶ್ರ. ಬಿ. ಶಾ 64 ರಲ್ಲಿ (1163); ಬಾಲಚಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ “ಪ್ರಚಾರ
 ಕಲಾಸ್ತುತ” (1.18) ಎಂಬ ಪದ್ಯವು ಶ್ರ. ಬಿ. ಶಾ. 158 ರಲ್ಲಿ (ಸು. 1110) ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೂ ವಾಲ್ಮೀಕಿರಾಮಾಯಣಕ್ಕೂ ಇರುವ ಕೆಲವು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತೇವೆ. ಇಲ್ಲಿ ರಾಮನ ತಾಯಿ ಅಪರಾಜಿತೆ; ಶತ್ರುಘ್ನನ ತಾಯಿ ಸುಪ್ರಭೆ. ಸುಮಿತ್ರಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಬ್ಬನೇ ಮಗ. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಪ್ರಸ್ತಾವನೇ ಇಲ್ಲ. ಸುಗ್ರೀವಾದಿಗಳು ಕಪಿಗಳಲ್ಲ, ಕಪಿಧ್ವಜರು. ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಗೆ ಬಲಾಚ್ಯುತರು ಎಂದೂ ಹೆಸರು. ಇವರು ಕಾರಣಪುರುಷರೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಕೃಷ್ಣ, ಕೇಶವ, ವಾಸುದೇವ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳೂ ಉಂಟು; ಇವನಿಗೆಯೇ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವು ಹೇಳಿದೆ. ರಾಮನ ವರ್ಣ ಬಿಳುಪು; ಲಕ್ಷ್ಮಣನದು ಕಪ್ಪು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಅನೇಕಾವೃತ್ತಿ ಮದುವೆಯಾಗುತ್ತದೆ; ಈತನೇ ರಾವಣನನ್ನು ಸಂಹರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸೀತೆಗೆ ಪ್ರಭಾಮಂಡಲನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಸಹೋದರನುಂಟು; ಅವಳು ಲವಾಂಕುಶರ ಜನನಾನಂತರ ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶಮಾಡಿ ಜಿನದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾಳೆ—ಇತ್ಯಾದಿ.

ಇವನ ಬಂಧವು ಬಹಳ ಲಲಿತವಾಗಿಯೂ ಮನೋಹರವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ.—

ಕಪಿಲಚಿತ್ತೋತ್ತಮೇಯರ ಸ್ನೇಹ.

ಒಡನಾಡಿಯುಮೊಡನೋದಿಯು | ಮೊಡವಳಿದುಂ ಪಲವು ಕಾಲದಿಂದನುಬಂಧಂ |
ಗಿಡಮೊಡಲೆರಡಸುಷ್ಣೊಂದನೆ | ಗೆಡೆವಕ್ಕಿಗಳಂತೆ ಕೂಡಿ ನಲಿಯುತ್ತಿದರ್ || 197 ||

ಹುಲಿ.

ಜಡಿಯುತ್ತಂ ಬಾಲಮಂ ಕಣ್ಣುರಿಯನುಗುಲಿ ಜಿಹ್ವಾನಲಂಪೆರ್ಚೆ ಬಾಯ್ವಿ |
ಟೊಡವನ್ನಂ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಂ ಪವನಜವದೆ ಮೇಲ್ವಾಯ್ವು ಷೊಯ್ವತ್ತು ಕೆಯ್ಯೇ ||
ಱೆಡೆಯಿಂ ಬಾಯೇಱಿ ಬಾಯಿಂದೊಡನೆ ರುಧಿರಮುಂ ಖಂಡಮುಂ ಸೂಸುವನ್ನಂ |
ನಿಡಿಲೆಂಬಾಶಂಕೆಯಂ ಪೆಣ್ಣುಲಿ ಪಡೆದು ಮೃಗೀರಕ್ತಸೇವಾನುರಕ್ತಂ || 198 ||

ದಶರಥನ ಸೌಂದರ್ಯ.

ತೊದವುಗಳೆಡ್ಡಮಾವನಿತಱಿಂ ತನಗಕ್ಕುಮೆ ಗಾಡಿ ಗಾಡಿ ಮೆ |
ಯ್ವೊಡವೆನೆ ಮಾಸಿ ರೂಪುಗರೆದೊಡ್ಡಮಾತನ ರೂಪಿದೊಂದು ಕ ||
ಣ್ವೊಡವೆನೆ ಬೇಱಿದೊಂದು ಬಗೆಗಿಕ್ಕಿದ ರಕ್ಕನೆ ವಶ್ಯದೊಂದು ಕ |
ಣ್ವೊಡವೆನೆ ನೋಲ್ವು ನೋಟಕರ ಕಣ್ಣೊಳಗಾದುದು ಕಣ್ಣ ಪಾಪವೋಲೆ || 199 ||

ರಾಮನ ಮೂರ್ಛೆ.

ನಸುಬಿಸುಪೇಱಿ ಮೆಯ್ ಮಗುಲಿ ಕೆತ್ತುವ ತಾಣಮೆ ಕೆತ್ತೆ ಮೃಂದಮಾ |
ದುನಿರ್ಗಲೆ ನಾಸಿಕಾಮುಕುಳದಿಂದಿನಿಸುಂ ಷೊಷಿಷೊಣ್ಣೆ ತಳ್ತು ಸಂ ||

ಧಿಸಿದಮೆ ಬಿರ್ಚೆ ಕಣ್ಣುಲರ್ಗಳುಳ್ಳಲರುತ್ತಿರೆ ಜಾನಕೀ ಎನು |

ತ್ತುಸಿದುರ್ಸಿದೆಲ್ಲ ನಾರಘುಕುಲಾಂಬರಚಂಡಮರೀಚಿ ಮೂರ್ಛೆಯಿಂ || 200 ||

ರಾಮನ ಪ್ರಲಾಪ.

ಕಳಹಂಸಾಲಸಯಾನೆಯಂ ಮೃಗಮದಾಮೋದಾಸ್ಯನಿಶ್ವಾಸೆಯಂ |

ತಳಿರೇ ತಾವರೆಯೇ ಮದಾಳಿಕುಳಮೇ ಕರ್ನೆಯ್ಪಲೇ ಮತ್ತಕೋ ||

ಕಿಳಮೇ ಕಂಡಿರೆ ಪಲ್ಲವಾಧರೆಯನಂಭೋಜಾಸ್ಯೆಯಂ ಭೃಂಗಕುಂ |

ತಳಿಯಂ ಕೈರವನೇತ್ರೆಯಂ ಪಿಕರವಪ್ರಖ್ಯಾತೆಯಂ ಸೀತೆಯಂ || 201 ||

ವರ್ಷಾಕಾಲ.

ತೀಡುವ ಪಶ್ಚಿಮಾನಿಲನ ತೀಟದೊಳುತ್ಕಟಮಾಗೆ ರಾಗಮಿ |

ಪೋಡಿದ ಚಂಚುವಂ ತಿಜಿದೆಣಂಕೆಯೆಲ್ಲಿದೆರೆ ಕಂಠನಾಳಮಂ ||

ನೀಡಿ ವಿಯತ್ತಳಕ್ಕೊಗೆದು ಕಾರಮುಗಿಲ್ಲನಿಯಂ ಮನಂ ಕುಳಿ |

ಕೋಡುವಿನಂ ಕರ್ದುಂಕಿ ನಲಿದಾಡಿದುದಾಡಿದುದು ಚಾತಕಂ || 202 ||

ಗ್ರೀಷ್ಮ.

ಮೃಗಕುಲಮಾಸೆಗೆಯ್ದು ಮೃಗತ್ಯಸ್ಥಿಕೆಯಂ ಜಲಮೆಂದು ತೃಷ್ಣೆಯಿಂ |

ಪಗಲಿಲ್ಲವನ್ನೆಗಂ ಪರಿದು ಗಂಟಲರಂಬರವಾಣಿ ಬೆಂದೊವಳ್ ||

ತೆಗಳಿಗೆವೀಟಿ ಬಾಯ್ಗೆ ಕರುಸಂ ಬರೆ ನಾಲಗೆಗಿಲ್ಲ ನಟ್ಟಿ |

ಟ್ಟಿಗಳೊಡನಳ್ಳಿ ಪೊಯ್ಗೆ ನಡೆಗೆಟ್ಟುವು ತೃಷ್ಣೆಯನಾರೊ ಬೇಯದರ್ || 203 ||

2. ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣ.

ಇದು 19 ನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರನಾದ ಮಲ್ಲಿನಾಥನ ಚರಿತೆ ; ಚಂಪೂರೂಪವಾಗಿದೆ ; 14 ಅಶ್ವಾಸಗಳಾಗಿ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಗ್ರಂಥದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯನ್ನೂ ತನ್ನ ಕವಿತಾ ಪ್ರೌಢಿಯನ್ನೂ ಕವಿ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ :—

ಸಮಚಿತ್ತರಪ್ಪ ವಿದ್ವ | ತ್ರಮುರಿದ್ವಾರಯ್ಯ ಸರಸಕವಿತಾರಸದೊಳ್ |

ಸಮನಕ್ಕು ಮುಧಿಕಮಕ್ಕುಂ | ಸಮಸ್ತಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣಂ ||

ಧರೆ ಪೊಗಲಿ ವಿಂತರಾಗನ | ಚರಿತದೊಳವಡಿಸಿ ಸಕಲರಸಮಂ ಕವಿತಾ |

ಪರಿಣತಿಯಂ ಮೆಚಿದಂ ಕಾ | ವ್ಯರಸಾರ್ಣವಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನಭಿನವಪಂಪಂ ||

ಚರಿತಪುಗಾಣಮಂ ನೆಣಿಯೆ ಪೇಲ್ಪೊಡೆ ಪೇಲ್ಪಿಂ ದಿವ್ಯಭಾಷೆಯಿಂ |

ಪರಮಜನೇಶ್ವರರ್ ಗಣಧರರ್ ಜನತತ್ತ್ವಮಹತ್ತ್ವಮನ್ಯಗೋ ||

ಚರಮೆ ರಸಾವಲಂಬಮೆನೆ ಮಲ್ಲಿಜಿನೇಂದ್ರಮಹಾಪುರಾಣಮಂ |

ವಿರಚಿಸಿದಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಕವಿಪದ್ಧತಿಯಿಂ ಕವಿತಾಮನೋಹರಂ ||

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಮಲ್ಲಿನಾಥನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬಳಿಕ ಸಿದ್ಧಾದಿಗಳನ್ನೂ ರತ್ನತ್ರಯವನ್ನೂ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನೂ ಯಕ್ಷ ಯಕ್ಷಿಯರನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಸಿ ಅನಂತರ ಅನುಬದ್ಧಕೇವಲಿಗಳಿಂದ ಮೇಘಚಂದ್ರತ್ವೈವಿದ್ಯನವರೆಗೆ ಗುರುಗಳನ್ನು ರಾಮಚಂದ್ರಚರಿತಪುರಾಣದಲ್ಲಿರುವ ಪದ್ಯಗಳಿಂದಲೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆಮೇಲೆ ಪೂರ್ವಕವಿಗಳನ್ನು ಹೊಗಳಿ ¹

ಭರತಮಹೀಶ್ವರಂಗೆ ಮಗಧೇಶ್ವರಮಂಡಲಿಕಂಗೆ ತಾರಥೂ |
ಗರವಪುಳಾದ್ರಿಯೋಳ್ ವೃಷಭಸೇನಗಣಾಗ್ರಣಿ ಗೌತಮೋತ್ತಮಂ ||
ಪುರುಜನವರ್ಧಮಾನಗುರುಸನ್ನಿಧಿಯೋಳ್ ತಿಳಿವಂತು ಪೇಟ್ಟುದಂ |
ವಿರಚಿಸುವೆ ಮನಂ ಬಯಸೆ ಮಲ್ಲಿಜನೇಂದ್ರ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧಮಂ ||

ಎಂದು ಕಥೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆಶ್ವಾಸಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ರಾಮಚಂದ್ರಚರಿತ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿರುವ ಗದ್ಯವೇ ಇದೆ: ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣದೊಳ್ ಎಂದಿದೆ.

ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕವಿ ತನ್ನ ವರ್ಣನಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಅಭಿನಯ.

ಮನದ ತೊಡಪು ಲೋಚನದರ್ಪರಲಂಬಿನ ಕೂಪು ಸರ್ವಮೋ |
ಹೃರಸದಿಪು ಬೇಟಿದ ಪೊಡರ್ಪಭಿಮಾನದ ನಟ್ಟ ತುಪು ಕಾ ||
ಮನ ಕರವಾಳ ಕಪು ವಿರಹಾಹಿಯ ತೋಳ ಪಸುಪು ಜೀಯ ಭಾ |
ಪೆಸಿಸುವುದಂ ಗಹಾರಕರಣಾಭಿನಯಂಗಳ ನೇಪು ನೀಜಿಯಾ || 201 ||

ಚಂದ್ರೋದಯ.

ದಾಂಗುಡಿವಿಟ್ಟು ದಳ್ಳಿಸುವ ಕೆಂದಳದಿಂದೊಸೆದತ್ತಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಕಾ |
ಮಂಗೆ ಮಗಂಗೆ ಶೈಶವನಿರೀಕ್ಷಣಕೇಳಿಗೆ ನೇತ್ರಸೂತ್ರದಿಂ ||
ದಿಂಗಡಲೆಂಬ ಸಜ್ಜಿವನೆಯೋ ತೆರೆದೊಟ್ಟಿಲ ಮೇಲೆ ಕೆಂಬರ |
ಲ್ಪಿಂಗಣಿಗಟ್ಟಿದಂತುದಯಶೈಲಶಿಖಂಡದೊಳಿಂದುಮಂಡಳಂ || 205 ||

ಚಂದ್ರಿಕೆ.

ಪುಗಿಸಿದುವಟ್ಟಿ ಪರ್ವತಗುಹೋದರಮಂ ಕೆಲವಂ ಗವಾಕ್ಷದಿಂ |
ದುಗಿದುವು ದೇವಸದ್ಧದೊಳಡಂಗಿದುವಂ ಬಯಲಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುದಂ ||

ತಗುಳ್ಳರೆಯಟ್ಟು ನುಂಗಿದುವು ಬೆರ್ಮರನಂ ಸೆಜೆಗೆಯ್ದು ಪರ್ಣಸಂ |
ಧಿಗಳೆಡೆಯಂ ದಮಿಟ್ಟೊರಿಸಿ ಕೊಂದುವು ಕಲ್ಪಲೆಯಂ ಹಿಮಾಂಶುಗಳ್ || 208 ||

ಭೃಂಗ.

ಬರಿಮುಗುಳೊಳ್ ಮುಸುಂಬನಲೆದೊಯ್ಯನೆ ಕರ್ಣಿಕೆಯಂ ಕರ್ದುಂಕಿ ಕೇ |
ಸರಮನೆಹಂಕೆಯಿಂ ಕೆದಕು ಬಂಡನುರಂಬರಮುಂಡು ತಳ್ತಿಸ ||
ಲ್ಪೊರೆಯೊಳಡಂಗಿ ನುಣ್ಣರದಿನಾಣತಿಮಾಡಿದುದುನ್ಮದಾಳಿ ತಾ |
ವರೆಯೊಳಗರ್ಧ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಮನಂಬಡೆದೆಕ್ಕಲಗಾಣನೆಂಬಿನಂ || 207 ||
ಪೊಸತಲರ್ಧ ವಕ್ರಳರಸದೊಳ್ | ಮುಸುಂಬು ಮುಲ್ಲುಗುವಿನಮೆಜಗಿ ಕೋ
ಡೆಹಕೆಗಳಂ |

ವಸರಿಸಿ ಕಂಪನಲಂಪಿಂ | ದುಸಿದುರ್ಗದೀಂಟಿದುದು ಮಧುಪನೆರ್ದೆಮುಲ್ಲು
ಗುವಿನಂ || 208 ||

ಹಂಸದ ಪಟ.

ಖಟ್ಟಿದುವಾದ ಕಣ್ಣ ಕರಿಯಾಲಿಯ ಸುತ್ತಣ ಸಣ್ಣ ಬೆಳ್ಳು ನೇ |
ಪೆಟ್ಟು ದು ಕರ್ಬುರಚ್ಚವಿಯ ಚಂಚು ಮನಂಗೊಳಿಸಿತ್ತು ಮೆಯ್ಯ ಬಿ ||
ಳ್ಳಿಟ್ಟಳಮಾಯ್ತು ಕಾಲ್ಗಳರಿದಾಳದ ಮೇಗಣ ಕೆಂಪಿನಣ್ಣೆಯಿಂ |
ನಿಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದುದಾರ್ ಬರೆವರಿಂತಳವಟ್ಟರೆ ರಾಜಹಂಸನಂ || 209 ||

ಪಕ್ಷಿಯ ಕೂಗು.

ಅರ್ವಕ್ಕಿಯ ಗೆಡೆವಕ್ಕಿಯ | ಜಲವಕ್ಕಿಯ ಪವಳನಾಯ ಪಕ್ಕಿಯ ಕಿಸುಗ |
ಣ್ಣುಲವಕ್ಕಿಯ ಮೆಲ್ಲುಲಿ ನ | ಲ್ಲುಲಿ ಮದನನ ಗೀತವಾದ್ಯದಲಿಯ ಪೊಲೆಸಗುಂ
|| 210 ||

ಕಂತಿ. ಸು. 1100.

ಈಕೆ ಅವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾಳೆಯೋ ತಿಳಿಯದು. ಆದರೆ ಈಕೆ
ದ್ವಾರಸಮುದ್ರದ ಬಲ್ಲಾಳರಾಯನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅಭಿನವಪಂಪನು ಕೊಟ್ಟ
ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಪೂರ್ತಿಮಾಡಿದಂತೆ “ಕಂತಿಹಂಪನ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು” ಎಂಬ ಪದ್ಯ
ಗಳಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಬಾಹುಬಲಿ (ಸು. 1560) ನಾಗಕುಮಾರಚರಿತೆ
ಯಲ್ಲಿ—

ವಿಬುಧಜನಸ್ತುತಶ್ರೀವೀರದೋರನ | ಸಭೆಗೆ ಮಂಗಳಲಕ್ಷ್ಮಿಯೆನಿಸ |
ಶುಭಗುಣಚರಿತ ಕಂತಿಕೆಯರ ಪೊಗಲ್ವ ನಾ | ನಭಿನವವಾಗ್ಗೇವಿಯರ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಈಕೆಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಈಕೆ ದ್ವಾರಸಮುದ್ರದ ಬಲ್ಲಾಳರಾಯನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತೆಯಾಗಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. “ಅಭಿನವ ವಾಗ್ಧೇವಿ” ಎಂಬುದು ಈಕೆಗೆ ಬಿರುದಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು. ದೇವಚಂದ್ರನು ಈಕೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ:—

ದೋರರಾಯಂ ದೋರಸಮುದ್ರಮೆಂಬ ತಟಾಕಮಂ ಕಟ್ಟಿಸಿ ಧರ್ಮಚಂದ್ರನೆಂಬ ದ್ವಿಜನುಂ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಲ್ ಆಳುತ್ತಿರೆ ಮಂತ್ರಿಯ ಮಗಂ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನಾಗಿ ಭಂದೋ ಲಂಕಾರವ್ಯಾಕರಣಕಾವ್ಯಾದಿಗಳಂ ವೇಲುತ್ತು ಮಕ್ಕಳ್ಗೆ ಮತಿಪ್ರಕಾಶಕ್ಕಂ ಜ್ಯೋತಿಸ್ವತೀ ತೈಲಮಂ ಮಾಡಿ ಕುಡುಕೆಯೊಳಿಟ್ಟು ಗುಂದಮತಿಯಾಗಿದರ್ಗರಬಿಂದುಮಾತ್ರಮಂ ಕುಡು ತ್ತುಮಿರ್ಪುದಂ ಕಂತಿಯೆಂಬ ಕೆಳದಿ ಅಱಿಯದೆ ಆ ತೈಲವೆಲ್ಲಮಂ ಸೇವಿಸಲ್ ಉರಿ ಹತ್ತಿ ಬಾವಿಯೊಳ್ ಬಿಟ್ಟೊಡಂ ಕಂಠಪ್ರಮಾಣದ ನೀರೊಳ್ ನಿಂದು ಜೀವಮುಟ್ಟಿಯೆ ವಿದ್ಯಾ ವಿಶಾರದೆಯಾಗಿ ಕವಿತ್ವಮಂ ವೇಲುತ್ತುಂ ಬಾವಿಯೊಳೆ ಇರ್ಪುದುಂ, ದೋರರಾಯನಾಸ್ಥಾನದ ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಮಹಾಕವಿಗಧಿಪಂ ಪಂಪಕವಿಯುಂ ಕಳುಹಲ್ ಆತಂ ಬಂದು ವಿದ್ಯೆಯುಂ ಸಾವಿರಪ್ರಶ್ನೆಯುಂ ಕೇಳಲ್ ಉತ್ತರಮುಂ ಕುಡಲ್ ಆಕೆಯುಂ ರಾಜಸಭೆಯ್ಲಿ ಸೆವಿದ್ವತ್ತಮೂಹದೊಳ್ ಅಧಿಕಕವೀಶ್ವರಿಯಾಗಿದರ್ಗ.

ಅಭಿನವಪಂಪನು ಇವಳಿಗೆ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಂತೆ ತಿಳಿದುದರಿಂದ ಈಕೆ ಆತನ ಸಮಕಾಲದವಳಾಗಿರಬೇಕು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದ್ವಾರಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ 1100 ರಿಂದ 1106 ರ ವರೆಗೆ ಆಳಿದ ಬಲ್ಲಾಳನೇ ರಾಜನಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಈತನ ಸಭೆಯನ್ನು ಪಂಪ, ಕಂತಿ, ಮೊದಲಾದ ಕವಿಗಳು ಅಲಂಕರಿಸಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕವಿತ್ವಮಾಡಿರುವ ಹೆಂಗಸರಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ತಿಳಿದಮಟ್ಟಿಗೆ ಈಕೆಯೇ ಮೊದಲನೆಯವಳು. ಇವಳ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಈಕೆ ಜೈನಸ್ತ್ರೀಯೆಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಇವಳಿಗೂ ಪಂಪನಿಗೂ ಬಹಳವಾಗಿ ಸಂವಾದವು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೂ, ಒಂದಾನೊಂದು ದಿವಸ ಪಂಪನು ಇವಳಿಂದ ಹೊಗಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆನೆಂದು ಪಂಥ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಸತ್ತವನಂತೆ ನಟಿಸಿ ಶವದಂತೆ ಬಿದ್ದಿರಲು ಆಗ ಕಂತಿ ಈತನನ್ನೂ ಈತನ ಕವಿತಾಚಾತುರಿಯನ್ನೂ

ಕವಿರಾಯ ಕವಿಸಿತಾಮದ | ಕವಿಕಂಠಾಭರಣ ಕವಿಶಿಖಾಮಣಿ ಭಾಪುರೆ |

***ಮ ಪಂಪುಗ | ಕವಿಚಕ್ರೇಶಂಗೆ ಸಾವು ಸಮನಿಸಿತಕಟಾ ||

ಕಲ್ಲೊ ಸರ್ಗುಂ ಕೊಯ್ದೊಣಗಿದ | ಪುಲ್ಲೆಲ್ಲಂ ಚಿಗುರ್ಗುಮದವಿಗಡಿದ ಮರಂಗಳ್ |

ಪಲ್ಲವಿಕುಮಮು ಕವಿಗಜ | ಮಲ್ಲನ ಪಂಪುಗನ ಕಾವ್ಯರಸತಾಮೃತದಿಂ ||

ಇನ್ನೇಕೆ ದೋರನೋಲಗ | ಮಿನ್ನೇಕೆ ಕವಿತ್ವವಾದತರ್ಕಸಮಸ್ಯಂ |

ಇನ್ನೇಕೆ ಬಲ್ವಿಚಾರಂ | ಚೆನ್ನಿಗಕವಿ ಪಂಪರಾಜನಬ್ಬಿದಬಬ್ಬಕ್ಕಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಗಳಿ ಶೋಕಿಸಲು, ಪಂಪನು ಎದ್ದು “ನಿನ್ನಿಂದ ಹೊಗಳಿಸಿ ಕೊಂಡು ಪಂಥವನ್ನು ಗೆದ್ದೆನು” ಎಂದು ಹೇಳಿದಂತೆಯೂ, ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ.

ಕೆಲವು ಸಮಸ್ಯಾಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಪಂಪ.—ದನವಂ ಕಡಿಕಡಿದು ಬಸದಿಗಿಲ್ಲಿಯುತ್ತಿದರ್ [ಪರ್ವ |

ಕಂತಿ.—ವನದೊಳಗೆ ಪುಟ್ಟ ಬೆಳೆಯುತೆ | ತನಿಗಂಪಂ ಪತ್ತು ದೆಸೆಗೆ ಬೀಜುತ್ತಿ

ಘನತರಸುರುಚಿರಸಚ್ಚಂ | ದನವಂ ಕಡಿಕಡಿದು ಬಸದಿಗಿಲ್ಲಿಯುತ್ತಿ

ದರ್ || 211 ||

ಕಂತಿ.—ಕಡೆದೊಡೆಯಲ್ ಹರನಾಮಂ | ನಡುದೊಡೆಯಲ್ ಹವಿಯ ನಾಮ

ಮಾಡ್ಯಕ್ಷರಮಂ |

ತೊಡೆಯಲ್ ರವಿಯ ನಾಮಂ | ಕಡೆಯಿಂದೊಡೆಯಲ್ ವಿರಹ ಕೇಳಿಲಿ

ಪಂಪಾ || 212 ||

[ಹರವಿ]

ಪಂಪ.—ಮಸೆಕಲ್ಲ ಕುದು ಬಾಚಿಯ | ಪೊಸತೆನಿಸುವ ಕೊಡಲಿಯುಳಿಯನೊ

ಕಂಡೊಳಂ |

ಉಸಿರೆಂದಾಗುಣಕಂತಿಕೆ | ಗಸಮಸಮಸ್ಯಮನೆ ಕೊಟ್ಟ ನಭನವಪಂಪಂ ||

ಕಂತಿ.—ಮಸಕಲ್ಲಿ ಮಾಂಬಳಮಂ | ವಸುಧಾತಳಕುದಿರೆ ಬಾಚಿಯೆತ್ತಿದೊಳಿ

ವರ್ವ |

ಶರಿಯುಲಿಗೆ ಕೊಡಲಿಕಾವಧು | ಪೊಸವಣ್ಣಂ ಸವಿದು ನೋಡಿ ನಸುವುಳಿ

ಯಿಂದಳ || 213 ||

ಕಂತಿ.—ನಿನ್ನ ಕವಿತ್ವಮೆಲ್ಲಂ ಮಡಕೆ, ತುಡುಕೆ, ಅಡಕೆ, ಹೊಡಕೆ ಎಂದೊಡೆ—

ಪಂಪ.—ಮಡಕೆ ನಿಮಿದಾರ್ಡೆ ಜಡೆಗಳ್ | ತುಡುಕೆ ಶರಾಘಮುಮನಭವನತಿ

ಕೋಪದೊಳಂ |

ಅಡಕೆ ಮರುಳ್ಳಳ್ ಪಣನಂ | ಹೊಡೆಕೆಡೆದರ್ ದೈತ್ಯರಂದು ತ್ರಿಪುರ

ಸ್ಥಳದೊಳ || 214 ||

ಪಂಪ.—ನಿರೋಪ್ಪಂಕಂದಮಂ ಪೇಟಿಂದೊಡೆ—

ಕಂತಿ.—ಸು¹ ರನರನಾಗಾಂಧೀರ್ವರ | ಹೀರಕಿರೀಟಾಗ್ರಲಗ್ನ ಚರಣಸರೋಜಾ |

ಧೀರೋದಾರಚರಿತ್ರೋ | ತ್ಸಾರಿತಕಲುಷಾಘ ರಕ್ಷಿಸಲ್ಕುಟಾಸರ್ಹಾ

|| 215 ||

1. ಇಲ್ಲಿ ಆದ್ಯಕ್ಷರವು ದೀರ್ಘವಾಗಿರಬೇಕು. ಆದರೆ ನಮಗೆ ದೊರೆತ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆಯೇ ಇದೆ.

ಹಂಸೆಯ ನಾದಿರಾಜ. ಸು. 1100.

ರಾಘವಾಂಕನು (ಸು. 1165) ತನ್ನ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಈತನನ್ನು “ಸುಕವಿ” ಎಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಇವನು ಕವಿಯಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಆ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಗುರುಪರಂಪರೆಯಂತೆ ಈತನು ಹರಿಶ್ಚರನ (ಸು. 1165) ತಂದೆಯ ಗುರುವಿನ ಗುರುವಾದುದರಿಂದ ಸುಮಾರು 1100 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು. ಅವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆಯೋ ತಿಳಿಯದು.

ಕವಿತಾವಿಲಾಸ. ಸು. 1100.

ದುರ್ಗಸಿಂಹನು (ಸು. 1145) ಪೂರ್ವಕವಿಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವಾಗ

ಅನತಿಶಯನೀತಿಮಾರ್ಗನ | ನನೂನಕವಿತಾವಿಲಾಸನಂ ಭೂತಲದೊಳ್ |

ಮನುಗಂ ವ್ಯಾಸಂಗಂ ಮಿಗಿ | ಲೆನಿಸಿದ ಕವಿತಾವಿಲಾಸನಂ ಪೊಗಲದರಾರ್ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಕವಿತಾವಿಲಾಸನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಪದ್ಯದಿಂದ ಈ ಕವಿ ಅವುದೋ ಒಂದು ನೀತಿಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿರುವಂತೆ ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ನಯಸೇನನು (1112) “ನೂತ್ನಕವಿತಾವಿಲಾಸ” ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಈತನೇ ಆದಿಕವಿತಾವಿಲಾಸನಾಗಿರಬೇಕು. ಆದುದರಿಂದ ಈತನು ನಯಸೇನನಿಗೆ ಹಿಂದೆ—ಎಂದರೆ ಸುಮಾರು 1100 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು.

ವಾದಿ ಕುಮುದಚಂದ್ರ. ಸು. 1100.

ಈತನು ಜಿನಸಂಹಿತೆಯೆಂಬ ನಾಮಾಂತರವುಳ್ಳ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಕಲ್ಪಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ಜೈನಕವಿ; ಮಾಘಣಂದಿ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಮಗನು; ಚತುರ್ವಿಧಪಾಂಡಿತ್ಯಚಕ್ರವರ್ತಿ ಎಂದು ತನ್ನನ್ನು ವಿಶೇಷಿಸಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ—

ಶ್ರೀಮಾಘಣಂದಿಸಿದ್ಧಾಂತ ಚಕ್ರವರ್ತಿತನೂಭವಃ |

ಕುಮುದೇಂದುರಹಂ ವಚ್ಚಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಕಲ್ಪಟಿಪ್ಪಣಂ ||

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕವೂ, ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ—

ಇತಿ ಶ್ರೀಮಾಘಣಂದಿಸಿದ್ಧಾಂತಚಕ್ರವರ್ತಿಸುತ ಚತುರ್ವಿಧಪಾಂಡಿತ್ಯಚಕ್ರವರ್ತಿ
ಶ್ರೀ ವಾದಿಕುಮುದಚಂದ್ರಪಂಡಿತದೇವವಿರಚಿತೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಕಲ್ಪಟಿಪ್ಪಣಿಃ
ಎಂಬ ಗದ್ಯವೂ ಇವೆ.

ದೇವಚಂದ್ರನು ತನ್ನ ರಾಮಕಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ (1797) ಸಂಪರಾಮಾ ಯಣದ ವಿಷಯವಾಗಿ—

ಶ್ರೀಮೂಲಸಂಘ ಬಲೋತ್ಕಾರಗಣ ಶ್ರೀಮಾಘಂಧಿಸಿದ್ಧಾಂತಚಕ್ರವರ್ತಿಸುತ ಚತುರ್ವಿಧಪಾಂಡಿತ್ಯ ಶ್ರೀವಾದಿಕುಮುದಚಂದ್ರಪಂಡಿತದೇವರಚಿತ ರಾಮಾಯಣಸಮಾನವಾದ ಶ್ರೀಮದಭಿನವಪಂಪರಚಿತರಾಮಾಯಣಂ

ಎಂಬುದರಿಂದ ಈ ಕವಿ ಒಂದು ರಾಮಾಯಣವನ್ನೂ ಬರೆದಿರುವಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇವನ ಕಾಲವು ಸುಮಾರು 1100 ಆಗಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಬಾಲಚಂದ್ರನು (ಸು. 1170) ತನ್ನ ತತ್ಪಾರ್ಥತಾತ್ಪರ್ಯವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಒಬ್ಬ ಕುಮುದಚಂದ್ರ ಭಟ್ಟಾರಕನ ಪ್ರತಿಬೋಧನಾರ್ಥವಾಗಿ ರಚಿಸಿದಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ಕುಮುದಚಂದ್ರನು ಬೇರೆ.

ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಭಟ್ಟ. 1102.

ಷಿಕಾರಿಪುರದ 98 ನೆಯ 99 ನೆಯ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಈತನು ಬರೆದುದಾಗಿ ಆ ಶಾಸನಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ—

ವಿನುತಮಧುರೋಕ್ತಿಯಂ ತ | ನ್ನನತಿಶಯವಚೋವಿಭೂತಿಗಿದುವೆ ಯಶಶ್ಚಾ |
ಸನಮಾದುದೆಂಬಿನಂ ಶಾ | ಸನಮನಿದಂ ಬರೆದನಾಶುಕವಿನಿಟಲಾಕ್ಷಂ ||
ಕವಿನುತಮನಲೊರೆದತಿಪಟು | ಕವಿಸಾರಸ್ವತಮಹೋದಯನ ಕಿಂಕರನೀ |
ಶಿವಧರ್ಮಶಾಸನಮನಭಿ | ನವಮಾಗಿರೆ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಾರ್ಯಂ ಬರೆದಂ ||

ಎಂಬ ಸದೃಶಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈತನಿಗೆ “ಆಶುಕವಿನಿಟಲಾಕ್ಷ” ಎಂಬ ಬಿರುದುಂಟು. ಈತನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕವಿ; “ಸಾರಸ್ವತಮಹೋದಯ” ಎಂಬ ಬಿರುದುಳ್ಳ ಸೋಮೇಶ್ವರಪಂಡಿತದೇವನ ಶಿಷ್ಯನು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಎರಡು ಶಾಸನಗಳೂ ಚಾಳುಕ್ಯ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದು 1102 ರಲ್ಲಿಯೂ ಎರಡನೆಯದು 1112 ರಲ್ಲಿಯೂ ಬರೆದುವು. ಮೊದಲನೆಯದರಲ್ಲಿ—ಗೋವಿಂದದಂಡನಾಯಕನು ಕೇದಾರೇಶ್ವರದೇವರ ಧೂಪದೀಪನೈವೇದ್ಯಕ್ಕೆಂದು ದತ್ತಿಯಂ ಬಿಟ್ಟಂತೆಯೂ, ಎರಡನೆಯದರಲ್ಲಿ—ಕೊಂಕಣಾಧಿಪಚಂದ್ರನೃಪಕುಮಾರನಾದ ಕಾಮದೇವರಸನು ಕೇದಾರೇಶ್ವರದೇವರ ದೇವಕುಲದ ಖಂಡಸ್ಥುತಿ ಜೇರ್ಣೋದ್ಧಾರಾದಿಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆಂದು ದತ್ತಿಯಂ ಬಿಟ್ಟಂತೆಯೂ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಶಾಸನಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ—

ಪರಿಕಿಸೆ ಮಲ್ಲಿ ದೇವವಿಭುಗಾರ್ ಸಮನಿರ್ಬರುಮಿರ್ಕೆಲಂಗಳೊಳ್ |
ಬರೆದುವನಂತ್ಯದಿಂ ಬರೆವ ಬಾಜಿಪ ಬಾಜಿಪ ಕಬ್ಬಮೆಂತುಟಂ ||
ತಿರೆ ಪೊಸಗಬ್ಬಮಂ ನುಡಿವ ಭಾವಿಸಿ ಕೇಳ್ಯ ಕಥಾಚತುಷ್ಟಮಂ |
ಧರೆ ಪರಿಕರ್ಮಮೆಂದಿನಿತುಮಂ ಗುಣಿಯಿಪ್ಪ ಮತಿಪ್ರಭಾವದೊಳ್ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದಲೂ, “ಶ್ರೀಮತ್ಸಹಜಸಾರಸ್ವತವಾಚಕವಾರಿಜಾಸನಂ,”
“ನಾನಾವಿಧಾವಧಾರಣಾಚಕ್ರವರ್ತಿಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಭಟ್ಟಂ ಕವಿಕಂಜಸಂಭವಂ,”
“ಗೊಬ್ಬಾರ ಧಾರಣಾಸಾರ್ವಭೌಮ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಭಟ್ಟಂ ಸುಕವೀಂದ್ರ
ಷಣ್ಮುಖಂ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಈತನು ಅವಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡು
ವುದರಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದನೆಂದೂ ಕವಿಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.
ಗೊಬ್ಬಾರು ಇವನ ಸ್ಥಳವಾಗಿರಬಹುದು. “ಮಲ್ಲಿದೇವವಿಭು” ಎಂದು ಹೇಳಿ
ಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಈತನು ದೊರೆಯ ಕೈಯ ಕೆಳಗೆ ಒಬ್ಬ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದಂತೆ
ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಡಾಕ್ಟರ್ ಭೌದಾಜಿಯವರ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ
ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನಕಾಲದ 48 ನೆಯ ಶಾಸನವನ್ನೂ ಇವನೇ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು
ಪ್ರೌಢಕವಿಯೆಂಬಂಶವನ್ನು ಶಾಸನಪದ್ಯಗಳು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ
ಕೆಲವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ.

ಸ್ಪಸ್ತಿ ಶ್ರೀವಸಿತಾರ್ಪಿತ | ವಿಸ್ತೀರ್ಣೋರಸ್ಥಲಂ ರಿಪುನ್ರಜಮಸ್ತು |
ನೃಸ್ತಚರಣಂ ಸಮಸ್ತಜ | ನಸ್ತುತಸಿತಕೀರ್ತಿ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನಃ || 216 ||
ಬಿರುದಂ ಬಿಟ್ಟಳ್ಳಿ ಕೊಂಡಿರ್ವತಿಭಯರಸದಿಂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಾಳ್ಳ ವಿಶ್ವಂ |
ಭರೆಯಂ ಬಿಟ್ಟದ್ರಿಕ್ಕುಂಜಂಗಳೊಳುಟುಡುಟುಡಿಪುರ್ಕೆ ಮಾಜಾಂತು ಯುದ್ಧಾ ||
ಜರದೊಳ್ ಬಿಟ್ಟಾತ್ಮಕಾಂತಾಘನುನಮರವಧೂವರ್ಗದೊಳ್ ಲೀಲೆಯಿಂದಂ |
ನೆರಿದಿಪುರೋಗನುಂ ರಾತ್ರನರ್ಗಿ ಸಲಿಸುವಂ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯದೇವಂ || 217 ||

ಪರಶುರಾಮ.

ಧರಣೀಮಂಡಲದೊಳ್ ಧರಾಭುಜರನಿರ್ಪತ್ತೊಂದು ಸೂರ್ಯ ಕೊಂದು ತ |
ದ್ಧರಣೀಮಂಡಲಮುಂ ಸಮಸ್ತಧರಣೀದೇವರ್ಗ ವಾರ್ಧ್ಯಂತಿಕಂ ||
ಬರಮಿತ್ತಲ್ಲಿ ಧರಾಮರಸ್ಸದೊಳಿರಲ್ಪಾಗೆಂದು ಪೋಗೊತ್ತಿ ಸಾ |
ಗರಮಂ ಚಾನದ ಕೊರ್ಪಿನೊಳ್ ಬುಧನುತಂ ಶ್ರೀರೇಣುಕೀನಂದನಂ || 218 ||
ಕಣಮಾತ್ಮೋದಕಮನಿರ | ಲ್ಲಗವಿಯಾದೆ ಪಶ್ಚಿಮಾಬ್ಧಿ ತಗೆದೆಡೆಯೊಳ್ ಕೊಂ |
ಕಣಸಪ್ತಕಮಂ ಘಣಿಕಂ | ಕಣವರದೆ ನಿಜಾಶ್ರಯಾರ್ಥಮಾವಿಭು ಪಡೆದಂ || 219 ||

ಗೋವಿಂದದಂಡನಾಯಕ.

ಅರಿಭಟರಳ್ಳುರುಳ್ಳಣಿಲ ಬಾಸಿಗದಿಂ ನೊರೆನೆತ್ತರೆಂಬ ಬಂ |
 ಧುರತರಕುಂಕುಮದ್ರವದಿನುಧ್ಧಶಿರಸ್ಸರಸೀರುಹಂಗಳಿಂ ||
 ಕರಮೊಸದರ್ಶಿಪಂ ನಿಜಭುಜಾಸಿಲತಾಸ್ಥಿತಚಂಡಿಕಾಪದಾಂ |
 ಬುರುಹಯುಗಂ (ಗಳಂ) ಸಮರರಂ ಗದೋಳ್ಳೀರಣರಂ ಗಭೈರವಂ || 220 ||
 .. ಸನನಂ... ಮುಂತಣ.. ಸ... ಯಿ.. ಪೋಗದಾಂ |
 ಪೆಸಕಮನಾಂತವಂಗೆ ಪೆಸರಾವುದದೇತಜ ಮೇಲೆ ಬಿಟ್ಟು ತಾ ||
 ನೊಸೆಯಿಸುವಂ ಪ್ರಿಯಂ ಮುಳಿದಳಂ ಕಿವಿಗೇಂ ಪೆಸರಾರ್ಪಿ ನೇಟ್ಟಿಯಿಂ |
 -ಸುಮತಿಯೊಳ್ ವಿಚಾರಿಸು ಪೊಡೇದೊಗೆಯಂ ರಣರಂ ಗಭೈರವಂ || 221 ||

[ಕಲಿಕಾಲಕರ್ಣಂ.]

ಬಿರುದರ ಜವನದಟರ ಗೋ | ಣ್ಣುರಿ ಮಲೆವರ ಮಾರಿ ಗಂಡಮಚ್ಚರದೊಳ್ ಮ |
 ಚ್ಚರಿಸುವರ ಮಿಟ್ಟು ಶೌರ್ಯ | ಭರಣಂ ರಣರಂ ಗಭೈರವಂ ಗೋವಿಂದಂ || 222 ||

ಕೊಂಕಣಾಧಿಪ ಚಂದ್ರನ್ಯಪ.

ಕಲಿತನಮಾರ್ಗಮಾಕಲಿ ಕಳಾಕ್ಷಿ ಸುವನ್ನೆ ಗಮೆಲ್ಲಿಯುಂ ಭುಜಾ |
 ಬಲದಳವೀಭುಜಾಬಲಿ ವಿರೋಧಿಸುವನ್ನೆ ಗಮೇಕಮಾರ್ಗದಿಂ ||
 ಸಲುತರಲಕ್ಕು ಮುರ್ಬಿದದಟೀಯದಟಂ ಭುಕುಟಿಪ್ರಭಾವಮಂ |
 ನೆಲೆಗೊಳಿಸನ್ನೆ ಗಂ ಮುಖದೊಳೆಂಬುದು ಚಂದ್ರನರೇಂದ್ರನಂ ಜಗಂ || 223 ||

ಕಾಮದೇವರಸ.

ರತಿಗೆಣೆಯಾಗೆ ಬೀರಸಿರಿ ಮಾಧವಮಾಗೆ ಮಹಾಹವಂ ಸಮೂ |
 ಜತವಿಷಮಾಸ್ತ್ರಪಾತದಿನರಾತಿಗಳಂ ದಿವಿಜೇಂದ್ರಕಾಮಿನೀ ||
 ತತಿಗಿಜಗಿಪ್ಪ ಬಲೈ ನಿಜಮಾಗರೆ ಸಂದ ಸಮಗ್ರನಬ್ಬ ಬಾ |
 ಪ್ಪತಿಶಯಕಾಮದೇವನವನೆಂದಪುದುರ್ವರೆ ಕಾಮದೇವನಂ || 224 ||

ಅಚರಾಜ, ಮಲ್ಲಿದೇವ. 1104.

ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಅಬ್ಬಲೂರಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಶಾಸನವನ್ನು¹ ಬರೆದುದಾಗಿ ಆ ಶಾಸನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ “ಸುಕರಕವಿಯಪ್ಪಚರಾಜನುಂ ಸಹಜಕವಿ ಮಲ್ಲಿ ದೇವನುಂ ಬರೆದರ್” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನವು ಚಾಳುಕ್ಯ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ 1104 ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದುದು. ಇದರಲ್ಲಿ

ಮಹಾಸಾಮಂತಾಧಿಪತಿ ಗೋವಿಂದರಸನು ಏಚಗಾವುಂಡನ ಪ್ರಾರ್ಥನಾನುಸಾರವಾಗಿ ಅಬ್ಬಲೂರ ಬ್ರಹ್ಮೇಶ್ವರದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ನಾಗರಖಂಡಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಮುರಿಗನ ಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ಶೈವಾಚಾರ್ಯನಾದ ಸೋಮೇಶ್ವರಪಂಡಿತನ ಕಾಲಂ ಕರ್ಚಿ ಬಿಟ್ಟಂತೆ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಶಾಸನದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಶ್ರೀಕಂಠದೇವ.

ಹರಪಾದಾಂಭೋಜದೊಳ್ ಚಿತ್ರಮನೆಸೆವ ಮುಖಾಂಭೋಜದೊಳ್ ಭಾರತೀಸಾಂ |
 ದರಿಯಂ ಚಾರಿತ್ರದೊಳ್ ನಿರ್ಮಲತೆಯನಖಿಲಾಶಾಂತದೊಳ್ ಶಕ್ರದಿಕ್ಕುಂ ||
 ಜರಭಾಸ್ವತ್ತೀರ್ತಿಯಂ ಬಾವುಱಿ ನಿಲಿಸಿದನುದ್ಭದ್ಗುಣಾಂ ಮುನೀಂದ್ರಾ |
 ಭರಣಂ ಶ್ರೀಕಂಠದೇವಂ ಬುಧಜನತಿಲಕಂ ತರ್ಕವಿದ್ಯಾಸಮುದ್ರಂ || 225 ||

ಸೋಮೇಶ್ವರಸೂರಿ.

ಕೆಲಬರ್ ತರ್ಕವಿಶಾರದರ್ ಕೆಲಬರಾಪ್ರಾಳಾಪಸಂಬೋಧಕರ್ |
 ಕೆಲಬರ್ ನಾಟಕೋವಿದರ್ ಕೆಲಬರೊಳ್ಗಬ್ಬಂಗಳಂ ಬಲ್ಲವರ್ ||
 ಕೆಲಬರ್ ವ್ಯಾಕರಣಜ್ಞರಿಂತಿನಿತುಮಂ ಬಲ್ಲನ್ನರಿಲ್ಲಮಂ |
 ಸಲೆ ಸೋಮೇಶ್ವರಸೂರಿ ಬಲ್ಲನನಘಂ ನೈಯಾಯಿಕಾಗ್ರೇಸರಂ || 226 ||
 ಅಕಳಂಕಾಮ್ರಕುಜಾತಚೈತ್ರಸಮಯಂ ಲೋಕಾಯತಾಂಭೋಧಿಶೀ |
 ತಕರಂ ಸಾಂಖ್ಯದಿಶಾದಿಶಾರದನಿ ಮೀಮಾಂಸಾಂಗನಾಕಂಬುಕಂ ||
 ಠಕನನ್ಮಾಕ್ರಿಕಭೂಷಣಂ ಸುಗತನೀರೇಜಾತಚಂಡಾಂಶು ತಾ |
 ಕಿಂಕಸೋಮೇಶ್ವರಸೂರಿ ಪೆಂಫುವಡೆದಂ ನೈಯಾಯಿಕಾಗ್ರೇಸಂ || 227 ||

ನಯಸೇನ. 1112.

ಈತನು ಧರ್ಮಾಮೃತವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಎರಡನೆಯ ನಾಗವರ್ಮನು (ಸು. 1145) ಭಾಷಾಭೂಷಣದ 72 ನೆಯ ಸೂತ್ರವಾದ “ದೀರ್ಘೋಕ್ತಿನಯಸೇನಸ್ಯ” ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ನಯಸೇನನುನಿಮತಾನುಸಾರವಾಗಿ ಸಂಬೋಧನಕ್ಕೆ ದೀರ್ಘವುಂಟೆಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಈತನು ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಕರಣವನ್ನು ಸಹ ಬರೆದಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಧರ್ಮಾಮೃತವು ಹೊರತು ಈ ಕವಿಯ ಇನ್ನಾವ ಗ್ರಂಥವೂ ನಮಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಈತನು ಜೈನಕವಿ.

ಮುಳುಗುಂದದೊಳಿದು ಮಹೋ | ಜ್ಞಾನಧರ್ಮಾಮೃತಮನಲ್ಲಿಯಿಂದಂ ಭವ್ಯಾ |
 ವಳಿಗಣುಪಿದಂ ಧರ್ಮೀ | ತಳಪೂಜ್ಯಂ ಸುಕವಿನಿಕರಪಿಕಮಾಕಂದಂ ||

ಎಂಬುದರಿಂದ ಈ ಕವಿ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಮುಳುಗುಂದದಲ್ಲಿ ಬರೆದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಇವನ ಸ್ಥಳವಾಗಿರಬಹುದು.

ಗಿರಿಶಿಖಿವಾಯುಮಾರ್ಗಶಶಿಸಂಖ್ಯೆಯೊಳಾವಗಮೊಂದಿ ವರ್ತಿಸು |

ತ್ತಿರೆ ಶಕಕಾಲಮುನ್ನ ತಿಯ ನಂದನವತ್ಸರದೊಳ್ ||

. . . . ಕಾವ್ಯರತ್ನ ಮೆನಿಸಿದೀಗ್ರಂಥಂ ನಿರ್ವಾಹಮಾಯ್ತು ನಿರ್ವಿಘ್ನತೆಯುಂ ||

ಎಂಬ ಅಸಮಗ್ರಪದ್ಯದಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಶಕ 1037 ರಲ್ಲಿ ಬರೆದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನಂದನವರ್ಷವು 1037 ಆಗುವುದಿಲ್ಲ; 1034 ಆಗುತ್ತದೆ. 'ಗಿರಿ' ಎಂಬುದರಿಂದ ಜೈನರು ನಾಲ್ಕು ಎಂಬ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಹಾಗಿದ್ದರೆ 1112 ರಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಹುಟ್ಟಿರಬೇಕು.

ಈ ಕವಿಗೆ 'ಸುಕವಿನಿಕರಪಿಕಮಾಕಂದ,' 'ಸುಕವಿಜನಮನಃಪದ್ಮಿನೀ ರಾಜಹಂಸ' ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳು ಇದ್ದಂತೆ ಆಶ್ವಾಸಗಳ ಆಧ್ಯಂತಪದ್ಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಆಶ್ವಾಸಗಳ ಕೊನೆಯ ಗದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ 'ದಿಗಂಬರದಾಸ,' 'ನೂತ್ನಕವಿತಾವಿಲಾಸ' ಎಂದೂ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಈತನು ತನ್ನ ಗುರುವಿನ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳದೆ, 'ತೃವಿದ್ಯಚೂಡಾಮಣಿ,' 'ತೃವಿದ್ಯಚಕ್ರೇಶ್ವರ,' 'ತೃವಿದ್ಯಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿ,' 'ತೃವಿದ್ಯಚಕ್ರಾಧಿಪ' ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೂ ನರೇಂದ್ರಸೇನಮುನಿಯನ್ನು ಮೂರುಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸಿ, ತೃವಿದ್ಯಚಕ್ರೇಶ್ವರ ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಚಾಳುಕ್ಯಭುವನೈಕಮಲ್ಲನಿಂದ(1068-1076) ಪೂಜಿತನಾದ ಗುಣಚಂದ್ರಪಂಡಿತನಿಗೆ ಈ ನರೇಂದ್ರಸೇನಮುನಿ "ತೃವಿದ್ಯಮಹಾಭಿಧಾನಮಂ ಕೊಟ್ಟಿರ" ಎಂಬುದರಿಂದ ಈತನೇ ಕವಿಯ ಗುರುವಾಗಿರಬಹುದು.

ಕವಿ ತನಗೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಕನ್ನಡಕವಿಗಳನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ—

ಅಸಗನ ದೇಸಿ ಪೊನ್ನನ ಮಹೋನ್ನತಿವೆತ್ತ ಬೆಡಂಗು ಪಂಪನೊಂ |

ದಸದೈಶಮಪ್ಪಪೂರ್ವರಸಭಾವ ಗಜಾಂಕುಶನೊಳ್ಳುವೆತ್ತು ರಂ ||

ಜಸುವ ಸದರ್ಥದೈವಿ ಗುಣವರ್ಮನ ಜಾಣ್ ಕವಿರತ್ನನೊಜಿ ಶೋ |

ಭಿಸಿ ನೆಲಸಿರ್ಕ್ಕೆ ಧಾರಿನಿ ಮನಂಗೊಳಿ ಮತ್ಸ್ಯತಿಯೊಳ್ ನಿರಂತರಂ ||

ತನ್ನ ಗುಣಗಳನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ—

ಮಾನತೀಲಿನಿಧಾನನ | ನೂನಗುಣಂ ಸಕಳಭವ್ಯಜನಬುಧಜನಂ |

ಶ್ರಾನಂದಕರಂ ಕೇಳ್ ನಯ | ಸೇನಬುಧಂ ಸುಕವಿನಿಕರಪಿಕಮಾಕಂದಂ ||

ಈತನು—ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತೇನೆಂದು ಆರಂಭಿಸಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳನ್ನು ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬಾರದು—ಎಂಬಂಶವನ್ನು ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:—

ಪೊಸಗನ್ನಡದಿಂ ವ್ಯಾವ | ಷೇಸುವೆಂ ಸತ್ಯತಿಯನೆಂದು ಕನ್ನಡಮಂ ಚಿಂ |

ಅಸಿ ಕೂಡಲಾಜದಕ್ಕಟ | ಮಿಸುಕದ ಸಕ್ಕದಮನಿಕ್ಕುವವನುಂ ಕವಿಯೇ ||

ಸಕ್ಕದಮಂ ಪೇಟ್ಯೊಡೆ ನೆಟಿ | ಸಕ್ಕದಮಂ ಪೇಟಿ ಶುದ್ಧಕನ್ನಡದೊಳ್ ತಂ |
ದಿಕ್ಕುವದೆ ಸಕ್ಕದಂಗಳ | ತಕ್ಕದೆ ಬೆರಸಲ್ಪೆ ಘೃತಮುಮಂ ತೈಲಮುಮಂ ||

ಇದರಿಂದ ಈ ಕವಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಕವಿಗಳು ಕನ್ನಡಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅನಾ ವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಅನೇಕ ಸಂಸ್ಕೃತಪದಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಇವನ ಗ್ರಂಥ

ಧರ್ಮಾಮೃತ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ—‘ಜಿನಮತದೊಳಿಂತು ಸಾರಮ | ದನಿತುಂ ಲೇಸಾಗಿ ತೋರ್ಪುದು’ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ‘ಕಾವ್ಯರತ್ನ’ ವೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಇದು 14 ಆಶ್ವಾಸಗಳಾಗಿ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ—ವಿವುಳಾದ್ರಿಯಲ್ಲಿ ವೀರನಾಥಂ ನೆಲಸಿರಲು, ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಧರ್ಮೋಪದೇಶಜ್ಞನಾದ ಗೌತಮನಂ ಶ್ರೇಣಿಕಮಹಾರಾಜನು ಧರ್ಮೋಪದೇಶಮಂ ಮಾಳ್ವಂತೆ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು, ಅವನು ಜಿನದರ್ಶನಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನೂ, ಆ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಅಂಗಗಳಾದ ನಿಶ್ಯಂಕೆ, ನಿಷ್ಕಾಂಕ್ಷೆ, ನಿರ್ವಿಚಿಕಿತ್ಸೆ, ಅಮೂಢದೃಷ್ಟಿತ್ವ, ಉಪಗೂಹನ, ಸ್ಥಿತಿಕರಣ, ವಾತ್ಸಲ್ಯ, ಧರ್ಮಪ್ರಭಾವನೆ ಎಂಬುವುಗಳನ್ನೂ, ಮತ್ತು

ಕೊಲ್ಲದ ಪುನಿಯದ ಕಳವಿನ | ನಿಲ್ಲದ ಪರವನಿತೆಯರ್ಗ್ಗೆ ಪದೆಪಿಂ ಚಿತ್ತಂ |

ಸಲ್ಲದ ಪರಿಗ್ರಹಕ್ಕಳಿ | ನಿಲ್ಲದ ಸುವ್ರತಮಿವಯ್ಯುಮಲ್ಲಮೆ ರತ್ನಂ ||

ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುವ ಅಹಿಂಸಾವ್ರತ, ಸತ್ಯವ್ರತ, ಅಸ್ತೇಯವ್ರತ, ಸಬ್ರಹ್ಮವ್ರತ, ನಿಷ್ಪರಿಗ್ರಹವ್ರತ ಎಂಬ ಪಂಚಾಣುವ್ರತಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿ,

ಇಂತೀಪದಿನಾಲ್ಕುಮನ | ತ್ವಂತಂ ದೃಢಹೃದಯನಾಗಿ ತಾಳ್ದಿದ್ವಂಗೋ |

ರಂತೆ ನಿರಂತರಸೌಖ್ಯಂ | ಭ್ರಾಂತಿಲ್ಲದೆ ಕೂಡುವಲ್ಲಿ ಸಂದೆಯಮುಂಟೇ ||

ಎನ್ನಲು, ‘ಗಣಧರದೇವರ್ಗಿ ಮಗಧಾವನೀವಲ್ಲಭಂ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕಂ ವಂದಿಸಿ ಎನಗೆ ತಿಳಿವಂತೆ ಆ ದರ್ಶನಮುಂ ನಿಶ್ಯಂಕಾದೃಷ್ಟಗುಣಂಗಳುಂ ಪಂಚಾಣು ವ್ರತಮುಮೆಂಬ ಪದಿನಾಲ್ಕು ಮಹಾರತ್ನಂಗಳೊಳೊಂದೊಂದೊಳೊ ಚರಿಯಿಸಿ ನಿರ್ವೃತಿಯನೆಯ್ದಿದ ಮಹಾವುರುಷರ ಕಥೆಗಳಂ ಬೆಸಸಲ್ವೆಬ್ಬುಮೆನೆ ಗಣಧರದ್ ಪೇಟಲ್ ತಗುಳ್ವರ್’—ಎಂದಾರಂಭಿಸಿ, ಈ 14 ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಆಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಒಂದೊಂದರಂತೆ 14 ಆಶ್ವಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ವೀರಜಿನನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬಳಿಕ ಸಿದ್ಧಾದಿಗಳನ್ನೂ ಯಕ್ಷಿಯಕ್ಷರನ್ನೂ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಸಿ, ಅನಂತರ ಅರ್ಹದ್ವಲ್ಯಾ

ಚಾರ್ಯನಿಂದ ಅಕಲಂಕದೇವನವರೆಗೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಗುರುಗಳನ್ನು¹ ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ. ಆಶ್ವಾಸಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ—

“ಇದು ನಿಖಿಲದಿವಜಪರಿಬೃಥಮಕುಟಿಫಟಿತಮಣಿಕಿರಣವಿಲುಳಿತಚುಂಬನೀಯಪರಮ ಜಿನಚರಣಯುಗಳಸರಸೀರುಹಮುತ್ತಮಧುಕರ ನಿರುಪಮಸಹಜಕವಿಜನಪಯಃಪಯೋಧಿ ಹಿಮಕರನುತಭಾವಯುತ ದಿಗಂಬರದಾಸ ನೂತ್ನಕವಿತಾವಿಳಾಸ ಶ್ರೀಮನ್ನಯಸೇನದೇವ ವಿರಚಿತಮಪ್ಸ ಧರ್ಮಾಮೃತದೊಳ್ ”

ಎಂಬ ಗದ್ಯವಿದೆ.

ಇವನ ಗ್ರಂಥವು ಲಲಿತವಾಗಿಯೂ ಮೃದುಮಧುರಪದಗುಂಫಿತವಾಗಿಯೂ ನೀತಿಶ್ಲೋಕಪುಂಜರಂಜಿತವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಇದರಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ವಸಂತ.

ವನಜಂಗಳ್ ದಳವೇಷಿ ಚೂತಲತೆಗಳ್ ನೀರೇಷಿ ಶೀತಾಂಶು ತೊ |

ಟ್ಟಿನಿ ಪೂರ್ವಾದ್ರಿಯನೆಂಟಿ ಮನ್ಮಥಗಜಂ ಸೊರ್ಕೇಟಿ ಪೊನ್ನಯ್ಯಲಂ ||

ವನಜಾತಾಕ್ಷಿಯರೇಟಿ ಕಾಮನ ಸರಲ್ ಕೂರ್ಪೇಟಿ ಪುಂದ್ರೇಕ್ಷುಚಾ |

ಪನ ಚಾಪಂ ಕೊಲಿಗೇಟಿ ಬಂದುದು ವಸಂತಂ ಸಂತತೋತ್ಸಾಹದಿಂ || 228 ||

ಅಳಿಗಳ ಧಾನಮುಂ ನಿಮಿರೆ ಕೋಕಿಳನಿಸ್ತನಮುಣ್ಣೆ ಕೇಕಿಸಂ |

ಕುಳರವಮೊಪ್ಪೆ ಕೆಂದಳಿರ ಗೊಂದಳದಿಂ ಸಹಕಾರಭೂರುಹಾ ||

ವಳಿ ಕಡುರಯ್ಯನಾಗಿ ವನಜಂಗಳರಲ್ಲರೆ ಕೂಡೆ ಚಂದ್ರನು |

ಜ್ವಲಿಸಿ ವಿನೋದಮಂ ಪಡೆಯಿ ಬಂದನೊಜಲ್ದ ವಸಂತವಲ್ಲ ಭಂ || 229 ||

ಕಳವು.

ನರಕದ ದಾರಿ ಮಹಾನಿ | ಪ್ಪುರದುಃಖದ ಬಿಟ್ಟು ಪುಣ್ಯದ ಕ್ಷಯಮಳಿಪಿಂ |

ಗಿರಲಿದೆ ಕೊಲೆಯ ತವರ್ಮನೆ | ದುರಿತದ ಪೆರ್ಬಳಸು ಕಳವು ಬಗೆಪೊಡೆ ಜಗದೊಳ್

|| 230 ||

1. ಅರ್ಹದ್ವಲೃಚಾರ್ಯ, ಗುಣಧರಭಟ್ಟಾರಕ, ಮಂಕ್ತಾಚಾರ್ಯ, ನಾಗಹಸ್ತಾಚಾರ್ಯ, ವೃಷಭಾಚಾರ್ಯ, ಧರಸೇನಾಚಾರ್ಯ, ಭೂತಬಲಿ, ಪುಷ್ಪದಂತ, ಕೊಂದಕುಂದ, ಸಿಂಹನಂದಿ, ಕೂಚಿಭಟ್ಟಾರಕ, ಸಮಂತಭದ್ರ, ಕವಿಸರಮೇಷ್ಟಿ, ಪೂಜ್ಯಪಾದ, ವಿವ್ಯಾನಂದ, ಅನಂತವೀರ್ಯ, ಸಿದ್ಧಸೇನ, ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿ, ಪ್ರಭಾಚಂದ್ರ, ದೊಪ್ಪದೇವ, ವಿಳಾಚಾರ್ಯ, ವೀರಸೇನ, ಜಿನಸೇನ, ಗುಣಭದ್ರ, (ಶು) ಭಚಂದ್ರ, ಅಜಿತ ಸೇನ, ಸೋಮದೇವ, ನರೇಂದ್ರಸೇನ, ನಯಸೇನಮುನಿ, ದಿವಾಕರನಂದಿ, ಶುಭಚಂದ್ರ, ರಾಮಣಂದಿ, ನರೇಂದ್ರಸೇನಮುನಿ, ಭೇರುಂಡಕುಂಡಿತ, ವಾಸುಪೂಜ್ಯ, ಪದ್ಮಣಂದಿ, ಮೇಘಚಂದ್ರ, ಮಾಘಣಂದಿ, ಪ್ರಭಾಸೇನ, ಅರ್ಹಣಂದಿ, ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿ, ರಾಮಸಿಂಹ, ವಾಸುಪೂಜ್ಯ, ಚಾರುಸೇನ, ಕುಕ್ಕುಟಾಸನ ಮುಲಧಾರಿಮುನಿ, ಮೇಘಚಂದ್ರ, ರಾಮಸೇನ, ಕನಕನಂದಿ, ಅಕಲಂಕದೇವ.

ವಿಚಾರಪರತೆ.

ತಂಗಿನ ಕಾಯದೊಂದು ಕಠಿನತ್ವಮನೋರ್ಮಯೆ ಕಂಡು ಪೊಲ್ಲದೆಂ |
 ದೇಂ ಗಳ ಬರ್ಚೆ ಭೀರುತನದಿಂ ಬಿಡದೊಯ್ಯನೆ ಮೂಸಿ ನೋಡಿ ಕಾಯ್ ||
 ಪಿಂಗಿದುದೆಂಬ ಚಿತ್ತನಮನೊಯ್ಯನೆ ಮಾಡದೆ ಬುದ್ಧಿವಂತರಂ |
 ಪಿಂಗದೆ ಪೊರ್ದಿ ಮೆಲ್ಲನೆ ವಿಚಾರಿಸಿ ಪೊರ್ದು ಪುದಾಪ್ತನಪ್ಪನಂ || 231 ||

ವಿವಿಧನೀತಿ.

ಕಲ್ಲಂ ಕರ್ಬುನಮಂ ನೋ | ಡೆಲ್ಲಿಯುಮೋರಂತ ಪಡೆಯಲಪ್ಪುದು ಪೊನ್ನಂ |
 "ಲ್ಲಲಿತಮಪ್ಪ ರತ್ನಮ | ನೆಲ್ಲಿಯುಮೋರಂತ ಪಡೆಯಲಪ್ಪದೆ ಧರೆಯೋಳ್ || 232 ||
 ಪೆಣ್ಣಿಂಗಂ ಪೊನ್ನಿಂಗಂ | ಮಣ್ಣಿಂಗಂ ಕಾಂಕ್ಷೆಯಿಂದಮೆಪ್ಪಗದೆ ಲೋಕಂ |
 ಬಣ್ಣಿಸೆ ಸಂಚಲನಾಗದೆ | ತಿಣ್ಣಂ ನಡೆವವನೆ ತಾಂ ತಪೋಧನನಕ್ಕುಂ || 233 ||
 ಜಲಧಿಯೊಳೆ ಕಪ್ಪೆ ಸತ್ತೊಡ | ಜಲಧಿಯ ನೀರೆಲ್ಲಮಟ್ಟಿ ಕೊಳೆನಾರ್ಪುವೆ ನಿ ||
 ಮಳಲನಲ್ಲದೊರ್ವನಿಂದಂ | ಮಲಿನತೆ ಪೊರ್ದು ಪುದೆ ವಿಮಳಸದ್ಧರ್ಮಮುಮಂ || 234 ||

ಅರಳೆಯ ಕಿಚ್ಚಿನಂತೆ ಧನಮಾಯು ವಸಂತದ ಶೋಭೆಯಂತೆ ಪೆ |
 ದೇರೆಗಳ ಬಂಬಲಂತೆ ಸೊಬಗೊಡ್ಡಿದ ಮೇಘಸಮೂಹದಂತೆ ನಂ ||
 ಟರ ಕಡುಗೂರ್ಮ ಪಣ್ಣ ಮರನಂತೆ ವಿಳಾಸದಗುರ್ಬು ಮೈಮೆಯು |
 ಬ್ಬರಮದು ನೀರ ಬೊಬ್ಬಳಿಕೆಯಂತೆ ನಿರಂತರಮಲ್ಲಿವೆಲ್ಲಿಯುಂ || 235 ||
 ಉರಗವಿಷಮೇಷಾದವರುಂ | ಸಿರಿಯುಳ್ಳರ್ ಮರ್ದುಗುಣಿಕೆಯಂ ತಿಂದವರುಂ |
 ಪಿರಿದುಂ ಪೈತ್ಯಾಧಿಕರುಂ | ಧರೆಯೋಳ್ ಮೆಯ್ಯಿಷಾಯರೆಂಬ ನುಡಿ ತಪ್ಪುಗುಘೇ || 236 ||

ಏಗಿಟ್ಟತ್ತನ್ನದೆ ಮನ | ಮೋಗಡಿಸದೆ ತೀರದಾರಿನೆಂದುಡುಗದೆ ನಿ |
 ವೇಗಂ ಚಿತ್ತದೊಳಣಮಿನಿ | ಸಾಗದೆ ತಾಂ ಮಾಲ್ಪುದನ್ನದಾನಮನಪಾವಂ || 237 ||
 ತನ್ನವರೆನ್ನವರೆನ್ನದೆ | ಸನ್ನತಮತಿಯಾಗಿ ಸಕಲಜೀವಂಗಳುಮಂ |
 ತನ್ನಂ ರಕ್ಷಿಸುವಂತಿರೆ | ಬಿನ್ನಣಮೇನಪಾದು ರಕ್ಷಿಪುದು ಸತ್ಪರುಷಂ || 238 ||
 ಕನ್ನಡಿಯಂ ತೋಪ್ಪುವೊಡ | ತುನ್ನತಸಲ್ಲಕ್ಷಣಂಗೆ ಮುನಿಸಾಗದು ಮ |
 ತನ್ನದೆ ಮೂಕೊಪ್ಪಿಯಂಗಂ | ಕನ್ನಡಿಯಂ ತೋಪ್ಪಿ ಬಡಗುಮಿಪ್ಪಗುಂ ಕೊಲ್ಲುಂ || 239 ||

ಕಲಿತನದಿಂದಂ ಲೋಗರ್ | ಪುಲಿಯಂ ಪಿಡಿದೊಡಮದೆಂ ಬಿಡೆಂಬರ್ ತಾವೊಂ |
 ದಿಲಿಯಂ ಪಿಡಿದೊಡಮದು ಪೆ | ಬುಲಿಯೆಂಬರ್ ದುರ್ಜನಗ್ಗಿ ತಾನಿದು ಸಹಜಂ || 240 ||

ಆರಯ್ದು ನೋಡೆ ತೊಪ್ಪಿಗಳ | ನೀರುಂ ವಾರಿಧಿಯ ನೀರ ಪೊರ್ದುಗಿಯಿಂದಂ |
ಸಾರಂಗೆಟ್ಟುಪ್ಪ ಪ್ಪವೊ | ಲಾರುಂ ದುರ್ಜನರ ಸಂಗದಿಂದಂ ಕಿಡರೇ || 241 ||

ಕಡುದಣ್ಣುಗೆಟ್ಟು ಕಿಚ್ಚಿ ನೊ | ಕೊಡಗೂಡಿದ ನೀರ್ ಬಲಾಕ್ಕೆ ತೀವ್ರತೆಯಿಂ ಕೆ ||
ಯ್ಸುದುಂತ ನೋಡೆ ದುರ್ಜನ | ರೊಡನಾಡಿದ ಮಾನಸಗ್ಗಿಸದ್ಗುಣಮುಂಟೇ || 242 ||

ಮರಣಕ್ಕಂಜದೆ ಗುಣಮಂ | ಪರಿಹರಿಸದೆ ಶೀಲರತ್ನಮಂ ರಕ್ಷಿಸಿ ಸ |
ತ್ತರ ಸಾವು ಸಾವೆ ಶೀಲಮ | ನುರವಣಿಯಿಂ ಬಿಟ್ಟು ಖಳರ ಬಾಲುಂ ಬಾಲ್ಯೇ || 243 ||
ಮೊದಲೊಳ್ ಮುಳ್ಳಿನ ಮೊನೆಗಳ್ | ಮೃದುವಪ್ಪುವು ಬಲಾಕ್ಕೆ ಬೆಟ್ಟಿತಪ್ಪುವು ಖಳರುಂ |
ಮೊದಲೊಳ್ ಗುಣಿಯೆನಿಸಿಸರ್ | ತುದಿಯೊಳ್ ಕೇಳ್ ತಮ್ಮ ಮಾಯಮಂ ಪ್ರಕಟಿಸುವರ್ || 244 ||

ಪೊಲಿಯರ್ ಭಾವಿಸುವೊಡೆ ದು | ಸ್ಕುಲರನುಸಮಶುದ್ಧಸ್ತ್ರಿಯೊಳ್ ನಡೆವೊಡೆ ಭೂ |
ತಲಮೆಲ್ಲಂ ಬಣ್ಣಿಸುವುದು | ಕುಲದಿಂದಂ ಧರ್ಮಮಧಿಕಮೆಂದಪ್ಪುವವೋಲ್ || 245 ||

ಸತ್ಯತಿ.

ರಸಭಾವಂ ಗಮಕಂ ಕಾ | ಕೆನೆ ನಾಣ್ಣುಡಿ ದೇಸೆವೆತ್ತ ಪೊಸನುಡಿ ಮಾರ್ಗಂ |
ಕುಸುರಿಯ ಬಗೆಯೆಂದಿನತಪ್ಪೊ | ಕೆಸೆಯದ ಕೃತಿ ಕೃತಿಯೆ ಬಗೆದು ನೋಟ್ಯೊಡೆ ಜಗದೊಳ್ || 246 ||

ಸ್ವೈರೀಣಿಯರು.

ಧರಣೀಚಕ್ರಮುಂ ವಿರುತ್ತಳಮುಮಂ ಗಂಟಿಕ್ಕುವರ್ ಮಿಂಚನ |
ಚ್ಚರಿಯಪ್ಪಂತುಜದೊಂದುಮಾಡಿ ಪೆಣೆವರ್ ಕಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಾರತ್ತವರ್ ||
ತ್ವರಿತಂ ಬಿನ್ನಣದಿಂ ಬಿಸಿಲ್ಗುದುರೆಯಂ ತಂದೇಣುವರ್ ಮೇರುವಂ |
ಭರದಿಂದಂ ಪಿಡಿದೆತ್ತವರ್ ಮಳಲೊಳಂ ನೀರ್ಮಾಡುವರ್ ಜೋಡೆಯರ್ || 247 ||

ರಾಜಾದಿತ್ಯ. ಸು. 1120.

ಈತನು ವ್ಯವಹಾರಗಣಿತ, ಕ್ಷೇತ್ರಗಣಿತ, ವ್ಯವಹಾರರತ್ನ, ಲೀಲಾವತಿ, ಚಿತ್ರಹಸುಗಿ, ಜೈನಗಣಿತಸೂತ್ರಟೀಕೋದಾಹರಣ, ಮೊದಲಾದ ಗಣಿತಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಈತನು ಜೈನಕವಿ. ಇವನಿಗೆ ರಾಜವರ್ಮ, ಭಾಸ್ಕರ, ಬಾಚ, ಬಾಚಯ, ಬಾಚಿರಾಜ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳೂ ಗಣಿತವಿಳಾಸ, ಓಜೆನೆಡಂಗ, ಪದ್ಯವಿದ್ಯಾಧರ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳೂ ಇದ್ದಂತೆ ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. “ಕೂಂಡಿ

ಮಂಡಲಕ್ಕನುಪಮರತ್ನಮಂಡನಮೆನಿಸ್ವ ಪೂವಿನಬಾಗಿ” ಇವನ ಸ್ಥಳವು. ಇವನ ಹೆಂಡತಿ ಕನಕಮಾಲೆ. “ಉರ್ವಿಶ್ವರನಿಕರಸಭಾಯೋಗ್ಯಂ” ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಇವನು ರಾಜರಲ್ಲಿ ಆಸ್ಥಾನಪಂಡಿತನಾಗಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಗುರು ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ:—

ಜನನಾಥಂ ನೇಮಿನಾಥಂ ನಿಜಗುರು ಶುಭಚಂದ್ರೋತ್ತಮಂ ತಂದೆ ಸರ್ವಾ |
ವನಿಸಸ್ತುತ್ಯಾಸ್ತದಂ ಶ್ರೀಪತಿ ಜನನಿ ವಸಂತಾಖ್ಯೆ ತನ್ನ ಗ್ರಜಂ ಶಾಂ ||
ತನುಮತ್ತಾಭೋಗಮಂ(?) ಬಾಹುಬಲಿಭರತರಾತ್ಮೇಶ್ವರರ್ ತಾಮೆನಲ್ ಬಾ |
ಪೆನೆ ರಾಜಾದಿತ್ಯನೇಂ ಧನ್ಯನೊ ವಿಶದಯಶಂ ಸದ್ಗುಣಾಂಭೋಧಿಚಂದ್ರಂ ||
ಈತನ ವ್ಯವಹಾರರತ್ನದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುನೃಪಾಲನ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳುವ—
ನಗಮಷ್ಟಂ ನವಮರ್ಕದಿಜ್ಞ ನುದಿನಾಂಭೋರಾಶಿಷಟ್ಟಂಚಸಂ |
ಖ್ಯೆಗಳಂ ವರ್ತನೆಗೊಳ್ಳ ವಂದಿಜನಮಾರಯ್ದುರ್ಕಮಾದಾರ್ಯವೀ ||
ಧ್ಯಗುಣಂ ವಿಷ್ಣುನೃಪಾಲನಿತ್ತನೊಸೆದಿನ್ನೂ ಟೀಟೊನ್ನ(?) ಮತ್ತೆಲ್ಲವಂ |
ದಿಗಳೋರೊರ್ವರ ಭಾಗಕೇನಹುದು ಮತ್ತೇನಕ್ಕು ಮೋ ಭಾಸ್ಕರಾ ||

ಎಂಬ ಈ ಉದಾಹರಣಪದ್ಯವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ವ್ಯವಹಾರಗಣಿತದಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವುಕಡೆ ವಿಷ್ಣುನೃಪಾಲನ ಹೆಸರು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಹೊಯ್ಸಳ ರಾಜನಾದ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನು ಸುಮಾರು 1111 ರಿಂದ 1141 ರವರೆಗೆ ಆಳಿದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಉದಾಹರಣಪದ್ಯದಿಂದ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನು ಕವಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯಾಗಿದ್ದಂತೆ ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಶ್ರ. ಬಿ. 117 ನೆಯ ಶಾಸನದಿಂದ ಒಬ್ಬ ಶುಭಚಂದ್ರನು 1123 ರಲ್ಲಿ ಗತಿಸಿದಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಈತನೇ ಕವಿಯ ಗುರುವಾಗಿರಬಹುದು. ಹೀಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕವಿ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನಲ್ಲಿ ಆಸ್ಥಾನಪಂಡಿತನಾಗಿ ಸುಮಾರು 1120 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು.

ಇವನು ತನಗೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಆರನ್ನೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಆದರೆ—

ಮಾಗಧವಿಷಯದ ಪರಿಭಾ | ಪಾಗಮಮಂ ಪೇಟ್ದಿನಲೈ ಪೂರ್ವಾಚಾರ್ಯಂ |
ಲೋಗರಣವಂತು ಕುಂತಣ | ಬಾಗಿಯ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿವಂ ವಿರಚಿಸಿದಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಆವನೋ ಒಬ್ಬ ಪೂರ್ವಾಚಾರ್ಯನು ಬರೆದುದನ್ನು ತಾನು ಕುಂತಣಬಾಗಿಯ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ತನ್ನ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನೂ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ:

ಈಚತುರಬ್ಧಿವೇತ್ಯತಮಹೀತಳದೊಳ್ ದೊರೆಯಾರ್ ಸಮಸ್ತವಿ |
ದ್ಯಾಚತುರಾನನಂಗೆ ವಿಬುಧಾಶ್ರಿತಕಲ್ಪಮಹೀರುಹಂಗಿನಲ್ ||

ಖೇಚರಕರ್ಣಗತರಿಣಿಯನಧಂಬಣ್ಣಿ ಪರಂತೆಸೆದುನಾ(?) |

ಳೋಚಿತನಂ ದಯಾಬಿಹಿಮರೋಚಿಯನಪ್ರತಿಗಂಧಬಾಚಿಯಂ ||

ಆಶ್ರಿತಕಲ್ಪಮಹೀಜಂ | ವಿಶ್ರುತಭೂಮಿವನಕೀರ್ತಿ ಶಿಷ್ಟೇಷ್ಟಜನೈ |

ಕಾಶ್ರಯನಮಳಚರಿತ್ರಂ | ಮಿಶ್ರವ್ಯವಹಾರಗಣಿತಮಂ ವಿರಚಿಸಿದಂ ||

ಅನುರೂಪಂ ಸತ್ಯವಾಕ್ಯಂ ಪರಹಿತಚರಿತಂ ಸುಸ್ಥಿರಂ ಭೋಗಿ ಗಂಭೀ |

ರನುದಾರಂ ಸಚ್ಚರಿತ್ರಂ ಸೊಬಗನಖಿಲವಿದ್ಯಾವಿದಂ ಭವ್ಯಸೇವ್ಯಂ ||

ಜನಾಸಂಸ್ತುತ್ಯನುರ್ವೀಶ್ವರನಿಕರಸಭಾಯೋಗ್ಯನೆಂದಾಗಳುಂ ಮೇ |

ದಿನ ರಾಜಾದಿತ್ಯನಂ ಬಣ್ಣಿಪುದುಲವಿಂ ಸಂತತೋತ್ಸಾಹದಿಂದಂ ||

ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ

1. ವ್ಯವಹಾರಗಣಿತ.

ಈ ಗ್ರಂಥವು ಗದ್ಯಪದ್ಯಾತ್ಮಕವಾಗಿದೆ; ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಪದ್ಯರೂಪವಾಗಿ ಬರೆದು ಟೀಕೆಯನ್ನೂ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಗ್ರಂಥವು 8 ಅಧಿಕಾರಗಳಾಗಿ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ; ಒಂದೊಂದಧಿಕಾರಕ್ಕೂ ಹಾರವೆಂಬ ಸಂಜ್ಞೆ ಇದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು 5 ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದಂತೆ—

ಲೆಕ್ಕದ ಕವಿತೆಯ ಬಲಿ ಜ | ಗಕ್ಕಸೆದರೆ ಸಕಲಗಣಿತಮಾಗ್ರಂಥದೊಳಂ |

ತಕ್ಕನೆ ತೀವಿರಲಯ್ದುದಿ | ನಕ್ಕಂ ನೆಜ್ಜೆ ಪೇಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ರಾಜಾದಿತ್ಯಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಗ್ರಂಥದ ಉತ್ಪತ್ಯತೆಯನ್ನು ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ:—

ಅದಲುಂ ಲೋಕಹಿತಾರ್ಥಂ | ಮೃದುಪದಲಿತಪ್ರಸನ್ನಗಂಭೀರಾರ್ಥಾ |

ಸ್ವದಮನೆ ಭಾಸ್ಕರದೇವಂ | ವಿದಿತವ್ಯವಹಾರಗಣಿತಮಂ ವಿರಚಿಸಿದಂ ||

ಎನಿಸಿದ ಗುಣಿ ರಾ (ಜಾದಿ | ತ್ಯನೆ ಸು) ರುಚಿರಮಪ್ಪ ಗಣಿತತತ್ತ್ವಜ್ಞತೆಯಂ |

ಜನತೋಪಕಾರದೊಳ್ ಮೆಜ್ಜ | ದನೆನಲ್ ವ್ಯವಹಾರಗಣಿತಮಂ ಮೆಚ್ಚಿದರಾರ್ ||

ಧಾರಿಣಿಯೊಳ್ ಸಕಲಬುಧಾ | ಧಾರಮೆನಲ್ ಸ್ವಲ್ಪಮಾಗಿಯುಂ ವ್ಯವಹಾರಾ |

ಧಾರಮೆನಲ್ ಸಾರಮೆನಲ್ | ಶ್ರೀರಾಜಾದಿತ್ಯನಲ್ಪಯಿಂ ವಿರಚಿಸಿದಂ ||

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ “ಜಿನಪತಿ ರಾಜಾದಿತ್ಯಂಗೆ ಮಾಲಿಕ್ಕಿ ಮತಿವಿಕಸನಮಂ” ಎಂದು ನೇಮಿಜಿನನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಧಿಕಾರಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ

ಇದು ಶುಭಚಂದ್ರದೇವಯೋಗೀಂದ್ರಪಾದಾರವಿಂದಮತ್ತಮಧುಕರಾಯಮಾನ ಮಾನ ಸಾಸಂದಿತಸಕಲಗಣಿತತತ್ತ್ವವಿಳಾಸಂ ವಿನೇಯಜನವಿನುತಂ ಶ್ರೀರಾಜಾದಿತ್ಯವಿರಚಿತಮಪ್ಪ ವ್ಯವಹಾರಗಣಿತದೊಳ್

ಎಂಬ ಗದ್ಯವಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾದ ವಿಷಯಗಳು: ಸಹಜ ತ್ರಯರಾಶಿ, ವ್ಯಸ್ತತ್ರಯರಾಶಿ, ಸಹಜಪಂಚರಾಶಿ, ವ್ಯಸ್ತಪಂಚರಾಶಿ, ಸಹಜ ಸಪ್ತರಾಶಿ, ವ್ಯಸ್ತಸಪ್ತರಾಶಿ, ಸಹಜನವರಾಶಿ, ವ್ಯಸ್ತನವರಾಶಿ, ಪದಸಿನ ಸೂತ್ರ, ಬಣ್ಣಾಂತರದ ಸೂತ್ರ, ಹೊದೆಯಂಬಿನ ಸೂತ್ರ, ವಿಧುರೆ, ತೂಬಿನ ಸೂತ್ರ. ಹರವರಿಯ ಸೂತ್ರ, ಚಕ್ರಬಡ್ಡಿ, ಇತ್ಯಾದಿ.¹

ನಮಗೆ ತಿಳಿದಮಟ್ಟಿಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಗಣಿತಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬರೆದಿರುವ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಇವನೇ ನೊಂದಲನೆಯವನು. ಈತನು ಗಣಿತಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಪ್ರಾಯಶಃ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ತನ್ನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಜನಗಳಿಗೆ ಸುಖಬೋಧವಾಗುವಂತೆ ಪದ್ಯರೂಪವಾಗಿ ಬರೆವುದು ಕಷ್ಟ. ಆದರೂ ಈ ಕವಿ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನೂ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನೂ ಬಹಳ ಲಲಿತವಾದ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅವಗಾಹನವಾಗುವಂತೆ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಪದ್ಯಗಳ ಬಂಧದಿಂದ ಈತನಿಗೆ ಗಣಿತಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರವೀಣತೆಯೇ ಅಲ್ಲದೆ ಕವಿತಾಪ್ರೌಢಿಯೂ ಉಂಟೆಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಸೂತ್ರಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನೂ ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಸೂತ್ರ.—ಶತಘಳಯುಗಳಾಂತರದಿಂ | ಗತಮಾಸಮನಿಱು ಪಡೆದ ಲಾಭದ ಪೊನ್ನಂ |

ಹೃತಿಗೆಯ್ದು ಲಬ್ಧದಿಂದಂ | ಶತಮಂ ಮೋದಿದೊಡೆ ಬರ್ಕುಮಾಮೂಲಧನಂ ||

|| 248 ||

ಪ್ರಶ್ನೆ.—ತ್ರಿಕಶತದೆ ಕೊಂಡು ತಾಂ ಪಂ | ಚಕಶತದಿಂ ಕೊಟ್ಟು ಲಾಭಮಿಱುವತ್ತಚ್ಚಂ |

ಪ್ರಕಟಮೆನೆ ಪಡೆಯೆ ಬರಿಸ | ಕ್ಕಕಳಂಕಚರಿತ್ರ ಮೊದಲ ಪೊನ್ನೆನಿತಕ್ಕುಂ ? || 249 ||

ಗದ್ಯಾಣ ೧೦೦. ತಿಂಗಳು ೧. ಬಡ್ಡಿ ಗದ್ಯಾಣ ೩.

ಗ|| ೧೦೦. ತಿಂಗಳು ೧. ಬಡ್ಡಿ ಗ|| ೫.

ಮೊದಲು ಗ||—೦೦. ತಿಂಗಳು ೧೨. ಲಾಭ ಗ|| ೬೦. [ಲಬ್ಧ. ಮೊದಲು ಗ|| ೨೫೦

ಟೀಕು.—ಲಾಭದ ೬೦ನು ೧೦೦ ಟಂ ಗುಣಿಸಿರಿಸಿ, ಮತ್ತೆ ಬಡ್ಡಿ ಗ|| ೫ ಲ್ಲಿ

ಗ|| ೩ ಬಡ್ಡಿಯಂ ಕಳೆದು ಉಪ್ಪದ ೨ ಟಂ ತಿಂಗಳು ೧೨ ನಿಱಿದು ಗುಣಿಸಲ್

೨೪ ಹಾರವಂ ಮಾಡಿ ಭಾಗಿಸಲ್ ತಪ್ಪದು.

ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು.

ಮೂಱುದಿವಸಕ್ಕೆ ಖಂಡುಗ | ದಾಱುಂ ಕೊಳಗಂಗಳೆರಡು ಬಳ್ಳಂ ಮಾನಂ |

ಮೂಱಾಗಲ್ ಬರಿಸದ ಮೇ | ಲಾಱುಂ ದಿವಸಕ್ಕೆ ಭತ್ತ ತಾನೆನಿತಕ್ಕುಂ || 250 ||

1. ನಮಗೆ ದೊರೆತ ಪ್ರತಿ ಶಿಥಿಲವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲಾಗಲಿಲ್ಲ.

ನೂಱುಪ್ಪತಯ್ದು ಪೊನ್ನುಂ | ಮಾಱುಪ್ಪು ವುದರ್ಕ ವಟ್ಟಮಿರ್ಪಣಮಡ್ಡಂ |
ಮೂಱುಂ ವೀಸಮೆನಲ್ಕೇ | ಟ್ನೂಱುಂ ಪೊನ್ನಟ್ಟಮುಱುದು ತಾನೆನಿತಕ್ಕುಂ || 251 ||

ಕರಿ ನೂಱುಂಟುಮನೆಟ್ಟು ಕಾವ ದಿವಸಕ್ಕೋರೊಂದು ಗದ್ಯಾಣಮಂ |
ಸ್ಥಿರವಾವೆಂ ನಿನಗೆಂದೊಡೊಂದು ದಿವಸಕ್ಕೊಂದಾನೆಯಂ ಮಾಱಲಾ ||
ಕರಿಯಾರೋಹಕರಿಪ್ಪತಯ್ದು ದಿವಸಂ ಕಾದೊಲೆನೆಂದಾಗಳಿ |
ಬರ ಸಂವಾದದ ಲೆಕ್ಕಮಂ ತಿಳಿಯೆ ಪೇಱ್ ನಿರ್ವ್ಯಾಜದಿಂ ಭಾಸ್ಕರಾ || 252 ||

ಕರಿ ೧೦೮. ದಿನ ೧ಕ್ಕೆ ಕೂಲಿ ಗದ್ಯಾಣ ೧. ದಿನ ೧. ಮಾಱದಾನೆ ೧.
ಈ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ದಿನ ೨೫ ಕ್ಕೆ ಲಬ್ಧಿ ಗ|| ೨೨ ೨ ವಿ ೪.
ಟೀಕು.—ಮೊದಲ ಪ್ರಮಾಣಿನ ೧೦೮ ನೂ ಗ|| ೧ ನೂ ಕೂಡಲು ೧೦೮ ನು ದಿನ
೨೫ ಱುಂ ಗುಣಿಸಲು ೨೭೨೫. ಇದಂ ಪ್ರತಿಯನಿಟ್ಟು ಆ ಕಡೆಯ ದಿನ ೨೫ ನು ವರ್ಗಂ
ಗೊಂಡು ಅದಱುಗಳಿಗೆ ಆ ದಿನ ೨೫ ನು ಕೂಡಿ ಅರ್ಥಿಸಲು ೩೨೫. ಇದಂ ಮುನ್ನ
ಪ್ರತಿಯಿಟ್ಟು ೨೭೨೫ ಱಲ್ಲಿ ಕಳೆಯಲು ೨೪೦೦. ಇದಂ ಆದಂತಿ ೧೦೮ ಱುಂ ಭಾಗಿಸಲು
ತಪ್ಪದು.

ದಾಳಿಂಬದ ಬೀಜವನರಿವುದಕ್ಕೆ ಸೂತ್ರ.

ಎಸಟನಿಱದೆತ್ತು ನಯದಿಂ | ರಸಕೃತಿಯಿಂ ಬೀಜಮಕ್ಕುಮವು ದಾಳಿಂಬ |
ಕೈಸಗುಂ ಗುಣಿತಕ್ರಮದಿಂ | ವಸ ಮತಿಗಱುವಂತೆ ಪೇಟ ಗಣಿತವಿಳಾಸಾ || 253 ||

ದಾಳಿಂಬದ ಕಾಯ್ ೧ಕ್ಕೆ ಎಸಟ್ ೫ಕ್ಕೆ ಲಬ್ಧಿ ಬೀಜ ೩೬೦.

ಟೀಕು.—ಎಸಟ್ ೫ನು ೨೬೦೦ ಗುಣಿಸಿದೊಡೆ—೧೦. ರಸಕೃತಿಯಿಂದೆ ವರ್ಗಂ ಗೊಳಲು
೩೬. ಇದಂ ೧೦೮೦ ಗುಣಿಸಲು ೩೬೦.

ಪರಿಭಾಷೆ.

ಕಾಗಿಣೆ ನಾಲ್ಕುಂ ವೀಳಮ | ದಾಗಿರ್ಕುಂ ವೀಸಮಯ್ದು ಪಾಗಮೆನಿಕ್ಕುಂ |
ಪಾಗಂ ನಾಲ್ಕುಱೊಳೆ ಪಣಂ | ಪ್ರಾಗುಕ್ತಂ ದಶಪಣಂಗಳಿಂ ಗದ್ಯಾಣಂ || 254 ||

ಪೂವಿನಬಾಗೆ.

ವನತತಿಯಂ ನದೀನದಕುಳ್ಳುತ್ಕುಲದಿಂ ಧನಧಾನ್ಯವರ್ಗದಿಂ |
ಜನಪದರಾಜಿಯಿಂ ಬೆಳೆವ ಕೆಯ್ತೊಲದಿಂದೆಸೆಪೂರ್ಗಳಿಂ ಜಗ ||
ಜ್ಜನನುತಜ್ಜಿನಧರ್ಮದ ನೆಗಲ್ತಿಯನೊಪ್ಪಿರೆ ಕೂಂಡಿಮಂಡಲ |
ಕ್ಕನುಪಮರತ್ನಮಂಡನಮೆನಿಪ್ಪದು ಪೂವಿನಬಾಗೆ ಸಂತತಂ || 255 ||
ಅವೆಡೆಯೊಳ್ ಮನಂಬಯಸಿ ಪಾಂಥಜನಂ ನಿಲಲಿ ಗಲ್ಲಿ ಗ |
ಬ್ಬಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಗಲ್ಲಿಗೆ ಸುಸಾರಭದಿಂದೆಸೆದಿರ್ಪ ಪುಷ್ಪವಾ ||

ಟಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಗಲ್ಲಿಗೆ ನವಭ್ರಮರಾವಳಿ ಹಂಸಭೃಂಗಕೇ |

ರಾವಳಿಯಿಂದಮೊಪ್ಪುವುದು ಬಾಗೆಯದೊಂದು ಮಹೀಪ್ರದೇಶದೊಳ್ || 256 ||

ಪೊಸ ಪೊಂಗೇದಗೆ ಜಾಜಿ ಪಾಟಿಲಿ ಲಸತ್ತೇವಂತಿ ನೀಲಾಬ್ಜಮು |

ಧ್ವಸರೋಜಂ ಸುರಹೊನ್ನೆ ಸಂಪಗೆ ನಮೋದ್ಯಂತಲ್ಲಿ ಕಾದಿಪ್ರಸೂ ||

ನ. ಸಿನಿ ದೆಸೆಗೆ. . ನಿಚ. ನನ್ನರ್ಥಮಾ |

ಗೆಸೆಗುಂ ಪೂವಿನಬಾಗೆಯೆಂಬ ಪೆಸರಿಂದಿಂಬಾಗಿ ಚೆಲ್ವಾಗಿರಲ್ || 257 ||

2. ಕ್ಷೇತ್ರಗಣಿತ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ—

ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಭೂಮಿಯ | ಸುತ್ತಳದರ್ಥಮನೆ ಬಿಡುವುದು ಲುದರ್ಥದೊಳಂ |

ಮತ್ತರಡು ಭಾಗಮಾಡಿಯಿ | ಮತ್ತೊಂದೊಳೊಂದನೊತ್ತ ಕಂಭಂ ಬರ್ಕುಂ || 258 ||

ಅತಿವೃತ್ತಮರ್ಥಚಂದ್ರಾ | ಕೃತಿಯಾಗಿರೆ ಕ್ಷೇತ್ರಮದೊಳೊಂದಂ ಕೊಂಡಾ |

ಗತಿಭಾಗೆಯೊಳೊಂದಂ ಕೊಂಡಿಡತಿಯದಿಂ ರವಿಯ ಗುಣಿಸೆ ಸಮಪದಮಕ್ಕುಂ || 259 ||

ವೃತ್ತದ ವಳಯಮನಳಿದಾ | ಮೊತ್ತವ ಗುಣದಿಂದಮೆತ್ತಿ ಬಂದಾಲಬ್ಧಮ |

ನೊತ್ತುತೆತನ್ನಿಂ ತನ್ನಂ | ಬಿತ್ತರದಿಂ ಗತಿಯೊಳಿತ್ತ ಬಂದುದು ಕಂಭಂ || 260 ||

3. ವ್ಯವಹಾರರತ್ನ.

ಇದರಲ್ಲಿ 5 ಅಧಿಕಾರಗಳಿವೆ. ಇದರಿಂದ ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದೇವೆ.

4. ಜೈನಗಣಿತಸೂತ್ರೋದಾಹರಣ

ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಉತ್ತರವನ್ನು ಪಡೆವ ವಿಧಾನವನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಗ್ರಂಥಾರಂಭದಲ್ಲಿ ನೇಮಿಜನೇಶನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಈ ಪದ್ಯವಿದೆ:—

ಶ್ರೀಮದವಿಚಳಿತಲಕ್ಷ್ಮೀ | ಪ್ರೇಮಂ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಧಾಮನಾನತಶಕ್ರಂ |

ಸೋಮಂ ಸ್ವಾಧೀನಮುಖಂ | ನೇಮಿಜನಂ ಮಾಲ್ಯಕ ನಮಗೆ ಬೋಧೋದ

ಯಮಂ || 261 ||

5. ಚಿತ್ರಹಸುಗೆ.

ಇದು ಸೂತ್ರಪೀಕಾರೂಪವಾಗಿದೆ.

6. ಲೀಲಾವತಿ.

ಇದು ಪದ್ಯರೂಪವಾಗಿದೆ. ಲೆಕ್ಕಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿದೆ,

ಮೌಕ್ತಿಕಕವಿ. ಸು. 1120.

ಚಂದ್ರನಾಥಾಷ್ಟಕವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿರುವ

ಕೃತಕೃತ್ಯಂ ಮೌಕ್ತಿಕಂ ಸತ್ಕವಿ ವಿರಚಿಸಿದೀಸಾರಮಸ್ವಕಶ್ರೀ |

ಸ್ತುತಿಯಂ ಪೇಟಿೞ್ದೀದುವಾಲಿಪ್ಪವರ್ಗ ನಿರುಪಮಾನಂದಮಂ ಮಾೞ್ತಿ ನೀತಾ ||

ಪತಿರಾಮಸ್ಥಾಪಿತೋದ್ಯತ್ತಿಭುವನತಿಲಕಾಲಂಕೃತಖ್ಯಾತಿನಾಮಾಂ |

ಕಿತಮಾಗೊಪ್ಪಿಸರ್ ಪೆಣ್ಣೆಂಗಡಲಪುರವರಾಧೀಶ್ವರಂ ಚಂದ್ರನಾಥಾ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ಈ ಅಷ್ಟಕವನ್ನು ಬರೆದವನು ಮೌಕ್ತಿಕಕವಿಯೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಪೆಣ್ಣೆಂಗಡಲು ಅಥವಾ ಹೆಣ್ಣೆಗಡಲು ಎಂಬ ಸ್ಥಳವು ಜೈನರಾದ ಕೊಂಗಾಳ್ವರ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದಿತು. ಇದನ್ನು ವೀರಕೊಂಗಾಳ್ವರ ದೇವನು ಸುಮಾರು 1120 ರಲ್ಲಿ ಮೇಘಚಂದ್ರನ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಪ್ರಭಾಚಂದ್ರ ಸಿದ್ಧಾಂತದೇವನಿಗೆ ದಾನವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಂತೆ ಒಂದು ಶಾಸನದಿಂದ¹ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಸುಮಾರು 1189 ರಲ್ಲಿ ಈ ಸ್ಥಳದೊಳಗೆ ಶೈವರು ಪ್ರಬಲರಾಗಿದ್ದಂತೆ ಇತರ ಶಾಸನಗಳಿಂದ² ತಿಳಿದುಬಂದ ಅಲ್ಲಿ ಜೈನರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯದ ಕಾಲವು ಸುಮಾರು 1120 ಆಗಿರಬಹುದು. ಆ ಕಾಲವನ್ನೇ ಕವಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ 9 ವೃತ್ತಗಳಿವೆ; ಪ್ರತಿವೃತ್ತವೂ ಚಂದ್ರನಾಥ ಎಂದು ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಒಂದು ಪದ್ಯವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ:—

ಕುಮತೋಗ್ರಗ್ರೀಷ್ಮತಪ್ತಂಗಿದು ಹಿಮಕರಬಿಂಬಂ ಪರಸ್ತೋತ್ರಸಿತ್ತ |

ಭ್ರಮಹೃಜ್ಜಹ್ವಂಗೆ ಸಾಧಂ ಕಬಳಮನೃತದುವಾಸನಾವಾಸಿತಾತ್ಮಂ ||

ಗಮಳಾಂಭೋಜಂ ಕುದೃಷ್ಟಾಪ್ಯಮಯಿಗಿದು ಘನಸಾರಾಂಜನಂ ಕುಶ್ರುತಾನ್ಯಾ |

ಗಮದುರ್ಮಂತ್ರಂಗೆ ನಿನ್ನಾಕೃತಿಯಿದಮೃತಬೀಜಾಕ್ಷರಂ ಚಂದ್ರನಾಥಾ ||

ಮಾದಿರಾಜ. 1123.

ದಾವಣಗೆರೆಯ 2 ನೆಯ ಶಾಸನದ (ಚಾಳುಕ್ಯ ವಿಕ್ರಮವರ್ಷ 48 ಶೋಭಕೃತ್) ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ 'ಕವಿಮಾದಿರಾಜಂ ಬರೆದಂ' ಎಂದಿದೆ. ಈ ಮಾದಿರಾಜನು ಆವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆಯೋ ತಿಳಿಯದು.

¹ Mysore Archaeological Report for 1913, para 64.

² Arkalgud 79 and 81.

ಮಹಾಪ್ರಭು ಕೇಶಿರಾಜ. 1124.

ಚೆನ್ನಗಿರಿಯ 61 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ (ಚಾಳುಕ್ಯ ವಿಕ್ರಮವರ್ಷ 48 ಕ್ರೋಧಿ) ಒಬ್ಬ ಕೇಶಿರಾಜನನ್ನು 'ವಿಬುಧಜನವನಜವನಕಳಹಂಸಂ' 'ಸರಸ್ವತೀ ಕಂಠಾವತಂಸಂ' ಎಂದು ಹೊಗಳಿದೆ. ಈ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಈತನು ಕವಿಯಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಈತನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಪುರುಷಾರ್ಥದ ಕಣಿ ಸತ್ಯದ | ಕರು ಪರ್ಮೆಯ ನರ್ಮಮೆಂದು ವಿಬುಧಾಗ್ರಣಿಗಳ್ |
ಕರಮಟ್ಟಿಯಿಂದೆ ಪೊಗಟ್ಟಲ್ | ಧರೆಗೆಸೆದಂ ಕೇಶಿರಾಜನೂರ್ಜಿತತೇಜಂ ||
ವಿನಯನಿಧಾನನೂರ್ಜಿತಮಹಾಮಹಿಮಾಸ್ತದನಬ್ಧಿವೇಷ್ಟಿತಾ |
ವನಿತಳಪೂಜ್ಯನಿಷ್ಕಜನಕಲ್ಪಮಹೀರುಹನೇಕವಾಕ್ಯನಂ ||
ದನುನಯದಿಂ ಬುಗರ್ ಪೊಗಟ್ಟಿರಾಗಳುಮಾ ನೆಗಟ್ಟಿದ್ದರ್ ಕೇಶಿರಾ |
ಜನನಿನತೇಜನಂ ದ್ವಿಜಸರೋಜನನಾಶ್ರಿತಕಳ್ಳಭೂಜನಂ ||

ಕೀರ್ತಿವರ್ಮ. ಸು. 1125.

ಈತನು ಗೋವೈದ್ಯವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿರುವ—

ಜನಸಾಪ್ತಂ ಗುರು ದೇವಚಂದ್ರಮುನಿಪಂ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಮಲ್ಲಾಧಿಪಂ |
ಜನಕಂ ಪಾಲಭವಂದ್ಯ ವಾಕ್ಕ್ಯೇವರಂ ವಿಕ್ರಮಾಂ ||
ಕನರೇಂದ್ರಂ ತನಗಗ್ರಜಾತನನಲಂತಾಗ್ ನೋಂತರೇಕೀರ್ತಿವ |
ರ್ಮನರೇಂದ್ರಂಬರಮಂದು ಧಾತ್ರಿ ಪೊಗಟ್ಟುಂ ನಿಚ್ಚಂ ಮಹೋತ್ಸಾಹದಿಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ಈತನ ತಂದೆ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಮಲ್ಲಾಧಿಪ, ಅಣ್ಣ ವಿಕ್ರಮಾಂಕ ನರೇಂದ್ರ, ಗುರು ದೇವಚಂದ್ರಮುನಿ, ಇಷ್ಟದೇವತೆ ಜಿನ ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಸುಮಾರು ಈ ಕವಿಯ ಸಮಕಾಲದವನಾದ ಬ್ರಹ್ಮಶಿವಕವಿ ತನ್ನ ಸಮಯ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಈತನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ—

ಜನತಾನಂದಂ ಚಳುಕ್ಯಾಭರಣವನಿಪಾಳೋತ್ತಮಂ ಸಾರ್ವಭೌಮಂ |
ಜನಕಂ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಮಲ್ಲಂ ಸಕಳವಸುಮತೀವಲ್ಲಭಂ ವಿಕ್ರಮಾಂಕಾ ||
ವನಿಪಂ ತಾನಗ್ರಜಾತಂ ತ್ರಿಭುವನಪತಿ ದೇವಾದಿದೇವಂ ಜಿನೇಂದ್ರಂ |
ತನಗಾಪ್ತಂ ಮತ್ತನಲ್ಲೇಂ ಪಿರಿಯನೊ ಜಗತೀನಾಥರೊಳ್ ಕೀರ್ತಿವರ್ಮಂ ||
ಅರಸುಮಗಂ ಗಡ ಕವಿ ಗಡ | ಪಿರಿದೀವಂ ಗಡ ಬಲ್ಲಾಕ್ಕೆ ಜ್ಞಿನಂ ಗಡನಲ್ |
ಧರಣಿಪತಿ ಕೀರ್ತಿವರ್ಮಂ | ನಿರತಂ ಪೊನ್ ಕಮ್ಮಿತಾದುದನಿಸಿದನಿಳಿಯೊಳ್ ||

ಇದರಿಂದ ಕೀರ್ತಿವರ್ಮನು ಚಾಳುಕ್ಯರಾಜರ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನೆಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ರಾಜರಲ್ಲಿ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಮಲ್ಲನು 1042 ರಿಂದ 1068 ರ ವರೆಗೆ ಆಳಿದಂತೆಯೂ ಅವನ ಮಗನಾದ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನು 1076 ರಿಂದ 1126 ರ ವರೆಗೆ ಆಳಿದಂತೆಯೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನೇ ಕವಿಯ ಅಣ್ಣನಾಗಿರಬೇಕು. ಆದುದರಿಂದ ಕವಿ ಸುಮಾರು 1125 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನಿಗೆ ಜಯಸಿಂಹ III, ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನವಿಜಯಾದಿತ್ಯ, ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ತಮ್ಮಂದಿದ್ದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಕವಿ ಒಬ್ಬನಾಗಿರಬಹುದೋ ಎನ್ನೋ ತಿಳಿಯದು. ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಮಲ್ಲನಿಗೆ ಕೇತಲದೇವಿಯೆಂಬ ಜೈನಧರ್ಮಾನುಸಾರಿಣಿಯಾದ ಸತ್ವಿಯಾಬ್ಬಳು ಇದ್ದಂತೆಯೂ ಆಕೆ ಕೆಲವು ಜಿನಾಲಯಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದಂತೆಯೂ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ.¹ ಕವಿ “ಜಿನನಾಪ್ತಂ” ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಈಕೆಯ ಮಗನಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಶ್ರ. ಬಿ. 64 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ (1163) ಗುರುಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ರಾಘವಪಾಂಡವೀಯನನ್ನು ಬರೆದ ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿತ್ರಿವಿದ್ಯನ ಸಮಕಾಲಿಕನಾದ ಒಬ್ಬ ದೇವಚಂದ್ರಮುನಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದೆ. ಈತನೇ ಕವಿಯ ಗುರುವಾಗಿರಬಹುದು. ಈ ಕವಿ-ಕೀರ್ತಿಚಂದ್ರ, ವೈರಿಕರಿಹರಿ, ಕಂದರ್ಪಮೂರ್ತಿ, ಸಮ್ಯಕ್ಪ್ರವರ್ತಕರ, ಬುಧಭವ್ಯಬಾಂಧವ, ವೈದ್ಯರತ್ನ, ಪಾಲಭವಂದ್ಯ, ಕವಿತಾಬ್ಧಿಚಂದ್ರಮ, ಕೀರ್ತಿವಿಲಾಸ—ಎಂದು ತನ್ನನ್ನು ವಿಶೇಷಿಸಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಇವನ ಗ್ರಂಥ

ಗೋವೈದ್ಯ.

ನಮಗೆ ದೊರೆತ ಪ್ರತಿ ಅಸಮಗ್ರ, ಮತ್ತು ಅಶುದ್ಧ. ಈ ಪ್ರತಿಯು ಆದಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತುಮೂರು ಓಲೆಗಳ ವರೆಗೆ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳಿವೆ. ಉಳಿದ ಐವತ್ತು ಓಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಗದ್ಯರೂಪವಾಗಿ ಗೋಗಳ ವ್ಯಾಧಿಗಳಿಗೆ ಔಷಧಗಳೂ ಯಂತ್ರಗಳೂ ಬರೆಹಾಕುವ ಕ್ರಮಗಳೂ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿವೆ. ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನೂ ಕೊನೆಯ ಗದ್ಯವನ್ನೂ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಹಾಗೆ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ.

ಆದಿಯಲ್ಲಿ—

ಬಡವಂ ಕೊಬ್ಬಿದ ಬಂಜೆಯ | ನುಡುಗದೆ ಹಯಮಾಡಿ ಕಟ್ಟುವ ತಟನಂ ಕುತ್ತಂ |

ಬಿಡುವಂತು ವೈರಿಕರಿಹರಿ | ನುಡಿದಂ ಕಂದರ್ಪಮೂರ್ತಿ ಕೀರ್ತಿವಿಲಾಸಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯವಿದೆ.

ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ—

ಇದು ವೇದೋದ್ರಮುನೀಂದ್ರಚಂದ್ರಪಾದಾರವಿಂದಾಮಂದಮರಂದಮಧುಕರಾಯ
ಮಾನ.....ದೆ ಸುಧಾಚಾರಿತ್ರಿ ಮೇಘಚಂದ್ರಸಿದ್ಧಾಂತದೇವರವಿಂದಾರಕಂ
ಕವಿತಾಬಿಚಂದ್ರಮಂ

ಎಂಬ ಅಬದ್ಧವಾದ ಗದ್ಯವಿದೆ.

ಪದ್ಯಗಳು.

ಬಡಿಯದೆ ಭಾರಮಂ ಪಿರಿದನಿಕ್ಕದೆ ಮೇಹುಜ(ಲ)ಂಗಳೆಂಬಿವಂ |
ಕುಡದವಜ್ಞಂದಕ್ಕಟಂ ಬರದು ನೀಳದ ಕಾಯದೆ ಗೋಕುಲಂಗಳಂ ||
ಬದವನಜಾಯದಂತು ಕಡುಗರುವಿಸಮಾನರಾಯಂ ಲಕ್ಷ್ಮಯಂ(ಂ) |
ಪಡೆದ (ಪ) ರಂದು ಪೇಟ್ಟುನುಡಿತೋತ್ತಮದಿಂ ಬುಧಭವ್ಯಬಾಂಧವಂ || 263 ||
ಅಧಿಕಂ ರಕ್ತಪ್ರಭಂ ಕಾಲಚನನಮರ್ವಿರೆ ಅಂತಸ್ತಸತ್ತಾ |
ಐದಜೀವಧನಂ ನೋಡಲ್ ಬಹಿಪ್ರಾಣಮುನಡೆಸಿದಾನಂ ಜಗಕ್ಕಂದು ಕಾವ್ಯಂ ||
ಬುದೊಸದವೈದ್ಯರತ್ನಂ ದೆಸದೆಸೆಗೆಸೆಯಲ್ ಪೇಟ್ಟುನುತ್ತಾಹದಿಂಮಿ |
ತಥರಾವಿಕ್ಕದರಪಾಲಭವಂದ್ಯಂ ಸಹಜಕವಿಜತೋತ್ತಾಹನಂ ಕೀರ್ತಿಚಂದ್ರಂ || 264 ||

ಬ್ರಹ್ಮಶಿವ. ಸು. 1125.

ಇವನು ಸಮಯಸರೀಕ್ಷೆಯನ್ನೂ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಚೂಡಾಮಣಿಸ್ತೋತ್ರವನ್ನೂ
ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಈತನು ಜೈನಕವಿ ; ವತ್ಸಗೋತ್ರದವನು ; ಇವನ ಸ್ಥಳ ಪುಟ್ಟಣ
ಗೆರೆ ; ಇವನ ತಂದೆ ಸಿಂಗರಾಜ. “ ಅಗ್ಗಳದೇವನ ಕೆಳೆಯಂ ” ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿ
ದ್ದಾನೆ. ಈಯಗ್ಗಳದೇವನಾರೋ ತಿಳಿಯದು ; ಚಂದ್ರಪ್ರಭಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆದ
ಅಗ್ಗಳದೇವನು (1189) ಬೇರೆ ಅಲ್ಲ. ಈತನ ಗುರು ವೀರಣಂದಿಮುನಿ. ಇವನಿಗೆ
‘ಬ್ರಹ್ಮ’ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಉಂಟು. ಈತನು ಸೌರ, ಕೌಳೋತ್ತರ, ವೇದ, ಸ್ತೂತಿ,
ನೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನು ಓದಿ ಅವುಗಳ ಅಸಾರತೆಯನ್ನು ತಿಳಿದಿರುವಂತೆ—

ಸೌರಂ ಕೌಳೋತ್ತರಮಂ | ಬಾರಾಧನೆಗಳೊಳಮುಖಿವೇದಸ್ಮೃತಿತ |
ತ್ಪಾರಾಣಮನಿವ್ರುವಜ್ಞೋಳ | ಸಾರಮುನಿಬಾಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಶಿವಕವಿ ಬಲ್ಲಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಪಿರಿದಪ್ಪಾಯಿದೆ ಮಾಹೇ | ಶ್ವರಧರ್ಮದೊಳವಜ್ಞೊಳೊಳ್ಳುಗಾಣದೆ ಮಗುಜ್ಞೇ |
ಸರಮಜನಧರ್ಮದೊಳಪೊ | ಕ್ಕು ರಾಗಿಪೊಡೆ ಸುಕವಿ ಬ್ರಹ್ಮ (ಶಿವನೇ ಬಲ್ಲಂ) ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ಈತನು ಶೈವಮತವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದು ಅದರ ಅಸಾರತೆ
ಯನ್ನು ಕಂಡು ತಿರುಗಿ ಜೈನನಾದಂತೆ ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ತೈಲೋಕ್ಯಚೂಡಾಮಣಿ ಸ್ತೋತ್ರದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿರುವ

ಎಡೆಯಾಡುತ್ತ ಮನೂನಜೈನಭವನಕ್ಕಾ ನಂದದಿಂದ ತಳ |
 ನಡಗಲ್ಲೆಂ ಪರಮಾಗಮಾಭ್ಯಸನದಿಂದಾಪೊಟ್ಟು ಮಾಗಳ್ ತೊಡ ||
 ಲ್ಲುಡಿಗಲ್ಲೆಂ ಕಿಜಾಯಂದು ಪುಣ್ಯವಶದಿಂದಾರಾಜ್ಯಪೂಜ್ಯಾಸ್ತದಂ |
 ಬಡದಾಗಳ್ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿವೆಸರಂ ತೈಲೋಕ್ಯಚೂಡಾಮಣೀ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ಈತನು ರಾಜಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನೂ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯೆಂಬ ಬಿರುದನ್ನೂ ಪಡೆದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ನಮಗೆ ದೊರೆತ ಸಮಯಪರೀಕ್ಷೆಯ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಓಲೆಯಿಲ್ಲ. ಆ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅವ ಅಂಶಗಳು ಹೇಳಿವೆಯೋ ತಿಳಿಯದು. ಎರಡನೆಯ ಓಲೆಯಲ್ಲಿ 'ದಾನವಿನೋದೆ' ಯೆಂಬ ಬಿರುದುಳ್ಳ ಒಬ್ಬ ಅತ್ತಿಮುಬ್ಬಿಯನ್ನೂ, "ಜಿನಸಮಯವಾರ್ಧಿವರ್ಧನತಾರಾಸತಿ"ಯಾದ ಒಬ್ಬ ರಾಮತರಾಯನನ್ನೂ, ಚಾಳುಕ್ಯರಾಜನಾದ ತೈಲೋಕ್ಯಮಲ್ಲನ ಮಗ ಕವಿಕೀರ್ತಿವರ್ಮನನ್ನೂ,¹ ದೇವನಾಗನ ಮಗನಾದ ಆಹವಮಲ್ಲಮಹೀಶನನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಸಿ, ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಈ ಕವಿಗೆ ಕೀರ್ತಿವರ್ಮಕವಿ ಸಮಕಾಲದವನಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಕವಿ ಸುಮಾರು 1125 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು. ಇವನ ಗುರುವಾದ ವೀರಣಂದಿಮುನಿ 1115 ರಲ್ಲಿ ಗತಿಸಿದ² ಮೇಘಚಂದ್ರತೈವಿದ್ಯನ ಮಗನಾಗಿರಬಹುದು.

ನಮಗೆ ತಿಳಿದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಈತನನ್ನು ಅವ ಕವಿಗಳೂ ಸ್ತುತಿಸಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಕೀಶಿರಾಜನು ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣದ 75 ನೆಯ ಸೂತ್ರದ ಕೆಳಗೆ ಈ ಕವಿಯ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯೆ—

ಪದದಾದಂ ತವೆ ಕೊಂದು ಸಗ್ಗಮನದರ್ಕೊಲ್ವಿವರಂತೀಯಲಾ |
 ಗದೆ ತತ್ತುತ್ರಕಳತ್ರಮಿತ್ರನಿವಹಕ್ಕಾಡಿಂದಮಾಬಂಧು ಕೂ ||
 ರದ (ರೇ) ಕೊಂದಡದಿಂಬ ಶಾಸ್ತ್ರದಿನಹಿಂಸಾಲಕ್ಷಣೋ³ ಧರ್ಮ ಎಂ |
 ಬುದನೀತತ್ಸವಿತುರ್ವರೇಣ್ಯರಟಾದರ್ ತೈಲೋಕ್ಯಚೂಡಾಮಣೀ⁴ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದ ಕೊನೆಯ ಭಾಗವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

1. ಪುಟ 129.

2. ಶ್ರ. ಬೆ ಶಾಸನ 127

3. ಮೆ|| ಕಿಟ್ಟಲ್ ಮುದ್ರಿಸಿರುವ ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣದಲ್ಲಿ 'ಲಕ್ಷಣೋ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ 'ಪರಮೋ' ಎಂದು ತಪ್ಪು ಬಿದ್ದಿದೆ.

4. ಈ ಪದ್ಯವು ತೈಲೋಕ್ಯಚೂಡಾಮಣಿ ಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ನಮಗೆ ದೊರೆತ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಕವಿಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಪದ್ಯಗಳಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಗುಣಾದಿಗಳನ್ನು ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ—

* * * ಚಳಭೇ | ದನವಜ್ರಂ ಜೈನಮಾರ್ಗನಿಶ್ಚಿತಚಿತ್ತಂ |
ಜಿನಸಮಯಸುಧಾರಣವನ | ಧನಚಂದ್ರಂ ಪೇಪ್ಪನೆಯ ಭವ್ಯರ ಮತದಿಂ ||
ಜಿನಧರ್ಮಾಮೃತಮಾರ್ಥವರ್ಧನಶತಾಂಕಂ ತೀವ್ರಮಿಥ್ಯಾತ್ವಬಂ |
ಧನಚಂಡಾರು ಕಸಾಯಮೂಢತಿಮಿರಧ್ವಾಂತದ್ವಿಷಂ ಭವ್ಯಮಂ ||
ಡನನಾನಂದಿತಸನ್ಮುನೀಂದ್ರನಿಕರಂ ರತ್ನತ್ರಯೋದ್ಭಾಸಿ ಸ |
ಜ್ಞಾನಸುಸ್ತುತನಾಪ್ತರಂದಮನೆ ಪೇಪ್ಪಂ ಬ್ರಹ್ಮನೀಮಾಙ್ಕಿಯಂ ||

ಈತನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ

1. ಸಮಯಪರೀಕ್ಷೆ.

ಇದರಲ್ಲಿ “ಅಪ್ಪಾಗಮಧರ್ಮಂ ಅನಾಪ್ತಾಗಮಧರ್ಮಂ” ಎಂಬ ಎರಡನ್ನೂ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಸೌರಶೈವವೈಷ್ಣವಾದಿಮತದವರ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ದೋಷಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಜೈನಮತವೇ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟವಾದುದೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಗ್ರಂಥವು ಮೊದಲಿಂದ ಕಡೆಯವರೆಗೆ ಗದ್ಯಭಾಗವಿಲ್ಲದೆ ಕೇವಲ ಕಂದವೃತ್ತರೂಪವಾಗಿಯೇ ಬರೆದಿದೆ. ಇದು 15 ಅಧಿಕಾರಗಳಾಗಿ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ¹ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ—

ಇದು ಭಗವದರ್ಹತ್ವರಮೇಶ್ವರಚರಣಸ್ಮರಣಪರಿಣತಾಂತಕರಣ ವೀರಣಂದಿಮುನೀಂ
ದ್ರಚರಣಸರಿಸಿರುಹಪಟ್ಟರಣ ಮಿಥ್ಯಾಸಮಯತೀವ್ರತಿಮಿರಚಂಡಕಿರಣ ಸಕಳಾಗಮಾರ್ಥನಿಪುಣ
ಮಹಾಕವಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಿವವಿರಚಿತಮಸ್ತು ಸಮಯಪರೀಕ್ಷೆಯೀರ್ಘ

ಎಂಬ ಗದ್ಯವಿದೆ.

ಇವನ ಬಂಧವು ಬಹಳ ಸರಳವಾಗಿಯೂ ಲಲಿತವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಜೂದು.

ಬವರದ ಬಿಟ್ಟು ವಂಚನೆಯ ಪುತ್ರಜೀವಿಗೆ ವಿಕಾರಹೇತು ದ |
ಷ್ಕರ್ವಸೆಗೆ(?) ಕಾರಣಂ ಪರಿಭವಕ್ಕದು ವಿತ್ತದ ಕೇದು ರೌದ್ರಸಂ ||
ಭವಮಸುಖಾಸ್ವದಂ ಗುಣಗುಣಗಳ ಕೇಡೆನಿಸಿದ್ ಜೂದನಾ |
ಡುವ (ನರ)ನೆಯ್ಯನೇ ಸಕಳಹಾನಿಯನುತ್ತಮಸೌಖ್ಯಹಾನಿಯಂ

|| 265 ||

1 ಗ್ರಂಥದ ಆವಿರ್ಭಾಗವು ದೊರೆಯದುದರಿಂದ ಇವನು ಸ್ತುತಿಸುವ ದೇವರು ಗುರುಗಳು ಮೊದಲಾದವರ ವಿಷಯವಾಗಿ ಏನೂ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲದೆ ಇದೆ. ದೊರೆತ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇವನು ಹೇಳಿರುವ ಅಸ್ತಿಮಟ್ಟ ಮೊದಲಾದವರ ಹೆಸರುಗಳು ಮೊದಲೇ ಕೊಟ್ಟಿವೆ.

ಪಡತಲೆ ನೋಗುಂ ಕಣ್ಣಳ್ ಕಿಡುಗುಂ ಮೆಯ್ ಬೇನೆಗೆಯ್ಕು ನೊಡಮೆಯುಮೊಳ್ಳುಂ |
ಕಿಡುಗುಂ ಮೂಲವ್ಯಾಧಿಯು | ಮಡಸುಗುಮಿಂತಿ ಸೆತೆ ಜೂದಿನಿಂ ಬರ್ಪ ಫಲಂ || 266 ||

ಉಡುಗದೆ ಸೂರ್ಕದಂದದೊಳೆ ಗೆಲ್ವೆಡೆಯೊಳ್ ಸಲೆ ಬಾಯ್ಕು ವಂದುದಂ ||
ನುಡಿವರಲ್ಲು ಸೋಲ್ತ ಪದದೊಳ್ ದೆಸೆಗಾಣದೆ ಮಾನ್ಯರಪ್ಪರಂ ||
ಜಡಿವರನರ್ಥಮಂ ಬಗೆಯರಂತದಜುಂದಮೆ ಜೂದನಾಡಲುಂ |
ನುಡಿಯಲುಮಾಗ ಸದ್ಗುಣ ವಿಭಾವಮನೆಯ್ಯುವನೆಂಬ ದೂಸಜುಂ || 267 ||

ಜಿನಸಮಯ.

ಪುಸಿ ಕೊಲೆ ಕಳವು ಪರಸ್ತಿ | ವ್ರಸನಂ ಮಧುಮದ್ಯಮಾಂಸಸೇವನೆ ಘೊಲ್ಲೆಂ |
ದು ಸದಾ ಬಗ್ಗಿಪ ಕತದಿಂ | ದೆ ಸಕಳಸಮಯಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಂ ಜಿನಸಮಯಂ || 268 ||

ಪುಸಿವವನೆ ತೊಲಗು ಹಿಂಸೆಯೊ | ಲೆಸಗುತ್ತಿಪವನೆ ತೊಲಗು ಪರವಧುವಿಂಗಾ |
ಟಿಸುವವನೆ ತೊಲಗೆನುತ್ತಂ | ಪಸರಿಸುವುದು ಜೈನಧರ್ಮಭೇರೀನಿನದಂ || 269 ||

ಅಡದಿಂಬ ತೊಲಗು ಪೆಜ | ರೊಡಮೆಗಳಂ ಕೊಳ್ಳ ತೊಲಗು ಮಧುವಂ ಕಳ್ಳಂ |
ಕುಡಿವವನೆ ತೊಲಗೆನುತ್ತಂ | ಘೊಡವಿಗೆ ಜನಧರ್ಮದೊಂದು ಗೋಸಣೆಯೆಸಗುಂ || 270 ||

ಜೀವದಯೆ.

ನೀರಂ ತೋಡದೆ ಪಸಿದುದ | ನಾರಯ್ಯದೆ ಸೇದಯೆಜುದು ಸಿಲಿಸದೆ ವಿರಿದುಂ |
ಭಾರಮನೆ ಪೇಜು ನಸುವಂ | ದೂರಾಂತರಮುಯ್ಯಲಾಗದೆಂಬಂ ಜೈನಂ || 271 ||

ಕಸುಮಂ ಕಳೆವೆಯೊಳ್ ಸಾ | ಜುಸುವೆಯೊಳಮಕ್ಕು ಗುಟ್ಟು ವೆಯೊಳ್ ಸಲೆ ಸೋ |
ದಿಂ ಜೀವನಿಕರಮಂ ರ | ಕ್ಲಿಸುವರೆನಲ್ ಜೈನರಿಂ ದಯಾಪರರೊಳರೇ || 272 ||

ನೀತಿ.

ಬಡವಂ ಗುಣಿಯಾದೊಡಮವ | ನೊಡನುಡಿಯಂ ಹಸ್ತಿ ಮೂರ್ಖನಾದೊಡಮಂತುಂ |
ನುಡಿಗುಂ ನಿರಿವಂತನೊಳೆ | ದೊಡಮತ್ತವನಜಾತದಲ್ಲಿ ಪುರುಳಿಸುವುದೇ || 273 ||

ಅವಂಗಂ ತನ್ನಿಂದಂ | ಸಾವುಂ ಕೇಡುಂ ಭಯಂಗಳುಂ ವಿಕಳತೆಯುಂ |
ನೋವುಮಿನಿಸಾಗದಂತಿರ | ಲಾವಂ ಸಲೆ ನುಡಿವನೆಂತುಮಾತನೆ ದೇವಂ || 274 ||

ಪುಸಿಯಂ ನುಡಿವರ್ಗಳವಾ | ಸಸಿಕ್ಕೆಯುಂ ಗುಣಮುಮಜುಗುಮಂತವರಂ ವ |
ಸ್ತಿಸರಾರುಂ ಭಾವಿಸುಪೊಡೆ | ಪುಸಿಯೆ ಮೊದಲ್ ಪಾತಕಂಗಳಿನಿತನಿತಕಂ || 275 ||

ಅಪವರ್ಗೋಚಿತಮಾರ್ಗಮಸ್ತದುರಿತಾತಂಕಂ ಸದಾಚಾರಸಾ |

ಖ್ಯಪದಂ ಸಜ್ಜನಸನ್ನತಂ ಬಗೆಯೆ ಸತ್ಯಂ ನಾಸ್ತಿ ಸತ್ಯಾಪ್ತರಂ ||

ತಪ ನಂದಿರ್ದಪುರಾಣೋಕ್ತಮದಹಿಂದಾರಾದೊಡಂ ಸತ್ಯವಾ |

ಕೃಪವಿತ್ತೀಕೃತವಕ್ತರಾಗಿ ಪಡೆಯಿಂ ನಿರ್ವಾಣಕಲ್ಯಾಣಮಂ || 276 ||

ಇವನೆತ್ತಂಗಳೊಳಂ ನೀ | ಮಿವನಂ ನಂಬದಿರಿಮೆಂದು ಕಂಡವರ್ಗಳ್ ಸಾ |

ಜುವರತ್ತಲುಮತ್ತುತ್ತಮ | ಭವಮಲ್ಲಾಗುಂ ಸ್ತೇಯಮದಹಿನೆಂತುಂ ಕಷ್ಟಂ || 277 ||

ಗಂಡನ ದೆಸೆಯುತ್ತಮರಂ | ಕಂಡೊಡ ಕಡೆಗಣಿಸುವರ್ ತವರ್ಮನೆಯವರಂ |

ಕಂಡೊಡ ರಾಗಿಸಿ ಕರೆದೊಡ | ನುಂಡುಂ ಬೇಡಿದುದನೀವರಣಗುಲಿವೆಂದಿರ್ || 278 ||

ಕಲಿಸದೆ ಮುಂ ಪೆಜಪೆಜತಂ | ಕಲಿಪುದು ಮಕ್ಕಳ್ಳಿ ದೇವತಾರಾಧನೆಯಂ |

ಕಲಿಸುವುದು ಜೀವದಯೆಯಂ | ಕಲಿಪುದು ಸತ್ತಾತ್ರನುಹಿದು ದಾನಮನೀಯಲ್

|| 279 ||

ನರವಿನ ಪುತ್ರಮೇಧ್ಯದ ತವರ್ಮನೆ ಕೀವಿನ ಕೊಂಡಮಲ್ಲಿನಾ |

ಗರಮುಖದೋಲ ಪೆರ್ಬದುಕೆ ಜಂತುಗಳಾಗಳುಮಿರ್ಪ ತಾವು ನೆ ||

ತ್ತರ ನೆಲೆವರ್ಚಿ ನಂದ ಮದು ಚಿ: ಕಡುಕಷ್ಟಮನಿಪ್ಪುದೀಕಳೇ |

ಬರಮನಿದೊಳ್ಳಿತೆಂಬರಣವಿಲ್ಲದವರ್ ಪೆಣನೆಂಬರಾರ್ಹತರ್

|| 280 ||

ಇತರಮತವಿಡಂಬನ.

ಒಗೆದುರಿಲಿಂಗದೊಂದುಪವಣಂ ಪರಿಭಾವಿಸಲಬ್ಧನಾಭನುಂ |

ನೆಗಲ್ಪಿರಿಂಚಿಯುಂ ಕೆಲಗಿಯುಂ ನೆಜ್ ಮೇಗಿಯುಮೆಯ್ಪುವಲ್ಲಿಕೇ ||

ದಗೆ ಗಡ ಬೊಮ್ಮ ನೊಳ್ ನುಡಿದು ಮುಂ ಪುನಿದಿರ್ದದಹಿಂದವಿರಪೂ |

ಜಿಗೆ ಪೊಣಗಾದುದೆಂಬರೆಲೆ ಕೇದಗೆ ಮುನ್ನುಡಿಗಲ್ಲದಕ್ಕುಮೇ

|| 281 ||

ಮರುಳರಸಂಗೆ ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಮೊಲ್ಲೆಯ ಜಾದಿಯ ಕಂಪನಾಳ್ಪ ಸುಂ |

ದರಕುಸುಮಂಗಳಂ ಕುಡದ ಕಾರಣಮಾವುದೊ ಬನ್ನಿಯೆರ್ಕೆಯು ||

ತ್ತರಣೆಯ ಬೆಲ್ಲವತ್ತದ ತೊಳಂಚಿಯ ಪ್ರಯನೊಂದನಿತ್ತು ಚಿ |

ಚ್ಚರಮಮರತ್ತಮಂ ಪಡೆದನೆಂಬರದರ್ಕೆ ನಿಮಿತ್ತಮಾವುದೋ

|| 282 ||

ಧರೆಗೊಡೆಯಂ ಚಕ್ರೇಶಂ | ತಿರಿವನೆ ಬಲಿಯಲ್ಲಿ ಬೇಡಿ ಮೂಱಿಡಿನೆಲನಂ |

ಸಿರಿಯೊಡೆಯಂ ಕೀಲ್ಪಾಳಾ | ಗಿರಲಿವನೆ ಪರಿಸುತುಂ ಕಿರೀಟಿಯ ರಥಮಂ || 283 ||

ಬಸಿಜೊಳಗೆ ಬಯ್ತು ಹರಿ ರ | ಕ್ಷಿಸಿದಂ ಗಡ ಜಗಮನಸುರರಲ್ಲಿಂದೇನೊಂ |

ದೆಸೆಯೊಳ್ ಪೋಗಿದರೊ (ಪೇಲ್ಪು | ಮ) ಸಗಿ ಕೊಲಲ್ ತಕ್ಕುದೋ ಸರಣ್ಣಿ

ಕೃವರಂ || 284 ||

ಬಗೆವೊಡದೇನಾನುಂ ಬಾ | ಟ್ಕಿಗಲ್ಲವೆನಿಪರಳಿಗೊಲ್ಲ ಪೊಡಮಡುವವನಾ |

ಚಿಗುರುಂ ಪೂವುಂ ಕಾಯುಂ | ಸೊಗಯಿಪ ಮಾವಿಗೆ ಪುಣಿಸೆಗಿಣಗಲ್ಲೇಡಾ || 285 ||

ಒರ್ಮಾನಂಗಳ್ವಿಪಾವಿಂ | ಗೊರ್ಮೆಯುಮೆಜಗುತ್ತು ಮಿರದೆ ಕೊಡವಾಲ್ವಿಪಾವಿಂ |
ದೆರ್ಮಗೊತ್ತಿಗೊಡೆ ಪಶುವಿಂ | ನೂರ್ಮಡಿ ಪಲವಿವಾಪುದವಾನ್ವಿಗುಗೆ ಭಕ್ತಂ ||286||

ವ್ರತಗುಣಸಚ್ಚರಿತ್ರಯುತರಪ್ಪ ಮಹಾತ್ಮರ ಮೇಲೆ ಬಂದು ದೇ |
ವತೆ ತನಗೊಲ್ಲೊಡಂ ಪರಕೆವೇಡಿದೊಡವ್ವು ದು ಸಂಬಲತದಂ ||
ನಿತಗೆ ನಿಕ್ಕವ್ವ ದುಶ್ಚರಿತೆ ತೊಟ್ಟುನಿಸಿದಳ ಮೇಲೆ ಬಂದು ದೇ |
ವತೆ ನುಡಿದಪ್ಪಳೆಂದೊಡ ವಿವೇಕಿಗಳಂತದನೇಕೆ ಸಂಬುವರ್ || 287 ||

ಜಗಮಂ ಸುಡುವೊಡ ರುದ್ರಂ | ಜಗದೊಳಗಿದಾತ್ಮಭಕ್ತರೆಲ್ಲರುಮಂ ಮೆ |
ಲ್ಲಗೆ ತೆಗೆದು ಬೇಟ್ ಪೊಜಿಗಿ | ಕ್ಕುಗುಮೋ ಮೋ ಕೂಡೆ ಸುಟ್ಟು ಕಳೆಗುವೊ
ಪೇಟಿಂ || 288 ||

ಒಡಲೊರ್ವಾಗಮನಿತ್ತಂ | ಗಡ ಕಾಂತೆಗೆ ಶಂಭು ಶಂಭುಗಂ ಕೊಟ್ಟಳ ತ |
ನೊಡಲೊರ್ವಾಗಮನಗಸುತೆ | ಗಡ ಮಿಕ್ಕ ರದರೆಯನಾಗೆ ಕೊಟ್ಟರೊ ಪೇಟಿಂ ||289||
ಸಲೆ ಮಯ್ಯರ್ಚವ ಪಲ್ಲಂ | ಸುಲಿವ ವಿಲೇಪನಮನಾಗಳುಂ ಪೂಸುವ ತಂ |
ಬುಲಮಂ ಮೆಲ್ಲ ತಪ್ಪಿಗ | ಳೊಲಿಪರ್ ಬೆಲೆವಣ್ಣ ನೊಲಿಸರಮ್ಪ ತಾಂಗನೆಯಂ ||290||

2. ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಚೂಡಾಮಣಿಸ್ತೋತ್ರ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ 36 ವೃತ್ತಗಳಿವೆ; ಇವಕ್ಕೆ ಭಕ್ತೀಸರತ್ಸಮಾಲೆ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಉಂಟು. ಪ್ರತಿ ಪದ್ಯವೂ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಚೂಡಾಮಣಿ ಎಂದು ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಒರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಅಜಿವಿಲ್ಲೆಂಬುದನಕ್ಕ ಸೂತ್ರಮಣಿಯಿಂ ಕಾರುಣ್ಯಮಿಲ್ಲೆಂಬುದಂ |
ಮಿಜುಗುತ್ತಿರ್ಪ ತಿಸೂಳದಿಂ ತನಗಣಂ ನಾಣ್ ಮುನ್ನಮಿಲ್ಲೆಂಬುದಂ ||
ಮೊಜಿಗೆಟ್ಟರ್ಚವ ಲಿಂಗದಿಂ ತಪದ ಮಾತಿಲ್ಲೆಂಬುದಂ ಗೌರಿಯಿಂ |
ದಜಾದೇನೆಂದು ಜಡರ್ ಮೃದಂಗೊಗುವರ್ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಚೂಡಾಮಣೀ || 291 ||

ಪಡೆಮಾತೇಂ ಗಡ ಮತ್ಸ್ಯಕಚ್ಚ ಪವರಾಹಾಕಾರಮಂ ತಾಳ್ವಿದಂ |
ಗಡ ಕುಬ್ಜದ್ವಿಜನಾಗಿ ದೈತ್ಯನಿರೊಳ್ ದಾನಕ್ಕೆ ಕೆಯ್ಯಾಂತವಂ ||
ಗಡ ಸಂಗ್ರಾಮದೊಳಾಂತು ಕಾದಿಯೆ ಜರಾಸಂಧಂಗೆ ಬೆನ್ನಿತ್ತವಂ |
ಗಡ ದೇವಂ ಗಡ ಪೆಂಟೊಡಿನವಣಕಂ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಚೂಡಾಮಣೀ || 292 ||

ಕೇಜಿಯಂ ಸಂಜಿಯನಿಂದ್ರನಂ ಗಣಪನಂ ಗೌರೀಶನಂ ಭಾನುವಂ |
ಪೇಜಿಯಂ ಗೋಕುಳಮಂ ಗಿರಿಪ್ರಕರಮಂ ಬಾದುಂಬೆಯಂ ಕಾಂತಿಯಂ ||
ತೊಜಿಯಂ ವಾರ್ಧಿಯನಯ್ಯ ಪಾಲುವರನಂ ದೈವಂಗಳಿಂದಿಂತು ಕೊ |
ತೇಜಗುತ್ತಿರ್ಪವರೆಂತು ಮುಕ್ತಿವಡೆವರ್ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಚೂಡಾಮಣೀ || 293 ||

ಜಿನಮಾರ್ಗಂಬಿಡದನ್ಯಮಾರ್ಗಮನದೇಂ ಪೇಲ್ಲ್ ದೊಪಣಂಗೆಯ್ದು ದು |
 ಜನನಾದಂ ಕರಮೆನ್ನೆ ಮೆಚ್ಚಿದವರ್ಗಳ್ ಮಧ್ಯಸ್ಥರಾರಯ್ಯ ಪಾ ||
 ವಿನ ಪಲ್ಲೊಳ್ ವಿಷಮುಂಟು ಕಿಚ್ಚು ಸುಡುಗುಂ ನಂಜಲ್ಪುದೆಂಬಂತೆ ಪೇ |
 ಲ್ಲಿ ಸಿದಂ ವಸ್ತುವಿಚಾರಮಾತಜಿನಿದಂ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಚೂಡಾಮಣೀ || 294 ||

ವಿಷ್ಣುವಂಡಾಧಿಪ. 1130.

ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು 137 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ (ಶಕ 1051) ಈತನನ್ನು 'ಉಪನಿಷದ್ಗುರಾಂ ಆಹರ್ತಾ' 'ಸತ್ಯಾವ್ಯಗೋಷ್ಠೀಶ್ರಿಯಃ ಜನಯಿತಾ' ಎಂದು ಸ್ತುತಿಸಿದೆ. ಈತನು ಕವಿಯಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಇವನು ಹೊಯ್ಸಳ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ (1111—1141) ಆಶ್ರಿತನಾದ ರಾಯಣದಂಡ ನಾಥನ ಮಗನು.

ಸಾಂತಮಹಂತ. 1137.

ಈತನು ನಾಗಮಂಗಲದ 28 ನೆಯ ಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆದುದಾಗಿ ಆ ಶಾಸನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ—

ಕ್ಷಿತಿವಿನುತೆ ಸರ್ವದೇವನ | ಸುತೆ ಸನ್ಮತೆ ಸೋಮಿಯಕ್ಕನಣುಗಿನ ಪುತ್ರಂ |
 ಸತುಕವಿ ಸಾಂತಮಹಂತಂ | ಸ್ಥಿತಿಪಾರಂ ಪೇಲ್ಪಿನಲ್ಪಿಯುಂ ಸಾಸನಮಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನವು ಹೊಯ್ಸಳ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ, 1137 ರಲ್ಲಿ, ಬರೆದುದು. ಇದರಲ್ಲಿ—ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ ದಂಡನಾಥನಾದ ಏಚಿರಾಜನು ದೊರೆಯಿಂದ ಪಡೆದ ನಾನಲಕೆರೆಯನ್ನು ಮೂಲಸ್ಥಾನದ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನದೇವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಂತೆ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಶಾಸನದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಸಾಂತಮಹಂತನು ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಗಣ್ಯನೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಶಿವಸ್ತುತಿ.

ಪತ್ತಿರೆ ಗಂಗೆಯ ಪನಿಗಳ್ | ಮುತ್ತಿನ ಬಾನಿಗಮಿದನಿಸಿ ವಾಸುಗಿ ಸುಖದಿಂ |
 ಸುತ್ತಿದ್ ಜೂಟಿದಾದೇ | ಪೊತ್ತಮನೆಮಗೊಸದು ಕುಡುಗೆ ಸುಖಸಂಪದಮಂ || 295 ||

ಎರೆಯಂಗ.

ಪಜಪಜಿಸಿ ಮುಳಿದು ಕಾಯ್ದುಂ | ದುಜಿದತ್ತಿದ ವೀರವೈರಿವರ್ಗದ ಬಾಯ್ ಹೊ |
 ನ್ನೊಜಿಯಾಗೆ ಕಟ್ಟಿದಲಗಂ | ಕಿಜಿಪನೆ ರಣಮುಖದೊಳದಟಿನಿಂದೆಜಿಯಂಗಂ || 296 ||

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ.

ಚೀರಮ ವೈರಮಂ ಬಿಸುಡು ಪಾಂಡ್ಯ ಕಡಂಗದಿರಂಧ್ರ ರಂಧ್ರಮಂ |
 ಪಾರದಿರೊಡ್ಡ ಗೊಡ್ಡಮನದಂ ಬಿಡು ಮಾಳವ ಕಾಳೆಗಕ್ಕೆ ಮೆ ||
 ಯೋಜಿದೆ ಸಾರೇಲೀ ತಿಗುಳ ನೀಂ ಜಗುಲಿಂಬುದಪಾರವೀರದು |
 ನಾರಗಭೀರಧೀರತೆ (?) ವಿನಿಸ್ಸೃತಘೋಷಣೆ ಬಲು ಭೂಪನಾ || 297 ||

ನತ್ತದ ಮುನ್ನಮೆತ್ತಿ ನಡೆಗೊಳ್ಳದ ಮುನ್ನಮಡುರ್ತು ಕೋಪದಿಂ |
 ಮುತ್ತದ ಮುನ್ನಮರ್ಥಮನೆ ತತ್ತಿರಿಮಿತ್ತಿರಿನಾತ್ಮದುರ್ಗಮಂ ||
 ಮತ್ತನವೇಡ ನಿರ್ಗಮಮಿದೆಂದು ವಿರೋಧಿಗೆ ವೀರಲಕ್ಷ್ಮಿ ಸಾ |
 ಜುತ್ತಿರೆ ವಿಷ್ಣುವಿಕ್ರಮದುಪಕ್ರಮಮಾಕ್ರಮಿಸಿತ್ತು ಲೋಕಮಂ || 298 ||

ಧುರದೊಳ್ ಬಂದೊಡ್ಡಿ ವೈರಿವ್ರಕರಮಿರಲವಸ್ಥಂಭದಿಂ ಬಿಟ್ಟಿದೇವಂ |
 ಕರವಾಳಂ ತೋಡಿ ಕೊಂಡಿಂಬಲಿಕಮೆಲೆ ಮಹಾದೇವ ಕಾಳಾಗ್ನಿರುದ್ರಂ ||
 ಗುರಿಗಣ್ ಬಂದಂತೆ ಮಾಕಾಳಿಗೆ ಗರವಡದ್ಗಂತಿದ್ರದಿಗ್ಗಂತಿ ಕಾಯ್ನಂ |
 ಪರಿಘಂಗೊಂಡಂತಗುರ್ಬುರ್ಬಿಪುರವೆನಿ ಮುಳಿಸಿಂ ವಾಱಿ ವಾಱಿಸಾಂಪನಾಂ || 299 ||

ವಿಚಿರಾಜ.

ಪಾರಿಸೆ ದಂಡೆಯಂ ಕೊರಲ ಕೊಂಕಳವಟ್ಟಿರೆ ಕಾಲ ವೇಗವಾ |
 ಪಾರಿಣಿಯೋಳ್ ಬಿಡಂಗನೊಳಕೊಂಡಿರಲೇಜು ತುರಂಗರಾಜನಂ ||
 ವೀರಮುಮಂ ವಿಳಾಸಮುಮನೀತನೆ ತಾಳ್ವಿದನೆಂದು ನೋಡಿ ಕೆ |
 ಯ್ಯಾರದಿನೆಲ್ಲರುಂ ಪೊಗಲೆ ತನ್ನನೆ ವಿಚಾರಮಂತ್ರಿ ರಂಜಪಂ || 300 ||

ಹರಿಪಾಲ. ಸು. 1140.

ಎರಡನೆಯ ನಾಗವರ್ಮನ (ಸು. 1145) ಭಾಷಾಭೂಷಣದಲ್ಲಿ
 “ದ್ವಿತೀಯಾಂತಸ್ತು ನಾ ಸ್ವರೇ¹” ಎಂಬ ಸೂತ್ರದ ಕೆಳಗೆ “ಹರಿಪಾಲಸ್ಯ
 ಪ್ರಯೋಗಃ-ಕಲ್ಪನೇಜುದಂ; ಬಿಲ್ಲನೇಜುಸಿದಂ” ಎಂದಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಹರಿ
 ಪಾಲನು ನಾಗವರ್ಮನಿಗೆ ಹಿಂದೆಯೇ ಕನ್ನಡಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ
 ಕವಿಯಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕೆಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇವನು ಸುಮಾರು 1140 ರಲ್ಲಿ
 ಇದ್ದಿರಬಹುದು. ಅವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆಯೋ ತಿಳಿಯದು

ಹಂಸರಾಜ. ಸು. 1140.

ಕೇಶಿರಾಜನು (ಸು. 1260) ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣದ 289 ನೆಯ ಸೂತ್ರದ ಕೆಳಗೆ—“ ಎರಡು ಪದಮುಂ ತದ್ಭವ(ವ)ನೆಯ್ದುವಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪದಮನುಬಿಸಿ ತಪ್ಪಾದುದಕ್ಕೆ ಹಂಸರಾಜನ ಪ್ರಯೋಗಂ—ತರವೇಲ್ ಮೂಣಿಕೃಭಂಡಾರದ ಪುಟಕೆಗಳಂ—ಇಲ್ಲಿ ಮೂಣಿಕೃಶಬ್ದಮನುಬಿದು ಮೂಣಿಕೃಭಂಡಾರಮೆನೆ ಶುದ್ಧಂ ” ಎಂದು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಈ “ ತರವೇಲ್ ” ಎಂಬ - ಪದ್ಯವನ್ನು ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಾಗವರ್ಮನು (ಸು. 1145) ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ :—

ತರವೇಲ್ ಮೂಣಿಕೃಭಂಡಾರದ ಪುಟಕೆಗಳಂ ಪುಂಜಸಲ್ಲೇಲ್ ಸುವರ್ಣೋ |
 ತ್ತರಮಂ ತೋಜಲ್ವೇಲ್ ದಂತಿಗಳನಿರಿಸವೇಲ್ ಮುಂತ ನಾಹಂಗಳಂ ಬಿ ||
 ತ್ತರಿಸಲ್ಲೇಲ್ ಚಿತ್ರಚೀನಾಂಬರಪರಿಕರಮಂ ಮಾಣದೊಡೊಳಿಯಂ ಶಂ |
 ಕರನಾಗಳ್ ವೇಲ್ವನೀಯಲ್ಕರದವರ್ಗ ಮಹಾದಾನಮಂ ವಿಕ್ರಮಾಂಕಂ ||

ಇದರಿಂದ ಹಂಸರಾಜನು ನಾಗವರ್ಮನಿಗಿಂತ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದವನೆಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ; ಸುಮಾರು 1140 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು. ಮೇಲೆ ಬರೆದಿರುವ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ವಿಕ್ರಮಾಂಕನು 1076 ರಿಂದ 1126 ರ ವರೆಗೆ ಅಳಿದ ಚಾಳುಕ್ಯ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಈ ಕವಿ ಆ ರಾಜನ ಕಾಲದವನೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈತನು ಆವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆಯೇ ತಿಳಿಯದು.

ಕರ್ಣಪಾರ್ವ. ಸು. 1140.

ಈತನು ನೇಮಿನಾಥಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. “ ಮಾಳವೀಮಾಧವ ” ಎಂಬ ಒಂದು ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಈತನು ಬರೆದಿರುವುದಾಗಿ ದುರ್ಗಸಿಂಹನ (ಸು. 1145) ಪಂಚತಂತ್ರದಲ್ಲಿಯೆ—

ಪರಮಕವೀಶ್ವರಚೇತೋ | ಹರಮೆಂಬಿನಮೆವ ಮಾಳವೀಮಾಧವಮಂ |
 ವಿರಚಿಸಿದ ಕನ್ನಮಯ್ಯಂ | ಬರಮಾಗಂ ಸುಕವಿ ಬಗೆವೊಡಿಸ್ಸುಂಮುನ್ನುಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ವೀರೇಶಚರಿತವೆಂಬ ಬೇರೊಂದು ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿರುವುದಾಗಿ ದೊಡ್ಡಯ್ಯನ (ಸು. 1550) ಚಂದ್ರಪ್ರಭ ಸಾಂಗತ್ಯದಲ್ಲಿಯೆ—

ವರಕಾಂತಿನಾಥನ ಪೊಗಲ್ವ ಹೊನ್ನನ ಸ್ಮರ | ಹರನೆಮಿನಾಥಚರಿತವ |
 ಮರಿತಾರಿವೀರೇಶನ ಚರಿತವ ಪೇಲ್ವ | ಗರುವ ಕಣ್ಣವನ ನುತಿಸೆನು ||

ಎಂಬ ಸದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಮಾಳವೀನಾಥನವೂ ವೀರೇಶಚರಿತವೂ ನಮಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ.

ಈತನು ಜೈನಕವಿ; ಇವನ ಹೆಸರು—ಕರ್ಣಪ, ಕಣ್ಣಪ, ಕಣ್ಣಮಯ್ಯ, ಕನ್ನಮಯ್ಯ, ಕಣ್ಣಮ ಎಂದೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಈತನಿಗೆ—ಸರಮಜಿನ ಮತಕ್ಷೀರವಾರಾಶಿಚಂದ್ರ, ಭವ್ಯವನಜನನಮಾರ್ತಾಂಡ, ಸಹಜಕವಿತಾರಸೋದಯ—ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳು ಇದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಇವನ ವಿಷಯವಾಗಿ ನೇಮಿನಾಥಪುರಾಣದಿಂದ ಈಯಂಶಗಳು ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ:—“ಜೀಮೂತವಾಹನ ವಿದ್ಯಾಧರಚಕ್ರವರ್ತಿವಂಶತೀಳಕ” ನಾದ ಗೋವರ್ಧನ ಅಥವಾ ಗೋಪಣ ಎಂಬ ರಾಜನು ಕೆಳಕೆಳದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಇವನಿಗೆ ಗಂಡರಾದಿತ್ಯಭೂಪ, ಶ್ರೀಭೂಪಣ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳುಂಟು. ಈತನ ಹೆಂಡತಿ ಕಂಚವೈ; ಇವನಿಗೆ ವಿಜಯಾದಿತ್ಯ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಅಥವಾ ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರ, ವರ್ಧಮಾನ, ಶಾಂತ ಎಂಬ ನಾಲ್ವರು ಕುಮಾರರು ಇದ್ದರು. ವಿಜಯಾದಿತ್ಯನ ಹೆಂಡತಿ ಸೊನ್ನಲದೇವಿ. ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಹೆಂಡತಿ ಗೋಪ...ಮಗಳಾದ ಚಂದಲದೇವಿ. “ಪ್ರಥಿತಯಂಶಂ ಸಮಸ್ತವಿಬುಧಾಗ್ರಣಿ” ಯಾದ ಈ ಲಕ್ಷ್ಮಣರಾಜನು ಈ ಪುರಾಣವನ್ನು ಹೇಳಿಸಿದನು. ಈ ಲಕ್ಷ್ಮಣರಾಜನ ಗುರು ನೇಮಿಚಂದ್ರಮುನಿ. ಕವಿಯ ಗುರು ಮಲಧಾರಿದೇವನ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಕಲ್ಯಾಣಕೀರ್ತಿ.

(1) ದುರ್ಗಸಿಂಹನು (ಸು. 1145) ಈ ಕವಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವುದರಿಂದ ಈತನು ಅವನಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದಿರಬೇಕು. (2) ಈತನು ನಾಗಚಂದ್ರನನ್ನು (ಸು. 1100) ಹೊಗಳುವಾಗ “ಅದೃತನನಾಗಿಯುಂ” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗಿಂತ ಸುಮಾರು ಒಂದು ತಲೆ ಈಚೆಯವನಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು. (3) ತನ್ನ ಗುರುವಾದ ಕಲ್ಯಾಣಕೀರ್ತಿಯ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ಶುಭಚಂದ್ರಮುನಿಯನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಒಬ್ಬ ಶುಭಚಂದ್ರಮುನಿ 1123 ರಲ್ಲಿ ಗತಿಸಿದಂತ ರ್ತ. ಬಿ. 117 ನೆಯ ಶಾಸನದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಕಲ್ಯಾಣಕೀರ್ತಿ 1115 ರಲ್ಲಿ ಗತಿಸಿದ ಮೇಘಚಂದ್ರತ್ಯೇವಿದ್ಯನ ಸಧರ್ಮನೆಂದು ರ್ತ. ಬಿ. 69 ನೆಯ ಶಾಸನದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕವಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಮುನಿಯೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಗುರುವನ್ನು ಹೊಗಳಿ— ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಮುನಿಯಂ ನೆನೆದೊಡ | ಮುಟ್ಟಿವು ರಾಕ ಸಪಿರಾಚವಿಷಮಾಹಿಗಳುಂ—ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ, ರ್ತ. ಬಿ. 69 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣಕೀರ್ತಿ—ಶಾಕಿನ್ಯಾದಿಗ್ರಹಾಣಾಂಚ | ನಿರ್ಧಾಟನಧುರಂಧರ—ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಮುನಿಯೆಂಬುದು ಕವಿಯ ಗುರುವಿನ ಮತ್ತೊಂದು ಹೆಸರಾಗಿರಬಹುದು. (4) ಲೀಲಾವತಿಯನ್ನು ಬರೆದ ನೇಮಿಚಂದ್ರನಿಗೂ (ಸು. 1170) ಈ ಲಕ್ಷ್ಮಣರಾಜನೇ ಘೋಷಕನಾಗಿದ್ದಂತೆ ಆ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ.¹ ನೇಮಿಚಂದ್ರನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣರಾಜನು ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡು

1 ನೇಮಿಚಂದ್ರನ ಚರಿತನನ್ನು ನೋಡಿ.

ತ್ತಿದ್ದಂತೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಕರ್ಣಪಾರ್ಶ್ವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣರಾಜನು ರಾಜ್ಯಭಾರಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ತಂದೆಯೋ ಅಥವಾ ಅಣ್ಣನಾದ ವಿಜಯಾದಿತ್ಯನೋ ಆಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಕರ್ಣಪಾರ್ಶ್ವನು ನೇಮಿಚಂದ್ರನಿಗೆ ಸುಮಾರು ಒಂದು ತಲೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದಿರಬೇಕು.

ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಈ ಕವಿ ಸುಮಾರು 1140 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದನೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಈತನನ್ನು ರುದ್ರಭಟ್ಟ (ಸು. 1180), ಅಂಡಯ್ಯ (ಸು. 1235), ಮಂಗರಸ (1508), ದೊಡ್ಡಯ್ಯ (ಸು. 1550) ಮೊದಲಾದ ಕವಿಗಳು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಈತನು ಪೂರ್ವಕವಿಗಳನ್ನು ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ:—

ಹೊನ್ನನ ರನ್ನನ ಪಂಪನ | ಸನ್ನು ತಕವಿತಾಗುಣಕ್ಕೆ ಸರಿ ದೊರೆ ಸಮನ |
ಪನ್ನರ್ ಕಾವ್ಯಕಳಾಸಂ | ಪನ್ನರ್ ಪೆಜರೊಳರೆ ಧರೆಯೊಳಿನ್ನುಂ ಮುನ್ನುಂ ||
ಅದ್ಭುತನಾಗಿಯುಂ ನೆಗ | ಲ್ಲಾಡ್ಯರ ದೊರೆಯನಿಸಿ ಮೆಜಿದು ಸಾಹಿತ್ಯಕಲಾ |
ಹೃದ್ಯತೆಯನೇದನಾನಿರ | ವದ್ಯಗುಣಂ ಸಂದ ನಾಗಚಂದ್ರಕವೀಂದ್ರಂ ||

ಇವನ ಗ್ರಂಥ

ನೇಮಿನಾಥಪುರಾಣ.

ಇದು 22 ನೆಯ ತೀರ್ಥಕರನಾದ ನೇಮಿನಾಥನ ಚರಿತವು. ಇದರಲ್ಲಿ “ಹರಿವಂಶಕುರುವಂಶನೇರಡುಮಂ”, “ಶ್ರೀಭೂಷಣಾರ್ಯಪ್ರಮುಖಬುಧಜನಂ ಪೇಱುಂ” ಎನಲು—

ಅದಜುಂದಮಾಪುರಾಣಮ | ನೊದವಿದ ಸದ್ಭಕ್ತಿಯುಂದಮಾಂ ವಿರಚಿಸುವೆಂ |

ಮೃದುಪದವಿನೂತರಚನಾ | ಸ್ವದಮಿದು ತಾನೆನೆ ಸಮಸ್ತಬುಧತತಿ ಸತತಂ ||

ಎಂದು ಕಥೆಯನ್ನು ಉಪಕ್ರಮಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಾವತಾರದ ಕಥೆಯೂ, ಪಾಂಡವರ ಕಥೆಯೂ, ಭಾರತಯುದ್ಧದ ಕಥೆಯೂ ಹೇಳಿವೆ. ಕವಿ ತನ್ನ ಪೋಷಕನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರರಾಜನನ್ನು ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿ ಬಹಳವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರರಾಜನು ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನೆಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು—

ಶರದುದ್ಯಚ್ಚಂದ್ರಚಂದ್ರಾಭರಣಸುರಸರಿತ್ತಾರತಾರಾಚಳಪ್ರ |

ಸ್ಫುರಕೀರ್ತಿಪ್ರೀವಿಳಾಸಂ ಸಕಲಗುಣಗಣಾವಾಸನಾಗಿದ್ಧ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ||

ಧರನಿಂ ಸಂಸಿದ್ಧಮಾದೀಕೃತಿ ವಿಬುಧಜನಾಹ್ಲಾದಸಂಪಾದಿ ವಿಶ್ವಂ |

ಭರೆಯೊಳ್ ಸಿಕ್ಕಿಯೆದ್ದ ನಿಲ್ಲನೆ ಗಮವನಿಕುಲಾದ್ರೀಂದ್ರಚಂದ್ರಾಬ್ಧಿತಾರಂ ||

ಎಂಬ ಕೊನೆಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವು ಚಂಪೂರೂಪವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ 14 ಆಶ್ವಾಸಗಳಿವೆ. ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ನೇಮಿನಾಥನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬಳಿಕ ಸಿದ್ಧಾದಿಗಳನ್ನೂ ಯಕ್ಷಿಯಕ್ಷರನ್ನೂ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಸಿ, ಆ ಮೇಲೆ ಸಮಂತಭದ್ರನಿಂದ ಅಕಳಂಕಚಂದ್ರನ ವರೆಗೆ ಗುರುಗಳನ್ನು ಪರಿವಿಡಿಯಿಂದ ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ.¹ ಆಶ್ವಾಸಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ—

ಇದು ನಿಖಿಳವಿಬುಧಜನವಿನುತಸಾಶ್ವತ್ಯಚಾರಿತ್ರಚಕ್ರವರ್ತಿ ಕಲ್ಯಾಣಕೀರ್ತಿಮುನೀಂ
ದ್ರಚಂದ್ರನಾಕ್ಷಂದ್ರಿಕಾಪ್ರಸಾದ ಪ್ರಬೋಧಿತವಾಕ್ಯಮುದಸಮುದಯಂ ಸಹಜಕವಿತಾಢ
ಸೋದಯಂ ತ್ರಿಕರ್ಣಪಾರ್ಯವಿರಚಿತಮಸ್ತು ನೇಮಿನಾಗಪುರಾಣದೂಳಂ

ಎಂಬ ಗದ್ಯವಿದೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ವರ್ಣನಾಭಾಗವು ವಿಶೇಷವಾಗಿಲ್ಲ; ಕಥೆ ಮಾತ್ರ ಸುಬೋಧವಾಗಿಯೂ ಲಲಿತವಾಗಿಯೂ ಹೇಳಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ:—

ಸತ್ಯತಿ.

ಸಂದ ಸುವರ್ಣಮೊಪ್ಪ ಮೃದುರೇಖೆಯನಾಂತ ಪದಪ್ರಯೋಗದಿಂ |

ಸೌಂದರವು ಸದ್ವಚನಹೃದ್ರತೆಯು ಪುದಿದರ್ಪವೃಷ್ಟಿಯು ||

ದೊಂದಿ ಸುಪುಣ್ಯಕಾಮಿನಿಯ ಮಾಲ್ವೆಯನೆಯ್ವಿ ವಿದಗ್ಧಕೋಟಿಗಾ |

ನಂದಮನವು ಕೆಯ್ದೊಡೆ ಪಲ್ಲವ ಕೃತ ಸತ್ಯತಿಯೇ ಸುರಂತರಂ || 301 ||

ಸಮುದ್ರ.

ಜಳಮತ್ತೇಭಪ್ರತಾನಪ ಬಳತರಕರಾಸ್ಥಾ ಲನೋದ್ಭೂತವೀಚಿ |

ಕುಳದಿಂ ಪ್ರಕ್ಷೋಭಿತೋದ್ರನ್ತ ಕರನಿಕರಹಸ್ತಪ್ರಹಾರಪ್ರಭೂತೋ ||

ಚ್ಚಳಿತಾಂ ಭೋಬಿಂದುಸಂಪೋಹದಿನವಿತತಿಮಿಸ್ತೋಮದಿಂ ಭೀಮನಕ್ರಾ |

ವಳಿಯಿಂದಾಕೀರ್ಣಮಾದಂ ಸೊಗಯಿಪ ಲವಣಾಂಭೋಧಿ ಪೆಂಪಿಂದಗಾಧಂ || 302 ||

ವನ.

ಸುರಹೊನ್ನೆಯ ಸೌರಭಮ | ಬೃರಿಸುವ ಮಲ್ಲಿಗಯ ಕಂಪು ಸಂಪಗೆಯ ಮನೋ |

ಹರಮೆನಿಸು ಪರಿಮಳಂ ಪ | ವಿರೆ ನಂದನದಂತರಂ ಕರಂ ರಮಣೀಯಂ || 303 ||

ಗಟ್ಟುವ ಗಿಳಿ ಬಗ್ಗಿಪ ವಿಕ | ಮಲರೊಳ ಮೊರೆವಳಿ ಸಮಂತು ನರ್ತಿಪ ಶಿಖಿ ಸಂ |

ಚಳಪ ಕಪಿ ಸುಲುವ ಹಂಸಯು | ಮಳುಂಬಮೆನೆ ರಯ್ಯಮೆಂತುಮಾರಯ್ಯ

ಬನಂ || 304 ||

1. ಸಮಂತಭದ್ರ, ಪೂಜ್ಯವಾದ ಗೃಧ್ರಪಿಂಚ, ವೀರಸೇನ, ಗುಣಭದ್ರ, ಕೊಂಡಕುಂದಾಸ್ತೆಯ ಮಲಧಾರಿ, ತಟ್ಟಿಷ್ಯಮಲಧಾರಿ, ಕೊಲ್ಲಾಪುರದ ಶುಭಚಂದ್ರ, ಬಿಟ್ಟದಮುನಿ, ನೇಮಿಚಂದ್ರಮುನಿ, ಅಕಳಂಕಚಂದ್ರ.

ಕಂಸಸಭೆ.

ಇರೆ ರಾಜಮಂಡಲಂ ವಿ | ಸ್ತರದಿಂ ಗುರುಬುಧಸಮೇತಮಾಗಳ್ ಸಭೆಯಂ |
ಬರೆದಂತಿರೆಯೆ ಕಂಸಂ | ತರಣಿಯನನುಕರಿಸೆ ರಾಹುಘೋರ್ ಹರಿಯಿದಂ || 305 ||

ದೂತನಾಗಿ ಹೋದ ಕೃಷ್ಣನ ಉಕ್ತಿ.

ಪಿರಿದುಂ ದೋರ್ಬಲಗರ್ವದಿಂದೆಸೆವ ನಿನ್ನೀಕರ್ಣ ನೀಶಲ್ಯನೀ ||
ಸುರಸಿಂಧೂಧ್ವನಿನೀಘಟಪ್ರಭವನೀತತ್ಪ್ರಸೀತತದೋ ||
ದರರುಂ ನೆಟ್ಟನೆ ನೋಡೆ ನೋಡೆ ಸಭೆಯೊಳ್ ನಿಮ್ಮಿವರಂ ಕಟ್ಟಿ ಖೇ |
ಚರನುಯ್ಯತ್ತಿರೆ ತಂದ ಗಂಡಿನದಟಂ ನೀಂ ಕಂಡುಮೇಂ ನಂಬಯೋ || 306 ||

ಬಲರಾಮಪಾಂಡವರ ಧಿಕ್ಕಾರ.

ಬಳಮಂ ನಚ್ಚು ಪೂಡೀಕೃಷ್ಣೀವಳನುಮಿಜೂದಾಳಿಯಾಗಾಳಿಗಾ |
ದಲ್ಯಾಳೀಬಳೆದೊಟ್ಟ ನಟ್ಟುವನುಮಿಗೋಪಾಳರಪ್ಪಿಯಮ ||
ಳ್ಳಳೆ ದಲಂ ಚಂಡಭುಜರ್ ಬಭಾಸಿವರ್ಗಞಾಚಕ್ರೇಶಸ್ಯನ್ಯಾಗ್ರಮಂ |
ಡಳನಾಥರ್ಕಳನಾಂಪರಾನದಿರರೀ ಬಲ್ಲಾಳ್ಳಳೇಸಂದೆಯಂ || 307 ||

ಮಾವು.

ಅನುಪಮಮಾಗಿ ಬಂದ ನನೆ ನುಣ್ಣಿನೆ ಗೂಂದಳಿಸರ್ಪ ಕೆಂಡಳರಾ |
ಕೊನರ ಸುಸೌರಭದ್ರವದ ಸೇವೆಯನುರ್ವಿ ಕುಕ್ಕಿಲ್ ಕೋಕಿಲಂ |
ಘನತರದಿಂಚರಂ ನೆಗೆಯೆ ಮುಂಚಿದ ಪೂವಿನ ಗೊಂಚಲಂ ಕರಂ |
ಜನಿತವೋಹಟಂ ಮುಸುಜಿ ಮುತ್ತುವ ಮತ್ತಮದಾಳಿ ಮಾವಿನೋಳ್ || 308 ||

ಕೃಷ್ಣ.

ದೇವಕಿಯ ನಯನಚಂದ್ರಿಕೆ | ಯಾವರಿಸಿರೆ ಕೃಷ್ಣನಂಗಮೆಸೆದತ್ತಾಗಳ್ |
ದೇವಾಪಗಾಪ್ರವಾಹದಿ | ನಾವ್ಯತಮಾಗಿದರ್ ನೀಲಮಣಿಶಿಖರಿಯಘೋರ್ || 309 ||

ಸೈನ್ಯರಜಸ್ಸು.

ಸದಸಂಘಟ್ಟಿನದಿಂದಮೃದ್ವಿನನಿಯಂ ಪರ್ವಿದರ್ ಕೆಂದೂಳಿ ದಿ |
ಗ್ರದನಿನ್ಯಾತದ ಕುಂಭಮಂ ಪುದಿದು ತತ್ತಿಂದೂರದಂತಿದರ್ದಂ ||
ತೊದವುತ್ತಂ ನೆಗೆದಭ್ರದೋಳ್ ಪರಿದು ಮಂದೈಸಿರ್ಪುದುಂ ಭಾನುವಂ |
ದುದಯಾದ್ರೀಂದ್ರದೊಳರ್ಪ ಪಾಂಗನೊಳಕೊಂಡಿದಂ ರಜೋರಂಜಿತಂ || 310 ||

ಮಾದಿರಾಜಮುನಿ. ಸು. 1140.

ಈತನು ದುರ್ಗಸಿಂಹನ (ಸು. 1145) ಪಂಚತಂತ್ರವನ್ನು ತಿದ್ದಿದನೆಂದೂ ಕವಿಯಾಗಿದ್ದನೆಂದೂ ಆ ಗ್ರಂಥದ—

ಕವಿಗಮಕೆವಾದಿವಾಗ್ನಿ | ಪ್ರವರರ್ ಶ್ರೀಮಾದಿರಾಜಮುನಿಪುಂಗವರು |

ತ್ಸವದಿಂ ತಿದಿದರೆನೆ ಭೂ | ಭುವನದೊಳೆದನೆಯ್ದಿಕೊಂಡು ಕೊನೆಯದರೊಳರೇ ||

ಎಂಬ ಸದ್ಯದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇವನು ಸುಮಾರು 1140 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು; ಆವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆಯೋ ತಿಳಿಯದು.

ಮಹಾದೇವಭಟ್ಟ. 1144.

ಅಬ್ಬಲೂರಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಕನ್ನಡಶಾಸನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ¹ “ಸಹಜಕವಿ ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ಮಹಾದೇವಭಟ್ಟನ ಬರೆಪ” ಎಂದಿದೆ. ಈ ಶಾಸನವು ಚಾಳುಕ್ಯ ಜಗದೇಕಮಲ್ಲನ (1138—1150) ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದುದು. ಈ ಕವಿ ಆವ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆಯೋ ತಿಳಿಯದು.

ಎರಡನೆಯ ನಾಗವರ್ಮ². ಸು. 1145.

ಈತನು ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನ, ಕರ್ಣಾಟಕಭಾಷಾಭೂಷಣ, ವಸ್ತುಕೋಶ—ಈ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಜನ್ನನು (1209) ಇತರಕವಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಈ ಕವಿಯನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ. “ಈ ಕವಿಗಳತ್ತೆ ಜಿನೇಂದ್ರಪುರಾಣಕರ್ತೃಗಳ್” ಎಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಈತನು ಅವುದೋ ಒಂದು ಜಿನಪುರಾಣವನ್ನೂ ಬರೆದಿರಬೇಕು.

ಈತನು ಜೈನಕವಿ; ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ನಾಕೆಗ ಎಂದೂ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಇವನ ತಂದೆ ದಾಮೋದರ.

ಜನ್ನನು ತನ್ನ ಅನಂತನಾಥಪುರಾಣದಲ್ಲಿ—

ಜನನಾಥಂ ಜಗದೇಕನಲ್ಲಿ ಕಟಕೋಪಾಧ್ಯಾಯನಾನಾಗವ |

ರ್ಮನಿದಾನೀಂತನಶರ್ಮವರ್ಮನೆ ಗಡಂ ಜನ್ನಂಗುಪಾಧ್ಯಾಯಂ ||

ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನದಲ್ಲಿಯೆ—

1. *Epigraphia Indica*, V, 234.

2 ಪುಟ 53.

ಅಭಿಮತಶಬ್ದಸಂಸ್ಕರಣದಿಂ ಜನಮಂ ತಿಳಿವಂತುಮಾಡಿ ವಾ |
 ಗ್ವಿಭವಮದಪ್ರತರ್ಕ್ಯಮೇನೆ ಸಂದೇಶಕಂ ದೇಸಿಯಂತನೆಯ್ದಿ ತ ||
 ತ್ವಭಯೋಳಗಗ್ರಪೂಜೆವಡೆದೊಂದು ಮಹಾಮಹಿಮಾನುಭಾವದಿಂ |
 ದಭಿನವಶರ್ವವರ್ಮನಿವನೆಂದಪುದುರ್ವರೆ ನಾಗವರ್ಮನಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ಈ ನಾಗವರ್ಮನಿಗೆ ಅಭಿನವಶರ್ವವರ್ಮ ಎಂಬ ಬಿರುದು ಇದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ನಾಗವರ್ಮನೇ ಜಗದೇಕನಲ್ಲಿ ಕಟಕೋಪಾಧ್ಯಾಯನಾಗಿಯೂ ಜನ್ನನಿಗೆ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದಿರಬೇಕು. ಈತನು ನಯಸೇನನ (1112) ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಆತನಿಗಿಂತ ಈಜಿ ಇದ್ದನೆಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಚಾಳುಕ್ಯರಾಜರಲ್ಲಿ ಜಗದೇಕಮಲ್ಲನು 118೪ ರಿಂದ 1150 ರ ವರೆಗೆ ಆಳಿದಹಾಗೆ ತಿಳಿಯಬರುವುದರಿಂದ ನಾಗವರ್ಮನು ಈತನಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 1145 ರಲ್ಲಿ ಕಟಕೋಪಾಧ್ಯಾಯನಾಗಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು. ಇವನು ಈ ಜಗದೇಕಮಲ್ಲನ ಕಾಲವಾದಮೇಲೆ ಬಹುದಿವಸ ಬದುಕಿದ್ದು ವಾರ್ಧಕದಲ್ಲಿ ಜನ್ನನಿಗೆ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನಾದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಈತನಿಗೆ ಅಭಿನವಶರ್ವವರ್ಮ, ಕವಿಕರ್ಣಪೂರ, ಕವಿತಾಗುಣೋದಯ, ಕವಿಕಂಠಾಭರಣ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಈತನನ್ನು ಆಚಣ್ಣ (ಸು. 1195), ಜನ್ನ, ಸಾಳ್ವ (ಸು. 1550), ದೇವೋತ್ತಮ (ಸು. 1600) ಮೊದಲಾದ ಕವಿಗಳು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ತನಗೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ—‘ದೀರ್ಘೋಕ್ತಿನಯಸೇನಸ್ಯ’¹ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ನಯಸೇನನನ್ನೂ, ‘ದ್ವಿತೀಯಾಂತಸ್ಯ ಪಾ ಸ್ವರೇ’² ಎಂಬ ಸೂತ್ರದ ಕೆಳಗೆ “ಹರಿಪಾಲಸ್ಯ ಪ್ರಯೋಗಃ ತಥಾಗುಣವರ್ಮಕವೇರ್ಭುವನೈಕವೀರಸ್ಯ ಪ್ರಯೋಗಃ” ಎಂದು ಹರಿಪಾಲಗುಣವರ್ಮರನ್ನೂ, ‘ಉದಂತಾನ್ನಾಗಮೋ ಬಹುಳಂ’³ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದ ಕೆಳಗೆ “ಗುರುಹಂಪದೇವೋಕ್ತಪ್ರಯೋಗಃ” ಎಂದು ಆದಿಹಂಪನನ್ನೂ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನದಲ್ಲಿಯೆ—

ಪ್ರಾತಗುಣರೇನಪ ವಿಬುಧಾ | ಗ್ರಣಿಗಳ್ ಕಯ್ಯೊಂದು ಪೊಗಲ್ ಸಲ ನೆಗಲ್ಪುವ ಧಾ |
 ರಿಣಿಯೊಳಗೆ ನಾಗವರ್ಮನ | ಗುಣವರ್ಮನ ಶಂಖವರ್ಮನಧ್ಯಾನಂಗಳ್ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದನೆಯ ನಾಗವರ್ಮ, ಒಂದನೆಯ ಗುಣವರ್ಮ, ಶಂಖವರ್ಮ ಈ ಕವಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಹೇಳಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನ

1. ಭಾಷಾರ್ಥಪೂರ್ಣ, ಸೂ. 74. 2. ಭಾ. ಭಾ. ಸೂ. 69. 3. ಭಾ. ಭಾ. ಸೂ. 192.

ಭಾಷಾಭೂಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಪೊನ್ನ, ರನ್ನ, ಹಂಸರಾಜ, ನಾಗಚಂದ್ರ ನೊದಲಾದ ಕವಿಗಳ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಅನೇಕ ಪದ್ಯಗಳು ಉದಾಹೃತವಾಗಿವೆ.

ತನ್ನ ಕವಿತಾಚಾತುರಿಯನ್ನೂ ಗುಣಾದಿಗಳನ್ನೂ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ ಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ:—

ಸಾರವಿಚಾರಬಂಧುರಮತಿಪ್ರಸರಂ ಪರಿಪಕ್ವಶಾಸ್ತ್ರಸಂ |
 ಸ್ವಾರನುಪೇತಕೌತುಕರಸಂ ವಿದಿತಾಗಮಲೋಕವೃತ್ತನು ||
 ತ್ಸಾರಿತಮತ್ಸರಂ ಸುಜನವತ್ಸಳನೆಲ್ಲಿಯುಮಿತನೆಂದು ಕ |
 ಯ್ಸಾರದೆ ಬಣ್ಣಕುಂ ವಿಬುಧಮಂಡಳಿ ಪಂಡಿತನಾಗವರ್ಮನಂ ||
 ಶ್ರುತದೇವೀಮಕರಂದಕಲ್ಪಲಪನಂ ವಾಕ್ಕ್ರೇನಿವಾಸಾಂಬುಜಾ |
 ಯತವಕ್ತ್ರಂ ರಸಭಾವಭಾಸುರಸಮುದ್ಯದ್ಭಾರತೀನರ್ತನೋ ||
 ಚಿತರಂಗಪ್ರತಿಮಾನನಂ ಪ್ರವಿಲಸದ್ವಾಕ್ಸಂದರೀಕುಂಕುಮಾಂ |
 ಕಿತಕೇಳೀಭವನಾಜರೋಪಮಮುಖಂ ಭೂಭಾಗದೋಳ್ ನಾಕಿಗಂ ||
 ಸಾಮಾನ್ಯವಾಚಿಗಳನೀತೆಜಿಂದನನ್ನ |
 ಸಾಮಾನ್ಯಮಾನ್ಯಸುಚರಿತ್ರಗುಣಾವತಾರಂ ||
 ಸಾಮಾನ್ಯಮುಷ್ಣಜನಮುಂ ತಿಳಿವಂತು ಪೇಳ್ವಂ |
 ದಾಮೋದರಸ್ರಿಯಸುತಂ ಕವಿಕರ್ಣಪೂರಂ ||

ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ

1. ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನ.

ಇದು ಅಲಂಕಾರಶಾಸ್ತ್ರ; ಆದಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಕರಣವೂ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಪದ್ಯರೂಪವಾಗಿ ಬರೆದು ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರ್ವ ಕವಿಗಳ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವು (1) ಶಬ್ದ ಸ್ಮೃತಿ, (2) ಕಾವ್ಯಮಲವ್ಯಾವೃತ್ತಿ, (3) ಗುಣವಿವೇಕ, (4) ರೀತಿಕ್ರಮರಸಸಿರೂಪಣ, (5) ಕವಿಸಮಯ ಎಂದು 5 ಅಧಿಕರಣಗಳಾಗಿ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಸ್ಮೃತಿಯೆಂಬುದೇ ವ್ಯಾಕರಣಭಾಗವು. ಇದರಲ್ಲಿ (1) ಸಂಧಿ, (2) ನಾಮ, (3) ಸಮಾಸ, (4) ತದ್ವಿತ್, (5) ಅಖ್ಯಾತ ಎಂದು 5 ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿವೆ. ಕಾವ್ಯಮಲವ್ಯಾವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ (1) ಪದಪದಾರ್ಥಸಂಧಿಬೋಧವಿನ್ನಿಶ್ಚಯ, (2) ವಾಕ್ಯವಾಕ್ಯಾರ್ಥಬೋಧಾನುಕೀರ್ತನ ಎಂಬ ಎರಡು ಪ್ರಕರಣಗಳಿವೆ. ಗುಣವಿವೇಕದಲ್ಲಿ (1) ಮಾರ್ಗವಿಭಾಗದರ್ಶನ, (2) ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರಸಿರ್ಣಯ, (3) ಅರ್ಥಾಲಂಕಾರ ಎಂದು ಮೂರು ಪ್ರಕರಣಗಳಿವೆ. ರೀತಿಕ್ರಮರಸಸಿರೂಪಣದಲ್ಲಿ (1) ರೀತಿ

ಭಾಗ, (2) ರಸಭಾಗ ಎಂದು ಎರಡು ಭಾಗಗಳಿವೆ. ಕವಿಸಮಯದಲ್ಲಿ (1) ಅಸದಾ ಖ್ಯಾತಿ, (2) ಸದಕೀರ್ತನ, (3) ನಿಯಮಾರ್ಥ, (4) ಐಕ್ಯ ಎಂದು ನಾಲ್ಕು ಭಾಗಗಳಿವೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯನ್ನು—

ಕವಿಗಳಿಗದು ಕೆಯ್ಯನ್ನಡಿ | ಕವಿತೆಗೆ ಬಾಲ್ಯೋದಲು ದಾತ್ತವಾಗ್ಗೀವತೆಗು |
ಧ್ವವಹೇತುಕೋಶಗೃಹಮನಿ | ಭುವನಮೊಳಿದು ಸರೆದು ನಿಲ್ಲುದೊಂದಚ್ಚರಿಯೇ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ವರ್ಧಮಾನನನ್ನೂ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಧಿಕರಣಗಳ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ—

ಇದು ಸಕಳಸುಕವಿಜನಮನಸ್ಸರೋಜಿನೀ ರಾಜಹಂಸಾಯ ಮಾನಾನೂನಕವಿತಾಗುಣೋ
ದಯಂ ಶ್ರೀನಾಗವರ್ಮವಿರಚಿತಮಸ್ತು ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನದೋಳಂ

ಎಂಬ ಗದ್ಯವಿದೆ.

ಕವಿತಾಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ಈ ಪದ್ಯವನ್ನು ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ :—

ಇದು ಸೌಂದರ್ಯಗುಣಪ್ರಕಾಶಮಿದು ತಾನಗ್ರಾಮ್ಯತಾಧಾನಮಿಂ |
ತಿದು ಭಾಸ್ವತ್ಪರಭಾಗರಮ್ಯಮಿದು ಬಂಧಾಶೇಷವಿಚ್ಛಿತ್ತಿಗಾ ||
ಸ್ವದಮೆಂಬಿಂತುಚಿತಪ್ರಯೋಗವಿಧಿಯಿಂ ಸಯ್ತರ್ಪಿಣಂ ತಿರ್ದಿ ವೇ |
ಛುಲ್ಲಿದು ಪೂಮಾಲೆಯನಿಂಬಿನಿಂ ಸಮವನೋಲ್ ಸತ್ಕಾವ್ಯಮಂ ಕವ್ಯಗಂ || 311 ||

2. ಕರ್ಣಾಟಕಭಾಷಾಭೂಷಣ.

ಇದು ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯ ವ್ಯಾಕರಣಗ್ರಂಥವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನೂ ವೃತ್ತಿಯನ್ನೂ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದು, ಪೂರ್ವಕವಿಗಳ ಕನ್ನಡಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 280 ಸೂತ್ರಗಳಿವೆ.¹ ಗ್ರಂಥವು (1) ಸಂಜ್ಞಾ, (2) ಸಂಧಿ, (3) ವಿಭಕ್ತಿ, (4) ಕಾರಕ, (5) ಶಬ್ದರೀತಿ, (6) ಸಮಾಸ, (7) ತದ್ವಿತ್ತ, (8) ಅಖ್ಯಾತನಿಯಮ, (9) ಅನ್ವಯನಿರೂಪಣ, (10) ನಿಸ್ಪಾತನಿರೂಪಣ ಎಂದು ಹತ್ತು ಪರಿಚ್ಛೇದಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಕರಣದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾತವ್ಯಾಂಶಗಳು ಸುಲಭವಾಗಿಯೂ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿಯೂ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿವೆ. ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ—

1. ಭಾಷಾಭೂಷಣದ ವ್ಯಾಕರಣ ಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿ 269 ಸೂತ್ರಗಳಿವೆ. ಕವಿಚರಿತೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಸೂತ್ರಸಂಖ್ಯೆಗಳು ಪ್ರಥಮ ಮುದ್ರಣಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆ.

ಸರ್ವಜ್ಞಂ ತದಹಂ ವಂದೇ | ಪರಂ ಜ್ಯೋತಿಸ್ತಮೋಪಹಂ |

ಪ್ರವೃತ್ತಾ ಯನ್ಮುಖಾದ್ವೇವೀ | ಸರ್ವಭಾಷಾ ಸರಸ್ವತೀ ||

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕವೂ, ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ--

ಕರ್ಣಾಟಶಬ್ದಸೂತಾ,ಣಿ | ಲೋಕವೃತ್ತತ್ತಿದೇವೇ |

ರಚಿತಾನಿ ಸ್ಫುಟಾರ್ಥಾನಿ | ಕೃತಿನಾ ನಾಗವರ್ಮಣಾ ||

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕವೂ ಇವೆ.

3. ವಸ್ತುಕೋಶ.

ಇದು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಸಂಸ್ಕೃತಪದಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವ ಪದ್ಯರೂಪವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಕರ್ಣಾಟಕನಿಘಂಟು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ (1) ಏಕಾರ್ಥಕಾಂಡ, (2) ನಾನಾರ್ಥಕಾಂಡ, (3) ಸಾಮಾನ್ಯಕಾಂಡ ಎಂದು ಮೂರು ಕಾಂಡಗಳು ಇವೆ; ವರ್ಗಗಳು 17; ಗ್ರಂಥಪ್ರಮಾಣ 800. ವರರುಚಿ, ಹಲಾಯುಧ, ಭಾಗುರಿ, ಶಾಶ್ವತ, ಅಮರಸಿಂಹ ಮೊದಲಾದವರ ಕೋಶಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಂತೆ ಕಪಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ವರ್ಧಮಾನನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ, ಏಕನೆಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿಯ ಪರಾಕ್ರಮನಾಮಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸ್ತುತಿಸಿ, ಬಳಿಕ ಜಿನನ ಪರಾಕ್ರಮನಾಮಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಉತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾನೆ :—

ಪುದಿದ ಮನಸ್ತಮಮುಂ ಬಿಡೆ | ಬೆದಿಲಿ ಸದರ್ಥಪ್ರಕಾಶಮುಂ ಮಾಡುಗುಮು |

ಫುಡಲುಂ ಸಮಸ್ತವಿದ್ಯಾ | ಪ್ರದೀಪಮಭಿಧಾನಕೋಶಮುಂದೆ ಪೆಜ್ಜತೇಂ ||

ಕರಮೆ ಜವಮತಿಯುಮುಟುವಂ | ... ಕನ್ನದದಿಂ ಜಲಕ್ಲಾನಗಿರ್ಪಿಸೆಗಂ ||

ನಿರಚಿಸಿದಂ ಕವಿಕಂತಾ | ಭರಣಿದಂ ನಾಗವರ್ಮನೇನೆ ಮಚ್ಚದರಾರ್ ||

ಕಾಂಡಗಳ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಗದ್ಯವಿದೆ :—

ಇದು ಸಮಸ್ತಭುವನಜನಾಂ ಸ್ತೂತ್ರಯಮಾನ ಮಾನಾನಾಂನಕವಿತಾಗುಣೋದಯಂ ಶ್ರೀ ನಾಗವರ್ಮನಿರಚಿತಮಪ್ಪಭಿಧಾನವಸ್ತುಕೋಶದೋಳ್.

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಅಕ್ಕಾಹಿಣಿಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಈ ಪದ್ಯವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ :—

ಪಿರಿಯಕ್ಕರ.

ಒಂದುಸಾಮಜಮೊಂದುತೇರ್ ಮೂಜಿತ್ತಮಯ್ದುಕಾ(ಲಾಳ್ಗಲುಂ)ಪತ್ತಿಯಕ್ಕುಂ |

ಸಂದ ಪತ್ತಿ ಮೂಜಾಗೆ ಸೇನಾಮುಖಂ ಮೂಜಿಲುಂ ಗುಲ್ಮಂ ಮೂಜುಗುಲ್ಮ ||

ಕ್ಕೊಂದುಗಣಮವು ಮೂಱು ವಾಹಿನಿ ತತ್ತ್ವಯಂ ಪೃತನಾಖ್ಯೈ ಪೃತನೆಗಳಮೂ |
ಜೊಂದಿ ತೋಱಿ ಚಮು ಮೂಱುಮನೀಕಿನಿ ಪತ್ತನೀಕಿನಿಯಕ್ಕೊ ಹಿಣಿಯಿನಕ್ಕುಂ

|| 312 ||

ನಮಗೆ ದೊರೆತಿರುವ ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಕರಣಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಇವನದೇ ಮೊದಲನೆಯದು. ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನದ ಪ್ರಥಮಾಧಿಕರಣವಾದ ಶಬ್ದಸ್ಮೃತಿಯಲ್ಲಿ ಈತನು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವ ವ್ಯಾಕರಣಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಕೇಶಿರಾಜನು ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಶಬ್ದಸ್ಮೃತಿಯಲ್ಲಿ ಉದಾಹೃತವಾದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನೇ ಕೇಶಿರಾಜನು ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶಃ ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕರ್ಣಾಟಕ ಭಾಷೆಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರರೂಪವಾಗಿ ಬರೆದಿರುವ ವ್ಯಾಕರಣಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಭೂಷಣವೇ ಮೊದಲನೆಯದು. ಇವರ ರೀತಿಯನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿ ಭಟ್ಟಾಕಳಂಕನು (1604) ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನವೆಂಬ ದೊಡ್ಡ ವ್ಯಾಕರಣಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ನೃಪತುಂಗನು ಹೇಳುವಂತೆಯೇ ನಾಗವರ್ಮನೂ ಉತ್ತರಮಾರ್ಗ, ದಕ್ಷಿಣಮಾರ್ಗ ಎಂಬ ಭೇದಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ, ಈತನು ಹೇಳುವ ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರಮಾರ್ಗಗಳು ವೈದರ್ಭ ಗೌಡಮಾರ್ಗಗಳೇ ಹೊರತು ಕನ್ನಡದ ಭೇದಗಳಲ್ಲ ¹ ಅಲಂಕಾರಪ್ರಕರಣವು ನೃಪತುಂಗನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಈತನ ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ರಸಸೂತ್ರವೂ ಮೊದಲಾದ ಅಂಶಗಳು ನೃಪತುಂಗನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಈತನ ರಸಪ್ರಕರಣವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ, ಸಾಳ್ವನು (ಸು. 1550) ರಸರತ್ನಾಕರವೆಂಬ ತನ್ನ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ದೊರೆತಿರುವ ನಿಘಂಟುಗಳಲ್ಲಿ ವಸ್ತುಕೋಶವೇ ಮೊದಲನೆಯದು. ಮಂಗಳರಾಜನೂ (1398), ದೇವೋತ್ತಮನೂ (ಸು. 1600) ಈ ನಿಘಂಟುವನ್ನು ನೋಡಿ ತಮ್ಮ ಕೋಶಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ದುರ್ಗಸಿಂಹ. ಸು. 1145.

ಈತನು ಪಂಚತಂತ್ರವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಈತನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಇವನ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಈಯಂಶಗಳು ತಿಳಿಯಬರುತ್ತವೆ:—ಕರ್ಣಾಟಕದೇಶದಲ್ಲಿಯ ಕಿಸು ಕಾಡುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಯ್ಯಡಿಯೆಂಬ ಅಗ್ರಹಾರದಲ್ಲಿ “ಮನ್ವಾದಿಪುರಾಣಮುನಿಗಣ

1. ದ್ವಿತೀಯಸಂಪುಟದ ಅವತರಣಿಕೆಯ 27ನೆಯ ಪುಟವನ್ನು ನೋಡಿ.

ಪ್ರಣಾತಶ್ರುತಿವಿಹಿತವಿಶುದ್ಧಮಾರ್ಗನುಂ, ನಿತ್ಯಹೋಮಾಧ್ಯಯನಾನೇಕಯಾಗಾ
ವಭೃತಸ್ನಾನಸವಿತ್ರಗಾತ್ರನುಂ, ಭಗವನ್ನಾರಾಯಣಚರಣಾಂಬುಜಸ್ತರಣಪರಿಣ
ತಾಂತಃಕರಣನುಂ, ತರ್ಕವ್ಯಾಕರಣಕಾವ್ಯನಾಟಕಭರತವಾತ್ಸರ್ಯನಾದ್ಯಶೇಷ
ವಿದ್ಯಾಸಮುದ್ರತರಣಗುಣೈಕಪುಣ್ಯನುಂ, ಧರಾಮರಾಗ್ರಗಣ್ಯನುಂ” ಅದ ದುರ್ಗ
ಮಯ್ಯನಿದ್ದನು. ಇವನ ಮಗ “ದೇವದ್ವಿಜಗುರುಜನಸದಸೇವಾನಿರತ” ನಾದ
ಈಶ್ವರಾರ್ಯ; ಇವನ ಹೆಂಡತಿ ರೇವಕಬ್ಬೆ; ಮಗ ಕವಿ ದುರ್ಗಸಿಂಹ. ಈತನು
ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕವಿ; ಕಮ್ಮೆ ಕುಲದವನು; ಗೌತಮಗೋತ್ರದವನು. ಇವನ ಗುರು
‘ಮಹಾಯೋಗಿ’ಯಾದ ಶಂಕರಭಟ್ಟ. ಚಾಳುಕ್ಯರಾಜರಲ್ಲಿ ‘ಕಲಿಕಾಲಕರ್ಣಂ,’
‘ನೃಪಚಕ್ರವರ್ತಿಲಕಂ,’ ‘ಶ್ರೀಕೀರ್ತಿವಿದ್ಯಾಧರಂ,’ ‘ಸತ್ಯಾಶ್ರಯಕುಲತಿಲಕಂ,’
‘ಜೋಳಕಾಲಾನಲಂ’ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳುಳ್ಳ ಜಗದೇಕಮಲ್ಲ ಅಥವಾ ಜಯ
ಸಿಂಹ ಎಂಬ ರಾಜನಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಗಂಡಭೂರಿಶ್ರಯನೆಂಬ ಬಿರುದುಳ್ಳ ಸಿಂಹಸನ್ನಾಹ
ನೆಂಬ ದಂಡನಾಯಕನಿದ್ದನು. ತಚ್ಚರಣಕಮಲಭೃಂಗನಾದ ಚಕ್ರವರ್ತಿದಂ
ಡಾಧೀಶ, ಕೋದಂಡರಾಮಾಧಿಪ, ಮೊದಲಾದ ಬಿರುದುಗಳುಳ್ಳ ಕುಮಾರ
ಸ್ವಾಮಿ ಕವಿಗೆ ಜಗದೇಕಮಲ್ಲನಲ್ಲಿ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿಸದವಿಯನ್ನು ಕೊಡಿಸಿದನು.
ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಜಗದೇಕಮಲ್ಲನ ಅಜ್ಜೆಯಂತೆ ಕವಿ ಸಯ್ಯಡಿಯಲ್ಲಿ ಹರಿಹರ
ಭವನಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು.

ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನು (ಸು. 1245) ಈ ಕವಿಯ ಪಂಚತಂತ್ರದಿಂದ
ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆದಿರುವುದರಿಂದ ಈತನು 1245 ಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ
ನೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಪೂರ್ವಕವಿಸ್ತವಾಸರದಲ್ಲಿ ಈತನು ನಾಗಚಂದ್ರನ
(ಸು. 1100) ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಆತನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಈಚೆಯವನಾಗಿರ
ಬೇಕು. ಅದುದರಿಂದ 1138 ರಿಂದ 1150 ರ ವರೆಗೆ ಆಳಿದ ಜಗದೇಕಮಲ್ಲ
ನೆಂಬ ಚಾಳುಕ್ಯರಾಜನಲ್ಲಿಯೇ ಈತನು ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿಯಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು; ಸುಮಾರು
1115 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು.

ವರರುಚಿ ಕಾಳಿದಾಸಸುಕುಮಾರಕುಮಾರಕವ್ಯಾಸಬಾಣನುಂ |

ಹರಿಹರಸಾರ್ವಭೌಮಕವಿರನ್ನನು ರೇಚುಗದುರ್ಗಸಿಂಹನುಂ ||

ವರಕವಿತ್ರಲೇಕ್ಷರನು ರಾಘವನಗಳಿರುದ್ಧಭಟ್ಟನುಂ |

ತುರುಗಮಯೂರಹಂಪುಗನು ಕುಂತಿ ಚವುಂಡಿಯರೇ ಕವೀಂದ್ರರು ||

ಎಂಬ ಒಂದು ಪದ್ಯವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.¹ ಇದಾವ ಕವಿಯಿಂದ ರಚಿತವಾದುದೋ
ತಿಳಿಯದು. ಇದರಲ್ಲಿ ದುರ್ಗಸಿಂಹನನ್ನೂ ಕವೀಂದ್ರರ ಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ
ಹೇಳಿದೆ.

1. ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಾಗಿರುವ ನೀತಿಸಾರ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ

ಈತನು ಪೂರ್ವಕವಿಗಳಲ್ಲಿ—ವಾಲ್ಮೀಕಿವ್ಯಾಸಾದಿಕವಿಗಳು, “ನಾಭೇಯಂ ಸುರಾಮಾತ್ಯನಿಂದ್ರನದೀನಂದನನುಧವಂ ಮನುವಿಶಾಲಾಕ್ಷೇಭದಂತಂ ಕುಬೇರನ ಜಾತಪ್ರಿಯಪುತ್ರ”ರೆಂಬೀ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರವರ್ತಕರು, ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಕೊಟ್ಟ ನೀತಿವಿದನಾದ ವಿಷ್ಣುಗುಪ್ತ, ಗುಣಾಧ್ಯ, ವರರುಚಿ, ಕಾಳಿದಾಸ, ಹರ್ಷರಾಜನಿಂದ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿಬಿರುದಂ ಪಡೆದ ಬಾಣ, ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸಿದ ಮಯೂರ, ರಾಘವಪಾಂಡವೀಯವನ್ನು ಬರೆದ ಧನಂಜಯ, ‘ಮಾಮನಕುಮಾರ ನುದ್ಭಟ್ಟಭೀಮಂ ಭವಭೂತಿಭಾರವೀಭಟ್ಟವಚಃ|| ಶ್ರೀಮಾಘರಾಜಶೇಖರಕಾಮಂ ದಕರು,’ ದಂಡಿ, ಈ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕವಿಗಳನ್ನೂ, ಶ್ರೀವಿಜಯ, ಮಾಳವೀಮಾಧವ ವನ್ನು ಬರೆದ ಕನ್ನಮಯ್ಯ, ಅಸಗ, ಮನಸಿಜ, ಚಂದ್ರ (ಭಟ್ಟ), ಪೊನ್ನ, ಮಾರ್ಗದ್ವಯಪರಿಣತಕವಿಮಾರ್ಗನಾದ ಪಂಪ, ದಂಡನಾಯಕ ಗಜಾಂಕುಶ, ಕವಿತಾವಿಲಾಸ, ಈ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ತನ್ನ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ‘ಕವಿಗಮಕೆವಾದಿವಾಗ್ಮಿಪ್ರವರ’ ನಾದ ಶ್ರೀಮಾದಿರಾಜಮುನಿಪುಂಗವನು ತಿದ್ದಿದ ನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ತನ್ನ ಗುಣಾದಿಗಳನ್ನು ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ:—

ಅನವದ್ವ್ಯಾಚರಣಕ್ಕು ದಾಹರಣಮುದ್ಯತ್ಕೀರ್ತಿಗಾಧಾರಮಾ |
 ಲ್ಲನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಮರುತ್ತನೂಜನಿಸಿದಾರ್ತತ್ರೀಯವಂಶಕ್ಕೆ ಮಂ ||
 ಡನರತ್ನಂ ಕಟಕಾರಣವಪ್ರತರಣಪ್ರೋದ್ಭಾಸಿ ಸಿದ್ಧೇಷ್ಟತಿ |
 ಸ್ವನಿಕಾಯಕ್ಕೆ ವಹಿತ್ರಮೆಂದು ಪೊಗಟ್ಟುಂ ವಿದ್ವಜ್ಜನಂ ದುರ್ಗನಂ ||
 ವಿನಯಾಧೀನನಹೀನಂ | ವಿನುತಕುಲೀನಂ ನಿಜೇಶಕಾರ್ಯಧುರೀಣಂ |
 ಮನುವಿಶಾಲಧರ್ಮಮಾರ್ಗಾ | ಧ್ವನೀನನಿವನೆಂದು (ದುರ್ಗನಿಸಿ)ದನಲ್ಲೇ ||
 ಅಜಾವಿಂಗಾಕರಮೊಳ್ಗುಣಕ್ಕೆ ಕಣಿ ಶೌಚಕ್ಕಾಸ್ಪದಂ ಜಾಣ್ತನ |
 ಕೃಷಿವಬೋಳ್ಗುಡಿಗಾರ್ಮಮಾಯತಿಗಡರ್ಪರ್ಪಿಗೆ ಲೀಲಾಗೃಹಂ ||
 ಗುಣ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವಿನೀತವೃತ್ತಿಗೆ ತವರ್ ಸತ್ಯಕ್ಕಧಿಷ್ಠಾನಮಂ |
 ದಜಾತಂ ಕಯ್ಯಿಗೆ ಕೂರ್ತು ಕೀರ್ತಿಸುವುದುರ್ವಿಮಂಡಲಂ ದುರ್ಗನಂ ||
 ನಿಶ್ಚಿತಮನರಲ್ಲದರಂ | ದುಶ್ಚರಿತರನೆಯ್ವ ಪಡೆದ ದೋಷಕ್ಕಂ ಪ್ರಾ |
 ಯಶ್ಚಿತ್ತಮೆಂದು ಸಕಲವಿ | ಪಶ್ಚಿನ್ನಿಧಿಯನಿಪ ದುರ್ಗನಂ ಬಿಡಿ ಪಡೆದಂ ||
 ವಿನಯಾಂಭೋನಿಧಿ ಶಿಷ್ಯಕಲ್ಪಮುಖಂ ಸತ್ಯವ್ರತಂ ವಿಪ್ರವಂ |
 ಶನಭೋಮಂಡಲಚಂಡಭಾನು ವಿಲಸದ್ವಾಕ್ಕ್ರೀಮನೋರಾಮನೆಂ ||
 ವೆನಸುಂ ಧಾರಿಣಿ ಬಣ್ಣಿಕುಂ ನಿಜಯಶೋವಲ್ಲೀವೃತಾಂಭೋದಮಾ |
 ಗನನಾರಾಧಿತಭರ್ಗನಂ ಭೃತವಿಪಶ್ಚಿದ್ಧರ್ಗನಂ ದುರ್ಗನಂ ||
 ಜಗದೋಳ್ ಪತಿಹಿತದೇಯೋಳ್ | ನೆಗಲ್ಲೊನಜನೀಕದಂತನಿಂ ಪವನಜನಿಂ |
 ಖಗರಾಜನೀದುರ್ಗಂ | ದ್ವಿಗುಣಂ ತ್ರಿಗುಣಂ ಚತುರ್ಗುಣಂ ಪಂಚಗುಣಂ ||

ದಾನಶೂರನಪವಾದಭೀರು ವಿ | ಜ್ಞಾನಮೂರ್ತಿ ಭುವನೈಕವತ್ಸಲಂ |
 ಮಾನನೀಯಗುಣಸೆಂಬ ಪೆಂಪಿನು | ದ್ವಾನಿಯಂ ತಳೆದ ದುರ್ಗನನ್ನರಾರ್ ||
 ಉದಯೋತ್ತಂ ಗನಗಸ್ಯಭಾವದಿನಪಂ ಪೋದ್ವಾಮಧುರ್ಮಕ್ರಮಾ |
 ಜದ ಬೇರಾ ಸ್ವಾಮಿಹಿತಾಘನಿರ್ಮಲಮಹಾರತ್ನಾಕರಂ ನೀತಿಶಾ ||
 ಸ್ತುತ ಮಂತ್ರಕ್ಕಧಿದೈವತಂ ದ್ವಿಜಕುಲಶ್ರೀಕೇಳಿಸಂವಾಸಮಂ |
 ಬುದು ಸರ್ವೋರ್ವರೆ ಧರ್ಮನಿರ್ಮಲಯಶಸ್ವದ್ವರ್ಗನಂ ದುರ್ಗನಂ ||
 ಪತಿಹಿತನಂಜನಾತನಯನಾಪವನಾತ್ಮಜನಿಂ ಖಗೇಶ್ವರಂ |
 ಪತಿಹಿತನಾಮರುತ್ತನಯನಿಂ ಖಗರಾಜನಿನರ್ಕನಂದನಂ ||
 ಪತಿಹಿತನಾಮರುತ್ತನಯನಿಂ ಖಗರಾಜನಿನರ್ಕಜಾತನಿಂ |
 ಪತಿಹಿತನೀತನೆಂದು ಪೊಗಲ್ಪುಂ ಸಲೆ ದುರ್ಗನನುರ್ದರಾಜನಂ ||

ಇವನ ಗ್ರಂಥ

ಪಂಚತಂತ್ರ.

ಇದು ಚಂಪೂರೂಪವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ (1) ಭೇದಪ್ರಕರಣವರ್ಣನಂ, (2) ಪರೀಕ್ಷಾವ್ಯವರ್ಣನಂ, (3) ವಿಶ್ವಾಸಪ್ರಕರಣವರ್ಣನಂ, (4) ವಂಚನಾಪ್ರಕರಣವರ್ಣನಂ, (5) ಮಿತ್ರಕಾರ್ಯಪ್ರಕರಣಂ ಎಂಬ ಐದು ತಂತ್ರಗಳಿವೆ. ಪಂಚತಂತ್ರಕಥೆ ಹುಟ್ಟಿದ ವಿಷಯವನ್ನು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ:—

ರಜತಗಿರಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತಾಮರಮಣಿಮಕುಟೋದ್ಭವ್ಯಪಾದಾರವಿಂದಂ ಗಿರಿಜಾಧೀಶನಿರ್ದಂ. ಅಂತಿರ್ದ ಪರಮೇಶ್ವರಂಗೆ ಗಿರಿರಾಜತನೂಜೆ ಕರಕಮಲಂಗಳಂ ಮುಗಿದು—ದೇವಾ ನೀವೆನಗೊಂದಪೂರ್ವಮಪ್ಪ ಕಥೆಯಂ ಪೇಲ್ಪಿತ್ತೇಲ್ಪುದೆನೆ, ಹರಂ ದರಹಸಿತವದನಾರವಿಂದನಾಗಿ ಪೂರ್ವತಿಗಪೂರ್ವಮಪ್ಪ ಕಥೆಯಂ ಪೇಲ್ಪುತ್ತಿರಲಾಕಥಾ ಗೋಷ್ಠಿಯೊಳ್ ಪುಷ್ಪದಂತನೆಂಬಂ ಗಣಪ್ರಧಾನನಿರ್ದೇಲ್ಮಮಂ ಕೇಳಿತ್ತಾನುಮೊಂದು ಕಾರಣದಿಂ ಮಾನವಲೋಕದೊಳ್ ಪುಟ್ಟಿ ಗುಣಾಡ್ಯನೆಂಬ ಸತ್ಯವಿಯಾಗಿ ಶಾಲಿವಾಹನನೆಂಬ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಕವಿಯಾಗಿದು ಹರಂ ಗಿರಿಸುತೆಗೆ ಪೇಲ್ಪುತ್ತಿರ್ದೆಗಳಂ ಪೃಶಾಚಿಕಥಾಪಯೋಳ್ ಬೃಹತ್ಕಥೆಗಳಂ ಮಾಡಿ ಪೇಲ್ಪಿತ್ತೊಡವಂ ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟಂ ಕೇಲ್ದಾ ಕಥಾಸಮುದ್ರದೊಳ್ ಪಂಚರತ್ನಮಪ್ಪಯ್ದು ಕಥೆಗಳನಾಯ್ದು ಕೊಂಡು ಪಂಚತಂತ್ರಮೆಂದು ಪೆಸರಿಟ್ಟು ಸಮಸ್ತಜನೋಪಕಾರಾರ್ಥಂ ಪೇಲ್ಪಿದಂ.

ಈ ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟನ ಕೃತಿಯನ್ನೇ ತಾನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆವುದಾಗಿ—

ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟಕೃತಿಯಂ | ವಸುಧಾಧಿಪಹಿತಮನಖಿಲವಿಬುಧಸ್ತುತಮಂ |

ಪೊಸತಾಗಿರೆ ಎರಚಿಸುವೆಂ | ವಸುಮತಿಯೊಳ್ ಪಂಚತಂತ್ರಮಂ ಕನ್ನಡದಿಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬಳಿಕ ಈಶ್ವರ, ಬ್ರಹ್ಮ, ಸರಸ್ವತಿ, ಚಂದ್ರ, ಮನ್ಮಥ, ಸೂರ್ಯ, ಗಣಪ, ದುರ್ಗ ಇವರುಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ತಂತ್ರಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ—

ಇದು ವಿನಮದಮರರಾಜಮೌಳಿಮಾಣಿಕ್ಯಮುರೀಚಮಂಜುರೀಪುಂಜರಂಜಿತಭಗವದ್ಭವಾನೀವಲ್ಲಭಚರಣಸರಸಿರುಹಷಟ್ಪದಂ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿ ದುರ್ಗಸಿಂಹವಿರುಚಿತಮಸ್ತು ಪಂಚತಂತ್ರದೊಳ

ಎಂಬ ಗದ್ಯವಿದೆ.

ಇವನ ಬಂಧವು ಪ್ರೌಢವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಾಸಬದ್ಧವಾಗಿಯೂ ಇದೆ.
ಇವನ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಪಿಂಗಳಕನೆಂಬ ಸಿಂಹವು.

ಭಂಗುರಭೀಷಣಭುಕ್ರುಟಿದಂಷ್ಟ್ರನುದಗ್ರದವಾನಳಪ್ರಭಾ |
ಭಂಗಪಿಶಂಗಕೇಸರಸಟಾವೃತರಾದ್ರಮುಖಂ ಮದಾಂಧಮಾ ||
ತಂಗಘಟಾವಿಘಟೈನಪಟಿಸ್ತಕರೋರನಖಾಳಿ ನಾಮದಿಂ |
ಪಿಂಗಳಕಂ ಮೃಗೇಂದ್ರನೆಸದಿರ್ಪುದತರ್ಕ್ಯಪರಾಕ್ರಮಕ್ರಮಂ || 313 ||

ಚಳದಳಕಂ ಹರ್ಷೋದ್ಗತ | ಪುಳಕಂ ನಖಮುಖವಿದಾರಿತೋಗ್ರೇಭಶಿರಃ |
ಫಳಕಂ ಮೃಗತಿಳಕಂ ಪಿಂ | ಗಳಕಂ ಘೋಗಂದು ಕಳಪಿದಂ ದಮನಕನಂ || 314 ||

ಸಮುದ್ರ.

ಬಲವೈರಿಸ್ಪಾರವಜ್ರಾಧಿಕಭಯಚಕಿತೋದ್ಧೂತಮೈನಾಕಗೋತ್ರಾ |
ಚಲಪಕ್ಷತ್ರಾಯಿ ಸಂಧುಪ್ರಿಯತಮನತಿಗಂಭೀರನಂತರ್ನಿವಿಷ್ಟಾ ||
ಖಿಲಲೋಕಂ ನಕ್ರಚಕ್ರಸ್ಫುರದುರುತರಯಾದಶ್ಚರಾಧ್ಯಾಸಿತಪೋ |
ಶ್ಕಲಿತಾಂಭಃಕುಂಭಿಕುಂಭೋನ್ಮದರಸವಿಲಸತ್ ಕ್ಷೋಭರಾದ್ರಂ ಸಮುದ್ರಂ || 315 ||

ಕತ್ತಲೆ.

ಮೇದಿನಿಯಂ ಕ್ರಮಕ್ರಮದೆ ಸರ್ವಿದುದಾತ್ತನಭೋವಿಭಾಗಮಾ |
ಚ್ಛಾದಿತದಿಜ್ಜುಖಂ ವ್ಯವಹಿತಾಖಿಲದೃಷ್ಟಿಸುಧಂ ತಮಾಲಭ್ಯಂ ||
ಗೋದರನೀರದಾಗಮಘನಪ್ರಕರಾಂಜನವುಂಜಕೋಕಿಳಾ |
ಚ್ಛೋದರಕಾಯಕಾಂತಿಶಿತಕಂಠಗಲಪ್ರತಿಮಪ್ರಭಂ ತಮಂ || 316 ||

ನರ್ಮದೇ.

ಮದವದ್ವನ್ಯಗಜೇಂದ್ರದಾನಮಲಿನೋದ್ಯದ್ಧಂಗಳಸಂಘಾತಸಂ |
 ಪದೆಯಂ ಬಾಲಮೃಣಾಲಜಾಲಕಲಸತ್ವಾದ್ವದುಪ್ಪುಷ್ಪೋತ್ತರ ||
 ಚ್ಚದೆಯಂ ತೀರನವೀನಚೂತಕುಸುಮವ್ರಾತಾಸಪೋನ್ಮತ್ತಪ |
 ಟ್ವದೆಯಂ ನರ್ಮದೆಯಂ ಮಹಾಹ್ರದೆಯನಾವಿಪ್ರಂ ಸಮಂತಯ್ದಿದಂ || 317 ||

ಸೂರ್ಯಾಸ್ತ.

ಮುಗಿಯೆ ಸರೋಜಪಂಡಮಲದೊಪ್ಪೆ ನಪೋತ್ಪಲರಾಜ ಜಕ್ಕವ |
 ಕ್ಕಿಗಳ ಮನಕ್ಕೆ ತಾಪಮೊದವುತ್ತಿರೆ ವಿದ್ರುಮಭಂಗಕಾಂತಿ ಕೆ ||
 ಯ್ತುಗೆ ಘನವೀಧಿಯೊಳ್ ನಿಜಕುಲಾಯತನಕ್ಕೆ ಪಾಪಿ ಪ |
 ಕ್ಕಿಗಳಸರಾಂಬುರಾಶಿಗಿಲ್ಲದಂ ನಳಿನೀವನಜೀವಿತೇಶ್ವರಂ || 318 ||

ಸಮೀರಣ.

ವಿಡಳಿತಪುಷ್ಪಸೌರಭಮನಾವಗಮಿಕುಳಿಗೊಂಡು ಕೊಂಡು ಸ |
 ಟ್ವದಪದಪದ್ವಿನಿಂನಿವಹಶ್ಚೈತ್ಯದೊಳೊಯ್ಯನೆ ಕೂಡಿ ಕೂಡಿ ಮಾ ||
 ಣದ ವಿವಿಧದ್ರವೋತ್ಕರದಿಲುಂಬಿನೊಳಿಂಬಿನೆ ನಿಂದು ನಿಂದು ತೀ |
 ಡಿದುದಘಹಾರಣಂ ಪಥಪರಿಶ್ರಮವಾರಣಮಾಸಮೀರಣಂ || 319 ||

ವಿವಿಧನೀತಿ.

ಹಿತನಪ್ಪ ಭೃತ್ಯನೆಂದುಂ | ಪತಿಗಪಜಯಮಾಗದಂತ ಪೇಲ್ಪುದು ಪತಿ ದು |
 ಮರ್ತಿಯಾಗಿ ದುಷ್ಟಜನಸಂ | ಗತಿಗೆಣಗಿದೊಡೆಣಗಲೀಯದಿರ್ಪುದಮೋಘಂ || 320 ||

ಅಜ್ಜಿದುದನಾಳ್ವನೊಳ್ ಮುಜಿನಿ ಮಾಣ್ಣಿರದೊಯ್ಯನೆ ಪೇಲ್ಪಿದಾತನೇ |
 ತಣ ಹಿತನೆಯ್ತು ಕೂರ್ಪವರ ಪೇಲ್ಪಿದನಿಂಚಿನೆ ಕೇಳದಾತನೇ ||
 ತಣ ವಿಭು ಮಂತ್ರಿಯುಂ ನೃಪತಿಯುಂ ಬಗೆಗೊಂಡನುಕೂಲವೃತ್ತಿಯೊಳ್ |
 ಮುಜಿದಿರೆ ಕೂಡುಗುಂ ನಿಖಿಳರಾಜ್ಯವಿಭೂತಿಗಳಾವಕಾಲಮುಂ || 321 ||

ಸುರಪತಿ ಗೃಧ್ರನಾಗಿ ತಗುಳಲ್ ಮುಜಿಪೊಕ್ಕ ಕಪೋತನಂ ಕ್ಷಿತಿ |
 ಶ್ವರಕುಲಚಕ್ರವರ್ತಿ ತಿಬಿಯೆಂಬ ನೃಪೋತ್ತಮನಾತ್ಮಮಾಂಸಮಂ ||
 ಸುರಪತಿಗಿತ್ತು ರಕ್ತಸಿ ಪಯೋಧಿಪರೀತಧರಿತ್ರಿ ಬಣ್ಣಿಸು |
 ತ್ತಿರೆ ತಳಿದಂ ಶರತ್ಸಮಯಚಂದ್ರಕರೋಜ್ವಲರುಂದ್ರಕೀರ್ತಿಯಂ || 322 ||

ಸಾಲದೆ ಪೆಜರಂ ಪೊಡಮ | ಟ್ವೋಲೈಸದೆ ನಿಚ್ಚವಯುಣಮಿಲ್ಲದೆ ತನ್ನ |
 ದಾಳಲಯದೊಳಿರ್ಪು ಬಾಲ್ಪುದೆ | ಮೂಲೋಕಮನಾಳ್ ಸುಖದಿನಗ್ಗಮ
 ಲ್ಲೀ || 323 ||

ಪುರುಷಂ ದೈವಮೆ ಶರಣಂ | ದಿರಲಾಗದು ತನಗೆ ತಾನೆ ಮಾಡದು ದೈವಂ |
ಪುರುಷಾರ್ಥಂಗೆಯ್ಯುತ್ತಿರೆ | ಪರಮಾರ್ಥಂ ದೈವಮುಂ ಕೃತಾರ್ಥಂಮಾ ಟ್ಕುಂ || 324 ||

ನಂಬಿಸರೆನ್ನ ರಪ್ಪರುಮನೇತೆಜಿದಿಂ ಸಲೆ ನಂಬೆ ಪಾಣೈಯರ್ |
ನಂಬಿಸರಿಂತನೇಕವಿಧದಿಂದೆ ವಿಚಾರಿಸಿ ನೋಡೆ ಪಂಡಿರಂ ||
ನಂಬಲೆ ಆಗ ನಂಬದಿರಲಾಗವರಿಲ್ಲದೆ ಬಾ ಟ್ಕಲಾಗದೇ |
ನೆಂಬುದಿದರ್ಕೆ ತಕ್ಕುದನೆ ಬಲ್ಲವನುಳ್ಳೊಡೆ ದೇವನಲ್ಲನೇ || 325 ||

ಸುಕರಸುಕವಿಕಂತಾಭರಣ. ಸು. 1145.

ಸೂರಬದ 138 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಎಕ್ಕಲದೇವನನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಿ “ ಸುಕರಸುಕವಿಕಂತಾಭರಣಾದ್ಯನೇಕಕವಿಜನಪ್ರಿಯ ” ಎಂದು ವಿಶೇಷಿಸಿ ಹೇಳಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಸುಕರಸುಕವಿಕಂತಾಭರಣ ಎಂಬ ಒಬ್ಬ ಕವಿ ಎಕ್ಕಲ ದೇವನ ಆಶ್ರಿತನಾಗಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಕವಿ ಅವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆ ದಿದ್ದಾನೆಯೋ ತಿಳಿಯದು. ಕನ್ನಡಕವಿಗಳಾದ ನೇಮಿಚಂದ್ರನಿಗೂ (ಸು. 1170) ಸೋಮನಾಥ ಪಂಡಿತನಿಗೂ (1234) ಸುಕವಿಕಂತಾಭರಣ ಎಂಬ ಬಿರುದಿದೆ. ಈತನನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಈ ಬಿರುದನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಇರ ಬಹುದು. ಎರಡನೆಯ ನಾಗವರ್ಮನಿಗೆ (ಸು. 1145) ಕವಿಕಂತಾಭರಣ ಎಂಬ ಬಿರುದುಂಟು. ಈ ಶಾಸನವು ಚಾಳುಕ್ಯ ಜಗದೇಕಮಲ್ಲನ (1138-1150) ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದುದು.

ಮಧುಸೂದನದೇವ. 1147.

ಈತನು ದಾವಣಗೆರೆಯ 41 ನೆಯ ಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆದುದಾಗಿ ಆ ಶಾಸನ ದಲ್ಲಿಯು—

ಶ್ರೀವೀರಪಾಂಡ್ಯದೇವಮ | ಒೀವಲ್ಲಭಮಹಿತಪಾದಪರಮಾರಾಧ್ಯ |
ಶ್ರೀವಿಘ್ನಂ ಮಧುಸೂದನ | ದೇವಂ ವಿರಚಿಸಿದರೆಸೆಯೆ ಶಾಸನಕೃತಿಯಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನವು ಚಾಳುಕ್ಯ ಜಗದೇಕಮಲ್ಲನ (1138-1150) ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ 1147 ರಲ್ಲಿ ಬರೆದುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಜಗದೇಕ ಮಲ್ಲನ ಸಾಮಂತ ವೀರಪಾಂಡ್ಯರಾಜನು ಶಂಕರನಾರಾಯಣದೇವರಿಗೆ ಒಂದು ಗ್ರಾಮವನ್ನು ದತ್ತಿಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಂತೆ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಶಾಸನದ ಬಂಧವನ್ನು

ನೋಡಿದರೆ ಮಧುಸೂದನದೇವನು ಉದ್ಧಾಮಕವಿ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅವ ಅಡ್ಡಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಈತನು ವೀರಪಾಂಡ್ಯನ ಅಣ್ಣನಾದ ಪಂಡಿತಪಾಂಡ್ಯನಿಗೆ ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ನಾಗಿದ್ದಂತೆ

ಅಧಿಕತಸಮಸ್ತವಿದ್ಯಂ | ಮಧುಸೂದನದೇವರಿಂದಮನೆ ಪಂಡಿತಪಾಂ |

ಧ್ಯಧರಾಧಿಪತಿಯ ಪೋಲಿಗೆ | ಬಧಿರಧರಾಧಿಪರೆಂತುಮೇಂ ಬಂದಸರೇ ||

ಎಂಬ ಶಾಸನಪದ್ಯದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇವನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕವಿ.

ಈ ಶಾಸನದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಸಮುದ್ರ.

ಮಕರವ್ರತಾಭಿಘಾತೋಚ್ಚ ಲತಕಮರಸಂಘಟ್ಟಸಂಸ್ಪರ್ಧಿವಾನ |

ಪ್ರಕರಪ್ರಕ್ಷೋಭಿತೋದ್ಯುತರಳತರತರಂಗೋತ್ತರಂ ಕ್ಷಿಸ್ತಮುಕ್ತಾ ||

ನಿಕರಂ ಕಣ್ಣೆಯೆ ಚೆಲ್ವಂ ಪಡೆದುದವಿರಳೋತ್ತಾಳಕಲ್ಲೋಳಮಾಳಾ |

ಧಿಕಸಂಘರ್ಷಪ್ರಜಾತಪ್ರಬಳಘನಘನಧ್ವಾನರೌದ್ರಂ ಸಮುದ್ರಂ || 326 ||

ಅದು ನಾನಾನಕ್ರಚಕ್ರಮಕರಿಮಕರೋಡ್ಧೀನಪಾರೀನಪುಚ್ಚ |

ಚ್ಚದವತಾಘಾತಫೀತಾಚಳಚಳನಚಳತ್ತುಂಗರಂಗತ್ತರಂಗೌ ||

ಘದುರಂತಪ್ರಾಂತಮುಜ್ಜಂಭಿತಬಹಳತಡಿಜ್ಜಾಳಲೀಳಾವಿನೀಳಾಂ |

ಬುದಬಿಂಬಾಡಂಬರಂ ಕಣ್ಣಿಸೆವುದು ಲಹರೀಲೋಳಬಾಳಪ್ರವಾಳಂ || 327 ||

ಚಾಳುಕ್ಯಾನ್ವಯಾವತಾರ.

ಶ್ರೀರಮಣೀರಮಣನ ಗಂ | ಭೀರತರೋದಾರನಾಭಿಕಾಸಾರಸರ |

ದ್ವಾರಿಯೊಳಾದುದು ಸಿತಸರ | ಸೀರುಹಮತಿಬಹಳಸುರಭಿಪರಿಮಳಮಿಳಿತಂ || 328 ||

ಜಳರುಹಜಠರನ ಜಠರದ | ಜಳಜಾತದೊಳೊಗೆದ ಜಳಜಜಾತನ ಹೃದಯ |

ಸ್ಥಳಜಳರುಹಜಾತಂ ನಿಜ | ಕುಳಾದಿಭೂತಂ ಹರೀತನತಿವಿಖ್ಯಾತಂ || 329 ||

ತೈಲಪ.

ಗಣನಾತೀತವಿಚರದ | ಪ್ರಣತಪ್ರಣತಾವನೀಪಕವನೀಪಕಮಾ |

ಗಣಮಾಗಣಪ್ರದಾಯಕ | ರಣವಿತರಣಗುಜವಿನಿರ್ಜತ್ಯಲಂ ತೈಲಂ || 330 ||

ಚಂದ್ರ.

ನಿಜಮೆನಲಂಬುಜಜನನಾ | ಬಿಜನನಮುನಿನಯನಜನನಮೆಂಬೀಜನನ |

ತ್ರಿಜನನಮನೆಯ್ದ ಸೋಮಂ | ತ್ರಿಜಾತನೆತ್ತತ್ರಿಜಾತನಿದು ಚಿತ್ರತರಂ || 331 ||

ರಾಜರಾಜಪಾಂಡ್ಯ.

ನೆನೆನೆನಿದು ರಾಜರಾಜೀಂ | ದ್ರನ ಪೃಥುಳಗದಾಶನಿಪ್ರತಾಪಮನಹಿತಾ |

ವನಿಭೃನ್ನಿಕಾಯಮಂಭೋ | ಧಿನಿಲೀನಂ ಮಿಡುಕಲಣ್ಣದಚಳಮೆನಿಕ್ಕುಂ || 332 ||

ವೀರಪಾಂಡ್ಯ.

ಕರವಾಳಾಘಾತಶಾತಾಹಿತಕರಿವಿಲರದ್ದಂತಶಲ್ಕಂಗಳಿಂ ತ |
 ಶ್ವರಿಬಹೋದ್ವಾಮಹೇಮಾಭರಣಕಿರಣದಿಂ ತತ್ವತಾಕಾಸ್ತ್ರವರ್ಮಾಂ ||
 ಬರಚಿತ್ರೋದ್ದೋತದಿಂ ತದ್ರುಧಿರವಿಸರಕಾಸಾರಿಕಾಪೂರದಿಂ ಪಾಂ |
 ದುರಿತಂ ಪೈಶಂಗಿತಂ ಕರ್ಬುರಿತಮರುಣಿತಂ ವೀರಪಾಂಡ್ಯಾಜರಂಗಂ || 333 ||

ವಿಜಯಶ್ರೀಪತಿಪಾಂಡ್ಯಭೂಭುಜಭುಜಾವಷ್ಟಂಭವಿತ್ರಸ್ತವೈ ||
 ರಿಜನಾಧೀಶರ ದೇಶದೊಳ್ ತಿಲಕಪುನ್ನಾಗಾಂಜನಸ್ಯಂದನ ||
 ಧ್ವಜಬಾಣಾಸನಸಾಲಕಾಂಚನಸಿತಚ್ಚತ್ರಂಗಳೆಂದುಂ ಕುಜ |
 ವ್ರಜದೊಳ್ ತೋರ್ಪುವು ನೋಲ್ವಿಡ್ವಿಡಿಲ್ಲಿತರವಸ್ತುಸ್ತೋಮನಾಮಂಗಳಿಂ || 334 ||

ಅದಿರದಿದಿರಿದಿರನಿದಿರು | ವದಟಿರನದಟಲೆದು ಬಿದಿಜಿ ಬೆಂಕೊಂದು ಸಮ |
 ಸ್ತದಿಗಂತರಮಂ ಪುದಿದೊದ | ವಿವ ಜಸದಿಂದೆಸೆವನಸದಳಂ ಪಾಂಡ್ಯನ್ಯಪಂ || 335 ||

ಕವಿಕಾಳಿದಾಸ. 1147.

ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು 140 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ (ಶಕ 1069) ಕಾಳಿದಾಸನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಕವಿಯ ಹೆಸರು “ಪೆಂಪನೆ ತಾಳ್ವಲ್ ಕವಿಕಾಳಿದಾಸನೆ ವಲಂ ಧನ್ಯಂ ಪೆಱ್ ಧನ್ಯರೇ” ಎಂಬ ಪದ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಇವನ ತಂದೆ ಚೌಂಡಮಯ್ಯ, ತಾಯಿ ಚಂದ್ರಾಮತಿ, ಸಹೋದರರು ಕಾವರಾಜ, ಜನಾರ್ದನ, ಮಲ್ಲಿ ದೇವ. ಈತನು ಅವ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆಯೋ ತಿಳಿಯದು.

ಮುಖ್ಯಪಂಡಿತ. 1147.

ಈತನು ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ್ವರದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಶಾಸನವನ್ನು¹ ಬರೆದಂತೆ ಆ ಶಾಸನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ “ಶ್ರೀಮತ್ಕರ್ಣಾಟಕಕವಿ ಮುಖ್ಯಪಂಡಿತರ ಕವಿತೆ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಚಾಳುಕ್ಯರಾಜನಾದ 2 ನೆಯ ಜಗದೇಕಮಲ್ಲನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮೇಚರಸನು ಸೋಮನಾಥದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಚಿನ್ನದ ಕಲಶವನ್ನು 1147 ರಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಸಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ತೈಲಪ.

ಶ್ರೀಮಚ್ಚಾರುಚಳುಕ್ಕವಂಶನಳಿನೀಬಾಳಾತಪಂ ದುರ್ವಿನೀ |
 ತಾಮೇಯಾರಿನ್ಯಪಾಳಬಾಳಕದಳೇಷಂಡೋಗ್ರವೇದಂಧನು ||
 ದ್ವಾಮಾನಮ್ರನರೇಂದ್ರಮೌಳಿಮಣಿಸಂಘೃಷ್ಣಾಂಘ್ರಿಪದ್ಮದ್ವಯಂ |
 ಭೂವಿಾಶಂ ನೆಗಪ್ಪಿಂ ಸಮಗ್ರವಿಜಯಶ್ರೀಲೋಲುಪಂ ತೈಲಪಂ || 336 ||

ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ.

ಚಲಚೀರೀಭೇರಿಯಿಂ ಕೇಚಕಕುಳವಿಳಸದ್ಗಾಯಕಾನೀಕದಿಂ ಭೂ |
 ತಲಭೂಭೃತ್ಸೀರದಿಂ ಪನ್ನಗಫಣಮಣಿದೀಪಂಗಳಿಂ ಸರ್ಪನಿರ್ಮೋ ||
 ಕಲಸದ್ವಸ್ತ್ರಂಗಳಿಂ ಬೇಜವರ್ಗಿ ವಿಭವನುಂ ಮಾಡಿ ವಿದ್ವಿಷ್ಟರಂ ದೋ |
 ಬಲದ್ವಸ್ತ್ರಂ ಭಿಲ್ಲಪಲ್ಲಿಸ್ಥಿತಿಯೊಳಿರಿಸಿದಂ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯದೇವಂ || 337 ||

ಜಗದೇಕಮಲ್ಲ.

ಕಮಲಕಲೋರಕರ್ಪರದ ತಾಪಮಡಂಗಿತು ನಾಗರಾಜನು |
 ತ್ರಮಮಣಿಸ್ತಕಕ್ಕೆ ಹೊಟ್ಟಿ ಹಿಂಗಿದುದಾದಿಗಿಭಕ್ಕೆ ಕಂಠಭಾ ||
 ರಮದುಡುಗಿತ್ತನಲ್ ವಸುಮತೀತಳಮಂ ಜಗದೇಕಮಲ್ಲನ |
 ಶ್ರಮದೊಳಿ ತಾಳ್ವಿದಂ ನಿಜಭುಜದ್ರೂಮಪ್ರಬಳಪ್ರದೇಶದೊಳ್ || 338 ||

ಕೇಶಿರಾಜ.

ಸತತಾಳಂಕೃತಭದ್ರಲಕ್ಷಣಯುತಂ ಗೋತ್ರೋದ್ಭವಂ ದಾನಸಂ |
 ಭೃತನಂಗೀಕೃತಗೋಮಿನೀಪ್ರಿಯಕರಿಣ್ಯಾಲಿಂಗನೋದ್ಯದ್ಯಶೋ ||
 ಜಫತನುದ್ಯಜ್ಜಗನೇಕಮಲ್ಲವಿಜಯಸ್ತಂಪೀರನೆಂಬೀಮಹೋ |
 ನ್ನತಿಯಿಂದಾನೆಯಕೇಶಿರಾಜವೃತನಾಧೀಶಂಗಿದನ್ಯರ್ಥಕಂ || 339 ||

ಕಂಚಿದಂಡಾಧಿಪ.

ಕಾಲಾಗ್ನಿಸ್ಫುರಿತಶಿಖಾ | ಮಾಲೆ ಮಹಾರಾಹುರಸನಮಂತಕದಂಷ್ಟ್ರಂ |
 ಕಾಲಾಹಿಯ ಘಾತಾರಂ | ಸೂಲಿಗೆ ಸೂಲಿಗೆಯ ಕಂಚಿದಂಡಾಧಿಪನಾ || 340 ||

ಮೇಚರಸ.

ಕನಕಾಚಳಚೂಡಾಕಾಂ | ಚನಬಂಧುಮಕಳಶಮನಿಪ ದಕ್ಷಿಣಸೋಮೇ |
 ಶನ ಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಕಾಂಚನ | ಘನಕಳಶಮನಿಟ್ಟನನುವಮಂ ಮೇಚರಸಂ || 341 ||

ನೇಘಚಂದ್ರ. 1148.

ಈತನು ಪೂಜ್ಯಪಾದಕೃತಸಮಾಧಿಶತಕಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು 1148 ರಲ್ಲಿ ಬರೆದುದಾಗಿ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ¹. ಈತನು 1176 ರಲ್ಲಿ ಗತಿಸಿದ ನಯಕೀರ್ತಿಯ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿರಬಹುದು.² ಈ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು— ‘ವಿತತಯಶೋನಿಧಿ ಪಂಪನ ಸುತಂಗೆ ತಿಳಿವಂತು ಪೊಚ್ಚಪೊಸಗನ್ನಡದಿಂ’—ಬರೆದಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ಪದ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಪಂಪನು ನಾಗಚಂದ್ರನೇ ಆಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅವನ ಕಾಲವಾದ ಮೇಲೆ ಅವನ ಮಗನಿಗೋಸ್ಕರ ಈತನು ಈ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಬರೆದಿರಬಹುದು.³

ಉದಯಾದಿತ್ಯ. ಸು. 1150.

ಈತನು ಉದಯಾದಿತ್ಯಾಲಂಕಾರವೆಂಬ ಒಂದು ಅಲಂಕಾರ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಈತನ ಬರೆದುದುಗಳನ್ನೂ ರಚನಾಚಾತುರಿಯನ್ನೂ ನೋಡಿದರೆ ಇನ್ನೂ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನಮಗೆ ಇವನ ಇತರ ಗ್ರಂಥಗಳಾವುವೂ ದೊರೆತಿಲ್ಲ.

“ವಸುಧಾನಾಥನ ಸೋಮನಾಥನ ಸುತಂ ಚೋಳೋದಯಾದಿತ್ಯಂ,”
“ಸೋಮಮಹೀಭೃನ್ನಂದನಂ” ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಈತನು ಆವನೋ ಒಬ್ಬ ಸೋಮನಾಥನೆಂಬ ಚೋಳರಾಜನ ಮಗನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಒವವಿದೊಂದು ತಮಂ ಜಗಕ್ಕೆ ಪಜಿವನ್ನಂ ತನ್ನ ಸಿಂಹಾಸನ |

ಕ್ಕುದಯಾದ್ರೀಂದ್ರಕೆ ಬರ್ಪ ಪೆರ್ಮ ಮಜಿವನ್ನಂ ಸತ್ಯವಿಪ್ರೋಲ್ಲಸ ||

ವೃದನಾಂಭೋರುಹಷಂಡಮುಳ್ಳಲರ್ವನಂ ಭೂಮಂಡಲಾಧೀಶನ |

ಪುದಯಾದಿತ್ಯನುದಾರಕಾರ್ಯನೆಸೆದಂ ಸಾಹಿತ್ಯವಿದ್ಯಾಧರಂ ||

ಎಂಬುದರಿಂದ ಈತನು ಪಟ್ಟಾಭಿಷಿಕ್ತನಾಗಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಉದಯ, ಉದೇಗ ಎಂದೂ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಈತನಿಗೆ ಕವಿರತ್ನ ಶೇಖರ, ಸಾಹಿತ್ಯವಿದ್ಯಾಧರ, ರಾಜಸುಕವಿರತ್ನಾಭರಣ, ಕವಿರಾಜಶೇಖರ, ಸಾಹಿತ್ಯರತ್ನಾಕರ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳು ಇದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

‘? ದವಿದ ಮುಂಜನ ಭೋಜನ | ವಿದಿತಶ್ರೀಹರ್ಷನುದಯ ಮತ್ಸ್ಯತಿಯೊಳ್’

• Ind. Ant., XIV, 14.

2. ಶ್ರ. ಬಿ. ಶಾ. 66.

3. ಪುಟ 103.

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಭೋಜನ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಭೋಜನು 997 ರಿಂದ 1053 ರ ವರೆಗೆ ಅಳಿದುದಾಗಿ ತಿಳಿವುದರಿಂದ ಕವಿ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಈಚೆಯವನಾಗಿರಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನು (ಸು. 1245) ಸೂಕ್ತಿಸುಧಾರ್ಣವದಲ್ಲಿ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಹದಿನೆಂಟೆಂಟನನ್ನು ಹೇಳುವ—

ಉದ್ಭವರಾಧಿಪಸುತಮಂ | ತ್ರದೂತಗಮನಾಜಿವರಹಪರಿಣಯಸುರತ |

ಕುಂದಿನೇಶಚಂದ್ರಮಧುಕುಘ್ನ | ದುದಕವನಸ್ತುತಿಯೆ ಕೃತಿಗೆ ಪದಿನೆಂಟಂಗಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯವನ್ನು ಈ ಕವಿಯ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆದಿರುವುದರಿಂದ ಈತನು 1245 ಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದನೆಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಕರ್ಣಾಟಕದೇಶದಲ್ಲಿ ಚೋಳರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವು 12 ನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಯೇ ಕ್ಷೀಣದಶೆಗೆ ಬಂದಂತೆ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿವುದರಿಂದ ಈತನು ಸ್ವತಂತ್ರರಾಜನಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಅವ ದೊರೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಮಂತರಾಜನಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಇವನು ಸುಮಾರು 1150 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಸಾಳ್ಯನು (ಸು. 1550) ತನ್ನ ರಸರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿ ಈತನ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಈತನು ಪೂರ್ವಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂಜ, ಭೋಜ, ಶ್ರೀಹರ್ಷ ಇವರುಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ : ಅವ ಕನ್ನಡಕವಿಯ ಹೆಸರನ್ನಾ ಹೇಳಿಲ್ಲ.

ತನ್ನ ಕವಿತಾಚಾತುರಿ ಮುಂತಾದುದನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ :—

ಸದಮಲಕಾಂತಿಯಂ ಸಮತೆಯಂ ಸುಕುಮಾರತೆಯಿಂದ ಭಿನ್ನಭಾ |

ವದೆ ನುತಲಕ್ಷ್ಯದಿಂ ಸಕಲಭೋಗದಿನುಜ್ಜ್ವಲರೂಪದಿಂ ಪುಂದ ||

ಛೊದವಿದ ಕಾವ್ಯದಿಂ ಕವಿಖಾತುನೆಯಾದುದಜಿಂದಮಾದಿನಂ |

ತುದಯಸ್ಸುಪೇಶ್ವರಂ ನೃಪಕವೀಶ್ವರಂ ಕವಿರಾಜಶೇಖರಂ ||

ಇದಲ್ಲದೆ ತನ್ನನ್ನೇ ಸ್ತುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅನೇಕಪದ್ಯಗಳು ಉದಾಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ

ಇವನ ಗ್ರಂಥ

ಉದಯಾದಿತ್ಯಾಲಂಕಾರ.

ಇದು ಸಣ್ಣ ಗ್ರಂಥ; ಇದರೊಳಗೆ 72 ಪದ್ಯಗಳಿವೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ (1) ಕಾವ್ಯಭೇದ, (2) ರೀತಿ, (3) ರಸ, (4) ಕಾವ್ಯಗುಣಗಳು, (5) ಅಲಂಕಾರಗಳು, ಇವುಗಳ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಚಂದ್ರಾಲೋಕದಲ್ಲಿ

ಹೇಳುವಂತೆಯೇ ಲಕ್ಷ್ಯಲಕ್ಷಣಗಳು ಪ್ರಾಯಶಃ ಒಂದೇ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿವೆ. ನೃಪತುಂಗನು ಹೇಳುವ ಚತ್ತಾಣ, ಬೆಂದೆ ಎಂಬ ಕಾವ್ಯಭೇದಗಳನ್ನು ಈತನೂ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇವನ ಸೂತ್ರೋದಾಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ದಂಡಿಯ ಕಾವ್ಯಾದರ್ಶದಲ್ಲಿಯೂ ಸೂತ್ರೋದಾಹರಣೆಗಳ ಭಾಷಾಂತರವಾಗಿವೆ.

ಈತನ ಬಂಧವು ಪ್ರೌಢವಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ:—

ರೂಪಕ.

ಸಸಿಯಂ ಪೋಲ್ವುದು ಮೊಗಮೆಂ | ದುಸಿರದೆ ನಗಿನೊಗಮೆ ಸಸಿ ದಲಿಂದಿಂತು ಸಮಂ |
ಪುನಿರ್ವೊಡೆ ರೂಪಕಮಕ್ಕುಂ | ವಸುಧಾಧಿಪ ರಾಜಸುಕವಿರತ್ನಾಭರಣಾ || 342 ||

ಉತ್ತೇಸ್ತೇ.

ಇರೆ ವಸ್ತುವೊಂದು ತನ್ನಯ | ಪರಿಯಂ ಬೀಜೊಂದನದಜೊಳುತ್ತೇಕ್ತಿಸುವಾ |
ಪರಿಯುತ್ತೇಕಾಲಂಕೃತಿ | ಬಿರಿದುವು ನಗುವಂತೆ ಬಿರಿಯಯಂ ಮಲ್ಲಿಗೆಗಳ್ || 343 ||

ರಸನತ್ವ.

ಉದೆಗನೊಳಾಂಪರಾರ್ ಮುಳಿದೊಡಂತಕನಾಂತೊಡೆ ಕಂಡದಿಂದೆಯಂ |
ಕೆದಜುವನೊಡ್ಡಿ ದಾನೆಗಳನಿರ್ಕಡಿಮಾಡುವನಾತನೊಳ್ಳಸಂ ||
ಬೆದಜುಸದಾರನೋಡಿಸದದಾರನದಾರನುದಾತ್ತದೈನ್ಯದೊಳ್ |
ಪುದಿಯನದಾರನಾಗಿಸದು ತಾಪಸವೃತ್ತಿಯನಬ್ಬಲೋಚನೇ || 344 ||

ಸುಮನೋಬಾಣ. ಸು. 1150.

ಜನ್ನನು ಅನಂತನಾಥಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಜೈನಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಬರೆದ ಕವಿಗಳ ಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ “ಪುಷ್ಪಬಾಣ” ಎಂದು ಈತನ ಹೆಸರನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಇವನು ಆವುದೋ ಒಂದು ಜೈನಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳಾವುವೂ ದೊರೆತಿಲ್ಲ.

ಈತನು ಜೈನಕವಿ: ‘(ಕವಿ) ಭಾಳಲೋಚನ’ ಎಂಬ ಬಿರುದುಳ್ಳ ಜನ್ನನ (1209) ತಂದೆಯೆಂಬುದು ಆತನ ಯಶೋಧರಚರಿತೆಯಲ್ಲಿಯೂ—“ಭಾಳಲೋಚನಂ ಕವಿಸುಮನೋ | ಬಾಣನ ಮಗನೆಂದಖಿಳ | ಕ್ಷೋಣಿಗೆ ಪೆಸರಾಯ್ತು” ಎಂಬ ಪದ್ಯಭಾಗದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅನಂತನಾಥಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಜನ್ನನು

“ಶಂಕರಪುತ್ರಂ ಕವಿ ಕಮ್ಮೆವಂಶನಧಿಕಜ್ಞಂ ಕಾಶ್ಯಪಂ” ಎಂದೂ, “ಶಂಕರ ಶುದ್ಧಾಂತಾಂಗನಾಗಂಗೇಗೇನುದಯಂಗೈಯ್ದನೊ ಕಾಶ್ಯಪೋದ್ಯವಕರಂ ಸಾಹತ್ಯ ರತ್ನಾಕರಂ” ಎಂದೂ ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಈ ಕವಿಯ ನಿಜವಾದ ಹೆಸರು ಶಂಕರ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಈತನು ಕಮ್ಮೆವಂಶದವನೆಂದೂ ಕಾಶ್ಯಪ ಗೋತ್ರದವನೆಂದೂ ಈತನ ಹೆಂಡತಿ ಗಂಗೈಯೆಂದೂ ಮೇಲೆ ಬರೆದಿರುವ ಪದ್ಯ ಭಾಗಗಳಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನು (ಸು. 1245) ಸೂಕ್ತಿ ಸುಧಾರ್ಣವದಲ್ಲಿ ತಾನು “ಯಾದವಕಟಕಾಚಾರ್ಯ ಕವಿಸುಮನೋಬಾಣನ ಜಾಮಾತ್ಯ” ಎಂಬುದರಿಂದ ಈತನು ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನ ಮಾವನೆಂದೂ, ಈ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನ ಮಗನಾದ ಕೇಶಿರಾಜನು (ಸು. 1260) ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣ ದಲ್ಲಿ ‘ಕವಿಸುಮನೋ ಬಾಣನ ಯಾ | ದವಕಟಕಾಚಾರ್ಯನೆಸೆವ ದೊಹಿತ್ರನೆನಾಂ’ ಎಂಬುದರಿಂದ ಕೇಶಿರಾಜನ ಮಾತಾನುಹನೆಂದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈತನು “ಯಾದವಕಟಕಾಚಾರ್ಯನು” ಎಂದು ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನೂ ಕೇಶಿರಾಜನೂ ಹೇಳುವ ಅಂಶವನ್ನೇ ಜನ್ಮನೂ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ:—

ಜನನಾಥಂ ಜಗದೇಕನಲ್ಲಿ ಕಟಕೋಪಾಧ್ಯಾಯನಾನಾಗವ |

ಮೃನಿವಾಸೀಂತನಶರ್ಮವರ್ಮನೆ ಗಡಂ ಜನ್ಮಂಗುಪಾಧ್ಯಾಯನಿಂ ||

ದು ಸೃಸಿಂಹಕ್ಕೆ ತಿಪಾಲನಲ್ಲಿ ಕಟಕೋಪಾಧ್ಯಾಯನಾರೆಂಬ ಸೂ |

ಕ್ರಿಸ್ತವೀನೋಜ್ವಲಬಾಣನಪ್ಪ ಸುಮನೋಬಾಣಂ ಕವಿಶ್ರೇಷ್ಠರೋ ||

ಇದರಿಂದ ಜನ್ಮನ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನಾದ ಎರಡನೆಯ ನಾಗವರ್ಮನು ಚಾಳುಕ್ಯಜಗದೇಕಮಲ್ಲನಲ್ಲಿಯೂ ಜನ್ಮನ ತಂದೆಯಾದ ಸುಮನೋಬಾಣನು ಹೊಯ್ಸಳನರಸಿಂಹನಲ್ಲಿಯೂ ಕಟಕೋಪಾಧ್ಯಾಯರಾಗಿದ್ದಂತೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ನರಸಿಂಹನು 1141 ರಿಂದ 1173 ರ ವರೆಗೆ ಆಳಿದುದಾಗಿ ತಿಳಿಯಬರುವುದರಿಂದ ಕವಿ ಸುಮಾರು 1150 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು.

ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ, ಜನ್ಮ, ಕೇಶಿರಾಜ ಮೊದಲಾದವರು ಈತನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿರುವ ರೀತಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಈತನು ದೊಡ್ಡ ಕವಿಯಾಗಿ ಇದ್ದಿರ ಬೇಕೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಕವಿಯ ನಿಜವಾದ ಹೆಸರು ಶಂಕರ ಎಂದು ಜನ್ಮನು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಸುಮನೋಬಾಣ ಎಂಬುದು ಇವನ ಬಿರುದಾಗಿರಬಹುದು. “ನವೀನೋಜ್ವಲಬಾಣನಪ್ಪ” ಎಂಬುದರಿಂದ ಈತನಿಗೆ ಅಭಿನವಬಾಣ ಎಂಬ ಬಿರುದೂ ಇದ್ದಂತೆ ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಈ ಕವಿಗೆ ಶಂಕರ ಎಂದೂ, ಈತನ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಗಂಗಿ ಎಂದೂ, ಅಳಿಯ ನಿಗೆ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಎಂದೂ ಹೆಸರುಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಇವನು ಶೈವನಾಗಿದ್ದು

ಬಳಿಕ ಜೈನಮತವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರಬಹುದೋ ಎಂಬ ಸಂದೇಹವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಶಂಕರವಿಬುಧ. 1150.

ಸೊರಬದ 19 ನೆಯ ಶಾಸನದ (ಶಕ 1072) ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ “ಕಡು ಜಾಣಂ ಸತ್ಯವೀಂದ್ರ ಶಂಕರವಿಬುಧಂ” ಎಂದಿದೆ. ಈತನು ಆನ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆಯೋ ತಿಳಿಯದು.

ಚಾವುಂಡರಾಯ. ಸು. 1150.

ಈತನು ಲೋಕೋಪಕಾರ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಆಶ್ವಾಸಗಳ ಕೊನೆಯ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ “ಶ್ರೀಮತ್ಕವಿಲಾಸತನೂಜಂ” ಎಂದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕವಿತಾವಿಲಾಸ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ “ಕವಿಲಾಸ” ಎಂದು ತಪ್ಪು ಬಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಕವಿತಾವಿಲಾಸ ಎಂಬ ಬಿರುದುಳ್ಳ ಒಬ್ಬ ಕವಿ ಸು. 1100 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದನು. ಚಾವುಂಡರಾಯನು ಈ ಕವಿತಾವಿಲಾಸನ ಮಗನಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಸು. 1150 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು. “ಹರವರಪ್ರಸಾದೋತ್ಪನ್ನವಾಗ್ವಿಲಾಸಂ” ಎಂಬುದರಿಂದ ಇವನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕವಿ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಜಯಬಂಧುನಂದನ, ಶಿಷ್ಯಕಲ್ಪದ್ರುಮ, ಅಚಳಿತವಚನ, ಬುಧೈಕಾಶ್ರಯ ಎಂಬ ಅಂಕಿತಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಜಯಬಂಧುನಂದನ ಎಂಬ ಅಂಕಿತ ವಿರುವ ಪದ್ಯಗಳು ಆ ಕವಿಯ ಗ್ರಂಥದ ಪದ್ಯಗಳಾಗಿರಬಹುದು. ಉಳಿದವು ಇವನ ಬಿರುದುಗಳಾಗಿರಬಹುದೋ ಎನ್ನೋ ತಿಳಿಯದು.

ಈ “ಕವಿಲಾಸ” ಎಂಬುದು “ಕಲಾವಿಲಾಸ” ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಚಾವುಂಡರಾಯನು ಕಲಾವಿಲಾಸನ ಮಗನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕಲಾವಿಲಾಸನೆಂಬ ಬಿರುದುಳ್ಳ ಒಬ್ಬ ಕನ್ನಡಕವಿ ಇದ್ದಂತೆ ಅಭಿನವನಾದಿವಿದ್ಯಾನಂದನ (1533) ಕಾವ್ಯಸಾರದ ಅಂತ್ಯಭಾಗದ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಆತನ ಕಾಲವಾಗಲಿ ಗ್ರಂಥವಾಗಲಿ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ.

ಇವನ ಗ್ರಂಥ

ಲೋಕೋಪಕಾರ. ¹

ಇದರ ಸಮಗ್ರವಾದ ಪ್ರತಿ ದೊರೆತಿಲ್ಲ; 5, 6 ನೆಯ ಆಶ್ವಾಸಗಳು ಮಾತ್ರ ದೊರೆತಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ 5 ನೆಯ ಆಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿ ಉದಕಾರ್ಗವರ್ಣನವೂ

1. ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೂ ಇದೆ.

6 ನೆಯ ಅಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರ ಸಾಮುದ್ರಿಕಲಕ್ಷಣವೂ ಇವೆ. ಗ್ರಂಥದ ಈ ಭಾಗವು ಕಂದವೃತ್ತರೂಪವಾಗಿದೆ. ಅಶ್ವಾಸಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ

ಇದು ಸಮಸ್ತಭುವನಜನವಿನೂತಂ ಹರವರಪ್ರಸಾದೋತ್ಪನ್ನವಾಗ್ವಿಳಾಸಂ ಶ್ರೀಮತ್ಕವಿಭಾಸತನೂಜಂ ಶ್ರೀಚಾವುಂಡರಾಯವಿರಚಿತಮಪ್ಪ ಲೋಕೋಪಕಾರದೋಳಂ

ಎಂಬ ಗದ್ಯವಿದೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ತುಲುಗಿ ತಳಿರ್ತು ಪೂತು ಫಲಮಾದೆಲೆಯಿಕ್ಕಿದ ಕೊಂಬುಗಳ್ ನೆಲ |

ಕೊಕ್ಕಿಹಗಿದ ನುಣ್ಣುವೆತ್ತ ಮರನುಳ್ಳೆಡೆಯೊಳ್ ಜಳಮಕ್ಕು ಮಲ್ಲಿಯೆಂ ||

ದಜುವು ತಾಟದಂಬಿದ ನಟುಂಕಿದ ಕೊಂಬೊಣಗಿದ್ ಪೂಟಿಯೆ |

ಛೊಕ್ಕಿಹಗಿದ ವೃಕ್ಷದಿಂದಜುವುದಾಯೆಡೆಯೊಳ್ ಜಲಮಾಗದೆಂಬುದಂ || 345 ||

ಫುಲ್ಲಿಲ್ಲ ದ ನೆಲದೊಳ್ ಸಸು | ವುರ್ಲಾದೊಡಮಲ್ಲದಂದು ಫುಲ್ಲುಳ್ಳೆಡೆಯೊಳ್ |

ಫುಲ್ಲಿನಿತುಮಿಲ್ಲದಿದೊಡ | ಮಲ್ಲಿಯ ನೀರಕ್ಕು ಮಲ್ಲಿ ಮೇಣ್ ನಿಧಿಯಕ್ಕುಂ

|| 346 ||

ಬಿವರದೆ ಬೆಚ್ಚನಾಗಿ ಮೃದುವಪ್ಪಡಿ ನೆಟ್ಟನೆ ಕೆಂಪುವೆತ್ತು ಮಿಂ |

ಚುವ ನಖಮಾದಮೊಂದಿದ ಬೆರಲ್ಲಳಡಂಗಿದ ಗುಲ್ಲಮೊಡ್ಡಿ ತೋ ||

ಜುವ ಮಡಮುನ್ನತಾಂಘ್ರಿ ಪರಿವೃತ್ತಮನೋಹರಜಂಘೆ ಹಸ್ತಿಹ |

ಸ್ತವನಿಲಾಪುತ್ತುಮಿರ್ಪ ತೊಡೆಗಳ್ ಪಡೆಗುಂ ಶುಭಮಂ ನಿರಂತರಂ || 347 ||

ಜಗದ್ವಳ ಸೋಮನಾಥ. ಸು. 1150.

ಇವನು ಕರ್ಣಾಟಕ ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಈತನು ಜೈನ ಕವಿ. ಇವನಿಗೆ ವಿಚಿತ್ರಕವಿ ಎಂಬ ಬಿರುದಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಸುಮನೋಬಾಣಕವಿಯೂ ಅಭಯಚಂದ್ರಸಿದ್ಧಾಂತಿಯೂ ತಿದ್ದಿದಂತೆ

ಸುಮನೋಬಾಣಕವೀಂದ್ರ | ಪ್ರಮುಖಂ ಬಿರಸಭಯಚಂದ್ರಸಿದ್ಧಾಂತಿಗಳು |

ತ್ತಮಮಾಗೆ ತಿರ್ವಿದೀಕ್ಯತಿ | ಗಮರ್ದುಡು ಸೌಭಾಗ್ಯಮೊಂದಿದಾಯುಂ ಶ್ರೀಯುಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಕವಿ ಸುಮನೋಬಾಣನ ಸಮಕಾಲದವನು ಎಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಸುಮನೋಬಾಣನು ಸುಮಾರು 1150 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದಾಗಿ ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ ಕವಿಯ ಕಾಲವೂ ಅದೇ ಆಗಿರಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ ಇವನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಮಾಧವೇಂದು 1131 ರಲ್ಲಿ ಗತಿಸಿದ ಗಂಗರಾಜನ ಮಗನಾದ ಬೊಟ್ಟನ ಗುರುವಾಗಿದ್ದಂತೆ ಸುಮಾರು 1135 ರಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳೂಳದ

384 ನೆಯ ಶಾಸನದಿಂದ ತಿಳಿದುದರಿಂದ ಈ ವಿಷಯವೂ ನಾವು ಕವಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಕಾಲವನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಇವನ ಗ್ರಂಥ

ಕರ್ಣಾಟಕ ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕ.

ಇದು ವೈದ್ಯಗ್ರಂಥ; ಪೂಜ್ಯಪಾದಕೃತ ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕದ ಭಾಷಾಂತರವು. ನಮಗೆ ದೊರೆತ ಅಸಮಗ್ರಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ (1) ಪೀಠಿಕಾಪ್ರಕರಣ, (2) ಸರಿಭಾಷಾಪ್ರಕರಣ, (3) ಪೋಷಕಶರಣನಿರ್ದಾನಚಿಕಿತ್ಸಾನಿರೂಪಣ, (4) ಅತಿಸಾರಗ್ರಹಣೀನಿರ್ದಾನಚಿಕಿತ್ಸಾನಿರೂಪಣ, (5) ರಕ್ತಪಿತ್ತನಿರ್ದಾನಚಿಕಿತ್ಸಾನಿರೂಪಣ, (6) ಕ್ಷಯನಿರ್ದಾನಚಿಕಿತ್ಸಾನಿರೂಪಣ, (7) ಉದರರೋಗನಿರ್ದಾನಚಿಕಿತ್ಸಾನಿರೂಪಣ, (8) ಗುಲ್ಮನಿರ್ದಾನಚಿಕಿತ್ಸಾನಿರೂಪಣ ಎಂಬ 8 ಅಧ್ಯಾಯಗಳು ಮಾತ್ರ ಇವೆ. ಬಾಹಟಿ, ಸಿದ್ಧಸಾರ, ಚರಕ ಎಂಬ ವೈದ್ಯಗ್ರಂಥಗಳಿಗಿಂತ ಪೂಜ್ಯಪಾದನ ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕವು ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದುದೆಂದೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮಧ್ಯಮಾಂಸಮಧುವರ್ಜಿತವೆಂದೂ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಸುಕರಂ ತಾನೇನಿ ಪೂಜ್ಯಪಾದಮುನಿಗಳ್ ಮುಂ ಪೇಟ್ಟು ಕಲ್ಯಾಣಕಾ |

ರಕಮಂ ಬಾಹಟಿಸಿದ್ಧಸಾರಚರಕಾದ್ಯುತ್ಕೃಷ್ಟಮಂ ಸದ್ಗುಣಾ ||

ಧಿಕಮಂ ವರ್ಜಿತಮದ್ಯಮಾಂಸಮಧುವಂ ಕರ್ಣಾಟದಿಂ ಲೋಕರ |

ಕ್ಷಕಮಂ ಚಿತ್ರಮದಾಗೆ ಚಿತ್ರಕವಿ ಸೋಮಂ ಪೇಟ್ಟು ನಿಂತಲ್ಪಿಯಿಂ ||

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನಾಥಸ್ತುತಿ ಇದೆ. ಬಳಿಕ ಕವಿ ಸಿದ್ಧಾದಿಗಳು¹, ಸರಸ್ವತಿ, ಮಾಧವೇಂದು, ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕಚಕ್ರವರ್ತಿ ಅಭಯಚಂದ್ರ, ಕನಕಚಂದ್ರ ಪಂಡಿತದೇವ, ಇವರುಗಳನ್ನು ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ. ಅಧ್ಯಾಯಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ—

ಇದು ವಿಚಿತ್ರಕವಿ ಜಗದ್ವಿಜ್ಞಾನೋಪನಿಷತ್ವಿರಚಿತಮಪ್ಪ ಕರ್ಣಾಟಕ ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕದೊಳ್—
ಎಂದಿದೆ.

ಕೀರ್ತಿವರ್ಮನ (ಸು. 1125) ಗೋವೈದ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಇದೇ ನಮಗೆ ದೊರೆತಿರುವ ಕನ್ನಡ ವೈದ್ಯಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಪುರಾತನವಾದುದು. ಇದರಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಜ್ವರೋತ್ಪತ್ತಿ.

ಮಲಸಂಗ್ರಹದಿಂದುದರಾ | ನಲನಲ್ಪವಿಂದಾಮುಚಲನೆಯಿಂ ಜ್ವರಮೊಗೆಗುಂ |

ಕೆಲರಾತ್ರಿಪುರಧ್ವಂಸಿಯ | ಲಲಾಟಲೋಚನದಿನೊಗೆದುದೆಂಬರ್ ಜ್ವರಮಂ ||348||

ಚಿಕಿತ್ಸೆ.

ಜ್ವರವಾದಿಯೊಳುಸವಾಸಂ | ಜ್ವರಮುನ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಗಂಜಿ ಪೇಲ್ವು ಕಷಾಯಂ |
ಜ್ವರಪಾಕಮೊಳಸ್ತಮಿಶ್ರ | ಜ್ವರದೊಳ್ ಮಲಹರಣಮಿನಿವಾರೋಗ್ಯಕರಂ || 349 ||

ಪಿತ್ತಜ್ವರಕ್ಕೆ ಕಲ್ಕ.

ಸಿರಿಕಂಡಂ ಬಾಳಂ ಶ | ಕರ್ಕರೆ ಬೇವಿನ ಕಡ್ಡಿ ಭದ್ರಮುಸ್ತೆ ದ್ರಾಕ್ಷಂ |
ಬೆರಸರೆಮ ಕುಡಿಯಲೆಜೊಡೆ | ಪರಿಹರಿಸುಗುಮೆಯ್ನೆ ಪಿತ್ತಜನಿತಜ್ವರಮಂ
|| 350 ||

ವಿಷಮಜ್ವರಕ್ಕೆ ನಸ್ಯ.

ಪೊಸಚಿಕ್ಕಣಿಕೆಯ ಪುಲ್ಲಂ | ಪೊಸಬೆಳ್ಳುಳ್ಳಿಯ ರಸಂಗಳಂ ತಳದಿಂದಂ |
ಪೊಸೆದಾಗಳೆ ನಸ್ಯಂಗೆಯೆ | ಬಸವೆಲ್ಲಿನಿಪಾ ಜ್ವರಂಗಳಂ ಮಸುಳಿಸುಗುಂ || 351 ||

ಬಿದ್ದ ನಾಲಗೆಗೆ.

ಪಲಕಾಲದ ಪುಣಿಕೆಯ ಪ | ಣ್ಣ ಲೇಹ್ಯಮಂ ಮಾಡೆ.ಸನ್ನಿಪಾತಜ್ವರದಿಂ |
ಸಲೆ ಪೊರಳದಿದ ನಾಲಗೆ | ಗೆ ಲೇಸನಿಗುಂ ಜ್ವರಂಗಳಂ ಪಿಂಗಿಸುಗುಂ || 352 ||

ಪಿತ್ತಾತಿಸಾರಕ್ಕೆ.

ಪರಿವತಿಸಾರಂ ಪಿರಿದಾ | ಗಿರೆ ಹೂಲಿಯಬೇರ ತಿಗುಡನೆಮ್ಮೆಯಮೊಸರೋಳ್ |
ಬೆರಸಿಟ್ಟು ಸೈಂಧವಂ ಕೂ | ಡಿರೆ ಮೆಲ್ವುದು ದಿವ್ಯಯೋಗಮಿದು ಪರಿಹರಿಕುಂ || 353 ||

ರಕ್ತಪಿತ್ತಕ್ಕೆ.

ಬೆರಸುವುದುಜಿ ಘೃತಮಂ ಶ | ಕರ್ಕರೆಯಂ ನೆಲ್ಲಿಯುಮನಮರ್ದುಳವಳ್ಳಿಯ
ಪುಡಿಯಂ |
ಪಿರಿದನಿಪ ರಕ್ತಪಿತ್ತದ | ಭರಮಂ ಪರಿಹರಿಕುಮಜಿಗಿದಮೃತಾಮಳಕಂ || 354 ||

ಸಕಲೇಶನಾದರಸ. ಸು. 1150.

ಈತನು ವಚನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ವೀರಶೈವಕವಿ. ಪದ್ಮ
ಕಾಂಕನ (ಸು. 1385) ಪದ್ಮರಾಜಪುರಾಣದಿಂದ ಇವನ ವಿಷಯವಾಗಿ
ಈಯಂಶಗಳು ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ:—

ಇವನ ತಂದೆಯಾದ ಮಲ್ಲರಸನು ಕಲ್ಲಕುರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆಯಾಗಿದ್ದು ವರಕ್ತನಾಗಿ
ಶ್ರೇಶ್ಠಲಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಇವನೂ ಕೆಲವುಕಾಲ ಅಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದು ವರಕ್ತಹುಟ್ಟಿ ಅಂಬಿಯ

ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಶ್ರೀಶೈಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ತಂದೆಯನ್ನು ಕಾಣಲು ಅವನು—ನೀನು ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಸ್ಥಾಪನೆಗಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವ ಬಸವನೊಡನೆ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯಬೇಕು—ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಇವನ ಮಗ ಮಾಯಿದೇವ, ಮಮ್ಮಗ ಕೆರೆಯ ಪದ್ಧರಸ.

ಬಸವನೊಡನೆ ಕೆಲವುಕಾಲ ಇದ್ದುಬಾ—ಎಂದು ಮಲ್ಲರಸನು ಇವನನ್ನು ಶ್ರೀಶೈಲದಿಂದ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು: ಎಂದು ಭೀಮಕವಿಯ (1369) ಬಸವ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ (ಸಂಧಿ 20) ಹೇಳಿದೆ.

ಇದರಿಂದ ಇವನು ಬಸವನಿಗಿಂತ (ಸು. 1160) ಕೆಲವುಕಾಲ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ವನೆಂದೂ ಕೆರೆಯಪದ್ಧರಸನ (ಸು. 1165) ಪಿತಾಮಹನೆಂದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಇವನ ಕಾಲವು ಸುಮಾರು 1150 ಆಗಿರಬಹುದು.

ವಚನಗಳು.

ಇವನ ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 113.¹ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಕಲೇಶ್ವರದೇವ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವು ಉಪಯೋಗಿಸಿದೆ. ಒಂದೆರಡು ವಚನಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

(1) ಸರ್ವಸಂಗಪರಿತ್ಯಾಗಿಯಾದಡೇನು? ಭೋಗಕ್ಕೆ ಮುಜುಗಿಸುವೆ; ಪಾಕ ನೇಮವೆಂದಡೆ ಷಡ್ರಸಾನ್ನಕ್ಕೆ ಜಿಗಿಸುವೆ; ಮೌನವ್ರತಿಯೆಂದಡೆ ಸನ್ನೆಯಲ್ಲಿ ಬೇಡಿಸುವೆ; ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯೆಂದಡೆ ಅಂಗನೆಯರಿಗೆ ಜಿಗಿಸುವೆ: ಸಕಲೇಶ್ವರದೇವ ಎನ್ನನಾಳವಾಡಿ ಕಾಡುವೆ.

|| 355 ||

(2) ಜನಮೆಚ್ಚೆ ಶುದ್ಧನಲ್ಲದೆ ಮನಮೆಚ್ಚೆ ಶುದ್ಧನಲ್ಲಯ್ಯಾ; ವೇಷದಲ್ಲಧಿಕನಲ್ಲದೆ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಧಿಕನಲ್ಲಯ್ಯಾ; ನುಡಿಯಜಾಣನಲ್ಲದೆ ನಡೆಯಜಾಣನಲ್ಲಯ್ಯಾ; ಧನದೊರೆಯ ದಿರ್ದೂಡೆ ನಿಃಸ್ತ್ರಿಯನಲ್ಲದೆ ಧನದೊರೆತು ನಿಃಸ್ತ್ರಿಯನಲ್ಲಯ್ಯಾ; ಏಕಾಂತದ್ರೋಹಿ ಗುಪ್ತ ನಾತಕ ಯುಕ್ತಹೀನಗೆ ಸಕಲೇಶ್ವರದೇವ ಎಂತಾಲಿವ.

|| 356 ||

(3) ಬಲೀಂದ್ರನ ಸಿರಿಯಿಂದಲಧಿಕರ ನಾನಾರನೂ ಕಾಣೆ; ಅಂತಹ ಸಂಪತ್ತು ಮೂಜಡಿಗೈದವೆ ಹೋಯಿತ್ತು. ಕೆಡುವಂತಿದ್ದಿತೇ ಕೌರವನ ರಾಜ್ಯ? ಮಡಿವಂತಿದ್ದಿತೇ ರಾವಳನ ಬಲ್ಲಾಳಿಕೆ? ಪರಸ್ತ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಗೊಲಿದು ಒಂದು ನಿಮಿಷದಲ್ಲಿ ಮಡಿದ. ಇದು ಸತ್ಯ, ಇದು ಸತ್ಯ. ಸಿರಿಸಾಕರ್ಯವೆಂಬುದು ಆಕಾಶದ ರಚನೆ. ಇದನಜ್ಞಾದು ದೇಹ ದಿಚ್ಚೆಯನತಿಗಳೆದು ನಮ್ಮ ಸಕಲೇಶ್ವರದೇವಂಗೆಗೊತು ನೀನೆಂಬ ಭ್ರಮೆಯಲಾಯಾ ಮರುಳೆ

|| 357 ||

ವೀರಣಂದಿ. 1153.

ಈತನು ಸ್ವಕೃತವಾದ ಆಚಾರಸಾರಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ಜೈನಕವಿ; ಇವನ ಗುರು ಮೇಘಚಂದ್ರ. ಶಕ 1076 ಶ್ರೀಮುಖದಲ್ಲಿ-ಎಂದರೆ 1153ರಲ್ಲಿ ಈ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಬರೆದಂತೆ ಅದರಲ್ಲಿರುವ ಸ್ಪಷ್ಟಶ್ರೀಮಂತೇಘಚಂದ್ರತ್ವವಿದ್ಯದೇವರ ಶ್ರೀವಾದಪ್ರಸಾದಾಸಾದಿತಾತ್ಮಪ್ರಭಾವ ಸಮಸ್ತವಿದ್ಯಾಪ್ರಭಾವ ಸಕಲದಿಗ್ವರ್ತಿಕೀರ್ತಿ ಶ್ರೀಮದ್ವೀರಣಂದಿಸಿದ್ಧಾಂತಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ ಶಕ ವರ್ಷಂ 1076 ಶ್ರೀಮುಖನಾಮಸಂವತ್ಸರದ ಜ್ಯೇಷ್ಠಶುಕ್ಲ 1 ಸೋಮವಾರದಂದು ತಾವು ಮಾಡಿದಾಚಾರಸಾರಕ್ಕೆ ಕರ್ಣಾಟಕವೃತ್ತಿಯಂ ಮಾಡಿದಪರ್ 1—ಎಂಬ ಗದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಮಾದರಿಗಾಗಿ ಒಂದು ಶ್ಲೋಕದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಪರಿವ್ರಾಡ್ ಬ್ರಹ್ಮಕಲ್ಪಾಂತಂ ಯಾತ್ಯುಗ್ರಾಚಾರವಾನಪಿ |

ಆಜೀವಕಃ ಸಹಸ್ರಾರಕಲ್ಪಾಂತಂ ದರ್ಶನೋಜ್ಞತಃ ||

ಪರಿವ್ರಾಟ್, ಪರಿವ್ರಾಜಕಂ. ಬ್ರಹ್ಮಕಲ್ಪಾಂತಂ, ಬ್ರಹ್ಮಕಲ್ಪಂಬರಂ. ಅತ್ಯುಗ್ರಾಚಾರವಾನಪಿ, ಬೆಟ್ಟತ್ತಪ್ಪ ನೆಗಟ್ಟಿಯನುಳ್ಳನಾದೊಡಂ. ಆಜೀವಕಃ, ಬಾಧ್ಯಭೇದಮಪ್ಪ ಕಾಂಜಿಭಿಕ್ಷು. ಸಹಸ್ರಾರಕಲ್ಪಾಂತಂ, ಸಹಸ್ರಾರಕಲ್ಪಂಬರಂ. ದರ್ಶನೋಜ್ಞತಃ, ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಮಿಲ್ಲದಂ. ಯಾತಿ, ಪೋಕುಂ.

ಶಾಂತಿವರ್ಮ. ಸು. 1160.

ಈ ಕವಿಯನ್ನು ರುದ್ರಭಟ್ಟನು (ಸು. 1180) “ಶಾಂತಿವರ್ಮನ ನಯಂ” ಎಂದು ಹೊಗಳುವುದರಿಂದ ಈತನು ರುದ್ರಭಟ್ಟನಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದನೆಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈತನು ಆವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆಯೋ ತಿಳಿಯದು. ನಂಜುಂಡನು (ಸು. 1525) ತನ್ನ ಕುಮಾರರಾಮಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಇವನನ್ನು ಇತರ ಪೂರ್ವ ಕವಿಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿಸಿ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ:—

ಗಜಗನ ಗುಣವರ್ಮನ ನಾಗಚಂದ್ರನ | ಸುಜನೋತ್ತಂಸನಸಗನ |

ಸುಜನರನ್ನನ ಶಾಂತಿವರ್ಮನ ಪದಸರ | ಸಿಜಗಳಿಗೊಲಿದೆಜಗುವೆನು ||

ಪುಷ್ಪದಂತಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆದ ಎರಡನೆಯ ಗುಣವರ್ಮನು (ಸು. 1235) ತನ್ನ ಪೋಷಕನಾದ ಒಬ್ಬ “ನಾಟ್ರಿಭು” ಶಾಂತಿವರ್ಮನನ್ನು ಹೊಗಳುವ

ತ್ತಾನೆ. ರುದ್ರಭಟ್ಟನು ಹೇಳುವ ಶಾಂತಿವರ್ಮನಿಗೂ ಈ ಶಾಂತಿವರ್ಮನಿಗೂ ಅವ ಸಂಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ಕವಿಯನ್ನು ರುದ್ರಭಟ್ಟನು ಸ್ತುತಿಸುವುದರಿಂದ ಇವನು ಅವನಿಗೆ ಹಿಂದೆ—ಎಂದರೆ ಸುಮಾರು 1160 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು.

ವೃತ್ತವಿಲಾಸ. ಸು. 1160.

ಈತನು ಧರ್ಮಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಶಾಸ್ತ್ರಸಾರವೆಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿರುವಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ನಮಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಪ್ರಾಕೃತ್ಯವ್ಯಮಾಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳು ಉದ್ಭೂತವಾಗಿವೆ.

ಈತನು ಜೈನಕವಿ; ತನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಏನೂ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಇವನ ಕಾಲವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದ ಆಧಾರವಿಲ್ಲ; ಇವನು ಸ್ತುತಿಸಿರುವ ಜೈನಗುರುಗಳಿಂದ ಇವನ ಕಾಲವನ್ನು ಊಹಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಶುಭಕೀರ್ತಿವ್ರತಿ, ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕಮಾಘಾಂಡಿಯತಿ, ಭಾನುಕೀರ್ತಿಯತಿ, ಧರ್ಮಭೂಷಣ, ಅವನ ಮಗ ಮತ್ತು ಶಿಷ್ಯ ಅಮರಕೀರ್ತಿ (ಕವಿಯ ಗುರು), ಅಭಯ ಸೂರಿವಾದೀಶ್ವರ, ಇವರುಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಒಬ್ಬ ಅಭಯಸೂರಿ ಹೊಯ್ಸಳರಾಜನಾದ 1 ನೆಯ ಬಲ್ಲಾಳನ (1100-1106) ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಚಾರುಕೀರ್ತಿಗೆ ಸಮಕಾಲದವನಾಗಿ ಇದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.¹ 1115 ರಲ್ಲಿ ಗತಿಸಿದ ಮೇಘಚಂದ್ರನ² ಸಮಕಾಲದವನಾದ ಒಬ್ಬ ಶುಭಕೀರ್ತಿ ಇದ್ದನು.³ 1176 ರಲ್ಲಿ ಗತಿಸಿದ ನಯಕೀರ್ತಿಗೆ⁴ ಮಾಘಾಂಡಿ, ಭಾನುಕೀರ್ತಿ ಎಂಬ ಶಿಷ್ಯರುಂಟು.⁵ ಇವರ ಕಾಲವು ಸುಮಾರು 1150 ಆಗಬಹುದು. ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳೂಳದ 274 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಭೂಷಣನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಜೈನಗುರುವೂ ಅವನ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಒಬ್ಬ ಅಮಲಕೀರ್ತಿಯೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಅಮಲಕೀರ್ತಿ ಕವಿಯ ಗುರುವಾಗಿರಬಹುದೆಂಬ ಸಂದೇಹವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಕವಿಯ ಗುರು ಅಮರಕೀರ್ತಿ ಎಂಬುದರಿಂದ ಈತನು ತಪ್ಪಿಲ್ಲನೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅಮಲಕೀರ್ತಿಯ ಕಾಲವು ಈ ಶಾಸನದ ಪ್ರಕಾರ ಸುಮಾರು 1150 ಆಗುತ್ತದೆ. ಕವಿ ಅಷ್ಟು ಈಚೆಯವನು ಬೇರೆ ಅಲ್ಲ. ಇವನು ಸುಮಾರು 1160 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸುತ್ತೇನೆ.

1. ಶ್ರ. ಬಿ. ಶಾ. 254. 2. ಶ್ರ. ಬಿ. ಶಾ. 127. 3. ಶ್ರ. ಬಿ. ಶಾ. 140. 4. ಶ್ರ. ಬಿ. ಶಾ. 66. 5. ಶ್ರ. ಬಿ. ಶಾ. 327.

ದೇವಚಂದ್ರನು ರಾಜಾವಳಿಕಥೆಯಲ್ಲಿ “ ಬಲ್ಲಾಳರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಮರ ಕೀರ್ತಿರಾವುಗಳಯ್ಯತಿಯರ ಶಿಷ್ಯಂ ವೃತ್ತವಿಳಾಸನೆಂಬಂ ಸಂಸ್ಕೃತಧರ್ಮಪರೀಕ್ಷೆಯಂ ವಸ್ತುಕಮಾಗಿ ಮಾಡಿದಂ ” ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ.

ಈ ಕವಿ ಪೂರ್ವಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಆರನ್ನೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ. “ ಕವಿತಾಚಾತುರ್ಯ ತಿದುರ್ಗೆ ಮದೀಯಕೃತಿಯಂ ವಯೆಯಿಂ ” ಎಂದು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ತನ್ನ ಗುಣಗಳನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ:—

ಜನಪದಸೇವಕಂ ಜನಮುನೀಂದ್ರಪದಾರ್ಚಕನನ್ಯದೈವಮಂ ।

ಕನಸಿದೊಳಾದೊಡಂ ನೆನೆಯದುತ್ತಮಂ ನುದಾರಮೇರು ಸ ॥

ಜ್ಞಾನನಿಧಿ ಸತ್ಯಶಾಚಗುಣದಾಗರಮಾಜ್ಞೆಯ ಜನ್ಮಭೂಮಿಯೆಂ ।

ದನುನಯದಿಂದೆ ಕೀರ್ತಿಪುದು ವೃತ್ತವಿಳಾಸನೀಜಗಜ್ಜನಂ ॥

ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ

ಧರ್ಮಪರೀಕ್ಷೆ.

ಅಮಿತಗತಿಯೆಂಬವನು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಧರ್ಮಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕವಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿವಂತೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದುದಾಗಿ “ ಮುನ್ನಿನ ಚಾರು ಸಂಸ್ಕೃತದ ಧರ್ಮಪರೀಕ್ಷೆಯಂ ಸನ್ನತಮಾಗೆಯೆಲ್ಲರಜುವಂತಟು ಕನ್ನಡದಿಂ ಪೇಟೆ ” ಎಂಬ ಪದ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ಚಂಪೂಗ್ರಂಥ; 10 ಅಶ್ವಾಸಗಳಾಗಿ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ—ಮನೋವೇಗಪವನವೇಗರೆಂಬ ರಾಜಕುಮಾರರು ಪಾಟಿಲೀಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬ್ರಹ್ಮನ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಭೇರಿಯನ್ನು ಹೊಡೆದು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿರಲು, ಅಲ್ಲಿಯ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಬಂದು—ವಿದ್ವಾಂಸರಾದವರು ವಾದಾರ್ಥವಾಗಿ ಬಂದು ಭೇರೀರವನನ್ನು ಮಾಡಿ ವಾದದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದ ಮೇಲೆಯೇ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವ ಪದ್ಧತಿ ಇದೆ. ನೀವು ಅವ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತರು? ಎಂದು ಕೇಳಲು, ರಾಜಕುಮಾರರು—ನಮಗೇನೂ ತಿಳಿಯದು; ಸುಮ್ಮನೆ ಬಂದು ಕುಳಿತುಕೊಂಡೆವು—ಎಂದು ಹೇಳಿ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇಳಿದು ಕೆಳಗೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಅವರ ಮತವನ್ನು ಅನೇಕ ವಿಧವಾಗಿ ನಿರಾಕರಿಸಿ ಜಯಪತ್ರವನ್ನು ಹೊಂದಿದಂತೆಯೂ ಜೈನಮತದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದಂತೆಯೂ—ಕವಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯನ್ನು—

ಇದು ದುರಿತತಾಮರರವಿರುಚಿ । ಯದು ಸತ್ಯವಲ್ಯಪದದ ನಿಶ್ರೇಣಿ ಸಮಂ ।

ತಿದು ರತ್ನತ್ರಯಖನಿಯಿನಿ । ಪುದು ಧರ್ಮಪರೀಕ್ಷೆ ಭವ್ಯಜನಹಿತಕಾಣಂ ॥

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ವರ್ಧಮಾನಜಿನ ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬಳಿಕ ಸಿದ್ಧಾಂತಿಗಳನ್ನೂ ಯಕ್ಷಿ ಯಕ್ಷರನ್ನೂ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನೂ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿ ಅನಂತರ ಕೇವಲಿಗಳು ಮೊದಲಾಗಿ ಚಿಕ್ಕಹೇಮದೇವನವರೆಗೆ¹ ಗುರುಗಳನ್ನು ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ. ಆಶ್ವಾಸಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ—

ಇದು ವಿನಮದಮರಮುಕುಟತಟಘಟಿತಮಣಿಗಜಮರೀಚಿಮಂಜರೀಪುಂಜರಂಜಿತ ಪಾದಾರವಿಂದ ಭಗವದಹೃತ್ತರಮೇಶ್ವರವದನವಿನಿರ್ಗತಶ್ರುತಾಂಭೋಧಿವರ್ಧನಸುಧಾಕರಂ ಶ್ರೀಮದಮರಕೀರ್ತಿರಾವುಳ್ಳವ್ರತೀಶ್ವರಚರಣಸಸಿರುಹಪಟ್ಟದಂ ವೃತ್ತವಿಳಾಸವಿರಚಿತಮಪ್ಪ ಧರ್ಮಪರೀಕ್ಷೆಯೊಳ್

ಎಂಬ ಗದ್ಯವಿದೆ.

ಇವನ ಬಂಧವು ಸರಳವಾಗಿಯೂ ಲಲಿತವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ :—

ಕೋಳಿ.

ಪರಿಹರಿಸಿ ನಿದ್ರೆಯುಡುಗಿದ | ಕೊರಲಂ ನಿಮಿರ್ದೆತ್ತಿ ನೋಡಿ ನಾಲ್ದಿಸೆಯಂ ಕೇ |
ಸರಮಂ ಬಿದಿರ್ದೊಲಂಕೆಯ | ನೆರಡಂ ಬಡಿದೆಲ್ಲು ಕೋಟಿ ಕೂಗಿದುವಾಗಳ

|| 358 ||

ಸೂರೋದಯ.

ತಳತಳಿಸಿ ಪೂಲೆವ ಪೊಸಕೆಂ | ದಳಿಗಳ ಕಾವಣವೊ ಕಮಲಿನಿಯ ರಾಗದನೆ |
ವಳವಿಗೆಯೊ ಪೇಲಿಮೆನ್ನೆಕೆಂ | ಗೊಳಿಸಿದುದರುಣೋದಯಂ ಸುರೇಂದ್ರನ

ದೇಸೆಯೊಳ್ || 359 ||

ಬಾಡಿತು ನೆಯ್ದಲೋಡಿತು ತಮಂ ತೆಗೆದೋಡಿತು ದೈತ್ಯಸಂಕುಳಂ |

ತೀಡಿತು ಸೌರಭಂ ನಲಿದು ನೋಡಿತು ಪಂಕಜವಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟದಂ ||

ಶಾಡಿದುವೆಯ್ವಿ ಕೋಕಮಿಥುನಂ ನೆಜಿ ಕೂಡಿದುಪೊಲ್ಲ ಮೂಡಿದಂ |

ಮೂಡಣ ದಿಕ್ಕಿನೊಳ್ ತೊಳಗುತುಂ ಬೆಳಗುತ್ತೆ ಸರೋಜಬಾಂಧವಂ || 360 ||

ಸಸಿಗ ಕಳಂಕಮೇಷಿ ದನುಜರ್ಗಲಿಲೇಷಿಯುಳೂಕವೃಂದಕು |

ಬ್ಬಸಮಣಮೇಷಿಯುಪ್ಪಳಿನಿಗುಮ್ಮಳಮೇಷಿ ಸರೋರುಹಕ್ಕೆ ಸಂ ||

1. ಕೇವಲಿಗಳು, ಶ್ರುತಕೇವಲಿಗಳು, ಅನುಬದ್ಧಕೇವಲಿಗಳು, ಕೊಂಡಕುಂದ, ಸಮಂತ ಭದ್ರ, ಗೃಧ್ರಸಿಂಹ, ಬಳಾಕಸಿಂಹ, ಮಯೂರಸಿಂಹ, ಉಳೂಕಭಟ್ಟಾಚಾರ್ಯ, ಪೂಜ್ಯಪಾದ, ಜಿನಸೇನ, ವೀರಸೇನ, ಶುಭಕೀರ್ತಿವ್ರತಿ, ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕಮಾಘಣಂದಿ, ಭಾನುಕೀರ್ತಿ, ಧರ್ಮಭೂಷಣ, ಇವನ ಮಗನೂ ಶಿಷ್ಯನೂ ಆದ ಅಮರಕೀರ್ತಿವ್ರತಿ (ಸ್ವಗುರು), ಹೇಮದೇವ, ಅಭಯಸೂರಿವಾದೀಶ್ವರ, ಮುನಿವಲ್ಲಭ, ತತ್ಪುತ್ರ ಚಿಕ್ಕಹೇಮದೇವ.

ತಸದೊದವೇಜ್ ಕೋಕಮಿಥುನಕ್ಕನುರಾಗತಯೇಜ್ ಲೀಲಿಯಂ |

ಬಿಸರುಹಮಿತ್ರನಂದುದಯಪರ್ವತಮಂ ಭರದಿಂದಮೇಜಾದಂ

|| 361 ||

ನಕ್ಷತ್ರ.

ನೆಲನಗಲಕೆ ತೀವಿದ ಕ | ಲ್ಲಿಲಿಯಂ ಕಳೆಯಲ್ವೆ ಗಗನತಳದೊಳ್ ಪಲವುಂ |

ಬೆಳಗಂಡಿಗಳಂ ಸಮೆದಂ | ಜಳಜಜನೆನೆ ತೊಳಗಿ ಬೆಳಗಿದುವು ಭಗಣಂಗಳ್ || 362 ||

ಮೇಲೋಗರ.

ಹಾಗಲ ಹಡಲಂ ಕು . ಳಂ | ಕೂಗಲಿ ಕೂಷ್ಮಾಂಡಮವರೆಬದನೆಗಳಿಂ ಲೀ |

ಸಾಗಿರೆ ಮಾಡಿದ ಸವಿಮೇ | ಲೋಗರಮಂ ತಂದು ಬಡಿಸಿದರ್ ಮಾನಿನಿಯರ್ || 363 ||

ಮುದುಕ.

ನರೆದೆಲೆ ಜೋಲ್ಲ ಪುರ್ಬು ಕುಲ್ಲಿದಕ್ಕಿಯುಗಂ ತುಟಯರ್ತ ಬೋಡ ಬಾಯ್ |

ತೆರೆ ಮಸಗಿದ ಮೋರೆಯುದುಗಿದುರಮಕ್ಕುಳಿಸಿದ ಪೊಟ್ಟಿ ಮೇ ||

ಲ್ಲೆರೆ ಮಸಗಿದ ಕಾಲ್ ಮುಜಾದ ಬೆನ್ನುಜ್ ಕಂಪಿಸ ಹಸ್ತಮಸ್ತಕಂ |

ಪರಿಕಿಸೆ ತಾಪಸಂಗೆನಗೆ ಪೇಸದೆ ಕನ್ನೆಯನೀಯಬಲ್ಲರೇ

|| 364 ||

ಸಮಯಮೂಢತೆ.

ಪೂಸಿದ ಬೂದಿ ತೊಟ್ಟ ಮಣಿಯುಟ್ಟ ತೊವಲ್ ತಳಿರ್ಗಾಸೆ ಲಾಗುಳಂ |

ಬಾಸಣಿಸಿದ ಜಾದು ಮಸಿಯಸ್ಥಿಯ ಮಾಲೆಯನಿಕ್ಕಿ ಕೊಂಡು ದು ||

ವೇಷದೊಳಿರ್ಪರಂ ಸಮಯಿಯೆಂದು ತಪಸ್ವಿಗಳೆಂದು ನಾಡೆ ಸಂ |

ತೋಪದೆ ಕಾಣ್ಬುದೇ ಸಮಯಮೂಢತೆಯೆಂಬುದು ವಿಶ್ವಧಾತ್ರಿಯೋಳ್ || 365 ||

ಧೂರ್ತಸ್ವಭಾವ.

ಮನೆಯೋಳ್ ಪಾಲುಂಡು ನಿಶ್ಚಿಂತದೆ ಬಳೆದು ಕರಂ ಸಾಧುವಾಗಿದುರ್ ಠಾವಿಂ |

ದಿನಿಸುಂ ಬೆಕ್ಕತ್ತಲಿತ್ತಲ್ ಮಿಡುಕದೆ ಪಲವುಂ ಪ್ರಾಣಿಯಂ ಕಾಣುತುಂ ನೆ ||

ಟ್ಟನೆ ನುಂಗುತ್ತಿರ್ಕುಮಂತೀನರರೊಳೆ ಕೆಲಬರ್ ಧರ್ಮಮಂ ಕೇಳುತುಂ ಸ |

ಜ್ಞನರೊಳ್ ಬಲ್ಲುಂ ಬಲ್ಲಾಕ್ಕಂ ಬಿಡುವರೆ ಕೊಲೆಯಂ ಕೂರಮಂ ಕಷ್ಟ

ಚಿತ್ತರ್ || 366 ||

ಸೇತುಬಂಧದ ಪರಿಹಾಸ.

ಅಂದು ಕಪಿವ್ರಜಂ ಪರಿದು ಬೆಟ್ಟಗಳಂ ನೆಜ್ ಕಿಲ್ಲು ನೆತ್ತಿಯೋಳ್ |

ಸಂದಿಸಿ ಮೂಜುನಾಲ್ಕನಡಕಿಲ್ಲಿರಿಯಾಗಿರೆ ಪೊತ್ತು ಬೇಗದಿಂ ||

ತಂದು ಸಮುದ್ರಮಂ ಕ್ಷಣದೆ ಕಟ್ಟಿದರೆಂಬಿದು ನಿಮ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರದೊಳ್ |

ಸಂದ ಪುರಾಣದೊಳ್ ಪದೆದು ಪೇಲ್ವುದು ಸತ್ಯವೊ ಮೇಣಸತ್ಯವೊ || 367 ||

ಪ್ರಾಕೃತ್ಯಮಾಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಸಾರದಿಂದ ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆದಿರುವ ಭಾಗ
ದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ :-

ಪಾಪ.

ನಲಿನಲಿದಾಡಿ ಪಾಪಮನುಪಾರ್ಜಿಸಿ ತತ್ತರಿಪಾಕದಿಂದ ಕೋ ।

ಟಲಿಗೊಳಗಾಗಿ ಬಾಯ್ಬಿಡುವ ಮೂಢಜನಂಗಳ ಕೃತ್ಯಮಲ್ಪಿಯಿಂ ॥

ಜಲಜಲಿಪಗ್ನಿಯಂ ಪಿಡಿದು ಬೆಂದ ಬಟಾಕ್ಕೆ ಕನಲೊಡ್ಡು ಮು ।

ಮೃಲಮಜುಗುತ್ತ ಬಾಯ್ಬಿಡುವ ಬಾಲಕಜಾಲಕದಂದಮಲ್ಲವೇ ॥ 368 ॥

ಬಯಸಿ ನಿಧಾನಮಂ ಸುಕೃತಮಿಲ್ಲದವಂ ಭರದಿಂ ತದಗ್ರಭೂ ।

ಮಿಯನಗಲ್ಲುತ್ತಮಿದುರ್ ನಿಧಿಗಾಣ್ಣೆಡೆಯೊಳ್ ಮರುಳಾಗಿ ಪೋಪ ಮಾ ॥

ಛಿಕ್ಕಿಯೊಳಪವರ್ಗವಾರ್ಗದೊಲವಿಂ ಪಲರುಂ ಪಿರಿದೋದಿ ತತ್ತನಿ ।

ರ್ಣಯಜನಿತೋಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಜಡರಪ್ಪರಿದೇನಘಶಕ್ತಿ ಚಿತ್ರವೋ ॥ 369 ॥

ದೈವಮೂಢತೆ.

ಒಗಿವ ದಿನೇಶನಂ ಪರಿವ ಸಿಂಧುವನೂದುವ ಗಾಳಿಯಂ ಧಗಂ ।

ಧಗಿಸುವ ಕಿಚ್ಚನುಲ್ಪಿ ನೆಲನಂ ಕಣಿವಾಕಳನಿರ್ಪ ಸದ್ಮಮಂ ॥

ಸೋಗಯಿಸಿ ನಿಂದ ಪೆರ್ಮರಮನುಣ್ಣುಗುಳಂ ಬೆಸಕೆಯ್ವ ತಮ್ಮ ಮು ।

ಟುಗಲನೆ ದೈವಮಂದೆಜಗುವಾತನೆ ದೈವದ ಮೂಢನಲ್ಲವೇ ॥ 370 ॥

ಮೋಕ್ಷಚಿಂತೆ.

ಹುಟ್ಟಿದ ಯೋನಿ ಮೆಟ್ಟಿದ ನೆಲಂ ನೆಣಿ ಕೊಳ್ಳದ ಕಾಲಮೋರ್ಮಿಯುಂ ।

ಮುಟ್ಟಿದ ಭಾವಮೊಂದದ ಭವಂ ಪೆಜಿತಿಲಿನೆ ದುರ್ವಿಮೋಹದಿಂ ॥

ತಿಟ್ಟನೆ ಬಂದೆ ನೀಂ ತಿಳಿಯದಕ್ಕಟ ನಿನ್ನ ನಿಜಸ್ವರೂಪಮಂ ।

ನೆಟ್ಟನೆ ನೋಡಿ ಕೂಡಿ ಪಡೆ ನಿತ್ಯನಿರಂಜನಮೋಕ್ಷಲಕ್ಷ್ಮಿಯುಂ ॥ 371 ॥

ಬಲಿಪ್ರದಾನಪರಿಹಾಸ.

ಕುಣಿಯಂ ಬೇಡಿದೊಡೀವನೊಂದು ಬಡವಂ ತನ್ನಿಚ್ಛೆಯುಂ ದೈವಮಾ ।

ಕುಣವಿಂಡಿರ್ದೆಗೆಯ್ವಿಯೊಂದೆರಡುಮೂಜುಂನಾಲ್ಕುಮಯ್ಯಾಜು ಬ ॥

ಲ್ಲುಣಿಯಂ ತಿಂದೊಡೆ ಕಾಪಿನರ್ ಬಡಿಗುಮೋ ನಾಯ್ ತಿನ್ನುಮೋ ದೈವಮಂ ।

ಪೆಜರಂ ಬೇಡುವ ದೈವಮೇಕೆ ಗಡ ಪೇಟುತೋಳನಿಂ ಕಷ್ಟವೇ ॥ 372 ॥

ಬಸವ. ಸು. 1160.

ಈತನು ಷಟ್ಪಲ್ಲವಚನ, ಶಿಖಾರತ್ನವಚನ, ಕಾಲಜ್ಞಾನವಚನ, ಮಂತ್ರ
ಗೋಪ್ಯ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಇವನು ವೀರಶೈವಕವಿ; ಕರ್ಣಾಟಕದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಇಂಗಲೇಶ್ವರ ಬಾಗವಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು. ಈತನ ಅಜ್ಜನು ಲಿಂಗಭಟ್ಟ; ತಂದೆ ಬಾಗವಾಡಿಯ ಅಗ್ರಹಾರದ “ಗ್ರಾಮಣೀಮಣಿ, ಭೂಮಿದೇವಾಗ್ರಣಿ, ಶೈವಾಂಬುರುಹ ತರಣಿ” ಯಾದ ಮಂಡಿಗೆ ಮಾದಿರಾಜ; ತಾಯಿ ಮಾದಾಂಬಿಕೆ; ಒಡಹುಟ್ಟಿದವಳು ನಾಗಾಂಬಿಕೆ. ಈಕೆಯ ಮಗನೇ ಚೆನ್ನಬಸವ. ಬಸವನ ಸೋದರದ ಮಾವನು ಬಲದೇವನು. ಈತನು ಬಿಜ್ಜಳರಾಜನಲ್ಲಿ (1156—1167) ಪ್ರಧಾನಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಬಲದೇವನ ಮಗಳಾದ ಗಂಗಾಂಬಿಕೆ ಬಸವನ ಹೆಂಡತಿ. ಈತನಿಗೆ ನೀಲಲೋಚನೆ ಅಥವಾ ನೀಲಮ್ಮ ಎಂಬ ಮತ್ತೊಬ್ಬಳು ಹೆಂಡತಿ ಇದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಬಸವನಿಗೆ ಬಾಲಸಂಗಯ್ಯನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಮಗನಿದ್ದಂತೆಯೂ, ಆತನು ಇವನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯೇ ಗತಿಸಿದಂತೆಯೂ, ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಸವನು “ಪುಷ್ಪವಿದ್ವಂತೆ ಮೊಗ್ಗಿಯನರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡ ಶಿವನು; ಪಕ್ಷವಾದ ಫಲವಿದ್ವಂತೆ ಕಸುಗಾಯ ಕೊಯ್ವ ಶಿವನು” ಎಂದು ಪ್ರಲಾಪಿಸಿದಂತೆಯೂ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ.¹

ಬಸವನು ನಂದೀಶ್ವರನ ಅವತಾರವೆಂದು ವೀರಶೈವ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಈತನಿಗೆ ಎಂಟು ವಯಸ್ಸಾದಾಗ ಇವನ ತಂದೆಯಾದ ಮಾದಿರಾಜನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಉಪನಯನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿರಲು ಬಸವನು ತಂದೆಯನ್ನು ಕುರಿತು—

ಜನಕ ಕೇಳೆ ಶಿವದೀಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದ | ವನವೊಲೆನ್ನಂ ಮುಂಜಗಟ್ಟುವ |

ಮನವಿದೆಂತಾಯ್ತಾಗ ನಿನಗವಿವೇಕಿಯಂದದಲಿ ..

ಜನಿಸಿದಾಗಳೆ ಸಂಗಮೇಶ್ವರ | ನೆನಗೆ ಸದ್ಗುರುವಾಗಿ ಬೋಧಿಸಿ |

ವಿನುತಶೈವಾಚಾರಮಾರ್ಗದೊಳಿರಿಸಿ ಸಲಹಿದನು ||

ಸಾರಸಂಸಾರದ್ವಿಜತ್ವವ | ಪಾರಪತಿತವಲಾ ಸದಮಳಾ |

ಚಾರಸದ್ಗುರುವಿನ ಕರಾಬ್ಬದಿ ಜನ್ಮವಾದಂಗೆ ||

ಜಾತಿಗೋತ್ರಾತೀತಸದ್ಗುರು | ಜಾತನಂ ಬಹುಜಾತಿಗೋತ್ರಸ |

ಮೇತದುಷ್ಟ್ರಿಯದಾಶ್ರಯನ ನೀನೆಂತು ಮಾಡಿದವೆ ||

ಎಂದು ಹೇಳಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕರ್ಮವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದನು. ಬಳಿಕ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬಲದೇವನ ಮಗಳಾದ ಗಂಗಾಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿ ಬಲದೇವನ ಕಾಲಾನಂತರ ಬಿಜ್ಜಳನಿಗೆ ತಾನೇ ಮಂತ್ರಿಯಾದನು. ತರುವಾಯ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರದ ಬಲದಿಂದ ವೀರಶೈವ ಮತಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿ, ಆ ಮತಾವಲಂಬಿಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದನು. ಈ ಮತವು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಕರ್ಣಾಟಕಾಂಧದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಿ

ಕೊಂಡಿತು. ಹೀಗೆ ವೀರಶೈವರ ಮತವೂ ಅಧಿಕಾರವೂ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಜೈನನಾದ ಬಿಜ್ಜಳನು ಅಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟು ಬಸವನನ್ನು ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ತೆಗೆವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟನು. ಆದರೆ ಈ ಪ್ರಯತ್ನವು ಕೈಗೂಡಲಿಲ್ಲ. ಬಸವನ ಅಧಿಕಾರವು ಮತ್ತೂ ಹೆಚ್ಚಿ ಅವನ ಕಡೆಯವರು ಹಗೆ ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಿಜ್ಜಳನನ್ನು 1167 ರಲ್ಲಿ ಕೊಂದುಬಿಟ್ಟರು. ಬಿಜ್ಜಳನ ಮಗನಾದ ರಾಯಮುರಾರಿ ಸೋಯಿದೇವನು ಬಸವನನ್ನು ದಂಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕೂಡಿಸಲು ಬಸವನು ಉಳಿವೆಗೆ ಓಡಿಹೋದಂತೆಯೂ, ರಾಜನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಆ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಮುತ್ತಿಗೆಹಾಕಲು ಬಸವನು ನಿರಾಶೆಯಿಂದ ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು 1168 ರಲ್ಲಿ ¹ ಮೃತನಾದಂತೆಯೂ ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ² ಆದರೆ ವೀರಶೈವಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಈತನು ಕೂಡಲ ಸಂಗಮೇಶ್ವರರಿಂಗದಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯವಾದಂತೆ ಹೇಳಿದೆ. ಈತನು 88 ವರ್ಷಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದಂತೆ ಅನೇಕ ವೀರಶೈವ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.³

ಇವನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಬಸವಪುರಾಣ, ಬಸವರಾಜವಿಜಯ, ಮಲಬಸವ ರಾಜಚಾರಿತ್ರ, ಬಸವಶತಕ, ಬಸವಸ್ತೋತ್ರದ ತ್ರಿವಿಧಿ, ಬಸವಸ್ತೋತ್ರದ ವಚನ ನೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳು ಹುಟ್ಟಿವೆ.

ಈತನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡಲ ಸಂಗಮದೇವ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವು ಉಪಯೋಗಿಸಿದೆ.

ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ

1. ಪಟ್ಟಲವಚನ.

ಇದು ವೀರಶೈವಸಿದ್ಧಾಂತಪ್ರತಿಪಾದಕವಾದ ಗ್ರಂಥ. ಇದರಲ್ಲಿ “ಭಕ್ತ ಸ್ಥಲವಚನ—527, ಮಾಹೇಶ್ವರಸ್ಥಲವಚನ—240, ಪ್ರಸಾದಿಸ್ಥಲವಚನ—30, ಪ್ರಾಣಲಿಂಗಿಸ್ಥಲವಚನ—58, ಶರಣಸ್ಥಲವಚನ—65, ಐಕ್ಯಸ್ಥಲವಚನ—40, ಅಂತೂ ಸ್ಥಲ 6 ಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಮಿತ್ರ 36 ಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ವಚನ 960 ” ಇವೆ.

ಇದರಿಂದ ಕೆಲವು ವಚನಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

(1) ಉಳ್ಳವರು ಶಿವಾಲಯವ ಮಾಡಿಸಿಯರು. ನಾನೇ ಮಾಡುವೆ ಬಡವನಯ್ಯ ಎನ್ನ ಕಾಲೇ ಕಂಭ, ದೇಹವೇ ದೇಗುಲ, ಶಿರವೇ ಹೊನ್ನಕಳಸ ನೋಡಯ್ಯ. ಕೂಡಲ ಸಂಗಮದೇವಯ್ಯ ಕೇಳಯ್ಯ ಸ್ಥಾವರಕ್ಕಲ್ಲಾವುಂಟು ಜಂಗಮಕ್ಕಲ್ಲಾವುಂಟೆ? || 573 ||

1. ಚೆನ್ನಬಸವಪುರಾಣ 5 ನೆಯ ಕಾಂಡ 9 ನೆಯ ಸಂಧಿ 18 ನೆಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ—ಬಸವನು ಶಾಲಿವಾಹನ ಶಕ 707 ನೆಯ ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ಗತಿಸಿದಂತೆ ಹೇಳಿದೆ

2. *Journal of the Bombay Br. R. A. S.* VIII, 97. *Rice's Mysore I*, 332.

3. ಚೆನ್ನಬಸವಪುರಾಣ 5 ನೆಯ ಕಾಂಡ 4 ನೆಯ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ.

(2) ಹಾಲತೊಟ್ಟಿಗೆ ಬಿಲ್ಲದಂತಹ ಕೆಸಲು, ಸಕ್ಕರೆಯಂತಹ ಮಲ್ಲಲು, ತವರಾಜ ನಂತಹ ನೊರೆತರೆಗಳು. ಇಂತಹ ಆದ್ಯರ ವಚನವಿರಲು ಬೇಜಿ ಬಾವಿಯ ತೋಡಿ ಉಪ್ಪು ನೀರ ಸವಿದಂತಾಯಿತ್ತಯ್ಯಾ ಎನ್ನ ಯುಕ್ತಿ. ನಿಮ್ಮ ವಚನಗಳ ಕೇಳದೆ ಅನ್ಯಪುರಾಣ ಗಳ ಕೇಳಿ ಕೆಟ್ಟಿನಯ್ಯಾ ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವ || 374 ||

(3) ಇನ್ನೇವೆನ್ನೇವೆನಯ್ಯಾ ಎನ್ನ ಮನವೆಂಬ ಮರ್ಕಟನ ದಾಲ್ಯ ಘನವಾ ಯಿತ್ತು ; ಎನ್ನ ನಿಂದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಲೀಯದು ; ಎನ್ನ ಕುಳಿತಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಲೀಯದು ; ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಪಾತಾಳಕ್ಕೆದುತ್ತಿದೆ ; ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಆಕಾಶಕ್ಕೆದುತ್ತಿದೆ ; ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ದಿಗ್ವಿಸ್ತೆಗೈದುತ್ತಿದೆ ; ಕೂಡಲ ಸಂಗಮದೇವ ಈ ಮನವೆಂಬ ಮರ್ಕಟನ ದಾಲ್ಯಾನಂದಿಗೆ ನೀಗಿ ಎಂದು ನಿಮ್ಮ ನೊಡಗೂಡುವೆನಯ್ಯಾ || 375 ||

(4) ಹೊನ್ನ ಹಾವುಗೆಯ ಮೆಟ್ಟಿದಾತನ, ಮಿಡಿಮುಟ್ಟಿದ ಕೆಂಜೆಡೆಯವನ, ಮೈ ಯಲ್ಲಿ ವಿಭೂತಿಯ ಪೂಸಿದವನ, ಕರದಲ್ಲಿ ಕಪಾಲವ ಹಿಡಿದವನ, ಶರೀರದಲರ್ಥವ ಸತಿಗೆ ಕೊಟ್ಟವನ, ಬಾಣನ ಬಾಗಿಲ ಕಾದವನ, ನಂಬಿಗೆ ಕುಂಟಣಿಯಾದವನ, ಚೋಳಂಗೆ ಹೊನ್ನ ಮಲ್ತಿಯ ಕಣ್ಣಿದವನ, ಮಾಡಿದ ಪೂಜೆಯ ಕೊಂಬವನ, ಸದ್ಭಕ್ತರ ವ್ಯಮುದಲಿವ್ವವನ ಕೊಂದುಬಾರಲವ್ಯಾ ಕೂಡಲಸಂಗಮ್ಯನೆಂಬವನ || 376 ||

2. ಶಿಖಾರತ್ನವಚನ.

ಇದರಲ್ಲಿ 34 ವಚನಗಳಿವೆ. ಒಂದನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತೇವೆ :—

ಕಲ್ಲದೇವರು ದೇವರಲ್ಲ ; ಮಣ್ಣದೇವರು ದೇವರಲ್ಲ ; ಮರದದೇವರು ದೇವರಲ್ಲ ; ಪಂಚಲೋಹದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ದೇವರು ದೇವರಲ್ಲ ; ಸೇತುರಾಮೇಶ್ವರ ಗೋಕರ್ಣ ಕಾಶಿ ಕೇದಾರ ಮೊದಲಾದ ಅಷ್ಟಾಷ್ವಿಂಶತಿಪುಣ್ಯತೀರ್ಥಗಳ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಇಹ ದೇವರು ದೇವರಲ್ಲ ; ತನ್ನತಾನಜ್ಞರು ತಾನಾರೆಂದು ತಿಳಿದಡೆ ತಾನೇ ದೇವನೋಡಾ ಅಪ್ರಮಾಣ ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವ || 377 ||

3. ಕಾಲಜ್ಞಾನವಚನ.

ಇದರಲ್ಲಿ 64 ಪದಗಳಿವೆ. ಗ್ರಂಥಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ—

ಕಾಲಕರ್ಮವ ದಹಿಪುದು ಬಸವಣ್ಣನು | ಮೇಲಾದ ಕಾಲಜ್ಞಾನವನು |

ಶೂಲಧರನ ಭಕ್ತರಾಲಿಸಿ ಕೇಳಲು | ಮೇಲೆ ಮುಕ್ತಿದೊರಕುವುದು ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯವಿದೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಎರಡು ಪದಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಸೃಷ್ಟಿಯೊಳಿರುತಿಹ ಭ್ರಷ್ಟಮನುಷರಲ್ಲಿ ಕೆಟ್ಟಪಾಪವು ಹಜುವದಕೆ |

ಹೊಟ್ಟುಹಾಲುಸಿ ಘಟ್ಟಿಯುಲಿಸುವುದಕೆ ಶಿವ ಬಿಟ್ಟುಕಳುಹುವನು ಮಾರಿಯನು || 378 ||

ಮಱಿಯಿಲ್ಲ ಬೆಳೆಯಿಲ್ಲ ಹೊಡೆಯಿಲ್ಲ ಕೆಜಿಯಿಲ್ಲ ನೆಜಿಲಿಲ್ಲ ಉದಕ ಮುನ್ನಿಲ್ಲ |
ಮೊಳೆಯಿಲ್ಲ ಸೂರ್ಯನ ಕಳೆಯಿಲ್ಲ ಗೆಲವಿಲ್ಲ ಉಬ್ಬಿವಿಲ್ಲ ಆ ಪಾಪಿಗಳಿಗೆ || 379 ||

4. ಮಂತ್ರಗೋಪ್ಯ.

ಇದು ಹಾಡಿನ ರೂಪವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವಸಿದ್ಧಾಂತವು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಚೆನ್ನ ಬಸವ. ಸು. 1160.

ಈತನು ಷಟ್ಸ್ಥಲವಚನ, ಕರಣಹಸುಗೆ, ಮಿಶ್ರಾರ್ಪಣ, ಪದಮಂತ್ರಗೋಪ್ಯ, ಮಂತ್ರಗೋಪ್ಯ, ಕಾಲಜ್ಞಾನ—ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಘಟಚಕ್ರದವಚನ, ರಾಜಯೋಗದವಚನ, ರುವ್ರಭಾರತದಸೃಷ್ಟಿ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಬರೆದಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಇವನು ವೀರಶೈವಕವಿ: ಬಸವನ ಸಹೋದರಿಯಾದ ನಾಗಲಾಂಬಿಕೆಯ ಮಗನು. ಈತನು ಬಿಜ್ಜಳರಾಜನಿಂದ (1156—1167) ಮಾನಿತನಾಗಿದ್ದಂತೆಯೂ ಸೊನ್ನಲಿಗೆಯ ಸಿದ್ಧರಾಮನಿಗೆ ವೀರಶೈವಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದಂತೆಯೂ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಈತನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಚೆನ್ನಬಸವ ಪುರಾಣ, ಚೆನ್ನಬಸವಸ್ತೋತ್ರದರಗಳೆ ಮುಂತಾದ ಗ್ರಂಥಗಳು ಹುಟ್ಟಿವೆ.

ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳು ಪ್ರಾಯಶಃ ವಚನರೂಪವಾಗಿವೆ; ಎಲ್ಲವೂ ವೀರಶೈವ ಮತವನ್ನು ಪ್ರತಿಸಾಧಿಸುತ್ತವೆ. ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡಲಚೆನ್ನ ಸಂಗಮದೇವ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿದೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ—

1. ಷಟ್ಸ್ಥಲವಚನ.

ಇದು ಬಸವನ ಷಟ್ಸ್ಥಲವಚನದಂತೆಯೇ ಇದೆ. ಇದರಿಂದ ಒಂದೆರಡು ವಚನಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

(1) ಪರರಾಶಿಯೆಂಬ ಜ್ವರಹತ್ತಿ ನಾನು ಕಳವಳಿಸಿ ನುಡಿದೆನಯ್ಯಾ; ಹೊನ್ನು ಹೆಣ್ಣು ಮಣ್ಣು ಬಯಸಿ ವಿಕಳತೆಗೊಂಡಂತೆ ಪ್ರಲಾಪಿಸುತ್ತ ನುಡಿದೆನಯ್ಯಾ. ಈ ಕಳವಳವ ನಿಲಿಸಿ ನಿಮ್ಮ ಕರುಣಾಮೃತವೆಂಬ ಕಷಾಯವನೆಣ್ಣೆದು ಪರರಾಶಿಯೆಂಬ ಜ್ವರವ ಮಾಣಿಸು ಬಸವಪ್ರಿಯ ಕೂಡಲಚೆನ್ನ ಸಂಗಮದೇವ || 380 ||

(2) ಆನೆಯನೇಜಾದ ಮಾವತಿಗೆ ಚಕ್ರೇಶ್ವರನಾಗಬಲ್ಲನೆ ? ಅಯ್ಯಾ. ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಾ ಗಮಪುರಾಣಗಳನೋದಿ ಕೇಳಿ ಹೇಳುವರೆಲ್ಲರೂ ನಡೆನುಡಿಪೂರಾಯವಾದ ಪುರಾತನರಾಗ ಬಲ್ಲರೆ ? ಅಯ್ಯಾ. ತೊತ್ತುಲಕ್ಷಣವಿರಲು ನಾಣ್ಯವ ನುಡಿಸಿ ನವರತ್ನದಾಭರಣಂಗಳಂ ತೊಡಿಸಿ ದಂಡಿಗೆಯನೇಜುಸಲು 'ಶಂಕರಸ್ವ ಯಥಾ ಗೌರೀ' ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲಳೆ ? ಅಯ್ಯಾ. ಖ್ಯಾತಿಯಾಗಿ ನಿಜತತ್ವಂಗಳನೋದಿ ಕೇಳಿ ಹೇಳಿದಡೇನು ? ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಅಜ್ಜವು ಆಚಾರವು ನಡೆನುಡಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದಡೆ ಕುಂಭೀಪಾಕ ನಾಯಕನರಕ ತಸ್ತದು ಕೂಡಲಚೆನ್ನ ಸಂಗಮದೇವ

|| 381 ||

2. ಕರಣಹಸುಗೆ.

ಇದು ಗದ್ಯಗ್ರಂಥ; ವೇದಾಂತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರೊಳಗೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಅನುವಾದಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಇನ್ನು ಪೃಥ್ವಿ ಸಲಿಲ ಪಾವಕ ಪವನ ಅಂಬರ ರವಿ ಶಶಿ ಆತ್ಮ ಎಂಬುವು ಅಷ್ಟ ಮೂರ್ತಿಯ ಮದಂಗಳು. ಇವಕ್ಕೆ ವಿವರ—ಪೃಥ್ವಿಮದವತ್ತಿದಲ್ಲಿ ತನುಗುಣಭರಿತ ನಾಗಿ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಾನುಲೇಪನತಾಂಬೂಲಮಂ ಬಯಸುತ್ತಿಹನು. ಸಲಿಲಮದವತ್ತಿದಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರಭರಿತನಾಗಿ ಎನಗೆ ಬೇಕು, ಮನೆಗೆ ಬೇಕು, ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಬೇಕೆನುತಿಹನು. ಪಾವಕ ಮದವತ್ತಿದಲ್ಲಿ ಕಾಮರಸಭರಿತನಾಗಿ ಕರಸಬೇಕು, ನೋಡಬೇಕು, ನುಡಿಸಬೇಕು, ಆಲಿಂಗಿ ಸಬೇಕು ಎನುತಿಹನು. ಪವನಮದವತ್ತಿದಲ್ಲಿ ಪಯಣಭರಿತನಾಗಿ ಹೋದಹೆ, ಬಂದಹೆ, ಕೊಂಡಹೆ, ಕೊಟ್ಟಹೆ ಎನುತಿಹನು. ಅಂಬರಮದವತ್ತಿದಲ್ಲಿ ವಾಹನಭರಿತನಾಗಿ ಆಸೆ ಬೇಕು, ಕುದುರೆ ಬೇಕು, ಅಂದಳ ಬೇಕು; ಸೇನೆ ತಳತಂತ್ರ ಭತ್ತಚಾಮರಂಗಳಂ ಬಯಸುತ್ತಿಹ ನು. ರವಿಮದವತ್ತಿದಲ್ಲಿ ಕೋಪಾಗ್ನಿಭರಿತನಾಗಿ ಸಾಧಿಸಿ ಭೇದಿಸಿ ಕೊಂದಹ ತಿಂದಹನೆನುತಿ ಹನು. ಶಶಿಮದವತ್ತಿದಲ್ಲಿ ಚಿಂತಾಭರಿತನಾಗಿ ಆದೀತೋ ಆಗದೋ, ಇದ್ದೀತೋ ಇಲ್ಲವೋ, ಎನೋ ಎಂತೋ ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿಹನು. ಆತ್ಮಮದವತ್ತಿದಲ್ಲಿ ಅಹಂಕಾರಭರಿತನಾಗಿ ಎನ್ನಿಂದ ಬಲ್ಲಿದರಿಲ್ಲ. ಎನಗೆ ಇನ್ನಾರು ಇದಿರಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಹಂಭಾವದಿಂದ ಅಹಂಕರಿಸು ತ್ತಿಹನು. ಇಂತಿವು ಅಷ್ಟಮೂರ್ತಿಯ ಮದಂಗಳು

|| 382 ||

3. ಮಿಶ್ರಾರ್ಪಣ.

ಇದೂ ಗದ್ಯಗ್ರಂಥ. ಇದರಿಂದ ಒಂದು ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಇನ್ನು ಆಚಾರಲಿಂಗ ಮಿಶ್ರಷಡ್ವಿಧಲಿಂಗಾರ್ಪಣದ ವಿವರವೆಂತೆಂದೊಡೆ—ಆವುದಾ ನೊಂದು ಅರ್ಪಣಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದುದು ಬೇರು ಗೆಣಸು ಮೊದಲಾದ ಗಂಧವನಜುವುದು ಆಚಾರಲಿಂಗದಲ್ಲಿ. ಮರದ ತಿಗುಡು ಹಗಿನ ಮೊದಲಾದ ಗಂಧವನಜುವುದು ಗುರುಲಿಂಗ

ದಲ್ಲಿ. ಚಿಗುರು ಮೊದಲಾದ ಪತ್ರೆಯ ಗಂಧವನಜುವುದು ಶಿವಲಿಂಗದಲ್ಲಿ. ಮೊಗ್ಗಿ ಮೊದಲಾದ ಪುಷ್ಪದ ಗಂಧವನಜುವುದು ಜಂಗಮಲಿಂಗದಲ್ಲಿ. ಕಾಯಿ ಕಣ್ಣು ಮೊದಲಾದ ಫಲಗಳ ಗಂಧವನಜುವುದು ಪ್ರಸಾದಲಿಂಗದಲ್ಲಿ. ಇವೆಲ್ಲವಜ್ಜಿಯೂ ಗಂಧವನಜುವುದು ಮಹಾಲಿಂಗದಲ್ಲಿ. ಇಂತೀ ಆಚಾರಲಿಂಗದ ಮಿಶ್ರಾರ್ಪಣೆ

|| 383 ||

4. ಪದಮಂತ್ರಗೋಪ್ಯ.

ಇದು ಪದಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನಬಸವನು ಸಿದ್ಧರಾಮನಿಗೆ “ಶಿವಯೋಗಸುಮಾರ್ಗಲಕ್ಷಣ” ವನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಒಂದೆರಡು ಪದಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ :—

ನೋಡನೋಡಲು ಲಿಂಗದಾಕಾರ ತಾನಾಗಿ | ನಾದಬಿಂದುವಿನ ಕಳೆ ಶಿವಕಳೆಯೊಳು |
ಕೂಡ ಬಲಿದಾಲಿಂಗ ತಾನು ತಾನಾದಲ್ಲಿ | ನಾದಬಿಂದುಕಳಾತೀತನಾದ || 384 ||
ಸಂಚದೋವರಿಯೊಳಗೆ ಸಂಚಸೂತ್ರವು ಮಿಂಚಿ | ಕಂಚುಮಿಂಚಿನ ಸಂಚಲವ ನುಂಗಿ |
ಸಂಚಸೂತ್ರವು ಮಿಂಚಿ ಸಂಚದೋವರಿಗೊಂಡು | ಸಂಚಮುಖಪರಮಗುರುವಾದ ಶರಣ || 385 ||

5. ಮಂತ್ರಗೋಪ್ಯ.¹

ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ 27 ಹಾಡುಗಳಿವೆ; ಒಂದೆರಡನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ :—

ಮುಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಮುಟ್ಟದಲ್ಲಿ ತೂಟ್ಟುಬಿಟ್ಟು ಹಣ್ಣಿನಂತೆ |
ಬಟ್ಟಬಯಲ ತುಟ್ಟತುದಿಯ ಮೆಟ್ಟಿನಿಂದನು ||
ಸೃಷ್ಟಿಯಂತೆ ತನುಗುಣದಂಗಳಲಿಂಗದಾದಿಯಜುದು |
ಮುಟ್ಟುಗೆಟ್ಟು ಬಟ್ಟಬಯಲ ಮಟ್ಟಿನಿಂದನು || 386 ||
ತನುಮನಧನವೆಂಬ ತ್ರಿವಿಧವನು ಮೂಱು ಲಿಂಗ |
ದನುವನನುಕರಿಸಿ ಅವಜ್ಞೋಳರ್ಪಿಸುವನು ||
ತನುಮುಟ್ಟು ಮನಮುಟ್ಟು ಧನಮುಟ್ಟುಯರ್ಪಿಸುವ |
ಅನುವನಜ್ಞದಾತನೆ ತುರಿಯಕೊಪ್ಪುವನು || 387 ||

6. ಕಾಲಜ್ಞಾನ.

ಇದು ಬಸವನ ಕಾಲಜ್ಞಾನದಂತೆಯೇ ಇದೆ.

7. ರುದ್ರಭಾರತದ ಸೃಷ್ಟಿ.

ಇದು ಗದ್ಯಗ್ರಂಥ; ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಉದಾಹೃತವಾಗಿವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಕ್ರಮ, ಯುಗ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳು ಹೇಳಿವೆ.

ಪ್ರಭುದೇವ. ಸು. 1160.

ಈತನು ಷಟ್ಸ್ಥಿಲಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರ, ಶೂನ್ಯಸಂಪಾದನೆ, ಮಂತ್ರಗೋಪ್ಯ, ಸೃಷ್ಟಿಯವಚನ, ಬಿಡಗಿನವಚನ, ಮಂತ್ರಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ, ಕಾಲಜ್ಞಾನವಚನ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನಿಗೆ ಅಲ್ಲಮ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಉಂಟು; ಮಾಯಾಕೋಳಾಹಳ ಎಂಬ ಬಿರುದೂ ಇದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈತನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಚೆನ್ನಬಸವಪುರಾಣ, ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಈ ಯಂಶಗಳು ತಿಳಿಯಬರುತ್ತವೆ :—

ಇವನು ವೀರಶೈವಕವಿ; ಈತನ ತಂದೆ ನಿರಹಂಕಾರ; ತಾಯಿ ಸುಜ್ಞಾನಿ. ಇವನ ಚಿತ್ರಶೈಲ್ಯವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿ ತನ್ನ ತಾಮಸಗುಣವನ್ನು ಸ್ತೀರೂಪವಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವಂತೆ ಅಟ್ಟಿದಳು. ಅದು ಬೆಳವೊಲನಾಡಿನ ಬನವಸೆಯ ರಾಜನಾದ ಮಮಕಾರಸೃಪನ ವತ್ಸಿ ಮೋಹಿನೀದೇವಿಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾಯೆ ಎಂಬ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿತು. ಆ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳು ಈತನನ್ನು ಮೋಹಗೊಳಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದಾಗ ಈತನು ಅವಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದನು. ಇವನು ಅನಿಮಿಷನ ಕೈಯ ಲಿಂಗವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು : ಗೊಗ್ಗಯ್ಯ ಮುಕ್ತಾಯಿಗಳಿಗೆ ಬೋಧಿಸಿ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು : ಸೊನಲಿಗೆಗೆ ಹೋಗಿ ಸಿದ್ಧರಾಮನಿಗೆ ಶಿವತತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಅವನೊಡನೆ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬಸವನಿಂದ ಸತ್ಕೃತನಾಗಿ ಶೂನ್ಯಸಂಪಾದನೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿದನು. ಬಳಿಕ ಶ್ರೀರೈಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಮಹಾದೇವಿಗೆ ನಿರ್ವಾಣಪದವಿಯನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿ ಬಸವನಿಗಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ಮುಂಚೆ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಬಯಲಾದನು.

ಇವನು ವೀರಶೈವಗುರುಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಪ್ರಖ್ಯಾತನು; “ಶ್ರೀಮದ್ದೇಶಿಕ / ಷಟ್ಸ್ಥಿಲಚಕ್ರವರ್ತಿ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದ ಪರಶಿವಮೂರ್ತಿ ವೀರಶೈವಾಚಾರ್ಯ ಮಾಯಾ ಕೋಳಾಹಳ ಪ್ರಭುದೇವರು” ಎಂದು ಕೆಲವರು ವೀರಶೈವಗ್ರಂಥಕರ್ತರು ಈತನನ್ನು ವಿಶೇಷಿಸಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇವನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆ, ಪ್ರಭುದೇವರ ಪುರಾಣ, ಪ್ರಭುನಟನತಾರಾವಳಿ, ಪ್ರಭುಚರಿತ್ರೆ, ಪ್ರಭುಗೀತಿ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳು ಹುಟ್ಟಿವೆ.

ಈತನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಗುಹೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ—

1. ಷಟ್ಸ್ಥಿಲಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರ.

ಇದು ಬಸವ, ಚೆನ್ನಬಸವ, ಇವರುಗಳ ಷಟ್ಸ್ಥಿಲವಚನದಂತೆಯೇ ಇದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ 694 ವಚನಗಳಿವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೂ ಇದೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಗುಹೇಶ್ವರವಚನ ಎಂದೂ ಕರೆವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಕೆಲವು ವಚನಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

(1) ಕೌಸಮುತ್ತಿನ ಸುಪ್ಪಾಣಿಯಂತೆ ಅಲಿಂಗ್ಯಕ್ಕವು : ಸ್ಫಟಿಕದ ಘಟದೊಳಗಣ ಪ್ರಭೆಯಂತೆ ವಾಯುವಿನ ಸಂಚದ ಪರಿಮಳದ ನಿಲವಿನಂತೆ ಲಿಂಗ್ಯಕ್ಕನ ಸಂಬಂಧವದು ಗುಹೇಶ್ವರ
|| 388 ||

(2) ಪಾತಾಳದಿಂದತ್ತ ಮಾತ ಬಲ್ಲವರಿಲ್ಲ. ಗಗನದಿಂದಾಮೇಲೆ ಅನುಭಾವಿ ತಾನಿಲ್ಲ. ಒಳಗಣ ಜ್ಯೋತಿಯ ಬೆಳಗಬಲ್ಲವರಿಲ್ಲ. ಹೊಜಗಣ ಹೊಜಗನು ಅಜಾಯಬಲ್ಲವರಿಲ್ಲ. ಹಿಂದಣ ಹಿಂದನು ಮುಂದಣ ಮುಂದನು ತಂದೆ ತೋಜಿದನು ನಮ್ಮ ಗುಹೇಶ್ವರ ||389||

(3) ಸುತ್ತಿ ಸುತ್ತಿ ಬಂದಡಿಲ್ಲ : ಲಕ್ಷಗಂಗೆಯ ಮಿಂದಡಿಲ್ಲ ; ತುಟ್ಟತುದಿಯ ಮೇರುಗಿರಿಯ ಮೆಟ್ಟಿ ಕೂಗಿದಡಿಲ್ಲ ; ನಿತ್ಯನೇಮದಿಂದ ತನುಮುಟ್ಟಿಕೊಂಡಡಿಲ್ಲ ; ನಿಚ್ಚಕ್ಕೆ ಮನವನಂದಂದಿಗೆ ಅತ್ತಿತ್ತ ಹರಿಯಲೀಯದೆ ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಬಲ್ಲದೆ ಬಚ್ಚ ಬಜಾಯ ಬೆಳಗು ಗುಹೇಶ್ವರಲಿಂಗವು
|| 390 ||

(4) ಕರಿ ಸ್ವರ್ಣೇಂದ್ರಿಯದಿಂದ ಬಂಧನವಡೆದಲಾಯಿತ್ತು ; ಪತಂಗನು ರೂಪೇಂದ್ರಿಯದಿಂದ ಬಂಧನವಡೆದಲಾಯಿತ್ತು ; ಕುರಂಗನು ಶ್ರೋತ್ರೇಂದ್ರಿಯದಿಂದ ಬಂಧನವಡೆದ ಲಾಯಿತ್ತು ; ಮತ್ಸ್ಯವು ಜಿಹ್ವೇಂದ್ರಿಯದಿಂದ ಬಂಧನವಡೆದಲಾಯಿತ್ತು ; ಇಂತೀಯೊಂದೊಂದು ಇಂದ್ರಿಯೋದ್ರೇಕದಿಂದ ಒಂದೊಂದು ಪ್ರಾಣಿ ಪ್ರಳಯವಾಯಿತ್ತು ; ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಂಗಳ ಒಂದು ಘಟದಲ್ಲಿ ತಾಳಹ ಮನುಷ್ಯಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಮಹಿಮೆಯಿಡೆಗೊಂಡು ದೇಹಮೋಹಭ್ರಾಂತು ಮುಸುಕಿ ಮಾಯೆಯ ಬಾಯ ತುತ್ತಹುದು ಚೋದ್ಯವೇನು ಹೇಲ್ವಾ ಗುಹೇಶ್ವರ
|| 391 ||

2. ಶೂನ್ಯಸಂಪಾದನೆ.

ಇದರಿಂದ ಒಂದು ವಚನವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಕನಕಾಚಲದಲ್ಲಿ ದಿನನಾಯಕನೆಂಬ ರತ್ನ ಹುಟ್ಟಿ ಅಹುದಲ್ಲ ಎಂಬ ಕೊಳಗದ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಅಳಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಕೊಳಗದ ಕೊರಳು ತುಂಬಿ ಅಳಿವಾತನ ಹೃದಯ ತುಂಬಿ ಗುಹೇಶ್ವರಲಿಂಗದ ಕಂಗಳು ತುಂಬಿ ಮಂಗಳಮಯವಾಯ್ತು. ಭಕ್ತಿಯೇ ಓಗರವಾಗಿ ಸತ್ಯವೇ ಮೇಲೋಗರವಾಗಿ ನಿಜತತ್ತ್ವವೇ ಸವಿಯಾಗಿ ಗುಹೇಶ್ವರಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಬಲ್ಲವ ಸಂಗನ ಬಸವಣ್ಣನಲ್ಲದಿಲ್ಲ
|| 392 ||

3. ಮಂತ್ರಗೋಪ್ಯ.

ಇದರಲ್ಲಿ 27 ಪದಗಳಿವೆ; ಒಂದೆರಡನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಹಜ್ಜೆಯಿಲ್ಲದ ಮೃಗವು ಹಲವು ದ್ವೀಪಕೆಹೋಗಿ | ವೆಜ್ಜವಿಲ್ಲದ ಮಣಿಯನೋಡಿ ಕಂಡು |
ಪ್ರಜ್ವಲಿಸಿ ಬೆಳಗುವಾರಚನೆಯಲಿ ಹೊಸದು | ವೆಜ್ಜವಿಲ್ಲದ ಮಣಿಯ ಪವಣಿಸಿದನು ||393||

ಹೃತ್ಯಮಲರ್ಕಣಿಕಾವಾಸದೊಳಗಿರುತಿರ್ಪ | ಇಕ್ಕೆಹಕ್ಕೆಗಳ ತಾನೊಂದುಮಾಡಿ |
 ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ತೊಡಕಿಲ್ಲ ದರ್ಕಜಲಪಂಜರವ | ಮಿಕ್ಕುಮಿಷಾಯಿನಿಂದ ಪರಮಯೋಗಿ || 394 ||
 ಎಂಟಿಸಳ ಕಮಲದಾ ನವಬ್ರಹ್ಮ ಪುರದೊಳಗೆ | ಎಂಟು ಬೀದಿಯೊಳೆಂಟು ಕರಿಗಳುಂಟು |
 ಎಂಟುಕರಿಗಳ ಸುಟ್ಟು ಕಂಟಕಂಗಳ ಗೆಲಿದು | ದಾಂಟಿದನು ಸಂಸಾರಸಾಗರವನು || 395 ||

4. ಸೃಷ್ಟಿಯವಚನ.¹

ಇದು ಗದ್ಯಗ್ರಂಥ. ಇದರಿಂದ ಒಂದು ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತೇವೆ :—

ತತ್ಸದವೇ ಲಿಂಗ ತ್ತಂಸದವೇ ಅಂಗ ಈ ಎರಡು ಐಕ್ಯವೇ ಅಸ || 396 ||

5. ಬೆಡಗಿನ ವಚನ.

ಜ್ಯೋತಿರ್ಮಯಶಾಂಭವೀಜ್ಞಾನದೀಕ್ಷಾಜೋಧೆಯೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ “ವೀರ ಶೈವವು ಈಶ್ವರಪ್ರೋಕ್ತವು. ಅದನ್ನು ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು ಕಲ್ಯಾಣಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಬಸ ನಾದಿ ಪ್ರಮಥಗಣಂಗಳಿಗೆ ಎರಡೆಂಬತ್ತಕೋಟಿ ಬೆಡಗಿನ ವಚನಗಳಿಂದ ಉಪ ದೇಶ ಮಾಡಿದರು” ಎಂದಿದೆ.

ಮಡಿನಳ ಮಾಚಯ್ಯ. ಸು. 1160.

ಈತನು ವಚನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಒಂದು ಕಾಲಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಬರೆ ದಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಇವನು ವೀರಶೈವಕವಿ; ಇವನಿಗೆ ಮಡಿವಾಳಯ್ಯ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಉಂಟು. ಈತನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಬಸವಪುರಾಣದಿಂದ ಈಯಂಶಗಳು ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ:—

ಇವನು ಹಿಪ್ಪಲಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮುಟ್ಟಿದವನು; ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಜಂಗಮರ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಒಗೆಯುತ್ತ ಮಡಿವಳಕಾಯಕವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಂದು ದಿವಸ ಇವನು ಮಡಿ ಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಇದಿರಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಭವಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಸೋಕಲು ಅವನನ್ನು ಕೊಂದುಹಾಕಿದನು. ಪಟ್ಟಣದ ಜನರು ಬಿಜ್ಜಳರಾಯ ನಲ್ಲಿ ದೂರನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು ಮೊರೆ ಮಾಚಯ್ಯನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವಂತೆ ಭಟರಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿ ಸಿದನು. ಆಗ ಸಭೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಬಸವನು—ಶಿವಶರಣರ ಮಹಿಮೆ ತಿಳಿಯದೆ? ನಿತಕ್ಕೆ ಮಡಿಯುತ್ತೀಯೆ—ಎನಲು, ರಾಜನು ನಿಟ್ಟುಗೊಂಡು ಮಾವಂತರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ ಮಾಚಯ್ಯ ನನ್ನು ಆನೆಯಿಂದ ಮೆಟ್ಟಿಸಿ ಕೊಲ್ಲುವಂತೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಮಾಚಯ್ಯನು ಆ ಆನೆಯೊ ಡನೆ ಕಾದಿ ಅದನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದನು.

1. 2-4 ಗ್ರಂಥಗಳಿಗೂ ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳಿವೆ.

ಇವನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮಡಿವಾಳಯ್ಯನ ಚರಿತೆ, ಮಡಿವಾಳಯ್ಯನ ತಾರಾ ವಳಿ ನೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳು ಹುಟ್ಟಿವೆ.

ವಚನಗಳು.

ಇವನ ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 100. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಕೇಶ್ವರಲಿಂಗ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿದೆ. ಒಂದೆರಡು ವಚನಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

(1) ತನು ನಿರ್ವಾಣ, ಮನ ಸಂಸಾರ; ಮಾತು ಬ್ರಹ್ಮ, ನೀತಿ ಅಧಮ; ಅದೇತಜ್ಞ ಅಜ್ಞವು ಘಾತುಕನ ಕೈಯ ಕತ್ತಿಯಂತೆ. ಅದು ನಿಹಿತವಲ್ಲ ಅರ್ಕೇಶ್ವರಲಿಂಗವ ಅಜ್ಞ ವುದಕ್ಕೆ || 397 ||

(2) ನೆನಹು ನಿಜದಲ್ಲಿ ನಿಂದಲ್ಲಿ ಸುರುಳಿನ ತೊಡಕುಗಟ್ಟುಂಟೆ? ಅಂಬರವ ನಡರಿದವಂಗೆ ಬೇಟ್ರೊಂದು ಇಂಬುಮಾಡಲುಂಟೆ? ವಸ್ತುವಿನ ಅಂಗದಲ್ಲಿ ಸರ್ವವು ಹಿಂಗಿ ದಲ್ಲಿ ಅರ್ಕೇಶ್ವರಲಿಂಗವ ಕಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ ಕಾವುಂಟೆ? || 398 ||

ಸಿದ್ಧರಾಮ. ಸು. 1160.

ಈತನು ವಚನಗಳು, ಮಿಶ್ರಸ್ತೋತ್ರದ ತ್ರಿವಿಧಿ, ಬಸವಸ್ತೋತ್ರದ ತ್ರಿವಿಧಿ, ಅಷ್ಟಾವರಣಸ್ತೋತ್ರದ ತ್ರಿವಿಧಿ, ಕಾಲಜ್ಞಾನ, ಮಂತ್ರಗೋಪ್ಯ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥ ಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಇವನು ವೀರಶೈವಕವಿ; ಈತನ ವಿಷಯವಾಗಿ ರಾಘವಾಂಕನು (ಸು. 1165) ಬರೆದಿರುವ ಸಿದ್ಧರಾಮಪುರಾಣದಿಂದ ಈಯಂಶಗಳು ತಿಳಿಯ ಬರುತ್ತವೆ:—

ಈತನು ಸೊನ್ನಲಿಗೆಯಲ್ಲಿ 60 ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಾಗಿದ್ದ ಸುಗ್ಗವೈಗೂ ಮುದ್ದಗೌಡ ನಿಗೂ ಮಗನಾಗಿ ಜನಿಸಿದನು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೊನ್ನಲಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನಪ್ಪನೆಂಬವನು ದೊರೆ ಯಾಗಿಯೂ, ಚಾಮಲದೇವಿ ಎಂಬವಳು ರಾಣಿಯಾಗಿಯೂ ಇದ್ದರು. ಸಿದ್ಧರಾಮನು ಜ್ಞಾನಭಕ್ತಿವೈರಾಗ್ಯವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಸೊನ್ನಲಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ, ಅನೇಕ ಲಿಂಗಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಮಾಡಿ, ವಿದ್ಯಾಸಮುದ್ರನೆಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಮಹಸಿದ್ಧ ಕರ್ಪರನೆಂಬ ಜೋಗಿಯನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ, ತಾನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಕೆರೆಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಕೊಂಡು, ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಯಲಾದನು.

ಇವನ ಜನನವನ್ನು ಸುಗ್ಗವೈಗೆ ರೇವಣಸಿದ್ಧನು ಸೂಚಿಸಿದಂತೆಯೂ ಸಿದ್ಧರಾಮನು ಚೆನ್ನಬಸವನಿಂದ ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ತಾಳಿ ತತ್ತ್ವೋಪದೇಶವನ್ನು ಪಡೆದಂತೆಯೂ ಇತರ ವೀರಶೈವಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಈತನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಕಪಿಲಸಿದ್ಧಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿದೆ. ತ್ರಿವಿಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಯೋಗಿನಾಥ ಎಂಬ ಸಂಚೋಧನವಿದೆ. ಈ ಯೋಗಿನಾಥ ಶಬ್ದವು ಚೆನ್ನಬಸವನಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ.

ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ—

1. ವಚನಗಳು.

ಈ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು 1256 ರಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಸೊರಬದ 561 ನೆಯ ಶಾಸನದ ಆದಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಅಭಿನವ ಶ್ರೀ ಶೈಲವೆನಿಸ ಸೊನ್ನಲಿಗೆಯಪುರದ ಕಪಿಲಸಿದ್ಧಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನದೇವರಿಗೆ ಬೀರರಸನು ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಂತೆ ಹೇಳಿದೆ ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಒಂದೆರಡು ವಚನಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

(1) ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಸರ್ಪನ ಅಣಲೊಳಗಿಹೆನಯ್ಯಾ. ಆವಾಗ ನುಂಗೀತೆಂದ ಉಯಿ ; ಆವಾಗ ಉಗುಟ್ಟೀತೆಂದಜಯನಯ್ಯಾ. ಅದರ ಬಾಯಿಂದೆನ್ನ ತೆಗೆದು ಕಾಯಯ್ಯಾ ಕಪಿಲಸಿದ್ಧಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ || 399 ||

(2) ಧರೆಯ ದೆಸೆವಳುವೆಲ್ಲಾ ತನಗಾದದಂ ನಿಲ್ಲಳು ; ಎನಿತು ತ್ರಿಭುವನರಾಜ್ಯ ಪದಂಗಳು ತನಗಾದದಂ ನಿಲ್ಲಳು ; ಅನಿತಪ್ರಾಣಂ ತೃಪ್ತವಡೆಯಳು. ಈಯಾಶೆಯೆಂಬ ವಳಿಂದಲೆ ನಿಮ್ಮಡೆಗಾಣದಿರ್ಪೆ. ಈಯಾಶೆಯೆಂಬ ಪಾತಕಿಯನೆಂದಿಗೆ ನೀಗಿ ನಿಮ್ಮನೊಡಗೂಡಿ ಬೇಜುಾಗದೆಂದಿರ್ಪೆನೋ ಕಪಿಲಸಿದ್ಧಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ || 400 ||

2. ಮಿಶ್ರಸ್ತೋತ್ರದ ತ್ರಿವಿಧಿ.

ಇದರಲ್ಲಿ 109 ಪದ್ಯಗಳಿವೆ. ಎರಡು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಇಹಪರದ ಪರಿಯನು ಅಯ್ಯ ನೀನೇ ಬಲೆ | ನಿಮ್ಮ ಕರಣನು ಬಲ್ಲ ಪ್ರಭುರಾಯನು |
ಆತನನುಮತದಿಂದ ಮಾಯೆಯನು ಗೆಲುವುದನು | ನೀವನಗೆ ಕಲಿಸುವುದು
ಯೋಗಿನಾಥ || 401 ||

ಚೆನ್ನೆಯರ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಎನ್ನ ನಿರಿಸಿದೆ ಪ್ರಭುವೆ | ಇನ್ನಿದಕೆ ಭಾವಜನು ಜೀಂಟಿಗಾಣ |
ಕುನ್ನಿಗಳು ತಾವೈದು ಎನ್ನ ಗ್ರಹಿಸದಮುನ್ನ | ಚೆನ್ನಯಪ್ರಭು ಸಲಹೊ
ಯೋಗಿನಾಥ || 402 ||

3. ಬಸವಸ್ತೋತ್ರದ ತ್ರಿವಿಧಿ.

ಇದರಲ್ಲಿ 125 ಪದ್ಯಗಳಿವೆ. ಗ್ರಂಥಾದಿಯಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಬಸವಾದಿಗಳ ಸ್ತುತಿಯಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಎರಡು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಹನ್ನೆರಡು ಮನೆಯೊಳಗೆ ಹದಿನಾಣನಿರಿಸಿದನು | ಉನ್ನಂತ ಶರಧಿಯನು ದಾಂಟಿ ನಿಂದ |
ಇನ್ನು ನಿರ್ಮಲವಾದ ಕಳೆಮೊಳೆಯನೊಳಕೊಂಡ | ಚಿನ್ನೂರ್ತಿ ಬಸವಸ್ತು
ಯೋಗಿನಾಥ || 403 ||

ಲೋಕಲೋಕವನೆಲ್ಲ ಲೋಕಿಸದೆ ನಿಂದಲ್ಲಿ | ಬೇಕುಮಾಡಿದನೆನ್ನ ಬಸವಲಿಂಗ |
ಮುಕುಟಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಮನೆಗಟ್ಟಿ ನಿಂದವನು | ಅಕಳಂಕಬಸವನೈ ಯೋಗಿನಾಥ || 404 ||

4. ಅಷ್ಟಾವರಣಸ್ತೋತ್ರದ ತ್ರಿವಿಧಿ.

ಇದರಲ್ಲಿ 144 ಪದ್ಯಗಳಿವೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವು ಗುರು, ಲಿಂಗ, ಜಂಗಮ, ವಿಭೂತಿ, ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ, ಮಂತ್ರ, ಪ್ರಸಾದ, ಪಾದೋದಕ, ಇವುಗಳ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಒಂದು ಪದ್ಯವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತೇನೆ:—

ಶಿವಭಕ್ತಿಶರಧಿಯಲಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿದಾತ ಗುರು | ಪರಿಕಿಸಿಯೆ ಭವವ ಹಜ್ಜಿದಾತ
ಗುರುವೈ |
ಪ್ರೀತುಗುವೆ ಎಂಬ ನಾಮಾಕ್ಷರತ್ರಯದಲ್ಲಿ | ಅನು ಪ್ರಜ್ವಲಿತನೈ ಯೋಗಿನಾಥ || 405 ||

5. ಕಾಲಜ್ಞಾನ.

ಇದರಿಂದ ಒಂದು ವಚನವನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ:—

ನಾನಾಕೃತ್ಯ ನೇಮಂಗಳಾದಾವು. ಸತ್ಯಶುದ್ಧಕಾಯಕ ನಿತ್ಯನೇಮಂಗಳಾದಾವು.
ಖಂಡಿತಕಾಯಕದ ಅಖಂಡಿತರ ಖಂಡಿತರ ಕಂಡೆವು. ನಮ್ಮ ಕಪಿಲಸಿದ್ಧಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ
ದೇವರಲ್ಲಿ ಅಂದಿಗೆ ನೂಜು ತುಂಬಿತೆಂಬ ಪುರಾತನರ ಕಂಡೆವು || 406 ||

ಕೊಂಡಗೂಳಿ ಕೇಶಿರಾಜ. ಸು. 1160.

ಈತನು ಷಡಕ್ಷರಕಂದವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ; ವಚನಗಳನ್ನೂ ಬರೆದಿರುವಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಇವನು ವೀರಶೈವಕವಿ; ಈತನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಭೈರವೇಶ್ವರಕಾವ್ಯದ ಕಥಾಸೂತ್ರರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ:—ಕೊಂಡಗೂಳಿಯೆಂಬ ಪುರದಲ್ಲಿ ಕೇಶಿರಾಜಯ್ಯನು ವಸ್ತುಕವರ್ಣಕದಿಂದ ಷಡಕ್ಷರಮಂತ್ರಮಹತ್ವವನ್ನು ನವರಸಾರ್ಥಯುಕ್ತವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಿಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಕಲ್ಯಾಣದಿಂದ ವೆರ್ಮಡಿರಾಜನು ನಿಯೋಗಿಗಳ ಕಳುಹಿ ಕರೆಯತರಿಸಿ ಪ್ರಧಾನಪಟ್ಟವಂ ಕಟ್ಟಿ ಕೇಶಿರಾಜದಣಾಯಕನೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟನು. ಹೀಗಿರಲು ಪರವಾದಿಗಳ ಕೃತಕದಿಂದ ದಣಾಯಕನ ನಂದಿಮುದ್ರೆಯುಂಗುರವಂ ಅರಸು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಕೇಶಿ ಕೈಮುಗಿಯದೆ ಮನೆಗೆ ಹೋದನು.

ಇತರ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ—ಈತನು ಶಿವಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಜಂಗಮಾರ್ಚನೆ ಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಶಿವನನ್ನು ಎಂಟು ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೂ ಬಸವೇಶ್ವರನೊಡನೆ ಸಂಗಮೇಶ್ವರಕ್ಕೆ ಹೋದಂತೆಯೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಷಿಕಾರಿಪುರದ 119 ನೆಯ ಮತ್ತು 123 ನೆಯ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ಈತನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಈಯಂಶಗಳು ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ:—

ಈತನು ಭಾರದ್ವಾಜಗೋತ್ರದವನು. ಇವನ ತಂದೆ ಹೊಳಲಮರಸ; ತಾಯಿ ದುರ್ಗಾದೇವಿ. ಈತನು ಬಿಜ್ಜಳರಾಜನ (1156-1167) ಕೈಯ ಕೆಳಗೆ ದಂಡನಾಯಕನಾಗಿ ಬನವಸಿ ಪನ್ನಿಭರ್ತಿಸಿರವನ್ನು ಆಳುತ್ತ ಬಲಿಪುರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದನು. ಬಿಜ್ಜಳನ ಕಾಲವಾದ ಮೇಲೆ ಅವನ ಮಗ ರಾಯಮುರಾರಿ ಸೋಯಿದೇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದನು. ಇವನು ಬಹಳ ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿ.

ಇವನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಕೆಲವು ಶಾಸನಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಧುರದೊಳ್ ಕೇಶವದಂಡನಾಥನ ಭುಜೋತ್ತಾ ತಾಸಿಘಾತಕ್ಕೆ ವಿ |
ಶ್ವರಿಪೂರ್ವೀಶ್ವರಂಜಿ ಹುತ್ತಡರ್ದು ಜೀವಂಜಿತ್ತೊಡೆಮ್ಮೆಮ್ಮ ಕಾಂ |
ತರನೊಲ್ದೊಂತಿದು ರಕ್ಷಿಸಿತ್ತಿದುವೆ ದೈವಂ ತಾನೆನುತ್ತಾ ವಧೂ |
ತ್ಕರದಿಂದಾದುದು ಹುತ್ತನೂದುವ ಕೃತವ್ಯಾಪಾರವೀಧಾತ್ರಿಯೊಳ್ ||
ಪುನಿಯಿಲ್ಲ ಬೇಲ್ವರಂ ಪು | ಟ್ಲಿಸುವ ಜಿಸಂ ಬರ್ಮನದು ಸಮಂತವರಂ ರ |
ಕ್ರಿಸುವ ಜಿಸಂ ತನ್ನದು ಗಡ | ನಿಸದಂ ಕೇಶವನಿದೇನುದಾತ್ತನೊ ಧರೆಯೊಳ್ ||
ಇನಜಂ ಕೊಟ್ಟ ತೂವಲ್ ಶಿಬಿ | ಮುನಿ ಕೊಟ್ಟದಗಾದಧೀಚಿ ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲಗಳೇಂ |
ಧನದಂತೆ ಸೇವ್ಯಮೇ ವೇ | ಬ್ರಿಹದಂತುಂ ಹೊಂಗಳನೆ ಕೇಶವಂ ಕುಡುತಿರ್ಪಂ ||

ಈತನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ—

ಷಡಕ್ಷರಕಂದ.

ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಮಂತ್ರಮಹತ್ತ್ವದ ಕಂದ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಉಂಟು. ಇದರಲ್ಲಿ ಓಂನಮಶ್ಶಿವಾಯ ಎಂಬ ಷಡಕ್ಷರಮಂತ್ರದ ಮಹಿಮೆ ಹೇಳಿದೆ. ಕಂದಗಳು 110. ಒಂದೊಂದು ಕಂದವೂ 'ಓಂನಮಶ್ಶಿವಾಯೆಂಬ ಪದಂ' ಎಂದು ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ.

ಇವನ ಬಂಧವು ಪ್ರೌಢವಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಅಟಮುಟದ ಮಾತನಾಡಿಯೆ | ತುಟಿ ಮಿಡುಕಲದೇಕೆ ಜನನಮರಣಾರ್ಥವದಾ |
ತಟವಂ ಸಾರ್ಚವ ತಪ್ಪಂ | ದಿಟವಿದೆ ಕೇಳೋಂನಮಶ್ಶಿವಾಯೆಂಬ ಪದಂ || 407 ||

ಉಬ್ಬಿನಲಿನಲಿದು ವಿಷಯದೊ | ಳಬ್ಬರಿಸುವ ಮುನಿಸು ಮನದ ಕನಲಿಕೆ ಕಾಮಂ |
ಬೊಬ್ಬಿದುವ ದುರಿತಕೋಟಿಯ | ನೆಬ್ಬಟ್ಟುವದೋಂನಮಶ್ಶಿವಾಯೆಂಬ ಪದಂ || 408 ||

ತಜಿಯಲ್ ಮೋಹದ ಕೆಚ್ಚಂ | ಪಜಿಯಲ್ ಭವಪಾಶಮಂ ಮನೋಜನ ಬಿಲ್ಲಂ |
ಮುಜಿಯಲ್ ಮಾಯೆಯ ಬೇರಂ | ಕೊಜಿಯಲ್ ಜಪಮೋನಮಶ್ಚಿವಾಯೆಂಬ

ಪದಂ || 409 ||

ಇವನ ವಚನಗಳು ನಮಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ.

ಸೊಡ್ಡಳ ಬಾಚರಸ. ಸು. 1160.

ಈತನು ವಚನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ; ಒಂದು ಕಾಲಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಬರೆದಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಇವನು ವೀರಶೈವಕವಿ; ಬಿಜ್ಜಳರಾಜನಲ್ಲ (1156-1167) ಕರಣಿಕನಾಗಿದ್ದನು. ಈತನು ಸುಳ್ಳುಲೆಕ್ಕವನ್ನು ಬರೆದನೆಂದು ಕೊಂಡೆಯರು ದೊರೆಯಲ್ಲಿ ದೂರಲು, ಬಸವನು ಸೂರ್ಯಗತಿಯನ್ನು ಹನ್ನೊಂದು ದಿವಸ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಲೆಕ್ಕವನ್ನು ಪೂರ್ತಿಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿದಂತೆಯೂ ಬಿಜ್ಜಳನು ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಮನ್ನಿಸಿದಂತೆಯೂ ಇತಿಹಾಸವಿದೆ.

ವಚನಗಳು.

ಇವನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸೊಡ್ಡಳ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿದೆ. ಒಂದೆರಡು ವಚನಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

(1) ಗಂಡನುಳ್ಳ ಹೆಂಡಿರ ಕಂದು ಅಳಪದಿರಾ ಮನವೇ ! ಬಂದ ಬನಿಜನು ಉಂಡ ಮೊಲೆಯನು ಕಂಡು ಮಜುಗದಿರಾ ಮನವೇ ! ಉದ್ವಂಡತನದಲಿ ನಡೆದ ಭಂಡರನು ಹುಲ್ಲು ಗೊಂಡದಲ್ಲಿದ್ದ ಬಿಡುವನೆ ನಮ್ಮ ದೇವರಾಯ ಸೊಡ್ಡಳ || 410 ||

(2) ಗಂಗಾನದಿಯಲ್ಲಿ ಮಿಂದು ಗಂಜಳದಲ್ಲಿ ಹೊರಳುವರೆ? ಚಂದನವಿದ್ದಂತೆ ದುರ್ಗಂಧವ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಪೂಸುವರೆ? ಸುರಭಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಣಿಯುತ್ತಿರೆ ಹರಿವರೆ ಸೊಣಗನ ಹಾಲಿಗೆ? ಬಯಸಿದವ್ಯತವಿದ್ದಂತೆ ಅಂಬಲವನಿಜುದುಂಬ ಭ್ರಮಿತಮಾನವ ನೀನು ಕೇಳಾ ! ಪರಮಪದವಿಯನಿವಚೆನ್ನ ಸೊಡ್ಡಳನಿದ್ದಂತೆ ಸಾವದ್ರವನನೋಂತಡೆ ಕಾವುದೇ ನೀನು ? || 411 ||

ಮಹಾದೇವಿಯುಕ್ತ. ಸು. 1160.

ಈಕೆ ವಚನಗಳನ್ನೂ ಯೋಗಾಂಗತ್ರಿವಿಧಿಯನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದಾಳೆ; ಸೃಷ್ಟಿಯ ವಚನ, ಅಕ್ಕಗಳ ಪೀಠಿಕೆ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಬರೆದಿರುವಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಇವಳು ವೀರಶೈವಕವಿ; ಉಡುತಡಿಯೆಂಬ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದಳು. ಆ ಪಟ್ಟಣದ ದೊರೆ ಕೌಶಿಕನು ಇವಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಲು. ಭವಿಯೆಂದು ಅವನನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ ವಿರಕ್ತಳಾಗಿ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬಸವಾದಿಗಳೊಡನೆ ಇದ್ದಳು.

ಇವಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮಹಾದೇವಿಯಕ್ಕನ ಪುರಾಣ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವು ಹುಟ್ಟಿದೆ.

ಈಕೆಯ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ—

1. ವಚನಗಳು.

ಈಕೆಯ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿದೆ. ಕೆಲವು ವಚನಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

(1) ಅಮೇಧ್ಯದ ಹಡಿಕೆ; ಮೂತ್ರದ ಕುಡಿಕೆ; ಎಲುವಿನ ತಡಿಕೆ; ಕೀವಿನ ಹಡಿಕೆ; ಸುಡಲಿ ದೇಹವ. ಒಡಲು ವಿಡಿದು ಕೆಡದಿರು, ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನನಜ ಮರುಳೆ || 412 ||

(2) ಒಮ್ಮೆ ಕಾಮನ ಕಾಲಹಿಡಿದೆ; ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಚಂದ್ರಮಂಗೆ ಸೆರಗೊಡ್ಡಿ ಬೇಡುವೆ; ಸುಡಲಿ ವಿರಹವ. ನಾನಾರಿಗೆ ಧೃತಿಗಿಡುವೆ? ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನದೇವನೆನ್ನ ನೊಲ್ಲ ದಕಾರಣ ಎಲ್ಲರಿಗೆ ಹಂಗುಗಿತ್ತಿಯಾದೆನವ್ವಾ || 413 ||

(3) ಬಿಟ್ಟದಮೇಲೊಂದು ಮನೆಯಮಾಡಿ ಮೃಗಂಗಳಿಗಂಜಿದಡೆಂತಯ್ಯಾ? ಸಮುದ್ರದ ತಡಿಯಲ್ಲಿ ಮನೆಯಮಾಡಿ ನೊರೆತರೆಗಳಿಗಂಜಿದಡೆಂತಯ್ಯಾ? ಸಂತೆಯೊಳಗೊಂದು ಮನೆಯಮಾಡಿ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ನಾಚಿದಡೆಂತಯ್ಯಾ? ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನದೇವ ಕೇಳಯ್ಯಾ. ಲೋಕದೊಳಗೆ ಹುಟ್ಟಿದಬಟಕ ಸ್ತುತಿನಿಂದೆಗಳು ಬಂದಡೆ ಮನದಲ್ಲ ಕೋಪವ ತಾಳದೆ ಸಮಾಧಾನಿಯಾಗಿರಬೇಕು || 414 ||

2. ಯೋಗಾಂಗ ತ್ರಿವಿಧಿ.

ಇದರಿಂದ ಒಂದು ಪದ್ಯವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತೇವೆ:—

ಅಷ್ಟದಳಕಮಲದಾ | ಬಟ್ಟಬಯಲೊಳಗೊಂದು | ಮುಟ್ಟಬಾರದ ಘನವಿಹುದು |
ಮನದೊಳಗೆ | ದೃಷ್ಟಿಯಿಟ್ಟವನೆ ಕದುಜಾಣ || 415 ||

3. ಸೃಷ್ಟಿಯವಚನ.

ಇದು ಗದ್ಯರೂಪವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಿದೆ.

ಘಟ್ಟವಾಳಯ್ಯ. ಸು. 1160.

ಈತನು ವಚನಗಳನ್ನೂ ಕಾಲಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ವೀರಶೈವಕವಿ; ತನ್ನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಬಸವನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ನೀಲಮ್ಮನಿಗೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ—

1. ವಚನಗಳು.

ಇವನ ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 56. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕಯ್ಯಪ್ರಿಯಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿದೆ ಒಂದೆರಡು ವಚನಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

(1) ರೋಗಿಗ ಹಾಲು ಸಿಪಿಯಪ್ಪುದೆ? ಗೂಗೆಗೆ ರವಿ ಲೇಸಪ್ಪುದೆ? ಚೋರಂಗೆ ಬೆಳಗು ಗುಣವಪ್ಪುದೆ? ಭವಸಾಗರದ ಸಮಯದಲಿದ್ದವರಿಗೆ ನಿರ್ಭಾವನ ಭಾವನೆಯೆತ್ತಹುದು? ಚಿಕ್ಕಯ್ಯಪ್ರಿಯಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಇಲ್ಲ ಇಲ್ಲ ಎಂದೆ

|| 416 ||

(2) ಆಸೆಗಾಗಿ ವೇಷವಹೊತ್ತು ತಿರುಗುವ ವೇಷಗಾಱರ ಗಂಡ; ಈಷಣತ್ರಯಕಾಗಿ ಈಶನ ಪೂಜಿಸುವ ದಾಸರ ಗಂಡ; ಇಷ್ಟನಿಜವು ತನುವಿಗೆ ಆಸೆಯಮಾಡುವ ಭಾಷೆವಂತರ ಗಂಡ; ನಾನಂಜುವ ತ್ರಿವಿಧದ ಹಂಗಲ್ಲಿದವರಿಗೆ. ನಾನವರಿಗಿಲ್ಲದ ಬಂಟಿ. ಚಿಕ್ಕಯ್ಯಪ್ರಿಯ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಬಲ್ಲ ಎಂದನು

|| 417 ||

2. ಕಾಲಜ್ಞಾನ.

ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂಧಿ 7, ಪದ 393 ಇವೆ. ಒಂದೆರಡು ಪದಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

(1) ಅತ್ತೆಯ ಮಾತ ಸೂಸೆ ಕೇಳಳಮ್ಮ | ಅತ್ತೆಯನೆ ಒತ್ತಿ ದುರ್ಭಾಷೆಯಮ್ಮ |
ಪತಿವ್ರತವು ಕೆಟ್ಟು ಹೋದೀತಮ್ಮ | ಇನ್ನು ಪತಿಯ ಮಾತನು ಸಡ್ಡೆ ಗೊಳ್ಳರಮ್ಮ || 418 ||

(2) ಮುಕ್ತಿಯೆಂಬುದು ಮುಲುಗಿಹೋದೀತಮ್ಮ | ವಿರಕ್ತಿಯೆಂಬುದು ನಿಲ್ಲ ಲಾರದಮ್ಮ |
ಸೂಕ್ತಿಯೆಂಬುದು ಸವದು ಹೋದೀತಮ್ಮ | ತಮ್ಮ ನಿತ್ಯನೇಮವು ಅಮಂಗಲವಾದೀ
ತಮ್ಮ || 419 ||

ಮೋಳಿಗೆಯ ಮಾರಯ್ಯ. ಸು. 1160.

ಇವನು ವಚನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಈತನು ವೀರಶೈವಕವಿ; ಇವನಿಗೆ ಮೋಳಿಗೆಯ್ಯ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಉಂಟು. ಇವನ ಹೆಂಡತಿ ಮಹಾದೇವಿ.

ಈತನು ಬಂದರುದೇಶದ ಮೂಂಡವ್ಯವುರವನ್ನು ಆಳುತ್ತ ಶಿವಭಕ್ತರನ್ನು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಬಸವನು ಇವನಲ್ಲಿದ್ದ ಶಿವಭಕ್ತರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು, ಆತನನ್ನು ಇರಿದು ಕೊಲ್ಲುವಂತೆ ಇಬ್ಬರು ಬಂಟರನ್ನು ಕಳುಹಿದನು. ಅವರು ಜಂಗಮವೇಷವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಬಸವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಶಿವಭಕ್ತರ ನಡುವೆ ಕುಳಿತಿರಲು. ಬಸವನ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಅವರ ಕೊರಳಲ್ಲಿದ್ದ ಬದಣೆಯ ಕಾಯಿಗಳು ಲಿಂಗವಾದುವು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮೋಳಿಗಯ್ಯನು ಮೈರಾಗ್ಯದಿಂದ—

ಹಿರಿಯರ ದರ್ಶನ ನಯನಕ್ಕೆ ಚೆಲುವು ; ಸತ್ವಾತ್ಮಕ್ಕೆ ಡುವುದು ಹಸ್ತಕ್ಕೆ ಚೆಂದ : ಸತ್ಯವ ನುಡಿವುದು ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಭೂಷಣ ; ಶಿವಸ್ತುತಿ ಕೇಳುವುದು ಕರ್ಣಕ್ಕೆ ಅಲಂಕಾರ ; ಶರಣರೂಪ ಸಂಭಾಷಣೆ ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಶೃಂಗಾರ ; ಇಂತಿಲ್ಲದ ನರನ ಬಾಲು ಹೊಲೆಯ ಜೋಗಿಯ ಕೈಯ ಪಾತ್ರದಿಂದ ಕಡೆ.

ಎಂದು ಗೀತವಹಾಡಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಮಾರುವ ಕಾಯಕದಿಂದ ಜಂಗಮಕ್ಕೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದನು.

ವಚನಗಳು.

ಇವನ ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 230. ಈ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ನಿಃಕಳಂಕಮಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಜುನ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿದೆ. ಒಂದೆರಡು ವಚನಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸು ತ್ತೇವೆ:—

(1) ತಲೆಯಿಲ್ಲದೆ ಕಾಲು ನಡೆಯಬಹುದೆ? ಕುಕ್ಕಿಯಿಲ್ಲದಿರೆ ಬಾಯಿ ಉಣಬಲ್ಲದೆ? ಆತ್ಮವಿಲ್ಲದೆ ಕರಚರಣಾದಿಗಳಿಗೆ ಏತಜ ಹೂಲಬು? ನಿನ್ನ ಭಕ್ತಿಯೆಡೆಗೆ ನನಗೆ ಸತ್ಯದ ಹಾದಿ ಯಿದು ನಿಃಕಳಂಕಮಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಜುನಾ || 420 ||

(2) ವಸ್ತುವಕುಱಿತು ಇಷ್ಟವನೋಡಬೇಕಲ್ಲದೆ ಇಷ್ಟವ ಕುಱಿತು ವಸ್ತುವನೋಡ ಬಹುದೆ? ಹಿಡಿತೆಯ ಹಿಡಿದು ಇಜಾಯಬೇಕಲ್ಲದೆ ಮೊನೆಯ ಹಿಡಿದು ಇಜಾದವರುಂಟೆ? ನೆನಪ ರೂಪಿನಲ್ಲಿ ಅನುಕರಿಸಬಹುದಲ್ಲದೆ ರೂಪ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಅನುಕರಿಸಬಹುದೆ? ತಿಟ್ಟಿವಲಕ್ಕಿಸು ವುದು ಲೆಕ್ಕಣಿಕೆಯಲ್ಲದೆ ಆ ತಿಟ್ಟಿ ಲೆಕ್ಕಣಿಕೆಯ ಲಕ್ಕಿಸಬಹುದೆ? ಇಂತೀದ್ವಂದ್ವವನಜುದು ಉಭಯದ ಸಂದಿನಬೆಸುಗೆ ಒಂದೆಂದಲ್ಲಿ ಏಕ್ಯಾನುಭಾವ ನಿಃಕಳಂಕಮಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಜುನಾ || 421 ||

ಮಹಾದೇವಿ. ಸು. 1160.

ಈಕೆ ವಚನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾಳೆ. ಇವಳು ವೀರಶೈವಕವಿ; ಮೋಳಿಗಿಯ ಮಾರಯ್ಯನ ಹೆಂಡತಿ. ಇವಳ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಗಂಡನ ವಚನಗಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವಾಗಿವೆ.

ವಚನಗಳು.

ಇವಳ ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 41. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಇಮ್ಮಡಿ ನಿಕಳಂಕಮಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಜುನ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿದೆ. ಒಂದು ವಚನವನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಪೂಜಿಸಿ ಕಂಡಿಹನೆಂದೊಡೆ ಪೂಜೆಗೆ ತನ್ನಯ ಮೂರ್ತಿ ನೀನು ; ನೆನಹಿನಲ್ಲಿ ಆತುರಿಸಿ ಕಂಡಿಹನೆಂದೊಡೆ ಆ ನೆನಹಿಗೆ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪ ನೀನು ; ಎಲ್ಲ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಮಾಡಿ ಕಂಡಿಹನೆಂದೊಡೆ ಅಣೋರಣಿಯಾ ಮಹತೋ ಮಹಿಯ ನೀನು ; ಸತ್ಯವಲ್ಲದಿತ್ತು ಅಲ್ಲಿ ತಪ್ಪದಿಷ್ಟೆ ಎನ್ನಯ್ಯ ಪ್ರಿಯ ಇಮ್ಮಡಿ ನಿಕಳಂಕಮಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಜುನನು ವಿಶ್ವಾಸ ವೆಲ್ಲಿ ಪುಡಲ್ಲಿ ತಪ್ಪದಿಷ್ಟನು

|| 422 ||

ಆಯ್ದಕ್ಕಿಯ ಮಾರಯ್ಯ. ಸು. 1160.

ಈತನು ವಚನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ವೀರಶೈವ ಕವಿ.

ವಚನಗಳು.

ಇವನ ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 58. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಮಲೇಶ್ವರಲಿಂಗ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿದೆ. ಒಂದೆರಡು ವಚನಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

(1) ಭಕ್ತರಿಗೆ ಬಡತನವುಂಟೆ? ಸತ್ಕರಿಗೆ ಕರ್ಮವುಂಟೆ? ಚಿತ್ತಮುಟ್ಟಿ ಸೇವೆಯ ಮಾಡುವ ಭಕ್ತಂಗೆ ಮರ್ತ್ಯ ಕೈಲಾಸವೆಂಬುದುಂಟೆ? ಆತನಿದ್ದುದೇ ಸುಕ್ಷೇತ್ರ, ಆತನ ಅಂಗವೇ ಅಮಲೇಶ್ವರಲಿಂಗದ ಅಂಗದ ಸುಖ

|| 423 ||

(2) ಗರ್ವದಿಂದ ಮಾಡುವ ಭಕ್ತಿ ದ್ರವ್ಯದ ಕೇಡು ; ನಡೆಯಲ್ಲದ ನುಡಿ ಅಜ್ಞಾನಿಗಿ ಹಾನಿ ; ಕೊಡದೆ ತ್ಯಾಗಿಯನಿಸಿಕೊಂಬುದು ಮುಡಿಯಿಲ್ಲದ ಶೃಂಗಾರ ; ದೃಢವಿಲ್ಲದ ಭಕ್ತಿ ಅಡಿಯೊಡೆದ ಕುಂಭದಲ್ಲಿ ಸುಜಲವ ತುಂಬಿದಂತೆ, ಅಮಲೇಶ್ವರಲಿಂಗವ ಮುಟ್ಟಿದ ಭಕ್ತಿ

|| 424 ||

ಅಂಬಿಗರ ಚೌಡಯ್ಯ. ಸು. 1160.

ಈತನು ವಚನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ವೀರಶೈವ ಕವಿ.

ವಚನಗಳು.

ಇವನ ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 105. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಇವನ ಹೆಸರು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. ಒಂದೆರಡು ವಚನಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

(1) ಎತ್ತ ಸುತ್ತಿ ಬಂದದಂ ಊಜು ಬಪ್ಪದೆ ತಪ್ಪದು. ಹಲವು ಮಾತನಾಡಿದ
ಡೇನು? ಮೂಜುಮಲವ ಮಜದಿರಬೇಕು. ಹೊಲಬುದಪ್ಪಿ ಮೃಗ ಬಲೆಯೊಳಗೆ ಬಿದ್ದಂತಾಗ
ಬಿಡ. ಇದನಜಿತು ಬದುಕೆಂದನಂಬಿಗರ ಚೌಡಯ್ಯ || 425 ||

(2) ಶುಕ್ಲ ಶೋಣಿತಪಿಂಡೈಕ್ಕನ ಚಿತ್ರನಾಯು ಅಜುದಳದ ಪದ್ಮದಲ್ಲಿ ಹುದು.
ವೊಲೆ ಮೂಡಿ ಬಂದಡೆ ಆ ಪಿಂಡವನು ಹೆಣ್ಣೆಂಬರು. ಗಡ್ಡವಿಸೆಗಳು ಬಂದಡೆ ಆ ಪಿಂಡ
ವನು ಗಂಡೆಂಬರು. ಆ ಇಬ್ಬರ ನಡುವೆ ಸುಲುವ ಆತ್ಮನು ಹೆಣ್ಣೊ ಅಲ್ಲ ಗಂಡೊ ಅಲ್ಲ
ಸೋಡಾ. ಇವಣಿತುವ ತಿಳಿದು ನೋಡಿಹೆನೆಂದಡ ಶ್ರುತಿಗಗೋಚರವಂದಾತನಂಬಿಗರ
ಚೌಡಯ್ಯ || 426 ||

ಕೋಲಶಾಂತಯ್ಯ. ಸು. 1160.

ಇವನು ವಚನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಈತನು ಫೀರಶೈವಕವಿ; “ಚಿತ್ರಮಂ
ನೋಡಿ ಜಂಗಮವನಿಜುದನಂ” ಕೊಂದನು ಎಂದು ಚಿನ್ನಬಸವಪುರಾಣ¹
ದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

ವಚನಗಳು.

ಇವನ ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 100. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯಾರಣ್ಯದಹನ ಭೀಮೇ
ಶ್ವರಲಿಂಗ ನಿರಂಗಸಂಗ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ವಚನ
ಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

(1) ಜಡ ಮುಡಿ ಬೋಲು ಹಾಗಾದಡಾಗಲಿ. ನಡೆ ನುಡಿ ಸಿದ್ಧಾಂತವಾದಡೆ
ಸಾಕು; ಆತ ಪರಂಜ್ಯೋತಿಗುರುವಹ. ಆ ಇರವ ನಿನ್ನ ನೀನಜಿ ಪುಣ್ಯಾರಣ್ಯದಹನ ಭೀಮೇ
ಶ್ವರಲಿಂಗ ನಿರಂಗಸಂಗಾ || 427 ||

(2) ಕ್ಷಮೆಯಿಲ್ಲದ ಛಿಕ್ಕಿ, ನಯರತಿಯಿಲ್ಲದ ಮಾಟ, ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲದ ಕೂಟ,
ವಿವಲಿಂಗಾರ್ಚನೆಯಿಲ್ಲದವನ ಹೃದಯ, ನಂದಿಸಿದ ಕಜ್ಜಳದಂತೆ. ಆ ಸಂದೇಹವ ನಿನ್ನ ನೀನಜಿ
ಪುಣ್ಯಾರಣ್ಯದಹನ ಭೀಮೇಶ್ವರಲಿಂಗ ನಿರಂಗಸಂಗಾ || 428 ||

(3) ಮಾಡಿ ಆದಲೇತಕ್ಕೆ? ಸಲಹೆಕೊಲ್ಲಲೇತಕ್ಕೆ? ಬಿತ್ತಿಕೀಲಿಲೇತಕ್ಕೆ? ಕಟ್ಟಿ
ಬಡೆಯಲೇತಕ್ಕೆ? ಮಾಡಿ ಮಾಡಿ ಮನಗುಂದುವ ನೀಡಿ ನೀಡಿ ನಿಜಗುಂದುವ ಘೇದ, ಆ
ಮಾಟವ ನಿನ್ನ ನೀನಜಿ ಪುಣ್ಯಾರಣ್ಯದಹನ ಭೀಮೇಶ್ವರಲಿಂಗ ನಿರಂಗಸಂಗಾ || 429 ||

ನುಲಿಯ ಚಂದಯ್ಯ. ಸು. 1160.

ಈತನು ವಚನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ವೀರಶೈವಕವಿ; ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ನೊಡೆಯ ಹುಲ್ಲನ್ನು ನುಲಿಹೊಸೆದು ಮಾರಿ ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಇವನ ವಿಷಯವಾಗಿ ನುಲಿಯಚಂದಯ್ಯನ ಕಥೆ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವು ಹುಟ್ಟಿದೆ.

ವಚನಗಳು.

ಇವನ ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 49. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಚಂಡೇಶ್ವರಲಿಂಗ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿದೆ. ಒಂದೆರಡು ವಚನಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ :—

(1) ಕೈದ ಹಿಡಿದಾಡುವರೆಲ್ಲರು ಇಜಾಯಬಲ್ಲರೆ ? ಸಾಧನೆಯ ಮಾಡುವ ಬಾಲರೆಲ್ಲರು ಕಾದಬಲ್ಲರೆ ? ಅರ್ಥಿಗೆ ಮಾಡುವ ಕೃತ್ಯವಂತರೆಲ್ಲರು ಸದ್ಭಕ್ತರಪ್ಪರೆ ? ಅದು ಚಂಡೇಶ್ವರಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲದ ಮಾಟ || 430 ||

(2) ಹಿಂದಣ ಭವಾಗರವನು ದಾಂಟಿದೆ ; ಮುಂದಣ ಮುಕ್ತಿಪಥಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾನವಂಕುರಿಸಿತ್ತು ; ಇನ್ನಂಜಿನಂಜಿನಯ್ಯ. ಎನ್ನ ಮನೋಮೂರುತಿಯಪ್ಪ ಚಂಡೇಶ್ವರನ ಕಾರುಣ್ಯನಾಯಿತ್ತು. ಗೆದ್ದ ಗೆದ್ದ ಮಹಾಮಾಯೆಯ || 431 ||

ಅಜಗಣ್ಣ. ಸು. 1160.

ಇವನು ವಚನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಈತನು ವೀರಶೈವಕವಿ.

ವಚನಗಳು.

ಇವನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಈತನ ಹೆಸರು ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ. ಒಂದು ವಚನವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ :—

ಉಟ್ಟುದ ತೊಡಿದವಂಗೆ ಊರೇನು ಕಾಡೇನು ? ನಷ್ಟಸಂತಾನಕ್ಕೆ ಕುಲವೇನು ಚಲವೇನು ? ಹುಟ್ಟಿಗೆಟ್ಟಾತಂಗೆ ಪುಣ್ಯವೇನು ಪಾಪವೇನು ? ಅದು ಕೆಟ್ಟದು ಕೆಟ್ಟದು ; ತನ್ನ ತಾನಜಾಯದೆ ಬಟ್ಟಬಯಲಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಅಜಗಣ್ಣತಂದೆ || 432 ||

ನಿಜಗುಣದೇವ. ಸು. 1160.

ಈತನು ವಚನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ವೀರಶೈವಕವಿ.

ವಚನಗಳು.

... ಈತನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇವನ ಹೆಸರು ಸ್ಥೂಚಿತವಾಗಿದೆ. ಒಂದು ವಚನವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತೇವೆ:—

ಅನುಳ್ಳನಕ ನೀನುಂಟೆಲೆಮಾಯೆ, ಅನಿಲ್ಲದಿರ್ಪಡೆ ನೀನಿಲ್ಲ. ಆ ನೀನೆಂಬು
ಭಯವಲ್ಲಾಯಲು ಅನಂದನಿಜಗುಣಯೋಗ || 433 ||

ಅಮುಗಿದೇವಯ್ಯ. ಸು. 1160.

ಇವನು ವಚನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಈತನು ವೀರಶೈವಕವಿ.

ವಚನಗಳು.

ಇವನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಅಮುಗೇಶ್ವರಲಿಂಗ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿದೆ. ಒಂದು ವಚನವನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ವಿಶ್ವಮಯರೂಪಾಗಿ ಬಂದಯಯ್ಯಾ. ಭಕ್ತಿಗೆ ಎನ್ನ ಮನಕ್ಕೆ ಸಲೆ ಸಂದ ನಿಲ್ಲವು
ಅಮುಗೇಶ್ವರಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಮಾಟವಾಯಿತ್ತು || 434 ||

ಕಲಿದೇವಯ್ಯ. ಸು. 1160.

ಈತನು ವಚನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ವೀರಶೈವಕವಿ.

ವಚನಗಳು.

ಈತನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಿದೇವರದೇವ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿದೆ. ಒಂದು ವಚನವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತೇವೆ:—

ಹುಟ್ಟಿದ ಬೀಜವಿದ್ದಡೇನಯ್ಯಾ ಧರೆಯೊಳಗೆ; ಅಟ್ಟುಣಬಾರದ ಮಡಕೆಯಿದ್ದಡೇ
ನಯ್ಯಾ ಮನೆಯೊಳಗೆ; ಶಿವನಿಮ್ಮ ಮುಟ್ಟಿದ ಮನವಿದ್ದಡೇನಯ್ಯಾ ತನುವಿನೊಳಗೆ. ಕೆಚ್ಚಲ
ಕಚ್ಚಿದ ಉಣ್ಣೆ ಬಲ್ಲದೇ ಕ್ಷೀರದ ರುಚಿಯನು? ಬಚ್ಚಲೊಳಗಾ ಬಾಲಹುಣ್ಣು ಬಲ್ಲದೇ
ನಿಚ್ಚಳದ ನೀರ ಸುಖವನು? ನಿಚ್ಚನಿಚ್ಚಲೋದುವ ಗಿಳಿ ಬಲ್ಲದೇ ತನಗೆ ಬಹ ಬೆಕ್ಕಿನ
ಬಾಧೆಯನು? ಹುಚ್ಚುಗೊಂದ ನಾಯಿ ಬಲ್ಲದೇ ಸಾಕಿದೊಡೆಯನನು? ಇದು ಕಾರಣ
ಒಡಲ ಪಡೆದಡೇನು? ಮಡದಿಯರ ನೆರಹಿದಡೇನು? ಒಡವೆಯ ಗಲ್ಲಾಸಿದಡೇನು? ಶಿವನೇ
ನಿಮ್ಮ ನಜಿಯದ ಮನುಷನ ಒಡಲೆಂಬುದು ಹೊಲೆಜೋಗಿಯ ಕೈಯ ಒಡೆದ ಸೊರೆಯಂತೆ
ಕಾಣಾ ಕಲಿದೇವರದೇವ || 435 ||

ಗಜೇಶ ಮಸಣಯ್ಯ. ಸು. 1160.

ಇವನು ವಚನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಈತನು ವೀರಶೈವ ಕವಿ.

ವಚನಗಳು.

ಇವನ ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 60. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಾಲಿಂಗಗಜೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿದೆ. ಒಂದೆರಡು ವಚನಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

(1) ಇಂದುವಿನಲ್ಲಿ ಉದಯವಾದ ಅಲಿಕಲ್ಲಿನಂತೆ ಮುನಿಸ ಮಜಿದಿದ್‌ಘವ್ವೆ. ಅವನ ಸುಖದಲ್ಲಿ ಸುಖಿಯಾದಳು; ಅಗಲಿದಡೆ ಕಲಿಗೊಂಡಳು. ಮಹಾಲಿಂಗಗಜೇಶ್ವರ ದೇವರಲ್ಲಿ ಮನಸೋಂಕಿ ಮನಲೀನವಾದಳವ್ವಾ. || 436 ||

(2) ಒಲಿದವಂ ಕೊಲುವಡೆ ಮಸೆದ ಕೂರಲಗೇಕೆ? ಅವರನೊಲ್ಲಿನೆಂದಡೆ ಸಾಲದೆ? ಮಹಾಲಿಂಗಗಜೇಶ್ವರನ ಶರಣರನಗಲಿದಡೆ ತುರ್ವದಲ್ಲಿ ಕಿಚ್ಚ ನಂದಿಸಿದಂತಾದನವ್ವಾ. || 437 ||

ಸಿಮ್ಮಲಿಗಿಯ ಚಿನ್ನಯ್ಯ. ಸು. 1160.

ಈತನು ವಚನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ವೀರಶೈವ ಕವಿ.

ವಚನಗಳು.

ಇವನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಮ್ಮಲಿಗಿಯ ಚಿನ್ನರಾಮ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿದೆ. ಒಂದು ವಚನವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತೇವೆ:—

ಬಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿಪ್ಪ ಮನುಜನೊಬ್ಬನನು ಹುಲಿ ಕಾಡುಗಿಚ್ಚು ರಕ್ಕಸಿ ಕಾಡಾನೆಗಳು ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಅಟ್ಟಿ ಬರುತ್ತಿರಲು, ಅವಂ ಕಂಡು ಭಯದಿಂದ ಹೋಗಲು ದಿಕ್ಕು ತೋಡಿದ ಹಾಲುಬಾವಿಯಂ ಕಂಡು ತಲೆಯೂಟಿ ಬೀಟುವಲ್ಲಿ ಹಾವ ಕಂಡು ಬೀಟುವುದೆ ಇಲಿ ಕಡಿದ ಬಳ್ಳಿಯಂ ಹಿಡಿದು ನಿಲ್ಲಲು, ಜೇನಹುಟ್ಟು ಮೈನೂಟು ವಾಗ ಮೂಗಿನ ತುದಿಯಲೊಂದು ಹನಿ ಮಧುಬಿಂದು ಬೀಟಲಾಗಿ ಆ ಮಧುವಂ ಕಂಡು ಹಿರಿದಪ್ಪ ದುಃಖವನೆಲ್ಲ ವಸೈಸಿ ನಾಲಗೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಮಧುವ ಸೇವಿಸುವಂತೆ ಈ ಸಂಸಾರ ಸುಖವ ವಿಚಾರಿಸಿ ನೋಡಿದಡೆ ದುಃಖದಾಗರವು. ಇದನಜ್ಞಾನ ಸಕಲವಿಷಯಂಗಳಲ್ಲಿಯ ಸುಖವಿಂತುಟೆಂದು ನಿರ್ವಿಷಯಿಯಾಗಿ ನಿಂದ ನಿಲವು ನೀನೆ ಸಿಮ್ಮಲಿಗಿಯ ಚಿನ್ನರಾಮ || 438 ||

ಮನುಮುನಿಗುಮ್ಮಟದೇವ. ಸು. 1160.

ಈತನು ವಚನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ನಮಗೆ ದೊರೆತ ಇವನ ವಚನಗಳ ಪ್ರತಿಯ ಆದಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಈತನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಬರೆದಿದೆ:—

ಬಿಜ್ಜಳಂಗೆ ಹದಿನೆಂಟು ದೋಷಗಳಂ ತೀರ್ಚಿ ಎಂಬತ್ತುನಾಲ್ಕು ಲಕ್ಷ ಜೀವರಾಶಿಗಳ ಸರ್ವ ಆತ್ಮಭೂತಹಿತನಾಗಿ ಇರೆಂದು ಆತಂಗೆ ಉಪದೇಶಗುರುವಾದ ವೀರವಾಂಸಕ ಅವಿವಾಂಸಕಂಗೆ ಸಕಲವ್ರತನೇಮ ನಿತ್ಯವರ್ತಮಾನಕೃತ್ಯ ಜೀವನೇಮಗುಣನಾಮವಂ ಬೋಧಿಸಿದ ಬೌದ್ಧ ಅವತಾರಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಆಚಾರ್ಯನಾದ ತನ್ನ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸಿಂಧುಚಂದ್ರಮನಾದ ಮನುಮುನಿ ಗುಮ್ಮಟದೇವರು.

ಇದರಿಂದ ಇವನು ಬಿಜ್ಜಳನ ಸಮಕಾಲದವನೆಂದೂ ಅವನ ಗುರುವಾಗಿದ್ದನೆಂದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇವನನ್ನು ಜೈನನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಬೌದ್ಧನೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ತಪ್ಪಾಗಿರಬಹುದು. ವೀರಶೈವವಚನಕಾರರ ಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಈತನನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಇವನು ಜೈನನಾಗಿದ್ದು ಆಮೇಲೆ ವೀರಶೈವನಾಗಿರಬಹುದೋ ಎಂಬ ಸಂದೇಹವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ವಚನಗಳು.

ಇವನ ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 100. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಗುಮ್ಮಟನಾಥನೊಡೆಯ ಅಗಮ್ಮೇಶ್ವರರಿಂಗ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿದೆ. ಒಂದೆರಡು ವಚನಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

(1) ತತ್ತ್ವಮಸಿ ಎಂಬ ತ್ರಿವಿಧಭೇದಗಳಲ್ಲಿ ತ್ರಿವಿಧಮಯನಾಗಿ, ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಕನಾಗಿ, ತ್ರಿಶಕ್ತಿಪತಿಯಾಗಿ ಗತಿಯ ತೋಪಹೆನೆಂದು ಪ್ರತಿರೂಪಾದೆ. ಎಳ್ಳಿನೊಳಗಣ ಎಣ್ಣೆ, ಕಲ್ಲಿನೊಳಗಣ ಬೆಂಕಿ, ಜಿಲ್ಲದೊಳಗಣ ಮಧುರ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಗಿ ಮಧನದಿಂದಲದೆ ತೋಪದವೋಲ್ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಗಿದ ಗುಡಿಯೊಳಗೆ ಗುಮ್ಮಟನಾಥನೊಡೆಯ ಅಗಮ್ಮೇಶ್ವರರಿಂಗ || 439 ||

(2) ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೋಡುವರೆ ತೋಗಲಿನವನಲ್ಲ ; ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದರೆ ಮೈಯವನಲ್ಲ ; ಭಾವದಲ್ಲಿ ನೋಡುವರೆ ಬಯಲಸ್ವರೂಪ : ನಿನ್ನೊದಗ ಏತಪಂದಪವೆ? ಎನ್ನ ಭ್ರಾಂತಿನ ಬಲೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಸಿ ಹೋದೆ ಗುಡಿಯ ಗುಮ್ಮಟನಾಥನೊಡೆಯ ಅಗಮ್ಮೇಶ್ವರರಿಂಗ || 440 ||

ಹಡಪದ ಅಪ್ಪಣ್ಣ, ಬಿಜ್ಜಳದೇವಿ, ಕಾಳನ್ನೆ, ಬಾಚಿಕಾಯಕದ ಬಸವಪ್ಪ ಇವರುಗಳು ವಚನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ.

ಕೊಂಡಗೂಳಿ ಕೇಶಿರಾಜ,¹ ಮರುಳುದೇವ ಇವರುಗಳೂ ವಚನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವೀರಶೈವ ಕವಿಗಳ ವಚನಗಳು ಅವರವರ ನಾಮನಿರ್ದೇಶ ದೊಡನೆ ನಮಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಇವರು ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವ ಅಂಕಿತಗಳು ಇಂಥವು ಎಂದು ತಿಳಿದರೆ ನಮಗೆ ದೊರೆತಿರುವ ವಚನರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಅಂಕಿತವುಳ್ಳವು ಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿ ಇಂಥಿಂಥವರವು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಷಾದಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ:-

ಈ ಕವಿಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ವೀರಶೈವ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುವ ಅಂಶ ಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಹಡಪದ ಅಪ್ಪಣ್ಣ. ಸು. 1160.

ಈತನು ಒಂದು ಕಾಲಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಬರೆದಿರುವಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಬಸವನು ಸಂಗಮೇಶ್ವರನಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯವಾದುದನ್ನು ಕಂಡು ಇವನೂ ತನ್ನ ಇಷ್ಟ ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯವಾದನು.

ಬಿಜ್ಜಳದೇವಿ. ಸು. 1160.

ತಾಯಿಲ್ಲದ ತಬ್ಬಲಿಯಾದುದರಿಂದ ಶಿವನಿಗೆ ತಲೆಯೆಲ್ಲಾ ಜಡೆಗಟ್ಟಿ ಕೊಂಡು ಮೈಯೆಲ್ಲಾ ಬೂದಿಯಾಗಿದೆಯೆಂದು ಈಕೆ ಹಲುಬಿ, ಆತನಿಗೆ ನಾನಾ ದರೂ ತಾಯಾಗಿ ಸಲಹುವೆನು ಎಂದು ನಿಜಲಿಂಗವನ್ನು ನೋಡಲು ಅದು ಶಿಶು ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿತು. ಅದನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸಲಹಿ ಅದರ ಬಾಲಲೀಲೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಆನಂದಿಸಿದಳು.

ಕಾಳವೈ. ಸು. 1160.

ಈಕೆ ಕಗ್ಗಲ್ಲಿನಿಂದ ಹಾಲನ್ನು ಕರೆದು ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಉಣಿಸಿದಳು.

ಮೈದುನರಾಮಯ್ಯ. ಸು. 1160.

ಇವನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಗೀತಿಗಳನ್ನು ಹಾಡಿದಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ.

ಈತನು ವೀರಶೈವಕವಿ; ಇವನ ತಂದೆ ಸೋಮನಾಥ, ತಾಯಿ ಮಹಾದೇವಿ, ಸ್ಥಳ ಆಂಧ್ರದೇಶದ ಭೀಮಾವತೀಪುರ. ದೀಪಾವಳಿಗೆ ಹುಡುಗರೆಲ್ಲಾ ಅಕ್ಕಬಾವದಿ

ರನ್ನು ಕರೆದುತರಲು, ಇವನು ತನ್ನ ಅಕ್ಕಬಾವಂದಿರನ್ನು ತಾನೂ ಕರೆದುತರಬೇಕೆಂದು ತಂದೆತಾಯಿಗಳನ್ನು ಕಾಡಿದನು. ಅವರು—ನಿನಗೆ ಪಾರ್ವತಿಯೇ ಅಕ್ಕನು, ಈಶ್ವರನೇ ಬಾವನು—ಎಂದು ಹೇಳಿದಾಗ, ಶ್ರೀಶೈಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಪಾರ್ವತಿಯನ್ನೂ ಈಶ್ವರನನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದನು—ಎಂದು ಇತಿಹಾಸವಿದೆ.

ಇವನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮೈದುನರಾಮಯ್ಯನ ರಗಳೆ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳು ಹುಟ್ಟಿವೆ.

ನೀಲಮ್ಮ. ಸು. 1160.

ಈಕೆ ಪ್ರಸಾದಸಂಪಾದನೆಯನ್ನೂ ಒಂದು ಕಾಲಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಬರೆದಿರುವಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ.

ಇವಳು ವೀರಶೈವಕವಿ; ಬಸವನ ಸೋದರದ ಮಾವನಾದ ಬಲದೇವಮಂತ್ರಿಯ ತಮ್ಮನಾದ ಸಿದ್ಧಣ್ಣಮಂತ್ರಿಯ ಮಗಳು. ಈಕೆಗೆ ಬಸವನು ಸಂಗಮೇಶ್ವರನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ದೀಕ್ಷೆಕೊಡಿಸಿ ಈಕೆಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾದನು.

ನೀಲಮ್ಮನ ಸ್ತೋತ್ರ, ನೀಲಾಂಬಿಕಾಪಂಚವಿಂಶತಿ, ನೀಲಮ್ಮನ ತ್ರಿವಿಧಿ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳು ಇವಳ ಸ್ತುತಿರೂಪವಾಗಿವೆ.

ಕವಿರಾಮ. ಸು. 1160.

ಸಿಂಗಿರಾಜನು (ಸು. 1500) ತನ್ನ ಮಲಬಸವರಾಜ ಚಾರಿತ್ರದಲ್ಲಿ ರಸಕವಿರಾಮ ಎಂಬವನನ್ನು ಬಿಜ್ಜಳನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಕೊಂಡೆಯರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕವಿಯೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ; ಆನುಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆಯೋ ತಿಳಿಯದು.

ನಿಂಬಾಣದ ಗಣೇಶ್ವರ. ಸು. 1160.

ಇವನು ಶಿವನ ಸಗುಣಲೀಲೆ, ನಿರ್ಗುಣಾನಂದಲೀಲೆ, ಭಕ್ತಾನ್ಯಂದಲೀಲೆ ಇವುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುವಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ.¹ ಈತನು ವೀರಶೈವಕವಿ.

1. ಭೈರವೇಶ್ವರಕಾವ್ಯದ ಕಥಾಸೂತ್ರರತ್ನಾಕರ.

ಶಿವಯೋಗಿದೇವ. ಸು. 1160.

ಈತನು ಸಿರಸಿಗೆಯೆಂಬ ಪುರದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಹೊಸದಾಗಿ ಕಂದ ವೃತ್ತ ರಗಳೆ ತ್ರಿಪದಿ ದಂಡಕ ವಚನ ಅಷ್ಟಕ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ರಚಿಸಿ ಶಿವನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.¹ ರಾಘವಾಂಕನು (ಸು. 1165) ತನ್ನ ಹಂಚ್ಯಂದ್ರಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಿವನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಕವಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈತನೇ ಆಗಿರಬಹುದೋ ಎನ್ನೋ ತಿಳಿಯದು. ಇವನು ವೀರಶೈವ ಕವಿ; ಈತನ ಗ್ರಂಥಗಳಾವುವೂ ದೊರೆತಿಲ್ಲ.

ಶೀಲವಂತಯ್ಯ. ಸು. 1160.

ಈತನು ಆತ್ಮಲಿಂಗಪ್ರಣವಸಂಯೋಗಸ್ಥಲದ ತ್ರಿವಿಧಿಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ವೀರಶೈವಕವಿ; ಜಟ್ಟಿಕಾಯಕದವನು. ಈತನು ಮೊರದರಕ್ಕೆ ಸವಾಡವನ್ನು ಮಾಡಿ ಜಯಚಂದ್ರರಾಜನನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸಿ ಕಾಶೀಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಠವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನೆಂಬವನಿಗೆ ಪಟ್ಟ ಕಟ್ಟಿ ಆ ಮಠದ ಕಂಬದಲ್ಲಿದ್ದ ಅದೃಶ್ಯನಾದನು ಎಂದು ಕೆಳದಿನ್ಮಸವಿಜಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಇವನ ಗ್ರಂಥ

ಆತ್ಮಲಿಂಗಪ್ರಣವಸಂಯೋಗಸ್ಥಲದ ತ್ರಿವಿಧಿ.

ಇದಕ್ಕೆ ಶೀಲವಂತಯ್ಯನ ತ್ರಿವಿಧಿ ಎಂದು ಸಾಧಾರಣವಾದ ಹೆಸರು; ಗುರು ಸ್ತೋತ್ರ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಉಂಟು. ಇದರಲ್ಲಿ 111 ಪದ್ಯಗಳಿವೆ; ಪದ್ಯಗಳು ಪ್ರಾಯಿಕವಾಗಿ 'ಗುರುಲಿಂಗ' ಎಂದು ಮುಗಿಯುತ್ತವೆ ಇದಕ್ಕೆ ಎರಡು ಕನ್ನಡ ವಾಖ್ಯಾನಗಳಿವೆ. ಗ್ರಂಥಾದಿಯಲ್ಲಿ ಯತಿವರಮರುಳಾರ್ಯನ ಸ್ತುತಿ ಇದೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಗುರುನೆ ಇಹಪರಸುಖದ ವರವೆ ಅಂತಸ್ತಿಮಿರ | ಹರವೆ ಸುಜ್ಞಾನದಿರವೆ |

ಕಾರುಣ್ಯಸಾ | ಗರವೆ ಮರುಳೇಶ ಶರಣಾಗು || 441 ||

ಸುರಚಾಪ ನಭದಲ್ಲಿ ಮರುತನೊಳ್ ಸುಖ್ಯ ಶಿಖಿಯೊ | ಳುರಿ ವಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕರಕ |

ಧರೆಯೊಳು ಪಾಂಸು | ಬೆರೆದಂತೆ ಗುರುವಿನೊಳೇಕ || 442 ||

ಬಿಂದುರೂಪವೆ ಪೀಠ ಮುಂದೆ ನಾದವೆ ವೃತ್ತ | ಸಂದಗೋಮುಖವೆ ಕಳೆ ತ್ರಿವಿಧ |

ಹೃದಯದೊಳು | ನಿಂದ ಚಿನ್ಮಯನೆ ಗುರುಲಿಂಗ || 443 ||

1. ಭೈರವೇಶ್ವರಕಾವ್ಯದ ಕಥಾಸೂತ್ರರತ್ನಾಕರ.

ಮರುಳುದೇವ. ಸು. 1160.

ಈತನು ಮರುಳುದೇವರ ಕಂದ, ಮರುಳುದೇವರ ವಚನ¹ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನಿಗೆ ಮರುಳುಶಂಕರದೇವ, ಉಜ್ಜಿನಿಯ ಮರುಳುದೇವ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳೂ ಉಂಟು. ಈತನು ವೀರಶೈವಕವಿ; ಕಾಳಿಂಗದೇಶದಿಂದ ಬಂದು ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಹೆನ್ನೆರಡು ವರ್ಷ ವಾಸಮಾಡಿದಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ.

ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ

ಮರುಳುದೇವರ ಕಂದ.

ಇದಕ್ಕೆ “ಮರುಳುದೇವರು ನಿರೂಪಿಸಿದ ಪ್ರಭುದೇವರಕಂದ” ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಉಂಟು. ಇದರಲ್ಲಿ 135 ಪದ್ಯಗಳಿವೆ.

ಪದ್ಯಗಳು ಪ್ರಾಯಶಃ ‘ಪರಮಪ್ರಭುವೇ’ ಎಂದು ಮುಗಿಯುತ್ತವೆ. ಗ್ರಂಥವು ಶಿವಸ್ತುತಿರೂಪವಾಗಿದೆ. ಇದು “ಲಿಂಗಾಂಗದ ಸಂಗದ ಸದಮಳ ಸದ್ಭಾವಪೂಜೆ” ಎಂದು ಕವಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ :—

ಹೊರೆಯೇ ಐತ ತನು ಪುಳಕಾಂ | ಕುರದೋ ಐತ ಕರಣತತಿಗಳುರವಣಿಸುತ್ತಂ |
ಸೆರೆ ಬಿಗಿಯುತುಮಶ್ರುಜಲಂ | ಸುರಿಯುತುಮಿಹ ಸೊಗದ ಸೊಗಸದೆಂದಾದಪುದೋ || 444 ||

ಕಂಟಕವ ಕಳೆದೆನೆಲೆ ಶಿವ | ದಾಂಟಿದೆ ಸಂಸಾರಶರಧಿಯಂ ಕರದೋಳ್ ನೀ |
ನಂಟಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಕಾರಣ | ವಿಾಂಟಿದನಾನಂದಸುಧೆಯ ಪರಮಪ್ರಭುವೇ || 445 ||

ಪರದೈನಕೆ ಪರವನಿತೆಗೆ | ಪರಹಿಂಸೆಗೆ ಪರಧನಕ್ಕೆ ಪರನಿಂದೆಗೆ ನಾಂ |
ಪರರ ತುತಿಗೈವದೈನ್ಯ | ಕ್ಕುರವಣಿಸದ ತೆಜಿನ ಮಾಡು ಪರಮಪ್ರಭುವೇ || 446 ||

ಬಾರೆನ್ನ ಕುಲವೆ ಚಲವೇ | ಬಾರೆನ್ನಯ ಸುಕೃತದೊಲವೆ ನಿತ್ಯದ ಬಲವೇ |
ಬಾರೆನ್ನ ಬಗೆಯ ನಲವೇ | ಬಾರೆನ್ನಯ ನಿಜದ ನಿಲವೆ ಪರಮಪ್ರಭುವೇ || 447 ||

ಎಲೆ ದೇವ ನನ್ನ ಕರುಣಾ | ನಿಲನಟ್ಟುಳಿಗಂಜಿ ತೊಲಗಿತಘನನಿಚಯಂ |
ಸಿಲುಕಿತ್ತು ಮನಂ ನಿಮ್ಮೋಳ್ | ಸಲುಗೆಯ ಮಗನಾದನಯ್ಯ ಪರಮಪ್ರಭುವೇ || 448 ||

ಇತರ ವಚನಕಾರರು.

ಬಸವನಿಂದ ಈಚೆಗೆ ಇದುವರೆಗೂ ಹೇಳಿದ ಕವಿಗಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ ಬಸವನ ಸಮಕಾಲದವರೆಂದು ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಹಲವರು ವಚನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವುದು ವಾಚಕರಿಗೆ ವೇದ್ಯವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಇನ್ನೂ ಕೆಲವರು ವಚನಕಾರರು ಇದ್ದಾರೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಜನ ಬಸವನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹಿಂದಣವರೆಂದೂ ಉಳಿದವರು ಬಹಳಮಟ್ಟಿಗೆ ಅವನ ಸಮಕಾಲಿಕರೆಂದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ವೀರಶೈವರು. ಇವರ ವಿಷಯವಾಗಿ ವೀರಶೈವ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುವ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಬರೆದು ಅವರವರ ವಚನಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಜೀಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ. ಸು. 1040.

ಇವನು ಜೈನರನ್ನು ಜಯಿಸಿ ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯೆಯಾದ ಸುಗ್ಗಲದೇವಿಯ ಗಂಡ ಜಯಸಿಂಹರಾಜನನ್ನು (ದೇಸಿಂಗರಾಯ) ವೀರಶೈವನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ¹. ಬ್ರಹ್ಮಶಿವನು (ಸು. 1125) ಈ ಕವಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಇವನು ಅವನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದಿರಬೇಕು. ಅದುದರಿಂದ ಈರಾಜನು 1018 ರಿಂದ 1042 ರ ವರೆಗೆ ಆಳಿದ ಚಾಳುಕ್ಯರಾಜನಾದ 1 ನೆಯ ಜಯಸಿಂಹನಾಗಿರಬೇಕು.

ವಚನಗಳು.

ಇವನ ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 106. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ರಾಮನಾಥ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿದೆ. ಕೆಲವು ವಚನಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

(1) ಕಡಗೀಲಲ್ಲದ ಬಂಡಿ ಹೊಡಗಿಡೆವುದಂ ಮಾಣ್ವದೆ? ಕಡಗೀಲು ಬಂಡಿ ಗಾಧಾರ. ಕಡುದರ್ಪವೇಜಾದ ಒಡಲೆಂಬ ಬಂಡಿಗೆ ಮೃಡಶರಣರ ನುಡಿಗಡಣವೇ ಕಡಗೀಲು ಕಾಣಾ ರಾಮನಾಥ || 449 ||

(2) ಅಡಗ ತಿಂಬರು ಕಣಕಡಗಿಯಿರಲೈ; ಸುರೆಯ ಕುಡಿವರು ಹಾಲಿರಲೈ; ಮುಕ್ಕುವರು ಬಂಗಿಯ ಸಕ್ಕರೆಯಿರಲೈ; ಸ್ವಸ್ತಿಯಿದ್ದಂತೆ ಪರಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಅಳುವವರು; ಸತ್ತ ನಾಯ ಭಕ್ಷಿಸುವ ಹಡಿಕಿಗರನೇನೆಂಬೆನಯ್ಯಾ ರಾಮನಾಥ || 450 ||

(3) ಮರದೊಳಗೆ ಮಂದಾಗ್ನಿಯನುರಿಯದಂತಿರಿಸಿದೆ; ನೊರೆವಾಲೊಳಗೆ ತುಪ್ಪವ ಕಂಪಿಲ್ಲದಂತಿರಿಸಿದೆ; ಶರೀರದೊಳಗಾತ್ಮನನಾರುಂ ಕಾಣದಂತಿರಿಸಿದೆ; ನೀ ಬೆರಸಿದ ಭೇದಕ್ಕೆ ಬಿಜಗಾದನಯ್ಯ ರಾಮನಾಥ || 451 ||

1. ಬಸವಪುರಾಣ, ಸಂಧಿ 51; ವ್ಯಾಖ್ಯೇಂದ್ರವಿಜಯ, ಅಶ್ವಾಸ 35.

(4) ಹರ ತನ್ನ ಭಕ್ತರ ತಿರಿವಂತೆ ಮಾಡುವ; ಒರೆದು ನೋಡುವ ಸುವರ್ಣದ ಚಿನ್ನದಂತೆ; ಅರೆದು ನೋಡುವ ಚಂದನದಂತೆ; ಅರಿದು ನೋಡುವ ಕಬ್ಬಿನ ಕೋಲಿನಂತೆ, ಬೆದಲದೆ ಬೆಚ್ಚದೆ ಇದ್ದಡೆ ಕರವಿಡಿದತ್ತಿಕೊಂಬನಮ್ಮ ರಾಮನಾಥನು || 452 ||

ಮೆರೆಮಿಂಡಯ್ಯ. ಸು. 1100.

ನಂಬಿಯಣ್ಣನ (ಸುಮಾರು 8 ನೆಯ ಶತಮಾನ) ಸಮಕಾಲಿಕನಾದ ಮೆರೆಮಿಂಡನಾರ್ ಎಂಬ ಒಬ್ಬ ದ್ರಾವಿಡದೇಶದ ಶಿವಭಕ್ತನ ಚರಿತೆ ಬಸವಪುರಾಣದ 26 ನೆಯ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ ವೃಷಭೇಂದ್ರವಿಜಯದ 16 ನೆಯ ಅಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿದೆ. ಕನ್ನಡ ವಚನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವ ಮೆರೆಮಿಂಡಯ್ಯನು ಈತನಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಅವನು ಈ ಹೆಸರನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಕನ್ನಡ ದೇಶದ ಕವಿಯಾಗಿರಬಹುದೆಂದೂ ಸುಮಾರು 1100 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದೂ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತೇವೆ.

ವಚನಗಳು.

ಈತನ ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 101. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಘಟದೂರ ರಾಮೇಶ್ವರ ಲಿಂಗ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿದೆ. ಒಂದೆರಡು ವಚನಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತೇವೆ:—

(1) ಸ್ವಪ್ನದ ಭಾಷೆ, ಮರ್ತ್ಯರ ಮಾಟದ ಭಕ್ತಿ, ಚಿತ್ತವನಜೆಯದೆ ಕಾಡುವನಯುಕ್ತಿ, ಮೃತ್ತಿನ ಜೊಂಬೆ ಅಪ್ಪುವಿನ ಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಹೋದಂತಾಯಿತ್ತು. ವಿಘಟದೂರ ರಾಮೇಶ್ವರ ಲಿಂಗವನಜೆ || 453 ||

(2) ತನ್ನ ವರನರಹರು ಹೆಣ್ಣು ಹೊನ್ನು ಮಣ್ಣು ಹಿಡಿದು ಹೋರಲಾಗಿ; ಆಮೂಲ ಬಿಟ್ಟಡೆ ಅನ್ನರು ತನ್ನ ವರಹರು. ಅಜದವಂಗು ಸರಿ, ಜಗದ ಒಡಲಾದವಂಗು ಸರಿ; ಆಸೆಯೊಂದೇ ಭೇದ: ಉಭಯಕ್ಕೆ ಹೊಜಗಾಗು ವಿಘಟದೂರ ರಾಮೇಶ್ವರ ಲಿಂಗವನಜೆ ವುದಕ್ಕೆ || 454 ||

ಬಿಬ್ಬಬಾಚಯ್ಯ. ಸು. 1150.

ಇವನ ಸ್ಥಳ ಗೊಬ್ಬೂರು. ಇವನು ಶಿವಭಕ್ತರ ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಎಂಬ ಲೆಂದು ದೂಷಿಸಿದ ವಿಪ್ರರಿಗೆ ಪ್ರಸಾದಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದನು.¹

ವಚನಗಳು.

ಇವನ ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 100. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಏಣಾಂಕಧರ ಸೋಮೇಶ್ವರಲಿಂಗ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿದೆ. ಒಂದೆರಡು ವಚನಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

(1) ಹುಳಿ ಬೆಳೆದು ಸಿಹಿಯಹ ತಿಜನುಂಟು ; ಸಿಹಿ ಬಲಿದು ಹುಳಿಯಹ ತಿಜನುಂಟು :
ಇಂತೀ ಉಭಯಸ್ಥಲಭೇದ ತದ್ಭಾವವಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯವಲ್ಲ ಏಣಾಂಕಧರ ಸೋಮೇಶ್ವರ

ಲಿಂಗಕ್ಕೆ || 455 ||

(2) ಎಲೆಯಿಲ್ಲದ ವೃಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಹೂವಿಲ್ಲದ ಕಾಯಾಯಿತ್ತು ; ಕಾಯಿ ಉದುರಿ ಹಣ್ಣು ಬಲಿಯಿತ್ತು ; ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹಣ್ಣುಲ್ಲದೆ ಮೆಲುವುದಕ್ಕಲ್ಲ. ಏಣಾಂಕಧರ ಸೋಮೇಶ್ವರ ಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಅರ್ಪಿತವಾಯಿತ್ತು || 456 ||

ಏಲೇಶ್ವರದ ಕೇತಯ್ಯ. ಸು. 1150.

ಈತನು ಭವಿಸಂಪರ್ಕವೇ ಇಲ್ಲದೆ ಇರಲು ದ್ವೇಷಿಗಳು ಇವನ ಕಣಜಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಹಾಕಿ ಉರಿಸಿಬಿಟ್ಟಾಗ ಬೆಂದ ಬೀಜವನ್ನು ಬಿತ್ತಿ ಬೆಳೆದನು.¹

ವಚನಗಳು.

ಇವನ ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 200. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ರಾಮೇಶ್ವರ ಲಿಂಗ ಅಥವಾ ಏಲೇಶ್ವರ ಲಿಂಗ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿದೆ. ಒಂದೆರಡು ವಚನಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

(1) ಭಕ್ತಂಗೆ ಬಯಕೆಯುಂಟೆ? ನಿತ್ಯಂಗೆ ಸಾವುಂಟೆ? ಸದ್ಭಕ್ತಂಗೆ ಮಿಥ್ಯತತ್ವ ವುಂಟೆ? ಕೃತ್ಯಭೃತ್ಯನಾದ ರಾವಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಂಗೆಯ್ದಡೆ ಸತ್ಯ ಸದಾಚಾರಕ್ಕೆ ಹೊಜಗು. ಆಚಾರವೇ ಪ್ರಾಣವಾದ ರಾಮೇಶ್ವರಲಿಂಗದ ಆಣೆ || 457 ||

(2) ದಾಯಗಾಜನ ಶೀಲ. ತ್ರಿವಿಧಡಾಳಕನ ಭಕ್ತಿ, ಶಬರನ ದಯೆ, ಚೋರನ ಲಲ್ಲಿ, ಕಳ್ಳೆಯ ಬಲ್ಲತನ, ಇವೆಲ್ಲವು ಕಲ್ಲಿಯ ಮಣಿಯದಂತೆ ಅಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ದಾಯ. ಇಂತೀ ಕಳ್ಳರ ವ್ರತನೇಮ ಸುಖದಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಣಬಂದಿತ್ತು ಏಲೇಶ್ವರ ಲಿಂಗಕ್ಕೆ || 458 ||

ಆದಯ್ಯ. ಸು. 1150.

ರಾಘವಾಂಕನ (ಸು. 1165) ಸೋಮನಾಥ ಚರಿತೆಯಿಂದ ಈತನು ಸೌರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿ ಪುಲಿಗೆರೆಗೆ ಬಂದು ಜೈನರನ್ನು ಜಯಿಸಿದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ವಚನಗಳು.

ಇವನ ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 206. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ ಸೋಮೇಶ್ವರ ಲಿಂಗ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿದೆ. ಒಂದೆರಡು ವಚನಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

(1) ಬೆಚ್ಚು ಬೇಜ್ಜಿಲ್ಲದ ಸುಖವಚ್ಚಾದ ಪರಿಯ ನೋಡಾ. ಅಯ್ಯ ಅಂಗವಿಲ್ಲದ ಕೂಟ, ಸಮರಸವಿಲ್ಲದ ಬೇಟಿ, ಸಮರತಿಯಿಲ್ಲದ ಆನಂದ ಸನ್ನಹಿತವಾಗಿ ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ ಸೋಮೇಶ್ವರಲಿಂಗದ ಸಂಗ ಏನೂ ಅಲ್ಲದ ನಿಸ್ಸಂಗದ ನಿಜಸುಖವನೇನೆಂಬಿನಯ್ಯ || 459 ||

(2) ಸೂಕರಂಗೆ ಸುಗಂಧ ಸೊಗಸುವುದೆ? ಶುನಕಂಗೆ ಷಡ್ರಸಾನ್ನ ಸಂಘಟ್ಟವೆ? ಕತ್ತಿಗೆ ಕರ್ಪೂರ ಯೋಗ್ಯವೆ? ಮರ್ಕಟಂಗೆ ಮುಕುರಸಾಮ್ಯವೆ? ದುರ್ವಿಷಯಗಳಪ್ಪ ದುರಾತ್ಮಗೆ ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ ಸೋಮೇಶ್ವರಲಿಂಗ ಸನ್ನಹಿತವೆ? || 460 ||

ಹಾವಿನಹಾಳ ಕಲ್ಪಯ್ಯ. ಸು. 1150.

ಈತನು ತನ್ನನ್ನು ಕಚ್ಚಿ ಸತ್ತ ಹಾವನ್ನು ಬದುಕಿಸಿದನು; ನಾಯಿಂದ ವೇದವನ್ನು ಹೇಳಿಸಿದನು.¹

ವಚನಗಳು.

ಇವನ ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 58. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಾಲಿಂಗ ಕಲ್ಪೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿದೆ ಕೆಲವು ವಚನಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತೇವೆ:—

(1) ಅತ್ಯಾಶೆಯೆಂಬುದೇ ಪಾಪದ ಬೇರು, ಪಾಪವೆಂಬುದಿಲ್ಲ ಕಂಡಿರೆ ಅಯ್ಯ. ಪರಿಣಾಮವೆಂಬುದೇ ಪರಮಾನಂದ, ಬೇಜ್ಜಿ ಪರಲೋಕವಿಲ್ಲ ಕಂಡಿರೆ ಅಯ್ಯ. ಇಹಪರ ದಾಶೆಯಿಲ್ಲದಿಹುದೇ ಶಿವಯೋಗ. ಮಹಾಲಿಂಗ ಕಲ್ಪೇಶ್ವರ ಬಲ್ಲ || 461 ||

(2) ಹಗಲು ಹಸಿವೆಗೆ ಕುದಿದು ಇರುಳು ನಿದ್ರೆಗೆ ಮುಳುಗಿ ಉಲಿದಾದ ಹೊತ್ತಲ್ಲ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬೆಂದು ನಾ ನಿಮ್ಮ ನೆನೆಯಲಜ್ಜೆಯದ ಪಾಪಿ ನೋಡಯ್ಯಾ. ನಾ ನಿಮ್ಮ ದೆಸೆಯಲಜ್ಜೆಯದ ಕರ್ಮ ನೋಡಯ್ಯಾ. ಮಹಾಲಿಂಗ ಕಲ್ಪೇಶ್ವರ! ಅಸಗ ನಿರರಡಸಿ ಸಾವ ತೆಜ ನಂತೆ ಎನ್ನ ಯುಕ್ತಿ || 462 ||

(3) ಒಲಿದು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಒಲಿದಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲ. ಹಲವುಕೊಂಬೆಗೆ ಹಾಜಿ ದಿರು ಮರುಳೆ. ಅಟ್ಟಿ ನೋಡುವ; ಮುಟ್ಟಿ ನೋಡುವ; ತಟ್ಟಿ ನೋಡುವ; ಒತ್ತಿ ನೋಡುವ. ಅಟ್ಟಿದಡೆ ಮುಟ್ಟಿದಡೆ ತಟ್ಟಿದಡೆ ಒತ್ತಿದಡೆ ನಿಷ್ಠೆಯ ಬಿಡದಿದಡೆ ತನ್ನ ನೀವ ಮಹಾಲಿಂಗ ಕಲ್ಪೇಶ್ವರ || 463 ||

ನೂದರ ದೂಳಯ್ಯ. ಸು. 1150.

ಇವನಿಗೆ ದೂಡಯ್ಯ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಉಂಟು. ಇವನ ಬಚ್ಚಲಮನೆಯ ನಿರೀನ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ವಿಪ್ರನ ಕುಷ್ಟವು ಪರಿಹಾರವಾಯಿತು.¹

ವಚನಗಳು.

ಇವನ ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 102. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಮಧೂಮ ಧೂಳೀಶ್ವರ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿದೆ. ಎರಡು ವಚನಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತೇನೆ:—

(1) ನೆನೆವುದು ನೆನೆಹಿಸಿಕೊಂಬುದು ಜಡನೆಂದ ಮತ್ತೆ ನಾನೀನೆಂಬುದಿಲ್ಲ. ಬಾಲ್ಯ ಯ ಫಲದಂತೆ ಚೀಳಿಗೆ ಗರ್ಭವಾದಂತೆ ವೇಣುವಿಗೆ ಅಕ್ಕಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮತ್ತೆ ಬಾಲ್ಯವೆ ಯುಂಟೆ? ನೀನೆಂಬುದ ನಾನನಿವಲ್ಲ ನಾನೀನೆಂಬ ಭಾವವೇನೂ ಇಲ್ಲ ಕಾಮಧೂಮ ಧೂಳೀಶ್ವರನನಜಾಯಬಲ್ಲದೆ

|| 464 ||

(2) ಕುಸುಮದೂಳಡಗಿದ ಸುವಾಸನೆಯಂತೆ. ರಸಿಕನಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ ಎಸಕದಂತೆ, ಕೇಶದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ ರಸರಂಜನೆಯಂತೆ. ಅಜಿದಹುಹಿಸಿಕೊಂಬುದು ಎರಡಲ್ಲದ ಪರಿ ಪೂರ್ಣವಾದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಮಾತಿನ ಹೊಲಬಿನ ಸೂತಕವೇತಕ್ಕೆ ಕಾಮಧೂಮ ಧೂಳೀಶ್ವರ || 465 ||

ಬಾಹೂರ ಬೊಮ್ಮಣ್ಣ. ಸು. 1160.

ಇವನು ಕಲ್ಲುನಂದಿಯನ್ನು ಹುಲ್ಲು ಮೇಯಿಸಿದನು; ಮದಕರಿಯನ್ನು ಭಂಗಿಸಿದನು.²

ವಚನಗಳು.

ಈತನ ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 45. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗನ ಬಸವಣ್ಣಪ್ರಿಯ ಬ್ರಹ್ಮೇಶ್ವರಲಿಂಗ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿದೆ. ಒಂದು ವಚನವನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ:—

ಸದ್ಭಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದ ವಿಶ್ವಾಸಹೀನನು ನಾಚಾ ರಚನೆಗಳಿಂದ ಮಾತಿನ ಮಾಲೆಯ ಎಷ್ಟು ನುಡಿದಡೇನು? ಹೆ. ದಂಡದಂತೆ ಮೃತಘಟದಂತೆ ನಿಡಲ ಫಲದಂತೆ ಅದಾರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ? ಸಂಗನ ಬಸವಣ್ಣ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮೇಶ್ವರಲಿಂಗವು ಅವರಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲನಾಗಿ

|| 466 ||

ಪ್ರಸಾದಿ ಭೋಗಣ್ಣ. ಸು. 1160.

ಇವನ ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 102. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನ ಬಸವಣ್ಣ ಪ್ರಿಯ ಭೋಗಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಲಿಂಗ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿದೆ.

ವಚನ.

ವಿಹಂಗನ ತತ್ತಿಗೆ ಸ್ತರ್ಶನದಿಂದ, ಕೂರ್ಮನ ಶಿಶುವಿಗೆ ಕೂರ್ಮೆಯಿಂದ. ಚತು ಷ್ವಾದಿ ನರಕುಲಕ್ಕೆ ಕುಚಗಳಿಂದ, ಮಿಕ್ಕಾದ ಜೀವಜಾತಿಲಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಸ್ವಸ್ಥಾನದ ಲ್ಲಿಯೇ ತೃಪ್ತಿ. ಆವ ಸ್ಥಲವ ನೆಮ್ಮಿದಲ್ಲಿಯೂ ಭಾವ ರುದ್ಧವಾದಲ್ಲಿಯೇ ಮುಕ್ತಿ. ಉಭಯಕ್ಕೆ ಉಪಮಾತೀತನಾದಾಗಲೇ ನಿರ್ವಿಜ(?) ಚೆನ್ನ ಬಸವಣ್ಣ ಪ್ರಿಯ ಭೋಗಮಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಜುನ ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ || 467 ||

ಅರಿವಿನ ಮಾರಿತಂದೆ. ಸು. 1160.

ಈತನ ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 301. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸದಾಶಿವಮೂರ್ತಿಲಿಂಗ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿದೆ.

ವಚನಗಳು.

(1) ಓಗರ ಹಸಿಯಿತ್ತೆಂದು ಉಂಬವರಿಲ್ಲ ; ನೀರು ಬಾಯಾಜ್ಜುತ್ತೆಂದು ಕುಡಿವನ ರಿಲ್ಲ ; ಭೂಮಿಗೆ ಬಡತನವೆಂದು ಬಿತ್ತುವರಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಒಲವರಕ್ಕೆ ತಾವು ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಗನ್ನದ ಆಶೆ ಬೇಡ ಸದಾಶಿವಮೂರ್ತಿಲಿಂಗವಜ್ರವು ದಕ್ಕೆ || 468 ||

(2) ಹಾಲುಬತ್ತಿದ ಹಸುವಿಗೆ ಕಟ್ಟುವ ಬಿಟ್ಟು ಒದೆವುದಲ್ಲದೆ ಉಣಲೀಸುವುದೇ ? ಅಜ್ಜವು ನಷ್ಟವಾದವ ಕ್ರಿಯೆಬಲ್ಲನೆ ? ಕ್ರಿಯೆಯೆಂಬುದೆ ಹಸು, ಅಜ್ಜವೆಂಬುದೆ ಹಾಲು, ಬಯಕೆಯೆಂಬುದೆ ಕಟ್ಟು. ಇಂತೀತ್ರಿವಿಧವನಜ್ಜದಲ್ಲಿ ಸದಾಶಿವಮೂರ್ತಿಲಿಂಗವು ತಾನೆ || 469 ||

ಮನಸಂದ ಮಾರಿತಂದೆ. ಸು. 1160.

ಇವನ ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 102. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮನಸಂದಿತ್ತು ಮಾರೇ ಶ್ವರ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿದೆ.

ವಚನಗಳು.

(1) ಮನವಜ್ಜಿದು ನಯನಕಂಡು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ತೀರಬೇಕು. ಏನನಜ್ಜಿ ದಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಯಕ್ಕೆ ಕರ್ಮವಟ್ಟಿದು ಜೀವಕ್ಕೆ ಭವಹಜ್ಜಿದು ಉರಿಕೊಂಡ ಕಪ್ಪುರದಂತೆ ಉಭಯಕ್ಕೊಡಲಿಲ್ಲದೆ ನಿಂದ ನಿಜ ಮನಸಂದಿತ್ತು ಮಾರೇಶ್ವರ || 470 ||

(2) ವೇದವ ಕಲಿತಲ್ಲಿ ಪಾಠಕನಲ್ಲದೆ ಜ್ಞಾನಿಯಲ್ಲ ; ಶಾಸ್ತ್ರಪುರಾಣವನೋದಿದಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತನಲ್ಲದೆ ಜ್ಞಾನಿಯಲ್ಲ ; ವ್ರತನೇಮಕೃತ್ಪೂಜಕನಾದಡೇನು? ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನದ ಠಾವ ನಪ್ಪಾಯಬೇಕು. ಈ ಭೇದಗಳನಪ್ಪಾಡು ತಿಳಿದಲ್ಲಿ ಮನ ಸಂದಿತ್ತು ಮಾರೇಶ್ವರ || 471 ||

ನಗೆಯ ಮಾರಿದಂತೆ. ಸು. 1160.

ಈತನ ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 100. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಆತುರವೈರಿ ಮಾರೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿದೆ.

ವಚನಗಳು.

(1) ಸಮತೆಯ ಸಮಾಧಾನವ ಹೇಳುವ ಪುಸ್ತಕ ಎತ್ತಿನಮೇಲೆ; ಹೊಯಿದೊಣ್ಣೆ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಲೇಸಾಯಿತ್ತು. ಈತನಿರವು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಆಗಮ ಮನದಲ್ಲಿ ತೂತಿನ ಕುಡಕೆಯ ಆಸೆ. ಇದು ನೀತಿಯಲ್ಲ ಆತುರವೈರಿ ಮಾರೇಶ್ವರ || 472 ||

(2) ಎಲ್ಲರಂತೆ ಮಾಡಿ ಮನಗುಂದಲಾಜ್, ಅಜ್ಜು ಮಜ್ಜೆಯಲಾಜ್; ಕಂಡು ಕಾಣದಂತಿರಲಾಜ್. ಹೇಟಿದದೆ ಭಕ್ತರ ಒಡಕು, ಹೇಟಿದಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನ ತೊಡಕು. ಇಂತೀ ಎರಡಜ್ಜ ಎರವಿನಲ್ಲಿ ಗುಜ್ಜಿಯಾಗಲಾಜ್. ಆತುರವೈರಿ ಮಾರೇಶ್ವರ || 473 ||

ಕಲ್ಯಾಣದ ವಚನಭಂಡಾರಿ ಶಾಂತರಸ. ಸು. 1160.

ಇವನ ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 62. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಲೇಖನಾಥ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿದೆ.

ವಚನ.

ಮಲವ ತೊಳೆಯಬಹುದಲ್ಲದೆ ಅಮಲವ ತೊಳೆಯಬಹುದೆ ಅಯ್ಯಾ ; ಮಾತನಾಡ ಬಹುದಲ್ಲದೆ ಅಜಾತನ ಅಜ್ಜಿಯಬಹುದೆ ಅಯ್ಯಾ ; ಮಾಟವ ಮಾಡಬಹುದಲ್ಲದೆ ಮುರ್ಮದ ಕೂಟವ ಕೂಡಬಹುದೆ ಅಯ್ಯಾ ; ರಣದ ಪಂಥವ ಹೇಟಬಹುದಲ್ಲದೆ ಕಾದಬಹುದೆ ಅಯ್ಯಾ ; ಮಾತುಗಳ ಕೂಡಿ ಓತು ಹೇಟುವರೆಲ್ಲರು ಉಮಾಕಾಂತನ ಬಲ್ಲರ ? ಈ ಮಾತಿನ ಮಾಲೆಗೆ ಅಂಜ ಅಲೇಖನಾಥ ಶೂನ್ಯಕಲ್ಲಿನೊಳಗೆ ಆದೆ ಹೇಟಾ || 474 ||

ಡಕ್ಕೆಯ ಬೊಮ್ಮಣ್ಣ. ಸು. 1160.

ಈತನ ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 89. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲಾಂತಕ ಭೀಮೇಶ್ವರ ಲಿಂಗ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿದೆ.

ವಚನ.

ಬ್ರಹ್ಮಂಗೆ ಸರಸ್ವತಿಯಾಗಿ ಬೆನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಬಂದಳು ಮಾಯೆ ; ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಾಗಿ ಭವಕ್ಕೆ ತಿರಿಗಿನಿದಳು ಮಾಯೆ ; ರುದ್ರಂಗೆ ಉಮಾದೇವಿಯಾಗಿ ಶಿರವ ತೊಡೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಡಿದಳು ಮಾಯೆ. ಎಳ್ಳಿ ಎಣ್ಣೆ, ಮುಳ್ಳಿ ಮೊನೆಯಾಗಿ ಹೂವಿಗೆ ಗಂಧವಾಗಿ ಅವರವರಂಗದಲ್ಲಿ ಹಿಂಗದ ಪ್ರಕೃತಿರೂಪಾಗಿ ಸಂದಿಲ್ಲದೆ ಕಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ ಮಾಯೆ. ಡಕ್ಕೆಯ ಉಲುಹಡ ಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುನ್ನವೇ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ ಕಾಲಾಂತಕ ಭೀಮೇಶ್ವರಲಿಂಗವನುಲಿಯ ಬಲ್ಲದೆ

|| 475 ||

ಸಗರದ ಬೊಮ್ಮಣ್ಣ. ಸು. 1160.

ಇವನ ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 85. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗಮೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಈತನ ಹೆಸರೂ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ವಚನ.

ಮಾಡುವ ಮಾಟದವರೆಲ್ಲರೂ ಆರೈಕೆಗೊಂಬರಿಲ್ಲದಿರೆ ಕೋಡಗಸತ್ತ ಜೋಗಿಯಂತಾ ದರು. ಅಗಡುಹೇಲುವ ಅಣ್ಣಗಳೆಲ್ಲರೂ ಕೊಡುವರಿಲ್ಲದಿರೆ ಹಾವ ಹಿಡಿದ ಕೋಡಗದಂತಾ ದರು. ನಾನಿನ್ನಾರ ಕೇಳುವೆ? ಇನ್ನಾರಿಗೆ ಹೇಲುವೆ? ನಂಬುವೆ ಸಗರದ ಬೊಮ್ಮ ನೊಡೆಯ ತನುಮನಸಂಗಮೇಶ್ವರ

|| 476 ||

ಅವಸರದ ಕೇರಣ್ಣ. ಸು. 1160.

ಈತನ ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 100. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸದ್ಯೋಜಾತಲಿಂಗ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿದೆ.

ವಚನ.

ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯದ ಭಕ್ತಿ, ಕಲಿಕೆಯ ವಿರಕ್ತಿ; ಮಾತಿನಮಾಲೆಯ ಬೋಧೆ, ತೂತಜ್ಞಾನಿಗಳ ಸಂಸರ್ಗ : ಬೀತ ಕುಂಭದಲ್ಲಿ ಅಮೃತವ ಹೊಯ್ದಿರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಅದು ಎಷ್ಟು ದಿವಸ ಇರಲಾಪುದು? ಇಂತಿವ ಕಳೆದುಲ್ಲಾದು ನಡೆನುಡಿಸಿದ್ಧಾಂತವಾಗಿ ಕೊಡಬೇಕು ಸದ್ಯೋಜಾತಲಿಂಗವ

|| 477 ||

ತುರುಗಾಹಿ ರಾಮಣ್ಣ. ಸು. 1160.

ಇವನ ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 45. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಗೋಪತಿನಾಥ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಲಿಂಗ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿದೆ.

ವಚನಗಳು.

(1) ಕ್ರಿಯಾಶುದ್ಧತೆಯಾದಲ್ಲಿ ಭಾವಶುದ್ಧವಾಗಿತ್ತುದು ; ಭಾವಶುದ್ಧವಾಗಿಪ್ಪಲ್ಲಿ ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಗಳು ಏಕೇಂದ್ರಿಯವಾಗಿ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧವಾಗಿತ್ತುದು ; ಚಿತ್ತಶುದ್ಧ ಸಿದ್ಧಿಯಾದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಜ್ಞಾನಸಂಪನ್ನನಪ್ಪನು. ಆಗುಣ ನಿಜದ ನೆಲೆಯಾದಲ್ಲಿ ಗೋಪತಿನಾಥ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಲಿಂಗವ ಚಿಚ್ಚಂತಿಪ್ಪನು || 478 ||

(2) ಕಂಗಳದೃಷ್ಟದಿಂದ ಇಷ್ಟವ ಕಂಡು, ಮನದದೃಷ್ಟದಿಂದ ನಿಷ್ಪಯನಪ್ಪಿತು. ನಿಷ್ಪ ನಿಜದಲ್ಲಿನಿಂದು ಅಜ್ಞಾನ ಕರಿಗೊಂಡಲ್ಲಿ ಗೋಪತಿನಾಥ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಲಿಂಗವು ದೃಷ್ಟವಾಯಿತು || 479 ||

ದಾಸೋಹದ ಸಂಗಣ್ಣ. ಸು. 1160.

ಇವನ ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 100. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತುಳಾಂಗ ಮಧುಕೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿದೆ.

ವಚನ.

ಹುತ್ತಕ್ಕೆ ಸರ್ಪನಾಗಿ ಉದಕಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೆಯಾಗಿ ಕೊಂಬಿಗ ಕೋಡಗವಾಗಿ ಅವರವರ ಬೆಂಬಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅಜಬಿಜವ ಕಾವ ಜಂಬುಕನಂತೆ ತಿರುಗಲೇತಕ್ಕೆ? ಆಯುಷ್ಯ ತೀರಿದಲ್ಲಿ ಮರಣ, ಐಶ್ವರ್ಯ ಹೋದಲ್ಲಿ ದಾರಿದ್ರ್ಯ ಬಪ್ಪುದು ಎಲ್ಲಿದ್ದದ್ದಂ ತಪ್ಪದೆಂದಪ್ಪಿದ ಮತ್ತೆ ಬಾಯ ಮುಚ್ಚಿ ಸತ್ತಂತಿಪ್ಪುದೇ ತಪ್ಪ. ಇದು ಭಕ್ತಿ ವಿರಕ್ತಿಯ ಪಥ. ಶಂಭುಗಿಂದಿತ್ತ ಸ್ವಯಂಭುಗಿಂದತ್ತ ಅತಿಬಳ ನೋಡಾ ಮಾತುಳಾಂಗ ಮಧುಕೇಶ್ವರನು || 480 ||

ಗುಪ್ತಮಂಚಣ್ಣ. ಸು. 1160.

ಈತನ ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 99. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣಪ್ರಿಯ ರಾಮನಾಥ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿದೆ.

ವಚನಗಳು.

(1) ಕುರುಡನ ಕೈಯ ಕೋಲು ಹಿಂಗಿದಾಗ ಅವ ಅಡಿಯಿಡಬಲ್ಲನೆ? ಮೃಡ ಭಕ್ತಿಯ ಮಾಡುವಂಗೆ ದೃಢಚಿತ್ತವಿಲ್ಲದಿದ್ದಡೆ ಕಡಗಾಣಿಸಬಲ್ಲನೆ? ಇಂತೀ ವಿಶ್ವಾಸದಡಿ ಚಿಚ್ಚಂತಿರಬೇಕು ನಾರಾಯಣಪ್ರಿಯ ರಾಮನಾಥನಲ್ಲಿ || 481 ||

(2) ಡಂಬಕದ ಪೂಜೆ ಹೋದ ಹೊತ್ತಿನ ಕೇಡು ; ಆಡಂಬರದ ಪೂಜೆ ತಾಮ್ರದ ಮೇಲಣ ಸುವರ್ಣಚ್ಛಾಯೆ ; ಇಂತೀಪೂಜೆಗೆ ಹೂಸೊಪ್ಪನಿಕ್ಕಿ ಮನಹೂಣದೆ ಮಾಡುವ ಪೂಜೆ ಬೇರು ನೆನೆಯದೆ ನೀರು, ಆಯವಿಲ್ಲದ ಘಾಯ, ಭಾವವಿಲ್ಲದ ಘಟವಾಯುವೆಂದೆ ನಾರಾಯಣಪ್ರಿಯ ರಾಮನಾಥ

|| 482 ||

ಸುಂಕದ ಬಂಕಣ್ಣ. ಸು. 1160.

ಇವನ ಹೆಸರು ಬಸವವುರಾಣದಲ್ಲಿ ¹ ಬೊಂಕಿದೇವ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಈತನ ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 101. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಕೇಶ್ವರಲಿಂಗ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿದೆ.

ವಚನ.

ಬಹುರೂಪ ತೊಟ್ಟಾಡಿದ ದೇಹವೊಂದೆ. ವೇಷರೂಪಿನ ಪಲ್ಲಟವಲ್ಲದೆ ವೇಷಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಭಾಷೆ, ಭಾಷೆಗೆ ತಕ್ಕ ವೇಷ, ಅಜಿವು, ಆಚರಣೆ ಬಂದಾಗಬೇಕು ಬಂಕೇಶ್ವರಲಿಂಗವನಜಿವುದಕ್ಕೆ

|| 483 ||

ಬಹುರೂಪಿ ಚೌಡಯ್ಯ. ಸು. 1160.

ಇವನ ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 38. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ರೇಕಣ್ಣಪ್ರಿಯ ನಾಗಿನಾಥ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿದೆ.

ವಚನಗಳು.

(1) ಅಪ್ಪ ಅಪ್ಪ ಎಂಬ ಚಿಕ್ಕ ಮೋಹಮಂ ತೊಟ್ಟು ಮುಖಕ್ಕೆ ಹೊತ್ತಿಗೊಂದು ಪರಿಯ ಬಚ್ಚಣೆಯನಿಕ್ಕಿ ಮತ್ತದನು ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತು ತಪ್ಪಿ ಹಜ್ಜೆಯನಿಕ್ಕಿ ಆಡುತ್ತಿದ್ದ ರೇಕಣ್ಣಪ್ರಿಯ ನಾಗಿನಾಥನಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತು ಹೋದ ಬಹುರೂಪವ

|| 484 ||

(2) ಕೈಯ ಮುಜಿದು ಕಾದುವ ಅಂಕವದೇಕೋ ? ಭಾವವಜಿದು ನೋಡುವ ನೋಟವದೇಕೋ ? ಭಯವ ಮುಜಿದು ಮಾಡುವ ಭಕ್ತಿಯದೇಕೋ ? ಏಕಾಂತದ ಸುಖಕ್ಕೆ ಲೋಕಾಂತವೇಕೋ ? ರೇಕಣ್ಣಪ್ರಿಯ ನಾಗಿನಾಥನಲ್ಲಿ ಗುರುವ ಮುಜಿದು ಲಿಂಗವ ನೊಲಿಸೇನೆಂದಡೆ ಆ ಗುರುಲಿಂಗವೆರಡೂ ಇಲ್ಲ

|| 485 ||

ಬೇರೆ ಅಂಕಿತಗಳು.

ನಮಗೆ ದೊರೆತಿರುವ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಸುಮಾರು 25 ಅಂಕಿತಗಳು ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಅಥವಾ ಸ್ವಲ್ಪ ಈಚೆಯೇ ಇನ್ನೂ

ಕೆಲವರು ವಚನಕಾರರು ಇದ್ದರು ಎಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಅಂಕಿತಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ: — ಮಸಣಯ್ಯಪ್ರಿಯ ಗಜೇಶ್ವರ, ಸಂಗಯ್ಯಪ್ರಿಯ ಬಂಕೇಶ್ವರ, ಮಹಾಲಿಂಗ ತ್ರಿಪುರಾಂತಕದೇವ, ಸದ್ಗುರು ಸಿದ್ಧಸೋಮೇಶ್ವರಲಿಂಗ, ಉಳಿಯುಮೇಶ್ವರ, ಶಂಭುಜಕ್ಕೇಶ್ವರ, ಕಾಮಭೀಮ ಜೀವದನದೊಡೆಯ, ನಂದಗೋಪಿಯಕಂದ ಪ್ರಿಯ ನಿಸ್ಸಂಗಲಿಂಗರಾಮನಾಥ, ನಿಜಗುರು ಶಾಂತೇಶ್ವರ, ಭೌಂಭೀಶ್ವರ, ನಾಸ್ತಿನಾಥ, ಶಂಭುಸೋಮನಾಥಲಿಂಗ, ಸದ್ಗುರು ಶಂಭುಸೋಮೇಶ್ವರ, ಹುಲಿಗೇರೆಯ ವರದಸೋಮೇಶ, ರೇಕನಾಥಯ್ಯ, ಘನಗುರುಪ್ರಿಯ ಸೋಮನಾಥ, ಹಂಪೆಯ ವಿರುಪಯ್ಯ, ಅಭಿನವ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಕೊಂಡಗೂಳಿ ಕೇಶಿರಾಜ ಮೊದಲಾದ ಆರು ವಚನಕಾರರ¹ ಅಂಕಿತಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು. ಈ ಅಂಕಿತಗಳುಳ್ಳ ವಚನಗಳು ದ್ವಿತೀಯಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ಉದಾಹೃತವಾಗಿವೆ.² ನಾಮನಿರ್ದೇಶದೊಡನೆ ಈ ವಚನಗಳು ದೊರೆವವರೆಗೆ ವಚನಕಾರರ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ.

ವೀರಶೈವಪಂಡಿತತ್ವಯ.

ವೀರಶೈವಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಾದಿಯಲ್ಲಿ ಶಿವಲಿಂಕಮಂಚಣ್ಣ, ಶ್ರೀಪತಿಪಂಡಿತ, ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಪಂಡಿತ ಎಂಬ ಮೂವರು ಪಂಡಿತರನ್ನು ಪ್ರಾಯಿಕವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರುಗಳು ಬಸವನ (ಸು. 1160) ಸಮಕಾಲದವರೆಂದು ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ.³ ಈ ಪಂಡಿತತ್ವಯದ ಚರಿತವನ್ನು ಗುಬ್ಬಿಯ ಮಲ್ಲಣಾರ್ಯನು (1513) ತನ್ನ ಭಾವಚಿಂತಾರತ್ನದಲ್ಲಿಯೆ—

ಹರಿಯನಭವಂಗೆ ವಂದನೆಗೆಯಿಸಿ ಶಿಖಿಯನಂ |

ಬರದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿ ಮೂರ್ಧಾಕ್ಷಿಗಳ ಪಡೆದು ನಿ |

ಸ್ವರಸಕ್ರಮಂದತೀವ್ರದ ದುರ್ಗುಣಗಳ ವೈಷ್ಣವವಿಪ್ರಜ್ಞಿನರೆಂಬ ||

ವರನಾತಪಿತ್ತದುಶ್ಚೇಷ್ಟಮಂ ಕಿಡಿಸಿ ಶಂ |

ಕರಲಿಂಕಮಂಚಣ್ಣ ಶ್ರೀಪತೀಶ್ವರದೇವ |

ನುರುಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಂ ಪಂಡಿತತ್ವಯನಾದರೆಮ್ಮ ಭವರೋಗಗಳಿಗೆ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಇವರುಗಳ ವಿಷಯವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ತಿಳಿಯಪಡಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿ ತೋರುವುದರಿಂದ ಇವರ ವಿಷಯವಾಗಿ ವೀರಶೈವ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ತಿಳಿದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ.

ಶಿವಲಿಂಕಮಂಚಣ್ಣ. ಸು. 1160.

ಈತನು ವಚನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ವೀರಶೈವಕವಿ; ಇವನ ಅಜ್ಜನು ಸೋಮಶಂಭುದೇಶಿಕ; ತಂದೆ 'ಕಾಮಿಕಾದ್ಯಖಿಳಶಿವಕಥಿತತಂತ್ರವಳಿಗೆ' ಪ್ರೇಮದಿಂದ ವೃತ್ತಿದೀಪಿಕೆಗಳಂ ಬಿತ್ತರಿಸಿ | ಸೋಮಧರಸಮಯಮಂ ಧರಣಿಯೊಳ್ ನಿಜಿಸಿದ'¹ ಸಕಲಾಗಮಾಚಾರ್ಯ. ಈತನು ಕಾಶೀಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಶಿವನೇ ಸರ್ವ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಪೂಜ್ಯನೆಂದು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಬಿಂದುಮಾಧವನನ್ನು ವಿಶ್ವೇಶ್ವರನ ಸನ್ನಿಧಾನವನ್ನೊದ್ದಿಸಿ ಶತ್ರುಪಕ್ಷವನ್ನು ಮುರಿದಂತೆಯೂ² ತನ್ನ ಹತ್ತು ಬೆರಳುಗಳನ್ನು ಕಡಿದು ಕಾಶಿಯ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿ ಮರಳಿ ಪಡೆದಂತೆಯೂ³ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದು ಬಸವನನ್ನು (ಸು. 1160) ನೋಡಿದಂತೆಯೂ⁴ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

ವಚನಗಳು.

ಇವನ ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 131 ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಈಶಾನ್ಯಮೂರ್ತಿ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಲಿಂಗ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿದೆ. ಒಂದೆರಡು ವಚನಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

(1) ಕಾಯವ ಮಜಿದು ಜೀವನಜಾಯಬೇಕು ; ಜೀವನ ಮಜಿದು ಜ್ಞಾನವನಜಾಯಬೇಕು ; ಜ್ಞಾನವ ಮಜಿದು ಬೆಳಗನಜಾಯಬೇಕು ; ಬೆಳಗಿನ ಮಜಿಯ ಈಶಾನ್ಯಮೂರ್ತಿ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಲಿಂಗನವನಜಾಯಬೇಕು || 486 ||

(2) ವಿಶ್ವಮಯರೂಪ ನೀನಾಗಿ ಅಜವ ಆತ್ಮನೊಬ್ಬನಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಗಿದೆಯಲ್ಲಾ. ಬೀಗದ ಎಸಳು ಹಲವಾದದ್ದೇನು? ಎಂದು ದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿ ಮತ್ತಂತೆ ಇಷ್ಟ ತಪ್ಪಿ ನೀನಾಗಿ ಭಕ್ತರ ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಲನಾದ ಈಶಾನ್ಯಮೂರ್ತಿ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಲಿಂಗವೇ || 487 ||

ಶ್ರೀಪತಿಪಂಡಿತ. ಸು. 1160.

ಈತನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಯಬಂದಿಲ್ಲ; ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಶ್ರೀಕರಭಾಷ್ಯವೆಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ಶಿವಪ್ರಸಾದವೇ ಪವಿತ್ರವಾದುದೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೈದು ವಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಹಾಕಿ ಬನ್ನಿಯಮರಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿ ಏಳು ದಿನ ಪಠ್ಯಂತ ಅಗ್ನಿಯೇ ದೊರೆಯದಂತೆ ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ದೇವಯಜ್ಞ ಪಿತೃಯಜ್ಞಗಳಿಗೆ ವಿಘ್ನವುಂಟಾ

1. ನೀಲಕಂಠನ ಆರಾಧ್ಯಚಾರಿತ್ರ.

2. ಆನಯಿತ್ವಾ ಹತಾದ್ವಿಷ್ಣುಂ ಕಾರ್ತೃವಿಶ್ವೇಶಸನ್ನಿಧಿಂ |

ಬಭಂಜ ವಿದ್ವಿಷೋ ಯಸ್ಯಂ ಮನ್ಯೇ ಮಂಚಣಪಂಡಿತಂ || ಶಂಕರಾರಾಧ್ಯನ ಬಸವೇಶ

3. ಬ. ಪು. ಸಂ 53.

[ವಿಜಯ.

4. ಚೈರವೇಶ್ವರಕಾವ್ಯದ ಕಥಾಸೂತ್ರರತ್ನಾಕರ.

ಗಲು ಶರಣಾಗತರಾದ ವಿಸ್ತರಿಂದ ಜಯಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದಂತೆ ವೀರಶೈವ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.¹

ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಪಂಡಿತಾರಾಧ್ಯ. ಸು. 1160.

ಈತನು ವಚನಗಳು, ಗಣಸಹಸ್ರನಾಮ, ಇಷ್ಟಲಿಂಗಸ್ತೋತ್ರ, ಬಸವಗೀತ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇವನು ವೀರಶೈವ ಕವಿ.

ಗುರುರಾಜನ (ಸು. 1430) ಸಂಸ್ಕೃತಪಂಡಿತಚರಿತ್ರ, ನೀಲಕಂಠಾ ಚಾರ್ಯನ (ಸು. 1485) ಆರಾಧ್ಯಚಾರಿತ್ರ, ಸಿದ್ಧನಂಜೇಶನ (ಸು. 1650) ಗುರುರಾಜಚಾರಿತ್ರ—ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಈತನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಈಯಂಶಗಳು ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ:—

ಈತನು ಈಶ್ವರನಿಂದ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬಸವೇಶ್ವರನೊಡನೆ ಹೋಗಿ ಅವತರಿಸು ವಂತೆ ಆಜ್ಞಾಪ್ತನಾಗಿ², ಶ್ರೀಶೈಲದಲ್ಲಿ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಲಿಂಗದ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಪುತ್ರಾರ್ಥಿ ಯಾಗಿ ತಪಂಬಟ್ಟಿದ್ದ, ವೆಂಗಳೂರಿಗೆ ತಿಲಕಪ್ರಾಯವಾಗಿದ್ದ ದ್ರಾಕ್ಷಾರಾಮ ಪುರ ದಲ್ಲಿಯ ಭೀಮೇಶ್ವರಲಿಂಗದ ಪುರೋಹಿತನಾದ, ಪಾಣಸಾನ್ವಯಜ ಭೀಮನಪಂಡಿತನಿಗೂ ಗೌರಾಂಜಿಗೂ ಮಗನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದನು. ಇವನ ಗುರು ಮಹೇಶ್ವರಗಣಾಗ್ರಣಿಯಾದ ಅಣಾಂತರಾರ್ಯನ ಶಿಷ್ಯ ರಾಜಮಂತ್ರಜ್ಞನಾದ ಕೋಟಿಪಲ್ಲಾರಾಧ್ಯನು. ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜು ನನು ವೆಲನಾಡು ಚೋಳರಾಜನ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಬಂದ ವಾದಿಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿ ಬೌದ್ಧಜೈನಚಾರ್ವಾಕಾದಿಮತಗಳನ್ನು ನಿರಸನಮಾಡಿ ವೀರಶೈವಾಚಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿ ಸಿದನು. ಚೋಳನು ಈತನ ಕಣ್ಣನ್ನು ಕೀಳಿಸಲು ಈತನು ಅವನನ್ನು ಶಪಿಸಿ ಆ ದೇಶವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅಮರಾರಾಮನಗರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ಗಣಸಹಸ್ರಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿ ಈಶ್ವರನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಉರ್ಧ್ವನೇತ್ರವನ್ನು ಪಡೆದನು.³

ಅಮರಾರಾಮನಗರಕ್ಕೆ ಬಂದು ನೆಲಸಿದುದರಿಂದ ಈತನಿಗೆ ಅಮರ ಗುಂಡದ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಉಂಟು. ಬಸವನು ಕಳುಹಿ ಕೊಟ್ಟ ಭಸಿತವನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಈತನಿಗೆ ಆ ಕ್ಷಣವೇ ಕರ್ಣಾಟಭಾಷೆ ಬಂದಿತು. ಆ ಭಾಷೆಯಿಂದ ಇಷ್ಟಲಿಂಗಸ್ತೋತ್ರವನ್ನೂ ಬಸವಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಗೀತ ಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿದನು. ಈತನು ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬಸವನನ್ನು ನೋಡ

1 ಸ್ವಪಾದ ಪಾವನ ಹತಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಾಗ್ನಿಮಂಶ:ಕೇ |

ಬಧ್ನಾ ಬಬಂಧ ಯಶ್ಯಮ್ಯಾಂ ಜೇಯಾಚ್ಛ್ರೀಸತಿಪಂಡಿತ || ಶಂಕರಾರಾಧ್ಯನ ಬಸವೇಶ

2. ಅನುಗಚ್ಛ ತ್ವನುಷ್ಣೇನಂ ಕುಮಾರಂ ಬಸವೇಶ್ವರಂ |

[ವಿಜಯ.

3 ಶ್ರೀಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಾರಾಧ್ಯದೇವಾಯಾಂಜಲಿರರ್ಪಣೇ |

ಅನಾಪೋರ್ಧ್ಯದ್ರಲೇ ರುದ್ರಾತ್ ನಿಮ್ರಾವಿತವಿರೋಧಿನೇ ಶಂಕರಾರಾಧ್ಯನ ಬಸವೇಶ

[ವಿಜಯ.

ಹೇಳೆಂದು ಹೊರಟು ಹಾನುಗಲ್ಲಿಗೆ ಬಂಸಾಗ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಚರನು ಬಂದು ಬಸವಂಕೂಡಲ ಸಂಗಮೇಶ್ವರನಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದಂ; ಬಿಜ್ಜಳನಂ ಶರಣರು ಕೊಂದರು” ಎಂದು ಹೇಳಲು, “ಬಸವ ಬಯಲಾದೆಯಾ” ಎಂದು ಆಳಲಿ ಗೀತವನ್ನು ಹಾಡಿಸು¹. ಬಳಿಕ ಶ್ರೀಗಿರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಶಿವೈಕ್ಯವಾದನು. ಈತನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಪಂಡಿತಚರಿತ್ರ, ಆರಾಧ್ಯಚಾರಿತ್ರ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳು ಹುಟ್ಟಿವೆ.

ಈತನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ—

1. ವಚನಗಳು.

ಇವನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಅಮರಗುಂಡದ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿದೆ. ಒಂದು ವಚನವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತೇನೆ:—

ನೆನೆವ ಮನಕ್ಕೆ ಮಣ್ಣನೆ ತೋಜಿದೆ; ನೋಡುವ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹಣ್ಣನೆ ತೋಜಿದೆ; ಭೂಜಿಸುವ ಕೈಗೆ ಹೊನ್ನನೆ ತೋಜಿದೆ. ಈ ಶ್ರವಿಧವನೆ ತೋಜಿಕೊಟ್ಟು ಮಜಹನಿಕ್ಕಿದರುಯ್ಯಾ ಅಮರಗುಂಡದ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ. ಸೀ ಮಾಡಿದ ಬಿನ್ನಾಣಕ್ಕಾನು ಬಿಜಗಾದನು

|| 488 ||

2. ಗಣಸಹಸ್ರನಾಮ.

ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪಂಡಿತಾರಾಧ್ಯನು—ವೆಲನಾಡು ಜೋಳನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಹರನಿಂದಿಯಂ ಕೇಳ್ವ ದೋಷ, ಬೌದ್ಧರ ಕೂಡೆ ಸರಿಯಾಗಿ ವಾದಿಸಿದ ತಪ್ಪು. ಅವರನ್ನು ನೋಡಿದ ತಪ್ಪು, ಪರವಾದಿಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸದೆ ಸೈರಿಸಿದ ತಪ್ಪು, ಅವರನ್ನು ಸೋಂಕಿದ ಪಾತಕ—ಇವುಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಮಾಡಿದುದಾಗಿ ಸಿದ್ಧನಂಜೇಶನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಥಗಣ, ರುದ್ರಗಣ, ವೃಷಭಯೋಗಾಚಾರ್ಯರು, ಅರುವತ್ತುಮೂವರು. ಪೋಡಶಸುಮತಿಗಳು, ತೇರಸರು. ದಶಗಣ, ಪುರಾತನರು ಇವರುಗಳ ನಾಮಗಳು ಹೇಳಿವೆ.

ಈತನ ಇತರ ಗ್ರಂಥಗಳು ನಮಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ.

ವೀರಶೈವಾಚಾರ್ಯಪಂಚಕ.

ವೀರಶೈವಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ—ರೇವಣ, ಮರುಳಸಿದ್ಧ, ಏಕೋರಾಮಿತಂದೆ, ಪಂಡಿತಾರಾಧ್ಯ, ವಿಶ್ವೇಶ್ವರ—ಎಂಬ ಐವರು ಆಚಾರ್ಯರುಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಯಿಕವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಬಸವನಿಗೆ

1. ಗುರು ರಾಜನ ಪಂಡಿತಚರಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಇವನು ಬಸವನೊಂದಿಗೆ ಮಾತಾಡಿದಂತೆ ಹೇಳಿದೆ.

ಹಿಂದೆ ಇದ್ದಂತೆಯೂ ಕೆಲವರು ಅವನ ಸಮಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತೆಯೂ ತೋರುತ್ತದೆ. ¹

ಇವರುಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಬ್ಬರು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥರಚನೆಮಾಡಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿದುದರಿಂದ ಈ ಐವರನ್ನೂ ಒಂದೇ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ ವೀರಶೈವಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಇವರುಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆ.

ರೇವಣಸಿದ್ಧ ಅಥವಾ ರೇಣುಕಾಚಾರ್ಯ.

ಈತನು ಕೊಲ್ಲಿಪಾಕದ ಮಹಾಲಿಂಗಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದನು. ಕ್ಷೇತಿಪ ಚಾಳೋಕ್ಯಕ್ಕೆ ಸುರಗಿಯಂ ತೋರಿದನು; ವಿಕ್ರಮಂಗೆ ಒಂದು ಸುರಗಿಯನಿತ್ತನು. ಚಾಮಲವೈಗೊಲಿದು ಸೊನ್ನಲಾಪುರದ ಸಿದ್ಧರಾಮನ ಉದಯವನು ಆರುಹಿದನು. ವೈಷ್ಣವಜೋಳನಂ ವಾದದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದನು: ರಾಜೇಂದ್ರಜೋಳಾದಿರಾಜರ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾದನು. ಇವನ ಮಗ ರುದ್ರಮುನಿ.

ರೇವಣಸಿದ್ಧನ ವಿಷಯವಾಗಿ ರೇವಣಸಿದ್ಧೇಶ್ವರಕಾವ್ಯ, ರೇವಣಸಾಂಗತ್ಯ, ರೇವಣಸಿದ್ಧೇಶ್ವರಪುರಾಣ, ರೇಣುಕಾರ್ಯಚರಿತೆ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳು ಹುಟ್ಟಿವೆ.

ಮರುಳ ಸಿದ್ಧ.

ಈತನು ಕಗ್ಗಲ್ಲಗವುಡನಿಗೆ ಮಗುವಾಗಿ ಸಿಕ್ಕಿದನು. ಜಜ್ಜುಗಂತೆಯ ಧರಿಸಿ ಕೊಲ್ಲಾಪುರದ ರಕ್ಕಸಿಯ ಕೊಂದು ಅವಳ ಅನಯವಗಳಿಂದ ಕೆನ್ನರ ವೀಣೆಯಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಮರುಳಂತೆ ಇದ್ದು ಉಜ್ಜಗಿಯಲ್ಲಿ ಬಯಲಾದನು.

ಪಂಡಿತಾರಾಧ್ಯ.

ಈತನು ವೀರಶೈವಪಂಡಿತತ್ರಯದಲ್ಲಿಯೂ ಒಬ್ಬನು. ಇವನ ಚರಿತವು ಹಿಂದೆಯೇ ಬರೆದಿದೆ.²

ಏಕೋರಾಮಿ ತಂದೆ.

ಇವನು ಚೆನ್ನಮುದ್ರಾಪುರದ ಭಕ್ತರುದರದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದನು; ಘಂಟಾಕರ್ಣ ಗಣನಾಥಾಚಾರ್ಯನಿಂದ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಪಡೆದು ಶಿವಮಹತ್ವಾಧಿಕೃತಮಂ ಶಾಸ್ತ್ರ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಶಿವಭಕ್ತರಿಗೆ ಬೋಧಿಸಿದನು. ಅನೇಕವಾದಿಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿದನು. ಮುದ್ರಾಪುರದ ವೀರಭಾಸ್ಕರನೃಪತಿ ವೈಷ್ಣವಮತೋದ್ಧಾರಕನೂ ಷಟ್ಪುತ್ರಪಾರ

1. ಸುಪ್ರಬೋಧಾಗಮದ ಭಾಗವೆಂದು ಮುದ್ರಿತವಾಗಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಈ ಪಂಚಾಚಾರ್ಯರು ಈಶ್ವರನ ಪಂಚಮುಖಗಳ ಅವತಾರಗಳೆಂದೂ ಪಂಚಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಲಿಂಗಗಳಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನರಾದವರೆಂದೂ ಹೇಳಿದೆ.

ಗನೂ ಅದ ವ್ಯಾಸನೆಂಬ ವಿದ್ವಾಂಸನಿಗೆ ಮರ್ಯಾದೆಮಾಡಿದುದನ್ನು ತಿಳಿದು ಅವನನ್ನು ವಾದದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿ ಅವನಿಗೆ ರಾಮನಾಥಾಚಾರ್ಯನೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನಿಟ್ಟನು. ಭೋಗಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಲಿಂಗದಾಲಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ಆ ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದನು.¹

ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಾಚಾರ್ಯ.

ನಮಗೆ ದೊರೆತ ವೀರಶೈವಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಈತನ ಚರಿತವು ಎಲ್ಲಿಯೂ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಸಿದ್ಧನಂಜೇಶನ (ಸು. 1650) ಗುರುರಾಜಚಾರಿತ್ರದಲ್ಲಿ “ಈಶ್ವರನೇ ಕಳಶದಾಚಾರ್ಯ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರನಾಗಿ ಧರೆಯಂ ಪಾಲಿಸಿದಂ” ಎಂದೂ ಈತನ ಶಿಷ್ಯನು ಸದಾಶಿವಾಚಾರ್ಯ ಅಥವಾ ಸಂಚವಣ್ಣಿಗೆಯ ಸ್ವಾಮಿಯೆಂದೂ ಈತನ ಶಿಷ್ಯಸರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ರಾಜಸನ್ಮಾನಿತರಾಗಿದ್ದರೆಂದೂ ಹೇಳಿದೆ.

ಚತುರಾಚಾರ್ಯಪುರಾಣದಲ್ಲಿ (1698) ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ನಾಲ್ಕು ಆಚಾರ್ಯರುಗಳ ಚರಿತ್ರವು ಮಾತ್ರ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ.

ಹಂಸದೇವ. 1161.

ಈತನು ಚಿಕ್ಕನಾಯಕನಹಳ್ಳಿ 32 ನೆಯ ಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆದುದಾಗಿ ಆ ಶಾಸನದಲ್ಲಿರುವ “ಹೇಟಾದ ಕವಿ ಹಂಸದೇವಂ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನ ೨ ಹೊಯ್ಸಳ ನಾರಸಿಂಹನ (1141—1173) ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ 1161 ರಲ್ಲಿ ಬರೆದುದು.

ದೇವಭದ್ರಮುನಿ. 1161.

ಈತನು ಚಿಕ್ಕನಾಯಕನಹಳ್ಳಿ 21 ನೆಯ ಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆದುದಾಗಿ ಆ ಶಾಸನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಈ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ:—

ಉಚಿತವದಾಳಂಕಾರಂ | ಪ್ರಚುರರಸಂ ನೆಗಟಲಿಂತು ಜಿನಶಾಸನಮಂ |

ರಚಿಯಿಸಿದಂ ಹರಹಾಸ | ದ್ರುಚಿರಯಶಂ ದೇವಭದ್ರಮುನಿಪೋತ್ತಂಸಂ

ಈ ಶಾಸನವು ಹೊಯ್ಸಳ ನಾರಸಿಂಹನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ (1141—1173) ಶಕ 1083 ರಲ್ಲಿ ಬರೆದುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಾಮಂತಗೋವಿಂದೇವನು ಹೆಗ್ಗಿರೆಯ ಚಿನ್ನಪಾರ್ಶ್ವದೇವರ ಬಸದಿಗೆ ಸವಣುಗೆರೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಂತೆ ಹೇಳಿದೆ.

1. ದೇವಾಂಗ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ—ದೇವಾಂಗನ ವಿಳನೆಯ ಅವತಾರವಾದ ದೇವದಾಸನಿಗೆ ವಿಕೀರಾಮ ಎಂಬ ಒಬ್ಬ ಮಗನಿದ್ದಂತೆಯೂ ಆತನು ಜೈನಳಾಗಿದ್ದ ಬಿಜ್ಜಳನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಶೈವನಾಗಿ ಮಾಡಿದಂತೆಯೂ—ಹೇಳಿದೆ.

ಈ ಶಾಸನದ ಬಂಧವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ದೇವಭದ್ರನು ಸಂಸ್ಕೃತ ಕನ್ನಡ ಎರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಉದ್ಧಾಮಕವಿಯಾಗಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ವಿಷ್ಣುನೃಪ.

ಅರಿಪುರದೊಳ್ ಧಗಿಲ್ಲ ಗಿಧಗಿಲ್ಲ ಗಿಲೆಂಬುದರಾತಿಭೂಮಿಸಾ |
 ಳರ ತಿರದೊಳ್ ಗರಿಲ್ಲ ಗರಿಲ್ಲ ಗಿಲೆಂಬುದು ವೈರಭೂತಳೇ ||
 ರರ ಕರುಳೊಳ್ ಚಿಮಿಲ್ಲಿ ಮಿಚಿಮಿಲ್ಲಿ ಮಿಲೆಂಬುದು ಕೋಪವಹ್ನಿ ಮು |
 ಧರತರಮೆಂದೊಡಳ್ಳು ಜವೆ ಕಾದುವರಾರ್ ಮಲೆರಾಜರಾಜನೊಳ್ || 489 ||

ಬಿಟ್ಟಿದೇವಸಾಮಂತ.

ನಲಿದುಲಿದಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಕವಿತರ್ಪ ವಿರೋಧಿಬಳಕ್ಕೆ ಭೀತಿಯಿಂ |
 ನೆಲನೊಲನೆನ್ನ ದಲ್ಲದಿದು ಪೆರ್ಬಲಮೆನ್ನದೆ ದೋಪ್ರತಾಪದಿಂ ||
 ಗಿಲಿಗಿಲಿಗಂಬವಾಡಿಸುವನಾಹವದೊಳ್ ಕಲಿಬಿಟ್ಟಿದೇವನಿ |
 ನ್ನೆಲಿಗಳವಂಗೆ ಸಂಗರದೊಳಾಂಪನೆ ಗಾಂಪನವಾರ್ಪ ಶಾರ್ಪನೊಳ್ || 490 ||

ಹೊಡೆವ ಬಟ್ಟಿಸಿಡಿಲ ಕಾಳನ | ಕುಡುದಾಡೆಯ ಹರನ ನೊಸಲ ಕಣ್ಣು ಪೊಡರ್ಪಂ |
 ಪಡೆವುದು ಸಮರದೊಳಿಡ್ಪುಡ | ಕಡುಗಲಿಗಳ ಕಣ್ಣೆ ಬಿಟ್ಟಿದೇವನ ಸಬಳಂ || 491 ||

ಗೋವಿದೇವ.

ಎರೆದವರ್ಗಿತ್ತ ಚಾಗಮದು ಬಿತ್ತನಲೀಶ್ವರನದ್ರಿಮಧ್ಯದೊಳ್ |
 ಗಿರಿಜೆಯಪಾಂಗವೀಕ್ಷಣದೊಳಂಕುರಿಸಿ ದ್ಯುನದೀಪ್ರವಾಹದಾ ||
 ಪರಿಕರದಿಂದ ಪಲ್ಲವಿಸಿ ದಿಗ್ಗಜದಂತಮಡರ್ಪನಲ್ಪಿ ಭಾ |
 ಸುರಮನೆ ಗೋವಿದೇವನ ಯಶೋಲತ ಪರ್ಬಿದುದೆಯ್ವೆ ಶೋಕಮಂ || 492 ||

ಶಾಂತಿನಾಥ. 1165.

ಈತನು ನಾಗಮಂಗಳದ 30 ನೆಯ ಶಾಸನವನ್ನೂ ಅರಸಿಯ.ಕೆರೆಯ 48 ನೆಯ ಶಾಸನವನ್ನೂ ಬರೆದುದಾಗಿ ಆ ಶಾಸನಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ

ದಕ್ಷಿಣ¹ ಮ್ಮನ ಮಮ್ಮಂ | ಲ¹ ಕ್ಷಣಕವಿ ಶಾಂತಿನಾಥ ಕವಿಕುಳತಿಳಕಂ |

ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯನಿಧಿ ಗು¹ ಣೋತ್ತರ | ಶಿಕ್ಷಾಗುರು ಸೇಟ್ಟಿನಟ್ಟಿಯಿಂ... ಶಾಸನಮಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಶಿಕ್ಷಾಗುರು ಎಂಬುದರಿಂದ ಈ ಕವಿ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಈತನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕವಿಯೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

1. ಅರಸಿಯ.ಕೆರೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ—ಸೋಮನ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಗುಣಾಕರ—ಎಂಬ ಪಾಠಾಂತರಗಳಿವೆ.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದು ವೀರಬಲ್ಲಾಳನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಥಿವಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ—ಎಂದರೆ 1165 ರಲ್ಲಿ—ಬರೆದುದು; ಇದರಲ್ಲಿ ವೀರ ಬಲ್ಲಾಳನ ಚಮೂಪತಿಯಾದ ಹುಳ್ಳರಾಜನ ಅಣ್ಣ ಹೆಗ್ಗಡೆ ಕಂಟಮಯ್ಯನು ಮಧುಕೇಶ್ವರದೇವರಿಗೆ ದತ್ತಿಯಂ ಬಿಟ್ಟಂತೆ ಹೇಳಿದೆ. ಎರಡನೆಯ ಶಾಸನವೂ ವೀರ ಬಲ್ಲಾಳನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಶಕ 1051 ನೆಯ ಸೌಮ್ಯಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ—ಎಂದರೆ 1129 ರಲ್ಲಿ—ಬರೆದುದೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಆದರೆ 1129 ರಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೂ ವೀರಬಲ್ಲಾಳನು 1173 ರಿಂದ 1220 ರವರೆಗೆ ಆಳಿದಂತೆಯೂ ತಿಳಿಯಬರುವುದರಿಂದ ಈ ಶಾಸನದ ವರ್ಷವು 1189 ಆಗಿರಬೇಕು. ಮೊದಲನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ (1165) ವೀರಬಲ್ಲಾಳನು ಯುವರಾಜನಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು ಎರಡನೆಯದರಲ್ಲಿ 'ಹೊಯ್ಸಳ ವೀರಬಲ್ಲಾಳುದೇವನ ಬೆಸದಿಂ ಜಗತಿಯ ಕೊತ್ತಲುಗಳ್' ಮೊದಲಾದವರು ಜಗತ್ಕೇಶ್ವರದೇವರಿಗೆ ದತ್ತಿಯಂ ಬಿಟ್ಟಂತೆ ಹೇಳಿದೆ.

ಠಾಂತಿನಾಥನು ಪ್ರೌಢಕವಿ ಎಂಬಂಶವು ಈ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿಯ ಸದ್ಯಗಳಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಎರೆಯಂಗನ ಮಹಿಷಿ ಏಚಲೆ.

ಕಡುಜಿಡ್ಡು ನಾರ್ಕುಮಾಹಾ | ಲ್ಗಡಲ ಮಗಳ್ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ನಾರ್ಕೂಡಂ ಗೋಪಾಳಂ |
ಬಿಡನುಚಿತಮೆಂಬೊಳೊಪ್ಪಂ | ಬಡದೇಚಲೆ ಪದ್ಮಗಂಧಿ ಸಿರಿಗಂ ಪರಿಗಂ || 493 ||

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ.

ಕಮಲಾಕಂ ಪುರುಷೋತ್ತಮಂ ವಿಬುಧಲೋಕಾಹ್ಲಾದನಂ ದ್ವಿಷ್ಟಪ್ಪ |
ತ್ವಮದಧ್ಯಂ ಸನನಂತಘೋ ಗಯುತನುರ್ವಿದಾರಧಾರೇಯನು |
ತ್ತಮಸತ್ಯಾನಿತ್ತನುಧ್ಯಯಾದವಕುಳಾಳಂಕಾರನೆಂದಿಂಕು ವಿ |
ಸ್ಥಮುಹೀಶಂ ಸಲಿ ತಾನೆ ವಿಷ್ಣುವನಿಪಂ ಲಕ್ಷ್ಮಿವಧೂವಲ್ಲಭಂ || 494 ||

ನರಸಿಂಹ.

ಇದಿರಾದರಿಭೂಪಾಳರ | ಮದದಾಸೆಯ ಕೊಂಬನುಡಿದು ದಂತದ ಬಳಿಯಂ |
ಬಿಡುವಿನ ಮುತ್ತಿನ ಪಾರಮ | ನೊದವಿಸಿ ಜಯಸಿರಿಗೆ ತುಡಿಸುವಂ ನರಸಿಂಹಂ ||
|| 495 ||

ವಿಸಸನದೊಳ್ ಕಿಚ್ಚೊಡೆ ನಿ | ನ್ನಸಿಲತೆ ವೈರಿಗಳ ಹೃದಯದೊಳ್ ನಾಂಟಿ ತಳಿರ್ |
ಪಸರಿಸೆ ಬೆನ್ನೊಳ್ ಬಳವುದು | ಪೊಸತೊಂದಚ್ಚರಿ ನೃಸಿಂಹ ಭಾವಿಸೆ ಜಗದೊಳ್ ||
|| 496 ||

ವೀರಬಲ್ಲಾಳ.

ಕಲಿಕಾಲಕ್ಕೆ ತೃಪ್ತಪ್ರಬಳತರದುರಾಚಾರಸಂದೋಹದಿಂದಂ |

ಹೊಲೆ ಹೊದ್ದಲ್ ಹೆಸಿ ಬೇಸತ್ತಳವಲ್ಲಿದ ಮಹೀಕಾಂತೆಯಂ ರಕ್ತಿಸಲ್ಯಾ ||

ಜಲಜಾಕ್ಷಂ ತಾನೆ ಬಂದಂತವತರಿಸಿದವೋಲ್ ವೀರಬಲ್ಲಾಳಭೂಪಂ |

ಕುಲಜಾತ್ಯಾಧಾ... ನೃಪವರನುದಯಂಗೈಯ್ಯನಾಶ್ವರೈಶ್ವರೈಂ || 497 ||

ಹೆಮ್ಮ.

ಜವನೊಡನಾದೊಡಂ ಸೆಣಸಿ ಜತ್ತಕುಜಾದುವ ವೀರಮಂದೊಡೀ |

ಭುವನದೊಳಂತು ಸಿಂದಿರನ್ನಪಾಳರ ನುಂಗುವ ಕಾಲಮೃತ್ಯುವಾ ||

ಹವದೆಡೆಗಾಗಳುಂ ಬಿಡದೆ ಬೀಸುವ ನಂಜನ ಗಾಳಿಯೆಂದೊಡೀ |

ನ್ನಿವನ ಪೊಡರ್ಪನೆ ಪೊಗಟ್ಟಿದೋ ಕಲಹೆಮ್ಮನನಾಜಗುಮ್ಮನಂ || 498 ||

ಕಳಿಕಟ್ಟಿ.

ತೀವಿದ ಚೆನ್ನನಪ್ಪ ಕೆಜಿಯೊಪ್ಪುವ ಕಾತ ಕವುಂಗು ಸುತ್ತಲುಂ |

ಶ್ರೀವನಲಕ್ಶ್ಮಿ ಕಣ್ಣೊಡವೋಲ್ ಬೆಳೆದಿದ್ ಸುಗಂಧಕಾಯಿಯಂ ||

ದೀವಸುಧಾತಳಾಗದೊಳೆ ರಮ್ಯಮೆನಲ್ ಕಳಿಕಟ್ಟಿ ನಾಡೆಯುಂ |

ದೇವಗೃಹಗಳಿಂದೆಸೆದು ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರ್ಪುದು ನೋಟ್ಯೊಡೂರ್ಗಗಳೊಳ್ || 499 ||

ಹರೀಶ್ವರ, ರಾಘವಾಂಕ, ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸ.

ವಿಚಾರಂ.

ಹರೀಶ್ವರಾದಿಗಳ ಚರಿತನನ್ನು ಬರೆವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಇವರ ಕಾಲವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಚಾರವು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ.

ಹರೀಶ್ವರನು—1283 (?) ರಲ್ಲಿ ಆಳುವುದಕ್ಕೆ ಆರಂಭಿಸಿದ ವೀರನರಸಿಂಹ ಬಲ್ಲಾಳನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬೇಕೆಂದು ಮೆ || ಕೆಟಲ್ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ್ದಾರೆ¹ :—

ಹರೀಶ್ವರನ ಸೋದರದಳಿಯನಾದ ರಾಘವನು ಪಂಪಾಪುರದ ರಾಜನಾದ ದೇವರಾಜನ (1286-1328) ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯವನ್ನು ಓದಿದಂತೆಯೂ ಓರಗಲ್ಲಗೆ ಹೋಗಿ ಕಾಕತೀಯರುದ್ರನ (1292-1335) ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ವೀರೇಶ್ವರಚರಿತವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಓದಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಕುಕವಿಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದಂತೆಯೂ ನರಸಿಂಹಬಲ್ಲಾಳನ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ಕೆರೆಯಪದ್ಮರಸನನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಬೇರೂರಿಗೆ ಹೋದಂತೆಯೂ ರಾಘವಾಂಕಚರಿತದಿಂದ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಈ ನರಸಿಂಹಬಲ್ಲಾಳನು ದೇವರಾಜ, ಕಾಕತೀಯರುದ್ರ ಇವರ

1. ಘನೋಂಬುಧಿಯ ಉಪೋದ್ಯತ. ಪುಟ 53

ಸಮಕಾಲದವನಾಗಿರಬೇಕಾದುದರಿಂದ ಇವನು 1283 ರಿಂದ ರಾಜ್ಯಭಾರಮಾಡಿದ ವೀರ ನರಸಿಂಹಬಲ್ಲಾಳನೇ ಆಗಿರಬೇಕು. ಇವನನ್ನೇ ಚಿನ್ನಬಸವಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟಿಬಲ್ಲಾಳ ಎಂದು ಕರೆದಿದೆ. ಅದುದರಿಂದ ಹರೀಶ್ವರನು ಸು. 1290 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬೇಕು.

ಆದರೆ ಹರೀಶ್ವರ, ರಾಘವ, ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸ ಇವರು ಸುಮಾರು 1165 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದರು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಬಲವಾದ ಕಾರಣಗಳಿವೆ.

(1) ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನು (ಸು. 1245) ತನ್ನ ಸೂಕ್ತಿಸುಧಾರ್ಣವದಲ್ಲಿ ಹರೀಶ್ವರನ ಗಿರಿಜಾಕಲ್ಯಾಣದಿಂದ ಅನೇಕಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಹರೀಶ್ವರನು 1245 ಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದನೆಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

(2) ಸೋಮರಾಜನು (1222) ತನ್ನ ಉದ್ಭಟಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ—“ಪ್ರಮಥಾನೀಕ ಕರ್ಥಾರ್ಣವೇಂದು ಹರಿದೇವಾಚಾರ್ಯನಂ—ವಿಮಲಜ್ಞಾನಸುದೀಪಿಕಾಸ್ಫುರಿತಚೇತಸ್ಸದ್ಮನಂ ಪದ್ಮನಂ ಬಲಗೊಂಡು ಪೇಲ್ಪಿಸೀಕಾವ್ಯಮಂ” ಎಂದು ಹರೀಶ್ವರನನ್ನೂ ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸ ನನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಸುವುದರಿಂದ ಇವರಿಬ್ಬರೂ 1222 ಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದಣವರಾಗಿರಬೇಕು.

(3) ಬಿಟ್ಟಿಬಲ್ಲಾಳನು 1283 ರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದ ವೀರನರಸಿಂಹಬಲ್ಲಾಳನೇ ಆಗಿರ ಬೇಕೆಂದು ಮೆ|| ಕಿಟಲ್ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಪದ್ಮಣಾಂಕನ (ಸು. 1385) ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸಚರಿತ್ರರೂಪವಾದ ಪದ್ಮರಾಜಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೆ—

ಶ್ರೀವಿಘ್ನನರಸಿಂಹಬಲ್ಲಾಳಭೂಮಿಪಂ |

ಕೋವಿದಂ ಯುವರಾಜಪಟ್ಟಾನ್ವಿತಂ ಬಿಟ್ಟಿ |

ದೇವರಾಯನೆನಿಸ್ಸಪುತ್ರಸಹಿತಂ ಯಾದವಾನ್ತಯೋದ್ಧರಣನಾದಂ ||

ನೃಸಿಂಹಬಲ್ಲಾಳಂ ಕುಮಾರಕುಲಚಿಂತಾಮಣಿಯೆನಿಸ್ವ ಬಿಟ್ಟಿ ಭೂಪಂ ಬೆರಸು ಸಿಂಹಾಸನ ಸ್ಥನಾಗಿದ್ದಂ—ಎಂಬ ಪದ್ಯಭಾಗಗಳಿಂದ ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೃಸಿಂಹಬಲ್ಲಾಳನು ರಾಜನಾಗಿದ್ದಂತೆಯೂ ಅವನ ಮಗನಾದ ಬಿಟ್ಟಿದೇವನು ಯುವರಾಜನಾಗಿದ್ದಂತೆಯೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಸೋಮರಾಜನು (1222) ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವುದರಿಂದ 1222 ಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದೆ ಪದ್ಮರಸನೂ ನರಸಿಂಹನೂ ಅವನ ಮಗ ಯುವರಾಜ ಬಿಟ್ಟಿದೇವನೂ ಇದ್ದಿರಬೇಕು. ಹೊಯ್ಸಳರಾಜರ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನಿಗೆ (1111—1141) ಬಿಟ್ಟಿದೇವ ಎಂಬ ಹೆಸರುಂಟೆಂದು ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಬಿಟ್ಟಿದೇವನ ತಂದೆಗೆ ಎರೆಯಂಗ ಎಂಬ ಹೆಸರಿದೆ; ನರಸಿಂಹ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬೇರೆ ಇಲ್ಲ. 1222 ಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ ಮಗ ನರಸಿಂಹಬಲ್ಲಾಳನು ಹೊರತು ಬೇರೆ ನರಸಿಂಹಬಲ್ಲಾಳನು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ನರಸಿಂಹಬಲ್ಲಾಳನು 1141 ರಿಂದ 1173 ರ ವರೆಗೆ ಆಳಿದನು. ಇವನ ಮಗ ವೀರಬಲ್ಲಾಳ. ಪದ್ಮಣಾಂಕನು ಈ ವೀರಬಲ್ಲಾಳನಿಗೆ ಅವನ ತಾತನಾದ

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ ಹೆಸರನ್ನೇ ಇಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟದೇವ ಎಂದು ಕರೆದಿರಬೇಕು. ¹ ಈ ನರಸಿಂಹ ಬಲ್ಲಾಳನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ (1141—1173) ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸನು ಇದ್ದಿರಬೇಕು.

(4) 1292 ರಿಂದ 1335 ರ ವರೆಗೆ ಆಳಿದ ರುದ್ರಪ್ರತಾಪಗಣಪತಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಘವಾಂಕನು ಓರಗಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಂತೆ ಮೆ|| ಕಿಟಲ್ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ರಾಘವಾಂಕನು 1222 ಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಹರೀಶ್ವರನ ಸೋದರದ ಅಳಿಯನಾದುದರಿಂದ ಆತನು 1292 ರಿಂದ 1335 ರ ವರೆಗೆ ಆಳಿದ ರುದ್ರಪ್ರತಾಪಗಣಪತಿಯ ಸಭೆಗೆ ಹೋದನೆಂಬುದು ಅಸಂಭಾವ್ಯವಾಗಿದೆ. ಒಬ್ಬ ಕಾಕತೀಯ ರುದ್ರದೇವನು ಶಕ 1084 ನೆಯ ಚಿತ್ರಭಾನು ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ—ಎಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 1162 ರಲ್ಲಿ—ಇದ್ದಂತೆ ರಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.² ಈ ದೊರೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಘವಾಂಕನು ಓರಗಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿರಬೇಕು. ಚಿನ್ನಬಸವ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ರಾಘವನು ಓರಗಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದುದಾಗಿ ಹೇಳಿದೆಯೇ ಹೊರತು ಆಗಿನ ದೊರೆಯ ಹೆಸರು ಹೇಳಿಲ್ಲ.

(5) ಪಂಪಾಪುರದ ದೇವರಾಜನು ಹರಿಹರರಾಜನಿಗೆ ಹಿಂದೆ 1286 ರಿಂದ 1328 ರ ವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಿದುದಾಗಿ ಮೆ|| ಬ್ರೌನ್ ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆಂದು ಮೆ|| ಕಿಟಲ್ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಈ ದೇವರಾಜನು ರಾಘವನ ಕಾಲಕ್ಕಿಂತ ಸುಮಾರು 120 ವರ್ಷ ಈಚೆ ಇದ್ದಿರಬೇಕು. ವಸ್ತುತಃ ರಾಘವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾಗಲಿ 1286 ರಿಂದ 1328 ರ ವರೆಗೆಯಾಗಲಿ ದೇವರಾಜನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ದೊರೆ ಪಂಪೆಯಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು ಎಂಬ ಹೇಳಿಕೆಗೆ ಆವ ಆಧಾರವೂ ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಪದ್ಮರಾಜಪುರಾಣದಲ್ಲಿ—ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸನ ಪಿತಾಮಹನಾದ ಸಕಲೇಶಮಾದರಸನು ತನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ಕಲ್ಲಕ್ಕುರಿಕೆ ಮಲ್ಲರಸನೊಡನೆ ತಾನು ಸಂಸಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವಿರಕ್ತನಾಗುವನೆಂದಾಗ ಮಲ್ಲರಸನು “ಎಮ್ಮ ಬಸವಾದಿಗಳ್ ಭಕ್ತಿಯಂ ನಿಲಿಸಲೆಂದು ಕಲ್ಯಾಣದೊಳ್ ಬಂದಿರ್ಪರ್; ಅವರೊಡನೆ ಕೆಲವು ಕಾಲಮಂ ಕಳೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ತಿಳಿವುದರಿಂದ ಸಕಲೇಶಮಾದರಸನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಸವನು ಮುಟ್ಟಿರಬಹುದು. ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸನ ತಂದೆ ಮಾಯಿದೇವನೂ ಬಸವನೂ ಸಮಕಾಲದವರಾಗಿರಬಹುದು. ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸನು ಸುಮಾರು 1165 ರಲ್ಲಿ ನರಸಿಂಹಬಲ್ಲಾಳನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬೇಕು.

ಅಲ್ಲದೆ ಪದ್ಮರಾಜಪುರಾಣದಿಂದ—ರಾಘವನು ಗತಿಸಿದ ಎಂಟು ದಿನಕ್ಕೆ ಹರೀಶ್ವರನು ‘ಪಂಪಾವಿರೂಪಾಕ್ಷಲಿಂಗದೊಳದಂಗಿದಂ’ ಎಂದೂ ಕೆರೆಯಪದ್ಮರಸನು ಕಾಶಿಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಹರೀಶ್ವರನನ್ನು ನೋಡಿ ‘ಉಮಾವರಂ ನಿಮ್ಮನಿಂದಿಗಿಂಟನೆಯ ದಿನಕೆ ತನ್ನೊಳ್ ನೆರಪಲಿದ್ವಪಂ’ ಎಂದು ಹೇಳಿದಹಾಗೂ ಮತ್ತು ಹರೀಶ್ವರನು ನರಸಿಂಹಬಲ್ಲಾಳನಲ್ಲಿ

1 ಹಾಸನ 42 ನೆಯ ಮತ್ತು 43 ನೆಯ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ವಿರಬಲ್ಲಾಳನಿಗೆ ‘ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ ಶ್ರೀಪ್ರತಾಪ ಹೊಯ್ಸಳ ಭುಜಬಳ ವಿರಬಲ್ಲಾಳ’ ಎಂಬ ವಿಶೇಷವಾದ ಹೆಸರು ಹೇಳಿದೆ

2 Ind. Ant., IX, 9.

ಕವಣಿಕನಾಗಿದ್ದಂತೆಯೂ ಇವೆ? ರಾಜನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕೆರೆಯಪದ್ಮರಸನಿಗೂ ತ್ರಿಭುವನತಾತನಿಗೂ ಸಾದವು ನಡೆದಾಗ ರಾಘವನೂ ಅಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತೆಯೂ ತಿಳಿವುದರಿಂದ ಈ ಮೂವರೂ ಸಮಕಾಲದವರು ಎಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಆದುದರಿಂದ ಹರೀಶ್ವರ, ರಾಘವಾಂಕ, ಕೆರೆಯಪದ್ಮರಸ ಈ ಮೂವರೂ ಸುಮಾರು 1165 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬೇಕು.

ಹರೀಶ್ವರಾದಿಗಳು ಸ್ತುತಿಸುವ ಪೂರ್ವಕವಿಗಳು.

ಈ ಮೂವರು ಕವಿಗಳ ಚರಿತವನ್ನು ಬರೆವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಇವರು ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸುವ ಪೂರ್ವಕವಿಗಳ ವಿಷಯವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ತಿಳಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ.

ಹರೀಶ್ವರನು ತನಗೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಶೈವಕವಿಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಗಿರಿಜಾಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿಯೆ—

ಘನಕವಿತಾಪೀಠಾಸಮೊಳೆ ಸಂದ ಮಯೂರನ ಕಾಳಿದಾಸ |

ಸನ ರಸವೃತ್ತಿ ಬಾಣನ ಮೃದೂಕ್ತ ಹಲಾಯುಧನಂ ರು ಕೇಶಿರಾ ||

ಜನ ಬಗೆಯುಧ ಟೆಯ್ಯನ ಗಭೀರತ ಮಲ್ಲಣನೇ ಟ್ಲ ಭೋಜರಾ |

ಜನ ಜಸವೆನ್ನ ಕಾವ್ಯದೊಳನೂನತೆಯುಂ ನೆಲಸಿರ್ಕೆ ಸಂತಕಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಈತನ ಸೋದರದಲಿಯನಾದ ರಾಘವನು ತನ್ನ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿಯೆ—

ಮನವಚನಕಾಯದೊಳಗೊಮ್ಮಯುಂ ಭಾಳಲೋ |

ಚನನಲ್ಲದೆ ಹೊಗಲುದುಧ ಟೆಯ್ಯನ ಮಯೂ |

ರನ ಕಾಳಿದಾಸನ ಹಲಾಯುಧನ ಕೇಶಿರಾಜನ ಮಲಹಣನ ಬಾಣನ ||

ವಿನುತಭೋಜನ ಭಲ್ಲಟನ ಭಾರವಿಯ ಶಿವನ |

ನೆನೆದು ಬಲಗೊಂಡು ತೊಡಗಿದೆ ಮಹಾಕೃತಿಯನೆನೆ |

..... ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಣ ಶೈವಕವಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಳಿದಾಸ, ಮಯೂರ, ಬಾಣ, ಭೋಜ, ಭಾರವಿ ಇವರು ಸಂಸ್ಕೃತಕವಿಗಳೇ ಆಗಿರಬೇಕು. ಇವರುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಳಿದಾಸ ಮಯೂರ ಬಾಣರು ಕಂಧಾರದ ನಂದಭೂಪನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿದ್ದಂತೆಯೂ ಕಾಳಿದಾಸನು ಶಿವನ ಚರಿಣಕ್ಕೆ ಕಣ್ಣನುಸಿಸಿ ಮರಳಿ ಪಡೆದಂತೆಯೂ ಮಯೂರನು ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಹೋಗದ ಕುಷ್ಠವನ್ನು ಶಿವನಿಂದ ನೀಗಿ ನಿರ್ಮಲತನುವನ್ನು ಪಡೆದಂತೆಯೂ ಬಾಣನು ತನ್ನ ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು

ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಂಡು ಶಿವನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ ಮರಳಿ ಪಡೆದಂತೆಯೂ ಭೋಜನು ಶಿವ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆಯಲು ಶಿವನು ಮೆಚ್ಚಿ ಕೈಲಾಸಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡುಹೋದಂತೆಯೂ ವೀರಶೈವಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಬಾಣಮಯೂರರ ವಿಷಯವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮ ಶಿವನು (ಸು. 1125) ತನ್ನ ಸಮಯಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಪರಿಹಾಸ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ:—

ಕಡಿದೊಡ ಬಾಣಂ ಕಯ್ಯುಂ | ಗಡ ಕೂಡ ಕೂನರ್ತುಡಾ ಮಯೂರನ ತೊನ್ನಾ |
ದೊಡಲುಂ ಸುವರ್ಣವಾದುದು | ಗಡ ದೇವರ ವರದಿನೆಂದು ಮೂಢರ್ ನುಡಿವರ್ ||

ಮಲ್ಲಣ, ಕೇಶಿರಾಜ, ಹಲಾಯುಧ, ಉದ್ಭಟ, ಭಲ್ಲಟ, ಶಿವ ಇವರುಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಶಿರಾಜನು ಕೊಂಡಗೂಳಿ ಕೇಶಿರಾಜನೇ ಆಗಿರಬೇಕು. ¹ ಶಿವನು ಸಿರಸಿಗೆಯ ಶಿವಯೋಗಿದೇವನಾಗಿರಬಹುದು. ² ಉಳಿದವರು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆಂದೂ ಇಲ್ಲವೂ ತಿಳಿಯದು. ಇವರುಗಳಲ್ಲಿ ಮಲ್ಲಣ, ಉದ್ಭಟ, ಹಲಾಯುಧ ಇವರುಗಳ ಚರಿತ್ರಗಳು ಬಸವಪುರಾಣವೇ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಮಲ್ಲಣ, ಉದ್ಭಟ ಇವರಿಬ್ಬರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಶಿವನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಇವರು 1125 ಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದಿರಬೇಕು. ಇವರುಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿಯೂ ಹಲಾಯುಧನ ವಿಷಯವಾಗಿಯೂ ವೀರಶೈವಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಈ ಯಂಶಗಳು ತಿಳಿಯಬರುತ್ತವೆ.

ಮಲ್ಲಣ.

ಈತನು ಕಾಶ್ಮೀರದೇಶದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಸೀತವೆಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣ ಭಟ್ಟನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ವ:ನೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಪದ್ಮಾವತಿಯೆಂಬವಳ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಶಿವಭ್ಯಾಸಮಾಡುತ್ತ ಮಹಾಯೋಗಿಯಾಗಿ ಶಿವಲೋಕವನ್ನೈದಿದನು. ಈತನು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಮಲ್ಲಣಸ್ತವವೆಂಬ ಶಿವಸ್ತೋತ್ರರೂಪವಾದ ಒಂದು ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಉದ್ಭಟ.

ಇವನು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ ಸಂಗಡ ಶಿವನ ಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿದ್ದು ಪೂಜೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಶಿವನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ತನ್ನ ಗಣಕೂಟದಲ್ಲಿ ಇವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಈತನು ಹರಲೀಲೆಯೆಂಬ ಸಾವಿರ ವೃತ್ತವುಳ್ಳ ಒಂದು ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆದುಹಾಕಿ ಬ್ರಹ್ಮಶಿವನ ಸಮಯಪರೀಕ್ಷೆಯಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈತನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಉದ್ಭಟಕಾವ್ಯ, ಉದ್ಭಟದೇವಚರಿತ್ರೆ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳು ಹುಟ್ಟಿವೆ.

ಒಬ್ಬ ಉದ್ಭಟನು ಸುಮಾರು 9 ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಅಲಂಕಾರಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಕುಮಾರಸಂಭವನೆಂಬ ಕಾವ್ಯವನ್ನೂ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ವೀರಶೈವರು ಸ್ತುತಿಸುವ ಉದ್ಭಟನು ಇವನೇಯೋ ಅಲ್ಲವೋ ತಿಳಿಯದು.

ಹಲಾಯುಧ.

ಇವನು ಉತ್ತರದೇಶದಲ್ಲಿ ನವಗ್ರಾಮನೆಂಬ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಸಮಸ್ತ ಶಿವಭಕ್ತರನ್ನೂ ತನ್ನ ಶಿವಭಕ್ತಿಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಶಿವಲೋಕಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿ ತಾನೂ ಕೈಲಾಸಕ್ಕೆ ಹೋದನು.

ಸುಮಾರು 10 ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಹಲಾಯುಧನು ಅಭಿಧಾನ ರತ್ನಮಾಲೆಯೆಂಬ ಕೋಶವನ್ನೂ ಕವಿರಹಸ್ಯವನ್ನೂ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಬರೆದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ವೀರಶೈವರು ಹೇಳುವ ಹಲಾಯುಧನು ಇವನೇಯೋ ಏನೋ ತಿಳಿಯದು.

ಭಲ್ಲಟ.

ಸುಮಾರು 9 ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಭಲ್ಲಟಕವಿ ಭಲ್ಲಟಶತಕ ಎಂಬ ಒಂದು ನೀತಿಗ್ರಂಥವನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ವೀರಶೈವರು ಹೊಗಳುವ ಭಲ್ಲಟಕವಿ ಇವನೇ ಆಗಿರಬಹುದೋ ಏನೋ ತಿಳಿಯದು.

ಹರೀಶ್ವರ. ಸು. 1165.

ಈತನು ಗಿರಿಜಾಕಲ್ಯಾಣ, ಪಂಪಾಶತಕ, ಶಿವಗಣದ ರಗಳೆಗಳು, ಮುಡಿಗೆಯ ಅಷ್ಟಕ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಅಲ್ಲದೆ ರಕ್ತಾಶತಕ, ಶಿವಾಕ್ಷರ ಮಾಲೆ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ರಚಿಸಿರುವಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಇವು ನಮಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ.

ಇವನು ವೀರಶೈವಕವಿ; ನರಸಿಂಹಬಲ್ಲಾಳನ (1141-1173) ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹಳೆಯಬೀಡಿನಲ್ಲಿ 'ಕರಣಿಕರ ಕುಲತಿಲಕ'ನಾಗಿದ್ದನು. ಈತನ ಗುರು ಹಂಪೆಯ ಮಾಯದೇವ; ಇವನ ಸೋದರದಳಿಯ ರಾಘವಾಂಕ. ಈತನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸನು ನರಸಿಂಹಬಲ್ಲಾಳನಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದನು; ಈ ದೊರೆಯ ಮಗನಾದ ಬಿಟ್ಟಬಲ್ಲಾಳನು ಯುವರಾಜನಾಗಿದ್ದನು. ನರಸಿಂಹ ಬಲ್ಲಾಳನು ತನ್ನ ಕರಣಿಕನಾದ ಈತನನ್ನು ಲೆಕ್ಕವನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ, ಈತನು ಕಡಿತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೈಗಳನ್ನು ಒರಸಲು, ದೊರೆ ಅದೇನೆಂದು ಕೇಳಲಾಗಿ— ಪಂಪಾವಿರೂಪಾಕ್ಷನಾಲಯದಲ್ಲಿ ಆರತಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿದಾಗ ಅದರ ಸೆಕೆಹತ್ತಿ

ಮೇಲ್ಕುಟ್ಟಿನ ಬಟ್ಟೆ ಭುಗಿಲೆಂದು ಉರಿವುದನ್ನು ಕಂಡು ಕೈಯಿಂದ ಒರಸಿ ಆರಿಸಿದನು—ಎಂದು ಹೇಳಿದಂತೆಯೂ ದೊರೆ ಆ ಮಾತನ್ನು ನಂಬದೆ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ನಾಲಯಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬ ದೂತನನ್ನು ಕಳುಹಿ ಹರೀಶ್ವರನು ಹೇಳಿದುದು ನಿಜವೆಂದು ತಿಳಿದು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟು ಈತನನ್ನು ವಿರೂಪಾಕ್ಷಾಲಯದಲ್ಲಿ ಬರೆದುಕೊಂಡಿಹುದೆಂದು ಕಳುಹಿದಂತೆಯೂ ಪದ್ಮರಸನು ಕಾಶಿಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಪಂಪೆಗೆ ಬಂದು ಈತನನ್ನು ನೋಡಿ—‘ಉಮಾವರಂ ನಿಮ್ಮನಿಂದಿಗೆಂಟನೆಯ ದಿನಕೆ ತನ್ನೊಳ್ ನೆರಪಲಿದರ್ಪಂ, ಅಂತಃ ನಿವಿವಾಗಳೊರೆವ ಮಹಾಕಾವ್ಯಮಂ¹ ಅನಿತ ಜೊಳ್ ಪಾರವೆಯಿವುದು’ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹೋದಂತೆಯೂ ತನ್ನ ಸೋದರದಳಿಯ ನಾದ ರಾಘವನು ಗತಿಸಿದ ಎಂಟು ದಿನಕ್ಕೆ ಈತನು ಪಂಪಾವಿರೂಪಾಕ್ಷಾಲಿಂಗ ದೊಳಗೆ ಅಡಗಿದಂತೆಯೂ ಚೆನ್ನಬಸವಪುರಾಣ ಪದ್ಮರಾಜಪುರಾಣಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಭೈರವೇಶ್ವರಕಾವ್ಯದ ಕಥಾಸೂತ್ರರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿ ಈತನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಬರೆದಿದೆ:—

ಪಂಪಾಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪುವ ಹಂಪೆಯ ರಂಕರಾಚಾರ್ಯ ಮಗ ಮಾದರಸನು ; ಅವನ ಮಗ ಹಂಪೆಯ ಹರೀಶ್ವರನು. ಈತನ ಗುರು ಮಾಯಿದೇವಾಚಾರ್ಯನು. ದೋರಸಮುದ್ರದ ಅರಸು ನೃಸಿಂಹಬಲ್ಲಾಳನು ಪದ್ಮರಸರೆಂಬ ಆರಾಧ್ಯಪುಂಗವರ್ಗ ಪ್ರಧಾನಪಟ್ಟವಂ ಕಟ್ಟಿ ಹಂಪೆಯ ಹರೀಶ್ವರದೇವರ್ಗ ರಹಸ್ಯವ ಬರೆವ ಕರಣಿಕರಿಗಲ್ಲಾ ಹಿರಿಯತನವಂ ಕೊಟ್ಟು ಮಡಗಿಕೊಂಡಿರಲು, ಹರಿಯಣ್ಣ ಪಂಡಿತನು—ವಿಷ್ಣು ಮೊದಲಾದ ಅನ್ಯದೈವಕ್ಕೆ ಪೊದಮದ ಲೊಲ್ಲೆನು, ಗುಡಿಯ ಹೂಗಲೊಲ್ಲೆನು—ಎಂದು ನೇಮವಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಹರಿಹರೇಶ್ವರನ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಓಡಿಸಿದನು. ‘ಸರಸ ಮೃದು ಮಧುರೋಪಮಗಳಿಂದ ವಸ್ತುಕರ್ವಣಕದಿಂದ ಶಿವನಂ ಶಿವಗಣಂಗಳನು ರಗಳೆಗಳಿಂದ ನುತಿಸಿ ವಚನದ ರಚನೆ ಹೆಚ್ಚುವಂತೆ ಗಿರಿಜೆಯಕಲ್ಪಾಣವಂ ರಚಿಸಿದನು. ಶತಕಾಷ್ಟಕಾಕ್ಷರ ಮಾಲಾಗದ್ದು ಮೊದಲಾದುವಜ್ಜಿಂದ ಶಿವನಂ ನುತಿಸಿದನು.

ಈತನಿಗೆ ಹರಿದೇವ, ಹರಿಹರ, ಹರಿಗ, ಹರಿ, ಹರಿಯಣ್ಣ ಪಂಡಿತ, ಹಂಪೆಯ ಹರೀಶ್ವರ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳುಂಟು. ‘ಪರಮಾನಂದಾಬ್ಧಿ ಪಂಪಾಪುರದರಸ ವಿರೂಪಾಕ್ಷಸಾಕ್ಷಾತ್ಪುತ್ರಂ’ ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಹಂಪೆಯ ವಿರೂಪಾಕ್ಷನನ್ನೇ ತನ್ನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದಾನೆ.

ಈತನನ್ನು ಪ್ರಾಯಶಃ ಎಲ್ಲಾ ವೀರಶೈವಕವಿಗಳೂ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಇವನೇ ಪ್ರಬಲನಾದ ಪೂರ್ವಕವಿಯೆನ್ನಬಹುದು. ಈತನನ್ನು ಭೀಮಕವಿ (1369) ತನ್ನ ಬಸವಪುರಾಣದಲ್ಲಿ—

1. ಈ ಮಹಾಕಾವ್ಯವು ಗಿರಿಜಾಕಲ್ಪಾಣವೇ ಆಗಿರಬಹುದು.

ಗರಸಮೃದುಮಧುರೋಪಮೆಗಳಂ | ಕುರಿಸೆ ವಸ್ತುಕವರ್ಣಕಂಗಳ |

ನೆರಪಿ ಹರನಂ ಹರಗಣಂಗಳನ್ನೆದಿ ಕೀರ್ತಿಸಿದ |

ಧರೆಗುಭಯಕವಿಶರಭಿಞ್ಞರುಂ | ಡರಸು ಕವಿ ಹರಿಬುಧವರನು ||

ಎಂದೂ, ಪದ್ಮಣಾಂಕನು (ಸು. 1385) ತನ್ನ ಪದ್ಮರಾಜಪುರಾಣದಲ್ಲಿ—

ಚದುರಿಂಪು ಸೊಂಪಲಂಕೃತಿ ಚಮತ್ಕೃತಿ ರೀತಿ |

ಮೃದುಮಧುರಸರಸೋಪಮಾದ್ಯವಿಳಲಕ್ಷಣಾ |

ಭೃದಿತವಸ್ತುಕವರ್ಣಕಂಗಳಿಂ ಶಿವನಂ ಶಿವೈಕ್ಯರಂ ನುತಿಸುತಿದ್ ||

ಶಿವಕವೀಂದ್ರಂ

ಎಂದೂ, ನೀಲಕಂಠಾಚಾರ್ಯನು (ಸು. 1485) ತನ್ನ ಆರಾಧ್ಯಚಾರಿತ್ರದಲ್ಲಿ—

ಕಂಪಮರ್ದ ಚಂದನದ ಪಂಕದೊಳ್ ಪರಿಮಳಂ |

ಪಂಪುವಡೆದಂತೆ ರಸಭರಿತಪ್ರಬಂಧದೊಳ್ |

ಸೊಂಪುದೋಷು ವಬ್ಬಸಂದರ್ಭಮೊಪ್ಪುತಿರೆ ವೊಸತಪ್ಪು ಯುಕ್ತಿಯಿಂದಂ ||

ಇಂಪಾಗಿ ಶಿವಗಣಪ್ರಕರಮಂ ಕೊಂಡಾಡಿ |

ಪಂಪೆಯೊಳು ಪಂಪಾವಿರೂಪಾಕ್ಷನೊಳಗವಿದ |

ಪಂಪೆಯ ಹರೀಶ್ವರಂ |

ಎಂದೂ, ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ವೀರಶೈವಕವಿಗಳು ಹೊಗಳಿದ್ದಾರೆ.

ಈತನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಪೂರ್ವಕವಿಗಳನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ.¹

ತನ್ನ ಕವಿತಾಚಾತುರಿಯನ್ನೂ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ ಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ:—

ಪ್ರಿಯವಚದಂತೆ ಪುಣ್ಯತತಿಯಂತೆ ಸುಧಾಕರನಂತೆ ಕೂರ್ತ ಮು |

ಗೈಯ ಕಡುನೇಹದಂತಮೃತದಂತೆ ವಸಂತಕನಂತೆ ಪುಷ್ಪಮಾ ||

ಲೆಯ ಪೊಸಕಂಪಿನಂತೆ ಮಲಯಾನಿಲನಂತೆ ಮರಾಳನಂತೆ ಹಂ |

ಪೆಯ ಹರಿದೇವನುನ್ನತಕೃತಿಪ್ರಸರಂ ಭುವನೈಕಪೂಜಿತಂ ||

ಜಾಣಂ ರಸಿಕಂ ಸುಜನ | ಪ್ರಾಣಂ ಕವಿತಾನಿಧಾನನಧಿಕಂ ಪುಣ್ಯ |

ಕ್ಲಾಣಂ ವರಗಿರಜಾಕ | ಲ್ಯಾಣಮನೊರೆದಂ ವಿವೇಕಿ ಹರಿಹರದೇವಂ ||

ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ದುಷ್ಕವಿಗಳನ್ನು ದೂಷಿಸಿದ್ದಾನೆ:—

ಒಳಗಣಿಯವ ಸತ್ಯವ್ಯದ | ಕಳೆಯಣಿಯದೆ ಲಘುತರತ್ವದಿಂ ನಾಲ್ಕೆರಡಾ |

ಯ್ಕಳಿಮಾತನಾಡಿ ನೆಣಿ ಹೆ | ಕ್ಕಳಿಮಿಕ್ಕಿದೊಡೊಲ್ವರೆ ಕವೀಂದ್ರಾಭರಣಂ ||

ಹಜಿಗವಿಗಳ ಕಬ್ಬಂಗಳ | ಹೊಟ್ಟಿಗಟಾಯಕ್ಕರದ ಹೊಲೈ ಬಿರ್ಚಿದೊಡ್ಲಂ |
 ಬಜಿ ತಾಜಿಗ ಬೀಟಿಗ ವೆ | ತ್ತಜ ತತ್ತಜಿ ವೆಕ್ಕ ಸಕ್ಕ ಮಸ್ತವ್ವಸ್ತಂ ||¹
 ಪೆಟುವನ ಕಣ್ಣಿಳಂಧಕನ ಕಾಲ್ಕಳಿವಿಂತೊಡಗೂಡಿ ಗಾವುದಂ |
 ದಳದೊಡ ಬಲ್ಲಿದಂ ನಡೆದ ಮಾಟ್ಕಯೆನಿಪ್ಪುದೆ ಬೇಡ ಮಾಣಲೇ ||
 ಅಟಿಗವಿ ನಿನ್ನ ತನ್ನೆರವಿನೋದಿನ ಕಬ್ಬ ಮನೋದದಿರ್ ಸುಧಾ |
 ನಿಳಯದ ಮುಂದೆ ಸತ್ಕೃತಿಯ ಮುಂದೆ ಸುಖಾಬ್ಧಿಯ ಮುಂದದೊಮೆ
 ಯುಂ ||

ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ—

1. ಗಿರಿಜಾಕಲ್ಯಾಣ.

ಇದರಲ್ಲಿ ಶಿವನಿಗೂ ಪಾರ್ವತಿಗೂ ನಡೆದ ವಿವಾಹವು ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಇದು ಚಂಪೂರೂಪವಾಗಿದೆ ; 10 ಆಶ್ವಾಸಗಳಾಗಿ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಕಂದ ವೃತ್ತ ಸಹ 1102 ಇವೆ. ಗ್ರಂಥದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಕವಿ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ :—

ಸುರತರುವಿನಂತೆ ಸುಜನರ | ನಿಯಂತೆ ಸರೋಜದಂತೆ ಸುಧೆಯಂತೆ ಸುಧಾ |
 ಕರಕಿರಣದಂತೆ ಹಂಪೆಯ | ಹರಿದೇವನ ಕಾವ್ಯಮುಖಿಸೇವಂ ನವ್ಯಂ ||
 ಓದಿಸೊಡೆ ಕಲ್ಲ ಮಾಲೆಯ | ನಾದಂ ಕರ್ಬುನದ ಕಡಲೆ ವಾದಿಸೆ ರಸಮಂ |
 ಸೋದಿಸೆಯುರ್ಕೆನಪುಡಿಯೆನಿ | ಪಾದುಷ್ಕವಿತಗಳನೆಣಿಸಲೇಕೈಕೃತಿಯೊಳ್ ||
 ಕಂದಂಗಳಮೃತಲತಿಕಾ | ಕಂದಂಗಳನೂನವಾಕ್ಯಫಲವಿಲಸನ್ಮಾ |
 ಕಂದಂಗಳ ತನಿರಸದು | ಕ್ಕಂದಂಗಳ ಸೊಗಯಿಸಿಪುರ್ವೀನುತಕ್ಕೃತಿಯೊಳ್ ||

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಪಂಪಾವಿರೂಪಾಕ್ಷನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬಳಿಕ ಪಾರ್ವತಿ, ಗಣೇಶ, ಪಣ್ಡುಖಿ, ಶಿವಭಕ್ತರು, ಸರಸ್ವತಿ ಇವರುಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ನುತಿಸಿ ಕಥೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಆಶ್ವಾಸಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಗದ್ಯವಿದೆ :—

ಇದು ಸಮಸ್ತ ಸುರಾಸುರನಿಕರಮಕುಟಖಚಿತ ದಿನಕರಕರಾಧಿಕ್ಯಮಾಣಿಕ್ಯಪ್ರಭಾ
 ಪುಂಜರಂಜಿತಸಂಪಚ್ಚರಣನಿಸಿ ಪಂಪಾವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಶ್ರೀಪಾದಕಮಲಮಕರಂದಮಧುಕ
 ರಾಯನಾನ ಸತ್ಕವೀಶ್ವರ ಹಂಪೆಯ ಹರಿಹರದೇವವಿರಚಿತಮಸ್ವ ಶ್ರೀಗಿರಿಜಾಕಲ್ಯಾಣ
 ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದೊಳ್.

1. ಈ ಪದ್ಯವು ನಾಗವರ್ಮನ ಛಂದೋಬುಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ಈತನು ಪ್ರಾಸವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಐಲಿಕುಳಕ್ಷಗಳಿವಿಚಾರವು ಅವಶ್ಯಕವಿಲ್ಲವೆಂಬಭಿ
ಪ್ರಾಯವನ್ನು—

ನೋಡುಪೊಡೊಂದಕ್ಕರಮದು | ಮಾಡುಪೊಡುಚ್ಚರಣೆಗರಿದು ಮೂಱುಂತಟನಂ |
ಕೂಡೆ ಕವಿತತಿ ವಿಚಾರಿಸ | ಬೇಡದಪಂ ಐಲಿಕುಳಕ್ಷಗಳಂಗಳನಿದಪ್ಪೊಳ್ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಹರೀಶ್ವರನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಐಲಿಕುಳ
ಕ್ಷಗಳ ಪ್ರಾಸವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆ ಉಂಟಾದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಅವ್ಯ
ವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನಿವಾರಣೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಕೇಶಿರಾಜನು (ಸು. 1260)
ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣದಲ್ಲಿ ಐಲಿಕುಳಕ್ಷಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ಬಹಳ ವಿಚಾರ
ಮಾಡಿ ಇವುಗಳ ಪ್ರಾಸನಿಯಮವನ್ನು ವಿಧಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕೇಶಿರಾಜನಿಗೆ ಹಿಂದೆ
ಇದ್ದ ಜೈನಕವಿಗಳು ಪ್ರಾಯಿಕವಾಗಿ ಐಲಿಕುಳಕ್ಷಭೇದಸೂಚಕವಾದ ನಿಯ
ಮಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಯೇ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ನಿಯಮಗಳು
ಅವಶ್ಯಕವಿಲ್ಲವೆಂದು ಕಂಠೋತ್ತವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಹರೀಶ್ವರನೇ ಮೊದ
ಲನೆಯವನು.

ಈತನ ಬಂಧವು ಜೈನಶೈಲಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಲಲಿತವಾಗಿಯೂ ವೃದ್ಧ
ಮಧುರಗಂಭೀರವಾಗಿಯೂ ಇದೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ :—

ಚಂದ್ರ.

ಕರಮೆಸೆದತ್ತು ಕೌಮುದಿಯ ಬಿತ್ತು ಚಕೋರಿಯ ತುತ್ತು ನೀರಜೋ |
ತ್ವರದ ವಿಪತ್ತು ತಾರೆಗಳ ತೊತ್ತು ಸುಧಾಂಬುಧಿಯೊತ್ತು ಮತ್ತಮಂ ||
ಬರದ ಪುಳಿಂದಿ ತಾಳ್ವೆಸೆವ ಮೂಗಿನ ಮುತ್ತು ಮಗುಟ್ಟು ನೋಡಲ |
ಚ್ಚರಿಯೆವಿಸಿತ್ತು ಮೂಡದೆಸೆಯಿಂದೊಗೆತರ್ಪ ಓಮಾಂಶುಮಂದಳಂ || 500 ||

ವರ್ಷಾಕಾಲ.

ತರದಿಂ ಶಿಖಿ ಚಾದಗೆ ಮಧು | ಕರಮಂಚಿ ಪಯೋಧರಂಗಳನುನಯದಿಂದಂ |
ಕರೆದುವು ನೆರೆದುವು ಮೊರೆದುವು | ಪರೆದುವು ತೊರೆದುವು ನಿರಂತರಂ ಕಾರ್ವೂಗ
ದೊಳ್ || 501 ||

ಗ್ರೀಷ್ಮ.

ಎಲೆ ಎಲೆ ನೋಡು ನೋಡು ಕೆಲನುಂ ಬಲನುಂ ನೆಲನುಂ ದನಾಗ್ನಿ ಸು |
ಟೊಟ್ಟಿಯೊಳಲಾಗೆ ಮೆಟ್ಟಿದಡಿಯಿತ್ತಿದ ಕಾಲುಪ್ಪ ಸೀಯೆ ನಂದಿರಲ್ ||

ಚಲಿಯಿಸಲಾಜದಾತಪದೆ ಹಸ್ತಮನೆತ್ತಿ ಬಲಿಲ್ಲು ಘೀಳಿದು |
ತ್ತೊಲಿದುದು ಚೇಷ್ಟೆಗುಂದಿದುದು ಜೋಲ್ಲುದು ಬಿಲ್ಲುದು ಬೆಂದುದೊಂದಿ ಭಂ

|| 502 ||

ಸೂರ್ಯಕಿರಣ.

ಇಳೆಯ ಮುಸುಂಕಂ ಮೆಲ್ಲನೆ | ಕಳೆಯುತ್ತೆಲ್ಲ ಜುಸುತುಂ ರಥಾಂಗಮನಬ್ಬಂ |
ಗಳನೆವೆದೇಜಿಯುಸುತುಂ ದೆಸೆ | ಗಳನೆಲ್ಲ ಸುತೆಲ್ಲವಾಗಳಿನನ ಕರಂಗಳ್ || 503 ||

ಗಿಳಿ.

ಬಿಗಿಯನ್ನಿ ವೊಗಮನಿಟ್ಟು | ಲಿಗಲಂ ನಸುಮುಚ್ಚಿ ಪಕ್ಕಯುಗಮೆಲ್ಲೆ ರಸಂ |
ವೆಗೆವ ದನಿ ನಿಮಿರೆ ನಾಲಗೆ | ಚಿಗುರುತ್ತಿರೆ ಸವಿದುದೊಂದು ಗಿಳಿ ತನಿವಣ್ಣಂ || 504 ||

ಪಾರಿವ.

ನಲಿದು ಕೊರಲೆತ್ತಿಕುಕಿಲಿಜಾ | ದುಲಿದುಜುಸುಲಿದಳನಿ ಬಳಸಿಬಲಿಸಂದು ಪಳಂ |
ಚಲಿದೊಲಿದು ಪಕ್ಕಮಂ ಬಿ | ಚಿಲಿಲ್ಲೆಗೆಯ್ವತ್ತು ಪಾರಿವಂ ಪಾರಿವದೊಳ್

|| 505 ||

ಚಾತಕ.

ನೆಗೆದುದು ಸಾದುರ್ ಪೊರ್ದಿತಮರ್ದತ್ತು ತುಳುಂಕಿತು ಬೆಂಗೆ ನೀರಧಾ |
ರೆಗಳಜ್ಜಿ ನಾಂಟಿಲಿಂಟಿದುದು ನೇಹದ ನೋಡಿತುದಂಚಚಂಚುವಿಂ ||
ದುಗಿದುದು ಪಕ್ಕದಿಂ ಪೊಡೆದುದಂಘ್ರಿಗಳಿಂದೊಡೆದತ್ತು ನೆತ್ತಿಯಿಂ |
ನೆಗೆಸಿದುದನ್ನಿ ತಳ್ಳಿಜುದುಂಬುಕಣಂಗಳನೊಂದು ಚಾತಕಂ || 506 ||

ಕಪಿ.

ಪಣಿದಲೆಯಿಟ್ಟು ಪಲ್ಲಿರಿದು ಹರೈನುತುರ್ಬುತ ಪುರ್ವನೇಜುಸು |
ತ್ತುಪ್ಪುಗಿನಿ ನೋಡಿ ದಾಂಟಿಲನುಗೆಯ್ಯುತೆ ತೂಗುತೆ ಝುಂಕಿಸುತ್ತ ಬಾ ||
ಯ್ವೆಜ್ಜಿದೊಲೆಯುತ್ತ ಕೆಯ್ನೆಗಸಿ ಜಾಗಿನಿ ಕುರ್ಗುತುಮೇಡಿಸುತ್ತ ತಾಂ |
ನೆಜಿ ನಗಿಸಿತ್ತು ತಾಪಸಕುಮಾರರನಲ್ಲಿಯದೊಂದು ಮರ್ಕಟಂ || 507 ||

ಜಿಂಕೆ.

ತಿರುಗುವ ತನು ಬಿರ್ಚುವ ಕಣ್ | ಪರಿವ ಮನಂ ನಟ್ಟ ಕಿವಿಯಡಂಗುವ ಸು
ಯ್ಯಂ |

ಸರಳಂ ವಾಜುತೆ ಹರಿಣಂ | ಸರಳಿಸಿತಯ್ಯಾಜನೇ ಲಿನೆಂಟೊಂಬತ್ತಂ || 508 ||

ಸಾರ್ವತಿ.

ಬರೆದರೊ ಬಯ್ದರೊ ಪೊಲ್ಲರೊ | ಪೊರೆದರೊ ಬಿಚ್ಚರೊ ಮರಳ್ಳಿ ಕರುವಿಟ್ಟರೊ ಕಂ |
ಡರಿಸಿದರೊ ಕಡೆದರೋ ಎನೆ | ಗಿರಿರಾಜತನಾಜಿ ಪೂಜೆಯೊಳ್ ರಾಜಸುವಳ್ || 509 ||

ಶಬರಿ.

ಎಣ್ಣೆಯೊಳರನೇಜಾಲ ತನಿ | ವಣ್ಣಂ ನುಣ್ಣೆಸಿದನಬ್ಬಭವನಿಸುವ ಮು |
ಯ್ಪುಣ್ಣದ ಶಬರಿ ತಮಾಲದ | ತಣ್ಣೆಲ್ಲಲೊಳ್ ಕಣ್ಣೆಬೆಳಗೆ ಬೆಳಗಾರಿದೊಳ್ || 510 ||

ಶಾಲಿ.

ಸೊಂಪಾಗುತ್ತಂಕುರಿಸು | ತ್ತುಂ ಪಸುರೇಜುತ್ತು ಕವಲಿಟ್ಟು ಪೊಡೆಯೊತ್ತು |
ಕ್ತುಂ ಪಾಲೇಜುತ್ತುಂನಿಜ್ | ದಿಂಪಿಂ ನಳನಳಿಸಿ ಶಾಲಿವನಮೆಸದಿಕ್ಕುಂ || 511 ||

ಮಾವು.

ಅರಳೆಲೆ ಮೇಲಾಡುತ್ತಿರೆ | ಭರದಿಂ ಮಾಂಗಾಯ್ಕಳೊಲೆಯ ಕೆಲಬಲದೊಳ್ ನಿಂ |
ದರಗಿಳಿಯ ತೊದಳ್ಳುಡಿ ಬಿ | ತ್ತರಿಸ್ತೆವಸಂತನ ಕುಮಾರನಿನಿಸಿತ್ತಾಮ್ || 512 ||

ದೇಶ.

ಬಳಸಿದುಪೊಪ್ಪಿದುವು ಜನುಗಿ | ಗಲ್ಲಸಿ ಕುಳಿಕೊಂಡಿ ಕತ್ತಲಿಸಿ ಮಲೆದುದ್ದಂ |
ದಳಿದು ಫಳಮಾಗಿ ಪರಿವಡೆ | ದಳಿ ಗಿಳಿ ಮಡು ಗಿಡು ಕರಿ ಗಿರಿ ಚೂತಂ ಗಿಂತಂ || 513 ||

ಫಾಲನೇತ್ರಗ್ನಿ.

ಪೊಗೆದುದು ಪೊತ್ತದತ್ತು ಕಿಡಿಯಿಟ್ಟು ದು ನಾಲ್ಪಿಸೆದೋಜುದತ್ತು ಬಾ |
ನೊಗೆದುದು ನಿಂದು ಪೊಂಬೆಳಗುಮಂ ಪರೆಪುತ್ತದು ದಂಧಗಿಲ್ಲಗಿ ||
ಲ್ಲಗಿಲೆನುತಟ್ಟಿ ತಟ್ಟಿದುದು ಮುಟ್ಟಿತು ಮುಟ್ಟಿತು ತಿಂದು ತೇಗಿದ |
ತ್ತಗಿಯದೆ ನಿಂದ ಪೂಗಣೆಯನಂ ಪಣೆಗಣ್ಣುರಿ ಪಂಪೆಯಾಳ್ಳನಾ || 514 ||

ವಿರಹ.

ವಿರಹದೊಳಿಕೆಗಕ್ಕ ಬಿಸದಂ ವಿಷದಂ ಹಿಮರೋಚಿ ಸೂಚಿ ಪಾ |
ದರಿ ದರಿ ಮಾವು ಪಾವು ಕುಮುದಂ ಕುಮುದಂ ತನಿಗರ್ಬು ಮರ್ಬು ಕ ||
ತ್ತುರಿಯುರಿ ಗಾಳಿ ದಾಲ್ಟಿ ಕುಸುಮಂ ವಿಷಮಂ ಪೊಸ ಬಾಲ್ಟಿ ಬಾಳ್ ವನೋ |
ತ್ತರಿ ಪುರಿ ಹಂಸೆ ಹಿಂಸೆ ಮೊರೆನಾಜಡಿಯಾರಡಿ ತಿಂಗಳಿಂಗಳಂ || 515 ||

ಶಬರನ ಪ್ರಲಾಪ.

ಪಾಸಿನಮೇಲೆ ಪಟ್ಟಿಸಿ ಪಾಲಿಜಿದೆನ್ನೊಡಗೂಡಿ ಬಾಲಕಾ |
ಭ್ಯಾಸದಿನೆತ್ತಿ ಸತ್ತಿಗೆಯ ತಣ್ಣೆಲ್ಲಲೊಳ್ ಬಳೆವಂತ ಮಾಡಿಯು ||
ಚ್ಚಾಸನದಲ್ಲ ತಂದಿರಿಸಿಯೋವಿದ ಕುನ್ನಿಯನೀವರಾಹನೀ |
ಸಾಸಿಗನೀಕಳೋರಮನನ್ನಯ ಮುಂದೆ ಸಮಂತು ಕೊಲ್ಲುದೇ || 516 ||

2. ಪಂಪಾಶತಕ.

ಇದು ಪಂಪಾವಿರೂಪಾಕ್ಷಸ್ತುತಿರೂಪವಾಗಿದೆ; ಇದರಲ್ಲಿ ನೂರು ವೃತ್ತಗಳಿವೆ. ಈ ಶತಕದ ಉತ್ಪನ್ನತೆಯನ್ನು ಕವಿ

ಜಯ ಜಯ ಪುಣ್ಯಮಾರ್ಗಮಿದು ಸಾತ್ವಿಕಲಕ್ಷಣಮಿಂತಿದಾದ್ವರ |

ನ್ವಯಮಿದನೂನಭಕ್ತಿರಸಪೂರಮಿದುತ್ತಮಶೀಲಭಕ್ತರಾ ||

ಶ್ರಯಮಿದು ತಪ್ಪದೆಂದು ಶರಣರ್ ಮಿಗೆ ಬಣ್ಣಿಸೆ ಪೇಟ್ಟಿನಾಹ ಹಂ |

ಪೆಯ ಹರಿದೇವನೀಶತಕಮಂ ಸಕಲೇಷ್ಟಫಲಪ್ರದಾತ್ಯವಂ ||

ಎಂಬ ಕೊನೆಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ತರೆ ಮಸಗಲ್ ಸುಖಾಶ್ರುವಿದಿರೇಷುತಿರಲ್ ಪುಳಕಂ ಚಿಮರ್ ಕರಂ |

ಪರಿಯಿಡ ಗದ್ದದಂ ಸುಲಿಂಗೊಳುತ್ತಿರೆ ಕಂಪನಮುರ್ಕಿ ಲೀಲೆಯೊ ||

ತ್ತರಿಸುತಿರಲ್ ಮದೀಶನಿಜಭಕ್ತಿತರಂಗಿಣಿ ಮೀಷುತುಬ್ಬರಂ |

ಬರಿಯುತುಮನ್ನಮೇಲಿ ಮಡುಗಟ್ಟುವುದೆದೆಲಿ ಹಂಪೆಯಾಳ್ವನೇ || 517 ||

ಸತಿಪುತ್ರರ್ ಮಿತ್ರರಾಸ್ತರಾ ತನುಧನಮನಮೆಂಬಿಂತವಂ ನಿತ್ಯಮೆಂದು |

ಚ್ಚತರವ್ಯಾಸಂಗದಿಂ ಮಯ್ಯಜ್ಞಯದೆ ಮರುಳಾಗಿದರ್ಪನೆನ್ನಂ ದುರಾಶಾ ||

ವೃತನಂ ದುರ್ಮೋಹಿಯಂ ದುಸ್ತರತರವಿಷಯವ್ಯಾಸ್ತನಂ ದುರ್ಧರೈನೋ |

ಹತನಂ ದುರ್ಮೋಧನಂ ರಕ್ತಿಪುದಲಿ ಕೃಪೆಯಿಂದಂ ವಿರೂಪಾಕ್ಷಲಿಂಗಾ || 518 ||

ಹರಣಂಗಳ್ ಕಳೆಯೆಜ್ ಲೋಚನಯುಗಂ ನೀರೇಜ್ ಮೆಯ್ಯಲ್ಲಮಂ |

ಕುರಮೇಜ್ಞಲ್ ನುಡಿ ಕಂಪಮೇಜ್ ಕರಣಂಗಳ್ ಲೀಲೆಯೇಜ್ಞಲ್ ಮೊಗಂ ||

ಸಿರಿಯೇಜ್ಞಲ್ ತಲೆಗೇಜ್ಞ ದುತ್ತವದೆ ನಿನ್ನಂ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾನುಮಾ |

ದರದಿಂದೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾಡುತ್ತಿರ್ಪುದನಗಿನ್ನೆಂದೋ ವಿರೂಪಾಕ್ಷನೇ || 519 ||

ಪೋಗನೆ ಪೋಪ ಬಾರೆಲಪೊ ಬಾರನೆ ಜೀಯ ಹಸಾದಮೆಂದು ಚಿ |

ಳ್ಳಾಗುತ್ತೆ ಬರ್ಪ ಮಾಣೆಲಪೊ ಸುಮ್ಮನಿರೆಂದೊಡೆ ಸುಮ್ಮನಿರ್ಪ ಮ ||

ತ್ತಾಳೆ ಬಗ್ಗಿಸಲ್ ನಡುಗಿ ಬೀಟುವ ಸೇವಿಪ ಕಷ್ಟವೃತ್ತಿಯಂ |

ನೀಗಿದೆನಿಂದು ನಿಮ್ಮ ದಯೆಯಿಂ ಕರುಣಾಕರ ಹಂಪೆಯಾಳ್ವನೇ || 520 ||

ಮನುಷರ ಮೇಲೆ ಸಾವವರ ಮೇಲೆ ಕನಿಷ್ಠರ ಮೇಲೆ ಪದ್ಯಮಂ |

ತನತನಗಿಂದ್ರಚಂದ್ರರವಿಕರ್ಣದಧೀಚಿಬಲೀಂದ್ರನೆಂದು ತಾ ||

ನನವರತಂ ಪೊಗಲ್ವು ಕೆಡಬೇಡೆಲಿ ಮಾನವ ನೀನಹರ್ನಿಶಂ |

ನೆನೆ ಪೊಗಲ್ವರ್ಚಿಸೆಮ್ಮ ಕಡುಸೊಂಸಿನ ಪಂಪಿನ ಪಂಪೆಯಾಳ್ವನಂ || 521 ||

ಮನೆ ನೆಟ್ಟಲಾಗೆ ಪೆಂಡಿರಿಸಿದಾಗೆ ಸುತರ್ ಪಿರಿದಾಗೆಯರ್ಥದಾ |

ಜನೆ ಘನಮಾಗೆ ಯೌವನಮದಾಗೆ ಬಟ್ಟಾಕ್ಕದನೇನನೆಂದವೆಂ ||

ತನತನಗುರ್ಬುತಂಕುರಿಸುತುಂ ನೆಣಿ ಪಲ್ಲವಿಸುತ್ತ ಪರ್ವತುಂ |

ನನೆಕೊನೆವೊಗಿ ಮಾಯೆ ಕೊಜಿಚಾಡದೆ ಮಾಣ್ಣಳೆ ಸುಪೆಯಾಳ್ವನೇ || 522 ||

3. ಶಿವಗಣದ ರಗಳೆಗಳು.

ಈ ಗ್ರಂಥವು ಪ್ರಾಯಶಃನಾಗಿ ರಘುಬಾರೂಪವಾಗಿದೆ; ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗದ್ಯಕಂದ ವೃತ್ತಗಳೂ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಇದರಲ್ಲಿಯ ರಗಳೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಇಷ್ಟೇ ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಕೆಲವರು ನೂರೊಂದು ರಗಳೆಗಳೆಂದೂ ಕೆಲವರು ನೂರೊಪ್ಪತ್ತು ರಗಳೆಗಳೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ನಮಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಪ್ರತಿ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ—ತಮಿಝುಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಪೆರಿಯಪುರಾಣ ವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತರಾದ ಅರವತ್ತುಮೂವರೆಂಬ ಶಿವಭಕ್ತರಮೇಲೆಯೂ ಇತರ ಶಿವಭಕ್ತರ ಮೇಲೆಯೂ ರಗಳೆಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಒಂದು ಪ್ರತಿಯ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಪದ್ಯವಿದೆ:—

ಹಂಪೆಯ ಶಂಕರದೇವರ | ಹಂಪೆಯ ಗುರು ಮಾದಿರಾಜದೇವರ ಮತ್ತಂ |

ಹಂಪೆಯ ಮಾದರಸರ ದಯೆ | ಯುಂ ಪೊಗಟ್ಟುಂ ರಸಕಚಕ್ರಿ ಪರಿಹರದೇವಂ ||

ಹರೀಶ್ವರನು ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಘುಬಾರೂಪವಾಗಿ ಬರೆದುದರಿಂದ ಜನರ 'ರಗಳೆಯ ಕವಿ' ಎಂದು ಈತನನ್ನು ಪರಿಹಾಸಮಾಡಿದಂತೆಯೂ ಈ ಅಪವಾದ ವನ್ನು ನೀಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈತನು ಗಿರಿಜಾಕಲ್ಯಾಣವೆಂಬ ಮಹಾಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆದು ತನ್ನ ಪ್ರೌಢಿಮೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದಂತೆಯೂ ಪ್ರತೀತಿಯಿದೆ. ¹

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪಭಾಗವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಕಾಶ್ಮೀರವರ್ಣನೆ (ರಗಳೆ)

ಶ್ರೀವಸುಮತೀವದನಮುಕುರಮೆಂದೆನಿಸಿರ್ಪ | ಪಾವನಂ ಸಕಲದೇಶಕ್ಕೆ ತಾನೆನಿಸಿರ್ಪ |

ಪಾರದಾದೇವಿ ಪ್ರಾಣೈಯಾಗಿರುತಿರ್ಪ | ಚಾರುತರನೂತನಕಳಾವಿದರುಮಿರುತಿರ್ಪ |

ಉರೂಗ್ಗೆ ತೀವಿದ ತಟಾಕನಿಕರಂಗಳಂ | ಉರೂಗ್ಗೆ ಕಿಕ್ಕಿಲಾದ ಕೊರ್ವಿದ ವನಂಗಳಂ |

ನದೊಳಗೆ ಸುಲಿವ ಕಸೂರಿಯ ಮೃಗಂಗಳಂ | ವಿನಯವಿದೆಯರ್ಪ ಚಮರೀಮೃಗಂಗಳಂ |

ನಗನಿಗರಿಯೊಳೆಸೆವ ದೇವಾಲಯಂಗಳಂ | ಮುಗಿಲನಳ್ಳಿವ ಘನಮಾಟಕೂಟಂಗಳಂ |

ದಸೆವ ಕಾಶ್ಮೀರದೇಶಂ ರಂಜಿಸುವುದಿಳಿಗೆ | ಪೊಸಪೊಸ ಬನಂ ಪಟ್ಟಣಂಗಳಂದುವರೆಗೆ |

1. ಸಿದ್ಧನಂಜೀರನ (ಕು 1650) ರಾಘವಾಂಕಚರಿತದ 14 ನೆಯ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಈ ವಿಷಯವು ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ.

ಬಂಧನಂ ಪೂಮಾಲೆಯೊಳಗಲ್ಲ ದಲ್ಲಿಲ್ಲ | ಅಂಧತ್ವಮಾಕಲ್ಪಿಲೆಯೊಳಲ್ಲ ದಲ್ಲಿಲ್ಲ |
 ಕೊಯ್ವ ನುಡಿ ಕೆಯ್ಯೊಳೊಳ್ ಮಾನಿನಿಯರಳಕದೊಳ್ | ಬಯ್ಯ ನುಡಿ ಗಿಳಿಗಳೊಳ್
 ನಲ್ಲರೊಳ್ಳ ಗಳದೊಳ್ |
 ಬಡತನಂ ಲತೆಗಳೊಳ್ ಲಲನೆಯರ ನಡುವಿನೊಳ್ | ಕಿಡಿಸುವುದು ಮಂಶಮಂ ಮೇದ
 ರೊಳ್ ವೃಷಭನೊಳ್ |
 ಅವನಿಗತಿಕಂಟಕಂ ಕೇತಕೀವೃಂದದೊಳ್ | ಭುವನಕಂಟಕಮೆಂಬುದಂಬುಜದ ನಾಳ
 ದೊಳ್ |
 ಇಂತಿವಜೊಳಲ್ಲ ದಿಲ್ಲ ನಾಡೊಳಲ್ಲಿಯುಂ | ಸಂತತಂ ಸುಖಮಯಂ ದೇಶದೊಳ್
 ಗೆಲ್ಲಿಯುಂ || 523 ||

ನಂಬಿಯಣ್ಣನ ಬಾಲ್ಯ (ಗದ್ಯ).

ಇಂತು ನಂಬಿಯಣ್ಣಂ ಶಿಶುವೇಷದೊಳ್ ನಳನಳಿಸಿ ತೋತೋಳಗಿ ಕಂಡವರ ಕಣ್ಣು
 ಮಣಿ ಎತ್ತಿದರ ಹಸ್ತದಮೃತಫಲಂ ಮುಟ್ಟಿದರ ಮೆಯ್ಯ ಪುಳಕಂ ಅಪ್ಪಿದರೊಪ್ಪಂ ಸಾಗಿಸರ
 ಸೋಗಿಲ ಧನಂ ಕೆಯ್ಯೊಳ್ಳವರ ಕಡವರಂ ಎನಿಸಿ, ಪರವನಾಚಿ ಸಂಕೇತಿನಾಚಿಯರನಪ್ಪುವ
 ತೋಳಿವೆಂಬ ತೋಳಾಡಿಸುತ್ತಂ, ಮುಂದೆ ಶಿವನೊಡನಾಡುವ ಹುಸಿಜಗಳಮೆಂಬುದಂ
 ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ತೊಡಳ್ಳುಡಿಯಂ ನುಡಿಯುತ್ತಂ, ದೇವನಂ ತನಗೆ ಕುಂಟಣಿಯಂ ಮಾಡಿ
 ನಡೆಯಿಸುವುದೀಪರಿಯೆಂದು ತೋರ್ಪಂತೆ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ದಟ್ಟಡಿಯಿಡುತ್ತಂ, ಪುಟ್ಟಿಸಿ
 ದರ್ ತಾಮೆಂದು ಬಗೆದು ಮುದ್ದಾಡಿಸುವ ತಾಯ್ತಂದೆಗಳ ಮೊಗಮಂ ನೋಡಿ ನಗು
 ವಂತೆ ಮುಗುಳ್ಳಗೆನಗುತ್ತಂ, ದೇವಾ ! ಸಂಸಾರಂಬುಗದ ಮುನ್ನಂ ಬೇಗಮೆಂದು ಬಂದು
 ಎನ್ನಂ ತೊಟ್ಟಿಗೊಂಬೆಯೆಂದುಮೃಳಿಕೆಯಿಂದೊಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಬರ್ಚಿ ಬರ್ಚಿಯಾಲುತುಂ.
 ಈತೆಜದೊಳ್ ಬಂದೆರಡುನಾಲ್ಕಯ್ಯ ವತ್ಸರಂ ಬರಂ ನೆಜೆದುವು.

ಕರ್ಪಿನ ಕಾಂತಿಯುಂ ಕುರುಳ್ಳೊಂಡು ದಟ್ಟಿಸಿ ಕವಲಿಜದ ಕುಂತಳಂ ಗಂಗಾಧರ
 ನೊಳ್ ಪುರುಡಿಸಿ ತೆರೆಮಸಗಿದ ಕಾಳಿಂದಿನದಿಯುಂ ಶಿರೋಗ್ರದೊಳ್ ಧರಿಸಿದಂತಿರ್ದ
 ಪುದು. ಭಾಳಸ್ಥಳದೊಳ್ ಭರಿತಮಾಗಿ ಬೆಳಗುವ ಭಸಿತವಳಯಂ ಮೃದಂ ಮುಡಿಯಲ್ಲಿ
 ಧರಿಸಿದೊಡೆ ತಾಂ ಸಸಿಕಳೆಯಂ ನೊಸಲೊಳಿಟ್ಟಂತಿರ್ದಪುದು. ಕರ್ಣದೊಳ್ ಕೆಯ್ಯೊಳಿಸಿ
 ಮೊತ್ತದೊಳಿಟ್ಟಿದು ಬಿತ್ತರಿಸುವ ಉತ್ತಮದ ಮುತ್ತಿನ ಕಡುಕುಗಳ್ ಮುಂದೆ ನೀಂ
 ಘೋಗಿಸುವ ಸಕಲಸಾಭಾಗ್ಯಕ್ಕೆ ಬೀಜಭೂಮಿಯಾಗಿರಲ್ಕೆ ಚಂದ್ರಧರನೆಮ್ಮಂ ಕಣ್ಣಿನ
 ನೆಂದೇಕಾಂತಂಬೇಟ್ಟಿ ಪುಣ್ಯದುರುಳಿಗಳಂತಿರ್ದಪುವು. ಮೃದುಪದತಳಂಗಳ್ ಲಾವಣ್ಯಕ್ಕೆ
 ನಗೆ ತನಗೆನುತ್ತ ನಟ್ಟುನೋಡುವ ನಾಯಕಿಯರ ದಿಟ್ಟಿಗಳೆಂ ಚರಣತಳಂ ಕಣ್ಣೆತ್ತಂತಿರ್ದ
 ಪುದು. ಎಣುವ ಜವ್ವನಂ ಶಿವಪೂಜೆಗಂದರಳಲಿರ್ದ ಪರಿಮಳದ ಮೊಗ್ಗೆಯಂತಿರ್ದಪುದು.
 ಇಂತೀಕುಮಾರಂ ಮರ್ತ್ಯನಲ್ಲ, ಏನಾನುಮೊಂದು ಕಾರಣದಿಂ ಬಂದ ಗಣೇಶ್ವರನಾಗವೇಟ್ಟುಂ

4. ಮುಡಿಗಿಯ ಅಷ್ಟಕ.

ಹರೀಶ್ವರನು ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಲೆಬಾಗಿ ಈಶ್ವರದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಅವನ “ ಮಂಡಿಯೊಳ್ ತಳೆದ ರುದ್ರಾಕ್ಷವತಿಪ್ರಸುಮದ ಟೊಪ್ಪಿಗೆ ” ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬೀಳಲು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಹಸಿತಮುಖರಾಗಿ “ ಹರಿಯರಸನು ಮುಡಿಗಿಯ ನೇತಕಿಕ್ಕಿದನೋ ” ಎನ್ನಲು, ಹರೀಶ್ವರನು ಅದನ್ನೇ ಮುಡಿಗೇಮಾಡಿ ಶಿವಸ್ತುತಿ ರೂಪವಾದ ಈ ಅಷ್ಟಕವನ್ನು ಹೇಳಿದಾಗ ಅದನ್ನು ಯಾರೂ ತೆಗೆಯಲಾರದೆ ಹೋಗಲು ಚಂಡೇಶನು ಆ ಟೊಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಹರೀಶ್ವರನ ತಲೆಯ ಮೇಲಿಟ್ಟು ಅಂತರ್ಧಾನವಾದನು—ಎಂಬುದಾಗಿ ರಾಘವಾಂಕಚಾರಿತ್ರದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ 8 ವೃತ್ತಗಳಿವೆ; ಎಲ್ಲವೂ ಕ್ಷಕಾರಪ್ರಾಸದಲ್ಲಿವೆ; ಒಂದೊಂದೂ “ ಮುಡಿಗಿಕ್ಕಿದನಿಕ್ಕಿದನಾವನೆತ್ತುವಂ ” ಎಂದು ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ. ಎರಡು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಕುಕ್ಷಿಯೊಳಿಟ್ಟು ಭಕ್ತಕುಲಮಂ ಪರಿರಕ್ಷಿಸ ದೇವದೇವನ |
ಬ್ಬಾಕ್ಷವಿರಿಂಚಿಗಳ್ ತುದಿಮೊದಲ್ವರೆಗಾಣದ ದೇವದೇವನಾ ||
ವಕ್ಷದೊಳಾಲ್ಪು ಪೊಬ್ಬಿ ಉವ ದೇವಕರೋಟಿಯ ದೇವನೀವಿರೂ |
ಪಾಕ್ಷನೆ ದೇವನೆಂದು ಮುಡಿಗಿಕ್ಕಿದನಿಕ್ಕಿದನಾವನೆತ್ತುವಂ || 525 ||

ತ್ಯಕ್ಷನೆ ದೇವನಕ್ಕೆ ಶಿಖಿಗಂಗಳನಾಹುತಿಯಾಗೆ ಬೇಳ್ತ ಭಾ |
ಳಾಕ್ಷನೆ ದೇವನಬ್ಬಜನ ನೆತ್ತಿಯು ಪಾತ್ರೆಯನೆತ್ತಿದಾಮಹಾ ||
ಭಿಕ್ಷುವೆ ದೇವನಂತಕನನೀಡಿಪ್ಪ ದತ್ತ ಪೊರಳ್ಳಿದಾವಿರೂ |
ಪಾಕ್ಷನೆ ದೇವನೆಂದು ಮುಡಿಗಿಕ್ಕಿದನಿಕ್ಕಿದನಾವನೆತ್ತುವಂ || 526 ||

ರಾಘವಾಂಕನ (ಸು. 1165) ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯದ ಒಂದು ಪ್ರತಿಯು ಆದಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ¹ ಹರೀಶ್ವರನನ್ನು ಸರಸಕವಿಸಾರ್ವಭೌಮ, ಚತುರಕವಿಚತುರ್ಮುಖ, ಭಾವಕವಿಭಾಳಲೋಚನ, ವರ್ಣಕಕವಿಕರ್ಣಾವತಂಸ, ವಸ್ತುಕಕವಿಮಸ್ತಕನ್ಯಸ್ತಹಸ್ತ, ಅದಟಕವಿಮಾನಮರ್ದನ, ಗರ್ವಿತಕವಿಗಿರಿವಜ್ರದಂಡ, ಉಭಯಕವಿಶರಭಭೇರುಂಡ, ವರ್ತಮಾನಕವಿ ಪೇಶ್ಯಾಭುಜಂಗ, ಕರ್ಣಾಟಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣ ದೀಕ್ಷಾಚಾರ್ಯ, ಶಿವಯೋಗಚಕ್ರೇಶ್ವರ, ಲೋಕಾರಾಧ್ಯ, ಸಾಕಾರಸುಧರ್ಮ, ಮರ್ತ್ಯಲೋಕದ ಮಹಾದೇವ ಎಂದು ವಿಶೇಷಿಸಿ ಹೇಳಿದೆ.

ರಾಘವಾಂಕ. ಸು. 1165.

ಈತನು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯ, ಸೋಮನಾಥಚರಿತೆ, ಸಿದ್ಧರಾಮಪುರಾಣ, ವೀರೇಶ್ವರಚರಿತೆ, ಶರಭಚಾರಿತ್ರ, ಹರಿಹರಮಹತ್ವ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಮೂರು ಗ್ರಂಥಗಳು ನಮಗೆ ದೊರೆತಿವೆ; ಉಳಿದ ಮೂರು ದೊರೆತಿಲ್ಲ, ಆದರೂ ಇವು ರಾಘವಾಂಕಕೃತವೆಂದು ಸಿದ್ಧನಂಜೇಶನ (ಸು. 1650) ರಾಘವಾಂಕಚಾರಿತ್ರದಿಂದ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಈತನು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿ ನರಸ್ತುತಿಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಈತನ ಸೋದರದಮಾವನೂ ಗುರುವೂ ಆದ ಹರಿಶ್ವರನು ಕೋಪಗೊಂಡು ಇವನ ಐದು ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಮುರಿದು ಕಳೆದು ಇವನಿಂದ ಐದು ಶೈವಕೃತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಮರಳಿ ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನೆಂದು ಪದ್ಮರಾಜಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯ (ಸು. 1385)

ಅಂತಾಗೆ ತಮ್ಮ ಗ್ರಜೆಯ ಸುತಂ ಕುಕವಿಹೃ |

ತ್ಯುಂತಂ ಸುಕವಿವನವಸಂತಂ ದಲುಭಯಕವಿ |

ಸಂತಾನಶರಭೇರುಂಡ ರಾಘವನೊರೆದ ನನುತಿಗೆ ಮುಳಿದು ಕಳೆದು ||

ದಂತವೃದಂ ಮಗುಳ್ಳಿ ಶೈವಕೃತಿಪಂಚಕವ |

ನಂತವನಿನುಸಿರಿಯವಂ ಕೊಟ್ಟು ಪರವಾದ ||

ನಂ ತಡೆಯದಾತನಿಂ ನಾದಮುಖದಿಂ ಗೆಲಿದನವನ ಕವಿತಾವ್ರಾಜದಿಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿವುದರಿಂದ ಈತನು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯವಲ್ಲದೆ ಐದು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಬರೆದನೆಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಭೈರವೇಶ್ವರಕಾವ್ಯದ ಕಥಾಸೂತ್ರ ರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿಯೂ “ರಾಘವಾಂಕನು ಶರಣರ ಚಾರಿತ್ರ ಪಂಚಕಾವ್ಯವಂ ಪೇಟಿದನು” ಎಂದು ಇದೇ ವಿಷಯವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಈತನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಸಿದ್ಧನಂಜೇಶನ ರಾಘವಾಂಕಚಾರಿತ್ರದಿಂದ ಈ ಯಂಶಗಳು ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ:—

ಈತನು ಕುಂತಳದೇಶದಲ್ಲಿ ತುಂಗಭದ್ರಾಸೀರದಲ್ಲಿರುವ ಪಂಪಾಪುರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದನು. ಇವನ ತಂದೆ ಮಹಾದೇವಭಟ್ಟ; ತಾಯಿ ರುದ್ರಾಣಿ; ಸೋದರದ ಮಾವ ಮತ್ತು ಗುರು ಹಂಪೆಯ ಹರೀಶ್ವರ. ಈತನು ತನಗೆ ಕವಿತಾರಕ್ತಿಯುಂಟಾದ ಮೇಲೆ ಪಂಪಾಪುರದ ರಾಜನಾದ ದೇವರಾಜನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಂಸರಲ್ಲರೂ ಮೆಚ್ಚುವಂತೆ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿ ಓದಿದನು. ಹೀಗೆ ನರಸ್ತುತಿಮಾಡಿದ ತಪ್ಪಿತಕ್ಕೆ ಹರಿಶ್ವರನು ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಮುರಿಯಲು ಹರೀಶ್ವರನ ಇಷ್ಟಾನುಸಾರ ಸೋಮನಾಥಚರಿತೆಯೇ ಮುಂತಾದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಮರಳಿ ಪಡೆದನು. ತರುವಾಯ ನರಸಿಂಹಬಲ್ಲಾಳನ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸನನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊಯ್ಸಳನಗರಕ್ಕೆ ಹೋದನು.

ಅಲ್ಲಿಂದ ಮರಳಿ ಕಂಪೆಗೆ ಬಂದು ಓರುಗಲ್ಲಿನ ರಾಜನಾದ ರುದ್ರಪ್ರತಾಪನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಏಕದ್ವಿತಿಸಂಧಾಗ್ರಾಹಿಗಳೆಂಬ ಕುಕವಿಗಳಿದ್ದಾರೆಂದು ಕೇಳಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಷಟ್ಪದೀ ರೂಪವಾದ ವೀರೇಶ್ವರಚರಿತೆಯೆಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದು ರಾಜನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಓದಿ ಕುಕವಿ ಪರವಾದಿಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿ ಹಂಪೆಗೆ ಬಂದು ಹರೀಶ್ವರನ ಆಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ಬೇಲೂರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಬಯಲಾದನು. ಈತನಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಷಟ್ಪದಿಗಳಲ್ಲಿ ಆರೂ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿರಲಿಲ್ಲ ; ಈತನೇ ಅವುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದವನು.

ಚೆನ್ನಬಸವಪುರಾಣದಲ್ಲಿ (1584) ಇವನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಈ ಪದ್ಯವಿದೆ:—

ವರಹರೀಶ್ವರನ ಸೋದರದಳಿಯನುಭಯಕವಿ |

ಶರಭಭೇರುಂಡನೆಂಬ ನಾನಾಪರಿಯು |

ಬಿರುದಾಂಕ ಕವಿರಾಘವಾಂಕನಿರಲೋರುಗಲ್ಲಿಂಬ ಪಟ್ಟಣಕೆ ಪೋಗಿ ||

ಪರವಾದಿಗಳನಲ್ಲಿ ಗೆಲಿದು ವೀರೇಶನಿಂ |

ದರೆದೆನಿಪ ಪದಕಮಂ ಪಡೆದು ವೇಲಾಪುರಿಗೆ |

ಮರಳಿ ಬಂದಲ್ಲಿ ದೇಹವನುಜಿದು ವರಸಮಾಧಿಯೊಳಿರದೆ ಬಯಲಪ್ಪನು ||

ಭೈರವೇಶ್ವರಕಾವ್ಯದ ಕಥಾಸೂತ್ರರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿ ಇವನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಈ ಯಂತ್ರಗಳು ಹೇಳಿವೆ:—

ಪ್ರತಾಪರುದ್ರನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಏಕದಂಡಿ ದ್ವಿದಂಡಿ ತ್ರಿದಂಡಿಯೆಂಬ ಮೂವರು ವೈಷ್ಣವಕವಿಗಳು ಸಕಲವಿದ್ವಾಂಸರು ಮಾಡಿದ ಪದ್ಯಮಂ ಮೂಜುವೇಳೆ ಓದಿಸಿ ಆ ಪದ್ಯವ ಪಾಠವಾಡಿ ನನ್ನ ಪದ್ಯವ ನೀನೆಲ್ಲಿ ಕಲಿತೆ ಎಂದು ಕವಿಗಳನ್ನು ರಾಜನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮನ್ನಣೆ ಯಿಲ್ಲದಂತೆ ಸೋಲಿಸುತ್ತಿರಲು, ರಾಘವಾಂಕನು ಆ ವಾರ್ತೆಯಂ ಕೇಳಿ ಕವಿಮುಖ ಕನಾಟನೆಂಬ ಪದ್ಯರಾಸ್ತ್ರವಂ ರಚಿಸಿ ಓರುಗಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಆ ಏಕದ್ವಿತಿದಂಡಿಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ರಾಜನಿಂದ ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದನು. ಉಭಯಕವಿಶರಭಭೇರುಂಡ ರಾಘವಾಂಕಪಂಡಿತ ಎಂಬ ಶಿವಕವೀಶ್ವರನ ಕವಿತ್ವದಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿಲ್ಲವೆಂದು ಸಮಸ್ತಸಮಯದ ಕವಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಕೀರ್ತಿಸಿದರು.

ಗುರುರಾಜಚಾರಿತ್ರದಿಂದ (ಸು. 1650) ಈ ವಿಷಯಗಳು ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ:—

ಕವಿಕಮಲಮಾರ್ತಂಡ ರಾಘವಾಂಕಂ ಪಂಪಾವಿರೂಪಾಕ್ಷನನು ಸ್ತುತಿಸಿ ಕಂಕಣ ಕಿರೀಟಾದಿಗಳನನುಯದಿ ಪಡೆದು ಉಭಯಕವಿಶರಭಭೇರುಂಡನೆಂಬ ಪೆಂಡೆಯನ ಧರಿಸಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಕಾವ್ಯವ ಮುಜಿದು ಸೋಮನಾಥನ ಕಾವ್ಯವ ಪೇಲ್ವ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಗೆಲಿದು ಓರುಂಗಳಲ್ಲಿಗೈದುತ್ತು ಸುಮನಸನ ಲೀಲೆಯಿಂ ಗಂಧರ್ವಲೋಕಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿ ವೀರೇಶ ನಾಲಯಕೆ ಹೋಗಿ ದೇಗುಲದ ಹಿಂದೆ ಕುಳಿತು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ವಿಸಾಲುಗವಿತೆಯೆಂಬ

ಪ್ರಬಂಧಮಂ ರಾಗದಿಂದೊರೆದು ದೇಗುಲವನಭಿಮುಖಗೈದು ವಿರಭದ್ರನಂ ರಂಗಸ್ಥಲಕೆ
ಬರಿಸಿ ರುದ್ರಪ್ರತಾಪನಿಂ ಪೂಜೆವಡೆದನು..

ಈತನು ತನ್ನ ಗುರುಸರಂಸರೆಯನ್ನು ಈ ಅನುಪೂರ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ:-
ಹಂಪೆಯ ಶಂಕರಪ್ರಭು, ಸುಕವಿ ಹಂಪೆಯ ಮಾದಿರಾಜ, ಹಂಪೆಯ ಮಹಾದೇವ
ಗುರು, ಹಂಪೆಯ ಹರೀಶ್ವರ.

ಈತನಿಗೆ ಉಭಯಕವಿಶರಭಭೇರುಂಡ, ಉಭಯಕವಿಕಮಲರವಿ, ಅದಟ
ಕವಿನಿಕರಚೌದಂತ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಪಂಪಾಪುರದ
ದೇವರಾಜನು ಇವನ ಪಾಂಡಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಕವಿಶರಭಭೇರುಂಡನೆಂಬ ಪಾದದ
ಪೆಂಡಿಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಂತೆ ರಾಘವಾಂಕಚಾರಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಈ ಕವಿ ತಾನು “ಹರೀಶ್ವರನ ವರಸುತಂ” ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.
ಬಸವಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ (1369) “ಹರಿದೇವಸುತ ರಾಘವ” ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ.
ಹರೀಶ್ವರನ ಶಿಷ್ಯನಾದುದರಿಂದ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು.

ಈತನನ್ನು ಪ್ರಾಯಃ ವೀರಶೈವಕವಿಗಳಲ್ಲಾ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವನು ಸ್ತುತಿ
ಸುವ ಪೂರ್ವಕವಿಗಳನ್ನು¹ ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿದ್ದೇವೆ.

ತನ್ನ ಕವಿತಾಚಾತುರಿಯನ್ನೂ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿ
ದ್ದಾನೆ:-

ಮುಂತ ಸರಿಯಿಲ್ಲೆಂದು ಪೊಗಲ್ಪವರು ಪೋಷಮಟ್ಟ |
ಪಿಂತವನ ಕವಿತೆಯೇನೆಂದು ನಿಂದಿಸಿ ತಮ್ಮ |
ತೂಂತು ಗವಿತೆಯ ತೂಬನುರ್ಚಿ ನೆಣಿ ದೂಜುಗರ ನದುವೆ ನಿಜನಿಳಯದೊಳಗೆ ||
ಮಂತಣಂ ಗೊಂಡು ಕಾಲ್ಗಿಡೆದೊಳ್ಳ ಕವಿಯೆದೆಯ |
ಕೊಂತ ಮೂಗಿನ ಕತ್ತಿಯದಟಕವಿನಿಕರಚೌ |
ದಂತ ಹಂಪೆಯ ರಾಘವಾಂಕಪಂಡಿತನುಭಯಕವಿಶರಭಭೇರುಂಡನು ||
ಕಳಿತನದ ಬಂಧುವಿಷಯದ ನಂಟುವೆರಗುಗಳ |
ಬಲದೊಳಾಂ ಕವಿಯೆಂದು ಕವಿರಾಯನೆಂದು ವೆ |
ಗ್ಗಳಿಸಿ ಕಾಲ್ಗಿಡೆದೊಡಾಂ ಸ್ವರಿಸುವೆನಲ್ಲ ದಾನಂಟಿನೀಡಾಡಿ ಮಲಿತು ||
ಬಲಿಕವಾಂ ಕವಿಯೆಂದು ಕವಿರಾಯನೆಂದು ವೆ |
ಗ್ಗಳಿಸಿ ಕಾಲ್ಗಿಡೆದ ದುಷ್ಕವಿಯ ಗರ್ಬದ ಮೂಗ |
ನಿಲ್ಲುಹದಿರನುಭಯಕವಿಶರಭಭೇರುಂಡ ಹಂಪೆಯರಾಘವಂ ಸಭೆಯೊಳು ||
ವೆಜರೊಡವೆಯಂ ಕೊಂಡು ಕೃತಿಯ ವೇಲದ ಭಾಷ |

ಪೆಜರ ಕಾವ್ಯಾರ್ಥಂಗಳಂ'ಭಿದ್ರಿಸದ ಭಾಷೆ |
 ಪೆಜರ ದೈವನ ನುತಿಸದಿಹ ಭಾಷೆ ಪೆಜರ ಪೇದನ ನಿರೀಕ್ಷಿಸದ ಭಾಷೆ ||
 ಪೆಜರ ನಿಂದಿಸಿ ತನ್ನ ಹೊಗಳ್ವಿಕೊಳ್ಳದ ಭಾಷೆ |
 ಪೆಜರ ವಧುವಂ ಕಂಡು ಮನವೆಳಸದಿಹ ಭಾಷೆ |
 ಪೆಜರ ವಸ್ತುವ ತ್ಯಜಿ ಕೆ ಸರಿಯೆಂಬ ಭಾಷೆಯಿದು ರಾಘವಾಂಕಗೆ ಸಂದುದು ||

ಇವನ ವಿಷಯವಾಗಿ ರಾಘವಾಂಕಚಾರಿತ್ರವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವು ಹುಟ್ಟಿದೆ.

ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ

1. ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯ.

ಇದರಲ್ಲಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರರಾಜನ ಚರಿತ್ರವು ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ; ಗ್ರಂಥವು 14 ಸ್ಥಲಗಳಾಗಿ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ 775 ವಾರ್ಧಕಕವಿತ್ವದಿಗಳೂ ಒಂದು ರಗಳೆಯೂ ಇವೆ. ಇದರ “ಕಥಾಬೀಜ” ವನ್ನು ಕವಿ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ:—

ವಸುಧಾಧಿಪತಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಘನಸತ್ಯನಿಂ |
 ದೊಸೆದು ವಾಸಿಸ್ತನಿದ್ರಂಗನಲು ಕೌಶಿಕಂ |
 ಹುಸಿಮಾಲ್ಪಿಸೆಂದು ಭಾಷೆಯನಿತ್ತು ಧರಗೆ ಬಂದವನಿಪ ಸತಿ ಸುತರನು ||
 ಅಸುವಂತ್ಯವೆನೆ ನಿಗ್ರಹಮಾಡಿಯೊಪ್ಪದಿರೆ |
 ಶಶಿಮೌಳಿ ಶ್ರೀವಿಶ್ವನಾಥ ಭೂಪಂಗೆ ಕರು |
 ಗೆಸಿ ಸಕಲಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಿತ್ತಾತನಂ ಮೆಜೆದ ಕೃತಿ ಪುಣ್ಯದಾಕೃತಿಯಿದು ||

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಸಂಪಾವಿರೂಪಾಕ್ಷನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬಳಿಕ ಪಂಪಾಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ ತನ್ನ ಗುರುಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಹೇಳಿ ಕಥೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದ ಒಂದು ಪ್ರತಿಯ ಆದಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಈ ಗದ್ಯವು ಬರೆದಿದೆ:—

ಇದು ಸಮಸ್ತಕಳಾಧರಕ್ರಮನಿಷ್ಠಸಂಕ್ರಂದನಾದಿಸುರನಿಕರಮಣಿಮುಕುಟಮಯೂಖಮಾಲಾಘಂಜರಂಜಿತಚರಣಕಂಜಲ್ಕಮಂಜರೀ [ಪಿಂಜರಿತ] ದಿಶಾವಲಯಂ ಸಕಲದೈವದೀಕ್ಷಾಕರ್ತೃ ನಿಖಿಲದೈವರಕ್ಷಾದಕ್ಷ ದೈನ್ಯದೈವಶರಣಾಗತವಜ್ರಪಂಜರ ದರ್ಪಿಷದೈವಸರ್ವಮಯೂರ ಗರ್ವಿತಗರ್ವರಾಸಹರಣ ಸಮಸ್ತದೈವಸಾರ್ವಭೌಮನೆನಿಸ ಪಂಪಾಧೀಶ್ವರವಿರೂಪಾಕ್ಷ ವರ್ಣನಮಾಗೆ ಸರಸಕವಿವಾರ್ವಭೌಮಂ ಚತುರಕವಿಚತುರ್ಮುಖ ಭಾವಕವಿಭಾಳಲೋಚನಂ ವರ್ಣಕಕವಿಕರ್ಣಾವತಂಸಂ ವಸ್ತುಕಕವಿಮಸ್ತಕನ್ಯಹಸ್ತಂ ಅದಟಕವಿಮಾನಮರ್ದನಂ ಗರ್ವಿತಕವಿಗಿರಿವಜ್ರದಂಡಂ ಉಭಯಕವಿಶರಭಭೇರುಂಡಂ ವರ್ತಮಾನಕವಿವೇಶ್ಯಾಭುಜಂಗಂ ಕರ್ಣಾಟಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣದೀಕ್ಷಾಚಾರ್ಯ ತಿವಯೋಗಚಕ್ರೇಶ್ವರ

ಲೋಕಾರಾಧ್ಯ ಸಾಕಾರಸುಧರ್ಮ ಮರ್ತ್ಯಲೋಕದ ಮಹಾದೇವನಿಸಿಪ ಹಂಪೆಯ ಹರಿಹರ ದೇವರ ಕುಮಾರನಿಸಿಪ ಉಭಯಕವಿಕಮಲಾದಿತ್ಯ ಹಂಪೆಯ ರಾಘವಾಂಕ ವರ್ಣನವ ಸ್ವ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಪ್ರಬಂಧಂ.

ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಗದ್ಯವಿದೆ:—

ಇಂತೀ ಪಂಪಾಪುರದರಸ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಲಿಂಗದಾ ಚರಣನೀರಜಗಂಧಸಿಂಧೂರಪಾವನ ಭ್ರಮರನಿಸಿಪ ಅದಟಕವಿಚಾಂದಂತ ಹಂಪೆಯ ರಾಘವಾಂಕವಿರಚಿತಮಸ್ವ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಚಾರಿತ್ರದೋಳೆ.

ಇವನ ಬಂಧವು ಪ್ರೌಢವಾಗಿಯೂ ಅರ್ಥಗಾಂಭೀರ್ಯವುಳ್ಳದಾಗಿಯೂ ದೇಶ್ಯಪದಭೂಯಿಷ್ಯವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಷಟ್ಪದೀಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆವುದಕ್ಕೆ ಈತನೇ ಆದಿಕವಿಯೆಂದು ವೀರಶೈವರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಇದು ಚರ್ಚಾಸ್ಪದವಾದ ವಿಷಯವು. ಈತನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ, ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣಾದಿವ್ಯಾಕರಣಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ವಿರೋಧವಾದ, ಆಗ್ನಿ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿದ್ವಿರಬಹುದಾದ ಹಲವು ಪ್ರಯೋಗಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಚಂದ್ರೋದಯ.

ಕುಸುಮಶರಮಂ ಮದನ ಮಸೆವ ಪಳಿಕಿನಮೊಂದು |

ಹೂಸಸಾಣೆಯೋ ಗಗನವನಿತೆಯೆಚ್ಚಾಡಲೈ |

ಪಸರಿಸಿದ ನಕ್ಷತ್ರಗವಡಿಕೆಯೊಳಿಲ್ಲುಹಿಟ್ಟಿದೊಂದು ಚೆಳ್ಳಿಯ ಹಲ್ಲೆಯೋ ||

ಒಸೆದು ರತಿ ಸಿಟ್ಟಿಸುವ ಕನ್ನಡಿಯೊ ಮನುಮಗನ |

ಹೊಸಚೆತ್ತವೋ ತಿಳಿದ ಬೆಳುದಿಂಗಳಂ ಬಿಚರ |

ರೂಸೆದು ವಸುಧೆಗೆ ಸುರಿವ ಹೊಸಭಾಂಡವೋ ಎನಿಸಿ ಮೂಡಿತ್ತು ಶಶಿಬಿಂಬವು ||527||

ಕೊಳೆ.

ಬಸವಲ್ಲದ ನೆಯ್ವುಲಂ ಕಂಡು ನಗುವಂತರಳ್ಳ |

ಹೂಸಕಮಲಕುಟ್ಟಲದ ಕರ್ಣಿಕೆಯ ಕೆಲದ ಕಿಣ್ಣ |

ಯೆಸಲ್ಲಡುಕುಣಂ ಬಗಿದು ಕೇಸರದ ಕುತ್ತೂಳೊಳು ನುಸುಳಿ ನುಸುಳಿಪರಾಗದ ||

ಮಿಸುವ ರಜದೊಳು ಹೊರಳಿ ಬಳಿದ ಬಂಡೆಂಬ ಕೋ |

ಲಿಕ್ಕಿಸಣ್ಣನೊಳು ನಿಲ್ಲಿ ಜನುಗುವ ಮಣಿಗೆ ಸೌರಭೈ |

ರಸದ ಕುಟುಕಿತ್ತು ಸಾಗಿಸುವ ಬಾಣತಿದುಂಬಿ ಮೆಣ್ಣಿದುವಂತಾಕೊಳದೊಳು ||528||

ಉಪವನ.

ಗಿಳಿಗಳರಗಿಳಿ ನವಿಲು ಸೋಗಿನವಿಲಾಕೊಳಂ |
 ತಿಳಿಗೊಳಂ ತುಂಬಿ ಮಜ್ಜಿದುಂಬಿ ಮಾವಿಮ್ಮಾವು |
 ಪುಳಿನ ಶೀತಳಪುಳಿನ ತೆಂಗು ಚಿಂದೆಂಗು ಕೇದಗೆಯೆಲ್ಲ ಹೊಂಗೇದಗೆ ||
 ಸುಲುವೆಲರು ತೆಂಬೆಲರು ಕೋಕಿಳಂ ಮತ್ತಕೋ |
 ಕಿಳ ಪಲಸು ಬಕ್ಕೆವಲನೀಳಿ ಕಿತ್ತೀಳಿಯು |
 ತ್ವಳವೆಲ್ಲ ನೀಲೋತ್ಪಳಂ ಹಂಸೆ ರಾಜಹಂಸೆಯನೆ ಮಜ್ಜಿದುವು ವನದಲಿ || 529 ||

ಕೇದಗೆ.

ವಿರಹಿಗಳ ಚಿತ್ತಮಂ ನೀಳ್ವ ಕಾಮನ ಕೈಯ |
 ಕರಗಸದ ಕಕ್ಕುಗಳೊ ಕಂತು ಹೊಡೆದೊಡ ಮುನೀ |
 ಶ್ವರಕನಿಮನಕಾಂತು ಧಾರೆಗಳು ಮುಜ್ಜಿದಲಗುಗಳ ಮುಕ್ಕುಗಳ ಬಳಗವೋ ||
 ಪರಿಮಳದ ಮುಳುವೇಲಿಯೋ ಎನಿಸಿ ಕಂಟಕೋ |
 ತ್ವರಭರಿತ ಕೇತಕಿಗಳೊಪ್ಪಿದುವು ಹೊಜಿಗೆ ರಂ |
 ಕರವಿರೋಧಿಯನು ನಡುವಿರಿಸಲಣ್ಣದೆ ಬನಂ ವೋಜಮಡಿಸಿತೆಂಬಂತಿರ || 530 ||

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಕೋಪ.

ವದಬಾಗ್ನಿ ಜಡೆವೊತ್ತುದೋ ನಿಡಿಲು ಸಲೆ ಭಸಿತ |
 ವಿದಕಲಿತುದೋ ಕಾಡ ಕಿಚ್ಚು ಹರಿಣಾಜನವ |
 ನುಡಕಲಿತುದೋ ಪ್ರಳಯವಹ್ನಿ ತಪವೆತ್ತುದೋ ಭಾಳಲೋಚನನ ಕೋಪ ||
 ಕಡಗೆ ಮುನಿಯಾಯ್ತೊ ಹೇಲ್ತೆನೆ ಕಣ್ಣ ಕಡೆ ತೋರ |
 ಗಿಡಿಗೆದಣ್ಣಿ ಮಿಸೆಗೊಡಲು ಹೊತ್ತಿ ಹೊಗೆಯೆ ಬಿಜು |
 ನುಡಿಗಳುರಿಯುಗುಲ್ಕೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನುರವಣಿಸಿ ಬಂದನವನೀಶನೆಡಗೆ || 531 ||

ಚಂದ್ರಮತಿಯ ಪ್ರಲಾಪ.

ಹಡೆದೊಡಲು ಹುಡಿಯಾಯ್ತು ಮಗನೆ ನೀನುಂಟೆಂದು |
 ಕಡೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿದ ಮನಂ ಹೊತ್ತಿ ಹೊಗೆಯಿತ್ತು ಬಿಡ |
 ದಡರಿ ನಿಟ್ಟಿಸಿ ನಲಿವ ದಿಟ್ಟ ಕೆಟ್ಟುವು ಸೋಂಕಿ ಪುಳಕಿಸುವ ಕರಣಂಗಳು ||
 ಕಡಿವಡೆದುವೊಸೆದು ಹೆಸಗೊಳುತಿಪ್ಪ ನಾಲಗೆಯ |
 ಕುಡಿ ಮುರುಟತಡಿಗಡಿಗೆ ನುಡಿಯನಾಲಿಸ ಕಿವಿಯ |
 ಹಡಿಗೆತ್ತುವೆಲೆ ಕಂಡ ಎಂದೆನುತ್ತಿಂದುಮುಖಿ ಮಜುಗಿ ಬಾಯ್ಕಿಟ್ಟಳೆಂದು || 532 ||

2. ಸೋಮನಾಥಚರಿತೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥವು ಪುಲಿಗೆರೆಯ ಸೋಮಯ್ಯನ ಚರಿತ್ರರೂಪವಾಗಿದೆ; ವಾರ್ಧಕ ಪಟ್ಟದಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದೆ; ಆಶ್ವಾಸ 5, ಪದ್ಯ 500.

ಇದರ 'ಕಥಾಗರ್ಭ' ವನ್ನು ಕವಿ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ:—

ನಾರದನ ಕೈಯಿಂದ ಕಲಿಕಾಲದನುವ ಮದ |
 ನಾರಿ ಚಿತ್ತೈಸಿ ಗಣನಾಥನಂ ಕಳುಪಿದೊಡೆ |
 ಸೌ ರಾಷ್ಟ್ರದೊಳಗಾತನಾದಯ್ಯವೆಸರಿಂದ ಜನಿಸಿ ಹುಲಿಗೆಣಿಗೆ ಬಂದು ||
 ವೈರಿಗಳ ಮೂದಲಿಗೆ ಹಿರಿಯ ಬಸದಿಯೊಳೆ ಸಸಿ |
 ಧಾರಿಸೋಮಯ್ಯನಂ ನಿಲಿಸಿ ತನ್ನಂ ಮುತ್ತಿ |
 ದಾರುಹತರಂ ಗೆಲ್ಲನೆಂಬುದು ಕಥಾಗರ್ಭವಿದ ಬೆಳಸಿ ಕೃತಿಯೆನಿಸು ||

ಇದೇ ವಿಷಯವು ಚೆನ್ನಬಸವಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೆ—

ಸುರಹೊನ್ನೆಯೆಂಬ ಬಸದಿಗೆ ಬೇಗ ಹುಲಿಗೆಣಿಗೆಯ |
 ಪುರದ ಸೋಮಯ್ಯನಂ ಕರೆದು ತಂದಾದಯ್ಯ |
 ನಿರದೆ ಜೈನರ ಹತಿಸಿದಂ * * * ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿದೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆದುದಾಗಿ ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಆ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆದ ಮೇಲೆ ಇದನ್ನು ಬರೆದಿರಬೇಕು.

ಕವಿ ಗ್ರಂಥಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಹುಲಿಗೆರೆಯ ಸೋಮನಾಥನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬಳಿಕ ತನ್ನ ಗುರುಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿರುವಂತೆಯೇ ಹೇಳಿ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಚಿಂದೆಂಗು.

ಹಂಗ ಮಗುಚುವೆನೆಂದು ಭೂಮಿ ಕೈನೀಡಿ ಮೇ |
 ಘಂಗಳಿಗೆ ಕೊಡುವಮ್ಮ ತಕಳಶಸಂಕುಳವೊ ಗಗ |
 ನಾಂಗಣದೊಳುಣಿಸಿ ಸುಲುವ ವಿದ್ಯಾಧರಾಳಿಗೆ ವಸಂತನಿಟ್ಟಿವಟಗಿಯಾ ||
 ಜಂಗುಳಿಯೊ ಕಡಲ ಕಡೆವಂದು ಹುಟ್ಟಿದ ಪದಾ |
 ಧಂಗಳಂ ತಮತನುಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುತಿರೆ ಭೂಲ |
 ತಾಂಗಿ ತೆಗೆದತ್ತಿಟ್ಟ ರಸರತ್ನವೋ ಎನಿಸಿ ಪಣ್ಣ ಚಿಂದೆಗೆಸೆದುವು || 533 ||

ಬಾಳೆ.

ಹೃದಯದೆ ಕಲಂಕಿಲ್ಲ ದೋರಂತೆ ನಾರನು |
 ಟ್ಪುದಕಮಂ ಕುಡಿಕ್ಕುಡಿದು ಮಲ್ಟಿಗಾಳಿಬಿಸಿಲಿಗೆ |
 ಳ್ಳದೆ ವನದೊಳೊಂದೆಡೆಯೊಳಿದುರ್ ಕೊಂಬಾಸೆಯಿಲ್ಲದೆ ನೆಲಕೆ ಹೊಜೆಯಾಗದೆ ||
 ಬದುಕಿ ತಲೆನಾಗಿ ಬೆಳೆದೊಂದೆಡೆಯೊಳಿದುರ್ ನಾ |
 ನುದಿತರಸಫಲವನಾಂತಿರೆ ಕೈಯ ಮೇಗೆ ತಾ |
 ಳಿದೆನೆನ್ನ ನೋಡಿ ಮುನಿಕುಲವೆಂದು ಬುದ್ಧಿವೇಲ್ಪಿಂತೆ ಕದಳಿಗಳೆಸೆದುವು || 534 ||

ನಕ್ಷತ್ರಗಳು.

ಕಡಲ ನಿಧಿವನಿಯೊ ಮೇಘಾವಳಿಯ ತತ್ತಿಗಳೊ |
 ಘೋಡವಿಯೆಡೆಯನು ನೋಲ್ಪು ಗಗನರಂಧ್ರವೊ ಅಲುಗ |
 ಗುಡದಂತೆ ಕೀಲಿಸಿದ ವಜ್ರಮೊಳೆಗಳೊ ನಭದ ಲತೆ ಹಬ್ಬಿಯೊಗಿದೆ ನನೆಯೋ ||
 ಕಡುಹಸಿದುವೆಂದು ಶಶಿಯೆಲ್ಲಾ ಚಕೋರಕ್ಕೆ |
 ಕೊಡುವ ಸವಿಡುತ್ತಿಗಳೊ ನಿಧಿವ ನಿರ್ಮೂತುಗಳೊ |
 ತಡೆಯದೆ ವಿಚಾರಿಸೆ ತಾರಾಳೆಯೆಸೆದುವಾಜಗದ ಜನ ನಲಿಯುತಿರಲು || 535 ||

ನಾರದ.

ಮುಂತುಗೊಂಡೆಲ್ಲಿ ಜಗಳವ ಹತ್ತಿಸುವೆನೆಂದು |
 ಚಿಂತಿಸುವ ಮನ ಕೊಂಡೆಯಿಕ್ಕೆಂದು ಘುಡುಘುಡನೆ |
 ತೀಂತೆ ಮಸಗುವ ಬಾಯಿ ಪರರ ಕಾಳೆಗದ ಲಗ್ನಿಯ ಕೇಳಲೆಳಸುವ ಕಿವಿ ||
 ಸಂತಸುಖಮಿರ್ಪವರು ಕಾದಬೇಕೆಂದು ಕಿಸು |
 ಜಾಂತುಗುರುಮನೆಗೆ ಕೈ ತಲೆಯೊತ್ತಿ ಕುತ್ತಿ ಪಲ |
 ರಂ ತಜುವ ಸಮರಮಂ ನೋಡಲೆಳಸುವ ಕಣ್ಣು ಸಿಂಗರಂ ನಾರದಂಗೆ || 536 ||

ಕಾಡು.

ಮಿಕ್ಕ ಸರುವಿಗೆ ದರುವಿಗೆ ಹಳ್ಳಕ್ಕೆ ಕೊ |
 ಳ್ಳಕ್ಕೆ ಗಿಡುವಿಗೆ ಮಡುವಿಗೆ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಘ |
 ಟ್ಪಕ್ಕೆ ಕುತ್ತುಜ ಕೋಣೆಗಿಡುಕುಜಂದಿಡಿದ ಮೆಳೆನಡುವಿಗೆ ನಾನಲಿಗೆ ||
 ತಕ್ಕೆಗತ್ತಲೆಗೆ ತರತರದ ನಾನಾಮೃಗಕು |
 ಲಕ್ಕೆ ನಾನಾಧ್ವನಿಗೆ ನಾನಾಭಯಂಕರ |
 ಕಿಕ್ಕೆವನೆಯಾನೆಂದು ಬೊಬ್ಬಿಟ್ಟು ಪೇಲ್ಪಿಂತೆ ಘೇಳಿಡುತ್ತಿಹುದಡವಿಯು || 537 ||

ಸೂರ್ಯಾಸ್ತ.

ನಡೆಯುಡುಗಿ ಮುಪ್ಪಾಗಿ ಕಾಂತಿ ಮಸುಳಿಸಿ ತೇಜ |
 ವಡಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಶಾವನಗಲಿ ಕೆಲಕೊಂ ಡೆಯ |
 ಕಡೆಯ ಸಾರ್ವತಾದುದೀಗ ಹಿಂದೆನ್ನ ಹೆಸರೆಂದೊಡೋಡುವ ಕತ್ತಲೆ ||
 ಹೊಡಕರಿಸಿ ಬರುತ್ತಿದೆನ್ನಾಳಿಕೆಗೆ ಸಸಿಯ ಮುಂ |
 ಗುಡಿ ದಾಲ್ತಿ ಬರುತ್ತಿದೆಯೆವಂ ಕಂಡು ಜೀವಿವೆ |
 ನ್ನೊಡಲಾಸೆಯೇಕೆಂದು ಲಜ್ಜೆಯಿಂದಿಲ್ಲವಂತೆ ಬಿದ್ದ ನಿನನಬ್ಬಿಯೊಳಗೆ || 538 ||

3. ಸಿದ್ಧರಾಮಪುರಾಣ.

ಇದರಲ್ಲಿ ಸೊನ್ನಲಾಪುರದ ಸಿದ್ಧರಾಮನ ಚರಿತವು ಹೇಳಿದೆ. ಇದೂ ವಾರ್ಧಕಪಟ್ಟದಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದೆ; ಸಂಧಿ 9, ಪದ್ಯ 549.

ಸಿದ್ಧರಾಮನು ಸೊನ್ನಲಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅರುವತ್ತು ವಯಸ್ಸಾಗಿದ್ದ ಸುಗ್ಗವೈಗೂ ಮುದ್ದಗೌಡನಿಗೂ ಮಗನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದನು. ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೊನ್ನಲಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನಪ್ಪನೆಂಬವನು ರಾಜನಾಗಿಯೂ ಚಾಮಲದೇವಿಯೆಂಬವಳು ರಾಜಮಹಿಷಿಯಾಗಿಯೂ ಇದ್ದರು. ಸಿದ್ಧರಾಮನು ಸೊನ್ನಲಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ, ಅನೇಕ ಲಿಂಗಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಮಾಡಿ, ವಿವ್ರಾಸಮುದ್ರನೆಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದ ಕರ್ಪರನೆಂಬ ಜೋಗಿಯನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ, ತಾನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಕೆರೆಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಯಲಾದನು—ಎಂಬುದೇ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಕಥಾಸಾರವು.

ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಕವಿ “ನೆರೆದ ಸೊಗಸಿನ ಸುಗ್ಗರಸದ ಮಡು ಪುಣ್ಯದಾಗ ರಂ” ಎಂದು ಶ್ಲೋಷಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧರಾಮನ ಸ್ತುತಿಯಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ವಸಂತ.

ವೊಸಮಾಗೆ ಮದವಾಜಿ ಮಾವಂಕುರಂದೋಜಿ |
 ಯಸುಕೆ ತಳಿರಂ ಬೀಜಿ ಲತೆ ನನೆಗಳಂ ಪೇಜಿ |
 ಕುಸುಮ ರಜವಂ ತೂಜಿ ತುಂಬಿ ಸುತ್ತಂ ಪಾಜಿ ತೆಂಗಾಳಿ ತಂಪ ಬೀಜಿ ||
 ಸಸಿಗೆ ಕಳೆಯೇಜಿ ಕೋಕಿಲರವಂ ಮೀಜಿ ಕಾ |

ಮಸರಂಗಳೂಟಿ ವಿರಹಿಗಳ ಬಾಯಾಟಿ ಮಾ |

ಮಸಕದಿಂ ಬಂದನು ವಸಂತನು ವಿಯೋಗಿಹೃತ್ಕುಂತನು ಸುಖಾಶ್ರಾಂತನು

|| 539 ||

ವರ್ಷಾಕಾಲ.

ಇನನೋಡೆ ನವಿಲಾಡೆ ವಿರಹಿಗಳು ಕೂಡೆ ಭೂ |

ಜನ ಹಾಡೆ ತೃಣ ಮೂಡೆ ಹಂಸೆಗಳು ಬಾಡೆ ಕಡ |

ವಿನ ಸೊವಡು ತೀಡೆ ಚಾದಗೆ ನೋಡೆ ಘನ ನಾಡೆ ಧರೆಗಂಬುನೀಡೆ ಸಿಡಿಲು ||

ದನಿಮಾಡೆ ಧರೆ ಕೂಡೆ ಬೆಳೆಗಳಂ ಸೂಡೆ ನೆಲೆ |

ಯನು ನದಿಗಳೇಡಾಡೆ ಬರ್ಪ ಕಾರ್ಗಾಲವೊ |

ಯ್ಯನೆ ಮೊಳಿತು ದನಿದೋಟಿ ವಾಟಿ ಮೊಳಗಂ ಹೇಟಿ ತೋಟಿತ್ತು ದುದಿನ್

ವನು ¹ || 540 ||

ಈ ಕವಿಯ ವೀರೇಶಚರಿತೆ, ಶರಭಚಾರಿತ್ರ, ಹರಿಹರಮಹತ್ವ ಎಂಬ ಮೂರು ಗ್ರಂಥಗಳೂ ನಮಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲವೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ಸಿದ್ಧನಂಜೇಶನ ರಾಘವಾಂಕಚಾರಿತ್ರದಿಂದ—ವೀರೇಶಚರಿತೆಯಲ್ಲಿ ವೀರಭದ್ರನು ದಕ್ಷಾಧ್ವರವನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದ ಕಥೆಯೂ, ಶರಭಚಾರಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವಿನ ರಕ್ತಪಾನದಿಂದ ಮತ್ತನಾದ ನರಸಿಂಹನನ್ನು ವೀರಭದ್ರನು ಶರಭಾಕಾರದಿಂದ ಶಿಕ್ಷಿಸಿದ ಕಥೆಯೂ, ಹರಿಹರಮಹತ್ವದಲ್ಲಿ ಹಂಪೆಯ ಹರೀಶ್ವರನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವೂ ವರ್ಣಿತವಾಗಿರುವಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಈ ವೀರೇಶಚರಿತೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ರಾಘವಾಂಕಚಾರಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಈ ಸದ್ಯವಿದೆ:—

ಭೂಸುರಕವಿಸ್ರವರ ರಾಘವಾಂಕಂ ಮುದದಿ |

ನೀಶಾಲಯದ ಬೆಂಗಳೆಯೊಳೊಲ್ಲು ಕುಳಿತು ಮು |

ನ್ನೀಷಟ್ಟದಿಯೊಳಾರು ಪೊಗಟ್ಟದಿಲ್ಲಿನ್ನಿಂದ ನಿರ್ಮಿತಮುಮದುಕಾರಣಂ ||

ವಾಸಲ ಕವಿತ್ವವೆಂಬ ಪೆಸರೀಕೃತಿಗೆ |

ಭೂಷಣವಲಾ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಿಸಿ ಪೆಸರಿಟ್ಟು |

ಶಾಸನಂಗೆಯ್ಯನಿಳಿ ಮೊಳಗೆ ವೀರೇಶಸತ್ಯಧೆಯ ||

ಅನುಭವಶಿಖಾಮಣಿಯನ್ನು ಬರೆದ ನಾರಸಿಂಹನು (1768) ತನ್ನ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಾಘವಾಂಕನ ಶರಷಟ್ಟದೀರೂಪವಾದ ಗ್ರಂಥದ ಆಧಾರದಮೇಲೆ

1. ಸೋಮನಾಥಚರಿತೆ, ಸಿದ್ಧರಾಮಪುರಾಣ ಇವುಗಳಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಉದಾಹೃತವಾದ ಸದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿರದು ಹೊರತು ಉಳಿದುವು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

ಬರೆದುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಇದು ರಾಘವಾಂಕನ ಆವ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸು
ತ್ತದೆಯೋ ತಿಳಿಯದು.

ಕೆರೆಯಪದ್ಮರಸ. ಸು. 1165.

ಈತನು ದೀಕ್ಷಾಬೋಧೆಯೆಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ವೀರ
ಶೈವ ಕವಿ ; ಇವನವಿಷಯವಾಗಿ ಪದ್ಮಶಾಂಕನು (ಸು. 1385) ಬರೆದಿರುವ
ಪದ್ಮರಾಜವುರಾಣದಿಂದ ಈಯಂಶಗಳು ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ:—

ಈತನ ಮುತ್ತಜ್ಜನಾದ ಶಿವಯೋಗಿಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಪಂಡಿತನು ಅಥವಾ ಮಲ್ಲ
ರಸನು ಕರ್ಣಾಟಕದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಕಲ್ಲಕುರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆಯಾಗಿದ್ದು ವಿರಕ್ತನಾಗಿ ಶ್ರೀ
ಶೈಲಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಈ ಮಲ್ಲರಸನ ಮಗನಾದ ಸಕಲೇಶಮಾದರಸನು ಕೆಲವುಕಾಲ ಕಲ್ಲ
ಕುರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದು, ವಿರಕ್ತನಾಗಿ ಶ್ರೀಶೈಲಕ್ಕೆ ಹೊರಟು, ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಶಿಷ್ಯರಿಂದ
ಪ್ರಾರ್ಥಿತನಾಗಿ ಅಂಬೆಯೆಂಬ ಊರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕಾಲ ನಿಂತು, ಬಳಿಕ ಶ್ರೀಶೈಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ
ತಂದೆಯಾದ ಮಲ್ಲರಸನನ್ನು ಕಾಣಲು, ಅವನು—ನೀನು ಇನ್ನೂ ಐವತ್ತು ವರ್ಷ ಭೂಲೋಕ
ದಲ್ಲಿದ್ದು ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಸ್ಥಾಪನಾರ್ಥವಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವ ಬಸವನೊಡನೆ ಕಾಲವನ್ನು
ಕಳೆಯಬೇಕು—ಎಂದು ಮರಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಇವನ ಮಗ ಮಾಯಿದೇವನು ಅಂಬೆ
ಯಲ್ಲಿದ್ದನು. ಇವನಿಗೆ ನರಸಿಂಹಬಲ್ಲಾಳನ ದಂಡನಾಯಕನಾದ ಕಮ್ಮಕುಲವಲ್ಲಭ ಗೌರ
ಪನ ಅಕ್ಕ ಮಂಗಳೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆಮಾಡಿದ್ದರು. ಇವರ ಮಗನೇ ಕೆರೆಯ
ಪದ್ಮರಸನು. ಇವನ ಹೆಂಡತಿ ದಂಡನಾಯಕ ಗೌರಪನ ಮಗಳಾದ ಮಾದೇವಿ. ಗೌರಪನ
ಕಾಲಾನಂತರ ನರಸಿಂಹಬಲ್ಲಾಳನು ಪದ್ಮರಸನಿಗೆ ದಂಡೇಶಪದವಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮಂತ್ರಿ
ಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡನು.

ಪದ್ಮರಸನು ಗುರುಪರಂಪರೆಗೆ ಸೇರಿದವನು ; ಚತುಶ್ಚಾಸ್ರಪಂಡಿತನು. ಈತನು
ಬೇಲೂರಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ದೊರೆಯ ಭಂಡಾರದಿಂದ 12,000
ಹೊನ್ನುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಶಿವರೂಪಿಯಾದ ಒಬ್ಬ ಜಂಗಮಭುಜಂಗನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು
ಬಿಡಲು, ಜನರು ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ದೊರೆಗೆ ಹೇಳಿದಾಗ, ಅವನು ಪದ್ಮರಸನನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ
ಕೇಳಲು, ಗರ್ವತೋಂಟಗಳೊಡನೆ ಕೆರೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ ; ಬಂದು ನೋಡಬಹುದು—ಎಂದು
ಹೇಳಿ ದೊರೆಯೊಡನೆ ಬೇಲೂರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಪವಾಡವನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೆರೆಯನ್ನು
ತೋರಿಸಿ, ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದನು. ಇವನ ಧ್ಯಾನಬಲದಿಂದ ಗಂಗೆಯೇ
ಅಂದು ಬಂದು, ಆಕಾಶದಿಂದ ಬಿದ್ದಿತು. “ಅಸಮಾಕ್ಷ್ಯನಿಂದ ಬಿಟ್ಟಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಕತದಿ”
ಈ ಕೆರೆಗೆ ಬಿಟ್ಟಸಮುದ್ರವೆಂದು ಹೆಸರು. ಇದನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದುದರಿಂದಲೇ ಈತನಿಗೆ ಕೆರೆಯ
ಪದ್ಮರಸನೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು.

ಬಳಿಕ ಪದ್ಮರಸನು ಮಂತ್ರಿಪದವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇಲೂರಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಿರಲು, ತ್ರಿಭುವನತಾತನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಆಂಧ್ರದೇಶದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ವಿಷ್ಣುವೇ ಪರದೈವನೆಂದು ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತ ವಾದಿಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿಕೊಂಡು ದೋರಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಬಲ್ಲಾಳರಾಜನನ್ನು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು, ದೊರೆ ಪದ್ಮರಸನನ್ನು ಕರೆಯಿಸಲು, ತ್ರಿಭುವನತಾತನಿಗೂ ಪದ್ಮರಸನಿಗೂ ವಾದವಾಗಿ ತ್ರಿಭುವನತಾತನು ಸೋತು, ಹಿಂದೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಒಡಂಬಡಿಕೆಯ ಪ್ರಕಾರ ವೀರಶೈವದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಪದ್ಮರಸನಿಗೆ ಶಿಷ್ಯನಾದನು.

ತರುವಾಯ ಪದ್ಮರಸನು ಮಗನಾದ ಕುಮಾರಪದ್ಮರಸನಿಗೆ ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಕಾಶಿಗೆ ಹೊರಡುವವನಾಗಿ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹಂಪೆಗೆ ಬಂದು, ಹರಿದೇವನನ್ನು ನೋಡಿ “ಉಮಾವರಂ ನಿಮ್ಮ ನಿಂದಿಂಗಿಂಟನೆಯ ದಿನಕೆ ತನ್ನೊಳ್ ನೆರಪಲಿದಪಂ ; ಅಂತಃ ನಿಂವೀಗಳೊರೆವೀಮಹಾಕಾವ್ಯಮಂ¹ ತಡೆಯದನಿಂತಃ ಪಾರವೈದಿವುದು” ಎಂದು ಹೇಳಿಕಾಶಿಗೆ ಹೋಗಿ ವಿಶ್ವನಾಥನಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯವಾದನು.²

ಕೆರೆಯಪದ್ಮರಸನು ತ್ರಿಭುವನತಾತನೊಡನೆ ವಾದಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬೇಲೂರಿಂದ ದೋರಸಮುದ್ರದ ನರಸಿಂಹಬಲ್ಲಾಳನ ಸಭೆಗೆ ಹೋದಾಗ ಅವನ ಜತೆಯಲ್ಲಿ, ದೊರಾಂಬುಧಿಯ **ರಾಮಣ್ಣ**, ಉಭಯಕವಿಶರಭಭೇರುಂಡನೇನಿಪ ಕವೀಂದ್ರ **ರಾಘವ**, ಹುಲಿಗರೆಯ **ನಾಯಿದೇವ** ಪುರಾಣಭಟ್ಟ, ಗುರುಭಕ್ತ ಕಾಮಣ್ಣ, ವಿಶ್ವಣ್ಣ, ಉದ್ಭತಶಾಸ್ತ್ರನಿಕರಭಂಜನ ನಾಗನಾಥಾರ್ಯ, ಅತಿರಸಿಕ **ಕರ್ಣಾಭರಣ** ಬುಧವರ, ಪದವಾಕ್ಯಪ್ರಮಾಣಜ್ಞ **ದೇವರಸ** ಪಂಡಿತ. ಅನೇಕಕಲಾವಿದ ಹಂಪೆಯ **ರಾಮಿತಂದೆ**, ಜಗದಾರಾಧನಾಗಿ**ದೇವ**, ಅಷ್ಟಭಾಷಾಕವೀಶ್ವರ **ಶಿವದಾಸ**, ಶೈವವಿರುದ್ಧ ಮತದಾವದಾವ **ದಾವರಸ**, **ಶರಣಕವಿ** ಮೊದಲಾದ ಪಂಡಿತರು ಹೋದರು.³

ಪದ್ಮರಸನು ನರಸಿಂಹಬಲ್ಲಾಳನ⁴ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಶಿವಾದ್ವೈತಸಾಕಾರ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಸಾನಂದಚರಿತ್ರವೆಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿ ತ್ರಿಭುವನತಾತನನ್ನು ವಾದದಲ್ಲಿ ಜಯಿಸಲು ಸಭೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸಕಲವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಈತನನ್ನು ಶ್ಲಾಘಿಸಿದಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ:—

1. ಇದೇ ಗಿರಿಜಾಕಲ್ಯಾಣವಾಗಿರಬೇಕು.

2. ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದಕ್ಕೂ ಚೆನ್ನ ಬಸವಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದಕ್ಕೂ ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ.

3. ಪದ್ಮರಸನ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ಹೋದ ಜನರು ಉದ್ಭಟಸ್ತುತಿ, ಬಸವಗೀತೆ, ಹರೀಶಾದಿಗಳ ಗದ್ಯ ಪದ್ಯ ಪ್ರಬಂಧಗಳು ಇವುಗಳನ್ನು ಪಶಿಸುತ್ತ ಹೋದಂತೆಯೂ ಹೇಳಿದೆ.

4. ತರೀಕೆರೆಯ 17 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಈ ರಾಜನನ್ನು “ಮಾಹೇಶ್ವರಸಮಯಪ್ರತಿಪಾಳಕ” ಎಂದೂ, ಬೇಲೂರು 177 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ “ಗಮಕಿಜನಜನಿತಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ ಸಮೂಹ ಸಂಪಾದಿತ ಮಹಾವಾದವಿಚಾರಾಚಾರ್ಯಂ” ಎಂದೂ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ ಬರೆದಿದೆ.

ದೋರಸಮುದ್ರಮೆಂಬ ಪೆಸರಿಂ ಕರಮೊಪ್ಪುವ ರಾಜಧಾನಿಯೊಳ್ |

ಧೀರನೈಸಿಂಹಭೂವರನಹೋ ಮಹಿಯಂ ಪರಿಪಾಲಿಸುತ್ತಿರ ||

ಲಕ್ಕರಸೆಯಾಣ್ಣೋಲಗಕೆ ಬಂದನಗುರ್ವಿಸುತಾಂಧ್ರದೇಶದಿಂ |

ಕಾರಿಯ ಭೃತ್ಯನೋಮೊ ಭುವನತ್ರಯತಾತನಿಸ್ಸನೊರ್ವವಂ ||

ಶಿವನಿಲ್ಲಾ ಶಿವಭಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ ಶಿವಸಿದ್ಧಾಂತಂ ದಲಿಲ್ಲಾ ಮತಂ |

ಸುವಿಚಾರಸ್ಥಿತಿಗಿಲ್ಲ ನಾಡೆ ವನಜಾಕ್ಷಂ ದೈವಮಾವೈಷ್ಣವಂ ||

ಸುವಿಶಾಲಂ ನಿಜಭಕ್ತಿಗೆಂದೆನುತೆ ಪತ್ರಾಲಂಬನಂಗೆಯ್ಯೆ ತ |

ಧೈವಿಯಂ ಪದ್ಮರಸಾರ್ಯರೋಡಿಸಿದರೀಸಾನಂದಚಾರಿತ್ರದಿಂ ||

ಪಿಂದೆ ಸಮಸ್ತನೀಲಪಟಸಾಂಖ್ಯರ ಬೌದ್ಧರ ಜೈನಭೇದದೊಳ್ |

ಸಂದರ ಭಾಟ್ಟತಾರ್ಕಿಕರ ಕೂಡತಿನಾದಿಸಿ ಸೋರ್ಕಿ ಸೂಕ್ತಿಯ ||

ಲೊಂದದಬದ್ಧವಾದಿಯನಿಪುದ್ಧತವೈಷ್ಣವನಂ ವಿಭಾಡಿಸು |

ತ್ತಿಂದುಧರಪ್ರತಿಸ್ವಯನೆ ಪದ್ಮರಸರ್ ನೆಗಟ್ಟರ್ ಧರಿತ್ರಿಯೊಳ್ || .

ಇದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಪಂಡಿತರು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಪದ್ಮರಸನನ್ನು ಶ್ಲಾಘಿಸಿ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಪಂಡಿತರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವವರ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಅವರವರ ಚರಿತದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದೇನೆ.¹

ಈ ಕವಿಗೆ ಸಕಲಶಾಬ್ದಿಕಸಾರ್ವಭೌಮ, ಉದ್ಧತವಾದಿನಿಕರಶೇಷ್ಯಾ ಭುಜಂಗ, ತಾರ್ಕಿಕಚಕ್ರವರ್ತಿ, ಶಿವಾದ್ವೈತಸಾಕಾರಸಿದ್ಧಾಂತಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನಾ ಚಾರ್ಯ, ಶರಣಕವಿ, ಭವಿದೂರ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಇವನ ಗ್ರಂಥ

ದೀಕ್ಷಾ ಬೋಧೆ.

ಇದು ಪ್ರಾಯಶಃ ರಗಳೆಯ ರೂಪವಾಗಿದೆ; ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಂದವೃತ್ತಗಳೂ ಇವೆ; ಸ್ಥಲ 3, ಗ್ರಂಥ 360, ವೃತ್ತ ಕಂದ ೮೫ ಭಯ 385. ಇದರಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ವಿಷಯಗಳು ಗುರುಶಿಷ್ಯಸಂವಾದ ರೂಪವಾಗಿ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಶ್ಲೋಕಗಳು ಪ್ರಮಾಣತ್ರೇನ ಅನುವಾದಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನೇ ಪದ್ಮಣಾಂಕನು (ಸು. 1385) ಈ ಪದ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ:—

ಓಪ ಶಿಷ್ಯನ ಬೋಧಿಸಿದ ರೀತಿಯಿಂದ ರಘು |

ಟಾಪದ್ಧತಿಯೊಳು ಸಸಾಕ್ಷಿ ಕಂ ವೀರಶೈ |

ಪೋಪಕಾರಾರ್ಥವಿಂಪಮರೆ ದೀಕ್ಷಾ ಬೋಧವೆಂಬ ಕೃತಿಯಂ ರಚಿಸಿದಂ ||

ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಲಲಿತರಗಳೆಯೂ ಮಂದಾನಿಲರಗಳೆಯೂ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವನಾಥಸ್ತುತಿ ಇದೆ. ಇದರಿಂದ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಶಿವಭಕ್ತನ ನಡತೆ.

ಉಚ್ಚಾಹಶಿವಭಕ್ತಿಯಚ್ಚ ಟ್ರಾಯದಿರಬೇಕು | ನಿಚ್ಚಟದ ನಿಷ್ಕ ದೃಢ ಕೆಚ್ಚುಗೊಂಡಿರ
ಬೇಕು |

ನಿಯತವಪ್ಪಾಚಾರಸಮಯ ತಾನಿರಬೇಕು | ನಯದ ವಾಕ್ಯಂ ದಯವು ದಾಕ್ಯಿಗ್ಗು
ವಿರಬೇಕು |

ದಂಭವಾತ್ಸರ್ಯಕ್ಕೆಯಿಂಬುಗುಡದಿರಬೇಕು | ಶಂಭುವದಭಕ್ತಿ ನಂಬುಗೆಯ ಹಂಬಲು
ಬೇಕು |

ಪದಪಾಣಿಗುದಗುಹ್ಯಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ | ಬೆದಜದವ ಧಟ್ಟಿಸುವ ಅದಟುಬೇಕವ
ಜಲ್ಲಿ |

ಸೂಸಲೇಯದೆ ಮನವನೀಶನಾಸದೂಳಿರಿಸಿ | ಬೀಸರಾಗದ ಚಿತ್ತಮಂ ಮಿಸಲಾಗಿರಿಸಿ |
ಹೀನದೀನತ್ವದುಮ್ಮಾನಮಂ ಬಿಡಬೇಕು | ಜ್ಞಾನಗುರುಭಕ್ತಿತದ್ಧ್ಯಾನನಾಗಿರಬೇಕು

|| 541 ||

ಚಿತ್ತ ಚಾಪಲ್ಯ.

ಕಿಂದು ಹೊತ್ತಿಂಗೊಂದು ಪರಿಯಹುದು ಈಮನಂ | ಬೆಂದ ವಿಷಯಂಗಳಂ ಬಿಟ್ಟು
ಬಿಡದೀಮನಂ |

ಒಚ್ಚಿಹೊತ್ತಿಗೆ ಭಕ್ತಿಯಿಚ್ಚಿಯಹುದೀಮನಂ | ಬೆಚ್ಚಿ ಮತ್ತೊಲ್ಲಿನೆಂದಚ್ಚ ಟ್ರಾವುದೀ
ಮನಂ |

ಒಡಲೊಡವಮಡದಿಯರ ತೊಡರಿಪುದೀಮನಂ | ಕಡಗೆ ಮೃಡಭಕ್ತಿದೃಢವಿದಿಯದಿ
ಹುದೀಮನಂ || 542 ||

ಕುಲಮದನಿರಸನ.

ಕುಲಮಂ ವಿಚಾರಿವೊಡೆ ಸಲವಿಲ್ಲ ಫಲವಿಲ್ಲ | ನೆಲೆಯನಜಾವೊಡೆ ಶುದ್ಧಹೊಲೆಯೈಸೆ
ಕುಲವಲ್ಲ |

ಕಾಯಕ್ಕೆ ಕುಲವೊ ಜೀವಕ್ಕೆ ಕುಲವೋ ಪೇಲು | ಈ ಯೆರಡಜೊಳಗೆ ಇನ್ನಾವುದಕೆ
ಕುಲ ಪೇಲು |

ಕಾಯನಾದೊಡೆ ಶುದ್ಧಹೊಲೆಯಾಗಿ ಕುಲವಿಲ್ಲ | ನಾಯವಹ ಜೀವ ನಿರವಯಸಾಗಿ
ಕುಲವಿಲ್ಲ |

ತಂದೆತಾಯಿಗಳುಭಯಬಿಂದುಸಂಪುಟದಿಂದ | ಬಂದನೆಂಬೊಂದು ಮದವೈಸೆ ನೀ
ನುಡಿವಂದ ||

ಅಕ್ಕಟೀಕುಲವಿಡಿದು ಸತ್ಕುಲಕೆ ಹೋರುವರೆ | ದಕ್ಕಿದೊಡೆ ಶುದ್ಧಹೊಲೆಗಿಕ್ಕಿ
ಮಾತಾಡುವರೆ || 543 ||

ಮಮಕಾರನಿರಸನ.

ಒಡವೆಯಾರದು ಒಡೆಯರಾರೆಂಬುದನು ಅಜ್ಞೆಯೆ | ಕಡುಲೋಭಿಜಡನೆಯಕಟಿಪ್ಪ
ಯಲಾ ನರಗುಜ್ಜೆಯೆ |
ಕಟ್ಟೊಡೆಯತನವ ಬಲಿದಿಂತು ಹೋರುವೆ ನಿನ್ನು | ಹುಟ್ಟುವಾಗಲೆ ಧನವ ಕಟ್ಟಿ
ತಂದೆಯೊ ನೀನು |
ನೀ ತಾರದೊಡೆ ನಿನ್ನ ತಾತ ತಂದನೊ ಇದಂ | ಏತಜ್ಞಂದಾಯ್ತು ನಿನಗೊಡತನಂ
ಪೇಟಾದಂ |
ಬರುತ ತಾರದೊಡೇನು ಆಯ್ತು ನಿನಗಂದೊಡಂ | ಹರಣದೊಡನೊಯ್ಯಬೇಡಾಳೊಡೆ
ಯನಾದೊಡಂ |
ಹುಟ್ಟುವಲೆ ತಾರೆ ಹೊಂದುವಲೊಯ್ಯ ಕಂಡಿದಕೆ | ನಟ್ಟನಡುವೆಹಗಾಯ್ತು ಒಡೆ
ತನಂ ಪೇಟಾದಕೆ |
ನಿನ್ನದಾದೊಡೆ ನಿನ್ನ ವ್ಯಯಕೆ ಸಲುತಿರದೇಕೆ | ಕನ್ನದಿಂ ನೃಪದಾಯರಿಂದ ಸರಿಯಲದೇಕೆ |
ಹೋಗುತ್ತ ತನ್ನಳತೆಯಲಿ ತಾನೆ ಹೋದುದೇ | ಬೇಗಯಂ ನಿನ್ನ ಹರಣವನೊಯ್ಯ
ದಾದುದೇ |
ಇದುಕಾರಣಂ ನಿನ್ನ ಸೊಮ್ಮಲ್ಲ ಎಲೆಮರುಳೆ | ಕುದಿದು ಕೋಟಲೆಗೊಂಡೊಡಂ
ಇಲ್ಲ ಎಲೆಮರುಳೆ || 544 ||

ಪರತತ್ವಸ್ವರೂಪ.

ಸಕಲತತ್ತ್ವಂಗಳಿಗೆ ಯುಕ್ತುತಿಗೊಳಗಾಗದದು | ಅಖಿಳನಿಗಮಾಗಮವು ಮುಖವಿಡಲು
ಬಾರದದು |
ಹರಿಯಜಸುರಾಸುರರು ಪರಿಕೆಸಲು ಬಾರದದು | ಚರನಿ ನೀರಕ್ಷೀರದಿರವಿದ್ದು ಇಲ್ಲ
ದುದು |
ದೂರವೆನಬಾರದದು ಸಾರೆಯೆನಬಾರದದು | ಆರಿಗಳವಡುವುದು ವಿಚಾರಕೊಳ
ಗಾಗದದು |
ಸಕಲವೆಂಬುದು ತಾನು ನಿಃಕಲವೆನಲು ತಾನು | ಸಕಲನಿಃಕಲವೆನಿಸಿಯೆನಿಸದಿರ್ಪುದು
ತಾನು |
ಒಳಗಂದೊಡಂ ತಾನು ಹೊಜಗಂದೊಡಂ ತಾನು | ಒಳಗುಹೊಜಗಲ್ಲದ ಬಜು
ಬೆಳಗಿನ ಬೆಳಗು ತಾನು |
ಸಕಲಭೂತಂಗಳಂತರ್ಯಾಮಿಯೆನಿಸಿರ್ಪು | ಭಕುತರಿಗೆ ಸುಲಭನು ಲಾಠಿಗಸಾಧ್ಯನು
ಮಪ್ಪ |
ಅಂತು ಸರ್ವಾಂಗಮಯಮಾದ ಮಹಲಿಂಗಮಂ | ಅಂತುವಂ ತಿಳಿ ನಿನೊಳಿಹ
ಭಾವಸಂಗಮಂ || 545 ||

ಕೆರೆಯಪದ್ಮರಸನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳು.

ಕೆರೆಯಪದ್ಮರಸನು ನರಸಿಂಹಬಲ್ಲಾಳನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ತ್ರಿಭುವನತಾತನನ್ನು ವಾದದಲ್ಲಿ ಜಯಿಸಿದಾಗ ಅವನನ್ನು ಕನ್ನಡ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಶ್ಲಾಘಿಸಿದ ಕವಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನೂ ಅವರು ಮಾಡಿದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನೂ¹ ಇಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ. ಇವ ರೆಲ್ಲರೂ ವೀರಶೈವಕವಿಗಳು. ಇವರಲ್ಲಿ ರಾಘವ ಎಂಬವನಿಗೆ ಹೇಳಿರುವ ಬಿರುದಿ ನಿಂದ ಅವನು ರಾಘವಾಂಕನೇ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಉಳಿದವರ ವಿಷಯ ವಾಗಿ ನಮಗೆ ಇನ್ನೇನೂ ತಿಳಿಯದು. ಈ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಎಲ್ಲರೂ ಒಳ್ಳೆಯ ಕವಿಗಳಾಗಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ; ಆವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರಬಹುದೋ ತಿಳಿಯದು.

ದೋರಾಂಬುಧಿಯ ರಾಮಣ್ಣ. ಸು. 1165.

ದೋರಾಂಬುಧಿ ಅಥವಾ ದೋರಸಮುದ್ರ ಎಂದು ಹೆಳೆಯಬೀಡಿಗೆ ಹೆಸರು. ಪ್ರಭುತೆಯ ಪರ್ಮೆಗಮಾಮಾ | ತ್ರಿಭುವನತಾತಾಖ್ಯಾಯಾಂತ ವೈಷ್ಣವನುದ್ಧ |
ದ್ವಿಭುಪದ್ಮಣಾರ್ಯೋಃ ಸೋ | ಲ್ತಭಯಮನರದಂಘ್ರಿಗೇಗಿದಂ ನೃಪಸಭೆ
ಯೋಃ || 546 ||

ಉಭಯಕವಿಶರಭಭೇರುಂಡ ರಾಘವ.² ಸು. 1165.

ಮಿಹಿರಂಗಿ ತಿಮಿರಮಿದಿರೇ | ಸಹಜಕ್ಕೆ ರಮಾಳಮಿದಿರೆ ಪದ್ಮರಸಾರ್ಯಂ |
ಗಹದಾ ತ್ರಿಭುವನತಾತಂ | ಬಹುವಿಧದಿಂ ಬಗೆಯಲಿದಿರೆ ತಾನೇ ಕೆಟ್ಟಂ || 547 ||

ಹುಲಿಗೇರೆಯ ನಾಯಿದೇವ ಪುರಾಣಭಟ್ಟ. ಸು. 1165.

ತನುವೆಂಟುಂ ಶಿವನವು ತ | ತ್ತನುವಿನೊಳಮದಿದುರ್ ಬೇಜಿ ದ್ವೈವಂ ಸಮಯಂ |
ತನಗೆಂಬ ತಲೆಗಳನೆ ತಟ್ಟ | ದೆನಗಂ ಚೆಂಡಾಡಲಾಯ್ತು ಮನಮಶ್ರಾಂತಂ || 548 ||

ಅತೀರಸಿಕ ಕರ್ಣಾಭರಣ ಬುಧವರ. ಸು. 1165.

ಪರಸಮಯಾಂಧಕಾರಘನಚಂಡಕರಂ ಹರಿಯೆಂದು ಸಾಜಿ ಧಿ |
ಕ್ಕರಿಸುವ ವಾದಿಯಂ ಸಕಲವೇದಪುರಾಣಪುರಾತನೋಕ್ತಿಯಿಂ ||
ದೊರಸುವೊಡುವರಾತಳದೊಳೊವನೆ ಶೈವತಟಾಕಸ |
ದ್ವರಸನಂತಶಾಸ್ತ್ರಸರಸಂ ಚರಸಂ ಪರದೈವಜೀವರಂ || 549 ||

1 ಈ ಪದ್ಯಗಳು ಕೆರೆಯಪದ್ಮರಸನ ಮಗನಾದ ಕುಮಾರಶದ್ಮರಸನ ಸಾನಂದಚರಿತ್ರದ ಉಪೋದ್ಭೂತದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

2. ಪುಟ 235.

ಲತೆಯುಂ ಖಗಮುಂ ಮೃಗಮುಂ | ಸತಿಯರುಮುಂ ಪೊಗಲ್ಲು ಕವಿತೆಯುಂ ನೀಗದೆ ಪಾ |
ವೃತ್ತಿಯರಸನನೇ ಪೊಗಲ್ಲುಂ | ಕ್ರಿತ್ತಿಯೋಳ್ ಪದ್ಮರಸಶರಣಕವಿ ಭವಿದೂರಂ || 550 ||

ಸುಕವಿಕರ್ಣಾಭರಣ ಎಂದು ಮುಗಿವ ಕೆಲವು ನೀತಿಬೋಧಕನಾದ
ಪದ್ಯಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಇವು ಈ ಕವಿಯಿಂದ ರಚಿತವಾಗಿರಬಹುದೋ
ಎನೋ ತಿಳಿಯದು. ಒಂದು ಪದ್ಯವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತೇವೆ:—

ಪಾತಿವ್ರತ್ಯ.

ಬೇಲಿತೇ ಗೋಂಟಮದಿಲುಗ | ಲೋಲೈಸುವ ಕಾಪಿನಾಳು ಮೆಯ್ಯಾಸಿನವರ್ |
ಬಾಲೆಯರಂ ಕಾವರೆ ನಿಜ | ಶೀಲಮೆ ಕಾದವುದು ಸುಕವಿಕರ್ಣಾಭರಣಾ || 551 ||

ಪದವಾಕ್ಯಪ್ರಮಾಣಜ್ಞ ದೇವರಸಸಂಹಿತ. ಸು. 1165.

ಏಕೆ ಬಿಡು ಮತ್ತೆ ಗಲ್ಲಪದಿ | ರೇಕೋ ರುದ್ರೋ ದಲೆಂಬ ಸುತಿವಿಡಿದೆಲ್ಲಾ |
ಕಾಕುಮತಂಗಳನಲಿದು ನಿ | ರಾಕರಿಸಿದ ಸತ್ಯಶರಣಕವಿಗಿದಿರುಂಟೇ || 552 ||

ಹಂಸೆಯ ರಾಮಣ್ಣ ಅಥವಾ ರಾಮಿತಂದೆ. ಸು. 1165.

ಇವನಿಗೆ “ಅನೇಕ ಕಲಾವಿದ” ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವು ಹೇಳಿದೆ.

ಗುರುವಂ ಹರನಂ ಪಂಚಾ | ಕ್ಷುರಿಯಂ ರುದ್ರಾಕ್ಷಿಯಂ ವಿಭೂತಿಯನೊಲ್ಲಾ |
ದರಿಸರ್ ಶರಣಕವಿಯ ಪ | ದ್ವರಸರ ಸಾನಂದಚರಿತೆಯೋದುಗಿ ಶರಣರ್ || 553 ||

ಜಗದಾರಾಧ್ಯ ನಾಗಿದೇವ. ಸು. 1165.

ಪರವಾದಿಧ್ಯಾಂತಸೂರ್ಯಂ ಕೆರೆಯಪದುಮರಾಜಂ ಸ್ವಗುರ್ವಾಜ್ಞೆಯಿಂದೀ |
ಶ್ವರಭಕ್ತರ್ ಮೆಚ್ಚೆಯಾಹಾ ವಿರಚಿಸಿದ ಶಿವಾದ್ವೈತಸಾಕಾರಸಿದ್ಧಾಂ ||
ತರಸಂ ಸಾನಂದಚಾರಿತ್ರಮನೆ ಪಸರಿಸುತ್ತಿರ್ಪುದೀಕ್ಷೋಣಿಗೊಂದಂ |
ಗುರುಭಕ್ತಂ ಕಾರಣಾತ್ಮಂ ವರಗುಣಿ ಜಗದಾರಾಧ್ಯನಾನಾಗಿದೇವಂ || 554 ||

ಸಂದ ಪುರಾಣದಾಗಮದ ವೇದದ ಶೈವಕಥಾವಿತಾನದೊಳ್ |
ಕುಂದಿನಿತಿಲ್ಲ ಸೇರುವೆ ಚಮತ್ಕೃತಿಯಾದುದು ಮಾಮುರ್ದಯ್ಯ ಲೇ ||
ಸೆಂದು ಸಮಸ್ತ ಸತ್ಯವಿಜನಂ ಪೊಗಲ್ಲುತ್ತಿರೆ ವೇಲ್ಲಿನೆಯ್ದೆ ಸಾ |
ನಂದಚರಿತ್ರಮಂ ಕೆರೆಯಪದ್ಮರಸಂ ಬಹುಶಾಸ್ತ್ರಕೋವಿದಂ || 555 ||

ಛಂದದ ಪೌರಾಣಾಗಮ | ವೃಂದದ ಹೃದಯಮದು ಶೈವಪದಮಿಂದೆನೆ ಸಾ |
ನಂದಚರಿತ್ರಮನೊರೆದಂ | ಸಂದಿಸಿ ಪದ್ಮರಸಶರಣಕವಿ ಭವಿದೂರಂ || 556 ||

ಹರನ ಸಮಗ್ರಭಕ್ತಿ ನೆಲೆಗೊಂಡ ಪುರಾತನಕೇಶಿರಾಜಬಾ |
ಚರಸರ ಚೋಕ್ತನಾಯರ ದಧೀಚಿಯ ಶಂಕರದಾಸಿಮಯ್ಯನೆಂ ||

ಬರ ವರತೇಜದಂತೆ ಮಲೆವನ್ಯಮತಾಂಧರನೊಕ್ಕಲಿಕ್ಕುವಂ |

ಶರಣಕವೀಶ್ವರಂ ಕೆರೆಯಪದ್ಮರಸಂ ಪ್ರತಿವಾದಿಭಂಜನಂ || 557 ||

ತರುಗಿರಿಲತೆನಾರಿಯರಂ | ಮುರಹರನಂ ಪೊಗಲ್ವು ಕಥೆಯನಾಲಿಪರಲ್ಲದೆ |

ಪುರಹರನ ಕಥೆಯನೊಲ್ಲರ್ | ಹರಹರ ಕರಮುರಿದು ಶರಣಕವಿ ಭವಿದೂರಂ || 558 ||

ಅಪ್ಪಭಾಷಾಕವೀಶ್ವರ ಶಿವದಾಸ. ಸು. 1165.

ಮೃಢಭಕ್ತಿಪಥದ ಸಾರಂ | ಮೃಡನೊಡನೆಗೆಗಾಣ್ಣು ನೊಡಲ ಸುಡುವತಿಥೀರಂ |

ಜಡರಜ್ಞಾನನಿವಾರಂ | ಕಡುಗಲಿ ಪದ್ಮರಸಶರಣಕವಿ ಭವಿದೂರಂ || 559 ||

ದಾವರಸ. ಸು. 1165.

ಇವನಿಗೆ “ಶೈವವಿರುದ್ಧಮತದಾವದಾವ” ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವು ಉಪಯೋಗಿಸಿದೆ.

ಏಕೈಕವೀರನೊರ್ವನೆ | ಏಕೋರುದ್ರನ ಲಲಾಟಿನೇತ್ರದೊಳೊಗೆದಂ |

ದೇಕೆ ಶಿವನೆಂಬ ದಕ್ಕಂ | ಗಾಕುಜ್ಜಿಡಲೆಯಿತ್ತನವನ ಪಡಿ ಪದ್ಮರಸಂ || 560 ||

ಶರಣಕವಿ. ಸು. 1165.

ಒಳ್ಳೆಗಳುಂ ಗರಳದ ಕರಿ | ಗೊಳ್ಳೆಗಳುಂ ಕೈಪಸೂರೆಯ ಬಳ್ಳೆಗಳುಂ ಚಿತಿ |

ಟೊಳ್ಳೆಗಳುಂ ದೈವಾಖ್ಯಕೆ | ಕಳ್ಳರ್ ಗುರುರೂಪವಿಶ್ವನಾಥಂಗೆಣೆಯೇ || 561 ||

ಅಬ್ಬಲೂರಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಶಾಸನವನ್ನು¹ ಕೇಶವರಾಜಚಮೂಪನು ರಚಿಸಿದಂತೆಯೂ ಸರಣನೆಂಬ ಕವಿ ತಿದ್ದಿ ಬರೆದಂತೆಯೂ ಆ ಶಾಸನದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿರುವ

ಕೇಶವರಾಜಚಮೂಪಂ | ಶಾಸನಮಂ ಪೇಳ್ವೆನಂತದಂ ತಿರ್ದಿ ನಿರಾ |

ಯಾಸದೆ ಬರೆದವನೇಶನ | ದಾಸಂ ಶಿವಚರಣಕಮಲಶರಣಂ ಸದಣಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನವು ಸುಮಾರು 1195 ರಲ್ಲಿ ಬರೆದುದು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಶರಣಕವಿ ಈ ಸರಣನೇ ಆಗಿರಬಹುದೋ ಎನ್ನೋ ತಿಳಿಯದು.

ತಿಪ್ಪಣೋಜ. 1169.

ಬಾಂಬೆ ಬ್ರಾಂಚ್ ರಾಯಲ್ ಎಸ್ಟಾಬ್ಲಿಷ್ ಮೆಂಟ್ ಜರ್ನಲೊಳಗೆ² ಅಚ್ಚಾಗುವ ಒಂದು ಕನ್ನಡ ಶಾಸನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ

ಭರತಾಗಮಶಾಸ್ತ್ರಕಳಾ | ಪರಿಣತಿಯೊಳ್ ವರ್ಣಕವಿತೆಯೊಳ್ ದಾನಗುಣೋ |

ತ್ವರದೊಳ್ ಸರಿಯಾರ್ ವಂಕೇ | ಶ್ವರದೇವರ ತಿಪ್ಪಣೋಜನೊಳ್ ಭೂತಲದೊಳ್ |

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ಈತನು ಕವಿಯಾಗಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ—
ಗೋಸಕ (Goa) ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಕದಂಬರಾಜರಲ್ಲಿ ವೆರ್ಮಾಡಿ ಅಥವಾ
ಶಿವಚಿತ್ತ ಎಂಬ ರಾಜನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಕಮಲಾದೇವಿ ಒಂದು ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು
ಕಟ್ಟಿಸಿದಂತೆ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಶಿವಚಿತ್ತನು 1169 ರಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಇದೇ ಜರ್ನ
ಲೊಳಗಿರುವ ಇತರ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿವುದರಿಂದ ಈ ತಿಷ್ಠಣೋಜನು ಆ ಕಾಲ
ದವನಾಗಿರಬೇಕು.

ಬಾಲಚಂದ್ರ. ಸು. 1170.

ಈತನು ಜಿನಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಪ್ರಾಭೃತಕತ್ರಯ,
ತತ್ತ್ವಾರ್ಥ, ಪರಮಾತ್ಮಪ್ರಕಾಶಿಕೆ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ
ಗಳನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಇವನು ಜೈನಕವಿ: ಮೂಲಸಂಘದ ದೇಶೀಯಗಣದ ಪುಸ್ತಕಗಚ್ಛದ
ಕುಂದಕುಂದಾನ್ವಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು. ಇವನ ಗುರು 1176 ರಲ್ಲಿ ಗತಿಸಿದ
ನಯಕೀರ್ತಿ¹; ಅಣ್ಣ ದಾಮನಂದಿ². ಇವನಿಗೆ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿ ಬಾಳಚಂದ್ರನೆಂದು
ಹೆಸರು. ಈತನು 1181 ರಲ್ಲಿ ಬದುಕಿದ್ದಂತೆಯೂ³ ಸುಜನೋತ್ತಂಸನೆಂಬ
ಬಿರುದುಳ್ಳ ಬೊಪ್ಪಣಪಂಡಿತನಿಂದ ಗೊಮ್ಮಟಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಬರೆಯಿಸಿದಂತೆ
ಯೂ⁴ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಈತನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಪದ್ಯಗಳು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ
ಅನೇಕವಿವೆ. ಬೊಪ್ಪಣಪಂಡಿತನು ಈತನನ್ನು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ:—

ವರಸೈದ್ಧಾಂತಿಕಚಕ್ರೇ | ಶ್ವರನಯಕೀರ್ತಿವ್ರತೀಂದ್ರ ಶಿಷ್ಯಂ ನಿಜಚಿ |

ತ್ವರಿಣತನಧ್ಯಾತ್ಮಕಳಾ | ಧರನುಜ್ವಲಕೀರ್ತಿ ಬಾಲಚಂದ್ರಮುನೀಂದ್ರಂ ||

ಸಮಯಸಾರ ಪ್ರಾಭೃತ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ

ಇದು ಸಮಸ್ತಸೈದ್ಧಾಂತಿಕಚಕ್ರವರ್ತಿ ಶ್ರೀನಯಕೀರ್ತಿದೇವನಂದನ ವಿನಯಜನಾ
ನಂದನ ನಿಜರುಚಿಸಾಗರನಂದಿಸರಮಾತ್ರದೇವಸೇವಾಸಾಧಿತಾತ್ಮಸ್ವಭಾವ ನಿತ್ಯಾನಂದ ಬಾಳ
ಚಂದ್ರದೇವವಿರಚಿತ ಸಮಯಸಾರಪ್ರಾಭೃತಸೂತ್ರಾನುಗತ ತಾತ್ಪರ್ಯವೃತ್ತಿ

1. ಶ್ರ. ಬಿ. ಶಾ. 66.

2. ನಾಗಮಂಗಲ 70 (1178).

3. ಶ್ರ. ಬಿ. ಶಾ. 327.

4. ಶ್ರ. ಬಿ. ಶಾ. 234.

ಎಂಬ ಗದ್ಯದಿಂದ ಈತನು ನಯಕೀರ್ತಿಯ ಮಗನಲ್ಲಿ ಓದಿದವನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇವನು ನಾಗಚಂದ್ರನ ಗುರುವಲ್ಲವೆಂಬಂಶವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದೇವೆ.¹

ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ—

1. ಜಿನಸ್ತುತಿ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 20 ಸದ್ಯಗಳಿವೆ. ಇದರ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಕವಿ ಆದುದು ಬಾಳಚಂದ್ರಮುನಿನಾಕೃದೊಳಾಗಮದೋಜಿಯಿಂದವನಾ |
ದ್ವಾದಶಭೇದದಿಂದ ಜಿನಗುಣಸ್ತವನಂ . . ನಾತ್ಮತತ್ತ್ವಸಂ ||
ಪಾದನಹೇತುವಪ್ಪುದಿನೋದಿಸುತೋದುವ ಕೇಳುತಿರ್ಪವ |
ಗಾರ್ಧರದಿಂದೆ ಮಾಡುವುದು ಮುಕ್ತಿಯನಕ್ಕಯಮಂ ಜಿನೇಶ್ವರಾ ||

ಎಂಬ ಕೊನೆಯ ಸದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಇದರಿಂದ ಎರಡು ಸದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಬೀಡಿದಭಂಗಿಯುಂ ನೆಜ್ಜಿದೆನ್ನ ಧನಂ ನವರತ್ನ ಸಂಚಯಂ |
ನಾಡೆ ಮನಕ್ಕೆ ವರ್ಪ ವನಿತಾನಿಕರಂ ಕಮನೀಯಯವ್ವನಂ ||
ನೋಡೊಡಲೆಂಬಿವಾವ ತೆಜದಿಂದ ಕಿಡುಗುಂ ಕಿಡದೊಪ್ಪು ನಾತ್ಮನೋಳ್ |
ಕೂಡುವ ಚಿತ್ತಮಂ ಗುಣಗಣೋತ್ತಮಮಂ [ದಯೆಗೆಯ್] ಜಿನೇಶ್ವರಾ || 562 ||
ಎವುದು ರಕ್ತದಲ್ಲಿ ಸುಕುಲಂ ದೊರೆಕೊಂಡೊಡೆ ಬಂದು ಪುಟ್ಟುಗುಂ |
ಜೀವಮಶುದ್ಧದೇಹದೊಳಗಾಯ್ದು ಭಾವಿಸೆ ಮಾಂಸಸಿಂಧಮಂ ||
ಬೀವಿಧದಿಂದ ವಿಚಾರಿಸಿ ನಿಜಾತ್ಮನೊಳಾದುದು ಶುದ್ಧಮೆಂಬುದಂ |
ಭಾವಿಸುವಂಧಮಂ ಭವನವಂದಿತಮಂ ದಯೆಗೆಯ್ ಜಿನೇಶ್ವರಾ || 563 ||

2. ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು.

ಈತನ ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯ ಪ್ರಾಭೃತವೃತ್ತಿಯ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ಧಮಾನ ಸ್ತುತಿ ಇದೆ. ಆಮೇಲೆ ಈ ಸದ್ಯವೂ ಗದ್ಯವೂ ಇವೆ:—

ಸುಖಕರರತ್ನತ್ರಯಸಾ | ಧಕ ನಿತ್ಯಾನಂದ ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯ |
ಪ್ರಕಟೀಕೃತ ಸತ್ಪ್ರಾಭೃತ | ಕೆ ಕರಂ ಕರ್ಣಾಟವೃತ್ತಿಯಂ ವಿರಚಿಸುವೆಂ ||
ಶ್ರೀಕುಮಾರನಂದಿಸಿದ್ಧಾಂತದೇವಶಿಷ್ಯರುಂ ಸದ್ವನಂದ್ಯಾದ್ಯಪರನಾಮಧೇಯರು
ಮಪ್ಪ ನಿತ್ಯಾನಂದ ಶ್ರೀಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವರಿಂ ಶಿವಕುಮಾರ² ಮಹಾರಾಜಾದಿ

1. ಪುಟ 102

2 ಸಾರಕರು ಈತನು ಶ್ರೀ ವಿಜಯ ಶಿವನ್ಯಗೇಶ ಮಹಾರಾಜ ಎಂಬ ಕದಂಬರಾಜನು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ Ind. Ant., XIV, 15,

ಸಂಕ್ಷೇಪರೂಪಶಿಷ್ಯಪ್ರತಿಬೋಧನಾರ್ಥಂ ವಿರಚಿತಮಪ್ಪ ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯ ಪ್ರಾಭೃತಶಾಸ್ತ್ರ
ತಾತ್ಪರ್ಯಾರ್ಥವೃತ್ತಿಯಂ ವಿರಚಿಸುನೇಂ.

ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಪದ್ಯಗಳಿವೆ:—

ಪರನಾಗಮನಾರಿಧಿಮ | ಕಿರಣಂ ರಾಧಾಂತಚಕ್ರ ನಯಕೀರ್ತಿಯಮಾ |
ಶ್ವರಶಿಷ್ಯನಮಳನಿಜಚಿ | ತ್ವರಿತನಧ್ಯಾತ್ಮಿ ಬಾಳಚಂದ್ರಮುನೀಂದ್ರಂ ||
ಧೃತರತ್ನತ್ರಯಂ ಪ್ರಾ | ಭೃತಸೂತ್ರಾನುಗತವೃತ್ತಿಯಂ ಪಲರ್ಗಂ ಪ್ರಾ |
ಕೃತಕರ್ಣಾಟಕವಾಕ್ಯಾ | ಧೃತತ್ವನಿಶ್ಚಿತ್ತಿಯಾಗೆ ನಿರ್ವರ್ಣಿಸಿದಂ ||

ಪ್ರವಚನಸಾರ ಪ್ರಾಭೃತಶಾಸ್ತ್ರವೃತ್ತಿಯ ಆದಿಯಲ್ಲಿ—

ಭುವನಾರಾಧ್ಯತಪಶ್ಚಿ | ಧನನಿರ್ಮದಪದ್ಮನಂದಿಮುನಿರಾಜಕೃತ |
ಪ್ರವಚನಸಾರದ ತಾತ್ಪರ್ಯವೃತ್ತಿಯಂ ಚಿನ್ನಿಯಮೃದಿಂ ವಿರಚಿಸುನೇಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯವಿದೆ. ಇವನ ತತ್ಪರ್ಯಾರ್ಥತಾತ್ಪರ್ಯವೃತ್ತಿಗೆ ತತ್ಪರತ್ನಪ್ರದೀಪಿಕಾ
ಎಂದು ಹೆಸರು. ಇದನ್ನು “ಕುಮುದಚಂದ್ರ ಭಟ್ಟಾರಕಪ್ರತಿಬೋಧನಾರ್ಥಂ”
ರಚಿಸಿದಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ನೇಮಿಚಂದ್ರ. ಸು. 1170.

ಈತನು ಲೀಲಾವತಿ, ನೇಮಿನಾಥಪುರಾಣ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆ
ದಿದ್ದಾನೆ.

ಇವನು ಲೀಲಾವತಿಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ “ಅಂಬುಧಿವೇಷ್ಣಿತಾವನಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣದೇವನೆ
ರಾಜನೆಂದು ಬೋಧಿಸಿ | ಕಾಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಪುಣ್ಯಸತಿ ಚಂದಲದೇವಿಯ ದೇವಿಯೆಂದು ಸೇ |
ವ್ಯಂ ಬುಧನೇಮಿಚಂದ್ರನೆ ಕವೀಶ್ವರನೆಂದು ” ಎಂದೂ, “ಧರೆಯಂ ರಕ್ಷಿಸುತಿರ್ಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣ
ಬರಿಸಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರೋರ್ವೀಶ್ವರಂ | ಸಿರಿಯಂತಾತನ ತೋಳೊಳಿರ್ಕೆ ಸತತಂ ಶ್ರೀಚಂದ್ರಿಕಾ
ದೇವಿ ” ಎಂದೂ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಇದೇ ಲಕ್ಷ್ಮಣರಾಜನನ್ನು ಕರ್ಣಪಾರ್ಶ್ವನು (ಸು.
1140) ತನ್ನ ನೇಮಿನಾಥಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.¹ ಆದರೆ ಕರ್ಣಪಾರ್ಶ್ವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ
ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ರಾಜ್ಯಭಾರಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ; ಅವನ ತಂದೆಯೋ ಅಥವಾ ಅಣ್ಣನಾದ
ನಿಜಯಾದಿತ್ಯನೋ ಆಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ನೇಮಿಚಂದ್ರನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೇ
ಆಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಮೇಲಣ ಪದ್ಯಭಾಗಗಳಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ನೇಮಿಚಂದ್ರನು
ಸುಮಾರು 1140 ರಲ್ಲಿದ್ದ ಕರ್ಣಪಾರ್ಶ್ವನಿಗಿಂತ ಒಂದು ತಲೆ ಈಚೆಯವನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಅಲ್ಲದೆ ಇವನು ತನ್ನ ನೇಮಿನಾಥಪುರಾಣವನ್ನು ವೀರಬಲ್ಲಾಳನ ಪ್ರಧಾನನಾದ ಸೆಜ್ಜಿವಳ್ಳಿ ಪದ್ಮನಾಭನಿಗಾಗಿ ಬರೆದಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.¹ ವೀರಬಲ್ಲಾಳನು 1173 ರಿಂದ 1220 ರ ವರೆಗೆ ಆಳಿದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಆದುದರಿಂದ ಈ ಕವಿ ಸುಮಾರು 1170 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು. ಈತನು ಲೀಲಾವತಿಯನ್ನು ಬರೆದು ಆಮೇಲೆ ನೇಮಿನಾಥ ಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆದಿರಬೇಕು.

ಇವನು ಜೈನಕವಿ; ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಲಕ್ಷ್ಮಣರಾಜ, ವೀರಬಲ್ಲಾಳ ಈ ಇಬ್ಬರು ರಾಜರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಈತನಿಗೆ ಆಂಗಿಕನೇಮಿ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ, ಕಲಾಕಾಂತ, ಕವಿರಾಜಮಲ್ಲ, ಕವಿಧವಳ, ಶೃಂಗಾರಕಾರಾಗೃಹ, ಕವಿರಾಜಕುಂಜರ, ಸಾಹಿತ್ಯವಿದ್ಯಾಧರ, ವಿದ್ಯಾವಧೂವಲ್ಲಭ, ಸುಕವಿಕಂಠಾಭರಣ, ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾವಿನೋದ, ಭಾರತೀಚಿತ್ತ ಚೋರ, ಚತುರ್ಭಾಷಾಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ, ಸುಕರಕವಿಶೇಖರ, ಕೃತಿಕುಲದೀಪ, ವಾಗ್ಬಲಕೇವೈಣಿಕ ನೊದಲಾದ ಬಿರುದುಗಳೂ, ಇದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ.

ಇವನು ಪೂರ್ವಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಂತಭದ್ರ, ಅಕಳಂಕ, ಪೂಜ್ಯಪಾದ ಇವರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ; ಅವರನ್ನಡಕವಿಯ ಹೆಸರನ್ನೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ.

ಈತನನ್ನು ಜನ್ನ (1209), ಪಾರ್ಶ್ವ (1205), ಕಮಲಭವ (ಸು. 1235), ಮಧುರ (ಸು. 1385), ಮಂಗರಸ (1508), ಬಾಹುಬಲಿ (ಸು. 1560) ನೊದಲಾದ ಕವಿಗಳು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಸುಮನೋಧರ್ಮಗುಣಂಗಳೊ | ಆಮರ್ದಮರ್ದಂ ಕಪ್ಪುವೆ ನೇಮಿಚಂದ್ರನ ಬಾಣಂ |
ಭ್ರಮರಹಿತಂ ಮೃದು ಹೃದಯಂ | ಗಮನುನಿಪುದಿದಾವ ಕೌತುಕಂ ಬುಧಜನದಾ ||

ಪಾರ್ಶ್ವ.

ಏಮಾತೂ ನನ್ಯಕಾವ್ಯಕ | ಲಾಮಹಿಯೊಳ್ ಬಿಡದೆ ಬೀದಿವರಿವೊಡೆ ಮೊದಲೊಳ್ |
ನೇಮಿಯ ನೆಮ್ಮಗೆಯಿಲ್ಲದೊ | ಡೀಮತ್ತಿನ ಕವಿಮನೋರಥಂ ನಡೆದಪುದೇ ||
ಸರ್ವರ ಸಮ್ಮತಮನಗಿದು | ಗರ್ವದ ಮಾತಲ್ಲ ರಾಸ್ತ್ರಲೌಕಿಕಕಲೆಯೊಳ್ |
ಬೇರ್ವರಿದ ನೇಮಿಜನ್ಮಮ | ರಿವರೆ ಕರ್ಣಾಟಕೃತಿಗೆ ಸೀಮಾಪುರುಷರ್ ||

ಮಧುರ.

ಶೃಂಗಾರಕಾವ್ಯ ಲೀಲಾವತಿಯನು ಪೇ | ಟ್ಪಾಂಗಿಕನೇಮಿಯ ನೆನೆವೆ ||

ಮಂಗರಸ.

1. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ದೇವಚಂದ್ರನು ರಾಜಾವಳಿಕಥೆಯಲ್ಲಿ—ಬಲ್ಲಾಳನ ಸಾಮಂತರಾದ ಪದ್ಮನಾಭಾದಿಗಳು ಪುರಾಣಂಗಳು ಮಾಡಿದರು—ಎಂಬಲ್ಲಿ ಹೇಳುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ತನ್ನ ಕವಿತಾಚಾತುರಿಯನ್ನೂ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ:—

ರುಚಿರಕಳಾಧರನಿಂ ನೇ | ಮಿಚಂದ್ರನಿಂ ಸತ್ಕವೀಶಚೂಡಾಮಣಿಯಿಂ |
ಶುಚಿಪದಶಶಿಕಾಂತೋಪಲ | ನಿಚಯಂ ರಸಮೊಸರುತಿರ್ಪುದೇನಚ್ಚರಿಯೇ ||
ನವರಸಪೂರ್ಣದೊಳ್ ಲಲಿತಬಿಂಬಿತಸರ್ವಪದಾರ್ಥದೊಳ್ ಮಹಾ |
ಕವಿಕುಳಸೇವ್ಯದೊಳ್ ಲಸದಲಂಕೃತಿಕಂಜನಿವಾಸದೊಳ್ ಜನೋ ||
ತ್ಸವಕರದೊಳ್ ಸರಸ್ವತಿ ಮನೋಮುದದಿಂ ಜಲಕೇಳಿಯಾಡುವಳ್ |
ಪ್ರವಿಮಳನವ್ಯಕಾವ್ಯಕಮಲಾಕರದೊಳ್ ಕವಿರಾಜಮಲ್ಲನಾ ||
ಧರೆ ಲೇಸೆಂಬಾಸೆಗಾಱಂ ಪರಪುರುಷಗುಣಾನ್ವೇಷದೊಳ್ ಸೈಪುಗಾಱಂ |
ನಿರಿಯೊಳ್ ಕಟ್ಟಣ್ಣುಕಾಱಂ ವಿತತವಿತರಣೋತ್ಸಾಹದೊಳ್ ಗಲ್ಲಕಾಱಂ ||
ಪರವಾದಿವ್ರಾತದೊಳ್ ಬಿತ್ತರಿಸ ತುರಿಸಕಾಱಂ ಮಹಾಧರ್ಮದೊಳ್ ಮ |
ಚ್ಚರಕಾಱಂ ಭಾವಕೋತ್ಸಾಹಕರಸಿಕಕವಿಸ್ತೋಮದೊಳ್ ನೇಮಿಚಂದ್ರಂ ||
(ಇದನಜ್ಞಾದು) ನೇಮಿಚಂದ್ರಂ | ವಿವಗ್ಧವಿದ್ಯಾಧರೇಂದ್ರನಖಿಳಕಳಾಕೋ |
ವಿದನುಚಿತಶಬ್ದವಿದ್ಯಾ | ಸದನಂ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ ಭುವನಾಭರಣಂ ||
ಸುಕರಕವಿಶೇಖರಂ ತಾ | ರ್ಕಿಕತಿಲಕಂ ಮಾನಮೇರು ಜನಶಾಸನದೀ |
ಪಕನಕಳಂಕಂ ಭಾವಕ | ಮುಕುರಂ ಕವಿರಾಜಮಲ್ಲನಸ್ತುತಿಮಲ್ಲಂ ||
ಸಾತಿಶಯಾರ್ಥಮುಮಂ ಮ | ಲ್ಲಾತುಮನೊಪ್ಪಿಸಿದರೊಸೆದು ತಮಗಿಲ್ಲದುದಂ |
ಖ್ಯಾತಂಗೆ ಸುಕವಿನೇಮಿಗೆ | ಭೂತಭವದ್ವಾಳಿಕವಿಗಳೇನೊಳ್ಳಿದರೋ ||
ಯುವತಿ ಸರಸತಿ ಪುರಾತನ | ಕವಿವಿರಹಮನಜ್ಞಾದೆಲ್ಲ ನಿರ್ಮಲದಶನ |
ಚ್ಛವಿಕುಸುಮಿತರಸನಾಪ | ಲ್ಲವತಳ್ಳದೊಳರ್ದು ಸುಕರಕವಿಶೇಖರನಾ ||

ಕವಿತಾಮಾರ್ಗವನ್ನೂ ಸತ್ಕವಿಗಳ ಅಸಾಧಾರಣಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ:—

ದಿಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದ ಕೋಮಳಗುಣಂ ಗೆಡೆಗೊಂಡಿರೆ ಪೂವಿನಂತಿರಾ |
ಯ್ದಿಟ್ಟಿಪದಂ ಬೆಡಂಗೆನಿಸೆ ಬಣ್ಣಸರಂ ಪೊಸತಾಗೆ ನುಣ್ಣೊಡಂ ||
ಬಟ್ಟರೆ ಬಂಧಮೊಂದೆ ಚತುರಾಳಿ ಕರಂ ಬಸಮಾಗೆ ಬಾಸಿಗಂ |
ಗಟ್ಟುವನಂತೆ ಕಟ್ಟುವುದು ಕಟ್ಟುಮನುಬ್ಬಣಮಾಗೆ ಕಟ್ಟಿಗಂ ||
ಕಟ್ಟಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದಿಕೆ ಕಡಲಂ ಕವಿಸಂತತಿ ವಾಮನಕ್ರಮಂ |
ಮುಟ್ಟಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿದಿಕೆ ಮುಗಿಲಂ ಹರನಂ ನರನೊತ್ತಿ ಗಂಟಲಂ ||
ಮೆಟ್ಟಿಗೆ ಮೆಟ್ಟಿದಿಕೆ ಕವಿಗಳ್ ಕೃತಿಬಂಧದೊಳತ್ತಿ ಕಟ್ಟಿದರ್ |
ಮುಟ್ಟಿದರೊತ್ತಿ ಮೆಟ್ಟಿದರದೇನಳವಗ್ಗೊಳಮೋ ಕವೀಂದ್ರರಾ ||

ಮರನೀಗುಂ ಮಣಿಯಾಗುಮೊಂದು ಪಶುವೀಗುಂ ಕೆಳಮೆಂದೋಳಿಯೊಳ್ |
 ಪುರುಡಂ ಪುಟ್ಟಿಸಿ ಕಾಸುಮಂ ಕೊನರಿಸರ್ ಕಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಾರೆತ್ತುವರ್ ||
 ಮರುಳಂ ಪೋ ಪುರುಳಾಗಿಪರ್ ಕಿವಿಗಳೊಳ್ ಪೀಯೂಷಮಂ ಪಿಂಡಲು |
 ವರೆಯೊಳ್ ಸಂದ ಕವಿಪ್ರವೇಕರೆ ವಲಂ ಬಲ್ಲರ್ ಪೆಜರ್ ಬಲ್ಲರೇ ||

ಕುಕವಿಗಳನ್ನು ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿಂದಿಸುತ್ತಾನೆ:—

ಬಗೆಗೊಂಡೋದದೆ ಕೇಳದೊಳ್ ಕಳೆಯಂ ಕಾವ್ಯಜ್ಞರಿಂ ಕಲ್ಲದ |
 ಚ್ಚಿಗದಿಂ ಕಟ್ಟಿದ ಕಟ್ಟ ಕನ್ನಡದ ಕಾಲ್ಗಿಬ್ಬಂಗಳಂ ಬಟ್ಟಸಾ ||
 ಮಿಗಳಂ ಕೇಳಿಸಿ ತಾಮೆ ತಮ್ಮ ಮನದೊಳ್ ಸರ್ವಜ್ಞರೆಂದಿರ್ಪ ಕ |
 ಬ್ಬಿಗರುಂ ಕಬ್ಬಿಗರೆಂಬ ಲೆಕ್ಕದೊಳಗೇಂ ಭೂಭೃತ್ಸಭಾಭೂಷಣಾ ||
 ಮಿಗೆ ಪದಮಿಡಲೆಯದ ನಾ | ಲಗೆವೆಟವರ್ ಸಲೆ ಸದರ್ಥಮಂ ಕಾಣದ ಪೋ |
 ಬಗೆಗುರುಡರ್ ಬಗೆವೊಡ ಕ | ಬ್ಬಿಗರಕ್ಕುಮೆ ಓದುಗೇಳದಕ್ಕರಗಿವುಡರ್ ||
 ಎಂದದನೆನುತಿರ್ಪರ್ ಗಿರಿ | ಯಂದದಿನತಿಸಿಶಿತಸುಕವಿವಾಕ್ಕುಲಿಶಂ ಬೀ |
 ಲ್ತಿಂದೊಡಮೆರ್ದೆಯಂ ನೀಳೊಡ | ಮೊಂದಕ್ಕರಮಿಲೆನಿಪ್ಪ ಕಲ್ಲೆರ್ದೆಗವಿಗಳ್ ||
 ತಲೆಯುಂ ತೂಗುವನೊರ್ವನುರ್ಬಿ ಕೆಲದೊಳ್ ಕಾಲ್ಗಿಬ್ಬಮಂ ಕಟ್ಟಿ ಕೋ |
 ಟಲೆಗೊಂಡೊಳ್ಳವನೊರ್ವನೊಲ್ಲವನ ಚಾತುರ್ಯಕ್ಕೆ ಕೈವಾರಮಂ ||
 ಪೊಲಗೆಟ್ಟೀವನನೊರ್ವನಂತಕಟ ಯಕ್ಕೋ ಯಾದೃಶಸ್ತಾದೃಶೋ |
 ಬಲಿಯೆಂಬುಕ್ತಿಗೆ ರುಮಿದಗ್ಗರೆ ವಲಂ ನೋಂತರ್ ಪೆಜರ್ ನೋಂತರೇ ||

ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ—

1. ಲೀಲಾವತಿ.

ಇದು ಚಂಪೂಗ್ರಂಥ; 14 ಅಶ್ವಾಸಗಳಾಗಿ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಮಂಗಳರಸನು ಶೃಂಗಾರಕಾವ್ಯವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಕವಿಯೂ ಇದೇ ಅರ್ಥವನ್ನು “ಮತ್ತಾವ್ಯವನಾ ಗಂಗೆಯ ಪೊನಲಪೊಲೆಂದಿಲ್ಲಿ ಶೃಂಗಾರತ್ಯಷ್ಟಾವಿಧುರಂ ಸಾರಜ್ಞದಿಕ್ಕುಂಜರನಿಕರನುಲಂಪಿಂದನೋಲಾಡುಗೊಂದುಂ; ಶೃಂಗಾರಮಂ ಕಾವ್ಯ ಬಂಧನದೊಳ್ ತಾಂ ಸೆಜೆಗೆಯ್ವ ಮೈಮೆ” ಎಂಬ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಒಂದು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಪೂರೈಸಿದಂತೆ

ಒಂದೆ ಗಡ ಬರಿಸಕ್ಕೆ ಬರದಂ | ಬಗೆದಿದನೇಂ ನಿಶಿತಮತಿಯೊ ಕೃತಿಕುಲದೀಪಂ |

ಎಂಬ ಪದ್ಯಭಾಗದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇದರ ಕಥಾಸಾರವು ಕೆಳಗೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಬರೆದಿದೆ:—

ಕದಂಬರಾಜರ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಜಯಂತೀಪುರ ಅಥವಾ ಬನವಾಸಿ ಎಂಬ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಚೂಡಾಮಣಿ ಎಂಬ ರಾಜನಿದ್ದನು. ಈತನ ಮಹಿಷಿ ಪದ್ಮಾವತಿ. ಇವರ ಮಗ

ಕಂದರ್ಪದೇವ. ಗುಣಗಂಧನೆಂಬ ಮಂತ್ರಿಯ ಮಗನಾದ ಮಕರಂದನು ಇವನ ಪ್ರಿಯ ಮಿತ್ರನು. ಕಂದರ್ಪನು ಯುವರಾಜಪಟ್ಟವನನ್ನು ಹೂಂದಿ, ಒಂದು ದಿನ ರಾತ್ರಿ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಕಂಡು, ಮರುದಿವಸ ಆ ಸ್ತ್ರೀಯಿರುವ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಮಕರಂದನೊಡನೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಕುಸುಮಪುರವೆಂಬ ಪಟ್ಟಣದ ದೊರೆಯಾದ ಶೃಂಗಾರಶೇಖರನ ಮಗಳಾದ ಲೀಲಾವತಿಯನ್ನೇ ಈತನು ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಕಂಡುದು. ಆಕೆಯೂ ಇವನನ್ನು ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಇವನನ್ನು ಹುಡುಕಲು ಜನರನ್ನು ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಬಳಿಕ ಇವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ವಿವಾಹವಾಗಿ, ಕಂದರ್ಪನು ಲೀಲಾವತಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಜಯಂತೀ ಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸುಖವಾಗಿ ರಾಜ್ಯಭಾರಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಸುಬಂಧುವಿನ ವಾಸವದತ್ತೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದ ಶುತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಕವಿ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ:—

ಜತಿಗಳವಟ್ಟ ಬಣ್ಣದಿನಮರ್ಚಿ ತೊಡರ್ಚಿದ ಛಂದದಿಂದಳಂ |

ಕೃತಿಗಳನಿರ್ವ ಮಾರ್ಗದಿನಿರ್ದರ್ಚಿದ ರೀತಿಯನಾಳ್ವ ಧಾತುವಿಂ ||

ಶ್ರುತಿಗೊಳಗಾದ ಮಾತಿನ ತರಳ್ಗೆಗಳಂ ರಸಗೇಯದಂತಿರೀ |

ಕೃತಿ ಪೊಸದೇನಿಯಿಂದೆಸೆದು ಸೋಲಿಪುದಚ್ಚರಿಯೇ ರಸಜ್ಞರಂ ||

ಈ ಬಹಳರತ್ನರಂಜದ | ಕೂಬಾರಾವೃತಧರಿತ್ರಿಯಾಕೃತಿರತ್ನ |

ಕ್ಕೇಬೆಲೆಯನಿಸಿದುದನೆ ಕವಿ | ತಾಬಳವಾರಳವು ಸುಕರಕವಿಶೇಖರನಾ ||

ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಸುಡಿಸಿ ಇವನ ಲೀಲಾವತಿಗೆ ಕಪ್ಪನಿಡಿಸಿದಂತೆ ಒಂದು ಇತಿಹಾಸವುಂಟು. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಬಾಹುಬಲಿ (ಸು. 1560) ತನ್ನ ನಾಗ ಕುಮಾರಚರಿತೆಯಲ್ಲಿಯು

ಸುಡಿಸಿ ಕಾದಂಬರಿಯನು ಲೀಲಾವತಿ | ಗಿಡಿಸಿ ಕಪ್ಪನು ಕೀರ್ತಿ ಜಗವ |

ಎಡೆಗೊಂಡ ನೇಮಿಚಂದ್ರನ ಚಮತ್ಕೃತಿ ಬಂ | ದಡೆಗೊಳ್ಳುದೆನ್ನ ಚಿತ್ತದೊಳು ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ದೇವಚಂದ್ರನು (1838) ತನ್ನ ರಾಜಾವಳಿ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ:—

ಕಾದಂಬರಿಯೆಂಬ ಶೃಂಗಾರಕಾವ್ಯವಂ ಮಾಡಿ ದೊರೆಯಂ ಮೆಚ್ಚಿಸಿ ಆನೆಯ ಮೇಲೇಳಿಸಿ ಬರ್ಪಲ್ಲಿ ನೇಮಿಚಂದ್ರಕವಿ ತಡೆದು ಶೃಂಗಾರಮಪ್ಪ ಲೀಲಾವತಿಯ ರಚಿಸಿ ಸಭೆಯೊಳೊದಿಸೆ * * * ಮೆಚ್ಚಿ ಕಾದಂಬರಿಕಾವ್ಯಪುಸ್ತಕಮಂ ಸುಟ್ಟು ಲೀಲಾವತಿಗೆ ಕಪ್ಪನಿಡುವಲ್ಲಿ, ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಮೊದಲೊಂದು ಓಲೆಯಂ ಸುಡಿಸಿ ಲೀಲಾವತಿಗೆ ಕಪ್ಪನಿಡಿಸಿದರ್.

ದೇವಚಂದ್ರನು ಹೇಳುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ನೇಮಿಚಂದ್ರನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾದಂಬರಿಯೆಂಬ ಗ್ರಂಥವು ಹುಟ್ಟಿದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಕನ್ನಡಕಾದಂಬರಿ ಹುಟ್ಟಿ ಆ ವೇಳೆಗೆ ಸುಮಾರು 200 ವರ್ಷಗಳಾಗಿದ್ದುವು. ಅದುದರಿಂದ ಈತನು ಹೇಳುವುದು ಅಸಂಭಾವ್ಯವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ.

ದೊಡ್ಡಯ್ಯನು (ಸು. 1550) ತನ್ನ ಚಂದ್ರಪ್ರಭಚರಿತದಲ್ಲಿ—

ಬಾಣ ಪೇಟಾದ ಕಾದಂಬರಿಕಾವ್ಯವ | ಕ್ಷೋಣಿಯಜುಕೆಯೊಳು ಸುಡಿಸಿ |

ಮಾಣದ ಲೀಲಾವತಿಗೆ ಕಪ್ಪಿಡಿಸಿದ | ಜಾಣನೇಮಿಯ ಬಲಗೊಂಬೆ ||

ಎಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಸುಡಿಸಿದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಬಾಹುಬಲಿಯೂ ಸಂಸ್ಕೃತಕಾದಂಬರಿಯನ್ನೇ ಹೇಳಿರಬಹುದು. ಯದ್ಯಪಿ ಹೀಗೆ 16 ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀತಿಯಿದ್ದರೂ ಇದು ಲೀಲಾವತಿಗ್ರಂಥದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿರಬಹುದು.

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಕವಿ ನೇಮಿಜನೇಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬಳಿಕ ಶಾಂತಿಜಿನನನ್ನೂ ಸಿದ್ಧರನ್ನೂ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನೂ ಸಮಂತಭದ್ರಾಕಳಂಕಪೂಜ್ಯ ಪಾದರನ್ನೂ ಕವಿಗಳನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಸಿ ಅಮೇಲೆ “ಮನೋಜನಂ ಪೂಜ್ಯಂ” ಎಂದು ಕಥೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆಶ್ವಾಸಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಗದ್ಯವಿದೆ:—

ಇದು ವಿದಿತವಿವಿಧಪ್ರಬಂಧವನವಿಹಾರಪರಿಣತ ಪರಮಜನಚರಣಮೃಹ್ಯವ್ಯಾಚಲೋಚ್ಚಲಿತನುಮಯೂಖಮಂದಂತೀರ್ಣಿಮಜ್ಜನಾಸಕ್ತ ಸಂತತೋತ್ತಿಕ್ತದಾನಾಮೋದಮುದಿತ ಬುಧಮಧುಕರಪ್ರಕರ ಕವಿರಾಜಕುಂಜರವಿರಚಿತಮಸ್ತು ಲೀಲಾವತಿಪ್ರಬಂಧದೊಳ್.

ಈತನ ಬಂಧವು ಗಂಭೀರವಾಗಿಯೂ ಶೃಂಗಾರರಸಭರಿತವಾಗಿಯೂ ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಇವನ ಪ್ರತಿಭೆಯೂ ಶಬ್ದಸಾಮಗ್ರಿಯೂ ವಾಗ್ಗೋರಣಿಯೂ ಅನ್ಯಾದೃಶವಾಗಿವೆ.

ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಪ್ರಾಕೃತಶ್ಲೋಕಗಳೂ ಇವೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಸಿಂಹ.

ಕದಜಾದ ಕೇಸರಂ ಕುಸಿದ ಪಿಂದೂಗೆದೊಡ್ಡಿದ ಕಂದಮೇಜು ಕ |

ಟ್ಟಿದ ಬಸಿಜುತಿದೇಕಚರಣಂ ತಜಿದಾನನಮಾಲು ಸುತ್ತಿ ಪ ||

ತ್ತಿದ ಕುಡಿವಾಲಮೊಪ್ಪೆ ಕಿವಿಗಳ್ ಕಿಜುಸುತ್ತಿರೆ ಪಾಯ್ಪು ದೇವಕೂ |

ಟದ ಕರುವಿಟ್ಟ ಕೇಸರಿವೊಲುದು ಕೇಸರಿ ಕುಂಭಿಕುಂಭದೊಳ್

|| 564 ||

ಗೂಳಿ.

ಅಡೆಯಂ ಕೋದತ್ತುತುಂ ಮಾದ್ರನಿಗೆ ಮಸಗುತುಂ ದರ್ಪದಿಂ ಭಾಯೆಯೋಳ್

ಕೋ |

ಡಿಡುತುಂ ಮುನ್ನಾದ ಪುಣ್ಣಂತಣಿಗೇಜಿಗೆ ನೊಳಂ ಶೀರ್ಣಶೃಂಗಾಗ್ರದಿಂ ಮಾ ||

ದೊಡೆಯುತ್ತುಂ ಪಾಯ್ವು ಪಿಂಡಂ ಕಲಕಿ ಕೆಲೆಯುತುಂ ಜಿರ್ಚಿ ಬಲ್ಲೊಳಿಗ

ಳ್ ಬೆಂ |

ಗುಡೆ ಗಂಡಂ ಸೂಸುತುಂ ಬಂದುದು ಮದವಿದಳತ್ತಿಂಗಳಾಕ್ಷಂ ಮಹೋಕ್ಷಂ

|| 565 ||

ಈದ ಹಸು.

ಕಣು ಪೆಜಿಗುಲ್ಲಾದಿರೆ ಹೂಂಕೊಂ | ಡಜುಚುತ್ತುಂ ಮಗುಜ್ಜು ಮೂಸುತುಂ

ಪೊಲಸಂ ಮಾ |

ಸೊಜೆಯುತಿರೆ ಸಿಂತ ಕೆಚ್ಚಲ | ನಿಜುಂಕಿ ನಡೆತಂದುವಿಂದ ಪಯಗಳ್ ಪಲ

ವುಂ || 566 ||

ಹುಲ್ಲೆ.

ನಿಮಿರ್ದ ಕೊರಲ್ ಮರಲ್ವು ಮಡಿದೂಜಿದ ಮುಂದಣ ಕಾಲ್ಕೆಲ್ಲಿದ ಸ |

ಶ್ವಿಮತನು ಜೋಲ್ವುರಂ ಪೆಜಿಗನಸ್ಸಿದ ಕೊಂಬುಗಳಾಲಿಸುತ್ತೆ ವಿ ||

ಶ್ರಮಿಸುವ ಕರ್ಣಮುಂ ಮುಗುಳ್ಳ ಕಣ್ ಮಿಡುಕೋಡುವ ಕಂಠನಾಳಮಂ |

ದಮದಿರೆ ನೀರನುಣ್ಣೆರಲೆಯಂ ಬರಲೊಲ್ಲದೆ ನೋಡಿದಂ ನೃಪಂ || 567 ||

ನವಿಲು.

ಕಡುಬಡವಾಗಿ ಮುಂಬಯಕೆಯಿಂ ಬಿಸಿಲಿಷ್ಟ ಕರಂ ಬಲ್ಲಲ್ವು ಮೆ |

ಲ್ಲಡುಕುಗೊಳಲ್ವುನೊಲ್ಲದಿರೆ ಮೆಲ್ಲನೆ ತಂದು ಪೊದಲ್ವು ಪೀಲಿಯಂ ||

ನಿಡಿದು ಮೊಗಕ್ಕೆ ನೀಡಿ ಕೊರಲಂ ತಿಳಿನೀರ್ಗಳನೀಂಟಿಕೊಂಡು ಬಾ |

ಯ್ಯಡುವ ಮಯೂರಿಗೇಂ ಮುಜುದು ನೀಡುತುಮಿದುರ್ಮೊ ಸೋಗೆ ಬೇಗದಿಂ

|| 568 ||

ಸಾರಿಕೆಯ ವಿರಹ.

ಗೂಡಿನ ಸುತ್ತಲುಂ ಸುಲ್ಕಿಗುಮಾಲಿಸುಗುಂ ಸಲೆ ಬರ್ಪ ಬಟ್ಟೆಯಂ |

ನೋಡುಗುಮಲ್ಕುಮೇಲ್ಕುಮೊಳಗಂ ಪುಗುಗುಂ ತಳಿರೊಳ್ ಪೊರಳ್ಗಮಿ ||

ಪೊಣ್ಣೆಡಿರೆ ಬಿಟ್ಟ ಚಂಚು ಬಿಸುಸುಯ್ದೊಳಮಾವಿನ ಪಲ್ಲವಂಗಳಂ |

ಬಾಡಿಸುಗುಂ ಮನಂಮಜುಗಿ ಸಾರಿಕೆ ಬಾರದೊಡಾತ್ಮವಲ್ಲಭಂ || 569 ||

ಕಲಸುಗೂಳು.

ಬಗಿದಗುಟ್ಟೊಂದದಂತೆ ತೆಗೆದಾಹಿಸಿದೋಗರದೊಳ್ ಪೊದಲ್ಪು ಕ |
 ಮ್ಮಗೆ ಕೆನೆಗೊಂಡ ಗೆಡ್ಡೆವೊಸರಂ ಸುರಿವೇಲೆಯ ಚೂರ್ಣವಿಕ್ಕಿ ಪೊ ||
 ಯ್ದೊ ಗುಮಿಗೆ ಬೇಳೆಗೆಯ್ದು ಮೆಟಸಂ ತಳಿದಲ್ಲದ ಚೆಲ್ಲಿಯಂ ಪವ |
 ಣ್ಣುಗೆ ಕಲಸಿದರ್ ತಣ್ಣಲಸುಗೂಟನಿಳಾಪತಿಗಿತ್ತನಲ್ಪಿಯಿಂ || 570 ||

ಸೂರ್ಯಾಸ್ತ.

ಪೂದುವ ಕುದುರೆ ಬೆಸಂ ಕೊಂ | ಡೋಡುವ ತೇರ್ಗೊಂದೆ ಗಾಲಿ ಪೊಡೆವಂ ಪೆಟವಂ |
 ಕೇಡಿಂಗಲಸಿದೊಡಕ್ಕುಮೆ | ನೋಡಿರೆವಿ ಕೆಡೆದನಸ್ತಗಿರಿಮಸ್ತಕದೊಳ್ || 571 ||

ಗೊಲ್ಲರು.

ಪಿರಿದುಂ ಬಾಯ್ವೆಣ್ಣೆ ಗಿಣ್ಣೊಳ್ ತಳರಡಿಬನದೊಳ್ ಮುದ್ದುಗೋವ್ವಂದದೊಳ್ ಬಂ |
 ಧುರಪಾಂಸುಕ್ರೇಡೆ ವತ್ಸಂಗಳೊಳನವರತಂ ಸ್ತನ್ಯಪಾನಂ ಸುಧೇನೂ ||
 ತ್ಕುರದೊಳ್ ತಾನಾಗೆ ಗೋವ್ವೊಹದ ಬಟ್ಟಿವಟ್ಟಿಯುಂ ಮಚ್ಚಿ ಬರ್ಪಂದದಿಂದಂ |
 ಬರುತಿರ್ದರ್ ಮೊತ್ತದಿಂದ ವಲ್ಲವಳಕಲತ್ವಲ್ಲವರ್ ಲೀಲೆಯಿಂದಂ || 572 ||

ಸದ್ಗುಣ.

ಕಣಿಯೊಳವೊಕ್ಕು ತಾರದೆ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಪಾರದೆ ತೂಗಿಕೊಂಡು ಕೇ |
 ವಣಿಸದೆ ವೆಜ್ಜಮಂ ಕಳೆದು ಕೋಯದೆ ತಾಂ ಮುಱುಮೆಯ್ಯಿವರ್ಪ ಸ ||
 ದ್ಗುಣಮಣಿಯೆಂಬ ಭೂಷಣದಿನಾವನಲಂಕೃತನಾಮಹಾತ್ಮನಂ |
 ಗುಣಕಣುಗೊಂಡು ಕೊಂಡುಕೊನೆದಾರ್ ಗಳ ಕೀರ್ತಿ ಸರೀಧರಿತ್ರಿಯೊಳ್ || 573 ||

2. ನೇಮಿನಾಥ ಪುರಾಣ.

ಇದು 22 ನೆಯ ತೀರ್ಥಕರನಾದ ನೇಮಿನಾಥನ ಚರಿತವು. ಇದನ್ನು ವೀರಬಲ್ಲಾಳನ (1173—1220) ಪ್ರಧಾನನಾದ ಸಚ್ಚಿವಳ್ಳ ಪದ್ಮನಾಭನು ಮಾಡಿಸಿದನೆಂದು “ಆ ಪದ್ಮನಾಭದೇವಂ | ಶ್ರೀಪತಿ ಪುಣ್ಯಪ್ರಭಾವದಿಂದ ನೇಮಿಯ ವಿ | ದ್ಯಾಪೃಥುಳಜಲಧಿಭವಕೃತಿ | ರೂಪದ ಕೌಸ್ತುಭಕೆ ಸುಭಗವಲ್ಲಭನಾದಂ” ಎಂಬುದರಿಂದಲೂ ಆಶ್ವಾಸಾಂತ್ಯಗದ್ಯದಿಂದಲೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಗ್ರಂಥದ ಆದಿ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕವಿ “ಜಿನಕಥೆಯೊಳ್ | ಸಂದಿಸಿ ವಸುದೇವಾಚ್ಯುತ | ಕಂದರ್ಪರ ಕಥೆ ಗಳನಿತುಮಂ ವಿರಚಿಸುವೆಂ” ಎಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿ ಎಂಟನೆಯ ಅಶ್ವಾಸದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಸವಧೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಪ್ರತಿಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ

ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪೂರ್ತಿಮಾಡದೆ ಇರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅರ್ಥಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದು ಮೃತನಾದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಇದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥನೇಮಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿರಬಹುದು.

ಈ ಗ್ರಂಥದ ಉತ್ಪತ್ಯತೆಯನ್ನು ಕವಿ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ:—

ರಸವೋ ರಸಾಯನವೋ ಕೃತಿ | ವಸಂತಮೋ ಕಿವಿಗಳಮೃತಮೋ ನೇಮಿಯ ವಾ |
ಕ್ಷುಸರಮದಜ್ಜಿಸಕದಿಂ ನಿ | ಪ್ಲೋತಾದುದು ಜಗಕ್ಕೆ ನೇಮಿನಾಥಪುರಾಣಂ ||

ಹಣಕ್ಕಾಗಿ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಮಾರುವವರನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಂದಿಸಿದ್ದಾನೆ:—

ಎಣಿಸದೆ ಗುಣಮಂ ಕಾಚಿನ | ಮಣಿಯಂ ಮಾಱುವಳೊಲಹಡ ನಿನಗಂ ತನಗಂ |
ಸಣಕೆ ಕೃತಿಯೆಂಬ ಚಿಂತಾ | ಮಣಿಯಂ ಮಾಱುವನ ಬುದ್ಧಿಗಾಂ ಬೆಜಗಾದೆಂ ||

ಹಣದಿಂದ ಕಾವ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬಂಶವನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ:—

ಬಿಲೆಯಿಂದಕ್ಕುಮೆ ಕೃತಿ ಗಾ | ವಿಲ ಭುವನದ ಭಾಗ್ಯದಿಂದಮಕ್ಕುಂ ನೋವ್ವಿಂ |
ಬಿಲೆಗೊಟ್ಟು ತಾರ ಮಧುವಂ | ಮಲಯಾನಿಲನಂ ಮನೋಜನಂ ಕೌಮುದಿಯಂ ||

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಕವಿ ನೇಮಿನಾಥನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬಳಿಕ ಸಿದ್ಧಾದಿಗಳನ್ನೂ ಯಕ್ಷಯಕ್ಷಿಯರನ್ನೂ ಗಣಧರರನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಸಿ, ತರುವಾಯ ಗೃಧ್ರಸಿಂಧಿನಿಂದ ಪೂಜ್ಯಪಾದನವರೆಗೆ¹ ಗುರುಗಳನ್ನು ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ. ಅನಂತರ ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಸಜ್ಜೆವಳ್ಳ ಪದ್ಮನಾಭನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ “ಭಕ್ತಿಯಿಂದಂ ಹರಿ ವಂಶಕ್ಷತ್ರಚೂಡಾಮಣಿಯ ಚರಿತಮಂ ಪೇಟಿಲುದ್ಯುಕ್ತನಾದೆಂ” ಎಂದು ಕಥೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಆಶ್ವಾಸಗಳ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಗದ್ಯವಿದೆ:—

ಇದು ಮೃದುಪದಬಂಧಬಂಧುರಸರಸ್ವತೀಸೌಭಾಗ್ಯವ್ಯಂಗ್ಯಭಂಗೀನಿಧಾನದೀಪವರ್ತಿಕ ಚತುರ್ಭಾಷಾಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ ನೇಮಿಚಂದ್ರಕೃತಮುಂ ತ್ರೀಮುಕ್ತೃತಾಪಚಕ್ರವರ್ತಿ ತ್ರೀವೀರಬಲ್ಲಾಳದೇವಪ್ರಸಾದಾಸಾದಿತಮಹಾಪ್ರಧಾನಪದವೀವಿರಾಜಿತ ಸಜ್ಜೆವಳ್ಳಪದ್ಮನಾಭ ದೇವಕಾರಿತಮುಮಪ್ಪ ನೇಮಿನಾಥಪುರಾಣದೊಳೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಾವತಾರ.

ಅದೆ ಪೊಸಪೊನ್ನ ಸತ್ತಿಗಿಯದಲ್ಲದು ರತ್ನಹಟತ್ತಿರಿಂಟಮ |

ಲ್ಲದು ವರವಜ್ರಕುಂಡಲಮದಲ್ಲದು ಕೌಸ್ತುಭರತ್ನಮಂತದ ||

1 ಗೃಧ್ರಸಿಂಹ, ಕುಂಡಕುಂದ, ಕವಿಪರಮೇಶ್ವರ, ಜಿನಸೇನ, ವೀರಸೇನ, ಗುಣಭದ್ರ, ಪುಷ್ಪದಂತ ಮುಲಥಾಂ, ಸಮಂತಭದ್ರ, ಅಕಳಂಕ, ಪೂಜ್ಯಪಾದ.

ಲ್ಲದು ಕರಚಕ್ರಮಲ್ಲದದು ನಾಭಿಸರೋಜಮನಲ್ ದಿನೇಶಬಿಂ |
 ಬದನೆಲಿ ತಟ್ಟು ತರ್ಪಿನಮನುಕ್ರಮದಿಂ ಬಳಿದಂ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಂ || 574 ||
 ಇದು ಲೀಲಾಧೃತಭೂಕರೇಣುಕರಮಲ್ಪಭ್ರೂತೃಟೀಕೇತುವ |
 ಲ್ಲಿದು ಸೂರ್ಯಾಂಬುಜನಾಳಮಲ್ಪು ಶಶಿಲೋಕಾದೀಪಿಕಾಸ್ತಂಭಮ ||
 ಲ್ಲಿದು ತಾರಾಕುಸುಮಾವಳಿವಿಟಸಮಲ್ಪಭ್ರಾವಣೀಶೇಷನ |
 ಲ್ಲಿದನಲ್ ತಾಂ ಬಳಿದತ್ತನುಕ್ರಮದಿನಾಸಾದಂ ಪಯೋಜಾಕ್ಷನಾ || 575 ||
 ತರುವಿಂದತ್ತತ್ತ ನೀಳ್ವಂ ಘನಸುಟಳದಿನತ್ತತ್ತ ಮಿಕ್ಕಂ ಹಿಮೋರ್ವಿ |
 ಧರದಿಂದತ್ತತ್ತ ಪೋದಂ ರವಿಯ ರಥದಿನತ್ತತ್ತ ಮೆಯ್ಯರ್ಚಿದಂ ಸು |
 ಟ್ಪುರೆಯಿಂದತ್ತತ್ತ ಮತ್ತಂ ನಿಮಿರದಿರನಿದೇನೆಂದು ಜಾತಾದ್ಭುತಂ ನೋ |
 ಲ್ಲಿರ ಕಣ್ಣುಂ ಚೇತಮುಂ ಕಾಲ್ಗಿಡೆ ಕದುಜವದಿಂ ವಿಷ್ಣು ವರ್ಧಿಷ್ಣುವಾದಂ || 576 ||

ಮರನಂ ಮುಟ್ಟಿದನಿಲ್ಲ ಮೇಘಘಟೆಯೊಳ್ ಕಾಲ್ಗೊಡನಿಲ್ಲ ಭೂ |
 ಧರಮಂ ದಾಂಟಿದನಿಲ್ಲ ಬಾಂದೊಪ್ಪೆಯೊಳ್ ಕಾಲನಿಲ್ಲ ಭಾ ||
 ಸ್ಕರನಂ ಮಾಯದ ಮಾಣಿ ಸೆಂಡೊದೆದನಿಲ್ಲ ಲ್ಲಿಂಬಿನಂ ನೀಡಿದಂ |
 ತರದಿಂ ಪಾದಮನುವಿ ಕೊರ್ವಿ ಬಲಿಯಂ ಗೆಲ್ಲಾಮನಂ ನಾಮನಂ || 577 ||

ಗೋವರ್ಧನೋದ್ಧಾರ.

ಸರಲಂ ಬಾರ್ತೆಗೆ ಮಿಂಟುವಂತೆ ಚರಣಾಂಗುಷ್ಠಾಗ್ರದಿಂ ಮಿಂಟಿ ರ್ವು |
 ಲ್ಲರಿವೊಲ್ ಘಲ್ಲನೆ ಸೂನಿ ನಿರ್ಧುರಜಲಂ ಬೀಳ್ತುರ್ಪಿನಂ ಕಾವಿನಂ ||
 ತಿರೆ ಕೊಂಡತ್ತಿದ ಕೆಯ್ ಮುರಾರಿ ಕೊಡೆಯಂ ಕ್ರೀಡಾರಸಕ್ಕತ್ತುವಂ |
 ತಿರೆ ಕಿಟ್ಟತ್ತಿದನೊಂದೆ ಕೆಯ್ಯೊಳೆ ಮಹಾಗೋವರ್ಧನಾದ್ರೀಂದ್ರಮಂ || 578 ||

ಬೇಸಗೆ.

ಪಿಡಿಗಿಕ್ಕಿತ್ತು ಮೃಣಾಳಮಂ ವನಗಜಂ ಪೊಕ್ಕಿತ್ತು ತುಂಡಾಗ್ರದಿಂ |
 ದೊಡೆದಂಭೋಜದ ಮೊಗ್ಗೆಯಂ ಮಧುಕರಂ ಧಾರಾಗೃಹಕ್ಕಾಗಿ ಸ ||
 ಯ್ದಿಡಿಯಿತ್ತಿತ್ತು ನವಿಲ್ ಮರಾಳಿ ಪರಿಕಾಲೊಳ್ ಕಾಲನಿಟ್ಟಿತ್ತು ನೀ |
 ಗುಡಿಯಿಲ್ಲೆಡಿದುದಂದು ಪಂಜರಶುಕಂ ಶುಷ್ಕೀಭವತ್ತಾಳುಕಂ || 579 ||

ಸರಸ್ಸು.

ಗಂಗೆಯ ಗೋತ್ರವೋ ಸೊದೆಯ ಸಾರವೊ ಬಿಳ್ಳಗೆಯೊಂದು ಬಿಟ್ಟೊಮ್ಮ |
 ತ್ತಿಂಗಡಲಿದ್ ಬೇರೊ ಪೊಸಮುತ್ತಿನ ಪುಟ್ಟುವ ನೀರೊ ತೋರ್ಪ ಬಿ ||
 ಲ್ಲಿಂಗಳ ಬಯ್ಯೆಯೋ ಬನದ ಧೀವರೆಯರ್ಕಳ ಕಣ್ಣ ಬಿಟ್ಟ ಬಿ |
 ಲ್ಳಂಗಿಡೆದತ್ತೊ ಪೇಟ್ರಾಮೆನೆ ನಿರ್ಮಲವಾದುದು ನೀರಜಾಕರಂ || 580 ||

ವೈಶ್ಯಪುತ್ರನ ಪಾಂಡಿತ್ಯ.

ಶ್ರುತವಧು ಕೂರ್ತು ಕೊಟ್ಟ ತಿಳಿದಿಂದಸದಿರ್ಪುದು ನಾಟಕಪ್ರವಿಂ.

ಐತೆ ಕೃತಿಭಾವಕೋವಿದತೆ ಶಬ್ದಸಮಗ್ರತೆ ತರ್ಕರೀತ್ಯಭಿ ||

ಜ್ಞತೆ ನಯವಾಗ್ನಿಚಕ್ಷಣತೆ ಸಾಧ್ಯವಿದಗ್ಧತೆ ನರ್ತನಸಗ್ರ ||

ಲ್ಯತೆ ರಸಗಾನಮಗ್ಧತೆ ವಿಳಾಸರಸಜ್ಞತೆ ವೈಶ್ಯಪುತ್ರನಾ

|| 581 ||

ಉರಿಲಿಂಗದೇವ. ಸು. 1170.

ಈತನು ವಚನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ವೀರಶೈವ ಶವಿ; ಶಿವ ಲಿಂಗಮಂಚಣ್ಣನ¹ (ಸು. 1160) ಮಗನೆಂದು ನೀಲಕಂಠಾಚಾರ್ಯನ (ಸು. 1485) ಆರಾಧ್ಯಚಾರಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಈತನು ನಲ್ಲೂರಿ ಮಠದಲ್ಲಿ ಆಯ್ಯನಾಗಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ವಚನಗಳು.

ಇವನ ವಚನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 29. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಇವನ ಹೆಸರು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. ಕೆಲವು ವಚನಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

(1) ನಲ್ಲನೊಲ್ಲೆನೆಂದು ಮುನಿದು ನಾನಡಗಲು, ಅಡಗುವೆಡೆಯಿಲ್ಲಾ ತಾನೆ ನೋಡೆಲಗವ್ವಾ. ನಲ್ಲ ನೀನಿಲ್ಲದೆಡೆಯಿಲ್ಲ ; ಅಡಗಲಿಕ್ಕಿಂಬಿಲ್ಲ. ಮುನಿದು ನಾನೇಗು ವೆನು? ಶರಣುಗತಿ ಹೊಗುವೆನು ಉರಿಲಿಂಗದೇವನ || 582 ||

(2) ಇಂಬಿನ ಚುಂಬನವಮೃತಾಹಾರ; ಆಲಿಂಗನವೆ ಆಭರಣ; ಸೋಂಕೆ ಸುವಸ್ತ್ರ : ನೋಟವ ಕೂಟ; ಒಡನಾಟವೆ ಅಷ್ಟಭೋಗ; ಎನಗೆ ಉರಿಲಿಂಗದೇವನ ಕೂಟ ಪರಾತ್ಪರ ವಾಙ್ಮನೋತೀತ ಪರಮಸುಖವು || 583 ||

(3) ನಮ್ಮ ನಲ್ಲನ ಕೂಡಿದ ಕೂಟವ ಇದಿರಿಗೆ ಹೇಟುಬಾರದವ್ವಾ. ನೀವೆಲ್ಲಾ ನಿಮ್ಮ ನಲ್ಲರ ಕೂಡಿದ ಸುಖವ ಬಲ್ಲಂತೆ ಹೇಟು. ಉರಿಲಿಂಗದೇವ ಬಂದು ನಿಜಗೈಯ ಸೆಜಗ ಸಡಿಲಿಸಲೊಡನೆ ನಾನೋ ತಾನೋ ಏನೆಂದಜಾಯನು || 584 ||

ಬಿಜ್ಜಯನಾಯಕ. 1172.

ಬಿಜಾಪುರದ ಜಿಲ್ಲಾ ಮಾಡಗಿಹಾಳಿನಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ² ಮಾಳಿ ಗೆಯ ಪ್ರಭು ಬಿಜ್ಜಯನಾಯಕನನ್ನು “ವರ್ಣಕವಿತಾಪ್ರವೀಣ, ಕನ್ನಡಜಾಣ,

1. ಪುಟ 212.

2. Epi. Ind., XV, 315.

ಸಾಹಿತ್ಯವಿದ್ಯಾರ್ಥರ” ಎಂದು ವಿಶೇಷಿಸಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಈತನು ಕವಿಯಾಗಿರಬೇಕು. ಅವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆಯೋ ತಿಳಿಯದು. ಇವನ ಪರಂಪರೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ: ಮಲ್ಲಗೌಂಡ; ಮಗ ಬಲ್ಲಗೌಂಡ; ಮಗ ಮಲ್ಲಗೌಂಡ; ಹೆಂಡತಿ ಮುದ್ದಿಯಕ್ಕ; ಮಗ ಬಿಜ್ಜಯನಾಯಕ, ಹೆಂಡತಿ ಸಾವಿತ್ರೀ ದೇವಿ. ಇವನು ಕಳಚುರೈರಾಜನಾದ ರಾಯಮುರಾರಿ ಸೋಯಿದೇವನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ 1172 ರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಶಿವಾಲಯಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ದತ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಂತೆ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಶಾಸನದಿಂದ ಇವನ ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ಒಂದೆರಡು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ವಿದಿತಾಶಾಗಜಮಾಲೆಯಂತಿರೆ ಸಪದ್ಮಂ ಚಂದ್ರನಂತುತ್ತಲಾ |

ಸದಳಂ ವಾಸುಗಿಯಂತೆ ಭಾಸುರಭುಜಂಗಾಧಾರನಂಭೋಧಿಯಂ || .

ತುದಿತಸ್ತುತ್ಯಸರಸ್ವತೀಗಣಯುತಂ ಸಾಹಿತ್ಯವಿದ್ಯಾರ್ಥರ |

ವಿದಿತಂ ಬಿಜ್ಜಯನಾಯಕಂ ವಿತರಣವ್ಯಾಪಾರಕೇಳೀವಿದಂ || 585 ||

ಧನಮಂ ಸಂವರಿವಲ್ಲಿ ಚಿಂತೆ ರಿಪುವರ್ಗಂ ತನ್ನನಾಂತಲ್ಲಿ ಭೀ |

ತಿ ಸಿತಾಂತಂ ಸಕಲಾರ್ಥಿ ಬೇಡಿದೆಯೊಳ್ ಲೋಭಂ ದಿಟಂ ತನ್ನೊಳ್ ||

ಲ್ಲೆನೆ ನಿಶ್ಚಿಂತತೆ ನೀರವೃತ್ತಿ ವಿಪುಲೋದಾರತ್ವಮೆಂಬೀಗುಣ |

ಕೈನಸುಂ ಬಿಜ್ಜಯನಾಯಕಂ ಗುರುವೆನಿಸ್ವಂ ಭೂರಿಭೂಭಾಗದೊಳ್ || 586 ||

ಬೂಚಿರಾಜ. 1173.

ಶಕವರ್ಷ 1095 ರಲ್ಲಿ—ಎಂದರೆ 1173 ರಲ್ಲಿ—ಬರೆದ ಹಾಸನದ 119 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಈತನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯೂ ಪೊನ್ನನಿಗೆ ಸಮಾನನಾದ ಪ್ರೌಢಕವಿಯಾಗಿದ್ದನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಇವನು ಜೈನಕವಿ; ವೀರ ಬಲ್ಲಾಳನಿಗೆ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದನು; ಶ್ರೀಪಾಳಶ್ರೈವದ್ವಯಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕಲಿತನು. ಇವನ ತಾಯಿ ಸುಗ್ಗಮ್ಮೆ; ಹೆಂಡತಿ ಶಾಂತಲಿ. ಈತನು ತನ್ನ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಜಿನಪೂಜೆಗೂ ಆಹಾರಾದಿದಾನಕ್ಕೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವ್ಯಯಮಾಡಿದಂತೆ ಹೇಳಿದೆ. ಇವನನ್ನು “ ಚತುರ್ವಿಧಪಾಂಡಿತ್ಯಮಂಡಿತಂ ” ಎಂದೂ, “ ವಾಚಕ ವಾಚಸ್ಪತಿ ಕವಿ ತಾಚಾರ್ಯಂ ಶ್ರವ್ಯಕಾವ್ಯಪದ್ಯಪದಾರ್ಥಾಃ | ಳೋಚನಚಕ್ಷು ಸರಾರ್ಥಂ . . . ಪ್ರಿಯಹಿತಾರ್ಥವಾಚಂ ಬೂಚಂ ” ಎಂದೂ ಸ್ತುತಿಸಿದೆ. ಈತನು ಅವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆಯೋ ತಿಳಿಯದು.

ದೇವಪಾರ್ವ. 1174.

ಈತನು ಅರಸಿಯಕೆರೆಯ 71 ನೆಯ ಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆದುದಾಗಿ ಆ ಶಾಸನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ

ಭುವನನುತವಾಜಿವಂಶೋ | ದ್ವೈವಕರವಿಭುಸೋಮನಾಥಪುತ್ರಂ ಪೇಟ್ಟಿಂ |

ಕವಿರಾಜಂ ಕಾಶ್ಯಪಗೋ | ತ್ರವರ್ಧನಂ ದೇವಪಾರ್ವಸೀಶಾಸನಮಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಪದ್ಯದಿಂದ ಈತನು ಕಾಶ್ಯಪಗೋತ್ರದವನು, ವಾಜಿವಂಶದವನು, ಸೋಮನಾಥನ ಮಗನು ಎಂಬಂಶಗಳು ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ. ಮೇಲಣ ಶಾಸನವು ಶಕ 1096 ರಲ್ಲಿ—ಎಂದರೆ 1174 ರಲ್ಲಿ—ಬರೆದುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ವೀರಬಲ್ಲಾಳನ ಪ್ರಧಾನನಾದ ಹರಿಹರನು ಅರಸಿಯಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಕೇಶವದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಮಹಾಪ್ರಧಾನನು ದತ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಂತೆ ಹೇಳಿದೆ.

ಇದರಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಕೇಶವದೇವರು.

ಶ್ರೀಪಾದಾಂಬುಜಯುಗ್ಮಮತ್ಸುಮಲಗಂಗಾಸೂತಿಕಾಗೇಹಮಾ |

ಯ್ತಾಪಂಕೇರುಹಪೀಠನುಧ್ವವಗೃಹಂ . ಶ್ರೀನಾಭಿಯಾಯೋರ್ಜಿತ ||

ಶ್ರೀಪತ್ನೀಪ್ರಥಮಾಸ್ವದಂ ವಿಪುಳವಕ್ಷಂ ತಾನದಾಯ್ತಿದೊಡಿ |

ನ್ನಾ ಪೂರ್ಣೋನ್ಮತಕೇಶವಪ್ರಭುತಯಂ ಬಣ್ಣಿಸ್ವನೇವಣ್ಣಿಸಂ || 587 ||

ನರಸಿಂಹನೃಪ.

ತತ್ತನಯಂ ನರಸಿಂಹನೃಪ | ಪೋತ್ತಮನುದೃಷ್ಟತಾಸನಹಿತನೃಪಾಳೋ |

ನೃತ್ರೆಭಕುಂಭಿದಳನಾ | ಯತ್ತಾಯತಖಡ್ಗಕಳಿತನಿಜದೋರ್ದಂಡಂ || 588 ||

ವೀರಬಲ್ಲಾಳ.

ಕರಿನಕ್ರಾಭೀಳಹೇಷಾರನಯುತಹಯಸಂದೋಹವೀಚೀಪದಾತಿ |

ಸ್ಫುರದುತ್ಪಾಠೀನಕೋಳಾಹಳಸಮರಮಹಾಂಭೋಧಿಯೋ ತನ್ನದೋರ್ಮಂ ||

ದರದಿಂದಂ ಮಂಥನಾರಂಭಮನೊದವಿಸಿ ವೈರಿಕ್ಷಮಾಪಾಳಲಕ್ಷ್ಮೀ |

ಕರಿಜಾತ್ಯಶ್ವಂಗಳಂ ಕೊಂಡುಕುಳಬಳಯುತಂ ವೀರಬಲ್ಲಾಳಭೂಪಂ || 589 ||

ಸುರರಾಜೇಭಂ ಮದಾಂಧಂ ಮಧುಸಕುಳಯುತಂ ಪುಂಡರೀಕಂ ಸದಾನೀ |

ಚರತಂ ಗಂಗಾಹ್ರದಂ ಚಂದ್ರನರುಚಿ ಸಲೆ ದೋಷಾವಿಳಂ ತಾನೆನಲ್ ಪೇಟ್ಟಿಂ ||

ದೊರೆಯೇ ಬಲ್ಲಾಳಭೂಪಾಳನ ವಿಶದಯಶೋಲಕ್ಷ್ಮಿಯೋರ್ ವರ್ಣಸಾಮ್ಯಂ |

ಪಿರಿದುಂ ತಾನಾದೊಡಂ ನಿರ್ಮಳಗುಣದಿನವಂ ಪೋಲಿಸಲ್ ಬಲ್ಲನಾವಂ || 590 ||

ಶಾರದಿನಾಥಪಂಡಿತ. 1174.

ಈತನು ಅರಸಿಯಕೆರೆಯ 112 ನೆಯ ಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆದುದಾಗಿ ಆ ಶಾಸನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ “ ಚಬ್ಬರಾಜನ ಪುತ್ರ ಶಾರದಿನಾಥಪಂಡಿತರು ಹೇಟ್ಟು ಸಾಸನ ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನವು ಶಕ 1096 ರಲ್ಲಿ— ಎಂದರೆ 1174 ರಲ್ಲಿ—ಬರೆದುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಕೆಲ್ಲಂಗೇರೆಯ ಚಿನ್ನಕೇಶವದೇವರಿಗೆ ಶ್ರೀಕರಣದ ಹೆಗ್ಗಡೆ ಕೇತಯಣ್ಣನು ದತ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಂತೆ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಶಾಸನವು ಬಹಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಹೋಗಿರುವುದರಿಂದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯಲಾಗಲಿಲ್ಲ.

ರೇಚಣಮಂತ್ರಿ. 1174.

ಅರಸಿಯಕೆರೆಯ 69 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ (ಶಕ 1096) ಈತನಿಗೆ ‘ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿದ್ಯಾಧರ ’ ಎಂಬ ಬಿರುದು ಹೇಳಿದೆ. ಬೆಂಗಳೂರಲ್ಲಿ ಆಚ್ಛಾದಿಗಿರುವ ‘ ನೀತಿ ಸಾರ ’ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ¹ ದುರ್ಗಸಿಂಹ, ರುದ್ರಭಟ್ಟ, ಅಗ್ಗಳ ಮೊದಲಾದ ಕವಿಗಳ ಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ರೇಚುಗೆ ಎಂಬ ಒಬ್ಬ ಕವಿಯ ಹೆಸರು ಹೇಳಿದೆ. ಇವನೇ ಆಗಿರಬಹುದೋ ಎನ್ನೋ ತಿಳಿಯದು. ಮೇಲಣ ಶಾಸನದಿಂದ ಈ ರೇಚಣಮಂತ್ರಿಯ ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ಈ ಪದ್ಯವನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ :—

ಕುಲಮಂ ಪೇಟ್ರೊಡೆ ವಾಜವಂಶತಲಕಂ ಸನ್ಮಂತ್ರಮಂತ್ರಿತ್ವದೊಳ್ |
ಹಲರುಂ ಜೀಯೆನೆ ವೇವಮಂತ್ರಿಯೊಲವಂ ಸಲ್ಲಿಲೆಯಿಂ ತೋಜುವಂ ||
ಚಲದಿಂದಾಂತರನಿಕ್ಕಿ ಮೆಟ್ಟಿ ಪಡೆವಂ ಸತ್ತೀರ್ತಿಯಂ ಧಾತ್ರಿಯೊಳ್ |
ನಲವಿಂ ರೇಚಣಮಂತ್ರಿಯಾರ್ಗಮಧಿಕಂ ಸಾಹಿತ್ಯವಿದ್ಯಾಧರಂ ||

ಕೇಶವರಾಜ ಮತ್ತು ಚಾವಣ. ಸು. 1180.

ಈ ಕವಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಸೇರಿ ವರ್ಧಮಾನಪುರಾಣವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಉಸಕ್ರಮಿಸಿದಂತೆಯೂ ಈ ಕೇಶವರಾಜನ ಮಗನಾದ ವಾಣೀವಲ್ಲಭನೆಂಬ ಬಿರುದುಳ್ಳ ಅಚಣ್ಣನು² ಆ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ವಿಪ್ರರಿಸಿ ಪೂರ್ತಿಮಾಡಿದಂತೆಯೂ ತಿಳಿಯು

1 ಪುಟ 150.

2 ಅಚಣ್ಣನ ಚರಿತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ.

ಬರುತ್ತದೆ. ಇವರು ಮತ್ತಾವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆಯೋ ತಿಳಿಯದು. ಈ ಕೇಶವರಾಜನು ವಸುಧೈಕಬಾಂಧವ ರೇಚಣಚಮೂಪತಿಯ ಇಷ್ಟಾನುಸಾರವಾಗಿ ವರ್ಧಮಾನಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆಯಲು ಸಕ್ರಮಿಸಿದಂತೆ ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ರುದ್ರಭಟ್ಟ. ಸು. 1180.

ಈತನು ಜಗನ್ನಾಥವಿಜಯವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ರಸಕಲಿಕೆಯೆಂಬ ಒಂದು ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಈತನು ಬರೆದಿರುವಂತೆ ಸಾಳ್ವನು (ಸು. 1550) ತನ್ನ ರಸರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ರಸಕಲಿಕೆ ನಮಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ.

ರುದ್ರಭಟ್ಟನು, ರಾಜಶೇಖರವಿಳಾಸವೇ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದ ಸದಕ್ಕರಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಕವಿತಾಚಾತುರಿಯಿಂದ ಮೀರಬೇಕೆಂದುದ್ದೇಶಿಸಿ 1689 ರಲ್ಲಿ ಜಗನ್ನಾಥವಿಜಯವನ್ನು ಬರೆದಂತೆಯೂ, ವಿದ್ವಾಂಸರೆಲ್ಲರೂ ಇವನ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಜಶೇಖರವಿಳಾಸಕ್ಕೆ ಇದು ಸಮಾನವಾಗಲಾರದೆಂದು ಹೇಳಲು ಪರಿಭವಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದಂತೆಯೂ, ಸದಕ್ಕರಿ ತಾನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡಿದ್ದ ಈತನ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಪುನಃ ದಯೆಯಿಂದ ಕೊಟ್ಟು ಮನ್ನಿಸಿದಂತೆಯೂ, ಬಳಿಕ ರುದ್ರಭಟ್ಟನ ಸ್ನೇಹಿತನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶನು ಪ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗುಂಟಾದ ಅಸಮಾನವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ 1691 ರಲ್ಲಿ ಜೈಮಿನಿಭಾರತವನ್ನು ಬರೆದು ವಿದ್ವಾಂಸರಿಂದ 'ಕವಿಚೂತಚೈತ್ರ' ಸಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ವಡೆದಂತೆಯೂ, ಒಂದು ಇತಿಹಾಸವುಂಟು. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳುವ ಈ ಪದ್ಯಗಳು ಮೆ|| ರೈಸ್ ಮುದ್ರಿಸಿರುವ ಭಾಷಾಭೂಷಣದ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ (೪೭ ನೆಯ ಪುಟ.) ಕೊಟ್ಟಿವೆ:—

ಶಿವಕಲಾಬ್ಧಿಶಕರುಕ್ಲವರ್ಷಮಾ | ಧವನಿತಾರ್ಕದಿನಜೀವವಾರದೋ ||
 ಭವಿಗಳೆಲ್ಲ ವರರುದ್ರಭಟ್ಟನೇ | ಕವಿಯೆನಲ್ಲೊರೆದನೊಂದು ಕಾವ್ಯಮಂ ||
 ಅಜಸಲಂ ಜಗನ್ನಾಥವಿಜಯಮನಿಸಾಕಬ್ಬ |
 ಮುರುದೋಷಪೂಗಪರಿಚಿತಮಾಗೆ ಲಾಕ್ಷಣಿಕ |
 ವರರದಂ ರಾಜಶೇಖರವಿಳಾಸಕೆ ಪಡಿಯನೊರೆಯದಿರೆ ರುದ್ರಭಟ್ಟಂ ||
 ಪರಿಭವಕೆ ಗುಣಿಯಾದನೆಂದು ಸಭಿಕರ್ ವೇಟ್ಟಿ ||
 ಪರಿಯಜಾತು ಕರುಣದಿಂದಾಷಡಕ್ಕರಿದೇವ |
 ಬಿರುದುಗಳ ಕೊಂಡು ಮಗುಟಾತ್ತು ಮನ್ನಿಸಿ ಪೊರದನದ ಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶನು ||
 ಹರಿಚರಿತದಿಂ ಕೂಡಿ ಹರಿಮೇಧಪರ್ವಕಥೆ |
 ಯೊರದ ವಾರ್ಧಕಷಟ್ಟದಿಗಳಿಂದ ಜೈಮಿನಿಯ |
 ವರಸೂಕ್ತಿ ತಾತ್ಪರ್ಯಭರಗರ್ಭತಮದಾಗೆ ರಸಿಕರ್ಕಳನುಮೋದಿಸಲ್ ||

ಪರಿಪರಿಯಲಂಕಾರರಸಭಾವಪುಷ್ಪಿಯಿಂ |

ಮೆಱಿದುದು ಗುಣೇಂದುಕಲೆಪರಿಮಿತಾಬ್ದದ ಶಕದಿ |

ಹರಿವಾರಕಾರ್ತಿಕದ ಸಿತಪಂಚಮಾಪ್ರಜಾಪತಿಶರದಿ ಸಾಂಗಮನಲು ||

ಕನ್ನಡಗಬ್ಬಿಗರಾತನ | ಮನ್ನಿಸಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶನೊರ್ವನೇ ಕವಿರತ್ನಂ |

ಸನ್ನುತನೆಂದುರುಬಿರುದಂ | ಚನ್ನದಿ ಕವಿಚೂತಚೈತ್ರನೆನೆ ಬರೆದಿತ್ತರ್ ||

1604 ರಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಭಟ್ಟಾಕಳಂಕನ ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಜಗನ್ನಾಥ ವಿಜಯದ ಪದ್ಯಗಳು ಉದಾಹೃತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಮೆ|| ರೈಸ್ ಮೇಲಣ ಇತಿಹಾಸ ವನ್ನು ನಂಬದೆ ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನದ ಅವತರಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ (ಪುಟ 43) ರುದ್ರಭಟ್ಟನ ಕಾಲ ವನ್ನು ಹೇಳದೆ ಅವನ ಹೆಸರನ್ನು ಭಟ್ಟಾಕಳಂಕನ ಹೆಸರಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಹಾಕಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಕವಿ ಸುಮಾರು 1180 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬೇಕೆಂದು ಊಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಬಲ ವಾದ ಕಾರಣಗಳು ದೊರೆತಿವೆ.

ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನು (ಸು. 1245) ತನ್ನ ಸೂಕ್ತಿಸುಧಾರ್ಣವದಲ್ಲಿ ಜಗನ್ನಾಥ ವಿಜಯದಿಂದ ಅನೇಕಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆದಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಕವಿ 1245 ಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದನೆಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ದೇವಕವಿ (ಸು. 1200) ತನ್ನ ಕುಸುಮಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ರುದ್ರಭಟ್ಟನನ್ನೂ ಪೂರ್ವಕವಿಗಳ ಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ ಸ್ತುತಿಸು ವುದರಿಂದ ಈತನು 1200 ಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದಿರಬೇಕು. ಇವನು ಕರ್ಣಪಾರ್ಶ್ವನನ್ನು (ಸು. 1140) ಸ್ತುತಿಸುವುದರಿಂದ 1140 ಕ್ಕೆ ಈಚೆ ಇದ್ದಿರಬೇಕು. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಕವಿ 1140 ಕ್ಕೆ ಈಚೆಯೂ 1200 ಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಯೂ ಇದ್ದಿರಬೇಕೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗು ತ್ತದೆ. ಇವನು 1173 ರಿಂದ 1220ರ ವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯಭಾರಮಾಡಿದ ವೀರಬಲ್ಲಾಳನ ಕಾಲ ದಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದನೆಂದು ಅವನ ಗ್ರಂಥದಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

(1) “ಚಂದ್ರಮೌಳಿಪ್ರಮುಖನಿಖಿಲವಿದ್ವಜ್ಞಾನಂ ಮೆಚ್ಚಿ ಪೇಟಿಂ”

ಎಂಬುದರಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥರಚನಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಚಂದ್ರಮೌಳಿಯೆಂಬ ಒಬ್ಬ ವಿದ್ವಾಂಸನು ಇದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಚಂದ್ರಮೌಳಿಯೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ವಿದ್ವಾಂಸನಾದ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ವೀರಬಲ್ಲಾಳನ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದಂತೆ 1181 ರಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಶ್ರ. ಚ. 327 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯ

ವರತರ್ಕಾಂಬುಜಭಾಸ್ಕರಂ ಭರತಶಾಸ್ತ್ರಾಂಭೋಧಿಚಂದ್ರಂ ಸಮು |

ದ್ಧುರಸಾಹಿತ್ಯಲತಾಲವಾಲನೆಸದಂ ನಾನಾಕಳಾಕೋವಿದಂ ||

ಸ್ಥಿರಮಂತ್ರಂ ದ್ವಿಜವಂಶಶೋಭಿತನಶೇಷಸ್ತುತ್ಸನುದ್ಯದ್ಯಶಂ |

ಧರೆಯೊಳ್ ವಿಶ್ರುತಚಂದ್ರಮೌಳಿಸಚಿವಂ ಸೌಜನ್ಯಜನ್ಮಾಲಯಂ ||

ಪತಿಭಕ್ತಂ ವರಮಂತ್ರಶಕ್ತಿಯುತನಿಂದ್ರಂಗಂತು ಭಾಸ್ವತ್ಪುಷ್ಪಂ |
 ಸ್ವತಿ ಮಂತ್ರೀಶ್ವರನಾದನಂತೆ ವಿಳಸದ್ವಲ್ಲಾಳವೇವಾವನೀ ||
 ಪತಿಗೀವಿಶ್ರುತಚಂದ್ರಮೌಳಿವಿಮುಢೇಶಂ ಮಂತ್ರಿಯಾದಂ ಸಮು |
 ನ್ನತತೇಜೋನಿಲಯಂ ವಿರೋಧಿಸಚಿಪೊನ್ಮತ್ತೇಭಸಂಚಾನನಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

(2) ಈತನು ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರಸೂರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಆದಿಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಆದಿಪಂಪ ರನ್ನರಂತೆಯೇ ಶ್ಲೇಷೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯನ್ನೂ ಕೂಡ ಸ್ತುತಿಸುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಮೂರನೆಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ರುದ್ರನಿಗೂ ತನ್ನ ರಾಜನಿಗೂ ಹೊಂದುವಂತೆ 'ಅರಿಕಾಮಧ್ವಂಸಿ' 'ರಾಜರಾಜಪ್ರತಿಷ್ಠಾನಿರತಂ', 'ಉಮಾಕಾಮಿನೀಜೀವಿತೇಶಂ' ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ವೀರಬಲ್ಲಾಳನು ಉಚ್ಚಂಗಿಕೋಟಿಯನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಯ ರಾಜನಾದ ಕಾಮನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದಂತೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಶಾಸನದ—

ಚರಕಾಲಂ ರಿಪುಗಳ್ಳಸಾಧ್ಯಮೆನಿಸಿದುರ್ಚ್ಚಂಗಿಯಂ ಮುತ್ತಿದು |
 ಧರತೇಜೋನಿಧಿ ದೂಳಿಗೋಂಟಿಯನೆ ಕೊಂಡಾಕಾಮದೇವಾವನೀ ||
 ಶ್ವರನಂ ಸಂದೊಡೆಯಕ್ಕಿತ್ತೀಶ್ವರನನಾಭಂಡಾರಮಂ ಸ್ತ್ರೀಯರಂ |
 ತುರಗವ್ರಾತಮುಮಂ ಸಮಂತು ಪಿಡಿದಂ ಬಲ್ಲಾಳಭೂಪಾಳಕಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ.

ಹೊಯ್ಸಳರಾಜರಿಗೆ 'ಜೋಳರಾಜಪ್ರತಿಷ್ಠಾಚಾರ್ಯ' ಎಂಬ ಬಿರುದು ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ರಾಜರಾಜ ಎಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಮೂವರು ಜೋಳರಾಜ ರಿದ್ದರು. ಇವರಲ್ಲಿ 3 ನೆಯವನು ಹೊಯ್ಸಳರಾಜರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಪುನಃ ಪಡೆದನು.

ವೀರಬಲ್ಲಾಳನಿಗೆ ಉಮಾದೇವಿಯೆಂಬವಳು ಮಹಿಷಿಯಾಗಿದ್ದಂತೆ ಅನೇಕ ಶಾಸನ ಗಳಿಂದ¹ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ.

ಆದುದರಿಂದ ಈ ವಿಶೇಷಣಗಳು ವೀರಬಲ್ಲಾಳನಿಗೆಯೇ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಕವಿ ಹೇಳುವ ಚಂದ್ರಮೌಳಿ ಈ ದೊರೆಯ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ಚಂದ್ರಮೌಳಿಯೇ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ.

ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ರುದ್ರಭಟ್ಟನು ವೀರಬಲ್ಲಾಳನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 1180 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬೇಕು.

ಈತನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕವಿ; ಇವನಿಗೆ ಕೃತಿಶಾರದಾಭ್ರಂಶದ್ರಾತಪ, ಕವಿ ರಾಜ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ತನಗೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಸಂಸ್ಕೃತಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿ, ವ್ಯಾಸ, ಹರ್ಷ, ಬಾಣ, ಮಾಘ, ಕಾಳಿದಾಸ ಇವರುಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ ಬಳಿಕ ಕನ್ನಡಕವಿಗಳನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ:—

ಇಸಿತುಮರ್ವಿರ್ಕ ಮತ್ಕೃತಿಯೊಳೀಧರೆ ಬಣ್ಣಿಸೆ ಸಂದ ಶಂಖವ |
ಮನ ಬಗೆ ಶಾಂತಿವರ್ಮನ ನಯಂ ಗುಣವರ್ಮನ¹ ಬಂಧಗೌರವಂ ||
ಮನಸಿಜನೋಜೆ ಕಣ್ಣಪನ ಜಾಣ್ಣಡಿ ಪಂಪನ ರೀತಿ ಚಂದ್ರಭ |
ಟ್ಟನ ಜತಿ ಪೊನ್ನಮಯ್ಯನ ಬಡಂಗು ಗಜಾಂಕುಶನುಳ್ಳ ಬಿನ್ನಣಂ ||

ಈತನನ್ನು ಚೌಂಡರಸ (ಸು. 1300), ಸಾಳ್ವ (ಸು. 1550), ಚಿಕ್ಕ ಸಾಧ್ಯಾಯ (1672) ಮೊದಲಾದ ಕವಿಗಳು ಸ್ಮರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ತನ್ನ ಕವಿತಾಚಾತುರಿಯನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ:—

ಇನಿಯಳ ಸೋಂಕಿನಂತೆ ಪೊಸಮಾವಿನ ಪೊವಿನ ಜೊಂವದಂತೆ ಚಂ |
ದನರಸದಣ್ಣಿನಂತೆ ನನೆಯೇಜು ಮಲ್ಲಿಗೆಯಂತೆ ಪೂರ್ಣಚಂ ||
ದ್ರನ ಸಿರಿಮಂತ ಬಂದಸಪ ತಂಕಣ ತಂಬೆಲರಂತೆ ರುದ್ರಭ |
ಟ್ಟನ ಕವಿತಾರಸಂ ಮನಮನಿರ್ಕುಲಿಗೊಳ್ಳುದು ಸಜ್ಜನರ್ಕಳಾ ||

ಇವನ ಗ್ರಂಥ

ಜಗನ್ನಾಥವಿಜಯ.

ಇದು ಚಂಪೂರೂಪವಾಗಿದೆ; 18 ಅಶ್ವಾಸಗಳಾಗಿ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನ ಜನನ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಬಾಣಾಸುರ ಯುದ್ಧದವರೆಗೆ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ಕಥೆ ಹೇಳಿದೆ.

ಕವಿ, ತನ್ನ ಗ್ರಂಥವು “ಅನವದ್ಯಂ ರೀತಿಚೋದ್ಯಂ ಸಕಲವಿಬುಧಹೃದ್ಯಂ” ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬಳಿಕ ಬ್ರಹ್ಮ, ರುದ್ರ, ಸೂರ್ಯ, ಗಣಪತಿ, ಸರಸ್ವತಿ ಇವರುಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ, ಆಮೇಲೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕರ್ಣಾಟಕ ಕವಿಗಳನ್ನು ಹೊಗಳಿ, ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಶ್ವಾಸಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಗದ್ಯವಿದೆ:—

1. ಗುಣನಂದಿಯು ಎಂದು ಪಾತಾಂತರ.

ಇದು ಸಮಸ್ತಕಮಂಗಳವಾಂಡಮಾಲಾಘಟೀಘಟಿತಾರಘಟ್ಟಘಟಿಸಾಸ್ವತಂತ್ರ ನಿಜ ಸ್ವರೂಪನಿರೂಪಣಾಕೀತಸಕಳಾಮ್ನಾಯತಂತ್ರ ಲಕ್ಷ್ಮೀಕಾಂತಪ್ರೀಪಾದಭಕ್ತಿಯುಕ್ತ ಸು ಕವೀಂದ್ರ ರುದ್ರಪ್ರಣೀತ ಶ್ರೀಜಗನ್ನಾಥವಿಜಯಮಹಾಪ್ರಬಂಧದೊಳ್.

ಈ ಕವಿಯ ಬಂಧವು ಪ್ರೌಢವಾಗಿಯೂ ಬಹಳಮಟ್ಟಿಗೆ ಜೈನಸರಣಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಯೂ ಇದೆ. ಇವನ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ (ಸು. 1245), ಅಭಿನವನಾದಿದ್ವಾನಂದ (1533), ಭಟ್ಟಾಕಳಂಕ (1604) ಮೊದಲಾದವರು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಅನುವಾದಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ವರ್ಣಕಾಲ.

ಮನದನುರಾಗದಿಂ ನೆಗೆದು ನೀಡಿದ ಕಂಠಮರಲ್ಪ ತುಪ್ಪುಲು |
ಬ೯ನಿಮಿಷಮಾದ ಕಣ್ ತೆಪ್ಪಿದ ಚಂಚು ವಿಷ್ಣುಭವೇಷಂಕೆ ರಂಜಿಸಿ ||
ತ್ತನೆ ನಲವೇಣ ತೋರವನಿ ತಣ್ಣನಿ ಮುಂಬನಿಯೆಂಬ ಕಾರ್ಮುಗಿ |
ಲ್ಲನಿಯನಲಂಪಿನಿಂದಮಿದಿಗೊಂದು ಕರ್ದುಂಕಿದುದುಧ್ವಚಾತಕಂ || 591 ||

ಹೇಮಂತ.

ತಳದುರ್ ಕುಲಾಯದಿಂ ಬಿದಿದ್ಗೊಂಕೆಯ ನೀರ್ವನಿಯಂ ತೆರಳ್ಳ ತು |
ಪ್ಪುಲಿನೊನೆದಂಟ ಚಂಚುಪುಟದಿಂ ಬಿಸಿಲತ್ತಿದಿರಾಗಿ ನಿಂದು ಕ ||
ಣ್ಣಳನರಮುಚ್ಚಿ ತೋದ ಗಣಿಯಂ ನಸು ಚೋಲಿಸಿ ಪಕ್ಕಿಗಳ್ ಮರಂ |
ಗಳ ತುದಿಗೋಡ ಮೇಲಿ ದನಗೆಯ್ಯುತುಮಿದುರ್ವು ಮುಂಬಗಲ್ಲರಂ || 592 ||

ವಸಂತ.

ಕಲಿಕಾಸಂವೀತಚೂತಂ ಮುಕುಳಿತವೆಕುಳಂ ಪಲ್ಲ ಪೋಲ್ಲಾಸಿಕಂಕೆ |
ಲ್ಲಿಲತಾಂತಾಕ್ರಾಂತವಾಸಂತಿಕಮೆಸೆದುದು ಯೋಗಿವ್ರಜಸ್ವಾಂತಕುಂತಂ ||
ವಿಲಸನ್ನಲ್ಲಿಲತಾಂತಂ ಲಸದಳಿಪಟಲಕ್ರಾಂತಮಿಂದುಪಭಾಸಂ |
ಕುಲಭಾಭಾಸ್ವದ್ವಿಗಂತಂ ಜಿತಸಕಲಜಗತ್ಕುಂತುಕಾಂತಂ ವಸಂತಂ || 593 ||

ಗ್ರೀಷ್ಮ.

ಉರಿವರಿವ ಬಿಸಿಲ ಬೆಂಕೆಯ | ಭರದೆ ಮಳಲ್ಪಂಟೆ ಕಾಯ್ದು ಸಿದಿಯುತ್ತಿರೆ ಪಂ |
ಕರುಹಭವಾಂಡದ ಹಂಚಿನುರುರಿಗಡಲೆಪೊಲೊದೆದು ಪಾಣದುವು ಬಿಟ್ಟಂಗಳ್ || 594 ||

ಮಾವು.

ತೀವಿದ ನುಣ್ಣೊನರ್ ಕಿಣುಗೊನರ್ ನಸುಬಲ್ಲೊನರೆಂಬಿವೇ ಬ್ರಿಗವೆ |
ತ್ತಾವಗಮೊಳ್ಳಳಿರ್ ಪೊಸದಳಿರ್ ನಸುಕೆಂದಳಿರಾಗಿ ತಳ್ತ ನಾ ||

ನಾವಿಧದಳ್ಳಿ ಗೊಂಬುಸೆಳೆಗೊಂಬೆಳೆಗೊಂಬುಗಳಿಂದಮೊಪ್ಪುವಿ |

ಮಾವಿನ ಬಳ್ಳಿಮಾವಿನೆಳಮಾವಿನ ಸೊಂಪೆಸೆಗುಂ ವನಾಂತದೊಳ್ || 595 ||

ಮಲ್ಲಿಗೆ.

ಅನುನಯದಿಂದೆ ಮೂಡಿದ ಪಸುರ್ನನೆ ಬೆಳ್ಳ ನೆಯಪ್ಪ ಪೊಂಗಿ ಬೆ |

ಳ್ಳನೆ ಮುಗುಳಪ್ಪ ಬೀಗಿ ಮುಗುಳೊಯ್ಯನೆ ಬಲ್ಮು ಗುಳಪ್ಪ ನುಕ್ರಮಂ ||

ತನಗೆಸೆಯಲ್ ತೊಡಂಬೆ ಕೆಲ್ಲಗಾಗಿ ಸಿಡಿಲ್ವು ಮರಲ್ದರಲ್ವು ಕಂ |

ಪಿನ ಕಣಿ ತುಂಬಿಯಂ ನೆರಪುತಿದು ಮಲ್ಲಿಗೆ ಚೈತ್ರವಾಸದೊಳ್ || 596 ||

ಗಿಳಿ.

ತಳಿರಂ ಚಿವುಂಟಿ ಪೂಮಿಡಿ | ಗಳನಿಜಾದೆಂಜಲಿಸಿ ಕಾಯ್ಗಳಂ ಪಣ್ಣ ರಸಂ |

ಗಳನಿಂಟಿ ತಂಡತಂದದೆ | ಗಿಳಿಗೆಡೆವರಗಿಳಿಗಳೆಸೆದು ವೆಳಮಾವು ಗಳೊಳ್ || 597 ||

ಸಂಧ್ಯಾರಾಗ.

ಒಂದದ ಪಗಲಿರುಳಿರಡಜ | ಸಂದುಗಳಂ ವರುಣರಿಲ್ವಿ ರಕ್ತಾಂಬರದಿಂ |

ಸಂದಿಸಿ ಪೊಲ್ವು ಪೊಲಿಸೆದುದು | ಮಂದ್ಯಸಿದ ಸಂಜೆಗೆಂಪು ಪಡುವಣ¹ ದೆಸೆಯೊಳ್ || 598 ||

ತಾರಗೆ.

ಇಳಿಗೆ ಪಟಗಾಲದಂಬರ | ಮೊಳಸೋಗುಂ ಬೀಲ್ವುಮೆಂದು ಧಾತ್ರಂ ಬಲ್ವಿಂ |

ದಳವಡೆ ಬಿಟ್ಟಿದ ಬೆಳ್ಳಿಯ | ಮೊಳೆಗಳೆನಲ್ ತೊಳಗಿ ಬೆಳಗಿದುವು ತಾರಗೆಗಳ್ || 599 ||

ಶಿಶುಪಾಲಕೃತ ಕೃಷ್ಣನಿಂದೆ.

ಭುವನಾಪಹಾಸ್ಯಮೆನಲ | ಣವದೊಳ್ ನೀಂ ಮತ್ಸ್ಯಮಾಗಲಾನಂದು ಸಮು |

ಧ್ರುವಸಿದನಪ್ಪೊಡದಂ ಗಾ | ಣವಿಕ್ಕಿ ಪಿಡಿದೆನ್ನ ಬಾಣಸಕ್ಕೊಪ್ಪಿಸೆನೇ || 600 ||

ನೀಂ ವೆಸರ ಪಂದಿಯಾದಂ | ದಾಂ ಪುಟ್ಟಿದನಪ್ಪೊಡಂದೆ ಬೇಂಟಿಯ ನೆವದಿಂ |

ದಂ ಪಿಡಿದು ತಂದು ಪಂದಿಗ | ಲಂಪಿಂ ಸಂಬರಮನ² ರೆಯಿಸದ ಮಾಣ್ಣಪೆನೇ || 601 ||

ಕೋಗಿಲೆ ಕಾಗೆ ಮುಂ ಪೊರದ ಕಾರಣದಿಂ ಪರಪುಟ್ಟಿನಾದಪೋ |

ಲಾಗದ ಜಾತಿ ಗೋವಳಿತಿ ರಕ್ತಿಸೆ ನೀಂ ಪರಪುಟ್ಟಿನಾದೆ ನೋ ||

ಡೀಗಳಿದರ್ಕೆ ನಿನ್ನ ತನುಕಾಷ್ಠ್ಯಮೆ ಸೂಚಕಮಲ್ಲವೇ ಮಹಾ |

ಯಾಗದೊಳಗ್ರಪೂಜೆಗೆ ವಿಜಾತಿ ಕರಾಗ್ರಮನೇಕೆ ನೀಡಿದೈ || 602 ||

ಅದಟಲಿದದೊಂದು ಬಂಡಿಯು | ನೊದದೈ ಬೇರ್ ಕೊಲ್ತ ಮತ್ತಿಯಂ ನೀಂಕಿಟ್ಟು |
ಕುದುರೆಯನೋವದೆ ನೀಳ್ವೈ | ಮುದುಗಟ್ಟಿಯನಿಟ್ಟು ಕೆಡಪಿದೈ ಬಲ್ಲಿದನೈ

|| 603 ||

ಪಾವಂ ಪಿಡಿದನಿತಪ್ಪೊಳೇಂ | ಪಾವಡಿಗರ್ ಸುಭಟರಪ್ಪರೇ ಜಗುನೆಯ ನೀ |
ವಾರ್ವಂ ಪಿಡಿದನಿತಪ್ಪೊಳು | ವರ್ವಳಯಂ ಸುಭಟನೆಂಗುಮೇ ಹರಿ ನಿನ್ನಂ

|| 604 ||

ಎಜುವವೋಲ್ ಪುತ್ತಂ ನೀ | ನೇಪ್ ಜರಾಸಂಧಭಯದೆ ಗಿರಿದುರ್ಗಮನಾ |
ತೂಪಲತುದಿಯೋಳ್ ಕೇದಗೆ | ಯೇಪ್ ದ ಕೋಡನವೊಲಿದ್ ತಪ್ಪನಂ ಮಪ್ಪಿದೈ

|| 605 ||

ಉರಿಲಿಂಗ ಪೆದ್ದಿ. ಸು. 1180.

ಈತನು ವಚನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ವೀರಶೈವಕವಿ; ಉರಿಲಿಂಗ ದೇವನ¹ (ಸು. 1170) ಶಿಷ್ಯನೆಂದು ನೀಲಕಂಠಾಚಾರ್ಯನ (ಸು. 1485) ಆರಾಧ್ಯಚಾರಿತ್ರದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈತನು ನಲ್ಲೂರಿಮಠಕ್ಕೆ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷ ಸವುದೆಹಾಕಿ ಆ ಮಠದ ಅಯ್ಯನಾದ ಉರಿಲಿಂಗದೇವನನ್ನು ಲಿಂಗಕೊಡುವಂತೆ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು ಆತನು ಲಿಂಗವನ್ನು ಕೊಡದೆ ಕಲ್ಲಿಸೆದಾಗ ಆ ಕಲ್ಲೇ ಲಿಂಗವಾಯಿತು—ಎಂದು ವೀರಶೈವಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

ವಚನಗಳು.

ಇವನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಉರಿಲಿಂಗಪೆದ್ದಿಪ್ರಿಯ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಅಂಕಿತವಿದೆ. ಒಂದು ವಚನವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತೇವೆ:—

ಜ್ಯೋತಿಯ ಸಂಗದಿಂದ ಕರ್ಪೂರವು ಜ್ಯೋತಿಯಪ್ಪಂತೆ, ಅಪ್ಪುವಿನ ಸಂಗದಿಂದ ಲವಗವು ಅಪ್ಪುವಪ್ಪಂತೆ, ಶ್ರೀಗುರುವಿನ ಸಂಗದಿಂದ ಶಿಷ್ಯನು ಶ್ರೀಗುರುವಪ್ಪುದು ತಪ್ಪದು. “ಯಥಾ ಬೀಜಸ್ತಥಾಂಕುರಃ” ಎಂಬುದು ತಪ್ಪದು ದಿಟ ದಿಟ ನೋಡಾ. ಕಲ್ಲವೃಕ್ಷದ ಬಿಂಜದಿಂದಾದ ಸಸಿ ಕಲ್ಲವೃಕ್ಷವಪ್ಪುದು ತಪ್ಪದು ನೋಡಾ. ಕಾಮಧೇನುವಿನ ಶಿಶು ಕಾಮಧೇನುವಪ್ಪುದು ತಪ್ಪದು ದಿಟ ದಿಟ ನೋಡಾ. ಸದ್ಗುರುವಿಂದಾದ ಶಿಷ್ಯನು ಸದ್ಗುರುವಪ್ಪುದು ತಪ್ಪದು ದಿಟ ದಿಟ ನೋಡಾ. ಶಿವ ಬಲ್ಲನು ಉರಿಲಿಂಗಪೆದ್ದಿಪ್ರಿಯ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರ

|| 606 ||

ರಾಮದೇವ. ಸು. 1180.

ಈತನು ಹೊನ್ನಾಳಿಯ 25 ನೆಯ ಮತ್ತು 50 ನೆಯ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಬರೆ ದುದಾಗಿ ಆ ಶಾಸನಗಳ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿರುವ “ವಿರಚಿಸಿದನೊಪ್ಪೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀ” ಧರ ತನಯಂ ರಾಮದೇವನೀಶಾಸನಮಂ” ಎಂಬ ಪದ್ಯಭಾಗದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇವನು ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರನ ಮಗನೆಂಬ ಒಂದು ಅಂಶವು ಮಾತ್ರ ಇದರಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗು ತ್ತದೆ. ಈತನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕವಿಯೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡ ನೆಯದು ಶಕ 1102 ರಲ್ಲಿ—ಎಂದರೆ 1180 ರಲ್ಲಿಯೂ—ನೊದಲನೆಯದು ಶಕ 1130 ರಲ್ಲಿ—ಎಂದರೆ 1208 ರಲ್ಲಿಯೂ—ಬರೆದುದು. 25 ನೆಯ ಶಾಸನ ದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕುಭು ಹತ್ತಿಯೂರ ಕೇತಗಾವುಂಡನು ರಾಮನಾಥದೇವರಿಗೆ ದತ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಂತೆಯೂ 50 ನೆಯದರಲ್ಲಿ ಮೇಲಾಳ್ವೆಯ ಮಹಾದೇವ ದಂಡನಾಯಕನು ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರದೇವರಿಗೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಂತೆಯೂ ಹೇಳಿದೆ.

ಈ ಶಾಸನಗಳ ಬಂಧದಿಂದ ಈತನು ಒಳ್ಳೆಯಕವಿಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ ಇವುಗಳಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಸಮುದ್ರ.

ಪರಿಧಾವಸ್ತತ್ಪ್ರಪುಚ್ಛಾಹತಮಕರಕರಾಸ್ಥಾಳನಾಭೀಳನಕ್ರ |
ಸ್ಫುರಿತೋದ್ಭಿಂಶುಮಾರಕ್ರಮಣಸಮುದಿತೋಚ್ಚಂಡವಾತಾಭಿಘಾತೋ ||
ದ್ಧುರವೀಚೀಶೀಕರಾಘಸ್ತಗಿತನಿವಿಳದಿಪ್ರಂಡಲಂ ರಂಜಕುಂ ಭಾ |
ಸುರಜಂಬೂದ್ವೀಪಮಂ ಸುತ್ತಿಜೀದಖಿಳಧರಾಭೋಗಭದ್ರಂ ಸಮುದ್ರಂ || 607 ||

ದಾಸಗವುಂಡ.

ಗುಣದ ಬಣಂಚೆ ಪೆಂಪಿನ ತವರ್ಮನೆ ಸತ್ಪದ ಬಿತ್ತು ಸರ್ವಲ |
ಕ್ಷಣದ ನಿಧಾನಮಣ್ಣಿನೆಜಿವಟ್ಟಭಿವಾನದ ರಾರಿ ಧರ್ಮದೂ ||
ಳ್ಳಣಿ ನಯದಾಕರಂ ವಿಭವದೂರ್ಜತಫೂಮಿಯೆನಲ್ ಪ್ರಭುತ್ವದ |
ಗ್ರಣಿ ಸಲಿ ಹತ್ತಿಯೂರಿಸೆವ ದಾಸಗವುಂಡನೆ ಧನ್ಯನುವಿಯೋಳ್ || 608 ||

ಕೇತಗವುಂಡ.

ಪರವಧುಗಾಳ್ವವಂಗೆ ಶರಣಾರ್ಥಿಗೆ ವೈರಿಗೆ ಬೇಲ್ಪುವಂಗೆವಂ |
ಸುರಸರಿದಾತ್ಮಜಂ ಗರುಡನಬ್ಬಿ ಜವಂ ರವಿಜಾತನೆಂದು ಸ ||
ಚ್ಚರಿತನಾಪ್ತನಂ ಸ್ಥಿರನನೊಳ್ಳಲಿಯಂ ವಿರಿದೀವ ದಾನಿಯಂ |
ಧರ್ಮೋದ್ಧುಂ ಮನೋಮುದನೆ ನಾಲ್ವುಭುವಂ ಸಲಿ ಕೇತಗಂ ಡನಂ || 609 ||

ಚಟ್ಟರಸ.

ಅದಟರನಟ್ಟಿ ಮೆಟ್ಟಿ ರಿಪುವೀರರ ಬಿನ್ನಣಮಂ ಕಜಿಲ್ಲಿ ಮಿಾ |
 ಜಾದ ಸುಭಟರ್ಕಳಂ ಪರಿಯಿ ಪೊಯ್ವದಿರಾಂಪರನಿಕ್ಕಿ ಬುಡ್ಗದಂ ||
 ಪದಿಸುಜದಾಜಿಯೊಳ್ ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ಗರ್ಭೇಶ್ವರನಾದುದಾತ್ರಶೌ |
 ರೈದ ಕಣಿಯೆಂಬಿನಂ ಪಿರಿಯ ಚಟ್ಟರಸಂ ಪೆಸರ್ವತ್ತನುರ್ವಿಯೊಳ್ || 610 ||

ಈಶ್ವರಭೂಪನ ಕೀರ್ತಿ.

ಈಂಗದಲಂತೆ ಪೆಂಪುವಡೆದೀಶ್ವರಭೂಪನ ಕೀರ್ತಿಯಂ ಕಳಂ |
 ಕಂಗಡೆಗೊಂದ ಚಂದ್ರಮನದೇಂ ಗದ ಪೋಲ್ಲನೆ ವೈರಿತುಂಗಸಾ ||
 ಧಂಗಲೊಳುವಿ ಪರ್ವದ ಕಜುಂಕೆಗೆ ತನ್ನಯ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮೆಚ್ಚುತುಂ |
 ಲಂಗಿನಿದಾಗಲೊಂದಿನಿಸು ಪೋಲ್ಲೊಡೆ ಪೋಲ್ಲಮಂ ದೇವೈಯೊಳ್ || 611 ||

ಕುಮಾರ ಪದ್ಮರಸ. ಸು. 1180.

ಈತನು ಸಾನಂದಚರಿತ್ರವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ವೀರಶೈವಕವಿ; ಇವನ ತಂದೆ ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸ (ಸು. 1165), ತಾಯಿ ಮಾದೇವಿ. ತಂದೆಯೇ ಈತನಿಗೆ ಗುರುವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಇವನಿಗೆ ಶರಣಕವಿ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಉಂಟು.

ಇವನ ಗ್ರಂಥ

ಸಾನಂದಚರಿತ್ರ.

ಇದು 9 ಸಂಧಿಗಳಾಗಿ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ; ನಾನಾಪಟ್ಟದಿಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದರೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಕುಸುಮಪಟ್ಟದಿಗಳೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿವೆ; ಒಟ್ಟು 791 ಪಟ್ಟದಿಗಳೂ 2 ರಗಳೆಗಳೂ ಇವೆ. ಈ ಸಾನಂದಚರಿತ್ರವು ಸ್ಥಾನದಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ನಂದಿ ಸನ ತ್ಯುಮಾರನಿಗೆ ಹೇಳಿದುದು. ಪೂರ್ಣವಿತ್ತನೆಂಬ ಋಷಿಯ ಮಗನಾದ ಸಾನಂದನು ನರಕದಲ್ಲಿ ಜನರು ನರಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದು ಕೇಳಿ ಅವರ ಸಂಕಟವನ್ನು ತವಿಸು ತ್ತೇನೆಂದು ಹೊರಟು ಪಂಚಾಕ್ಷರೀಮಹಿಮೆಯಿಂದ ನಾರಕಿಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಸದ್ಗತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದನು—ಎಂಬುದು ಇದರ ಕಥಾಗರ್ಭ.

ಈ ಗ್ರಂಥವು ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸನ ಆಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ಸಂಕೃತದಿಂದ ಕನ್ನಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತೆಂಬಂಶವೂ ಗ್ರಂಥದ ವಿಷಯ, ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆ, ಪ್ರಯೋಜನ ಇವುಗಳೂ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿವೆ:—

ಪಿರಿದುಮಾರುಂ ಮುನ್ನ | ವಿರಚಿಸಿದರಲ್ಲಿಂದು | ಧರೆಯೊಳೊಳುಗನ್ನಡದಿ ಪಸ
ರಿಸೆಂದು |

ಗುರುರೂಪವಿಶ್ವಪತಿ | ಕರುಣಿಸಿದ ತೆಜದಿನಾಂ | ವರಪುರಾಣಾರ್ಥಮಂ ಕನ್ನಡಿ
ಸಿದೆಂ ||

ಹರಚಮೂವರಪರಮ | ವಿರಚಿತಶ್ಲೋಕಬಂ | ಧುರದೇವಭಾಷೆಯಂ ಕನ್ನಡಿಸಿದಂ |
ಗುರುಕೆರೆಯಪದ್ಮರಸ | ವರಸೂನು ಪದುಮಿಗಂ | ಧರಣಿಯೊಳ್ ಸ್ತ್ರೀಬಾಲಸಾಧ್ಯ
ಮಾಗೆ ||

ಪರವಾದಿತರುಪರರು | ಪರಸಮಯಗಿರಿಗಶನಿ | ಪರದೈವವಿಪಿನಪಟುದಾವವಿದಿದೇ |
ಗುರುಲಿಂಗಜಂಗಮದ | ಪರವಿಲ್ಲವಿಲ್ಲೆಂದು | ಧರಣಿಯೊಳ್ ಡಂಗುರಂ ಬೊಯ್ದುದಿ
ದಿದೇ ||

ಚರಿತೆ ಸಾನಂದೇಶ | ಚರಿತೆ ಜಗದಾನಂದ | ಚರಿತೆ ಪಂಚಾಕ್ಷರೀವರಮಹಿಮೆಯ |
ಚರಿತೆ ಶಿವಭಕ್ತಿಗಿದು | ಚರಿತೆ ಗುರುನಿಷ್ಠಗಿದು | ಚರಿತೆ ಸತ್ವಧಕೆ ತಾನೆಂತೆಂತೆನಿ ||

ಇದೇ ಅರ್ಥವು ಪದ್ಮಣಾಂಕನ (ಸು. 1385) ಪದ್ಮರಾಜಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೆ
ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿದೆ:—

ಬಲಾಕೆ ಸಮಯಸ್ಥಾಪನಾರ್ಥಂ ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿವಿ |

ಮುಳಪುರಾಣಾಗಮೋಪನಿಷತ್ಪ್ರಭೃತಿರಾಸ್ತು |

ಕುಳದ ಸಾರಂದೆಗೆದು ದೃಷ್ಟಕೆ ಬರೆದು ಸರ್ವರಜನಿಯೆ ಕರ್ಣಾಟಮಾಗಿ ||

ಅಲಘುವರ್ಣಕರೀತಿಯಿಂ ರಸಂ ಮುಸುಕಿಯು |

ಜ್ಞಾನಳಿಪಂತೆ ಸಾನಂದಚರಿತಾಖ್ಯರಾಸ್ತಮನ |

ತುಳಗುರುವರಂ ನಿಜಾತ್ಮಜನಿನೊರೆಯಿಸುತೆ ಶಿವಸುಖದೊಳಿಂತೊಪ್ಪುತಿರ್ದಂ ||

ಸಂಧಿಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ

ಇದು ನಂದಿನಾಥೇಶ | ಗದಿತಮಾನಂದೈಕ | ದುದಧಿ ಸಾನಂದಾಖ್ಯಚರಿತದೊಳಗೆ |

ಮುದದಿಂದೆ ಶರಣಕವಿ | ಪದೆದು ಕನ್ನಡಿಸಿದೀ | ಸಂಧಿ ||

ಎಂದಿದೆ.

ಇವನ ಬಂಧವು ಬಹಳ ಲಲಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಒಂದೆರಡು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಸಾನಂದನು ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋದುದು.

ಕಟಕಟಪ ಪೆಪ್ಪಳಿಪ ಶೋಕಿಪ | ಹಳವಿಸುವ ಬಾಷ್ಪಂಗಳಲ್ಲುಗೆ |

ಯಾಬುವ ನಿಜಕರ್ಮಂಗಳಂ ಬೈದಳವಳಿಪ ಸೆಡೆವ ||

ಬಟ್ಟಲ್ವ ಹಾಹಾಕ್ರಂದಂಗೆ | ಯ್ದುಟ್ಟಲ್ವ ಜೀವಿಗಳೆಲ್ಲ ದುಃಖಂ |
ಕಟ್ಟಲ್ವ ಪೋಲೀಕ್ಷೆ ಸಲಿಕ್ಷೆತಂದಂ ಮಹಾಕರುಣೆ

|| 612 ||

ಪಂಚಾಕ್ಷರೀ ಮಹಿಮೆ.

ಕಡೆಮೆಟ್ಟಿ ಕರ್ಮಮುಮು | ನೊಡೆಮೆಟ್ಟಿ ಬೊಮ್ಮಮುಮು |
ನೆಡೆಗಲಸಿ ದಾಂಟಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಜಲಧಿಯಂ ||
ಹೊಡೆವುದಿಡಿದಡಸಿ ಕಡು | ಹುಡಿಗುಟ್ಟಿ ಕಡಿದುಡಿದು |
ವುಡುಗಿ ಸುಡುವುದು ದುರಿತಗಿರಿತರುಗಳಂ

|| 613 ||

ಕೆಟ್ಟ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೆಂಬ | ನಿಟ್ಟೊಡಲ ದಂತಿ ಕ |
ಟೊಟ್ಟಿಟ್ಟಿ ಸಲಾಗಮರಿದೆನಿವುದಿದನು ||
ನಿಟ್ಟಿ ಸುವುದಟ್ಟುವುದು | ಕಟ್ಟುವುದು ಸರಸರನೆ |
ಮೆಟ್ಟಿ ನೀಳುವುದು ಪಂಚಾಸ್ಯಮಂತ್ರಂ

|| 614 ||

ಬೊಪ್ಪಣಪಂಡಿತ. ಸು. 1180.

ಈತನು ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಬಾಳಚಂದ್ರನ “ನಿಯೋಗದಿಂ” ಬೆಳ್ಳೊಳದ ಗೊಮ್ಮ ಟೀಪ್ಪರನನ್ನು 27 ಕನ್ನಡ ವೃತ್ತಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಪದ್ಯಗಳು ಸುಮಾರು 1180 ರಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಶ್ರ. ಬಿ. 234 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿವೆ. ನಿರ್ವಾಣಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿ ನಕ್ಷತ್ರಮಾಲಿಕೆಯೆಂಬ ಒಂದು ಸಣ್ಣಗ್ರಂಥವನ್ನೂ ಈತನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. “ಸುಜನೋತ್ತಂಸ” ಎಂಬ ಈ ಕವಿಯ ಬಿರುದಿನಿಂದ ಮುಗಿದ ನೀತಿಬೋಧಕ ವಾದ ಅನೇಕ ಕಂದಪದ್ಯಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ; ಇವೂ ಏತತ್ಯತವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಈತನು ಇನ್ನಾವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆಯೋ ತಿಳಿಯದು.

ಇವನು ಜೈನಕವಿ. ಇವನಿಗೆ ಸುಜನೋತ್ತಂಸ, ಕನ್ನಡಗವಿಬೊಪ್ಪ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಈತನು ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಬಾಳಚಂದ್ರನ¹ ನಿಯೋಗದಿಂದ ಶಾಸನಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆದಂತೆ ತಿಳಿವುದರಿಂದ ಅವನ ಸಮಕಾಲದವನಾಗಿರಬೇಕು. ಇವನ ಪದ್ಯಗಳಿರುವ ಶಾಸನವು ಸುಮಾರು 1180 ರಲ್ಲಿ ಬರೆದುದಾದುದರಿಂದ ಇವನೂ ಸುಮಾರು ಆ ಕಾಲದವನಾಗಿರಬೇಕು.

ಈತನನ್ನು ಆಚಣ್ಣನು (ಸು. 1195) ತನ್ನ ವರ್ಧಮಾನಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಪಾರ್ಶ್ವನು (1205) ತನ್ನ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯು

ಧನಕಳಿಗೆ ಮಾಣಿಕಮನೀ | ವನತಜದಿಂ ಪೆಜರ್ಗಿ ಕಾವ್ಯಮಂ ಕುಡದೆ ಯಶೋ |

ಧನಕೆ ಬುಧಜನಕೆ ಕೊಟ್ಟೊ | ವರ್ಸೆ ಸುಜನೋತ್ತಂಸನಿಸಿದಂ ಬೊಪ್ಪಣ್ಣಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ. ಕೇಶೀರಾಜನು (ಸು. 1260) “ಸುಜನೋತ್ತಂಸನ ಸುಮಾರ್ಗವಿದಜನೊಳೆ ಲಕ್ಷ್ಯಂ” ಎಂದು ತನ್ನ ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ ‘ಸುಜನೋತ್ತಂಸ’ ಎಂದು ಮುಗಿವ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಭಾಗಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ¹ ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಕವಿ ತನ್ನ ಗುಣಾದಿಗಳನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ:—

ಈಜನನುತಿಶಾಸನಮಂ | ಶ್ರೀಜನರಾಸನವಿದಂ ವಿನಿರ್ಮಿಸಿದಂ ವಿ |

ದ್ವಾಜತವೃಜನಂ ಸುಕವಿಸ | ಮಾಜನುತಂ ವಿರದಕೀರ್ತಿ ಸುಜನೋತ್ತಂಸಂ ||

ಈತನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ

1. ಗೊಮ್ಮಟಸ್ತುತಿ.

ಇದನ್ನು

ಶ್ರೀಗೊಮ್ಮಟಜನನಂ ನರ | ನಾಗಾಮರದಿತಿಜುಚರಪತಿಪೂಜಿತನಂ |

ಯೋಗಾಗ್ನಿಹತಸ್ತುರನಂ | ಯೋಗಿಧೈಯನಮೇಯನಂ ಸ್ತುತಿಯಿಸುವೆಂ ||

ಎಂದಾರಂಭಿಸಿ, 27 ವೃತ್ತಗಳಿಂದ ಗೊಮ್ಮಟನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ, ಬಳಿಕ ತನ್ನ ಬಿರುದಾದ ‘ಸುಜನೋತ್ತಂಸ’ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ

ಸುಜನರ್ ಭವರೆ ತನಗವ | ರಜಸ್ರಮುತ್ತಂಸಮಪ್ಪ ಪುರುಳಿಂ ಬೊಪ್ಪಂ |

ಸುಜನೋತ್ತಂಸನಿಪ್ಪಂ | ಸುಜನಗ್ಗುತ್ತಂಸಮೆಂಬ ಪುರುಳಿದೆನಿಸಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸಿ, ಕೊನೆಗೆ

ಪೊಡವಿಗೆ ಸಂದ ಗೊಮ್ಮಟಜನೇಂದ್ರಗುಣಸ್ತವಶಾಸನಕ್ಕೆ ಕ |

ನ್ನಡಗವಿಬೊಪ್ಪನೆಂದನಿಪ ಬೊಪ್ಪಣಪಂಡಿತನೊಲ್ಲ ಪೇಟ್ಟಂವಂ ||

ಕಡೆಯಿಸಿದಂ ವಲಂ ಕವಡಮಯ್ಯನ ದೇವಣನಟ್ಟಿಯಿಂದೆ ಬಾ |

ಗಡೆಯೆ ರುದ್ರನಾದರದೆ ಮಾಡಿಸಿದಂ ವಿಲಸತ್ಪತಿಷ್ಠೆಯಂ ||

ಎಂದು ಮುಗಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಈತನನ್ನು ಪಾರ್ಶ್ವನೇ ಮೊದಲಾದವರು ಸ್ತುತಿಸಿರುವ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ, ಕೇಶೀರಾಜನು ಇವನ ‘ಸುಮಾರ್ಗಂ’ ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ‘ಲಕ್ಷ್ಯಂ’ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ತಾನು ‘ಸುಕವಿಸಮಾಜನುತಂ’ ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಈತನು ಪ್ರಸಿದ್ಧಕವಿಯಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು.

1. ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣ, ಪುಟಗಳು 109, 112, 164.

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಅತಿತುಂಗಾಕೃತಿಯಾದೊಡಾಗದದಜ್ಞೋಳ್ ಸಾಂದ್ರ್ಯಮೌನ್ನತ್ಯಮುಂ |
 ನುತಸಾಂದ್ರ್ಯಮುಮಾಗೆ ಮತ್ತತಿಶಯಂ ತಾನಾಗದೌನ್ನತ್ಯಮುಂ ||
 ನುತಸಾಂದ್ರ್ಯಮುಮೂರ್ಜತಾತಿಶಯಮುಂ ತನ್ನಲ್ಲಿ ನಿಂದಿದುರ್ವೇಂ |
 ಕ್ಷಿತಿ ಸಂಪೂಜ್ಯವೊ ಗೊಮ್ಮ ಟೀಶ್ವರಜನಶ್ರೀರೂಪಮಾತ್ಮೋಪಮಂ || 615 ||
 ನೆಲಗಟ್ಟುನಾಗಲೋಕಂ ತಳಮವನಿ ದಿಶಾಭಿತ್ತಿ ಭಿತ್ತಿವ್ರಜಂ ಸ್ಯ |
 ಸ್ತಲಭಾಗಂ ಮುಚ್ಚಣಂ ಮೇಗಣ ಸುರರ ವಿಮಾಸೋತ್ಕರಂ ಕೂಟಜಾಳಂ ||
 ವಿಲಸತ್ತಾರೌಘಮಂತರ್ವಿತತಮಣಿವಿತಾನಂ ಸಮಂತಾಗೆ ನಿತ್ಯಂ |
 ನಿಲಯಂ ಶ್ರೀಗೊಮ್ಮ ಟೀಶಂಗೆನಿಸಿದುದು ಜನೋಕ್ತಾವಲೋಕಂ
 ತ್ರಿಲೋಕಂ || 616 ||

2. ನಿರ್ವಾಣಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿ ನಕ್ಷತ್ರಮಾಲಿಕೆ.

ಇದರಲ್ಲಿ 27 ವೃತ್ತಗಳಿವೆ, ಪ್ರತಿಪದ್ಯವೂ 'ನಿರ್ವಾಣಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿ' ಎಂದು ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಭವ್ಯರ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ರಚಿಸಿದಂತೆ ಗ್ರಂಥಾಂತ್ಯದ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:—

ಭವವಿಧ್ವಂಸನವಾಸ್ತವಸ್ತವಮನೊಂದಂ ಪೇಜಿ ನೀನೆಂಬ ಭ |
 ವ್ಯವರಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದಮಿಂತು ಸುಜನೋತ್ತಂಸಂ ಲಸದ್ಭೃತ್ಸು ||
 ಚ್ಚವಿಮುಕ್ತಾಗಣದಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿದುದೀನಿರ್ವಾಣಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿ |
 ಸ್ತವನಂ ಭ್ರಾಜತಭವ್ಯಕಂರಕಲಿತಂ ನಕ್ಷತ್ರಮಾಲೋಪಮಂ ||

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಎರಡು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಪರಭಾವಂ ಪರಭಾವಮಂ ಜನಿಯಕುಂ ಸ್ವಾತ್ಮಸ್ಥಭಾವಂ ನಿರಂ |
 ತರಿತಂ ಸ್ವಾತ್ಮಗತತ್ವಮಂ ಬಗೆಯೆ ಪಾತ್ರಂ ಲೋಹದಿಂದ ನಿರ್ಮಿತಂ ||
 ನಿರತಂ ಲೋಹಮಯಂ ಸುವರ್ಣರಚಿತಂ ಸೌವರ್ಣಮೆಂಬಂದದಿಂದ |
 ಪರಮುಚ್ಚಿಂಬುದು ನಿನ್ನ ರಾಸ್ತ್ರದ ತಿರುಳ್ ನಿರ್ವಾಣಲಕ್ಷ್ಮೀಪತೀ || 617 ||
 ಸಮಯಜ್ಞಾನದ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗದದಜ್ಞೋಳ್ ಶ್ರದ್ಧಾನಮಿಲ್ಲಾ ದೊಡಾ |
 ಸಮಯಜ್ಞಾನಮುಮಲ್ಲಿ ನಂಬುಗೆಯುಮುಂಟಾಗಿದೊಡಂ ತುದ್ಧಸಂ ||
 ಯಮಮಿಲ್ಲಾ ದೊಡಮಂತುಮಾಗದದಜ್ಞಂ ರತ್ನತ್ರಯೇನಿಧಿಯುಂ |
 ಸಮನಿಕ್ಕುಂ ಮುನಿಗೆಂದು ನೀಂ ಬಿಸಿದೈ ನಿರ್ವಾಣಲಕ್ಷ್ಮೀಪತೀ || 618 ||

3. ನೀತಿ ಕಂದಗಳು.

ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ನಡೆವುದು ನಗೆಗೆಡೆಯಾಗದೆ | ನುಡಿವುದು ನಯನೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸುಜನರೊಳಿಂತುಂ |
 ಬಿಡುವುದು ಕೆಡನುಡಿವವರಂ | ಜಡರೊಡನಾಡಲ್ಕೆ ವೇಡ ಸುಜನೋತ್ತಂಸಾ || 619 ||

ಒವರ್ ಸಿರಿಯೊವರ್ ಜಸ | ಮೊವರ್ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಮೊವರಾಕಾರಂ ಮ |
ತೊವರ್ ಬಯಸಿದೊಡಪ್ಪದೆ | ಪೂರ್ವಾರ್ಜಿತಮಿಲ್ಲದಗ್ಗಿ ಸುಜನೋತ್ತಂಸಾ

|| 620 ||

ಗಿರಿಗಿರಿಯೊಳ್ ಮಾಣಿಕಮುಂ | ಕರಿಕರಿಯೊಳ್ ಮುತ್ತು ಚಂದನಂ ವನವನದೊಳ್ |
ಧರಧರೆಯೊಳ್ ಕತ್ತರಿಯುಂ | ಪುರಪುರದೊಳ್ ನೃಪರುಮುಂಟೆ ಸುಜನೋತ್ತಂಸಾ

|| 621 ||

ಪ್ರೀತಿಯ ಮೊನೆಯಜಾಯದ ಬಲ್ಲ | ಕಾತುರಿಸಿದೊಡುಂಟೆನಂಟು ಬತ್ತಿದಗಿಡುವಿಂ |
ಗೀತವನೆತ್ತಿದೊಡದು ತಾಂ | ಚೇತರಿಪುದೆ ಮುನ್ನಿನಂತೆ ಸುಜನೋತ್ತಂಸಾ || 622 ||

ಎಲ್ಲರನೆಲ್ಲಾತೆಜದಿಂ | ಬಲ್ಲಂದದೆ ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಮಾಲ್ವನೆ ಚದುರಂ |
ಪುಲ್ಲೇವುದೆನಲ್ವೇಡಂ | ಪುಲ್ಲಂ ಪಲ್ಲೆಡೆಗೆ ಬಹುದು ಸುಜನೋತ್ತಂಸಾ || 623 ||

ಮಜಿಪೊಕ್ಕವದಂ ಕಾಯದೆ | ತಜಿದೊಟ್ಟದೆ ರಣದೊಳಾಂತ ರಿಪುಧೂಭುಜರಂ |
ಸೆಜಿಗೈಯ್ದ ದುರ್ಜನರಂ | ಬಜಿದೊಲ್ಲಳೆ ಭಾಗ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ಸುಜನೋತ್ತಂಸಾ || 624 ||

ಆವುಂ ಮಾವುಂ ಪಾವುಂ | ಬೇವುಂ ತಾವುಂ ದೊಡೊಂದು ಕಾಲಿನ ನೀರಂ |
ಭಾವಿಸೆ ಭನ್ನರುಚಿತ್ತಮ | ನಾವರಿಸವೆ ಧಾತ್ರಿಯೊಳಗೆ ಸುಜನೋತ್ತಂಸಾ || 625 ||

ರೇನಾಕೋಟ್ಯಾಚಾರ್ಯ. ಸು. 1180.

ಈತನು ಜೈನಕವಿ. ಇವನ ಕಾಲವು ಸುಮಾರು 1180 ಆಗಿರಬಹುದು. ಈತನ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಇಂಡಿಯನ್ ಆಂಟಿಕ್ವರಿ XII ನೆಯ ಸಂಪುಟದ 96 ನೆಯ ಪುಟದಲ್ಲಿ ಕೆಳಗೆ ಬರೆದಿರುವ ಭಾಗವು ಅನುವಾದಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ:—

ಪೆಂಡವಾಸದ ಸೂಳೆಯರ್ ಪೆಜಗನೇಜಿ ಇಕ್ಕೆಲದೊಳಂ ಚಾಮರಂಗಳನಿಕ್ಕು
ತುಂಬರೆ ಬೆಳ್ಳೊಡೆಗೆ ಪಾಲಿಕೇತನಧ್ವಜಂಗಳುಂ ಚಂದ್ರಾದಿತ್ಯರ್ಕಳುಂ ಸಿಂಹವ್ಯಾಘ್ರಮಕರ
ಮತ್ಸ್ಯಧ್ವಜಂಗಳುಂ ಮೊದಲಾಗೊಡೆಯ ರಾಜಚಿಹ್ನೆಗಳುಂ ಮುಂದೆ ಪರಿಯ ಪಂಚ
ಮಹಾಶಬ್ದಂಗಳುಂ ಬದ್ಧವಣದ ಪಜಿಗಳುಂ ಬಾಜಿಸೆ ವಂದಿಮಾಗಧಯಾಚಕಪ್ರಭೃತಿ
ಜನಂಗಳ್ಳಂ ದೀನಾನಾಥರ್ಕಳ್ಳಂ ತುಷ್ಟಿದಾನಮಂ ಕುಡುತ್ತಂ ಪೋಗಿ ಸಹಸ್ರಕೂಟ
ಚೈತ್ಯಾಲಯಮನೆಯ್ವ ಪಟ್ಟವರ್ಧನದಿಂದಿಲ್ಲದು ಬಸದಿಯಂ ಶ್ರಿಸ್ತದಕ್ಷಿಣಗೈಯ್ದ
ದೇವರಂ ಬಂದಿಸಿ ಇಂತೆಂದಂ (ವಿದ್ಯುಚ್ಛೀರಂ) || 626 ||

ಚಾಚಣ್ಣ. 1188.

ಈತನು ಬೇಲೂರು 140 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯೂ ಅರಸಿಯಕೆರೆಯ 47 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯೂ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆದುದಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದು ವೀರಬಲ್ಲಾಳನ (1173-1220) ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕೀಲಕವರ್ಷ ದಲ್ಲಿ-ಎಂದರೆ 1188 ರಲ್ಲಿ-ಬರೆದುದು. ಈ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕವಿ ಬರೆದ ಒಂದು ಪದ್ಯವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಜಂಗಮಕಲ್ಪಕಲತ ಫಲ | ಮಂ ಗಡಗೊಂದವೊಲುದಾರೆ ಮಾರವೆ ಪೆತ್ತಳ್ |

ತುಂಗಯಶಮೆಂಬ ಪೊಸವೆ | ಇಲ್ಲಿಂಗಳ ಬಿತ್ತನಿಪ ಭದ್ರನಂ ನಂದನನಂ || 627 ||

ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತ. 1188.

ಈತನು ಅರಸಿಯಕೆರೆಯ 22 ನೆಯ ಮತ್ತು 90 ನೆಯ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಬರೆದುದಾಗಿ ಮೊದಲನೆಯ ಶಾಸನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ

ಬುಧನಿಧಿ ವಿವೇಕನಿಧಿ ಗುಣ | ನಿಧಿಯಾದಿತ್ತಾನುಜಂ ತದಂತೇವಾಸಂ |

ಬುಧನಿಧಿ ವಿವೇಕನಿಧಿ ಗುಣ | ನಿಧಿ ಬರೆದಂ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಾಂಕನೀಶಾಸನಮಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಇವನು ಅರಸಿಯಕೆರೆಯ 118 ನೆಯ ಶಾಸನವನ್ನು ತಿದ್ದಿದುದಾಗಿ ಅದರ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ “ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಕವೀಶ್ವರ ನೂರ್ಜಿತವಾಣಿ ತಿರ್ದಿ ತಾಂ ಬರೆದಂ ” ಎಂಬ ಪದ್ಯಭಾಗದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದು 1188 ರಲ್ಲಿಯೂ ಎರಡನೆಯದು 1189 ರಲ್ಲಿಯೂ ಮೂರನೆಯದು 1194 ರಲ್ಲಿಯೂ ಬರೆದುದು.

ಈ ಶಾಸನಗಳ ಬಂಧವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಈತನು ಒಳ್ಳೆಯ ಕವಿಯೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಅವ ಸಂಶಯವೂ ಇಲ್ಲ. ಇವುಗಳಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ವೀರಬಲ್ಲಾಳ.

ಅನುಪಮರಣನಿಸ್ತಾರಕ | ನನೂನಸತ್ತಾನಿತ್ತಂ ವಿಚಾರಕ್ಕಮನಂ |

ಬ ನೆಗಟ್ಟಿಯಿಂದ ಬಲ್ಲಾ | ಇನ್ನಪಾಳಂ ಕಾರ್ತಿಕೇಯನಂತೊಪ್ಪಿಪಂ || 628 ||

ಇಳಿ ಶುದ್ಧಸ್ಥಿತಿಗೋಪಳಸ್ಥಗಿತಮಾಶಾಮಂಡಳಂ ದಿಗ್ಗಧೂ |

ಕುಳವೇಣೀಕುಸುಮೋಪಹಾರರಚಿತಂ ನಾಕಂ ನಿಳಂವೇಶನ ||

ಮಗಳಶುಂಡಾಳರದಪ್ರಭಾಧವಳಿತಂ ತಾರಾಪಥಂ ತಾರಕೋ |

ಜ್ವಲಿತಂ ತಾನೆನೆ ಕೊರ್ವಿ ಪರ್ವಿತು ಜಸಂ ಬಲ್ಲಾಳಭೂಪಾಳನಾ || 629 ||

ದಾಸಿನೆಟ್ಟಿಯ ವಾಣಿಜ್ಯ.

ಹರಿದಾಶಾಭಾಂಡಮಂ ವಾರುಣಿಗೆ ನಡಸುವಂ ವಾರುಣೀವಸ್ತುವಂ ವಿ |
 ಸ್ತರದಿಂದಿಂದ್ರಾಶೆಯೊಳ್ ಪೆರ್ಚಿಸುವನೊಸೆದು ಕೌಜೇರಿಯಿಂ ದ್ಯುಮ್ಮಮಂ ನೋ ||
 ಡಿರೆ ಯಾಮ್ಯಾಭಾಗದೊಳ್ ಸಂದಿಸುವನೆಸೆವ ಮೌಲ್ಯಂಗಳಂ ಯಾಮ್ಯದಿಂದ |
 ತ್ತರದಿಕ್ಕಿಂ ಗಟ್ಟುವಂ ನೋಡನುಪಮವಣಿಜಂ ದಾಸೆಯಂ ದೋಷದೂರಂ || 630 ||

ಬಾಣವೂರು.

ಪೆಳೆದಜಗಿದ ಕಲ್ಪವೆಗಳಿಂ | ಗಿಳಿವಿಂಡಿಂ ನಂದನಂಗಳಿಂದಳಿಕ್ಕುಳದಿಂ |
 ಬಳಸಿದ ಪೂರ್ಣತಟಾಕಾ | ವಳಿಯುಂದುವರೆಗೆ ಬಾಣವೂರ್ ಸೊಗಯಿಸುಗುಂ
 || 631 ||

ಅರಸಿಯಕೆರೆ.

ಮುಳಿದಾಗಳೆ ಕೂರ್ಪವರೊಳ್ | ತಿಳಿವುದು ತಿಳಿವುದು ಗಡೆಂದು ಸಾಣುವ
 ತೆಪದಿಂ |
 ಗಟ್ಟಿವು ಗಿಳಿವಿಂಡಿನ ಕಳ | ಕಳವರಸಿಯಕೆಡೆಯ ಬನದೊಳೊಪ್ಪುತ್ತಿ
 ಕ್ಕುಂ || 632 ||

ಅಗ್ಗಳ. 1189.

ಈತನು ಚಂದ್ರಪ್ರಭವುರಾಣವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ¹. ಇವನು ಜೈನಕವಿ ;
 ಮೂಲಸಂಘ ದೇಶೀಯಗಣ ಪುಸ್ತಕಗಚ್ಛ ಕೊಂಡಕುಂದವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು.
 ಇವನ ತಂದೆ ಶಾಂತೀಶ ; ತಾಯಿ ಪೋಚಾಂಬಿಕೆ ; ಗುರು ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿ ತ್ರೈ
 ವಿದ್ಯ. “ ಸುರರಾಜಾರ್ಚಿತನಿಂಗಳೇಶ್ವರಪುರಶ್ರೀರ್ಥಚಂದ್ರಪ್ರಭಂ ಪರಮೇಶಂ ”
 ಎಂಬುದರಿಂದ ಈತನು ಇಂಗಳೇಶ್ವರವೆಂಬ ಊರಿನವನೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದಾ
 ಗಿದೆ. ಈತನಿಗೆ ಜೈನಜನಮನೋಹರಚರಿತ ; ಕವಿಕುಳಕಳಭವ್ರತಯೂಧಾಧಿ
 ನಾಥ ; ಕಾವ್ಯನೌಕರ್ಣಧಾರ ; ಭಾರತೀಭಾಳನೇತ್ರ ; ಸಾಹಿತ್ಯವಿದ್ಯಾವಿನೋದ ;
 ಜಿನಸಮಯಸರಸ್ವಾರಕೇಳೀಮರಾಳ ; ಸುಲಲಿತಕವಿತಾನರ್ತಕೇನ್ಯತ್ಯರಂಗ
 ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳಿದ್ದಂತೆ ಆಶ್ವಾಸಗಳ ಆಧ್ಯಂತಪದ್ಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.
 “ ಕಳೆಗಳೆನಿತನಿತಜ್ಞೋಮಗ್ಗಳಗಣ್ಣಂ ತೋರ್ಪನಗ್ಗಳಂ ನೃಪಸಭೆಯೊಳ್ ”
 ಎಂಬುದರಿಂದ ಈತನು ರಾಜಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಕವಿಯಾಗಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.
 ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಶಕ 1111 ರಲ್ಲಿ—ಎಂದರೆ 1189 ರಲ್ಲಿ—ಬರೆದಂತೆ,

1 ಅಗ್ಗಳಲೀಲಾವತಿಯೆಂದು ಒಂದು ಗ್ರಂಥವಿದೆಯೆಂದೂ ಅದು ವಿತತ್ಯತನೆಂದೂ ಕೆಲವರು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅವ ಆಧಾರವೂ ನಮಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ.

ಏಕಾದಶಶತಮುಂ ಮು | ತ್ವೇಕಾದಶಮಾಗೆ ಶಕನ್ಯಪಾಬ್ಧಂ ಸೌಮ್ಯು |
ಪ್ರಾಕಟವರ್ಷದ ಚೈತ್ರಸಿ | ತ್ವೇಕಾದಶಿಯಂದು ನೆಗಟ್ಟುದೀಕ್ಷ್ಯತಿರತ್ನಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಈತನು ಪೂರ್ವಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಪ, ಪೊನ್ನ, ರನ್ನ ಇವರುಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಈ ಕವಿಯನ್ನು ಆಚಣ್ಣ (ಸು. 1195), ದೇವಕವಿ (ಸು. 1200), ಅಂಡಯ್ಯ (ಸು. 1235), ಕಮಲಭವ (ಸು. 1235), ಬಾಹುಬಲಿ (ಸು. 1560) ಮೊದಲಾದವರು ಹೊಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಪಾರ್ಶ್ವನು (1205) ತನ್ನ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಈತನನ್ನು ಹೀಗೆ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ:—

ಜಿನಚಂದ್ರಸ್ತವನದೇ ಪಾ | ವನಮನಿಸುವ ಸೂಕ್ತಿ ಕೀರ್ತಿದೀಪಿಕೆಗುಜ್ಜೇ |
ವನಕರಮೆನೆ ಕೌತುಕಮಂ | ಜನಿಯಿಸುಗುಂ ಕವಿಗಳೊಳಗೆ ನೆಗಟ್ಟುಗಳನಾ ||
ವಾಸ್ತವಭಕ್ತಿಯುತಂ ರೂ | ಪಸ್ತವನಮಣಿಪ್ರವಾಳಮಂ ಜಿನನಾಸ್ಥಾ |
ನಸ್ತವನಮನೊದವಿಸಿ ಭೂ | ವಿಸ್ತುತನಾದಗ್ಗಳಂ ಗಮಗ್ಗಳರೊಳರೇ ||¹

ತನ್ನ ಕವಿತಾಚಾತುರಿಯನ್ನು ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ:—

ಕವಿಯುಂ ಜಕ್ಕುಲಿಪಂತ ನುಣ್ಣದರ್ಪರಬ್ಬಂ ಶಬ್ದಸಂಧರ್ಭದೊಳ್ |
ಸವಿಯುಂ ಮುಂದಿಡುವರ್ಧಮರ್ಥಮೊಳೊಡಂಬಟ್ಟೊಳ್ವನೋರಂತೆ ಬೀ ||
ಜುವ ಭಾವಂ ಸಲಿ ಭಾವದಿಂದೊದವಿ ಚಿತ್ತಂ ಮೂಡಿ ತೇಂಕಾಡೆ ಮೊ |
ಣ್ಣುವ ನಾನಾರಸಮೊಪ್ಪೆ ವಸ್ತುಕೃತಿಯುಂ ಪೆಂಟುಗ್ಗಳಂ ಮೆಚ್ಚಿಪಂ ||
ಗಜಪರ್ವಪವಣಜಿಯಾದ ಬೆಸ | ಗೊಳೆ ಸೇನಿಂ ಲೋಕದೊಳಗೆ ವರ್ತಪ ವಿಳಸ |
ತ್ವಳಿಗಳೆನಿತನಿತ್ತೊಳಮ | ಗ್ಗಳಗ್ಗಳಂ ತೋರ್ಪನಗ್ಗಳಂ ನೃಪಸಭೆಯೊಳ್ ||
ಅಸಹಾಯತೆಯುಂ ಸಂಸಾ | ರಸಮುದ್ರಮನೀಸಿದಂ ರತಿಪ್ರಭನೆಂತಂ |
ತಸಹಾಯತೆಯುಂ ತಚ್ಚರಿ | ತಸಮುದ್ರಮನೀಸಿ ಜಸಮನಗ್ಗಳನಾಂತಂ ||

ಇವನ ಗ್ರಂಥ

ಚಂದ್ರಪ್ರಭಪುರಾಣ.

ಇದು ಎಂಟನೆಯ ತೀರ್ಥಕರನಾದ ಚಂದ್ರಪ್ರಭನ ಚರಿತವು ; 16 ಅಶ್ವಾಸಗಳಾಗಿ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಈತನ ಗುರುವಾದ ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿಯ ಅಜ್ಞಾನಸಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಮದರಾಸ್ ಪ್ರಾಚ್ಯಕೋಶಾಲಯದಲ್ಲಿ

1. ಈ ಪದ್ಯದಿಂದ ಅಗ್ಗಳನು ರೂಪಸ್ತವನಮಣಿಪ್ರವಾಳ, ಜಿನಾಸ್ಥಾನಸ್ತವನ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇವು ಬೇರೆ ಗ್ರಂಥಗಳೋ ಇವೆವು ಚಂದ್ರಪ್ರಭಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಉದ್ಧರಿಸಿರುವ ಭಾಗಗಳಿಗೆಯೇ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆಯೋ ತಿಳಿಯದು.

ರುವ ಬಿಳಗಿಯ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಒಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯ (1592) ಈ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ:—

ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿ ದೇವನತೂ | ಜಿತಕೀರ್ತಿ ಕನಾತ್ತ ಶಿಷ್ಯನಿಂದಗ್ಗನಿಂ |
ದತಿಶಯಿತಕಾವ್ಯಮಾರ್ಗದ | ನುತಚಂದ್ರಪ್ರಭಪುರಾಣಮಂ ಪೇಟಿಸಿದಂ ||

ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ:—

ನಯದಿಂ ಸಂಪನೊಜಲ್ಪ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಪೊನ್ನಂ ಪ್ರೀತಿಯುಂ ಪೇಟ್ಟಿ ಭ |
ಕ್ತಿಯಿನಾರತ್ನಕವೀಶ್ವರಂ ಸಮೆದ ತತ್ಕಾವ್ಯತ್ರಯಕ್ಕಂ ಜಗ ||
ತ್ತ್ರಯಮುಂ ಮುಂ ಬಿಲಿಯಾಗಿ ಪೋಯ್ತೆನೆ ಬಲಿಕ್ಕಾಂ ಪೇಟ್ಟಿ

ಚಂದ್ರಪ್ರಭೋ |

ದಯವಿಸ್ತಾರಿಯೆನಿಪ್ಪ ಕಾವ್ಯಮಿದಮೂಲ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಪಕ್ಕಾಗದೇ ||
ಪ್ರಮುದಿತಭವ್ಯಮಂ ಸುಕವಿಸಂಕುಲಸೇವ್ಯಮನಾಪ್ತ ತತ್ತ್ವವಿ |
ತ್ಸಮುದಯಭಾವ್ಯಮಂ ಸಕಲಸತ್ಕೃತಿನವ್ಯಮನೀಜಿನಾನ್ವಯ ||
ಕ್ರಮಯುತಕಾವ್ಯಮಂ ನೆಜ್ಜೆಯೆ ನಿರ್ಮಿಸಿ ನಿರ್ಮಲಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂ |
ದಮಲಿನಕೀರ್ತಿಗಂ ಸುಕೃತಪೂರ್ತಿಗಮಗ್ಗನಂತು ನೋಂತರಾರ್ ||

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಪ್ರಭನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬಳಿಕ ಸಿದ್ಧಾದಿಗಳನ್ನೂ ಪಂಚಗುರುಗಳನ್ನೂ ಜಿನಧರ್ಮವನ್ನೂ ಯಕ್ಷಯಕ್ಷಿಯರನ್ನೂ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಸಿ, ಅನಂತರ ಅನುಬದ್ಧಕೇವಲಿಗಳಿಂದ ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿ ದೇವನವರೆಗೆ ಗುರುಗಳನ್ನು¹ ಪರಿವಿಡಿಯಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಅಶ್ವಾಸಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ

ಇದು ಪರಮಪುರುಷಾಧಕುಳಕುಭೃತ್ಸಮುದ್ಧೃತಪ್ರವಚನಸರಿತ್ಪರಿನ್ನಾಧ ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿತ್ಯವಿದ್ಯಚಕ್ರವರ್ತಿ ಪದಪದ್ಮನಿಧಾನದೀಪವರ್ತಿ ಶ್ರೀಮದಗ್ಗನಿಗಳದೇವವಿರಚಿತಮಪ್ಪ ಚಂದ್ರಪ್ರಭಪುರಾಣದೊಳ

ಎಂಬ ಗದ್ಯವಿದೆ.

ಇವನ ಬಂಧವು ಅತಿಪ್ರೌಢನಾಗಿಯೂ ಸಂಸ್ಕೃತಪದಭೂಯಿಷ್ಠನಾಗಿಯೂ ಇದೆ.

1. ಅನುಬದ್ಧಕೇವಲಿಗಳು, ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿಗಳು, ಕೊಂಡಕುಂದ, ಭೂತಬಲಿ, ಪುಷ್ಪದಂತ, ವೀರಸೇನ, ಜಿನಸೇನ, ಅಕಳಂಕ, ಗೃಹಸಿಂಹ, ಅರ್ಕದ್ವಲಿ, ಸಿಂಹನಂದಿ, ಸಮಂತಭದ್ರ, ಕವಿಸರಮೇಷ್ಠಿ, ಪೂಜ್ಯಪಾದ, ಕೊಂಡಕುಂದಾನ್ವಯಕುಲಚಂದ್ರ, ಮಾಘಾಣಂದಿ, ಕನಕನಂದಿ, ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿ, ಮುನಿಚಂದ್ರ, ನಯಕೀರ್ತಿ, ಉದಯಚಂದ್ರ, ವೀರಾಣಂದಿ, ಮಾಘಾಣಂದಿ, ವರ್ಧಮಾನ, ದೇವಚಂದ್ರ, ದಾಮನಂದಿ, ನೇಮಿಚಂದ್ರ, ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂವ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಅಲಿಕಲ್ಪ.

ಘನಸಮಯಶಬರಕರಗತ | ಕನತ್ತಟದ್ವಂದಪಾತವಿಗಳನ್ನೀಲ |

ಸ್ತನಯಿತ್ತು ಕುಲತಮಾಲೀ | ವನಪ್ರಸೂನಂಗಳೆನಿಸಿದುವು ಕರಕಂಗಳ್ || 633 ||

ಬೇಸಗೆ.

ಅತಿತಪ್ಪೋದ್ವೃತ್ತಧೂಳೀಪಿಹಿತಮಹಿತಳಂ ತುಂಗವಾತೂಳಿಕಾಳಿಂ |

ಗಿತರೋದೋಮಂಡಳಂ ಪೋಚ್ಚಳಿತಮರುಮರೀಚೀ... ದಿಕ್ಸಂ ||

ತತಿ ಬಂದತ್ತಂದಗುವಂ ಬಗೆಗೆ ಪಡೆದಮೋಘಂ ಸಮುದ್ಧೂತಮಾಘಂ |

ಹೃತನದೋಘಂ ವಿಮೇಘಂ ಜನಿತಜನಮನೋಗ್ಲಾನಿದಾಘಂ ನಿದಾಘಂ || 634 ||

ಮಾವು.

ತಳಿರ್ಗಳಿನೊರ್ಮೆ ಪೂಗುಡಿಯಿನೊರ್ಮೆ ಪಸುರ್ಮಡಿಯಿಂದೊರ್ಮೆ ಕಾ |

ಯ್ಗಳಿನಿರದೊರ್ಮೆ ಪಣ್ಣಳಿನದೊರ್ಮೆ ಜನಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸ್ರಮೋದಮಂ ||

ಬಳೆಯಿಸಿ ಮಾಣ್ಣುದಲ್ತು ಸವಿಯಂ ಕಿವಿಗೊಲಗಿಸಿತ್ತು ಮತ್ತೆ ಕೋ |

ಕಿಳರವದೊರ್ಮೆ ಭೃಂಗರುತದೊರ್ಮೆ ಶುಕಸ್ವರದೊರ್ಮೆ ಮಾಮರಂ || 635 ||

ಕಮಲ.

ನಡು ನಸುಪೊಂಗಿ ಸುತ್ತಿಡಿದು ಪತ್ತಿದೆಸಲ್ಪೊನೆವಿರ್ಚಿ ತಣ್ಣೆರ |

ಲೈದೆವೆಪಪಾಗೆ ಪೊಕ್ಕು ಸುಲಿಯುತ್ತಿರೆ ತಳ್ಳು ಸಡಿಲ್ವಗಲ್ಲರ ||

ಲ್ಲಿಡಿದುಡುಗಿದರ್ ಕೇಸರದ ನುಣ್ಣೊನೆ ಸೂಸೆ ಮರಲ್ಪು ಚೆಲ್ವಿನೊಳ್ |

ಗಡನೆಸಿದತ್ತು ಮುಂಬಗಲೊಳಂಬುರುಹಂ ಸರಸೀಸಮೂಹದೊಳ್ || 636 ||

ದುಂಬಿಯ ಮರಿ.

ಕಿಱುಮಡುಗೊಂಡ ಬಂಡಿನೊಳಗೀಸಿ ಪೊದಲ್ಪೊಡಿದಿದರ್ ಕುತ್ತಸ |

ಲ್ಪುಱುವದೊಳೆಯ್ದಿ ಮೆಯ್ಯರೆದು ಕೇಸರದೊಳ್ ನಲವಿಂ ಪೊರಳ್ಪು ನೀ ||

ಳ್ಳೆಜಗಿದ ಕೀಲ್ಪಿಸಲ್ಪಿ ಗೆಯೊಳೊಯ್ಯನೆ ಜಾಱಿ ಪರಾಗಪುಂಜಮೊಳ್ |

ಪಜಾವಡಿಸಿತ್ತು ಭೃಂಗರಿಶು ನೀರಜದೊಳ್ ನಿಜಪಾಂಸುಕೇಳಿಯಂ || 637 ||

ಚಂದ್ರಾಸ್ತ.

ಇದು ಸ ಲಿಂಗಾಳಿಯಿಂ ನೆಗೆದು ತೋಱುವ ಕಿಂಶುಕಶುಷ್ಕಪತ್ರಮ |

ಲ್ಪಿದು ಗಗನಕ್ಕೆ ನಾಡೆ ನಲಿವಾಱಿದದೊಂದುಕಪೋತಮಲ್ಪು ಮ ||

ತ್ತಿದು ಪರದಿದರ್ ಪಾವಸೆ ಮುಗಿಲ್ಪು ಱಿಯೆಂಬಿನಮಿಂಬುಗೆಟ್ಟು ಕಂ |

ದಿದ ಪಲ್ಲಗಂಚುಗನ್ನೊಳೊಲೀನಿಲಿದಾದುದೊ ಚಂದ್ರಮಂಡಲಂ || 638 ||

ಖಾತಂ.

ಯುತಕಮಲಂ ಗತಕಮಲಂ | ಭೃತಕುರವಃ ಮುಕ್ತಕುರವಮಾತ್ತಕುಲಯಂ |
ಪ್ರತಿಮುಕ್ತಕುಲಯಂ ಚ | ತ್ರತರಂ ನೋಡುವ ನರಂಗೆ ಖಾತಮಖಾತಂ || 639 ||

ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಬುದ್ಧಿವಾದ.

ಅಕ್ಕ ನಿಜಸ್ತ್ರಿಯಂಗೆ ಮನದಂದದೆ ನೀಂ ಬೆಸಕೆಯ್ಬುದಾಗಳುಂ |
ಮಕ್ಕಳ ಮಾಟ್ರಿಯಂತಿರದೆ ನೀನೊಡವಂದ ಜನಕ್ಕೆ ಸಂತಸಂ ||
ಮೊಕ್ಕಳಮಾಗೆ ಮನ್ನಿಪುದು ಮಾವನ ಪರ್ಮೆಗಮತ್ತಯೊಮ್ಮಿಗಂ |
ತಕ್ಕ ನೆಗಟ್ರಿಯಂ ನೆಗಲ್ವುದೀವುದು ಪತ್ತೆಮಗಂ ಪ್ರಮೋದಮಂ || 640 ||

ಜಟ್ಟಿಗ.

ಬಿಟ್ಟ ಕುರುಳ್ ಪೊದಲ್ವು ಕಿಸುಗಣ್ ನಸುಗೆತ್ತುವ ಮಿಸೆ ಬಾಂಗೆ ತೂಂ |
ಕಿಟ್ಟಪೊಲವ್ವ ಮೆಯ್ ಮಿಳಿರ್ವ ನಾಲಗೆಯುರ್ಬಿದ ಪುರ್ಬು ಕರ್ಬುನ ||
ಕಿಟ್ಟಳಮಪ್ಪ ಕರ್ಕಶತೆಯಿತ್ತಿದ ಕೆಚ್ಚಿನ ಡಂಗೆ ಭೀತಿಯಂ |
ಪುಟ್ಟಸೆ ಬಂದು ಕಟ್ಟಿದಿರೊಳಿದನಮೊರ್ವನದುರ್ತು ಜಟ್ಟಿಗಂ || 641 ||

ಕುಕವಿನಿಂದೆ.

ಜೀಯೆನೆ ಬಲ್ಲವರ್ ನೆಜೆಯೆ ಸತ್ಕೃತಿವೇಲಿದೆ ಪೇಟಾ ಘುಣಾಕ್ಷರ |
ಪ್ರಾಯದೆ ಶಬ್ದಮೊಂದೆರಡು ಮತ್ತೆ ವಿಚಾರಿಸಿ ನೋಡೆ ಕಾಕತಾ ||
ಳೀಯದೆ ವಾಚ್ಯಮೊಂದೆರಡು ಕೂಡೆ ನಿಘರ್ಷಿಪೊಡಂಧಲಾವಕ |
ನ್ಯಾಯದೆ ಭಾವಮೊಂದೆರಡು ಲೀಸೆನೆ ಪೇಲ್ವು ಜಿವಿಪುರೋಪಮೇ || 642 ||

ಕುಪ್ಪಟೂರ ಚಿಮ್ಮರ ನಾಸುದೇವ; ದೊಡ್ಡರ ನಾಚಯ;

ಕೇಶವದೇವ. 1189.

ಈ ಮೂವರು ಕವಿಗಳೂ ಸೇರಿ ಸೊರಬದ 179 ನೆಯ ಶಾಸನವನ್ನು
ಬರೆದಂತೆ ಆ ಶಾಸನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ

ಒದವಿದ ಕುಪ್ಪಟೂರ ಸುಜನಾಗ್ರಣಿ ಚಿಮ್ಮರನಾಸುದೇವನುಂ |
ಸದುಗುಣಯುಕ್ತನಪ್ಪ ಕವಿ ದೊಡ್ಡರನಾಚಯನುಂ ಸಮಸ್ತ ಸ ||
..... ಗೃಹ ಕೇಶವದೇವನೆಂಬವರ್ |
ಮುದದೊಳೆ ಕೂಡಿ ಪೇಲ್ವುರಿದು ಸಲ್ಲಿ ರರಾಂಕದಿನೇಶರುಳ್ಳಿನಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನವು ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲವೀರಸೋಮೇಶ್ವರನ (1182-1189) ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶಕ 1111 ರಲ್ಲಿ—ಎಂದರೆ 1189 ರಲ್ಲಿ—ಬರೆದುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಕಾಮರಸನು ರಾಮೇಶ್ವರದೇವರಿಗೆ ದತ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಂತೆ ಹೇಳಿದೆ.

ಈ ಶಾಸನದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಕಾಮರಸ.

ಮಿಗೆ ತೇಜಂ ಪೆರ್ಜಿಗಾರ್ಗೆ ಸೈರಿಸುವನೇ ಮಿತ್ರಂ ದಿಟಕ್ಕೆಂದು ಭಾ |
ನುಗೆ ಸೈರಿಪ್ಪನುದಾತ್ತದಾನಗುಣಮಂ ಸಂತಾನಮೆಂದಬ್ಬಿಜಂ ||
ನೆಗಲ್ಪಾಕಲ್ಲ ಕುಜಕ್ಕೆ ಸೈರಿಸುವನುತ್ತುಂಗತ್ವಮಂ ಗೋತ್ರಮಂ |
ದಗದೊಳ್ ಸೈರಿಸನಂತೆ ಸೈರಿಸುವನೇ ಕಾದಂಬಕಂಠೀರವಂ || 643 ||

ಮೊಜೆಯಂಬುದು ಬಾಂಧವರೊಳ್ | ತೂಜೆಯಂಬುದು ನದನದೀನಿಕಾಯ
ದೊಳಾದಂ |

ಸೆಜೆಯಂಬುದು ಜೂದುಗಳೊಳ್ | ಪೆಜಿತದೆಯೊಳಿವಲ್ ಕಾಮನ್ಯಪನಾಳ್ವೆ
ಳೆಯೊಳ್ || 644 ||

ಧರಗುರುಳೆ ತಮ್ಮ ತಲೆಗಳ್ | ಕರಿಶಿರಮಂ ನಿಜಕಬಂಧದೊಳ್ ಪತ್ತಿಸಿ ಬೀ |
ರರ ತಂಡಂ ಗಣಪರಪೊಲ್ | ಕರಮೆಸೆದರ್ ಕಾಮಭೂಪನಿಜದಾಹವದೊಳ್ || 645 ||

ಮಾಳೆಯ. 1192.

ಈತನು ಷಿಕಾರಿಪುರದ 105ನೆಯ ಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆದುದಾಗಿ ಆ ಶಾಸನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ “ಕವಿರಾಜರ ಪಂಡಿತ ಮಾಳೆಯನ ಕವಿತೆ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನವು ಶಕ 1114 ರಲ್ಲಿ—ಎಂದರೆ 1192 ರಲ್ಲಿ—ಬರೆದುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಎರಗಚಮೂಪನು ದಕ್ಷಿಣಕೇದಾರೇಶ್ವರದೇವರಿಗೆ ದತ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಂತೆ ಹೇಳಿದೆ.

ಈ ಶಾಸನದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಹೊಯ್ಸಳ ನಾರಸಿಂಹ.

ಮುನಿ ಮುನಿದೀಂಟದಬ್ಬಿ ಮರನಲ್ಲದ ಕಲ್ಲಕುಜಂ ಸುರಾರಿಸೂ |
ದನನದಟಿಂದಮೆತ್ತದತಿಫಂಗದೊಳೊಂದದ ಮಂದರಾದ್ರಿ ನೆ ||

ಟ್ಟನೆ ಮೃಗರೂಪಮಂ ತಳೆದು ಪುಟ್ಟಿದ ಕೇಸರಿ ಗುಣೈನಾರ್ಪಿನೋಳ್ |
ವಿನುತಮೆನಿಪ್ಪ ಬಿಣ್ಣಿನ ಪರಾಕ್ರಮದೋಳ್ ನರಸಿಂಹಭೂಭುಜಂ || 646 ||

ತರಳದರಾತಿಭೂಭುಜರ ನಿಟ್ಟಿಲುಮಂ ಸಲೆ ತೇದು ಬೊಟ್ಟಿನಿ |
ಟ್ಟುರುಳ್ಳ ಶಿರಂಗಳಂ ಬಲುಗರುಳ್ಳ ಲೋಳಾಗಳೆ ಕೋದು ಕಂಠದೋಳ್ ||
ಧರಿಸಿ ಕಪಾಳಮಂ ಪಿಡಿದು ನೆತ್ತರನೀಂಟಿ ಮನೋನುರಾಗದಿಂ |
ಧುರದೊಳೆ ಖಡ್ಗಕಾಳಿ ಕುಣಿದಾದುವಳೆ ನರಸಿಂಹಭೂಪನಾ || 647 ||

ಹರಿಹರಸೂರಿ. 1194.

ಈತನು ಅರಸಿಯಕೆರೆಯ 118ನೆಯ ಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆದನೆಂದೂ ಸೀಗು
ರಿಯ ಕಾಮನ ತಮ್ಮನೆಂದೂ ಇವನ ಕೃತಿಯನ್ನು ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಪಂಡಿತನು¹ ತಿದ್ದಿದ
ನೆಂದೂ ಆ ಶಾಸನದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿರುವ—

ಹರಿಹರಸೂರಿ ಸೀಗುರಿಯ ಕಾಮನ ತಮ್ಮನುಮೇಶದತ್ತವಾ |
ಗ್ಗಿರಚಿಸಿದಂ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಕವೀಶ್ವರನೂರ್ಜಿತವಾಣಿ ತೀರ್ಥ ತಾಂ ಬರೆದಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯಭಾಗದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನವು ಶಕ 1116 ರಲ್ಲಿ—ಎಂದರೆ
1194 ರಲ್ಲಿ—ಬರೆದುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ವೀರಬಲ್ಲಾಳನ ದಂಡನಾಯಕನಾದ
ಮಾಚಿರಾಜಯ್ಯನು ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಮಧುಸೂದನದೇವರ.ಗಳಿಗೆ ದತ್ತಿಯನ್ನು
ಬಿಟ್ಟಂತೆ ಹೇಳಿದೆ.

ಈ ಶಾಸನದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ.

ಮಲೆವ ವಿರೋಧಿಮಂಡಳಕಮಂಡಳಿಯಂ ಮರಳೊತ್ತಿ ಕೊಳ್ಳ ಕೂ |
ರಲಗಿನ ಕೋಳೆ ಕಾಳವಿಳಯಾಹಿಯ ಕೋಳಿನೆ ಗೆಲ್ಲು ನೀಳ್ವ ತೋ ||
ಳ್ಳಲದೆ ನಿಮಿರ್ಚಿ ಧಾತ್ರಿಯ ಪಾಕೃತಕಂಟಕಮಾಗೆ ರಾಜ್ಯದ |
ಗ್ಗಲಿಕೆಯನಾಳ್ವ ಪಾಲಿಸಿದನಪ್ರತಿಮಂ ಕಲಿ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನಂ || 648 ||

ಮಾಚದಂಡನಾಥ.

ಕರಚಕ್ರಂ ಮುರವಿದ್ವಿಷಂಗೆ ಬಳವಿದ್ವಿಷ್ಣಂಗೆ ವಜ್ರಂ ಭಯಂ |
ಕರಭಾಳಪ್ರಬಳೇಕ್ಷಣಂ ಪುರಹರಂಗೌರ್ವಂಗೆ ಕಾಯ್ವುಗ್ರಕೇ ||

ಸರಿಗುಚ್ಚಂಡನಮಿಂ ವ್ರಧಾನಮದುಮೋಲ ಬಲ್ಲಾಳಭೂಪಂಗಿಳಾ |

ಭರಣಂ ದ್ರೋಹಘರಟ್ಟ ಮಾಚಣನೆ ನಚ್ಚಿಂದುಂ ಜಯಕ್ರೀಡೆಯೊಳ್ || 649 ||

ಮಧುಸೂದನ ದಂಡನಾಥನ ಪುರ.

ತುಱುಗಿದ ನಂದನಂ ಪರಿವ ಕಾಲ್ಚಿ ಕಡಲ್ಲಿವೆ ತೋಡೆನಿಪ್ಪ ಪೆ |

ಗೇಱಿ ಬಳಸಿದರ್ ಪೆರ್ವಳಸು ಸಂದಣಿವೆತ್ತ ಜನಂ ವಿಳಾಸದಿಂ ||

ಮೆಱಿವಮರಾಲಯಂ ಬಹುಗೃಹಂಗಳ ಸೊಂಪಿವೆಱಂದೆ ಚಿಲ್ವು ಕೆ |

ಣ್ಣಿಱಿದಪೊಲೊಪ್ಪು ಗುಂ ಪುರವರಂ ಮಧುಸೂದನದಂಡನಾಥನಾ || 650 ||

ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆ ಸೋಮನಾಥ. ಸು. 1195.

ಈತನು—“ ಆರಾಧ್ಯಚಾರಿತ್ರ, ಬಸವಪುರಾಣ, ಅನ್ಯವಾದಕೋಲಾಹಲ, ಬಸವಣ್ಣನ ಪಂಚಗದ್ಯ, ಸದ್ಗುರುಗಳೆ, ಚಿನ್ನಬಸವರಗಳೆ, ಶರಣುಬಸವರಗಳೆ ಇವುಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿ ಸಕಲವೇದಾಗಮಪುರಾಣವಾಕ್ಯಂಗಳಿಂದ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಪ್ರಕರಣಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಸೋಮನಾಥಭಾಷ್ಯವೆಂದು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಮೆಱಿವಣಿಗೆಮಾಡಿದನು ” ಎಂದು ಭೈರವೇಶ್ವರಕಾವ್ಯದ ಕಥಾಸೂತ್ರರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. “ ಜ್ಯೋತಿರ್ಮಯಶಾಂಭವೀಜ್ಞಾನದೀಕ್ಷಾ ಬೋಧಯ ಪರಮರಹಸ್ಯಾರ್ಥವಂ ಸಂಗಯ್ಯನೆಂಬ ಶರಣನಿಗೆ 160 ವಚನಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಉಪದೇಶಿಸಿದನು. ” ಇವುಗಳಲ್ಲದೆ ಈತನು ಶೀಲಸಂಪಾದನೆ, ಸೋಮೇಶ್ವರಶತಕ, ಸಹಸ್ರಗಣನಾಮ, ಪಂಚರತ್ನ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಚತುರ್ವೇದಸಾರ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನೂ ಗಂಗೋದಯಕಾವ್ಯವನ್ನೂ ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಆರಾಧ್ಯಚಾರಿತ್ರ, ಬಸವಪುರಾಣ, ಇವೆರಡೂ ತೆಲುಗು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಚತುರ್ವೇದಸಾರಸಂಗ್ರಹವೂ ಇದೇ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅನ್ಯವಾದಕೋಲಾಹಲ, ಬಸವಣ್ಣನ ಪಂಚಗದ್ಯ, ಸೋಮನಾಥಭಾಷ್ಯ, ಇವು ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಆದರೆ ಪಂಚಗದ್ಯಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಗ್ರಂಥಕರ್ತನ ಅಂಕಿತವುಳ್ಳ ಒಂದೊಂದು ಕನ್ನಡ ಕಂದಪದ್ಯವಿದೆ. ಗಂಗೋದಯಕಾವ್ಯವೂ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಇರಬಹುದು. ಉಳಿದ ರಗಳೆಗಳು, ವಚನಗಳು, ಶೀಲಸಂಪಾದನೆ, ಸೋಮೇಶ್ವರಶತಕ, ಸಹಸ್ರಗಣನಾಮ, ಪಂಚರತ್ನ, ಇವು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿವೆ.

ಈತನು ವೀರಶೈವಕವಿ; ಗೋದಾವರಿಜಿಲ್ಲಾವಿನಲ್ಲಿಯ ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು. ಈ ಕವಿಯ ಆರಾಧ್ಯಚಾರಿತ್ರದ ಸಂಸ್ಕೃತಪರಿವರ್ತನರೂಪವಾದ ಗುರುರಾಜನ ಪಂಡಿತಚರಿತ್ರದಿಂದ—ಈತನು ವೇಮನಾರಾಧ್ಯನ ಪ್ರಶಿಷ್ಯನಾದ ಗುರುಲಿಂಗಾರ್ಯನ ಶಿಷ್ಯನೆಂದೂ ಬಸವೇಶನ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಬಸವೇಶನ ಮಗ

ನೆಂದೂ¹ ಈ ಆರಾಧ್ಯಚಾರಿತ್ರವನ್ನು ತನ್ನ ಸ್ವಾಲಕನಾದ ಸೂರಣಾಮಾತ್ಯನಿಗೆ ಹೇಳಿದನೆಂದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.² ಇದೂ ಅಲ್ಲದೆ ವೀರಶೈವಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಈಯಂಶಗಳೂ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತವೆ:—ಈತನು ಗಣಪುರದ ಅರಸನಾದ ಜಗದೇಕಮಲ್ಲನಿಂದ ಲಿಂಗಮುದ್ರೆಯ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಪಡೆದನು; ಅರುವತ್ತುನಾಲ್ಕು ಶಿಲೆಗಳನ್ನು ನಡಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಮೊಸರುಕುರಿಕೆಯ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಆಜ್ಞಕುರಿಕೆಯ ಶಾಸ್ತ್ರಿ ಇವರು ಗಳೊಡನೆ ವಾದಮಾಡಿ ಜಯಿಸಿದನು. ವೈಷ್ಣವನಾದ ಚಕ್ರಪಾಣಿರಂಗನಾಥನನ್ನು ವಾದದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿ ತನ್ನ ಮಗ ಚತುರ್ಮುಖದ ಬಸವೇಶನಿಂದ ದೀಕ್ಷೆ ಕೊಡಿಸಿದನು. ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆಯಿಂದ ಕರ್ಣಾಟದೇಶದೊಳೊಪ್ಪುವ ಕಳ್ಳೆಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ಬಸವನನ್ನು ಗದ್ಯಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಈಶ್ವರನು ಕರೆದರೂ ಕೈಲಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗದೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಮಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡು ಬಯಲಾದನು.

ಈತನಿಗೆ ತತ್ತ್ವವಿದ್ಯಾಕಲಾಪ, ಕವಿತಾಸಾರ, ಅನ್ಯದೈವಕೋಪಾಹಳ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಭೃಂಗೀಶನವತಾರ—ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಈ ಕವಿಯನ್ನು ಸೋಮರಾಜನು (1222) ತನ್ನ ಉದ್ಭಟಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ “ಸಮುದಂಚದ್ವೈಪಭಸ್ತವಾಮರಮಹೀಜಾರಾಮನಂ ಸೋಮನಂ” ಎಂದು ಸ್ತುತಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಈತನು 1222 ಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದನೆಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಬಸವೇಶನ ಶಿಷ್ಯನ ಮಗನು ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಬಸವನಿಂದ ಸುಮಾರು 30 ವರ್ಷ ಈಚೆ ಇದ್ದಿರಬಹುದು ಬಸವನು 1168 ರಲ್ಲಿ ಮೃತನಾದಂತೆ ತಿಳಿವುದರಿಂದ ಈ ಕವಿ ಸುಮಾರು 1198 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬೇಕು.

ಈತನನ್ನು ಸೋಮರಾಜ, ಗುಬ್ಬಿಯ ಮಲ್ಲಣಾರ್ಯ (1513) ನೊಡಲಾದ ಅನೇಕ ವೀರಶೈವಕವಿಗಳು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

1 ಛೇರವೇಶ್ವರಕಾವ್ಯದ ಕಥಾಸೂತ್ರರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆ ಸೋಮನಾಥನು ರಾಮದೇವಯ್ಯನು ಹಂದೇವಿ—ಇವರುಗಳ ಮಗನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.

2. ಬಿಲ್ಲೇವೀವೇಸುನಾರಾಧ್ಯ ಪ್ರಶಿಷ್ಯಸ್ಯ ಕೃಪಾನಿಧೇ .

ಗುರುಲಿಂಗಾರ್ಯಸ್ಯ ದಯಾಹಸ್ತಗರ್ಭಸಮುದ್ಭವಃ ||

ಬಸವೇಶಸ್ಯ ತನಯಃ ಬಸವೇಶ್ವರಗೋತ್ರಕಃ |

ಬಸವೇಶಭುಜಿಷ್ಯಾತ್ಮಭವೋ ಬಸವಕಿಂಕರಃ ||

ಶ್ರೀಮತ್ಪಾಲ್ಕುರಿಕಸೋಮೇಶನಾಮಾಹಂ ಸರ್ವವಿತ್ತಮಃ |

ಪಂಡಿತಾರಾಧ್ಯಚರಿತಾಲಂಕೃತಾಂ ಕೃತಿಮಾರಭೇ ||

ತತಶ್ಚಕ್ಷುಃ ನತಾಮಾತ್ಯ ಸೂರಣಾಮಾತ್ಯಶೇಖರ |

ಮಮಾಸಿ ಸನ್ನಿತ್ರಮಿತಿ ಮತ್ಪ್ಲೋಲಕ ಇತಿ ಪ್ರಿಯಃ ||

ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ—

1. ಶೀಲಸಂಪಾದನೆ.

ಇದು ವಚನರೂಪವಾದ ಗ್ರಂಥ; ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಶ್ಲೋಕಗಳೂ ಇವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವರ 64 ಶೀಲಗಳು ಹೇಳಿವೆ. ಕವಿ-ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಶತತ್ವದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಚಾರ ಸಂಪನ್ನರಾಗಿದ್ದ ಶರಣರು ಅಜುನತ್ತಾಜು ಶೀಲಂಗಳಂ ನಡಸುವ ಸರಿಯಂತೆಂದೊಡೆ—ಎಂದಾರಂಭಿಸಿ ಶೀಲಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಮಾಡಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಒಂದೆರಡು ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಅನ್ಯದೈವ ಭಜನೆಯಂ ಬಿಡುವುದು. ಜಾತಿಸೂತಕ ಜನನಸೂತಕ ರಜಸ್ಸೂತಕ ಪ್ರೇತ ಸೂತಕಂಗಳಂ ಕಳೆವುದು

|| 651 ||

2. ಸೋಮೇಶ್ವರಶತಕ.

ಈ ಶತಕಕ್ಕೆ ಸೋಮನಾರಾಧ್ಯಶತಕ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಉಂಟು. ಇದು ಬಹಳ ಅಶುದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಕರಣವಿರುದ್ಧವಾದ ಅನೇಕ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿವೆ. ಇದನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತನಾಗಿದ್ದ ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆ ಸೋಮನಾಥನು ರಚಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಶತಕಕಾರನ ಲಿಂಗವು ಪುಲಿಗೆರೆಯಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆ ಸೋಮನಾಥನ ಸಂಸ್ಕೃತಾಂಧ್ರಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ 'ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆಯ ಸೋಮ' ಎಂದೇ ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಶತಕದಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಕರ್ತನ ಹೆಸರು ಸುಮ್ಮನೆ 'ಸೋಮ' ಎಂದಿದೆ ಇದೂ ಅಲ್ಲದೆ ವೀರಶೈವಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆಸೋಮಕೃತವೆಂದು ಹೇಳಿರುವ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಶತಕವು ಉಕ್ತವಾಗಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಶತಕಕಾರನು ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆ ಸೋಮನೋ ಅಲ್ಲವೋ ಎಂದು ಸಂದೇಹಿಸಲು ಅವಕಾಶವುಂಟು. ಆದರೂ ಈತನೇ ಶತಕವನ್ನು ಮಾಡಿದನೆಂದು ಪ್ರತೀತಿಯಿರುವುದರಿಂದ ತದನುರೋಧೇನ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಇಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಇದು ನೀತಿಬೋಧಕವಾದ ಗ್ರಂಥ; ಇದರಲ್ಲಿ 107 ಮತ್ತೇಭವಿಕ್ರೇಡಿತ ವೃತ್ತಗಳಿವೆ: ಪ್ರತಿಪದ್ಯವೂ "ಶ್ರೀಚೆನ್ನಸೋಮೇಶ್ವರ" ಎಂದು ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ. 'ನೀತಿಯೆ ಸಾಧನಂ ಸಕಲಲೋಕಕ್ಕೆಲ್ಲ ಬೇಕೆಂದು ಪೇಜಿದ ಸೋಮಂ' ಎಂಬ ಪದ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥದ ಸ್ವರೂಪವು ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಪುಲಿಗೆರೆಯ ಸೋಮೇಶನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಶತಕದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಕೊನೆಯ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ:—

ಮತಿಯಂ ಬುದ್ಧಿಯ ಜಾಣ್ಮೆಯಂ ಗಮಕಮಂ ಗಾಂಭೀರ್ಯಮಂ ನೀತಿಯಾ |
ಮತಮಂ ನಿಶ್ಚಲಚಿತ್ತಮಂ ನೃಪವರಾಸ್ಥಾನೋಚಿತಾರ್ಥಂಗಳಂ ||
ಅತಿಮಾಧುರ್ಯ ಸುಭಾಷಿತಂಗಳ ಮಹಾಸತ್ಕೀರ್ತಿಯಂ ವಾರ್ತೆಯಂ |
ಶತಕಾರ್ಥಂ ಕೊಡದಿರ್ಪುದೇ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚಿನ್ನಸೋಮೇಶ್ವರಾ ||

ಇದರಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ :—

ಚರಿಪಾರಣ್ಯದ ಪಕ್ಷಿ ಗೊಂದು ತರು ಗೊಡ್ಡಾಗಲ್ ಫಲಂ ತೀವಿದಾ |
ಮರಗಳ್ ಪುಟ್ಟವೆ ಪುಷ್ಪವೊಂದುಮೊಣಗಲ್ ಭೃಂಗಕ್ಕೆ ಪೂವಿಲ್ಲವೇ ||
ನಿರತಂ ಸತ್ಯವಿಗೊರ್ವ ಗರ್ವಿ ವಿಭು ತಾನುಂ ಲೋಭಿಯಾಗಲ್ ನಿಜಂ |
ಧರೆಯೊಳ್ ದಾತರೆ ಪುಟ್ಟರೇ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚಿನ್ನಸೋಮೇಶ್ವರಾ || 652 ||

ರವಿಯಾಕಾಶಕ್ಕೆ ಭೂಷಣಂ ರಜನಿಗಂ ಚಂದ್ರಂ ಮಹಾಭೂಷಣಂ |
ಕುವರಂ ವಂಶಕ್ಕೆ ಭೂಷಣಂ ಸರಸಿಗಂಘೋಜಾತಗಳ್ ಭೂಷಣಂ ||
ಹವಿ ಯಜ್ಞಾಳಿಗೆ ಭೂಷಣಂ ಸತಿಗೆ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವೇ ಭೂಷಣಂ |
ಕವಿಯಾಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಭೂಷಣಂ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚಿನ್ನಸೋಮೇಶ್ವರಾ || 653 ||

ಅವಿನೀತಂ ಮಗನೇ ಅಶಾಚಿ ಗುಣಿಯೇ ಬೈವಾಕೆ ತಾಂ ಪತ್ತಿಯೇ |
ಸನಿಗಿಟ್ಟನ್ನವದೂಟವೆ ಕುಜನರೊಳ್ ಕೂಡಿರ್ಪವಂ ಮಾನ್ಯನೇ ||
ಬವರಕ್ಕಾಗದ ಬಂಟನೇ ಎದರಿಗಂ ತಾನಾಗದಂ ನಂಟನೇ |
ಶಿವನಂ ಬಿಟ್ಟವ ಶಿಷ್ಯನೇ ಹರಹರಾ ಶ್ರೀಚಿನ್ನಸೋಮೇಶ್ವರಾ || 654 ||

3. ಸಹಸ್ರಗಣನಾಮ.

ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನ ಸಹಸ್ರಗಣನಾಮದ ಒಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿರುವ

ಶ್ರೀಮತ್ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆಸೋಮನಾಥಸ್ತುಭುದೇವೇಶ್ವರಭಕ್ತಪಾಲ |
ಸಹಸ್ರಗಣನಾಮವ ವಿರಚಿಸಿದ ಸತ್ಯಶೀಲ ||

ಎಂಬ ಭಾಗದಿಂದ ಈತನು ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಮಾಡಿದುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಥಗಣ, ರುದ್ರಗಣ, ಭಕ್ತಗಣ, ಯೋಗಾಚಾರ್ಯರು, ತ್ರಿಷಷ್ಟಿಗಣ, ತೇರಸರು, ಅನುರಗಣ, ದಶಗಣ, ಇವರ ನಾಮಗಳು ಹೇಳಿವೆ.

ಆರಂಭದಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೊಂದುಗಣದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಗ್ರಂಥಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳಿವೆ. ಸಹಸ್ರನಾಮ ಎಂಬ ಹೆಸರಿದ್ದರೂ ನಮಗೆ ದೊರೆತ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 1066 ನಾಮಗಳಿವೆ: ಪ್ರಮಥಗಣ 430, ರುದ್ರಗಣ 149, ವೃಷಭಗಣಯೋಗಾಚಾರ್ಯರು 22, ಅರುಂತತ್ತುಮೂವರು 67, ಷೋಡಶರು 16, ತೇರಸರು 13, ದಶಗಣಂಗಳು 10, ಅನುರಗಣ 359. ಈ ಅನುರ

ಗಣದಲ್ಲಿ ಬಸವ, ಚಿನ್ನಬಸವ ಮುಂತಾದವರ ಹೆಸರುಗಳಲ್ಲದೆ ಈ ಹೆಸರುಗಳೂ ಹೇಳಿವೆ:—ಅಮುಗಿದೇವಯ್ಯ, ಗಜೇಶಮಸಣಯ್ಯ, ಕಲಿದೇವಯ್ಯ, ಉರಿಲಿಂಗ ಪೆದ್ದಯ್ಯ, ಸತ್ಯಕ್ಕ, ವೀರಸಂಗಯ್ಯ, ಕೊಡಗೂಸು, ಗುಂಡಬ್ರಹ್ಮಯ್ಯ, ನುಲಿಯ ಚಂದಯ್ಯ, ಚಿಮ್ಮಲಿಗೇಚಂದಯ್ಯ, ಮೈದುನರಾಮಯ್ಯ, ಹೇರೂರಹೆಣ್ಣು, ವೀರ ಬಲ್ಲಾಳ, ಏಕಾಂತರಾಮಯ್ಯ, ನಿಂಬಾಣದ ಗಣೇಶ್ವರ, ಅನಿಮಿಷಯ್ಯ, ಬೊಂತಲ ದೇವಿ, ಶಿವಲೆಂಕಮಂಚಣ್ಣ. ಸೂರಸಾನಿ, ಮರುಳುಶಂಕರದೇವ, ಸೂಳೆನಂಬಿ ಯಕ್ಕ, ಸೂಳೆಬೊಮ್ಮಲದೇವಿ, ಸೂಳೆಪದ್ಮಲದೇವಿ, ಸೂಳೆಕಾಮಲದೇವಿ, ಸೂಳೆ ಸಂಕಲದೇವಿ, ಭಿಲ್ಲಮರಾಯ, ಕೋಲಶಾಂತಯ್ಯ, ನನ್ನಯ್ಯ, ನೀಲಲೋಚನೆ, ಅಜಗಣ್ಣಿ, ನಿಜಗುಣವೇವ. ಇವರುಗಳೆಲ್ಲಾ ಕನಿಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದಿರ ಬೇಕು. ಕೆಲವರು ಮಾತ್ರ ಸಮಕಾಲದವರಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ.

4. ಪಂಚರತ್ನ.

ಇದರಲ್ಲಿ ಬಸವಸ್ತುತಿರೂಪನಾದ 5 ವೃತ್ತಗಳಿವೆ.

ಇದರ ಅಂತ್ಯಶ್ಲೋಕದಿಂದ¹ ಇದು ಏತತ್ಪ್ರತಪೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಪದ್ಯವನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ನರಸುರವರಧೀರಾ ನಂದಿಕೆಂ ಶಾವತಾರ |

ವಿಷಮವಿಷಯದೂರಾ ವಿಶ್ವಲೋಕೈಕ್ಯಸಾರ ||

ಗತಕಲಿಮಲಸಂಗಾ ಖ್ಯಾತಿಗೋಸ್ತ್ರೀಪ್ರಸಂಗ |

ಶರಣು ಬಸವಲಿಂಗಾ ಸಜ್ಜನಾಂಘೋಜಭೃಂಗ

|| 655 ||

5. ಸದ್ಗುರು ರಗಳೆ.

ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿವಾಕ್ಯವೂ “ಸದ್ಗುರುವೆ” ಎಂದು ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ. ಎರ ಡನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತೇವೆ:—

ಭವತಿಮಿರಹರದೀಪಿಕಾವರ್ತಿ ಸದ್ಗುರುವೆ |

ಶ್ರೀಷಡಕ್ಷರಜಮನುಜಾಲಮುಖ ಸದ್ಗುರುವೆ

|| 656 ||

6. ಚಿನ್ನಬಸವಸ್ತೋತ್ರದ ರಗಳೆ.

ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿವಾಕ್ಯವೂ “ಚಿನ್ನಬಸವ” ಎಂದು ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ, ಎರ ಡನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಬಸವಗುರುವಜೋಮೃತಗತವೃಜನವಂಕ ಚಿನ್ನಬಸವ |

ಬಸವಪಾದಕಮಲಕರ್ಣಿಕಾನಿವಾಸ ಚಿನ್ನಬಸವ

|| 657 ||

1. ಶ್ರೀಮತೇ ವೃಷಭೇಂದ್ರಾಯ ಸೋಮನಾಥೇನ ಧೀನುತಾ |

ಪಂಚರತ್ನಮಿದಂ ದತ್ತಂ ಜ್ಞಾನವೈರಾಗ್ಯಭಕ್ತಿದಂ ||

7. ಶರಣುಬಸವ ರಗಳೆ.

ಇದರಲ್ಲಿ 108 ವಾಕ್ಯಗಳಿವೆ; ಒಂದೊಂದೂ “ಶರಣುಬಸವ” ಎಂದು ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ. ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಕಂದವಿದೆ:—

ಶರಣಸ್ತವಕಲ್ಪಕುಜಾಂ | ಕುರಪದಶಾಖಾಭಿಜಾತನವಕುಸುಮಾಷ್ಣೋ |

ತ್ಯರಶತನಾಮಂಗಳ ಬಸ | ವರಸಂಗರ್ಹಿಸಿದ ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆ ಸೋಮಾಂಕಂ ||

ಎರಡು ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತೇವೆ :—

ಅಚಲಶೈವಧರ್ಮನಿರ್ಣಯಾವತಾರ ಶರಣುಬಸವ |

ವಿಕಟಭವಸಮಿತ್ಸಮೂಹವೀತಿಹೋತ್ರ ಶರಣುಬಸವ

¶ 658 ||

ಇವನ ವಚನಗಳು ನಮಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ.

ಚಕ್ರಪಾಣಿರಂಗನಾಥ. ಸು. 1195.

ಈತನು ಮೊದಲು ವೈಷ್ಣವನಾಗಿದ್ದು ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆ ಸೋಮನಾಥನೊಡನೆ ವಾದಮಾಡಿ ಸೋತು¹ ಶಿವದೀಕ್ಷೆಪಡೆದಂತೆ ವೀರಶೈವಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯ ಬರುತ್ತದೆ. ಇವನು ವೀರಶೈವಮತವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಕೆಳಗೆ ಹೇಳುವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದುದಾಗಿ ಗುರುರಾಜಚಾರಿತ್ರದ (ಸು. 1650) ಈ ಭಾಗಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ:—

ಚಕ್ರಪಾಣಿರಂಗನಾಥನು ವೀರಭದ್ರವಿಜಯವ ಹೇಳಿದ; ಶರಭಲೀಲೆಯನೊರೆದ; ಶ್ರೀಗಿರಿನಾಥವಿಕ್ರಮವನಾಂಧ್ರಭಾಷೆಯೊಳೊರೆದ, ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯೂ ಕೀರ್ತಿಸಿದ.

ಶ್ರೀಶೈಲಭರ್ತುನಕು ನೀಸಂಬುಲ್ಯೊನೂಲು |

ಲೀಸಪ್ತ ಪದ್ಯಂಗಳೆಂಟುಸಾವಿರಗಳುಂ |

ಭಾಸುರದ ದಂಡಕಂ ಸಾಹಸ್ರ ತಾರಾವಳಿಯು ನಾಲ್ಕು ಲಯಗ್ರಾಹಿಯು ||

ಆಶತಕವೃತ್ತಗಳು ದೋಧಕಂ ಸಾವಿರವು |

ಭಾಸುರದ ತೋಟಕಂ ನೂಲು ರಗಳೆಗಳೇಲು |

ಭಾಸಿಸಿದ ಮತ್ತಕೋಕಿಲಮೂಲುಸಾಸಿರಂ ಗೀತಿಯಂತಾಲುನೂಲು ||

ಸರಸಮಂಜರವೆಂಟು ಕಂದಂಗಳೊಳೊನೂಲು |

ವಿರಚಿಸಿದ ಕೃತಿಯು ಮೂವತ್ತಾಲು ಗದ್ಯಗಳು |

ನಿರುತ ಮೂವತ್ತಾಲು ವುಭಯುತಕಂ ಪೊಪ್ಪು ಮಿಗಿಲು ಸರ್ವೇಶ ನಿಮಗೆ ||

ನೆಜಿ ಸಮರ್ಪಿಸಿದನೆಂದು ಚೀಟಿ ಬರೆದು ತುಲಿಯಲ್ಲಿ ಮಡಗಿ ತೂಗಲು ಸಾಲದೆ ಹೋಯಿತು ; ಬಟಾಕಿ ನಾಲ್ಕು ವೃತ್ತವ ಬರೆದು ಮಡಗೆ ತುಲಿ ಸರಿಗಂಡಿತು.

ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳಾವುವೂ ನಮಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ.

ಕೇಶವರಾಜ ಚಮೂಪ. ಸು. 1195.

ಈತನು ಅಬ್ಬಲೂರಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಶಾಸನವನ್ನು¹ ಬರೆದುದಾಗಿ ಆ ಶಾಸನದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿರುವ—

ಕೇಶವರಾಜಚಮೂಪಂ | ರಾಸನಮಂ ಪೇಟ್ಟಿನಂತದಂ ತಿದಿ ನಿರಾ |

ಯಾಸದೆ ಬರೆದವನೀಶನ | ದಾಸಂ ಶಿವಚರಣಕಮಲಶರಣಂ ಸರಣಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಈ ಶಾಸನವು ಸುಮಾರು 1195 ರಲ್ಲಿ ಬರೆದುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಗರುವಾದ ಏಕಾಂತದ ರಾಮಯ್ಯನ ಚರಿತ್ರವು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ:—

ಈ ರಾಮಯ್ಯನು ಕುಂಕಲದೇಶದ ಅಲಂದೆ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀವತ್ಸಗೋತ್ರೋದ್ಭವನಾದ ಪುರುಷೋತ್ತಮನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೂ ತತ್ಪತ್ನಿ ಪದ್ಮಾಂಬಿಕೆಗೂ ವೀರಭದ್ರನ ಅಂರದಿಂದ ಮಗನಾಗಿ ಜನಿಸಿದನು. ಇವನು ಏಕಾಗ್ರಭಕ್ತಿಯೋಗದಿಂದ ಶಿವನನ್ನು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಆರಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಏಕಾಂತದ ರಾಮಯ್ಯನೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದನು. ಇವನು ಶಿವಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಯಾತ್ರೆಹೊರಟು, ಪುಲಿಗೆರೆಗೆ ಬಂದು, ಸೋಮನಾಥನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ, ತದಾಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ಜೈನಮತನಿರಸನಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಜೈನಭಯಿಷ್ಯವಾದ ಅಬ್ಬಲೂರಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಬ್ರಹ್ಮೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗಿರಲು ಜೈನರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಜನನೇ ದೈವಂ ಎಂದು ಹೊಗಳಲು ಈತನು ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡು, ಶಿವನಿದ್ದಂತೆ ಜೀರೆ ದೈವವುಂಟೇ ಎನಲು, ಶಿವನೇ ದೈವವಾದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ತಲೆಯನ್ನು ಕೊಯ್ದು ಕೊಟ್ಟು ಪುನಃ ಪಡೆ ಎಂದು ಆ ಜನರು ಹೇಳಲು, ನಾನು ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ನೀವೇನು ಮಾಡುವಿರಿ ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ಅವರು ನಮ್ಮ ಜನನನ್ನು ಕಿತ್ತು ಶಿವನನ್ನು ನಿಲಿಸುವೆವು ಎಂದು ಓಲೆಯನ್ನು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟರು. ಒಡನೆ ಅವನು ತಲೆಯನ್ನು ಕೊಯ್ದು ಶಿವಾರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿ ಏಳು ದಿನದ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಮರಳಿ ಪಡೆದು ಅಲ್ಲಿಯ ಜನಬಿಂಬವನ್ನು ಒಡೆದು ಜೈನರ ಸೇನೆಯನ್ನು ಬಡಿದಟ್ಟಿ ವೀರಸೋಮನಾಥನನ್ನು ನಿಲಿಸಿದನು. ಬಳಿಕ ಜೈನರು ಬಿಜ್ಜಳನಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ದೂರಲು ಅವನು ಕೋಪಗೊಂಡು ರಾಮಯ್ಯನನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ

¹. *Epi. Ind.*, V, 245.

ವಿಚಾರಿಸಲು, ಅವನು ಅವರು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟ ಓಲೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಅವರು ಆನೆಸೆಜ್ಜೆಯ ಬಸದಿಯೇ ಮೊದಲಾದ 700 ಬಸದಿಗಳ ಜನಬಿಂಬಗಳನ್ನು ಒಡ್ಡುವುದಾದರೆ ತಾನು ತನ್ನ ತಲೆಯನ್ನು ಕೊಯ್ದು ಅವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು ಅವರು ಅದನ್ನು ಸುಟ್ಟಬಳಿಕ ಪುನಃ ಪಡೆವೆನೆಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ಬಿಜ್ಜಳನು (1156—1167) ಅವರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ ಕೇಳಲು ಅವರು ಒಲೆ ವೆನ್ನಲು ಅವರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಬಿಟ್ಟು ರಾಮಯ್ಯನಿಗೆ ಜಯಪತ್ರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅವನ ಸಾಹಸಕ್ಕೂ ಮಾಹೇಶ್ವರಭಕ್ತಿಗೂ ಮೆಚ್ಚು ವೀರಸೋಮನಾಥದೇವರ ಅಂಗಭೋಗಾದಿಗಳಿಗೆ ಗೋಗಾವೆಯೆಂಬ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಏಕಾಂತದ ರಾಮಯ್ಯನ ಕಾಲಂ ಕರ್ಚಿ ಕೊಟ್ಟನು. ಬಳಿಕ ಇವನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿ ಚಾಳುಕ್ಯರಾಜನಾದ ತ್ರಿಭುವನ ಮಲ್ಲ ಸೋಮೇಶ್ವರದೇವನು (1182—1189) ಇವನನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸತ್ಕರಿಸಿ ಇವನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಿಸಿದ ವೀರಸೋಮನಾಥದೇವರ ಅಂಗಭೋಗಾದಿಗಳಿಗೆ ಅಬ್ಬಲೂರನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟನು. ಆಮೇಲೆ ಕದಂಬರಾಜನಾದ ಕಾಮರಸನು (1181—1203) ಹಾನುಂಗಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಈತನನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಿ ವೀರಸೋಮನಾಥದೇವರ ಅಂಗಭೋಗಾದಿಗಳಿಗೆ ಮಲ್ಲವಳ್ಳಿಯೆಂಬ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಏಕಾಂತದ ರಾಮಯ್ಯನು ಆರಲ್ಲಿಯೂ ಯಾಚಿಸದೆ ಈಶ್ವರಪ್ರಸಾದದಿಂದ ತವನಿಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು.

ಈ ಶಾಸನದ ಬಂಧವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಕೇಶವರಾಜ ಚಮೂಪನು ಪ್ರೌಢ ಕವಿಯೆಂದು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಈತನು ಪುರಾತನಭಕ್ತರ ಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಂಡಗೂಳಿ ಕೇಶಿರಾಜನನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಸ್ತುತಿಸುವುದರಿಂದ ಈತನು ತದ್ವಿಷ್ಣುನೆಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೆ|| ಫ್ಲೀಟ್—ಈತನು ಬನವಾಸಿಯನ್ನು ಸುಮಾರು 1168 ರಿಂದ 1181 ರ ವರೆಗೆ ಆಳಿದುದಾಗಿ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುವ ದಂಡನಾಯಕ ಬೊಳಿಕೆಯ ಕೇಶಿರಾಜಯ್ಯನಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.¹ ಆದರೆ ಈ ಕವಿ ತದ್ವಿಷ್ಣುನೆಂದೂ ಅವನಿಗಿಂತ ಸುಮಾರು 20 ವರ್ಷ ಈಚೆಯವನು.—ಎಂದರೆ ಸುಮಾರು 1195 ರಲ್ಲಿವ್ದವನು—ಎಂದೂ ನಮಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಈ ಶಾಸನದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಹಿಮವತ್ಸರ್ವತ.

ಎಸೆಗುಂ ಪೂರ್ವಾಪರಾಂಭೋನಿಧಿಮಿತಿವಿತತಾಯಾಮದಿಂ ಸಿದ್ಧಕನ್ಯಾ |

ವಿಸರಾನಂಗೋರುಕೇಳೇಶ್ರಮಶಮಮಹಿಮಾಕಂದರಂ ಸ್ವರ್ಧುನೀವಾಃ ||

ಪ್ರಸರೋಪಕ್ಷುಣ್ಣನಾನಾನಗನಿಕರಗಳದ್ಗಂಡತೈಲಾಳಿಮಾಳಾ |

ವಿಸರಂ ಪ್ರಸ್ಥಾರಶೀತದ್ಯುತಿರುಚಿನಿಚಯಭ್ರಾಜತಂ ಶೀತಶೈಲಂ

|| 659 ||

ಅಲಂದೆನಗರ.

ಪ್ರಕಟಿತಕಮರಾವತಿಯೋಳ್ | ಸುಕೇಶಿಯುಂ ಮಂಜುಘೋಷಯುಂ ತಾ
[ಮಿರ್ಬರ್ |
ಸಕಲವಧೂತತಿಯೆಲ್ಲಂ | ಸುಕೇಶಿಯರ್ ಮಂಜುಘೋಷಯರ್ ತತ್ಪರ
[ದೋಳ್ || 660 ||

ಶಿವಸಾರಮ್ಯ.

ಜಗಮಂ ಮಾಡುವನಾವನಾವನದನಾವತತ್ಕಾಲದೋಳ್ ಕಾವನಿಂ |
ಮಿಗೆ ಕೋಪಂ ತನಗಾಗೆ ಸಂದರಿಸಲಾವಂ ದಕ್ಷ ನಾಶಂಭು ಸ ||
ವಗನಿದ್ವಂತೆ ಗತಪ್ರಭಾವವಿಭವಂ ಸಂಸಾರದೋಳ್ ಬಿಟ್ಟು ದಂ |
ದುಗದೋಳ್ ಬಟ್ಟು ತಪಕ್ಕೆ ಸಾರ್ದು ಸುಖಮಂ ಪಾರ್ಥಿವನುಂ ದೇವನೇ || 661 ||

ವೀರಸೋಮನಾಥ.

ಶ್ರೀಯಂ ದೀರ್ಘಾಯುಷಂ ಕೀರ್ತಿಯನನುದಿನಮುಂ ಮಾಲ್ವಿಕ್ಯ ಗೀರ್ವಾಣ
[ವೃಂದ |
ಜ್ಯಾಯಂ ಶ್ರೀವೀರಸೋಮಂ ವಿಧೃತಹಿಮಕರಂ ಕಾಮದೇವಂಗುದಾರ ||
ಶ್ರೀಯುಕ್ತಂಗದ್ರಿಜಾಸ್ಮಿ ತಸಿತತರಲಾಲೋಲವಿಸ್ತಾರಲೀಲಾ |
ನೇಯಾಳೋ ಕೋದಿತಶ್ರೀಲಲಿತರತಿಕಲಾಲಾಸ್ಯಶೈಲಾಸವೇಷಂ || 662 ||

ಸರಣ. ಸು. 1195.

ಇವನು, ಕೇಶವರಾಜ ಚಮೂಪನು¹ (ಸು. 1195) ಬರೆದ ಅಬ್ಬಲೂರು
ಶಾಸನವನ್ನು ತಿದ್ದಿ ಬರೆದುದಾಗಿ ಅದೇ ಶಾಸನದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿರುವ—

ಕೇಶವರಾಜಚಮೂಪಂ | ಶಾಸನಮಂ ಪೇಲ್ವುನಂತದಂ ತಿದಿ ನಿರಾ |
ಯಾಸದೆ ಬರೆದವನೀಶನ | ದಾಸಂ ಶಿವಚರಣಕಮಲಶರಣಂ ಸರಣಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈತನು ಆವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆಯೋ
ತಿಳಿಯದು.

ಆಚಣ್ಣ. ಸು. 1195.

ಈತನು ವರ್ಧಮಾನ ಪುರಾಣವನ್ನೂ ಶ್ರೀಪದಾಶೀತಿಯನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಇವನು ಜೈನಕವಿ; ಭಾರದ್ವಾಜಗೋತ್ರದವನು. ಇವನ ತಂದೆ ಕೇಶವ
ರಾಜ; ತಾಯಿ ಮಲ್ಲಾಂಬಿಕೆ; ಗುರು ನಂದಿಯೋಗೀಶ್ವರ. “ಪುರಿಕರನಗರಾ

ಧೀಶ... (ಅ)ರ್ಹತ್ವೇವಾಸಕ್ತಾಶಯಂ” ಎಂಬುದರಿಂದ ಪುರಿಕರನಗರವು (ಪುಲಿ ಗೆರೆ) ಇವನ ಸ್ಥಳವಾಗಿರಬಹುದು. ವಸುಧೈಕಬಾಂಧವ ಎಂಬ ಬಿರುದುಳ್ಳ ರೇಚಣಚಮೂಪನು ವರ್ಧಮಾನ ಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆವಂತೆ ಹೇಳಲು ಕವಿಯ ತಂದೆಯಾದ ಕೇಶವರಾಜನೂ ತಿಕ್ಕಣಚಾವಣನೂ ಸೇರಿ ಉಪಕ್ರಮಿಸಿದುದು “ದೈವನಿಯೋಗದಿಂದ” ನಿಂತುಹೋಗಲು ಅದನ್ನು ಆ ರೇಚಣಚಮೂಪನ ಇಷ್ಟಾನುಸಾರವಾಗಿ ಈತನು ವಿಸ್ತಾರಿಸಿ ಪೂರೈಸಿದನು.

ಈ ಕವಿಗೆ ವಾಣೀವಲ್ಲಭ, ಪಂಚಪರಮಗುರುಪದವಿನತ ಎಂಬ ಬಿರುದು ಗಳಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಈತನನ್ನು ಪಾರ್ಶ್ವನು (1205) ತನ್ನ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸಿ ರುವುದರಿಂದ ಈತನು 1205 ಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದನೆಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇವನು ಪೂರ್ವಕವಿಸ್ತವಾಸರದಲ್ಲಿ ಬೊಪ್ಪಣಪಂಡಿತನನ್ನೂ (ಸು. 1180), ಅಗ್ಗಳನನ್ನೂ (1189) ಸ್ತುತಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಅವರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಈಚೆಯವನಾಗಿರ ಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ ಇವನಿಂದ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆಯಿಸಿದ ವಸುಧೈಕಬಾಂಧವ ರೇಚಣ ಚಮೂಪತಿ ಮೊದಲು ಕಲಚುರೈರಾಜರಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದು ಅಮೇಲೆ ಹೊಯ್ಸಳ ವೀರಬಲ್ಲಾಳನಲ್ಲಿ (1173-1220) ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದಂತೆ ಶಾಸನಗಳಿಂದ¹ ತಿಳಿ ಯುತ್ತದೆ. ಕವಿಯ ಗುರುವಾದ ನಂದಿಯೋಗೀಶ್ವರನು 1189 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತೆ ಮದರಾಸ್ ಪ್ರಾಚ್ಯಕೋಶಾಲಯದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಶಾಸನದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಈತನು ಸುಮಾರು 1195 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಈತನು ಪೂರ್ವಕವಿಗಳನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಿದ್ದಾನೆ:—

ಶ್ರೀವಿಜಯಂ ಗಜಾಂಕುರನುದಾತ್ರಯಶಂ ಗುಣವರ್ಮನಾಜಗ |

ತಾ ವನನಾಗವರ್ಮನಸಗಂ ರಸಿಕಾಗ್ರಣಿ ಹಂಪದೇವನಾ ||

ಭಾವಕಚಕ್ರಿ ಹೊನ್ನಿ ಗಣಿಳಾನುತರನ್ನಿ ಗನಗ್ಗದಗ್ಗಲಂ |

ಧೀವಿಭು ಬೊಪ್ಪನೆಂಬ ಕವಿದರ್ಪಕರಿಂದಸೆದತ್ತು ಭೂತಳಂ ||

ಈತನನ್ನು ಪಾರ್ಶ್ವನು ಹೀಗೆ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ:—

ಶ್ರೀಗುಣಗರ್ಭಂ ಕೀರ್ತಿಕ | ಛಾಗರ್ಭಂ ಸೂಕ್ತಿಸಂಗತಾಧ್ಯಾತ್ಮಂ ಜೈ |

ನಾಗಮಗರ್ಭಮಿದನೆ ಜಗ | ತೀಗುರು ನೆಗಲ್ದಿಂ ಪ್ರಸನ್ನಗುಣನಾಚಣ್ಣಂ ||

ನವರಸದೊಳಮಿತರರಸ | ಕ್ಷವಕಾಶಂಗುಡದ ತಳೆಯೆ ಶಾಂತರಸಮನಂ |

ತವಿಚಳನಮವುಂ ಕರೆಗ | ಣ್ಮವುವೆನೆ ಪೃಥುಹೃದಯನಾದನೆಂತಾಚಣ್ಣಂ ||

ಕವಿ ತನ್ನ ಗುಣಾದಿಗಳನ್ನು ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ:—

ಭಾರದ್ವಾಜಸವಿತೃಗೋತ್ರತೀರ್ಥಂ ಶ್ರೀಕೇಶಿರಾಜಾತ್ಮಜಂ ।

ಸಾರೋದಾರಸತಿವ್ರತಾದಿಗುಣಭೃನ್ಮಲ್ಲಾಂಬಿಕಾನಂದನಂ ॥

ತಾರೇಶೋಜ್ಜ್ವಲಕೀರ್ತಿ ಚೈನಝಚಿ ವಾಣೀವಲ್ಲಭಂ ನಿರ್ಮಲಾ !

ಚಾರಂ ನಿರ್ಮಲಾ ಪರ್ಮವೆತ್ತನೊಲವಿಂದಾಚಣ್ಣನೀಧಾತ್ರಿಯೀಳ್ ॥

ಜನಸಮಯಸಮುದ್ಧರಣಂ । ಜನಮತಸಿದ್ಧಾಂತಪಾರ್ಥವರ್ಧನಚಂದ್ರಂ ।

ಜನರಂಕ ಭವ್ಯಸೇವ್ಯಂ । ಜನಮುನಿಯಾಚಣ್ಣನಮಳಗುಣಗಣನೀಳಯಂ ॥

ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ

1. ವರ್ಧಮಾನ ಪುರಾಣ.

ಇದು 24 ನೆಯ ತೀರ್ಥಕರನಾದ ವರ್ಧಮಾನನ ಅಥವಾ ಮಹಾವೀರನ ಚರಿತವು; 16 ಅಶ್ವಾಸಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಉತ್ಪತ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಕವಿ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ:—

ಸದಳಂಕಾರದಗಾರಮುದ್ಧರಸಭಾವಾನೀಕದೋಕಂ ಸದ ।

ರ್ಥದ ಸಾರ್ಥಂ ವರಶಬ್ದವೃಂದದ ವಿರಾಜನ್ಮಂದಿರಂ ನಾಡಯುಂ ॥

ಮೃದುಸಂದರ್ಭದ ಗರ್ಭಮಿಂತಿದನಿಸಲ್ ಸಾಲ್ಪರ್ಧ ಕಾವ್ಯಂ ಸಭಾ ।

ಸದರಂತಃಕರಣಕ್ಕದೇಂ ಕರ್ಷಯದೇ ಸೌಖ್ಯಮೃತಾಸಾರಮುಂ ॥

ಈ ಗ್ರಂಥವು “ದಂಡನಾಥರೇಚರಸನ ಮಾನಸಪ್ರಿಯಮೆನಿಪ್ಪ ಜಗನ್ನತ ವರ್ಧಮಾನಸಚ್ಚರಿತಂ” ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ವರ್ಧಮಾನಸ್ತುತಿಯಿದೆ. ಬಳಿಕ ಕವಿ ಸಿದ್ಧಾದಿಗಳನ್ನೂ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನೂ ಯಕ್ಷಯಕ್ಷೆಯರನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಸಿ ಗೌತಮನಿಂದ ಅಕಳಂಕನ¹ ವರೆಗೆ ಗುರುಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ.

ಅಶ್ವಾಸಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಗದ್ಯವಿದೆ:—

ಇದು ನಿಖಳಭುವನಜನವಿನೂತ ಸ್ಥೀತಮಹಿಮಾವದಾತ ವೀತರಾಗಸರ್ವಜ್ಞತಾ ಸಮೇತ ಖ್ಯಾತಜನಸಮಯಕಮಳನೀಕಳಹಂಸಾಯಮಾನ ಮಾನಿತಶ್ರೀನಂದಿಯೋಗೀಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದವಾಚಾಮಹಿತ ಕೇಶವರಾಜಾನಂದನಂದನ ವಾಣೀವಲ್ಲಭವಿಸ್ತಾರಿತಮಪ್ಪ ವಸು ಧೈಕಬಾಂಧವಶ್ರೀವರ್ಧಮಾನಪುರಾಣದೋಳ್.

ಈ ಗ್ರಂಥವು ಪ್ರಾಸಯಮಕಾದಿಶಬ್ದಾಲಂಕಾರಭೂಯಿಷ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರೌಢ ವಾಗಿದೆ.

1. ಗೌತಮ, ಭೂತಬಲಿ, ಪುಷ್ಪದಂತ, ಗೃಧ್ರಪಿಂಞ, ಸಮಂತಭದ್ರ, ಪೂಜ್ಯಪಾದ, ಅಕಳಂಕ.

ಇದರಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ನಗೇಂದ್ರ.

ಮಾರಾಮಾರಾಮರಂಗಳ್ಳ ಮಳಕಮಳವನ್ಮಾನಸಂ ಮಾನಸಂಪ |

ತ್ಸಾರಂ ಸಾರಂಗಳೋಷಿತ್ಸುರತಸುರತರೋನ್ಮಾನಭೋಗಂ ನಭೋಗಂ ||

ಧಾರೂಧಾರೂಢಮಸ್ತೋಕದಳಕದಳಗುಂಜಾಕರಂ ಜಾಕರಂ ಮಂ |

ದಾರೋದಾರೋರುಕುಂಜಂ ವಿಷಮವಿಷಮಹಾಪನ್ನಗೇಂದ್ರಂ ನಗೇಂದ್ರಂ || 663 ||

ರಾಜಗೃಹನಗರ.

ಕರಮೆಸೆವುದು ರಾಜಗೃಹಂ | ಪುರಮುರುತರವಿಭವವಿಜತಸುರರಾಜಗೃಹಂ |

ಸುರುಚಿರರಾಜಗೃಹಂ ರಾ | ಜರಾಜಗೃಹಸದೃಶವರವಣಿಗ್ರಾಜಗೃಹಂ || 664 ||

ವಕುಳ.

ವಕುಳಂ ಸಸರಿಮಳಪ್ರಸ | ವಕುಳಂ ಸೌರಭಸಮಾಗತಭ್ರಮರಾರಾ |

ವಕುಳಂ ಸೋಗಯಿಸಿದತ್ತೇಸೆ | ವಕುಳಂ ಬಿತವಿಟವಮವನಿಸಂಸ್ಥಾವಕುಳಂ || 665 ||

ವನ.

ವನವನವನತಲತೋಜ್ಜೀ | ವನವನವನವತನುಶಿಖಿದೆಂದು ಜಗತ್ತಾ |

ವನವನವನಳಿವಿಳಾಸಭ | ವನವನವನಜಾತಪೂರ್ವಮನೆ ಮಾಡಿಸಿದಂ || 666 ||

ದ್ವೈಪ್ಪರಿ.

ಕಲಿ ಕೊಂಕಲೈಕಲಕ್ಕುಂ | ಕೆಲಕ್ಕೆ ಕೋಲಿಕ್ಕಿ ಲಕ್ಕೆಲಿಕ್ಕುಕ್ಕೆಲ್ಲಂ |

ಕಲಿ ಕೊಲಲೆ ಕಲಲ್ಕಕ್ಕುಂ | . . ಕಕ್ಕುಂ ಕಲಿ ಕಲಂಕೆ ಕೊಂಕೆ ಕಲಂಕಂ || 667 ||

ಗತಪ್ರತ್ಯಾಗತ.

ಕುಂದಿನಿಂದೆಚ್ಚನದು ಬಂ | ಟಿಂದಮಲ್ಲದೆ ನಿಂದುದೆಂ |

ದೆಂದು ನಿಂದೆಲ್ಲಮದಟಂ | ಬಂದು ನಚ್ಚದೆ ನಿಂದಿಕುಂ || 668 ||

ಚೂತ.

ಬಿಡದೆಜಿಗಿ ಕೊಂಬುಕೊಂಬಿನೊ | ಳೆಡೆಗಿಜಾದರಗಿಳಿಯ ಗಜಾಯ ತುಂಡದವುದುವಿಂ |

ಪಡವುದು ಪಣ್ತಾಲಮಿದನೆ | ಬೆಡಂಗನವಿರಳಿತಫಲಪರೀತಂ ಚೂತಂ || 669 ||

ಅರನೇರಿಲು.

ಉರಿಗೊಡ್ಡಿ ದರಗಿದೆಂಬಿನ | ಮರಗಿಳಿಗಳ ಚಂಚು ತಾಗಲೊಡನೊಡೆದೋರಂ |

ತಿರೆ ಸುರಿವ ಪಣ್ಣೆಂದೆಮೆ | ಅರನೇಜಾಲ ಮರಗಳಲ್ಲಿ ಸೊಗಯಿಸಿ ತೋರ್ಕುಂ || 670 ||

ಕತ್ತಲೆ.

ಇನಿತುಲ್ಲಾಪದ ಕತ್ತಲಿ ಚಂ | ದನಮಂ ಕಜ್ ಪೆಪ್ಪೆಯನಿಂದ್ರನೀಲಂ ಮುತ್ತಂ
ನನೆಯನಳಿ ಗಂಗೆಯಂ ಜಗು | ನೆ ಸುಂಗಿದಂತಾಯ್ತು ಸುಂಗಿ ಕತ್ತಲೆ ಬೆಳಗಂ || 671 ||
ಉಲ್ಲಾಯ ಜಳಾಹಿಯೆಂದು ಬಿಸವಲ್ಲಯನಂಚೆ ಶಿಲೀಮುಖಂಗಳಂ |
ದಿಲ್ಲಾಕೆಯ ಪೂಗಳಂ ಪಜಮೆ ಕೋಕಿಳಮೆಂದು ಪಿಕ್ಕಂ ಬಳಾಕೆಯಂ ||
ಬಲ್ಲಾಸಲಲಾಸಗೆಯ್ಗೆ ಕಳಹಂಸಕುಟುಂಬಿನಿಯಂ ಮಯೂರಿಯಂ |
ದಳಸೆ ಶಿಖಾವಳಂ ಪುದಿದುದಂಧತಮಂ ಭುವನಾಂತಮಂ ತಮಂ || 672 ||

ನಕ್ಷತ್ರ.

ಅವಿರಳತಿಮಿರಾದ್ರವ್ಯಗೋ | ಧ್ವವನಿಕ್ಷನಘೋಗಣಕ್ಕೆ ರಾಜಾಗಮನೋ |
ತ್ಸವದೋಳೆ ಬಿತ್ತರಿಸಿದ ರಂ | ಗವಲಿಯ ಮುತ್ತಗಳೆವೆನಿಸಿದುವು ತಾರಗಗಳ್ || 673 ||

ರಾಟಳ.

ಎಲವೊಯ್ಲೆಂದೂಸರ್ವಕ್ಕು ಕಾಂದರಸದಿಂ ತೋಂಟಕ್ಕೆ ತಮ್ಮೋ ವಳಂ |
ಚಲಿವೊಳ್ಳೊಂಚಲ ಕಾಯೊಳುಕುರ್ವವೆನಿಂ ದಂ ಬನಂಗಳ್ಳುಗುಂ ||
ದಲಿ ನೀರೂಟಮಿದೇಕೆ ಕಮ್ಮನೆ ತೋಲ್ಲಲ್ಕು ತ್ತಿಸಿರಿಂತಮ್ಮನೆಂ |
ದುಲಿವಂತಿಪ್ಪುವು ಜೂಟಿಳಂಗಳಸಕ್ಕದ್ವ್ಯಾಧಾಕ್ಯಜಿತ್ವಾರದಿಂ || 674 ||

ತೊಂಡು ಹಸುವಿಗಂಜಿದ ಜನದ ತಲ್ಲಣ.

ಮನಮನೆದಪ್ಪದೋಡಿ ಪಡಿಯಂ ಕಿಜುತಿರ್ಪ ಗೃಹಂಗಳಗ್ರಮಂ |
ತನಕನಗೇಜುತಿರ್ಪ ದಡಿಯಂ ಪಿಡಿದಬ್ಬರಿಸುತ್ತಮಿರ್ಪ ತೊ ||
ಟ್ಟನೆ ಕೆಡೆಯುತ್ತಮಿರ್ಪ ಬಿಡೆ ಕೂಗಿಡುತಿರ್ಪ ಲುತಿರ್ಪ ತತ್ತರೀ |
ಜನದ ಪೊದಲ್ವಿ ತಲ್ಲಲಿದ ಮಲ್ಲಲಿ ಬೀದಿಯೊಳಾದುದದ್ವೈತಂ || 675 ||

ದಿವಿಜ.

ಪ್ರಾತಿಪದಿಕಂಬೊಲಾತನ | ಧಾತುಕನವಿಭಕ್ತಿಭೂಷಿತಂ ನಿಯತಾರ್ಥೋ |
ಪೇತಂ ನಿಶ್ಚಿತನಾಮ | ಪ್ರಾತಂ ತಾಂ ಪ್ರತ್ಯಯಾರ್ಥನಾದಂ ದಿವಿಜಂ || 676 ||

ಬಲರಾಮನ ಪ್ರಲಾಪ.

ಗರುಡಿಯೊಳಾರೊಳೆ ನಲವಿನಾಡುವೆನಾರೊಡನೇಜಿ ತೋಜುವೆಂ |
ಕರಿತುರಗಂಗಳಂ ನಗುವೆನಾರೊಡನಾರೊಡನಣ್ಣ ಮೆಚ್ಚಿದಂ ||
ತಿರೆ ಮನದಿಚ್ಚೆಯಂ ನುಡಿವೆನಾರೊಡನಾಡುವೆನಕ್ಕಟಾ ಸಹೋ |
ದರನನನಾಥನಂ ಬಿಸುಟು ಕೆಮ್ಮನೆ ತಮ್ಮನೆ ಪೋಗಲಕ್ಕುಮೇ || 677 ||

ಸರಸತಿ ನಿನ್ನ ಭಾಗ್ಯಮರೆಯಾದುದೆ ಹಾ ನಿನತೋಲೆವಾಗ್ಯವೋ |
 ಸರಿಸಿದುದೇ ಧರಿತ್ರಿ ಸಿರಿ ನಿನ್ನಯ ಮೆಯ್ಯಿರಿ ಸೂಷಿವೋಯ್ತೆ ಮೆ ||
 ಯ್ಗರೆದುದೆ ವೀರಲಕ್ಷ್ಮಿ ನಿನತ್ಯದತನಂ ಬಿದಿ ಮೇರೆದಪ್ಪಿ ನಿ |
 ಪ್ಪರುಣದೆ ನಿಮ್ಮ ಬಾಲ್ಯೋದಲನಕ್ಕಟ ವಂಚಿಸಿ ಕೊಂಡುಪೋದನೇ || 678 ||

ಸೊಗಯಿಸ ನಿನ್ನ ನುಣ್ಣರದ ಗೀತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚುವರಾರೊ ಭೃಂಗ ಕಂ |
 ತುಗೆ ಬರವೀವ ನಿನ್ನ ಬರವಿಂಗಿದಿವರ್ಪವರಾರೊ ಚೂತ ದೇ ||
 ಸೆಗೆ ಸೆಲೆಯಾದ ನಿನ್ನಯ ಮುಗುಳ್ಳಗೆಯಂ ಬಗೆಗೊಳ್ಳರಾರೊ ಮ |
 ಲ್ಲಿಗೆ ಮಜಿಸಿಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮರಸನಂ ಜವನಯ್ಯುದನಿತ್ತ ಕೇಳಿರೇ || 679 ||

2. ಶ್ರೀಪದಾಶೀತಿ.

ಈ ಗ್ರಂಥವು “ಉನ್ನೋ ಅರುಹಂತಾಣಂ” ಇತ್ಯಾದಿ ಪಂಚಪದಗಳ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ: ಎಂದರೆ ಅರ್ಹಂತರು, ಸಿದ್ಧರು, ಆಚಾರ್ಯರು, ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು, ಸಾಧುಗಳು ಎಂಬ ಪಂಚಪರಮೇಷ್ಠಿಗಳ ನಾಮದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 94 ಕಂದಗಳಿವೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಬಂಧವು ಪ್ರೌಢವಾಗಿದೆ. ಇದರ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಕವಿ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ:—

ನಿರಪಾಯಾತ್ಮಪ್ರಭಾವಂ ಪರಮಹಿಮಕರಂ ದೂಷಿತಾಶೇಷದೋಷಂ |
 ದುರಘವ್ರಾತಾಬ್ಜವಕ್ತ್ರಂ ವಿರಹಿಜನಹಿತಂ ಸತ್ಪಥಜ್ಯೋತಿ ಶಶ್ವ ||
 ತ್ವರಿಪೂರ್ಣಂ ನಿಷ್ಕಳಂಕಂ ಬುಧಹೃದಯಗತಧ್ವಾಂತವಿಧ್ವಂಸಿತೇಜಂ |
 ಧರೆಯೋರ್ ವರ್ತಿಕ್ಕೆ ನಿಚ್ಚಂ ಕುವಲಯಸುಖದಂ ಶ್ರೀಪದಾಶೀತಿಚಂದ್ರಂ ||

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಪಂಚಪದ.

ಶ್ರೀಮತ್ಪಂಚಪದಂ ಗುರು | ನಾನಾದಿತ್ರಿತಳಮತುಳರಮ್ಯಂ ಹರ್ಮ್ಯಂ |
 ದಾಮಮಯಂ ಸುಖಕಲಶೋ | ದ್ವಾಮಂ ವಿಶ್ರಾಮಧಾಮಮುಕ್ತಮಗನಿಶಂ ||
 || 680 ||

ಗುರುಪದ.

ಸುಖದ ಕಣಿ ಸುಖದ ತಿಂತಿಣಿ | ಸುಖದ ಬನಂ ಸುಖದ ಸುಗ್ಗಿ ಸುಖದ ಬಸಂತಂ |
 ಸುಖದ ತಿಳಿ ಸುಖದ ಪೊಂಪುಲಿ | ಸುಖದೊರ್ಬುಳಿ ಸುಖದ ಸೋನೆಯನಿಸದೆ
 ನಿಸದಂ || 681 ||

ಸುಖದ ತನಿರಸದ ವೆರ್ಮಡು | ಸುಖದೊತ್ತಿನ ಸುತ್ತು ಸುಖದತಣ್ಣು ಲೀನಿಕುಂ |
ಸುಖದದೊಣೆ ಸುಖದದೀರ್ಘಕೆ | ಸುಖದಕೊಳಂ ಸುಖದಯಂತ್ರಧಾರಾಗಾರಂ

|| 682 ||

ಭುವನತ್ರಯಮುಂ ನಿಜರುಚಿ | ನವಾಮೃತಾರ್ಣವದೊಳಾವಗಂ ತೇಂಕಿಸುತಿ |
ಪರ್ವತರ್ಕ್ಕಕಾಂತಿಕಾಂತಂ | ಶಿವಪದಮಂ ಕಡುಗೆ ನಮಗೆ ಗುರುಪದಮ

ನಘಂ || 683 ||

ಮರುಳಕ್ಕೆಮು ಪುರುಳಕ್ಕೆಮು | ದುರಿತಾಹಿತಭೀತಿಯುಂ ಭವತ್ಪದಪದ್ಮಂ |
ಶರಣೆಂದು ಪೊದಿದೆನ್ನಂ | ಪರಿಪಾಳಿಸದಿದೊಡೆತ್ತ ನಮಗೆ ಗುರುತ್ವಂ || 684 ||

ಪ್ರಣವ.

ಅತಿಶಯಚಿಂತಾಮಣಿ ವಿ | ಶ್ರುತವಿದ್ಯಾಕಲ್ಪಕಂದಳೀಕಂದಮಿಳಾ |
ಸ್ತುತಪೋಧವಾರ್ಧಿವೇಳಾ | ಸಿತರುಚಿಸಂಪೂರ್ಣಬಿಂಬವಿಭವಂ ಪ್ರಣವಂ || 685 ||

ಸಾಧುಗಳು.

ಜಡಿದುಂ ನುಡಿದುಂ ತಮ್ಮೊ | ಳ್ನಡೆಯಂಪಡಿದೊಪ್ಪ ಜಡರನೊಯ್ಯನೆ ಕೃಪೆಯುಂ
ಕಡದೆಡೆಗೆಯ್ದುಪ ಸಾಧುಗ | ಳಡಿದಳಿರ್ಗಳ್ ಕಿಡಿಸುಗೆಮ್ಮ ಜನ್ಮಶ್ರಮಮುಂ || 686 ||

ಸಿಂಗದೇವ. 1197.

ಸೊರಬದ 140 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ (ಶಕ 1119) ಈತನನ್ನು “ಸರಸೋದಾರ ಕವಿತ್ವತತ್ವಚತುರಾಸ್ಯಂ” ಎಂದು ಹೊಗಳಿದೆ. ಈತನು ಜಿಡ್ಡೂಳಿಗೆಯ ಎಕ್ಕಲ ದೇವನ ಮತ್ತು ಚಟ್ಟಿಳದೇವಿಯ ಮಗನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಇವನು ಆವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆಯೋ ತಿಳಿಯದು.

ಕವಿಕಾಮ. ಸು. 1200.

ಈತನು ಶೃಂಗಾರರತ್ನಾಕರವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಸ್ತನಶತಕವೆಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಗ್ರಂಥವನ್ನೂ ಬರೆದಿರುವುದಾಗಿ ಸಾರ್ವನ (1205) ಈ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ:—

ಕಾಮನ ಬಾಣಕ್ಕಂ ಕವಿ | ಕಾಮನ ಬಾಣಕ್ಕಮಿಲ್ಲ ಭೇದಂ ಸುಮನೋ |

ರಾಮತೆಯುಂ ಸ್ತನಶತಕೋ | ದ್ವಾಮತೆಯುಂ ಭುವನಮುಂ ವಶಂಮಾಲ್ಪುದಿಂ ||

ಈತನ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಇವನು ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಇವನ ಸ್ತನಶತಕವೂ ಇತರ ಗ್ರಂಥಗಳೂ ನಮಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ.

“ಭವಸಾದಾಂಬುಜಷಟ್ಪದಂ” ಎಂಬುದರಿಂದಲೂ ಆಶ್ವಾಸಾಂತ್ಯಗದ್ಯದಿಂದಲೂ ಈತನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕವಿಯೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ

ನಿರುಪಮಕವಿತಾರಸಮಂ | ವರಕವಿಬುಧರತ್ನರಾಜ ಬಣ್ಣಿಸೆ ಸಾಮಂ |

ತರ ಮಂಡಳಿಕರ ಚಕ್ರೇ | ಶರ ಸಭೆಯೊಳ್ ನೆಗೆಲ್ವನಿಂತು ಕವಿಮುಖಮುಕುರಂ ||

ಎಂದೂ “ವಿವಿಧಭೂಭೃದ್ಭೂರಿಸಂಭಾವಿತಾಸ್ಪದದಿಂ” ಎಂದೂ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಈತನು ರಾಜಾಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಕವಿಯಾಗಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಈತನಿಗೆ ಶೃಂಗಾರರತ್ನಾಕರ, ಕವಿಮುಖಮುಕುರ ಎಂಬಿವೇ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಬಿರುದುಗಳಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಇವನಿಗೆ ಅನ್ಯಾದೃಶವಾದ ಕವಿತಾ ಶಕ್ತಿಯೂ ಅವಧಾನಶಕ್ತಿಯೂ ಇದ್ದಂತೆ ಈ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ:—

ಎಸಕಂಚಿತ್ತ ಮತಿಪ್ರಕಾಶಮದನಿನೇನೆಂದಪೆಂ ಚೇಟಿ ನಾ |

ಲೈಸೆಯೊಳ್ ನಾಲ್ವರ ಕಂಠದೊಳ್ ಬರೆಯೆ ಕಬ್ಬಂಜೀಲ್ವನೊಲ್ಲತ್ತಲಾ ||

ಡಿಸುವಂ ನೆತ್ತಮನಿತ್ತಲೋದಿದೊಡೆ ತಪ್ಪಂ ಪೇಲ್ವುದಂ ತಿದಿಯಾ |

ಲಿಸುವಂ ಗೀತಮನೆನ್ನುಮಂ ನಗಿಸುವಂ ಶೃಂಗಾರರತ್ನಾಕರಂ ||

ಈತನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯ ಪದ್ಯವನ್ನು¹ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನು (ಸು. 1245) ತನ್ನ ಸೂಕ್ತಿಸುಧಾರ್ಣವದಲ್ಲಿ ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆದಿರುವುದರಿಂದ ಇವನು ಅವನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದಿರಬೇಕೆಂದೂ ಪಾರ್ಶ್ವಪಂಡಿತನು (1205) ಇವನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವುದರಿಂದ 1205 ಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದನೆಂದೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಈತನು “ಶೃಂಗಾರ”ವನ್ನು ಬರೆದ ಕವಿಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಂಜಾತ ಎಂಬ ಒಬ್ಬ ಕವಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ಮನಸ್ಸಂಜಾತನು ಸುಮಾರು 1000 ರಲ್ಲಿದ್ದ ಮನಸಿಜ² ನೆಂಬ ಕನ್ನಡಕವಿಯೇ ಆಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕವಿಕಾಮನು 1000 ಕ್ಕೆ ಈಚೆಯವನಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಸುಮಾರು 1200 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಈತನು ತನಗೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ “ಶೃಂಗಾರ” ಕರ್ತೃಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ:—

ಸರಸೀಜೋದ್ಭವಕರ್ಣಕಾಭವಕುಬೇರಾಪತ್ಯಪಾಂಚಾಳಕೂ |
 ಬರವಾತ್ಸ್ಯಾಯನಚಂದ್ರದತ್ತಕಮನಸ್ಸಂಜಾತನಾರಾಯಣಾ ||
 ಮರಸಿಂಹಾದಿಗಳಿಂ ನೆಗಲ್ಪಿವಡೆದಾಶ್ಯಂಗಾರಮಿಗಳ್ ಕರಂ |
 ದೊರೆವತ್ತತ್ತನೆ ಜೇಷ್ಠಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿದಂ ಶೃಂಗಾರಕಾರಾಗೃಹಂ ||

ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಾದ ಕವಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಯಶಃ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕವಿಗಳು. ಆದರೆ ಚಂದ್ರನು ಮದನತಿಲಕವನ್ನು ಬರೆದ ಚಂದ್ರರಾಜ¹ ನಾಗಿರಬಹುದು; ಮನಸ್ಸಂಜಾತನು ಮನಸಿಜನಾಗಿರಬಹುದು.

ಈತನನ್ನು ಪಾರ್ಶ್ವ (1205), ಸಾಳ್ವ (ಸು. 1550), ಮೊದಲಾದ ಕವಿಗಳು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ತನ್ನ ಕವಿತಾಚಾತುರಿಯನ್ನೂ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಬಿರುದುಗಳನ್ನೂ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ:—

ಜಗದೋಳ್ ಸನ್ನಿಧಮಾದ ನಾಲ್ವುಡಿಗಳಂ ಭಂಡಕ್ಕೆ ಬರ್ಸಂತು ನೆ |
 ಟ್ಟಿಗೆ ಮಾತಾಡುವ ಬಲೈ ಚಿತ್ತದೊಳೊಜ್ಜಿದ್ವರ್ಧಮಂ ಕೂಡೆ ನಾ ||
 ಲಗೆಯಿಂ ರಂಜಿಸುಪೊಂದು ಬಿನ್ನಣಮದಿನ್ನಾವಂಗೆ ಪುಣ್ಯಕೃಪಾ |
 ಗಿಗೆ ಸೈಸಿಂ ದೊರಕೊಳ್ಳುಮಾತನೆ ವಲಂ ಶೃಂಗಾರರತ್ನಾಕರಂ ||
 ಪದವತ್ತಿದ್ವರ್ಧ ಗಭೀರಭಾವಗುಣದಿಂ ಲಾವಣ್ಯಲೀಲಾವಿಲಾ |
 ಸದಿನುದ್ಯದ್ಗುಣಶೋಭೆಯಿಂ ವಿವಿಧಭೂಫದ್ಭೂರಿಸಂಭಾವಿತಾ ||
 ಸ್ವದದಿಂ ಭೂಭುವನಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ನಿಲೆ ತತ್ತ್ವಾವ್ಯಂ ಜಗತ್ತೇವ್ಯಮ |
 ಪ್ಪದಜುಂದಂ ಕವಿಕಾಮದೇವನೆ ವಲಂ ಶೃಂಗಾರರತ್ನಾಕರಂ ||
 ಮೃದುಮಧುರವಚನರಚನೆಯಿ | ನುದಾತ್ತಕವಿವೃಷಭಕವಿಕದಂಬವಿಪಶ್ಚಿ |
 ದ್ಧೃದಯಮನಿಕುಲಗೌಳುತಿ | ಪುರದಜುಂ ಕವಿಕಾಮನಿಂತು ದೆಸೆದೆಸೆಗೆಸೆದಂ ||
 ಅನವದ್ಯಕೀರ್ತಿ ವಿದ್ಯಾ | ವಿನೂತನನಿಮಿತ್ತಬಾಂಧವಂ ಬುಧಸೇವ್ಯಂ |
 ವಿನಯವಿಭೂಷಣನಭಿಮಾ | ನನಿಧಾನಂ ನಿಖಿಲಸುಕವಿಮುಖಮಣಿಮುಕುರಂ ||
 ಸಕಲಕಲಾಕಲಿತಂ ವಾ | ಚಕವಾಚಸ್ತುತಿ ಸರಸ್ವತೀಮುಖಿತಲಕಂ |

* * * *

ಚದುರತವರ್ಮನೆ ರಸಭಾ | ವದ ನಿಧಿ ಮಹಿಮಾಂಬುರಾಶಿ ವಿನಯನಿಧಾನಂ |

* * * *

ಶ್ರೀನಿಧಿ ವಿವೇಕನಿಧಿ ಕವಿ | ತಾನಿಧಿ ಸೌಭಾಗ್ಯನಿಧಿ ಯಶೋನಿಧಿ ವರವಿ |

ದ್ಯಾನಿಧಿ ವಿಳಾಸನಿಧಿ ಮಹಿ | ಮಾನಿಧಿ ಮಾನನಿಧಿ ದಾನನಿಧಿ ಕವಿಕಾಮಂ ||

ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾದ ಬಿರುದುಗಳಲ್ಲದೆ ಕವಿತಾಪಿತಾಮಹ, ಸುಕವಿ ನಿರಕರನಿಳಿಂಪ, ಗದ್ಯಪದ್ಯವಿದ್ಯಾಧರ, ಬುಧಜನಕುಮುದಶರಚ್ಚಂದ್ರ, ಸುಜನವನ ಜವನಮಾರ್ತಾಂಡ, ವಾಗ್ಧೀವೀಲಬ್ಧವರಪ್ರಸಾದ ವಿಭವ, ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಇವನ ಗ್ರಂಥ

ಶೃಂಗಾರರತ್ನಾಕರ.

ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ರಸವಿವೇಕ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನೂ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ; ಇದು ಅಲಂಕಾರ ಶಾಸ್ತ್ರದ ರಸಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಹಿಂದಣ ಕವಿಗಳು ಹೇಳಿದ ಶೃಂಗಾರವನ್ನು ತಾನು ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಬರೆದಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥವು (1) ನವರಸವ್ಯವರ್ಣನ, (2) ಭಾವಭೇದನಿರ್ಣಯ, (3) ನಾಯಕನಾಯಿಕಾವಿಕಲ್ಪವಿಸ್ತರ, (4) ಸಖಸಖೀಸಂಭೋಗವಿಪ್ರಲಂಭಪ್ರಮಾ ವಸ್ಥಾದಿವಿಸ್ತರ ಎಂದು ನಾಲ್ಕು ಪರಿಚ್ಛೇದಗಳಾಗಿ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಕಾಮದೇವನನ್ನೂ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನೂ 'ಪ್ರಾಕ್ತನಕವಿ' ಗಳನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬಳಿಕ, ಪಂಡಿತರು ಶೃಂಗಾರಸಾರವಾದ 'ಭಾವರಸಪ್ರಪಂಚ' ವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು ಈ ಕೆಳಗಣ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಶೃಂಗಾರರತ್ನಾಕರವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆವೆನೆಂದು ಹೇಳಿ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದಾನೆ:—

ಭವಪಾದಾಂಬುಜಷಟ್ಪದಂ ನವರಸವ್ಯಾಪಾರಮಂ ಭಾವಸಂ |
ಭವಮಂ ನಾಯಕನಾಯಿಕಾಸಖಸಖೀಸಂಭೋಗತದ್ವಿಪ್ರಲಂ ||
ಭವಿಷ್ಯಪ್ರಸ್ತುತವೈಶಿಕಾದಿರಸರಾಸ್ತ್ರೋದ್ಭೂತಸನ್ಮಾರ್ಗವೃ |
ತ್ರಿವಿಕಲ್ಪಂಗಳುಮಂ ಮನಂಗೊಳಿಸಿದಂ ಶೃಂಗಾರರತ್ನಾಕರಂ ||

ಪರಿಚ್ಛೇದಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಗದ್ಯವಿದೆ:—

ಇದು ವಿನಮದಮರನಿಕರಮಕುಟಮಣಿಗಣಕಿರಣರಮಣೀಯಚರಣಸರಸೀರುಹ ಶಿವ ಪದಾಂಬುಜಭೃಂಗಾಯಮಾನ ಸರಸ್ವತೀಪ್ರಸಾದಾಸಾದಿತಕವಿತಾಪ್ರಭಾವಂ ಕವಿಕಾಮದೇವ ವಿರಚಿತಮಪ್ಪ ರಸವಿವೇಕನಾಮ ಶೃಂಗಾರರತ್ನಾಕರದೋಳ.

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ರಸಪ್ರಕರಣವನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಇದೇ ಮೊದಲನೆಯದು. ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಸಾಳ್ವನು ತನ್ನ ರಸರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿಯೂ ತಿಮ್ಮನು (ಸು. 1600) ತನ್ನ ನವರಸಾಲಂಕಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕಲಕ್ಷಣಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ನನುಗೆ ದೊರೆತ ಒಂದು ಓಲೆಯ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಶಿವನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಈ ಮಂಗಳಶ್ಲೋಕವು ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿದೆ:—

ಉಮೆಯಿಂ ಶೃಂಗಾರಮಾಕೆಯ್ದುಗಳ ಬಳಗದಿಂ ನೀರಮಾರುಂಡಮಾಲಾ |

.. ದಿಂ ಬೀಭತ್ಸಮಾಪನ್ನ ಗನಿನತಿಭಯಂ ಭಿಕ್ಷು ಕಾರುಣ್ಯಮಾನಾ ||

ಗಮೆ ಹಾಸ್ಯಂ ಭಾಳನೇತ್ರಾದ್ಭುತಮುಲಿವ ಮರುಳ್ತಂಡದಿಂ ರೌದ್ರಮಾಚಂ |

ದ್ರಮುನಿಂ ಶಾಂತತ್ವನಾಗಲ್ ನವರಸಭರಿತಂ ಶಂಭು ರಕ್ಷಿಕ್ಕೆ ನಮ್ಮಂ ||

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕುಕವಿನಿಂದಾರೂಪನಾದ ಈ ಪದ್ಯವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಶಿಥಿಲಪದಪ್ರಪೂರ್ಣಮಸಶಬ್ದತುಷಾವೃತಮಸ್ತಭಾಮಮ |

ಪ್ರಥಿತಗತಾರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರಮಸಹಾಸ್ಯಸಮಾವೃತಮಸ್ಪ ಕಬ್ಬಮಂ ||

ಗ್ರಂಥಯುಸಿ ಗರ್ವದಿಂ ಬಿಜಿತು ಬಿಜ್ರನೆ ಬೀಗಿ ಸರಸ್ವತೀಶಿರೋ |

ಮೃಧೆಯನದೇಕೆ ಮಾಡುವರೊ ದುಷ್ಕವಿಗಳ್ ಕಲರೀಧರಿತ್ರಿಯೋಳ್ || 687 ||

ಬಂಧುವರ್ಮ. ಸು. 1200.

ಈತನು ಹರಿವಂಶಾಭ್ಯುದಯ, ಜೀವಸಂಬೋಧನೆ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಇವನು ಜೈನಕವಿ; ಜೀವಸಂಬೋಧನೆಯ ಕೊನೆಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ “ನುತವೈ ಶ್ರೋತ್ತಮ ಬಂಧುವರ್ಮರಚಿತಂ” ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ವೈಶ್ಯ ಜಾತಿಯವನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಈತನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಇನ್ನೇನೂ ತಿಳಿವುದಿಲ್ಲ; ಇವನು ತನ್ನ ಗುರುವಿನ ಹೆಸರನ್ನು ಸಹ ಹೇಳಿಲ್ಲ.

ಕಮಲಭವನು (ಸು. 1235) ಈತನನ್ನು “ಸಂದ ಬಂಧುವರ್ಮ” ಎಂದು ಸ್ತುತಿಸುವುದರಿಂದ ಇವನು 1235 ಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದಿರಬೇಕು; ಎಷ್ಟು ಹಿಂದೆ ಇದ್ದಿರಬಹುದೋ ಅದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಿಲ್ಲ; ಸುಮಾರು 1200 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಇವನು ತನಗೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಅವ ಕವಿಯ ಹೆಸರನ್ನೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ

ಈತನನ್ನು ನಾಗರಾಜ, ಮಂಗರಸ, ಮೊದಲಾದವರು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾರೆ:—

ಕವಿಗಳೊಳೆ ಬಂಧುವರ್ಮಂ | ಕವಿ [ಯಾತನ] ಮುಂದೆ ಕವಿಗಳೆಂಬವರೆಲ್ಲಂ |

ಭವಿಗಟ್ಟರ್ಪರ್ ತೊಳಗುವ | ರವಿಯಂ ಬಳಸಿದ್ ಬಹಳಭಗಂಗಳೋಳ್ ||

[ನಾಗರಾಜನ (1331) ಪುಣ್ಯಾಸ್ರವ.]

ಬಂಧುರಭರತಯಾದವವಂಶವನು ಕೃತಿ | ಬಂಧದೊಳಗೆ ಸೇರಿಸಿದ |
ಬಂಧುರವರನನು ನೆನೆದು ನೇಮಿಚರಿತಪ್ಪ | ಬಂಧವನಾನುಸಿರುವೆನು ||

[ಮಂಗರಸನ (1508) ನೇಮಿಜೀನೇಶ ಸಂಗತಿ.]

ತನ್ನ ಕವಿತಾಚಾತುರಿಯನ್ನು ಈ ಸದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ :—

ರಸದೊಳ್ ಬಿನ್ನಣದೊಳ್ಳು ಕೂಡೆ ಪದಮರ್ಥವೃತ್ತಿಯಂ ಮಾಡೆ ರಂ,
ಜಿಸಿ ಪತ್ತಿದೊಡೆಮಾತು ಬಲ್ಲರೆದೊಡೆಗೊಳ್ಳಂತುಂ ಜನಂ ನಾಡೆ ಬೆ ||
ಕೃಷಮಪ್ಪಂತುಮಿದೊಂದೆ ಸಾಲ್ಪುದು ಜಗಕ್ಕೆಂಬಂತುಮಿಂ ಪೇಟ್ರಿಸೆಂ |
ದುಸಿರಲೆ ಕಬ್ಬಿ ಗರಣ್ಣ ದಂತುಮಿದನಾಂ ಪೇಟ್ರಿಸೆಂ ಮಹಾಕಾವ್ಯಮಂ ||

ದುಷ್ಕವಿಗಳನ್ನು ಈ ಸದ್ಯದಲ್ಲಿ ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದ್ದಾನೆ :—

ಅಲಿಸುತೆ ಬೇಗವೋಹೋ | ಸಾಲಿಸಿಮನೆ ವಿರಸಮಪ್ಪ ಕಬ್ಬಂ ಬೇಟ್ರಿಸ್ತೆ |
ಲೋಲತೆಯಿಂದಂ ಬರೆಬರೆ | ದೊಲೆಗಳಂಕಡಿಸುವಂತು ತಾಲ್ಪೊಳ್ ಪಗೆಯೇ ||

ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ

1. ಹರಿವಂಶಾಭ್ಯುದಯ.

ಇದು 22 ನೆಯ ತೀರ್ಥಕರನಾದ ನೇಮಿನಾಥನ ಚರಿತವು; 14 ಅಶ್ವಾಸಗಳಾಗಿ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಕವಿ ಈ ಸದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ :—

ಪದ್ಯಾಂಗಿ ವಚನಸನ್ಮುಖಿ | ಗದ್ಯಮಹಾರಚನೆ ವಿಳಸದುಭಯಾಲಂಕಾ |
ರೋದ್ಯತ್ಕುಚಿ ಮತ್ಕೃತಿವಧು | ವಿದ್ಯಾವಿಜ್ಞಾನದ ಮನದೊಳೆರೆ ವಿರಚಿಸುವೆಂ ||

ಗ್ರಂಥಾನಂತರದಲ್ಲಿ ನೇಮಿನಾಥನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ; ಬಳಿಕ ಸಿದ್ಧಾದಿಗಳನ್ನೂ ಯಕ್ಷಯಕ್ಷೆಯರನ್ನೂ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಸಿ ಕಥೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಅಶ್ವಾಸಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಗದ್ಯವಿದೆ :—

ಇದರ್ಹತ್ಸರ್ವಜ್ಞಪಾದಪದ್ಮವಿರಾಜತೋತ್ತಮಾಂಗ ಶ್ರೀಬಂಧುವರ್ಮನಿರ್ಮಿತ
ಮಪ್ಪ ಹರಿವಂಶಾಭ್ಯುದಯದೊಳ್.

ಇವನ ಬಂಧವು ಲಲಿತವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಾಸಬದ್ಧವಾಗಿಯೂ ಇದೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಸದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ :—

ನಂದನ.

ತಳಿಗಳ ಕೆಂಪು ಸಂಪಗೆಯ ಕಂಪು ಮದಾಳಿಯಲಂಪು ಚಿಲ್ವಿನಿಂ |

ಮಿಳಿರ್ನಳಗೊಂಬು ದಂಪತಿಗಳಿಂಬು ಮನೋಭವನಂಬು ಪೂತ ಪೂ ||

ಗೊಳಗಳ ತಳ್ಳು ತೆಂಕಣೆಲರೊಳ್ಳು ಲತಾಳಿಯ ತಳ್ಳು ಕಾಮುಕ |

ಕಳೆನಭಿನಂದನಂ ಬಗೆದು ನೋಡಲುಮಿಂತು ಮನೋನುಬಂಧನಂ || 688 ||

ಕಾಳಿಯಮರ್ದನ.

ಪಿಡಿದು ತೆಗೆದತ್ತಿ ಬೀಸು | ತ್ತಡಸಿ ತಗುಳ್ಳುಪ್ಪೆಯಮೇಲೆ ನೀಲಾಂಬರಮಂ |

ಪಿಡಿದೊಗೆವಸಗನ ತೆಪ್ಪಿಂ | ಪೊಡೆದಂ ವಿಷಧಾರಿ ಸೊಪ್ಪು ಸೊವಡಪ್ಪಿನೆಗಂ || 689 ||

ರುಕ್ಮಿಣಿಯ ಕುರುಳು.

ಕರಿಯವನಿಸಿದು ಪೊಳೆವುವು | ಸುರುಳ್ಳು ಕುಸಿದಿದುರ್ಮರಳುತಿರ್ಪುವು ಬೇಟು |

ಗಿರುತುಂ ಬಂಬಲೆಳ್ಳುವು | ಕುರುಳಂದಮಿದೇಂ ವಿರುದ್ಧಮೋ ಕಾಮಿನಿಯಾ || 690 ||

ಶಿಶುಸಾಲಕೃತಕೃಷ್ಣನಿಂದೆ.

ಉಡಿದೈ ಭಂಡಿಯನೇನಗುರ್ವೊ ಮಗುಲ್ಪುಂ ವಿಕ್ರಾಂತದಿಂ ಕಾಗೆಯಂ |

ಪಿಡಿದೈ ಸಂಕಿಸದೆಲ್ಪು ಕಲ್ಪು ಬಡಗೂಂಟಿಂದಿಂತಿವಂ ನೋವಿನಂ ||

ಬಡಿದೈ ನೀರೊಳಗೊಳ್ಳೆಯಂ ಮಡಿಪಿದೈ ನೀಂ ಚೋದ್ಯಮೋ ಮತ್ತರ |

ಲ್ಪಿದುವಂ ಮಾಣ್ಡಿರದೊತ್ತಿದೈ ಗಡಮಿದೇನಾಶ್ಚರ್ಯಮೋ ಸಾಹಸಂ || 691 ||

ಪೌರುಷ.

ಕೇಡೆಂಬುದು ಪುರುಷನನೀ | ಡಾಡಲುಮಲೆದಲೆದು ಕಾಡಲುಂ ಪುರುಷತೆಯಂ |

ನೋಡಲುಮಂದಾದೊಡೆ ಚಿಃ | ನಾಡೆ ಮನಂಗೆಟ್ಟು ಮಗುಲಿಲಕ್ಕುಮೆ ಪೋಪಂ || 692 ||

ಪಾತಿವ್ರತ್ಯ.

ಪತಿ ಕಾಗುಮೆ ಪೆಂಡತಿಯಂ | ಸತಿ ತನ್ನಂ ತಾನೆ ಕಾಗುಮುತ್ತಮಜಾತಿ |

ಸ್ಥಿತಿಯಂ ಗುಣಸಂತತಿಯಂ | ಗತಿಯಂ ತಾಂ ಬಗೆದು ನೆಗಲ್ಪಿ ಪಲ್ಪ ಪೊರ್ದುಗುಮೇ || 693 ||

ಅಹಿಂಸೆ.

ಕಾವನರಾರುಮಿಲ್ಲ ದನಮೆಂಬುದು ನೀರನಿತಿಲ್ಲ ದೋಷಮೆಂ |

ಬಾವುದುಮಿಲ್ಲ ಬೆರ್ಚುವುದು ಮೆಯ್ಯಮುಳಿಸಿಲ್ಲದ ಮೂಗುಜಾತಿಗಳ್ ||

ಮೇವುದು ಪುಲ್ ಜಲಂ ಕುಡಿವುದಿವೆಡೆಯುಂ ಪಟುವಂತುಮಿಷ್ಟಸಂ |

ಸೇವನೆಯಲ್ಲಿ ಮೆಯ್ಯುಪ್ಪೆಯದಿದುರ್ಮನೇಂ ಗಳ ಕೊಲ್ಪುದೊಳ್ಳತೇ || 694 ||

2. ಜೀವಸಂಬೋಧನೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಜೀವನನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಜೈನಮತದ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ಅಧ್ಯುವಾಭಿಧಾನ, ಅಶರಣಾಭಿಧಾನ, ಏಕತ್ವಾಭಿಧಾನ, ಅನ್ಯತ್ವಾಭಿಧಾನ, ಸಂಸಾರಾಭಿಧಾನ, ಲೋಕಾಭಿಧಾನ ಅಶುಚಿತ್ವಾಭಿಧಾನ, ಆಶ್ರವಾಭಿಧಾನ, ಸಂವರಾಭಿಧಾನ, ನಿರ್ಜರಾಭಿಧಾನ, ಧರ್ಮಾಭಿಧಾನ, ಬೋಧ್ಯಾಭಿಧಾನ ಎಂದು 12 ಅಧಿಕಾರಗಳಾಗಿ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಜಿನಸ್ತುತಿ ಇದೆ. ಬಳಿಕ ಕವಿ ಸಿದ್ಧಾದಿಗಳನ್ನೂ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಸಿ,

ಅಜಾವಿಲ್ಲದೆ ತಕ್ಕೈಡೆಯೋಳ್ | ತಪ್ಪಿಸಲ್ಲದೆ ತೊಡದು ನಮವ ಜೀವಕ್ಕೈಲ್ಲಂ |
ನೆಜೆಯೆ ಹಿತಮೆಂದು ಬಗೆದಿದ | ನಜಪುವನಜವಂತು ಜೀವಸಂಬೋಧನೆಯಂ ||

ಎಂದು ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಅಧಿಕಾರಗಳ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ

ಇದು ಜಿನಶಾಸನಸ್ತುತಾಸಂತೀರ್ಥೋದಿತ¹ವಿದಿತ ಬಂಧುವರ್ಮನಿರ್ಮಿತಮಪ್ಪ,
ಜೀವಸಂಬೋಧನಾಗ್ರಂಥಾವತಾರದೋಳ್

ಎಂಬ ಗದ್ಯವಿದೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥವು ಲಲಿತವಾಗಿಯೂ ನೀತಿವೈರಾಗ್ಯಬೋಧಕವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಇದರಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಪಟ್ರಿಯಂ ಬರಿಸದೆ ಪೆಜರಂ | ಪಟ್ರಿಯದೆ ತನ್ನಳವಿಯಿಂದಮೆಂತುಂ ಧರ್ಮ |
ಕ್ಕಟ್ರಲದೆ ವಿರುದ್ಧವೃತ್ತಿಗೆ | ಬಟ್ರಲದೆ ನೆಗಟ್ಟಿನನಘಂಗಳೇಂ ಪೊರ್ದುಗುಮೇ

|| 695 ||

ಕುಡಲಾರ್ಪೊಡೊಡೆಯನಪ್ಪುದು | ಕುಡಲಾಜದೆ ಬೇಡಿದವರ್ಗಳಂ ಮಜುಗಿಸುತಿ |
ಪೊಡಮೆಯನಾರ್ಗಂ ಮಜುಕಮ | ನೊಡರಿಸದಿಪೊಂದು ಬಡತನಂ ಪೇಸಲ್ತೆ

|| 696 ||

ಎಲೆ ಎಲೆ ಜೀವರಾಶಿಗಳಿರಾ ಮಜುದಿನ್ನೆಗಮಿದು ಕೆಟ್ಟ ಗಾ |

ವಿಲೆಕೆಯೆ ಸಾಲ್ಗುಮಿನ್ನಜುದು ಬಂಧನಹೇತುಗಳಪ್ಪುವೆಲ್ಲಮಂ ||

ತೊಲಗಿಪುದಾರ್ತು ತಕ್ಕೈಡೆಯೋಳೀವುದು ಕಾವುದು ಸದ್ಗುಣಂಗಳಂ |

ಸಲಿಸುವುದೀಮನುಷ್ಯಭವಮಂ ಪಡೆದುಂ ಮಜುದಿಪುರ್ದೊಳ್ಳಿತೇ || 697 ||

1. ಶಿಲೋದಿತ-ಎಂದು ಪಾಠಾಂತರ.

ಪಟ್ಟಿಂ ಗಟ್ಟಿದನೆಂ ಗುಮೋ ಬಡವನಂ ಪೋ ಬಲ್ವು ಮಾಣೆಂ ಗುಮೋ |
 ಕಟ್ಟಾಳೆಂ ಗುಮೋ ಪಂದೆಯೆಂದು ಕಡೆಗಡ್ಡು ತ್ತುರ್ಕುಮೋ ಲೋಭಿ ನೀಂ ||
 ಮುಟ್ಟೆಂದಿರ್ಕುಮೋ ಜಾನಿ ಮೆಚ್ಚಿದೆನಿವಂ ಬಾಟ್ಲೆಂ ಗುಮೋ ಕೆಮ್ಮನೇ |
 ಗೆಟ್ಟತ್ತೆಂಬವೊಲಟ್ಟಿ ಕೊಂದಪನಿವಂ ಮಾಯಾಂತಕಂ ಪಾತಕಂ || 698 ||

ಧರ್ಮಮನೆ ಕಿಡಿಸಿ ಮೆಯ್ಯನಿ | ಸಾರ್ಮವಿದೆಂದಲ್ಪು ಸುಕಕ್ಕೆ ಮೋಹಿಸುವುದೆ
 ಪೇಲ್ವಾ |

ಪೆರ್ಮರನಂ ಕಡಿದೋವದೆ | ನಿರ್ಮೂಲಂ ಮಾಡಿ ಪಣ್ಡನಲ್ ಬಯಸುವವೋಲ್
 || 699 ||

ಸುರಧನುವೆಂತುಟಂತೆ ವಿಳಸಜ್ಜಳಬುದ್ಧದಮೆಂತುಟಂತೆ ಪೆ |
 ದೇರೆಯಿರವೆಂತುಟಂತೆ ಕಿಸುಸಂಜಿಯ ರಂಜನೆಯೆಂತುಟಂತೆ ಫೂ ||
 ಧರನದಿಯೆಂತುಟಂತೆ ಮುಗಿಲೊಡ್ಡದಾಕೃತಿಯೆಂತುಟಂತೆ ಮು |
 ತೃರ ತನುವುಂ ಕಳತ್ರಜನಮುಂ ಧನಮುಂ ಬಗೆದಂತು ನೋಟೊಡಂ || 700 ||

ಪಲ್ವಾಯ ಮೊದಲ್ ಪರಾಭವದ ಮೊತ್ತಮೊದಲ್ ಖಳಮೋಹರಾಜನೆಂ |
 ಬಲ್ವಪನ ಬಾಲ್ವೊದಲ್ ಬಳಿದ ಕರ್ಮದ ಬಲ್ವುಮೊದಲ್ ನಿತಾಂತಮೆಂ ||
 ದಲ್ವಪುನ ಕಾವ ಪೆರ್ಚಿಸುವ ಚಿಂತಯನರ್ಥದೊಳುಂಟುಮಾಡದೊ |
 ಕ್ಲಲ್ವಾಯದೆ ಮೋಹಮಂ ಬಿಸುಟ ಮಾನಸರಿಲಿ ಯೆ ದೇವರಲ್ಲರೇ || 701 ||

ತನುಬಳವುಂ ವಿಳಾಸದಳವುಂ ಧನಸಂಕುಳವುಂ ವಿನೂತಯಾ |
 ವನಭರವುಂ ಕಳತ್ರದಿರವುಂ ಸುತರಾದರವುಂ ಸರಾಗಿಯು ||
 ಪ್ಪನ ಸಲವುಂ ಲತಾಂಗಿಯೊಲವುಂ ಸಿರಿಯೊಳ್ ನಿಲವುಂ ನಿತಾಂತಮೆಂ |
 ದಿನಿತುಮನಿತ್ಯಮೆಂದಿವಣಿಗಕ್ಕೆಗೆ ದುಃಖಿಗಳಾಗಲಕ್ಕುಮೇ || 702 ||

ಅಡಗಿನ ತೋಲ ನೆತ್ತರ ಮಿದುಳ್ಳಳ ಶಲ್ಯದ ಪುಂಜಮೊತ್ತಿ ಬಂ |
 ದಡಸುವ ವಾತಪಿತ್ತಕಫದೋಷಸಮೂಹದೆ ಪತ್ತಿ ನಿಲ್ಲದೆಂ ||
 ದೊಡೆ ಪೆಟತೇಂ ಕ್ರಿಮಿವ್ರಜದ ಮೂತ್ರಪುರೀಷದ ಕೊಂಡಮೆಂದೊಡೀ |
 ಯೊಡಲಿದಣ್ಣದಮಂ ಬಗೆದು ಭಾವಿಸಿ ಪೇಸದುದೇಕೆ ಜೀವನೇ || 703 ||

ಬಗೆ ಗಡ ಗರ್ಭದೊಳ್ ಬಳೆವುದಂ ಬಗೆ ಪುಟ್ಟುವ ಮಿಟ್ಟುಗೊಡ್ಡಮಂ |
 ಬಗೆ ಬಳೆವಂದಿನೇಳಿದಿಕೆಯಂ ಬಗೆ ಕುತ್ತದೊಳಾದವಸ್ಥೆಯಂ ||
 ಬಗೆ ಕಡುಮುಪ್ಪುವಾಂಕುವೆಡೆಯಂ ಬಗೆ ಸಾವಿನೊಳಪ್ಪ ಸೇದೆಯಂ |
 ಬಗೆವಡಲೇವುದೆಂದು ನೆಗಲ್ಲಲದೊಡ್ಲಿಯಮಾತೊ ಜೀವನೇ || 704 ||

ದೇವಕವಿ. ಸು. 1200.

ಈತನು ಕುಸುಮಾವಳೀಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ ಇವನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕವಿಯೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಕಂಠೋಕ್ತವಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಗ್ರಂಥದ ಹದಿನೈದನೆಯ ಅಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯದ ಭೇರೀರವವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವಾಗ—

ಕವಿಕಮಳಜಸೂಕ್ತಿಸುಧಾ | ಣವಸೋಮಂ ದೇವಕವಿ ದಲೆಂದಿನಿತಂ ಸಾ |

ಋವಸೋಲ ಭೇರೀಭಾಂಕೃತಿ | ರವಮೊಗೆದತ್ತುತ್ತರಾಶಿಯೋ ಮುತ್ತಾಗಳ್ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ದೇವಕವಿಯೆಂದು ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. “ಕವಿಕಮಳಜಸೂಕ್ತಿಸುಧಾಣವಸೋಮಂ” ಎಂಬುದರಿಂದ ಶಾಂತೀಶ್ವರಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆದ ಕವಿಕಮಳಭವನಿಗೆ ಗ್ರಂಥ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಈತನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹನಾಡಿದಂತೆ ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ಊಹೆಗೆ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿ ಋತು, ಸೂರ್ಯಸ್ತ, ಮೊದಲಾದ ವರ್ಣನಾಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಈತನು ಬರೆದಿರುವ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಅದೇ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಂತೀಶ್ವರ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

ಈತನು ತನ್ನ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಚಿಕ್ಕರಾಜಚಮೂಪ ಎಂಬವನನ್ನು ನಾಯಕ ನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ಚಿಕ್ಕರಾಜನು ಕಾಶ್ಮೀರಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಕೇಶವದಂಡನಾಯಕನ ಪೌತ್ರನೆಂದೂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರನ ಜ್ಯೇಷ್ಠಪುತ್ರನೆಂದೂ ಇವನಿಗೆ ವಿಟ್ಟಲ, ಲಾಹದೇವ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ತಮ್ಮಂದಿದ್ದರೆಂದೂ ಈತನು ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿಯೂ ಚಮೂಪನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದನೆಂದೂ ಈ ಗ್ರಂಥ ದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಚಿಕ್ಕರಾಜನು ಆವ ರಾಜನಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದನೋ ತಿಳಿಯದು.

ಈ ಕವಿಗೆ ಕವೀಂದ್ರೋತ್ತಂಸ, ಕೃತಿರತಿರಮಣ, ಭಾರತೀಭೂಷಣ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಈತನ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನು (ಸು. 1245) ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆದಿರುವುದರಿಂದ ಇವನು ಅವನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹಿಂದಣವನು ಎಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈತನು ರುದ್ರಭಟ್ಟನನ್ನೂ (ಸು. 1180), ಅಗ್ಗಳನನ್ನೂ (1189) ಸ್ತುತಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಅವರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಈಚೆಯವನು ಎಂಬುದೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಇವನು ಸುಮಾರು 1200 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು.¹

ಈತನು ಪೂರ್ವಕವಿಗಳನ್ನು ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ :—

1. ಇವನ ಗ್ರಂಥವು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಗ್ರಂಥಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಇವನು ತನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಏನಾದರೂ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆಯೋ ಎನ್ನೋ ತಿಳಿಯದು.

ಕವಿನಿರ್ವಾಣಂಗೆ ಬಾಣಂ ಗವನಿಗೇವ ಹರ್ಷಂಗೆ ಹರ್ಷಂಗೆ ವಿಖ್ಯಾ |
 ತವಿಜನ್ಮಾಘಂಗೆ ಮಾಘಂ ಗವಿಳಸುಕವಿರತ್ನಂಗೆ ರತ್ನಂಗೆ ಸಂದೊ ||
 ಪ್ಲುವಿಳಾರುದ್ರಂಗೆ ರುದ್ರಂ ಗೊದವಿದ ಪದೇಪಿಂದಗ್ಗಲಂಗಳಂಗಳು |
 ತ್ಸವದಿಂದಾವಂ ದಿಟಂ ವಂದಿಸುವದಟನವಂ ಸತ್ಯವೀಂದ್ರಾವತಂಸಂ ||
 ವಿದಿತಕಥಾವಿಚಿತ್ರಮೇಸವೀಕುಸುಮಾವಳಿಯೆಂಬ ನವ್ಯಕಾ |
 ವ್ಯದೊಳಿದು ಸ. ಶೋಭೆ ಶ. ಬಾಣನ ಸೂಕ್ತಿಕಳಾಕಳಾಪಮ ||
 ಗ್ಗದ ಕವಿಮಾಘಹರ್ಷರ ವಚಸ್ತಿ . . ನತಿ ರುದ್ರಭಟ್ಟನೊಳ್ |
 ಪುದಿದ ಪದಪ್ರಗಲ್ಬಗುಣಮಗ್ಗಲದೇವನ ಭಾವಗೌರವಂ ||

ತನ್ನ ಕವಿತಾಚಾತುರಿಯನ್ನೂ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿ
 ದ್ದಾನೆ :—

ವರಶಬ್ದಜ್ಞರನರ್ಥದರ್ಶಿಗಳನುಕ್ತಿಪ್ರೌಢರಂ ಭಾವತ |
 ತ್ವರಂ ನಿಂತವಿದರ್ಕಳಂ ರಸಿಕರಂ ಸಾಹಿತ್ಯದೊಳ್ ಸಂದ ಜಾ ||
 ಣರನಾಂದೋಳಶಿರಸ್ಸರೋಜಮುಖರಂ ಮಾಝುಕ್ತಿಚಾತುರ್ಯಬಂ |
 ಧುರವಾವಂಗೆಡೆಗೊಂಡು ದಾತನೆ ಕವೀಂದ್ರೋತ್ತಂಸನೀಧಾತ್ರಿಯೊಳ್ ||
 ಸುಕೃತಿಶ್ರೀಭಾಮಿನೀಮಂಗಳಮಣಿಮಯದಾಮಂ ಬುಧಸ್ತತ್ಯಸಾಹಿ |
 ತ್ಯಕಳಾಸಂದೋಹನೀಮಂ ಸುಕವಿಸುಕರಕೀರಾಸ್ಯಪುಷ್ಪಾವಳೀಕ ||
 ಲ್ವಕುಜಾರಾಮಂ ಸ್ವಕೀಯಾನ್ವಯಕುವಲಯಸಂಸ್ಥೋಮಸೋಮಂ ಸದಾಚಾ |
 ರಕನಲ್ಲ ಕ್ಷೀಲಲಾಮಂ ಕೃತಿರತಿರಮಣಂ ಸಾಹಸೋದ್ವಾಮಭೀಮಂ || ¹

ಇವನ ಗ್ರಂಥ—

ಕುಸುಮಾವಳಿ.

ಈ ಗ್ರಂಥವು ನೇಮಿಚಂದ್ರನ ಲೀಲಾವತಿಯಂತೆ ಒಂದು ಕಲ್ಪಿತಕಥೆ;
 ಚಂಪೂರೂಪವಾಗಿದೆ. ನಮಗೆ ದೊರೆತ ಅಸಮಗ್ರ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ 15 ಅಶ್ವಾಸಗಳಿವೆ.
 ಒಟ್ಟು 18 ಅಶ್ವಾಸಗಳಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಇದರ ಕಥಾಗರ್ಭವನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ :—

ಮದನಾಂತೀಪುರದ ಮಣಿಕುಂಡಲರಾಜನು ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕೂಟಾದ್ರಿಯ ಬಳಿಯ
 ಒಂದು ವನದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಪಿಲಯುಷಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ರೂಪವತಿಯಾದ ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು
 ಕಂಡಂತೆ ಮಂತ್ರಿಗೆ ಹೇಳಲು, ಮಂತ್ರಿ—ಚಿತ್ರಕೂಟದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕಪಿಲಯುಷಿಯಿರುವುದು
 ನಿಜ; ನಾವು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ನೋಡಬಹುದು—ಎಂದು ಹೇಳಲು, ಇಬ್ಬರೂ ಹೊರಟು
 ಯುಷಿಯನ್ನು ಕಂಡು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಆತನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅಮೃತಶಿಲಾಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು

1. ಈ ಪದ್ಯವನ್ನು ಕಥಾನಾಯಕನಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುವಂತೆ ಬರೆದಿರಬಹುದು.

ನೋಡಿ ಅದರ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ಋಷಿಯಿಂತಂದನು :—ವಿಮಲಾಪುರಿಯ ವಿಶ್ವಂಭರರಾಜನು ಪುತ್ರಕಾಮೇಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಕಂದರ್ಪದೇವನೆಂಬ ಮಗನನ್ನು ಪಡೆದು ತದ್ವಿವಾಹಾರ್ಥವಾಗಿ ರಾಜಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ ತೋರಿದಾಗ ಅವನಾರನ್ನೂ ವರಿಸದೆ, ಒಂದಾನೊಂದು ದಿನ ಉದ್ಯಾನವನದ ಮಾವಿನಮರಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಕುಸುಮಾವಳಿಯ ಚಿತ್ರವನ್ನು ನೋಡಿ ಮೋಹಾವಿಷ್ಟನಾಗಿ ಆ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಹುಡುಕುವುದಕ್ಕೆ ಮಂತ್ರಿಪುತ್ರನಾದ ಮೇಧಾವಳನೊಡನೆ ಪವನಂಜಯವೆಂಬ ಅಶ್ವವನ್ನು ಹತ್ತಿ ಹೊರಟು ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕೌಶಿಕಮುನಿಯಿಂದ ಅನೇಕ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಪದ್ಮಪುರದರಸು ವಜ್ರಜಂಘನ ವೈರಿಯಾದ ಸಿಂಹಬಲನನ್ನು ಜಯಿಸಿ ವಜ್ರಜಂಘನಿಂದ ಕುಸುಮಾವಳಿಯಿರುವ ದೇಶವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಚಂದ್ರಕಾವತೀವಿಷಯದ ಚಕ್ರವಾಳಪುರದ ಬಳಿಯ ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿದ್ದನು. ಆ ದೇಶದ ರಾಜನಾದ ಚಂದ್ರಧ್ವಜನ ಮಗಳೇ ಕುಸುಮಾವಳಿ. ಆಕೆ ಕಂದರ್ಪದೇವನ ಚಿತ್ರಪಟವನ್ನು ನೋಡಿ ಮೋಹಗೊಂಡು ವಿರಹಾರ್ತೆಯಾಗಿರಲು ಅವಳ ಸಖಿ ಕಳಿಭಾಷಿಣಿ ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾತ್ಯಾಯನೀದೇವಿಯ ಆಲಯಕ್ಕೆ ಕುಸುಮಾವಳಿಯ ಅಭೀಷ್ಟಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನು ಕಂಡು ಚಿತ್ರಪಟದಲ್ಲಿಯವನು ಈತನೇ ಎಂದರಿತು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟು ಕುಸುಮಾವಳಿಯ ವಿಷಯವನ್ನು ಅವನೊಡನೆ ಹೇಳಿ ಅವಳ ಬಳಿಗೆ ಆತನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದಳು. ಕಂದರ್ಪದೇವನು ಮೇಧಾವಳನನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು ಕುಸುಮಾವಳಿಯೊಡನೆ ಕುದುರೆ ಹತ್ತಿಕೊಂಡು ತನ್ನೂರಿಗೆ ಹೊರಟು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಗ ಒಂದು ಸಿಂಹವು ಆರ್ಭಟಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಲು ಕುದುರೆ ಕಿತ್ತುಕೊಂಡು ಓಡಿಹೋಯಿತು. ಕುಸುಮಾವಳಿ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕಾಣಿಸಿ ಹೋಗಿ ಬೇಡರ ಗುಂಪಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಅವರಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಓಡಿಹೋಗಿ ಕಪಿಲಋಷಿಯನ್ನು ಮರೆಹೊಗಳಲು ಋಷಿ ಅವಳ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ತದ್ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಶಿಲಾಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಅತ್ತ ಕಂದರ್ಪದೇವನು ಸಿಂಹವನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ಪ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಕಾಣದೆ ತಲ್ಲಣಿಸಿ ಕಪಿಲಋಷ್ಯಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದು ಋಷಿಯ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಮರಳಿ ಸ್ತ್ರೀರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದ ತನ್ನ ಪ್ರಿಯೆಯೊಡನೆ ಸೇರಿದನು. ಕುಸುಮಾವಳಿಯ ತಂದೆಯೂ ಕಂದರ್ಪನ ತಂದೆಯೂ ತಂತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಅದೇ ವನಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸೇರಿದರು. ಮಣಿಕುಂಡಲನು ಇದನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೋಡಿ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಪಟ್ಟನು. ¹

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಕವಿ ವಿಶ್ವನಾಥನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ ಬಳಿಕ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ.

ಅಶ್ವಾಸಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಗದ್ಯವಿದೆ :—

ಇದು ಕಮನಕುಧರೇಂದ್ರನಂ ದನಾಲೋಲಲೋಚನಚಕೋರೀ ಸುಖಪ್ರದ ಪರಮಾಂಗ ಕಾಂತಿಸಂತಾನಸಾಂದ್ರಚಂದ್ರಿಕಾವಿಭವಶೋಭಾಯಮಾನ ಶ್ರೀವಿಶ್ವನಾಥಚರಣನವಮಯೂ

ಖೋತ್ಪಲ್ಲ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಕಂದರ್ಪದೇವಪ್ರಭಾವಪ್ರಶಂಸೋಲ್ಲಸಿತ ಕುಸುಮಾವಳಿ
ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದೊಳೆ.

ಈತನ ಬಂಧವು ಪ್ರೌಢವಾಗಿಯೂ ನಿರರ್ಗಳವಾಗಿಯೂ ಗಂಭೀರವಾಗಿ
ಯೂ ಇದೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಸೂರ್ಯಾಸ್ತ.

ಮಿಸುಗುವ ಕಾಂಚನಾಚಲದ ಕಾಂತಿಕಳಾಪಮನೆಯ್ವೆ ಪೀಡುರ್ ತ |
ನ್ನೆಸಕದ ತೇಜದುಗ್ರತೆಯನಾತಪಮಾತಪನೀಯದೀಧಿತಿ ||
ಪ್ರಸರಮನಲ್ಪ್ರಕಾಶಲ್ ನೆಜೆಯದಿಂತು ಮಗುಲ್ಪ್ರಕಾಶದುದೆಂಬಿನಂ ವಿರಾ |
ಜನಿದುದು ಪೊಂಬಿಸಿಲ್ ಪದೆಸಿನಿಂದಪರಪ್ರಹರಾರ್ಥಕಾಲದೊಳೆ || 705 ||

ಪ್ರಭಾತಮಾರುತ.

ಪನಿಪುಲ್ಲಂಬುಕಣಂಗಳಂ ಕೆದಟುತುಂ ಕೋಕಂಗಳೊಳೆ ರಾಗಮಂ |
ನನೆಪೊಯ್ದುಣ್ಣಿಸುತುಂ ಪತ್ರಿಗಳೊಳೆಪಾರ್ತೂಂಕಡಂ ನೂಂಕುತುಂ ||
ವನಜಕ್ಕೊಯ್ಯನಲರ್ಕೆಯಂ ಸಮನಿಸುತ್ತೂರಂತೆ ಮೆಯ್ಯೆರ್ಚಿ ತ |
ಣ್ಣನೆ ತೀಡಿತನಸುಂ ಪ್ರಭಾತಸಮಯಪ್ರೋದ್ಧೂತತೀತಾನಿಲಂ || 706 ||

ಕಬ್ಬ.

ಮಿಡಿಯಲೊಡಂ ಸುರಿವುದು ರಸಮೆಡೆಯುಡುಗದೆನಿಪ್ಪ ನುಡಿಗೆಕಡುಕಿನಿಸಿದವೋಲ್ |
ಗುಡುಗುಡಿಸಿ ಗಂಟುಗಂಟುಗ | ಳೆಡೆಯಂ ರಸಮುಣ್ಣು ವಿಕ್ಕು ವಾಟಿಗಳೆಸುಂ || 707 ||

ಎಳೆಯ ಹುಲ್ಲು.

ಧುರದೊಳೆ ಶಕ್ರನಸೊಕ್ಕಲಿಕ್ಕೆ ನೆಜೆ ಕಪ್ಪಂಗಳೊಂಡ ಪೀಯೂಷಮಂ |
ಭರದಿಂದಿಂಟುವಲಂಪಿನಿಂ ಗರುಡನಂತಶ್ಚಂದ್ರಿಯಂ ಮಾಡಲಿಂ ||
ದಿರದುದ್ಧರಿಸಿದೊಂದು ಪಿತ್ತರಸವೆತ್ತಂ ತಳ್ತವೋಲ್ ಪಚ್ಚನಾ |
ಗಿ ರಸಾವೇಷ್ಟಿತಮುಷ್ಟಿಮಾತ್ರದಳವುಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಿಭ್ರಾಜಕುಂ || 708 ||

ಕತ್ತಲೆ.

ಅಡಿಯಿಡಲುರ್ವಿಯಿಲ್ಲತಳರಲ್ ನೆಜೆ ನಾಲ್ವೆಸೆಯಿಲ್ಲ ಕಾಣ್ಕೆಯ |
ಪೊಡೆ ನಯನಕ್ಕದಿಲ್ಲ ತನುವಿದಪುದಿಲ್ಲೆನುತುಂ ಕರಾಗ್ರದಿಂ ||
ತಡವರಿಸುತ್ತೆ ವಿಸ್ಮಯದೆ ಭೂಜನಮಿಂತಿರುತಿರ್ದುರ್ದಿದೊಳೆ |
ಮಿಡುಕದೆ ಸುಮ್ಮನಿರ್ಪನಮಗುವರ್ಪ ಪರ್ಬಿತು ಮರ್ಬು ಲೋಕಮಂ || 709 ||

ತಿಮಿರಸ್ತೋಮಾಬ್ಧಿಯೋ ತೊಟ್ಟನೆ ಮುಲುಗಿದುದೋ ದುಸ್ತರೋದಸ್ತಮಃಕ |
 ದಮದೋ ಕೇಳಲ್ಪುದೋ ಕಜ್ಜಳಬಹಳರಜೋ ರಾಶಿಯೋ ಬಿಲ್ಪುದೋ ಧ್ವಾಂ ||
 ತಮಹಾಕೂಪೋದರಸ್ಥಾನದೊಳೆ ದಲಿದೇಂ ನಲ್ಗಿತ್ತೋ ನಿಶ್ಚಯಂ ಲೋ |
 ಕಮಿದೆಂಬಂತುರ್ಬಿ ಪರ್ಬಿತ್ತಾನಿಬಿಡತರಾಪೂರಘೋರಾಂಧಕಾರಂ || 710 ||

ಚಂದ್ರಿಕೆ.

ತಳತಳಿಸುವ ತನಿವೆಳ್ಳಿಂ | ಗಳ ಬಳಗಮುಭಿನ್ನಮಾಗೆ ಪರ್ಬಿದಗುರ್ಬಿಂ |
 ಪೊಳೆವನ್ಮೃತಂ ತೀವಿದ ನಿ | ಮೃಳಹಿಮುಕಿರಣಾಶ್ರಭಾಂಡಮೆನಿಸಿ ತಜಾಂಡಂ || 711 ||

ಮಾಗಿ.

ಹಗಲಿರುಳ್ಳಳ ಭೇದಂ ನೆ | ಟ್ಟಿಗೆ ಕೆಟ್ಟರೆ ಭುವನಗರ್ಭಕುಹರಂ ತಾನಾ |
 ವಗಮಿಡಿದಡಸಿದ ತುಂತುರ | ಹಗವಮಿದೆನಿಸಿದುದು ಬಿಡದ ಬಡಹದ ಕೊರ್ಬಂ || 712 ||

ಪಜಿದಾಗಳ ಪನಿಪುಲ್ಲ ಬಿಂದುಗಳ ತಂದಲ್ ರೋಮರೋಮಂಗಳಿಂ |
 ನೆಜ್ಜಿ ಸಾರುತ್ತಿರೆ ಜಾನುಮಧ್ಯಗತಮೂರ್ಧಭ್ರಾಂತಮಾಗಿಂತು ಪ ||
 ಲ್ಲಜಿಗುಟ್ಟುತ್ತಮ ವಾನರಾಳಿ ನಡುಗುತ್ತಿದ್ಧತ್ತು ಶಾಖಾಗ್ರದೊಳ್ |
 ಸೆಜಿಗೈಯ್ದಂದದೆ ಮುಂಬಗಲ್ವರಮದೆತ್ತಂ ಪೋಗದಾಮಾಗಿಯೋಳ್ || 713 ||

ಪ್ರಭಾತ.

ಒದವಿದ ತೂಂಕಡೋಸರಿಸೆ ಕಣ್ಣೆಜ್ಜಿದಿಕ್ಕಿಸಿ ನಿಟ್ಟಿಂಕೆಯಂ |
 ಬಿದಿದುರ್ ನಿಮಿರ್ಚಿ ಗೋಣ್ಣುಜ್ಜಿದರಲ್ಪೈಲನಂ ಕಮನೀಯಚಂಚುವಿಂ ||
 ಕರ್ದುಕೆ ಕುಲಾಯದಿಂದೆ ಪೊಜಮಟ್ಟು ವಿಹಂಗಮಸಂಗಮಂ ಮಹೀ |
 ಜದ ಬಹುಶಾಖೆಯೋ ಚಿಲಿಮಿಲಿಧ್ವನಿಗೈಯ್ದುದು ಸುಪ್ರಭಾತದೊಳ್ || 714 ||

ಎಜ್ಜಿಕೆಗಳೊಳ್ ಪೊದಲ್ಪು ಪನಿಪುಲ್ಲ ಪಯಃಕಣಮಂ ಬಿದಿರ್ಚಿ ಕ |
 ಕ್ಷೆಜ್ಜಿದಿದಿಗೊಂಬಿನೊಳ್ ತೊಡೆದು ಚಂಚುವನಂಟಿ ನಿಮಿರ್ಚಿ ನೀವಿ ನು ||
 ಣ್ಣಿಗಳನೊವೊದಲ್ ಚಿಲಿಮಿಲಿಧ್ವನಿಗೈಯ್ದು ವಿಹಂಗಮಂಗಳ |
 ಲ್ಕುಜುಗುಟುಕಂ ಕೊಳಲಿರದೆ ಪಾಜಿದುವೆಣ್ಣಿಸೆಗಂ ಪ್ರಭಾತದೊಳ್ || 715 ||

ಚಕೋರ.

ಅರೆಮುಗಿದಕ್ಕಿಗಳ ತೆಜಿದ ಚಂಚುಪುಟಂ ನಸುಸೋಂಕಿ ನೀಳ್ಳ ಕಂ |
 ಧರಮಿರದಿಕೆಲಂಗಳೊಳೆಲ್ಲ ಪತತ್ರಪುಟಂ ಸಡಿಲ್ಲ ಮೆಯ್ ||
 ಸರಲತೆವೆತ್ತು ಬಿರ್ಚಿದ ನವಿರ್ ಪರಿರಂಜಸಲಿಂಟುತರ್ದುದು |
 ಬ್ಬರಿಸಿದ ಚಂದ್ರಿಕಾರಸಮನಂಚಿತಚಾರುಚಕೋರಸಂಚಯಂ || 716 ||

ಎಮ್ಮೆ

ನಲವಿಂದಂ ಮೇದು ಮೆಲ್ವಲ್ಗಳನೊದವಿ ಕಡಲ್ವಾಯ್ವಪಾರಾಂಬುವಂ ತ |
 ಮೊಲವಿಂ ಪೊಕ್ಕೀಂಟಿ ಮೆಯ್ಯಿಂದಿಲ್ವಿದು ಪುದಿದರಲ್ಪಿನ್ನೆ ನಲ್ ಕೊರ್ಬಿ ಪಾಲ್ಗೆ ||
 ಚ್ಚೆಲ ಬಿಣ್ಣಿಂ ಪಾಯ್ವು ಮೆಲ್ಕೊತ್ತುತುಮಿಳೆಯ ಪೊನಲ್ಗೆಯ್ವ ರೋಮಂಥಫೇನಾ |
 ವಲಿ ಗಂಗಾಶ್ರೀಯ ಸೊಂಪಂ ಕುಡುತಿರೆ ಮಹಿಷೀವೃಂದಮಿದ್ವತ್ತದೆತ್ತಂ || 717 ||

ಗರ್ಭಿಣಿ.

ರಗಣಮನೆ ಪೋಲ್ವು ಪಿರಿದುಂ | ಸೊಗಯಿಪ ದೇವಿಯ ತದೀಯತನುಮಧ್ಯಮದಾ |
 ಜಗಣಮನೆ ಪೋಲ್ವು ಪಿರಿದುಂ | ಸೊಗಯಿಸಿದುದು ಗರ್ಭದರ್ಭಕನ ಕೂರ್ಬುಗೆಯಿಂ || 718 ||

ಕಂದರ್ಪದೇವನ ಹುಬ್ಬು.

ಮನುಗಳ ದೊರೆ ಚರಿತದೊಳಿಂ | ತನೆನುತ್ತಿರ್ಕ್ಕೆಯ್ಗಳಿಂ ವಿರಿಂಚಿಯ ಬರೆದೇ |
 ಲ್ವನೆಯೆರಡುಲೆಕ್ಕಮೆನೆ ನೃಪ | ಮನೋಭವಭ್ರೂಲತಾಯುಗಂ ಸೊಗಯಿಸುಗುಂ || 719 ||

ಚಿಕ್ಕರಾಜಚಮೂಪ.

ಸುಜನವ್ರಜಪಾಲನದಿಂ | ನಿಜಮಹಿಮೆಯೊಳೀಕವಾಕ್ಯದಿಂದಾಕ್ಯತಿಯಿಂ |
 ದಜನಜನಜನಜನೆನಿಪಂ | ಭುಜಬಳಪವಮಾನಸೂನು ಚಿಕ್ಕಚಮೂಪಂ || 720 ||

ಕೇಶಿಯಣ್ಣ. ಸು. 1200.

ಈತನು ಸಿಂಹಪ್ರಾಯೋಪಗಮನ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದುದಾಗಿ ಪಾರ್ಶ್ವ
 ಪಂಡಿತನು (1205) ತನ್ನ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥಪುರಾಣದೊಳಗೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಕವಿಸ್ತ
 ವಾವಸರದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಈ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ:—

ಅಂಹಮನವಹರಿಸುವ ಗುಣ | ಸಂಹತಿಯಂ ತಳೆದ ಕೇಶಿಯಣ್ಣಂ ಬುಧಬ್ಬಂ |
 ದಂ ಹೊಗಲ್ಪಿ ಸುಕೃತಸಿಂಹಂ | ಸಿಂಹಪ್ರಾಯೋಪಗಮನಮಂ ವಿರಚಿಸಿದಂ ||

ಇವನ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಮಗೆ ಇನ್ನೇನೂ ತಿಳಿಯದು; ಇವನ ಗ್ರಂಥವೂ
 ನಮಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ.

ವಾಸುದೇವ. ಸು. 1200.

ಈತನನ್ನು ಪಾರ್ಶ್ವಪಂಡಿತನು (1205) ತನ್ನ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥಪುರಾಣ ದೊಳಗೆ ಕರ್ಣಾಟಕ ಕವಿಸ್ತನಾವಸರದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ:—

ಶ್ರುತಿನೂತ್ನಾರ್ಥೋತ್ಪಾದನ | ಚತುರತಯುಂ ವಿವಿಧಕೀರ್ತಿಲಕ್ಷ್ಮೀಶತಯುಂ |

ಕ್ರಿತಿತಳದೊಳ್ ಕಾವ್ಯಕಳಾ | ಚತುರ್ಮುಖಂ ಗೆಸೆವ ವಾಸುದೇವಂಗರಿದೇ ||

“ಕಾವ್ಯಕಳಾಚತುರ್ಮುಖಂ” ಎಂದು ವಿಶೇಷಿಸಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಈತನು ಪ್ರಸಿದ್ಧಕವಿಯಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಈತನ ಗ್ರಂಥಗಳಾವುವೂ ನಮಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿ ವಿರಚಿಸಿರುವ ರಾಮಸುಟ್ಟಾಭಿಷೇಕದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ವಾಸುದೇವಕವಿ ಸ್ತುತನಾಗಿದ್ದಾನೆ; ಇವನೇ ಆಗಿರಬಹುದೋ ಏನೋ ತಿಳಿಯದು.

ಸ್ವಯಂಭುರುದ್ರ. ಸು. 1200.

ಸ್ವಯಂಭುರುದ್ರರ 12,000 ವಚನ ಎಂಬ ಒಂದು ಗ್ರಂಥವು ಇರುವಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಚೆನ್ನಬಸವಪುರಾಣದಲ್ಲಿ (1584) ಬಸವನು ಕಾಲವಾದ ಮೇಲೆ (1168) ಒಬ್ಬ ರುದ್ರಮುನಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಗುರುವಾಗಿದ್ದಂತೆ ಈ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ:—

ಬಂದನಿಬರತಿಗೋಪ್ಯದಿಂದಿರುತೆ ರುದ್ರಮುನಿ |

ತಂದೆ ತನ್ನಯ ಶಿಷ್ಯಮುಕ್ತಿಮುನಿಯೊಡನೆ ನೀ |

ನಿಂವೈದೆ ಸಕಲದೇಶಂಗಳಂ ಚರಿಸುತಂ ದುಷ್ಟಪರವಾದಿಗಳನು ||

ಕೊಂದು ಶರಣರ ಪೊರೆವುದೆಂದುಸುರಿ ಕಳುಹಲಾ |

ನಂದದಿಂದಖಿಳದೇಶಂಗಳಂ ಚರಿಸಿ ತಾಂ |

ನಿಂದು ನಿರಿಗಿರಿಯ ನಿಂಹಾಸನದಿ ಸಕಲಸದ್ಭಕ್ತರಂ ಪಾಲಿಸುವನು || ¹

ಈ ವಚನಗಳನ್ನು ಬರೆದವನು ಈತನೇಯೋ ಏನೋ ತಿಳಿಯದು. ಈಕವಿ ಸುಮಾರು 1200 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸುತ್ತೇವೆ.

ದೇವೇಂದ್ರ ಮುನಿ. ಸು. 1200.

ಈತನು ಬಾಲಗ್ರಹಚಿಕಿತ್ಸೆಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ಜೈನಕವಿ; ಸುಮಾರು 1200 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಇವನ ಗ್ರಂಥವು ಬಹಳಮಟ್ಟಿಗೆ ವಾಕ್ಯರೂಪವಾಗಿದೆ.

ಶುಭಚಂದ್ರ. ಸು. 1200.

ಈತನು ಕಾರ್ತಿಕೇಯಾನುಪ್ರೇಕ್ಷೆಗೆ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ಜೈನಕವಿ; ತ್ರೈವಿದ್ಯವಿದ್ಯಾಧರ, ಷಡ್ಭಾಷಾಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ ಎಂದು ತನ್ನನ್ನು ವಿಶೇಷಿಸಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಇವನ ಕಾಲವು ಸುಮಾರು 1200 ಆಗಿರಬಹುದು.

ಬಾಳಚಂದ್ರಕವಿಕಂದರ್ಪ. 1204.

ಇವನು ಜೈನಕವಿ; ಜನ್ನನ (1209) ಪತ್ನಿಯಾದ ಲಕುಮಾದೇವಿಯ ಗುರುವೆಂದು ಆ ಕವಿಯ ಅನಂತನಾಥಪುರಾಣದಿಂದ (1230) ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈತನು ಸಕಲಚಂದ್ರನ ಮಗನಾದ ಮಾಧವಚಂದ್ರನ ಶಿಷ್ಯನು. ಇವನು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಕವಿಯೆಂದು ಜನ್ನನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಪಾರ್ಶ್ವಪಂಡಿತನು (1205),

ವಕ್ರೋಕ್ತಿಭವಯಶೋಜ್ಯೋ | ತ್ಸಾಕ್ರಾಂತಪರಾವಲೇಪತಿಮಿರಂ ಧರಣೀ |

ಚಕ್ರದೊಳತಿಚಿತ್ರಂ ಕವಿ | ಚಕ್ರಪ್ರಿಯನೆನಿಸಿ ಬಾಳಚಂದ್ರಂ ನೆಗಟ್ಟಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸುವ ಬಾಳಚಂದ್ರನು ಇವನೇ ಆಗಿರಬಹುದು. ಈ ಪದ್ಯದಿಂದ ಇವನು ವಕ್ರೋಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಗಲ್ಭನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈತನ ಗ್ರಂಥಗಳಾವುವೂ ನಮಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ.

ಆದರೆ ಬಾಂಬೆ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿಗೆ ಸೇರಿದ ಬೆಳಗಾವಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಎರಡು ಶಿಲಾ ಶಾಸನಗಳನ್ನು¹ ಇವನು ಬರೆದುದಾಗಿ ಆ ಶಾಸನಗಳ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಈ ಭಾಗಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ—

ದೋಷವ್ಯತಿತಮರ್ಥವಿ | ಶೇಷಮಿದನೆ ಪೇಟ್ಟುನೊಲ್ಲು ಶಾಸನಮಂ ಪೀ |

ಯೂಪಸಮಸೂಕ್ತಿ ಚಾತು | ಭಾರ್ಷಾಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ ಕವಿಕಂದರ್ಪಂ ||

ಶ್ರೀಮನ್ಮಾಧವಚಂದ್ರತ್ರೈವಿದ್ಯಚಕ್ರವರ್ತಿನಾಕ್ಷಧಾರಸನಾಭ್ಯುದಿತನಿತ್ಯಸಾಹಿತ್ಯವನಕಮಲಮರಾಳಂ ಬಾಳಚಂದ್ರದೇವಂ ಪೇಟ್ಟು ಶಾಸನಂ

ಪ್ರಹತಾರಿವ್ರಜಕಾರ್ತವೀರ್ಯಸಚಿವಂ ಶ್ರೀಬೀಚಿರಾಜಂ ಯಶೋ |

ಮಹಿತಂ ಪೇಟ್ಟುಮೆನಕ್ಕೆ ಶಾಸನಮನೊಳ್ಳಿಂ ಬಾಳಚಂದ್ರಂ ಗುಣಾ ||

ಗ್ರಹಿದ್ವಜ್ಜನಸಮ್ಮತಸ್ಥುಟಪದಾರ್ಥಾಳಂಕ್ರಿಯಾಸಂಕುಳಾ |

ವಸಮಪ್ಪಂತಿರೆ ಪೇಟ್ಟು ನಿಂತು ಕವಿಕಂದರ್ಪಂ ಬುಧಾಧೀಶ್ವರಂ ||

ಈ ಶಾಸನಗಳು 1204 ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದುವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸೌಂದರ್ಶಿಯ ರಟ್ಟರಾಜರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯ(IV)ನ ಶ್ರೀಕರಣಾಗ್ರಗಣ್ಯ ಬೀಚಿ

1. ಈಗ ಈ ಶಾಸನಗಳು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮ್ಯೂಜಿಯಮಿನಲ್ಲಿ ಇವೆ; *Epi. Ind.*, XIII, 15-36.

ರಾಜನು ಬೆಳಗಾಮಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ರಟ್ಟಜನಾಲಯಕ್ಕೆ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನೂ ಇತರರೂ ದತ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಂತೆ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಜಿನಸಮಯ.

ಶ್ರೀಜಿನಸಮಯನವಾಂಬುಧಿ | ರಾಜಸುತಿರ್ಕ್ಕಮಥನೋರ್ಜಿತಾಮೃತರತ್ನ |

ಶ್ರೀಜನನಗೃಹಂ ಸತ್ಪದ | ಯಾಜೀವನಮಪರಿಮಿತಗಭೀರಮಪಾರಂ || 721 ||

ಚಂದಲ ದೇವಿ.

ನರಪತಿಲಕ್ಷ್ಮಿ ದೇವಸತಿ ಚಂದಲದೇವಿ ನಿಜೋದ್ಭವಸ್ತದಿಂ |

ಧರಗೇಯಲ್ಪ ಸಂಕ್ರಮಣದೊಳ್ ಕುಡೆ ಕಾಂಚನಮಂ ಬೆರಲ್ಲೊಳ್ ||

ಬೆರಸಿದ ಹೇಮಕಾಳಿಕೆಯ ಕರ್ವೆಸದಿಪುಡು ಬಾಹುಕಲ್ಪವ |

ಲ್ಲರಿಯ ತಳಪ್ರವಾಳದ ನಖಪ್ರಸವಕ್ಕೆಳಸಿದ್ದರ್ ತುಂಬಿವೋಲ್ || 722 ||

ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವ.

ವನಿತೆಯರಂ ಮರುಳ್ಳು ವಸವಾಕೃತಿಯಂ ಸುಮನೋಭಿವೃದ್ಧಿಯಂ |

ಜನಿಯಿಪ ಶೀಲದಿಂ ಕುವಲಯಕ್ಕೆ ವಿಕಾಸಮನೀವ ಮೈಮೆಯಿಂ ||

ಜನನಯನಕ್ಕೆ ಕಾಮನೊ ವಸಂತನೊ ಚಂದ್ರಮನೋ ದಿಟಕ್ಕೆ ಪೇ |

ಱನೆ ವಿಭು ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವನಸೆವಂ ಕವಿಸಂಕುಲಕಲ್ಪಭೂರುಹಂ || 723 ||

ಬೀಚಿರಾಜ.

ಅನುಪಮವಿದ್ಯೆಗುದ್ಭವಿನಯಂ ಸಿರಿಗೊಪ್ಪುವ ಚಾಗದೇಱ್ಗಿ ಜಾ |

ವನಕೆ ವಿನಿರ್ಮಲಾಚರಣಮಾಯುಗೆ ವಿಸ್ತೃತಕೀರ್ತಿ ವಾಕ್ಯವ ||

ರ್ತ್ರನೆಗೆ ಋತೋಕ್ತಿ ತನ್ನೆಸಕದಿಂ ಸಲೆ ಮಂಡನಮಾಗೆ ವರ್ತಿಪಂ |

ಜನಪತಿಕಾರ್ತವೀರ್ಯಸಚಿವೈಕಶಿರೋಮಣಿ ಬೀಚರ್ನುಯೋಳ್ || 724 ||

ಪಾರ್ಶ್ವಪಂಡಿತ. 1205.

ಈತನು ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ಜೈನಕವಿ; ಇವನ ತಂದೆ ಲೋಕಣನಾಯಕ, ತಾಯಿ ಕಾಮಿಯಕ್ಕ; ಅಗ್ರಜ ನಾಗಣ; ಗುರು “ಶ್ರೀ ಕುಮುದೇಂದುನಿರ್ಮಲಯಶಃಪ್ರಸರಂ ವಾಸುಪೂಜ್ಯಂ.”

ತನ್ನ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಶಕ 1144 ರಲ್ಲಿ—ಎಂದರೆ 1222 ರಲ್ಲಿ—ಬರೆದಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. “ಅಟ್ಟನವ್ಯಯಕಾರ್ತವೀರ್ಯನಖೋರ್ವಿಭಾಗಮಂ ಭೋಗಿಪಂ,”

“ಶ್ರೀಕಾರ್ತವೀರ್ಯನೃಪಲ | ಕ್ಷೀಕವಿ.....ವಿನೇಯಾ | ನೀಕಶಿರೋಮಣಿ
ನೆಗಟ್ಟಂ | ಲೋಕಪ್ರಿಯಜಾತಕೀರ್ತಿ ಕವಿಕುಳತಿಳಕಂ ||” ಎಂಬುದರಿಂದ
ಸೌಂದರ್ಶಿಯ ರಟ್ಟರಾಜವಂಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯರಾಜನಲ್ಲಿ
(1202—1220) ಈತನು ಆಸ್ಥಾನಕವಿಯಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಈ ಕಾರ್ತ
ವೀರ್ಯನ ಮಗನು ಲಕ್ಷ್ಮಣರಾಜನು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು
1229 ರಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಅಲ್ಲದೆ ಬಾಂಬೆ ಬ್ರಾಂಚ್ ರಾಯಲ್ ಎಸ್ಟಾಬ್ಲಿಷ್ ಮೆಂಟ್ ಜರ್ನಲಿನಲ್ಲಿ
ಇರುವ ಒಂದು ಶಾಸನವನ್ನು¹ ಪಾರ್ಶ್ವನೆಂಬ ಕವಿ ಬರೆದಂತೆ ಆ ಶಾಸನದ
ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿರುವ—

ಲಳಿತಪದಾರ್ಥಾಳಂಕೃತಿ | ಗಳಿನೊಸರ್ವ ರಸಂಗಳಿಂದೆ ಬುಧರೋಳ್ ಪುಳಕಾ |

ವಳಿಸಸ್ಯಮೊಗೆಯ ಕವಿಕುಳ | ತಿಳಕಂ ಶಾಸನಮನೊಲ್ಪು ಪೇಟ್ಟಂ ಪಾರ್ಶ್ವಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನವು ಶಕ 1127 ರಲ್ಲಿ—ಎಂದರೆ
1205 ರಲ್ಲಿ—ಬರೆದುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಕೊಂಡಿಮಂಡಲದ ವೇಣುಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ
ರಟ್ಟನ್ನಯರಾಜರಾದ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಎಂಬ ಸಹೋದರರು
ಆಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೂ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನು ಮಂಡಲಾಚಾರ್ಯನಾದ ಶುಭಚಂದ್ರಭಟ್ಟ
ರಕ್ಕನಿಗೆ ದತ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಂತೆಯೂ ಹೇಳಿದೆ. ಕವಿ ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸಿರುವ
ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಶಾಸನವೂ ಹುಟ್ಟಿದೆ. ಮತ್ತು ಕವಿ ಗ್ರಂಥ
ದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವ ಕವಿಕುಳತಿಳಕಂ ಎಂಬ ಬಿರುದೇ ಶಾಸನದ ಕೊನೆಯ
ಪದ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈತನೇ ಈ ಶಾಸನವನ್ನು 1205 ರಲ್ಲಿ
ಬರೆದಿರಬೇಕು.

ಈತನಿಗೆ ಸುಕವಿಜನಮನೋಹರ್ಷಸಸ್ಯಪ್ರವರ್ಷಂ, ವಿಬುಧಜನಮನಃ
ಪದ್ಮಿನೀಪದ್ಮಮಿತ್ರಂ, ಕವಿಕುಳತಿಳಕಂ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಇವನು—

ಪಂಪನ ನುಣ್ಣುವೆತ್ತ ನುಡಿ ಪೊನ್ನನ ಬಿನ್ನಣದೋಜಿ ರನ್ನನೊ |

ಳ್ಳಂ ಪುದಿದಿದ್ ಲಕ್ಷಣವಿಚಕ್ಷಣತೋನ್ನತಿ ಕಣ್ಣಮಯ್ಯನಿಂ ||

ಪಂ ಪುದಿದಿದ್ ಗೌರವಗುಣಂ ಗುಣವರ್ಮನ ದೇಸವೆತ್ತ ಮಾ |

ತೇಂ ಪರಿಕೆಪ್ಪೋಡೀಕ್ರತಿಯೊಳುಂಟಿನೆ ಪೇಟ್ಟುದು ಪೇಟಲೊಲ್ಲವಂ ||

ಎಂಬೀ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪೂರ್ವಕವಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಧನಂಜಯ,
ಭೂಪಾಲದೇವ, ಅಚಣ್ಣ, ಅಗ್ಗಲ, ನಾಗಚಂದ್ರ, ಬೊಪ್ಪಣಪಂಡಿತ,

ಸಿಂಹಪ್ರಾಯೋಪಗಮನಕರ್ತೃವಾದ ಕೇಶಿಯಣ್ಣ, ಸ್ತನಶತಕ ಕರ್ತೃವಾದ ಕವಿಕಾಮ, ನೇಮಿಚಂದ್ರ, ಬಾಳಚಂದ್ರ, ವಾಸುದೇವ—ಈ ಕವಿಗಳನ್ನೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಕೆಳಗಣ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಬಿರುದುಗಳನ್ನೂ ಅವಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳನ್ನೂ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ:—

ಘನಶಬ್ದಾಡಂಬರೋತ್ಪತ್ತಿಯನಖಿಲರಸೋತ್ಪಾದನಪ್ರಾಧಿಯಂ ಸ |
ಜ್ಞನಚೇತಶ್ಚಾತಕಾಸ್ವಾದಿತವಚನಸುಧಾಬಿಂದುಸಂದೋಹದಿಂ ಭೂ ||
ವಿನುತಶ್ರೀಕೀರ್ತಿವಲ್ಲಿಜನನವಿಭವದಿಂ ದಿಟ್ಟಿಸಲ್ ನೆಟ್ಟಿನಿಂತೀ |
ತನೆ ಸಂಪಚ್ಚಾರ್ವಮೇಘಂ ಸುಕವಿಜನಮನೋಹರ್ಷಸಸ್ಯಪ್ರವರ್ಷಂ ||
ಪ್ರಕಟಪ್ರಜ್ಞೋದಯವ್ಯಾಪೃತವಿಪುಳಪದಾರ್ಥತ್ವದಿಂ ದುಷ್ಟಹೃತ್ಕೃತ್ |
ಶಿಕದೃಕ್ಸಂಪಾದಿತಾಂಧತ್ವದಿನಮಳತೆಯಿಂ ಲೋಕದೀಪಪ್ರರೂಪಾ ||
ಧಿಕವಿಖ್ಯಾತತ್ವದೀತಂ ಬಗೆಯೆ ಜಗದೊಳಾನಂದಮಂ ಭವ್ಯಚಕ್ರಾ |
ಹೃಕುಳಕ್ಕೊಲ್ಲೀವ ಪೆಂಪಿಂ ವಿಬುಧಜನಮನಃಪದ್ಮಿನೀಪದ್ಮಮಿತ್ರಂ ||
ಘನಚಂದನರಸರುಚಿರಂ | ಸುನಿರ್ಮಳಂ ಶೀತಳಂ ಜಗನ್ಮಂಗಳಮು |
ಖ್ಯನಶೇಷಸುಜನಮುಖಮಂ | ಡನನೆನಿಸುವ ವಿಭವದಿಂದೆ ಕವಿಕುಳತಿಳಕಂ ||
ಎಂಬನುಪಮನಿಜಗುಣನಾ | ಮಂ ಬುಧನಿಕರಕ್ಕೆ ರತ್ನಕಂಠಿಕೆಯವೊಲೊ |
ಪ್ಪಂಜಿತ್ತಿರೆ ಕೀರ್ತಿಸುಧಾ | ಬಿಂಬೋದಯದಿಂದೆ ಚಳಗಿದಂ ಕುಲಗಿರಿಯಂ ||

ಇವನ ಗ್ರಂಥ

ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥಪುರಾಣ.

ಇದು 23 ನೆಯ ತೀರ್ಥಕರನ ಚರಿತವು; ಚಂಪೂರೂಪವಾಗಿದೆ; 16 ಅಶ್ವಾಸಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಕವಿ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ:—

ಸತ್ಕೀರ್ತಿಪ್ರಮದಾವಶೀಕರಣಮಂತ್ರಂ ಕಾಂತಿಯುಕ್ತಂ ಮನಃ |
ಕುತ್ಕೀಲಪ್ರಭವಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಮತಿನಿರ್ದುಷ್ಟಂ ಪರೀಕ್ಷಾಕ್ಷಮಂ ||
ಮತ್ಕಾವ್ಯಂ ಗುಣರತ್ನಶೋಭಿ ಸರಸಂ ಸಾರಂ ಸುವರ್ಣಂ ಪ್ರಿಯಂ |
ಹೃತ್ಕರ್ಣಾಭರಣಂ ಸಮಸ್ತಬುಧಬೃಂದಕ್ಕೆವ್ಯದೇನೊಪ್ಪದೇ ||
ಜಡಮತಿ ಭೇದಿಸಲ್ ನೆಣೆಯದಂತಿರೆ ರೀತಿ ಬೆಡಗನೆಯ್ದಿ ನೂ |
ಮೃದಿಸೆ ವಿಚಿತ್ರಭಿತ್ತಿಯಳವಟ್ಟರೆ ಜಾತಿ ನಿಸರ್ಗಶೋಭೆಯಂ ||
ಗೆಡೆಗೊಳೆ ಪಾರ್ಶ್ವಪಂಡಿತವಿನಿರ್ಮಿತಕಾವ್ಯದವೋಲೆ ಜನಾಲಯಂ |
ಸಡೆದು ವಿನೇಯಸಂಪದಮನೇಂ ಪೆಸರ್ವೆತ್ತುದೊ ವಿಶ್ವಧಾತ್ರಿಯೊಳ್ ||

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥಸ್ತುತಿಯಿದೆ. ಬಳಿಕ ಕವಿ, ಸಿದ್ಧರು ಮೊದಲು ಗೊಂಡು ವೀರಣಂದಿಯವರೆಗೆ¹ ಗುರುಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಿ ತರುವಾಯ ಪೂರ್ವಕವಿಗಳನ್ನು ಹೊಗಳಿ ಕಥೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಆಶ್ವಾಸಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಗದ್ಯವಿದೆ:—

ಇದು ವಿದಿತವಿಬುಧಲೋಕನಾಯಕಾಭಿಪೂಜ್ಯ ವಾಸುಪೂಜ್ಯಜನಮುನಿಪ್ರಸಾದಾ ಸಾದಿತನಿರ್ಮಲಧರ್ಮ ವಿನೂತವಿನೇಯಜನವನಜವನವಿಳಸಿತ ಕವಿಕುಳತಿಳಕಪ್ರಣೂತ ಪಾರ್ಶ್ವ ನಾಥಪ್ರಣೀತಮಪ್ಪ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥಚರಿತದೊಳ್.

ಈತನು 'ಒಗಂಟುವೇಲ್ವೈ ಕವಿಯುಂ ಕವಿಯೇ' ಎಂಬ ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಾನುಸಾರವಾಗಿ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಲಲಿತವಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಬೇಸಗೆ.

ಒಡಲಂ ಚಂಡಾಂಶುಚಂಡದ್ಯುತಿ ಕಿಡಿವಿಡುತುಂ ಕಿರ್ಚಿನಂತಲ್ಪಿ ತಾಂ ಘೀ |

ಳಿಡುತುಂ ಕಾಡಾನೆ ನೀರಂ ಮುಲುಗಿ ಮೆಡುವಿನೊಳ್ ಕಾಯ್ದ ಕರ್ಚೊನ್ನ ಬಿಟ್ಟಂ ||

ಬಿಡೆ ತಂದಂದಲ್ಪಿ ದಂತಾಗಳೆ ಜಳಮನಿತುಂ ಬತ್ತಿದತ್ತಂದೊಡೇನು |

ಗ್ಗಡಮಾಯ್ತೀ ಧಾತ್ರಿ ನಿರ್ಜೀವನಮೆನಿಸುವಿನಂ ಗ್ರೀಷ್ಮ ಮತ್ಯಂತಭೀಷ್ಮಂ || 725 ||

ಕತ್ತಲೆ.

ವರ್ಣವ್ಯವಸ್ಥೆ ವಾಸ್ತವ | ನಿರ್ಣಯಮಕಳಂಕಸುಜನವರ್ತನಮನಿತುಂ |

ದುರ್ಣಯನ್ಯ ಪರಾಜ್ಯದೊಳವ | ಕರ್ಣಿತಮಪ್ಪಂತ ತಮದೊಳಾದತ್ತಾಗಳ್ || 726 ||

1. ಸಿದ್ಧಾದಿಗಳು, ಕೇವಲಿಗಳು, ಅತಿಶಯಕೇವಲಿಗಳು, ಶ್ರುತಕೇವಲಿಗಳು, ಗಣಧರರು, ಕವಿಪರ ಮೇಷ್ಟ್ರಿಗಣಧರರು, ಗಣಿಗಳು, ಉಮಾಸ್ವಾತಿ, ಜಟಾಚಾರ್ಯ, ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯ, ನೃಪಾಲಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಗಮಕಿತ್ತವಾದಿತ್ಯಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿದ ಸಮಂತಭದ್ರ, ಪರಮೇಷ್ಟ್ರಸ್ತವನಮಾಡಿದ ಕವಿಪರಮೇಷ್ಟ್ರ, ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕ ಜೈನೇಂದ್ರ ತತ್ವಾರ್ಥವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಪೂಜ್ಯವಾದ, ಅಕಳಂಕ, ವಿದ್ಯಾನಂದ, ಗಣಿ ತಾನ್ವಿತಬುದ್ಧಿಯನಿಸಿದ ವೀರಾಚಾರ್ಯ, ವೀರಸೇನ, ಜಿನಸೇನ, ಆತ್ಮಾನುಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆದ ಗುಣಭದ್ರ, ವಾದೀಶ್ವರ ಸೋಮದೇವಮುನಿ, ಕಾಂತ್ಯತ್ರಯ ತರ್ಕತ್ರಯದ ವಾದಿರಾಜ, ಯಾವಂತಿಗಣಿತಭಾಸ್ಕರಸಾವನ ಮುನಿಚಂದ್ರ, ಕಟಕೋಪಾಧ್ಯಾಯನಾದ ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿ, ನೇಮಿಚಂದ್ರಭಟ್ಟಾರಕ, ವಾಸುಪೂಜ್ಯ, ಇವನ ಶಿಷ್ಯ ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿ, ಜಾವಳಿಗೆಯ ಮುನಿಚಂದ್ರ, ಮಗ ವೀರಣಂದಿ, ನೇಮಿಚಂದ್ರಸ್ವದ್ಧಾಂತಿಕ, ಬಲಾತ್ಕಾರ ಗಣಾಗ್ರಗಣ್ಯ ಉದಯಚಂದ್ರಮುನಿ, ನೇಮಿಚಂದ್ರಭಟ್ಟಾರಕಶಿಷ್ಯ ಭನಾನಾಥಪೂಜ್ಯ ವಾಸುಪೂಜ್ಯಮುನಿ, ಅಷ್ಟೋಪವಾಸಿ ರಾಮಚಂದ್ರಮುನಿ, ನಾನಾನ್ಯತಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀನಂದಿಯೋಗಿ, ಶುಭಚಂದ್ರ, ಕುಮುದಚಂದ್ರ, ಕಮಳಸೇನ, ಮಾಧವೇಂದ್ರ, ಶುಭಚಂದ್ರಶಿಷ್ಯ ಲಲಿತಕೀರ್ತಿ, ನಂದಿಯೋಗಿಶಿಷ್ಯ ತರ್ಕವಿದ್ಯಾನಂದ ಪ್ರಭು, ಭಾವಸೇನ, ಕುಮುದಚಂದ್ರನ ಮಗ ವೀರಣಂದಿ.

ಮಳೆಗಾಲ.

ಪರಿಕೊಂಡತ್ತು ಕಲಂಕುತುಂ ಕುಱುವನುಂ ಪೂಲ್ದಿತ್ತು ತೀರಕ್ಕೆ ತಾಂ |
 ಸರಿಯಾದತ್ತೆರಡುಂ ತಟಿಂಗಳನೆ ಮೀಜುತ್ತಂಬಿಗರ್ ನಾವೆಯಂ ||
 ಭರದಿಂದಿಕ್ಕದ ಮಾಲ್ಕಿಯಾಯ್ತು ನದಿಯೆಂದೆಂಬನ್ನೆಗಂ ಧಾತ್ರಿ ಭೋ |
 ಗರದೆತ್ತಂ ಕಣಿದತ್ತು ಕಾರ ಮಲ್ಕಿ ಝಂಝಮಾರುತಪ್ರೇರಿತಂ || 727 ||

ಜಡಹೃದಯರನಾಶ್ರಯಿಸಿ | ದೊಡೆ ಮೂಲೋಚ್ಚಿತ್ತಿಯಪ್ಪದೆಂಬಿನೆಗಮೆರ |
 ಲ್ಲಡಿವಿಡಿದಿದರ್ ಮರಂಗಳ | ನಡಿಗಡಬಿಡುವಿರದೆ ಪರಿವ ಪೂರದೆ ನದಿಗಳ || 728 ||

ವಸಂತ.

ಲತಿಕಾಲಕ್ಕೆ ವೀಳಾಸಂ ಮಳೆಯ ಪವನವಿನ್ಯಾಸಮಬ್ಬಪ್ರಹಾಸಂ |
 ಚತುರಾಶ್ವಾಸಂ ಸಮುತ್ತಾದಿತವಿರಹಜನತ್ರಾಸಮರ್ಕಪ್ರತಾಪಾ ||
 ಪ್ರತಿಮವ್ಯಾಸಂ ಶಶಾಂಕದ್ಯುತಿವಿಭವವಿಭಾಸಂ ವರಸ್ತ್ರೀವೀಳಾಸಂ |
 ಕ್ವಿತಿಗತ್ಯಾಸಂದಮಂ ಸಂದಿಸಿತು ಸುರಭಿಮಾಸಂ ಸ್ಮರಶ್ರೀನಿವಾಸಂ || 729 ||

ಲಲನಾಲಾವಣ್ಯವಾರಾಶಿಯೊಳೆ ಗುರುಕುಚಂ ಪೊನ್ನ ಬೀಟ್ಟುಂಡು ಶುಂಭ |
 ತ್ಫಲಿತಾಮ್ರಂ ಕೊವಕಂಬಂ ವಿಚಕಿಳಮಸೆಳಂ (?) ಚಂದ್ರಮಂ ಕೊವಕಂಬ ||
 ಕ್ಕಳಸಿರ್ಪಂ ಕಂತು ಸಾಂಯಾತ್ರಿಕನೆನಿಸೆ ಮನೋವೇಗದಿಂ ದಕ್ಕಿಣಾಶಾ |
 ನಿಳಸಂಪಚ್ಛೇದಿತಂ ಬಂದುದು ಸುಖಭರಿತಂ ಬೈತ್ತಮಂ ಪೋಲ್ತು ಚೈತ್ರಂ || 730 ||

ಮಾವಿನ ಮರ.

ಸೊನೆ ತನಗಿಂಬುವೆತ್ತ ಮದಧಾರೆ ಕವಲ್ತೆಳಗೊಂಬೆ ಕೊಂಬು ಮೆ |
 ಲ್ಲನೆ ತೊನೆದಾಡುತಿರ್ಪ ಸೆಳೆಗೊಂಬು ಕರಂ ತಳಿರಗ್ರಪಲ್ಲವಂ ||
 ಧ್ವನಿ ಮಧುಪಸ್ಪನಂ ಕುಸುಮಮಂಜರಿ ರಂಜಿಸುತಿರ್ಪ ಕುಂಭಮೆಂ |
 ಬಿನವಿದೆ ಬಂದು ಕೊಂದಪುದು ಕಾಮಿಗಳಂ ಸಹಕಾರಕುಂಜರಂ || 731 ||

ಚಿಗುರ್ಗಲನೊರ್ಮೆ ಕರ್ಚಿ ತಳಿದೊಂಗಲನೊರ್ಮೆ ಕರ್ಡುಂಕಿ ಕೋಕಿಳಂ |
 ಮುಗುಳ್ಳಲನೊರ್ಮೆ ಜಕ್ಕುಲಿಸಿ ಪೂಗಲನೊರ್ಮೆದಲಿಂಟಿ ಪಟ್ಟಿದಂ ||
 ಬಗೆಗೊಳಿ ಬಂದ ಮಾವುಗಳ ಕಾಯ್ಕಲನೊರ್ಮೆ ತುಡುಂಕಿ ತುಂಡದಿಂ |
 ಸೊಗಯಿಪ ಪಣ್ಣನೊರ್ಮೆ ಸವಿದೇಂ ಸುಕಮಂ ಶುಕನೊಲ್ತು ತಾಳ್ವಿತೋ || 732 ||

ಬೇಡಿತಿ.

ಬೆಳತಿಗಿಣ್ಣು ಬೆಳ್ಳಿನೊಳೆ ಕಾಮುದಿಯಿಂ ಪುದಿದಿದರ್ ಸಸ್ಮಿತೋ |
 ತ್ವಳಿನಿಯನುಟ್ಟಿ ಪಲ್ಲವನಿಕಾಯದೆ ಪಲ್ಲವಭೃತ್ತಮಾಳಕೋ ||

ಮಳಲತೆಯಂ ನಿರಾಕರಿಸಿ ಪೆರ್ವೊಲೆ ಪೊಂಗೊಡನಂತಿರೊಪ್ಪೆ ಪ |
ಜ್ಜಳಿಸುವ ನೀಳದಿಂ ಸಮೆದ ಪುತ್ತಳಿಯಂತೆ ಪುಳಿಂದಿಯೊಪ್ಪಿದಳ್ || 733 ||

ಭಕ್ತ್ಯುಗಳು.

ನಿಳ್ವಂ ಬೆಳ್ವಂ ತೆಳ್ವಂ | ತಳ್ವಿಯ್ದರೆ ಸುಗ್ಗಿಯಚ್ಚವೆಳ್ವಂಗಳನೀ |
ಗಳ್ವೊರೆಯೆತ್ತಿದರೆಂಬಂ | ತೊಳ್ವಂ ಗೆಡೆಗೊಂಡು ಸೊಗಯಿಸುವ ಮಂಡಗೆಯಂ || 734 ||

ಪೊಂಗಿದಂಗಳರವೊಳಿಗೆ | ಯಂ ರಗರನಪ್ಪ ತುಪ್ಪಮಂ ಸಕ್ಕರೆಯಂ |
ಪಿಂಗದೆ ಹೂರಣಮನಿಸಿ ಮ | ನಂಗೊಳಿಪುವನಮೃತಪೂರಮಂ ಹೂರಿಗೆಯಂ || 735 ||

ಪ್ರಣತಹಿಮವರಸುರಭಿಧಾ | ರಿಣಿಯಂ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಪ್ರಿಯಾತುಳಸುಖಕಾ |
ರಿಣಿಯಂ ಪೊಸತನಿಸುವ ಶಿಖ | ರಿಣಿಯಂ ರಸರಸಿಕಜನಮನೋಹಾರಿಣಿಯಂ || 736 ||

ಲಡ್ಡುಗೆಯನಿನಿದನಿಪ ಬಿಡು | ಲಡ್ಡುಗೆಯಂ ತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ತೇಂಕುವ ಕಂಪು |
ಳ್ಳಿಡ್ಡಲಿಗೆಗಳಂ ಬೇಗಂ | ಬಡ್ಡಿಸಿದರ್ ಜಾಣರೆಂಬಿನಂ ಬಾಣಸಿಗರ್ || 737 ||

ರಾಜನೀತಿ.

ನಯವಿದನಂ ಸಾಮದಿನಪ | ನಯನಂ ದಂಡದೊಳೆ ಗಿಲ್ಲದೆಂತನೆ ಕಟುಕ |
ತ್ರಯದಿಂದಲ್ಲದೆ ಮಧುರ | ಪ್ರಯೋಗದಿಂ ಕಫಮನಾಪನಾಪಶಮಯಿಸುವಂ || 738 ||

ಜನಿಯಿಸಿದ ಶೋಭಮನುಲೇ | ಪನದಿಂ ಪೋಗದೊಡೆ ಶಸ್ತ್ರಕರ್ಮಮನೇಸಪಂ |
ತನುನಯಕೊಳಗಾಗದನಂ | ಮೊನೆಯೊಳ್ ದಂಡಿಪುದು ನಯಪರಾಕ್ರಮಯುಕ್ತಂ || 739 ||

ಇವನು ಬರೆದ ಶಾಸನದಿಂದ ಒಂದು ಪದ್ಯವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯು
ತ್ತೇನೆ:—

ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನ ಕೀರ್ತಿ.

ನೇರು ನಭಸ್ಥಳಂ ಜಳಧಿ ಮತ್ತತಿಯುನ್ನತಿಸನ್ನಹತ್ತಗಂ |
ಭೀರಗುಣಕ್ಕೆ ಮಚ್ಚರಿಪುವೆಂದಮರಾದ್ರಿಯನಿಕ್ಕಿ ಮೆಟ್ಟಿಯಾ ||
ನೀರದವಾರ್ಗಮಂ ಪುದಿದು ವಾರಿಧಿಯಂ ಮಿಗೆ ದಾಂಟಿ ಕೀರ್ತಿಯಾ |
ಶಾರಮಣಿಗ್ಗೆ ಬಣ್ಣಿಪುದು ಪೆಂಪಿನಲಂಪನೆ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನಾ || 740 ||

ಕಲ್ಪಯ್ಯ. 1206.

ಈತನು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ 23 ನೆಯ ಶಾಸನವನ್ನು ಹೇಳಿ ಬರೆದನೆಂದೂ ಇವನು ಲಕ್ಷ್ಮರಸರ ಮಗನೆಂದೂ ಹುಲ್ಲೂರ ಸೇನಬೋವನೆಂದೂ ಆ ಶಾಸನದ ಅಂತ್ಯಭಾಗದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನವು ವೀರಬಲ್ಲಾಳನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ 1206 ರಲ್ಲಿ ಬರೆದುದು.

ಇದರಿಂದ ಒಂದೆರಡು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—
ಶಿವ.

ಶ್ರೀಮದ್ಬಾಳೇಂದುರುಚಿ | ಸ್ತೋಮಾಲಂಕೃತಕೀರೀಟನಘವಿಧ್ವಂಸಂ |
ಕಾಮಾಂತಕನಗಜಾತಾ | ಪ್ರೇಮಂ ನಮಗೀಗೆ ವಾಂಛಿತಾರ್ಥಮನೆಂದುಂ || 741 ||

ಹೊಸಗುಂದದ ವೃತ್ತಿ.

ತಿಳಕತಮಾಳತಾಳವಕುಳಂ ಸದಕಾರಮಶೋಕಚಂಪಕಂ |
ಕುಳಿರ್ವ ಸರೋಜಪಂಡಮಲದೊಫ್ಪುವ ಮಲ್ಲಿಗೆ ಮಾಧವೀಲತಾ ||
ವಳಿ ತನಿಗೊಬ್ಬಿದಿಕ್ಕುವನಮೊಯ್ಯನೆ ತೀಡುವ ಮಂದವಾಯು ಕ |
ಣ್ಣಿಳಿಸುವುವೆತ್ತ ನೋಡೆ ಹೊಸಗುಂದದ ವೃತ್ತಿಯತೀವಬಂಧುರಂ || 742 ||

ಜನ್ನ. 1209.

ಈತನು ಯಶೋಧರಚರಿತೆ, ಅನಂತನಾಥಪುರಾಣ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಸ್ಮರತಂತ್ರವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನೂ ಬರೆದಿರುವಂತೆ ಮೋಹಾನು ಭವಮುಕುರ (ಸು. 1400) ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವು ನಮಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ.

ಇವನು ಜೈನಕವಿ; ಕಮ್ಮಿನಂಶದವನು; ಕಾಶ್ಯಪಗೋತ್ರದವನು. ಇವನ ತಂದೆ ಹೊಯ್ಸಳನಾರಸಿಂಹನಲ್ಲಿ (1141-1173) ಕಟಿಕೋಪಾಧ್ಯಾಯನಾಗಿಯೂ ಸುಮನೋಬಾಣ ಎಂಬ ಬಿರುದುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಶಂಕರನು;¹ ತಾಯಿ ಗಂಗಾದೇವಿ. ಈತನು ಆಷಾಢಕೃಷ್ಣ ತ್ರಯೋದಶೀ ರೇವತೀನಕ್ಷತ್ರ ಶಿವ ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು. ಇವನ ಪತ್ನಿ “ರಾಯದಂಡಾಧಿನಾಥಕೃತಾಂತಂ ಪೆಸರ್ವೆತ್ತ ಚಾಕಣನಪತ್ಯಂ ರೇಚಯಂ ಪೆತ್ತ ಪುತ್ರಿ” ಲಕುಮಾದೇವಿ; ಗುರು ಕಾಣೂರ್ಗಣದ ಮಾಧವಚಂದ್ರಶಿಷ್ಯನಾದ ಗಂಡವಿಮುಕ್ತರಾಮಚಂದ್ರ ದೇವಮುನಿ. ಜಗದೇಕಮಲ್ಲ (1138-1150) ನಲ್ಲಿ ಕಟಿಕೋಪಾಧ್ಯಾಯ ನಾಗಿಯೂ ಅಭಿನವಶರ್ವವರ್ಮನೆಂಬ ಬಿರುದುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಎರಡನೆಯ

1. ಪುಟ 161.

ನಾಗವರ್ಮನು¹ ಇವನಿಗೆ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನು; ಸೂಕ್ತಿಸುಧಾರ್ಣವವನ್ನು ಬರೆದ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನು (ಸು. 1245) ಈತನ ಸೋದರಿಯ ಗಂಡನು; ಶಬ್ದಮಣಿ ದರ್ಪಣವನ್ನು ಬರೆದ ಕೇಶಿರಾಜನು (ಸು. 1260) ಇವನ ಸೋದರದಳಿಯನು. ಈ ಕವಿ,

ನರಸಿಂಹನ ಚೋಳಕುಲೋ | ದ್ವರಣನ ಸರ್ವಜ್ಞಭೂಪನೋಲಗದೊಳ್ ನಿಂ |

ದಿರೆ ದಂಡಾಧೀಶಂ ಕು | ಇರೆ ಮಂತ್ರಿ ತೊಡಂಕೆ ಕವಿ ಜನಾರ್ದನದೇವಂ ||

ಎಂದೂ “ನಾಟ್ಯಭು ಜನಾರ್ದನದೇವಂ” ಎಂದೂ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಆ ರಾಜನ ಆಸ್ಥಾನಕವಿಯಾಗಿದ್ದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ದಂಡಾಧೀಶಮಂತ್ರಿಪದವಿ ಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ ಪಡೆದಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈತನು ಗಂಡರಾದಿತ್ಯನ ಪೊಳಲಲ್ಲಿ² ಅನಂತನಾಥನ ಬಸದಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದಂತೆಯೂ ದ್ವಾರಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ವಿಜಯ ಪಾರ್ಶ್ವಜಿನೇಶ್ವರನ ಬಸದಿಯ ದ್ವಾರವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದಂತೆಯೂ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. “ತಾನಿತ್ತ ಕೆಯ್ಯಲ್ಲದೊಡ್ಡಿದ ಕೆಯ್ಯಲ್ಲದ ಸೆಂಪು” ಎಂಬುದರಿಂದ ಇವನು ಬಹಳ ಉದಾರಿಯಾಗಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಕನ್ನರನು ಹೊನ್ನನಿಗೂ ತೈಲಪನು ರನ್ನನಿಗೂ ವೀರಬಲ್ಲಾಳನು ತನಗೂ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಕೊಟ್ಟಂತೆ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ:—

ಕನ್ನರನಾದರದಿಂ ಕುಡೆ | ಹೊನ್ನಂ ಮನಮೊಸದು ತೈಲಪಂ ಕುಡೆ ರನ್ನಂ |

ಮನ್ನಿಸಿ ಬಲ್ಲಾಳಂ ಕುಡೆ | ಜನ್ನಂ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿವೆಸರಂ ತಳೆದಂ ||

ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ರನ್ನನಿಗೂ ಹೊನ್ನನಿಗೂ ಹೋಲಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ:—

ರನ್ನಂ ವೈಯಾಕರಣಂ | ಜನ್ನಂ ಮೇಣ್ ಕವಿಗಳೊಳಗೆ ವೈಯಾಕರಣಂ |

ಪೊನ್ನನಸಹಾಯಕವಿ ಮೇಣ್ | ಜನ್ನಿಗನಸಹಾಯಕವಿ ಕವಿಚಕ್ರಗಳೊಳ್ ||

ಈತನು ತನ್ನ ಯಶೋಧರಚರಿತೆಯನ್ನು ವೀರಬಲ್ಲಾಳನ (1173-1220) ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಶುಕ್ಲವರ್ಷದಲ್ಲಿ—ಎಂದರೆ 1209 ರಲ್ಲಿ ಬರೆದಂತೆಯೂ³ ಅನಂತ

1. ಜನನಾಥಂ ಜಗದೇಕನಲ್ಲಿ ಕಟಕೋಪಾಧ್ಯಾಯನಾನಾಗವ |

ಮುನಿದಾಸೀಂತನಶರ್ವವರ್ಮನೆ ಗಡಂ ಜನ್ನಂಗುಪಾಧ್ಯಾಯನಿಂ ||

ದು ಸೈಸಿಂಹಕ್ಷಿತಿಪಾಲನಲ್ಲಿ ಕಟಕೋಪಾಧ್ಯಾಯನಾರಿಂಬ ಸೂ |

ಕ್ರಿನವೀನೋಜ್ಜ್ವಲಬಾಣನಪ್ಪ ಸುಮನೋಬಾಣಂ ಕವಿಶ್ರೇಷ್ಠರೊಳ್ ||

2. ಕಿಲಕಿಲದುರ್ಗ.

3. ಶ್ರೀಗಿರಿದುರ್ಗಮಲ್ಲನೃಪರಾಜ್ಯದ ವತ್ಸರಮುತ್ತರೋತ್ತರ |

ಕಾಗಿರೆ ಶುಕ್ಲದಾಶ್ವಯುಜ ಕೃಷ್ಣದ ಪಂಚಮಿ ಪೂರ್ಣತಾ ||

ರಾಗುರುವಾಗೆ ಭೂತಳದೊಳೆಕ್ಕತಿ ಪೆತ್ತದು ಸುಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯಂ |

ಜಾಗದ ದಾನದಗ್ಗಲೆಯಂ ಪಡೆದಂ ಕವಿಭಾಳಲೋಚನಂ ||

ನಾಥಪುರಾಣವನ್ನು ವೀರಬಲ್ಲಾಳನ ಮಗ ವೀರನರಸಿಂಹನ (1220—1235) ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವಿಕೃತವರ್ಷದಲ್ಲಿ—ಎಂದರೆ 1230 ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದಂತೆಯೂ¹ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಇವನು ಶಕ 1113 ರಲ್ಲಿ—ಎಂದರೆ 1191 ರಲ್ಲಿ—ಹುಟ್ಟಿದ ಜಿನ್ನರಾಯ ಪಟ್ಟಣದ 179 ನೆಯ ಶಾಸನವನ್ನೂ ಶಕ 1119 ರಲ್ಲಿ—ಎಂದರೆ 1197 ರಲ್ಲಿ—ಹುಟ್ಟಿದ ತರೀಕೆರೆಯ 45 ನೆಯ ಶಾಸನವನ್ನೂ ಬರೆದುದಾಗಿ ಆ ಶಾಸನಗಳ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿರುವ “ಜನ್ನಯ್ಯನ ಕವಿತೆ,” “ಉದ್ವಂಡಕವಿಭಾಳನೇತ್ರಂ ಸುಕವಿಜನ ಮಿತ್ರಂ ಜನ್ನಯ್ಯನ ಕವಿತೆ” ಎಂಬೀ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಈತನು 1191 ರಲ್ಲಿಯೇ ಕವಿತ್ವಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಆರಂಭಿಸಿದುದಾಗಿ ತಿಳಿಯ ಬಂದರೂ ನಮಗೆ ದೊರೆತಿರುವ ಈತನ ಪ್ರಥಮಗ್ರಂಥವಾದ ಯಶೋಧರ ಚರಿತೆಯ ರಚನಾಕಾಲವನ್ನೇ ಈತನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇವೆ.

ಈ ಕವಿಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯರತ್ನಾಕರ, ಕವಿಭಾಳಲೋಚನ, ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ, ವಿನೇಯಜನಮುಖತೀಲಕ, ರಾಜವಿದ್ವತ್ಪ್ರಭಾಕಲಹಂಸ, ಕವಿವೃಂದಾರಕವಾಸವ, ಕವಿಕಲ್ಪಲತಾಮಂದಾರ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳೂ; ಜನ್ನಮರಸ, ಜನ್ನಯ್ಯ, ಜನ್ನಿಗ, ಜನಾರ್ದನ, ಜಾನಕಿ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳೂ ಇದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಜಿನಪುರಾಣಕರ್ತೃಗಳಾದ ಪೂರ್ವಕವಿಗಳನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಿದ್ದಾನೆ:—

ಎನಗನುಕೂಲಮುಕ್ಕೆ ಗುಣವರ್ಮನ'ಜಾಣ್ಣುಡಿ ಪಂಪನಿಂ ಪು ಪೊ |

ನ್ನನ ಬಗೆ ನಾಗವರ್ಮನ ಬಹುಜ್ಞತೆ ರನ್ನನ ಕಾಂತಿ ನಾಗಚಂ ||

ದ್ರನ ರಸಭಾವಮಗ್ಗಳನ ವಕ್ರತ ನೇಮಿಯ ದೇಸೆ ಪುಷ್ಪಬಾ |

ಣನ ಮೃದುಬಂಧವೀಕವಿಗಳತ್ತಿ ಜನೇಂದ್ರಪುರಾಣಕರ್ತೃಗಳ್ ||

ಈತನನ್ನು ಅಂಡಯ್ಯ (ಸು. 1235), ಕಮಲಭವ (ಸು. 1235), ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ (ಸು. 1245), ಕುಮದೇಂದು (ಸು. 1275), ಮಧುರ (ಸು. 1385), ಮಂಗರಸ (1508), ನಂಜುಂಡ (ಸು. 1525), ಬಾಹು ಬಲಿ (ಸು. 1560) ಮೊದಲಾದ ಕವಿಗಳು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

1. ಶಕಸಂವತ್ಸರಮಂದು ಸಾಸಿರದನೂಜಯ್ವತ್ತಿರಬ್ಬ ಸಲ್ಲಿನಂ |

ವಿಕೃತಾಬ್ಧಂ ಬರೆ ಚೈತ್ರ ಶುದ್ಧದಶಮೀದೇವೇಜ್ಯನೊಳ್ ಪುಷ್ಕತಾ ||

ರಕದೊಳ್ ಮಾಡಿಸಿದಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನನಂತಶ್ರೀಪುರಾಣಕ್ಕೆ ಕ |

ಮೈಕುಲಾಂಭೋರುಹಭಾಸು ಜನ್ನಮರಸಂ ಸಾಹಿತ್ಯರತ್ನಾಕರಂ ||

ತನ್ನ ತಪ್ಪುಮಾಡಿದ ಕೃತಿವೇ | ಲ್ಪನ್ನಂ ನೀನಲ್ಲ ದಿಲ್ಲವೆಂದತಿಮುದದಿಂ |
ಮನ್ನಿಸಿ ಸಲಹುಗೆ ಸತ್ಕವಿ | ಜನ್ಮಂ ಜಾಣಿಸೆಯಲಿತ್ತು ನುಡಿಗಳನ್ನೆಂ ||
ಸರ್ವರ ಸಮ್ಮತಮೆನಗಿದು | ಗರ್ವದ ಮಾತಲ್ಲ ಶಾಸ್ತ್ರಲಾಕಿಕಕಲಿಯೊಳ್ |
ಬೇರ್ವರಿದ ನೇಮಿಜನ್ಮಮ | ರಿವರೆ ಕರ್ಣಾಟಕೃತಿಗೆ ನೀಮಾಪುರುಷರ್ ||

[ಮಧುರನ ಧರ್ಮನಾಥಪುರಾಣ.]

ಬಲ್ಲಿದ ಕರ್ಣಾಟಕವಿಗಳೆಲ್ಲರ ಗೆಲ್ಲು | ಬಲ್ಲಾಳಭೂಮಿಶ್ವರನ |
ನಿಲ್ಲದೆ ಮೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡ ಜನ್ಮನ ಪದ | ಪಲ್ಲವಗಳಿಗಿಜಗುವೆನು ||

[ನಂಜುಂಡನ ಕುಮಾರರಾಮಕಥೆ.]

ತನ್ನ ಕವಿತಾಚಾತುರಿಯನ್ನೂ ಗುಣಾದಿಗಳನ್ನೂ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ
ಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ :—

ಆನ್ಯಪನ ಸಭೆಯೊಳಖಿಳಕ | ಇಾನಿಪುಣರ ನಟ್ಟನಡುವೆ ಬಿಟ್ಟಿತ್ತಿ ಗೆಲಲ್ |
ತಾನೆ ಚತುರ್ವಿಧಪಂಡಿತ | ನೇನೆಂಬುದೊ ಸುಕವಿಭಾಳಲೋಚನನಳವಂ ||
ನವವೈಯಾಕರಣಂ ತ | ಕರ್ವಿನೋದಂ ಭರತಸುರತಶಾಸ್ತ್ರವಿಳಾಸಂ |
ಕವಿರಾಜಶೇಖರಂ ಯಾ | ದವರಾಜಚ್ಚತ್ರಿನಖಿಳಬುಧಜನಮಿತ್ರಂ ||
ಚದುರ ನಿಧಿ ಚಲದ ನೆಲೆ ಚಾ | ಗದೆ ಸಾಗರಮಗ್ನಿನಾಗರಂ ಪೆಂಪಿನ ಸಂ |
ಪದಮಾಯದಾಯುವಾರೆಂ | ಬುದೊ ಜನ್ಮಂ ಕಮ್ಮೆಕುಲದ ತೊಡವಿನ ರನ್ನಂ ||
ಚಂದನಪಂಕದೊಳ್ ಪರಿಮಳಂ ಮೆಜ್ಜಿವಂತಿರೆ ಬಂಧೋಳ್ ರಸ |
ಸೃಂದಿಗಳಾದ ಮಾತು ಮನಮಂ ಸಲೆ ಸೋಲಿಸೆ ಪೆಲ್ಲು ಲೋಕದೊಳ್ ||
ಸಂದ ಜನಾರ್ದನಂ ಸುಕವಿವಲ್ಲಭನಾತನಮುಂದೆ ಗಣ್ಯರೇ |
ಚಂದದ ಬಳ್ಳಿಸಂಕಲಿಯೊಳಕ್ಕರಮಂ ಸೆಜ್ಜಿಗಿತ್ತು ಕಕ್ಕರ್ ||
ಪಳುಕಿನ ಕಪ್ಪುರವಳುಕಿನ | ಮಳಯಜದಿಂಗಡಲ ಪೊಳೆವ ಮುತ್ತಿನ ಬೆಳ್ಳಿಂ |
ಗಳ ಸಿರಿಗೆ ಸರಿಗೆ ವರ್ಪುವು | ಪಳಚನೆ ಕವಿಭಾಳನೇತ್ರನಿಡುವ ಪದಂಗಳ್ ||
ಉಭಯಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯ | ಸಭೆಯಂ ಪುಗಲಣ್ಣವಲಿ ಪದವಾಕ್ಯಾರ್ಥ |
ಪ್ರಭವಕಲಂಕಮಲಂಕಾ | ರಭಾವರಸರೀತಿದೂಷಣಾಭಾಸಂಗಳ್ ||

* * * * *
* * * * * ನವಸುಪ್ರಯೋಗತ ||

ತ್ವರತೆಗೆ ಬೇಜ್ ಪಂಡಿತರನಳ್ಳುಜ್ ಕೇಳದ ನೋಡದಾಸೆವ |
ಟ್ಟಿರದಸಹಾಯನಲಿ ಸಕಳಾನ್ಯಯದೊಳ್ ಕವಿಭಾಳಲೋಚನಂ ||
ಪರಮಶ್ರೀಜನಪಾದಪಲ್ಲವನಿತಾಂತಂ ನಿರ್ಮಳಂ ಜೈನಮಂ |
ದಿರನಿರ್ಮಾಣಧನಂ ವಿನೇಯನಿಧಿ ಗಂಗಾನಂದನಂ ಶೌಚಿ ಶಂ ||

ಕರಪುತ್ರಂ ಕವಿ ಕಮ್ಮಿ ವಂಶನಧಿಕಜ್ಞಂ ಕಾಶ್ಯಪಂ ಮಾನವೋ |

ತ್ತರನೆಂದೇವೋಗಲ್ವಂ ಕವೀಂದ್ರಪರಿಷದ್ಭಾಳಾಕ್ಷನಂ ಜನ್ನನಂ ||

ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ—

1. ಯಶೋಧರ ಚರಿತೆ.

ಇದು ವರ್ಣಕಪ್ರಬಂಧವು; ಇದರಲ್ಲಿ ಗದ್ಯಭಾಗವೇ ಇಲ್ಲ; ಸುಮಾರು ಎಂಟುಹತ್ತು ವೃತ್ತಗಳು ಹೊರತು ಉಳಿದುವೆಲ್ಲಾ ಕಂದಪದ್ಯಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವು 4 ಅವತಾರಗಳಾಗಿ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ; ಇದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಕಂದ ವೃತ್ತ ಸಹ 311 ಇವೆ. ಮಾರಿದತ್ತನೆಂಬ ರಾಜನು ಮಾರಿಗೆ ಬಲಿಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇಬ್ಬರು ಕುಲೀನರಾದ ಹುಡುಗರನ್ನು ಹಿಡಿದು ತರಿಸಿದಾಗ ಅವರು ಹೇಳಿದ ಪೂರ್ವಕಥೆಯಿಂದ ಪರಹಿಂಸಾಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅವರನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆಮಾಡಿ ತಪಂಬಟ್ಟಿನು—ಎಂಬುದೇ ಇದರ ಕಥಾಸಾರ. ಇದೇ ಕಥೆಯನ್ನು ಈ ಕವಿಯು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಇತರಕವಿಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿಯೂ ಕನ್ನಡ ದಲ್ಲಿಯೂ ಬರೆದಿದ್ದರೆಂಬಂಶವು ಈ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ:—

ಕ್ಷಿತಿರ್ಯೋಳ್ ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂ ಪ್ರಾ | ಕೃತದಿಂ ಕನ್ನಡದಿನಾದ್ಯರಾರೀಕೃತಿಯಂ |

ಕೃತಿಮಾಡಿದರವರ್ಗಳ ಸ | ನೃತಿ ಕೆಯ್ಯುಡುಗೆಮಗೆ ಸರಸಪದಪದ್ಧತಿಯೋಳ್ ||

ಈ ಗ್ರಂಥದ ರಚನಾವಸರವನ್ನೂ ಪ್ರಶಸ್ತವನ್ನೂ ಕವಿ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ:—

ಶ್ರಾವಕಜನದುಪವಾಸಂ | ಜೀವದಯಾಷ್ಟಮಿಯೊಳಾಗೆ ಪಾರಣಿ ಕಿವಿಗ |

ಳ್ಳೀವಸ್ತುಕಥನದಿಂದು | ದ್ವಾವಿಸೆ ಕವಿಭಾಳಲೋಚನಂ ವಿರಚಿಸಿದಂ ||

ಇತಿಹಾಸಮೆಂಬ ವಿಮಳಾ | ಮೃತವಾರ್ಥಿಯೊಳೊಗೆದ ಕಲ್ಪಕುಜದಂತೆ ರಸಾ |

ಸ್ತಿತಮಾದೀಕೃತಿ ಬುಧಸಂ | ತತಿಗಕ್ಷಯಸುಖಮನೀವುದೊಂದಚ್ಚರಿಯೇ ||

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ 20 ನೆಯ ತೀರ್ಥಕರನಾದ ಮುನಿಸುವ್ರತನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ ಬಳಿಕ ಸಿದ್ಧಾದಿಗಳನ್ನೂ, ವೀರಸೇನ, ಜಿನಸೇನ, ಸಿಂಹನಂದಿ, ಕೊಂಡಕುಂದ, ಸಮಂತಭದ್ರ, ಗುಣಭದ್ರ, ಪೂಜ್ಯಪಾದ ಎಂಬವರುಗಳನ್ನೂ ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ. ಅನಂತರ—ಹುಲಿ ಪಾಯೆ ಗುರುಗಳ್ಳೆ ‘ಸಳ ಹೊಯ್’ ಎಂದು ಕುಂಚದ ಸೆಳೆಯಂ ಕೊಡಲು ಹುಲಿಯನಟ್ಟಿ ಹೊಯ್ಯಳನಾದನು. ಅವನ ಮಗ ವಿನಯಾದಿತ್ಯ; ಆತನ ಪುತ್ರ ಎರೆಯಂಗ; ಅವನ ಸುತ ಬಿಟ್ಟಿದೇವ; ಆತನ ಮಗ ನರಸಿಂಹ; ಅವನ ಪುತ್ರ ವೀರಬಲ್ಲಾಳ—ಎಂದು ಹೊಯ್ಯಳರಾಜರ ಪರಂ ಪರೆಯನ್ನು ಹೇಳಿ, ವೀರಬಲ್ಲಾಳನು ತನಗೆ ಸ್ವಾಮಿಯಾದುದರಿಂದ ಅವನನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಗ್ರಂಥಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ “ಅಸಹಾಯಶೂರನ ಭುಜಕ್ಕೆ

ಜಯಂ ಸಮಸಲೈ ” ಎಂದು ವೀರಬಲ್ಲಾಳನನ್ನು ಅಶೀರ್ವದಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವತಾರಗಳ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಗದ್ಯವಿದೆ—

ಇದು ಪರಮಜನಸಮಯಕುಮುದಿನೀಶರಚ್ಚಂದ್ರ ಚೈತ್ರಚಂದ್ರಮ ಸದಮಳರಾಮ ಚಂದ್ರಮುನೀಂದ್ರಪದಭಕ್ತಂ ಜಾನಕಿ ಮಾಡಿದ ಯಶೋಧರಚರಿತದೊಳ್.

ಈತನ ಬಂಧವು ಲಲಿತವಾಗಿಯೂ ಮಧುರವಾಗಿಯೂ ಗಂಭೀರವಾಗಿಯೂ ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಈತನನ್ನು ಮಧುರನು ‘ಕರ್ಣಾಟಕವಿತೆಗೆ ಸೀಮಾಪುರುಷಂ’ ಎಂದು ಹೊಗಳಿರುವುದು ಉಚಿತವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈತನ ಪದ್ಯಗಳು ನಿರರ್ಗಳವಾಗಿ ಓಡುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅಶ್ವರ್ಯವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಮಾರಿಯಗುಡಿ.

ಶಿಶಿರಮನೆ ಪಿಡಿದು ಪರಕೆಗೆ | ಬಸಂತನಲರ್ಪೋದ ಮಾವಿನಡಿಮಂಚಕೆಯೊಳ್ |
ಕುಸುರಿದಪ್ಪಡಗಿನಂತೆವೊ | ಲೆಸೆದುವು ತದ್ವನದೊಳುದಿದರ್ ಮುತ್ತದ ಮುಗು
ಳ್ಳಳ್ || 743 ||

ತಾಳುಗೆಯನುಚ್ಚಿ ನೆತ್ತಿಯು | ಗಾಳಂ ಗಗನದೊಳೆಲ್ಲವು ವಾರಿಯ ಬೀರರ್ |
ಪಾಳಿಯೊಳೆಸೆದರ್ ಪಾಪದ | ಜೋಳದ ಬೆಳಸಿಗೆ ಬೆಚ್ಚುಗಟ್ಟಿದ ತೆಜದಿಂ || 744 ||

ದೆಸೆದೆಸೆಗೆ ನರಶಿರಂ ತ | ತ್ತಿಸಿ ಮೆಪ್ಪಿದುವು ಮಗಿಲೊಳಬ್ಬ ಪೇರಡಗಿನ ಪೆ |
ಬರ್ಸನದೆ ಪೊಪಗಣ ಜೀವ | ಪ್ರಸರಮುಮಂ ಪಲವು ಮುಖದಿನವಲೋಕಿಪ
[ಪೋಲ್ || 745 ||

ಮಾರಿ ಮಲಯಾನಿಲಂ ನವ | ನೀರಜವನಮೆಂಬ ಕೆಂಡದೊಳ್ ದಂಡನಮು |
ಸ್ಕಾರಂ ಬಂದಪನಿತ್ತವ | ಧಾರಿಪುದೆಂಬಂತಿರುಲಿದುವರಗಿಳಿ ಬನದೊಳ್ || 746 ||

ವಸಂತ.

ಬಾಳಲಗುಡಿ ಪಿಕರುತಿ ಬಾ | ಯ್ಕೀಳಿಕೆ ಮಾಂದಳರೆ ಕೆಂಪುದೀವಿಗೆಯೆನೆ ಭೂ ||
ಪಾಳಂ ಬರೆ ಶೋಧಿಪ ವನ | ಪಾಳನವೋಲ್ ಮುಂದೆ ಬಂದುದಂದು ವಸಂತಂ
|| 747 ||

ಪೊಂಬಾಳೆ ಚಾಮರಂ ಚಂ | ದ್ರಂ ಬೆಳ್ಳೊಡೆ ಕೇಳಿಶಿಖರಿ ಸಿಂಹಾಸನಮಾ |
ಯ್ತೆಂಬಿನೆಗಮಂಗಜಂ ಮಾ | ವೆಂಬ ಕುಮಾರಂಗೆ ಪಟ್ಟಮಂ ಕಟ್ಟಿಸಿದಂ
|| 748 ||

ಉಪ್ಪರಿಗೆ.

ಕಾರಿರುಳೊಳಮೆಳವಿಸಿಲಂ | ಪೂರಂಬಲಿಯಿಪುವು ಬೀದಿಯೊಳ್ ನಿಜರುಚಿಯಿಂ |
ಹೀರೆಯ ಹೂವಿನ ಬಣ್ಣದ | ನೇರಾಣಿಯು ಕುಸುರಿವೆಸದ ನೆಲೆಮಾಡಂಗಳ್ ||749||

ಅರಮನೆ.

ಪರಿಮಳದ ತೂಂಬನೆತ್ತಿದ | ನರಲಂಬಂ ಜನಮನೋವನಕ್ಕೆನೆ ಕಾಳಾ |
ಗುರುಧೂಮಲತಿಕೆ ಜಾಳಾಂ | ದರದಿಂದೊಗೆದುದು ಕಪೋತಪಕ್ಷಚ್ಛುರಿತಂ ||750||

ನವಿಲು.

ನವರತ್ನದ ಪಂಜರದೊಳ್ | ದಿವಿಜಶರಾಸನದ ಮುಱಿಯನಿರಿಸಿದವೋಲ್ ಸು |
ತ್ತುವ ಸೋಗೆಯ ಸುತ್ತಿನೊಳಾ | ಡುವ ಕೇಕಿಯ ಭಂಗಿ ಲೋಕಮಂ ಸೋಲಿಸುಗುಂ
|| 751 ||

ವೀರಬಲ್ಲಾಳ.

ಪರನೈಪರ ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯ | ಕುರುಳಾಕರ್ಷಣದೆ ನೀಳ್ವತೋಳ್ ಮೆಱುವುವು ಪೇ |
ರುರದೊಳ್ ನೆಲಸಿದ ಲಕ್ಷ್ಮೀ | ಕರಿಣಿಗೆ ಬಾಳಿಸಿದ ರನ್ನದಮುಳ್ಗಂಬದವೋಲ್
|| 752 ||

ನಿನಗೆ ಶುಭನುಂದ ವಂದಿಯ | ಮನೆಯಂಗಣದೊಳಗೆ ಪಣ್ಣು ಪರ್ವದ ಮಂದಾ |
ರನಮೇರುಪಾರಿಜಾತದ | ಬನದೊಳ್ ಸಿರಿ ಮೆಱುವುದಲ್ವಿ ವನಕೇಳಿಗಳಂ¹
|| 753 ||

ಬಳೆಗೋಡುದು ಕೀರ್ತಿ ದಿಶಾ | ಕಳಭಂಗಳ ನಿಗ್ಗವಂಗಳೊಳ್ ರಿಪುಕಾಂತಾ |
ವಳೆಯನೆ ಭವತ್ಪ್ರತಾಪಂ | ಬಳೆಗಳೆಯಿಸೆ ತಾನದರ್ಕೆ ಮಚ್ಚರಿಸುವವೋಲ್
|| 754 ||

2. ಅನಂತನಾಥಪುರಾಣ.

ಇದು 14 ನೆಯ ತೀರ್ಥಕರನಾದ ಅನಂತನಾಥನ ಚರಿತವು; 14 ಅಶ್ವಾಸಗಳಾಗಿ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಕವಿ “ಅರುಹನ ಮೂರ್ತಿಯಂತಿರಿ ನಿರಾಭರಣಂ ಮೆಱಿಯಲೈ ವೇಟ್ಟಪೆಂ ಚರಿತಪುರಾಣಮಂ” ಎಂಬ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಲಂಕಾರಗಳಿಲ್ಲದಂತೆ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಪುರಾಣಕ್ಕೆ ದೋರಸಮುದ್ರದ ಶಾಂತೀಶ್ವರನ ಬಸದಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡಿಸಿದಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಅನಂತನಾಥನ ಸ್ತುತಿಯಿದೆ. ಬಳಿಕ ಕವಿ ಸಿದ್ಧಾದಿಗಳನ್ನೂ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನೂ ಯಕ್ಷಯಕ್ಷಿಯರನ್ನೂ ಜೈನಶಾಸನವನ್ನೂ ಶ್ರುತಕೇವಲಿ

1. ಈ ಪದ್ಯವು ಸೂಕ್ತಿಸುಧಾರ್ಣವದಲ್ಲಿ ಉದಾಹೃತವಾಗಿದೆ.

ಗಳನ್ನೂ ಹೊಗಳಿ ಅನಂತರ ಗೃಧ್ರಪಿಂಚಿನಿಂದ ಸ್ವಗುರುವಾದ ಗಂಡವಿಮುಕ್ತರಾಮ ಚಂದ್ರದೇವನ ವರಿಗೆ¹ ಗುರುಗಳನ್ನು ಪರಿವಿಡಿಯಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಲಕುಮಾದೇವಿಯ ಗುರುಗಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾಚಾರ್ಯರೊಳಗೆ—ಜಾವಳಿಗೆಯ ಮುನಿ ಚಂದ್ರ, ಅವನ ಶಿಷ್ಯ ಕುಲಭೂಷಣ; ಸಕಲಚಂದ್ರ, ಇವನ ಮಗ ಮಾಧವಚಂದ್ರ, ಇವನ ಶಿಷ್ಯ ಬಾಲಚಂದ್ರಕವಿಕಂದರ್ಪ—ಇವರುಗಳನ್ನು ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ. ಗ್ರಂಥಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ “ನರಸಿಂಹಂ ಸ್ಥಿರರಾಜ್ಯೋದ್ಭವಲಕ್ಷ್ಮಿಯಿಂದೆ ಸುಖಮಿರ್ಕೆ” ಎಂದು ಈ ಗ್ರಂಥರಚನಾಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದ ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ವೀರನರಸಿಂಹನನ್ನು (1220—1235) ಆಶೀರ್ವದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆಶ್ವಾಸಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಗದ್ಯವಿದೆ:—

ಇದು ಪರಮಜಿನಸಮಯವನವಸಂತಸಂತಾನಾರಾಮ ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ರಸಾದಾಸಾ ದಿತರತ್ನತ್ರಯಾಭರಣಕಿರಣಪ್ರಸನ್ನಾಂತಃಕರಣ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿಬಿರುದ ಕವಿಭಾಳಲೋಚನ ಜನಾರ್ದನದೇವವಿರಚಿತಮಪ್ಪನಂತನಾಥಪುರಾಣದೊಳ್.

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ವಸಂತ.

ನನೆದೋಜುತ್ತದಿರ್ಗಂತಿ ಮುಂತೆ ಪನೆಗಳ್ ತೋರ್ಪಂತೆ ತೆಂಗಾಳಿ ಕೆಂ |

ಗೊನರೊಳ್ ದಟ್ಟಡಿಯಿಟ್ಟುದೊಳ್ಗೆ ಪೊದಟ್ಟತ್ತಬ್ಬದೊಳ್ ಕೋಕಿಳಂ ||

ಕೊನರಂ ಕರ್ಚಿ ತೊದಳ್ಳರಂಗಿಡೆದುದೆತ್ತಂ ನಂದನಶ್ರೀಯ ನಂ |

ದನನಾನಂದನನನ್ಯಜಂಗಣುಗನಾಯ್ತಂತಾವಸಂತಾಗಮಂ

|| 755 ||

ಬೆಳುದಿಂಗಳು.

ಬಳವೈರಿಯೆಂಬ ಸಾಧಕ | ನಿಳಿಯಂ ಪೊಸಮೂಸೆಮಾಡಿ ಶಶಿಮಂಡಲಮಂ |

ಗುಳಿಗೆಯಿಡೆ ತಿಮಿರಕಾಳಿಕೆ | ತಿಳಿದಂತಿರೆ ಜಳಕನಾಯ್ತು ಪೊಸವೆಳ್ಳಿಂಗಳ್ || 756 ||

ಕುಸುಮಂ ಗಂಧಾನುಮೇಯಂ ಗಮನಕಮನಹಂಸಾಳಿ ಶಬ್ದಾನುಮೇಯಂ |

ರಸನಾಸ್ವಾದಾನುಮೇಯಂ ಮಧು ಮಲಯರುಹಕ್ಕಾಮಕರ್ಪೂರಮುಕ್ತಾ ||

ವಿಸರಂ ಸ್ವರ್ಶಾನುಮೇಯಂ ದಿಟಮೆನೆ ಘಟಿತಂ ಬೆತ್ತ ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳಂ ತು |

ಟ್ಟಿಸೆ ಲೋಕಂ ಚಂದ್ರಕಾಂತೋಪಲದ ಮಯಣದಿಂ ಮಾಡಿದಂತಿರ್ದುದಾಗಳ್ ||

|| 757 ||

1. ಗೃಧ್ರಪಿಂಚ, ಕೊಂಡಕುಂದ, ಜಟಾಸಿಂಹನಂದಿ, ಭೂತಬಲಿ, ಪುಷ್ಪದಂತ, ಜಿನಸೇನ, ವೀರಸೇನ, ಸಮಂತಭದ್ರ, ಗುಣಭದ್ರ, ಪೂಜ್ಯಪಾದ, ಅಕಳಂಕ, ಕಾಣೂರ್ಗಣದ ಇಂದ್ರನಂದಿ, ಗುಣಚಂದ್ರ, ಇವನ ಮಕ್ಕಳು ಕನಕಚಂದ್ರ ಮಾಧವಚಂದ್ರರು, ಮಾಧವಚಂದ್ರ ಶಿಷ್ಯ ತನ್ನ ಗುರು ಗಂಡವಿಮುಕ್ತಶಿಖಾಮಣಿ ರಾಮಚಂದ್ರದೇವನುನೀಂದ್ರ.

ಮುಗಿವ ಸರೋಜಮಾಲೆಗಮರಲ್ಪ ಸಿ ತೋತ್ವಲಮಾಲೆಗಂ ಮನಂ |

ತೆಗೆಬಗೆಯಾಗೆ ಸೈರಿಸದೆ ಪಟ್ಟದಸಂತತಿ ರಾಜಬಾಧೆಯಿಂ ||

ಸುಗಿವ ನವಪ್ರಸಾದಫಲದಿಂದವಿವಾಪ್ತಜನಕ್ಕೆ ಕೂರ್ತ ಬಂ |

ಧುಗಳೆಡೆಯಾಡುವಂತಿರೆಡೆಯಾಡಿದುವಂಬುರುಹಾಕರಂಗಳೊಳ್

|| 758 ||

ಸಂಪಗೆ.

ಸೊಡಗುಡಿಲೆಯಗೆಯಂ ಪಚ್ಚೆಯ | ಪಡಲಗೆಗಳೊಳಡಕಿಲಿಟ್ಟು ರತಿ ಪೊಯ್ದ ಪೊಲೇಂ |

ಜಡಿದುದೊ ಸಂಪಗೆ ನನೆಯಿಂ | ಜಡಿದುದು ಮಧುಲಕ್ಷ್ಮಿ ತೊಟ್ಟ ಪೊಸಪೊಂ

[ದೊಡವಂ || 759 ||

ಮಲ್ಲಿಗೆ.

ಮುಳಿದು ಲೋದೋಪರಳೈದೆ ಪುಗುಟ್ಟುರಿವಂತೆ ಕರಂ ಮುಗುಳ್ಳು ನಾ |

ಣೊಳಗುಸಡಿಲ್ವಿನಂ ಪೊರೆ ಸಡಿಲ್ವು ಕದಂಪು ಬೆಳರ್ತು ಬಾಡಿ ಪೊ ||

ಟ್ಟಳಿಸಿ ಬೆಳರ್ತ ಮುದ್ರಿಸಿದ ಬಾಯ್ಗಳಲರ್ ಬಿರಿವಂತು ಕಂಪು ಕೆ |

ಯೊಳೆ ಬಿರಿದತ್ತು ತುಂಬಿ ನೆಜೆವಲ್ಲಿಗೆ ಮಲ್ಲಿಗೆ ಸಂತಯಂತೆಪೋಲ್ || 760 ||

ಕೋಗಿಲೆ.

ಎಳಲತೆ ಪೆಕ್ಕಣಕ್ಕೆ ತಳಿರಂ ತೆಗೆದುಟ್ಟಳದರ್ಕೆ ನಟ್ಟುವಂ |

ಮಳಯಸವಾರಣಂ ಪನಸರಂಗಳೊಳಂತಿವೆ ಪಣ್ಣಿಬಂದ ಮ ||

ದ್ದಳೆ ಮಧುದೂತಿ ನಾಗಲತೆ ಮಲ್ಲಿಗೆ ಮಾಳತಿ ಬನ್ನಮೆಂದು ಸೂ |

ಲ್ವಳನಪೊಲೆತ್ತಲುಂ ಕರೆಗುಮಾಬನದೊಳ್ ಕಿಸುಗಣ್ಣೆ ಕೋಕಿಲಂ || 761 ||

ಸಿಂಹೀಪ್ರಸವ.

ಕಡವಾಯಂ ಬಿರ್ಚಿ ಬೆನ್ನಂ ಕುಸಿದು ನೆಗಪಿ ವಾಲಾಗ್ರಮಂ ಬೇನೆಯಿಂದೂ |

ಳಿಡುತುಂ ಶೈಲಾಗ್ರದೊಳ್ ಕುಕ್ಕುಟಾಸಿ ಮೃಕದಿಂದೀಂಬ ಸಿಂಹೀಕಿಶೋರಂ ||

ನಡುಸೂಲೊಳ್ ಸಿಲ್ವಿ ಕಣ್ಣಂ ತೆಜೆದಿಭಸತಿಯಂ ತಾಟಲೊಳ್ ಕಂದು ಕಾಯ್ವಂ |

ನಡುವಾಯ್ದಾ ತಾಯ್ಗೆ ದುಃಖಪ್ರಸವಸಮಯದೊಳ್ ತಂದುದಂತೊಂದಲಂಪಂ

|| 762 ||

ಸೌಂದರ್ಯ.

ಅಲರಂಬಂ ಶಶಿಬಿಂಬದಿಂ ಸಮೆದಪೋಲ್ ಕೂರ್ಪಿಂಗಡಪಾರ್ದಕ |

ಣ್ಣುಲರ್ಗಳ್ ದರ್ಪಣರತ್ನಮಂ ತಿರುಳ ಮಿಂಚಿಂದೊಪ್ಪವಿಟ್ಟಂತಿರು ||

ಜ್ವಲಿಪಾಸ್ಯಂ ಪೊಸಮುತ್ತನಾಯ್ದು ಮದಿನೊಳ್ ತೊಯ್ದಂತೆ ನೇರ್ಪಟ್ಟ ನಿ |

ಮುಲದಂತಚ್ಚಿ ನಿ ಬೇಡಿದರ್ಗ್ಗೆ ವರವೀವಂತಾಯ್ತು ಮಾಕಾಂತೆಯಾ || 763 ||

ಕವಿತ್ವದ ಸಹೃದಯಸಾಮೇಕ್ಷತೆ.

ಎನಿತನೊಪ್ಪಿ ಪೇಟ್ಟ ಕವಿಯೇವನದಂ ಪೆಸರಿಟ್ಟುಮೆಚ್ಚಬ |
 ಲ್ಲನನಪ್ಪಿ ವೇಟ್ಟದವನಂ ಜಗದೊಳ್ ಪಡೆಯಲ್ಕೆ ಬಾರದಾ ||
 ತನ ಮುಖದಿಂದಮಲ್ಲದದು ಸಲ್ಲದು ಕಟ್ಟಿಯುಮೇನೊ ಮಾಲಿಗಾ |
 ಷನ ಪೊಸಬಾಸಿಗಂ ಮುಡಿವ ಭೋಗಿಗಳಲ್ಲದೆ ಬಾಡಿಪೋಗದೇ || 764 ||

ಈತನು ಬರೆದಿರುವ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ—

ಚೆನ್ನರಾಯಪಟ್ಟಣ 179. 1191.

ಇದು ತಾಮ್ರಶಾಸನವು. ಇದರಲ್ಲಿ ವೀರಬಲ್ಲಾಳನ ಶ್ರೀಕರಣಪ್ರಧಾನನಾದ
 ಮಾಚಿದೇವನು ಅಗ್ರಹಾರವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಟ್ಟಂತೆ ಹೇಳಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಒಂದೆರಡು
 ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ವರಾಹ.

ಶ್ರೀವಧುವಿಗೆ ಪೀಲಿದಲೆಯರ್ಪವೊಲಿದುರ್ದು ಕೋಡೊಳಿದ ಧಾ |
 ಶ್ರೀವಳಯಂ ಸಮುದ್ರಮದು ಝಲ್ಲರಿಯರ್ಪವೊಲಿದುರ್ದುದಾಂತ ದಂ ||
 ಸ್ವಾವರಶೋಭೆ ತತ್ತಿಸಿದ ಮುತ್ತಿನ ಕಾವುಪೊಲಿದುರ್ದುದಿಂತು ಸ |
 ದ್ವಾವಮನಾಳ್ ಸೂಕರವರಂ ಪೊರೆಗೀಗಿರಿದುರ್ಗಮಲ್ಲನಂ || 765 ||

ಹೊಯ್ಸಳರ ಧ್ವಜ.

ಅಲಗಿಂ ಸಿಂಗಮನಿಜದನ | ಕಲಿತನಮಂ ನಗುವ ತೆಜದ ಮೆಜವುದು ಸೆಳೆಯಿಂ |
 ಪುಲಿಪೊಯ್ದ ಕುಜುಪು ಪೊಯ್ಸಳ | ಕುಲತಲಕರ ಮತ್ತಗಜದ ಟಿಕೆಯದೊಳಿಗಳ್ || 766 ||

ತರೀಕೆರೆ 45. 1197.

ಇದರಲ್ಲಿ ವೀರಬಲ್ಲಾಳನ ದಂಡನಾಯಕನಾದ ಅಮಿತನು ತಾನು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ
 ಮಾಡಿದ ಅನ್ಯತೇಶ್ವರದೇವರ ಅಂಗಭೋಗಾದಿಗಳಿಗೆ ದತ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಂತೆ
 ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಶಾಸನದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಹರಿಹರ.

ಸಿರಿಯಲರ್ಗಣ್ಣ ಬೆಳ್ಳಿಗಳಿಗಿಂ ಪುದಿದಂಬುಜನಾಭನೀಶನಂ |
 ತಿರೆ ಗಿರಿಜಾಕಟಾಕ್ಷರುಚಿಗಳ್ ಪುದಿದೀಶನಮಬ್ಜನಾಭನಂ ||
 ತಿರೆ ಜನಸಂಸ್ಥವಂ ತಮಗೆ ಪಲ್ಲಟಮಪ್ಪಿನಮೊಪ್ಪಿ ತೋಪುವಾ |
 ಹರಿಹರದೇವರೊಲ್ಲಮಿತನಂ ಪರಿರಕ್ಷಿಸುತಿರ್ಕೆ ಸಂತತಂ || 767 ||

ಬ್ರಹ್ಮ.

ಸಿರಿಯಂ ಕೌಸ್ತುಭರತ್ನಮಂ ಹರಿಯನಂತಾಶಂಖಮಂ ಚಕ್ರಮಂ |
ಭರದಿಂ ಪೇಱಿ ಬಹಿತ್ರದಂತಿರೆಸಿದಿದರ್ಢಂ ಶೇಷನಾಕ್ಷೀರಸಾ ||
ಗರದೊಳ್ ದೇವನ ನಾಭಿಪದ್ಮದ ಮೃಣಾಳಂ ಕೂವಕಂಬಂಬೊಲ |
ಚ್ಚರಿಯಾಗಿದುರ್ಗದು ಕರ್ಣಧಾರನಮೊಲಿದರ್ಢಂ ಪುಟ್ಟ ಪದ್ಮೋದ್ಭವಂ || 768 ||

ಎರೆಯಂಗ.

ನೆಟವಿಂದಂ ನೈರಿವ್ಯಂದಂ ಕವಿವುದುಮನಿತೊಂದಂ ರಣೋತ್ಸಾಹದಿಂದಂ |
ತಟಾದೊಟ್ಟಲ್ ಸೀಳ್ದು ಮೆಟ್ಟಲ್ ಯಮಪುರಿಗಿರದಟ್ಟಲ್ ಚಲಂಮುಟ್ಟ ಕಟ್ಟಲ್ ||
ನೆಟದತ್ತಂ ಕೆಯ್ದು ಪೊತ್ತಂ ವಸುಧೆಯೊಳಗೆ ಮತ್ತಂ ಜಸಂಚಿತ್ತನಾಸಂ |
ದೆಟೆಯಂಗಂ ವೀರಗಂಗಂ ರಿಪುತಿಮಿರಪತಂಗಂ ಜಯಶ್ರೀಭುಜಂಗಂ || 769 ||

ವೀರಬಲ್ಲಾಳ.

ಆರೆಣೆಯೆಂಬೆನಳುಂಬದ | ಬೀರಮನೀಜಗಮನಾವಗಂ ಸುತ್ತಿದ ಮು |
ನ್ನೀರೆಂಬುದು ಬಿರುದಿನ ಬಿ | ಇೞರೆನಿಸಿದುದದಟರಾಯ ಕೋಳಾಹಳನಾ ¹ || 770 ||

ನಾಗದೇವ. 1217.

ಕಡೂರು 129 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ (ಶಕ 1129) ಈತನನ್ನು “ ಕವಿತಿಳಕ ” ಎಂದು ವಿಶೇಷಿಸಿ ಹೇಳಿದೆ. ಈತನು ಗೌತಮಗೋತ್ರದವನು. ಇವನ ತಂದೆ ನಾಗದೇವ, ತಾಯಿ ಚಾಮವ್ವೆ. ಈತನು ಆವ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆಯೋ ತಿಳಿಯದು.

ಸೋಮರಾಜ. 1222.

ಇವನು ಶೃಂಗಾರಸಾರ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಉದ್ಭಟ ಕಾವ್ಯ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಉಂಟು.

ಈತನು ವೀರಶೈವಕವಿ; ರಾಜನಾಗಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇವನ ಪ್ರಸಿತಾಮಹನು ಚಂದ್ರವಂಶೋತ್ಪನ್ನನಾದ ತಿರುಮಲರಾಜ, ಪಿತಾಮಹನು

1. ಈ ಸದ್ಯವು ಯಶೋಧರಚರಿತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ರಾಯಣರಾಜ, ತಂದೆ ಇಂದುಶೇಖರರಾಜ.¹ ಈ ವಂಶದ ರಾಜರು ಎಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವಾಳುತ್ತಿದ್ದರೋ ತಿಳಿಯದು. ಆದರೆ ಪಶ್ಚಿಮತೀರದಲ್ಲಿ ಅಳುತ್ತಿದ್ದ ವೀರಶೈವಮತಾವಲಂಬಿಗಳಾದ ಚೌಟರಾಜರಲ್ಲಿ ತಿರುಮಲರಾಯ, ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಈ ಕವಿ ಆ ವಂಶದ ದೊರೆಯಾಗಿರಬಹುದೋ ಏನೋ ತಿಳಿಯದು.

ತನ್ನ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಾಯಸದ ಲಿಂಗರಸನು ಬರೆಯಲು ತಾನು ನಿರ್ಮಿಸಿದಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.²

ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಶಕ 1144 ನೆಯ ಚಿತ್ರಭಾನುವಿನಲ್ಲಿ-ಎಂದರೆ 1222 ರಲ್ಲಿ-ಬರೆದುದಾಗಿ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ:—

ಜನನಾರ್ಥೋತ್ತಮಸೋಮರಾಜನುಸಿದ್ಧಿಕಾವ್ಯಂ ವಲಂ ಶಾಲಿವಾ |
ದನಶಾಕಾಬ್ದಮದೆಯೈ ಸಾಸಿರದನೂಜಂ ಸಂದ ನಾಲ್ವತ್ತುನಾ ||
ಲ್ಕನೆಯಾರಂಜತಚಿತ್ರಭಾನುವ ವರಾಶ್ವೀಜೋತ್ಸಿತೈಕಾದಶೀ |
ವನಜಾರಾತಿತನೂಜವಾಸರದೊಳಾದತ್ತಲ್ಲಮಂಗರ್ವಿತಂ ||

ಪೂರ್ವಕವಿಗಳಾದ ಹರೀಶ್ವರ (ಸು. 1165), ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸ (ಸು. 1165), ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆಸೋಮನಾಥ (ಸು. 1195) ಇವರನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ:—

ಪ್ರಮಥಾನೀಕಕಥಾರ್ಣವೇಂದು ಹರಿದೇವಾಚಾರ್ಯನಂ ಧೈರ್ಯನಂ |
ಸಮುದಂಚದ್ವೈನಭಸ್ತವಾಮುಮಹೀಜಾರಾಮನಂ ಸೋಮನಂ ||
ವಿಮಲಜ್ಞಾನಸುದೀಪಿಕಾಸ್ಫುರಿತಚೇತಸ್ಸದ್ಮನಂ ಪದ್ಮನಂ |
ಕ್ರಮದಿಂದಂ ಬಲಗೊಂಡು ಪೇಲ್ವಿಸೊಸೆದಾನೀಕಾವ್ಯಮಂ ಸೇವ್ಯಮಂ ||

ತನ್ನ ಕವಿತಾಚಾತುರಿಯನ್ನು ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ:—

ಚಂದ್ರಮುರೀಚಿಯಂತೆ ತನಿಮಾವಿನ ಪಣ್ಣಳ ತಂದಲಂತೆ ದೇ |
ವೇಂದ್ರಮಹೀಜದಂತೆ ಮಲಯಾನಿಲನಂತೆ ವಸಂತನಂತೆ ಸ ||

1. ಬಿಜಾರಾತಿಕುಲೋದ್ಭವಂ ತಿರುಮಲಕೃಷ್ಣೇಣೀಧರಂ ತನ್ನರೇಂ |
ದ್ರಸುಪುತ್ರಂ ನುತರಾಯಣೋರ್ವಿಪತಿ ತದ್ರಾಜಸ್ಯರಾಣ್ಯಂದನಂ ||
ವಸುಧೇಶೋತ್ತಮನಿಂದುಶೇಖರಸ್ಯಸಂ ತದ್ಭೂಪಜಂ ಸೋಮನೋ |
ಲ್ಕುಸಿದ್ಧಿಕಾವ್ಯೈತಿ ಸಜ್ಜನರ್ಕಳ ಮನಶ್ಚಂಟಿಪೂರ್ವದೇಂ ಜೋದ್ಯಮೇ ||
2. ಎನ್ನೈರ್ದವಂದ ರಾಯಸದ ಲಿಂಗರಸಂ ಬರೆಯಲ್ ಸಮಂತುಟಾಂ |
ಸನ್ನುತಶಂಭುಧಕ್ತರ ಪದಾಂಬುರುಹಂಗಳನೊಲ್ಲ ಪೊತ್ತು ನಿ ||
ಭಿನ್ನವಿಲಾಸಮಂ ಪಡೆದು ನಿರ್ಮಿಸಿದೀಶ್ಯತಿ.

ದ್ರುಂಧ್ರಸುಧಾಬ್ಧಿಯಂತೆ ನವಚಂಪಕಮಂಜರಿಯಂತೆ ಸೋಮರಾ |
 ಜೀಂಧ್ರನ ಕಬ್ಬದಿಂಪು ಬುಧರಂ ಬಗೆಗೊಳ್ಳುದಿಳಾತಳಾಗ್ರದೊಳ್ ||
 ನಲ್ಲಳ ಬೇಟವಾತೊ ಶುಕಚಾರುನಿನಾದಮೊ ವಾಗ್ವಧೂಟಿಕಾ |
 ವಲ್ಲಕಿಯೊಪ್ಪುವಿಂಚರಮೊ ಚೈತ್ರಪಿಕಧ್ವನಿಯೋ ಸಮಂತು ಪೂ ||
 ವಿಲ್ಲನ ಚಾಪಸಂಜನಿತಮೋಹನನಾದಮೊ ಸೋಮರಾಜಭೂ |
 ವಲ್ಲಭನಿಂಪುವೆತ್ತ ವಚನಾಮೃತಮೋ ವಿಬುಧಾನುರಾಗಮೋ ||
 ಹಿಮರುಚಿಮಂಡಲಂ ನವಚಕೋರಿಗೆ ಚಾದಗೆಂಬುದಾಗಮಂ |
 ವಿಮಲವಸಂತಸಂಪದಮದನ್ಯಭೃತಕ್ಕೆ ಸುಧಾಬ್ಧಿ ಹಂಸೆಗು ||
 ದ್ಗಮಮೆಳದುಂಬಿಗೊಂದಿನಿತರೋಚಕಮಪ್ಪದೆ ಸೋಮರಾಜಚಂ |
 ದ್ರಮನ ವಚಸ್ಸುಧಾಲಹರಿ ಸಜ್ಜನಸಂತತಿಗೇನಸಹ್ಯಮೇ ||

ಇವನ ಗ್ರಂಥ

ಶೃಂಗಾರಸಾರ.

ಇದು ಕುಮಾರವಾಲ ಘೋರ್ಜರನ ಅಥವಾ ಉದ್ಭಟನ ಚರಿತ್ರೆಯಾದುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಉದ್ಭಟಕಾವ್ಯ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಉಂಟು. ಇದು 12 ಅಶ್ವಾಸಗಳಾಗಿ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಕವಿ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ:—

ವಿಧೃತಾಲಂಕಾರದಿಂದಂ ನವಯುವತಿಯಪೋಲ್ ಲಕ್ಷ್ಮಣಸ್ಥೂರ್ತಿಯಿಂದಂ |
 ವಿಧುಜ್ಯಂಭದ್ವಿಂಬದಂತುಜ್ಜ್ವಲರಸಮಯದಿಂದಂ ಮನೋಜ್ಞೇಕ್ಷುವಂತು ||
 ದ್ರುಧತತ್ಯಾನಂದದಿಂದಂ ತ್ರಿದಶಕುಜದಪೋಲ್ ಧಾತ್ರಿಯೊಳ್ ಶೋಭಿಕುಂ ಸ |
 ನೃಧುರಂಚಿತ್ತಿರ್ಪ ಕಾವ್ಯಂ ಸುಜನನಿಕರಸೇವ್ಯಂ ವಿಭಾವ್ಯಂ ಸುನವ್ಯಂ ||
 ಸರಸರ ಚೇತನೋತ್ಪಲಕೆ ಪೂರ್ಣಹಿಮಾಂಶುಮರೀಚಿಯಾಗೆ ಬ |
 ಲ್ಲರ ಕಿವಿಗಳ್ಗೆ ಮಾಣಿಕದ ಮಂಜರಿಯಾಗೆ ಪಳಂಚದೋದುವ ||
 ಕೃರಿಗರ ಜಹ್ನೆಗಿಂಪಮರ್ದ ನೂತ್ನತರಾಮೃತಧಾರೆಯಾಗೆ ಕೂ |
 ತೋರೆವೆನಪಾರಸಾರಗುಣಬೃಂದಮನೀರುಚಿರಪ್ರಬಂಧಮಂ ||

ಚಂದ್ರಮಂಶದ ದೊರೆಯಾದ ಉದ್ಭಟನು ಭಲ್ಲಕೀಪುರವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಈತನು ದೇವಲಯಷಿಯ ಯಜ್ಞಸಂರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಹೋಗಿ ಯಜ್ಞವಿಘ್ನಕಾರಿಯಾದ ನಿಘರ್ಜಾಸುರನನ್ನು ಸಂಹಾರಮಾಡಿ ಸುಧರ್ಮನೆಂಬ ಚೋಳರಾಜನ ಸಾಂದರ್ಭವತಿಯೆಂಬ ಮಗಳನ್ನು ಮದುವೆಮಾಡಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಬಂದುಸೇರಿ ಪತಿಯೊಡನೆ ಅಕ್ಷಕ್ರೀಡೆಯಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಕೈಲಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಹಿಮಲನನ್ನು ಕಂಡು ತಾನು ಹೀಯಾಳಿಸಲು ಪತ್ನಿಗೆ ಅಸಮಾಧಾನವಾಗಿ ಇಬ್ಬರಿಗೂ

ವಾಗ್ವಾದವುಂಟಾಯಿತು. ಆಗ ಉದ್ಭಟನು—ಓಹಿಲನು ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ ಕೈಲಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ; ಇದು ವಿಶೇಷವಲ್ಲ; ನಾನು ನಗರವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವೆನು—ಎಂದು ಪಂಥಮಾಡಿಕೊಂಡು ಶಿವನನ್ನು ಒಲಿಸಿ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾನುಸಾರ ನಗರವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಕೈಲಾಸಕ್ಕೆ ಹೋದನು—ಎಂಬುದೇ ಈ ಕಾವ್ಯದ ಕಥಾಗರ್ಭ.

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಕವಿ ವಿರೂಪಾಕ್ಷಲಿಂಗವನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ; ಬಳಿಕ ಪಂಪಾಂಬಿಕೆ, ವಿಷ್ಣೇಶ್ವರ, ವೀರಭದ್ರ, ಷಣ್ಮುಖ, ಬಸವೇಶ್ವರಮುಖ್ಯಮಹೇಶ ಪೂಜಕರು, ಅಲ್ಲಮ ಎಂಬವರನ್ನು ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ. “ಪಂಪಾನಗರೇಶ್ವರನೀ ಪೆಂಪಮರ್ದಿನಿಗಬ್ಬಕಾಣ್ಣಂ” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಗುರು ಅಲ್ಲಮಾಂಕನ ದಯೆಯಿಂದ ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದಂತೆಯೂ ಅಲ್ಲಮನಾಮಸ್ಮರಣವನ್ನು ಒಂದೊಂದು ನೆವದಿಂದ ಮಾಡುವಂತೆಯೂ ಹೇಳಿ, ಪ್ರತ್ಯಾಶ್ವಾಸದ ಕೊನೆಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ “ಅಲ್ಲಮಪ್ರಿಯ” ಎಂದು ಈಶ್ವರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಶ್ಲೋಕಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಗದ್ಯವಿದೆ:—

ಇದು ಸಮಸ್ತ ಸುರಕದಂ ಬವಿಜ್ಯಂ ಭಿತಮಕುಟಿಪಟಘಟಿತನವರತ್ನ ಪುಂಜಸಂಜಾತಪಿಂ ಜರಿತಮಂಜುಳಮಯೂಖಮಂಜರೀರಂಜಿತ ಶ್ರೀಗುರುವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಸಾವನಪಾದನಖೋಚ್ಚ ಳಿತಪ್ರಭಾನಿಸ್ತಂ ದ್ರರುಂದ್ರಸಾಂದ್ರಚಂದ್ರಿಕಾಪಟಲಪಟುಲಂ ಪಟಿಚಕೋರಾಯಮಾನಮಾನಸ ಶ್ರೀಸೋಮರಾಜೇಂದ್ರವಿರಚಿತಮಪ್ಪ ಕರ್ಣಾಟಕಶೃಂಗಾರಸಾರಮಹಾಪ್ರಬಂಧದೊಳ್.

ಈ ಕವಿಯ ಬಂಧವು ಲಲಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ವರ್ಷಾಕಾಲ.

ಒಡೆಯ ತಟಾಕರಾಜ ಹೊನಲೇಟಿ ಧರಿತ್ರಿ ಸಮಸ್ತಸಿಂಧುಗಳ್ |

ತಡಿಯನೆ ಮಿಾಟಿ ತಾಂ ಪರಿಯೆ ಬೆಂಚಿಗಳುರ್ವಿರೆ ನಿರ್ಝರಾಳಿ ಭೋ ||

ರಿಡುತ ಮಹೀಧ್ರದಿಂ ಜಗುಟಿ ದಂಗರಗಳ್ ಪಿರಿದಾಗಿ ತೋರ್ಪ ಕ ||

ಮರಡು ಕಡುವೆರ್ಚೆ ಕಟ್ಟಿ ಕಣಿದತ್ತು ಸುವ್ಯಸ್ಥಿ ಪೊದಟ್ಟು ಧಾತ್ರಿಯೊಳ್

|| 771 ||

ಗಗನಾಂಗನೆ ಕುಡುಮಿಂಚಿಂ | ಬುಗುರ್ಗೊನೆಯಿಂ ಮುಗಿಲಿನಿಪ್ಪ ಮುಡಿಯಂ

[ಪಿಕ್ಕಲ್ |

ಮಿಗೆ ಮುಂ ತುಱುಂಬಿದೊಳ್ಳಲ | ರುಗುವಳೊಲುದಿರ್ದತ್ತು ಕರಕನಿಕರಮದಿ

[ಲೆಯೊಳ್ || 772 ||

ಚಂದ್ರ.

ಸ್ಫುರದುಡ್ಡೀನಮರೀಚಿರಾಜಿ ವಿಲಸತ್ಸೂತ್ರಂಗಳಂದಾಗೆ ಬಂ |
 ಧುರದಂಡಂ ನಭಮಾಗೆ ಕಾಲಮೆನಿಪುದ್ಯತ್ಪ್ರಸಪಾತ್ರಂಗಳೊಳ್ ||
 ಸರಸೀಜೋದ್ಯವನಿಂದುವಂ ತರಣಿಯಂ ತೂಗಲ್ ಮಿಗಂ ಭಾರದಿಂ |
 ಧರೆಗಿಲ್ಲಂತಿಲ್ಲದಂ ಹಿಮಾಂಶು ಚಿಗಿಯಲ್ ಬೆಳ್ಳಾದನಾನೋವಿನಿಂ || 773 ||
 ಅಂಬುಜಪೀಠನೆಂದೆನಿಪ ಜೋಯಿಸನಾರಜನೀಪ್ರಮಾಣಮಂ |
 ತಾಂ ಬಗಿದೀಕ್ಷಿಸಲ್ ಗಲ್ಲಾಗೆವಟ್ಟಲನಿಕ್ಕಿದ ಬಟ್ಟಲೈದೆ ಕಾ ||
 ಲಂಬಡೆದಂದು ನೀರೊಳಿರದಾಲ್ವಿವೊಲಿಲ್ಲದು ಪಶ್ಚಿಮಾಬ್ಧಿಯೊಳ್ |
 ತಂಬೆಗಳೋಡೆ ಜೋಡೆ ನಲಿದಾಡೆ ಸಮುಜ್ಜಳಚಂದ್ರಮಂಡಳಂ || 774 ||

ಹಲಸು.

ನುಡಿಗುದನನಿಶಂ ಸುಮ್ಮನೆ | ಕುಡುವ ಮಹಾದಾನಿಯಂತಿರಲರೇಷದ ಸೊಂ |
 ಪಿಡಿದಿನಿರಣ್ಣಳನೆಲ್ಲ | ಗ್ನೇಡವಿಡದೀಯುತ್ತಮೊಪ್ಪುಗುಂ ಪನಸಕುಜಂ || 775 ||

ಚಪ್ಪರ.

ಆಡುವ ನಚ್ಚಣಿಯರ್ಕಳ ಪೆಂಪಿಂ | ಪಾಡುವ ಗೇಯರಸಾಮೃತದಿಂಪಿಂ |
 ನಾಡೆ ಮೃದಂಗನಿನಾದದ ಸೊಂಪಿಂ | ಗಾಡಿಯನಾಂತುದು ಪಂದಲಂಪಿಂ || 776 ||

ಉದ್ಯುಟರಾಜಕೀರ್ತಿಪ್ರತಾಪಗಳು.

ಅವನೀಧೌಘಂಗಳೆಲ್ಲಂ ಪುರಹರಕುಧರಂ ಸರ್ವರತ್ನಂಗಳೆಲ್ಲಂ |
 ನವಮುಕ್ತಾಸಂಕುಳಂ ಮಂಜುಳತಟಿನಿಗಳೆಲ್ಲಂ ವಿಯದ್ಗಂಗೆ ಸಪ್ತಾ ||
 ಣವಮೆಲ್ಲಂ ಪಾಲ್ಗಡಲ್ ಸತ್ಸುಮತತಿಗಳನೆಲ್ಲಂ ಸುಮಲ್ಲಿಮತಲ್ಕೀ |
 ನಿವಹಂ ಮೇಣಾದುವಂದುದ್ಧಟವಿಶದಯಶಕಾಂತಿಸಂದೋಹದಿಂದಂ || 777 ||
 ವಿದ್ವಮಮಂಬುರಾಶಿಗೆ ನಭಕ್ಕೆ ವಿಯನ್ಮಣಿ ರತ್ನರಾಜಿ ಶೋ |
 ಕಾದ್ರಿಗೆ ಪೂಗೊಳಕ್ಕೆ ನವಕೋಕನದಂ ದೆಸೆವೆಣ್ಣೆ ಚಾರುಹಾ ||
 ರಿದ್ರವಿಲೇಪನಂ ಫಣಿವರಂಗೆ ಫಣಾಮಣಿಯಾದುವಾಗಂ |
 ರುದ್ರಪದಾಬ್ಜಪಟ್ಟರಣನುಧಟನುನ್ನತವಿಕ್ರಮಾನಲಂ || 778 ||

ನಿರ್ಮೋಕಂಗಳೆದು ಕರಂ | ಘೂರ್ಮಿಸಿ ಮೆಯ್ಯುಪ್ಪವ ಕೃಷ್ಣಫಣಿಯೆನಲೊ

[ರೆಯಂ |

ಕೂರ್ಮ ಮಿಗೆ ತೆಗೆದು ಜಡಿಯೆ ಪೊ | ಗರ್ಮಗುತುಧಟನು ಖಡ್ಗಲತೆ ಸೊಗ

[ಯಸುಗುಂ || 779 ||

ಗಿಳಿ.

ಒಡಲ ಪಸುರ್ ಮೂಗಿನ ಕೆಂ | ಪಡಿಗಳ ಬೆಳ್ಳಮರ್ಧ ಕೊರಲ ಕರ್ಪೆಲ್ಲಂ ಸಂ |

ಗಡಿಸಿರೆ ಸುರಧನುವಿಳಿಯೊಳ್ | ಕೆಡೆವನೊಲಿಲ್ಲದತ್ತದೊಂದುಗಿಳಿವಿಂಡರಸಾ || 780 ||

ಚಪ್ಪರಿದೀಂಟಿ ನೂತ್ ಕಣಿಶೋಧ್ಧ ಸಾರಮನುಕಿ ಸೋರ್ಕಿ ನು |

ಣ್ಣುಪ್ಪುಲಿನೊಲ್ಪಲರ್ಚಿಸುತುಮಂಚಿ ತಕುಂಚಿತಚಂಚುಕೋಟಿಯಂ ||

ತಪ್ಪದೆ ನೆಲ್ಲ ನಿಟ್ಟಿಸಲೊಳಿಟ್ಟಲೆದುರ್ಬಿ ಮನೋನ್ತರಾಗವಾಂ |

ತೊಪ್ಪಿದುದಂದು ಕುಂದದೆ ವಿರಾಜಿತರಾಜಶುಕಾರ್ಭಕೋತ್ಕರಂ || 781 ||

ಹುಲಿ.

ಕೆಂಪಿಡಿದಕ್ಕಿ ರೌದ್ರವದನಂ ಮಿಗೆ ಪೊಣ್ಣುವ ನಿಷ್ಕುರಸ್ಸನಂ |

ಕಂಪಿಪ ವಿಸಾಸೆ ನೀಡಿ ನಿಮಿದಿಕ್ಕುವ ಕಾಲ್ ಮಹಿಯಂ ಮಹೋಗ್ರದಿಂ ||

ಪಂ ಪೊಡೆವಗ್ರವಾಲಮಿರದೇಲ್ವ ಕೊಡಂಕೆಗಳಿಂ ನಿಕುಂಜಮಂ |

ತಾಂ ಪೊಜಮಟ್ಟಿದೊಂದು ಪುಲಿ ಗರ್ಜಿಸುತುಂ ಬಿರಿನಂತು ದಿಕ್ಕಯಂ || 782 ||

ಡೊಂಬರು.

ನೂಲ್ಗಟ್ಟಿ ಪೊಯ್ದ ಪೊಸಗುಡಿ | ಸಲ್ಲಳ್ ತವೆನಟ್ಟಿ ಗಟ್ಟಿಗಳಿರಿಸಿದ ದೋಳ್ಳಳ್ |

ಕಾಲ್ಗಟ್ಟಿ ಮೇವ ಕಲ್ಪಯ | ಸಾಲ್ಗಲಿರಲ್ ಕೊಲ್ಲಟಿಗರ ಬೀಡೆಸದಿಕ್ಕುಂ || 783 ||

ವೇಶ್ಯಾಗರ್ಹಣ.

ನಿಚ್ಚಂ ನಿರ್ಮಲಜಲಮಿರೆ | ಬಚ್ಚಲ ನೀರ್ಗೆಜವ ಕೀಟಕಂಬೋಲ್ ತನ್ನಂ |

ನಚ್ಚಿದ ಸತಿಯಿರೆ ಬೆಲೆವೆಣ್ಣಿಚ್ಚಿಪುದು ನೀತಿಯೇ ವಿಧಗ್ಧಲಲಾವಾ || 784 ||

ಕೀಲ್ಪೊನಿಸರಶ್ರಾಂತಮು | ಗುಟ್ಟಿ ಶರಾವಂಬೊಲಮರ್ಧ ವೇಶ್ಯಾಧರಮಂ |

ತಳ್ಳದೆ ಚುಂಬಿಸಿ ನರಕದೊ | ಛಾಲ್ಪುದದೇಂ ನೀತಿಯೇ ವಿಧಗ್ಧಲಲಾವಾ || 785 ||

ಪಣಮುಳ್ಳನ್ನೆವರಂ ಪೂ | ಗಣೆಯಂ ಮತ್ತಾವನೆಂಬಳವನಲ್ಲದೆ ಮೇಣ್ |

ಪಣಮೆಲ್ಲಂ ತಿಂರಲೊಡಂ | ಪೆಣಮೆಂಬಳ್ ಪಣವಧೂಟಿ ಗುಣಮಣಿಹಾರಾ || 786 ||

ನಾನಾವಿಧದಿಂ ಮಣಿಕನ | ಕಾನೀಕಮನೆಯ್ಕೆ ಕವರ್ದು ವಿಟನಂ ಕಡೆಯೊಳ್ |

ಶ್ಲಾನ್ತಂಗೆಣಿಮಾಡುವ ಗಣಿ | ಕಾನಾರಿಗೆ ಸೋಲ್ಪನಧಮನಲ್ತಿ ಗುಣಾಧ್ಯಾ¹ || 787 ||

1 ಹೀಗೆ ಗುಣಾಧ್ಯಾ, ವಿಧಗ್ಧಲಲಾವಾ, ಗುಣಮಣಿಹಾರ, ವಿವೇಕಾರ್ಭಣ, ಎಂದು ಮುಗಿವ ಪದ್ಯಗಳು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿವೆ ಇವುಗಳಂತೆಯೇ ಇತರಬಿರುದುಗಳಿಂದ ಮುಗಿವ ನೀತಿಬೋಧಕವಾದ ಅನೇಕ ಕಂದಪದ್ಯಗಳು ಇತರಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅವು ಆವಿರಿಸಿದುದುಗಳನ್ನು ಕವಿಗಳಿಂದ ರಚಿತವಾಗಿವೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು; ಉಳಿದ ಕಡೆ ಇದು ಹೀಗೆಯೇ ಸರಿ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಲು ಕಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಬೊಪ್ಪಣಶಂಡಿತ, ಕರ್ಣಾರ್ಭಣ, ಮಂಗರಸ 1, ಇವರ ಚರಿತೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿರಿ ಸೋಮರಾಜನ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಈ ಬಿರುದುಗಳು ಕಥಾನಾಯಕನಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆ.

ಪೋಲಾಳ್ವದಂಡನಾಥ. 1224.

ಈತನು ಹರಿಚಾರಿತ್ರ ಎಂಬ ಸಟ್ಟಿದೀಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದುದಾಗಿ ಶಕ 1145 ರಲ್ಲಿ-ಎಂದರೆ 1224 ರಲ್ಲಿ-ಹುಟ್ಟಿದ ದಾವಣಗೆರೆಯ 25 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿರುವ

ಗುರು ಧರ್ಮದ್ವಿತಯಕ್ಕೆ ನೀನೆ ದಿಟದಿಂ ಪೋಲಾಳ್ವ ಕೇಳ್ ಮುನ್ನಮಾ |

ದರೊಳಿನ್ನ ಪ್ಪರೊಳಿಂದು ವರ್ತಿಪರೊಳಾ ಗುಂಟಾದುವೀಧರ್ಮಮಾರ್ ||

ಹರಿಚಾರಿತ್ರಮನೊಲ್ಲ ಪಟ್ಟದದೆ ಪೇಟ್ಟರ್ ನಿನ್ನ ಪೋಲ್ ನಿನ್ನ ಪೋಲ್ |

ಧರೆ ಜೋಡ್ಯಂಬಡುವಂತಿರಾರ್ ಹರಿಹರಶ್ರೀಗೇಹಮಂ ಮಾಡಿದರ್ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇವನ ಹರಿಚಾರಿತ್ರವು ನಮಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಶಾಸನದಿಂದ ಇವನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಈಯಂಶಗಳು ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ:—

ಈತನ ತಂದೆ ಆಂಧ್ರದೇಶದ ನಾರಣಪುರದ ಅತ್ತಿರಾಜ; ತಾಯಿ ನವಿಲಾಡೆ ಯಕ್ಕ. ಇವನು ಹೊಯ್ಸಳವೀರಬಲ್ಲಾಳನಲ್ಲಿಯೂ (1173-1220) ಅವನ ಮಗ ವೀರನರಸಿಂಹ (1220-1235) ನಲ್ಲಿಯೂ ಅಮಾತ್ಯನಾಗಿದ್ದನು. ಈತನು ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತನು; ಮಹಾ ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿ; ಶಕ 1145 ನೆಯ ಸ್ವಭಾನುಸಂವತ್ಸರದ ಮಾಘಶುದ್ಧ ಏಕಾದಶೀ ಬೃಹಸ್ಪತಿವಾರದಲ್ಲಿ 115 ಹೊನ್ನ ಕಳಶದಿಂದ ಮೆರೆವಂತಾಗಿ ಹರಿಹರಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಹರಿಹರದೇವರಿಗೆ ದೇವತಾಲಯವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿಯ 104 ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಬಾನವಳ್ಳಿಯನ್ನು ಸರ್ವನಮಸ್ಯವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟನು; ಬಾನವಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ, ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟನು.

ಈ ಶಾಸನದಿಂದ ಈತನ ಪ್ರಶಸ್ತಿರೂಪವಾದ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗವನ್ನು ತೆಗೆದು ಇಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಹೊಯ್ಸಳ ಶ್ರೀ ವಿರನಾರಸಿಂಹದೇವಂ ನಿಜರಾಜಧಾನಿ ದೋರಸಮುದ್ರದೊಳ್ ಸುಖಸಂಕಥಾವಿನೋದದಿಂ ಪೃಥ್ವೀರಾಜ್ಯಂಗೆಯ್ಯುತ್ತಮಿದಂ. ಆ ಪ್ರತಾಪಚಕ್ರ ವರ್ತಿಯ ತೇಜಕ್ಕೆ ಕಾಯಿನಂತಿ ಕೈದುಗೆ ಕೂರ್ಪಿನಂತೆ ಮಂತ್ರಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿಯಂತೆ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ವಜ್ರಸನ್ನಾಹದಂತಭೇದಭಾವದಿಂ ಮನಸಂದು ಮಹಾಪ್ರಧಾನಪದವಿಗಧಿನಾಥನಾದ ತೊಲ ಗದಕಂಬಮೆಂಬ ಬಿರುದಧ್ವಜಾಡಂಬರಮನವಲಂಬಿಸಿದ ಸಂಗೀತಕಾರನ ಸಜ್ಜನಾಧಾರನ ಕಾವ್ಯಕರ್ತಾರನ ಕೀರ್ತಿಭರ್ತಾರನ ಕವಿಜನಾಭರಣನ ಸೂಕ್ತಿಸುಧಾಕಿರಣನ ವಿತರಣ ವಿಳಾಸನ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಿವಾಸನ ವೈಷ್ಣವಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಜಗನ್ನೋಹನಮೂರ್ತಿಯ ಸತ್ಯ ಸ್ವಭಾವನ ಪೋಲಾಳ್ವದೇವನ ಪರ್ಮೆಯ ವಿಸ್ತಾರಮಂ ಪೇಟ್ಟೊಡೆ,

ಕರುವಿಟ್ಟಂ ಸತ್ಯದಿಂ ಕಣ್ಣಿಜ್ಜಿದನಸಮಸಾಹಿತ್ಯದಿಂ ಬಣ್ಣವಿಟ್ಟಂ |

ಸಿರಿಯಂ ಕೂರ್ತಾಯುಷೋಯ್ದಂ ಪರಹಿತಚರಿತೋದ್ಯೋಗದಿಂ ಬರ್ಮನೆಂಬಂ ||

ತಿರೆ ಸತ್ಯಜ್ಞಾನಲಕ್ಷ್ಮೀ ಪರಹಿತಚರಿತೋದ್ಯೋಗದೊಳ್ ತಾನೆ ಧಾತ್ರೀ |
 ಗುರುವಾದಂ ನಾರಸಿಂಹಾಧಿಪನ ಕಟಕದೊಳ್ ಮಂತ್ರಿ ಪೋಲಾಳ್ವದೊಂ ||
 ಬಗೆಗೇನುಂ ಕವಲಿಲ್ಲ ವಾಕ್ಯಮೆರಡಿಲ್ಲ ದಾರ್ಯದೊಳ್ ಮಾಂದ್ಯಮಿ |
 ಲ್ಲ ಗುಣಪ್ರೀತಿಯೊಳಾತ್ಮ ಪಕ್ಷ ಪರಪಕ್ಷ ಸಂಗಮಿಲ್ಲಾಳ್ವನು ||
 ಜ್ಞುಗದೊಳ್ ಲಾಭದ ಲೋಭಮಿಲ್ಲ ಸಿರಿಯೊಳ್ ಸೊರ್ಕಿಲ್ಲ ಪೋಲಾಳ್ವನಂ |
 ಪೊಗಲ್ಪಿನ್ನ ನೃನಣ್ಣ ಪೇಟರ್ ಪೊಗಲ್ಪಿದ್ದೇ ಪಾಲುಂಡು ಮೇಲುಂಬುದೇ ||

ಕವಿನಾಗದೇವ. 1224.

ಈತನು ಕಡೂರು 95 ನೆಯ ಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆದುದಾಗಿ ಆ ಶಾಸನದ
 ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಈ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ:—

ಹರಿಹರಮಾಯಿದೇವಿಗಳ ಪುತ್ರನನಿಂದಿತವಾಜಿವಂಶಶೀ |
 ಖರನಕಳಂಕಕೀರ್ತಿ ಕಲಿಕಾಲಬೃಹಸ್ಪತಿ ಸೋಮನಾಥರಂ ||
 ಕರರಸುಜಂ ಬುಧರ್ ಪೊಗಲ್ಪಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದಂ ಕವಿನಾಗದೇವನೀ |
 ಸ್ಥಿರತರಮಪ್ಪ ಶಾಸನಮನುತ್ತಮಕಾರ್ಯಗೋತ್ರವರ್ಧನಂ ||

ಇದರಿಂದ ಈತನು ವಾಜಿವಂಶದ ಕಾಶ್ಯಪಗೋತ್ರದ ಹರಿಹರಮಾಯಿ
 ದೇವಿಗಳ ಪುತ್ರನೆಂದೂ ಸೋಮನಾಥ ಶಂಕರ ಇವರ ತಮ್ಮನೆಂದೂ ತಿಳಿಯು
 ತ್ತದೆ. ಇವನಿಗೆ ಕಲಿಕಾಲಬೃಹಸ್ಪತಿಯೆಂಬ ಬಿರುದಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ
 ಶಾಸನವು ಶಕ 1145ನೆಯ ಸ್ವಭಾನುಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲೆ—ಎಂದರೆ 1224 ರಲ್ಲಿ—ಬರೆ
 ದುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಚೌಂಡಿಸೆಟ್ಟಿ ವಿಷ್ಣುಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಶಂಭುದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು
 ಕಟ್ಟಿಸಿ, ಆ ದೇವರಿಗೆ ದತ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಂತೆ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಶಾಸನದಿಂದ ಒಂದೆರಡು
 ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಆದಿವರಾಹ.

ಧರೆ ರುಚಿರಕೇತಕೀಮಧು | ಕರಿಪೋಲ್ ದಂತಾಗ್ರದೊಳ್ ವಿರಾಜಿಸಿ ಮಹಿಮಾ |
 ಕರನಾದಾದಿವರಾಹಂ | ವರಾಹಮಂ ನಮಗೆ ಕೂರ್ತು ಮಾಲ್ವುನವರತಂ ||788||

ವಿಷ್ಣುನೃಪ.

ಕಮಲಂ ಭೋಗೀಂದ್ರನಂ ಪನ್ನಗಪತಿ ಧರೆಯಂ ಧಾತ್ರಿ ತಾರಾದ್ರಿಯಂ ತಾ |
 ರಮಹೀಧ್ರಂ ಪಾರ್ವತೀವಲ್ಲ ಭನನಭವನಾಬಾಲಶೀತಾಂಶುವಂ ತಿಃ ||
 ತಮಯೂಖಂ ಸತ್ಯಲಾಸೋಮಮನತಿ . . . ತಾಳ್ವುಂತಾಂತನೀನಿ |
 ಶ್ವಮಹೀಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮೀ ಭರಮನುರುಭುಜಾದಂಡದೊಳ್ ವಿಷ್ಣುಭೂಪಂ ||789||

ಮುನಿಚಂದ್ರ. 1229.

ಈತನು ಜೈನಕವಿ. ಇವನನ್ನು ಇವನ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಎರಡನೆಯ ಗುಣವರ್ಮನು (ಸು. 1235) ತನ್ನ ಪುಷ್ಪದಂತಪುರಾಣದಲ್ಲಿ “ಉಭಯಕವಿಕಮಲಗರ್ಭ” ಎಂದು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ; ಮಹಾಬಲಕವಿ (1254) ತನ್ನ ನೇಮಿನಾಥಪುರಾಣದಲ್ಲಿ “ಅಖಿಳತರ್ಕತಂತ್ರಮಂತ್ರವ್ಯಾಕರಣಭರತಕಾವ್ಯನಾಟಕಪ್ರವೀಣಂ” ಎಂದು ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದಾನೆ. “ಉಭಯಕವಿ” ಎಂಬುದರಿಂದ ಇವನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು; ಆವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆಯೋ ತಿಳಿಯದು.

ಬಾಂಬೆ ಬ್ರಾಂಚ್ ರಾಯಲ್ ಏಷ್ಯಾಟಿಕ್ ಸೊಸೈಟಿ ಜರ್ನಲಿನಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿರುವ, ಶಕ 1151 ರಲ್ಲಿ—ಎಂದರೆ 1229 ರಲ್ಲಿ—ಬರೆದ ಸೌಂದರ್ಶೀಯ ಶಾಸನದಿಂದ¹ ಈತನು ರಟ್ಟರಾಜನಾದ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನಿಗೆ ಗುರುವಾಗಿದ್ದಂತೆಯೂ ಆ ರಾಜನ ಮಗನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವನಿಗೆ ಶಸ್ತ್ರಶಾಸ್ತ್ರಶಿಕ್ಷಾಗುರುವಾಗಿಯೂ ಸಚಿವನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದಂತೆಯೂ ಬಹಳ ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಯಾಗಿ ಪರರಾಜರನ್ನು ಅಡಗಿಸಿ ರಟ್ಟರಾಜ್ಯಪ್ರತಿಷ್ಠಾಚಾರ್ಯನೆಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದಂತೆಯೂ ಇವನಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿನಾಥ, ನಾಗ, ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಎಂಬವರು ಅಮಾತ್ಯರಾಗಿದ್ದಂತೆಯೂ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ.

ಈತನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಶಾಸನಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಬರೆದಿದ್ದೇವೆ:—

ಕುಮುದಾನಂದತೆಯಿಂದವೊಂದಿ ಮುನಿಚಂದ್ರಂ ಶತ್ರುಘ್ನಾಭ್ಯನ್ಮುಖಾ |
ಬ್ಧಮನಿರ್ಘೋಷಿತೇಜದಿಂದ ಮುನಿಚಂದ್ರಂ ಜಿಹ್ವರಾಜ್ಯಾಬ್ಧಿಯಂ ||
ಕ್ರಮದಿಂದಿಕ್ರಮದಿಂದ ಪಳಂಚಲವಿನಂ ಪರ್ಚಿಪ್ತ ತನ್ನೊಂದು ವಿ |
ಕ್ರಮದಿಂದ ಮುನಿಚಂದ್ರನಿಂತು ಮುನಿಚಂದ್ರಂ ಚಂದ್ರನಾಮಾನ್ವಿತಂ ||
ಗುರುವಾದಂ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಕ್ಷಿತಿಪತಿಗಿನಸುಂ ಮಂತ್ರದಿಂದ ತಾನೆ ಶಿಕ್ಷಾ |
ಗುರುವಾದಂ ಶಸ್ತ್ರಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಥಿರಪರಿಣತಿಯೊಳ್ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಂಗೆ ದೀಕ್ಷಾ ||
ಗುರುವಾದಂ ಪ್ರಾಜ್ಞರಾಜ್ಯಾಪಹರಣದೆ ಸರಕ್ಷೋಣಿಪಾಲರ್ಗನಲ್ ಕೇಳ್ |
ಗುರುಶಬ್ದಂ ವಾಚ್ಯಮಾಯ್ತಲ್ಲದೆ ವರಮುನಿಚಂದ್ರಂಗಿದೇಂ ದೇಸೆಗಾಯ್ತೇ ||

ಈತನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮಹಾಬಲಕವಿ ಹೀಗೆ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ:—

ಮತ್ತಮಾಜಗತ್ರಯಪವಿತ್ರಮೆನಿಸ ಕಾಣೂರ್ಗಣಾಗ್ರಣಿಗಳೊಳಗಗ್ಗಣ್ಣುಂ ಅಗಣ್ಣು
ಫುಣ್ಣುಂ ರಾಜಗುರುತಾರಾಜೀವಿನೀವಾ . . ನೀಕಾಂತನುಂ ವಿರೋಧಿಬಲಕೃತಾಂತನುಂ
ಶ್ರೀಮದಭಯಟ್ಟತೀರ್ಥಚತುರ್ಮುಖಜಿನೇಂದ್ರಮಂದಿರಾದ್ಯನೇಕ ಜನಮಂದಿರೋದ್ಧಾರ

ಕನುಂ ಜಿಟ್ಟಿ ರಾಜ್ಯವಿಸ್ತಾರಕನುಮಖಿಲತರ್ಕತಂತ್ರಮಂತ್ರವ್ಯಾಕರಣಭರತಕಾವ್ಯನಾಟಕಸ್ಯ
ವೀಣನುಂ ಚರಣಶರಣಾಯಾತಖ್ಯಾತಫೂಪಾಲರಾಜಾಳಿಕೃತತ್ರಾಣನುಮೆನಿಸಿ

ಪೊಗಟ್ ಜಗಂ ನೆಗಟ್ ವಡೆದಂ ಮುನಿಚಂದ್ರನಮಾತ್ಯಮಂಡನಂ |

ನೆಗಟ್ ಬಲಂ ಜಗಕ್ಕೆ ಮಿಗಿಲುನ್ನತಿ ಮೇರುವಿನಿಂ ಮಿಗಿಲ್ ಜಯಂ ||

ಮಿಗಿಲಿಭವೈರಿಗಾರೆಗೆ ನಿಜೋಜ್ಜ್ವಲಕೀರ್ತಿ ಮಿಗಿಲ್ ಕರಂ ಸುರ |

ದುಗ್ಗೆ ಮಿಗಿಲರ್ಘನೀತಿ ಮಿಗಿಲಾದಿವಿಜಾಧಿಪಮಂತ್ರಿಗೆಂಬಿನಂ ||

ಮಾದಿರಾಜ. 1229.

ಈತನು ಬಾಂಬೆ ಬ್ರಾಂಚ್ ರಾಯಲ್ ಎಸ್ಟಾಬ್ಲಿಷ್ ಮೆಂಟ್ ಜರ್ನಲಿನಲ್ಲಿ
ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಸೌಂದರ್ಶಿನ ಶಾಸನವನ್ನು ¹ ಬರೆದುದಾಗಿ ಅದರ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿರುವ

ಎಸೆವೀಶಾಸನಮಂ ವಿರ | ಚಿಸಿ ಬರೆದಂ ಪೂರ್ವಜನ್ಮದೊಳ್ ಸುಕೃತಮನಾ |

ಜ್ಞಾನಿ ಕೇಶಿರಾಜವಿಭುವಿನ | ಸಸುವೆನಿಸಿದ ಮಾದಿರಾಜನಾವಿಭುಮತದಿಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ರಟ್ಟಿ ಕುಲಭೂಷಣ, ಮಂಡಲಿಕಗಂಡತಳಸ್ರಹಾರಿ, ಸಾಹ
ಸೋತ್ತಂಗ, ಬೊಪ್ಪನಸಿಂಗ ಮೊದಲಾದ ಬಿರುದುಗಳುಳ್ಳ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವರಸನು
ವೇಣುಗ್ರಾಮದ ನೆಲಿವೇಡಿನಲ್ಲಿ, ಶಕ 1151 ರಲ್ಲಿ—ಎಂದರೆ 1229 ರಲ್ಲಿ—
ಮುನಿಚಂದ್ರನ ನಿಯಾಮದಿಂದ ಈ ಕವಿಯ ತಂದೆಯಾದ ಕೇಶವರಾಜನು ಮಲ್ಲಿ
ನಾಥದೇವರಿಗಾಗಿ ದತ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಂತೆ ಹೇಳಿದೆ.

ಈ ಶಾಸನದ ಬಂಧವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಈ ಮಾದಿರಾಜನು ಒಳ್ಳೆಯ ಕವಿ
ಯೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಈತನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಈ ಶಾಸನದಿಂದ ಈ
ಯಂಶಗಳು ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ :—

ಈತನು ಸಾಮಾಸಿಗಕುಲದ ಅತ್ರಿಗೋತ್ರದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು. ಈ ವಂಶದ ಮೂಲ
ಪುರುಷನು ರುದ್ರಭಟ್ಟಕವೀಂದ್ರನು. ಇವನು ತನ್ನ ಕವಿತೆಯಿಂದ ಕನ್ನರನನ್ನು (939-968)
ಮೆಚ್ಚಿಸಿ, ಅವನಿಂದ 18 ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಬಹುಮಾನವಾಗಿ ಪಡೆದನು. ಈ ರುದ್ರಭಟ್ಟನು
ತನ್ನ ಹೆಸರಿನ 'ಭ' ಎಂಬಕ್ಷರವನ್ನು 1,000 ಹೊನ್ನಿಗೆ ಅಡವಿಟ್ಟು, ಅದನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ
ಕೊಳ್ಳುವ ವರೆಗೆ ರುದ್ರಟ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದನು.² ಈತನ ವಂಶದವರಲ್ಲಿ ಕಲಿದೇವ

1. Vol. X, 260.

2. ಇವನೇ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಕ.ವ್ಯಾಲಂಕಾರವನ್ನು ಬರೆದಿರುವ ರುದ್ರಟನಾಗಿರಬಹುದು ಈ ರುದ್ರ
ಟನ ಚಕ್ರಬಂಧಪದ್ಯದಿಂದ ಉದ್ಭಾವವಾಗುವ ಸ್ವವಿಷಯಕವಾದ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ 'ಸಾಮಾಜಾ' ಎಂಬ
ವಿಶೇಷಣವಿದೆ. ಇದು ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ 'ಸಾಮಾಸಿಗ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಪರಾಕಾರವಾಗಿರಬಹುದೆಂದು
ತೋರುತ್ತದೆ.

ನೆಂಬವನು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದನು. ಅವನ ಮಗ ಬನಹಟ್ಟಿ ಮೊದಲಾದ 18 ಪುರಗಳಿಗೆ ಪ್ರಭುವಾದ ಶ್ರೀಧರ; ಆತನ ಪುತ್ರ ಮಹದೇವ; ಅವನ ಸುತ ಶ್ರೀಧರ; ಆತನ ಮಗ ಮಹದೇವ ಅಥವಾ ಮಾಯಿದೇವ; ಅವನ ಮಗ ರಾಜಗುರು ಮುನಿಚಂದ್ರನ ಮಂತ್ರಿ ಯಾಗಿದ್ದ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ; ಇವನ ಸುತ ಕೇಶಿರಾಜ, ಇವನ ಹೆಂಡತಿ ಮಾಳವದೇವಿ; ಇವರ ಮಗನೇ ಈ ಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆದ ಮಾದಿರಾಜ. ಈ ಮಾದಿರಾಜನಿಗೆ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಎಂಬ ಸಹೋದರನಿದ್ದನು. ಇವರಿಬ್ಬರೂ “ಶ್ರೀರಟ್ಟರಾಜ್ಯಪ್ರತಿಷ್ಠಾಚಾರ್ಯನುಂ ಅರಿಬಿರುದಮುಂಡಳಿಕವರಾಜನುಮಪ್ಪ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಜಗುರುಗಳ್ ಮುನಿಚಂದ್ರದೇವರ ನೋಲಗಿಸಿ ಕೂಂಡಿಮೂಜುಸಾಸಿರದ ಬಟ್ಟೆಯ ಬಾಡಂ ಮುನಿಚಂದ್ರದೇವರಾಳ್ಳಿ ನಾಡಂ ಸುಗಂಧವರ್ತಿಯ ಹನ್ನೆರಡುಮಂ ತದಾಜ್ಞೆಯಿಂ ಪ್ರತಿಪಾಳಿಸುತ್ತಮಿದರ್.”

ಈ ಶಾಸನದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ರುದ್ರಭಟ್ಟ.

ತನ್ನಯ ವಂಶಜರ್ಕಳಿಹುದಿಂಗಳೊಳ್ಳುದ್ಧಕವೀಶರಪ್ಪ ವಾ |

ಕೋನ್ನತಿಯಿಂ ಸರಸ್ವತಿಯಿನೂರ್ ಪದಿನೆಂಟೊಳೊಳಂ ಪ್ರಭುತ್ವಮಂ ||

ಕನ್ನರನಿಂದಮಂದು ಪಡೆದಂ ದೊರೆಯಾರ್ ಕವಿತಾವಿಳಾಸದೊಳ |

ದುನ್ನತಿಯೊಳ್ ಪ್ರಭುತ್ವದ ನೆಗಟ್ಟಿಯೊಳಾವಿಭುರುದ್ರಭಟ್ಟನೊಳ್ || 790 ||

ಕವಿಯ ತಾಯಿ ಮಾಳಲದೇವಿ.

ಮನೆಯೊಳಗೇನುಳ್ಳೊಡಮಿ | ಲ್ಲಿನುತುಂ ಸ್ವಯಮರ್ಥಭೂರಿಯಾಗುತ್ತಿರ್ಪಂ |

ಗನೆಯರ್ ಮಾಳಲದೇವಿಯ | ವಿನಯಾಂಭೋನಿಧಿಯ ಗುಣದೊಳೆಂತೆಣೆಯ

[ಪ್ರರ್ || 791 ||

ಮನೆಯೊಳಗುಳ್ಳೊಡಂ ಮಡಗಿ ತತ್ವತಿಗಂ ಮನೆಮಕ್ಕಳಿಂಗಮೆ |

ಳ್ಳನಿತುಮನಿಕ್ಕಲಾಜದೆ ಕೆಲಂ ಕಡೆಯುಂ ಸುಡೆನಲ್ವಿ ಜೀವಿವಂ ||

ಗನೆಯರನೆಂ ಕುಲಾಂಗನೆಯರೆಂದೆನಲಕ್ಕುಮೆ ಕೇಶಿರಾಜನಂ |

ಗನೆ ಪತಿಭಕ್ತಿ ಚಾರುಗುಣಯುಕ್ತ ಕುಲಾಂಗನೆ ಭೂತಲಾಗ್ರದೊಳ್ || 792 ||

ಕುಟಿಲೆ ಕುಮಾರ್ಗ ಕುತ್ತಿತ ಕುರೂಪೆ ಕುಭಾಗ್ಯ ಕುಶೀಲೆ ಜಿಹ್ವಲಂ |

ಪಟಿ ಶರೇ ಧೂರ್ತೆ ದುರ್ಗುಣೆ ದುರಸ್ತಿತೆ ದುರ್ಜನೆ ದುಷ್ಟ ಕಷ್ಟಯಿಂ ||

ಬಟಮಟಕಾರ್ತಿಯರ್ ಸತಿಯರೇ ಗುಣದೊಳ್ ಸಲೆ ಮಾಳಿಯವೈಯುಂ |

ಗುಟಕಣೆಯಾಗರಂದೊಡಿತರಾಂಗನೆಯರ್ ಭುವನಾಂತರಾಳದೊಳ್ || 793 ||

ಪುರುಷರನೇಳಿದಮಂ ಮಾ | ಜ್ವರಿದುಂ ಪಿರಿದಾಗೆ ಬಗೆವ ಪರರಂ ಮಾಯಾ |

ಚರಣದೊಳೆಸಗುವ ಸತಿಯರ್ | ದೊರೆಯೇ ಪೇಟ್ಟು ಮಾಳಿಯವೈಯೊಳ್ ಕು

[ತ್ರಿತಯರ್ || 794 ||

ಅಸವನೆಗಂಗಳಕ್ಕೆ ? ತಲೆವಾಗಿಲೆಗಚ್ಚನೆ ನೋಡಲೇಜಲಿಂ |

ಗೊಸಗೆಗೆ ನೋಂಪಿಗಂಗಳಿಗೆ ಬಾಡಿನ ಸಂತೆಗೆ ಬಾಯಿನಕ್ಕೆ ಪೋ ||

ಪೆಸಕದೆ ಪಾಣ್ಣರೊಳ್ ನೆರೆವರಂ ಕುಲನಾರಿಯರೆಂಬುದೇ ವಿಚಾರ |

ರಿಸೆ ಪತಿಭಕ್ತಿವತ್ತೆಸೆವ ಮಾಳಲದೇವಿಯನಲ್ಲ ದನ್ಯರಂ || 795 ||

ಗಾಳುತನದಿಂದೆ ಪುರುಷರ | ನೇಳಿದಮಂ ಮಾಲ್ವಿ ದುಶ್ಚರಿತ್ರೆಯರಂ ವಾ |

ಚಾಳೆಯರಂ ಕಂಡಘತತಿ | ಮಾಳಲದೇವಿಯ ಗುಣಾನುಕಥನದೆ ಕಿಡುಗುಂ || 796 ||

ಪತಿ ಬಸದಕ್ಕುಮಿಂತು ತಮಗೆಂದು ದುರೌಷಧಮಂ ಪ್ರಯೋಗಿಪರ್ |

ಕೃತಕೆಯರಂತಜಿಂದೆ ಪುರುಷರ್ ಕ್ಷಯಕಾಮಲೆಪಾಂಡುಗುಲ್ಮದಿಂ ||

ದತಿಕ್ಕೃಶರಾಗೆ ಬಿಚ್ಚಲ್ವಿಸುತಿರ್ಪವರೆಂತೊ ಕುಲಾಂಗನಾಜನಂ |

ಪತಿಹಿತೆ ಮಾಳಿಯವ್ವೆಯ ಕುಲಾಂಗನೆ ವಾರ್ಧಿಪರೀತಧಾತ್ರಿಯೋಳ್ || 797 ||

ಮನೆಗೀಬಂದರೆ ಬಿದಿನ | ರನಲೊಳಯಿಂಕೋಡಿಪೋಗಿಯಡಗುವ ಸಮುಖಂ |

ತನಗಾದೊಡೆ ನೀವಾರೆ | ಬನಲೆಯರೀಮಾಳಿಯವ್ವೆಗೆಂತೆಣೆಯಪ್ಪರ್ || 798 ||

ಶಿಶುಮಾಯಣ. ?1233.

ಈತನು ತ್ರಿಪುರದಹನಸಾಂಗತ್ಯ, ಅಂಜನಾಚರಿತ್ರೆ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ಜೈನಕವಿ.

ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಇವನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಈ ಸಂಗತಿಗಳು ತಿಳಿಯ ಬರುತ್ತವೆ:—

ಹೊಯ್ಸಳದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಾವೇರಿಯಕಾಲುವೆಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ನಯನಾ ಪುರವೆಂಬ ಊರಿನಲ್ಲಿ ದೇವರಾಜನ ಇಷ್ಟಾನುಸಾರವಾಗಿ ರಾಜರಾಜನು ಒಂದು ನೇಮಿಜಿನಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು. ಅದೇ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಮಾಯಣಸೆಟ್ಟಿಯೆಂಬ ಒಬ್ಬ 'ವಣಿಗರ' ನಿದ್ದನು. ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ತಾಮರಸಿ; ಮಗ ಬೊಮ್ಮಸೆಟ್ಟಿ. ಈತನು—“ಮಾನವಪತಿಗಳ ಸಭೆಯೊಳು ರತ್ನಸಮಾನದೀಪದವೊಲೊಪ್ಪುವನು.” ಇವನ ಹೆಂಡತಿ ನೇಮಾಂಬಿಕೆ; ಮಗ ಕವಿ ಶಿಶುಮಾಯಣ. ಇವನ ಗುರು ಕಾಣೂರ್ಗಣದ ಭಾನುಮುನಿ. ಬೆಳುಕೆರೆಯಪುರದರಸಾದ ಗುಮ್ಮಟ ದೇವನು ಹೇಳಿನಲು ಕವಿ ಅಂಜನಾಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಬರೆದನು.

ತ್ರಿಪುರದಹನಸಾಂಗತ್ಯವು

ಶಕವರ್ಷದ ಸಾವಿರದನೂಜುಜೊಳು | ತ್ಸಕಲವಾದಾಜುವತ್ಸರದ |

ಪ್ರಕಟತಪುತ್ರವರ್ಷದ ಮಾಘಶುದ್ಧದಿ | ನಕಳಂಕಪಾಡ್ಯದೊಳಾಯ್ತು ||

ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಪುತ್ರವರ್ಷವೆಂದರೆ ನಂದನವರ್ಷವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ 1106 ನೆಯ ವರ್ಷವು ಕ್ರೋಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಉತ್ಸುಕಲ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷಾರ್ಥವೇನಾದರೂ ಇರಬಹುದೋ ಎನ್ನೋ ತಿಳಿಯದು. ಶಕ 1100 ವರ್ಷಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭವಾದಿವತ್ಸರಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಕ್ಕ ಕೊನೆಯ 6 ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಂದನ ಎಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿದರೆ ಶಕ 1154 (1233) ಆಗುತ್ತದೆ. ಕವಿಯ ಆಶಯವು ಇದೇ ಆಗಿರಬಹುದೋ ಎನ್ನೋ ತಿಳಿಯದು. ಈತನು ಜನ್ಮನನ್ನು (1230) ಸ್ತುತಿಸುವುದರಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ ಅವನ ಸಮಕಾಲದವನಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಒಬ್ಬ ಬೆಳುಕರೆಯಧಿಪನಾದ ಗುಮ್ಮಟಪ್ಪನು 1313 ರಲ್ಲಿ ದ್ವಂತ ಶ್ರ. ಬಿ. 65 ನೆಯ ಶಾಸನದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಕವಿ ಹೇಳುವ ಗುಮ್ಮಟದೇವನು ಇವನೇ ಆಗಿದ್ದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ಕಾಲವು ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಕಾಲಕ್ಕಿಂತ 80 ವರ್ಷ ಈಚೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಕವಿ ಹೇಳುವ ಗುಮ್ಮಟನು ಶಾಸನೋಕ್ತನಾದ ಗುಮ್ಮಟಪ್ಪನ ಪಿತಾಮಹನಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಈತನಿಗೆ ಹಸುಳೆಮಾಯಣ, ತರಳಮಾಯಣ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳೂ ಉಂಟು. ಈ ಹೆಸರಿಗೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾನೆ:—

ವಸುಧೆಯೊಳುಳ್ಳ ಭವ್ಯರುಗಳೆಲ್ಲಗೈ | ನಿಸುವಾಗಿಪ್ಪುದೊಂದ |

ಉಸುರುವ ಪದಪದ್ಯದೊಳು ತನ್ನ ಪೆಸರನು | ಹಸುಳೆಮಾಯಣನೆಂದು ಇಡುವ ||

ಪೂರ್ವಕವಿಗಳನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ:—

ರನ್ನನ ಹೊನ್ನನ ಜನ್ನಮಯ್ಯನ ಚತು | ರೋನ್ನತಕವಿತಾರ್ಣವನ |

ಸನ್ನತಕವಿಪಂಪರಾಜವೊದಲಾದರ | ಚಿನ್ನಡಿಗಳೆಗೊಗುವೆನು ||

ತನ್ನ ಕವಿತಾಚಾತುರಿಯನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ:—

ಹಸುಳೆಮಾಯಣನುಸುರಿದ ಕೃತಿಯೊಳು ನವ | ರಸ ಪರಿಪೂರಿತಮಾಗಿ |

ಒಸರುವುದಾರಸಭೇದವನೊಂದು ಸೇ | ವಿಸುವುದು ರಸಿಕಕೋವಿದರು ||

ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳೆ—

1. ಅಂಜನಾಚರಿತ್ರೆ.

ಇದು ಸಾಂಗತ್ಯವೆಂಬ ಹಾಡಿನ ರೂಪವಾದ ಗ್ರಂಥವು; 15 ಸಂಧಿಗಳಾಗಿ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ; ಪದ್ಯ 6,000.

ಅರುಹನ ಮತದೊಳೆಸೆವ ಪದ್ಯಚರಿತವ | ವಿರಚಿಸಿದನು ರವಿಷೇಣ |

ಪರಮಮುನೀಂದ್ರ ಗೀರ್ವಾಣಭಾಷೆಯೊಳದ | ನೊರೆವೊಡಿನ್ನಾರಳವಹುದು |

ಅದೊಳೊಳಂಜನೆಯೆಂಬ ಸುದತಿಯ ಚರಿತೆಯ | ನೊದವಿ ಪೇಟ್ಟಿನ್ನು ಕನ್ನಡದಿಂ ||

ಎಂಬುದರಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥವು ರವಿಷೇಣನು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಪದ್ಮಚರಿತ್ರದ ಒಂದು ಭಾಗವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇದರ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಕವಿ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ :—

ಅಂಜನಾಚರಿತವೆಂದೆಂಬ ನಾಮವು ಕೃತಿ | ಗಂಜಲಲ್ಲ ನ್ನರ್ಥಕವು |

ಕಂಜಭವನ ರಾಣಿಯ ನಯನದೊಳೆಸೆ | ವಂಜನವಾದ ಕಾರಣದಿ ||

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ 24 ಜನರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬಳಿಕ ಗುಮ್ಮಟೇಶ, ಭುಜಬಲಿಪುರದ ಭುಜಬಲಿ, ಸಿದ್ಧಾದಿಗಳು, ಯಕ್ಷಿಯಕ್ಷರು, ಸರಸ್ವತಿ, ಜ್ಯಾಲಾಮಾಲಿನಿ, ಪದ್ಮಾವತಿ, ಬಾಹುಬಲಿಪದಸೇವಕ ಬೇಹುಬ್ರಹ್ಮ ಇವರುಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ ತರುವಾಯ ಮಾಘಾಣಂದಿಮೊದಲುಗೊಂಡು ಪಂಡಿತನವರೆಗೆ ಜೈನಗುರುಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ.¹

ನಮಗೆ ದೊರೆತಿರುವ ಸಾಂಗತ್ಯಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಈತನೇ ಮೊದಲನೆಯವನು; ಸಾಂಗತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಜೈನ ವೀರಶೈವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಗ್ರಂಥಗಳು ಹುಟ್ಟಿವೆ. ಸುಮಾರು 13 ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಹಾಡಿನ ರೂಪವಾದ ಈ ಸಾಂಗತ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳ ರಚನೆ ಆರಂಭವಾದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ :—

ಅಡಕೆ.

ಇಳೆಯೆಂಬ ಸತಿಗಜ ಪೊಳೆವ ಪಚ್ಚೆಯ ಚತ್ರ | ಗಳನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನೆಂಬಂತೆ |

ಪಲವು ಹೊಂಬಾಳೆಯ ತಳೆದು ಪೂಗಾಳಿಗ | ಳಲಘುಫಲದಿನೊಪ್ಪುತಿಹುವು

|| 799 ||

ಬಾಳೆ.

ಕಂದಿನೊಳಗೆ ಹುಟ್ಟಿ ಕಂದರೆಲ್ಲರ ಬಿಟ್ಟು | ಮುಂದಲೆಯನು ಕೊಟ್ಟು ಜನದ |

ನಿಂದೆಯೊಳೊಂದಿ ಬಾಲುನ ಬಾಲು ಸುಡಲೆಂದು | ನೊಂದೆಜಗದ ಬಾಲುಯಿಹುವು

|| 800 ||

1. ಮಾಘಾಣಂದಿ. ಜಿನಸೇನ, ಸಮಂತಭದ್ರ, ನೇಮಿಚಂದ್ರ, ರಾಮಚಂದ್ರ, ಪ್ರಭಾಚಂದ್ರ, ಸೋಮಜಿದಕಲಂಕಚಂದ್ರ, ಜಿನಚಂದ್ರ, ಭದ್ರಬಾಹು, ಶುಭದ್ರಾಢ್ಯ, ಪರವಾದಿಧ್ವಂಸಕಪಂಡಿತ ಯೋಗಿ, ವಾದಿವಿದ್ಯಾಸಂದ, ವರ್ಧಮಾನ, ವೀರಸೇನ, ಕಾಣೂರ್ಗಣದ ದೇವಕೀರ್ತಿ, ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿ, ವಿಜಯಸುಕೀರ್ತಿ, ಭೂಭೂಷಣ, ರಾಮಚಂದ್ರ, ಪ್ರಭೇಂದು, ಇಂದುಕೀರ್ತಿ, ಸಾಸಿರಕೀರ್ತಿ, ದೇಶೀಯಗಣದ ಚಂಗದೇಶದ ಪ್ರಭೇಂದು, ಸಮಂತಭದ್ರ, ಕಾಣೂರ್ಗಣದ ಭಾನುಮುನಿ, ಯತಿ ವರ್ಧಮಾನ, ನೇಮಿಚಂದ್ರ, ಗುಮ್ಮಟದೇವಸೂರಿ, ಪಂಡಿತ.

ಹುಣಿಸೆ.

ಒಮ್ಮೆ ಫಲವನಿತ್ತು ಸುಮ್ಮನೆನಿಹ ತರು | ವೆಮ್ಮೊಳು ಮಚ್ಚೆರಿಸಿದೊಡೆ |
ಹಮ್ಮ ಮುಱವೆನೆಂಬ ಹುಣಿಸೆಯ ಮರಗಳು | ಸುಮ್ಮಾನದಿ ಬೆಳೆದಿಹುವು

|| 801 ||

2. ತ್ರಿಪುರದಹನಸಾಂಗತ್ಯ.

ಇದೂ ಸಾಂಗತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದೆ; ಪದ್ಯ 281. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ “ಜನನ ಜರಾಮರಣಗಳೆಂಬ ಪೆಸರಿಂದ ಘನತರವಹ ಮೂಱು ಪುರವನು ಜ್ಯೋತಿ ರೂಪವ ತಳೆದಾದೀಶ್ವರ ಸುಟ್ಟ ಕೌತುಕವನು ಪೇಟುವೆನು” ಎಂದು ಕವಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಚಂದ್ರನಾಥನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ ಬಳಿಕ ಶಾಂತಿಜಿನ, ನೇಮಿ, ವರ್ಧಮಾನ ಮುಂತಾದ 24 ಜಿನರನ್ನೂ ಬೆಳ್ಳೊಳದ ಭುಜಬಲಿಯನ್ನೂ ಸಿದ್ಧರು, ಆಚಾರ್ಯರು, ಶಾರದೆ, ಭಾನುಮುನಿ ಇವರುಗಳನ್ನೂ ಸ್ಮರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಒಂದು ಪದ್ಯವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪರಿಹಾಸ

ಸದಿನಾಲ್ಕು ಭುವನವೆಲ್ಲವು ಪುರುಷೋತ್ತಮ | ನುದರದೊಳಿರುತ್ತಿದು ತಾನು |
ಅದಟರಕ್ಕ ಸನ ಮೇಲಿರದೆ ಸಂಗ್ರಾಮವ | ನೊದವಿದುದಿದು ಚಿತ್ರವಲ್ಲೇ || 802 ||

ಸೋಮನಾಥಪಂಡಿತ. 1234.

ಈತನು ಅರಸಿಯಕೆರೆಯ 123 ನೆಯ ಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆದುದಾಗಿ ಆ ಶಾಸನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ “ಶ್ರೀಮದಾನಂದಬೋಧಪ್ರಭುಗಳ ದಾಸ ಗ. . ಕುಳ ತಿಳಕ ಸುಕವಿಕಂಠಾಭರಣ ಸೋಮನಾಥಪಂಡಿತರು ಪದ್ಯಗಳ ಹೇಟಾದರು” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಈ ಶಾಸನದ ಬಂಧದಿಂದಲೂ “ಸುಕವಿಕಂಠಾಭರಣ” ಎಂಬ ಈತನ ಬರೆದಿಲ್ಲದಲೂ ಇವನು ದೊಡ್ಡ ಕವಿಯಾಗಿದ್ದನೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಈತನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕವಿ; ಸಿಂದವಿಗೆಯ ಆನಂದಬೋಧಮುನಿಯ ಶಿಷ್ಯನು. ಈ ಶಾಸನವು ಹೊಯ್ಸಳವೀರನಾರಸಿಂಹನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಶಕ 1156 ರಲ್ಲಿ—ಎಂದರೆ 1234 ರಲ್ಲಿ—ಬರೆದುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಿಂದವಿಗೆಯ ಸ್ವಾಮಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಸೋಮನಾಥಪುರದೊಳಗೆ ನರಸಿಂಹದೇವರ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯಾದುದಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಈ ಶಾಸನದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ನಾರಸಿಂಹದೇವರು.

ಶ್ರೀರಾಮಾಲಿಂಗನಾಲೋಕನವಶಜನಿತಾಂತಪ್ರಮೋದಪ್ರಕರ್ಷ |
 ಸ್ತೀರಾಸ್ಯಂ ಪದ್ಮಗರ್ಭಪ್ರಣುತಚರಿತನಾಮ್ರನಾನಾಮರುತ್ಯೋ ||
 ಟೀರಾಗೋದ್ಭಾಸಮಾನಾರುಣಮಣಿಗಣನೀರಾಜಿತಾಂಘ್ರಿದ್ವಯಂ ಲೋ |
 ಕಾರಾಧ್ಯಂ ನಾರಸಿಂಹಂ ಕುಡುಗಭಿಮತಮಂ ಸೋವಿದೇವಂ ಗಜಸ್ರಂ || 803 ||

ಹೊಯ್ಸಳ ನರಸಿಂಹ.

ಕರನಾಳ್ ವಾಸುಗಿ ತೋಳ್ ಮಂ | ದರಮಾಗೆ ವಿರೋಧಿಮಗರಬಳಜಳನಿಧಿಯಂ |
 ಭರದಿಂ ಕಡೆದಂ ಪಡೆದಂ | ಕರಿರತ್ನ ಮನಶ್ಚರತ್ನ ಮಂ ನರಸಿಂಹಂ || 804 ||

ಸೋವಿದೇವ.

ಪೊಗಲ್ ಜಗಜ್ಜನಂ ತಣೆದು ತನ್ನ ನೆ ಹೊಯ್ಸಳ ಸೋವಿದೇವನಾ |
 ವಗಮಬಿಳೋರ್ವಿಯಂ ತಳೆದನಿಂ ಕಮತಾಗ್ರಣಿ ರಾಗದಿಂದೆ ಪೊಂ ||
 ಗುಗೆ ತಲೆಯಿತ್ತಿ ಸ್ತುತು ನಿಮಿದೋಡುಗೆ ಪನ್ನಗರಾಜನುರ್ಕಿ ಸೊ |
 ಕುರ್ಗೆ ದಿಗಿಭವ್ವಜಂ ಕುಲನಗಾವಳಿ ಮೇಲ್ವಳಿಗಂಬರಂಬರಂ || 805 ||

ಶ್ರೀವಿಜಯರ್ ದಶಕೀರ್ತಿವರ್ಮ. 1234.

ಇವರು ಜೆನ್ನಗಿರಿ 52 ನೆಯ ಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆದುದಾಗಿ ಆ ಶಾಸನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ “ಶ್ರೀವಿಜಯರ್ ದಶಕೀರ್ತಿವರ್ಮ ವಿರಚಿಸಿದರ್ ಸೇವ್ಯಶಾಸನ ಕೃತಿಯಂ” ಎಂಬ ಭಾಗದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಈ ಶಾಸನವು ಹೊಯ್ಸಳ ವೀರನಾರಸಿಂಹನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಶಕ 1156 ರಲ್ಲಿ—ಎಂದರೆ 1234 ರಲ್ಲಿ—ಬರೆದುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ನೆಲ್ಕುದುರೆಯ ಬ್ರಹ್ಮೇಶ್ವರದೇವರಿಗೆ ಊರೊಡೆಯರು ದತ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಂತೆ ಹೇಳಿದೆ.

ಇದರಿಂದ ಒಂದೆರಡು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಹೊಯ್ಸಳ ನರಸಿಂಹ.

ನರಪತಿ ನಾರಸಿಂಹನೊಳಿ ದರ್ಚಿದೊಡೆಚ್ಚ ಜಡೆಂಬ ಭೀತಿಯಂ |
 ಹರಣದ ಹಾನಿಗಂಜಿ ಜವನಂ ಮಜ್ಜಿಪೊಕ್ಕು ಬರ್ದುಂಕುಪೋಪ ರಾ ||
 ಯರ ನಡುಬೆನ್ನೊಳುಂಡಿಗೆಯನೊತ್ತುವನೆಂದಮೃತಾಂಶು ತಾಳ್ದನೊಂ |
 ದೆರಳೆಯನೆಂದೊಡೆಪೊಗಲ್ಪುದುನ್ನತಿಯಂ ಶಶಿವಂಶರತ್ನನಾ || 806 ||

ಮುದ್ದಲೆ.

ನಯವತಿಯೆಂದು ಶೀಲವತಿಯೆಂದು ಕಳಾವತಿಯೆಂದು ಸದ್ಗುಣಾ |
 ನ್ನಯವತಿಯೆಂದು ಧರ್ಮವತಿಯೆಂದು ದಯಾವತಿಯೆಂದು ಪುಣ್ಯಸಂ ||
 ಚಯವತಿಯೆಂದು ಕೀರ್ತಿ ಸುವುದೂರೂಡೆಬೋಕನ ಪರ್ಮವತ್ತ ಕಾಂ |
 ತೆಯನೊಲವಿದೆ ಮುದ್ದಲೆಮಹಾಸತಿಯಂ ನೆಗಟ್ಟು ಜಗಜ್ಜನಂ || 807 ||

ಚಿದಾನಂದಕವಿ. 1234.

ಈತನು ಮಂಡ್ಯದ 121, 122 ನೆಯ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಬರೆದಂತೆ ಎರಡನೆಯ ಶಾಸನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ—

ಧರೆ ಪೊಗಟ್ಟಿ ಚಿದಾನಂದಂ | ವಿರಚಿಸಿದಂ ಸತ್ಕವೀಶ್ವರಂ ಶಾಸನಮಂ |
 ಪರಮಪ್ರಕಾಶಯೋಗೀ | ಶ್ವರತನಯಂ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಗಾಸ್ತದರೂಪಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇವನು ಪರಮಪ್ರಕಾಶಯೋಗೀಶ್ವರನ ಮಗನೆಂದೂ ಬಹುವಿದ್ಯಾವೇತ್ತನೆಂದೂ ಸತ್ಕವೀಶ್ವರನೆಂದೂ ಈ ಪದ್ಯದಿಂದಲೇ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈತನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕವಿ. ಈ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ 1 ನೆಯದು ಹೊಯ್ಸಳರಾಜನಾದ 2 ನೆಯ ನಾರಸಿಂಹನ (1220-1235) ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ 1234 ರಲ್ಲಿಯೂ 2 ನೆಯದು ಈ ರಾಜನ ಮಗನಾದ ಸೋಮೇಶ್ವರನ (1233-1254) ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ 1237 ರಲ್ಲಿಯೂ ಬರೆದವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಇಬ್ಬರು ರಾಜರಲ್ಲಿಯೂ ಮಹಾಪ್ರಧಾನನಾಗಿದ್ದ ಅಡ್ಡಾಯದದ ಹರಿಹರದಂಡನಾಯಕನು ಬಸಿರಾಳಿನಲ್ಲಿ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ದೇವರಿಗೆ ದತ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಂತೆ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ದೇವಸ್ಥಾನವು ಚಿತ್ರಕೆಲಸದಿಂದ ಶೋಭಿತವಾಗಿ ಬಹಳ ರಮಣೀಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ನಾರಸಿಂಹ.

ಶ್ರೀವಧು ಮುತ್ತಿನೆಕ್ಕಸರದಂತುರದೊಳ್ ನಲಿವಂತು ವಿಕ್ರಮ |
 ಶ್ರೀವಧು ಬಾಹುಪೂರಕದಪೋಲೆ ಭುಜದೊಳ್ ನಲಿವಂತು ಕೀರ್ತಿ ದಿ ||
 ಗ್ನೇವಿಯರೊಳ್ ನಿಜಾಜ್ಞೆವೆರಸಾದರದಿಂ ನಲಿವಂತು ಧರ್ಮಲ |
 ಕ್ಷಿತ್ರವರನಾಗಿ ಪಾಲಿಸಿದನುರ್ವರೆಯಂ ನರಸಿಂಹಭೂಭುಜಂ || 808 ||

ನಡೆವನ್ನಂ ನಾರಸಿಂಹಕ್ಷಿತಿಪತಿಗವನೀಪಾಳರಲ್ಲಿ ದರ್ಪರ್ ಬಾ |
 ಳ್ವಡಿವನ್ನಂ ಕ್ಷತ್ರಿಯರ್ ಸಂಗರಸಮಯದೊಳಾರ್ ನಿಂದಪರ್ ದುರ್ಗಮಂ ಪೂ ||

ಕೊಡಮುವೀಪಾಳರಂ ಪೆಣ್ಣುಡೆಯನುಡಿಸುಗುಂ ತನ್ನ ದೋರ್ದಂಡಶೌರ್ಯಂ |
ಪೊಡಗಿಚ್ಚಂ ಕಾಸುತಿರ್ಕುಂ ಕಡೆಯರಸುಗಳಂ ತನ್ನ ತೇಜಃಪ್ರತಾಪಂ || 809 ||

ಸೋಮೇಶ್ವರ.

¹ ಸಿರಿ ವಕ್ಶೋರಂಗದೊಳ್ ನರ್ತಿಸೆ ವಿಜಯಭುಜಾದಂಡದೊಳ್ ವಿಕ್ರಮಶ್ರೀ |
ಯಿರೆ ವಕ್ತ್ರಾಂಭೋಜದೊಳ್ ವಾಗ್ವನಿತ ನೆಲಸೆ ತನ್ನಾಜ್ಞೆ ವಿದ್ವಿಷ್ಟಭೂಪಾ ||
ಳರ ಕೋಟೀರಂಗಳೊಳ್ ವರ್ತಿಸೆ ವಿಶದಯಶಂ ಪರ್ವ ವಾರಾಶಿತೀರಂ |
ಬರಮಾಳ್ವಂ ವಿಶ್ವಧಾತ್ರೀತಳಮನತಿಬಳಂ ರಾಯರೊಳ್ ಸೋಯಿದೇವಂ
|| 810 ||

ನೆಲನಂ ಪೊತ್ತೆತ್ತ ನಾಳ್ತರ್ತನದ ಮಹಿಮೆಯುಂ ಪೊಂಗುವಂ ಕೂರ್ಮರಾಜಂ |
ತಲೆಯಿತ್ತಿರ್ಪಂ ಫಣೀಶಂ ಮದಮನೆಸಗುವಂ ದಿಗ್ಗಜೇಂದ್ರಂ ನಿತಾಂತಂ ||
ಬಲದಿರ್ಪಂ ಗೋತ್ರಭೂಭೃದ್ವರ. ದೊಸಗೆಯಿಂದುರ್ವಿಯಂ ನಿರ್ವಿಕಾರಂ |
ಬಲದೋಳೊಳ್ ತಾಳ್ವೆ ಪೆಂಪಂ ತಳೆದತುಳಬಳಂ ರಾಯರೊಳ್ ಸೋವಿದೇವಂ
|| 811 ||

ಅಡ್ಡಾಯದದ ಹರಿಹರದಂಡನಾಥ.

ಚರಿತಂ ಗಂಗಾನದೀಸಂಗಮಸಹಚರಮಾಸ್ಯೇಂದು ಸತ್ಯಾಮೃತಶ್ರೀ |
ಭರಿತಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀವಿಪಾಸಂ ದ್ವಿಜಗುರುಬುಧಗೋತ್ರಾದಿಸದ್ವಾನದೀಕ್ಷಂ ||
ಗುರುಚಿತ್ತಂ ಪಾರ್ವತೀವಲ್ಲಭಪದಕಮಳಧ್ಯಾನಸಂಧಾನಸಾರಂ |
ನರಸಿಂಹೋರ್ವೀಶನಡ್ಡಾಯದದ ಹರಿಹರಂ ಲೋಕದೊಳ್ ತಾನೆ ಧನ್ಯಂ || 812 ||
ಕಡುಪಿಂ ಮುತ್ತಿದ ನೀರಸೇಪುಣರ ಸೈನ್ಯಾನೀಕಮಂ ಪೊಕ್ಕು? ಮೆ |
ಯ್ದೆ ಕೊಂದಿಕ್ಕಿದನೊಕ್ಕಲಿಕ್ಕಿ ತುಲಿದಂ ಬೆನ್ನಟ್ಟಿದಂ ಮೆಟ್ಟಿದಂ ||
ಪಿಡಿದಂ ಸಾಲೆ ತುರಂಗಮಂ ಹರಿಹರಂ ತನ್ನೊಂದೆ ಜಾತ್ಯಶ್ವದಿಂ |
ಗಡ ವಿಶ್ವಾವನಿ ಮೆಚ್ಚಿ ಮಂತ್ರಿತಲಕಂ ವಿದ್ವಿಷ್ಟವಿದ್ರಾವಣಂ || 813 ||

ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನದೇವಾಲಯ.

ಮೊದಲಿಂದಂ ಕಲಶಂಬರಂ ಮೆಜೆವ ನಾನಾಚಿತ್ರಪತ್ರಂಗಳಿಂ |
ಮುದಮಂ ಬೀಜುವ ಭಾರತಾದಿಕಥೆಯುಂ ಮೆಯ್ಯೆತ್ತ ಕೂಟಂಗಳಿಂ ||
ದಿದು ಪಾಂಚಾಲಿಕೆ ತಳ್ತ ಮೇರುಗಿರಿಯೋ ಪೇಟಿಂಬಿನಂ ವಿಭ್ರಮಾ |
ಸ್ವದಮಾಗಿರ್ಪುದು ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ. . . . ದೇವಾಲಯಂ || 814 ||

ಎರಡನೆಯ ಗುಣವರ್ಮ.¹ ಸು. 1235.

ಈತನು ಪುಷ್ಪದಂತಪುರಾಣವನ್ನೂ ಚಂದ್ರನಾಥಾಷ್ಟಕವನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಇವನು ಜೈನಕವಿ; ಇವನ ಪೋಷಕನು 'ಅಹಿತಕಷ್ಠಿತಿಭೃದ್ಭೃಹದ್ವಜ್ರ' ನಾದ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯರಾಜನ ಕೈಯಕೆಳಗೆ 'ನಾಲ್ವಿಭು' ನಾಗಿದ್ದ ಶಾಂತಿವರ್ಮನು; ಗುರು ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನ ಗುರುವಾದ ಮುನಿಚಂದ್ರನು.

ಈತನು ಪೂರ್ವಕವಿಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವಾಗ ಜನ್ನನನ್ನು (1230) ಸ್ತುತಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಕವಿಗಿಂತ ಈಚೆಯವನಾಗಿರಬೇಕು; ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನು (ಸು. 1245) ಈತನ ಪುಷ್ಪದಂತಪುರಾಣದಿಂದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಅನುವಾದಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದಿರಬೇಕು; ಸುಮಾರು 1235 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

1229 ರಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಸೌಂದರ್ಶಿಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ² ಹೇಳಿರುವ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯ, ಮುನಿಚಂದ್ರ, ಶಾಂತಿನಾಥ ಎಂಬವರು ಈತನು ಹೇಳುವ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯ ಮುನಿಚಂದ್ರ ಶಾಂತಿವರ್ಮರೇ ಆಗಿರಬೇಕೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿನಾಥನು ಮುನಿಚಂದ್ರನಿಗೆ ಆಮಾತ್ಯನಾಗಿದ್ದಂತೆ ಹೇಳಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಇವನನ್ನು 'ಇಷ್ಟಶಿಷ್ಯ ಚಿಂತಾಮಣಿ' ಎಂದು ವಿಶೇಷಿಸಿ ಹೇಳಿದೆ. ಪುಷ್ಪದಂತಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿವರ್ಮನನ್ನು 'ಇಷ್ಟ ಶಿಷ್ಯ ಕಲ್ಪಕುಜ' ಎಂದು ಕವಿ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನು 1202 ರಿಂದ 1220 ರ ವರೆಗೆ ಆಳಿದಂತೆ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ರಾಜನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿವರ್ಮನು ಪುಷ್ಪದಂತಪುರಾಣವನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕೆಂದು ಕವಿ ರಚಿಸಿದಂತೆ—

ಎಂದೋರಂತಿರೆ ವಜ್ರದೇವನರನಾಥಾಸ್ಥಾನದೊಳ್ ಕೂರ್ತ ನ |

ಗ್ನಿಂದಂ ಕೋವಿದರೆಯ್ದು ಕೊಂಡುಕೊನೆಯಲ್ ಕೇಳ್ವ ಬ್ಬಿಜಂ ರಾಂತಿವ ||

ಮಂ ದೀನಾಸತವರ್ಮನಾದರಿಸಿ ನೀಂ ಪೇಟಿಂದೊಡೀಗಳ್ ಮನಂ |

ದಂದಂ ಪಾಲ್ಗಡ ಮಧ್ಯನಲ್ ಜನಕಥಾವಿಸ್ತಾರಮಂ ಸಾರಮಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನು ಕುಂತಳದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಂಡಿಯನ್ನೂ ಆಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿದುದರಿಂದ ಕೂಂಡಿಯೇ ಕವಿಯ ಸ್ಥಳವಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು. "ಮುನಿಚಂದ್ರಪಂಡಿತದೇವರ್ ಗುರುವಾಗೆ ತನಗೆ ಕವಿತೆ ಬಂದುದು" ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಈತನಿಗೆ ಗುಣಾಬ್ಜವನಕಲಹಂಸ, ಕವಿತೀಲಕ, ಕಾವ್ಯಸತ್ಕಳಾಣವ ವ್ಯಗಲಕ್ಷ್ಮ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಪೂರ್ವಕವಿಗಳನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಿದ್ದಾನೆ:—

ಅನುಗುಣಮಾಗಿ ಕೂಡೆ ಗುಣವರ್ಮನ ಮೆಯ್ಯಿರಿ ಸಂಪನ್ನೋಜಿ ಪೋ |

ನ್ನನ ಪೊಸದೇಸೆ ರನ್ನನ ಗುಣೋನ್ನತಿಯಗ್ಗಲನೊಳ್ಳು ನಾಗವ ||

ಮರ್ನ ಬಹುರಿಂತಿ ನೇಮಿಯ ಚಮತ್ಕೃತಿ ಜನ್ನಿಗನಿಂಪು ನಾಗಚಂ |

ದ್ರನ ರಸವೃತ್ತಿರಂಜಿಸುಗೆ ನಿರ್ಣಯಮೆನ್ನಯ ನವ್ಯಕಾವ್ಯದೊಳ್ ||

ತನ್ನ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಕವಿತಾಚಾತುರಿಯನ್ನೂ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ:—

ಸ್ತೋತ್ರಜನಧರ್ಮನನಂ | ಗೀತ್ಯತವಿಳವರ್ಮನಮಳವಾಣೀಕರುಣಾಂ |

ಗೀತ್ಯತಕವಿತಾವರ್ಮನ | ಪಾಕೃತದುಷ್ಕರ್ಮನಮಮ ಕವಿಗುಣವರ್ಮಂ ||

ವಿವಿಧಕಳಾಭಿಜ್ಞಂ ಭಾ | ವವಿದಂ ರಸರಸಿಕನುಚಿತಕವಿತಾಚತುರಂ |

ಸುವೀವೇಕನಿಧಾನಂ ವಿಬು | ಧವತ್ಸಲಂ ಮಾನಮೇರು ನೃಪತತಿಮಹಿತಂ ||

ಪದಮೇ ಪದಮರ್ಧಮರ್ಧಂ | ಪುದಿದ ರಸಂ ತೃಪ್ತಿಕರರಸಂ ಭಾವಂ ಪೋ |

ಗೃಹ ಸದ್ಭಾವಂ ದನಿಯಿಂ | ಪೊದವಿದ ದನಿಯೆನಿಸಿ ಪೇಲ್ವಿಪಂ ಕವಿತೀಲಕಂ ||

ರತಿ ಪದದಂತೆ ಚಂದ್ರಕಿರಣಂಗಳ ಪಾಲ್ಗುಡಿದಂತೆ ಮಂದಮಾ |

ರುತನೊಡಗೂಡಿ ಬಂದ ಸಹಕಾರಪರಾಗದೊಳಾಡಿದಂತೆ ರಾ ||

ಜತಮಧುಮಾಸದೊಳ್ ಪರಯದಿಂ ಪೊರದಂತಬಲಾಕಟಾಕ್ಷತಿ |

ಕ್ಷಿತಮೇನಿಸಂತೆ ಮೋಹಿಸದೆ ಪೇಲ್ವಿ ಗುಣವರ್ಮನ ಸೂಕ್ತಿಸಂಚಯಂ ||

ನವರಸಮಂ ನಿಮಿರ್ಚುವ ಬೆಡಂಗನಮರ್ಚುವ ದೋಷಮಂ ತಳ |

ಚರ್ವ ಗುಣಮಂ ಕೆಳಚರ್ವಮುರ್ದಿಸನೊಡಚರ್ವ ಬಂಧಮಂ ತೊಡ ||

ಚರ್ವಂ ಕವಿಪೊಕ್ಕಲರ್ಚವೆಳನುಣ್ಣನೊಡಚರ್ವ ಕಾವ್ಯಸತ್ಕಳಾ |

ರ್ಣವಮೃಗಲಕ್ಷ್ಮಲಕ್ಷ್ಮನ ವಚೋವಧುವಂ ಬುಧರೊಲ್ವು ವರ್ಣಿಕುಂ ||

ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ—

1. ಪುಷ್ಪದಂತಪುರಾಣ.

ಇದು ಒಂಬತ್ತನೆಯ ತೀರ್ಥಕರನಾದ ಪುಷ್ಪದಂತನ ಚರಿತವು; 14 ಅಶ್ವಾಸಗಳಾಗಿ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು 'ನಾಟ್ಯಭುನಭೋಮಣಿ ಶಾಂತಿವರ್ಮನ ಯಶೋಲತೆಗಾಲಂಬನಮಾಗೆ' ಬರೆದು ಆತನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿದಂತೆ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಕ್ಷಿತಿಲೋಳ್ ಮುನ್ನಬ್ಬನೆತ್ತಂ ಮನೆಯಲಿಯನೆನಲ್ ಕ್ಷೀರವಾರಾಶಿಯಂ ವಿ |
ಶ್ರುತಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯಂ ಕೌಸ್ತುಭಮಣಿಸಹಿತಂ ಕೊಂಡನೆಂತಂತೆ ತನ್ನಂ ||
ಸತತಂ ಕೂರ್ತಿತ್ತು ಕೊಂಡಂ ಗುಣನಿಧಿ ಗುಣವರ್ಮಂಗೆ ಕೀರ್ತ್ಯನ್ನಿತಂ ಸ |
ತ್ಕೃತಿಲಕ್ಷ್ಮೀಕಾಂತೆಯಂ ರಂಜಿತವಿಬುಧಜನಸ್ವಾಂತೆಯಂ ಶಾಂತಿವರ್ಮಂ ||

“ ಪೂರ್ವದೊಳ್ ಗಣಧರಾದಿಮಹಾಮುನಿಸತ್ಯವೀಶ್ವರರ್ ಮಾಡಿದ ಪುಷ್ಪ
ದಂತಜಿನನಾಥಪುರಾಣಮನಿಂದು ಕನ್ನಡಂಮಾಡುವೆಂ ” ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಗ್ರಂಥಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪದಂತನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬಳಿಕ ಸಿದ್ಧಾದಿ
ಗಳನ್ನೂ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನೂ ಯಕ್ಷಯಕ್ಷಿಯರನ್ನೂ ಅನುಬದ್ಧಕೇವಲಿ ಶ್ರುತಕೇವಲಿ
ದಶಪೂರ್ವಗಳನ್ನೂ ಏಕಾದಶಾಂಗಧಾರಿಗಳನ್ನೂ ಆಚಾರಾಂಗಧರರನ್ನೂ ಸ್ಮರಿಸಿ
ಅನಂತರ ಕೊಂಡಕುಂದಾಚಾರ್ಯನಿಂದ ಮುನಿಚಂದ್ರದೇವನವರಿಗೆ ಗುರುಗಳನ್ನು¹
ಕ್ರಮವಾಗಿ ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ.

ಅಶ್ವಾಸಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಗದ್ಯವಿದೆ :—

ಇದು ಸಮಸ್ತಭುವನಜನಸಂಸ್ತುತಜಿನಾಗಮಕುಮುದ್ವೀಚಾರುಚಂದ್ರಾಯಮಾನ
ಮಾನಿತಶ್ರೀಮದುಭಯಕವಿಕಮಲಗರ್ಭ ಮುನಿಚಂದ್ರಪಂಡಿತದೇವಸುವ್ಯಕ್ತಸೂಕ್ತಿಚಂದ್ರಿ
ಕಾಪಾನಪರಿಪುಷ್ಪಮಾನಸಮರಾಳ ಗುಣವರ್ಮನಿರ್ಮಿತಮಪ್ಪ ಪುಷ್ಪದಂತ ಪುರಾಣದೊಳ್.

ಇವನ ಬಂಧವು ಪ್ರೌಢವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಾಸಬದ್ಧವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಇವನ
ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ :—

ಗ್ರೀಷ್ಮ.

ಕೆಂಡದ ಮಲ್ಲ ಕೊಂಡಪ್ಪದ | ಜಾಂಡದಿನೆಳೆ ದೂವೆಗಿರ್ಚನುಗುಬ್ಬಿಪ್ಪುದು ದಿ |
ಜ್ವಂಡಳಿ ದಳ್ಳುರಿಗೆಣ್ಣಿಯ | ತಂಡದೆ ಕೇರ್ಗಟ್ಟಿತನಿಸಿ ತೋಪ್ಪದಪ್ಪೊಳ್ || 815 ||
ತಾಪದ ಬಳ್ಳಿ ವಾಪದ ದವಾನಳನಾಪದ ಬೆಂಚೆ ತಾಯ್ತಳ |
ಲೋಪದ ಸಿಂಧು ಬೆಂದೊಡೆದು ಪಾಪದ ಬಿಟ್ಟು ಕರಿಂಕುಪೋಗಿ ಕ ||

1 ಕೊಂಡಕುಂದ, ಗೃಧ್ರಸಿಂಹ, ಬಲಾಕಸಿಂಹ, ಮಯೂರಸಿಂಹ, ಅರ್ಪದಲಿ, ಭೂತಬಲಿ,
ಪುಷ್ಪದಂತ,

ಬತ್ತರನಾಗೆ ಸೂತ್ರಗತಿಯಂ ಮಿಗೆ ಪಣ್ಣಿದ ಗಂಧಪ್ರಸಿತೊಂ |

ಬತ್ತಪುಸಾಸಿರಲ್ಪ ಶಿವಕೋಟಿಯ ಕೋಟಿವಿಪಕ್ಷ ವಿದ್ವದ್ ||

ನೃತ್ಯಗಜಂ ಮದಂಬಜತು ಕೆಯ್ಯಡೆಗೊಟ್ಟುದನಲ್ಪ ಪೇಬ್ಬದೇಂ |

ಮತ್ತೆ ಸಮಂತಭದ್ರಮುನಿರಾಜನುದಾತ್ತಜಯಪ್ರಶಸ್ತಿಯಂ ||

ಎಂಬ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯುಳ್ಳ ಸಮಂತಭದ್ರ, ಅಕಳಂಕ, ಪೂಜ್ಯಪಾದ, ವಿದ್ಯಾನಂದ, 'ಪುರಾಣಪುರುಷ' ನಾದ
ಕವಿಪರಮೇಷ್ಟಿ, ವೀರಸೇನ, ಜಿನಸೇನ, ಗುಣಭದ್ರ, ಜಟಾಸುಹನಂದಿಗಳು, ಕಾಲುದಕಮೇಲಾನದಿ
ಯಾದ ನಿಲಾಚಾರ್ಯ, ದಿಗಂಬರಕುಲಚಂದ್ರಯೋಗೀಂದ್ರದೇವಚಂದ್ರರು, ಸ್ವಗುರುಮುನಿಚಂದ್ರ.

ಪೇಜದರಣ್ಯಭೂಮಿ ಬೆಮರೇಜದ ದೇಹಿಸಮೂಹಮೂಷ್ಮಯಂ |

ಪೇಜದ ಭಾನುಭಾನು ಬಿಸುಪೇಜದಿವಾತಳಮಿಲ್ಲದೆಲ್ಲಿಯುಂ || 816 ||

ನಂದನ.

ಸಲೆ ನಿಲೆ ಮಾವು ಪೂವು ಬಕುಲಂ ಮುಕುಲಂ ಪೊಸತೆಂಗು ಕೌಂಗು ಕಾ |

ದಲರಲರಂಚೆ ಬೆಂಚೆ ಪುಳಿನಂ ನಳಿನಂ ಗಿಳಿವಿಂಡು ಬಂಡು ಕೋ ||

ಗಿಲೆ ಗೊಲೆ ತುಂಬಿ ಬಿಂಬಿ ಸುಲ್ಕಿಗೇದಗೆ ಚಾದಗೆ ಕಂಪು ಸೋಪಗುಂ |

ದಲೆಯೆನೆ ರನ್ಮಮಾವಿಷಯದೂರ್ಗಳ ನಂದನಬೃಂದಮೆತ್ತಲುಂ || 817 ||

ಒದವಿದ ರಾಳಿ ಗರ್ವೆಗಳ ಪಾಳಿ ಕುಕಿಲ್ಲ ಏಕಾಳಿ ತಣ್ಣವೇ |

ಜಿದ ಸುಲ್ಕಿಗಾಳಿ ಪಾಮರಿಯರೋಳಿ ವಿಟೀವಿಟಿಕೇಳಿ ಪೂಗಳಂ ||

ಕೆದಜುವ ದೂಳಿ ಪಾಡುವ ಮದಾಳಿ ಪೊದಲ್ಪಿಲರೋಳಿಯೆಂಬಿವಂ |

ಮದನನ ದಾಲ್ಕಿಗೆತ್ತು ಸುಗಿದಿಪುರದು ಪಾಂಫಜನಂ ನಿರಂತರಂ || 818 ||

ರಾರದಾಗಮ.

ಸೊಗಯಿಸ ಕೇತಕೀವಿಭವಮೇಲಿಲೆವಾಲ್ಕಿಗೆ ನೀಪದೇಷ್ಟಿ ಪೋ |

ನ್ನೆಗೆ ಕುಟಜೋಪಶೋಭಿ ಕುಮುದಕ್ಕೆ ಕದಂಬದ ಸೊಂಪು ನೆಯ್ವಲೊ ||

ಳ್ಳುಗುಳ್ಳಿ ಮಯೂರದಭೃದಯಮಂಚೆಗೆ ಚಾದಗೆಯುತ್ತವಂ ಚಕೋ |

ರಿಗೆ ತಳದೊಪ್ಪಲೊಪ್ಪಿದುದು ನೀರದತಾರದನಿರ್ಗಮಾಗಮಂ || 819 ||

ಇರುಳ್.

ಕಳಾರುಂದ್ರಂ ಚಂದ್ರಂ ಬೆಳಗೆ ನಭಮಂ ಕಾಂತಿವಿಸರಂ |

ಗಳಿಂ ನೆಯ್ವಲ್ಲಿಯ್ದಲ ಮೊಗನಿ ನಳಿನೀಬೃಂದದೇನೀ ||

ಕುಳಂ ಕೋಕಂ ಶೋಕಂಬಡೆಯೆ ಮನದೊಳ್ ಪುಟ್ಟಿ ಜನದೊಳ್ |

ಬಳಾತ್ಕಾರಂ ಮಾರಂಗದಟಿನ ತಿರುಳ್ ರಂಜಿಸತಿರುಳ್ || 820 ||

ನಕ್ಷತ್ರ.

ಸಂಕಳಿತ ಬಹಳತಾಗಾ | ಸಂಕುಳದಿಂ ಪೋಲ್ಪುದಭ್ರಮಾವೃತತಿಮಿರಂ |

ತೇಂಕುವ ಮಲ್ಲಿಮುಕುಳದ | ಸಂಕುಳಮಂ ತಳೆದು ನಿಂದಜಗುನೆಯ ಮಡುವಂ || 821 ||

ದೀಪ.

ಮುನಿದು ತವೆ ಸುಂಗಿ ತಿಮಿರಮ | ನಿತಿತ್ಪುಸಲಾಜದಡರೆ ಕಾಣಿದಪುವಿವಂ ||

'ಬಿಸವೆಸೆದುವು ಸೊಡರ್ಗಳ್ ಜಳ | ಕೆನೆ ನಿಜಚೂಳಿಕೆಯೊನೊಗೆವ ಕಾಳಿಕೆಯಿಂದಂ || 822 ||

ಕಾಡು.

ಎಲೆವರಸು ಗಾಳಿಯಿಂ ಪಟ | ದೆಲವದ ಪಸುರ್ಗಾಯ್ತು ಳುರುಳಿ ಮೂಗುಡಿದು ಶುಕಾ |
ವಳಿ ಬಿಡುವೆಂದು ಬಿಡೆ ನುಂ | ಗಲೊಡರ್ಚುವುದಟ ಪೊದಟ ಬಾಳಬಿಡಾಳಂ || 823 ||

ಗಜಪ್ರಸವ.

ಬೇನೆಯನಕ್ಕಿ ಗಳ್ ನಸುಮುಗುತ್ತರೆ ಪಿಂತು ಕುನುಂಗಿ ಜೋಲೆ ಪೇ |
ರಾನೆಯ ಕರ್ಣವಾಯು ಬಿಮರಾಟಸೆ ತಾಯ್ವಿಡಿ ನೀವೆ ಹಸ್ತದಿಂ ||
ತಾನವಳಂಬಿಸಿದು ವಟಭೂಜದೊಳೊಂದು ಕರೇಣು ಸೂಲಿಸು |
ತ್ತೇನಣವಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದುದೊ ಬೇಡರೊಳಂ ಕರುಣಾನುಭಾವಮಂ || 824 ||

ಸುಜನ.

ಇಲ್ಲದ ಗುಣಮಂ ಪೆಟರೊಳ್ | ಸೂಲಿಸುವಂ ತನ್ನೊಳುಳ್ಳ ಗುಣಗಣಮಂ ತಾ |
ನಿಲ್ಲಿಂದಾಡುವ ಪುನಿಕಂ | ಗೆಲ್ಲಿಂದಂ ಬಂದುದಮಮ ಸುಜನತೆ ಚಿತ್ರಂ || 825 ||

ಸ್ತ್ರೀಸೌಂದರ್ಯ.

ನಡು ಮಡು ಲೋಕಲೋಚನಧುಷಕ್ಕೆ ಬಿರಲ್ ಸರಲಂಗಜಂಗೆ ಮೆ |
ಲ್ಲಡಿ ಪಡಿ ಪಲ್ಲವಕ್ಕೆ ವದನಂ ಸದನಂ ನಿರಿಗಕ್ಕೆ ಪಕ್ಕೆ ಚಿ ||
ಲ್ಲಡಿದಲರ್ವಿಲ್ಲೆ ಸೋಮುಡಿ ಪದಿಮುಡಿ ಸೋಗೆಗೆ ಪುರ್ವ ಕೊರ್ವ ಚಿ |
ನ್ನೆಡೆಗೆ ನಖಂ ಮುಖಂ ಪವಿಗೆ ತೋಳ್ ಕರವಾಳ್ ಮದನಂಗೆ ಕಾಂತೆಯಾ || 826 ||

ಶಾಂತಿವರ್ಮ.

ಗುರುಜನಕಂ ಕವೀಂದ್ರಜನಕಂ ಗುಣವಜ್ಜನಕಂ ಸಮಸ್ತಸಾ |
ಕ್ಷರಜನಕಂ ಜಗಜ್ಜನಕಮೊಲ್ಲದನಿತ್ತಭಿರಕ್ತಿ ಪಟ್ಟಿಯಿಂ ||
ಗುರುಜನಕಂ ಕವೀಂದ್ರಜನಕಂ ಗುಣವಜ್ಜನಕಂ ಸಮಸ್ತಸಾ |
ಕ್ಷರಜನಕಂ ಜಗಜ್ಜನಕನೆಂಬುದು ಮೇದಿನಿ ಶಾಂತಿವರ್ಮನಂ || 827 ||

ತ್ರೀಯುತ ಶಾಂತಿವರ್ಮ ಪೆಜಿರಾರ್ಪು ವಿಚಾರಿಪೊಡಂಧವರ್ತಕ |
ನ್ಯಾಯಮೆ ಬೀರದೆ ಲ್ಲಿ ಪರಿಭಾವಿಪೊಡಂತದು ತಾನಜಾಕ್ಕಪಾ ||
ಣೀಯಮೆ ನಿಕ್ಕುವಂ ನುಡುವ ಪೆಂಪು ವಿಚಾರಿಪೊಡಂತೆ ಕಾಕತಾ |
ಳೀಯಮೆ ಭಾಪು ನಿನ್ನ ಪೊಲುದಾರರೆ ವೀರರೆ ಸತ್ಯವಾಕ್ಕರೇ || 828 ||

2. ಚಂದ್ರನಾಥಾಷ್ಟಕ.

ಈ ಅಷ್ಟಕವು ಕೊಲ್ಲಾಪುರದ ತ್ರಿಭುವನತಿಲಕಜಿನಾಲಯದ ಚಂದ್ರನಾಥನ
ಸ್ತುತಿಯೆಂಬಂಶವು ಗ್ರಂಥದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಈ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ:—

ಬಹುವಿದ್ಯಾಮಂಡನಂ ಪಂಡಿತಮುನಿಪತಿಚಂದ್ರವ್ರತಶ್ರೀಪದಾಂಭೋ |
 ರುಹಸೇವಾಸಂಗಭೃಂಗಂ ಕ್ಷಿತಿನುತಗುಣವರ್ಮಂ ವಚೋಮಾಲಿಯಿಂದ ||
 ನೃಹಮಾದಂ ಪೂಜಿಸಲ್ ರಾಜಪ ಜನನನಳಂ ಮಾಲ್ಯೈ ಭವ್ಯಗ್ ಸೌಖ್ಯಾ |
 ವಹಮಂ ಕೊಲ್ಲಾ ಪುರಶ್ರೀತ್ರಿಭುವನತಿಲಕಾಲಂಕೃತಂ ಚಂದ್ರನಾಥಂ ||

ಇದರಲ್ಲಿ ಒಂಬತ್ತು ಪದ್ಯಗಳಿವೆ; ಇವು ಮಹಾಸ್ವರ್ಗರಾವೃತ್ತದಲ್ಲಿ ಬರೆ
 ದಿವೆ; ಪ್ರತಿಪದ್ಯವೂ 'ಚಂದ್ರನಾಥಾ' ಎಂದು ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ
 ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ:—

ಸೆನೆವಂದಾನಂದದಿಂ ತಣ್ಣನೆ ತಣೆದು ಜಿಗಿಲ್ಕುಂ ಮನಂ ಬಂದು ಕಂಡಂ |
 ವನಸುಂ ತಣ್ಣೆಂ ಕುಳಿಕೋಡುಗುಮಮರ್ದಿನೋಳಲ್ಪಂತೆ ಕರ್ಣ ಬಗ್ಗಿಸಂದಿಂ ||
 ಸಿನಲಂಪಂ ಸೇವಿಪಂತಗ್ಗಲಿಸಿ ನಲಿಗುವಿಜಹ್ಲೆಯೆಂದು ನಿನ್ನಂ |
 ನೆನೆದುಂ ಕಂಡುಂ ಪೊಗಲ್ಪುಂ ಸುಖಿಯೆನಿಸಿದವಂ ಧನ್ಯನೈ ಚಂದ್ರನಾಥಾ || 829 ||

ಸುದತೀಲೀಲಾಂಗಮಂ ಸೋಂಕದ ವರಯುವತೀನ್ನಿಗ್ಧಮುಗ್ಧಾಸ್ತಮಂ ನೋ |
 ಡದ ಕಾಂತಾಳಾಪಮಂ ಕೇಳದ ವನಜಮುಖೀವಕ್ತಸೌರಭೃಮಂ ಕೊ ||
 ಳ್ಳದ ರಾಮಾರಮ್ಯಬಿಂಬಾಧರರಸಮನಡುರ್ತಿಂಟದಕ್ಕೂ ಣಮೋಕ್ತಾ |
 ಸ್ವದಲಕ್ಷ್ಮೀಸಂಗಸೌಖ್ಯೋನ್ನತಿ ನಿನಗೆ ನಿಜಂ ದೇವರೋಳ್ ಚಂದ್ರನಾಥಾ || 830 ||

ಮೃಗತೃಷ್ಣಾಭೋಗಮಂ ತರಿದಿ ದನಿದುಮಡುವೆಂದೈವಾಭೀಳಕಾಳೋ |
 ರಗನಂ ನೇವಾಳಮೆಂದೆತ್ತುವ ನಿಶಿತಕನತ್ತಡ್ಡಮಂ ನೆಯ್ದಲೊಳ್ ||
 ನಿಗಮೆಂದಾಂಪಂತೆ ನೀನಲ್ಲದ ಕುಮತರತಭ್ರಾಂಕರಂ ವೇವರಂದೋ |
 ಲಗಿವೆಗ್ಗರ್ಗಾದ ಬೇದಂ ನಗಿಸುವುದು ಭವತ್ಪಾಪ್ತರಂ ಚಂದ್ರನಾಥಾ || 831 ||

ಕಮಲಭವ. ಸು. 1235.

ಈತನು ಶಾಂತೀಶ್ವರಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ಜೈನಕವಿ
 ಇವನ ಗುರು ದೇಶೀಯಗಣದ ಪುಸ್ತಕಗಚ್ಛದ ಕೊಂಡಕುಂದಾನ್ವಯದ ಮಾಘ
 ಣಂದಿ ಪಂಡಿತಯತಿ.

ಈತನು ತನಗೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಜನ್ಮನನ್ನು (1230) ಸ್ತುತಿಸು
 ವುದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಈಚೆಯವನೆಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ; ಇವನ ಗ್ರಂಥದಿಂದ
 ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನು (ಸು. 1245) ಸೂಕ್ತಿಸುಧಾರ್ಣ
 ವದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದಿರಬೇಕು; ಸುಮಾರು

1235 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು.¹ ಕುಸುಮಾವಳಿಯನ್ನು ಬರೆದ ದೇವಕವಿ ಈತನ ಗ್ರಂಥರಚನೆಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಕನಾಗಿದ್ದಂತೆ ಹಿಂದೆಯೇ ತಿಳಿಸಿದ್ದೇವೆ.² ಕುಸುಮಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣನಾಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳು ಕಮಲಭವನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯೂ ಇವೆ.

ಈ ಕವಿಗೆ ಕವಿಕಂಜಗರ್ಭ, ಸೂಕ್ತಿಸಂದರ್ಭಗರ್ಭ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳು ಇದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಪೂರ್ವಕವಿಗಳನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಿದ್ದಾನೆ:—

ಜನಸಮಯಪ್ರಕಾಶಕೃತಸತ್ಕವಿಹಂಪನ ಪಂಪುವೆತ್ತ ಪೊ |
ನ್ನನ ಕವಿನಾಗಚಂದ್ರನ ನೆಗಟ್ಟೆಯ ನನ್ನನ ಸಂದ ಬಂಧು ||
ಮೃನ ಬುಧನೇಮಿಚಂದ್ರನ ಜಗನ್ನತಜನ್ನನ ರಂಜಪಗ್ಗಳ |
ಯ್ಯನ ಕೃತಿಸೌಂದರೀಸುಭಗಮಾವಗಮಿಕೆ ಮದೀಯಕಾವ್ಯದೊಳ್ ||

ತನ್ನ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಕವಿತಾಚಾತುರಿಯನ್ನೂ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ:—

ವರಶಬ್ದಜ್ಞರನರ್ಥದರ್ಶಿಗಳನುಕ್ತಿಪ್ರಾಧರಂ ಭಾವತ |
ತ್ವರರಂ ನೀತಿವಿದರ್ಕಳಂ ರಸಿಕರಂ ಸಾಹಿತ್ಯದೊಳ್ ಸಂದ ಜಾ ||
ಇರನಾಂದೋಳಶಿರಸ್ಸರೋಜಮುಖರಂ ಮಾಲ್ವುಕ್ತಿಚಾತುರ್ಯಂ |
ಧುರನೊವಂ ಕವಿಕಂಜಗರ್ಭನುರುವಾಕ್ಸಂದರ್ಭನಿಂತುವಿಯೊಳ್ ||
ಸತ್ಕವಿಕಮಲಭವನ ಭಾ | ಸ್ವತ್ಕವಿತಾಕಾಮಧೇನು ತಾನಖಿಳಬುಧೋ |
ದ್ರತ್ಯಾಮಿತಾರ್ಥಭಾವರ | ಸೋತ್ಕರಮಂ ಕಜಿವುಧಲ್ಪ ಕಾವ್ಯಸ್ಥಳಿಯೊಳ್ ||
ಕಮಲಭವನ ಕವಿತಾರಸ | ಮಮದಿನ ತನಿವೊನಲನಂ ಗಮೋಹನಬಾಣಂ |
ರಮಣೀಯಮಧುರರುತಿ ಬಾ | ಳಮರಾಳದ ನಲೈಯಾಟಿಮಿನಿಯಳ ಕೂಟಂ ||
ವಿಮಲವಿಭಾಸ್ವದೇಕಮುಖನುನ್ನತಸನ್ನತಿಸುಪ್ರಕಾಶನು |
ತ್ತಮಚರಿತಾಂಚಿತಂ ಸಕಳಜ್ಞವಹಿತಾಗಮವರ್ಧನೀಕೃತೋ ||
ದ್ಯಮನಮದಾತ್ಮನಪ್ರತಿಹತಂ ದಿಟಮೆಂದೊಲವಿಂದಜಸ್ತ್ರಿಯೇ |
ಕಮಲಭವಾಸ್ಯಪದ್ಮಮನೆ ಪೊರ್ದಿದಳೇಂಗಡ ವಾಣಿ ಜಾಣೆಯೋ ||

1. ಈತನು ಗುರುಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವಾಗ ವಿನಯೀಂದ್ರವ್ರತಿ ಎಂಬ ಒಬ್ಬ ಗುರುವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ, ಅವನಿಗೆ "ಸಿಂಹಣೋರ್ವೀಶ್ವರಂ ವಿನಮನ್ಯಸ್ತಕನಾದಂ" ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಸಿಂಹಣನು ದೇವಗಿರಿಯ ಯಾದವರಾಜರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು. ಇವನು 1210 ರಿಂದ 1247 ರ ವರೆಗೆ ಆಳಿದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

2. ಪುಟ 314.

3. ಈ ಪದ್ಯವು ಇದೇ ಆನುಪೂರ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಕುಸುಮಾವಳಿಯಲ್ಲಿಯೂ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಪುಟ 315.

ಇವನ ಗ್ರಂಥ

ಶಾಂತೀಶ್ವರಪುರಾಣ.

ಇದು ಹದಿನಾರನೆಯ ತೀರ್ಥಕರನಾದ ಶಾಂತಿನಾಥನ ಚರಿತವು; 16 ಆಶ್ವಾಸಗಳಾಗಿ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಶಾಂತೀಶ್ವರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ; ಬಳಿಕ ಸಿದ್ಧಾದಿಗಳು, ಕೇವಲಿಗಳು, ಅನುಬದ್ಧಕೇವಲಿಗಳು, ಶ್ರುತಕೇವಲಿಗಳು, ಗಣಧರರು, ಯಕ್ಷಯಕ್ಷಿಯರು, ಸರಸ್ವತಿ, ಇವರನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ ಅನಂತರ ಕೊಂಡಕುಂದನಿಂದ ಮಾಘಾಣಂದಿ ಪಂಡಿತಯತಿಯವರಿಗೆ ಗುರುಗಳನ್ನು ಪಾಜ್ಞವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ.¹

ಆಶ್ವಾಸಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಗದ್ಯವಿದೆ:—

ಇದು ವಿನಮದಮರೇಂದ್ರನೌಳಿಮಣಿಕಿರಣಮಾಲಾಸರಾಗಸುರಿಂಜಿತ ಚರಣಸರಸಿರುಹರಾಜತಪರಮಜನರಾಜಸಮಯಸಮುದಿತ ಸದಮಳಾಗಮಸುಧಾರಧಿಶರದಿಂದ ಶ್ರೀಮಾಘಾಣಂದಿಪಂಡಿತಮುನೀಶ್ವರಮನೋಜನಿತನಿರುಪಮದಯಾಸರಸ್ಸರಸೀಸಂಭೂತಸಂಭವಾಮಳ ಸುಕವಿಕಮಲಭವವಿರಚಿತಮಪ್ಪ ಶಾಂತೀಶ್ವರಪರಮಪುರಾಣದೊಳ್.

ಈ ಗ್ರಂಥವು ಲಲಿತವಾಗಿದೆ. ಕವಿ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಬರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಪದಗಳು ನಿರರ್ಗಳವಾಗಿ ಓಡುತ್ತವೆ. ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ವರ್ಣನೀಯಾಂಶಗಳೆಲ್ಲಾ ಚೆನ್ನಾಗಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿವೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಮಳೆ.

* ಪರಿವ ಜಳಪ್ರವಾಹಕುಳದಿಂ ನೆಜ್ಜೆ ಕಚ್ಚರಿನೋಗೆ ಭೂಧರೋ ,

ತ್ವರಮಿರದೆಯ್ದೆ ಬೇರೊಜ್ಜಿದಡಂಗೆಡೆಯುತ್ತಿರೆ ಪೆರ್ಮರಂಗಳು ||

ವರೆಯುಘಮರ್ಷಣಕ್ರಿಯೆಯನಾಂತುದು ನಾಡೆಯುಮೆಂಬಿನಂ ಕರಂ |

ಸುರಿದುದು ಭೋರನತ್ತೊಗೆದ ಕಾರ ಮುಗಿಲ್ ಮುಛಿಯಂ ನಿರಂತರಂ || ೧೩೩ ||

1. ಕೊಂಡಕುಂದ, ಭೂತಬಲಿ, ಪುಷ್ಪದಂತ, ಜಿನಸೇನ, ವೀರಸೇನ, ಅಕಳಂಕಚಂದ್ರ, ಅರ್ಪದ್ವಲಿ, ಜಟಾಸಿಂಹನಂದಿ, ಗೃಧ್ರಸಿಂಹ, ಸಮಂತಭದ್ರ, ಕವಿಸುರನಾಸ್ತಿ, ಪೂಜ್ಯಪಾದ, ಕುಲಚಂದ್ರವ್ರತಿ, ಕನಕನಂದಿಮುನಿ, ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿ, ನಯಕೀರ್ತಿಮುಮುಕ್ಷು, ಅಭಯಚಂದ್ರಮುನಿ, ವೀರಣಂದಿವ್ರತಿ, ಮಾಘಾಣಂದಿ, ವರ್ಧಮಾನವ್ರತಿ, ದೇವಚಂದ್ರವ್ರತಿ, ದಾಮನಂದಿವ್ರತಿ, ನೇಮಿಚಂದ್ರ, ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿಭಟ್ಟಾರಕ, 'ಸಿಂಹಣಂ ವಿನಮನ್ಮಸ್ತುತ' ನಾದ ವಿನಯೋದುವ್ರತಿ, ಬಾಳಚಂದ್ರಮುನಿ, ಸದ್ಮಸೇನವ್ರತಿ, ಜಯಕೀರ್ತಿವ್ರತಿ, ಕುಮುದಂದಯೋಗಿಶಿಷ್ಯ, ಮಾಘಾಣಂದಿಮುನಿ, ಜಯಕೀರ್ತಿವ್ರತಿ, ಬಾಳಚಂದ್ರಪಂಡಿತಯತಿ, ಪ್ರಭಾಚಂದ್ರಮುನಿ, ಕಾಣೂರ್ಗಣದ ಭಾನುಕೀರ್ತಿಮಲಧಾರಿ, ವಾದೀಭವಜ್ರಾಂಕುಶತರ್ಕಜ್ಞ, ಹೇಮನಂದಿವ್ರತಿ, ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿ, ಸ್ವಗುರು ಮಾಘಾಣಂದಿಪಂಡಿತಯತಿ.

* ಈ ಚಿಹ್ನೆಯಿರುವ ಪದ್ಯವು ಕುಸುಮಾನಳಿಯಲ್ಲೊಂದು ಇದೆ.

ಮಾಗಿ.

- * ತನಿವಡಹಕ್ಕೆ ಕೋಡಿ ತನುಪೊರ್ಬುಳಿವಂದು ಕೊರಲ್ಕುನುಂಗಿ ಮೇ |
 ಪಿನ ಪುದಿಡಿಚ್ಚೆಯಚ್ಚೆಟ್ಟಿದು ಕರ್ಣಮೆಟ್ಟಿಲ್ಪ ಕರಂ ಕಟ್ಟಿಲ್ಪ ಕಂ ||
 ಪನಮೆಡೆಗೊಂದು ಕಿಟ್ಟಿಸುಜನೆಟ್ಟಿ ನವಿಗೊನೆಯಿಂದೆ ತಳ್ಳು ತ |
 ಣ್ಣಿನಿವಿಡುತುಂ ಮ್ಹಗಪ್ರಕರಮಿದುರ್ದು ಕಾನನದೊಂದು ನಾನಲೊಳ್ || 833 ||
- * ಪಕ್ಕದಿಜುಂಬಿನೊಳ್ ಮಜೆಯನಿಟ್ಟು ಕುಲಾಯಮನೊತ್ತುಗೊಂಡು ಮೆ |
 ಯ್ಕಿ ಕೊರಲ್ಕುನುಂಗಿ ನವಿಗ್ರದೊಳಾಪನಿಪುಲ್ಲ ಬಿಂದುಗಳ್ ||
 ತಕ್ಕನೆ ತೀವೆ ಮುತ್ತಿನ ವಿಹಂಗಮದಂತೆ ವಿಹಂಗಸಂಕುಳಂ |
 ಮೊಕ್ಕಳಮಾಗಿ ಮಾಗಿಯೊಳಗಿದುರ್ದು ಪಾಪದೆ ಮುಂಬಗಲ್ಲರಂ || 834 ||
- * ಸಲೆ ನೆಲೆದೋಡಿದಾನದಿಯ ಕರ್ಮದುವಂ ಪೊಜಿಮಟ್ಟು ಕೋಟಮ |
 ಗ್ಗಲಿಸೆ ಬಿಸಿಲೈ ಮೆಯ್ಯನದಮೊಡ್ಡಿ ತದೀಯತಟಂಗಳಲ್ಲಿಯಾಂ ||
 ಚಿಲ ಕಡೆಗೊಂಬುಗಳ್ ತುಱುಗಿ ಬಿದ್ವೊಲಿದುರ್ವು ಮುಂಬಗಲ್ಲರಂ |
 ತೊಲಗದನಾಕುಳಂ ಮೊಸಳೆಗಳ್ ನೆಜ್ಜೆದೊತ್ತರಮಾಗಿ ಮಾಗಿಯೊಳ್ || 835 ||

ಕತ್ತಲೆ.

ಮೆಟ್ಟಿದುದಲ್ಲದಿಲ್ಲದ ಭೂತಳಮೆಣ್ಣೆಸೆಗಳ್ ನಭಸ್ಥಳಂ |
 ತೊಟ್ಟನೆ ಮಾಯಮಾಯ್ತು ತನುವಿದ್ವಪುದಿಲ್ಲಿನುತುಂ ಕರಾಗ್ರದಿಂ ||
 ಮುಟ್ಟುತುಮಿದ್ವ ತಾಣದೊಳೆ ಸುಮ್ಮನೆ ವಿಸ್ಮಯದಿಂ ಜನೋತ್ಕರಂ |
 ನಟ್ಟ ಪೊರ್ವಿನಂ ನಿವಿದುರ್ ಪರ್ವಿದುದುರ್ವಿ ಮಹತ್ತಮಂ ತಮಂ || 836 ||

ಬಾಳೆ.

ಅರಿವಿದೊಪ್ಪುವ ಪಣ್ಣಳ್ | ಚೆರಸಿದ ಬಿಣ್ಣಿನೆಗಳಿಂದೆ ಪಥಿಕರ ಕಣ್ಣ |
 ಚ್ಚರಿವಡದು ಬಿಡದೆ ಬಾಯಂ | ಬಿರಿಯಿಸುತೆಸೆದಿಪ್ಪುವಲ್ಲಿ ಬಾಲ್ಯೆಯ ಮರಗಳ್ || 837 ||

ಬೆಳುದಿಂಗಳು.

* ನಾಡೆ ಬಯಲೈ ಬಿಟ್ಟು ತಮಮಂ ತವೆ ನುಣ್ಣನೆ ನುಂಗಿ ಕೆಟ್ಟು ಬಿ |
 ಟ್ಪೊಡೆ ಕುಜಚ್ಚದಂಗಳೆಜುಬಂ ನೆಜ್ಜೆ ಪೊಕ್ಕ ತಮಸ್ಸುಮಲ್ಲಿಯ ||
 ಲ್ಪೊಡೆ ಪೊರಳ್ಳಿ ತೊಟ್ಟ ಕದುಪಿಂ ಕೆದಜಟ್ಟಿ ಮಹಾಂಧಕಾರಮಂ |
 ಕೂಡೆ ಗುರಾಳಿಯಂ ಪುಗಿಸುತಿದುರ್ವು ಚಂದ್ರನ ಸಾಂದ್ರರಶ್ಮಿಗಳ್ || 838 ||

* ಈ ಚಿಹ್ನೆಯಿರುವ ಪದ್ಯಗಳು ಕುಸುಮಾವಳಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಇವೆ.

ಮುಂಜಾನೆಯ ಕೋಳಿ.

* ತನುವಂ ತಳ್ಳಿಯ್ಯ ತಂಗಾಳಿಯ ಪದಪಿನೊಳೆಚ್ಚತ್ತು ಪಕ್ಷಂಗಳೊಳ್ ಪ |
 ಟ್ಟನಿತುಂ ಪೋತಂಗಳಂ ವೀಕ್ಷಿಸುತೆಜಕೆಗಳಂ ಮೆಲ್ಲನುಚ್ಚುತ್ತು ನಿಂದೊ ||
 ಯ್ಯನೆ ಸಾದ್ರ್ಯತೋಟಿಯಿಂ ತೊಟ್ಟೆಡೆದು ಗಜಗಳಂ ನುಣ್ಣವಿರ್ ಬಿರ್ಚಿ ಮೆಯ್ಯಂ |
 ತೊನೆದುದ್ದಂ ನೀಡಿ ಗೋಣಂ ನವದಿನಮುಖದೊಳ್ ಕುಕ್ಕುಟಂ ಕೂಗಿತಾಗಳ್ || 839 ||

ಚಿನ್ನವರದರು.

ಬರೆಯಂ ನೋಡದೆ ನೋಡೆ ಚಿನ್ನಮನೆ ಕಂಡಾಚಿನ್ನಮಂ ಬಣ್ಣದಂ |
 ತರಮಂ ಪಪ್ಪದೆ ಪೇಟ್ಟಿ ತೂಗದನಸುಂ ಕೈತೂಕದಿಂ ತೂಕದಂ ||
 ತರಮಂ ಪುಟ್ಟಗೆ ಪೇಟ್ಟಿ ಮಚ್ಚಮನೆ ಲೀಲಾಮಾತ್ರದಿಂ ಕಟ್ಟುವ |
 ಚ್ಚರಿಯಿಂದಾಪುರದಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನವರದರ್ ತಾಮಿಂತು ವಿಭ್ರಾಜವರ್ || 840 ||

ಮಂಡಗೆ.

ಶರದದ ನವಚಂದ್ರಿಕೆಯಂ | ಪೊರೆಯಿತ್ತಿದ ತೆಜದ ಮಿಜುಪ ಬೆಳ್ಳಂ ತೆಳ್ಳಿಂ |
 ಪಿರಿದಸೆವ ಮಂಡಕಾಸರಿ | ಕರಮಂ ಬಡ್ಡಿಸಿದರಸವಳಂ ಸುರಸತಿಯರ್ || 841 ||

ಇಡ್ಡಲಿಗೆ.

ಸುರಸಿಂಧುಘನಪಿಂಡೋ | ತ್ತರಮಿವನಲ್ ಕಾಂತಿವತ್ತು ನಗಣದ ತೆಜದಿಂ |
 ಪಿರಿದುಂ ಲಘುತ್ವದಿಂ ಬಿ | ತ್ತರಿಪಿದ್ದಲಿಗೆಗಳನಂತವರ್ ಬಡ್ಡಿಸಿದರ್ || 842 ||

ಶಾಲ್ಯನ್ನ.

ಕಟಗಳೆದ ಶಶಿಯ ತಣ್ಣದಿ | ದುಃಖಂಗಳಂ ನಗುವ ತೆಜದ ನೀಳ್ಳಿಂ ಬೆಳ್ಳಿಂ |
 ನೆಜ್ ಮಿಜುಗುವ ಶಾಲ್ಯನ್ನಮ | ನೆಜಕದಿನಮಳೇಂದುವದನೆಯರ್ ಬಡ್ಡಿಸಿದರ್ || 843 ||

ಮೊಸರು.

ಅಧರೀಕೃತಪಾರದನೀ | ರಧರದ್ಯುತಿಯೆನಿಪ ಕನೆಯನೊಳಕೆಯ್ದುರ್ಪಾ |
 ಮಧುರಾಮ್ಲಮಸ್ಸು ದಧಿಯಂ | ವಿಧುವದನೆಯರೊಸೆದು ನಿಶದಮನೆ ಬಡ್ಡಿಸಿದರ್ || 844 ||

ಪಾಯಸ.

ಪೊಳೆವ ಶರಚ್ಚಂದ್ರಿಕೆಯೋಳ್ | ಮುಲುಂಕಿ ನಸುದೋರ್ಪ ತಾರೆಗಳ ತೆಜದಿಂ ಕಂ |
 ಗೋಳಿ ಮಗಮಗಿಪ ಮಣಸರ | ವಳಿಗೆಯ ಪಾಯಸಮಗಸದಳಂ ಬಡ್ಡಿಸಿದರ್ || 845 ||

ಆಂಡಯ್ಯ. ಸು. 1235.

ಈತನು ಕಬ್ಬಿಗರಕಾವನನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ಜೈನಕವಿ. ಇವನ ಅಜ್ಜನು “ಅರುಹಂಗಲ್ಲದೇಜಗದ ಲೆಕ್ಕಿಗರ ಪಿರಿಯನೆನಿಸ” ಆಂಡಯ್ಯ. ಈ ಆಂಡಯ್ಯನಿಗೆ ಸಾಂತ ಗುಮ್ಮಟ ವೈಜಣ ಎಂಬ ಮೂವರು ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಜ್ಯೇಷ್ಠನಾದ ಸಾಂತನ ಹೆಂಡತಿ ಬಲ್ಲವ್ವೆ. ಈ ದಂಪತಿಗಳ ಮಗನೇ ಕವಿ ಆಂಡಯ್ಯ. ಈತನು ‘ಲೆಕ್ಕಿಗರರಸಂ’¹ ಎಂದು ತನ್ನನ್ನು ವಿಶೇಷಿಸಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಗ್ರಂಥಾರಂಭದಲ್ಲಿ ದೇಶವರ್ಣನಾವಸರದಲ್ಲಿ ‘ಕನ್ನಡಮೆನಿಪ್ಪಾ ನಾಡು ಚೆಲ್ಪಾಯ್ತು’ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ; ಗ್ರಂಥಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಗ್ರಂಥವು “ರಾಯನ ನಾಲ್ಕುಕೊಳಕೆ ನಿಚ್ಚುಮುಂ” ಎಂದು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಕನ್ನಡದೇಶದ ಅವ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅವ ರಾಯನ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಇವನು ಇದ್ದನೋ ತಿಳಿಯದು.

ಇವನು ಪೂರ್ವಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಜನ್ನನನ್ನು (1230) ಸ್ಮರಿಸುವುದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಈಚೆಯವನಾಗಿಯೂ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನು (ಸು. 1245) ಇವನ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಅನುವಾದಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಹಿಂದಣವನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದಿರಬೇಕು; ಸುಮಾರು 1235 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು.

“ಹಿಂದಣ ಕವಿಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತಪದಗಳನ್ನು ಬೆರಸದೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆದಿಲ್ಲ. ನೀನು ಇಂಥ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು” ಎಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹೇಳಲು ಅವರ ಬಯಕೆಯನ್ನು ಸಲಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ‘ಅಚ್ಚಗನ್ನಡ’ ದಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಂತೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಪೂರ್ವಕವಿಗಳನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಿದ್ದಾನೆ :—

ಎನ್ನಿಕಬ್ಬದೊಳೆಂದುಂ | ಸನ್ನಿಧಮಾಗಿರ್ಕ್ಕೆ ಕಣ್ಣಪಯ್ಯನ ಕಡುಜಾಣ್ |
ರನ್ನನ ಮೆಯ್ಯಿರಿ ಗಜಗನ | ಬಿನ್ನಣಮಗ್ಗಳನ ಕಾಣ್ಕೆ ಜನ್ನಿಗನ ಜಸಂ ||

ತನ್ನ ಕವಿತಾಚಮತ್ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾನೆ :—

ಸಿಂಗರಮೇಲ್ಪ್ಪಿಯಂ ಪಡೆಯೆ ದೇಸೆ ಪೊದಲ್ಪ್ಪಿರೆ ಕೊಂಕು ತೀವೆ ಬ |
ದ್ವಿಂಗಳೊಳಗಾದ ಮಾತಮರೆ ಬಲ್ಲವರಾ ಎನೆ ಚಿಂದಮೊಂದಿದಾ ||
ಛಂ ಗೆಡೆಗೊಂಡು ತೋಪ್ಪಿ ನನೆವಿಲ್ಲ ನ ಬೀರಮನೊಲ್ಲ ಪೇಲ್ಪ್ಪಿನಾಂ |
ತಿಂಗಳ ಸೊಂಪು ಗುಣ್ಣುವಡೆದಣ್ಣಿಸೆಗಂ ಪರಿಗೊಂಡುದೆಂಬಿನಂ ||

1. ಇವನ ಅಜ್ಜನಿಗೂ ಈ ವಿಶೇಷಣವಿರುವುದರಿಂದ ಇವರು ಸೇನಬೋವರಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಇವನ ಗ್ರಂಥ—

ಕಬ್ಬಿಗರಕಾವ.

ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಅಕ್ಕರಿಗರು ಸೊಬಗಿನಸುಗ್ಗಿ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ವನ್ನು ತಿಳಿದವರು ಮದನವಿಜಯ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಗ್ರಂಥಾಂತ್ಯದ ಗದ್ಯದಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ “ಕಾವನ ಗೆಲ್ಲ” ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಇರುವಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಹೋದರಿ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಉಂಟು. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಗದ್ಯಪದ್ಯಗಳು ಸುಮಾರು 350 ಇವೆ; ಆಶ್ವಾಸಾದಿವಿಭಾಗಗಳಿಲ್ಲ.

ಶಿವನು ಚಂದ್ರನನ್ನು ಸೆರೆಹಾಕಿದನೆಂದು ಕೇಳಿ ಕುಪಿತನಾದ ಮನ್ಮಥನು ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಶಿವನ ಮೇಲೆ ಬಾಣಪ್ರಯೋಗಮಾಡಿ ಶಿವನಿಂದ ಪತ್ತೀವಿಶ್ಲೇಷರೂಪವಾದ ಶಾಪವನ್ನು ಪಡೆದು ನನೆಯಂಬನಾಗಿ ಒಂದು ದಿನ ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯಿಂದ ಈ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಕೇಳಿ ಶಾಪದಿಂದ ವಿಮುಕ್ತನಾಗಿ ಪತ್ತಿಯೊಡಗೂಡಿ ಸುಖವಾಗಿದ್ದನು—ಎಂಬುದೇ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಕಥಾಗರ್ಭ.

ಈ ಗ್ರಂಥದ ಉತ್ಪನ್ನತೆಯನ್ನು ಕವಿ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ:—

ಒಪ್ಪಂಬೂಸಿದಪೋಲ್ ತೆಜಂಬೊಳಿವ ಕೊಂಕುಂ ಪಾಲೊಳೊಂದಿರ್ಪಪೋ |

ಲೊಪ್ಪಂಬಿತ್ತಿನಿದಾದ ಬದ್ಧುನುಡಿಯುಂ ತಳ್ಳೊಜೆಯುಂ ನಿಲ್ಲಿನಂ ||

ತಪ್ಪೊಂದುಂ ತಲೆದೋಪದಂತ ಪಲರೆಲ್ಲರ್ ತಿರ್ದಿದೀಕಬ್ಬಮೆಂ |

ತಪ್ಪಂಗಂ ಪೊಸಮುತ್ತಿನೆಕ್ಕ ಸರದಂತೆಂದುಂ ಕೊರಲೊಳ್ಳದೆ ||

ಎಳಗಿಳಿವಿಂಡಿನಂತೆ ಮಿಳಿದಾರ್ಡುವ ತುಂಬಿಯ ಬಂಬಲಂತೆ ಕೆಂ |

ದಳಿಗಳ ತೊಂಗಲಂತೆ ನಡೆ ನೋಡುವ ಪೆಂಡಿರ ನೋಟದಂತೆ ಪೂ ||

ಗಳ ಪೊಸಗಂಪಿನೊಳ್ ಪೊರೆದು ತೀಡುವ ತೆಂಬೆಲರಂತೆ ತೋರ್ಪ ತಿಂ |

ಗಳ ನಿರಿಯಂತೆ ಸೋಲಿಸದೆ ಕಾವನ ಕಬ್ಬಮದಾರನಾದೊಡಂ ||

ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಗ್ರಂಥವು ‘ದೇಸಿಯ ಗೊತ್ತು’ ‘ಜಾಣ್ಣುಡಿಯ ತಾಯ್ತನೆ’ ‘ನುಣ್ಣುರುಳೇಚ್ಚಿ’ ಎಂದು ಹೇಳಿ, “ಕನ್ನಡದೊಳ್ಳನ ನುಡಿಯಂ ಮುನ್ನಿದ ಷೋಳಿ ನೋಡಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುದು ಚದುರಂ” ಎಂದೂ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಮನ್ಮಥನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ; ಬಳಿಕ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನೂ ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ. ಗ್ರಂಥಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ—

ಇದು ಪಸುಳಿವಿಸಿಲ ಮಸಕದಿನೆಸಬ್ಬಿ ಸಪ ಪೊಸದಾವರೆಯ ಪಸೆಯೊಳಸದಳಮೆಸವ ಸರಸತಿಯುಡಿದಳಿರ್ಗೆ ತಲೆದುಡಿಗೆಯೆನೆ ಪೆಸರ್ವಡೆದ ಬಿಜ್ಜಿವಲದಿಂ ಸಮದ ಕಾವನಗಲ್ಲಂ ಮೆಷಿಯುತಿರ್ಪುದು

ಎಂಬ ಗದ್ಯವಿದೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥವು ತತ್ತ್ವನುಸದಗಳಿಲ್ಲದಂತೆ ತದ್ಭವ ದೇಶ್ಯ ಸದಗಳಿಂದಲೇ ರಚಿತ ವಾಗಿದೆ. ತತ್ತ್ವನುಸದಗಳಿದ್ದರೂ ಕವಿ “ಅಚ್ಚಗನ್ನಡ” ದಿಂದ ಬರೆದಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ವಿಧವಾದ ಮತ್ತಾವ ಗ್ರಂಥವೂ ನಮಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಇದರ ಬಂಧವು ಬಹಳ ಲಲಿತವಾಗಿಯೂ ಮಧುರವಾಗಿಯೂ ಇದೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ¹ ಕೆಲವು ಸದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ವಸಂತ.

ಬಿರಯಗಳಂಜಿ ತಾಜಿ ಪಗಲಾಣ್ಣ ನ ಮೆಯ್ ಬಿಸುಪೇಜಿ ಮಾಗಿ ಚಿ |
ಚ್ಚರದೊಳಿ ಪಾಜಿ ನೀರ್ದೆಗೆದು ಬೆಂಜಿಗಳೊಳ್ ಕೆಸಜುಾಜಿ ತುಂಬಿಗಳ್ ||
ಮೊರೆದಲರತ್ತ ಜಾಜಿ ನನೆಯಂ ತರದಿಂದದಿಮುತ್ತು ಪೇಜಿ ತಾ |
ಮರೆ ತಲೆದೋಜಿ ತೀಡಿದುದು ತೆಂಕಣ ಗಾಳಿ ಬಸಂತದೇಲ್ಸಿಯೊಳ್ || 846 ||

ಗಾಳಿ.

ತಳಿರಂ ಮೆಲ್ಲನೆ ನೂಂಕಿ ಮಾವಿಡಿಗಳಂ ಸೆಂಡಾಡುತುಂ ಕೂಡ ಪೂ |
ಗಲ ದೂಳಿಂ ಪೊರೆಯೇಜುತುಂ ಸೊನೆಗಳೊಳ್ ನೀರಾಟಮುಂ ಮಾಡುತುಂ ||
ಬಲ್ಲಾಯಂ ಕೆಯ್ಯಿಗೆ ಬರ್ಪ ತುಂಬಿಯುಲಿಯಿಂದಂ ಡಂಗುರಂಜೊಯ್ಯುತುಂ |
ತಳರ್ದೇಂ ಬಂದುದೊ ಕಾವನಾನೆಯಪೊಲಾ ತಣ್ಣಳಿ ತನ್ನಿಚ್ಚೆಯಿಂ || 847 ||

ಮಾವು.

ಕನಗೊಸರಿಕೆ ನುಣ್ಣುಳಿರ ಬಾಲ್ವನೆ ಕೆಂದಳಿರಿರ್ಪ ಬೀಡು ಬ |
ಲ್ಲನೆಯ ಪೊದಜ್ಜು ಮುಗುಳ್ಳನೆಯ ಪೆರ್ಮನೆ ಮೊಗ್ಗಯ ತಾಣಮುಚ್ಚ ಪೂ ||
ವಿನ ನೆಲೆ ಸಣ್ಣಗಾಯ ಬಲುಗಾಯ ಪೊಲಿಲ ನಸುದೋರೆವಣ್ಣ ತಾ |
ಯ್ತನೆ ಪೊಸವಣ್ಣ ಗೊತ್ತಿದನೆ ಕಣ್ಣೆಸೆದಿದುರ್ದದೊಂದು ಮಾಮರಂ || 848 ||

ಪುಷ್ಪಬಾಣದ ಮಹಿಮೆ.

ಕಡುಪಿಂ ಪೂವಿನ ಕೋಲ್ಗಳ್ | ಗಡಣಿಸಿ ಕವಿತಂದು ನಾಂಟುವಾಗಳ್ ನಿನ್ನೀ |
ಜಡೆಯುಂ ತೊವಲುಂ ಪಾವಿನ | ತೊಡವುಂ ಲಾಗುಳಮುಮದ್ಡಮೇಂ ಬಂದಪುವೇ || 849 ||

ಇವು ಮುನ್ನಾರಾರ ಬಲ್ಲಂ ನೆಲೆಗಿಡಿಸವಿವಾರಾರ ತಕ್ಕಂ ನೆಲಕ್ಕಿ |
ಕ್ಕವಿವಾರಾರುರ್ಕನೊತ್ತಂಬಡೆದು ಕಿಡಿಸವಾರಾರ ಕಾಯ್ವಿಲ್ಲಮಂ ನೂಂ ||

1 ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯ “ತನಿವಣ್ಣಂ ಲಂಚಮೀನೇಂ”—(318) ಎಂಬ ಸದ್ಯವನ್ನು ಭಟ್ಟಾ ಕಳಂಕನು (1604) ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನದಲ್ಲಿ 442 ನೆಯ ಸೂತ್ರದ ಕೆಳಗೆ ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾನೆ

ಕವಿವಾರಾರೇಟ್ಟೆಯಂ ಕುಂದಿಸಿ ಕಳೆಯುವಿವಾರಾರ ಕಲ್ತೆಯ್ಗೊಳ್ ನಾಂ |
ಟವನುತ್ತಂತಲ್ಲರುಂ ಬಾಯ್ವಿಡೆ ಗಡಣದೆ ಪುಗೋಲ್ಗೊಳ್ತಂದುವಾಗಳ್

|| 850 ||

ಸತ್ಯವ್ಯ.

ಪುರುಳುಂ ಲಕ್ಕಣಮುಂ ಮೆ | ಯ್ಸಿರಿಯುಂ ತಳ್ತಿಸೆಯೆ ಪೇಟ್ಟಿ ಕಬ್ಬಮದೆಂತುಂ |
ಪುರುಳುಂ ಲಕ್ಕಣಮುಂ ಮೆ | ಯ್ಸಿರಿಯುಂ ತಳ್ತಿಸೆವ ರನ್ನದೆಂತದವುಗದೇ

|| 851 ||

ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ. ಸು. 1245.

ಈತನು ಸೂಕ್ತಿಸುಧಾರ್ಣವನೆಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ಚೋರಕಥೆಯೆಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನೂ ಬರೆದಿರಬಹುದೆಂದು ಮೆ|| ರೈಸ್ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.¹ ಆದರೆ ಈ ಚೋರಕಥೆ ಆಧುನಿಕನಾದ ಒಬ್ಬ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನರಾಯನೆಂಬವನಿಂದ ತ್ರಿಪದೀರೂಪವಾಗಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಕವಿಗೂ ಆ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೂ ಏನೂ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ. ಸೂಕ್ತಿಸುಧಾರ್ಣವದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಕಾವ್ಯಾಂಗಗಳ ವರ್ಣನಾರೂಪವಾದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಪೂರ್ವಕವಿಗಳ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೂ 'ಸರಸಕವೀಶ್ವರಸಭೆಯೊಳ್ ಸರಸಕವೀಶಂ' ಎಂದು ತನ್ನನ್ನು ವಿಶೇಷಿಸಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಈತನು ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಬರೆದಿರಬಹುದು. ನಮಗೆ ಅವು ದೊರೆತಿಲ್ಲ.

ಇವನು ಜೈನಕವಿ. ಈತನಿಗೆ ಮಲ್ಲಪ, ಮಲ್ಲ, ಚಿದಾನಂದಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳೂ ಉಂಟು. "ಯಾದವಕಟಕಾಚಾರ್ಯಸುಕವಿಸುಮನೋಬಾಣಜಾಮಾತ್ಯ" ಎಂಬುದರಿಂದ ಈತನು ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣವನ್ನು ಬರೆದ ಕೇಶಿರಾಜನ ತಂದೆಯೆಂದೂ ಜನ್ನನ ಸೋದರಿಯ ಗಂಡನೆಂದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಹೊಯ್ಸಳವೀರಸೋಮೇಶ್ವರನ "ವಿನೋದಾಕರ್ಣನ ಕೌತುಕೋತ್ಪಾದಿತಮುಂ" ಎಂಬುದರಿಂದ ಆ ದೊರೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಹುಟ್ಟಿದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ವೀರಸೋಮೇಶ್ವರನು 1233 ರಿಂದ 1254 ರ ವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದಂತೆ ತಿಳಿದುದರಿಂದ ಕವಿ ಸುಮಾರು 1245 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು. "ಮುನಿಗಳ ಸಭೆಯೊಳ್ ಪರಮಮುನಿ" ಎಂಬುದರಿಂದಲೂ, ಕೇಶಿರಾಜನು "ಯೋಗಿಪ್ರವರ ಚಿದಾನಂದಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ" ಎಂಬುದರಿಂದಲೂ ಈತನು ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

1 ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನದ ಉಪೋದ್ಘಾತ, ಪುಟ 35.

ತಾನು ಅನುವಾದಮಾಡಿರುವ ಪೂರ್ವಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರ ಹೆಸರನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ:—

¹ ಜನ್ನನ ದೇಸೆ ಪಂಪನ ಗುಣಂ ಗುಣನಂದಿಯ ತೊಂಡು ಪೊನ್ನ ನೊಳ್ |

ಸನ್ನಿದಮಾದ ಜಾಣ್ಣುಡಿ ² ಗಜಾಂಕುಶರಾಜನ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿ ತಾ ||

ನುನ್ನತಮಾಗಿ ಸಂದ ಗುಣವರ್ಮನ ಜಾತಿ ಸಮಾನುರಕ್ತಿಯುಂ |

ದನ್ನೆಲಸಿ ಪೂರ್ವೀಸುಕವಿಮಲ್ಲನ ಕಾವ್ಯವಿಳಾಸಗೇಹದೊಳ್ ||

ತನ್ನ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಕವಿತಾಚಾತುರಿಯನ್ನೂ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ:—

ಸರಸಕವೀಶ್ವರಸಭೆಯೊಳ್ | ಸರಸಕವೀಶಂ ವಿಶಿಷ್ಟಮುನಿಗಳ ಸಭೆಯೊಳ್ |

ಪರಮಮುನಿ ಬುಧರ ಸಭೆಯೊಳ್ | ಪರಮಬುಧನೆನಿಪ್ಪನೀ ಚಿದಾನಂದಬುಧಂ ||

ಚದುರೇಸೆವಂತು ಭಾವಮಮವಂತು ನಯಂ ನಿಮಿವಂತು ಮಲ್ಲಪಂ |

ಪದವಿಡೆ ಭಾರತೀವನಿತೆ ಭೋಂಕನೆ ಬಂದು ಮನಸ್ಸರೋಜದೊಳ್ ||

ಚದುರೇಸೆವಂತು ಭಾವಮಮವಂತು ನಯಂ ನಿಮಿವಂತು ಲೀಲೆಯುಂ |

ಪದವಿಡುತಿರ್ಪಳಾಹವದ ಮಾರಣಮಂತ್ರ, (?) ಮಿದಾಗದಿರ್ಕುಮೇ ||

ಇವನ ಗ್ರಂಥ

ಸೂಕ್ತಿಸುಧಾರ್ಣವ.

ಇದರಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯದ ಅಂಗಗಳೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ

ವಾರಿಧಿ ಪರ್ವತಂ ಪುರಮಧೀಶ್ವರನುದ್ವಹನಂ ಕುಮಾರನಂ |

ಭೋರುಹವೈರಮಿತ್ರರುದಯಂ ಋತು ನಂದನಮಂಬು ಸೀಧು ಕಾಂ ||

ತಾರತಿ ಚಿಂತೆ ಮಂತ್ರಚರಯಾನವಿರೋಧಿಜಯಂಗಳೆಂಬಿವಂ |

ಸೂರಿಗಳಂಗಮೆಂದು ಕೃತಿಯೊಳ್ ಪದಿನೆಂಟುಮನೆಯ್ವಿ ಬಣ್ಣಿಪರ್ ||

ಈ ಹದಿನೆಂಟು ವಿಷಯಗಳ ವರ್ಣನಾರೂಪವಾದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಪೂರ್ವಕವಿಗಳ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಉದ್ಧರಿಸಿ ಒಂದೊಂದು ಅಂಗವನ್ನು ಒಂದೊಂದು ಆಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ವಿಷಯವು “ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಸಂಯೋಜಿತ ಸೂಕ್ತಿಸುಧಾರ್ಣವ” ಎಂಬುದರಿಂದಲೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಪೀಠಿಕಾಶ್ವಾಸವೂ ಸೇರಿ ಒಟ್ಟು ಹತ್ತೊಂಬತ್ತು ಆಶ್ವಾಸಗಳಿವೆ. ನಮಗೆ ಗ್ರಂಥವು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ದೊರೆತಿಲ್ಲ;

1. ಈ ಪದ್ಯಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಶ್ರೀಹರ್ಷ, ಭೋಜ, ವಜ್ರಹಸ್ತ, ಸರ್ವಜ್ಞ, ಸೋಮೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಕವಿಗಳಾದ ರಂಜರ ಹೆಸರನ್ನೂ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

2. ಗಜಾಂಕುಶನೊಳ್ಳು ಮನೋಜನೋಜಿ ಲೋ | ಕೋನ್ನತಮಾಗಿ—ಎಂದು ಪಾಠಾಂತರ.

15 ಅಶ್ವಸಗಳು ನಾತ್ರ ದೊರೆತವೆ. ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಕಾವ್ಯಸಾರ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಉಂಟು. ಪಂಡಿತರು ಕರೆದು ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸು ಎನಲು ರಚಿಸಿದೆನು— ಎಂದು ಕವಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಇದರ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ:—

ಚದುರರ ಮೆಚ್ಚು ಭಾವಕರ ಕೃಪಿಡಿ ಜಾಣರ ಬಯ್ಕೆ ಸತ್ಕಲಾ |
ವಿದರ ವಿಲಾಸಮಕ್ಕರಿಗರಾಭರಣಂ ಬುಧರಿಚ್ಚೆಯಚ್ಚು ವೀ ||
ರದ ಕಣಿ ಕೂರ್ತು ಕೂರಿಸಿದ ನಲ್ಲಳ ಮೆಯ್ಯಿರಿ ತಾನದಂದೆ ನ |
ನ್ಮದದೊಳೆ ಬಣ್ಣಿಕುಂ ಧರಣಿ ಸತ್ಯವಿಮಲ್ಲನ ಕಾವ್ಯಸಾರಮಂ ||

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಜನಸ್ತುತಿ ಇದೆ. ಅನಂತರ ವಿಷ್ಣು, ಶಿವ, ಗಜಾನನ, ಸರಸ್ವತಿ, ಇವರುಗಳ ಸ್ತೋತ್ರರೂಪವಾದ ಪದ್ಯಗಳಿವೆ. ಬಳಿಕ ಹೊಯ್ಸಳವಂಶದ ರಾಜರ ಸ್ತುತಿಯಿದೆ. ಹೊಯ್ಸಳ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು—

ಸಳಸೆಂಬಂ ಶಶಕಾಭಧಾನಪುರದೊಳ್ ನಾಸಂತಿಕಾದೇವಿಯಂ |
ಬಳನಾರಾಧಿಸುವಾಗಳುಗ್ರತರನೇತ್ರಂ ಘೋರವಕ್ತ್ರಂ ವಿಶ್ವಂ ||
ಖಳಗಾತ್ರಂ ಪುಲಯಯ್ನ ಕಂಡು ಮುನಿನಾಥಂ ಕುಂಚಮಂ ಕೊಟ್ಟು ಹೊ |
ಯ್ಸಳ ಎಂದಂ ಬಲ್ಲಾಯಾಯ್ತು ಹೊಯ್ಸಳವೆಸರ್ ತದ್ವಂಶಜೋರ್ವೀಶರೋಳ್ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಹೊಯ್ಸಳರಾಜರ ಪರಂಪರೆ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ—

ಸಳ, ಮಗ ಏನಯಾದಿತ್ಯ, ಮಗ ವೀರಯಂಗ, ಮಗ ಬಿಟ್ಟದೇವ ಅಥವಾ ವಿಷ್ಣು ವರ್ಧನ, ಇವನ ಹೆಂಡತಿ ಲಕುಮಾದೇವಿ, ಮಗ ವೀರನಾರಸಿಂಹ, ಹೆಂಡತಿ ಅಚಲಾದೇವಿ, ಮಗ ವೀರಬಲ್ಲಾಳ, ಮಗ ಚೋಳರಾಜಪ್ರತಿಷ್ಠಾಚಾರ್ಯ ಮಗಧರಾಜಲಯಕಾಲ ಪಾಂಡ್ಯ ರಾಜಜೀತ್ಯ ವೀರನರಸಿಂಹ, ಮಗ ಕವಿಯ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ವೀರಸೋಮೇಶ್ವರ ಅಥವಾ ಸೋಯಿದೇವ. ಈ ದೊರೆಗೆ 'ಸರ್ವಜ್ಞಚಕ್ರಿ ಸೋಮನೃಪಾಲಂ' ಎಂದೂ ಹೆಸರು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ವೀರಸೋಮೇಶ್ವರನು ಕೇಳಿ ಮೆಚ್ಚಿದನೆಂದು ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ:—

ಸದವಿನ್ಯಾಸದ ದೇಸಿ ಮಾರ್ಗದ ವಿಲಾಸಂ ರೂಢಿವೆತ್ತಂಗಹಾ |
ರದಲಂಕಾರದ ಬಂಧಭಾವದೇಸಕಂ ಮೆಲ್ಲಾಡಿನೋಳ್ ಬಂದು ಕೂ ||
ಡಿದ ನಾನಾರಸಸಾರದಾನಮೆಸೆದತ್ತೆಂದೊಲ್ಲು ಕೆಯ್ಯೊಡು ಮೆ |
ಚ್ಚಿದನಾ ಸೂಕ್ತಿಸುಧಾರ್ಣವಾಧ್ಯಕೃತಿಪಾತ್ರಶ್ರೀಗೆ ಸೋಮೇಶ್ವರಂ ||

ಓರಂತ ಮಚ್ಚಿದಂ ಕೃತಿ | ಸಾರಂ ಕೃತಿಶೇಖರಕ್ಕೆ ಹೊಯ್ಸಳವಂಶೋ |
ದ್ಧಾರಂ ನರಸಿಂಹಸುತಂ | ದೋರಸಮುದ್ರಾಧಿನಾಯಕಂ ಸೋಮನ್ಯಪಂ ||

ಆಶ್ವಾಸಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಗದ್ಯವಿದೆ:—

ಇದು ಸಮಸ್ತಭುವನಾನಂದ ಸರಸ್ವತೀಸರ್ವಾಂಗದರ್ಪಣಾಯಮಾನಪ್ರತಿಭಾ ನ
ನೂತನಪುರಾತನಪ್ರಮಾಣಕವಿಪುಂಗವಪ್ರಣೀತ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧಸಾರೋದ್ಧಾರಮುಂ ಅಷ್ಟಾ
ದಶಸ್ಥಲವರ್ಣನಮಾರ್ಗಮನೋಹರಮುಂ ವೀರಹೊಯ್ಸಳ ಸೋವಿದೇವರಾಯ ವಿನೋದಾ
ಕರ್ಣನಕೌತುಕೋತ್ಪಾದಿತಮುಂ ಯಾದವಕಟಿಕಾಚಾರ್ಯ ಸುಕವಿಸುಮನೋಬಾಣಜಾಮಾತ್ಯ
ಪರಮಚಿದಾನಂದ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಮಹಾಕವೀಶ್ವರಸಂಯೋಜಿತಮುಮಪ್ಪ ಸೂಕ್ತಿಸು
ಧಾರ್ಣವದೊಳ್.

ಈ ಗ್ರಂಥವು ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಕವಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದಕ್ಕೆ
ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಸಾಧನವಾಗಿದೆ.¹ ಇದರಲ್ಲಿ ಪಂಪ, ಪೊನ್ನ, ರನ್ನ ಇವರ ಗ್ರಂಥ
ಗಳಲ್ಲಿಯ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲದೆ ನಮಗೆ ತಿಳಿದಮಟ್ಟಿಗೆ ಈ ಕೆಳಗೆ ಹೇಳುವ ಕವಿಗಳ
ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಉದ್ಭೂತವಾದ ಪದ್ಯಗಳೂ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ:—

ಅಗ್ಗಳನ ಚಂದ್ರಪ್ರಭಪುರಾಣ.	ಕವಿಕಾಮನ ಶೃಂಗಾರರತ್ನಾಕರ.
ಅಭಿನವಪಂಪನ ರಾಮಾಯಣ, ಮಲ್ಲಿ	ಗುಣವರ್ಮನ ಪುಷ್ಪದಂತಪುರಾಣ.
ನಾಥಪುರಾಣ.	ಚಂದ್ರರಾಜನ ಮದನತೀಲಕ.
ಅಂಜಯ್ಯನ ಕಬ್ಬಿಗರಕಾವ.	ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಪಂಚತಂತ್ರ.
ಅದಿಗುಣವರ್ಮನ ಶೂದ್ರಕ.	ದೇವಕವಿಯ ಕುಸುಮಾವಳಿ.
ಅದಿನಾಗವರ್ಮನ ಕಾದಂಬರಿ.	ನೇಮಿಚಂದ್ರನಲೀಲಾವತಿ, ಅರ್ಧನೇಮಿ.
ಉದಯಾದಿತನ ಅಲಂಕಾರ.	ರುದ್ರಭಟ್ಟನ ಜಗನ್ನಾಥವಿಜಯ.
ಕಮಲಭವನ ಶಾಂತೀಶ್ವರಪುರಾಣ.	ಹರಿಹರನ ಗಿರಿಜಾಕಲ್ಯಾಣ.

ಈ ಕವಿಯ ಕವಿತಾಶೈಲಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಇವನ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ
ವೀರಸೋಮೇಶ್ವರನ ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ಎರಡು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಸೀರಿಕಾಶ್ವಾಸದಿಂದ
ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆದು, ಬಳಿಕ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ದೊರೆತಿರುವ ಉಳಿದ 14
ಆಶ್ವಾಸಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿರುವ ಕಾವ್ಯಾಂಗಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ಒಂದೆರಡು
ಪದ್ಯಗಳನ್ನೂ ಒಂದೊಂದು ಆಶ್ವಾಸದ ಆದಿಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಅದರಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತ
ವಾಗುವ ಕಾವ್ಯಾಂಗದ ವರ್ಣನೀಯಾಂಶಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ಪದ್ಯವನ್ನೂ ತೆಗೆದು
ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

1. ಇದರಂತೆಯೇ ಅಭಿನವವಾದಿವಿಧ್ಯಾನಂದನ (1533) ಕಾವ್ಯಸಾರವೂ ಅವನಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ
ಕವಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧಕವಾಗಿದೆ.

ಸೋಮೇಶ್ವರಸ್ತುತಿ.

ಹಣಿದಂಬೋಯ್ಯಲ್ ಜವಂ ರಾಯರನೆ ಬಯಸಿ ಬರ್ಪಂತೆ ಸೋಮೇಶ್ವರಂ ತೆಂ |
 ಕಣ ರಾಯಂ ಬಂದನಾಶಾಜಯಕೆಲೆಲಿ ಮಹಾದೇವ ವಿದ್ವಿಣ್ಣಪರ್ಗಿ ||
 ತ್ತಣ ತೋರ್ಪಿನ್ನೆತ್ತಣಾರ್ಪೆತ್ತಣ ಜಯದೊದವಿನ್ನೆತ್ತಣಾಟೋಪಮಿನ್ನೆ |
 ತ್ತಣ ಧಾತ್ರೀಚಕ್ರಮಿನ್ನೆತ್ತಣ ಗಜಘಟೆಯಿನ್ನೆತ್ತಣಾತ್ರೀಯಸೈನ್ಯಂ || 852 ||

ಗಿರಿದುರ್ಗಂ ತಿಷಾಕಲ್ ಸಮಗ್ರವನದುರ್ಗಂ ಕರ್ಮದೋಂಟಂ ಜಲೋ |
 ದರದುರ್ಗಂ ಕಡುಸಿಂದದಿಂಟಿಮೊಗಮಂತಾಪೋಶನಂ ಕಾಣ್ಪುದೇ ||
 ಕರಣಂ ಕೇಳ್ ಸರಣಿಲ್ಲ ಬೇಟ್ ನಿಮಗೆಂದುದ್ವೈತ್ತರಂ ಸಾಱ್ ಡಂ |
 ಗುರಿಪಂತಬ್ಬರಿಕುಂ ಜಯೋತ್ಥಪಟಹಂ ತ್ರಿಸೋಮಭೂಪಾಲನಾ || 853 ||

II. ಸಮುದ್ರ.

ವರ್ಣನೀಯಾಂಶಗಳು :—

ತೆರೆ ನೊರೆ ಬುದ್ಬುದಂ ಸುಲ್ಪ ಜಲಂ ತೆಗೆ ಪೆರ್ಚುಗೆ ಗುಣ್ಣು ಘೋಷಣಂ |
 ವರುಣನಗಂ ವಧೂಟಿಜನನಂ ಮಣಿಗಳ್ ಬಡಬಾಗಿ ವಾಶ್ವರಂ ||
 ಹರಿ ಮುಱಿಯಾವೆ ವೇಳೆ ತೊಱಿಯಾಶತೆ ನೀರ್ಮೋಗೆವಭ್ರಮುರ್ವರಾ |
 ಪರಿವೃತ್ತಿ ನಾಗರಿಕ್ಕೆ ಬಗೆಗಾದೊಡೆ ಸೈತು ಸಮುದ್ರವರ್ಣನಂ || 854 ||

ಪವಳದ ಬೀಡು ಕಂಬುಗಳ ನಾಡು ಜಲೇಶನ ಜೊಂಡು ನಾಡೆಯುಂ |
 ಕವಿಗಳ ಲೀಲೆ ಗಂಗೆಗಿವಿಯೊಲೆ ವನೇಭವರಾಲೆ ಪದ್ಮಂ ||
 ಭವನ ನೆಗಲಿತ್ತ ಪೂರ್ವದ ಪೊಗಲಿತ್ತ ಕುದುರ್ಗಲಗಲಿತ್ತ ಮಿಕ್ಕ ಬಾ |
 ಡವತಿಖಿಗೋಗರಂ ಮಣಿಗಳಾಗರಮಂದೆಸೆದತ್ತು ಸಾಗರಂ || 855 ||

ಮಾಲಾಮಾಲಾಪ್ರವಾಳಾವೃತಸುರತರುಶೋಭಾವಹಂ ಭಾವಹಂ ಶೈ |
 ನಾಲಾನಾಲಾಭಿಘಾತಪ್ರಕರಮಕರಕುಂಭೇಕರಂ ಭೇಕರಂ ಜಂ ||
 ಬಾಲಾಬಾಲಾಮೃಣಾಲೋಚ್ಚಲಿತಶಫರಕಂಜಾಕರಂ ಜಾಕರಂ ಕ |
 ಲ್ಲೋಲಾಲೋಲಾಯಮಾನಧ್ವನಿಜನಿತದಿಶಾಭಿತ್ತಿಮುದ್ರಂ ಸಮುದ್ರಂ || 856 ||

III. ಪರ್ವತ.

ವರ್ಣನೀಯಾಂಶಗಳು :—

ತರುತತಿ ಬಳ್ಳಿ ಫುಲೊದಲು ಪಕ್ಕಿ ಮೃಗಂ ಫಣಿ ಜೇಮೃಗವ್ಯಮೊ |
 ಜ್ವರಮೆಸೆವನ್ನತಿಕ್ಕೆ ಸಿಲೆ ಕೋಡು ಗುಹಾವಳಿ ತಾಪಸಾಶ್ರಮಂ ||

¹ ದರಿ ಸರಿವಾನೆಗಳ್ ಸರಿಕೆ ಮೆವ ಮುಗಿಲ್ ದೊಣೆ ಬಿಲ್ಲ ಪಳ್ಳಿ ಕಿ |
 ನ್ನ ರಮಿಥುನಾಳಿಗಳ್ ವಿಷಯಮಾಗಿರೆ ತೀರ್ವುದು ಶೈಲವರ್ಣನಂ || 857 ||
 ಬಹುರತ್ನಚ್ಚಾಯೆಯುಂ ಪರ್ವಿದುದವಿಳದಿಶಾಭಿತ್ತಿಯುಂ ಚೂಳಿಕಾನೋ |
 ಕಹಶಾಖಾಹಸ್ತದಿಂ ಜಕ್ಕುಲಿಸಿ ರವಿರಥಾಶ್ವಂಗಳಂ ಗಂಡಶೈಲಾ ||
 ಗ್ರಹಟತ್ಯೂಟಂಗಳಿಂದಂ ಧರಿಸಿ ದಿವಮನೇಂ ಪೆಂಪುವೆತ್ತತ್ತೂ ಭೂಭೃ |
 ನ್ಮಹಿತಂ ಶ್ರೀಪರ್ವತಂ ನಿರ್ಯುರಜಲಲಹರೀಲಾಸ್ಯಮಾಂಗಲ್ಯರಂಗಂ || 858 ||
 ನಡುವಿಂ ನಾಲ್ವಡಿ ಕೊರ್ವುನೆತ್ತು ಕೊರಲೊಳ್ ಕರ್ಪೊನ್ನ ಬಲ್ಲಜಗಳ್ |
 ನಡೆ ಬೊಟ್ಟಿಟ್ಟನೊಲುರ್ಬೆ ರೋಮನಿಕರಂ ಕಂಕಾಳಮಂ ರಕ್ಕಸಂ ||
 ಕಡೆನಾಯೊಳ್ ಕುಡಿದೋರ್ಪಿನಂ ಮಡಗಿದೊಲ್ ದಂಪ್ಪಾಂಕುರಂ ತೋಜಿ ಕಣ್ |
 ಕಿಡಿಯಂ ಸಾಲಿದೆ-ಹಂದಿಹಿಂದೊಡೆದು ಗಂಡಂ ಬೀಜಿ ಪೋಯ್ತೆಕ್ಕಲಂ || 859 ||

IV. ಪುರ.

ವರ್ಣನೀಯಾಂಶಗಳು :—

ಬಸಮುಂ ಕೆಯೊಲಗಾವ ಪಾಮರಿಯರುಂ ಮಾರ್ಗಪ್ರಪಾಸಾಲಿಕಾ |
 ಜನಮುಂ ಗೋಕುಲಮುಂ ಜಲಾಶ್ರಯಮುಮಾರೂಢಾಸ್ತಶಸ್ತ್ರಶ್ರಮಾ ||
 ನನಿಯುಂ ಕೋಂಟಿಯುಮೆತ್ತಿದಂ ಗಡಿಗಳುಂ ವಾರಾಂಗನಾಪಾಟದೇ |
 ವಸ್ತಪೇಂದ್ರಾಲಯವರ್ಗಮುಂ ವರಪುರವ್ಯಾವರ್ಗನಕ್ಕಾಸ್ತದಂ || 860 ||
 ಪಾಡುವ ತುಂಬಿ ತುಂಬಿಯೊಳರಲ್ವ ಮರಲ್ ಮರಲೊಂದು ಸೊಂಕಿನಿ |
 ತೀಡುವ ಗಾಳಿ ಗಾಳಿಗೆ ಬಬ್ಬಿಲ್ವ ತಲೆರ್ ತಲಿಂ ಫಲಂಗಳಂ ||
 ದಾಡುವ ರಾಜಕೀರತತಿ ಕೀರಚಯಂಗಳಕ್ಕೂಡೆ ಬೈದು ಬೈ |
 ದಾಡುವ ತೊಂದುನೆನ್ನರುಳಿ ಮಾಡುವುನಾರ್ಗಮನಂಗದಾನಮಂ || 861 ||
 ಬರೆಯಲ್ಪಾರದು ಬರ್ಚಿಸಲ್ಕುರಿದು ನೋಡಲ್ಕೂಡದೊಡ್ಡೆ ಸಲ |
 ಚ್ಚುರಿ ಭೂಮಂಡಲಮಧ್ಯದಿಂದೊಡೆದು ಮೂಡುತ್ತೆಂಬಿನಂ ಚೆಲ್ಲನಾ ||
 ಕರುಮಾಡಂ ನವಭೂಮಿಕಾಪ್ರಕಟಿತಂ ವಿಷ್ಣುಂಭವಿಸ್ತಾರಬಂ |
 ಧುರಸಂಧಿಪ್ರತಿಭಾಸಿ ನಾಟಕದ ಪಾಂಗಿಂ ಚೂಳಿಕಂ ಲಾಳಿಕಂ || 862 ||

V. ನಾಯಕಾಭ್ಯುದಯ.

ವರ್ಣನೀಯಾಂಶಗಳು :—

ಮುನಿಸಿಂದಾಂತರನಿಕ್ಕಿ ಭೂವಳಯಮಂ ನಿಷ್ಕಂಟಕಂಮಾಡಿ ಕೀ |
 ತಿ ನಿಜಾಜ್ಞಾಸಹಿತಂ ದಿಶಾವಳಯಮಂ ತಳೊಪ್ಪೆ ಸಂಗೀತಮಂ ||

ಜನನಾರ್ಥಂ ಮುದದಿಂದಮೋಲಗದೊಳಿತ್ತಂ ಕೇಳ್ವು ತಾಂ ತ್ಯಾಗವ |
ಧನಮಂ ಮಾಲ್ವಿದು ನಾಯಕಾಭ್ಯುದಯಮೆಂಬಂ ಮಹಾಕಾವ್ಯದೊಳ್

|| 863 ||

ಉಂಟು ಭುಜಾಬಲಂ ಪಿರಿದು ಚಾಗದ ಸಂಪದಮೇಲ್ವಿನಾರ್ಥಿಯಂ |

ದಾಂಟತುದಾತ್ತಕೀರ್ತಿ ಕಳೆಯೊಳ್ ಬಿನದಂ ತನಗೆಂದು ನಿಚ್ಚಲುಂ ||

ಕಂಟಕಿತಾಂಗಿಯಾದಪುದು ಪಂಡಿತಮಂಡಲಿ ರಾಜ್ಯಮಂತು ನಿ |

ಷ್ಕಂಟಕಮೆಂಬಿನಂ ಪಡೆದನಚ್ಚರಿಯಂ¹ ನೃಪಧೀಲನೊಚ್ಚತಂ

|| 864 ||

ನುಡಿ ಸಲೆ ನನ್ನಿಗಿಕ್ಕವನೆಯಾದುದು ಜವ್ವನೆ ಬಂದ ನೀಳ್ವೆ ಕ |

ನ್ನಡಿಯೆನಿಸಿತ್ತು ಸೊಂಪು ಪಿರಿಯರ್ಗಡೆಗೊಟ್ಟುದು ಗಾಡಿ ರೂಢಿಯಂ ||

ಪಡೆದುದು ಬೀರಮುಗ್ಗಡದ ಸೈರಣೆಗಾಗರಮಾಯ್ತು ನೋಟೊಡಂ |

ದಡಿಗಡಿಗೊಲ್ಲು ಬಣ್ಣಿಸುವುದಾನೆಲದಾಣ್ಣನನಾವಗಂ ನೆಲಂ

|| 865 ||

VI. ವಿವಾಹ.

ವರ್ಣನೀಯಾಂಶಗಳು :—

ಪಸೆ ಪಂದಲ್ಲಟ್ಟಿ² ಜಾಗಂ ಜಗಲಿ ಬಿಗಿದ ಭೃಂಗಾರಿ ಮೇಲ್ವಟ್ಟು ಚಿತ್ರಂ |

ಪೊಸಕುಂಭಂ ಶಂಕು ನೂಲ್ಕೆರಣಿ ತಳಿರ್ಗಳಸಂ ಸರ್ವಧಾನ್ಯಂ ಮೊಸರ್ ಭ ||

ಕ್ಷೈಸಹಸ್ರಂ ಲಾಜಿ ಹೋಮಂ ಪಙ್ಕ ಕಡೆ ಗುಡಿ ಪೂದೋರಣಂ ಬಾಸಿಗಂ ಸೇ |

ಸೆ ಸಮಸ್ತಸ್ತ್ರೀಜನಂ ಕನ್ನಡಿ ಜವಳಿಗಳುದ್ವಾಹದೊಳ್ ವರ್ಣನೀಯಂ || 866 ||

ಪೂಗಣೆ ಕರ್ಬುವಿಲ್ ಮಿಳಿರ್ವ ವಾಂಗುಡಿ ಮಲ್ಲಿಗೆ ಮಾವು ತೆಂಬೆಲರ್ |

ಕೋಗಿಲೆ ಜೊನ್ನಮಿಂದೊಳದ ನುಣ್ಣಿನಿ ಸುಗ್ಗಿಯೆನಿಸಿವೆಲ್ಲಮೊಂ ||

ದಾಗಿಯೆ ದರ್ಪಕಂಗೆ ಸಮನಿಪ್ಪ ಜಗಜ್ಜಯದರ್ಪಮಂ ಸಮಂ |

ತಾಗಿಸಲೊಂದೆ ಸಾಲ್ಗುಮೆನಿಸಿತ್ತು ಕುಮಾರಕೃತಪ್ರಸಾಧನಂ

|| 867 ||

ಎಣಕೆಮರಲ್ವು ಗೋಣ್ಣುಮಿದು ಚಂಚುಪುಟಂದೊಡಳೆಬಾಣ ಬಂ |

ದೆಣಿಸುವವಲ್ಲಿ ಚುಂಚುಲೊವೆಯೊಳ್ ಕಡೆಯಿಕ್ಕಿದ ಪಚ್ಚೆಸಾರಮಂ ||

ಕಿಣುಮಡಿಗಿತ್ತು ಸಾರಿ ಕಿಟಕಾರಿಯ ಮಾಣಿಕವಟ್ಟೆಯಂ ಪಿಕಂ |

ಕಿಣುದಳಿರ್ಗತ್ತು ಲಂಬಳದ ಮುತ್ತುಗಳಂ ಮುಟ್ಟಿಗೆತ್ತು ಚಾತಕಂ

|| 868 ||

VII. ಕುಮಾರೋದಯ.

ವರ್ಣನೀಯಾಂಶಗಳು :—

ತನುಭವಲಾಭದೌಹೃದನಿಮಿತ್ತದ³ ಸಂತತಿ ತಕ್ಕ ನೋಂಪಿ ಮುಂ |

ಗನಸು ಬಯಕ್ಕೆ ಗಿಂಟುಗೆ ದೃಗುತ್ಸವಕಾರಣಗರ್ಭಚಿಹ್ನಮೊ ||

ಳ್ಳಿನ ದಿವಸಂ ಶುಭೋದಯಮಿವಾದಿಮನೋಹರಭೂತಲಕ್ಷಣಂ ||

ಜನನುತಜಾತಕರ್ಮಮಿನಿತುಂ ಸುತಶೋಭನವರ್ಣನಸ್ಥಳಂ || 869 ||

ಸೇನಿ ಪಳಂಚಿ ಸಂಚಳಿಸಿ ಮುಂಚಿ ತಪಿಂಬೊಳೆದೊಂದನೊಂದು ಸಂ |

ದಣೆನಿ ಪಲರ್ಮೆಯಿಂ ಕರ್ಮಕಿ ಭೋಂಕನೆ ಸೋಂಕಿ ಚಲಂಕಿ ಬಿಂಕದಿಂ ||

ಮಣಿದು ಕುಲಂಕಿ ತೇಂಕಿ ಪೊನಲೋ ಪರಿದಾಡುವ ತನ್ನ ನೀಳ್ವ ಕ |

ಣ್ಣೊಣಗೇಣೆಯಪ್ಪ ಮೀನ್ಣೊಣರನಂಬುಜಲೋಚನೆ ಕೂರ್ತು ನೋಡಿದಳ್ || 870 ||

ಮಾಣದೆ ಧೂಳಿಕೇಳಿಗೆ ಕಡಂಗುವ ಸಾರ್ಜುವ ತಾಯ ಜಂಘೆನಿ |

ಶ್ರೀಣಿಪೊಲಾಗೆ ಮೆಟ್ಟಿ ತೊಡೆಯೇಜುವ ಚಿತ್ರದ ಪಣ್ಣಳಂಗಳಂ ||

ಕಾಣಿಸಿ ದಾದಿಯಂ ಬಿಡದೆ ಬೇಡುವ ಕಂಡರ ಹಸ್ತತಾಳಕ |

ಲಾಣರವಕ್ಕೆ ನರ್ತಿಸುವ ಮುದ್ದುಗಳೊಪ್ಪಿದುವಾಕುಮಾರನೊಳ್ || 871 ||

VIII. ಚಂದ್ರೋದಯ.

ವರ್ಣನೀಯಾಂಶಗಳು:—

ಮೊದಲೋ ನೇಸಪಿ ಪಕ್ಕೆ ಕೋಕವಿರಹಂ ಸಂಕೋಚಪದ್ಧಂ ತಮಂ |

ಪುದಿದಾಸಂಜೆಯ ತೊರ್ಮನಾಕುಲಟೆಯರ್ ತಾರಾಳಿ ದೀಪಂ ಬಬ್ಬ ||

ಕ್ಕುದಯಂ ಕೆಂಪೆಗಳರ್ಪು ಚಂದ್ರಿಕೆ ಚಕೋರಂ ನೆಯ್ದಿಲಿಂದೊಪಳಂ |

ಮದಿರಾಂದೋಳವಿಹಾರಲೇಲಿಯಿನಿತುಂ ಚಂದ್ರೋದಯಕ್ಕಾಸ್ಸದಂ || 872 ||

ಕವಿದುವು ಧೇನು ಮುಂಚಿ ತುಲುಗಳ್ ಪೊಲದತ್ತಣೆನೂಗೇ ಬಾನಲಾ |¹

ದುವು ಪಡುವಣ್ಣಿ ಪಾಜಿದುವು ಗೂಡಿನ ಸಾಕೇಗೆ ಸಕ್ಕಿ ಕೊಂಬುಗೊಂ ||

ಡುವು ಮೃಗಮೂರ ಪೊರ್ದುಗಯ ಬಟ್ಟಿಗೆ ಮೇಪಿನ ಕಾಪಿನಿಂ ಮರ |

ಳ್ಳುವು ದಿನನಾಯಕಂ ವರುಣದಿವ್ಯ ಗಮಂ ಮಜಿಗೊಳ್ಳ ಕಾಲದೊಳ್ || 873 ||

¹ ವಿತಪ್ರಾಚ್ಯದ್ರೀಪೀರಾಗ್ರಿಮದರುಣಿಲಾವೃತ್ತಲಿಂಗಂಬೊಲಿಂಬಾ |

ಯು ತರಂಗೊಂಡೇಜ್ಜಿಯಿಂ ರಾಗದಿನುಪಚಿತಚೇತಶ್ಚಕೋರೀಕದಂಬಂ ||

ದ್ವ್ಯತಿವಲ್ಲೀಸ್ತಂಭಮುಜ್ಜ್ವಂಭಿತಕುಮುದಕುಟುಂಬಂ ತಮಶ್ಚೈಲಶಂಬಂ |

ರತಿಪಾಟೋಪಾವಲಂಬಂ ಜನಿತವಿವಿಧಂಬಂ ಸುಧಾಸೂತಿಬಿಂಬಂ || 874 ||

IX. ಸೂರ್ಯೋದಯ.

ವರ್ಣನೀಯಾಂಶಗಳು:—

ಹಳಹಳನಿರ್ಧ ತಾರೆ ಕಳೆಗುಂದಿದ ಚಂದ್ರನಲರ್ಕೆಗುಂದಿದು |

ತ್ವಲವನ ಶೈತ್ಯಮವೈಲರು ನಂದುವ ದೀಪಮಗಲ್ಲ ಜಾರೆಯರ್ ||

ಗಟ್ಟಿಪುವ ಕೋಟಿ ಶಂಖಮರುಣಚ್ಛವಿ ಕೆಂಪಿನಮಂಡಲಂ ರತ |
 ಕೈಳಸುವ ಕೋಕಮಬ್ಬವಿಕಸಂ ಸಲೆ ಸೂರ್ಯನ ವರ್ಣನಕ್ರಮಂ || 875 ||
 ಜನಿಸಿದ ತಾಣಮೇಂ ಕಿಟಿದೆ ವಾರ್ಧಿ ಸಹೋದರಿಯೇಂ ದರಿದ್ರೆಯೇ |
 ಘನತರಭಾಗ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯೊಡಹುಟ್ಟಿದನೇಂ ಲಘುವೇ ಹಿಮಾಂಶು ಭಾ ||
 ವನನಿಪನೋ ಜಾವಳನೆ ಕೃಷ್ಣನುಮೆಂಬುದುಕೇಳ್ವು ಮತ್ಸರೇ |
 ನನೆ ಮಿಗೆ ಕರ್ಚಿ ಕೊಲ್ಲರೆನುತೂಳ್ಳವೊಲಾದ್ದುದು ಶಂಖಿನಸ್ಸನಂ || 876 ||
 ಮೂಡಣ ಸಂಜೆ ಕೆಂದಳಿರ ಕಾವಣದಂತಿರೆ ಚಂದ್ರಮಂಡಲಂ |
 ಬಾಡಿದ ಮಾಧವೀಮಧುರನುಂಜರಿಯಂತಿರೆ ತಾರಕಾಳಿ ನೀ ||
 ರೋಡಿ ಕಲ್ಲಲ್ವು ಬಿಟ್ಟು ಕಲ್ಪಿವೊಗೆಣೆಯಾಗಿರೆ ತಣ್ಣನಪ್ಪಲರ್ |
 ತೀಡೆ ತಪೋವನಂಬೊಲತಿಸಾವನಮಾಯ್ತು ನಭಂ ಪ್ರಭಾತದೊಳ್ || 877 ||

X. ಋತು.

ವರ್ಣನೀಯಾಂಶಗಳು :—

ತರುಮೃಗಪಕ್ಷಿ ಮೇಘಜಳವಾಯುದಿಶಾಜವಕಾಯಭೋಗಭಾ |
 ಸ್ವರವಿಧುರಾತ್ರಿಪ್ರಾಸರಸುರಾಲಯ ? ಪರ್ಬರತೋಪಚಾರಸಿಂ ||
 ಧುರಮದಜನ್ಮ ಯಾನಮದನೋದಯಸಸ್ಯವಿಶೇಷಭಾವದೊಳ್ |
 ಪರಿಣತನಪ್ಪವಂಗೆ ಋತುವರ್ಣನವಿಸ್ತರಮೊಪ್ಪಿ ತೋಜುಗುಂ || 878 ||
 ಮದನನ ದಂಡು ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಬಂಡು ಪಿಕಾಳಿಯ ತೊಂಡು ಪೂತ ಚೂ |
 ತದ ತನಿಗೊಬ್ಬ ಮಾಧವಿಯ ಪರ್ಬು ತಮಾಲದ ಮರ್ಬು ರಾಜಕೀ ||
 ರದ ತನಿಸೊರ್ಕು ಕಾಮಿಜನದುರ್ಕು ವಿಯೋಗಿಯ ಸರ್ಕು ಕೂಡ ಬಂ |
 ದುದು ಮಧುವಾಸರಂ ವಿವಿಧಕೇಸರಮುದ್ಧತಧೂಳಿಧೂಸರಂ || 879 ||
 ಪಿಂಗಳಮಾದ ನೆಲ್ಲ ತನೆಯಂ ನಲಿಗರ್ಚಿದ ರಕ್ತಚಂಚು ಪ |
 ಕ್ಷಂಗಳ ಶಾಡ್ವಲಚ್ಛವಿ ಮನಂಗೊಳೆ ಪಾಪುವ ಕೀರಮಾಲೆ ರೋ ||
 ದೋಂಗಣಮೆಂಬ ಪಟ್ಟಣದೊಳೊಪ್ಪುವ ಬೆಳ್ಳುಗಿಲೆಂಬ ಬಳ್ಳಿಮಾ |
 ಡಂಗಳ ಪೊನ್ನ ಮಾಣಿಕದ ಪಚ್ಚಿಯ ತೋರಣದಂತೆ ರಂಜಕುಂ || 880 ||

XI. ವನಕ್ರೀಡೆ.

ವರ್ಣನೀಯಾಂಶಗಳು :—

ವನಪಾಲರ್ ಪೇಟ್ಟಿ ಭೂಪರ್ ತರುಣಿಯರೊಡನಾನಂದನಕ್ಕೆಯ್ವಿ ಪೋಪಾ |
 ಬನದೊಳ್ ಪೂಗೊಯ್ವ ಪೂವಿಂ ತುಡಗೆಯನೊಲವಿಂ ಮಾಲ್ವಿ ತೂಗುಯ್ಯಲಂ ಮಾ ||
 ವಿನೊಳಾಡುತ್ತಿರ್ಪ ಬಿಟ್ಟೇಜುವ ಮರವಡದ್ದುಂ ಕಾವಣಕ್ಕೋಪ ತಂತ |
 ಮ್ಮಿನಿಯರ್ ತೈತುಂಬುದಂ ವರ್ಣಿಸುಗೆ ಕವಿ ವನಕ್ರೀಡೆಯೊಳ್ ವರ್ಣನೀಯಂ || 881 ||

ಸ್ಮರಣಾಜಂ ವನಪಾಲನಾಗೆ ರತಿಲಾವಣ್ಯಪ್ರವಾಹೋತ್ಕರಂ |
 ಪರಿನೀರಾಗೆ ನಿರಂತರಂ ಚುತುಗಳಾಜುಂ ಕಾಪಿನಾಳಾಗೆ ಚೈ ||
 ತ್ರರಥೋದ್ಯಾನದ ಚೆಲ್ವನೊತ್ತರಿಸಿ ಕೇಳೀಶೈಲಕೇಳೀಸರೋ |
 ವರಕೇಳೀಗೃಹಮೆಂಬಿವಂ ತಳೆದು ಕೇಳೀನಂದನಂ ರಂಜಿಕುಂ || 882 ||
 ಪರಭಾಗಂ ಪೊಣ್ಣುವನ್ನಂ ತನುಲತೆ ಲತೆಯೊಳ್ ಕೂಡೆ ತುಂಗಸ್ತನಂ ಮುಂ |
 ಜರಿಯೊಳ್ ಮುಂಡಾಡೆ ಕಣ್ಣುಳ್ ಬೆರಸೆ ಕುಸುಮದೊಳ್ ಕುಂತಳಂ ತುಂಬಿ
 ಯೊಳ್ ತ ||
 ಳ್ಳಿರೆ ಪುಷ್ಪಾನೋದದೊಳ್ ಸುಯ್ಯಕಲಸೆ ಕರತಳಚ್ಚಾಯಿ ತಟಕ್ಕಿಸೆ ಬಾಲಾಂ |
 ಕುರಮಂ ಪೂಗೊಯ್ದಳೊರ್ವಳ್ ಲತೆ ಲತೆಗೊಲವಿಂ ಬಿದುರ್ವಂದಂ
 ತಿರಿದರ್ವಳ್ || 883 ||

XII. ಜಲಕ್ರೀಡೆ.

ವರ್ಣನೀಯಾಂಶಗಳು:—

ಬೆಮರಂ ವಾರಿವಿಳಾಸಮಂ ಸಲಿಲಧಾರಾಯಂತ್ರವಾರಿಪ್ರವೇ |
 ಶಮನಾಲೇಪನಕಂಪಮಂ ಮುಳಿಸುಲೇಲಾಯುಧ್ಧಮಂ ಕಾಮಿನೀ ||
 ಶ್ರಮಮಂ ಮೂಡಿ ಮುಟ್ಟುಂಗುತಿರ್ಪ ಪರಿಯಂ ಮೆಯ್ಯುರ್ಬುಮಂ ಚೆಲ್ವುಮಂ |
 ಕ್ರಮದಿಂದಂ ಪೊಣಮಟ್ಟು ನಿಂದ ನಿಲವಂ ಪೇಟ್ಟಿರ್ ಜಲಕ್ರೀಡೆಯೊಳ್ || 884 ||
 ಇದು ಪಿರಿದುಂ ವಸಂತಸಖಿಯಾವನರತ್ನನಿಧಾನಮಂತಿದ |
 ಲ್ಲಿದು ಕುಸುಮಾಸ್ತ್ರಶಸ್ತ್ರಚಯಕೋಶಮಹಿಗೃಹಮಂತಿದಲ್ವು ಮು ||
 ತ್ತಿದು ರತಿನಾಥಕಲ್ಪಲತಿಕಾಪ್ರಮದೈಕಕೃತಾಲವಾಲಮೆಂ |
 ಬುದನೆನಿಸಿತ್ತು ಸಂದಣಿಸಿ ನಿಂದಬಲಾವಳಿಯಿಂದೆ ಪೂಗೊಳಂ || 885 ||
 ಸ್ಫುರಿತಾಂಗಂ ಸೂಸೆ ಲಾವಣ್ಯಮನೆಸೆವರ್ಗಣ್ ಚಲ್ಲಮಂ ಸೂಸೆ ಲೀಲಾ |
 ದರಹಾಸಂ ಸೂಸೆ ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳನಲಘುಕುಚಂ ಮೇಲುದಂ ಸೂಸೆ ಚಾವಿಾ ||
 ಕರಕಾಂಚೀಮಂಜುಗುಂಜದ್ವನ್ನಿ ಕಿವಿಗಮರ್ದಂ ಸೂಸೆ ತಳೊಯ್ಯ ಸುಯ್ಯ ಕ |
 ತ್ತುರಿಗಂಪಂ ಸೂಸೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯ ತನುವಿನೊಳ್ ಸೂಸಿದಳ್ ನೀರನೊರ್ವಳ್
 || 886 ||

XIII. ಮದ್ಯಪಾನ.

ವರ್ಣನೀಯಾಂಶಗಳು:—

ಮದಿರಾಪಾನವಿಕಾರಮಂ ನವವಯಸ್ಸಂಪತ್ತಿಯಂ ಬಂದು ನೋ |
 ಡದಪೊಲ್ ನೋಡುವ ನಲ್ಲನಿರ್ದಿರವನತ್ಯುತ್ಸಾಹಮಂ ಮಾಡಿ ಚಿ ||
 ತ್ತದೊಳಾಗಲ್ ತನುಮಧೈಗಾಯ್ತಿನಸುಮಾನತ್ಯಂ ಚತುರ್ಭಂಗಿಭೇ |
 ದದ ಲೀಲಾನಯನಪ್ರಧಾನವಿಧಿಯಂ ಕಾಡಂಬರೀಗೋಷ್ಠಿಯೊಳ್ || 887 ||

ಇರೆ ನವಪದ್ಮ ರಾಗಚಪಕಂ ನಿಜಹಸ್ತತಳಾಗ್ರದೊಳ್ ಮನೋ |
ಹರೆ ತಳದೊಂಗಳಂ ತಳೆದ ಕೋಮಲವಲ್ಲರಿಯಂತೆ ರಕ್ತಪಂ ||
ಕರುಹಮನಾಂತ ಪಂಕಜನಿಯಂತೆ ಸಮೋದಿತಚಂದ್ರಬಿಂಬಮಂ |
ಧರಿಯಿಸಿದಿದ್ದಿದಿಗ್ಗನಿತೆಯಂತೆಸೆದಳ್ ಮಧುಪಾನಗೋಪ್ತಿಯೊಳ್ || 888 ||

ಅರ್ಲಗಣ್ ಕೆಂಪದರಲೈ ಪೊಂಗಿದಧರಂ ಬೆಳ್ಳೇಜ್ ರೋಮೋದ್ಗಮಂ |
ತಲೆದೋಜಲ್ ಬೆಮರುಣೈ ಲಜ್ಜೆ ತೊಲಗಲ್ ನಿಶ್ರಾಣವಾಗಲ್ ಮದಂ ||
ಬಲಿಯಲೆ ಕಣ್ ಮುಗಿಯುತ್ತ ಮೂರ್ಛೆ ಮಿಗೆ ತೋಜಲ್ಪಂದು ಚಿಲ್ವಾದುದ |
ಗ್ಗಲಮೆಂಬಂತಿರಲಿನ್ನದೇವೊಗಪ್ಪನೋ ಕಾದಂಬರೀಸಂಗಮಂ || 889 ||

XIV. ಸುರತಕ್ರೀಡೆ.

ವರ್ಣನೀಯಾಂಶಗಳು :—

ಪರಿರಂಭಂ ಚುಂಬನಂ ಸೀತ್ತ್ವತಗಳರುತಿ ದಂತಚ್ಚ ದಂ ರೇಖೆಪೊಯ್ಪಲ್ |
ಕರಣಂಗಳ್ ಸಲ್ಲಟಂ ನಚ್ಚಿನ ಮುಖರತ ಸುಯ್ ಕಂಪನಸ್ತೇದಮಂಗಾಂ ||
ತರಪೂರಂ ರೋಮಹರ್ಷಂ ನಯನಮುಕುಳನಂ ಮಂಚಚಂಚತ್ಸಕುಂತಿ |
ಸ್ತರಮೊಪ್ಪಲೊಪ್ಪುವನ್ನಂ ಮೆಜಿಗೆ ಕವಿತೆಯೊಳ್ ನೋಡೆ ಸಂಭೋಗವರ್ಣಂ || 890 ||

ಬಗೆಯೊಳ್ ಪೊಣ್ಣುವಲಂಪು ಕಾತರಿಕೆಯಂ ತಂದೀಯೆ ಮೆಯ್ಯೆಯ್ಕು ಸಂ |
ದುಗಳೇನಿರ್ಪೊಡಮಿಲ್ಲ ದಂತೆ ಮಿಗಿಲುಂ ತಳ್ಳಪ್ಪಿ ಬಾಯ್ನೊಟದೊಳ್ ||
ಮಿಗೆ ಪೀರ್ವಂತು ಮನೋನುರಾಗರಸಮಂ ಮೆಯ್ಯೆಚ್ಚಿ ಕಾದಲ್ಪಿ ಕೈ |
ಮಿಗುವನ್ನಂ ನೆರೆದರ್ ಮನಃಪ್ರಿಯತಮರ್ ನಾನಾಕಲಾಪ್ರಾಥಿಯಂ || 891 ||

ಸ್ತನಶೈಲೋದ್ಭೂತಗಂಗಾನದಿಯೆನಿಸುವ ಹಾರಾಳಿ ಕಾಳಂದಿಯಾದ |
ತ್ತನೆ ನೈಲ್ಯಂಚಿತ್ತ ರೋಮಾವಳಿಯುಭಯನದೀಸಂಗದಿಂ ಪಾಪವಿಚ್ಛೇ ||
ದನರೂಪಂಚಿತ್ತ ದೋಷಾಕರನಿದಜೊಳೆ ತಾಂ ಮಜ್ಜನಂಗೆಯ್ಯನೆಂದೆ |
ಬಿನೆಗಂ ಚಿಲ್ವಾಯ್ತು ಕಾಂತಾಘನಕುಚಯುಗಳೋನ್ನತ್ಯು ಸ್ತಂ ನಖಾಂಕಂ || 892 ||

XV. ವಿಪ್ರಲಂಭ.

ವರ್ಣನೀಯಾಂಶಗಳು :—

ಪುರದಿಂ ಮೌನದಿನನ್ಯದೇಶಗಮನವ್ಯಾಸಂಗದಿಂ ಸುವ್ರತಾಂ |
ತರದಿಂ ಕೂಡಿದ ವಲ್ಲಭರ್ಗಿ ವಿರಹಂ ಪೂರ್ವಾನುರಕ್ತರ್ಗಿ ತಾಂ ||
ವಿರಹಂ ಸಂದಿಸಿ ಪಾಲ್ಪಿಯಿಂದೆ ಪಿರಿದುಂ ಬರ್ಕುಂ ದಶಾವಸ್ಥೆಗಳ್ |
ಹರಿಣಾಂಕಾದಿಗಳಂಜಿಕುಂ ಸರಸಸೇವ್ಯಂ ವಿಪ್ರಲಂಭಸ್ಥಳಂ || 893 ||

ಇನಿಯಂ ಪ್ರಾಣಮಗಲ್ಲು ಪೋಪ ತೆಜದಿಂದೇನಿಂದಗಲ್ಲಿದ್ದನಾ |
 ತನ ಪೋಗಿಂಗನಗಕ್ಕೆ ನೋವಿನಿಸುಮಿಲ್ಲೇಕೆಂದೊಡೊಂದುಂಟು ನ ||
 ಲ್ಲನ ಚಿತ್ತಂ ಪೆಜಪಿಂಗಿ ಪಿಂಗದೆ ತಗುಳ್ಳೊರಂತೆ ನಿಷ್ಕಾರಣಂ |
 ನೆನೆವೀಚಿತ್ತದ ಮಾಯ್ದು ನಾಣಿಲಿತನಕ್ಕಾಂ ನೋಂತೆನಬ್ಬಾನನೇ || 894 ||
 ಮಲ್ಲಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಪೂತಲತೆಯಲ್ಲಿ ಮುಗಿಲ್ಲಡವಲ್ಲಿ ಮಾಲತೀ |
 ವಲ್ಲಿರಿಯಲ್ಲಿ ಸೋಗಿನವಿಲ್ಲಿ ಸುಗಂಧಸಮಾರನಲ್ಲಿ ಮಾ ||
 ವಲ್ಲಿ ಮದಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಗಿಳಿಯಲ್ಲಿ ಪಿಕಾವಳಿಯೆಲ್ಲವಲ್ಲಿ ಕಾ |
 ರಲ್ಲಿ ವಸಂತನಲ್ಲಿಯೆನೆ ಕೊಲ್ಲದೆ ಕಾಮಿಯನಾವನಂ ವನಂ || 895 ||

ಚೇರೆಯ ಅಲ್ಲಾಳ ಬುಧ, ದಾಮೋದರ. 1249.

ಇವರು ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು 20 ನೆಯ ಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆದುದಾಗಿ ಆ ಶಾಸನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ

ಕವಿ ಕಬ್ಬದ ದಾಮೋದರ . . . ಚಕ್ರೇಶಚೇರೆಯಲ್ಲಾಳಬುಧಂ |
 ಸವಿನಯದೆ ಪೇಲ್ವರೆನೆ ಪಲ್ಲ | ವವನೆಂಬವನಾವ . . . ಕವಿಗಳ ಕೃತಿಯಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಈ ಶಾಸನವು 1249 ರಲ್ಲಿ ಬರೆದುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹೊಯ್ಸಳವೀರಸೋಮೇಶ್ವರನು ಅಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಬಿಟ್ಟರಸದಂಡನಾಯಕನು ಅಮ್ಮಿಳೆಯ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ದತ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಂತೆ ಹೇಳಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಒಂದೆರಡು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ:—

ವೀರಸೋಮೇಶ್ವರ.

ನೀರದೊಳಿಂದ್ರಸೂನುಗೆಣೆ ಸಂಗಡಮೀವೆಡೆಯೊಳ್ ದಿನೇಶಪಂ |
 ಗೋರಗೆ ವಾರಿನಾಥನೊಳುದಾರಗಭೀರತಗುನ್ನತಿಕ್ಕೆಯೊಳ್ ||
 ಮೇರುಗೆ ಪಾಟಿಯಿಂದೊಡವನೀಶರದಾರ್ ದೊರೆ ಚೋಳರಾಜನಿ |
 ಸ್ತಾರಕಸೋಮಭೂಮಿಪನೊಳಪ್ರತಿಮಪ್ರಬಳಪ್ರತಾಪನೊಳ್ || 896 ||

ಬಿಟ್ಟರಸನ ತಂದೆ ಕೇಶಿರಾಜ.

ಮುನಿದನೆ ಮೂಜುರಾಯರಿದಿರಾಂತೊಡ ಗೆಲ್ಲಪನೀವನೆಂದು ಪೂ |
 ಣ್ಣನೆ ಜಗತೀತಳಂ ನೆಜೆಯೆ ಬೇಡಿದೊಡತ್ತಪನೊಲ್ಲುಕಾವೆನೆಂ ||
 ದನೆ ಜವನಟ್ಟಕೊಂದಪನೆನುತ್ತಿರೆ ಕಾದಪನೆಂದೊಡನ್ನದಾರ್ |
 ತನಗೆಣೆ ವೈರವಾರಣವಿದಾರಣಕೇಸರಿಕೇಶಿರಾಜನೊಳ್ || 897 ||

ಜಯವರ್ಮ, ನಯವರ್ಮ. ಸು. 1250.

ಕುಮುದೇಂದು (ಸು. 1275) ತನ್ನ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಣ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವಾಗ ಈ ಇಬ್ಬರು ಕವಿಗಳ ಹೆಸರನ್ನೂ “ಅನುನಯದಿಂ ಗುಣ ವರ್ಮನ ಜಯವ | ವರ್ಮನ ಗಜಗನ ಗುಣನಂದಿಯ ನಯವ | ವರ್ಮನ ಹೊನ್ನನ” ಎಂಬ ಪದ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಇವರು ಆವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆಯೋ ತಿಳಿಯದು.

ಹರಭಕ್ತ. ಸು. 1250.

ಈತನು ಅನೇಕಂಜನೂರಲ್ಲಿ ಆಂಡಿಯಾಗಿದ್ದನೆಂದೂ ವೇದಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಬರೆದನೆಂದೂ ಚೆನ್ನಬಸವಪುರಾಣದ ಈ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ:—

1 ಹರಭಕ್ತನೆಂಬನೇಕಂಜನೂರಾಂಡಿಯಾ |

ಪರಮವೇದಂಗಳಿಗೆ ಭಾಷ್ಯಮಂ ಮಾಡಿ ತಾ |

ನಿರುತಲ್ಪ ಸರಸಿಯೊಳಗಲಿಯನಂ ಪುಗಿಸಿ ಮಣಿಕರ್ಣಿಕೆಯೊಳೊಡೆದಬ್ಬಿಸಿ ||

ಹರುಷದಿಂ ರಂಗನಾಥನ ಕೈಯ ಬಾಗಿಲಂ |

ತಪ್ಪಿಸಿ ಮುಮುಯ ತೋಪ್ಪಿ ಶಿವನ ವರದಿಂ ತನ್ನ |

ಪುರುಷಭಯಕ್ಕೇರಿಯೊಳಗಿದರಂ ಕೈಲಾಸಕೊಯ್ಯನತಿಸಂಘಮದೊಳು ||

ಇವನ ಭಾಷ್ಯವು ಬಹುಶಃ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇರಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಚೆನ್ನಬಸವಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆ ಸೋಮನಾಥನ¹ (ಸು. 1195) ಚರಿತಕ್ಕೂ ಪ್ರತಾಪರುದ್ರನ ಕೈಯಕೆಳಗೆ ದಂಡನಾಯಕನಾಗಿದ್ದ ಕಂಪಲನ² (ಸು. 1300) ಚರಿತಕ್ಕೂ ನಡುವೆ ಹರಭಕ್ತನ ಚರಿತವು ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ಈತನು ಸುಮಾರು 1250 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು.

ಮಹಾಬಲಕವಿ. 1254.

ಈತನು ನೇಮಿನಾಥಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ಜೈನಕವಿ; ಭಾರದ್ವಾಜಗೋತ್ರದವನು; ಇವನ ತಂದೆ ರಾಯಿದೇವ; ತಾಯಿ ರಾಜಿಯಕ್ಕ; ಗುರು ಮೇಘಚಂದ್ರ. ಆಶ್ವಾಸಾಂತ್ಯಗದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ “ಮಾಧವಚಂದ್ರತೈವಿದ್ಯಚಕ್ರವರ್ತಿ ಶ್ರೀಪಾದಪ್ರಸಾದಾಸಾದಿತ ಸಕಲಕಲಾಕಲಾಸ” ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಮಾಧವಚಂದ್ರನು ಈತನ ವಿದ್ಯಾಗುರುವಾಗಿರಬಹುದು.

1. ಕಾಂಡ 5, ಸಂಧಿ 9, ಪದ್ಯ 63. 2. ಕಾಂಡ 5, ಸಂಧಿ 9, ಪದ್ಯ 5, 91, 77.

ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಶಕ 1176 ಎಂದರೆ, 1254 ರಲ್ಲಿ, ಬರೆದಂತೆ ಈ ಪದ್ಯ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ :—

ಷಡಧಿಕಸಪ್ತತಿವತ್ಸರ | ದೊಡಗೂಡಿದ ಶತಸಮಧಿಕವರ್ಷಸಹಸ್ರಂ |

ಕಡೆಯ ಶಕನೃಪನ ಕಾಲಂ | * * * * *

* * * * * ನೆಗಲ್ಲಿದ್ದು ಲೋಕೋ |

ತ್ತಮವೀಕಾವ್ಯಂ ಭಾವುಕ | ಸಮುದಯಭಾವ್ಯಂ ಜಗಜ್ಜನಶ್ರುತಿಸೇವ್ಯಂ ||

ಬಂಕನಾಯಕ, ಚೌಡಿಯಕ್ಕ ಇವರಿಗೆ ಕಾಳಯನಾಯಕ, ಕೇತಯನಾಯಕ, ನೇಮ ಎಂಬ ಮೂವರು ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು. ಈ ಕೇತಯನಾಯಕನಿಗೆ ಕ್ಷೇಮಂಕರ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಉಂಟು. ಈತನು ಕವಿಯಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು. ಇವನು ವೀರನಾಗಿಯೂ ಸ್ವತಃ ಕವಿಯಾಗಿಯೂ ಇದ್ದಂತೆ ಈ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ :—

ನೀತಿದಿಂದ ನಿಯೋಗಕುಶಲಂ ನಿರವದ್ಯಗುಣಾಶ್ರಯಂ ರಣೋ |

ವೀತಳರುದ್ರನದ್ರವಿಣಬಾಂಧವ * * * * *

ಶ್ರೀತರುಣೇಲಲಾಟದ ಲಲಾಮವಿಲಾಸಮನಾಂತು ಧಾತ್ರಿಯೋಳ್ |

ಕೇತಯನಾಯಕಂ ಜನನಿರೂಪಿತನಿರ್ಮಳಧರ್ಮನಾಯಕಂ ||

ಧರೆಯಂ ಪೂರಿಸೆ ತನ್ನ ನಿರ್ಮಲಗುಣಂ ವಿದ್ವಜ್ಜನಕ್ಕಾದಮ |

ಚ್ಚರಿಯಂ ಪುಟ್ಟಿಸೆ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯಕಥನಾಲಾಪಂ ಮನೋಜಾತನೋಳ್ ||

ನಿರುತಂ ತಾನೆ ವಿಶೇಷಮೆಂದನಿಸೆ ತನ್ನಾಕಾರಮಾದಾರ್ಯಮುಂ |

ಸುರಭೂಜಪ್ರಕರಕ್ಕೆ . . ಸೆಯಲಾತಂ ಪ್ಯಾತಿಯಂ ತಾಳ್ದಿದಂ ||

ಈ ಕೇತಯನ ಕೆಂಡತಿ 'ಕರಣದೀಪ' ಶ್ರೀಪತಿಯ ಮಗಳು ಮರುದೇವಿ. ಇವರಿಗೆ ಚೌಡಲಿ ಎಂಬ ಒಬ್ಬ ಮಗಳಿದ್ದಳು. ಇವಳನ್ನು ಕಲಿದೇವನೆಂಬವನು ಮದುವೆಯಾದನು. ಕೇತಯನಾಯಕನು ಕೋಟಿಬಾಗೆಯ ಜನಾಲಯದಲ್ಲಿ ವ್ರತಾಚರಣವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಶ್ರೀ ಕರಣದ ಶ್ರೀಪತಿಯ ಅಥವಾ ಸಿರಿಗನ ಮಗ ಲಕ್ಷ್ಮ ಎಂಬವನಿಗೆ ಈ ಮಹಾಬಲಕವಿ ಗುರು ವಾಗಿದ್ದನು. ಇವನು 'ಸಚಿವ' ಎಂದು ತನ್ನನ್ನು ವಿಶೇಷಿಸಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಬಹುಶಃ ಈ ಕೇತಯನಾಯಕನಲ್ಲಿಯೇ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು. ತನ್ನ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಶ್ರುತಾಚಾರ್ಯನೇ ಮೊದಲಾದವರು ಸಭೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಕೇಳುವಂತೆ ಹೇಳಿದಹಾಗೂ ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಮನಿಂದ ಬರೆದಿರಬಹುದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಈತನಿಗೆ ಸಹಜಕವಿಮನೋಗೇಹಮಾಣಿಕ್ಯದೀಪ, ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾವಿರಿಂಚ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳು ಇದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಇವನು ತನ್ನ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಅರ ಹೆಸರನ್ನೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನೂ ಕವಿತಾಚಾರ್ಯವನ್ನೂ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ :—

ಲಾ ಕಿಂಕಪಾರಮಾರ್ಥಿಕವಿಚಾರವಿಚಕ್ಷಣನಿಂದ್ರಚಂದ್ರವೈ |
 ಯಾಕರಣಪ್ರಭಾವವಚನಾಗಮವಾಕ್ಯತಿ ತರ್ಕಷಟ್ಪತಿ ||
 ಕ್ಷಾತ್ರಕರಣೀಯಕರ್ತೃ ಬಹುಭೇದದಲಂಕರಣಾಭಿಧಾನಮಾ |
 ಲಾಕುಶಲಂ ಮಹಾಬಲಕವೀಶ್ವರನುತ್ಸವದುಂದುಭಿಸ್ವರಂ ||

ಕುಸಿವನಮರ್ಚುವುಧ್ಧರಸಭಾವವಿದಗ್ಧತಯೇಱ್ಱಿ ದವಿ |
 ನೃಸನವಿಳಾಸಮನ್ವಯಿಸುವಚ್ಚರಿಯಾರಮನಕ್ಕಮೃತ್ಯುಯಂ ||
 ಪೊಸೆಯಿಪ ದೇಸೆ . . ಯನುರೂಪದಳಂಕೃತಿ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ರಂ |
 ಜಿಸೆ ಕೃತಿವೇಲ್ಲು ತತ್ತ್ವತಿಚಮತ್ಕೃತಿಯಂ ಪಡೆವಂ ಮಹಾಬಲಂ ||

ಎಳವೆಂಗಳಪಾಂಗಳಪ್ರಭೆ | ಮಳಯಸಮೀರಣನ ಸೋಂಕು ಪೊಸಸುಗ್ಗಿಯ ತಿಂ |
 ಗಳ ಪೊಳೆಪು ಮಹಾಬಲಕೃತಿ | ಯೊಳಗಾಗಿ ಸದಿರವು ಜಗದ ಜಾಣರ ಮನಮಂ ||

ಇವನ ಗ್ರಂಥ

ನೇಮಿನಾಥಪುರಾಣ.

ಇದು ೨೭ ನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರನ ಚರಿತವು; ಚಂಪೂಗ್ರಂಥ : 16 ಅಶ್ವಾಸಗಳಾಗಿ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಹರಿವಂಶ ಕುರುವಂಶಗಳ ಕಥೆ ಹೇಳಿದೆ.

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ನೇಮಿನಾಥಸ್ತುತಿಯಿದೆ. ಬಳಿಕ ಕವಿ ಸಿದ್ಧಾದಿಗಳನ್ನೂ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನೂ ಸ್ಮರಿಸಿ ತರುವಾಯ ಭೂತಬಲಿಯಿಂದ ಪುಷ್ಪಸೇನನವರಿಗೆ ಗುರುಗಳನ್ನು ¹ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ. ಅನಂತರ ಕೇತಯನಾಯಕನ ವಿಷಯವನ್ನೂ ಸ್ವವಿಷಯವನ್ನೂ ಹೇಳಿ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಅಶ್ವಾಸಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಗದ್ಯವಿದೆ :—

ಇದು ಪರಮಪ್ರವಚನಪಯಃಪಾರಾವಾರಶರತ್ಸಂದ್ರಚಂದ್ರ ಶ್ರೀಮನ್ಮಾಧವಚಂದ್ರ ತ್ರೈವಿಧ್ಯಚಕ್ರವರ್ತಿ ಶ್ರೀಪಾದಪ್ರಸಾದಾಸಾದಿತಸಕಲಕಲಾಕಲಾಪ ಸಹಜಕವಿಮನೋಗೇಹ

1. ಭೂತಬಲಿ, ಪುಷ್ಪದಂತ, ಜಿನಸೇನ, ವೀರಸೇನ, ಸಮಂತಭದ್ರ, ಕವಿಪರಮೇಷ್ಠಿ, ಪೂಜ್ಯಪಾದ, ಗೃಧ್ರಸಿಂಹ, ಜಟಾಸಿಂಹನಂದಿ, ಅಕಳಂಕ, ಶುಭಚಂದ್ರ, ಕುಮುದೇಂದುಮುನಿ, ಮತ್ತಗಜಂ ಕರದಿಂದ ಧರ್ಯವತ್ತಿದ ವಿನಯಚಂದ್ರ, ಮಾಧವಚಂದ್ರ, ರಾಜಗುರು, ಜಟ್ಟಿರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತಾರಕಮುನಿಚಂದ್ರ, ಬಾಳಚಂದ್ರತ್ವವಿದ್ಯ.

ಗದ್ಯೋಪನ್ಯಾಸಮುದ್ವಾಪಿತಪದಗತವರ್ಗಾಕ್ಷರತ್ಯಾಗಮಿಚ್ಛಾ |

ಪದ್ಯೋಪನ್ಯಾಸಮಂತಾಸ್ತದಿನೋಗೇಯ ಸಭಾಮಧ್ಯದೊಳ ಭೇರಿಯಂ ವಾ ||

ದೋದ್ಯೋಗಂಗೆಟ್ಟು ವಾದಿಪ್ರಕರಮೆಜಗೆ ವಾದೀಭವಜ್ರಾಂಕುಶಂ ತ್ರೈ |

ವಿದ್ಯೇಶಂ ಭಾವಸೇನವ್ರತಿ ನೆಗವ್ವನಿಳಾಚಕ್ರದೋಳ್ ಚಕ್ರಪೂಜ್ಯಂ ||

ಎಂದು ಸ್ತುತನಾದ ಭಾವಸೇನ, ಜಗತೀಶ್ರಿಸಿದ್ಧಕಾರ್ತಾಂತಿಕವಾದ ಅಭಯೇಂದು, ಮಾಘಣಂದಿಯತಿ, ಪುಷ್ಪಸೇನ.

ಮಾಣಿಕ್ಯದೀಪವಿರಚಿತಮುಂ ಸ್ಯಾದ್ವ್ಯಾಧವಿದ್ಯಾಪ್ರಭಾವವಿಧಾಯಕ ಕ್ಷೇಮಂಕರನಾಯಕ
ಕಾರಿತಮುಮಪ್ಪ ಶ್ರೀಮನ್ನೇಮಿನಾಥಪುರಾಣದೊಳ್.

ಈತನ ಬಂಧವು ಪೂರೈದನಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು
ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಮಳೆಗಾಲ.

ಸ್ಫುರಿಯುಪ ಶಸ್ತ್ರಸಂಹತಿಗಳಂತಿರೆ ಮಿಂಚುವ ಮಿಂಚು ತಕ್ಷಯೋ |
ಧರಘಟಿಯೊಳ್ ಪತಾಕೆಗಳ ಪಾಂಗಿನೊಳಿಂದ್ರಶರಾಸನಂ ಮನೋ ||
ಹರತಯನೀಯೆ ಶಸ್ತ್ರಹತನಾದ ನಿದಾಘನ ಮಯ್ಯ ರಕ್ತಶೀ |
ಕರದಮರೇಂದ್ರಗೋಪತತಿ ಕಣ್ಣೆಸೆದಿದುರ್ವು ಸರ್ವಧಾತ್ರಿಯೊಳ್ || 898 ||

ಬಿಸಿಲೆಸಕಂ ಮೊಗಂದಿರಿಪೆ ಮಾಳದ ಚೂಳಿಕೆಗಳ್ ಬಿಗುರ್ತು ಪು |
ಲ್ಲಸುರ ಪಸುರ್ಗ ಪಕ್ಕುಗುಡೆ ಕಾನನಮೆಯ್ದ ಕದಂಬೊರುಹ ||
ಪ್ರಸವಪರಾಗದಿಂ ಪುದಿಯೆ ಮೊಲ್ಲೆಯ ಪೂಗುಡಿಗಳ್ ಮುಗುತ್ತ ಮಿ |
ಳ್ಳೆಸಿ ಮಿಳಿರಲ್ಕೆ ಬೀಸಿದುದು ತಣ್ಣನೆ ಪಣ್ಣನೆ ಪತ್ತಿಮಾನಿಳಂ || 899 ||

ವಸಂತ.

ತಳಿರ ಪಸುರಲರ ಬೆಳ್ಳಿಳಿ | ಗಳ ಕರ್ಪಂಕುರದ ಕೆಂಪು ಪಣ್ಣೊಂಬಣ್ಣಂ |
ಗಳನೆಸೆವ ನಂದನಾಗ್ರಿಮ | ಮಿಲಿಕೆಯ್ವತ್ತಂಬರಂ ವಿಚಿತ್ರಾಂಬರಮಂ || 900 ||

ಮಂದಮಾರುತ.

ವನಜವನಶೀಕರಾದ್ರ್ವಂ | ವನತರುಸುಮನಃಪರಾಗಭರಮಂಧರನೊ |
ಯ್ಯನೆ ಸುಲಿದುದು ತಜ್ಜನಪದ | ವನೇಭಮದಗಂಧಬಂಧುರಂ ಗಂಧವಹಂ || 901 ||

ಬೆಳುದಿಂಗಳು.

ಪುಗೆ ಮೆಯ್ಯಾನದ ಗಂಗಾ | ಪಗೆ ಕುಡಿದೊಡೆ ಪೊಟ್ಟಿ ತೀವದಮೃತಂ ಹರಿಶ |
ಯ್ಯೆಗೆ ಬಾರದ ಪಾಲ್ಲದಲೆನೆ | ಜಗಮಂ ಬಳ್ಳಲನೆ ಬಳಸಿದುದು ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳ್ || 902 ||

ಚಳರುಚಿಯ ತಿರುಳನಮದಿಂ | ತೊಳೆದೊರೆದು ಚರಾಚರಕ್ಕೆ ಸಜಾಗೊಟ್ಟು ದಿಟಂ |
ಜಳಜಫನಂ ಮಿಂಚಿಟ್ಟಿವೊ | ಲಿಳೆಯಂ ಪರ್ವಿದುದು ಚಂದ್ರಿಕಾವಿಸ್ತಾರಂ || 903 ||

ಕುಂಟೆಣಿ.

ಬಿಜದಂ ಪಯನಾಗಿಪ್ಪರ್ | ಕೊಜದಂ ಕೊನರಿಪ್ಪರೀಮುದುಂಕಿಯರಿವರಾ |
ದರಣಂ ಕಾಮುಕಪಿತೃಧನ | ಹರಣಂ ಭಿಕ್ಷಾ ವಿಧಾನಜೀವನಕರಣಂ || 904 ||

ಗಜಯುದ್ಧ.

ನೂಂಕುವದರ್ಪು ಪೊಯ್ವದಟು ಬಂಚಿಪ ಬಿನ್ನಣವೋರೆಪೋಪಿನಂ |
 ಕೂಂಕುವ ಸತ್ತಮೆವರ್ವವಳವಟ್ಟುವ ಮುಟ್ಟುವ ತಕ್ಕು ಕೆಯ್ಯಿಕೆ ||
 ಯ್ಯಂ ಕುಡುವಾರ್ಪು ಕೋಡ ಕೊನೆಯಿಂದಿಟ್ಟದತ್ತವ ಪಾಂಗು ಮೆಯ್ಯಿ ಮೆ |
 ಯ್ಯಾಂಕೆಯ ಮೆಯ್ವಶಂಬೆಯನು (?) ನಿತ್ತುವು ಸಾಮಜ ಸಂಗರೋರ್ವಿಯೊಳ್
 || 905 ||

ಶಿಶುಪಾಲಾದಿಕೃತ ಕೃಷ್ಣಧಿಕ್ಕಾರ.

ಬಡಕಟ್ಟೆಯನೊಂದಂ ಪೆ | ಮರ್ಡುವನೊಳಿರ್ಪೊಳ್ಳೆಯೊಂದನೊಡೆಯರ ದೆಸೆಯಿಂ |
 ನಡೆಗಿಟ್ಟೊಹಣವೊಂದಂ | ಮಡಿಸಿದ ಸಾಹಸಮದಿಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲದು ಮರುಳೇ ||906||
 ಜಳಧಿಯೊಳಿದೊಡೊಂಟಿ ಕುಳಶೈಲದೊಳಿದೊಡೆ ನುಗುಗುಟ್ಟಿ ಭೂ |
 ತಳದ ತಳಕ್ಕೆ ಪೊಕ್ಕೊಡದನೆತ್ತಿ ವಿಯದ್ಗತನಾದನಪ್ಪೊಡು ||
 ಚ್ಚಳನಿ ವಿರೋಧಿಯುಷ್ಕರುಧಿರಾಂಬುವಿನಿಂ ಸುತೆ ನಿನ್ನ ಕೇಶಮಂ |
 ತೊಳೆಯದೊಡೆನ್ನ ಚಕ್ರಮಿದು ಚಕ್ರಮೆ ಕೋವರ ಚಕ್ರಮಲ್ಲವೇ || 907 ||

ಹಲಾಯುಧಪ್ರಲಾಪ.

ಕಡುಗಿದದಪ್ಪ ಕಾನನದೊಳೆನ್ನನಗಲ್ವಲೆ ತಮ್ಮ ನೀನಿದಾ |
 ವಡೆಗಡಿಯಿಟ್ಟಿಯಿಂತುಜಿವೆ ನಿನ್ನ ಸುವಂ ತೆಗೆದುದ್ದನಾವನೋ ||
 ಸುಡಿಯಯೆನುತ್ತಮೆತ್ತಿ ನೊಸಲೊಳ್ ನೊಸಲಂ ಬಿಡೆ ತಾಟಿಸುತ್ತಮೆ |
 ನೊಡೆಯನನೆಲ್ಲಿ ಕಾಣ್ಬೆನೆನುತುಂ ಕಡುದುಃಖದಿನಾಹಳಾಯುಧಂ || 908 ||
 ಗಿರಿಯಂ ಕಿಟ್ಟಿಲಿಹೋರಾತ್ರದ ಕಡೆವರೆಗಂ ಕೆಯ್ಯೊಳಾಂತರ್ವ ದಾರ್ವೀ |
 ಕರಶಯ್ಯಾರಾಜ್ಯಶಂಖಂಗಳನವಯವದಿಂದೇಜುವೇಜುಪ್ಪ ಪೂರಿ ||
 ಪ್ಪುರುಶಾರ್ಯ ಮಲ್ಲರಲ್ಲಂ ಮುಸುಜಿ ಮುಳಿದು ಕಂಸಂಗೆ ಕೆಯ್ಯೊಡಿ ತಿಜ್ರಂ |
 ತಿರುಪ್ಪುತ್ತುಂ ಕೊಂದದೋಸ್ಸಾಹಸಿ ನಿನಗೆ ಪುಣಂಬುರ್ಚಿ ಸಾವಂತುಟಾಯ್ತೇ
 || 909 ||

ಕೇಶಿರಾಜ. ಸು. 1260.

ಇವನು ಶಬ್ದಮಂಡಿಪರ್ಪಣವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ
 ರುವ—

ದೊರೆವಡೆದ ಚೋಳಪಾಲಕ | ಚರಿತಂ ಶ್ರೀಚಿತ್ರಮಾಲೆಯಂತೆ ಸುಭದ್ರಾ |
 ಹರಣಂ ಪ್ರಬೋಧಚಂದ್ರಂ | ಕಿರಾತಮಿವು ಕೇಶಿರಾಜವಿರಚಿತಕಂಗಳ್ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ಇವನು ವ್ಯಾಕರಣವಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಐದು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥಗಳಾವುವೂ ನಮಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ.

ಈತನು ಜೈನಕವಿ. ಸೂಕ್ತಿಸುಧಾರ್ಣವವನ್ನು ಬರೆದ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನ ಮಗನು; ಹೊಯ್ಸಳನಾರಸಿಂಹನಲ್ಲಿ (1141—1173) ಕಟಕೋಪಾಧ್ಯಾಯನಾಗಿದ್ದ ಕವಿಸುಮನೋಬಾಣನ ದಾಹಿತ್ರನು; ಜನ್ಮನ ಸೋದರದಳಯನು. ಇವನ ತಂದೆ 1233 ರಿಂದ 1254 ರ ವರೆಗೆ ಆಳಿದ ಹೊಯ್ಸಳಸೋಮೇಶ್ವರನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಕೇಶಿರಾಜನು ಸುಮಾರು 1260 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು.

ತನ್ನ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಈ ಕವಿಗಳ ಗ್ರಂಥಗಳು ಲಕ್ಷ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ:—

ಗಜಗನ ಗುಣನಂದಿಯ ಮನ | ನಿಜನಸಗನ ಚಂದ್ರಭಟ್ಟಗುಣವರ್ಮಶ್ರೀ |

ವಿಜಯರ ಹೊನ್ನನ ಹಂಪನ | ಸುಜನೋತ್ತಂಸನ ಸುಮಾರ್ಗಮಿಡಲೋಳಿ ಲಕ್ಷ್ಯಂ ||

ಈ ಕವಿಗಳ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದಲ್ಲದೆ ರನ್ನ, ನಾಗಚಂದ್ರ, ನಾಗವರ್ಮ, ನೇಮಿಚಂದ್ರ, ಹಂಸರಾಜ, ಬ್ರಹ್ಮಶಿವ ಮೊದಲಾದವರ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದಲೂ ಉದಾಹೃತವಾದ ಪದ್ಯಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

ಈತನನ್ನು ಕವಿಮಲ್ಲನು (ಸು. 1400) ತನ್ನ ಮನ್ಮಥವಿಜಯದಲ್ಲಿ—

ನಿರುತಂ ಕರ್ಣಾಟಕದೊಳ್ | ಪರಿಕಿಸೆ ಶಬ್ದಜ್ಞನಾವನೋರ್ವನೆ ಲೋಕ |

ಕ್ಕರಿದತ್ತಿ ಭಾಪು ಕವಿಕುಂ | ಜರ ಕೇಶವರಾಜ ಗೋಚರಿಸು ಮನ್ಮಥದೊಳ್ ||

ಎಂದೂ, ಅಭಿನವಕೇಶಿರಾಜ ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ ಈಶ್ವರಕವಿ (ಸು. 1600) ತನ್ನ ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನದಲ್ಲಿ “ಲಕ್ಷಣಶಿಕ್ಷಾಚಾರ್ಯ ಸುಲಕ್ಷಣಿ ಕೇಶವ” ಎಂದೂ, ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಬೇರೆ ವಿಧವಾಗಿಯೂ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ತನ್ನ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು

ನಡೆದುದೆ ಮಾರ್ಗಂ ಪದವಿಡ | ಲೊಡರಿಸಿದುದೆ ಭಂಗಿ ಕೇಶವಂಗಿರಿಯಂಟೇ |

ತೊಡಗಿದ ಕೃತಿಗಳೊಳಾನೆಯ | ನಡು ಬಡವೇ ತಾನೆ ಲೋಕದೊಳ್ ಲಾಕ್ಷಣಿಕಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಇವನ ಗ್ರಂಥ

ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣ.

ಇದು ಕರ್ಣಾಟಕ ವ್ಯಾಕರಣಗ್ರಂಥ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂಧಿ, ನಾಮ, ಸಮಾಸ, ತದ್ಧಿತ, ಅಖ್ಯಾತ, ಧಾತು, ಅಪಭ್ರಂಶ, ಅವ್ಯಯ ಎಂಬ ಎಂಟು ಸಂಧಿಗಳಿವೆ. ಗ್ರಂಥದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ “ಪ್ರಯೋಗಸಾರವೆಂಬ ಶಬ್ದಾರ್ಥನಿರ್ಣಯಂ” ಎಂಬ

ಹೆಸರಿನಿಂದ ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಸಂಧಿಯೊಂದು ಸೇರಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪುರಾಣಕವೀಂದ್ರರು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವ ಗೂಢಪದಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಕಂದರೂಪವಾಗಿ ಬರೆದು ಅವುಗಳಿಗೆ ತಾನೇ ವೃತ್ತಿಯನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಲಾಕ್ಷಣಿಕರು ಕರ್ಣಾಟಕ ಲಕ್ಷಣಶಬ್ದಶಾಸ್ತ್ರಮಂ ಪೇಳೆಂದು ಕೇಳಲು ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಗ್ರಂಥದ ಉತ್ಪತ್ಯಯವನ್ನು—

ಸಿರಿಗೀಕ್ಷಿಪ ರಸಚಿತ್ರಂ | ಸರಸತಿಗೆರಡನೆಯ ಬೀಣಿಯನೆ ಸೌಭಾಗ್ಯಂ |
ಕರನಾದುದೆಂದು ಬುಧರಾ | ದರಿಪರ್ ಮಚ್ಚಂದೆ ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣಮಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿಯ ಸ್ತುತಿಯಿದೆ. ಸಂಧಿಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ—

ಇದು ಸಮಸ್ತಶಾಬ್ದಿಕಜನಮನೋಜನಿತ ಶಬ್ದಸಂದೇಹಶಲ್ಯ ಚಾರುಚುಂಬಕಾಯು
ಮಾನಾನೂನ ಕರ್ಣಾಟಕಲಕ್ಷಣಶಿಕ್ಷಾಚಾರ್ಯ ಸುಕವಿಕೇಶಿರಾಜ ವಿರಚಿತಮಪ್ಪ ಶಬ್ದಮಣಿ
ದರ್ಪಣದೋಳ

ಎಂಬ ಗದ್ಯವಿದೆ.

ಶಬ್ದದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಈ ವಿಧವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ:—

ಅನುಕೂಲಪವನನಿಂ ಜೀ | ವನಿಷ್ಟದಿಂ ನಾಭಿಮೂಲದೋಳ ಕಹಳೆಯ ಪಾಂ |
ಗಿನವೋಲ್ ಶಬ್ದದ್ರವ್ಯಂ | ಜನಿಯಿಸುಗುಂ ಶ್ವೇತಮದಜಿ ಕಾರ್ಯಂ ಶಬ್ದಂ ||

ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ:—

ಗಮಕಸಮಾಸದಿಂ ಜಿಬ್ಬಕುಳಕ್ಷಳದಿಂ ಶ್ರುತಿಸಹ್ಯಸಂಧಿಯಿಂ |
ಸಮುಚಿತಮಾಗಿ ಬರ್ಪ ಸತಿಸಪ್ತಮಿಯಿಂ ಸಮಸಂಸ್ಕೃತೋಕ್ತಿಯಿಂ ||
ವಮಹಪಭೇದದಿಂ ವಿರಹಿತಾವ್ಯಯಸಂಸ್ಕೃತಲಿಂಗದಿಂ ಪದೋ |
ತ್ತಮಶಿಥಿಲತ್ವದಿಂ ಯತಿವಿಲಂಘನದಿಂದಿರ್ದಲಿ ಕನ್ನಡಂ ||

ನ್ಯಾಕರಣಜ್ಞಾನದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಫಲವನ್ನು—

ನ್ಯಾಕರಣದಿಂದ ಪದಮಾ | ನ್ಯಾಕರಣದ ಪದನಿರ್ವಹಮರ್ಥದೆ ತತ್ತಾ |
ಲೋಕಂ ತತ್ತಾಪೋಕದಿ | ನಾಕಾಂಕ್ಷಿಪ ಮುಕ್ತಿಯಕ್ಕಮದೆ ಬುಧರ್ಗಿ ಫಲಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ನೃಪತುಂಗನು ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡವ್ಯಾಕರಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕೆಲಕೆಲವಂಶಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೂ ಕರ್ಣಾಟಕವ್ಯಾಕರಣವನ್ನು ಕ್ರಮವಾದ ಅನುಪೂರ್ವಿಯೊಡನೆ ಗ್ರಂಥರೂಪವಾಗಿ ಬರೆದವರಲ್ಲಿ ನಾಗವರ್ಮನೇ ಮೊದಲನೆಯವನು. ಆತನು ಈ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನದ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವಾದ ಶಬ್ದಸ್ಮೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿಯೂ ಭಾಷಾಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿಯೂ ಉಪಪಾದಿಸಿದ್ದಾನೆ. ನಾಗವರ್ಮನ ಶಬ್ದಸ್ಮೃತಿಯ ಅನುಪೂರ್ವಿಯನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿದರೂ ಕೇಶಿರಾಜನು ಕೆಲವು ಹೊಸ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ನಾಗವರ್ಮನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಉದಾಹೃತವಾದ ಪದ್ಯಗಳೇ ಪ್ರಾಯಿಕವಾಗಿ ಇದರಲ್ಲಿಯೂ ಉದಾಹೃತವಾಗಿವೆ. ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ಣಾಟಕ ಶಬ್ದಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಸಾಧಿಸುವ ಗ್ರಂಥವು ಇದೊಂದೇ.

ಸಮುದಾಯದ ಮಾಘಾಣಂದಿ. ಸು. 1260.

ಈತನು ಶಾಸ್ತ್ರಸಾರಸಮುಚ್ಚಯ, ಪದಾರ್ಥಸಾರ, ಇವುಗಳಿಗೆ ಕರ್ಣಾಟಕ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ಜೈನಕವಿ; ಇವನ ಗುರುಪರಂಪರೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ:—

ಶ್ರೀಮೂಲಸಂಘದ ಬಲಾತ್ಕಾರಗಣದ ವರ್ಧಮಾನ; ಶಿಷ್ಯ ಪದ್ಮನಂದಿ; ಸಧರ್ಮ ಶ್ರೀಧರಾಚಾರ್ಯ; ಶಿಷ್ಯ ವಾಸುಪೂಜ್ಯ; ಶಿಷ್ಯ ಶುಭಚಂದ್ರ; ಶಿಷ್ಯ ಅಭಯನಂದಿ; ಶಿಷ್ಯ ಅರ್ಹನಂದಿ; ಶಿಷ್ಯ ದೇವಚಂದ್ರ; ಶಿಷ್ಯ ಅಷ್ಟೋಪವಾಸಿ ಕನಕಚಂದ್ರ; ಶಿಷ್ಯ ನಯಕೀರ್ತಿ; ಶಿಷ್ಯ ಮಾಸೋಪವಾಸಿ ರವಿಚಂದ್ರ; ಶಿಷ್ಯ ಶ್ರುತಕೀರ್ತಿ; ಶಿಷ್ಯ ವೀರಣಂದಿ; ಶಿಷ್ಯ ಗಂಡವಿಮುಕ್ತನೇಮಿಚಂದ್ರ; ಶಿಷ್ಯ ಗುಣಚಂದ್ರ; ಶಿಷ್ಯ ಪಕ್ಷೋಪವಾಸಿ ಜಿನಚಂದ್ರ; ಶಿಷ್ಯ ವರ್ಧಮಾನ; ಶಿಷ್ಯ ಶ್ರೀಧರ; ಶಿಷ್ಯ ವಾಸುಪೂಜ್ಯ; ಶಿಷ್ಯ ಉದಯಚಂದ್ರ; ಶಿಷ್ಯ ಕುಮುದಚಂದ್ರ; ಶಿಷ್ಯ ಮಾಘಾಣಂದಿ (ಕವಿ).

“ಚತುರನುಯೋಗಕುಶಲ” “ಸಿದ್ಧಾಂತಾಭಿವರ್ಧನಸುಧಾಕರ” ಎಂದು ಕವಿ ತನ್ನನ್ನು ವಿಶೇಷಿಸಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಇವನ ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ಎರಡು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಅರೆವೆಣ್ಣಾದನದೊರ್ವ ನೊರ್ವ ನುರಮಂ ಕೂರ್ತಿತ್ತನೊರ್ವಳ್ಳಿ ದೇ |

ವರೂಳೊರ್ವಂ ಮೊಜ್ಗೆಟ್ಟನೆನ್ನೊಳೆಡರ್ಪೆಂದಂ ಗೋಧ್ಯವಂ ಬಿಂಕಮೇ ||

ಜಾರಿ ತನ್ನೊಳ್ಳುಣದಿಂದ ಕಟ್ಟಿ ವೃಷದಿಂದ ಪೆಟ್ಟಿಮಂ ಪೂಡಿ ನೋ |
 ಡಿರೆ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕಮಾಘಣಂದಿಯೆಂಟೆಂದಂ ಪೋದ್ದಾಮನಂ ಕಾಮನಂ ||
 ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ನಗೆಮೊಗಂಗಳ್ | ಮೆಲ್ಲನೆ ಬಿಳ್ಳೇಪಿ ಮಂದಮರುತಂ ಭಯದಿಂ |
 ದಲ್ಲಲ್ಲಿಗೆ ಪುಗೆ ಮದನನ | ಬಿಲ್ಲಂ ಶ್ರೀಮಾಘಣಂದಿಯತಿಪತಿ ಮುಪಾದಂ ||

ಈತನು, 1273 ರಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯಸಂಗ್ರಹಸೂತ್ರಟೀಕೆಯನ್ನು ಬರೆದ ಬಾಲ ಚಂದ್ರಪಂಡಿತನ ಗುರುವಿನ ಗುರುವೆಂದು ಬೇಲೂರ 131 ನೆಯ ಶಾಸನದಿಂದ (1275) ತಿಳಿವುದರಿಂದಲೂ ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಬರೆದಿರುವ ಕುಮುದೇಂದು ಕವಿ (ಸು. 1275), ಕುಮುದೇಂದುಗುರುವಿನ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಈ ಮಾಘಣಂದಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಗುರುವೆಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದಲೂ, ಸುಮಾರು 1260 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು.

ಶಾಸ್ತ್ರಸಾರಸಮುಚ್ಚಯಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ 4 ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿವೆ. ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ಅರಂಭದಲ್ಲಿರುವ ಕಂದಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಸುರನರಕಿನ್ನರನುತನಂ | ಪರಮಶ್ರೀವೀರನಾಥನಂ ನೆನೆದೊಲವಿಂ |
 ವರಭವ್ಯತತಿಗೆ ಪೇಪ್ಪಿಂ | ನಿರುಪಮಚರಣಾನುಯೋಗಮಂ ಕನ್ನಡದಿಂ ||

ಪದಾರ್ಥಸಾರಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ 30 ಪಂಚ್ಚೇದಗಳಿವೆ. ಇದನ್ನು “ಕರ್ಣಾಟ ದೇಶದ ಜನಂಗಳಪುಂವಂತಾಗಿ ಜಡಮತಿಗಳಂ ಕುಪುತು ವ್ಯಕ್ತಾರ್ಥಮಾಗಿ” ಕವಿ ಬರೆದನು. ಪಂಚ್ಚೇದಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ವಾಕ್ಯವಿದೆ—

ಇದು ವೀತರಾಗಸರ್ವಜ್ಞಪ್ರಣೀತಮುಂ ಸಪ್ತಭಂಗೀಸಮಾಲಂಗಿತಮುಮಪ್ಪ ಪದಾರ್ಥಸಾರಶಾಸ್ತ್ರದೊಳ್.

ಮಾಘಣಂದಿಯ ಶ್ರಾವಕಾಚಾರ¹

ಎಂದು ಒಂದು ಗ್ರಂಥವಿದೆ. ಇದು ಶಕ 1175—ಎಂದರೆ 1253 ರಲ್ಲಿ—ಬರೆದುದು. ಇದನ್ನೂ ಈ ಮಾಘಣಂದಿಯೇ ಬರೆದಿರಬಹುದು. ಇದರಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಮತ್ತಮಿವರ್ಧಮಾನತೀರ್ಥಕರಕಾಲದೊಳ್ ಗೌತಮಸುಧರ್ಮಜಂಬೂನಾಥರೆಂಬಿ ವರನುಬದ್ಧಕೇವಳಿಗಳ ಕಾಲಂ ಅಜುವತ್ತೆರದುವರ್ಷಂ. ನಂದಿನದಿಮಿತ್ರಾಪರಾಜಿತ ಗೋವರ್ಧನಭದ್ರಬಾಹುಗಳೆಂಬಯ್ಯರ ರ್ತುತಕೇವಳಿಗಳ ಕಾಲಂ ನೂಱುವರ್ಷಂ. ಮತ್ತಂ ವಿಶಾಲನುಂ ಪೋಷ್ಣಿಲನುಂ ಕ್ಷತ್ರಿಯನುಂ ಜಯನುಂ ನಾಗನುಂ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನುಂ ಧೃತಿ ಷೇಣನುಂ ವಿಜಯನುಂ ಬುದ್ಧಿಲನುಂ ಗಂಗದೇವನುಂ ಸುಧರ್ಮನುಮೆಂಬ ದಶಪೂರ್ವಧರ

ರೇಕಾದಶರ ಕಾಲಂ ನೂಱಿಂಬತ್ತುಮೂರುವರ್ಷಮಕ್ಕುಂ. ಮತ್ತಂ ನಕ್ಷತ್ರನುಂ ಜಯ ಪಾಳನುಂ ಪಾಂಡುವುಂ ದ್ರುಮಸೇನನುಂ ಕುಸುಂಬಾಚಾರ್ಯನುಮೆಂದೇಕಾದಶಾಂಗಧರ ಪಂಚಕರ ಕಾಲಪ್ರಮಾಣವಿನ್ನೂ ಟ್ಪಪ್ಪತ್ತುವರ್ಷಂ. ಮತ್ತವಿಾತೀರ್ಥಕರಸಂತಾನದೊಳ್ ಸುಭದ್ರನುಂ ಯಶೋಭದ್ರನುಂ ಯಶೋಬಾಹುವುಂ ಲೋಹಭನಾಮನುಮೆಂಬಾ ಚಾರಾಂಗಧರಚತುಷ್ಟಯದ ಕಾಲಂ ನೂಱುಹದಿನೆಂಟುವರ್ಷಂ. ಇಂತಿಗೌತಮಾದಿಗಳ ಕಾಲ ಮೆಲ್ಲಂ ಕೂಡಿ ಅಜುನೂಱಿಂಬತ್ತುಮೂಱುವರಿಸಮಕ್ಕುಂ. ಮತ್ತಮಾಚಾರಾಂಗಧರ ರಿಂ ಬಟಕ್ಕೆ ಸಾಸಿರದತೊಂಬತ್ತೇಟನೆಯ ಪರೀಧಾವಿಸುವತ್ತರದ ಜೈಷ್ಠಶುದ್ಧ ಶ್ರುತ ಪಂಚಮಿಯದಿನವಿಾರಾಪಕಾಚಾರಶ್ರುತಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಮಾಯ್ತು. ಅಂತು ಸಾಸಿರದೇಟು ನೂಱಿಂಬತ್ತುವರಿಸಮಕ್ಕುಂ. ಮುಂದಿನ್ನು ವೀರಸ್ವಾಮಿಯ ಕಾಲಂ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತು ಸಾಸಿರದಿನ್ನೂ ಟ್ಪಪ್ಪತ್ತು ವರಿಸಂ ಪ್ರವರ್ತಿಸುಗುಂ. ಮತ್ತಂ ವೀರಜನಂ ಮುಕ್ತ ನಾದಿಂಬಟಕ್ಕೆ ಮಜುನೂಱುಯ್ದು ವರಿಸಮಯ್ದುತಿಂಗಳಂದು ರಕರಾಜಂ ಪುಟ್ಟಿದಂ.

ಗೌರಾರ್ಯ. ಸು. 1270.

ಪದ್ಮಣಾಂಕನು (ಸು. 1385) ತನ್ನ ಪದ್ಮರಾಜಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಗೌರಾರ್ಯನು ಕೆರೆಯಪದ್ಮರಸನ (ಸು. 1165) ಮೊಮ್ಮಗನ ಮಗನೆಂದೂ “ನೂಱೊಂದುಪಾದ ಗದ್ಯವನುಸಿದುರ್ ಪೂವಂ ಪಡೆದ” ನೆಂದೂ ತನಗೆ ಪ್ರಸಿತಾ ಮಹನೆಂದೂ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಕೆರೆಯಪದ್ಮರಸನ ಮೊಮ್ಮಗನ ಮಗನಾದುದರಿಂದ ಗೌರಾರ್ಯನು ಅವನ ಕಾಲಕ್ಕಿಂತ ಸುಮಾರು ನೂರುವರ್ಷ ಈಚೆ ಎಂದರೆ, ಸುಮಾರು 1270 ರಲ್ಲಿ, ಇದ್ದಿರಬಹುದು. ಇವನ ಗದ್ಯವು ನಮಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ.

ಬಾಳಚಂದ್ರ ಪಂಡಿತ. 1273.

ಈತನು ದ್ರವ್ಯಸಂಗ್ರಹಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಕರ್ಣಾಟಕಟೀಕೆಯನ್ನೂ ಪಂಚಪರ ಮೇಷ್ಟ್ರಿಗಳ ಬೊಲ್ಲಿಯನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ಜೈನಕವಿ. ಈ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಶಕ 1195 ರಲ್ಲಿ—ಎಂದರೆ 1273 ರಲ್ಲಿ—ಬರೆದುದಾಗಿ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ :—

ಶಕವರ್ಷಂ ಬಾಣಪದಾ | ಫಕಳಾಧರರೂಪಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದೆಸೆಯೆ ಜಗ |
ತ್ವಕಟಾಂಗಿರಸಶರತ್ಕಾ | ತೀಕಮಾಸವಳರ್ಕ್ಷಪಂಚವಿಾವಾಸರದೊಳ್ ||
ಪಸರಿಸೆ ನಿಜಕೀರ್ತಿ ದ್ರ | ವ್ಯಸಂಗ್ರಹದ ವೃತ್ತಿಯಂ ಸುಲಕ್ಷಣಯುತಮಂ |
ಮಿಸುಗುವ ಕನ್ನಡದಿಂ ನಿ | ಮೀಸಿದಂ ಭವ್ಯೈಕಹಿತಮನಾರ್ಯಸ್ತುತಮಂ ||

ಈತನ ಗುರುಗಳು ನೇಮಿಚಂದ್ರ ಮತ್ತು ಅಭಯಚಂದ್ರ ಎಂಬಂಶವು ಗ್ರಂಥಾಂತ್ಯದ ಈ ಗದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ :—

ಇದು ಸಕಲಾಗಮಸಂಯಮಶ್ರೀಮನ್ನೇಮಿಚಂದ್ರಭಟ್ಟಾರಕಾಭಯಚಂದ್ರಸಿದ್ಧಾಂತ ದೇವ ಶ್ರೀಪಾದಪದ್ಮಪ್ರಸಾದಾಸಾದಿತ ಸಕಲಾಗಮಸಂಯಮಸಂಪನ್ನ ಶ್ರೀಬಾಳಚಂದ್ರ ಪಂಡಿತದೇವರಾಗಮವಿರುದ್ಧನಾಗದಂತು ದ್ರವ್ಯಸಂಗ್ರಹಸೂತ್ರಾನುಗತಕರ್ಣಾಟಲಘಂವೃತ್ತಿಯಂ ವಿರಚಿಸಿದರ್.

ಈತನು ಶಕ 1197 ರಲ್ಲಿ—ಎಂದರೆ 1275 ರಲ್ಲಿ—ಗತಿಸಿದಂತೆ ಬೇಲೂರು 131 ನೆಯ ಶಾಸನದ ಈ ಭಾಗದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ :—

ಶ್ರೀಮನ್ನೇಮಿಚಂದ್ರಭಟ್ಟಾರಕದೇವರುಂ ಶ್ರೀಮದಭಯಚಂದ್ರಸಿದ್ಧಾಂತಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳುಂ ದೀಕ್ಷಾಗುರುಗಳುಂ ಶ್ರುತಗುರುಗಳುಮಾಗ ತಪಶ್ಶ್ರುತಂಗಳೆಂ ಜಗದೊಳ್ ವಿಖ್ಯಾತಂಚಿತ್ತ ಶ್ರೀಮದ್ವಾಳಚಂದ್ರಪಂಡಿತದೇವರ್ ಶಕವರ್ಷಂ 1197 ನೆಯ ಭಾವ ಸಂವತ್ಸರದ ಭಾದ್ರಪದ ಶುದ್ಧ 12 ಬುಧವಾರದ ಮಧ್ಯಾಹ್ನಕಾಲದೊಳು ಎಮಗೆ ಸಮಾಧಿಯೆಂದು ಚಾತುರ್ವರ್ಣಿಗಳ್ಗೆ ಒಪಿ ನೀಮೆಲ್ಲರುಂ ಧಾರ್ಮಿಕರಪ್ಪದೆಂದು ನಿಯಾಮಿಸಿ ಕ್ಷಮಿತವ್ಯಮೆಂದು ಸನ್ಯಸನಪೂರ್ವಕಂ ಸಕಳನಿವೃತ್ತಿಯಂ ಮಾಡಿ ಪಲ್ಲಂಕಾಸನದೊಳ್ದುರ್ ಪಂಚಪರಮೇಷ್ಠಿಗಳ ಸ್ಮರಣಪಮಂ ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತುಂ ಸ್ವಸಮಯಪರಸಮಯಂಗಳುಂ ಮಚ್ಚೆ ಉತ್ತಮ ಸಮಾಧಿಯಂ ಪಡೆದರ್.

ಬೇಲೂರು 131 ನೆಯ, 132 ನೆಯ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಈತನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಹಲವು ಪದ್ಯಗಳಿವೆ.¹ ಅವುಗಳಿಂದ ಈತನು ದೊಡ್ಡ ಪಂಡಿತನಾಗಿಯೂ ಅನೇಕ ಜೈನಗ್ರಂಥಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕರ್ತೃವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಇವನ ಗ್ರಂಥ

ಪಂಚಪರಮೇಷ್ಠಿಗಳ ಬೊಲ್ಲಿ.

ಈ ಗ್ರಂಥವು ಪಂಚಪರಮೇಷ್ಠಿಗಳ—ಎಂದರೆ ಅರ್ಹಂತರು, ಸಿದ್ಧರು, ಆಚಾರ್ಯರು, ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು, ಸಾಧುಗಳು ಇವರುಗಳ ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ಗದ್ಯ ಗ್ರಂಥ. ಅದಿಯಲ್ಲಿ

1 ಪೂರ್ವಾಚಾರ್ಯಪರಂಪರಾಗತಜಿನಸ್ತೋತ್ರಾಗಮಾಧ್ಯಾತ್ಮಸ |
ಜ್ಞಾಸ್ತ್ರಾಣಿ ಪ್ರಥಿತಾನಿ ಯೇನ ಸಹಸಾಭೂವನ್ನಿಲಾಮಂಡಲೇ ||
ಶ್ರೀಮನ್ನಾನ್ಯಭಯೇಂದುಯೋಗಿವಿಬುಧಪ್ರಬೃತ ತತ್ಸನ್ನನುನಾ |
ಬಾಳೇಂದುವ್ರತಪೇನ ತೇನ ಲಸತಿ ಶ್ರೀಜೈನಧರ್ಮೋಧುನಾ ||
ದಕ್ಷಿಣಿಯಮಹುಪಾದಾದಿಸಕ್ತಮಾವೀಕ್ಯು ತತ್ಕೃಣೇ |
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಿಪ್ರಮಾಣೇನ ಭೇತ್ತುಂ ಬಾಲೇಂದುಸನ್ನುನಾ ||

ದ್ರವ್ಯಗುಣಪರ್ಮಯಂಗಳ | ನವ್ಯಗ್ರಕುಶಾಗ್ರಬುದ್ಧಿಯಿಂ ಭಾವಿಸುವಂ |
ಗವ್ಯವಹಿತನಿಜತತ್ವಂ | ಶ್ರವ್ಯಮೆನಲ್ ಪಂಚಗುರುಪದಂ ಶ್ರಯಣೀಯಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯವಿದೆ. ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಪದ್ಯಗಳಿವೆ—

ಪದಪಂಚಕಮುಕ್ತಯಸಂ | ಪದಹೇತುಕಮೆಂದು ನಂಬಿ ಭಾವಿಸುವಂಗೆ |
ಭೃದಯಾದಿಕಮೇಂ ಗಹನಮೆ | ವಿದಿತಂ ಬಾಲೇಂದುಬುಧನಿರೂಪಿತವಿದಿದಿಂ ||
ಸಿದ್ಧಾಂತವೇದ್ಯಭಯಚಂದ್ರಪದಾರವಿಂದೇ | ಆರಾಧ್ಯ ಪಂಚಗುರುವೋಕ್ಷ ಪದ
ಸ್ವರೂಪಂ |
ಬಾಲೇಂದುನಾ ನಿಗದಿತಂ ಸುಜನೋತ್ತಮಾ ಯೇ | ತಂ ಭಾವಯಂತು ತರಸಾ
ಸಮತಾಂ ಲಭಂತೇ ||

ಕುಮುದೇಂದು. ಸು. 1275.

ಇವನು ಒಂದು ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕುಮುದೇಂದು ರಾಮಾಯಣವೆಂದು ವ್ಯವಹಾರವಿದೆ.

ಈತನು ಜೈನಕವಿ. ಇವನ ತಂದೆ “ಸಾಹಿತ್ಯಕುಮುದವನಚಂದ್ರಂ ಚತುರ ಚತುರ್ವಿಧಪಾಂಡಿತ್ಯಕಳಾಶತದಳವಿಕಸನದಿನಮಣಿ ಎನಿಸುವಾಣಸಕುಲತಿಲಕಂ, ವಾದಿಧರಾಧರಕುಲಶಂ ಕವಿಮುಖಮಣಿಮುಕುರಂ” ಆದ ಪದ್ಮನಂದಿವ್ರತಿ; ತಾಯಿ. ಕಾಮಾಂಬಿಕೆ; ದೊಡ್ಡಪ್ಪನು “ಪರಮಾಗಮನಾಟಕತರ್ಕವ್ಯಾ | ಕರಣ ನಿಘಂಟುಚ್ಛಂದೋಲಂಕೃತಿ | ಚರಿತಪುರಾಣಷಡಂಗಶ್ರುತಿನೀತಿಸ್ತುತಿನೇದಾಂತ || ಭರತಸುರತಮಂತ್ರಪ್ರವಧಿಸಂಹಿತೆ | ನರತುರಗಗಜಮಣಿಗಣ ಪರೀಕ್ಷಾಪರಿಣತಂ ||” ಎನಿಸಿದ ಅರ್ಹನಂದಿವ್ರತಿ. ಕುಮುದೇಂದುವಿನ ತಂದೆ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಇವರುಗಳು ದೊಡ್ಡ ಪಂಡಿತರಾಗಿಯೂ ಕವಿಗಳಾಗಿಯೂ ಇದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಇವನ ಗುರು ಮಾಘಣಂದಿಮುನಿ.

ಹಿಂದಣ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಜನ್ನನನ್ನು (1230) ಸ್ತುತಿಸುವುದರಿಂದ ಕುಮುದೇಂದು ಅವನಿಗಿಂತ ಈಚೆಯವನೆಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಈತನು ತನ್ನ ಗುರುವಾದ ಮಾಘಣಂದಿಮುನಿಯನ್ನು “ಸಿದ್ಧಾಂತತ್ರಯಚಕ್ರೇಶ್ವರಂ”, “ಅವನತಹೊಯ್ಯಳರಾಜಮಕುಟಮಣಿಗಣಕಿರಣಂ” ಎಂದು ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ. 1282 ರಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಶ್ರ. ಬೆ. 334 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ “ತ್ರೀಮನ್ಮಹಾಮಂಡಲಾ ಚಾರ್ಯರುಂ ಆಚಾರ್ಯವರ್ಮರುಂ ಹೊಯ್ಯಳರಾಯರಾಜಗುರುಗಳುಂ” ಎಂದು ಒಬ್ಬ ಮಾಘಣಂದಿಸಿದ್ಧಾಂತಚಕ್ರವರ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದೆ. ಈ ಮಾಘಣಂದಿಯೇ

ಕುಮುದೇಂದುವಿನ ಗುರುವಾಗಿರಬೇಕು. ಅದುದರಿಂದ ಕವಿ ಸುಮಾರು 1275 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು.

ಇವನಿಗೆ ಪರವಾದಿಗಿರುವಜ್ಜ, ಸರಸಕವಿತಾಲಕ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಪೂರ್ವಕವಿಗಳನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ :—

ಅನುನಯದಿಂ ಗುಣವರ್ಮನ ಜಯವ | ಮರನ ಗಜಗನ ಗುಣನಂದಿಯ ನಯನ |
ಮರನ ಹೊನ್ನನ ಹಂಪನ ರನ್ನನ ಸುಮನೋಬಾಣನ ಜನ್ಮಯನ ||
ಜನಗುಣಮಣಿಮಯಕಾವ್ಯಕಥಾವ | ಐನಸಾವರ್ಣಪದಕವೆಮ್ಮಯ ಮತಿ |
ವನಿತೆಗೆ ಕಂಠಾಭರಣತಯಂ ತಳಿದಿರ್ಕೆ ಕವೀಂದ್ರಪರಂಪರೆಯಾ ||

ತನ್ನ ಕವಿತಾಚಾತುರಿಯನ್ನೂ ಕಾವ್ಯದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯನ್ನೂ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ :—

ಒರೆಯೆ ಸುವರ್ಣಂ ತೇಯೆ ಮಲಯಜಂ | ಬೆರಸೆ ದಶಾಂಗಂ ತೆಗೆಯೆ ಕುಸುಮದೃತಿ |
ಕರಗಿಸೆ ಸಿದ್ಧರಸಂ ಖಂಡಿಸೆ ಪುಂಡ್ರೇಕ್ಷು ವ ಕಾಂಡಚಯಂ ||
ಪರಿಮದಿಸೆ ಹಿಮಕುಂಕುಮಮೃಗಮದ | ಮೊರಸೆ ಕರಂ ಸಾಂದಿನ ಪುಣುಗಿನ ಘನ |
ಪರಿಮಳಮೆನೆ ಮತ್ಸ್ಯತಿಯಂ ಸಂಘರ್ಷಿಸಲು ||
ಎಳಸದರಾರ್ ಶರದಿಂದುವ ಚಂದ್ರಿಕೆ | ಗೆಳಸದರಾರ್ ಹರಿಚಂದನದಣ್ಣಿಂ |
ಗೆಳಸದರಾರ್ ನವವಿಕಸಿತವಿಚಕಿಲಲತಿಕಾಮಂಜರಿಗೆ ||
ಎಳಸದರಾರ್ ನವಯೌವನಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ | ಯೆಳಸದರಾರ್ ನವಯುವತೀನಿವಹಕೆ |
ಯೆಳಸದರಾರ್ ಕುಮುದೇಂದುಮುನೀಶ್ವರವಿರಚಿತಕಾವ್ಯಕಥಾರಸಕೆ ||

ಇವನ ಗ್ರಂಥ

ಕುಮುದೇಂದು ರಾಮಾಯಣ.

ಇದು ಪಟ್ಟದೀರೂಪವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಜಾತಿಯ ಪಟ್ಟದಿಗಳೂ ಇವೆ ; ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ರಗಳೆಗಳೂ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ನಮಗೆ ದೊರೆತ ಪ್ರತಿ ಸಮಗ್ರವಾಗಿಲ್ಲದಾದರಿಂದ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿರುವ ಸಂಧಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಇಷ್ಟೆಂದು ಹೇಳಲಾರೆವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಜೈನಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ರಾಮಾಯಣಕಥೆ ಹೇಳಿದೆ. ಕವಿ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು “ವಿತತಸಿದ್ಧಾಂತಪರಿಣತ ಮಾಘಣಂದಿಮುನಿಸತಿಯ ಕಾರುಣ್ಯದಿಂ ಪೇಜ್ಜಿಂ” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಮುನಿಸುವ್ರತನ ಸ್ತುತಿಯಿದೆ. ಬಳಿಕ ಕವಿ ಸಿದ್ಧಾ
ದಿಗಳನ್ನೂ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನೂ ಕೇವಲಿಗಳನ್ನೂ ಸ್ಮರಿಸಿ ಕುಂಡಕುಂದಾಚಾರ್ಯನಿಂದ
ಜಿನಚಂದ್ರನವರೆಗೆ ಗುರುಗಳನ್ನು¹ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಇವನ ಬಂಧವು ಲಲಿತವಾಗಿದೆ; ವರ್ಣನಾಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಿಕವಾಗಿ
ಅಭಿನವಪಂಪನ ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಇವನ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಬೇಸಗೆ (ಕುಸುಮಷಟ್ಪದಿ).

ತೊಪ್ಪಿಹರಿಯುಡುಗೆ ಕೂಡೆ | ಕೆಪ್ಪಿ ಬತ್ತ ಬೀಡೇ ಬಿ |

ಬಜವಜಂ ಬತ್ತ ಪಥಿಕರ ಬಾಯ್ಕಳು |

ಮಜುಗೆ ತಿಮಿನಿಕರಂಗ | ಉಪ್ಪಿ ಕಾಯ್ತ ಕೆಪ್ಪಿನೊಳು |

ಬಜುಗಾಳಿ ಬೀಸೆ ಬೇಸಗೆ ಬಂದುದು

|| 910 ||

ತರುಗಳೆಲೆಯಿಕ್ಕಿದುವು | ಮರುಮರೀಚಿಕೆಗಳಿಗೆ |

ಹರಿಣಗಳು ನೀರಬ್ಬಿಯಂ ಪರಿದುವು |

ಸರಸಿಜಾಕರದೊಳಾ | ದರವು ಬ್ರಿಯ ಮಧುಪಂಗ |

ಉರಿವರಿಯುತಂದು ಬಂದುದು ಬೇಸಗೆ

|| 911 ||

ವರ್ಷಾಕಾಲ (ಕುಸುಮ).

ಉಲಿಯೆ ಚಾದಗೆಗಳು | ಮೃಳಿಸೆ ಹಂಸಗಳು ಬಿಳು | ಸುಬ್ರವುಟ್ಟಿಗಟ್ಟಿಕೇತಕಿಗಳಲ್ಲಿ |

ನಲಿದು ನರ್ತಿಸೆ ಕೇಕಿ | ಕುಳವಲರೆ ಕಡವು ಕ | ಐಲಿದು ತೀಡುತ್ತ ಪಕ್ಷಿಮಮಾರುತಂ

|| 912 ||

ನಂದನ (ಪರಿವರ್ಧಿನಿ).

ಅಲರ್ಧ ಕಮಲವನಪಂಚಗಳಿಂದು | ಭೃಲರ್ಧ ಕುಮುದವನರಾಜಿಗಳಿಂ ಪ |

ನೊಲಿಯಿಂ ಬಳುಕುವ ಕೌಂಗುಗಳಿಂ ಕಾಯ್ದುಜುಗಲ ತೆಂಗುಗಳಿಂ ||

ಸಲೆ ಕತ್ತಲಿಪೆಲೆವಳ್ಳಿಗಳಿಂ ಪ | ನೊಲಿವೀಳಿಗಳಿಂ ಬೇರಿಂದಂ ಕಾ |

ಯ್ನಿಲಿವೆರ್ಚಿದ ಪನಸಂಗಳೆ ನಾನಂದನಮಾನಂದಮನೊದವಿವುದು

|| 913 ||

1. ಕುಂಡಕುಂದಾಚಾರ್ಯ, ಸಮಂತಭದ್ರ, ಕವಿಸರನೇಷ್ಠಿ, ಗುಣಭದ್ರ, ಉಮಾಸ್ವಾಮಿ, ಶ್ರೀನಾವಸ್ವಾಮಿ, ಪೂಜ್ಯಪಾದ, ಅಶ್ವಕ, ವಿದ್ಯಾನಂದ, ಅನಂತವೀರ, ವೀರಸೇನ, ಜಿನಸೇನ, ಭೂತಬಲಿ, ಪುಷ್ಪದಂತ, ಸಿಂಹನಂದಿ, ನ್ಯಾಯಶಬ್ದವಿದ್ಯಾವಿದನಪ್ಪ ಪ್ರಭಾಚಂದ್ರ, ವರ್ಧಮಾನ ಭಟ್ಟಾರಕ, ಶ್ರೀಧರಾಚಾರ್ಯ, ವಾಸುಪೂಜ್ಯ, ಶಿಷ್ಯ ಅಭಯೇಂದ್ರ, ಮಗ ಕುಮುದೇಂದ್ರ, ಮಾಧವಚಂದ್ರ, ತಾರ್ಕಿಕಚಕ್ರೇಶ್ವರ ಅಭಯೇಂದ್ರ, ಕುಮುದೇಂದ್ರವ್ರತಪತಿಮತ ಹೊಯ್ಸಳರಾಯ ಗುರು ಮಾಘೇಂದ್ರಮುನಿ (ಕವಿಯ ಗುರು). ಬಾಳೇಂದ್ರ, ಜಿನಚಂದ್ರ.

ಸೂಕಳಾಶ್ವ (ಭಾಮಿನಿ).

ಹೊಳೆವ ದುಂಡಿಸುವೆತ್ತು ಮೊತ್ತುವ | ಮಲೆವ ಹೋಗದೆ ನಿಲುವ ಮೆಯ್ಯಂ |

ಬಲಿವ ಹೊಯ್ಲಂ ಮೇದು ಸುಯ್ಲಂ ನುಂಗುವರವಣಿ ||

ಮುಳವ ಗೋಲ್ಕೆ ಗೆಯರ್ಪ ರಾವಿಂ | ತಳರದಿರ್ಪಾಕಡವಗಳ ಬಿಡ |

ದಳಲ ಸುವ ಸೂಕಳತೆಯಂ ಕೈಕೊಂಡುದಾತುರಗ || 914 ||

ಸೀತೆಯ ಸಭಾಪ್ರವೇಶ (ಪರಿವರ್ಧಿನಿ).

ಕೆಲಕೆಲಬರ್ ಕೀಲಿಸಿದಂತಿದರ್ | ಕೆಲಕೆಲಬರ್ ಸ್ತಂಭಿಸಿದಂತಿದರ್ |

ಕೆಲಕೆಲಬರ್ ಮೂರ್ಛಿಸಿದಂತಿದರ್ ವಸುಧಾಪಾಲಕರು ||

ಕೆಲಕೆಲಬರ್ ಪಾವಡರ್ಪಂತಿದರ್ | ಕೆಲಕೆಲಬರ್ ಮೆಯ್ಯಂಪಂತಿದರ್ |

ಗಿಲೆ ಚಿತ್ರದ ಸಭೆಯಂ ಸಭೆ ಜಾನಕಿ ಪುಗಲು ರತಿಯ ಮಿಗಲು || 915 ||

ಸೀತೆಯ ದುಃಖ (ಪರಿವರ್ಧಿನಿ).

ಕರುಣದ ಕರುಪೋ ಕಾರ್ತದ ತಿಟ್ಟಮೊ | ನಿರಹದ ಬಿದ್ದಮೊ ದುಃಖದ ಮೂರ್ತಿಯೋ |

ಪರಿತಾಪದ ರೂಪೋ ಘನವೆನಿಸಿದ ಭೀತಿಯ ಪುತ್ರಳಿಯೋ ||

ಉರುಚಿಂತೆಯ ಚಿತ್ರಮೊ ನಿರ್ವೇದದ | ಪರಿಜೋ ಮೂರ್ಛೆಯ ವಿತತಾಕೃತಿಯೋ |

ನಿರುಸಮೀಲದ ಗೃಹಮೋ ಎನಲಬ್ಧುತಿರ್ದಳು ಧರಣಿಸುತೆ || 916 ||

ಚಂದ್ರಿಕೆ (ಭಾಮಿನಿ).

ನೀಲಗಿರಿ ಹಿಮಶೈಲಮೆನಿಸೆ ತ | ಮಾಲಕಾನನಮಮಳಮುಕ್ತಾ |

ಜಾಲಮಂಟಪಮೆನಿಸೆ ಜಾಹ್ನವಿಯೆನಿಸೆ ಕಾಳಿಂದಿ ||

ಶೂಲಿಯೆನಿಸೆ ಮುಕುಂದಮೂರ್ತಿ ಮ | ರಾಳಮಾಳೆಯೆನಿಸೆ ಪಿಕಾವಳಿ |

ಕಾಳಿಕಾಪರಮಾಣುವಿಂ ಚಂದ್ರಿಕೆ ವಿರಾಜಿಸಿತು || 917 ||

ವನ (ವಾರ್ಧಕ).

ಸುಲ್ಕವ ತಂಗಾಳಿಯುಂ ಪರಿಪಕ್ವಫಲರಸದೆ |

ಬಳಸಿದ ಸುಗಂಧದಿಂ ಲಲಿತತರುಲತಗಳಿಂ |

ಕಳಕಂಠಕೂಜಿತದೆ ಮೆಯ್ಯಂ ರಸನೆಗೆ ನಾಸಿಕಕ್ಕೆ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಿವಿಗೆ ||

ನಲವನಿಂಪಂ ಸೊಗಸನಾಶ್ಚರ್ಮಂ ಕುತೂ |

ಹಳತೆಯಂ ಮಾಬ್ಬುದೊದವಿಪುದು ವಿತರಪುದು ಸಂ |

ಗಳಿಪುದೀವುದು ಜಗಂ ಪೊಗಲ್ ಕೊಂಡಾಡೆ ತಲೆದೊಗೆ ಬಣ್ಣಿಸೆ ಬಯಸೆ ವನಮೆಸೆ

[ದುಡು || 918 ||

ಸೂಳೆಯರ ಜಗಳ (ವಾರ್ಧಕ).

ಎಲೆ ಗುಂಡಿ ನೀ ಗುಂಡಿ ಬೀಳ್ಪಾಯಿ ನೀ ನಾಯಿ |
 ಉಲಿಯದಿರು ನೀನುಲಿಯದಿರು ಸಾಯ ನೀಸಾಯ |
 ಉಲುಕದಿರು ನೀನುಲುಕದಿರು ಚಂಡಿ ನೀ ಚಂಡಿ ಸಿಂಬೆ ನೀ ಸಿಂಬೆಯೆಂದು ||
 ತಲೆಯೊತ್ತಿಯೊವರೊವರು ಕಚ್ಚಿ ತಾವು ಮುಂ |
 ದಲೆವಿಡಿದು ಹೊದೆದ ಸೀರೆಗಳಜೆಯದೇ ಬಿದ್ದು |
 ರುಳುವ ಜಾವಟಬೇಟಗಾರ್ಯರ ಜಗಳಮಂ ಕಂಡು ನಗುತಿರ್ದನಣುವ || 919 ||

ಈಶ್ವರಾರ್ಯ. 1275.

ಈತನು ದಾವಣಗೆರೆ 70 ನೆಯ ಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆದುದಾಗಿ ಆ ಶಾಸನದ
 ಅಂತ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ

ವಾಚಸ್ಪತಿಗರಿದೇವ ಸಂ | ಕೋಚದೇ ಶಾಸನಮನೀಶ್ವರಾರ್ಯಂ ಪೇಷ್ಠಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯಭಾಗದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಈ ಶಾಸನವು ದೇವಗಿರಿಯ ರಾಜನಾದ ರಾಮಚಂದ್ರನ (1271-1309)
 ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ 1275 ರಲ್ಲಿ ಬರೆದುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಈ ರಾಮಚಂದ್ರನ ಮಹಾ
 ಪ್ರಧಾನನಾದ ತಿಪ್ಪರಸನು ಬಾನವಳ್ಳಿಯ ನೂರುನಾಲ್ವರ್ಗ ದತ್ತಿಯನ್ನು
 ಬಿಟ್ಟಂತೆ ಹೇಳಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ರಾಮಚಂದ್ರ.

ಕನ್ನರದೇವಂಗುದಯಿಸಿ | ಕಿನ್ನರಮಿಥುನಂಗಳಿಂದ ಪಾಡಿಸುವಂ ತ |

ನ್ನನ್ನರಿಣಿವೀವರುಂ ಕಡು | ಚಿನ್ನರುಮಿಲ್ಲಿನಿಸಿ ರಾಮಚಂದ್ರಮಹೀಶಂ || 920 ||

ಕಾಮಂ ಖ್ಯಾತಂ ಚಿಲ್ವಿಂ | ಭೀಮಂ ಭುಜಬಲದಿನಮೃತತನುವಿಂ ಸೋಮಂ |

ಕಾಮಂ ಭೀಮಂ ಸೋಮಂ | ರಾಮಮಹೀಶತಿಯ ತದ್ಗುಣಂಗಳನಿಸಿಪಂ || 921 ||

ಗುಹಾರಣ್ಯ.

ಗುಹಗಹನದ ಬಹುಮಹಿಮೆಯ | ನಹಮಹಮಿಕೆಯಿಂದಹೀಂದ್ರಜಿಹ್ವೆಗಳೊಳಗಾ |

ಗಹ ಎಣಿಸಲೆಯ್ವಂದೊಡೆ | ಗಹಗಹಿಸಿಯ ನಗಿಸಿಕೊಳ್ಳರೆಣಿಸಿದೊಡನ್ನರ || 922 ||

ನರಹರಿತೀರ್ಥ. 1281.

ಈತನು ವಿಷ್ಣುಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು
 ಮಾಧ್ವಕವಿ; ಮಧ್ವಗುರುವಿನಿಂದ ಮೂರನೆಯ ಪಟ್ಟದ ಸ್ವಾಮಿಯಾಗಿದ್ದನು.

ಸನ್ಯಾಸಿಯಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂದೆ ಗಂಜಾಂ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಚಿಕಾಕೋಲಿನಲ್ಲಿ 1281, 1293 ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಈತನ ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.¹ ಈತನು 1333 ರಲ್ಲಿ ಗತಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈತನ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ :—

ರಾಗ—ಆನಂದಭೈರವಿ—ಅಟಿತಾಳ.

ಪಲ್ಲವಿ || ಇಂತು ಮರುಳಾದೆ ||

ಅನುಪಲ್ಲವಿ || ಇಂತು ಮರುಳಾಗಿ ಬಯಲಿಗೆ ಬಿಜಲಿದೆ ರಕ್ಷಿಸಯ್ಯ ರಘುಕುಲ .
[ತಲಕ ||

ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹರಿದಾಸತನ | ನೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಲುಪ್ರಾಥತನ |

ಪ್ರೀತಿ ಧನದುರ್ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿ | ಭೀತಿ ದೈವಗುರುದ್ರೋಹದಲಿ || 1 ||

ಏಕಾಂತದಲಿ ಧನದ ಗೋಷ್ಠಿ | ಲೋಕಾಂತದಲಿ ವೈರಾಗ್ಯದ ಗೋಷ್ಠಿ |

ಶ್ರೀಕಾಂತನ ಸೇವೆಗೆ ಅನುಮಾನ | ಭೂಕಾಂತನ ಸೇವೆಗೆ ಸನ್ಮಾನ || 2 ||

ಭಜಿಸು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿವಂದಿತಹರಿಯ | ತ್ಯಜಿಸು ಕಾಮಾದಿಶತ್ರುಗಳ |

ಸುಜನವಂದಿತನಾದ ನರಹರಿಯ | ಭಜಿಸು ಶ್ರೀಹರಿರಘುಪತಿಯ || 3 || 923 ||

ಬಾಲಚಂದ್ರ (?). 1282.

ಉದ್ಯೋಗಸಾರವೆಂಬ ಒಂದು ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ಹೆಸರು ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕವಿ ತಾನು ನೇಮಿಚಂದ್ರನ ಶಿಷ್ಯನೆಂದು ಹೇಳಿ “ಆತ್ಮಜ್ಞ” ಎಂದು ತನ್ನನ್ನು ವಿಶೇಷಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. 1282 ರಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಶ್ರ. ಬಿ. 334 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ “ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾಮಂಡಲಾಚಾರ್ಯರುಂ ಶ್ರೀಮೂಲ ಸಂಘದ ಇಂಗಳೇಶ್ವರ ದೇಶೀಯ ಗಣಾಗ್ರಗಣ್ಯರುಂ ರಾಜಗುರುಗಳುಂ” ಅದ ಒಬ್ಬ ನೇಮಿಚಂದ್ರ ಪಂಡಿತದೇವನನ್ನು ಹೇಳಿ, ಆತನ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಒಬ್ಬ ಬಾಲಚಂದ್ರನನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಬಾಲಚಂದ್ರನು ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿರಬಹುದೋ ಎನ್ನೋ ತಿಳಿಯದು.

ಇವನ ಗ್ರಂಥ

ಉದ್ಯೋಗಸಾರ.

ಇದು ಪ್ರಾಯಿಕವಾಗಿ ಕಂದರೂಪವಾಗಿದೆ; ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವೃತ್ತಗಳೂ ಗದ್ಯಗಳೂ ಇವೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಉದ್ಯೋಗದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕವಿ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ :—

ಬಯಸೆ ಸುಖಮಾಗದೆಂದುಂ | ನಿಯತಮುರೂದ್ಯೋಗಮಿಲ್ಲದದುವುಂ ರತ್ನ |
 ತ್ರಯಭಾವನಾತ್ಮಕಂ ಸಂ | ಶಯಮಿಲ್ಲದೆ ನೆಗಟ್ಟಿಡಿದನದಕ್ಕು ಮವತ್ಯಂ ||
 ನಿರುಪಾಧಿನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಕ | ಪರಮಸಮಾಧಿಸ್ವರೂಪಸಫಲೋದ್ಯೋಗಂ |
 ನಿರವಧಿಸುಖೈಕಬೀಜಂ | ದೊರೆಕೊಳ್ಳೊಡದೇಕೆ ವಿಫಲಪಾಪೋದ್ಯೋಗಂ ||

ಗ್ರಂಥಾದಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಪದ್ಯವಿದೆ—

ಆನಮೃಭವ್ಯನಿವಹ | ಶ್ರೀನಂದಿಮುನೀಂದ್ರವಂದ್ಯಜನಪದಪದ್ಮ |
 ಕ್ಕಾನೇಷಗಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದಮ | ನೂನಮನುದ್ಯೋಗಸಾರಮಂ ಪ್ರಕಟಿಸುವೆಂ ||

ಗ್ರಂಥಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥದ ವಿಷಯವಾಗಿಯೂ ತನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿಯೂ
 ಈ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ:—

ಉದ್ಯೋಗಸಾರಮಂ ನಿರ | ವದ್ಯಗುಣಂ ಭವ್ಯಹೃದಯವನಜವನಾರ್ಕಂ |
 ವಿದ್ಯಾವಿದಗೃಹಜ್ಞನ | ಹೃದ್ಯಮನಲ್ ಪೇಲ್ದಿನಲ್ಪಿಯಿಂದಾತ್ಮಜ್ಞಂ ||
 ಸೂಚಿತರತ್ನತ್ರಿತಯಂ | ಸೂಚಿತಪದರಚಿತಮುದಧಿಪರಿವೃತವಿಲಸ |
 ದ್ವೈಚಕ್ರದೊಳಿದು ಪಸರಿಸು | ಗಾಚಂದ್ರಾರ್ಕಂ ವಿನೇಯಭಾವ್ಯಂ ಕಾವ್ಯಂ ||
 ಶ್ರುತನಿಧಿವಿಮಲದಯಾಂಬುಧಿ | ವಿತತಯಶೋಧಾಮನೇಮಿಚಂದ್ರಯತೀಂದ್ರ
 ಶ್ರುತಲಕ್ಷ್ಮೀದ್ವಿತಯಕ್ಕಂ | ಸುತನೆನಿಸಿ ಸುತತ್ವದರ್ಶಿಯೆನಿಸುವುದರಿದೇ ||

ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ನೀತಿಬೋಧಕನಾದ ಹಲವು ಪದ್ಯಗಳಿವೆ; ಬಂಧವು ಲಲಿತ
 ವಾಗಿಯೂ ಧಾರಾಳವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಇದರಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ
 ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ:—

ಪುನಿಯದೆ ನರಂಗೆ ವಾಕ್ಸತಿ | ಯೊಸೆಗುಂ ನಡನಡನೆ ನಡುಗಿ ನುಡಿಗೇಳಲೊಡಂ |
 ಬೆಸಕೆಯ್ಗುಮುಖಿಳಲೋಕಂ | ಜಸಮುಂ ದೆಸೆದೆಸೆಗೆ ಕೂಡಿ ಪಸರಿಸಿಯೆಸಗುಂ || 924 ||

ನೋಡದೆ ನಿಜಗುಣಹಾನಿಯ | ನಾಡಿದೊಡನಾಪವಾದಮಂ ನಿನಗದಜಾಂ |
 ದಾಡಿದವಳಾಡಿ ಹೋದಳ | ನೋಡಿದವಳ ಮೂಗು ಹೋದುದೆಂಬವೊಲಕ್ಕುಂ || 925 ||

ಗುಣಿಯನಿಪೊಡಬಿಳವಿಬುಧಾ | ಗ್ರಣಿಯನಿಪೊಡ ಪರಮಮುಕ್ತಿರಮಣೇಮಣಿಭೂ |
 ಸೂಮನಿಪೊಡ ಕನಸಿನೊಳಂ | ಗಣಿಯಸಲಾಗಿತರದೋಷಮಂ ಸ್ವಗುಣಮುಮಂ || 926 ||

ಪೊಗಟ್ಟೊಡೆ ನಿನಗಿಲ್ಲದ ಗುಣ | ಮೊಗೆಗುಮೆ ಮೇಣುಳ್ಳ ನಿಜಗುಣಂಗಳ್ ಬೇಗಂ |
 ಜಗುಟ್ಟುಮೆ ತೆಗಟ್ಟೊಡೆ ಪೆಣರಿಂ | ಪೊಗಟ್ಟುಮೆ ತೆಗಟ್ಟುಮೆ ಸಮತ್ವಮಂ
 ಪಡೆಯವಣೊಳ್ || 927 ||

ಮುನಿಸೊಸಗೆಗಳಂ ಮನದೊಳ್ | ಕನಸಿನೊಳಂ ನಿನೆಯದಾರೊಳಂ ಶಾಂತರಸಂ |
 ತನಗೆ ನಿಜಮೆನಿಪ ಮುನಿಪದ | ವನಜಮನನವರತಮಿರಿಪೆನೆನ್ನಯ ನೊಸಲೊಳ್ ||928||
 ಪಗರಣಿಗರುಚಿತವಚನರ್ | ಸೊಗಯಿಪ ಪಲತೆಜದ ಜೋಹಮಂ ಪೊತ್ತು ಮನಂ |
 ಬುಗೆ ನಟಯಿಪಂತ ದೇಹಿಗ | ಲಗಣಿತಸಂಸಾರರಂಗದೊಳ್ ನಟಯಿಸುವರ್ ||929||
 ಹೆಣ್ಣೆಂಬ ಹೆಸರ್ಗೆ ಬಿಂಕೆಯ | ಬಿಣ್ಣೆಯಪೋಲ್ ಕರಗಿ ಪರಿವ ಬಡಮನದವನಂ |
 ಸಣ್ಣೆಗೆಯೊಳರೆದು ಭರದಿಂ | ನುಣ್ಣನೆ ನೊಣೆಯನೆ ಮನೋಜನೆಂಬ ಕೃತಾಂತಂ ||930||
 ಗುಣಲೀಲಮುಮಂ ಚಿಂತಾ | ಮಣಿಯಿಂದಂ ಮಿಗಿಲೆ ಕಂಡು ಕೊಂಡಾಡಿ ಮನಃ |
 ಪ್ರಣಯದಿನಾರಾಧಿಸುವಂ | ಗಣನೀಯನೆ ಮರ್ತ್ಯರೊಡನಮರ್ತ್ಯಸ್ತುತ್ಯಂ || 931 ||
 ಮತ್ತೆನಿಸಿದಬಿಳಸಂಗನಿ | ವೃತ್ತಂ ನಿಶ್ಚಂಕನೆಯ್ದುಗುಂ ನಿರುಪಹತಂ |
 ಚಿತ್ತಹರಮುಕ್ತಿಪುರಮಂ | ಬತ್ತಲೆಪೋಪಂಗೆ ಬಟ್ಟೆಯೊಳ್ ಭಯಮುಂಟೇ ||932||
 ರಸೆಯಂ ಪೊಕ್ಕೊಡನುನಾ | ಗಸಮಂ ಭರದಿಂದಮಡದೊಡಂ ನೆಲನನಿತಂ |
 ಮಸಗಿ ತೊಟ್ಟೊಡಮಕ್ಕುಮೆ | ಜಸಮರ್ಥಂ ಸೌಖ್ಯಮಕ್ಕತಪುಣ್ಯಂಗೊಂದುಂ ||933||

ಕವಿರಾಜಸಂಕಣ್ಣ. ಸು. 1287.¹

ಈತನು ಸೊರಬದ 294 ನೆಯ ಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆದಂತೆ ಆ ಶಾಸನದ ಅಂತ್ಯಭಾಗದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನವೇನೋ ಪದ್ಯರೂಪವಾಗಿದೆ. ಅದರೂ ಅಕ್ಷರವೆಲ್ಲಾ ಹೋಗಿರುವುದರಿಂದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯಲಿಕ್ಕಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಹಸ್ತಿಮಲ್ಲ. 1290.

ಈತನು ಶಕ 1212 ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆದಿಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆದಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಇವನ ಗ್ರಂಥವು ನಮಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮೆ|| ಕೆ. ಬಿ. ಪಾಠಕರು ಇವನ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ನೋಡಿರುವಂತೆ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ದೇವಚಂದ್ರನು ರಾಜಾವಳಿಕಥೆಯಲ್ಲಿ (1838) ಒಬ್ಬ ಹಸ್ತಿಮಲ್ಲಾ ಚಾರ್ಯನ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿ ಆತನು ಗುಣಭದ್ರಶಿಷ್ಯನಾದ ವೇದಾಗಮಸ್ತೋತ್ರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಕರ್ತೃವಾದ ಗೋವಿಂದಭಟ್ಟನ ಮಗನೆಂದೂ ಮದದ ಆನೆಯನ್ನು

1. ಸೊರಬದ 291 ನೆಯ ಶಾಸನವನ್ನು ನೋಡಿ.

ಅಡಗಿಸಿದುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಹಸ್ತಿಮಲ್ಲ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತೆಂದೂ ಆತನಿಗೆ ಪಾರ್ಶ್ವಪಂಡಿತ ಮೊದಲಾದ ಮಕ್ಕಳು ಇದ್ದರೆಂದೂ ಆತನು ಉಭಯಭಾಷಾಕವಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೆನಿಸಿದ್ದನೆಂದೂ ಆತನ ಶಿಷ್ಯ ಲೋಕಪಾಲಾರ್ಯನೆಂದೂ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಈತನು ಮೇಲೆಹೇಳಿದ ಆದಿಪುರಾಣಕರ್ತೃವಾಗಿರಲಾರನು.

ರಟ್ಟಿಕವಿ ಅಥವಾ ಅರ್ಹದ್ವಾಸ. ಸು. 1300.

ಈತನು ರಟ್ಟಿಮತವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಇವನು ಜೈನಕವಿ; ಮಾರಸಿಂಹನ ಚಮೂಪತಿಯಾದ ಕಾಡಮರಸನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು. “ಜಿನನಗರಪತಿ,” “ಗಿರಿನಗರಾಧೀಶ್ವರ” ಎಂದು ತನ್ನನ್ನು ವಿಶೇಷಿಸಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಅವುದೋ ನಗರಕ್ಕೆ ಇವನು ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ವಂಶಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ:—

ಬಾರೊಂದುರೆಯನ್ನು ಜಯಿಸಿದ ಮಾರಸಿಂಹರಾಜನ ಮತದಿಂದ, ಜಿನನಗರವಲ್ಲಭ ನಾದ ದ್ವಿಜವಂಶಶಿರೋಮಣಿ ಕಾಡಮರಸನು ತಳೆಕಾಡು ಕೋಟೆಯನ್ನು ಮುತ್ತಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ದಂಡನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ ಧ್ವಜವನ್ನು ಮುರಿದು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಕೊಂದು ಹನ್ನೆರಡು ಜನ ಸಾಮಂತರ ಗೆಲಿಮೆ ತನ್ನ ದೊರೆಯನ್ನು ತಡೆಸಿ ದೊರೆಯಿಂದ 25 ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಪಡೆದನು. ಕಾಡಮರಸನ ಮಗ ಪ್ರಭುಚೋರ; ಮಗ ಆಯಕ, ಮಗ ಶುಭಾಕರ, ಮಗ ಧಾವ, ಮಗ ಶಿವಮಾರಿದೇವ, ಮಗ ಜನಾರ್ದನ, ಮಗ ಎರಗಂಗ, ಮಗ ಎರೆಯಪ, ಮಗ ಕಲಿವಿಕ್ರಮಾರ್ಯ, ಮಗ ಕಾಡಮರಸ. ಇವನ ಸಂತತಿಯಲ್ಲಿ ಕುಂಚ, ಮೊಮ್ಮಗ ಮಾಚ, ಮಗ ದೋರಯ್ಯ, ಮಗ ತಾರಯ್ಯ, ಮಗ ನಾಗಕುಮಾರ, ಮಗ ‘ನಾಲ್ಕು ತೊಂದೊಕ್ಕಲ ಕುಲಕೆಲ್ಲಂ ತಿಲಕಂ’ ಭಾರದ್ವಾಜಗೋತ್ರದ ಚಿಕ್ಕಪಯ್ಯ, ಮಗ ಗಂಗರ ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣತನಾದ ಕುಂಚತೇಜ ಅಥವಾ ಜಯಬಂಧು. ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳಂತೆ ಘೇಯಮರ್, ಜಸವಯ್ಯ, ಮಾಚಮಯ್ಯ ಎಂಬ ಮೂವರು ಪ್ರಭುಗಳಿದ್ದರು.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ನಾಗಕುಮಾರನ ಮಗನೇ ರಟ್ಟಿವೆಡಂಗ, ಸುಕವಿನಿಧಾನ ಮೊದಲಾದ ಬಿರುದುಗಳುಳ್ಳ ರಟ್ಟಿಕವಿ. ಈತನು, “ಬೂತುಗನಣುಗಂ” ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ನಾಗಕುಮಾರನಿಗೆ ಬೂತುಗ ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಕವಿ ತನಗೆ ಅನೇಕ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಇವನ ಸಜವಾದ ಹೆಸರು ಇಂಥದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮಗಳಿಗೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ತಿಳಿಸುವ

“ನೆಗಟ್ಟಿಭಯಾಂಬುಧಿ ನಿಜಸುತೆಗೆ ಚಂದ್ರಲೇಖಿಗೆ ಪೇಟ್ಟಪಂ ಕನ್ನಡದಿಂ” ಎಂಬ ಪದ್ಯಭಾಗದಿಂದ ಈತನ ಹೆಸರು ಅಭಯಾಂಬುಧಿ ಎಂದು ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಮಾರಸಿಂಹನೆಂಬ ಗಂಗರಾಜನು 961 ರಿಂದ 974 ರ ವರೆಗೆ ಆಳಿದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಕವಿಯ ವಂಶದ ಮೂಲಪುರುಷನಾದ ಕಾಡಮರಸನು ಇವನ ಬಳಿ ಇದ್ದಿರಬೇಕು. ಈ ಕಾಡಮರಸನಿಂದ ಕವಿಗೆ ಸುಮಾರು 15 ತಲೆಯಾ ಗುವುದರಿಂದ ಅವನ ಕಾಲದಿಂದ ಬಹುಶಃ ಮುನ್ನೂರು ವರ್ಷ ಈಚೆ ಕವಿ ಇದ್ದಿರ ಬಹುದು. ಶಕ 14ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಭಾಸ್ಕರನೆಂಬ ಅಂಧಕವಿ ಈ ರಟ್ಟ ಮತವನ್ನು ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಂತರ ಮಾಡಿದಂತೆ ತಿಳಿದುದರಿಂದ¹ ಈತನು ಅವ ನಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದಿರಬೇಕು. ಆದುದರಿಂದ ಸುಮಾರು 1300 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹು ದೆಂದು ಊಹಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಹಿಂದಣ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರನ್ನೂ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ:—

ಚಂದಿರಭಟ್ಟರ² ದಯೆಯಿಂ | ಸಂದಯಮಣಮಿಲ್ಲದಂತು ಕಲ್ಪುದು ಮಠಿಯಂ ||
ಅತಿಶಯರತ್ನೋಜ್ವಲಸಂ | ಕೃತಿಯೊಳ್ ಧನಕೀರ್ತಿಯೊಳ್ ವರಾಹಮಿಹಿರದೊಳ್ ||
ರತಿಯೊಳ್ ಗಾಗಾರ್ಯಚಾರ್ಯನ | ಮತದೊಳ್ ಸಲಿಮೇಘಮಾಲಿಯೊಳ್ ನಯದಿಂದಂ ||
ಎಸೆವ ಮಠಿ³ ಅಟ್ಟನೊಳ್ ಜೋ | ಯಿಸಚಕ್ರಿಯೊಳುದಿತಕೀರ್ತಿ ನಾರಾಯಣನೊಳ್ ||
ಮಿಸುಪ ಶಕುನಗಳೊಳ್ ಭಾ | ವಿಸೆವೇಲ್ಲಂ ಮಠಿಯಕುಪುಪನೊಳ್ವಿನ ಅಟ್ಟಂ ||
ಸಂದಾಚಾರ್ಯರ ಮಾಡಿದರ್ಪುಬಂಡಮಂ ಪೇಲ್ಪಿಂ ||

ತನ್ನ ಗುಣಾದಿಗಳನ್ನೂ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ:—

ಜನಕಸುರಾಗದೆ ನೆಗಲ್ಲಂ | ಜನನುತಗುಣಿ ವಿತತಕೀರ್ತಿರಮಣೀರಮಣಂ |
ಮನಸಿಜಸನ್ನಿಧನಿನಿದ | ವಿನಯಗುಣೋತ್ತಂಗನೇವ ಅಟ್ಟವೆಡಂಗಂ ||
ಗುಣಪಕ್ಷಪಾತಿ ಬೂತುಗ | ನಣುಗಂ ವಿನಯಾಂಬುರಾಶಿ ಸುಕವಿನಿಧಾನಂ |
ಪ್ರಾತಜನಭಕ್ತನೊಳ್ವಿನ | ಕಣಿ ನಿರ್ಮಳಕೀರ್ತಿನೇಮಿ ಪುನಿಸರ ಶೂಲಂ ||

ಇದಲ್ಲದೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಯಬಂಧು, ಜಿನದಾಸ, ಅರ್ಹದ್ವಾಸ, ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವರತ್ನಾ ಕರ, ರಟ್ಟಕಂದರ್ಪ, ಕವಿಗಳಾಭರಣ, ರಟ್ಟಕವೀಂದ್ರ, ಕವಿಕಂಜಸಂಭವ, ಜಿನ ನಗರಪತಿ, ಸಹಜಕವೀಶ್ವರ, ಜಿನಧರ್ಮವತ್ಸಲ, ಗಿರಿನಗರಾಧೀಶ್ವರ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

1. *Biographical Sketches of Dekkan Poets*, 96. Wilson's *Mac kenzie Collection*, 303.

2. ಪುಟ 73,

ಇವನ ಗ್ರಂಥ

ರಟ್ಟಿಮತ ಅಥವಾ ರಟ್ಟಿಸೂತ್ರ.

ನಮಗೆ ದೊರೆತ ಅಸಮಗ್ರಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ವೃತ್ತ, ಕಂದ, ರಗಳೆ, ಅಕ್ಕರ, ತ್ರಿಪದಿ ಎಲ್ಲಾ ಸೇರಿ ಸುಮಾರು 900 ಇವೆ. ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯಗಳು ಪ್ರತಿಪಾದಿತ ವಾಗಿವೆ:—

ಮಳೆಯ ಕುರುಹು, ಆಕಸ್ಮಿಕಲಕ್ಷಣ, ಶಕುನ, ವಾಯುಚಕ್ರ, ಗೋಪ್ರವೇಶ, ಭೂಕಂಪ, ಭೂಜಾತಫಲ, ಮಳೆಯನಯ, ಉತ್ಸಾತಲಕ್ಷಣ, ಪರಿವೇಷಲಕ್ಷಣ, ಇಂದ್ರ ಧನುರ್ಲಕ್ಷಣ, ಪ್ರಥಮಗರ್ಭಲಕ್ಷಣ, ದ್ರೋಣಸಂಖ್ಯೆ, ಮಿಂಚಿನಲಕ್ಷಣ, ಪ್ರತಿಸೂರ್ಯ ಲಕ್ಷಣ, ಸಂವತ್ಸರಫಲ, ಗ್ರಹಗಳ ಪಗೆಕಳೆ, ಮೇಘಗಳ ನಾಮಕುಲವರ್ಣಧ್ವಾನವಿಚಾರ, ದೇಶವೃಷ್ಟಿ, ಮಾಸಫಲ, ರಾಹುಚಕ್ರ, ಸಕ್ಷತ್ರಫಲ, ಬಿತ್ತುವ ಶಕುನ, ಉದಕಾರ್ಗಳ, ಸಂಕ್ರಾಂತಿಫಲ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಸ್ವೇದಜಮಂಡಜಬೀಜಜ | ಮಾದರದ ಜರಾಯುಜಂಗಳೆನಿಸಿದ ನಾಲ್ಕುಂ |
ಭೇದದ ಸಸ್ಯೋತ್ಪತ್ತಿಗೆ | ಮೇದಿನಿ ಜಲಮರ್ಕರಶ್ಮಿ ಪವನಂ ಮುಖ್ಯಂ || 934 ||

ಖರಕರನ ತಾಪದಿಂದಂ | ಧರಣಿತಳಂ ಬೀಡೆವಿಟ್ಟು ತಾಪದೊಳಂ ಭೋ |
ಗರಿದು ಮಲ್ಲಗಜಾಯಿ ವಿಶ್ವಂ | ಭರೆ ಬೆಳೆಗುಂ ಮನಕೆ ಬಂದ ಧಾನ್ಯವೃಜಮಂ || 935 ||

ಮಾವು ಬರೆ ನವಣೆ ಬೆಳೆಗುಂ | ಬೇವಿನೊಳ್ಳೆಳ್ಳೆಕ್ಕು ಮೆಸೆವ ಹುಣಿಸೆಗಳೊದವಂ |
ಭಾವಿಸೆ ನೆಲ್ಲುಂ ಬೆಳೆದಪು | ದಾವು ದುಮೆಕ್ಕೆಯೊಳೆ ಬೆಳೆವುದೊಳ್ಳಿನಟಟ್ಟಾ || 936 ||

ದಿವಸಕರದೀಪ್ತಿಯುಂದುವಿ | ನವೊಲಿರೆಯುಂ ತಾಂ ಘನಾಳಿ ಕಾಗೆಯ ಬಸಿಂ |
ದವನೊಳಕೊಂಡಿರೆಯುಂ ತಿಂ | ದುವ ಪವನಂ ನಿರುತಿಯೊಳಗೆ ಮಲ್ಲಿಯಿಲ್ಲೆಂದಂ || 937 ||

ಜಲಜಸಖಬಿಂಬಮತ್ತು | ಜ್ವಲಮಪ್ಪೊಡೆ ವಾಯು ಪವನನೊಳ್ ಬೀಸುಪೊಡಂ |
ಜಲದಂಗಳ ರುಚಿಗಳ್ ನಿ | ಮರ್ಕಮಪ್ಪೊಡಮಧಿಕವೃಷ್ಟಿಯಕ್ಕುಂ ಟಟ್ಟಾ || 938 ||

ಕಾಗೆ ಬಿಳಿದಾದೊಡಿರುಳಾ | ದಾಗಳ್ ಸುರಚಾಪಮಾದೊಡಂ ಕಪ್ಪೆಗೆ ಚಿ |
ಲ್ಲಾಗಿಯೆ ಚಂಡಿಕೆ ನೆಗೆದೊಡ | ಮಾಗದು ಮಲ್ಲಿ ಡಾವರಂಗಳಕ್ಕುಂ ಟಟ್ಟಾ || 939 ||

ಬಾವಿಯ ಕೇರನಿಟ್ಟಿಗೆಯೆ ಕಟ್ಟಿಸು ಸುಣ್ಣಮನಿಕ್ಕು ಕಲ್ಲೊಳಾ |

ಪೋ. ಡಗೊಳ್ಳದಂತರಿಸೆ ಕಟ್ಟಿಸು ಕರ್ಚಿನೊಳಿಕ್ಕು ಮತ್ತಮಾ ||

ಬಾವಿಯ ಬಟ್ಟಿ ನೀಳ್ವಗಲೆ ಕಲ್ಲೆನೊಳ್ಳಿತನಿಕ್ಕು ಮತ್ತೆ ನೀಂ |

ಬಾವಿಯ ಸುತ್ತಲುಂ ಮದಿಲನಿಕ್ಕಿಸು ಮಾಡಿಸುಧೀರ ಭಾಷಕಂ (?) || 940 ||

ನೆಲ್ಲಿಯು ಸಟ್ಟು ಬಾಳಮನಿ ತಾಂಜನಮೊಳ್ಳಹಮುಸ್ತೆಯು. ಕೇ |
 ಡಿಲ್ಲದ ಚಿಲ್ಲ ಗೊಟ್ಟಿ ಪೊಸಪೀರೆಯಬಿತ್ತಿ ನೊಳಾದ ಬೂದಿಯಂ ||
 ನಿಲ್ಲದೆ ಬಾವಿಯೊಳ್ ಕೆಲ ಬಾಣದೂಪಲೊಳ್ |
 ಪೊಲ್ಲವೆಂಬ ಬಾವಿಗಳ ನೀರಮೃತೋಪಮಮಾಗೆ ಅಟ್ಟುಗಾ

|| 941 ||

ಚೌಂಡರಸ. ಸು. 1300.

ಇವನು ಅಭಿನವದಶಕುಮಾರಚರಿತೆಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಈತನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕವಿ; ಭಾರದ್ವಾಜಗೋತ್ರದವನು. “ಉದ್ಧಂಡ ಮನೋ
 ಹರಪ್ರಚುರಶಿಷ್ಯಂ” ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಇವನ ತಂದೆ ಮಧುಸೂದನ;
 ತಾಯಿ ಮಲ್ಲವೈ; ಹೆಂಡತಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿ. ತನ್ನ ಅಣ್ಣನು ‘ಸರಸಕವೀಶ್ವರ’¹ ಎಂದು
 ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಗ್ರಂಥಾರಂಭದಲ್ಲಿ ‘ಪಂಡರೀರಾಯನಭಂಗವಿಟಲನಲಂಪಿನೊಳಗೆ
 ಮಗಿಷ್ಟಸಿದ್ಧಿಯಂ’ ಎಂದು ಸ್ತುತಿಸಿ, ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿ ಪಂಡರಾ
 ಪುರದ ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ ಕಥಾನಾಯಕಮುಖೇನ ವಿಟಲದೇವರನ್ನು
 ಒಂದು ಅಷ್ಟಕದಿಂದ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುವುದರಿಂದ ಈತನು ಪಂಡರಾಪುರದವನಾಗಿರ
 ಬಹುದು, ಅಥವಾ ವಿಟಲದೇವರು ಇವನಿಗೆ ಕುಲದೈವವಾಗಿರಬಹುದು.

ಸಕಲಾಂತರಾಮಿ ಜೀವಪ್ರಕರವಿವಿಧಚೈತನ್ಯರೂಪಂ ಜಗದ್ವಾಪ್ತು |

ಸಕಭಾವಂ ವಿಷ್ಣುವೆಂದಾಗಮುರತಿ ಸತತಂ ಸಾರ್ವ ಸಂಬಂಧದಿಂ ಕೌ ||

ತುಕದಿಂದಾನಾವುದಂ ಬಣ್ಣಿಸಿದೊಡದು ಹರಿಸ್ತೋತ್ರಮೆಂದಿಗಳೇಚಿ |

ತ್ಯಕಥಾವಿಸ್ತಾರಮಂ ಬಣ್ಣಿಸಲೊಡರಿಸಿದಂ ಸತ್ಯವಿಶ್ರೇಣಿ ಮೆಚ್ಚಲ್ ||

ಎಂಬುದರಿಂದ ಈತನು ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತನೆಂಬಂಶವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪೂರ್ವಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ರುದ್ರಭಟ್ಟನನ್ನು (ಸು. 1180) ಸ್ತುತಿಸಿರುವುದರಿಂದ
 ಕವಿ ಅವನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಈಚೆಯವನು ಎಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಎಷ್ಟು ಕಾಲ
 ಈಚೆ ಇದ್ದನು ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಕಾದ ಆಧಾರವು ದೊರೆತಿಲ್ಲ.
 ಸುಮಾರು 1300 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಈತನಿಗೆ ಸರಸಕವಿ, ಕವಿರಾಜಶೇಖರ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳಿದ್ದಂತೆ ತೋರು
 ತ್ತದೆ. ಪೂರ್ವಕವಿಗಳನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಾನೆ:-

ಪೊಗಲ್ಪ್ಪಂ ಲಕ್ಷಣಲಕ್ಷ್ಮಿ ತಾದ್ಭುತವಚೋನಿಷ್ಕಂಪನಂ ಪಂಪನಂ |

ಜಗತೀಪ್ರೀತಿಕರಪ್ರಸಿದ್ಧಕವಿತಾಸಂಪನ್ನನಂ ಪೊನ್ನನಂ ||

1. ಈತನು ಆವಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆಯೇ ತಿಳಿಯದು.

ಸುಗಮಾರ್ಥಸ್ಫುಟಶಬ್ದ ಸುಂದರಕಿರದ್ವಾಕ್ಸಾಂಧ್ರನಂ ಚಂದ್ರನಂ |
ಭಗವದ್ವಿಷ್ಣುಕಥಾವತಾರರಚಿತಶ್ರೀಭದ್ರನಂ ರುದ್ರನಂ ||

ತನ್ನ ವಿಷಯವನ್ನೂ ಗುಣಾದಿಗಳನ್ನೂ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ :—

ದ್ವಿಜವಂಶಾಂಬುಧಿಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನಸಮಪ್ರಾತಂ ಭರದ್ವಾಜಗೋ |
ತ್ರಜನುದ್ವಂಡಮನೋಹರಪ್ರಚುರಶಿಷ್ಯಂ ದಾನಕಲ್ಪದ್ರುಮಂ ||
ತ್ರಿಜಗನ್ಮಂಗಳಮೂರ್ತಿ ವಿಟ್ಟಲಪದಾಂಭೋಜಾತಭೃಂಗಂ ಗುಣ |
ವ್ರಜಯುಕ್ತಂ ಕವಿತಾವಿಳಾಸನೆ ವಲಂ ಚೌಂಡಂ ದಯಾಮಂಡನಂ ||
ವರಮಧುಸೂದನಂ ಜನಕನೊಪ್ಪುವ ಮಲ್ಲವೆ ಮಾತೆಯಗ್ರಜಂ |
ಸರಸಕವೀಶ್ವರಂ ತನಗೆ ವಲ್ಲಭ ಲಕ್ಷ್ಮೀಯನಿಷ್ಠ ಪೆಂಪು ಬಿ ||
ತ್ತರಿಸುಪೊಡಗ್ಗಳಂ ನಿಜಮೆನಲ್ ಮೆಜವಂ ಹರಿಸಾದಶೋಣಪಂ |
ಕರುಹಮಧುವ್ರತಂ ಸುಕವಿಚೌಂದರಸಂ ಕವಿರಾಜಶೇಖರಂ ||

ಇವನ ಗ್ರಂಥ

ಅಭಿನವ ದಶಕುಮಾರಚರಿತೆ.

ದಂಡಿಕವೀಶ್ವರನು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿರುವ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ತಾನು ಚಂಪೂ ರೂಪವಾಗಿ ಕನ್ನಡಿಸಿದಂತೆ

ಮೊದಲೊಳ್ ದಂಡಿಕವೀಶ್ವರಂ ದಶಕುಮಾರಾಖ್ಯಾತಚಾರಿತ್ರಮಂ |
ಪದಸಿಂ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯಿಂ ರಚಿಸಿದಂ ಧಾತ್ರೀಜನಸ್ತೋತ್ರಸ ||
ಮೃದಮಪ್ಪಂತದನಾಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯವತಾಕಾರಕಾರಮಂ ನಟ್ಟುವಂ |
ವಿದಿತಂ ರಂಗದೊಳಾಡಿ ತೋರ್ಪ ತಿಳಿದಿಂ ಪೇಟ್ಟಿಂ ಸುಕರ್ಣಾಟದಿಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ನಮಗೆ ದೊರೆತ ಅಸಮಗ್ರಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ 13 ಅಶ್ವಾಸಗಳೂ 14 ನೆಯ ದರಲ್ಲಿ ಎಪ್ಪತ್ತು ಪದ್ಯಗಳೂ ಇವೆ. ಮಂತ್ರಗುಪ್ತ ನಿರೋಷ್ಯ ಕಥಾವೃತ್ತಾಂತ ವೆಂಬ 13 ನೆಯ ಅಶ್ವಾಸವನ್ನೂ ಮಾತೃಕೆಯಲ್ಲಿರುವಂತೆಯೇ ನಿರೋಷ್ಯವಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಪಂಡರೀರಾಯನಾದ ಅಭಂಗವಿಟ್ಟಲನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬಳಿಕ ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಈಶ್ವರ, ಪಾರ್ವತಿ, ಬ್ರಹ್ಮ, ಸರಸ್ವತಿ, ವಿನಾಯಕ, ಚಂಡಿಕೆ ಇವರನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸ್ಮರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಅಶ್ವಾಸಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಗದ್ಯವಿದೆ :—

ಇದು ನಿಖಿಲಬುಧಜನಮನೋವನಜವನದಿವಾಕರಕಿರಣಪ್ರತಿಮ ಪ್ರಸನ್ನಶ್ರೀಮದ
ಭಂಗವಿಟ್ಟಿಲಪದಾಂಭೋಜಮತ್ತಮಧುಕರ ಮಧುಸೂದನನಂದನ ಸರಸಕವಿ ಚೌಂಡರಾಜ
ವಿರಚಿತಮಪ್ಪ ಅಭಿನವದಶಕುಮಾರಚರಿತದೊಳ್.

ಇವನ ಬಂಧವು ಲಕ್ಷಣಬದ್ಧವಾಗಿಯೂ - ಲಲಿತವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಈ
ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ :—

ನೆಲ್ಲ ಗದ್ದೆ.

ದೇಸೆಗೆ ಕವಲ್ತು ಗಂಟೊಡದು ನುಣ್ಣುಸುರಿಂ ಪೊರೆಯೇಜು ಕೊರ್ಬಿಯು |
ಬೀಸಿ ಪೊಡೆದುಂಬಿ ಪಾಲ್ದೆನೆಗಳುರ್ಬೆ ಕರಂ ತಲೆವಾಗಿ ಬಿಣ್ಣಿನಿಂ ||
ದೇಸೆವು ನೀಳ್ವ ತಮ್ಮ ಮುಖದೊಪ್ಪ ಮನೊಪ್ಪಿರೆ ನೀರ್ಗಲೊಳ್ ನಿರೀ |
ಕ್ಷಿಸುವವೊಲಾವಗಂ ಕಣಿಶಸಂತತಿಗಳ್ ಕಳಮಪ್ರದೇಶದೊಳ್ || 942 ||

ಮಂದಮಾರುತ.

ಅಲರ್ಬಲದೊಂಗಲಂ ಕುಣಿಸುತುಂ ಸೊನೆಸೋನೆಯನೆಯ್ಪ ಸೂಸುತುಂ |
ತಳಿರ್ಗಳನಿಂಪಿನಿಂ ನುಸುಳುತುಂ ಮಕರಂದಮನಪ್ಪುತುಂ ಕೊಳಂ ||
ಗಳ ತಡಿಯೊಳ್ ವಿಹಾರಿಸುತ ಪಾಡುವ ಸೋಗಗಳಂ ಬಿದಿರ್ಚುತುಂ |
ಪಲವು ವಿನೋದದಿಂ ಸುಲುವುದಾಬನದೊಳ್ ಮಿಗೆ ಮಂದಮಾರುತಂ || 943 ||

ಮಾವು.

ತಳಿವನೆಯೊಳ್ ಪೊರಳ್ಳು ಸೊನೆಬಿಂದುಗಳೊಳ್ ನಸುನಾಂದು ಗಂಡುಗೋ |
ಗಿಲೆಗಿಳಿದುಂಬಿಗಳ್ಗಿದು ತಂಕಣಗಾಳಿಗೆ ಕಂಪಿಸುತ್ತೆ ಪೊ ||
ಗಳನುಣಿ ನೂಂಕಿ ಚೈತ್ರವಿಟನೊಳ್ ವಿರಹಾತುರೆಯಾದ ಕಾಂತಪೋಲ್ |
ವಿಲಸಿತವಾಗಿ ಮಾಮರದೊಳಿದುವು ಮಾವಿನ ಪಣ್ಣಿಲೊಳಿಗಳ್ || 944 ||

ಬಕ್ಕೆವಲಸು.

ಕುಸುಮಂ ತೀವಿ ಪೊರ್ದುಗುಂ ಮಧುಪಸಂಗಳ್ ಕ್ಲೇಶಮಿಂದಂತದಂ |
ಬಿಸುಟಿತ್ತದ್ಭುತದಿಂ ಮೊದಲ್ಪುದಿವರಂ ಕಾಯ್ತುಣ್ಣಳಂ ಪೇಜು ಕ ||
ಣ್ಣಿಸದೊಪ್ಪಂಬಡೆದಿರ್ಪ ಬಕ್ಕೆವಲಸಂ ಮುಂ ಕಂಡು ಪದ್ಮೋದ್ಭವಂ |
ರಸವಸ್ತುಪ್ರಕರಂಗಳಂ ಬಲಿಹದೇಂ ಮಾಡಲ್ ಮನಂದಂದನೋ || 945 ||

ಮಕ್ಕಳ ಬಯಕೆ.

ಚಲಿಪಿಲಿಗುಟ್ಟು ನುಣ್ಣೊದಗ್ಗಲಿಂ ಕಿವಿಗಿಂಪನೊಡರ್ಚಿ ಗೆಜ್ಜಿಗಳ್ |
 ಘಲಿಕೆನಿಪಂತಿರಯ್ವಿ ಬಿಗಿಯಪ್ಪಿ ಕುಚಂಗಳನುಂದು ಸೊಂಕಿಲೊಳ್ ||
 ಮಲಗಿ ಮನಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮದಮನೀವ ಕುಮಾರಕನಂ ಮದೀಯಸ |
 ತ್ತುಲಗೃಹದೀಪನಂ ಪಡೆವ ಸೈಸಿನ ಸುಗ್ಗಿಯದೆಂದು ಸಾಗುಮೋ || 946 ||

ಕತ್ತಲೆ.

ಸೋಂಕಿಂ ಸ್ಥಾವರಮಂ ಮಾ | ತಂ ಕೇಳ್ವುದರಿಂದೆ ಜಂಗಮಂಗಳನಜಿವರ್ |
 ತಾಂ ಕಾಣ್ಕೆಗಿರಿದನಲ್ ಬಗೆ | ಗೆಂ ಕಡುಮಂದ್ಯನಿ ನಿಂದುದೋ ಘನತಿಮಿರಂ || 947 ||

ಬಗಿದು ಪುಗಲರಿದು ನೋಡಲಂ | ಬಗೆಯಲಾ ಕಣ್ಣಿಲ್ಲದೊಯ್ಯನಡಿಯಿಡೆ ಚಿತ್ತ |
 ಕೊಕ್ಕಿಗಿಗುಮತಿಭೀತಿಯೆನಲು | ವಿಗ್ಗಿ ದಟ್ಟಿಸಿದುರ್ದಂಧಕಾರಾಕಾರಂ || 948 ||

ಪದೆಪಿಂದಂಬರಲಕ್ಷ್ಮಿಯಿಚ್ಚಿಕೊಳಲಿಂದೌತ್ಸುಕ್ಯದಿಂ ಕಷ್ಟಲಂ |
 ಪುದಿದೊಪ್ಪಿದ್ವ ಕರಂಡಮಂ ತೆಗೆದು ತನ್ನತ್ತಾಹದಿಂ ಮುಚ್ಚುಳಂ ||
 ಮುದದಿಂದಂ ತೆಗೆಯುತ್ತಮಿಸರ್ಪ ವದದೊಳ್ ಕಯ್ಯಾಳಪ್ಪಿ ಬಿಟ್ಟಿಂಜನಂ |
 ಕೆದಕುತ್ತೆಂಬಿನಮುರ್ಬಿ ಮುರ್ಬಿ ಪರಿದತ್ತತ್ತಂ ದಿಶಾಭಿತ್ತಿಯೊಳ್ || 949 ||

ಧರ್ಮ.

ಗಾಡಿಯೊಳರ್ಥಕಾಮಮೆರಡಂ ಗಟ್ಟಿಸಲ್ ಬಗೆದಂದು ಧರ್ಮಮಂ |
 ನೋಡಿದೊಡಂತದಿಲ್ಲಿಯದು ಸಂತತನಿರ್ಮಳಮಪ್ಪ ಧರ್ಮಮಂ ||
 ಮಾಡುಮೊಡರ್ಥಕಾಮಮೆರಡುಂ ಕಿಡವೆಂದೊಡಿದುರ್ಧ ಧರ್ಮದೊಳ್ |
 ಕೂಡುವರೇಕೆ ಮಿಕ್ಕ ಪುರುಷಾರ್ಥಮನಜ್ಜರೆನಿಪ್ಪ ಮಾನವರಾ || 950 ||

ನಾಚಿರಾಜ. ಸು. 1300.

ಈತನು ಅಮರಕೋಶಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಬರೆ
 ದಿದ್ದಾನೆ; ಇದಕ್ಕೆ ನಾಚಿರಾಜೀಯವೆಂದು ಸ್ವನವಹರವಿದೆ.

ಇವನು ಜೈನಕವಿ; ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳೂಳದ ಮಠದಲ್ಲಿರುವ ಅಮರಕೋಶದ
 ಒಂದು ಕನ್ನಡವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ—“ಶಕ 1318 ನೆಯ ಯುವದಲ್ಲಿ
 (1395) ರಾಯರಾಜಗುರುಮಂಡಲಾಚಾರ್ಯ ರಾಯನಾದಿಸಿತಾಮಹ ಸಕಲ
 ವಿದ್ವಜ್ಜನಚಕ್ರವರ್ತಿ ನಿಖಿಳಶಾಸ್ತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಿಶಾರದ ಶ್ರೀಮಲಧಾರಿನಾಗಚಂದ್ರ

ಭಟ್ಟಾರಕರ ಶಿಷ್ಯರಪ್ಪ ಶ್ರೀಧರ್ಮಭೂಷಣ ಶ್ರೀಅಭಯಚಂದ್ರಸೈದ್ಧಾಂತಿಕದೇವರು ಬರೆದ ಶ್ರೀಸಂಚಸರಮೇಷ್ಟ್ರಿಗಳ ಸ್ವರೂಪ, ಯೋಗಾವೃತ, ಅಮರಸಿಂಹದ ವೃತ್ತಿ, ನಾಚಿರಾಜ, ಕೌಮಾರವ್ಯಾಕರಣ"—ಎಂದು ಇರುವುದರಿಂದ ನಾಚಿರಾಜನ ಈ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಆ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದಿತೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಮೂಡಬಿದರೆಯಲ್ಲಿರುವ ನಾಚಿರಾಜಿಯದ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಧನಂಜಯ, ರಭಸ, ಇವರುಗಳ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ನಾಚಿರಾಜನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದಂತೆ ತಿಳಿವುದರಿಂದ ಅವರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಈಚೆ ಇದ್ದಿರಬೇಕು; ಸುಮಾರು 1300 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಯಶಶ್ಚಂದ್ರ. ಸು. 1300.

ಈ ಜೈನಕವಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ಮಧುರನು (ಸು. 1385) ತನ್ನ ಧರ್ಮನಾಥ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ ಭಾಸ್ಕರನು (1424) ತನ್ನ ಜೀವಂಧರಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಭಾಸ್ಕರನು "ಯಶಶ್ಚಂದ್ರನ ಬಹುಜ್ಞತೆ" ಎಂದು ಈತನನ್ನು ಗೌರವಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ಆವ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆಯೋ ತಿಳಿಯದು. ಇವನ ಕಾಲವು ಸುಮಾರು 1300 ಆಗಿರಬಹುದು.

ಪದ್ಮಪ್ರಭ. ಸು. 1300.

ಇವನು ವಿಂಶತಿಪ್ರರೂಪಣೀಟೀಕೆಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಈತನು ಜೈನಕವಿ. ಸುಮಾರು 1250 ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಾಘಾಣಂದಿ ಶ್ರಾವಕಾಚಾರಿಯಿಂದ ಅನುವಾದ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಈಚೆ ಸುಮಾರು 1300 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು. ಇವನ ಟೀಕೆಯ ಅದಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಪದ್ಯವಿದೆ:—

ಪ್ರೀವರ್ಧಮಾನನಾತ | ದೇವಾಧಿಪಮಕುಟಕಿರಣಘಟ್ಟತಚರಣಂ |

ಕೇವಲಬೋಧವಿಲೋಚನ | ಸಾವಿಷ್ಟತಸಕಲತತ್ತ್ವನೀಗಮಗಜಾವಂ ||

ಈ ಟೀಕೆಯಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗವನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಅಚ್ಚುದಪದೊತ್ತಿ ಆಜೀವಾ.

ಆಜೀವಾ, ಅಂಬಲಕೂಟನುಂಬರ್. ಅಚ್ಚುದಪದೊತ್ತಿ, ಅಚ್ಚುತಕಲ್ಪಪರ್ಯಂತಂ ಪುಟ್ಟುವರ್.¹

ಅಮೃತನಂದಿ. ಸು. 1300.

ಇವನು ಅಕಾರಾದಿ ವೈದ್ಯನಿಘಂಟುವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಈತನು ಜೈನ ಕವಿ; ಸುಮಾರು 1300 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಇವನ ನಿಘಂಟುವಿನಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಪದಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡದ ಪರ್ಯಾಯಶಬ್ದಗಳು ಹೇಳಿವೆ.

ಪ್ರಭಾಚಂದ್ರ. ಸು. 1300.

ಈತನು ಸಿದ್ಧಾಂತಸಾರ, ಚಾರಿತ್ರಸಾರ ಇವುಗಳಿಗೆ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ಜೈನಕವಿ. ಇವನ ಕಾಲವು ಸುಮಾರು 1300 ಆಗಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಕನಕಚಂದ್ರ. ಸು. 1300.

ಈತನು ಕೊಂಡಕುಂದಾಚಾರ್ಯನ ಮೋಕ್ಷಪ್ರಾಭೃತ ಅಥವಾ ಸಹಜಾತ ಪ್ರಕಾಶ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ಜೈನಕವಿ; ಸುಮಾರು 1300 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು.

ನವಿಲ್ಲಂದದ ಮಾದಿರಾಜ. ಸು. 1300.

ಎರಡನೆಯ ಗುಣನರ್ಮನ(ಸು. 1235) ಪುಷ್ಪದಂತಪುರಾಣದ ಒಂದು ಪ್ರತಿಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಈ ಮಾದಿರಾಜನು ಪ್ರತಿಮಾಡಿದಂತೆ ಹೇಳುವ ಈ ಎರಡು ವೃತ್ತಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ:—

ಶಲ್ಯವಿದೂರಬಂಕರಸನಂಕದ ಮಾಚಿಯ ತಂದೆ ನಿತ್ಯಮಾಂ |

ಗಲ್ಯಸುಶೀಲಯುಕ್ತ ಮಹದೇವಿಯ ವಲ್ಲಭನೊಳ್ಳುವೆತ್ತ ಸಾ ||

ಕಲ್ಯಕ ಲಾಮೃತಾಂಬುನಿಧಿಸೋಮನ ಚಾಮನ ಸೂನುಪೊಲ್ಲ ಸಾ |

ಕಲ್ಯಗುಣಾಸ್ವದಂ ಬರೆದಪಂ ಬುಧಮಾಧವನೀಪ್ರಬಂಧಮಂ ||

ಬಿಂದುವಿನೊಂದು ಶೋಭೆ ತಲೆಕಟ್ಟಿನ ಪೂರ್ವಾಚಿ ಚೆಲ್ಲು ಮಾತ್ರೆಯೊಳ್ |

ನಿಂದ ಬೆಡಂಗು ಬಳ್ಳಿಯೊಳೊಡಂಬಡುತಿರ್ಪ ನಯಂ ವಿಸರ್ಗದೊ ||

ಳ್ಳೊಂದಿರಲಕ್ಕರಕ್ಕೆ ಬರೆವಂ ಚದುರರ್ ಪರಿವರ್ಣಿಸಲ್ ನವಿ |

ಲ್ಲಂದದ ಮಾದಿರಾಜವಿಬುಧಂ ವಿಬುಧೋದಿತನವ್ಯಕಾವ್ಯಮಂ ||

ಈ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ನವಿಲ್ಲದದ ಮಾದಿರಾಜನು ಕವಿಯೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ಈ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಇವನು ಸಾಕಲ್ಪಕುಲದವನು; ಇವನ ತಂದೆ ಚಾನು, ಹೆಂಡತಿ ಮಹದೇವಿ, ಮಕ್ಕಳು ಬಂಕರಸ ಮತ್ತು ಮಾಚಿ, ಸ್ಥಳ ನವಿಲ್ಲಂದ; ಈತನ ಬರಹವು ಸುಂದರವಾದುದು—ಎಂಬಂಶಗಳು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತವೆ. ಇವನಿಗೆ ಬುಧಮಾಧವ ಎಂಬ ಬಿರುದು ಇದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಸುಮಾರು 1235 ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಪುಷ್ಪದಂತಪುರಾಣವನ್ನು 'ವಿಬುಧೋದಿತನವ್ಯಕಾವ್ಯಮಂ' ಎಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದಲೂ ಮೇಲೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಪದ್ಯಗಳ ಶೈಲಿಯಿಂದಲೂ ಮಾದಿರಾಜನು ಸುಮಾರು 1300 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಬ್ರಹ್ಮದೇವ. 1320.

ಶಿವಮೊಗ್ಗ 69 ನೆಯ ಶಾಸನವನ್ನು ಈತನು ಬರಸಿದುದಾಗಿ ಆ ಶಾಸನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ "ಬರಸಿದಾತ ಕವೀಶ್ವರ ಬ್ರಹ್ಮದೇವ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. 'ಕವೀಶ್ವರ ಬ್ರಹ್ಮದೇವ' ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಈತನು ಕವಿಯಾಗಿದ್ದನೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ; ಆವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆಯೋ ತಿಳಿಯದು.

ಅರ್ಯಸೇನ. ಸು. 1331.

ಈತನು ನಾಗರಾಜನ (1331) ಪುಣ್ಯಾಶ್ರಮವನ್ನು ತಿಟ್ಟಿ ಅಂದಗೊಳಿಸಿದಂತೆ ಆ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯೆ

ಪ್ರತವಾರ್ಧಿಯಾರ್ಯಸೇನ | ವ್ರತಿಸತಿ ಕೊಂಡಾಡಿ ತಿರ್ಥ ಕನ್ನಡದೊಳ್ವಂ |

ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದನೆನ್ನಳ್ಳಿ | ಕೃತಿ ಪರ್ಮಯನಾಂತುಂದೆಂಬುದೇನಚ್ಚರಿಯೇ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇವನು ಕವಿಯಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಆವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆಯೋ ತಿಳಿಯದು.

ನಾಗರಾಜ. 1331.

ಇವನು ಪುಣ್ಯಾಶ್ರಮವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಈತನು ಜೈನಕವಿ; ಕೌಶಿಕಗೋತ್ರದವನು. ಇವನ ತಂದೆ ಸೇಚೆಂಬ ಪುರದಲ್ಲಿ ಜಿನಶಾಸನದೀಪಕನಾದ ವಿನೇಕವಿಟ್ಟಲದೇವ; ತಾಯಿ ಭಾಗೀರಥಿ; ಸಹೋದರ ತಿಪ್ಪರಸ; ಗುರು ಅನಂತ

ವೀರೈ. ಸಗರದ ನಗರದವರು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ಕನ್ನಡಿಸಿ ಬರೆದಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆಶ್ವಾಸಾಂತ್ಯಗದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ “ಮಾಸಿವಾಳದ ನಾಗರಾಜ” ಎಂದೂ ಉಭಯಕವಿತಾವಿಳಾಸ ಎಂದೂ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಶಕ 1253 ನೆಯ ಪ್ರಜಾಪತಿವರ್ಷದಲ್ಲಿ-ಎಂದರೆ 1331 ರಲ್ಲಿ-ಬರೆದಂತೆ ಗ್ರಂಥಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿರುವ “ಪುರಶರಯುಗ್ಮಚಂದ್ರಪರಿಸಂಖ್ಯೆ ಶಕಾಬ್ದಮದಾಗೆ ವತ್ಸರಂ ಸರಸಿಜಗರ್ಭನಾಮಮಳವಟ್ಟಿರಲ್” ಎಂಬ ಪದ್ಯಭಾಗದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಈತನಿಗೆ ಸುಲಲಿತಕವಿತಾಕಲ್ಪವಲ್ಲಿವಸಂತ, ಭಾರತೀಭಾಳನೇತ್ರ, ಸರಸ್ವತೀಮುಖತೀಲಕ, ಕವಿಮುಖಮುಕುರ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳು ಇದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಪೂರ್ವಕವಿಗಳನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ:—

ಫೊನ್ನಿಗನೋಜಿ ಪಂಪರಸನೊಪ್ಪುವ ಕಾವ್ಯದ ಕಿಂತ್ರಿಯಾವಗಂ ।

ಜನ್ನನೊಳೊಪ್ಪುವೆತ್ತ ಫೊಸಮಾತು ಗಜಾಂಕುಶನರ್ಥಗೌರವಂ ॥

ಮುನ್ನಿನ ಬಂಧುವರ್ಮಗುಣವರ್ಮರ ಜಾಣ್ಣುಡಿ ನಾಗಚಂದ್ರನ ।

ತ್ಯುನ್ನತಿವೆತ್ತ ದೇಸೆ ನೆಲಸಿರ್ಕೆ ಮದೀಯಕಥಾವ್ರಬಂಧದೊಳ್ ॥

ತನ್ನ ಗುಣಾದಿಗಳನ್ನೂ ಕವಿತಾಚಾತುರಿಯನ್ನೂ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ:—

ಕೌಶಿಕಗೋತ್ರನತ್ಯಧಿಕಪುಣ್ಯಪವಿತ್ರನು ದಗ್ರತತ್ವನ ।

ಭ್ರಾಸಿತಸತ್ಯವಿತ್ತನವನೀತಲವಂದ್ಯನನಿಂದ್ಯನೇನಸಂ ॥

ತ್ಯಾಸನಶೀಲನರ್ಥಿಜನತಾಪ್ರತಿಪಾಲನನಂತವೀರೈಯೋ ।

ಗೀಶಪದಾಬ್ಜಭೃಂಗನಭಿಮಾನಸುರೇಂದ್ರವಿನೂತಭೂಧರಂ ॥

ನಿರವದ್ಯಂ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಪತಿ ಸಕಲಗುಣಾಲಂಕೃತಂ ಸೂಕ್ತಿರಶ್ವಾ ।

ಕರನರ್ಹತ್ವಾದಪಂಕೇರುಹಷಟುಚರಣಂ ಕೀರ್ತಿಕಾಂತಾಮನೋಜಂ ॥

ಸ್ಥಿರವಾಕ್ಯಂ ಭವ್ಯಸೇವ್ಯಂ ಸರಸಕವಿಜನಾನಂದಮಂದಾರಭೂಜಂ ।

ಧರೆಯೊಳ್ ತಾಂ ಪೆಂಪುವೆತ್ತಂ ಸುಲಲಿತಕವಿತಾಕಲ್ಪವಲ್ಲಿವಸಂತಂ ॥

ಬೆಜಗಂ ಪತ್ತಿಸಿ ಬೇಜುದೊಂದು ಪದವಿನ್ಯಾಸಂ ಸಮಾಸಂ ಬಲಂ ।

ಮುಜುಕಂ ಪೆತ್ತುದೆನಲ್ಲಲಂಕೃತಿಗಳಿಂ ತಳೊಯ್ಪು ಚಿತ್ರಾರ್ಥದೊಳ್ ॥

ಮೆಜ್ಜಿದಿಂಪಂ ಸಡೆಯತ್ತಿ ಪೇಟೊಡೆ ವಲಂ ನಾಗಂ ಕಲಾವಲ್ಲಭಂ ।

ನೆಜ್ಜಿ ಬಲ್ಲಂ ಬಿಡು ಗರ್ವಮಂ ಕುಳಕಮಂ ಸತ್ಕಾವ್ಯಬಂಧಂಗಳಂ ॥

ತವರಾಜದ ಸಿರಿಯಂತಿರೆ | ಸವಿಯಂ ಸಾಲಿಡುವುದಖಿಳಬುಧತತಿಗೆಲ್ಲಂ |

ಕಿವಿಯೊಳ್ ನಾಗೇಂದ್ರನ ನಿಜ | ಕವಿತೆಯ ಕನ್ನಡದ ನುಡಿಯ ಬಿಡಗಿನ ಗಡಣಂ ||

ಇವನ ಗ್ರಂಥ

ಪುಣ್ಯಾಸ್ರವ.

ಇದು ಚಂಪೂಗ್ರಂಥ; 12 ಅಧಿಕಾರಗಳಾಗಿ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ 52 ಕಥೆಗಳಿವೆ. ಸಗರದ ನಗರದವರಿಗೋಸ್ಕರ ತನ್ನ ಗುರು ಅನಂತವೀರನ ಅಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪೂಜೆ, ಗುರೂಪಾಸ್ತಿ, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ, ಸಂಯಮ, ದಾನ, ತಪಸ್ಸು ಎಂಬ ಸಾಗಾರಧರ್ಮವನ್ನು—ಎಂದರೆ ಗೃಹಸ್ಥಧರ್ಮವನ್ನು—ವಿವರಿಸಿ “ಅಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದೂ ನೆಗೆಟ್ಟಿಯೊಳೋರೊರ್ವರ್ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿವಡೆದು ಸ್ವರ್ಗಾಪವರ್ಗಗಳನೆಯ್ದಿದ ಪುರಾಣಪುರುಷರ ಕಥೆಗಳಂ” ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಆರ್ಯಸೇನನು ತಿದ್ದಿ ಅಂದಗೊಳಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಜಿನೇಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬಳಿಕ ಸಿದ್ಧಾದಿಗಳು, ಪಂಚಪರಮೇಷ್ಠಿಗಳು, ಸರಸ್ವತಿ ಇವರನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ ಅನಂತರ ವೀರಸೇನನಿಂದ ಅನಂತವೀರವ್ರತಿಯ ವರೆಗೆ¹ ಗುರುಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಧಿಕಾರಗಳ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ—

ಇದು ದಿವಿಜರಾಜರಾಜತಕಿರಿ ಟಿತಟಘಟಿತ ನೂತ್ನ ರತ್ನ ಪ್ರತಾನಮುರೀಚಿಮಂಜುರೀಂ ಜಿತಭಗವದರ್ಹತ್ವರಮೇಶ್ವರಪಾದಾರವಿಂದಾಮಂದಮಕರಂದಮಧುಕರಾಯಮಾನ ಶ್ರೀಮದನಂತ ವೀರ್ಮುನೀಂದ್ರ ಪದನಮಿಯೂಖಿಲೇಖಾಲಲಾಮಂ ಭಾರತೀಭಾಳನೇತ್ರನುಭಯ ಕವಿತಾವಿಳಾಸಂ ಶ್ರೀಮನ್ಮಾನವಾಳದನಾಗರಾಜನಿರಚಿತಮಪ್ಪ ಪುಣ್ಯಾಸ್ರವದೊಳ್

ಎಂಬ ಗದ್ಯವಿದೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ದುಷ್ಕವಿದೂಷಣ.

ಕುದಿದೆಡೆಯಾಡಿ ನೋಡಿ ಪದನೊಂದರಡಂ ಸರಗೋದು ಮೇಲುಗಾ |

ಣದೆ ಬಟುಕಂ ಮನಂಜರಿದು ಜಾನಿಸಿ ಚಿಂತಿಸಿ ಗೂಡುಗೊಂಡುಮಾ ||

ಗದೆ ಮಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೇದಗೆಯನೇಜಿದ ಕೊಡಗದಂತೆ ಹಾಸ್ಯಸಂ |

ಪದಕೆಡೆಯಪ್ಪ ದುಷ್ಕವಿಗಳಲ್ಲದೊಡೇನಿಳಿ ಶೂನ್ಯಮಪ್ಪುದೇ

|| 951 ||

1 ವೀರಸೇನ, ಜಿನಸೇನ, ಸಿಂಹಣಂದಿ, ವೃದ್ಧಗೃಹ್ಯಪಿಂಞಚಾರ್ಯ, ಕುಂಡಕುಂದಾಚಾರ್ಯ, ಗುಣಭದ್ರ, ಪೂಜ್ಯಸಾದ, ಸಮಂತಭದ್ರ, ಅಕಳಂಕಮುನಿ, ಸೇನಗಣಾಗಣಿ, ಕುಮಾರಸೇನವ್ರತಿ, ಧರಸೇನದೇವ, ಅನಂತವೀರವ್ರತಿ.

ವಸಂತ.

ಮಾಗಿಯನೊಕ್ಕಲಿಕ್ಕೆ ಮಕರಧ್ವಜನಾಜ್ಞೆಯನಾಂತು ನೆತ್ತಿಯೊಳ್ |
 ಕೋಗಿಲಿಗಿತ್ತು ನಾಲಗೆಯ ಸಂಪದಮಂ ಮದವನ್ಮದಾಳಿಗಳ್ ||
 ರಾಗಿ ಬಳ್ಳಿಮಾವುಗಳ ಕಾವಣದೊಳ್ ನೆಲೆವೀಡುವಿಟ್ಟು ಚೈ |
 ತ್ರಾಗಮಮೊಪ್ಪಿದತ್ತು ವೀರಹಿವ್ರಕರಂ ನಡುಗುತ್ತಮಿರ್ಪಿನಂ || 952 ||

ಕಾಡು.

ವಿಕಸಿತಪುಷ್ಪದಂತರಳಿ ಕನ್ನಡಿಗರ್ ಕರೆವಂತೆ ಬನ್ನಿ ಬಂ |
 ಧಕಿಯರ ನಾಮದಂತೊಗೆದ ಪಾದರಿ ರೋಗಿಗಳಂತೆ ತಾಪಿ ಪಾ ||
 ವಕನ ಶರೀರದಂತರುಳಿ ಸುಂಕಿಗನಂತಿರೆ ಚೆಲ್ಲು ... |
 . . ನ ವಿಯೋಗದಂತೊಗೆದ ಬೊಬ್ಬಲಿ ಪರ್ವದಟವ್ಯಮೊಪ್ಪು ಗುಂ || 953 ||

ರಾಜ್ಯ.

ಇಹಂಕಂ ದಾಯದೊಳುಷ್ಟ ವಜ್ರಮುಖದೊಳ್ ಯುದ್ಧಂ ದಿಟಂ ಮಲ್ಲರೊಳ್ |
 ಮಹಿಹಂ ಮಿಥೈಯೊಳಾವಗಂ ನೆಗಟ್ಟಿ. ರಂಕಾಕುಳಂ ಪುಲ್ಲೆಯೊಳ್ ||
 ತೊಪ್ಪಹಂ ಕ್ಷೀಣಮದಂಗಳೊಳ್ ಬದತನಂ ಸ್ತ್ರೀಮಧ್ಯದೊಳ್ ಕೀಟಗಂ |
 ದೇಹಕಂ ಗೋವಿನೊಳಲ್ಲದಿಲ್ಲ ಪೆಜತೇನಾರಯೊಡಾ ರಾಜ್ಯದೊಳ್ || 954 ||

ಮುದುಹಾರುವ.

ಮಿನಿಮಿನಿಗಣ್ ತೊಟುದಲೆ ಜೋಲ್ದಿಹ ಮೆಯೊವಲಟ್ಟಿ ಪೊಟ್ಟಿ ಮೂ |
 ಗಿನ ಪನಿ ಬಿರ್ದ ಪುರ್ವ ತೆರೆಗೊಂಡ ಮುಖಂ ನಡುಗುತ್ತಮಿರ್ಪ ಕೈ ||
 ಕುನುಗಿದ ಬೆನ್ನು ಬೀಡವರಿದಿರ್ದ ಮಡಂ ಪೆರೆಗೊಂಡ ಕಾಲ್ಗಳಂ |
 ಮನಕೆ ವಿರಕ್ತಿಯಂ ಪಡೆದು ಮುಪ್ಪಿನ ಪಾರ್ವನದೊರ್ವನೊಪ್ಪಿದಂ || 955 ||

ಸಂಸಾರ.

ಸುಡಲೀಸಂಸೃತಿಯೆಂಬುದು | ಕಡಲಿನ ತೆರೆ ಮುಗಿಲ ನೆರವಿ ಮಂಜನ ಪುಂಜಂ |
 ಕುಡುಮಿಂಜಿನ ಸಿರಿ ಗಾಳಿಯು ಸೊಡಗುಡಿಸುರಚಾಪದೇಶಕಮೆನೆ ನಚ್ಚುವರೇ || 956 ||

ಎತ್ತು.

ಮೊನೆ ಮುಡಿವಿರ್ದ ಸಿಲ್ವ ಕೊನೆಗೋಡುಗಳಂ ಮಿಡೆಗೊಂಡ ಬಾಲದಿಂ |
 ಘನತರಮಾಗಿ ಜೋಲ್ವ ಗಳಕಂಬಳದಿಂ ತೆರೆಗೊಂಡ ಪುರ್ಬಿನಿಂ ||
 ತೊನೆವಣಿಯುಂ ಭಯಂಕರಮನಿತ್ತು ಲಣಂಕರಿಸುತ್ತ ಬಂದುದೀ |
 ತನ ವ್ಯಸಥೇಂದ್ರದಂತೆ ಮಲೆಯುತ್ತು ಮಹಾಬಳನೊಂದು ಶಾಕ್ವರಂ || 957 ||

ಶಿವಕವಿದೇವ. ಸು. 1340.

ಈತನು ವೀರಶೈವಕವಿ; ಬಸವಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆದ ಭೀಮಕವಿಯ (1369) ತಂದೆ. ಇವನನ್ನು ಭೀಮಕವಿ “ವಿಮಳಸದ್ಗುರುಸೇವೆಯಲಿ ಜಂ | ಗಮಭಜನೆಯಲಿ ಲಿಂಗನಿಷ್ಠಾ | ಸಮತೆಯಲಿ ತನುಮನಧನಂಗಳನಿತ್ತಭವಭಕ್ತಿ | ಸಮಯವಾರ್ಥವಿವರ್ಧನೋಜ್ಜ್ವಲ | ಹಿಮಗು” ಎಂದು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕವಿಯೆಂದು ವಿಶೇಷಿಸಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಇವನು ಏನಾದರೂ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿರಬೇಕು; ನಮಗೆ ಅವುದೂ ದೊರೆತಿಲ್ಲ.

ಬಸವಲಿಂಗನ (ಸು. 1830) ಶರಣಬಸವರಗಳಿಕೆಂದದಲ್ಲಿ ಬಾಲಚಂದ್ರನಗರದ ಒಬ್ಬ ಶಿವಕವಿ ವಸ್ತುಕರೂಪವಾದ ಒಂದು ಬಸವಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆದಂತೆ ಹೇಳಿದೆ.¹ ಅಲ್ಲದೆ “ಚೆನ್ನಬಸವಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಶಿವಕವಿ ಬಾಯಿಬಿದರೆಯಲ್ಲಿ ಸುರಿತಾಳನೊಡನೆ ವಾದಿಸಿದಂತೆ “ವರಶಿವಕವೀಶನಂದಾಬಾಯಿ ಬಿದರೆಯಲಿ | ಸುರಿತಾಳನೊಡನೆ ವಾದಿಸಿ ಸತ್ತ ಕುದುರೆಗಂ | ಹರಣಮಂ ಪಡೆದು ಸುರಿತಾಳನ ಮಗಂ ಸಾಯಲವನ ಪರಣವನು ಪಡೆವಂ” ಎಂಬ ಪದ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ² ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಸುರಿತಾಳನು ಬಹಮನಿರಾಜ್ಯದ ತುರುಷ್ಕರಾಜನಾಗಿರಬಹುದು.

ಆದರೆ ಭೀಮಕವಿಯ ತಂದೆಗೆ ದೇವ ಎಂಬುದೇ ನಿಜವಾದ ಹೆಸರಾಗಿ ಶಿವಕವಿಯೆಂಬುದು ಬರಿಯ ವಿಶೇಷಣವಾಗಿ ಇದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುವುದರಿಂದ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಈ ಇಬ್ಬರು ಕವಿಗಳೂ ತದ್ಭಿನ್ನರೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಗುರುದೇವ. ಸು. 1350.

ಈತನು ಮಹಿಮ್ನಸ್ತೋತ್ರ, ಮಲ್ಲಿಣಸ್ತೋತ್ರ, ಮಲೆಯರಾಜಸ್ತೋತ್ರ, ಅನಾಮಯಸ್ತೋತ್ರ, ಹಲಾಯುಧಸ್ತೋತ್ರ, ಭೃಂಗಿಸ್ತವ ಇವುಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಇವನು ವೀರಶೈವಕವಿ; ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಪಂಡಿತಾರಾಧ್ಯನ (ಸು. 1160) ವಂಶೋದ್ಭವನು. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಈತನು ಬರೆದಿರುವ ವೀರಶೈವಾಚಾರಪ್ರದೀಪಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ—

ದ್ರಾಕ್ಷಾರಾಮದ ಕೋಟಪಲ್ಯಾಖ್ಯದೇಶಿಕ; ಮಗ ಭೀಮಪಂಡಿತ, ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ಗೌರವಾಂಬೆ, ಇವರ ಮಗ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಪಂಡಿತ, ಇವನು ವೆಲನಾಡುಚೋಳನ

1. Kittel's "Nagavarma's Prosody," LXXX.

2. ಕಾಂಡ 5, ಸಂಧಿ 9, ಪದ್ಯ 72.

ಅಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಾದಿಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿದನು; ಮಗ ಪಂಡಿತಾರಾಧ್ಯ; ಮಗ ವೀರಾರಾಧ್ಯ; ತತ್ಪ್ರತೀಕಸಂಭೂತ ಗುರುಬಸವ; ಮಕ್ಕಳು ಗಂಗಾಧರ, ಬಸವ: ಬಸವನ ಮಕ್ಕಳು ಹಿರಿಯಾರ್ಯ, ಪಂಡಿತಾರ್ಯ; ಪಂಡಿತಾರ್ಯನ ಮಗ ಗುರುಲಿಂಗ: ಮಕ್ಕಳು ಗುರುದೇವ, ಪಂಡಿತಾರ್ಯ, ಬಸವಾರಾಧ್ಯ, ಜಕ್ಕಾರಾಧ್ಯ.

ಈ ಗುರುದೇವನೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಕಾರ. ವೀರಶೈವಾಚಾರಪ್ರದೀಪಿಕೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧದೇವನಿಗೋಸ್ಕರ ರಚಿಸಿದಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ಸಿದ್ಧದೇವನಾರೋ ತಿಳಿಯದು. ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಪಂಡಿತನಿಂದ 7 ನೆಯ ತಲೆಯವನಾದುದರಿಂದ ಇವನ ಕಾಲವು ಸುಮಾರು 1350 ಆಗಬಹುದು.

ಟೀಕೆಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಗದ್ಯವಿದೆ—

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ವೇದಾಗಮೋಪನಿಷತ್ತು ರಾಣೋಕ್ತಮಾರ್ಗಪ್ರವರ್ತನಪ್ರವೀಣ ಪಂಡಿತಾರಾಧ್ಯದೇವನಾಮಾಚಾರ್ಯವರೃತನೂಭವಗುರುಲಿಂಗದೇವಾಹ್ವಯದೇಶಿಕೇಂದ್ರಪ್ರತೀಕೋದ್ಭವ ಗುರುದೇವಾಖ್ಯಾನ ಕರ್ಣಾಟಭಾಷಾಕೃತಾ ಟೀಕಾ ಪರಿಸಮಾಪ್ತಾ.

ಪುಷ್ಪದಂತ. ಸು. 1350.

ಧರ್ಮನಾಥಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆದ ಮಧುರನು (ಸು. 1385) ಕರ್ಣಾಟಕ ಕವಿಸ್ತವಾವಸರದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಪುಷ್ಪದಂತಕವಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಕವಿ ಅವಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆಯೋ ತಿಳಿಯದು. ಇವನು ಮಧುರನಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದನೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ; ಎಷ್ಟು ಹಿಂದೆ ಇದ್ದನೋ ತಿಳಿಯಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಸುಮಾರು 1350 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಬಾಹುಬಲಿ ಪಂಡಿತ. 1352.

ಈತನು ಧರ್ಮನಾಥಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ನಮಗೆ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಕೊನೆಯ ಓಲೆ ಮಾತ್ರ ದೊರೆತಿರುವುದರಿಂದ ಕವಿಯ ವಿಷಯವಾಗಿಯೂ ಗ್ರಂಥದ ವಿಷಯವಾಗಿಯೂ ವಿಶೇಷಾಂಶಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದೆ ಇದೆ. ಈತನು ಜೈನಕವಿ; ನಯಕೀರ್ತಿಯ ಶಿಷ್ಯನು. ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಶಕ 1274 ನಂದನದಲ್ಲಿ, ಎಂದರೆ 1352 ರಲ್ಲಿ, ಬರೆದಂತೆ

ಸ್ವಸ್ತಿ ಶ್ರೀಶಕವತ್ಸರಂ ಸಲೆ ಚತುಸ್ತಪ್ತದ್ವಯ್ಯುಕ್ತಾಂಕವಿ |

ನೃಪ್ತಂ ನಂದನವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಧುಮಾಸಶ್ವೇತಪಕ್ಷಾಷ್ಟಮಿ ||

ವಿಸ್ತಾರೀಕೃತ ಸೋಮವಾರದೊಳಿದಂ ಸಂಪೂರ್ಣಮಂ ಮಾಡಿದಂ |

ಪ್ರಸ್ತುತೃಪ್ತಿಭಾಷರಂ ಭುಜಬಲಿಪ್ರಖ್ಯಾತಯೋಗೀಶ್ವರಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈತನಿಗೆ ಉಭಯಭಾಷಾಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ ಎಂಬ ಬಿರುದಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಗುಣಾದಿಗಳನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ ಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ—

ಪಿರಿದುಂ ಸಂತೋಷಮಂ ತಾಳ್ವಿದನತಿಶಯವತ್ಕಾವ್ಯಮಂ ಮಾಡಿ ತೇಜ |

ಸ್ಫುರಣಂ ವಿದ್ಯಾಸಮುದ್ರಾಮೃತಮಯಕಿರಣಂ ವಂದಿಮಂದಾರರೂಪಂ ||

ಸ್ಮರರೂಪಂ ನೀರಜಂ ಬಾಹುಬಲಿ ಸುಕವಿರಾಜಂ ವಿಪಶ್ಚಿತ್ತಹಾಯಂ |

ಧರಣೀಶೋಲ್ಲಾಸನೀಯಂ ಘನಗುಣನಿವಹಂ ಚಾತುರೀಜನ್ಮಗೇಹಂ ||

ಇವನ ಗ್ರಂಥ

ಧರ್ಮನಾಥಪುರಾಣ.

ಇದು ಚಂಪೂರೂಪವಾಗಿದೆ ; 16 ಅಶ್ವಾಸಗಳಾಗಿ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ 15 ನೆಯ ತೀರ್ಥಕರನಾದ ಧರ್ಮನಾಥನ ಚರಿತವು ಹೇಳಿದೆ. ಅಶ್ವಾಸಗಳ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಗದ್ಯವಿದೆ—

ಇದು ಸಕಲಭುವನಜನವಿನೋಯಮಾನಾನೂನಮಹಿಮಾಮಾನನೀಯ ಪರಮಜನ ಸಮಯಕಮಳಿನೀಕಳಹಂಸಾಯಮಾನ ಶ್ರೀಮನ್ನಯಕೀರ್ತಿದೇವಪ್ರಸಾದಸಂಪಾದಪಾದನಿ ಧಾನದೀಪವರ್ತಿಯುಭಯಭಾಷಾಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ ಬಾಹುಬಲಿಪಂಡಿತದೇವಸರಿಸಿಮಿತಮು ಪ್ಪ ಧರ್ಮನಾಥಪುರಾಣದೊಳೆ.

ಕೇಶವವರ್ಣಿ. 1359.

ಈತನು ಗೊಮ್ಮಟಸಾರ, ಅಮಿತಗತಿಶ್ರಾವಕಾಚಾರ ಇವುಗಳಿಗೆ ಕರ್ಣಾಟಕವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ದೇವಚಂದ್ರನು(1838) ರಾಜಾವಳೀ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಇನನು ಸಾರತ್ರಯಕ್ಕೂ ಕನ್ನಡವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಮಂಗರಾಜನು 1 (ಸು. 1360) ಈತನನ್ನು 'ಸಾರತ್ರಯವೇದಿ' ಎಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದಲೂ ಕವಿಯೂ ಸಾರತ್ರಯವೇದಿ ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದಲೂ ದೇವಚಂದ್ರನು ಹೇಳುವುದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಈತನು ಜಿತೇಂದ್ರಮಾಲೆಗೂ ಕನ್ನಡ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಬರೆದಿರುವಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಇವನು ಜೈನಕವಿ ; ಅಭಯಸೂರಿಸಿದ್ಧಾಂತಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಶಿಷ್ಯನು. ಗೊಮ್ಮಟಸಾರದ ಕರ್ಣಾಟಕವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಧರ್ಮಭೂಷಣಭಟ್ಟಾರಕನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಶಕವರ್ಷ 1281 ರಲ್ಲಿ—ಎಂದರೆ 1359 ರಲ್ಲಿ, ಪೂರೈಸಿದಂತೆ ಈ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ:—

ಪೂರ್ಣಾರ್ಥಧೂತಜನೋಪಸರ್ಗಮನಿಶಂ ಬೆಂಬತ್ತ ಬೆಂಬೀಲಿದಾ |
 ನೊಣದೇಂ ಗೊಮ್ಮಟಸಾರವೃತ್ತಿಯನಿದಂ ಕರ್ಣಾಟವಾಕ್ಯಂಗಳಿಂ ||
 ಪ್ರಣುತರ್ ಧೀಧನರುಂ ಬಹುಶ್ರುತರಿದಂ ತಿದಿಂ ಬುಧರ್ ಧರ್ಮಭೂ |
 ಪೂರ್ಣಭಟ್ಟಾರಕದೇವರಾಜ್ಞೆಯನಿದಂ ಸಂಪೂರ್ಣಮಂ ಮಾಡಿದೆಂ ||
 ನೆರೆದು ಶಕಾಬ್ದಮಿಂದುವಸುನೇತ್ರಶಶಿಪ್ರಮಿತಂಗಳಾಗಿ ಸಂ |
 ದಿರುತಿರೆಯುಂ ವಿಕಾರಿವರವತ್ಸರಚೈತ್ರವಶುದ್ಧವಕ್ಲಭಾ ||
 ಸುರತರಪಂಚಮಾದಿವಸದಂದಿದು ಗೊಮ್ಮಟಸಾರವೃತ್ತಿಭಾ |
 ಸ್ಕರನೊಗದಂ ವಿನೇಯಜನಹೃತ್ತರಸೀಜಮನುಳ್ಳಲಚ್ಛುತುಂ ||

ಈ ಗೊಮ್ಮಟಸಾರವು, ಜೀವಕಾಂಡ ಕರ್ಮಕಾಂಡ ಎಂದು ಎರಡು ಭಾಗವಾಗಿದೆ. ವೃತ್ತಿಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಗದ್ಯವಿದೆ:—

ಇಂತು ಭಗವದರ್ಹತ್ವರಮೇಶ್ವರಚಾರುಚರಣಾರವಿಂದದ್ವಂದ್ವವಂದನಾನಂದಿತಪುಣ್ಯ ಪುಂಜಾಯಮಾನ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಜರಾಯಗುರುಮಂಡಲಾಚಾರ್ಯ ಮಹಾವಾದನಾದೀಶ್ವರರಾಯನಾದಿಸಿತಾಮಹ ಸಕಲವಿದ್ವಜ್ಜನಚಕ್ರವರ್ತಿ ಶ್ರೀಮದಭಯಸೂರಿಸಿದ್ಧಾಂತಚಕ್ರವರ್ತಿ ಶ್ರೀಪಾದವಂಕಜರಜೋರಂಜಿತಲಲಾಟಪಟ್ಟಂ ಶ್ರೀಕೇಶವವಿರಚಿತ ಗೊಮ್ಮಟಸಾರಕರ್ಣಾಟಕವೃತ್ತಿಜೀವತತ್ತ್ವಪ್ರದೀಪಿಕೆಯೋಳ್.

ಅಮಿತಗತಿಶ್ರಾವಕಾಚಾರಕರ್ಣಾಟಕವೃತ್ತಿ 15 ಪರಿಚ್ಛೇದಗಳಾಗಿ ಭಾಗಿಸಿದೆ. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ—

ಇಂತು ಪರಮಜನಸಮಯಸಿದ್ಧಾಂತಪೀಯೂಷಾರ್ಣವವರ್ಧಿಷ್ಣುಕುಮುದಬಾಂಧವ ಶ್ರೀಮದಭಯಸೂರಿಸಿದ್ಧಾಂತಚಕ್ರವರ್ತಿಶ್ರೀಪಾದವದ್ಮಾರಾಧಕನಪ್ಪ ಸಾಕತ್ರಯವೇದಿ ಕೇಶಣ್ಣವಿರಚಿತಾಮಿತಗತಿಶ್ರಾವಕಾಚಾರವೃತ್ತಿಯೋಳ್

ಎಂಬ ಗದ್ಯವಿದೆ.

ಮಂಗಳರಾಜ.

ವಿಚಾರಂ.

ಈ ಹೆಸರಿನವರು ಮೂವರು ಕವಿಗಳಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಮೊದಲನೆಯವನು ಖಗೇಂದ್ರಮಣಿದರ್ಪಣವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಈಚೆ ಇದ್ದವನಾದುದರಿಂದ

ಅಭಿನವಮಂಗರಾಜ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡ ಎರಡನೆಯವನು ಮಂಗರಾಜನಿಘಂಟು ಅಥವಾ ಅಭಿನವನಿಘಂಟು ಎಂಬ ಕೋಶವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಮೂರನೆಯವನು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಕಾಮುದಿ, ಜಯನ್ಯಪಕಾವ್ಯ, ನೇಮಿಜನೇಶಸಂಗತಿ, ಪಾಕಶಾಸ್ತ್ರ, ಪ್ರಭಂಜನಚರಿತೆ, ತ್ರೀಲೋಕಚರಿತೆ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಮೊದಲನೆಯವನು ಹೊಯ್ಸಳದೇಶದ ದೇವಳಿಗೇಯನಾಡಿನಲ್ಲಿಯ ಮುಗುಳಿಯಪುರದ ಅಭಿನವನೆಂದೂ ಪೂಜ್ಯಪಾದನ ಶಿಷ್ಯನೆಂದೂ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. “ಧರೆಗನುರಾಗಮಂ ಹರಿಹರಕ್ಷಿತಿಪಂ ಕುಡುತಿರ್ಪನೊಲೈಯಿಂ” ಎಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಈತನು ವಿಜಯನಗರದ ಹರಿಹರರಾಜನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಎರಡನೆಯವನು ಕಮ್ಮಕುಲದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಗೋತ್ರದ ರೆಮ್ಮಾರ್ಯರಾಮರಸನಮಗನು. ಶಶಿಪುರದ ಸೋಮೇಶ್ವರನ ವರಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ನಿಘಂಟುವನ್ನು ಶಕ 1320 ರಲ್ಲಿ—ಎಂದರೆ 1398 ರಲ್ಲಿ, ಬರೆದಂತೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಮೂರನೆಯವನು ಹೊಯ್ಸಳದೇಶದ ಹೊಸವೃತ್ತಿಯ ನಾಡಿನಲ್ಲಿರುವ ಕಲ್ಲಹಳ್ಳಿಯ ಅಭಿನವನೆಂದೂ ಮಹಾಮಂಡಲೇಶ್ವರಚಂಗಾಳ್ಳಭೂಮಿಪಾಲನ ಸಚಿವರ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನೆಂದೂ ಕಲ್ಲಹಳ್ಳಿಯ ಪ್ರಭುವಾದ ವಿಜಯೇಂದ್ರನ ಮಗನೆಂದೂ ತನ್ನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಕಾಮುದಿಯನ್ನು ಶಕ 1431 ರಲ್ಲಿ—ಎಂದರೆ 1508 ರಲ್ಲಿ, ಬರೆದಂತೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಅಲ್ಲದೆ 1432 ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಶ್ರ. ಬಿ. 258 ನೆಯ ಸಂಸ್ಕೃತಶಾಸನವನ್ನು ಒಬ್ಬ ಮಂಗರಾಜನು ಬರೆದಂತೆ ಆ ಶಾಸನದ ಅಂತ್ಯಭಾಗದ ಪದ್ಯದಿಂದ ¹ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈತನೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು.

ಮಂಗರಾಜ I. ಸು. 1360.

ಈತನು ಖಗೇಂದ್ರಮಣಿದರ್ಶನವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ಜೈನಕವಿ; ಹೊಯ್ಸಳರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯ ದೇವಳಿಗೇಯೆಂಬ ನಾಡಿನ ಮುಖ್ಯಪಟ್ಟಣವಾದ ಮುಗುಳಿಯಪುರದ ವಿಭು. ಇವನ ಗುರು ಪೂಜ್ಯಪಾದಮುನಿ, ಹೆಂಡತಿ ಕಾಮಲತೆ. ಇವನಿಗೆ ಮೂವರು ಪುತ್ರರಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಈತನು “ಧರೆಗನುರಾಗಮಂ ಹರಿಹರಕ್ಷಿತಿಪಂ ಕುಡುತಿರ್ಪನೊಲೈಯಿಂ” ಎಂಬುದರಿಂದ ವಿಜಯನಗರದ ರಾಜನಾದ ಹರಿಹರನ (1336—1353) ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ; ಕೇಶವವರ್ಣಿಯನ್ನು (1359) ಸ್ಮರಿಸುವುದ

ಪ್ರಬಂಧಧ್ವನಿಸಂಭಂಧಾ ಸದ್ವಾಗೋತ್ಪಾದನಶ್ಲೋಕಾಃ |

ಮಂಗರಾಜಕವೀರ್ವಾಣೀ ವಾಣೀವೀಣಾಯತೀ ತರಾಂ||

ರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಸಮಕಾಲದಲ್ಲಿಯೋ ಸ್ವಲ್ಪ ಈಚೆಯೋ ಇದ್ದಿರಬೇಕು; ಸುಮಾರು 1360 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.¹

ಈತನಿಗೆ ಸುಲಲಿತಕವಿಕವಸಂತ, ವಿಭುವಂಶಲಲಾಮ, ಕವಿಜನೈಕಮಿತ್ರ, ಅಗಣಿತಗುಣನಿಳಯ, ಅಖಿಳವಿದ್ಯಾಜಲನಿಧಿ, ಪಂಚಗುರುಪದಾಂಬುಜಭೃಂಗ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮನೋಹರ ಚರಿತ, ಕವಿಪದ್ಮಭಾಸ್ಕರ, ಸುಜನವರೇಣ್ಯ, ಬುಧಮಿತ್ರ, ಗುಣಗಣನಿಳಯ, ಅತಿ ಹಿತವಚನ, ಅಹಿಮದಗರುಡ, ಸಾಹಿತ್ಯವೈದ್ಯವಿದ್ಯಾಂಬುನಿಧಿ, ವಿದಗ್ಧಾಭರಣ, ಭಿಷಗ್ವರತೀಲಕ, ಸಕಲಸುಜನಸೇವ್ಯ, ವಿದಗ್ಧಚೂಡಾರತ್ನ, ವಿನೇಕಚೂಡಾರತ್ನ, ಮೊದಲಾದ ಸಂಚೋಧನಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಆರನ್ನು ಸಂಚೋಧಿಸಿ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಹೇಳಿರಬಹುದೋ ತಿಳಿವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಇವನ ಬಿರುದುಗಳಿಂದಲೂ ಕವಿಗಳು ಸ್ವಕೃತಪದ್ಯಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಹೆಸರುಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಈ ಸಂಚೋಧನಗಳು ಕವಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ತನ್ನ ಗುಣಾದಿಗಳನ್ನು ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ:—

ಶ್ರೀಜನಪಾದಪದ್ಮಮಧುಪಂ ಪರಮಾತ್ಮವಿಲೀನಚೇತನಂ |

ಭೋಜದಳೇಕ್ಷಣಂ ಪರಮಲಕ್ಷಣಲಕ್ಷ್ಮಿತದಿವ್ಯದೇಹದಿಂ ||

ರಾಜಸಮಾನಸಿದ್ರವವೈಭವಸಜ್ಜನಪಾರಿಜಾತನೇ |

ದೀಪಗಮಾಪ್ತಿಯಿಂದೆ ಮಿಗೆ ಬಣ್ಣಿಸುಗುಂ ವಿಭುಮಂಗರಾಜನಂ ||

ಸುರುಚಿರವೃತ್ತರತ್ನಸದನಂ ಜನರಕ್ಷಣದಕ್ಷನಬ್ಜಮಂ |

ದಿರೆಯ ಸುಜನ್ಮಭೂಮಿ ಪುರುಷೋತ್ತಮಸಂಗತನಾವಗಂ ಶುಭಾ ||

ಕರವಿಸತ್ಪರಸ್ಪೃತಿ ನಿರಂತರಮಪ್ಪುದಜ್ಜಿಂದೆ ಸಿಂಧುಗಂ |

ದೊರೆ ಮುಗುಳೇಪುರಸ್ಕೃತ ವಿದಗ್ಧಶಿಖಾಮಣಿ ಮಂಗಳೋತ್ತಮಂ ||

ಇವನ ಗ್ರಂಥ

ಖಗೇಂದ್ರಮಣಿದರ್ಪಣ.

ಇದು ಕಂದವೃತ್ತರೂಪವಾದ ವಿಷವೈದ್ಯಗ್ರಂಥ; 16 ಅಧಿಕಾರಗಳಾಗಿ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ವಿದ್ವದ್ಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಒಂದು ದಿವಸ “ಕನ್ನಡದಿಂ ಸಮಸ್ತಜನಗೋಚರಮಪ್ಪವೊಲಿಣ್ಣ ಪೇಟ್ಟುದು ನೀಂ ನಮಗೆಂದು ಭವ್ಯರೊಸೆದಪ್ಪಿಯೊಳ

1. ಶ್ರ. ಜಿ. 253 ನೆಯ ಶಾಸನತ (1422) ಒಬ್ಬ ಮಂಗಪದಂಡನಾಥನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತದೆ. ಇವನು ಬೇರೆ ಮನುಷ್ಯನೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಬೆಸಗೊಳಿ” ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ವೈದ್ಯಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನೂ ಭೇಷಜವು ಮೋಕ್ಷಸಾಧನವೆಂಬಂಶವನ್ನೂ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ:—

ಮರನಂ ಗಾಳಿಯ ದೂಳಿಯಂ ರಜನಿಯಂ ನೀರಾಟಮಂ ಬೇಟಮಂ |
ಸುರೆಯಂ ಸೂಳೆಯರಂ ವಿಟಾಟವಿಕರಂ ಕೊಂಡಾಡಿ ಬೆಂಡಾಗದೀ ||
ಧರೆಯೊಳ್ ಸರ್ವಜನೋಪಕಾರಮೆನಲೀಮಂತ್ರಾಪಧಿವ್ರಾತಮಂ |
ನಿರುತಂ ಭಾವಿಸಿ ಪೇಟ್ಟಿ ಮಾನವನೆ ತಾಂ ದೇವಂ ಧರಾಚಕ್ರದೊಳ್ ||

ಎಂದಶೇಷಬುಧಜನೋಪಕಾರಾರ್ಥಂ ಸ್ಥಾವರಜಂಗಮಕೃತ್ತಿಮಪ್ರಭೃತಿ ನಾನಾವಿಷಾಪಹರಣ ಕಾರಣಮಸ್ವ ಗ್ರಂಥಮಂ ಪೇಟ್ಟಿಬಿಡರ್ಚಿದೆಂ.

ನರಗರ್ವಜತೆ ಭೇಷಜದಿಂ | ದರುಜತೆಯಿಂ ದೇಹ ದೇಹದಿಂದಂ ಜ್ಞಾನಂ |
ಪರಮಜ್ಞಾನದೊ ಮೋಕ್ಷಂ | ದೊರೆಕೊಳ್ಳು ಮದೆಂದು ಪೇಟ್ಟಿವೆಂ ಭೇಷಜಮಂ ||

ವೈದ್ಯಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವ ಆದ್ಯರ ಹಲವು ಮತಗಳಲ್ಲಿ ತನಗಿತಿಳಿದು ವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಬರೆದುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾವರವಿಷಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಭಾಗವನ್ನು ಪೂಜ್ಯಪಾದನ ವೈದ್ಯಗ್ರಂಥದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುವಂತೆ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:—

ಪರಜನವಚನಾಂಭೋರಾಶಿಯೊಳ್ ತಮ್ಮ ಧೀಮಂ |
ದರಸುಮಧನಜಾತಂ ವೈದ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಾಮೃತಂ ತ ||
ದ್ವರಮುನಿಪತಿಯುಸ್ವೀಪೂಜ್ಯಪಾದೋಕ್ತಿಯೊಳ್ ಸ್ಥಾ |
ವರವಿಷಹರಮಂ ಸಂಕ್ಷೇಪದಿಂದೊಪ್ಪೆ ಪೇಟ್ಟಿಂ ||

ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಸಾಧಿತವಾದ ವಿಷಯಗಳು ಕೆಳಗಣ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿವೆ:—

ಉರಗಮೃಗಮಾಖು ವೃಶ್ಚಿಕ | ಸುರೇಕೀಟಕಮುಂ ಕುಧಾನ್ಯತಂಬುಲಕನಕಂ |
ನಿರುಪಮಿತಕೃತ್ತಿಮಂಗಳ್ | ಪರಿಕಿಪ್ಪೊಡಿವು ದಶವಿಧಂ ವಿಷಂಗಳೆನಿಕ್ಕುಂ ||

ಇವಜೊಳ್,

ಸ್ಥಾವರಜಂಗಮಕೃತ್ತಿಮ | ಮಾನಾವ ವಿಷಕ್ಕೆ ತತ್ಪ್ರತೀಕಾರಮುಮಂ |
ಜೀವಹಿತಮುಪ್ಪುದಂ ಪರಿ | ಭಾವಿಸಿ ಪೇಟ್ಟಿಂ ಜನಾಗಮೋಕ್ತಕ್ರಮಾದಿಂ ||

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬಳಿಕ ಸಿದ್ಧಾಧಿಗಳು, ಸರಸ್ವತಿ, ಪದ್ಮೆ, ಗಣಧರರು ಇವರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ ಸಮಂತಭದ್ರನಿಂದ ಕೇಶವವರ್ಮನವರಿಗೆ¹ ಗುರುಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಆಶ್ವಾಸಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಗದ್ಯವಿದೆ—

ಇದು ಸಕಲವಿದಮಲಜನೇಂದ್ರೋಕ್ತ ಸಿದ್ಧಾಂತಪಯಃಪಯೋಧಿಪಾರಗ ಶ್ರೀಪೂಜ್ಯ ಪಾದಮುನೀಂದ್ರ ಚಾರುಚರಣಾರವಿಂದಗಂಧಗುಣಾನಂದಿತಮಾನಸಂ ಶ್ರೀಮದಬಿಳಕಳಾಗ ಮೋತ್ತಂಗಳ ಮಂಗವಿಭುವಿರಚಿತಮಪ್ಪ ಬಿಗೇಂದ್ರಮಣಿದರ್ಪಣದೊಳೆ.

ವಿಷಯವು ವೈದ್ಯನಾದರೂ ಪದ್ಯಗಳು ಲಲಿತವಾಗಿಯೂ ಧಾರಾಳವಾಗಿಯೂ ಇವೆ. ಬಂಧವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಈತನು ಪ್ರೌಢಕವಿಯೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ಈತನ ಬಂಧದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಈ ಪದ್ಯವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ:—

ಪ್ರಾಸಂ ಪದಬಂಧಮನು | ಪ್ರಾಸಂ ಯಮಕಂ ರಸಾನುಭಾವಂ ಸಾದಾರ್ |
ದೇಸೀಯಂ ಗಣನಿಯಮಂ | ಭಾಸುರದಿಂ ಮಂಗನುಸರ್ವ ಕವಿತೆಗೆ ಸಾಜಂ ||

ಈ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಈತನು ಬೇರೆ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಬರೆದಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ನಮಗೆ ಅವುಗಳ ದೊರೆತಿಲ್ಲ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಚೆಕಿತ್ಸೆ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಓಷಧಿಯ ಅವಯವಗಳ ಗುಣತಾರತಮ್ಯ.

ಪ್ರಸವಕ್ಕೆ ಪತ್ರ ಪತ್ರ | ಕೈಸೆವ ಫಲಂ ಫಲಕೆ ವಲ್ಲಿ ವಲ್ಲಿಗೆ ಪಲ್ಲಂ |
ತಸದೃಶದ ಪಣ್ಣಿ ಬೇರ್ಗಳೆ | ವಿಶೇಷತರವೀರೃವೃದ್ಧಿಯಕ್ಕೆ ಋಗುಣಂ || 958 ||

ಸದ್ವೈದ್ಯ.

ಸ್ಥಿರತರಬುದ್ಧಿ ಭಾವಯುತನನ್ದಯರುದ್ಧನನೂನಮೂರ್ತಿ ಸ |
ತ್ಪುರುಷನೂನವಾಕ್ಯನಮಲಾಂಗನಕುತ್ಸಿತಕರ್ಮನಾಗಳುಂ ||
ಪರಹಿತವೃತ್ತನೊಳ್ಳಿದನುದಾರಗಭೀರಗುಣಾಧ್ಯನಪ್ಪವಂ |
ಧರಗೆ ಭಿಷಗ್ಯಾಗ್ರಣಿಯೆನಿಪ್ಪನತಂಪ್ರನವದ್ಯವರ್ಜಿತಂ || 959 ||

ವಿಷದೋಷದ ಲಕ್ಷಣ.

ಅತಿಸಾರಂ ಮೂರ್ಛಾ ದಾಹಂ ಮತಿವಿಕಳತೆಯುಂ ಭ್ರಾಂತಿ ಹೃಚ್ಛೂಲೆ ತಾಪಂ |
ಗತಸತ್ತ್ವಂ ನೇತ್ರಮಾಂಧ್ಯಂ ಪ್ರಕೃತಿವಿಕೃತಿಯುಂ ಗದ್ಗದಧ್ವಾನಕಂಠಂ ||

1. ಸಮಂತಭದ್ರ, ಪೂಜ್ಯಪಾದ ವೀರಸೇನ, ಕೊಂಡಕುಂದ, ಪೂಜ್ಯಪಾದ, ಭಾನುಕೀರ್ತಿಮಾಲಧಾರಿ ಮುನಿ, ಸೋಮ; ಧರ್ಮಭೂಷಣ, ಸ್ವಗುರು ಪೂಜ್ಯಪಾದಮುನಿ, ಅಭಿನವಚಾರುಕೀರ್ತಿ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಸೇನ, ಮಾಣಿಕ್ಯನಂದಿ. ಸಾಧತ್ರಯವೇದಿ ಕೇಶವಸ್ವಯ್ಯ.

ಗತಿಭಂಗಂ ಶ್ವಾಸಕಾಸಂ ರುಧಿರವಮನಮುಂ ಸ್ವೇದಮತ್ಯಂತಖೇದಂ |

ಧೃತಕೋಪಂ ತಾಮಿವಲ್ಲಂ ವಿಷಮತರಮನಿಪ್ಪಂಗಚಿಹ್ನಂಗಳಕ್ಕುಂ || 960 ||

ಚಿಕಿತ್ಸೆ.

ವಮನೋಪವಾಸಮಂತ್ರ | ಕ್ರಮದಿಂ ಮಾಡಿಸಿ ಮಲಾಪಹರಣಮನಿಂಬಂ |

ಸಮನಿಸಿ ಬಲ್ಯಕ್ಕಮವರ್ಗಂ | ದು ಮಹಾಭೇಷಜಮನೀಯೆ ವಿಷಹರಮಕ್ಕುಂ

|| 961 ||

ವಮನಪ್ರಯೋಗಾದಿ.

ಮದನಫಲಲೋಧ್ರಮೆಂಬಿವ | ನುದಕದೊಳಂ ಕುಡಿಯೆ ಕುಡುವುದಂತಲ್ಲದೊಡೀ |

ವುದು ಬಜೆಯೊಳುಪ್ಪುಮಂ ಬೆರ | ಸದು ವಮನಮದಾಗೆ ಸರ್ವವಿಷಸಂಹರಣಂ

|| 962 ||

ಉದಕದೊಳೆ ಬಿಳಿಯು ಬೇರಂ | ಪದನಪಾದೀಯತ್ತೆ ವಿಷಮನಲ್ಪಗಾವಮನಂ |

ಅದು ದೊರಕದಂದು ಚುಂಚಿನೊ | ಳೊದವಿದ ಬೇಜಮುಮನರದು ಕೊಡುವುದು

[ಬೇಗಂ || 963 ||

ನೀರೊಳ್ ಮುಗಿಸಿ ಕೊಡು ಕಾ | ಬ್ಬೀರಿಯ ಬೇರಂ ಸಮಾಕ್ಷಿಂ ಸಘೃತಂಸಂ |

ಹಾರಿಸುಗುಂ ವಮನಂ ವಿಷ | ದಾರುಣಮಂ ತತ್ಕ್ಷಣಂ ಭಿಷಗ್ವರಮತದಿಂ || 964 ||

ಮರದಿಗುಡೆಗೂಡಿ ಕೊತ್ತುಂ | ಬರಿಯಿಂದಂ ಕಳೆವುದಲ್ಲೆ ಹಾಲಾಹಲಮಂ |

ನಿರುತಂ ಗುಡಕಾರ್ಪಾಸದ | ಸುರಸಂಗಳೆಕಾಲಕೊಟಮಂ ಸಂಹರಿಕುಂ || 965 ||

ನೀರಿಂದೆ ಬಿಳಿಯುಗುಂಜಿಯು | ಬೇರಂ ಬಜೆವರಸು ರಾಗದಿಂ ಕುಡಿಸಲೊಡಂ |

ದಾರುಣವಿಷದಗ್ಧಂ ಸಂ | ಸಾರದೆ ವೇಷಿತೇಂ ವಿಷಾಪಹಾರಮದಕ್ಕುಂ || 966 ||

ಜಂಬೀರಪುತ್ರಜೀವಿಯು | ನಿಂಬಿಂ ಕುಡಿಸಲ್ಲದಂದು ಹೆಸಪುನ ಹೊಸಕ |

ಟ್ಟಿಂಬುದುಮಂ ಕುಡೆ ಜೀಪಾ | ಳೆಂಬೊರೆದ ವಿಷಂಗಳಂ ವಲಂ ಸಂಹರಿಕುಂ

|| 967 ||

ಕೊಡಸಿಗಯ ರಸಂ ಮೇಣಸಂ | ಕುಡುವುದು ಮೇಣ ತೆಕ್ಕನಾಗರಂಗಳನೊಲವಿಂ |

ಕುಡುವುದು ಬಾಲ್ಯೆಯ ಪಣ್ಣಿಂ | ತೊಡದೊ ವಿಷಂ ಕೆಡುವುದಲ್ಲೆ ಮರಿಚಿದೊಳೆ ವಿಷಂ

|| 968 ||

ನಸುಗುನ್ನಿಯ ತಿನಿಸಿಂಗಂ | ಪಸುವಿನ ಘೃತಮಲ್ಲದಂದು ಭಸಿತಂ ಮೇಣ್ಣೋನೀ |

ಲಿಸಮೇತಹಂಸಪಾದಿಯು | ಮೆಸೆವ ಸುಗಂಧಿಗಳೆ ಬಗೆಯೆ ನಿರ್ವಿಷಮಕ್ಕುಂ

|| 969 ||

ನಜುವಂಜಿನೆಲಾವರಿಕೆಯು | ತುಜುಚಿಯು ಕರಿಯಂ ಜಲಾನಿತ್ಯಂ ಪುಸುಗೆ ಮೇಣ್ಣ |

ಪಜುಗುಂ ಪಂಕವಿಲೇಖದಿ | ನಜು ನಸುಗುನ್ನಿಯ ವಿಷಂ ಭಿಷಗ್ವರತಲಕಾ || 970 ||

ಎಲಕ್ಕಿ ಕಿರುಕುಸಾಲೆಯ | ದಲ್ಲದೊಡೆಳ್ಳೆಣ್ಣೆ ಮಯಣಯುತಮಾದುಡಜಾಂ |
ದಲ್ಲದೊಡೆ ಮಧುಕಘೃತದಿಂ | ನಿಲ್ಲವು ಭಲ್ಲಾತಕಾಖ್ಯದೊಂದಿದ ಪುಣ್ಯಂ || 971 ||

ನೀರೊಳ್ ನೆಯ್ಯಂ ಪೊಯ್ದುಂ | ಜಾರಿಸಿ ತಳಿಗೊಳೆ ಬಿಡದೆ ಮೂಸೂಳ್ ಪ್ಪರಿಗಂ |
ನೀರಂದೆ ತೊಳೆದು ಪೂಸೆ ನಿ | ವಾರಿಸುಗುಂ ಗೇರಪುಣ್ಯನಂತಾಕ್ಷಣದೊಳ್ || 972 ||

ಅದರದಿಂದಳಿಲೆಯನು | ಪ್ಪೋದಕದಿಂ ಕಡೆದ ತಕ್ಕದೊಳ್ ಬಿರಸಿಯದಂ |
ಬಾದೇಂ ಕುಡಿಸಲ್ ಮದ್ಯದೊ | ಲಾದ ಮದಂ ಕಿಡುಗುಮೆಂಬುದದು ಕೇವಳಮೇ || 973 ||

ನೀರುಮನಾಕಂಠಾಂತಂ | ಪೂರಿಸಿದ ನರಂಗಮಮರ್ದುಮಳಿಯ ಬೇರಂ |
ಜಾರಿಸಿ ಕಳಿಯಂ ಕುಡಿಸಲ್ | ಪಂರಿ ಮರಲ್ದೊಡಲಿನಾನರಂ ಜೀವಿಸುಗುಂ || 974 ||

ಕುಂಬಾಪರ ತಿಗುರಿಯೊಳಿ | ಬ್ಬಿಂಬಿನೊಳಂ ತಿರುಸಿ ನೀರೊಳಲ್ಲಿದರದೊಳಂ |
ತುಂಬಿದ ನೀರಂ ಕಳೆ ಬಬ್ಬ | ಕಂ ಬಿಡದಗ್ನಿಯೊಳೆ ಕಾಸಿ ಮಾಲ್ಪುದು ಮರ್ದಂ || 975 ||

ಪೂಸುವುದು ಭಸಿತಮಂ ತಾಂ | ಕಾಸುವುದು ಶರೀರಮಂ ಚಿಮವ್ವನ್ನೆಗಮುಪ |
ವಾಸಮಿರಿಸುವುದು ಹಿತಮ | ತ್ರಾಸಂ ನೀರ್ಗುಡಿಬು ಬಸಿಪುಬಾತನ ತನುಮಂ || 976 ||

ಕಲ್ಲುಗಳೊತ್ತಿ ಕಾಲೊಳುಪ್ಪಿ ನೊಂದೊಡೆ ಬಾತು ಸಿಗುರ್ಗಳಿಂದೆ ನೋ |
ವುಳ್ಳೊಡೆ ಭಾನುದುಗ್ಗಮನೆ ಪೊಯ್ದು ಕರಂ ಸೊಗಸಪ್ಪ ಮಾಪ್ಪಿಯುಂ ||
ಮೆಲ್ಲನೆ ಮೆಟ್ಟಿ ಕಾಯ್ದೊಲೆಯನಾಗಳೆ ಮಾಣ್ಣುಮದರ್ಕೆ ಬಾವಿನಿಂ |
ಮುಳ್ಳುಸಿಗುರ್ಗಳುಂ ಪೊಪಗಮುಚ್ಚಳಿಕುಂ ವಿಭುಮಂಗನುಕ್ತಿಯುಂ || 977 ||

ಅಭಿನವಶ್ರುತಮುನಿ. ಸು. 1365.

ಈತನು ಮಲ್ಲಿಷೇಣರಚಿತವಾದ ಸಜ್ಜನಚಿತ್ತವಲ್ಲಭಕ್ಕೆ ಕರ್ಣಾಟಕವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಬರೆದಿರುವಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಮದರಾಸ್ ಪ್ರಾಚ್ಯಕೋಶಾಲಯದಲ್ಲಿರುವ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಒಂದು ಪ್ರತಿಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ “ಕರ್ಣಾಟಕವ್ಯಾಖ್ಯಾ—ಚಂದ್ರಕೀರ್ತಿಯಮಿನಶ್ರೀಷ್ಯೇಣ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮನಾ” ಎಂದು ಒಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ “ಅಭಿನವಶ್ರುತಮುನಿನಾ ಕೃತಾ” ಎಂದು ಮತ್ತೊಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿದೆ. ಆ ಪ್ರತಿ ಶಕ 1439 ರಲ್ಲಿ ಬರೆದುದು. ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳೊಳದ 254 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ (1398) ಒಬ್ಬ ಅಭಿನವಶ್ರುತಮುನಿಯನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಿದೆ.

ಈತನೇ ಕವಿಯಾಗಿರಬಹುದು. ಮೇಲಣ ಶಾಸನವು ಹುಟ್ಟಿದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಂದೆ ಈತನು ಇದ್ದಹಾಗೆ ತೋರುವುದರಿಂದ ಇವನ ಕಾಲವು ಸುಮಾರು 1365 ಆಗಿರಬಹುದು.

ಭೀಮಕವಿ 1369.

ಈತನು ಬಸವಪುರಾಣವನ್ನೂ ಭೀಮಕವೀಶ್ವರರಗಳೆಯನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಭೃಂಗಿದಂಡಕವನ್ನೂ ಬರೆದಿರುವಂತೆ ಸಿದ್ಧನಂಜೇಶನ (ಸು. 1650) ರಾಘವಾಂಕ ಚಾರಿತ್ರದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇವನು ವೀರಶೈವಕವಿ; ಇವನ ತಂದೆ ಶಿವಕವಿ ದೇವ.¹ ತಾನು ಉಭಯಕವಿತ್ವಸಮರ್ಥನು ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಬಸವಪುರಾಣವನ್ನು 'ಉಡುದೇವನಿಧಿನಯನೇಂದು' ಸಂಖ್ಯಾತವಾದ ಸೌಮ್ಯವರ್ಷದಲ್ಲಿ (ಶಕ 1291)—ಎಂದರೆ 1369 ರಲ್ಲಿ, ಮುಗಿಸಿದಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಇವನ ಇತರ ಗ್ರಂಥಗಳು ನಮಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ.

ಕೊಂಡಗೂಳಿಯಕೇಶಿ, ಸಿರಿಪಂಡಿತ, ಶಿವಲೇಕಮಂಚಣಪಂಡಿತ, ಗುರುಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಪಂಡಿತ, ಇವರುಗಳತ್ತದ್ವಂಡಮತಿಯಿಂದ ಬಸವದಂಡನಾಥನ ಕೃತಿಯನ್ನು ಬರೆದನು ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಪೂರ್ವಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಹರೀಶ್ವರ ರಾಘವಾಂಕರನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ.—

ಸರಸಮೃದುಮಧುರೋಪಮೆಗಳಂ | ಕುರಿಸೆ ವಸ್ತುಕವರ್ಣಕಂಗಳ |

ನೆರಪಿ ಹರನಂ ಹರಗಣಂಗಳನ್ನೆದೆ ಕೀರ್ತಿಸಿದ ||

ಧರೆಗುಭಯಕವಿಶರಭೇರಿಯಂ | ಡರಸುಕವಿ ಹರಿಬುಧವರನ ತ |

ದ್ವರಸುತನ ರಾಘವನ ಕೃಪೆಯಿಂ ರಚಿಸುವೆಂ ಕೃತಿಯಾ ||

ಈತನನ್ನು ಪದ್ಮಶಾಂಕ (ಸು. 1385), ವಿರೂಪಾಕ್ಷಪಂಡಿತ (1584), ಷಡಕ್ಷರದೇವ (1655) ಮೊದಲಾದ ವೀರಶೈವಕವಿಗಳು ಹೊಗಳಿದ್ದಾರೆ.

ತನ್ನ ಕವಿತೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ:—

ವೈರಿವದವಶಬ್ದವಚಮ | ತ್ಕಾರಮಧಮೋಪಮೆ ವಿಯತಿ ಪದ |

ಪೂರಕಂ ದುಸ್ಸಂಧಿಯನಿಬದ್ಧಂ ವಿರುದ್ಧಾರ್ಥ ||

ನೀರಸಂ ಶೈಥಿಲ್ಯವರ್ಣಂ | ಕಾರಕವಿರಹಿತಂ ಕ್ರಿಯಾಳಂ |

ಕಾರಹೀನವೆನಿಪ್ಪ ಪೊಳ್ಳಂ ತೂಟು ಕಳೆದಿಂತು ||

1. ರಾಘವಾಂಕಚಾರಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಶಿವದೇವ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಸರಸಮೃದುತರಯನುಕಗಮಕವಿ | ಸರಸಮಾಸಪ್ರಾಸದೇಶೀ |

ಸರಣಿಶಬ್ದಾರ್ಥೋಪಮಾಚಾತುರ್ಯಮಾಧುರ್ಯಂ ||

ಸರಳಪದಶಯ್ಯಾದ್ಯಧವ್ಯಾ | ಕರಣಯುತಲಾಲಿತ್ಯನಿಯಮಾ |

ಕ್ಷರಸಲಕ್ಷಣಭಾವಮಾಗಿರೆ ರಚಿಸುವೆಂ ಕೃತಿಯಾ ||

ಇವನ ಗ್ರಂಥ

ಬಸವಪುರಾಣ.

ಇದು ಭಾಮಿನೀಷಟ್ಟಿದಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದೆ; ಆಶ್ವಾಸ 8, ಸಂಧಿ 61, ಪದ್ಯ 3621.¹ ಇದರಲ್ಲಿ ಬಸವನ ಚರಿತವೂ ಅವನು ಮಾಡಿದ ಪವಾಡಗಳೂ ಹೇಳಿವೆ. ಅಲ್ಲಿ ಶಿವಭಕ್ತರ ಕಥೆಗಳೂ ಹೇಳಿವೆ. “ ಬಡಮತಿಯಾದ ನಾನು ಬಸವ ಪುರಾಣವನ್ನು ಹೇಗೆ ರಚಿಸಲಿ ” ಎಂದು ಕವಿ ಶಿವಯೋಗನಿದ್ರಾಮುದ್ರಿತ ದೊಳಿರಲು ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆಸೋಮೇಶನೂ ಅನಘದೇವಾದ್ಯನೂ ಕನಸಿನೊಳು ಬಂದು “ ನಾವು ನಿನ್ನಾತ್ಮದೊಳಗಿದ್ದು ಬಸವಕಥೆಯನ್ನು ವಿರಚಿಸುವೆವು; ಬರೆದು ಕೊಳ್ ” ಎನ್ನಲು ಅವರಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಶಿರಸಾವಹಿಸಿ ಮತಿವೆತ್ತು “ ಅಸಮಲಿಂಗೈ ಕ್ಯಾನುಭಾವಪ್ರಸರಮತಿ ಕವಿ ಸೋಮನಾಥಂ | ರಸಮೊಸರೆ ಮುನ್ನುಸಿದುರ್ದನೆ ಕನ್ನಡಿಸಿ ಪೇಟ್ಟಿದೆ ” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಬಸವನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ ಬಳಿಕ ಸಿದ್ಧವಟಿಧಾಮನಾದ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ.

ಆಶ್ವಾಸಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಪದ್ಯವಿದೆ:—

ಇದು ಸಕಳಮಾಹೇಶ್ವರಾಮಳ | ಪದಪಯೋಜಪರಾಗಮದಪ |

ಟ್ಟದವನಿಪ ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆಸೋಮೇಶ್ವರನ ಕಾರುಣ್ಯ ||

ಒದಗಿದಬಿಳಿಕಳಾಪ್ರಪೂರಿತ | ಹೃದಯ ಭೀಮಕವಿಪ್ರಣೀತಾ |

ಭೃದಯಬಸವಪುರಾಣಕಥೆಯೊಳ್ . . ||

ಇವನ ಬಂಧವು ಲಲಿತವಾಗಿಯೂ ಧಾರಾಳವಾಗಿಯೂ ಇದೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

1. ಗುರುರಾಜಚಾರಿತ್ರದ (ಸು.1650) ಒಂದು ಪ್ರತಿಯು ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಸೇರದ ಮೊದಲು ಒಲಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಸವಪುರಾಣದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಬರೆದಿದೆ:—ಬಸವಪುರಾಣದ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಟ್ಟಿದಂಗಳು ಸೂತ್ರತಟ್ಟಿ ಹಿಂಚುಮುಂಜಾಗಿಯೂ ಪೂರ್ವಾರ್ಧಪರಾರ್ಧಗಳು ಹಿಂಚುಮುಂಜಾಗಿಯೂ ಕಥೆಯೂ ಕಾಂಡಗಳೂ ಹಿಂಚುಮುಂಜಾಗಿಯೂ ಇವೆ. ಕಾಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದ ನಾಂದಿಯೇ ಪುನರೂ ಬಂದಿವೆ. ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ. ಅಂತು ಕಾಂಡ ೮ ಕ್ಕೆ ಸಂಧಿ ೬೦ ಕ್ಕೆ ಪದ ೩೬೨೧ ಕ್ಕು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದರೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆಯೆಂದು ತಿಳಿದುದು, ಕಡಮೆಯಾಗಿದ್ದರೆ ಲೇಖನದೋಷವೆಂದರಿವುದು. ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಸರ್ವಲಕ್ಷಣಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿರ್ದಿ ನೇರ್ಪಡಿಸಿದರು ನೀಲಕಂಠಾಚಾರ್ಯರು,

ಕೈಲಾಸ.

ಇಂದುರುಚಿ ಬಲಿದುದೋ ಹರಸ್ಮೇ | ರಂ ದಿವಿಯೊಳಾಕಾರಮಾಯೋ ಹಿ |
ಮಂದಳಿದುದೋ ಕರಿನಮಂ ಸುಧೆ ಬೆಳೆದಚಲಮಾಯೋ ||
ಕುಂದಚಂದನಮಲ್ಲಿ ಕಾಹರಿ | ಚಂದನಾಮರಸಿಂಧುಜಲಸಿತ |
ವೃಂದಮಾರೂಪಾದುದೆನೆ ರಜತಾದ್ರಿ ರಂಜಿಪುದು

|| 978 ||

ಭೃಂಗಿ.

ಅಂಗವಂ ನಡುಗಿಸುತೆ ಬಸುಣಂ | ಪೊಂಗಿಸುತಲಕ್ಕುಳಿಸುತುಂ ವಾ |
ದ್ವಂಗಗಳೆಗೆ ಬೆಚ್ಚುತ್ತೆ ಬೆದಜುತೆ ಬಾಯನುಣುಗಿಸುತೆ ||
ಕಂಗಳಂ ಮೆಳ್ಳಿಸುತೆ ಪಲ್ಲಿರಿ | ದುಂಗುಟಂಗಳನೊಣ ನಡೆಯುತೆ |
ಭೃಂಗಿ ನಗಿಸುತ್ತೇಡಿಸುತೆ ಶಿವನಿರೊಳಾಡಿದನು

|| 979 ||

ನಾಗಲಾಂಬೆ.

ಕಂದದೆಂದುಂ ದಿನದಿನಕೆ ಕಳೆ | ಗುಂದದೆಂದುಂ ರಾಹುಬಾಧೆಯೊ |
ಳೊಂದದೆಂದುಂ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ದಿನದಂದು ಶರದಿಂದು ||
ಕುಂದಗಂಧಿಯ ವದನರುಚಿಗೊರೆ | ವಂದುದಂದವೆನಿಪ್ಪುದೆಳವೆಣೆ |
ಯಿಂದವತಿಕಾಂತಿಯೊಳಿಸೆವುದಬಲಿಯ ಮಿಸುಪ ನೊಸಲು

|| 980 ||

ಮದಸಿಕಂ ಮುಟ್ಟಿದ ತಳಿರೊ ಪ | ಟ್ಪಿದವೆಣಗದರಲೋ ಶುಕಂ ಮು |
ಟ್ಪಿದ ಫಲವೊ ಗಣ ಮುಟ್ಟಿದಂಗಳನಂಬೊ ಕಳಹಂಸೆ ||
ಕರ್ದುಕದ ಮೃಣಾಲವೊ ಶರಧಿಯು | ಪ್ಪುದಕವೊಂದದ ಮಣಿಯೊ ಫಣಿ ಹಿಡಿ |
ಯದ ಸುಧಾಕರಬಿಂಬವೋ ಅವಳೆಸೆವ ಕನ್ನಿಕೆಯೋ

|| 981 ||

ಸೂರ್ರೋದಯ.

ಜಕ್ಕವಕ್ಕಿಗಳೆಕ್ಕೆಗೊಂಡುವು | ಪಕ್ಕಿಗಳು ಗಗನಕ್ಕೆ ನೆಗೆದುವು |
ಸಿಕ್ಕಿದಳಿ ಹೊಣವಂಟುವಬ್ಬಂಗಳ ಬಸುಣೊಳಿದು ||
ಉಕ್ಕು ಬಣತುದು ಚಂದ್ರಮನ ಮುಸು | ಕಿಕ್ಕಿದುವು ನೆಬ್ಬಲೆಗಳುಡುಗಳು |
ದಿಕ್ಕುಗೆಟ್ಟುವು ದೆಸೆದೆಸೆಗೆ ಪದ್ಮಂಗಳರಳಿದುವು

|| 982 ||

ಬಸವ.

ಅಚ್ಚ ಶಿವನೊಂದಚ್ಚು ಭಕ್ತಿಯ | ನಚ್ಚು ಶರಣರ ಮಚ್ಚು ಹಿರಿಯರ |
ಮೆಚ್ಚು ಸತ್ಯದ ಕೆಚ್ಚು ಪರವಾದಿಗಳಿದೆಯ ಕಿಚ್ಚು ||
ಮಚ್ಚು ರಿಸುವರ ಭಿಚ್ಚು ಕುಜನರ | ಬೆಚ್ಚು ಶಾಂತಿಯ ಹೆಚ್ಚು ಧೂರ್ತರ |
ಕೊಚ್ಚು ಕಲಿತನದಚ್ಚು ಸುಖಕಣಿ ಮುಚ್ಚು ಮುಣಿಯಿಲ್ಲ

|| 983 ||

ಬೇಡರು.

ಒಡಲುಗೊಂಡ ತಮಂಧಪಟಲವೊ | ನಡೆವ ನೀಲಾದ್ರಿಗಳೊ ಕೈಕಾ |
 ಲ್ಪದದ ಕಜ್ಜಲಗಿರಿಗಳೋ ಕರ್ಬೊನ್ನ ಭಿತ್ತಿಗಳೋ ||
 ನುಡಿಗಲಿತ ಮಾತಂಗಸಂಘವೊ | ಹೆಡೆಯುಡುಗಿದನಿತಾಹಿಗಳೊ ಎನ |
 ಲೆಡವಿದದೆ ಸಂದಣಿಸಿ ಬೇಡರು ಬಂದರಾಯೆಡೆಗೆ

|| 984 ||

ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕರ್ಮಮಾರ್ಗವಲಂಬನೆ.

ಹಟ್ಟಿಯೊಳು ಸುರಧೇನು ಬಂದಳ | ವಟ್ಟರಲು ಗೊಡ್ಡಂ ಪಿಡಿದು ಮತಿ |
 ಗೆಟ್ಟು ಕಣ್ಣಿದವೆನೆಂಬನವೊಲು ಪಿರಿದು ತವರಾಜ ||
 ಕಟ್ಟಿದಿರೊಳಾಗಳುಮಿರಲ್ಕದ | ಬಿಟ್ಟು ತವುಡಂ ಮುಕ್ಕುವನವೊಲು |
 ಗಟ್ಟವಜ್ರವಿರಲ್ಕೆ ಸುರಗಿಯನರ್ಥಿಸಿದನವೊಲು

|| 985 ||

ಕವಿಪುಟ್ಟಣಾಂಕ ಪಂಡಿತ. ಸು. 1380.

ಮನ್ಮಥವಿಜಯವನ್ನು ಬರೆದ ಕವಿಮಲ್ಲನು (ಸು. 1400) ಈತನನ್ನು ಹೀಗೆ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ:—

ಚತುರಚತುರ್ಮುಖಂ ಕೃತಕೃತಿಪ್ರಮುಖಂ ವರವೇದಶಾಸ್ತ್ರವಿ |
 ಶ್ರುತಮತಿ ಕಾಮತತ್ತ್ವಭರತಾಗಮಶಬ್ದವಿಚಾರಕಾವ್ಯಪ ||
 ದ್ವಿತೀಯಭಾವರಾಗರಮಣೀಯಕರಂ ಕವಿಪುಟ್ಟಣಾಂಕಪಂ |
 ಡಿತನೆನಲಾತನಂದಜು ಪೊಣ್ಣಿದ ಮಲ್ಲನದೇಂ ಕೃತಾರ್ಥನೋ ||

ಇದರಿಂದ ಈತನು ದೊಡ್ಡಪಂಡಿತನೂ ಕವಿಯೂ ಆಗಿದ್ದಂತೆಯೂ ಕವಿಮಲ್ಲನಿಗೆ ವಿದ್ಯಾಗುರುವಾಗಿದ್ದಂತೆಯೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆಯೋ ತಿಳಿಯದು. ಇವನು ಸುಮಾರು 1380ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು.

ನೃಸಿಂಹಕವಿ. 1382.

ಈತನು ಮಳವಳ್ಳಿಯ 21 ನೆಯ ಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆದುದಾಗಿ ಆ ಶಾಸನದ ಕೊನೆಯ—

ಪದ್ಯಂವಿರಚಿಸಿದಂ ನಿರ | ವದ್ಯಂ ಸುಕವೀಂದ್ರಲಪನಮಣಿಮಯಮುಕುರಂ |
 ಮಾದ್ಯತ್ಕಂಠೀರವರವ | ನುದ್ಯತ್ತುಹಿಸಾಂಶುಕಿರಣಕೀರ್ತಿ ನೃಸಿಂಹಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಈ ಶಾಸನವು ವಿಜಯನಗರದ ಹರಿಹರರಾಯನ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ 1382 ರಲ್ಲಿ ಬರೆದುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಬಡವಾರಕುಲತೀಲಕ ಲೋಭಿರಾಯಗಜಾಂಕುಶ ಕೀರ್ತಿ ದೇವತನೂಭವ ಭಟ್ಟರ ಬಾಚಿಯಪ್ಪನು ತುಂಗಭದ್ರಾತೀರದಲ್ಲಿ ಪರಮಪದವ ನೆಯ್ದಲು ಆತನ ಮಗ ಬುಕ್ಕಣ್ಣನು ಶಾಸನವನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಮಾಡಿದಂತೆ ಹೇಳಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಒಂದು ಪದ್ಯವನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ:—

ಬಾಚಿ.

ಶೂರತಯಂ ಮೃಗಾಧಿಪನೊಳಾಕ್ಷ ಮೆಯಂ ಕ್ಷಿತಿಯೊಳ್ ಗಭೀರಮಂ |
 ವಾರಿಧಿಯೊಳ್ ಮನೋರಮತಯಂ ಮಕರಧ್ವಜನೊಳ್ ಸುಶಾಂತಿಯಂ ||
 ವಾರಿಜವೈರಿಯೊಳ್ ಪಡೆದು ಪದ್ಮಜ ನಿರ್ಮಿಸಿದಂತೆ ರಂಜಿತಂ |
 ಚಾರುಚರಿತ್ರೆ ಕೀರ್ತಿಯ ತನೂಭವ ಬಾಚನುದಾರನುರ್ವಿಯೊಳ್ || 986 ||

ಮಧುರ. ಸು. 1385.

ಈತನು ಧರ್ಮನಾಥಪುರಾಣವನ್ನೂ ಗುಮ್ಮಟ್ಟಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ಒಂದು ಅಷ್ಟಕವನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಇವನು ಜೈನಕವಿ; ವಾಜಿವಂಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು; ಭಾರದ್ವಾಜಗೋತ್ರದವನು; ಇವನ ತಂದೆ ವಿಷ್ಣು, ತಾಯಿ ನಾಗಾಂಬಿಕೆ, ಪೋಷಕ ಬುಕ್ಕರಾಜಸುತ ಹರಿಹರರಾಯನ ಪ್ರಧಾನನಾದ ಮುದ್ದದಂಡೇಶ. “ಭೂನಾಥಾಸ್ಥಾನ ಚೂಡಾಮಣಿ” ಎಂಬುದರಿಂದ ಈತನು ಹರಿಹರನ ಆಸ್ಥಾನಕವಿಯಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು.

ಧರ್ಮಪುರಾಣರಚನೆಗೆ ಕಾರಣವು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ:—

ಕೊಟ್ಟು ಬಾಗೆಯ ವಿಭುವಾದ ಬೊಮ್ಮಿ ಸೆಟ್ಟಿಗೂ ಬೈಚಾಂಬೆಗೂ ಬ್ರಹ್ಮ,¹ ನಾಗ, ಮಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಜುನ ಎಂಬ ಮೂವರು ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು. ಇವರು ಜೈನರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಮಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಜುನನು ಅಥವಾ ಮಲ್ಲಿನಾಥನು ಕೊಂಡಕುಂದಾನ್ವಯದ ಮೂಲಸಂಘದ ದೇಶೀಯಗಣದ, ಬಲ್ಲಾಳರಾಯಜೀವರಕ್ಕಾ ಪಾಲನೆಂಬ ಬಿರುದುಳ್ಳ ಚಾರುಕೀರ್ತಿಪಂಡಿತನ ಪಟ್ಟಕ್ಕನುಗತನಾದ, ರಾಜಪೂಜಿತನಾದ, ರಾಜಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಜಿನಮಾರ್ಗಮೆ ಮಾರ್ಗಮೆಂದು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ, ಅಭಿನವಚಾರುಕೀರ್ತಿಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯನ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದು ಗೋಮಟೇಶ್ವರ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಅನೇಕಾವೃತ್ತಿ ಅಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದ, ಪಂಡಿತದೇವನ ಶಿಷ್ಯನು. ಆಹಾರಾಭಯಭೈಷಜ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದಾನಗಳಿಂದ ನೆಗಳೆವಡೆದ ಈ ಮಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಜುನನು ಮಧುರನ ಬಳಿಗೆ

1. ಇವನನ್ನು “ವಿನುತಾಶೇಷಕಲಾವಿಲಾಸರಚನಾವಿಸ್ತಾರದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಂ” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಇವನೂ ಕವಿಯಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು.

ಬಹುದು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ನಾನಾವಸ್ತು ಪ್ರತಿಪತ್ತಿಯಂ ಸಲಿಸಿ ಅವನನ್ನು ಧರ್ಮಭೂಷಣನ ಹಿಂದೆ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದ ಭಟ್ಟಾರಕ ರಾಜರಾಯಗುರುವೆನಿಸಿದ ವರ್ಧಮಾನಮುನಿಯ ಸನ್ನಿಧಿ ಗೊಯ್ದು ಅವನಿಂದ ಹೇಳಿಸಲು ಕವಿ ಈ ಧರ್ಮಸಾಧಪುರಾಣವನ್ನು ರಚಿಸಿದನು.

ಬುಕ್ಕರಾಜನ ಮಗನಾದ ಹರಿಹರರಾಯನು 1377 ರಿಂದ 1404 ರ ವರೆಗೆ ಆಳಿದುದಾಗಿ ತಿಳಿವುದರಿಂದ ಆ ರಾಜನ ದಂಡಾಧಿಪನಲ್ಲಿ ಅಶ್ರಿತನಾಗಿದ್ದ ಈ ಕವಿ ಸುಮಾರು 1385 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದು.

ಈತನಿಗೆ ಕಲಾವಿಲಾಸ, ಕವಿರಾಜಕಲಾವಿಲಾಸ, ಕವಿಮಾಧವ, ಮಧುರ ಮಾಧವ, ಸರಸಕವಿರಸಾಲವಸಂತ, ಭಾರತೀಮಾನಸಕೇಳೀರಾಜಹಂಸ, ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾಸಮುದಯಸುಮನಸ್ಸಂಚರಚ್ಚಂಚರೀಕ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳಿದ್ದಂತೆ ತೋರು ತ್ತದೆ.

ಪೂರ್ವಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಪ, ಪೊನ್ನ, ರನ್ನ, ನಾಗಚಂದ್ರ, ನೇಮಿ ಚಂದ್ರ, ಜನ್ನ ಇವರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಕವಿತಾಚಾತುರಿಯನ್ನು ಹೇಳುವ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ಲೇಷೆಯಿಂದ ಜನ್ನ, ರನ್ನ, ಪುಷ್ಪದಂತ, ಗಜಾಂ ಕುಶ, ಮನಸಿಜ, ಶ್ರೀವಿಜಯ, ಸುಜನೋತ್ತಂಸ, ಯಶಶ್ಚಂದ್ರ, ನೇಮಿಚಂದ್ರ ಇವರುಗಳ ಹೆಸರನ್ನೂ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ:—

ಕವಿತಾಶ್ರೀಗೆ ಜನಾರ್ದನಂ ಪುರುಷರತ್ನಂ ಪುಷ್ಪದಂತಂ ರಿಪು |

ಪ್ರವರೋತ್ತಂಗಳಜಾಂಕುಶಂ ಮನಸಿಜಾಕಾರಂ ಸಭಾಮಧ್ಯಲ ||

ಬ್ಧವರಶ್ರೀವಿಜಯಂ ಸಮಸ್ತಸುಜನೋತ್ತಂಸಂ ಯಶಶ್ಚಂದ್ರನು |

ತ್ಸವಲೀಲಾರಥನೇಮಿಯೆಂದು ಮಧುರಂ ಪೆತ್ತಂ ಮಹಾಖ್ಯಾತಿಯಂ ||

ಇವನನ್ನು ಮಂಗರಸ 111 (1508) ಮೊದಲಾದ ಕವಿಗಳು ಸ್ತುತಿ ಸಿದ್ದಾರೆ. ತನ್ನ ಕವಿತಾಚಾತುರಿಯನ್ನೂ ಗುಣಾದಿಗಳನ್ನೂ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ ಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ:—

ಮದನನ ಬಿಲ್ಲ ಬಲೈ ಬಲಿದತ್ತು ವಸಂತದ ಮೋಹನಂ ಪೊದ |

ಝಡು ಕಡುಗಾಡಿವೆತ್ತಲಿವ ತಂಕಣಗಾಳಿಯ ಸೊಂಕು ಸೊರ್ಕುವೆ ||

ತ್ರುದು ಪುದುವಂದುದಂದು ನೆಲೆವೆರ್ಚಿರೆ ಭಾವರಸಂ ರಸಜ್ಞಿಯೊಳ್ |

ಮೃದುಪದವಿಟ್ಟಳಕ್ಕುಮನೆ ಭಾರತಿ ಬಂದು ಕಳಾವಿಳಾಸನಾ ||

ಆವ ರಸಾತಿರೇಕವೊ ಕರಾಗದೊಳೊಡುವ ರಾಜಕೀರಲೀ |

ಲಾವಚನೆಗಳೋಗಡಿಸಲುಕ್ಕೆವದಿಂ ಕುಡುಕೆಂದು ತಂದು ಚಂ ||

ಚೂವಿವರಕ್ಕೆ ಮಾಣಿಕದ ಮುದ್ರಿಕೆಯಂ ಪಡಿಗೆತ್ತು ಭಾರತೀ |

ದೇವಿ ನಿರಂತರಂ ಸವಿವಳಾತನ ನವ್ಯವಚೋವಿಳಾಸಮಂ ||

ಕವಿಮಧುರನ ಮಾತುಗಳೇಂ. | ಸವಿಯೊ ಮದಸ್ಸ ವಕೆ ಮೊರೆವ ಮುಜುದುಂಬಿಗಳಂ |
 ತನೆ ತೊಲಗಿಸಿ ತನ್ನಯ ಮೊಜ್ಜಿ ಗಿವಿಯುಂ ಮೊಗೆ ಮೊಗೆದು ಸುಮುಖನಾಸ್ವಾದಿಸುವಂ ||
 ವೆಸರೆಸಕದ ಪಾಲಯ್ಯಂ | ಪೊಸತೇನೆಜ್ಜಿದುಂಬುದೆಂಬಿಲಂ ಗಡಮೆಂಬೀ |
 ಗಸಣಿಯೊಳೊಂದದೆ ನೆಗಪ್ಪಿಂ | ಲ್ಲೆಸರುಂ ಮಧುರಂ ದಲವನ ಮಾತುಂ ಮಧುರಂ ||
 ಗಣಿದಂ ಗೊಳ್ಳೊಡೆ ಮಿಕ್ಕ ನಕ್ಕರದ ಮಾತಂತಿಕೆ ತನ್ನಾಣೆಗೋ |
 ಸಣೆ ಸಲ್ಗುಂ ಸುಕವೀಂದ್ರವೃಂದಸಭೆಯೊಳ್ ತಾನೆಂದೊಡಮ್ಮ ಮ್ಮ ಧಾ ||
 ರಿಣಿಯೊಳ್ ಕೇಳ್ವ ಜಯಾ ಜಡಾ ಮಧುರನಂ ನಿರ್ಣೀತಕರ್ಣಾಟಲ |
 ಕ್ಷಣಭಾಷಾಕವಿರಾಜನಂ ಪ್ರವಿಲಸದ್ವಾಣೀಮುಖಾಂಭೋಜನಂ ||
 1 ನೆರೆಯಜಾಯದ ಹೊರೆಯಜಾಯದ | ಬಿರುದುಗಳೇಕೆಮಗೆ ಕೃತಿಯನೀಕ್ಷಿಸಿ ಮಿಗೆಮ |
 ಚ್ಚರಿಸುವ ಕವಿಯೆದೆ ಬಿಕ್ಕನೆ | ಬಿರಿದಿದುದೆ ಬಿರುದು ಮಿಕ್ಕ ಬಿರುದುಂ ಬಿರುದೇ ||
 ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ

1. ಧರ್ಮನಾಥಪುರಾಣ.

ಇದು 15 ನೆಯ ತೀರ್ಥಕರನಾದ ಧರ್ಮನಾಥನ ಚರಿತೆ (ನಮಗೆ ಸಮಗ್ರ ನಾದ ಪ್ರತಿ ದೊರೆತಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಇಷ್ಟಶ್ಲೋಕಗಳಿವೆಯೆಂದು ಹೇಳಲಾರೆವು.) ಈ ಗ್ರಂಥದ ಉತ್ಪತ್ಯುತೆಯನ್ನು ಕವಿ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ:—

ಬಣ್ಣಣಿಯ ಕುಸುರಿವಾತುಗ | ಲಣ್ಣಂದಿರ ತೆಜದಿನನ್ನದಿನ್ನದೆನುತ್ತಾಂ |
 ಬಣ್ಣೆಸಲಜಯೆಂ ಕವಿತೆಗೆ | ಕಣ್ಣೆಲೆಯಾದುದು ಕಲಾವಿಲಾಸನ ಕಾವ್ಯಂ ||
 ಆದಿಪುರಾಣಂಗಳ್ ಪಲ | ದಾದುವೆನಲ್ ಮತ್ತೆ ಮಧುರಕವಿತಾಮೃತಮು |
 ತ್ಪಾದಿಸೆ ಚೋದ್ಯವಿದಭಿನವ | ಮಾದುದು ಧಾರಿಣಿಗೆ ಧರ್ಮನಾಥಪುರಾಣಂ ||

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಧರ್ಮನಾಥನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬಳಿಕ ಸಿದ್ಧಾದಿಗಳು, ಯಕ್ಷಿಯಕ್ಷರು, ಸರಸ್ವತಿ, ಅನುಬದ್ಧಕೇವಲಿಗಳು, ಕೇವಲಿಗಳು, ದಶಪೂರ್ವಧರರು, ಏಕಾದಶಾಂಗಧಾರಿಗಳು, ಇವರನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ ಅನಂತರ ಜಿನಸೇನನಿಂದ ಮಹಾನಂದಿಯೋಗಿಯವರಿಗೆ ಗುರುಗಳನ್ನು¹ ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ. ಅಶ್ವಾಸಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಗದ್ಯವಿದೆ:—

ಇದು ಸಕಲಸುಕವಿಜನಮನಸ್ಸು ಧಾಕರಕಾಂತಸಂತತದ್ರವೀಕರಣಕಾರಣ ಕರ್ಣಾಟ ಕವಿತಾಕಲಾವಿಲಾಸವಿಧು ಮಧುರಕವೀಂದ್ರ ನಿರ್ಮಿತಮಪ್ಪ ಧರ್ಮನಾಥಪುರಾಣದೊಳ್.

1. ಈ ಪದ್ಯವು ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನದ 121 ನೆಯ ಸೂತ್ರದ ಕೆಳಗೆ ಉದಾಹೃತವಾಗಿದೆ.

2. ಜಿನಸೇನ, ವೀರಸೇನ, ಸಮಂತಭದ್ರ, ಅಕಳಂಕ, ಪೂಜ್ಯಪಾದ, ಗುಣಭದ್ರ, ಕುಂಡಕುಂದ, ಕವಿಪರಮೇಷ್ಠಿ, ಬಲಾತ್ಕಾರಗಣದ ಧರ್ಮಭಾಷಣದೇವ, ಇವನ 'ಸುಪಾಸನವನಿಸಗಿದ' ವರ್ಧಮಾನ ಮುನಿ, ಋಹಾನಂದಿಯೋಗಿ.

ಇವನು ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನದವನಾದರೂ ಇವನ ಬಂಧವು ಹಿಂದಣ ಜೈನಕವಿಗಳ ಬಂಧದಂತೆಯೇ ಪ್ರೌಢವಾಗಿಯೂ ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಇವನ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಕಾವ್ಯಸಾರವನ್ನು ಬರೆದ ಅಭಿನವವಾದಿವಿದ್ಯಾನಂದನೂ (1533) ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆದ ಭಟ್ಟಕಳಂಕನೂ (1604) ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ನೆಲ್ಲಗದ್ದ.

ಮೊಳೆವ ಪದಂ ಮಡಲಿಜುದುಜ್ಜಿ | ಬೆಳೆವ ಪದಂ ಪೊಡೆಗಳೊಡೆದು ಪಾಲ್ದೆನೆದುಜುಗ |
ಲ್ದೊಳೆವ ಪದಂ ಗಿಳಿವಿಂದುಗ | ಲಿಲ್ಲವ ಪದಂ ಕೆಯ್ಯೊಳೊಳ್ ಪದಂಬಡೆಸೆಗುಂ || 987 ||

ಉದ್ಯಾನವನ.

ನೀಪೊದವಿದ ನುಣ್ಣೊನೆಯಂ | ತೂಪ ರಸದ್ರಾಕ್ಷೆಗೆಸೆವ ಕುಸುಮದ ರಜದಿಂ |
ಕಾಪುವರಿದೊಸರ್ವಸೊನೆಯಂ | ತೂಪಿಜ್ಜಿವ ರಸಾಲತಗಳೇನೊಪ್ಪಿದುಪೋ || 988 ||

ತೆಂಗು.

ನಾರಿಕೇಳಮೆಸೆಗುಂ ಫಳಾಳಿಯಂ | ನಾರಿ ಕೇಳ ನೆಗಲ್ಪೊಮ್ಮೊಳೊಪ್ಪುವಿ |
ನೀರದಾವ ಸವಿ ನೋಡಿಮೆಂದಣಂ | ನೀರದಾವಳಿಗೆ ನೀಡುವಂದದಿಂ || 989 ||

ದಾಳಂಬ.

ಕೆಂಬರಲ್ಲಿಣೆಮಾಡುವರೇ | ಕೆಂಬ ರಸಂಬಡೆದು ರಂಜಪೊಳ್ಳುತ್ತಿನ ದಾ |
ಳಂಬದ ಬನದ ಶುಕಾಳಿಗ | ಳಂಬದವಣ್ಣಿಗಿ ತಣ್ಣಗಿದುವು ನೋಡಬಲೇ || 990 ||

ಮಂದಮಾರುತ.

ಬಿಡದುಗುವ ಸೊನೆಯ ಸೋನೆಯ | ಕಡುಗೆಸಣ್ಣೊಳ್ ಸಿಲ್ವಿ ಬಂದ ಮಾವಿನ ಕೆಯ್ಯಂ |
ಸಿಡಿದಲ್ಲಿ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ | ನಡೆವುದು ಕಣ್ಣುರುಡನಂತಿರುಪವನಪವನಂ || 991 ||

ದೇಶ.

ನಳಿನೀಗರ್ಭವಿಚಿತ್ರಶಿಲ್ಪಗೃಹಮಪ್ಪಾದೇಶದೊಳ್ ಸಂತತಂ |
ದಳಿತಾಂಭೋಜಕುಳಂ ಕೊಳಂ ಪರಿಮಿಳಧ್ವಂಗಾಳಿ ತಂಗಾಳಿ ನಿ ||
ಮರ್ಗಳರತ್ನಾವೃತಕಂದರಂ ದರಮುದಂಚಚ್ಚಂದನಂ ನಂದನಂ |
ವಿಳಸದ್ಧೂರಿಧನಂ ಜನಂ ಪೃಥುಘಟಾಸೀನಾಕುಳಂ ಗೋಕುಳಂ || 992 ||

ಚಂದ್ರಗ್ರಹಣ.

ಬಯ್ಯನೆ ಬಂದಂಬರದೊಳ್ | ಮೆಯ್ಯಂ ಮಜ್ಜೆಮಾಡಿ ಕಲಸಿದಮೃತದ ತುತ್ತಂ |
ಸುಯ್ಯದೆಲೈದುಂಬ ಕಾಲನ | ಕೆಯ್ಯನೆ ನಿಮಿದ್ತುರಾಹು ಸಸಿವಿಡಿದೆಡೆಯೊಳ್

|| 993 ||

ಅಶೋಕ.

ಮದಕಲಮರಾಳಗಮನೆಯ | ಪದಮಂ ಪಲ್ಲವದೆ ಪೋಲ್ವೆನೆಂಬನುರಾಗಂ |
ಪುದಿದಿದ್ ಶೋಕವಲ್ಲರಿ | ಸುಡತಿಯರೆಡಗಾಲೊಳೊದಸಿ ಕೊಂಡಪುದಿನ್ನಂ || 994 ||

ಅನೆಯ ಮರಿ.

ಮೊಲೆಗಳನುಂಬ ಪೆಪ್ಪಳಿಸಿ ನೋಡುವ ತಾಯ್ನಿಡಿ ಮೆಲ್ಲಪಲ್ಲಕೇ |
ದಲಮನಲಂಪಿನಂ ತೆಗೆದು ಸೂಸುವ ಸುಂಡಲನೆತ್ತಿ ಸುತ್ತ ನಾ ||
ಲೈಲದೊಳಡರ್ತು ಪಾಯ್ನು ಪರಿದಾಡುವನೇಕರಸಾನುಭಾವಮ |
ಗ್ಗಲಿಸಲದೊಂದು ಪಲ್ಲಮಣಿ ಲಲೆಯ ಚೆಲ್ಲಮನೇನೊಡರ್ಚಿತೋ || 995 ||

ಮಾಲೆಗಾರ್ತಿ.

ನೋಡಿದೊಡೀಕೆ ಪೊಚ್ಚ ಪೊಸನೆಯ್ವಿಲ ಮಾಲೆಗಳಾದುಪೋತು ಮಾ |
ತಾಡಿದೊಡೊಪೊ ಬಂದುಗೆಯ ಮಾಲೆಗಳಾದುವು ಮಂದಹಾಸಮಂ ||
ಮಾಡಿದೊಡಚ್ಚ ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಮಾಲೆಗಳಾದುವಿದೊಂದು ಚೋದ್ಯಮಂ |
ನೋಡಿರೆ ಮಾಲೆಗಾರ್ತಿಯೊ ದಿಟಕ್ಕಿವಳಗ್ಗದ ಮಾಯಕಾರ್ತಿಯೋ || 996 ||

ರಾಜ.

ಪರಿರಂಭಂಗೆಯ್ವೊಡೊಂದಲ್ಲದೆ ಕರಮೆರಡಿಲ್ಲೊಪೊ ದಿಗ್ವಂತಿಗೊಲ್ಲಾ |
ದರದಿಂ ಬಾಯ್ನೊಡಲಿಚ್ಚೊಪೊಡ ಸುಡು ಪಲವುಂ ನಂಜುವಾಯ್ ಪನ್ನಗೇಂದ್ರಂ ||
ಗೆರೆದಾನೋರಂತೆ ಬೆಂಬತ್ತೆಯುಮೆರ್ದೆಗುಡದೆಗ್ಗಾದಿಕೂರ್ಮಂಗೆನುತ್ತ |
ವರೆ ಬಿಟ್ಟುಮೂವರಂ ಭೂವರನ ಭುಜದೊಳಿರ್ಪಳ್ ಮನೋರಾಗದಿಂದಂ || 997 ||

ಪುತ್ರದೋಹದ.

ಮೆಲ್ಲನೆ ಮಲಗಿರೆ ಕದಪಂ | ಮೆಲ್ಲನೆ ಜಕ್ಕುಲಿಸೆ ನಕ್ಕು ಮಗನಗಿದೊದೆಯಲ್ |
ಮೆಲ್ಲದಿಗೆ ಸಿಲ್ವಿ ಹಾರಂ | ಝಲ್ಲನೆ ಪಟದೊಕ್ಕ ಮುತ್ತನೆಂದಾಯ್ದಪೆನೋ || 998 ||

ಬಿನದದಿನೋಡುತಂದುಗೆಯ ಗೆಜ್ಜೆಯ ಮೆಲ್ಲಲಿಯುಣ್ಣೆ ಪೊಣ್ಣೆ ಭೋಂ |
ಕನೆ ಪರಿತಂದು ನುಣ್ಣೊದಳ ಮಾತುಗಳಂ ಕಿಜುದಾಡಲಾನದೇ ||

ನೆನೆ ಕಡುನಾಣ್ಣ ಪಾಯ್ತು ಕೊರಲಂ ಬಿಗಿಯಪ್ಪಿ ಮರಲ್ಪು ನೋಲ್ಪು ನಂ |
ದನನೆಳಲೋಳಿವಾಯ ಸವಿಮುದ್ದಿನ ಸಮ್ಮದಮೆಂತು ಸಾಗ್ಗೊವೋ || 999 ||

ನಾಸ್ತಿ ಕವಾದ.

ನೆನೆದಿಲ್ಲದ ಪರಸುಖಮಂ | ಕನಸಿನ ಭತ್ತಕ್ಕೆ ಗೋಣಿಯೊಯ್ಯೊಲಿಹದೊಳ್ |
ತನಗತನುಸುಖಮನೀವೀ | ತನುವಂ ತಪಕೊಡ್ಡಿಗೊಡ್ಡುವಾಡುವನೆಗ್ಗಂ || 1000 ||
ಕಟ್ಟಿದಿರ ಸುಖಮನನಿತಂ | ಬಿಟ್ಟೀಗಳೆ ಬರ್ಪುದೆಂದು ಬರೆದಜುಗುಱಪಂ |
ಕೊಟ್ಟು ಪರಲೋಕದೋಲಿಯು | ನಟ್ಟಿದರಾರಾರ ಪಿತ್ತಪಿತಾಮಹರರಸಾ || 1001 ||
ಮೊದಲೊಳ್ ಲಜ್ಜೆಯನೆಯ್ವೆ ಸುಟ್ಟು ಕುರುಳಂ ಕೊಟ್ಟುಟ್ಟು ದಂ ಬಿಟ್ಟು ಲೋ |
ಕದ ಹಾಸ್ಯಕ್ಕೊಳಗಪ್ಪ ಬೂತುಗಳ ಮಾತೆಂ ಸತ್ತು ಕಾಣೊಂದು ಸ ||
ಗ್ಗದಿನರ್ದಲಿಯೆ ನಾಡೆ ಕಾಣ್ವ ನರಕಂ ಲೇಸೆಂದು ಮೆಯ್ಯೊಲ್ವ ಲೋ |
ಕದ ಬಾಯ್ತಾದೆಯನೆಯ್ವೆ ಕೇಳ್ವುಮೆಲೆ ಧಾತ್ರೀನಾಥ ಬೇಳಪ್ಪದೇ || 1002 ||

ನೀತಿ.

ನವರಂಧ್ರವೆಂಬ ಕನ್ನಂ | ಸವೆದಿರಲೊಡಲೆಂಬ ಮನೆಯೊಯ್ಯನೆ ಪೊಕ್ಕಾ |
ಜವನೆಂಬಾರಡಿಗಳ್ಳಂ | ತವಕದಿನಸುವೆಂಬ ವಸುವನೊಯ್ಯದೆ ಮಾಣಂ || 1003 ||
ಕಟ್ಟೋಗರಮಿಲ್ಲದೆ ಗಡ | ಬಟ್ಟೆಗರಡಿಯೆತ್ತರಡನಿ ಕಡುನಿಡುವಯಣಂ |
ಮುಟ್ಟರೆ ಸಂಬಳದನ್ನಂ | ಗಟ್ಟದೆ ಮುಜುಭವದ ಬಟ್ಟೆಪೋಸವನೆಗ್ಗಂ || 1004 ||

2. ಗುಮ್ಮಟಿಸ್ತುತಿ.

ಇದು ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳೂಳದ ಗೊಮ್ಮಟೇಶ್ವರನ ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ಅಷ್ಟಕವು
ಎಂಬಂಶವು ಈ ಗ್ರಂಥಾಂತದಲ್ಲಿರುವ ಈ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ:—

ಭೂನಾಥಾಸ್ಥಾನಚೂಡಾಮಣಿ ಮಧುರಕವೀಂದ್ರಂ ವಿನೋಯಾನುಕಂಪಾ |
ಧೀನಂ ಸದ್ಭಕ್ತಿಯಿಂ ಬಿತ್ತರಿಸಲಭಿನವಪ್ರಾತಿಹಾರ್ಯಂಬೊಲೆಂಬಾ ||
ದೀನವ್ಯಕ್ತವೈದಿವ್ಯಾಷ್ಟಕಮನೆ ನುಡಿದಗೋದಿದರ್ಗಾವಗಂ ನಿ |
ತ್ಯಾನಂದಶ್ರೀಯನೀವಂ ಬೆಳುಗುಳನಗರೀನಾಯಕಂ ಗುಮ್ಮಟೇಶಂ ||

ಇದರಲ್ಲಿ 9 ವೃತ್ತಗಳಿವೆ. ಪ್ರತಿಸದ್ಯೂ ಗುಮ್ಮಟೇಶಾ ಎಂದು ಮುಗಿಯು
ತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಒಂದೆರಡು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಶ್ರೀಪಾದಾಂಭೋಜದೊಳ್ ಮುಂಬರೆದೊಜಗುತಮಳ್ಳುಂಬಿಯಂತಟ್ಟಿಱಂ ನಾ |
ಭೀಷಣಾರ್ವತದೊಳ್ ತತ್ತಳಿಸುತುಮೆಳವಿನಾಸನ್ನೆ ವಕ್ರೇಂದುವಂ ಸಾ ||
ದಾರ್ಪೊಟ್ಟುಂ ನರ್ತನಂಗೆಯ್ದು ಚಟುಳಚಕೋರಾಳಿಯಂತನ್ನ ನೇತ್ರಂ |
ಬಾಪಿನ್ನಂತಪ್ಪ ಲಾವಣ್ಯದ ತವನಿಧಿಯೋ ನಿನ್ನ ಮೆಯ್ ಗುಮ್ಮಟೇಶಾ || 1005 ||

¹ ಮುಟಿಗೊಂದು ಕೋಡದುಗ್ರಾತಪಕೆ ಸಡೆಯದುದ್ದದ್ಧಿಮುಕ್ಕಳ್ಳದೋರಂ |
ತೊಲವಿಂ ಸಮ್ಯಕ್ತಪೋಮಾರ್ಗದೊಳೊದವಿದವಂಗಳ್ಳಯಶ್ರೀ ಕರಂ ಕೆ ||
ಯ್ಯೊಳಗಪ್ಪಳ್ ತಪ್ಪಳೆಂದುವರ್ಗನುವಿಸುವಂತಾವಗಂ ತೋಟುವೀನಿ |
ಶ್ಲಲಮೂರ್ತಿಶ್ರೀಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಮನಜಿಮರುಳರ್ ಬಲ್ಲರೇ ಗುಮ್ಮಟೀಶಾ

|| 1006 ||

ಪದ್ಮಣಾಂಕ. ಸು. 1385.

ಇವನು ಪದ್ಮರಾಜಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಈತನು ವೀರಶೈವ ಕವಿ; ಕೆರೆಯಪದ್ಮರಸನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು. ತನ್ನ ವಂಶಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ:—

ಶಿವಯೋಗಿಮಲ್ಲರಸ ಅಥವಾ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಪಂಡಿತ; ಮಗ ಸಕಲೇಶಮಾದ ರಸ; ಮಗ ಮಾಯಿದೇವ; ಮಗ ಕೆರೆಯಪದ್ಮಣಾರ್ಯ; ಮಗ ಕುಮಾರಪದ್ಮರಸ; ಮಗ ವಿಶ್ವಾರಾಧ್ಯ; ಮಗ ದೇವಾರಾಧ್ಯ; ಮಗ 'ನೂರೊಂದು ಪಾದ ಗದ್ಯವನುಸಿದುರ್ ಪೂವಂ ಪಡೆದ' ಗೌರಾರ್ಯ; ಮಗ ದೇವಾರ್ಯ; ಮಗ ವೀರಣಾಚಾರ್ಯ; ಮಕ್ಕಳು ಪದ್ಮಣಾರ್ಯ, ಚಾಮುಂಡಾರ್ಯ; ಪದ್ಮಣಾರ್ಯನ ಮಗ ಕವಿ ಪದ್ಮಣಾಂಕ.

ತನ್ನನ್ನು ಉಭಯಕವಿ ಎಂದು ವಿಶೇಷಿಸಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಇವನು ಕೆರೆಯಪದ್ಮರಸನಿಂದ (ಸು. 1165) ಎಂಟನೆಯ ತಲೆಯವ ನಾದುದರಿಂದ ಅವನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು 200 ವರ್ಷ ಈಚೆಯವನಾಗಿದ್ದಿರ ಬೇಕು; ಸುಮಾರು 1385 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಪೂರ್ವಕವಿಗಳನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. —

ಪದೆದು ಬುಧರಾಶ್ರಯಿಪ ಬಾಣಂಗಳಿಸಿತಕಂಠ |

ಪದಭಕ್ತನುಧ್ಧಟಂಗತುಳಕವಿ ರಾಘವಂ |

ಗುದಿತಕುಕವಿಮುಖೇಂದುರಾಹು ಭೋಜಂಗೆ ಮಂಗಳಮಯಹರೀಶ್ವರಂಗೆ ||

ಸದಯದೇವಾರ್ಯಭೀಮಂಗೆ ಗುರುತರಗುಣಾ |

ಸ್ವದಮಯೂರಂಗೆ ಜಿತರುಷಕೇತುರೂಪನೇನಿ |

ಸಿದ ಮಲುಹಣಂಗೆ ಲೋಕಾಪ್ತಭಾರವಿಗಿಜಗುವೆಂ ನವಗ್ರಹಬಲಾರ್ಥಂ ||

ತನ್ನ ಕವಿತಾಚಾತುರಿಯನ್ನು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇತರರು ಹೊಗಳಿದಂತೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ:—

1. ಇದು ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನ ಸೂತ್ರ 140 ರ ಕೆಳಗೆ ಉದಾಹೃತವಾಗಿದೆ.

ರಸದಾಳಿಯೆಸೆವ ಪಾಲ್ಗೊನ್ನಲೊ ಸೊಗಯಿಪ ಪೊಚ್ಚೆ |
 ಪೊಸಜೀನ ಸೋನೆಯೋ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ಸನಿಯ ಬ |
 ಟ್ಟೊಸರ್ದು ಪರಿತರ್ಪ ದಿವ್ಯಾಮೃತದ ತೊಟ್ಟೆಯೊ ಪಾಲ್ಗಡಲುರ್ವಿ ಮೇರೆದಸ್ತಿ ||
 ಒಸೆದು ದಾಂಗುಡಿವಿಟ್ಟು ಪಸರಿಸಿತೊ ಈ ಕೃತಿಯ |
 ರಸಪೊ ಪೇಚ್ಚಿಂದೆಲ್ಲ ರಸಿಕರಾನಂದಿಪಂ |
 ತಸಗುವುದು ತದ್ವಿಧಿಯೊಳೆಸಗದಿದೊಡೆ ಬಯ್ಯರೇ ಬಡಿವರೇ ಜಡಿವರೇ ||
 ನುಡಿ ಬೆಡಂಗಂ ಬೀಜಿ ರೀತಿ ವಿಖ್ಯಾತಿಯಂ |
 ಮಡಲಿಡೆ ಚಮತ್ಕಾರಮಮಮ ಸತ್ಕಾರಮಂ |
 ಸಡಗರಿಸೆ ಮೋಹನಂ ಮೋಹರಿಸೆ ಗಾಡಿ ಪರಿದಾಡಿ ಪೊಜಿಪೊಣೆ ಸೂಸೆ ||
 ಕಡುಜಾಣ್ಣೆ ಕೈಗಣ್ಣೆ ಮೃದುಪದಂ ಸಂಪದಮ |
 ನಡರೆ ಭಾವಂ ಸತ್ತ್ವಭಾವಮಂ ಕೈಗೈಯಿ |
 ಪಡೆದು ಕೃತಿಯಂ ಶಿವಾರ್ಪಿತವನೆಸಗುವ ನಿನ್ನ ಸೈವಿಂಗೆ ಸಾಟಿಯುಂಟೇ ||
 ಇವನ ಗ್ರಂಥ

ಪದ್ಮರಾಜಪುರಾಣ.

ಇದು ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸನ ಚರಿತವು ; ವಾರ್ಧಕವಟ್ಟಿದಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದೆ ;
 ಸಂಧಿ 13, ಪದ್ಯ 1266.

ಈ ಗ್ರಂಥದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಕವಿ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ :—

¹ ಸತಿಸಪ್ತಮಿಯ ಭೇದಮಂ ಜಿಲ್ಲಕುಳಕ್ಕಳಮ |
 ನತಿಶಯದ ಗಮಕಕ್ರಿಯಾಸಮಾಸಂಗಳಂ |
 ರುತಿಸಪ್ತಸಂಧಿಯಂ ತದ್ವಿತಪದಮನಪಭ್ರಂರದೇಶೀಯಂಗಳಂ ||
 ನುತಮಾಗೆ ಯೋಗಿಸ ಸಮಾಸಮಂ ಸುಸಮಸಂ |
 ಸ್ವೃತಮಂ ವಿರಹಿತಾವ್ಯಯೋರುಸಂಸ್ಕೃತಲಿಂಗ |
 ತತಿ ಶಿಥಿಲಪದಮುಖಾದ್ರುಕ್ತ ಲಕ್ಷಣಮಜಾವ ಚತುರರೀಕೃತಿಗೊಲಿಯರೇ ||
 ಸರಸತ್ವದಿಂ ಸಲಕ್ಷಣದಿಂ ಬೆಡಂಗಿನಿಂ |
 ಪರಮಸೌಂದರ್ಯದಿಂ ಜಾತಿಯಿಂ ಗುಣದಿನು |
 ತ್ವರವೃತ್ತಿಯಿಂದಲಂಕಾರದಿಂ ಮೋಹನದೆ ಭಾವದಿಂ ನಿರ್ದೋಷದಿಂ ||

1. ಶಬ್ದಮಣಿಪರ್ಕಣದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ "ಗಮಕಸಮಾಸದಿಂ" ಎಂದಾರಂಭಿಸುವ ಪದ್ಯದೊಡನೆ
 ಕೋರಿಸಿ.

ನಿರುಪಮಮೃದೂಕ್ತಿಯಿಂ ಪ್ರೀತಿಯಿಂ ರೀತಿಯಿಂ | .

ವರಗಮಕದೇಸಕದಿಂದೊಳ್ಳಿಂ ಸಕಲಕಲಾ |

ಸ್ಫುರಣದಿಂದೊಪ್ಪುವೀಕ್ಯತಿಯುವತಿ ಕೋವಿದರನೇಂ ಸೋಲಿಸದೆ ಬಿಡುವಳೇ ||

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಕವಿ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬಳಿಕ ಪಾರ್ವತಿ, ಬಸವ, ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ಗುಂಗಾಂಬಿಕೆ, ವೀರಭದ್ರ, ಭೃಂಗಿ, ಪಣ್ಣುಖ, ಪ್ರಮಥಗಣ, ಅರುವತ್ತು ಮೂವರು ಇವರುಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ ತರುವಾಯ—

ಶ್ರೀ ವಿಶುದ್ಧಪ್ರಕರಣಂಗಳನೆಸಗಿ ವೇದ |

ಶೈವತಂತ್ರಾವಳಿಗೆ ಭಾಷ್ಯಮಂ ದೀಪಿಕೆಯ |

ನಾನ್ಯತ್ತಿಯಂ ನ್ಯಾಖ್ಯೆಯಂ ಬರೆದ ಬೋಧಾಯನಾರ್ಯನುರುಶಂಕರಾರ್ಯಂ ||

ಓಷೋ ಹರದತ್ತರ್ ತ್ರಿಲೋಚನಾಘೋರಶಿವ |

ದೇವಗುಣನಿಲಯಸರ್ವಾತ್ಮ ಶಂಭುಗಳಾನ |

ತಾವನರ್ ಭೂತಿಕಂ ಠಾದಿಪೂರ್ವಾಚಾರ್ಯರ್

ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರಸಂಗ್ರಹಶಾಸ್ತ್ರಕಾರನೆನಿಸಿದ ನೀಲಕಂಠನಾಗಾರ್ಯ, ಬಸವ ರಾಜೀಯಮಂ ನೆಗದ್ದೆ ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆಸೋಮೇಶ್ವರ, ಸಾರೋದ್ಧಾರಮಂ ಪಡೆದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರಾರಾಧ್ಯ, ಶಿವಜ್ಞಾನದೀಪಿಕೆಯ ರಚಿಸಿದ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಾಚಾರ್ಯ, ಶಿವಲಿಂಕಮಂಚಣ್ಣ, ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಸಂಠಿತಾರಾಧ್ಯ, ಶ್ರೀಪತಿಪಂಡಿತ—ಇವರುಗಳನ್ನು ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ.

ಆಶ್ವಾಸಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ—

ಮದಕುಧರವಿದಳನಭಿದುರ ಪರಮಶಿವಭಕ್ತ |

ಪದಶತದಳಾದಭ್ರಮಕರಂದಲೀಲಾಪ್ರ |

ಮದಸರಪಶೀಭೂತಮಧುಕರೋಪಮ ಪದ್ಮಣಾಂಕಸ್ರಗೀತಮಾಗಿ ||

ಸದಮಳಾಖಿಳಶಾಸ್ತ್ರಸಾರಮೆಂದೆನಿಸುವ |

ಭೃದಯಕರಪದ್ಮರಾಜಪುರಾಣಕಥೆಯೊಳ್

ಎಂದಿದೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಕೆರೆಯಪದ್ಮರಸನು ಲೋಕಾಯತಿಕಾರ್ಹತ ಬೌದ್ಧ ಮೀಮಾಂಸಕ ಭಾಟ್ಟ ಶಾಕ್ತಮತಗಳನ್ನು ವಾದದಲ್ಲಿ ಖಂಡಿಸಿದಂತೆ ಹೇಳುವ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕವಿ ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಗಳ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗಿ ಸೇರಿಸಿ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಗ್ರಂಥವನ್ನು 'ಪಾಪಕ್ಷಯಾರ್ಥಂ ಭಕ್ತಿಯಿಂ ವಿರಚಿಸಿದೆಂ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಹೊಯ್ಸಳವಂಶವನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಹೊಯ್ಸಳಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಇತರರು

ಹೇಳುವ ಹಾಗೆಯೇ—ಒಬ್ಬ ಯತಿ ಸಳನಿಗೆ ಸೆಳೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಹುಲಿಯನ್ನು ಹೊಯ್ಯೆಂದು ಹೇಳಲು ಹೊಯ್ದುದರಿಂದ ಈ ಹೆಸರು ಬಂದಿತೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಇವನ ಬಂಧವು ಪ್ರೌಢವಾಗಿಯೂ ಲಕ್ಷಣಬದ್ಧವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಸದ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ:—

ವಸಂತ.

ಅಸುಗೆ ನೇಣುಲೆ ಮಾಮರಂ ಪಲಸು ಮೊದಲಾಗಿ |
 ಮಿಸುಪ ಮರಗಳ್ ಕನಗೊನರ್ ಚಿಗುರ್ ಚಿಂದಳಿರ್ |
 ಪೊಸನನೆಗಳುಳ್ಳರಲ್ ಕಸುಗಾಯ್ ಕರಂ ದೋರೆ ತನಿವಣ್ಣಳಾಂತು ಮೆಜೆಯೆ ||
 ಒಸೆದವಜಿ ಸವಿಯನುಜಿ ಸವಿದು ಪಡಿಯಜವಕ್ಕಿ |
 ಯೆಸೆವರಲ್ಲಕ್ಕಿ ಕನ್ನಡವಕ್ಕಿ ಮೆಲ್ಲಲಿಯ |
 ನೆಸಗೆ ಝಂಕೃತಿಯೆ ಸವಿವಾತನಾಡೆ ಕಣ್ಣೆಸೆದುದು ವಸಂತಸಮಯಂ || 1007 ||
 ಪಜೆಯೆ ಮದಮಂ ಮಾಗಿ ಕಜೆಯೆ ಸೊಗಸಂ ಮಾವು |
 ನೆಜೆಯೆ ಕಳೆವರ್ಚಿ ಸಸಿ ಮೆಜೆಯೆ ಮಾಧವಿ ಪೂತು |
 ತೊಜೆಯೆ ಲಜ್ಜೆಯನವನಿ ಜಜೆಯೆ ತಸಮಂ ಯಮಿಗಳಿಜೆಯೆ ನನೆಗಣೆಯೋಪರಂ ||
 ಮುಜೆಯೆ ವಿರಹಿಯಗುಟ್ಟು ಬೆಜೆಯೆ ಕುಸುಮೇಷು ಕುಕಿ |
 ಲಿಜೆಯೆ ಕೋಕಿಲಿ ದುಃಖವಜೆಯೆ ಸುಖಜಸಕೆ ಕ |
 ನ್ನಿಜೆದುಡು ವಸಂತವಾಸಂ ಭೋಗಿತತಿಮುಖವಿಕಾಸಂ ಸುಖೈಕವಾಸಂ || 1008 ||

ಸಮುದ್ರ.

ವಿದ್ರುಮವನಾವೃತಂ ವಿದ್ರುಮವನಾವೃತಂ |
 ಭದ್ರಮುಕ್ತಾರೋಭಿ ಭದ್ರಮುಕ್ತಾರೋಭಿ |
 ಯುದ್ರಾವಮೈನಾಗವರಶರಣನುದ್ರಾವಮೈನಾಗವರಶರಣಕಂ ||
 ಸದ್ರತ್ನಸಂಘಸತ್ಪೋದ್ರೇಭಶರಣಿಚಯ |
 ಸದ್ರತ್ನಸಂಘಸತ್ಪೋದ್ರೇಭಶರಣಿಚಯ |
 ಮುದ್ರಿಕ್ತತಾರೂಢ್ಯಮುದ್ರಿಕ್ತತಾರೂಢ್ಯಮಂಭೋಧಿಯುಜ್ಜ್ವಂಭಕುಂ || 1009 ||

ಗಂಗೆ.

ಅದೆಯುರ್ಬುತದೆಯೊಡೆಯುತದೆ ತೋಜುತದೆ ಮೀಜು |
 ತದೆಯುಣ್ಮತದೆ ಪೊಣ್ಮತದೆ ಪೊಂಗುತದೆ ಪೊಳೆಯು |
 ತದೆ ಸುಟ್ಟಿಯುತದೆ ಸೂಸುತದೆ ಪರ್ವತದೆ ಪರಿಯುತದೆ ಪರಿಕಲಿಸುತಡರುತೆ ||

ಅದೆ ಹಿಗ್ಗುತದೆ ಪೆರ್ಚುತದೆ ಬುದ್ಧುದಂದೋಜು |

ತದೆ ನೊರೆಯನೊದವಿಸುತ್ತದೆ ತರೆಯನಾಗಿಸು |

ತ್ತದೆ ಭೋರ್ಗರೆಯುತ ಬರುತದೆಯೆಂದು ನೆರೆದ ಸಭೆಯುಲಿಯುತಿರಲ್ಯೆತಂದುದು

|| 1010 ||

ಮಾದೇವಿ.

ಚಂಚಲಾಕ್ಷಿಗಳ ಡಾಳಂ ಬಳ್ಳಿಮಿಂಚಂ ಪ |

ಳಂಚಲೆಯೆ ಕಿವಿಗಳಾಶ್ರೀಕಾರದಾಕಾರ |

ಮಂ ಚುನ್ನವಾಡ ಕುಡುವುರ್ವ ಕರ್ವಿನ ಬಿಲ್ಲ ಬಿಂಕಮಂ ಕೊಂಕುಗೈಯೆ ||

ಮಿಂಚುವ ನೊಸಲ್ ತೊಳಗುವೆಳವೆಣೆಯ ಮೋಹನಕೆ |

ಪಂಚತ್ವಮಂ ಸಾರ್ಚೆ ನಗೆಮೊಗಂ ಪೂರ್ಣೆಂದು |

ವಿಂ ಚೆಲ್ಲುದೋಜೆ ಕಾರ್ಮುಗಿಲ ಪೆರ್ಮೆಗೆ ನೂರ್ಮಡಿಸೆ ಮುಡಿಯದೇಂ

ಮೆಣ್ಡಳೋ || 1011 ||

ಕೆರೆಯಪದ್ಮರಸ.

ಸ್ಫುರಿಸಿ ಲಿಂಗತ್ರಯಮನಾಕ್ರಿಯಾಕಾರಕೋ |

ತ್ವರನಾಗಿ ತದ್ಧಿತಮನಜ್ಞಸಿಯಂತಸ್ಥೋರು |

ತರವಿಧಿಯನೊರೆದು ವಕ್ತವ್ಯಮಿಂತೆಂದು ಚೋಧಿಸಿಯಾಗಮದ ಹೃದಯಮಂ ||

ನಿರವಿಸಿ ಲಸತ್ಪ್ರತ್ಯಯಂಬೇಟ್ಟು ಮೇಣ್ ಪ್ರಕೃತಿ |

ಪುರುಷವೃತ್ತಿಯನ್ನೆದೆ ಕಾಣಿಸುವ ಸೂತ್ರದಿಂ |

ಚರಿಸುಪೋಲಿಸಿಗಿ ಕಾಬ್ಬಿಕರ ಗುರುವೆನಿಸ ಕೆಜೆಪದ್ಮರಸರೋವುಗಳೆಯಂ || 1012 ||

ಪರಮತಖಂಡನ.

ಕೆಡುವೀಪ್ರಪಂಚಮಂ ನಿತ್ಯವೆಂದೆಂಬ ಬಾ |

ಯ್ವಿಡಿಕ ವಿವಾಂಸಕಾ ನೀಂ ಸುಮ್ಮನಿರ್ ಪುಂಸ್ತ್ವ |

ಜಡಭಾವಪುರುಷಪ್ರಕೃತಿಗಳ ವಿವೇಕಿಸಿಯಜೆಯೆ ಮೋಕ್ಷವೆಂಬ ಸಾಂಬ್ಯಾ ||

ಉಡುಗು ಪಡ್ವಿಂಶಮಿಶ್ವರತತ್ವವೆಂದು ನಿಜ |

ದೆಡೆಯನಜೆಯದೆ ಭವಕೆ ಬರ್ಪ ಪಾತಂಜಲನೆ |

ನುಡಿಯದಿರ್ ಬ್ರಹ್ಮಕ್ಕೆ ಜೀವತೆಯನೊರೆವ ವೇದಾಂತಿ ನಿನಗೇತಜಿವೈ || 1013 ||

ಕವಿಮುಖಕನಾಟ ಪದ್ಯ. (ಗತಪ್ರತ್ಯಾಗತಪದ್ಯ)

ವರವಿತನುನಿರಭಿಗಕನತಾವಿಕಭಸತಿವ |

ನಿರತತನುವಿರುಚಾರುಚಜರಾತನುಪಶುಪಸು |

ಸರಸರಸಕಮರಣರತವಿರತಹಿತಯತಯಜಕಕುಶಲಕರ ಶಶಕಕರಕ ||

ಕರಕಕಶಶರಕಲಶಕುಕಜಯತಯಹಿತರವಿ|

ತರಣರಮಕಸರಸರಸುಪಶುಪನುತರಾಜ |

ಚರುಚಾರುವಿನುತತರನಿವಶಿಫಕವಿತಾನಕಗಭೀರನುತವಿರವ

|| 1014 ||

(ಕರ್ಣಾಟವಿಭಕ್ತಿಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಉಪನ್ಯಾಸಚ್ಛಾಯೆಯಿಂದ ಅನುಲೋಮ ಪ್ರತಿಲೋಮಾರ್ಥದಮಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಕವಿಮುಖಕವಾಟಾಖ್ಯಾಸಾರ್ಥಕಮಾದ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧಮಿದು.)

ವಜ್ರ. 1393.

ಈತನು ಸೊರಬದ 264 ನೆಯ ಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆದಂತೆ ಆ ಶಾಸನದ
ಲ್ಲಿರುವ

ನಪುವಂ ಗೋಪತಿಯುಱುಯಲ್ | ವಿಪುಳತುಪರೋಕ್ಷನುತಿಯ ಪೇಟ್ಟಿಂ ವಜ್ರಂ
ತಪನಶಶಿಯಿರ್ಪಿನಂ ವ | ತಿಪ ತೇಜದಿಂ ಸದ್ಭುಧಾಳಿ ಪೊಗಲಿಲ್ ಕೃತಿಯಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ ಈ ಶಾಸನವು ಶಕ 1315 ರಲ್ಲಿ-ಎಂದರೆ 1393 ರಲ್ಲಿ- ಬರೆದುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥನಾದ ಮಹಾಪ್ರಭು ಕುಪ್ಪಟೂರ ಗೋಪೀ ನಾಥನ ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ಪದ್ಯಗಳಿವೆ. ಈ ಶಾಸನದ ಅನೇಕ ಭಾಗವು ಹೋಗಿದೆ. ಅಸಮಗ್ರವಾದ ಒಂದು ಪದ್ಯವನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ : —

..... ಮನೋರಥಾರ್ಥಮಂ |

ಕುಡುವನದಾರೊ ಬಂಧನದಿಸಿದ್ವರನಶ್ರಮದಿಂದೆ ಜೀಗದಿಂ ||

ಬಿಡಿಸುವರಿಲ್ಲ ಬಂಧುಗಳ ಸಾಲನೆ ಪೋದುದು ಗೋಪಿನಾಥ ಹಾ |

ಮಡಿದನೆನುತ್ತೆ ಕಣ್ಣಿನಿಯ ತಂದುದು ಕುಂದದೆ ಧಾರಿಣೀಜನಂ

|| 1015 ||

ಅಭಿನವಮಂಗರಾಜ. 1398.

ಈತನು ಅಭಿನವನಿಘಂಟು ಅಥವಾ ಕವಿಮಂಗಾಭಿಧಾನ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥ ವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಚಿಂತಾಮಣಿಪ್ರತಿಸದವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನೂ ಬರೆದಿರುವುದಾಗಿ ಪ್ರತೀತಿಯಿದೆ. ಇದು ನಮಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ.

ಇವನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕವಿ; ಕಮ್ಮಿಕುಲದವನು; ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಗೋತ್ರದವನು. ಈತನ ತಂದೆ ರೆಮ್ಮಾರ್ಯರಾಮರಸ. ಶಶಿಪುರದ ಸೋಮೇಶ್ವರನ ವರಪ್ರಸಾದ ದಿಂದ ಈ ನಿಘಂಟುವನ್ನು ಬರೆದಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. 'ಸೋಮೇಶನೊಲಿದಿ

ತ್ತನಾಹತಮತಿಯ ಕುಲುಪಿನಭಿನವಮಂಗ ' ಎಂದು ತನ್ನನ್ನು ವಿಶೇಷಿಸಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಈ ನಿಘಂಟುವನ್ನು ಶಕ 1320 ರಲ್ಲಿ -ಎಂದರೆ 1398 ರಲ್ಲಿ- ಬರೆದಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಇವನಿಗೆ ಬಾಲಶಾರದೆ, ಅಭಿನವಬಾಲಸರಸ್ವತಿ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ತನಗೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ನಿಘಂಟುಕಾರರನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ—

ವರರುಚಿಯ ಜಾಣ್ಮೆ ಗೋಪಾಲಕನ ಬೆಡಗು ಭಾ |

ಗುರಿಯ ಗೂಢತೆ ಧನಂಜಯನ ಪರಾಧಯ ಸುರ |

ಹರಿಯ ಸುವಿಭಕ್ತಿ ವಿಶ್ವಪ್ರಕಾಶದ ಚದುರು ನಾಗವರ್ಮನ ಕನ್ನಡಂ ||

ವರವೈಜಯಂತಿಯ ನಯಂ ಹಲಾಯುಧನ ವಿ |

ಸ್ವರದ ವಚನೋಕ್ತಿಯೆಂಬಿಂತಿವೆಲ್ಲವನು ಸಂ |

ವರಸಿಯಭಿನವಮಂಗನುಸಿದಂ ಸ್ವರಬಾಲರಜವಂತುಟಭಿಧಾನಮಂ ||

ತನ್ನ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು “ಅಭಿನವಮಂಗನುಸಿದಂ ಸತ್ಯವಿತೆಯಂ ಜಜಿವರಾರ್ ಮಜಿವರಾರ್ ಮಿಕ್ಕುರೋಲ್ ಮನುಜಶಿಕ್ಷಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದಾದನೇ” ಎಂಬ ಪದ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಇವನ ಗ್ರಂಥ

ಅಭಿನವನಿಘಂಟು ಅಥವಾ ಮಂಗಾಭಿಧಾನ.

ಇವನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ನಾಗವರ್ಮನ ನಿಘಂಟುವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಟ್ಟುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಅಭಿನವನಿಘಂಟು ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಇದು ಉದ್ಭಂಡಪಟ್ಟಿದಿಯಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ನಾರ್ಧಕಪಟ್ಟಿದಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗ, ಭೂ, ಪಾತಾಳ, ಸಾಮಾನ್ಯ, ನಾನಾರ್ಥ ಎಂಬ 5 ಕಾಂಡಗಳಿವೆ. ಒಂದೊಂದು ಕಾಂಡವೂ ವರ್ಗಗಳಾಗಿ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯನ್ನೂ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನೂ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ:—

ಪಡೆದ ತಾಯಂತಲಂಕಾರದಂದಮನಿವು |

ದಡದ ಸಿತನಂತೆ ಲಕ್ಷಣಸುಶಬ್ದಮನಿವು |

ದೊಡೆಯನಂತೆ ಪದಾರ್ಥವಿವು ದಂಗನೆಯಂತೆ ಭಾವರಸಗಳನಿವು ||

ಕಡುಗುರುವಿನಂತತಿವಿಭಕ್ತಿಲಿಂಗಮನೀವು |

ದೊಡನಾಡಿಯಂತೆ ತಾತ್ಪರ್ಯಾರ್ಥವಿರುವುದೆಂ |

ದೊಡರಿಸಿದನಭಿನವನಿಘಂಟನಭಿನವಮಂಗನಭಿನವವಿಲಾಸದಿಂದೆ ||

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಸೋಮೇಶನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ ಬಳಿಕ ಸರಸ್ವತೀವಿನಾಯಕರನ್ನು ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ.

ಕಾಂಡಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ—

ಇತಿ ಶಶಿವುರಾಧಿನಾಥಸೋಮೇಶ್ವರಚಾರುಚರಣಾರವಿಂದಮಧುಸೇವಿತಮಧುಕರಾಯ ಮಾನ ಸಕಲವಿಬುಧಜನಮಾನಸೋಲ್ಕಾಸನಿವಾಸ ಅಭಿನವಬಾಲಸರಸ್ವತಿ ಮಂಗರಾಜವಿರಚಿತ ಮಪ್ಪಭಿನವಾಭಿಧಾನದೊಳ್

ಎಂಬ ಗದ್ಯವಿದೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಒಂದೆರಡು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಕೇಂಕೃತಂ ಪಕ್ಷಿಯೊಳಗೀಂಕೃತಂ ಪಾತನೊಳು |

ರೈಂಕೃತಂ ತುಂಬಿಯೊಳು ಜೀತ್ವತಂ ರಥಗಳೊಳು |

ಭೀಂಕೃತಂ ಬಾಣದೊಳು ಫೀಟ್ಟತಂ ಕಲಭದೊಳು ಬೃಹಿತಂ ಮದಗಜದೊಳು ||

ಟಂಕೃತಂ ಬಿಲ್ಲಿನೊಳು ಸೀತ್ವತಂ ಸುರತದೊಳು |

ಹೂಂಕೃತಂ ಧೀರರೊಳು ಮಾಂಕೃತಂ ಪರ್ಣಿಯೊಳು |

ಝಂಕೃತಂ ಕಟಕದೊಳು ಹೇಷಾಕೃತಂ ವಾಜತಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸಿಕುಂ || 1016 ||

ಕೈಕಾಲುಮೋಟನಾದಂ ಕುಣಿಕನೆನಿಸಿಕುಂ |

ಕೈಕಾಲು ಕಿಣಿದಾಗೆ ನಾಮನೆನಿಸಿಕುಮಾ |

ಕೈಕಿತಂ ಪೃಶ್ನಿಯೆನೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮದವನಕ್ಕು ಕುಬ್ಜಂ ಗುಡ್ಡನೆಂದೆನಿಕ್ಕುಂ ||

ಏಕದಸ್ತಂ ಏಕಳಪಾಣಿಯೊಕ್ಕೈಯನ |

ಕೈಕಾಂಘ್ರಿಯೆನೆ ಕುಂಟನಕ್ಕು ಗತನಾಸಿಕಂ |

ಮೂಕೋಽಯನಕ್ಕು ಕಿವಿಯಿಲ್ಲದವ ಮೂಱನಕ್ಕದ್ವಿಜಂ ಬೋಡನಕ್ಕುಂ || 1017 ||

ಆಯತವರ್ಮ. ಸು. 1400.

ಈತನು ಕನ್ನಡರತ್ನಕರಂಡಕವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ಜೈನಕವಿ; ವರ್ಧಮಾನಸಿದ್ಧಾಂತದೇವನ ಶಿಷ್ಯನು. ಇವನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಇವನ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಇನ್ನೇನೂ ತಿಳಿವುದಿಲ್ಲ. ಇವನ ಕಾಲವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಸರಿಯಾದ ಆಧಾರವಿಲ್ಲ; ಸುಮಾರು 1400 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಇವನ ಗ್ರಂಥ

ಕನ್ನಡ ರತ್ನ ಕರಂಡಕ.

ಇದು ಚಂಪೂಗ್ರಂಥ; ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಸ್ವರೂಪನಿರೂಪಣ, ಸಮ್ಯಗ್‌ಜ್ಞಾನ ಸ್ವರೂಪನಿರೂಪಣ, ಸಮ್ಯಕ್ಚಾರಿತ್ರಸ್ವರೂಪನಿರೂಪಣ ಎಂದು 3 ಪರಿಚ್ಛೇದಗಳಾಗಿ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಜೈನಮತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ರತ್ನತ್ರಯವೆಂಬ ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರಗಳು ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಗ್ರಂಥಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಚತುರ್ವಿಂಶತಿ ಜಿನಸ್ತುತಿ ಇದೆ. ಗ್ರಂಥಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಗದ್ಯವಿದೆ—

ಇದು ಭಗವದರ್ಹತ್ವರಮೇಶ್ವರಪರಮಭಟ್ಟಾರಕವೀತರಾಗಸರ್ವಜ್ಞವದನವನಜಸ ಮುದ್ದತಸದಸದಾತ್ಮಕಪರಮತತ್ತ್ವ ಭಾವನಾಭಾವಿತಸ್ವಾಂತ ಶ್ರೀವರ್ಧಮಾನಸಿದ್ಧಾಂತದೇವ ಚರಣಸರಸೀರುಹಸ್ತರಣಪರಿಣತಾಂತಕರಣಕುಲೇಶಯ ಶ್ರೀಮದಾಯತವರ್ಮವಿರಚಿತಮಸ್ವ ರತ್ನಕರಂಡಕದೋಳ್.

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ—

ರತ್ನ ತ್ರಯ.

ತತ್ತ್ವದ ರುಚಿ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಂ | ತತ್ತ್ವಂಗಳನೊಳ್ಳಿತಾಗಿಯುಜುವುಧು ಬೋಧಂ |

ತತ್ತ್ವಂ ತನ್ನೊಳ್ ನೆಜಿದಿರ | ಸತ್ತ್ವಂಗಳನೋವಿಕಾವುದಮುವೆ ಚರಿತ್ರಂ || 1018 ||

ಸಲ್ಲೇಖನೆ.

ಎಲ್ಲಾ ಪರಿಗ್ರಹಮುಮಣ | ಮಿಲ್ಲದ ಮನದೊಡೆಯನಾಗಿ ಸಲೆ ತಪಮಂ ತ |

ಳ್ವಿಲ್ಲದ ಕೆಯ್ಕಿಳ್ಳುದು ತಾಂ | ಸಲ್ಲೇಖನೆಯೆಂದು ಪೇಟ್ಟಿರಾಚಾರ್ಯರ್ಹ || 1019 ||

ವೈರಾಗ್ಯ.

ಜಳಬುದ್ಧದದಿಂ ಕ್ಷಣಿಕಂ | ಜಳಧರನಿವಹಂಗಳಿಂದಮಧ್ರುವಮುಳ್ಳಂ |

ಗಳ ರಂಜನೆಯಂತಚಿರಂ | ಬಳಸಿದ ಬಂಧುಗಳುಮೊಡಲುಮೊದವೆಯುಮೆಂತುಂ

|| 1020 ||

ಚತುರಂಗಬಲಮುನಾಯುಧ | ತತಿಯುಂ ಬರಮಿತ್ತ ದೈವಮುಂ ಬಂಧುಗಳುಂ |

ಕ್ಷಿತಿಯುಂ ನಿಜಭುಜವೀರ್ಮು | ಮತೀತಮಸ್ವಂದು ಕಾಯಲಾಜವು ನರರಂ

|| 1021 ||

ಸಂಸಾರಕಾರಣಂಗಳ್ | ಹಿಂಸಾರುಚಿ ಕಳವು ವುಸಿ ಪರಸ್ತ್ರೀಗಮನಂ |

ನಾಂಸಮಧುಮದ್ಯಸೇವನೆ | ಸಂಸಯಮೇಂ ದುಃಖಕಾರಣಂಗಳಿವಿನಿತುಂ || 1022 ||

ಚಂದ್ರಕೀರ್ತಿ. ಸು. 1400.

ಈತನು ಪರಮಾಗಮಸಾರವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ಜೈನಕವಿ.
ಗ್ರಂಥಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿರುವ

ಮುನಿಪತಿ ದರ್ಶನಶುದ್ಧಂ | ವಿನುತಯಶಂ ಶೀಲರತ್ನಸಚಿತಧೈರ್ಯಂ |
ಮನಸಿಜಮದಕರಿಸಿಂಹಂ | ವಿನಯನಿಧಾನಂ ಸರಸ್ವತೀಮುಖತಿಲಕಂ ||
ಯಮನಿಯಮಧ್ಯಾನಯುತಂ | ಸಮಚಿತ್ತಂ ತತ್ತ್ವವೇದಿ ವೈರಾಗ್ಯಯುತಂ |
ರಮಿತಕಷಾಯಂ ನಿಷ್ಕೃದ | ಸಮಲಂ ಭವ್ಯಂ ಸರಸ್ವತೀಮುಖತಿಲಕಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕವಿ ತನ್ನ ಗುಣಾದಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಆತನಿಗೆ ಸರಸ್ವತೀಮುಖತಿಲಕ ಎಂಬ ಬಿರುದು ಇದ್ದಂತೆಯೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಒಂದೆರಡುಪದ್ಯಗಳು ಕವಿಜನಮಿತ್ರ ಎಂದು ಮುಗಿಯುತ್ತವೆ. ಇದೂ ಕವಿಯ ಬಿರುದಾಗಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು. ಕವಿಯ ಕಾಲವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಅವ ಆಧಾರವೂ ಇಲ್ಲ; ಸುಮಾರು 1400 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಇವನ ಗ್ರಂಥ

ಪರಮಾಗಮಸಾರ.

ಇದು ಕಂದವೃತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದೆ; ಪದ್ಯಗಳು 132. ಇದರಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪ, ವೈರಾಗ್ಯ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳು ನಿರೂಪಿತವಾಗಿವೆ. ಇವಕ್ಕೆ ಈ ಹೆಸರು ಬರಲು ಕಾರಣವನ್ನು ಕವಿ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಪರಮಜನೇಶ್ವರಮತದೊಳ್ | ಪರಿಕೆಸಿ ಸಾರಾಯಮವ್ವುವಂ ಕೊಂಡು ಕರಂ |
ವಿರಚಿಸಿತಪ್ಪುದಜುಂದಂ | ಪರಮಾಗಮಸಾರಮಾದೀಕೃತಿಯಂದಂ ||

ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಪುರುದೇವಸ್ತುತಿ ಇದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ—

ಎನ್ನ ಧನಮೆನ್ನ ಪುತ್ರರಿ | ದೆನ್ನಯ ಗೃಹಮೆನ್ನ ವಸ್ತುವಾಹನಮೆನುತುಂ |
ತನ್ನ ನಿಜಾತ್ಮನನಜಯದೇವನು ನಿ ಸುಗುಂ ಮೂಢಮತಿಯೊಳೊಂದಿದಜೀವಂ ||1023||
ಧ್ಯಾನಂ ಕಿಚ್ಚಾಗಲಸದ್ | ಜ್ಞಾನಂ ತದಿಯಾಗೆ ವೃತ್ತಮೌಷಧಮಾಗಲ್ |
ಜ್ಞಾನಿ ಸುದುಗಾತ್ರಲೋಹಮ | ನೇನುಂ ಮಳವೊಂದು ನಿಲ್ಲದಂತಿರೆ ಮುದದಿಂ

|| 1024 ||

ನೀರೊಳಗೆ ಪುಟ್ಟಿ ಪದ್ಮಂ | ನೀರೊಳ್ ತಾಂ ಮುಟ್ಟಿದಂತೆ ನಿಜರುದ್ಧಾತ್ಮಂ |
ಸಾರಮಣಮಲ್ಲದೀ ಸಂ | ಸಾರದೊಳೊಂದಿದುರ್ದೊಂದನಮಳನಮೂರ್ತಂ ||1025||

ಆನಪ್ಪೊಡಘವಿಹೀನಂ | ತಾನಪ್ಪೊಡ ಕರ್ಮಜನಿತಮಾಯೊಡಲೆನುತುಂ |
ಜ್ಞಾನಿಯದಜಲ್ಲಿ ಮೋಹಮನೇನುಂ ಪೊರ್ದಿಸದೆ ನೆಗಟ್ಟು ಮಾತ್ತೋನ್ನತಿಯೋಳ್

|| 1026 ||

ತನು ತನಗೆಂಬ ತನ್ನ ತನಗೆಂಬ ಧನಂ ತನಗೆಂಬ ರಾಜ್ಯರಂ |
ಜನೆ ತನಗೆಂಬ ದರ್ಪಮನದರ್ಪಿಯೆ ತನ್ನೊಳಿ ತಾನೆ ಭಾವಿಸಲ್ ||
ತನು ತನಗಲ್ಲ ತನ್ನ ತನಗಲ್ಲ ಧನಂ ತನಗಲ್ಲ ರಾಜ್ಯರಂ |
ಜನೆ ತನಗಲ್ಲವೆಂದುಬಿಡು ನಿಂದುದೆ ಯೋಗಿಗೆ ಯೋಗಿಲಕ್ಷಣಂ || 1027 ||

ಕವಿಮಲ್ಲ. ಸು. 1400.

ಈತನು ಮನ್ಮಥವಿಜಯವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕವಿ ; ಕವಿಪುಟ್ಟಣಾಂಕಪಂಡಿತನಿಂದ (ಸು.1380) ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿತಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಇವನಿಗೆ ಲಕ್ಷಣಕವಿ ಎಂಬ ಬಿರುದಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇವನ ಕಾಲವು ಸುಮಾರು 1400 ಆಗಿರಬಹುದು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಳಿದಾಸಬಾಣಮುಯೂರರನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ ಕನ್ನಡಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ಗಳ ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾನೆ—

ಇಳಿಯೋಳ್ ಕರ್ಣಾಟಭಾಷಾವಿದರನಲಿಸೆಪೊಳ್ಳಬ್ಬಿಗರ್ ತಾವನಿಸ್ತು |
ಗ್ಗಲೆವೆಂ ನೇಮಿಚಂದ್ರಂ ಮನಸಿಜ ಸುಜನೋತ್ತಂಸ ರುದ್ರಾಂಕ ಪೊನ್ನಂ ||
ಕಳೆಯಾಣ್ತಂ ನಾಗವರ್ಮಾದೃಸುಪಮಗುಣಿಗೇ ನೂತನಪ್ರಹರಮೋಳ್ |
ವಿಳಸದ್ವ್ಯಾಗೃತ್ತಿಯಂ ಕಾಬ್ಬುರಮೆಸಗುವಿನಂ ಮಾಲ್ಕಿ ಕಾರುಣ್ಯದಿಂದಂ ||
ನಿರತಂ ಕರ್ಣಾಟಕದೋಳ್ | ಪರಿಕಿಸೆ ಶಬ್ದಜ್ಞನಾವನೋರ್ವನೆ ಲೋಕ |
ಕ್ಕರಿದಲ್ತಿ ಭಾಪು ಕವಿಕುಂ | ಜರ ಕೇರವರಾಜ ಗೋಚರಿಸು ಮನ್ಮನದೋಳ್ ||

ಇವನ ಗ್ರಂಥ

ಮನ್ಮಥವಿಜಯ.

ಇದು ಚಂಪೂರೂಪವಾಗಿದೆ. ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ; ಬಳಿಕ ಈಶ್ವರ, ವಿಷ್ಣು, ಬ್ರಹ್ಮ, ಆದಿಶಕ್ತಿ, ಗಣೇಶ, ಸರಸ್ವತಿ ಇವರುಗಳನ್ನು ಪರಿವಿಡಿಯಿಂದ ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ. ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದ ಹೆಸರು ಮುಂತಾದುದನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ—

ಸ್ಮರವಿಜಯಂ ಕೃತಿವೆಸರಾ | ದರಿಪದ್ ಶೃಂಗಾರಸಾರಕೋವಿದರೂಲವಿಂ |
ವಿರಚಿಸಿದಂ ಲಕ್ಷಣಕವಿ | ವರನೆಂದನೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಕೂರ್ತು ಪೊಗಲ್ಲದರೊಳರೇ ||

ಗ್ರಂಥಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಗದ್ಯವಿದೆ—

ಇದು ವಿದಿತಮದನಮುದ್ರಾಂಕಿತವಿದೂರಜನನಿಬಂಧನಕಾರಾಗಾರಮಭಿನವನಾಯಕ
ನಾಯಕಾಶ್ಯಂಗಾರಸಾರೋದ್ಭಾರಮುಂ ಸಕಲವಿಬುಧಸೇವ್ಯಮಾನಮುಂ ಲಕ್ಷಣಕವೀಂದ್ರ
ವಿರಚಿತಮಪ್ಸ ಮನ್ಮಥವಿಜಯದೋಳ್.

ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಸ್ವಪ್ರಶಂಸಾರೂಪವಾದ ಕವಿಯ ಒಂದು ಪದ್ಯವನ್ನು
ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ—

ಚತುರಾಸ್ಯಂ ಜಡಜಸ್ಥನಂಗಜಹರಂ ಕಾಡೋಳ್ ಸಮಂತಿರ್ವನ |

ಚ್ಯುತನೆಂದುಂ ನಿರಿಯಿಂದೆ ಗರ್ವಿತನವಂ ಭೂಭಾರಕಜ್ಞಾನಿ ಗೀ ||

ಸ್ವತಿ ಪಾಣ್ಣಂ ? ಗೊರವಂಕಳಾವಳಿಯನೆಂದಿಂತಲ್ಲಿಯುಂ ನಿಲ್ಲದ |

ಪ್ರತಿಮುಳ್ ಸತ್ಯವಿಮುಲ್ಲನೋ ಮೊಗದೆ ನಿಂದಳ್ ವಾಣಿ ಸಲ್ಲಿಲೆಯುಂ ||1028 ||

ನೀಲಕಂಠಶಿವಾಚಾರ್ಯ. ಸು. 1400.

ಈತನು ಬರೆದಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನರೂಪವಾದ ಕ್ರಿಯಾಸಾರವೆಂಬ
ಸಂಸ್ಕೃತಗ್ರಂಥದ 19 ನೆಯ ಉಪದೇಶದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ “ಅಧ್ವನಾಮಧ್ವ
ಪತೇ ಶ್ರೇಷ್ಠಸ್ಯಾಧ್ವನಃ ಪಾರಮಸೀನೇತಿಮಂತ್ರೇಣ ಕೃತಕಲಾಸನ್ನಿಧಾನಸ್ಯ
ಲಿಂಗಸ್ಯ ದೀಕ್ಷಾಪೂರ್ವಕಧಾರಣಮಿತ್ಯಾಗಮಪ್ರಕಾರೋ ಭಾಷಾಪ್ರಬಂಧೇ’
ಸ್ಮತ್ಕೃತೇ’ ವಲೋಕನೀಯಃ” ಎಂಬ ಭಾಗದಿಂದ ಇವನು ಒಂದು ಕನ್ನಡಗ್ರಂಥ
ವನ್ನೂ ಬರೆದಿರುವಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಈತನು ವೀರಶೈವಕವಿ; ಇವನ ತಂದೆ ಮಲ್ಲಯದೇವ, ತಾಯಿ ಚೆನ್ನ
ಮಾಂಬಿ. ಮಲ್ಲಣಾರ್ಯನ ವೀರಶೈವಾವೃತ್ತಪುರಾಣದಲ್ಲಿ (1530) ಈತನ
ಕ್ರಿಯಾಸಾರದಿಂದ ಅನುವಾದಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಈತನು ಅವನಕಾಲಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ
ಇದ್ದಿರಬೇಕು. ಎಷ್ಟು ಹಿಂದೆ ಇದ್ದನೋ ತಿಳಿಯದು; ಸುಮಾರು 1400 ರಲ್ಲಿ
ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಅಭಿನವಚಂದ್ರ. ಸು. 1400.

ಇವನು ಅಶ್ವಶಾಸ್ತ್ರವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಈತನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ
ಕವಿ. ಇವನ ತಂದೆ ಕಾಳಪಯ್ಯ, ತಾಯಿ ಅತ್ತಿಮಬ್ಬಿ, ಅಣ್ಣ ಸೋಮದೇವ, ಸ್ಥಳ
ಬಾಗೆವಾಡಿ. “ಚಂದ್ರಕವೀಂದ್ರ ವಾಗ್ಗಾಲಾಸಂ ನೆಗಬಲ್ ವಾಜಿಶಾಸ್ತ್ರಮಂ ವಿರಚಿಸು

ವೆಂ” ಎಂಬುದರಿಂದ ಹಿಂದೆ ವಾಜಿಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬರೆದ ಚಂದ್ರಕವಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಕವಿ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಚಂದ್ರಕವಿ ಮದನತೀಲಕವನ್ನು ಬರೆದ ಚಂದ್ರರಾಜನಾಗಿರಬಹುದು. ಆ ಚಂದ್ರಕವಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಅಭಿನವ ಚಂದ್ರ ಎಂದು ಕವಿ ತನಗೆ ಹೆಸರಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರಬಹುದು. ಇವನ ಕಾಲವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದ ಆಧಾರವಿಲ್ಲ; ಸುಮಾರು 1400 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಇವನಿಗೆ ಸುಕರವಿಳಾಸ, ಬುಧಬಂಧು, ವಿಬುಧದಿನಕರ, ಗುಣರತ್ನ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ತನಗೆ ಹಿಂದೆ ಅಶ್ವಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬರೆದವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರ ಮತವನ್ನು ಹೊಸ ಗನ್ನಡದಿಂದ ಹೇಳುವಂತೆ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ :—

ಅನುಸಮಹಯಶಾಸ್ತ್ರಾಗಮ | ವನಸಿದ್ಧಿಯೋಳ್ ಸಂದದತ್ತಕೃತಿಲಕ್ಷಣಮಂ |

ದಿನಕರತನಯನ ರೇವಂ | ತನಮತಮಂ ಪೇಟ್ಟಿ ನೆಸೆಯೆ ಪೊಸಗನ್ನಡದಿಂ ||

ತನ್ನ ಕವಿತಾಚಾತುರಿಯನ್ನು ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ—

ಪ್ರಹಸಿತಸರಸ್ವತೀಮುಖ | ಕುಹರವಿನಿರ್ಗತನುತಪ್ರಸನ್ನಾಳಾಪಂ |

ಸಹಜಮಿದಂಬಂತರಿ ವಾ | ಜ್ಞಹಿಮೆಯನಾಂ ಮೆಣ್ಣಿದು ವಿಬುಧರಂ ಮೆಚ್ಚಿಸುವೆಂ ||

ಅರ್ಥಾವಗಾಢಮೆನಿಸಿ | ವರ್ಧಂ ಬುಧಜನದ ಮನಕೆವರೆ ಪೇಟಲ್ಕು |

ನ್ಯರ್ಥಂ ಕವಿತಾಪ್ರಭವಸ | ಮರ್ಥಿಕೆಯನಗುಂಟು ಪೇಟ್ಟಿ ನೆನ್ನಣವನಿತಂ ||

ಕುಕವಿಗಳನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಂದಿಸಿದ್ದಾನೆ.—

ಅಗಟ್ಟಿದಪಿ ಪೆಜರ ಕೃತಿಯಂ | ತಗುಳ್ಳುಮವಂ ನುಡಿದು ಕೊರಲ ಸೆರೆ ಬಿಗಿವೆನೆಂ |

ಬಗುಳ್ಳು ಬಲಿಕೆಡದಕಾಲೋಳ್ | ನುಗುಳ್ಳು ಮನಂಮಗುಲ್ಪು ಮಣೆವ ದುಷ್ಟವಿ

ಕವಿಯೇ ||

ಇವನ ಗ್ರಂಥ

ಅಶ್ವಶಾಸ್ತ್ರ.

ಇದು 16 ಅಧ್ಯಾಯಗಳಾಗಿ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ; 888 ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಒಳ ಕೊಂಡಿದೆ. ಪದ್ಯಗಳು ಪ್ರಾಯಶಃ ಕಂದಗಳಾಗಿವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸರ್ವಾಂಗ ಪರೀಕ್ಷೆ, ವರ್ಣ, ಸುಳಿ, ಹಲ್ಲಿನಿಂದ ವಯಸ್ಸನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವುದು, ಹಯ ವಯೋಲಕ್ಷಣ, ಪೋಷಣವಿಧಿ, ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳು ಹೇಳಿವೆ.

ಗ್ರಂಥವತಾರದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುಸ್ತುತಿ ಇದೆ. ಬಳಿಕ ಕವಿ ಶಿವ, ಬ್ರಹ್ಮ, ಸೂರ್ಯ, ಗಣಪತಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಮಹಿಷಾಸುರಮರ್ದಿನಿ ಇವರುಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ತನ್ನ ಕವಿತಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಲು ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪದ್ಯರೂಪವಾಗಿ ಬರೆದಂತೆ
ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ—

ಕನ್ನಡಕವಿ ನಿಜಕವಿತೆಯ | ಬಿನ್ನಣಮಂ ಮೆಜಿವುದರಿದೆ ಪದ್ಯದೊಳದಹಂ |

ಬಿನ್ನಣಮನಜಾಪಲೆಂದಾನೆನ್ನರ್ಥಿಯ ವಾಜಿರಾಸ್ತ್ರಮಂ ವಿರಚಿಸುವೆಂ ||

ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಚಂದ್ರಮತ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಹೇಳಿದೆ.

ಇದು ವೈದ್ಯಗ್ರಂಥವಾದರೂ ಬಂಧವು ಲಲಿತವಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಕೆಲವು
ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ:—

ಅತಿಹೂರಂ ಪಯಣಕ್ಕೆ ಜೇಂಟಿಗೆ ವಿನೋದಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಸಂದಿಗ್ಧದೊ |

ಜಿಫತಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ರಣಾಜರಕ್ಕೆ ಭಟರುಂ ಗಂಧೇಭಮುಂ ಸುತ್ತಿ ಮು ||

ತ್ರಿ ಪುಷುಂಬಿದರ್ ಪದಕ್ಕೆ ಚಿಂತಿತಮನೋವಾಕ್ಯಾಯಕರ್ಮಂಗಳೂ |

ಜಿಫತಮಸ್ಸಂ ತು ನಿಜಾಧಿಪಸಂಗ ತುರಗಂ ಮಾಲ್ವುಂ ಸುಖೋಪಾಯಮಂ || 1029 ||

ಪ್ರಿಯಂ ಮೆಜಿಯಲಂ ಸೆಲನಂ | ಕಾಯಲಾ ಮನಮೆಯ್ದಿದೆಡೆಯನೆಯ್ವಲ್ ಬಗೆಯಂ |

ಪಾಯಲ್ ಬಯಸುಪೊಡಾಜಾ | ನೇಯತುರಂಗಮವನೆಯ್ವಿ ಪೊರೆವುದು ಭೂಪಂ

|| 1030 ||

ವಾಜಿಯೆ ಮೊದಲಾಪಿಜಯ | ಕ್ಕಾಜಿಯೊಳರಸಂಗೆ ಬುದ್ಧಿ ವಂತಂ ಗದಜಾಂ |

ವಾಜಿಗಳನೆಯ್ವಿ ಪೊರೆವುದು | ಪೂಜಿಸುವುದು ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯಂ ಬಯಸುವವಂ

|| 1031 ||

ತೆರೆಯಲ್ಲದೆ ಸೆರೆಯಲ್ಲದೆ | ನರೆಯಲ್ಲದೆ ಕಿಜಿಯವಾಗಿ ತೆಳ್ಳನೆ ಮೊನೆಯಾ |

ಗಿರೆ ಕಿವಿಗಳೊಳಗೆ ನುಣ್ಣಾ | ಗಿರೆ ಕಟಮುಂ ವಿಕಟಮಾಗದಿರೆ ಹರಿ ರುಭದಂ || 1032 ||

ಉರಮುಂ ಲಲಾಟಪಟ್ಟಾಂ | ತರಮುಂ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಮಾಗೆ ಕೆಲಗಿಣ ಕಡೆವ |

ಲ್ಲೆರದುಮತಿಧವಳವಾಗು | ತ್ರಿರೆ ಪನ್ನೋದನೆಯ ತಿಂಗಳಭಿನವಚಂದ್ರಾ || 1033 ||

ಪುರಿವುದು ಕಡುಬಿನಿಯಪ್ಪಂ | ತಿರೆ ಮಳಲಂ ನಾಂದ ಸೀರೆಯೊಳ್ ಪೊಯ್ದುನಯಂ |

ಚರಸಿರೆ ಸೇಕಂಗೆಯ್ದುದು | ತುರಗದ ಪೋಡಕ್ಕೆ ಮಳಲ ಸೇಕಂ ದಿವ್ಯಂ || 1034 ||

ಪಡುಗುಂ ಪೂರಳ್ಳು ಮೇಲ್ವುಂ | ನಿಡಿಮಿಡಿಯಕ್ಕುಂ ಬೆಮಗುಮುಮ್ತುಳಿಸುಗುಮಾ |

ಗಡೆ ತಲೆಯಂ ಕೆಲಗಿಟ್ಟು | ದಡಿಗಡಿಗೆ ಸುಭಿಕ್ಷ ಶೂಲೆ ಕೆರಳ್ಳ ತುರಂಗಂ || 1035 ||

ಶೃಂಗಿಯು ಬೇರುಂ ವಾಣಿಜ | ದಿಂಗುಂ ಬೆಳ್ಳುಳ್ಳಿ ತಿಗಡೆ ಸ್ಥಂಧವಮಾ ಪಂ |

ಚಾಂಗಮುಮಂ ಸಮನಾಗಿ ತು | ರಂಗಕ್ಕೆ ಕ್ಕುವುದು ಸರ್ವಶೂಲಾಪಹರಂ || 1036 ||

ತುರಗಕ್ಕೆ ಲದ್ವಿ ಪೊಟಮಡ | ದಿರೆ ಪುಣಿಸೆಯ ಪಣ್ಣ ಬತ್ತಿಯೊಳ್ ಸ್ಥಂಧವಮಂ |

ಚರಸಿ ಗುದಮುವಿದೊಳೆಡ ಬಾ | ಪರಮಕ್ಕುಂ ಕರಿನಮಾಗಿ ಬಿಗಿದಿದ್ ಮಲಂ || 1037 ||

ಆರಿದಾಳಂ ಪೊಸಸುಣ್ಣಮಿಂದ್ರಯವೆಯಂ ಗಂಧೋತ್ಪಲಂ ದಾರು ಸಿಂ |

ಧೂರಕಲ್ಲುಪ್ಪು ಕಟುತ್ರಯಂ ರಜನಿ ಸದ್ಯಃಕ್ವಾರಮೆಂಬಂತಿವಂ |

ಸರಿಗೊಂಡಾವಿನ ದುಗ್ಧದಿಂ ಸಮನೆಗೊಂಡಳ್ಳೆಣ್ಣೆಯಿಂದಟ್ಟು ತಂ |

ದಿರಿಸಿಂಬಾಗಿರೆ ಪೂಸ ಕಜ್ಜಿ ಮೊದಲಾದಶ್ವವ್ರಣಂ ಪಿಂಗುಗುಂ || 1038 ||

ಬಾಲಂಬೀಸದು ನುಡಿಗಳ | ನಾಲಿಸದಾಹಾರಚಿಂತೆಗೆಯ್ಯದು ಕಿವಿಗಳ್ |

ಕೀಲಿಸೆ ಕಂಪಿಸೆ ಜಾನಿಸೆ | ಕಾಲಮುಖಪ್ರಾಪ್ತಿಯಕ್ಕು ಮುಖನವಚಂದ್ರಾ || 1039 ||

ಜಿನಾಚಾರ್ಯ. ಸು. 1400.

ಶೃಂಗಾರಕವಿಹಂಸರಾಜನು (ಸು. 1600) ತನ್ನ ರತ್ನಾಕರಾರ್ಥಿಶ್ವರಶತಕದಲ್ಲಿ “ಪ್ರೊಂಗಿದರ್ಗಗಳಸೇವಿರತ್ನಕುಮುದೇಂದು ಶ್ರೀಜಿನಾಚಾರ್ಯ ಕಾವ್ಯಂಗಳ್ ಮಾಡವೆ ನೋಹಮಂ ಮುಕುತಿಯಂ” ಎಂಬ ಸದ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಈತನನ್ನು ಕನ್ನಡಕವಿಗಳಾದ ಅಗ್ಗಳ (1189), ನೇಮಿ (ಸು. 1170), ರನ್ನ (993), ಕುಮುದೇಂದು (ಸು. 1275) ಇವರ ಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಇವನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರಬೇಕು. ನಮಗೆ ಅವುಗಳ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಈತನು ಶೃಂಗಾರಕವಿಹಂಸರಾಜನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದಿರಬೇಕೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಇದೆ; ಸುಮಾರು 1400 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಗ್ರಂಥಶುದ್ಧಿ.

ಪುಟ	ಪದ್ಯ	ಅಶುದ್ಧ	ಶುದ್ಧ
5	27	ಭಾಸು	ಭಾಸುರ
10	19	ಕರ್ತ	ಕರ್ತೃ
11	27	Ina	Ind
12	18	ಅರ್ಹದ್ವಾಸ	ಅರ್ಹದ್ವಾಸ
14	29	Ina	Ind
22	16	‘ ಭಟ್ಟಕಳಂಕನು ’ ಎಂಬುದರಿಂದ ‘ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾನೆ ’ ಎಂಬುದರವರೆಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಬೇಕು.	
30	2	ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಆದಿಪುರಾಣ ಆದಿಪುರಾಣ	
34	14	ಕೊಂಡ	ಕೊಂಡು
37	14	ಬೆಳರ್ವಾಯ್	ಬೆಳರ್ವಾಯ್
41	6	ನಾದದಿಂ	ನಾದರದಿಂ
50	23	ಬಂದ	ಬಂದು
51	1	ಭವನಂ	ಭುವನಂ
64	21	ಪೂಸ	ಪೊಸ
71	3	ವಂದಂಡನ	ವಂದಂದನ
86	4	ವಸ್ತ	ವಸ್ತು
89	20	ಶಾಸ್ತ	ಶಾಸ್ತ್ರ
93	11	ಕೃತಿಯರ್ಥಂ	ಕೃತಿಯರ್ಥಂ
97	18	ಯಶರುತ್ತಮರ್	ಯಶರುತ್ತಮರ್
99	26	ತೋರ	ತೋರು
107	23	ತೊದವು	ತೊಡವು
108	26	ಪೇಟ್ರ್ವಾಡೆ	ಪೇಟ್ರ್ವಾಡೆ
109	26	ಪುಗಿಸಿದುವಟ್ಟಿ	ಪುಗಿಸಿದುವಟ್ಟಿ

110 ನಾಗಚಂದ್ರನು ಬಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಶಾಸನವನ್ನೂ ಬರೆದಿರಬಹುದೋ ಎಂಬ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನವು ಬಿಜಾಪುರದ ಮ್ಯಾಜಿಯಮಿನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ A 23 ಎಂಬ ಅಂಕವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಶಾಸನದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳಿಗೂ ನಾಗಚಂದ್ರನ ಗ್ರಂಥಗಳ ಪದ್ಯಗಳಿಗೂ ಬಹಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೋಲಿಕೆಗಳು ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಕೆಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇವೆ:—

ಶಾಸನದ 2 ನೆಯ ಪದ್ಯ.

ವಿರಿದಾಂಯಾಸದಿನಿಸ್ಸೆಗಂ ತಳೆದ ಧಾತ್ರೀಭಾರಮಂ ವಿಕ್ರಮಾ |
 ಭರಣಂಗೊಪ್ಪಿಸಿ ಬೇಟ್ಟು ದಂ ಪಡೆದುವೆಂತಾನುಂ ದಿಶಾದಂತಿ ದಿ ||
 ಕ್ಕುರಿಣೀಪೇಚಕಚುಂಬನೈಕಸುಖಮುಂ ಶೇಷೋರಗಂ ಭೋಗಿನೀ |
 ಪರಿರಂಭೋತ್ಸವಮುಂ ಪುರಾಣಕಮಠಂ ನಿದ್ರಾಂಗನಾಸಂಗಮುಂ ||

ಪಂಪರಾಮಾಯಣ VI, 84.

ಶಾಸನದ 20 ನೆಯ ಪದ್ಯ.

ಆಕ್ಷೋಣೀಧರವದುವುಂ (?) | ದಕ್ಷಿಣದಿಬ್ಬು ಖದೊಳೆಸೆವ ಶಶಿಖಂಡದಪೋ |
 ಲೀಕ್ಷಣಸುಖಮಯಮಿರ್ಪುದು | ದಕ್ಷಿಣಭರತತ್ರಿಖಂಡದಾರಾಖಂಡಂ ||

ಪಂಪರಾಮಾಯಣ I, 45.

ಶಾಸನದ 1 ನೆಯ ಪದ್ಯ.

ಶ್ರೀಮಚ್ಚಳುಕ್ಯವಂಶಲ | ಲಾಮಂ ಚತುರುದಧಿಮೇಖಳಾಳಂಕೃತಧಾ |
 ತ್ರೀಮಂಡಲಮಂ ವಿಕ್ರಮ | ಧಾಮಂ ನಿಜಭುಜಕ್ಯಪಾಣಿಂ ರಕ್ಷಿಸಿದಂ ||

ಪಂಪರಾಮಾಯಣ IX, 39 ; X, 77.

ಈ ಶಾಸನದ ಪದ್ಯಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಮೂವತ್ತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಚಾಳುಕ್ಯರಾಜನಾದ ಶ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ (1076—1126) ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಯಿಲದಂಡನಾಯಕನು ಒಂದು ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಇದರಿಂದ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ :—

ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ.

ಪುದುವಿಲ್ಲಬ್ಬವರಂ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬೆರಗಿಲ್ಲಾಪಿಂಗೆ ಕೂಪಿಂಗೆ ಜಿ |
 ಚ್ಚದಿಲ್ಲಾಜ್ಜಿಗೆ ನೀಮೆಯಿಲ್ಲ ತಳತಂತ್ರಕ್ಕಂತುಮಿಲ್ಲಾಹವ ||
 ಕ್ಕಿದಿರಿಲ್ಲೋಡಿದ ವೈರಿಗಳ್ಗೆ ಪವಣಿಲ್ಲಾರ್ದತ್ತ ಕಿಟಿತ್ತಿ ಪೋ |
 ಗದ ದುರ್ಗತ್ರಯಮಿಲ್ಲವೇಂ ಪಿರಿಯನೋ ಚಾಳುಕ್ಯಚಕ್ರೇಶ್ವರಂ ||

ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ.

ಮಣಿವೆಸರಂ ಪಡೆದು ನಭೋ | ಮಣಿಪೋಲಂ ಬೆಳಗುಗುಮೆ ಶೋಣಮಣಿಗಳ್ ಪೆಸರಿಂ |
 ಮಣಿಕೆಗೆ ಕುಮಾರರೆನಿಸುವ | ರಣಿಯೆನಿಸುವರಾರೊ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಸ್ವಪನೋ ||

ಗೋವಿಂದ.

ಶ್ರೀವಧು ವಕ್ಷದೊಳಿರೆ ವಾಕ್ | ಶ್ರೀವಧು ಮುಖಕಮಲದೊಳ್ ವಿರಾಜನೆ ವಿಜಯ |
 ಶ್ರೀವಧು ನಿಲೆ ನಿಜಭುಜದೊಳ್ | ಗೋವಿಂದಂ ಕೀರ್ತಿವಧುಗೆ ವಲ್ಲಭನಾದಂ ||

ಮೇರು.

ಶರಧಿಸರೋವರಮನಳಂ | ಕರಿಸಿದ ಧರಣೀಸರೋಜಕರ್ಣಿಕೆಯೆಂಬಂ |

ತೆರೆ ಕಪಿಳಕಿರಣದಿಂದಂ | ಬರಮಂ ಪಜ್ಜಳಿಸಿದತ್ತು ಮೇರುನಗೇಂದ್ರಂ ||

ನಾರಾಯಣ.

ಮನುಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಡೆಗೊಟ್ಟ ಮುತ್ರಿನಸರಂ ಚಾರಿತ್ರಮಾಳಾನಿತಂ |

ಬಿನಿಗಾಲೇಪನಸಾಂದ್ರಚಂದನರಸಂ ವಿಖ್ಯಾತವಿದ್ಯಾವಿಳಾ ||

ಸಿನಿಗಾಳೋಕನದರ್ಪಣಂ ಪ್ರ...ಲಕ್ಷ್ಮೀವಲ್ಲಭಂ ಶ್ರೀಪದ |

ಕ್ಕೆ ನಿವಾಸಂ ಮನಮೆಂದೊಡೇವೊಗಟ್ಟನಾಂ ನಾರಾಯಣಖ್ಯಾತಿಯಂ ||

ಪುಟ	ಪಂಕ್ತಿ	ಅಶುದ್ಧ	ಶುದ್ಧ
112	13	ಕುದು	ಕುದುರೆ
113		ಅಭಿನವದಶಕುಮಾರಚರಿತೆಯನ್ನು	ಬರೆದ ಚೌಂಡರಸನು (ಸು.
1300)		ತಾನು “ ಕವಿತಾವಿಳಾಸನೆ ವಲಂ ”	ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ
(ಪುಟ 404)			
117	18	ನೈಯಾಯಿಕಾಗ್ರೇಸಂ	ನೈಯಾಯಿಕಾಗ್ರೇಸರಂ
120	19	ಬಂದನೊಣಲ್ದು	ಬಂದನೊಣಲ್ದು
122	7	ಮಾದಲೊಳ್	ಮೊದಲೊಳ್
126	16	ವಸಮತಿ	ವಸುಮತಿ
134	24	ಮಂತವರಂವ	ಮಂತವರಂಮ
135	10	ಪೆರ್ಬಡುಕೆ	ಪೆರ್ಬಡುಕೆ
147	2	ನಾಲು	ನಾಲ್ಕು
148	11	ಇವೆ	ಇವೆ
170	18	ದೇವಸ್ಥಾನ	ದೇವಸ್ಥಾನ
176	29	ಹಾಲುಸಿ	ಹಾಲುಸಿ
”	”	ಬಿಟ್ಟು	ಬಿಟ್ಟು
219	13	ವನಲಕ್ಷ್ಮಿ	ವನಲಕ್ಷ್ಮಿ
225	22	ನುತಿಸಿದನು	ನುತಿಸಿದನು.
233	14	ತೋಳಿವೆಂಬಂ	ತೋಳಿವೆಂಬಂತೆ

234 ಹರೀಶ್ವರನ ರಕ್ಷಾಶತಕದಲ್ಲಿ 101 ವೃತ್ತಗಳಿವೆ; ಪ್ರತಿ ವೃತ್ತವೂ “ ಸಂಪಾಪುರದರಸ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ರಕ್ಷಿಪ್ಪುದೆನ್ನಂ ” ಎಂದು ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಶತಕವು ಭಕ್ತಿವೈರಾಗ್ಯಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತದೆ.

ಇದರಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ—

ಮನಮೆನ್ನಂ ದುರ್ವಿಕಾರಕ್ಕೆ ಟ್ಪಿದಪುದು ಮನಂ ಮಾನಮಂ ನುರ್ಗುಗುಟ್ಟು |
 ತ್ತೆ ನಸುಂ ತಾಂ ವಹ್ನಿಯೊಳ್ ನೂಂಕಿದಪುದು ಮನಮಾಮಾಯೆಯಂ ಬಿಟ್ಟು ನಿಮ್ಮಂ ||
 ನೆನೆಯಲ್ ತಾನೀಯದಯ್ಯೋ ಶಿವನೆ ಭವನೆ ಕಾರುಣ್ಯವಾರಾಶಿಯೆನ್ನೀ |
 ಮನಮಂ ಸೈತಿಟ್ಟು ಪಂಪಾಪುರದರಸ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ರಕ್ಷೆಪ್ಪದನ್ನಂ ||
 ನವೆದೆಂ ರೋಗಂಗಳಿಂದಂ ಸೆಡೆದನನುದಿನಂ ಸೇವೆಯಿಂದಂ ನಿರರ್ಥಂ |
 ಸವೆದೆಂ ಕಾಮಂಗಳಿಂದಂ ಪುಗೆ ಪರಿಭವದೊಳ್ ಬೆಂದೆನಾನಾಸೆಯಿಂದಂ ||
 ತವಿಲಾದೆಂ ಕೋಪದಿಂದಕ್ಕೆ ದನತಿಮದದಿಂ ಮುಂದುಗೆಟ್ಟಿದ್ದಪೆಂ ಶಂ |
 ಭುವೆ ನೀಲಗ್ರೀವ ಪಂಪಾಪುರದರಸ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ರಕ್ಷೆಪ್ಪದನ್ನಂ ||
 ಇದನೊಲ್ಲೆಂ ದೈನ್ಯಮಂ ಸೂಡದೆ ಪರವಧುವಂ ಕೂಡದೇನೊಂದುಮಂ ಬೇ |
 ಡದೆಯಾರಂ ಮಿಥೈಯಿಂ ನೋಡದೆ ಪರಸುಖದೊಳ್ ಬಾಡದಾಚಾರದೊಳ್ ಕೋ ||
 ಡದೆ ವಿದ್ಯಾಗರ್ವದೊಳ್ ಕೂಡದೆ ಚಪಳತೆಯಿಂ ನೀಡದತ್ಯಾಸೆಯಂ ಮಾ |
 ಡದೆ ಬಾಟ್ಪಂತಿತ್ತು ಪಂಪಾಪುರದರಸ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ರಕ್ಷೆಪ್ಪದನ್ನಂ ||

ಪುಟ	ಪಂಕ್ತಿ	ಅಶುದ್ಧ	ಶುದ್ಧ
238	24	ವರ್ಪಿಷ	ದರ್ಪಿಷ್ಠ
239	2	ವರ್ಣನವಪ್ಪ	ವರ್ಣನಮಪ್ಪ
246	17	ಜಗದಾರಾಧ	ಜಗದಾರಾಧ್ಯ
261	20	ಲ್ಲಡುಕು	ಲ್ಲಡುಕು
276	18	ಸುತ್ತಿಪ್ಪಿದ	ಸುತ್ತಿಪ್ಪಿದ
279	22	ಪದ್ಯಗಳನು	ಪದ್ಯಗಳನ್ನು
287	26	ಸುಟಿಗಾಳಿ	ಸುಟಿಗಾಳಿ
303	5	ದಿಟುಕೆಯ	ದಿಟುಕೆಯ
,,	14	ತೋಟಲ್ಪು	ತೋಟಲ್ಪು
311	8	ಬಂಬಲೆಳ್ಳುವು	ಬಂಬಲೆಳ್ಳುವು
319	8	ಕೂರ್ಬುಗೆಯಿಂ	ಕೂರ್ಬುಗೆಯಿಂ
320	8	ನಂದಳಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನು	ಶ್ರೀರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ
ವನ್ನು ತನ್ನ ತಾಯಿಯಾದ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. 3 ನೆಯ			
ಸಂಪುಟದ 219 ನೆಯ ಪುಟವನ್ನು ನೋಡಿ. ರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಎಂಬುದು			
ಶ್ರೀರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಎಂದಿರಬೇಕು.			
327	6	ರಗರನಪ್ಪ	ಗರಗರನಪ್ಪ
,,	7	ಹೂರಣಮನಿಸಿ	ಹೂರಣಮನಿಸಿ
359	8	ಕಾಳಿ	ಶುಕಾಳಿ

ಪುಟ	ಪಂಕ್ತಿ	ಅಶುದ್ಧ	ಶುದ್ಧ
371	18	ವಿರೆಯಂಗ	ಎರೆಯಂಗ
375	7	ಸೀಲೈ	ಸೀಲೈ
383	24	ದಘೈ	ದಘೈ
408	8	ಚಾರಿತ್ರಸಾರದ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಭಾಚಂದ್ರನು ಮಲಧಾರಿ ಲಲಿತಕೀರ್ತಿಯ ಶಿಷ್ಯ ಕಲಾಣಕೀರ್ತಿಗೋಸ್ವರ ಬರೆದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.	
408	10	ಸಹಜಾತ	ಸಹಜಾತ್ಮ
412	5	ವೀರಹಿ	ವಿರಹಿ
„	14	ತೊಪಹಂ	ತೊಪಿಹಂ
427	18	ಧರ್ಮಪುರಾಣ	ಧರ್ಮನಾಥಪುರಾಣ
430	18	ತುಂಗಿದುವು	ತುಂಗಿದುವು
441	12	ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ	ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ
„	21	ನೊಡನೆ	ನೊಡನೆ
445	28	ಗ್ರಂಥವತಾರ	ಗ್ರಂಥಾವತಾರ

ದ್ವಿತೀಯ ಸಂಪುಟ

- 17 ವಾಗ್ವಿಲ್ಲಕೀಪೈಣಿಕ ಎಂಬುದು ನೇಮಿಚಂದ್ರನ ಬಿರುದುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು.
ಈ ಚಂದ್ರಪ್ರಭಸ್ತುತಿ ಲೀಲಾವತಿಯಲ್ಲಿದೆ.
- 142 ತೊರನೆ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮವು ಸೋಲಾಪುರದ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲ; ಬಿಜಾಪುರದ
ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿದೆ.

EXTRACTS FROM OPINIONS ON
VOL. II OF THE KARNATAKA-KAVICHARITE
OR LIVES OF KANNADA POETS.

As I may claim to have had a hand in starting this line of inquiry, it is specially gratifying to find that it has been taken up with so much interest and ability. It is sad that the life was cut short of your most valuable collaborator and namesake, but the Kannada people have been placed under a deep debt of gratitude to you for resolving to carry on the work by yourself and bring it to a finish. It will open the eyes of the Kannadigas to the extensive literary treasures existing in their language of which there has been but little knowledge hitherto.

Mr. B. Lewis Rice, C.I.E.

It is a most admirable and valuable work. I can well realize the colossal labour of the task which fell upon your unaided shoulders in the midst of so much other work. But it is a *Punya* of the first class. I heartily congratulate you on the success that has attended your long and heavy labours.

Dr. L. D. Barnett.

Please accept my congratulations on your having been able to make available for the public so large an additional instalment of the harvest of your patriotic researches. Your work places all Kanarese-loving people in your debt.

Rev. E. P. Rice, B.A.

You have earned the gratitude of the living and the dead alike by your devoted labour of twenty-five years. You have rescued the memory of many whose works will never see the

light of day if their countrymen do not venture money on printing. You have prospected the field and if the mines are not worked, it will not be your fault. I have nothing but admiration for the scholarship, the perseverance, and the calm, critical judgment to which every page of the volume bears witness.

Mr. H. Narayana Rao, B.A., B.L.

From the contents of the book, I see the magnitude of the trouble that you have taken in completing this monumental work. You occupy, most deservedly, the highest place among those who have worked hard to enrich Kannada Literature.

Mr. M. Venkatakrishnaiya.

Your laborious work of the last twelve years will for all time mark you out as one of the greatest benefactors of the Kannada language, and therefore, of the Kannada people also.

Mr. B. Rama Rao, M.A., LL.B.

The immense amount of labour that your researches in the field of Kannada literature should have involved does credit to your patience and literary enthusiasm.

Rao Bahadur M. Shama Rao, M.A.

ತಾವು ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವಮತಾವಲಂಬಿಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ಶಾಸ್ತ್ರಶೋಧನೆಯೊಂದಿಗೂ ಪ್ರಮುಖಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತಾವು ತೋರಿಸಿರುವ ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತತೆಯ ಪೂಜ್ಯಬುದ್ಧಿಗೆ ನನ್ನ ಆನಂದವನ್ನು ತಮಗೆ ಮಾಲಿಕೆಹಾಕಿರುವೆನು. ತಾವು ಮಹತ್ತರಾದ ಸರ್ಕಾರದ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ತರವಾದ ಈ ಘನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು ಸುಮಂಗಲವಾಗಿ ಸಾಗಿಸಿರುವುದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ತುರಾಯಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿರುವೆನು. ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಎಷ್ಟು ವರ್ಣಿಸಿದರೂ ಸಾಲದು. ನನ್ನ ಸಂತೋಷಕ್ಕೆ ಪಾರವೇ ಇಲ್ಲ. ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಈ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಜನಿಸಿರುವ ಅತ್ಯಂತ ಸಂತೋಷ ಸಾಗರವನ್ನು ತಮಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುವ ನನ್ನ

ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ಅಗಸ್ಯಹಸ್ತವೆಂಬ ತಮ್ಮ ಪವಿತ್ರೋದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಅಮೋಘನ ಮಾಡಿಸಿರುತ್ತೇನೆ.—ಎತ್ತಗದ ಮಠದ ದೊಡ್ಡರಾನಾರಾಧ್ಯರು.

In 1907 appeared the first volume of this monumental work. The death of the admirable scholar who had collaborated with him in the first volume, the vastness of the field to be covered by him in this section of the work, and above all the heavy and continuous labours entailed by the researches of the Archaeological Department of the Mysore Government, furnish more than sufficient reasons for the lapse of time ; indeed, they make us marvel how the author could find leisure and energy to write at all a book of such size and excellence. It sums up all that is known of some 350 poets who flourished in the period and wrote on all the branches of literature studied in India, and it gives copious extracts from their works. *Mens agitat molem*: the mass of information is clearly arranged and well indexed, the style lucid and concise.

Even where the written books have perished, inscriptions preserve the records of scores of otherwise forgotten scholars who could and did turn verses with all the niceties of classical style ; and it is one of the many excellent features of the present work that it has reaped from epigraphic sources a rich harvest of this fruit. Assuredly the work is a worthy record of that *Sobagina Suggi*, the literature of the Kannada land.

Journal of the Royal Asiatic Society
of Great Britain and Ireland.

Rao Bahadur R. A. Narasimhacharya has already contributed much to the resuscitation of the indigenous literature of the past. His latest work in this department is another volume on "The Lives of Kannada Poets" between the 15th and 17th

centuries, based on research into ancient manuscripts, coins and epigraphs of old. He has made the volume as exhaustive as possible, no poet of any repute being left out of account. The works of many poets not known before have been rescued and extracts from the writings are given in the volume. A critical introduction in English is prefixed to the work which is published under the auspices of the Mysore University and dedicated to H. H. the Maharaja of Mysore.

Madras Mail.

When the first volume of this great work was published some years ago, it was hailed as an event in the history of Oriental Research in India. The second volume must have entailed no less labour than its predecessor. No wonder if the historian has had to devote twenty-five years to this stupendous undertaking. The present volume mentions the names of about 370 men of letters and covers the period from 1400 to 1700 A.D. The Mysore University is to be sincerely congratulated on the publication of so valuable a mine of research.

Bombay Chronicle.

The publication of Part II of the "Lives of Kannada Poets" is a matter of congratulation no less to the Kannada public than to the accomplished author. The period covered by the present volume comprises the 15th, 16th and 17th centuries ; and we are introduced to more than four hundred writers—men and also women. The volume before us bears impressive testimony to the vast erudition and careful industry of the author. It pleases us to note that such a valuable work has come to us with the *imprimatur* of the Mysore University.

Karnataka.

ಈ ದ್ವಿತೀಯ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ೧೫ ನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ೧೭ ನೆಯ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ಯಾವ ಸುವಾಸನಾ ಕವಿಶ್ರೇಷ್ಠರು ಯಾವ ಯಾವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೋ ಆ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಅವರ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಅವರ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುವ ಭಾಗಗಳನ್ನೂ ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಮು|| ರಾ|| ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರವರು ಬಹಳ ಮೆಹನತ್ತು ಮಾಡಿರುವರು. ಕನ್ನಡದ ಮೇಮೆಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಅಪೇಕ್ಷೆಯುಳ್ಳವರಿಗೆ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಅತ್ಯಂತ ಸಾಧನವಾಗಿರುವುದು. ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾಭಿಮಾನಿಗಳೆಲ್ಲ ಮು|| ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರವರಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞರಾಗಿರಬೇಕು.

ಸಾಧಿ.

ಮು|| ರಾ|| ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರವರ ಭಾಷಾವಾತ್ಸಲ್ಯವು ಸ್ತೋತ್ರಾರ್ಹವಾದುದು. ಇಂಥ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಅವರಿಗೆ ಇರುವ ಅನುಕೂಲಗಳು ಮತ್ತಾಗಿವೆ? ಅನುಕೂಲಗಳಿದ್ದರೂ ಅವರ ದಾಡ್ಯವೂ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೂ ಇತಕ್ಕವರು ಎಷ್ಟು ಮಂದಿ? ತಮ್ಮ ಬಲಭುಜವಾಗಿದ್ದ ಎಸ್. ಜಿ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರು ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥರಾಗಿ ತಾವು ಏಕಬಾಹುಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ವೃದ್ಧರಾಗಿದ್ದರೂ ಇರ ಸಹಾಯ ನಿರಪೇಕ್ಷರಾಗಿ ಇಂಥ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು ದೇಹವನ್ನು ತೇದು ಭಾಷಾಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಕನ್ನಡ ನಾಡೇ ತನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಿದೆ. ನಮ್ಮ ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಂಘದ ಮಾತೇನು—ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ.

